This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

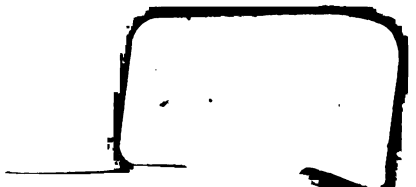

Tijdschrift

voor

GESCHIEDENIS, OUDHEDEN

en

STATISTIEK

van

UTRECHT.

Met Afbeeldingen.

7e Jaargang 1841.

N. van der Monde.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
261807
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT. 1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 258, *VI deel).*

De inneming der stad Vianen door Vincentius van Zwanenburch, geschiedde op last van den Burggraaf van Montfoort, zonder toestemming van den Raad der stad Utrecht. Daar echter deze krijgsverrigting in verband staat met vroegere gebeurtenissen, komt het ons voor niet onbelangrijk te zijn, eenige jaren in de geschiedenis terug te treden en kortelijk het navolgende met opzigt tot die gebeurtenis te vermelden.

Reinoud van Brederode, Heer van Vianen, was den 16 October 1473 overleden, en liet bij zijne weduwe Jolenta de Lalaing, zuster van den Stadhouder van Holland, twee zonen en vijf dochters na; alle minderjarige kinderen, over welke hij, bij uitersten wil, de voogdijschap had opgedragen aan zijne echtgenoot. Walraven, Heer van Amersooijen en Reinier van Broekhuizen, beide zonen van Gerrit van Broekhuizen, Heer van Weerdenburg, Amersooijen en Broekhuizen, alsmede Walrava, zuster van Reinoud betwistten haar deze voogdijschap. De eersten voornamelijk ten aanzien van haren oudsten

zoon Walraven, toekomstig Heer van Vianen; zij bemagtigden dan ook, met behulp van eenige burgers, hunner zaak toegedaan, de stad Vianen. Jolénta zich alzoo op het slot Batestein, aan de stad gelegen, bedreigd ziende, gaf onmiddelijk kennis van dien aanslag aan den Burggraaf, aan zijnen broeder Willem en aan Jonkvr. van Beverweert. Inmiddels poogde men haar te bewegen tot den afstand van hare wettige voogdijschap, doch hierin wilde zij echter niet bewilligen. Montfoort, die op verzoek van Jolenta zich dadelijk derwaarts had begeven, trachtte de beide partijen wel te verzoenen, doch zijne pogingen daartoe bleven zonder gevolg Spoedig echter werden Walraven en Reinier, door Walraven van Haeften, Jolenta in den bloede bestaande, en welken zij ter hulp geroepen had, genoodzaakt de stad te ontruimen, zoodat zij tot 1477 in het rustig bezit bleef van hare regten. Dan na den dood van Karel den Stoute, zich naar Gend begevende, droeg zij het bestuur der stad en van hare goederen op aan Zweder van Vianen, en van deze afwezigheid maakte Reinier gebruik. In den slag van Nancy krijgsgevangen gemaakt, was hij nauwlijks ontslagen, of hij stelde zich, vereenigd met de bastaardzonen van Brederode, en met behulp van eenige voornaame burgers, weder in het bezit van deze stad, en wist zich tot Ruwaard van die stad en van het land van Vianen en Ameijde te doen aanstellen (1).

Jolenta dit vernemende, wis van Gent terugge-

(1) Johannes à Leydis, de orig. et reb. gestis D. D. de Brederode, caput. LXX.

keerd, en koos nu Schoonhoven tot verblijfplaats. Doch geen uitzigt hebbende, om hare regten te handhaven, bewilligde zij in de tusschenkomst van eenige vermogende Heeren tot het sluiten van een verdrag; en zond, tijdens die onderhandelingen, op raad van eenigen harer vrienden, haren oudsten zoon naar Vianen. Reinier weigerde hem van daar te laten terugkeeren; noodzaakte dezen, om hem als voogd te erkennen, en hield hem even zeer als zijne beide zusters op het slot Batestein onder eene strenge bewaking. Jolenta begaf zich vervolgens naar Utrecht, waar velen hare zaak waren toegedaan. Hare kinderen intusschen vormden het plan, om met behulp van hen, die de belangen der moeder aankleefden, haar in het bezit van het slot Batestein te herstellen: zij verzochten deswege van hare moeder de toezending van eenig vergift in eenen brief besloten, waarmede zij den waakzamen hond op het slot zouden dooden. Reinier vernemende, dat er iets ten zijnen nadeele beraamd was, ontbood krijgsvolk in de stad, deed naauwkeurig onderzoek naar alles, wat bij hem vermoeden opwekte, en de noodlottige brief met het vergift in denzelven viel in zijne handen. Dit vergift beschouwde hij voor hem bestemd te zijn, en gaf onmiddellijk van dit verraad kennis aan de Regering van Utrecht en aan den Burggraf, met toezending tevens van den brief, door de hand van Jolenta geschreven. De weduwe werd hierop gelast de stad te verlaten (1). Het volgende jaar werd zij, op het verzoek van Montfoort, van die

(1) Ruerende van dat zij een opzet heeft doen maken, om Vijanen te overvallen. Raads-dagelijksch-boek; besluit 18 Dec. 1472.

verbanning wel ontheven, doch onder beding, dat zoo wel zij, als Reinier zich zouden onderwerpen aan de uitspraak van daartoe te benoemen scheidsmannen over de tusschen hen gerezene geschillen (1). Deze uitspraak geschied zijnde, werd bij deselve beslist, dat Broekhuizen als voogd het bestuur zoude voeren, onder teruggave echter aan Jolenta van alle de door hem eigendunkelijk bezetene goederen. Maar hij stoorde zich, wat dit laatste betrof, geenszins aan deze bepaling. Walraven, meerderjarig geworden zijnde, werd in 1480 plegtig, als Heer van Vianen en Ameijde, gehuldigd, en stelde voorts Joris (2), bastaardzoon van Gijsbrecht van Brederode tot drost van Vianen aan.

Tot herstelling van Walraven in zijne regten hadden, behalve Montfoort, de Hollandschen en sommigen der aanzienlijken uit Utrecht, waarvan het grootste gedeelte daarna, als de partij des Bisschops aanklevende, uit de stad werden verdreven, veel bijgedragen (3); en aan de erkentelijkheid voor die bewezen diensten moet men eenigzins toeschrijven zijne overhelling tot de zijde der Hollandschen, en het goedgunstig toestaan van bescherming aan de Utrechtsche ballingen, die Vianen tot hunne wijkplaats kozen (4). Echter moge men veronder-

(1) Zie den brief bij Burman III. p. 218, 219, en de uitspraak der scheidsmannen, l. l. p. 220—230.

(2) Joris diende naderhand als kapitein onder Frans van Brederode, en werd in 1489 te Delft onthoofd. Alkemade, pag. 726—732.

(3) Johannes à Leiden, l. l. cap. LXXI et LXXII.

(4) Johannes à Leiden, l. l. c. LXXIV. p. 735.

stellen, dat tevens staatkundige inzigten zijne handelwijze ten hunnen aanzien bestuurden. Den stand toch der zaken gade slaande, zoo wel als de moeijelijkheden, waarin de Utrechtschen zich meer en meer wikkelden, achtte hij het tot behoud der regten, waarin hij thans als opvolger zijns vaders getreden was, van belang, zijn gezag meer te vestigen; inwendig, door zich een' aanhang van aanzienlijken binnen de stad Vianen te vormen, tegen de hem vijandig gezinde partij in dezelve; uitwendig, door aan de magtige vijanden van Montfoort en de Utrechtschen geene redenen van wantrouwen en achterdocht te geven. Welligt wenschte hij aan Maximiliaan, door het verleenen van bescherming aan de uit Utrecht door de Montfoortsche partij verdrevenen, het bewijs te geven, dat hij de volharding dier partij afkeurde. Dan hoe het daarmede ook moge gelegen zijn; dit althans is zeker, dat de Utrechtschen en voornamelijk Montfoort zich gevoelig hebben getoond over zijne goedgunstige wijze van handelen ten opzigte hunner ballingen. Reinier, de trouwe vriend en aanklever van den Burggraaf, te leur gesteld in de verwachtingen omtrent het bezit van de stad en het land van Vianen en Ameijde, waarop hij welligt nog hoop bleef koesteren, zal waarschijnlijk het zijne hebben bijgedragen, om de dubbelzinnige handelwijze van den Heer van Brederode af te schilderen, als een kenmerk van vijandige gezindheid jegens de Utrechtschen, en als eene kennelijke aankleving hunner vijanden, om hierdoor de gevoeligheid van die van Utrecht te sterker op te wekken. Evenwel strookte het geenszins met de bedoelingen van Walraven, zich in den

strijd van de Utrechtschen tegen Holland en den Aartshertog te mengen; voorzigtig vermeed hij hiertoe zelfs alle aanleiding, en nam, zoo veel hij dit met zijne belangen konde overeenbrengen, eene onzijdige houding aan. Dit beginsel tot rigtsnoer zijner gedragingen stellende, had hij de vertogen, om Vianen door krijgsvolk te mogen bezetten, aan hem, zoo wel van de zijde der stad Utrecht, als van wege den Stadhouder Lalaing, uit name van Maximiliaan zelve gedaan, onvoorwaardelijk van de hand gewezen, verklarende noch *d'eene off d'andere partie te willen insse laten off adhereren* (1).

In weerwil echter dezer stellige verzekering, koesterden evenwel die van Utrecht de vrees, dat Walraven Hollandsche bezetting in Vianen zoude toelaten; of wel, dat hij van wege Holland zoude worden aangezocht, om vreemd krijgsvolk in zijne dienst te nemen, ten einde daarmede de Utrechtschen te bestrijden. Dit gerucht althans verspreidde zich in Utrecht; en zonder dat men de gegrondheid daarvan kan bepalen, scheen het echter bij de Regering zoo veel geloof te verdienen, dat zij aan Joris in onbewimpelde bewoordingen schreef, wat zij dien aangaande had vernomen; met dringend verzoek tevens van noch aan het eene, noch aan het andere zijne toestemming te geven; ten einde de

(1) Zie de proces-stukken in het regtsgeding van den Heer van Brederode tegen de stad Utrecht over de inneming van Vianen, eenige jaren daarna gevoerd voor den Bisschop Frederik van Baden, pag. 10 enz.

vriendschapsbetrekkingen, die altoos tusschen de stad Utrecht en Vianen bestonden, niet af te breken (1). Het antwoord, daarop waarschijnlijk ontvangen, is niet bekend; doch, daar de geschiedenis geen melding maakt van eenige bemoeijingen van Walraven in den strijd, veronderstellen wij, dat hij zich, gedurende denzelven, onzijdig gehouden heeft.

Onder de burgers van Vianen zelve heerschte intusschen, ten gevolge van de verdeeldheden tusschen de familie der Brederode's, tweedragt en partijschap: aangevuurd en onderhouden door erfelijke veten, die slechts van de tijdsomstandigheden een geschikt oogenblik afwachtten, om zich met nieuwe hevigheid te openbaren. In deze onstuimige tijden, waarin eene algemeene gisting de gemoederen bevangen had, werd er bijkans niemand gevonden, die niet de eene of andere partij aankleefde; hetzij uit overtuiging van regtvaardige aanspraken, of uit gevoel van geleden onregt, hetzij daartoe gedwongen door de omstandigheden; hetzij eindelijk dat de bereiking van eigene bedoelingen en inzigten daarmede in onafscheidbaar verband stond. Even als iedere stad, leverde derhalve ook Vianen het tooneel van burgerlijke tweespalt op. Deze was der zaak van Jolenta, gene de belangen van Reinier toegedaan. Hunne namen waren de leus, welke de onrustige inwoners tot dekmantel namen van hunne onrustige bewegingen. Beide partijen vreesden wederkeerig elkanders krachten bij eene uitbarsting, en

(1) Zie dezen belangrijken brief, dato 10 Sept. 1481, l. l. pag. 181 en 182.

zochten ondersteuning en bijstand buiten zich (1). Vooral bevonden zich onder de partij, die Reinier in zijn onregtmatig bezit had gehandhaafd, en die hem weder aan het hoofd zocht te stellen, vele aanzienlijke burgers, die door hun vermogen en invloed, zoo wel als door hunne hevigheid, bovenmatige vrijheidszucht en koene stoutheid, gevaarlijke vijanden waren van den Heer van Brederode. Gijsbert van Baest, Jacob Zwieten, Steijn Coenen hadden zich als hoofden opgeworpen, en vooral speelde van Baest, in hetgeen te Vianen naderhand voorviel, eene eerste en zeer beduidende rol. Deze vooral deed zich kennen, als een woelziek, hevig en tevens schrander man; die daarbij, welligt uit gegronde reden van ontevredenheid, hoogst vijandig tegen Walraven gestemd was, en niets onbeproefd liet, om zijn gezag om verre te stooten. Aan het hoofd der andere partij, die de wettige zaak van Walraven voorstond, bevond zich Allart de Wael, een aanzienlijk burger, die in stedelijke en andere betrekkingen meermalen eene voorname plaats bekleed had (2). Reeds langen tijd vóór de inneming van Vianen, had van Baest zich in goede verstandhouding met Montfoort en met de meest invloedrijke leden des Raads weten te stellen (3); en met hunne ware inzigten bekend zijnde, had hij zich van hunne welwillende gezindheden jegens hem weten te verzekeren.

(1) Zie de beëedigde verklaring van Dirk van Zuijlen van Nijevelt in de bijlagen.

(2) Proces I. l. p. 237 en 239.

(3) Zie de evengemelde verklaring van Z. v. N.

krachtiger steun kon hij zeker niet vinden, en hij hield zich bereids van denselven verzekerd; daar hetgeen hij bedoelde tevens strookte met de plannen en den oorlogszuchtigen aard van den Burggraaf. Hij was het dan ook, die aan Montfoort het voornemen openbaarde, dat de Wael en zijne partij konde hebben, om Vianen aan de zijde van Holland te brengen; en welligt is de aan den drost Joris van Brederode geschreven brief van den 14 September 1480, waarvan zoo even melding is gemaakt, het gevolg geweest van deze mededeeling. Hij wist van welk hoog belang het voor den Utrechtschen was, om de Hollandschen aan die zijde verwijderd te houden; en hoe, ingeval Vianen in handen der vijanden viel, niet alleen het blokhuis aan de Vaart, een zoo hoog gewigtig punt van verdediging, eene bestorming had te duchten; maar dat ook, in dat geval, de toevoer van levensmiddelen naar de stad, aan die zijde, ten eenen male zoude worden afgesneden. Deze vrees vooral meende hij, dat Montfoort ligtelijk zoude bewegen, de mogelijkheid daarvan voor te komen, door bij tijds eene genoegzame magt in de stad Vianen te werpen; ten einde dat punt voor alle onverhoedsche overrompeling van dien kant te beveiligen.

De verschillende togten, die van Baest naar Utrecht deed, hadden geen ander doel, dan om Montfoort op de hoogte te houden van de geestgesteldheid der burgers, en van de vermoedelijke pogingen der andere partij, of wel van de zijde der Hollandschen, in het werk gesteld, om die stad in hunne handen te stellen. In de bijeenkomsten toch, die ten huize van Mont-

foort plaats hadden, was welligt, reeds lang vóór de uitvoering, het plan rijp geworden, om zich door list van Vianen meester te maken. Inmiddels werkte van Baest in het belang van Montfoort en der Utrechtsche zaak, welligt van geheime lastbrieven voorzien, en voorzag het blokhuis van levensmiddelen en krijgsbehoeften. Dan hoe bedektelijk hij hiermede ook te werk ging, konde zulks echter het waakzaam oog van den drost niet ontgaan, die reeds, in de vele togten van van Baest naar Utrecht, verraad meende te ontdekken: te meer wantrouwde hij dezen, daar hij reeds kennis droeg van de geheime proviandering van het blokhuis, waarover hij van Baest reeds vroeger vruchteloos had onderhouden, als geheel strijdig met de onzijdigheid, welke Walraven onschendbaar door de Viaansche burgers wilde bewaard zien. De drost meende derhalve verpligt te zijn den Heer van Brederode niet onkundig te laten van de woelingen van dezelfs vijanden. Tevens had Jolenta, die in Utrecht teruggekeerd, door hare vrienden met den loop der gebeurtenissen werd bekend gehouden, haren broeder den Stadhouder daarvan mededeeling gedaan. Van hier, dat zoo wel Lalaing, als Walraven aan Joris weten deed, dat hij van Baest als een gevaarlijk man uit de stad zoude verwijderen. Dit echter ging met vele bezwaren gepaard, en zoude, dit gevoelde de drost, bij de gisting, die onder de partijen heerschte, erastige gevolgen kunnen hebben, voor de uitwendige rust der gemeente; want Gijsbert had niet alleen vele vrienden en aanhangers onder dezelve, maar bezat daarbij, door zijne uitgebreide betrekkingen en door

zijne geboorte, veel invloed in de stad. Hij vond het dus voor het tegenwoordige voorzigtiger, van Baest bij zich te ontbieden, hem den bekomen last mede te deelen, en tevens hem zijne dubbelzinnige gedragingen onder het oog te brengen. Van Baest echter betuigde zijne volkomene onschuld. *Houdy my voor sucken man*, zeide hij, *dat ic myns Jonckeren stat verraden soude, dat is myn leet* (1). Bemerkende, dat zijne ware oogmerken ontdekt waren, en men thans op hem vooral het oog gevestigd had; vreezende daarenboven voor de mislukking van den aanslag; meende hij de volvoering daarvan te moeten verhaasten, en al de hinderpalen, die hij nog bij Montfoort konde ontmoeten, uit den weg te nemen. Onmiddellijk na dit mondgesprek met den drost, begaf hij zich naar Utrecht, deelde aan Montfoort en zijnen raad het gesprokene mede, en verzekerde hen ten stelligste, dat Joris en Allart de Wael het voornemen hadden, de stad Vianen aan Holland te brengen (2); zoo dat er derhalve geen tijd te verliezen was, om dit te voorkomen: zich zelven en zijnen bijstand tevens aanbiedende, om de stad en de Utrechtsche hallingen aan den Burggraaf over te leveren, onder beding van genoegzame gewapende hulp, tot het doen gelukken van dien aanslag (3) Bij Montfoort en de zijnen, die reeds zeer overhelden tot eene onderneming, welke hun, in hunne

(1) Matthaeus, l. l. p. 446.
(2) Proces, l. l. 230 verso.
(3) Proces, l. l. 129 recto.

krijgskundige plannen, zulke belangrijke voordeelen zouden kunnen verzekeren, vonden zijne redenen een gereden ingang; zij gaven aan het ontworpen plan volstandigheid, en deden de laatste bedenkingen wijken voor het besluit, om hetzelve zoo spoedig mogelijk ten uitvoer te leggen. Lang echter had men geaarzeld. De Heer van Brederode toch leefde in vriendschap met Utrecht. De verleende bescherming aan de Utrechtsche ballingen konde eene daad van openbare vijandelijkheid niet regtvaardigen. Dat Walraven zich aan de zijde der Hollandschen had gevoegd, en Joris met de Wael de stad Vianen aan hen wilden in handen stellen, of daarin Hollandsche bezetting ontvangen, steunde alleen op vermoedens, op losse berigten en bloote gezegden van eenen vijandig gezinden man. Dit niet alleen, maar hoe den Raad zelven dit plan aannemelijk te maken? Ook daar had men eene ernstige tegenkanting te wachten. Velen toch der leden, doordrongen van den druk des oorlogs voor de stad en burgers, bezielden bezadigder gevoelens; zij zochten hunnen toestand niet hopeloozer te maken door hunne toestemming te geven aan daden, die de gramschap des Aartshertogs nog sterker moesten doen ontvlammen, en welker gevolgen niet anders dan rampspoedig konden zijn. Zij immers wenschten de mogelijkheid van eenen eerlijken vrede te bewaren, en daartoe achtte men het geraden geene aanvallende, maar eene verdedigende houding aan te nemen. Deze meer gematigde geestgesteldheid had, zoo als wij reeds gelegenheid hadden op te merken, meer en meer veld gewonnen bij dit aanzienlijk ligchaam. De

Burggraaf bezat dus niet meer dien invloed op hetzelve, welken hij te voren uitoefende, en vreesde met regt, dat, indien hij dien aanslag voorsloeg en daartoe de gewapende hulp der burgers, welke de raad alleen hem konde verleenen, verzocht, dit voorstel geen ingang zoude vinden: en dat hij derhalve, wilde hij zich niet openbaar tegen den uitgedrukten wil des raads stellen, zoude genoodzaakt zijn, dit plan vaarwel te zeggen: van daar dat alles, wat met dien aanslag in betrekking stond, buiten de Regering omging, en met van Baest en Zwanenburch beraamd werd in bijzondere bijeenkomsten, die Montfoort, indien hij over stads- of algemeene aangelegenheden te handelen had, ten zijnen huize (1) gewoon was te houden met zijne getrouwe vrienden en aanhangers. Er bestond, bovendien, nog eene reden, welke te eerder tot die onderneming deed besluiten. De geldmiddelen waren in dien staat gekomen, dat zij niet toereikend waren, om geregeld het gehuurd vreemd krijgsvolk, en de gewapende mannen in dienst der Utrechtschen aangenomen, te betalen; en op dat tijdstip waren er aanzienlijke sommen aan achterstallige soldijen te vorderen; van Zwanenburch zelve had vele voorschotten gedaan, en deze drong zeer aan op voldoening van het hem verschuldigde. Natuurlijk had dit bij hem en bij zijne manschappen onvergenoegdheid ten gevolge. Daarenboven bekreunde deze zijne onge-

(1) Thans het huis bewoond door Vrouwe douairière Pesters van Cattenbroek, oostzijde van de Nieuwe gracht bij de Bregittestraat. In de eigendomspapieren wordt hetzelve genoemd *de huysinge van* Montfoort.

regelde roofgierige en woeste bende zich weinig aan krijgstucht; zoodat de werkeloosheid, waarin zij verkeerden, hun oponthoud in de stad voor de burgers hoogst gevaarlijk zoude maken, indien geene hoop op roof en buit op den vijand hen eene afleiding gaf, en daardoor de treurige gevolgen, die deze voor de rust der stad konden hebben, werden voorgekomen; van Zwanenburch, zal zeker ook van zijne zijde niets onbeproefd hebben gelaten, en met allen ernst aangedrongen, tot het doen dier onderneming, welke, zoo als wij hierna zullen zien, zoo zeer ten zijnen voordeele is uitgevallen.

De bijzonderheden der laatste bijeenkomst, waarin alle de vereischte afspraken werden gemaakt, zijn naauwkeurig in het reeds aangehaald regtsgeding opgeteekend, en spreiden een helder licht over de ware geestgesteldheid der mannen, die op dat tijdstip zulk eene beduidende rol vervulden in de Utrechtsche gebeurtenissen. Deze bijeenkomst had plaats ten huize van den Burggraaf; in dezelve waren tegenwoordig van Zwanenburch, Berent van Groenevelt, Tijman IJsbrantsz, Jan de Coninck en Dirk van Zuijlen van Zevender. Hoewel men kan veronderstellen, dat reeds alles te voren beraamd en besloten was, schijnt het echter, dat aan Dirk van Zuijlen thans eerst op eene officiele wijze die toeleg werd medegedeeld, en men van hem zijne medewerking of zijne toestemming, in zijne hoedanigheid als hoofd der Regering verlangde. Het was voor den Burggraaf en de zijnen in verscheidene opzigten van groot gewigt, dat zij de stad tot deelgenoote van deze

vijandelijkheid had. Niet alleen, dat zij door de toevoeging van een bepaald getal Utrechtsche burgers hunne benden versterkt hoopten te zien, en alzoo meer zeker van den goeden uitslag van hunnen ontworpen aanslag zijn, maar ook lag het in het welbegrepen belang hunner inzigten, de stedelijke Regering te wikkelen in de moeijelijkheden van hunnen toestand tegen over den Aartshertog. Hierdoor zoude, indien zij eenmaal verpligt werden het hoofd te buigen, de verantwoordelijkheid dier daad niet uitsluitend op hen rusten; ja zelfs zoude welligt des noods de openbare medewerking der stad een dekmantel kunnen zijn, achter welken zij zich konden schuilen door tot hunne verontschuldiging aan te voeren, dat de inneming van de stad Vianen niet anders geschied was, dan op last en ten behoeve der stad Utrecht, zoo als sommigen dit ook naderhand ter hunner verdediging hebben getracht voor te wenden. Dit alles ontging het scherpzinnig oog van van Zuijlen niet; zoodat hij, toen Montfoort dien voorslag deed, en zijne medewerking verzocht, rondborstig verklaarde geen deel aan dien toeleg te willen nemen; zeggende, dat het hem noch als leenman van den Heer van Brederode, noch als aan het hoofd staande der Utrechtsche Regering voegde, hetzij middellijk hetzij onmiddellijk de hand daaraan te leenen; hoewel dan de Burggraaf met vele drogredenen, hem trachtte aan te toonen, dat hij als Burgemeester den eed hebbende afgelegd, om de belangen der Stad voor te staan, hiertoe verpligt was; bleef van Zuijlen echter bij hetgeen hij gezegd had, be-

tnigende, dat juist die zelfde belangen hem noopten verdedigender en geenszins aanvallender wijze te handelen. Evenwel gaf hij Montfoort de verzekering, dat hij omtrent het onderwerp, waarover met hem was gesproken geworden, de stipste geheimhouding zoude in acht nemen (1). Men moge hieruit het gevolg trekken, dat hij, wat zijne persoonlijke staatkundige gevoelens aanging, dien toeleg niet geheel afkeurde, maar dat voorzigtigheid en hooger pligtgevoel hem gebood, om in de betrekkingen, waarin hij en tot de stad en tot den Heer van Brederode stond, alle medewerking te weigeren. Weinige oogenblikken, nadat van Zuijlen de bijeenkomst had verlaten, duidde de bedrijvigheid op sommige plaatsen der stad aan, dat er iets ongewoons plaats had. In alle rigtingen der stad merkte men onder de krijgslieden en derzelver hoofdmannen eene groote beweging op; weldra deed ook de banklok zich hooren, en zag men de krijgsbenden zich in hunne toerustingen ter bestemde plaatse vergaderen. Van alle kanten vloeiden de burgers, op het hooren der banklok, te zamen, zonder echter te weten, wat dit alles te beduiden had. Wel begreep men, dat er eene reize zoude worden gedaan, maar waarheen, en met welk doel konde niemand met zekerheid zeggen. Vreezende, dat men Zwanenburch beletten zoude dien togt te doen, indien deszelfs doel bekend was, verspreidde men algemeen het gerucht, dat de togt op Schoon-

(1) Zie de bijzonderheden dier bijeenkomst in de afgelegde verklaringen.

hoven gezigt werd, en eerst nadat de krijgslieden een uur waren vertrokken, bleek het, dat men het op Vianen had gemunt (1).

Het was derhalve op den 17 Maart 1483, vóór het vallen van den avond, dat Zwanenburch met Andries van Belle, die onder hem het bevel voerde, aan het hoofd van 300 man, de stad Utrecht uittrok, en Vianen bij verrassing den volgenden dag innam. Onder zijn bevel bevonden zich, Steven van Zuijlen van Nijevelt (2), en verscheidene jonge lieden van aanzienlijke geboorte, die de zaak van Montfoort met vuur aankleefden: Utrecht hebbende verlaten, ondervond Zwanenburch bij zijne benden dezelfde onwilligheid, welke hij in vorige togten van hen had ervaren. Door Montfoort ernstig verzocht, om de morrende krijgslieden zoo veel mogelijk te vrede te stellen, konde alleen het vooruitzigt op eenen rijken buit en de uit naam van den Burggraaf gedane toezegging van 4000 Rijnsche guldens, indien zij Vianen innamen, hen bewegen tot gehoorzaamheid aan hunnen aanvoerder (3).

Men was met van Baest afgesproken, dat Loef Berchmaker, die op het blokhuis aan de Vaart het bevel voerde, op een met vuur gegeven teeken, eenige zijner manschappen met ladders en ander oorlogstuig de Lek zoude doen overzetten. Van Baest

(1) Zie proces l. l. pag. 467 r.

(2) Zie proces l. l. pag. 123 r. Naderhand betuigde hij echter onkundig te zijn geweest, van het doel dier reize, l. l. p. 241 v.

(3) Zie de Rekeningen van Zwanenburch.

woude die knechten, nadat hij de wacht aan de poort had betrokken, heimelijk en verkleed in de stad laten, en met hen de poort bezetten. Dit alles gelukte naar wensch. Inmiddels was Zwanenburch Vreeswijk genaderd, en trok in den nacht van Zondag op Maandag de rivier de Lek over, en bij het aanbreken van den dageraad, deed hij zijne manschappen één voor één, door middel der uit het blokhuis aangebragte ladders, door eene gemaakte opening in den muur, nabij de poort, inklimmen (1). Terwijl de manschappen hiermede nog bezig waren, nadert Albert van Teijlingen, schout van Vianen, met eenige burgers, om de wacht van zijn schoonbroeder van Baest over te nemen; doch het verraad van dezen ontdekkende, wijkt Albert verschrikt, en onder het geschreeuw van *al verraden*, *Viant!* met de zijnen terug. Naauwelijks had Joris dit vernomen, of hij verlaat het slot, en rukt met de ballingen, en eenige moedige burgers, die zich bij hen voegden, naar de poort; zij kwam nog tijdig genoeg, om den vijand den pas naar eenen nabij de poort gelegen toren af te snijden; doch ziende, dat hij met zijn gering getal niet bestand was tegen den vijand, wiens sterkte hem geheel onbekend was, trekt hij terug naar de straat, waar reeds, op het luiden der alarmklok, de burgers waren zamengevloeid. Moedig trok hij met dezelven den vijand te gemoet, maar bij de poort werd hij zoo hevig met pijlen en

(1) Proces l. l. 241. r. en 257. r.

werpspiesen begroet, dat hij zich genoodzaakt zag den aftogt te blazen. Velen hadden inmiddels zijne zijde verlaten, zoodat hij het geraden vond, met de weinigen, die bij hem bleven, en allen *goet jonckers* waren, en met de meeste Utrechtsche ballingen naar het slot Batestein te trekken, om aldaar den vijand manmoedig af te wachten. Vroeger is reeds opgemerkt, dat van Baest een aanzienlijken aanhang in de stad Vianen had, en dat de vijanden van den Heer van Brederode velen in getal waren. Deze werden, niet zonder welgevallen, de aankomst der Utrechtschen gewaar, en gevoelden derhalve, toen hun van de poort werd toegeroepen, *ghe borgers van Vianen gaet te huys, ende sal niet misschien*, weinig lust om zich in een strijd met hen te wikkelen. Inmiddels namen alle de Utrechtsche ballingen, die zich in de stad bevonden (1), met vrouw en kinderen en alle hunne goederen en kleinodien de wijk op het slot. De Utrechtschen geen tegenstand meer ontmoetende, trokken nu, met slaande trom (bongeslach) de stad binnen, en rukten onmiddelijk naar Batestein, om hetzelve in bezit te nemen; doch werden zoo moe-

(1) De ballingen, die zich in Vianen ophielden, en geene oerveede aan de stad Utrecht hadden gedaan, waren: Jan van Renesse, Jansz; Jan van Renesse van Baer; Willem van Steenre; Willem van Winsen; Floris van Pallaes; Jan Proeys; Evert van Schadyck; Jan Harmensz; Ernst Taets van Amerongen; Heyman de Gruter; Evert de Gruter; zij die oerveede hadden afgelegd, waren: Ernst van Drakenborch; Henrick van Leeuwenbergh; Lubbert Snoeck enz.

dig door Joris met pijl en kogels begroet; dat Zwanenburch, die zoo veel tegenstand niet had verwacht, dien dag van zijn plan afzag, zich vergenoegende met de poort voor de brug in brand te steken. Ook had hij beproefd de Lekpoort te bemagtigen, maar een der bastaardbroeders van Walraven dreef hem ook hier met verlies terug. Verbitterd door dien tegenstand, gaf hij alle de huizen der Utrechtsche ballingen en der vrienden van Walraven, ter plundering aan zijne krijgsknechten over, en liet inmiddels het slot opeischen; dan Joris weigerde hem hetzelve over te geven. Den volgenden morgen werd Batestein hevig bestormd, en niet dan na eene moedige verdediging, waarbij vele der Utrechtsche krijgslieden sneuvelden, vermeesterd. Joris zag zich verpligt de wijk naar den toren St. Pol (1) te nemen, toen het slot zelve stormenderhand overweldigd was; 10 à 12 mannen lieten hier bij aan de zijde van Joris het leven; verscheidene, waaronder de bastaard Jan van Renesse de Oude werden gevangen genomen. Zwanenburch onderrigt zijnde, dat de toren, werwaarts de drost met alle zijne weerbare mannen de wijk had genomen, geheel van allen voorraad van levensmiddelen ontbloot was, deed denzelven op nieuw opeischen; begeerende, dat Joris met allen, die met hem waren, zich op genade zouden overgeven, en al hun zilvergoed en kleinodien in zijne handen stellen. Joris en de ballingen, die geene oervede hadden gedaan, weigerden in het eerst

(1) Verbastering van dezelfs oorspronkelijke benaming *Sint Paul*.

aan die opeisching te voldoen, en besloten zich te verdedigen, tot dat zij van de zijde der Hollandschen ontzet zouden worden; de overigen echter wilden hieraan geen gehoor geven. Deze tweedragt, gevoegd bij gebrek aan levensmiddelen, noodzaakte hem eindelijk tot de overgave met achterlating van al het wapentuig. Walraven, de bastaard, dit vernemende, gaf zich op dezelfde voorwaarden over, zoodat Zwanenburch zich aldus meester ziende, bezit nam van het slot Batestein, hetwelk hij geheel uitplunderde, en ter verwoesting aan zijne manschappen overgaf. Al het zilverwerk ter waarde van 2000 Rijnsgulden, alle de papieren (1) van Walraven van Brederode, al zijn kostelijk lijnwaad, op 1000 Rijnsgulden geschat, werd buit gemaakt. De ridderzaal en de overige vertrekken van het slot werden van derzelver kostbare rijke behangels en gordijnen beroofd; dit verlies alleen werd op 4000 Rijnsgulden berekend (2). Ook maakten zich de krijgsknechten meester van eene kist, waarin zich 200 mark zilver bevond, welke kort te voren uit het Regulierklooster op het slot waren overgebragt; alsmede van alle de bezittingen der ballingen en der inwoners, welke op het gerucht des overvals door hen op Batenstein in veiligheid waren gebragt.

De krijgsknechten werden in de huizen der burgers

(1) Bestaande in charters en andere stukken te zamen 160 in getal, naderhand door Jan van Marsch gekocht, en waarschijnlijk kort daarna aan Walraven teruggegeven, proc. p. 51 r. en v.

(2) Proces, 22 v. 23 r.

ingelegerd, die veel van hunne woestheid en roofgierigheid hadden te lijden. Streng werden de poorten bewaakt: van de gevangenen vorderde men zwaar losgeld; onder dezelven bevonden zich Willem de Wael, Allart zijn zoon, Dirk van Alphen en Joris, welke laatste gevankelijk naar Utrecht gevoerd zijnde, echter dadelijk weder door de stad werd ontslagen (1). De Regering toch wilde hierdoor een openlijk bewijs geven, dat zij verre van deel in den aanslag te hebben genomen, denzelven hoogst afkeurde. Zij zelfs had, op het vernemen der inneming van Vianen, dadelijk hare schutten opgeroepen, en ter bescherming der Vianenschen (2), Berent van Groenevelt, aan het hoofd van 400 man, naar Vianen afgezonden; doch Zwanenburch hield de poorten der stad voor hen gesloten, thans openlijk betuigende, dat hij de stad ten zijnen eigen behoeve ingenomen had, zoodat de Utrechtsche schutten, onverrigter zake, genoodzaakt werden terug te trekken (3).

Zwanenburch dus de stad in zijne magt hebbende, liet dezelve door het oprigten van twee bolwerken en van een blokhuis versterken; tot welk

(1) Proces 47. r.

(2) Proces l. l. 23 v. en 45 v. Deze daad der regering werd van de zijde der Heeren van Brederode beschouwd, als te zijn geschied met oogmerk, om de bezetting van Zwanenburch te versterken, doch de weigering van dezen, om de schutten in te laten, bewijst genoegzaam de ongegrondheid dier aantijging. Zie l. l. p. 23 v.

(3) Proces l. l. 45 en 48.

werk hij de Vianasche burgers gebruikte (1). Deze maatregel van voorzorg schreef hem de voorzigtigheid voor; want hij achtte het zeer waarschijnlijk, dat de Hollandschen, die inmiddels het land van Vianen en Ameijde verwoestten, pogingen zouden doen, om hem Vianen weder te ontnemen, zoo als zij dit dan ook hebben beproefd (2). Voorts had Zwanenburch aan de stad Utrecht verzocht, om als ritmeester van dezelve den vijand afbreuk te mogen doen, doch de Raad weigerde hem dit volstrekteljk (3). Weinig echter stoorde hij zich aan deze weigering, maar

---

(1) Hij bragt naderhand de stad daarvoor in rekening 400 Rijnguldens voor graversloon hout en ijzerwerk. Zie zijne Rekeningen.

(2) Zie Dir. kronijk, p. 233 v.

(3) Proces l. l. 250. r. 255. r. Merkwaardig zijn de woorden, op pag. 264 aangetroffen, betreffende eene zoodanige bijzondere vergunning aan een bevelhebber gegeven door den Raad, om den vijand afbreuk te doen. *Dat na gestalt van allen rechten ende oick by natuerlicke reden blyet ende waer is, dat by gevalle alsoe wanneer yemant officier dienaar of bevelhebbende off eniye commissie ontfangen hebbende van eeniger stadt, stede gemeynten off universiteyten van volke, tot voerstant defensie off beschermenisse te doen, tegens medynisse lasten off twisten, by zeker specifieierde wederpartheyen geschiet off gedreycht; alsdan die soedane officier, dienair, commissairus off beveel hebbende, en heeft gheen macht noch commissie, noch soedane bevele, ende mach niet verstrecken, omme te gaen buyten die maniere der saken van defensie, voirstant off beschermenisse, ende eenige nyewe actie teyens ander parthye der yerste twyste onplichtig in te legen off te attempteeren, buyten nywe speciael expres commissie macht ende outheyt daervan te hebben ontfanyen ende verkregen. Ende by alsoe die officier dienair off bevoelhebbende buyten zyns beveels off buyten forme zynre commissie eenichs onderwonde te attempteren soude hem zyns persoen ende nyet der stadt off stede aengaen ende beroeren*, pag. 264 v.

deed uit de stad Vianen vele strooptogten in den lande van IJsselstein, en in de omstreken van Wijk bij Duurstede; zelfs tot op den Hollandschen bodem; het land verwoestende, brandschatting eischende, de gevangenen rantsoenerende, en geleide verleenende; even als had hij daartoe van den Raad de volkomene vergunning ontvangen (1).

(1) Zie proces 16, 24.

(*De voortzetting in een volgend No.*)

RIDDER FLORENTIUS JOSEPHUS VAN ERTBORN.

KANTTEEKEN VAN Z. M. DEN KONING DER NEDERLANDEN, LID VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW, OUD GOUVERNEUR DER PROVINCIE UTRECHT, ENZ. ENZ.

Van Ertborn wien een onvoorziene dood wegnam, en aan wien de laatste eer aanstaanden Maandag zal worden bewezen, was één dier menschen die eeuwig zouden leven, zoo de deugd, de wetenschap, de liefde tot algemeen welzijn en de burgerlijke gehechtheid, titels waren om eeuwig te leven. Duurzamer dan het aanzijn dat hem hier zoo kort was toegestaan, zal zijne nagedachtenis zijn, dusdanig geplaatst als dezelve thans is, onder de bescherming der algemeene erkentelijkheid. Van Ertborn heeft der stad *Antwerpen* te veel dienst bewezen, hij heeft te zeer de erkentelijkheid van zijne geboorteplaats verdiend, hij heeft zijnen naam te veel verbonden met goede dingen, te veel verbeteringen en vruchtdragende werken doen plaats grijpen, dan dat zijne nagedachtenis zich niet zoude vereeuwigen. Dezelve zal blijven als die eens mans, die, onder alle betrekkingen en in alle tijden, als voorbeeld kan strekken aan al diegenen die zich het bestuur voor het algemeen zijn geplaatst.

In 1816 de administrative loopbaan ingetreden, heeft hij gedurende 24 jaren zich steeds doen opmerken door de uitstekendste hoedanigheden. Hij werd op dit tijdstip, zijnde de organisatie der Provinciale Staten, tot lid van die Staten door de Ridderschap benoemd, en in die hoedanigheid, maakte hij, van dat oogenblik een deel uit der Gedeputeerde Sta-

ten. Van dit oogenblik af aan spreidde hij een talent ten toon dat hem deed opmerken, en bewees dat hij zijnen jeugdigen leeftijd goed had besteed, waardoor hij zich dan ook de bijzondere achting van den Baron Keverberg van Kessel, Gouverneur van *Antwerpen*, en bevoegd waardeerder van persoonlijke verdienste verwierf. Meermalen werd hij zelf belast met het waarnemen van den post als Gouverneur ad interim; en hoewel zijne tegenwoordigheid te midden dier Gedeputeerde Staten slechts kort geweest zij, heeft hij, dank zij zijn karakter en zijne gehechtheid, gewigtige diensten aan de Provincie in het algemeen, en aan den handel in het bijzonder bewezen. Zoo was hij het bijv., die het eerst de stem verhief, tegen het tarief der te hoog opgevoerde regten door den waterschout afgedwongen, deed er de overdrevene regten van aan het gouvernement kennen, hetwelk dezelve aanmerkelijk verminderde.

Van eene andere zijde toonde hij te gelijkertijd de onregtvaardigheid van den omslag der belastingen aan, bewees dat de te hoogschatting aan de Provincie *Antwerpen* ten laste gelegd, te groot was naar evenredigheid der grondlasten in andere Provincien, en die onregtvaardigheid eindelijk zoo duidelijk bewezen, gaf aanleiding tot zoo vele herhaalde klagten, dat eene vermindering van 5%, te zamen eene som van 80,000 francs per jaar uitmakende, door de Provincie *Antwerpen* werd verkregen.

Vervolgens door het vertrouwen van Koning Willem I., aan het hoofd der burgerlijke administratie onzer stad geroepen, in de plaats des overledenen Heere Vermoelen, wijdde hij zich aan zijne nieuwe betrekking met eenen ijver die nimmer ophield en nooit door eenige moeijelijkheid werd afgeschrikt. Dadelijk na zijne aanvaarding moest hij zich bezig houden met de gewigtigste zaken, met de belangrijkste vraagstukken en de moeijelijkste zamenstellingen. Wij zullen onder anderen alléén aanhalen, de vereffening der vele oude schulden der stad, de invoering van een nieuw financiëel stelsel van inkomende regten naar zekeren maatstaf, in over-

demstemming met de lasten waarmede de stad was bezwaard, door de nieuwe orde van zaken, waarin zij zich geplaatst vond door deze vereffening, gepaard met het voltooijen der kaden van de *Schelde*, en der Bassins. Al die moeijelijkheden overwon hij, en hij is het dien men moet beschouwen, als den grondlegger van dat algemeen krediet, hetwelk de stad *Antwerpen* in den eersten rang plaatste.

Te gelijker tijd dat hij dus het financiële welzijn der stad regelde, waarvan hij de eerste beambte was, hield van Ertborn zich nog bezig met verbeteringen en publieke verfraaijingen. Niettegenstaande het volslagen gebrek aan hulpbronnen die toen bestonden, deed hij werken ten uitvoer brengen, waarvan wij nog heden de vruchten plukken. Het is aldus, om er slechts eenige te noemen, dat hij de kaden gelijk deed maken, de schoeijingen der werf, de muren der bevaarbare kanalen en hunne kaden deed bouwen, dat hij hunne boorden verbreedde, alsmede die der plaats van *St. Walburge*, dat hij de groote ijzeren brug over de Bassins oprigtte; dat hij een groot gedeelte der stad bevrijdde van de overstroomingen, waaraan iedere buitengewone vloed dezelve blootstelde, dat hij het Hospitaal *St. Elisabeth* vergrootte, dat hij een kruidkundigen tuin daarstelde, onderaardsche kanalen deed graven, dezelve deed bestraten, de stad alzoo gezonder maakte, tevens de bijzondere eigendommen verbeterende. Het is aan hem, aan zijne liefde voor de kunsten, dat men het behoud van vele monumenten te danken heeft, de wederopkomst der Academie, der Bibliotheek, de classificatie der archieven, den opbouw des groote torens, de bouwing der nieuwe comedie-zaal, en eene menigte andere werken tot algemeen nut, dat te lang zou ophouden om hier allen te worden opgesomd.

Vele andere werken waren nog door hem opgesteld en voorgedragen en reeds door de hoogere autoriteiten goedgekeurd, maar zijne benoeming tot den gewigtigen post van Gouverneur van de Provincie Utrecht, verhinderde hem er gevolg aan te geven, en de tot standbrenging der uitvoering

van vele zijner plannen is aan zijne opvolgers voorbehouden gebleven. Alleen, om slechts een bewijs te geven van zijne liefde voor en gehechtheid aan de stad *Antwerpen*, zullen wij aanhalen dat meer dan 30 ontwerpen, die voortvloeiden uit zijnen werkzamen en grooten ijver nog op het archief liggen, en daar vindt men in eene stomme maar welsprekende eenvoudigheid, het onwraakbaar bewijs der diepdenkendheid, der werkzaamheid, die in zulk eene hooge mate van Ertborn hebben onderscheiden. Daár kunnen degenen die hem niet persoonlijk hebben gekend de grondslagen dier achting putten die zijner nagedachtenis gewijd is door al degenen die zijn edel karakter waardeerden.

En na zoo vele diensten aan de stad *Antwerpen* bewezen te hebben, heeft van Ertborn als een laatst en eeuwig bewijs van toegenegenheid, haar een prachtig kabinet van schilderijen geschonken, waarin zich stukken bevinden van de grootste meesters (*). In dit geschenk geeft hij een laatst bewijs dier kieschheid die hem kenmerkte. Zulk eene gift is waarlijk dat, wat eene stad als *Antwerpen* het aangenaamste zijn kon. Ook hopen wij dat deze waardiglijk zal erkennen, wat van Ertborn voor haar gedaan heeft, en wat het kabinet van schilderijen aangaat, wenschten wij dat men dit erfdeel in eene bijzondere zaal van het Museum plaatste, op welker deur men deze woorden plaatste:

MUSEUM VAN *ERTBORN*.

BEGRAFENIS VAN *VAN ERTBORN*.

De ter aardebestelling des Heeren van Ertborn heeft dezen morgen met veel luister plaats gehad. Het lijk is ten 10 ure van het sterfhuis afgegaan; de hoeken des kleeds werden gedragen door de Heeren Gérard Legrelle, Bur-

(*) Zie de beschrijving eener schilderij uit deze collectie, voorstellende de afneming van het kruis, om hare oudheid merkwaardig, door hem selven beschreven in dit Tijdschrift, Deel VI. Bl. 149.

gemeester; Wellens, Secretaris; den Graaf de Baillot, ex-Gouverneur van *Brugge*; en Meijers, Districts-Commissaris onder de regering der *Nederlanden*. Al de notabelen uit de stad volgden de lijkbaar. De stedelijke raad *en corps*, de Gouverneur der Provincie en vele leden der Gedeputeerde Staten; de Heer de Caters opvolger van van Ertborn; de leden der administratie der academie van schoone kunsten en vele andere gedistingueerde personen merkte men bij het geleide op, dat uit 53 rijtuigen bestond. Een detachement pontoniers was in gelid gesteld tot aan de poort der stad. Te *Hoboken* heeft de lijkdienst plaats gehad. De godsdienstige plegtigheid geëindigd zijnde, en vóór dat de kist in het familie-graf werd neêrgelaten, zijn er 3 redevoeringen gehouden; de eerste door den Heer Burgemeester der stad, de tweede door den Notaris Gheijssens, en de derde door den Heer Sneijers, Secretaris der academie van schoone kunsten. De plegtigheid heeft plaats gehad onder de teekenen der diepste droefheid. Het was half twee uren toen dezelve geëindigd was.

In de redevoering door den Heer Burgemeester op het graf van van Ertborn uitgesproken, hebben wij opgemerkt, dat even als wij den wensch daartoe verleden Zaturdag hebben geuit, in eene bijzondere zaal het kabinet van schilderijen, dat deze der stad vermaakt heeft, zal worden geplaatst, en dat op de deur dier zaal deze woorden zullen worden gezet:

MUSEUM VAN *VAN ERTBORN.*

Dit besluit doet den stedelijken raad eer aan; — het is de goed gedachte aan zulke mannen levendig te houden en te vereeuwigen, en men kon dit zeker al niet beter en eenvoudiger doen.

(*Journal du commerce d'Anvers*, 7, 8 *Septembre* 1840.)

LEGITIMATIO PER SUBSEQUENS MATRIMONIUM.

WETTIGING DOOR EEN OPVOLGEND HUWELIJK.

(*Medegedeeld door* J. J. Dobt van Flensburg).

Extract uyt het register der houwelyken, die gesolemniseert worden voor de Gecommitteerden deser stadt, waaruyt blykt, dat de kynderen door een opvolgend huwelyk te wettigen, op het voltrekken van hetselve by de toecommende Conthoralen plegen vertoont te worden den 16 en 21 October XVI° II ende 22 en 27 May XVI° XIX.

Wy hebben dit extract den lezer medegedeeld, enkel, om in het voorbygaan aen te roeren, dat hier ter stede, nae de reformatie ook de gewoonte is geweest, dat speelkinderen, voor het huwelyk geteeld in het bevestigen van de trouw te voorschyn gebragt en tegenwoordich geweest syn, als wierden soodanige kinderen, op zulk eene plegtige wyze door de ouders voor de hunne erkend, door den magistraet voor wettig verklaerd; waervan dan het spreekwoord zynen oorsprong schynt ontleend te hebben: *Het kint onder de huyk trouwen;* gelyk het ook in sommige steden van Duytschland gebruykelyk is, dat de kynderen de moeder by haer cleet vasthouden, volgens getuygenis van Georg Schultz ad § ult. Instit. *de nuptiis.* Maer dewyl tot wettiging van diergelyke kinderen een wettig huwelyk alleen genoeg en alle andere plechtigheden overtollig syn, soo is dese gewoonten ook met den tyd gesleten. Zie van Leeuwen, Roomsch. Holl. regt T. VII. § v. en Censura forens. T. I. 1. c. 5. n. 12. Voet. ad ff. *de concubinis*, n°. 12.

Extr. uit het register voorsz. 1602.

Jonker Willem van Zuylen van Nyvelt en Maria

Peters van der Vireil, dochter van Gent, gesolemniseert voor Halsen en Someren op den 21 Oct. 1602, ende hebben de Conthoralen voorts het kint by henluyden verwekt voor dato deses medegebragt, versoekende hetselve gehouden te worden by een yder voor echt.

Extr. als voren den 22 May 1619.

Gerrit Willemsz. Zoest ende Juffr. Jacomina van Zuylen van Nyvelt, beide wonende binnen dese stadt Utrecht, gesolemniseert voor Heurnius en van Wede, Schepenen, op den 27 May 1619 ende adducerende de voorsz. Conthoralen voor de voorsz. Gecommitteerden haar soontgen voor desen by malcanderen geprocreëert, out seven vierendeel jaers, genaemt Willem, en versochten, dat het voorm. haer kint by een yder voor echt ende wettelyk gehouden ende geacht mocht worden.

Diergelyk vindt men ook versocht door Mr. Johan van der Vecht en Juffr. Margaretha, Jacobs dochter van Zuylen van Nyvelt, synde het huwelyk gesolemniseert voor Westhrenen en J. de Ryck, den 30 Dec. 1588, meer andere voorbeelden sou men, indien het noodig ware, in de registers van de houweliken konnen vinden.

Buurspraecboec 1585. Des Saterdaechs den xxiiii July.

Men doet te weten enen yeghelicken, dat vergaderen sullen in der heiliger echten state Mr. Jasper v. d. Berch ende Joffr. Johanna Saris de Coninex dr., desgelycx Jan Corn. van Resunt ende Joffr. Brecht Gysbert van Lanseroons dr. Dit is huer tweede ende leste merckt daechs geboth; noch sullen vergaderen in den echten state Ja. Aelbert Ja. Schinckelsz. op den Oort ende Anna Cornelis Willems dr. Dit is huer eerste geboth. Yndien yemant die wettige redenen weet, waeromme deselve personen nyet en behoren of vermogen inden echten state te ver-

samen, die brenge tselve voor de magistraet deser stadt aen, eer dat het huwelyck gesollemniseert sy, op pene dat zy na maels nyet gehoort sullen worden.

Raets daghel. Boec 1475. Vrydaechs na Ascension.

Sloten scepenen etc., dat Guert. Wemels op de kaak staen sel, aen elker zyde met een spinrokken, om des willen, dat hy twee wive getrouwt heeft, ende wilcoiren in brieven op zyn lyff, geene omstandaftige saken meer te doen ende dairenboven een tyt van x jaer lanc utter stadt wesen ende een mile van der stads blyven op syn lyff, ende Truy zyn wyff, die sel betalen die sess beyers gulden, die hy van koeren schuldich is.

J. J. Dodt van Flensburg.

OUD BESTAAN DER WINDMOLENS TE *UTRECHT*.

Door het twisten over den tijd der uitvinding van deze nuttige werktuigen, is ten minste met zekerheid gebleken, dat dezelve in Frankrijk en Engeland reeds in het begin der twaalfde eeuw hebben bestaan, en uit omstreeks dien tijd is de bepaling van Celestinus III. (Greg. Decret. lib III. tit. 30 c. 23):

» De reditibus molendini ad ventum solvendae sunt decimae."

Ten aanzien der Nederlanden is op dit stuk opmerkenswaard eene plaats in Lehmann's Chron. der Stadt Speir. Fracf., 1662. (4°.) p. 847, op het jaar 1393.

» Ein Müller, der mit der Windmühlen mahlen können, auszm Niederland geholt."

En met bijzondere betrekking tot Utrecht, zijn niet minder opmerkenswaardig de volgende bepalingen, voorkomende

in het, in dit tijdschrift zoo dikwijls aangehaalde *liber albus*, berustende in 't Stads-Archief:

« VANDEN WILLIGEN, DIE DEN WYNTMOLEN HOREN WYNT BENEMEN."

» Dit punt is overdraghen met ons raet ont ende nywe *in* 't jaer XIIIc XCVII (1397) alse vanden Willigen, die den wyntmolen horen wynt benemen."

» In den eersten, soe en sellen gheen opgaende Willigen staen op vyftich roeden na, enighen wyntmolens, die inder stadt vryheden staen."

Terwyl uit hetzelfde boek mede blykt, dat men omstreeks dien zelfden tyd, of, ten minste, kort daarna, wyntmolens, tot het malen van kooren heeft gebruikt.

« VANDEN MOLENAARS."

» Anno XIIIIc XXXII *etc.* is overdraghen, dat die molenaars malen sellen eerst den bakkers hore koorn, ende dat halen ende wederbrenghen, ende daarof hebben van elcke mudde, dat zy *opter wyntmolen* malen" etc.

Waarentegen de molens, van dewelke in het Buurspraakboek de anno 1486 in deze bewoordingen wordt gewag gemaakt.

» Jan Tegnagel van Bommel met hem XII, die de molens tymeren ende richten sellen op die langhe vliet."

Ons voorkomen watermolens in een' *objectieven* zin te zijn geweest.

J. J. Dodt van Flensburg.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JANUARIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u'	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	757	758	758	756	34	44	44	35	N.t.W.	Betrokken.
2	761	762	762	762	36	5	22	44	N.	idem.
3	740	740	737	737	24	36	05	02	idem.	idem.
4	747	738	738	743	—54	—12	—17	—53	idem.	Helder.
5	745	746	747	750	—47	—2	—35	—36	N. O.	idem.
6	752	755	754	755	—2	—09	—24	—34	O.	Betrokken.
7	757	755	758	757	—71	—54	—55	—71	idem.	idem.
8	760	760	758	760	—77	—72	—81	—77	N. O.	Helder.
9	757	757	760	758	—81	—82	—68	—94	N. W.	idem.
10	750	748	745	750	—72	—42	—1	—4	O.t.Z.	Betrokken.
11	756	757	742	742	—1	52	21	19	N.t.W.	idem.
12	746	746	746	755	12	24	13	1	N.	idem.
13	755	756	756	748	15	3	1	—02	N. O.	idem.
14	748	750	750	748	02	02	02	01	N.t.O.	idem.
15	748	751	754	757	07	08	—01	—02	idem.	idem.
16	758	758	758	756	04	11	12	64	O.t.Z.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
17	757	756	756	757	94	81	8	96	N. W.	Mistig.
18	757	757	757	757	67	68	69	18	idem.	Helder.
19	757	758	757	758	1	15	14	18	N. O.	Bewolkt.
20	762	763	764	765	0	4	−03	−1	idem.	Helder.
21	770	770	770	770	0	14	14	0	N.t.O.	idem.
22	773	773	770	770	2	23	19	2	N.	Betrokken.
23	762	762	762	763	33	39	37	1	N.t.W.	Helder.
24	758	762	762	759	11	0	01	−18	N.t.O.	idem.
25	766	767	767	768	02	1	0	−05	N.	idem.
26	764	764	764	765	05	04	2	18	N. W.	Betrokken.
27	765	763	763	764	4	34	36	−02	idem.	idem.
28	766	766	766	765	28	4	4	37	idem.	Helder.
29	763	763	763	762	16	36	38	−05	N. O.	idem.
30	766	773	773	770	−16	−09	0	−16	idem.	Bewolkt.
31	773	774	774	778	−22	−24	−26	−4	O.t.Z.	Mistig.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	7524	7517	7517	7522	·236	·097	-152	-341	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7524	7532	754	7541	207	29	222	202	— — 11en. — — 21e.	
3	7659	767	7668	7666	133	151	162	=046	— — 21st. — — 31st.	
	75698	75753	757$	75783	018	114	077	"061		

3 Regenachtig.
4 's avonds een weinig sneeuw.
5 idem.
6 sneeuwachtig.
8 's namiddags mistig.
10 sneeuwachtig.
11 idem.
14 nevelig en 's avonds regen.
15 mistig.
18 's morgens weinig regen.
19 's namiddags mistig (sterk).
21 's namiddags sneeuw.
24 idem.
25 's avonds idem.
26 's morgens idem.
27 sneeuw.

Algemeen gemiddeld, Barometer 75746, Thermometer 037.

Januarij 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.		M.	V.				M.	V.
UTRECHT.	86	69	6	4	2	6	2		15	»	79	69
AMERSFOORT.	30	12	1	»	»	2	1		3	»	23	20
RHENEN.	7	10	»	»	»	»	»		3	»	1	4
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	4	1	1	»	1	1		»	»	1	2
MONTFOORT.	6	5	»	»	»	»	1		2	»	6	1
IJSSELSTEIN.	2	6	»	»	»	2	1		1	»	4	2

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Januarij 1841.	3 el 49 dm.
15 ——— ———	3 — 59 —
31 ——— ———	3 — 55 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JANUARIJ 1841.

GEBORENEN.

op den

den 1 Januarij.

Dirk, Z. van Kornelis Daniel de Haas.

Maria Johanna, D. van Antonius Fasse.

Anna Jacoba, D. van Johannes Robertus Peij.

Petronella Kornelia, D. van Pieter Bakker.

den 2 Januarij.

Kaatje, D. van Nathan Salomons.

Dirk Reinier, Z. van Abraham van Cuijlenburgh.

Martinus, Z. v. Maarten de Bruin.

Anna Wilhelmina, D. van Johannes Stein.

Theodora, D. van Martinus Bakker.

Petrus Johannes, Z. v. Wilhelmus Johannes Westerhoudt.

Gerardus Adrianus, Z. van Jacobus Hagen.

Jan, Z. van Jan van den Bender.

Willem Jelis, Z. van Cornelis Leeman.

Marie Johanne Margarethe, D. van Johann August Michael Bressler.

Sophia Everdina, D. van Cornelis Verloop.

den 3 Januarij.

Anna Hendrika, D. van Adrianus van Geelen.

Albertina, D. van Pieter Maarschalkerweerd.

Johannes, Z. van Johannes Gravendaal.

Edwin James, Z. van James Venning.

Maria Alida Didcrica, D. van Johannes Paulus Schouten.

den 4 Januarij.

Evert, Z. van Thomas Westening.

Willem, Z. van Johannes Brijdenbag Rigter, (overl. den 25 Augustus 1840.)

den 5 Januarij.

Gijsbertus Cornelis, Z. v. Johannes Cornelis Hampers.

Christina Willemina, D. van Johannes Telen Speelman.

den 6 Januarij.

Anthonia, D. van Cornelis Koot.

Anna Paulina, D. v. Balt Zwaarig.

Johanna Wilhelmina, D. van Wouter Ganseveurder.

Johannes Carel, Z. van Cornelis Johannes van Dijk.

Jan, Z. van Abram van Rossum.

den 7 Januarij.

Gijsbertus Leendert, Z. van Paulus Verweij.

Maria Petronella, D. van Johan Christiaan Bangard.

den 8 Januarij.

Johannes Pieter, Z. van Johannes Pieter van Hoorn.

Anthonie Bernardus, Z. van Hendrikus Carel van Asperen.

Johannes, Z. van Bernard Henrich Hoffman.

Anna Maria Jacoba, D. van Jan Pieter van Brussel.

den 9 Januarij.

Willem Jacobus, Z. van Willem Jacobus Scherpenzeel.

Neeltje Cornelia, D. van Adrianus Schreutelkamp.

Carel Engelbertus, Z. v. Johannes Theodorus Brux.

den 10 Januarij.

Hendrika Johanna, D. van Jacob Lambertus Brouwer.

Lambertus Cornelis, Z. van Lambertus Cornelis Brom.

Johannes Augustinus, Z. v. Petrus De Coo.

Gasparus Reginald Joannes, Z. v. Rudolph Eugene Charles de Quay.

Frederik Hendrik, Z. v. Willem Julius.

Geerlof, Z. van Johannes Hendrikus Wassink.

Cornelia Helena, D. van Joannes Ruijs.

den 11 Januarij.

Apollona Josephina Emilia, D. v. Jean Louis Leichtenberg.

Johannes, Z. van Johannes van Zijl.

Theodora, D. van Cornelis van Dalen.

Johannes Petrus, Z. van Coenraad Eijkman.

Pieter Franciscus, Z. van Jan Rouzel.

Izak en Wilhelmina Dirkje, Zoon en Dochter van Izak van den Hoorn.

Ferdinand Alexander, Z. v. Ernst Christiaan Klokke.

den 12 Januarij.

Maria Wilhelmina, D. van Johannes David Eijtinger.

den 13 Januarij.

Hendrikus, Z. van Dirk de Kruijff.

Dirkje, D. van Daniel Hofman.

Leendert, Z. van Petrus Dal.

Geertruida Clasina, D. van Christiaan Haaksman.

Johannes Anthonius, Z. van Hendrikus Coenen.

Maria Charlotta, D. v. Frans Ure.

Jacobus, Z. van Jacobus Lek.

Johannes Arnoldus Hendrikus, Z. van Arnoldus Wagenaar.

Wilhelmina Louisa, D. v. Willem de Brons.

Jannitje, D. van Willem Frederik van Ittersum.

Adriaan Bernard, Z. van Adriaan Cock.

den 14 *Januarij.*

Gijsje, D. van Gijsbertus Smit.

Cornelia Petronella, D. van Leendert Nielsen Verspuij.

Maria Christina, D. van Barend van Zijl.

Alida, D. v. Willem Vollenhoven.

Cornelis Bernardus Marinus, Z. van Gerardus Johannes van den Berg.

den 15 *Januarij.*

Johanna Hendrika, D. van Gijsbert Gerrit van Ede.

Anthonie Jacobus, Z. v. Bernard Wernard van Deventer.

Johannes Hendrikus Cornelis, Z. van Willem Fredrik Plomp.

den 16 *Januarij.*

Wilhelmina Johanna, D. van Carolus Maarschalkerweerd.

Maria Margaretha, D. van Jan Koelee.

Johanna Maria, D. van Nicolaas van Luijn.

Johan Wouter, Z. van Wouter Gezel.

Johanna Jacoba, D. van Johan Adam Perlot.

Johanna Alberta Elisabeth, D. v. Gerrit Hendrik Hehman.

Maria Cornelia, D. v. Pieter Vos.

den 18 *Januarij.*

Catharina Susanna, D. van Fredrich Wilhelm Roos.

Anthonius Johannes, Z. van Anthonius Johannes Boekelman.

den 19 *Januarij.*

Clasina, D. v. Rutgerus v.d. Bedem.

Johan Nicolaas, Z. van Johan Hendrik Schaad.

Albertus Hendrikus Jacobus, Z. van Hendrikus Stevens.

Hendrik Jan, Z. van Johannes Stulting.

den 20 *Januarij.*

Cornelia, D. van Cornelis van Suijlen.

David, Z. van Alexander Hamburger.

Hendrikus Josephus, Z. van Cornelis Mastink.

den 21 *Januarij.*

Johanna Maria, D. van Anton Thielke.

Aletta, D. van Hermanus Linschoten.

Johannes, Z. van Hannes Moolenbeek.

Geertruida, D. van Johannes Gijsbertus van Rooijen.

Cornelis, Z. van Johannes Loffelt.

Adrianus, Z. van Johannes van Doorn.

Johannes, Z. van Otto Roetman Rovers.

den 22 *Januarij.*

Jan, Z. van Jan Geerts Weekens.

Johannes Cornelis, Z. v. Hendrik Zwaak.

Johanna, D. van Laurentius Serto.

den 23 *Januarij.*

Elisabeth, D. van Rijnier Vreeswijk.

Ernestus, Zoon en Maria, Dochter van Cornelis van Veenendaal.

Catharina Josephine Antonia, D. v. Eugenius Joannes Baptist van Vught.

den 24 Januarij.

Willem Constantinus, Z. van Abraham Bernardus Ockeloen.

Petrus, Z. van Hermanus van den Brink.

Markus, Z. v. Bernardus Kuijper.

Annetta Louisa, D. van Johannes Bitter.

Johannes, Z. van Petrus van der Steen.

den 25 Januarij.

Geertje, D. van Pieter Beugelaar.

Maria Frederika, D. v. Josephus van Montfoort.

Johannes Hermanus, Z. van Hendrik Servaas.

Hendrijntje, D. van Gijsbert van Asch.

Geertrui, D. van Gerrit van Kuilenburg.

Johannes Wilhelmus, Z. van Jacobus Johannes Cornelis Kruls.

Jan, Z. van Jan van Waveren.

Adriaan Willem, Z. v. Cornelis van Beem.

Abraham Hendrik Jacobus Johannes, Z. v. Jean Louis Bernhardi.

den 26 Januarij.

Johanna Maria, D. van Hendrik de Kok.

Geertruij Elisabeth, D. v. Klaas van der Werff.

Christina Charlotta, D. van Abraham van der Wal.

Abraham Theodorus, Z. v. Abraham Theodorus Lankhout.

Jacobus Johannes, Z. v. Jacobus Schouten.

Jelle, Z. van Jelle v. d. Heide.

Adrianus Pieter, Z. van Melis Hermanus van Baalen.

Nicolaas, Z. v. Johannes Huijser.

den 27 Januarij.

Antje Hendrika, D. van Hendrik Engelberts.

Hendrikus, Z. van Pieter van Lemmen.

Hendrikus Adrianus, Z. van Stephanus van de Bilt.

Gerardus, Z. v. Gerardus Kuhne.

Johannes, Z. v. Hendrik Hoevers.

Elisabeth Carolina Cornelia, D. v. Johannes Warnardus Bilders.

Everdina Christina, D. van Jan Willem van Ingen.

Hendrik, Z. van Johannes van Schaik.

Gerrit Cornelis, Z. van Gerrit Nagtegaal.

den 28 Januarij.

Johannes Hendrikus, Z. v. Pieter Henricus Everaars.

Johannes Gerardus, Z. van Joannes Antonius Willemsen.

Beatrix, D. van Jan Hendrik Olieken.

den 30 Januarij.

Hendrik, Z. van Willem Schols.

Wilhelmina, D. v. Janus Schreutelkamp.

Frederika Clasina, D. v. Frederik Tegeler.

Martina Francina, D. v. Lambertus Goedhart.

den 31 *Januarij.*

Franciscus, Z. v. Isak v. Sandwijk.
Johannes, Z. van Marinus Cruijs.
Gijsbertus, Z. v. Gerardus Vroomans.
Arnoldus Leonardus, Z. v. Willem Arnoldus van Veen,

GEBOREN EN 155, waaronder 10 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 2 *Januarij.*

Johan Leendert Elsinger, wed. en Geertruij Westrik, weduwe.

den 6 *Januarij.*

Cornelis Verhoef en Elisabeth Hogendoorn.

den 13 *Januarij.*

Wilhelmus Leonardus Veereschild en Cornelia van den Tempel.
Ulrich Foks en Rijntje Jansen.
Adrianus Makkee en Willemina de Marie.
Hubertus Adrianus van Schaik en Johanna Harting.
Theodorus Jansen en Wilhelmina van Zijl.
Jacob Hulsman en Antonia Tom.

den 20 *Januarij.*

Johannes Cornelis Verhoeff en Cornelia Maria van Reijsen.
Jacobus Didericus van Blaricum en Elisabeth van Kuijk.
Jan Hendrik Beringen en Françoise de Groot.

den 27 *Januarij.*

Gerardus van Rossum en Adriana Bosch.
Willem Hardenberg en Gijsje Jongerius.
Carl Wilhelm Eduard Kleist en Jannigje Havelaar.
Theodorus Wilhelmus Jansen en Maria Joanna Schoonhoven, wed.

TE ZAMEN 15 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 Januarij.

Cornelia van der Teems, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Engelbert Lodewijk Westerhout, 2 j. en 4 m., Nicolai kerkhof.

Claartje van Weede, 2 j. en 10 m., Nicolaisteeg.

Christina Rietveld, wed. van Hendrik Zalm, 72 j., achter het Vleeschhuis.

Anna Alida Doornebal, huisvr. van Pieter Cornelis de Fuijk, 34 j., Breestraat.

Cornelia Christina Cronselaar, 9 w., Voor Clarenburg.

Petronella Adriana Swarts, 3 m., Stroosteeg.

Nicolaas van Putten, 49 j., buiten de Weerd.

den 2 Januarij.

Anthonia de Bouter, 1 j., buiten de Catharijnepoort.

Cornelis van Leeuwen, 54 j., Vreeburg.

Geertruida Ballegoijen, huisvr. van Harmanus Daniel Deuse, 33 j., Hamsteeg.

Gerardus Johannes van Doorn, 1 j. en 11 m., buit. de Catharijnep.

Hendrikus Gerardus van Nimwegen, 2 m., Korte Smeesteeg.

Anthonia Broekman, huisvr. van Lambertus Bongers, 60 j., Catharijnestraat.

Jacoba Cousijnse, 7 m., Pauwst.

den 3 Januarij.

Johannes Kok, 9 m., Lollestraat.

Doodgeb. Zoon van Johannes van Cleef, Jacobiekerkhof.

Henri Loup, 3 m., Boterstraat.

Frederik Christiaan Fricke, 3 m., Springweg.

Jacobus Hazendonk, 69 j., Ballemakerstraat.

Roelof Smit, 4 j. en 10 m., Nicolaisteeg.

Maria Korf, wed. Nicolaas van Gelder, 71 j., Oude Mannenh.

Adrianus Johannes van Agterberg, 50 j., Ridderhofstad.

Hendrikus Bouhuisen, 8 m., Lauwersteegje.

Doodgeb. Zoon van Jacobus Johannes Edelkoort, L. Nieuwstr.

Dibbet van Dorssen, 5 m., Smeebrug.

den 4 Januarij.

Hendricus Duijveman, 9 j. en 5 m., Korte Koestraat.

Egbert 't Hoen, 73 j., Nicolaist.

Johanna Frederika Mostert, 3 m., Korte Smeesteeg.

den 5 Januarij.

Willem Uitermark, 6 j. en 5 m., Watersteeg.

Geertruida Gille, 5 j., Groenest.

den 6 Januarij.

Petrus Johannes Hentenaar, 7 d., Hardebollestraat.

Anna Elizabeth Brevoort, ongeh. 66 j., achter 't Vleeschhuis.

Helena Margaretha Dompeling, wed. Jan Fooij, 76 j., Bartholomei gasthuis.

den 7 Januarij.

Cornelis Storm, 79 j., Nicolai kerkhof.

Johannes Jacobus Trijsburg, 2 j. en 5 m., Achterweg.

Maria van Drane, 4 w., Lijnmarkt.

François Cornelis Johannes van Soest, 2 j., Zalestraat.

Theodorus de Ruijter, 75 j., Groote Eligensteeg.

Johannes Mulder, 4 w., Nicolaistraat.

den 8 Januarij.

Christian Toeteman, 3 j. en 7 m., Lange Nieuwstraat.

Christina Johanna Jansen, 4 j. en 9 m., in de Twijestraat.

Sophia Anna Cohn, 1 j. en 2 m., Korte Minnebroederstraat.

Maria Petronella Bangard. 1 d., Lange Smeesteeg.

Jannigje van Wijngaarden, 9 j. en 3 m., Kreupelstraat.

Jannetje Hekman, wed. Johannes Jurie de Wolf, 79 j., Wijde Watersteeg.

Cornelia Helena van Tessel, 2 j. en 7 m., Varkenmarkt.

den 9 Januarij.

Maria Stravers, ongeh., 15 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Johannes Elsendoorn, 24 j., Malichan.

Gerrit ten Boom, 77 j., Maliebaan.

Jan Pels, 86 j., Tuchthuissteeg.

Johannes Leeman, 85 j., Koestr.

Doodgeb. Zoon van Adriaan Groenendijk, Veenstraat.

den 10 Januarij.

Huberta Attevelt, circa 3 m., buiten de Weerd.

Hendrica Bouwman, wed. Albertus Ladrak, 62 j., Jufferstraat.

Anna Christina van Hall, 9 m., buiten de Weerd.

den 11 Januarij.

Carolina Servaas, huisvr. van Frans Jansen, 38 j., Stroosteeg.

Gerritje Willemse, huisvr. van Philip Achenbach, 68 j., Lange Nieuwstraat.

Doodgeb. Dochter van Canel Frederik Dietze, Korte Jufferstraat.

Aletta van der Wurf, 6 j. en 3 m., Magdalenesteeg.

Pieter Penning, 83 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Doodgeb. Zoon van Bernardus Filet, Elisabethstraat.

den 12 Januarij.

Aaltje van Wijk, ongeh., 76 j., Bartholomei Gasthuis.

Huberta Vosmar, 11 m., buiten de Catharijnepoort.

Jan Lamie, 59 j., Jacobsbrug.

Doodgeb. Zoon van Adrianus Stangenbergen, Achterweg.

den 13 Januarij.

Hartog Koch, 1 j. en 2 m., Brandsteeg.

Doodgeb. D. v. Jacobus Drie Bakkers.

Antonius Petrus van der Wurff, 38 j., buiten de Wittevrouwep.
Johanna Cornelia Staal, 11 m., buiten de Catharijnepoort.
Gerrit Gerritsen, 84 j., Visserst.
Joseph Gulikers, 5 j., Nicolaikerkhof.

den 14 *Januarij.*

Adrianus van Niekerken, 65 j., buiten de Wittevrouwepoort.
Aaron Logger, 3 m., Steenweg.
Johannes de Wit, 4 j en 3 m., Hemdsmouwsteegje.
Anna Maria Geertruij van der Heijde, wed. Gerrit Moll, 70 j., in den Trans.
Jacoba van Vreeswijk, 3 j. en 2 m., Galekopsteeg.

den 15 *Januarij.*

Wilhelmina Ticsman, 6 w., Lange Nieuwstraat.
Elisabeth van Soest, 6 j. en 2 m., Achter Clarenburg.
Gijsbertus Leendert Verweij, 8 d., Korte Janstraat.
Elizabeth Blok, wed. Johannes van de Wetering, 41 j., Springw.
Cornelia Laurentia Wesbeek, ong., 25 j., Geertebrug.

den 16 *Januarij.*

Hendrica Lantzaat, 2 j. en 2 m., Pelmolen.
Hermina Verbeek, huisvr. van Bernardus Filet, 37 j., Elisabethstraat.
Johan Henrich Kroese, 16 d., Korte Smeesteeg.

den 17 *Januarij.*

Hermann Henrich Kracht, 17 d., Lange Smeesteeg.
Maria Gerarda van Soest, 5 j. en 3 m., buiten de Weerd.
Everdina van Soest, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.
Agatha van Maren, ong., 36 j., in de Rijnstraat.

den 18 *Januarij.*

Hendrik Jansen, 6 j. en 8 m., Kreupelstraat.

den 19 *Januarij.*

Cornelis de Bruijn, 53 j., Geertekerkhof.
Hendrica Janszen, 2 j. en 11 m., Pauwsteeg.

den 20 *Januarij.*

Louis de Bruin, 5 m., Vissersteeg.
Aletta Elizabeth Kol, ongeh., 23 j., Bregittestraat.
Marid Clasina de Kruijff, ongeh., 38 j., Jufferstraat.
Fredrica Charlotta van der Heide, 3 j. en 8 m., Groote Eligenst.
Dirk van den Broek, 87 j., Watersteeg.
Albertus Wielard, 66 j., Koestr.
Jacob Jan de Roos, circa 19 j., Alkmaar.

den 21 *Januarij.*

Hendrikus de Kruijff, 8 d., buiten de Weerd.
Martinus Ferras, 76 j., Korte Smeesteeg.
Maria van der Linden, huisvr. van Justus Wensing, 59 j., buiten de Wittevrouwepoort.
Nicolaas van Luijn, 48 j., Watersteeg.
Dirk van Dillen, 72 j., Geertekerkhof.

den 22 Januarij.

Dirkje Coenraads, wed. Jan Felix, 69 j., Oude Mannenhuis.

Annetje Hofman, wed. Jacobus van Kesteren, 98 j., Schalkest.

Maaike Maria van Woldorp, wed. Florens Johannes Kraake, 72 j., Buurkerkhof.

George Adolph de Haart, 1 j., Bakkerbrug.

Johan Fredrik van den Heuvel, 74 j., in de Twijestraat.

Willem van der Kroon, 49 j., buiten de Tolsteegpoort.

Arend Klaase, 82 j., Haverstraat.

den 23 Januarij.

Geertruida Cornelia Hentenaar, 4 m., Maseegast.

Jan Hendrik van Uitert, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

Elisabeth van Roekelen, 2 m., Ballemakerstraat.

Vrouwe Helena Margaretha van Dielen, wed. van den WelEd. Geb. Heer Mr. Otto van Romondt circa 67 j., in de Keistraat.

Petrus Frans van Deijen, 21 j., Hospitaal.

Gerarda Wilhelmina Pisa, 1 j. en 1 m., Zwaansteeg.

den 24 Januarij.

Doodgeb. Zoon van Petrus Saalman, Brandsteeg.

Hendrik Jan Willem van Emmerik, circa 3 m., Adeldorpsteeg.

Johannes Gerardus Arts, 5 j., Weesp.

Joseph Zwarts, 75 j., Kl. Elienst.

Antonius Lambertus Arnoldus Berends, 2 j., Willemskazerne.

den 25 Januarij.

Jan Capelle, 60 j., Jufferstraat.

Anthonius Baars, 7 m., buiten de Catharijnepoort.

Dirk Janszen, 4 m., Pauwsteeg.

Johannes Veereschild, 41 j., Springweg.

den 26 Januarij.

Gesina Brouwer, 1 j. en 2 m., Voorstraat.

Wilhelmina Frederika Lapidoth, 11 w., Groenesteeg.

Catharina Scheffer, huisvr. van Izaak van Dort, 38 j., Voorstr.

Maria Margaretha Cousijnse, 6 j. en 2 m., Stroosteeg.

Pieter Cornelis Tollenaar, 3 j. en 5 m., Lange Nieuwstraat.

Johannes van der Steen, 2 d., buiten de Tolsteegpoort.

den 27 Januarij.

Hendrikus Theodorus van de Coolwijk, 7 m., achter de Twijestr.

Catharina Margaretha van Leek, wed. Johannes van de Posthoorn, 85 j., Bartholomaei Gasthuis.

Ferdinandina Geertruida van Maurik, 2 m., Jansbrug.

den 28 Januarij.

Anna Maria van den Hoeven, wed. Johannes Leeners, 65 j., Nieuwe Kamp.

Elizabeth van Ettekoven, huisvr. van Gerrit Eggink, 48 j., Malieb.

Jacoba Johanna Angelier, 1 j. en 6 m., Molensteeg.

den 29 Januarij.

Alida Ziddeman, wed. Jacobus van Eck, 49 j., Pottestraat.
Jan van Maanen, 8 j., Jufferstr.
Fredrik Nieuwenhuijsen, 82 j., Nieuwe Gracht.
Cornelis Godart, 80 j., Stroost.

den 30 Januarij.

Albertus Hendrikus Jacobus Stevens, 11 d., Wittevrouwstraat.
Reintje Jacoba van Harderwijk, huisvr. van Gerrit Peterse, 43 j., Hooge Jacobijnestraat.
Frans Wensing, 38 j., te Houten.

den 31 Januarij.

Willem Jacobus Scherpenzeel, 22 d., buiten de Weerd.
Dirk van der Horst, 95 j. en 7 m., Zandbrug.
Hendrik van Schaik, 4 d., aan 't Zand.

OVERLEDENEN 134.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	8.	Transport.	110.
Tering.	16.	Waterzucht.	13.
Stuipen.	23.	Etterzak.	1.
Zenuwkoortsen.	8.	Zuur.	5.
Verval van krachten.	19.	Verdronken.	1.
Slijmziekte.	1.	Rhumatiek.	2.
Koortsen.	1.	Kramp.	1.
Kinkhoest.	5.	Keelziekte.	1.
Kinderziekte.	8.	Bloedspuwing.	1.
Bezetting op de borst.	2.	Subiet.	1.
Roodvonk.	2.	Gevolgen van de Tanden.	6.
Beroerte.	1.	Water in de borst.	1.
Borstkwaal.	13.	Gevolgen van de kraam.	1.
Buikziekte.	1.	Verlamming.	1.
Ontstek. in de ingewanden.	1.	Klierziekte.	2.
Verwonding.	1.	Kwaad been.	1.
	110.		148.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	6	2	8.
Beneden het jaar.	23	17	40.
Van 1 tot 10 jaar.	16	19	35.
» 10 » 20 »	1	1	2.
» 20 » 30 »	2	2	4.
» 30 » 40 »	2	7	9.
» 40 » 50 »	4	4	8.
	54—	52—	106.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	54.	52.	106.
Van 50 tot 60 jaar.	4	1	5.
» 60 » 70 »	4	7	11.
» 70 » 80 »	8	7	15.
» 80 » 90 »	8	1	9.
» 90 » 100 »	1	1	2.
	79—	69—	148.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 9 *Januarij*, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een Huis of Koffijhuis, van ouds genaamd het *Keizerlijke wapen*, met Erve en Grond, aan de O. Z. van het Domsplein te Utrecht, wijk F. no. 299. Verkocht voor *f* 9,800.

No. 2. Een Huis en Smederij, mitsgaders Tuin, Erve en Grond, onder Tolsteeg te Utrecht, wijk K. no. 105 en 106. Verkocht voor *f* 2,375.

Den 16 *Januarij*, door den Notaris M. WIGMAN

No. 1. Vier Bunders, 40 Roeden, 70 Ellen Welig Bouwland, gelegen onder de Tolsteeg achter Zoestbergen, A. no. 354. Verkocht voor *f* 8,500.

No. 2. Een Bunder, 30 Ellen Boomgaard en Warmoesiersland, gelegen in Abstede, van den Achterdijk tot aan den Middenweg, A. no. 722—725. Verkocht voor *f* 2,100.

No. 3. De Beterschap en Huurweere van 39 Roeden 96 Ellen Warmoesiersland, van ouds genaamd *de Kikvorsch en de kleine markt*, gelegen in de Lauwerecht onder Pijlsweerd ten einde der Hooglandsche steeg, A. no. 67. Verkocht voor *f* 975.

No. 4. Eene Warmoesiers Huisinge, gelegen in de Lauwerecht op den Nieuwen Oord, wijk M. no. 567, met 27 roeden, 26 ellen Erf en Warmoesiersland, strekkende voor uit de Vecht tot achter in den Dorrestroom, A. no. 1138, 1139 en 1140. Verkocht voor *f* 1,825.

No. 5. Eene Warmoesiers Huisinge, gelegen als voren, wijk M. no. 568, met 9 roeden Erf en Warmoesiersland, A. no. 399 en 400. Verkocht voor *f* 1,300.

No. 6. Een bunder, 48 roeden Wei- en Hooiland, gelegen in de polder Heicop onder den Ouden Rijn, strekkende uit den Middenwetering Noordwaarts op tot aan de Bovenkade, D. no. 68. Verkocht voor *f* 470.

Den 23 *Januarij*, door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Een Huis, Erve en Grond, met afzonderlijken opgang tot het Bovenhuis, voorzien van ruimen Winkel en Koetshuis, Werkplaats, Kelder, Bovenkamers, Droogzolder enz. aan de N. Z. van de Lange St. Jansstraat binnen Utrecht, wijk G. no. 197 en 198.

No. 2. Een Huis, Erve en Grond, bestaande in eene ruime Werkplaats met Kamer, boven twee Kamers, Keuken en vele gemakken, aan de O. Z. van achter het Vleeschhuis, wijk G. no. 202. Met No. 1 te samen verkocht voor *f* 7,200.

No. 3. Een Huis, Erve en Grond, bestaande in ses soo boven- als beneden Kamers, Keuken, Kelder, Zolder enz. aan de W. Z. van de Lange Rietsteeg binnen Utrecht, wijk G. no. 450. Verkocht voor *f* 1,625.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 24).

Terwijl van Zwanenburch de stad Vianen bezet hield, en de landen van het Sticht, door gedurige strooptogten, van de zijde des Bisschops uit Wijk bij Duurstede en van den kant der Hollandschen uit Naarden, vooral ter afsnijding van de gemeenschap tusschen Utrecht en Amersfoort, geteisterd werden, heerschte er in de gemoederen der Utrechtsche Gemeente zelve eene verontrustende gisting, die weldra eene ernstige beweging ten gevolge had bij gelegenheid van eene morgenspraak, waarop alle de Gilden waren bijeengeroepen, om middelen te beramen, ter verkrijging van 4000 Rijnsguldens, welke aan het krijgvolk van Zwanenburch nog moesten worden uitbetaald. De Regering had gewenscht deze gelden te vinden, uit de opbrengst eener heffing van nieuwe brandschattingen, doch tegen dit voorstel had zich de Gemeente met zoo veel nadruk verklaard, dat

men, uit vrees voor oproer, het ongeraden vond hierop sterker aan te dringen. Evenwel oordeelde de Raad het van het hoogste gewigt, om zoo spoedig dit doenlijk was, de achterstallige soldij gelden uit de eigene fondsen der stad te vereffenen. De willekeurige daad toch van Montfoort en Zwanenburch had het bestuur in nieuwe moeijelijkheden gewikkeld. Men gevoelde, dat, indien aan het krijgsvolk het hun verschuldigde van wege de stad niet werd afbetaald, bezwaarlijk van den Raad de schijn ware weggenomen, van dien toeleg op Vianen oogluikend te hebben toegelaten met inzigt, om met het voordeel dier onderneming de gehuurde krijgslieden te vreden te stellen. Zoodanige vermoedens konden niet anders dan de verwijdering, welke reeds tusschen de Utrechtschen en den hen wantrouwenden Vorst bestond, nog vergrooten, en de flaauwe hoop op gunstiger gezindheden ten hunnen opzigte geheel verijdelen. Bovendien liet het de waardigheid van zulk een achtbaar ligchaam, als dat des Raads niet toe, van op hetzelve den schijn te laten kleven van wankelmoedigheid en trouweloosheid aan deszelfs eenmaal aangenomen staatkundige beginselen, die namelijk van verdedigender en niet aanvallender wijze te handelen, beginselen, welke hunnen oorsprong namen uit de zucht, om het behoud van de verkregene onafhankelijkheid te verbinden, met de bevordering van het welzijn der stad Utrecht en derzelver burgerij. Doch de Gemeente, die voor het grootste gedeelte, onkundig van den waren stand der zaken, en haren uitwendigen toestand uit een geheel ander oogpunt

beschouwende, geen ander besef had, dan dat van den blijvenden last, die door zoo vele gedwongene geldleeningen op derzelver schouderen rustte, schreef vele der handelingen, waartoe de hoofden des bestuurs door de omstandigheden genoodzaakt werden, aan willekeur en noodelooze volharding toe, hen beschuldigende van de vertraging van eene gedurig vuriger gewenschte verzoening met den Aartshertog. De vrede met hem alleen zoude, meende zij, de eindpaal zijn van alle hare rampen, zonder te bedenken, dat het behoud van hare stedelijke regten afhing, van de voorwaarden, op welke die vrede getroffen zou worden. Thans zag zij in de nieuw voorgeslagene geldheffing slechts een nieuw bewijs van oorlogzuchtige gezindheid, en dit veroorzaakte onder de burgers, die den oorlog zoo zeer moede waren, de grootste onvergenoegdheid. Om zich de hooge mate van verbittering der Gemeente, omtrent de Regering kort daarna aan den dag gelegd, en de volksbeweging, welke den 16den April 1482 plaats had, te verklaren, houde men in het oog, hoe zij door hen, die de laatste onderhandelingen met den Stadhouder te Schoonhoven over het sluiten van den vrede met Maximiliaan bestuurden, was om den tuin geleid, en hoe zij, in weerwil van de haar gegeven verzekeringen, thans den oorlog met nieuwe hevigheid zag voortzetten. Daardoor toch werd aan het vertrouwen, hetwelk men tot hiertoe in het bestuur had gesteld, een gevoelige slag toegebragt, die natuurlijk nadeelig werken moest op het gezag, hetwelk men over de Gemeente wenschte te behouden, en zonder hetwelk,

in deze moeijelijke tijden, de teugels des bestuurs bezwaarlijk te voeren waren. De noodzakelijkheid, waarin de Regering zich telkens bevond, om ter bestrijding van onvermijdelijke uitgaven, geldleeningen te doen, was niet geschikt, om het wantrouwen der burgers te verminderen. In het begin der maand April had de stad de niet onaanzienlijke som van 9 à 10,000 Rijnsguldens aan lijfrenten verkocht (1), en toen nu kort daarop eene nieuwe aanvraag van 4000 Rijnsguldens van hare zijde geschiedde, was het derhalve niet te verwonderen, dat het vermoeden begon veld te winnen, dat zij, die het beleid der zaken in handen hielden, de vele opbrengsten der burgers bezigden, zoo al niet ter eigene verrijking, dan toch tot uitgaven, die de algemeene goedkeuring niet konden wegdragen. De vrienden des Bisschops zaten hierbij niet stil, niets verzuimende, om aan deze onvergenoegdheid en ongunstige stemming der burgers, ten aanzien hunner Regering, door geheimen invloed ten nutte hunner zaak eene rigting te geven, welke, meenden zij, leiden moest, tot bereiking van hun oogmerk, namelijk de herstelling van den Bisschop David van Bourgondiën in zijn vorig gezag. Dan de herinnering aan deszelfs Regering was nog te levendig voor den geest, de haat van het Bourgondische huis had te diepe wortelen geschoten in de gemoederen, dan dat, zelfs te midden van deze verbittering der Gemeente, het voorstel, om den Bisschop terug te roepen, gun-

(1) Buurspraakboek, pag. 35 verso, 36 recto en verso, (Maandag na Palmen, 1ste April, en Dingsdag na Palmen, 2de April).

stig bij dezelve konde worden opgenomen. Nogtans waren er onder de burgers, die dit wenschten; doch het grootste gedeelte wilde daarvan niets hooren (1). *Hoewel* derhalve geene vrees deswege bestond, was echter de hevige spanning, waarin de Gilden op het St. Jansveld bijeenvergaderd waren, van een zeer verontrustenden aard, en weldra gaf dan ook een voorstel aan hen van wege de Regering gedaan, aanleiding tot eene volkomene uitbarsting. Men meende namelijk het middel te hebben gevonden, om, zonder de Gemeente door eene nieuwe geldleening te drukken, voor het grootste gedeelte het bedrag der 4000 Rijnsguldens achterstallige soldij te kunnen vinden, in den losprijs van den, sedert Donderdag voor Lichtmis, zich in hechtenis bevindenden Frederik Utenham. Deze edelman behoorde tot een der aanzienlijkste geslachten van het Sticht, en was tevens aan verscheidenen, die toen de hoofdrol speelden, of in het bestuur zaten, in den bloede vermaagschapt (2). Bovendien had hij, vooral onder de Bisschopsgezinden vele vermogende vrienden. Deze omstandigheden werkten te zamen tot het denkbeeld, om, door dit middel, de onttrekking van Frederik aan het treurig lot, hetwelk hem verbeidde, te vereenigen met het geldelijk

(1) Matthaeus, p. 45.

(2) Zijn vader Frederik Utenham was getrouwd met Margaretha van Drakenburch. Hij zelve had tot vrouw Gerardina van Zuylen, dochter van Dirk van Zuylen van Harmelen en van Elisabeth van Zuylen van Nyvelt. Gerardina van Zuylen was de zuster van Dirk van Zuylen van der Haer, toenmaligen Burgemeester.

voordeel, dat zijne uitlevering voor de stad zoude opleveren. Weinig verwachtte men, dat dit voorstel door de menigte met die onstuimige afkeuring zoude worden ontvangen, welke het onbetwistbare kenmerk droeg, hoe naijverig de Utrechtschen op hunne regten waren, en hoe zij de schennis daarvan onvoorwaardelijk wilden gestraft hebben. Verre van derhalve Utenham, wiens te regtstelling voor de bank der schepenen men reeds van dag tot dag verschoven had, te redden, verhaastte de Raad door dit ontijdig en weinig doordacht voorstel de regtmatige straf van dezen algemeen gehaten man.

Deze namelijk had in zijne langdurige betrekking van maarschalk van het nedersticht de ongunst der burgers op zich geladen door zijne aanhoudende knevelarijen en verschillende daden van willekeur en geweld herhaaldelijk gepleegd aan de burgers en landlieden, ondanks de vele vermaningen en bestraffingen hem telkens door den Raad deswege gedaan (1). Telkens echter had Frederik een' beschermer en voorspraak gevonden in den Bisschop, en meer dan eens had deze hem weten te beveiligen voor regterlijke vervolgingen. Welligt was hij een der geheime handlangers (2), welke die heerschzuchtige kerkvoogd

(1) Zie over de onderscheidene gewelddadigheden van Frederik Utenham. Burman, Utrechtsche jaarboeken, II. 496, 522, III. 54, 252, 411, 315.

(2) Opmerkelijk is het antwoord in dato 5 Augustus 1478 door de Regering gegeven, op een' brief van den Bisschop, waarin hij zich beklaagde, over het regtsgeding tegen Utenham ingesteld, ter zake van de inhechtenis neming van twee personen. Zie Burman, l. l III. 257.

gebruikte, ter onderdrukking zijner onderzaten, en was dit eene reden te meer van de verbittering der volksmenigte tegen dien edelman (1). Het konde derhalve den Raad niet geheel onbewust zijn, dat de poging, om Utenham op deze wijze van de uitspraak des regters te bevrijden, veel tegenstand zoude ondervinden. — Evenwel vertrouwde men op het aannemelijke van zoodanig een voorstel, dat de treurige staat der stedelijke geldmiddelen en het algemeen verlangen, om van vreemd krijgsvolk ontslagen te worden, bij de Gemeente zwaarder zoude wegen, dat het aanbod van een aanzienlijk losgeld, uit aanmerking van het belang dier afbetaling voor het welzijn van stad en land, hen tot meerdere zachtmoedigheid ten opzigte van Frederik Utenham zoude stemmen. Doch de uitkomst deed weldra zien, hoe zeer de Regering in deze verwachting werd te leurgesteld. Want naauwelijks had de vergaderde menigte vernomen, dat men van hen de uitlevering van Utenham begeerde, of de herinnering van deszelfs knevelarijen en gewelddadigheden verlevendigt zich op nieuw en hun geduldig wachten naar de regterlijke beslissing, reeds te lang op de proef gesteld, neemt een einde. De onverzoenlijke haat tegen Utenham ontvlamt alle gemoederen en in ontembare vervoering eischt men onvoorwaardelijk van de Schepenen zijne vonnisvelling en daarna zijne onmiddelijke

(1) Die verbittering was zoo groot, dat men niet dan met de meeste moeite hem, toen hij gevankelijk in de stad werd gevoerd, tegen de woede der Gemeente heeft kunnen beschermen. Toen reeds eischte men zijne onmiddellijke teregtstelling.

teregtstelling. Het oproer was uitgebarsten. In woede ontstoken stroomt de geheele volksmenigte van het Jansveld naar de Plaats, en vervult dezelve met hare onstuimige vorderingen. Niet te vreden van de Regering ten raadhuize vergaderd, te bedreigen, ijlen de meest hevig gestemden, als vreesden zij dat hunne prooi hun nog zoude worden ontrukt, naar de Katrijnepoort, alwaar Utenham bewaard werd, overweldigen de poorten zijner gevangenis, en slepen zij hem naar de Plaats, niet ophoudende van met onzinnig geschreeuw het hoofd van den ongelukkigen te eischen. Alle uitzigt verloren ziende, om Utenham in het leven te behouden, door eene woeste volksmenigte bedreigd, die te meer gevaarlijk was, omdat zij de handhaving harer regten vorderde (1), bleef hun geen ander middel, om de rust te herstellen, over, dan aan de begeerte der Gemeente te voldoen, en Frederik Utenham onderging des namiddags ten 2 ure het over hem door de Schepenen geslagen doodvonnis (2).

(1) Er bevonden zich te dier tijde in de stad een aanzienlijk getal van ongeveer 2000 landlieden, die van alles beroofd zijnde, uit vrees voor den vijand, derwaarts de wijk hadden genomen (1). Deze omstandigheid gaf aan die volksbeweging een voor den Raad zeer bedenkelijk aanzien.

(2) Het besluit, bij hetwelk hij aan den schout werd overgeleverd, ten einde de Schepenen regt over hem zouden wijzen, is van den navolgenden inhoud:

Des Dinxdages na Beloiken Paeschen, XVI Aprilis.

Want Frederik Wt. den Ham, Maerscalck van den Nedersticht tot menige tyden, voordat onse gemeyne stadt met onsen

(1) Matthaeus, l. l. 457.

Toen na deze teregtstelling geschied was, en de menigte, die men meende te hebben bevredigd, zich evenwel niet verwijderde maar in eene dreigende houding de Plaats bezetten bleef, vermaanden de Oversten de Gilden tot rust en riepen hen uit de vensters van het schepenhuis toe, dat, nu aan hunne begeerte voldaan was, men van hen verlangde dat ieder zich huiswaarts zoude begeven.

Doch verre van hieraan gehoor te geven verhieven zich op nieuw eenige stemmen roepende *daerom en zyn wy alleen niet hier gekomen, wy willen die gheen op die poort hebben, die officien gehadt hebben van der stat wegen in desen oorloghe, ende willen daer rekeninge van hebben* (1). Onstuimig beaamden allen deze woorden en de Plaats weergalmde op nieuw van het geschreeuw en geroep der woelige menigte. *Wie wil dy hebben*, werd hun nu weder van het Schepenhuis gevraagd. *Wij willen* Dirk van Zuylen, Jan van Marsch, Geryt Zoudenbalch, Cornelis Foeck, Adriaen van Eynspeck, *anders* Sloei-

---

heer van Utrecht in veden ende onminne gekomen zijn, die lede van den lande by nacht ende ontyden ghevangen, wt haeren huesen ende van haeren bedden buten hairen schulden gehailt ende hem thoer alsoe afgheschat heeft, tegens recht van den lande, dat hij gezworen hadde te onderhouden, daerom hebben Schepenen Raede ende Ondermannen gesloten, dat men hem gefroent, als een gwelder, den schout overleveren sel. Ende die Schepenen sullen recht wizen. Ende dit is geschiet wt zware aanroepen van der gemeynte zoe daer een oploip was onder den volcke heer komende van eenre ghemeyne morgenspraecke van allen gilden. Rade-ingelijksch boek, p. 46 recto et verso.

(1) Matthaeus l. l. 456.

jer *genaamd*, Jan van Diepenbroeck *en* Gheryt van Amstel. Zoo groot was de gisting der Gemeente en zoo verontrustend hare houding, dat de Raad geen ander middel zag, om de Gilden tot rust te brengen, dan door hun ook hierin genoegen te geven, en dadelijk een besluit te nemen, waarbij die aangeduide personen werden bevolen zich in hechtenis te begeven (1). Ook werd dit aan de buit-stok en schatmeesters bevolen, die in het vorige jaar die betrekkingen hadden bekleed (2). Niettegenstaande nu de Regering aan den zoo woest uitgedrukten wil der Gilden voldaan had, bleef echter wantrouwen in hun midden heerschen zoo wel omtrent de leden hunner Regering als hen, die het beleid der zaken voerden; zelfs strekte zich die angstige achterdocht uit, tot Engelbert, dien zij als Ruwaard en beschermer hadden ingeroepen. Dit alleen moge als de reden beschouwd worden, waarom zij, in plaats van rustig uiteen te gaan, vertrouwende op de nakoming van het laatste besluit des Raads, in hunne wapenen en harnas dien geheelen dag en den daarop volgenden nacht in deze vijandige houding tegenover hun bestuur, op de Plaats vergaderd bleven. Hoogst moeijelijk was nu de toestand, waarin de Raad en hoofden der Regering

(1) Des Dingsdages na beloiken Paeschen, XVI Aprilis des after middages te vier uren.

Die Raat laet weten, ende gebiet dezen nabeschreven personen, dat zy terstont op die poerte gaen, ende daerop bleven ter tyt toe zy haer rekeningen gedaen zullen hebben van haere officien, die zy gehadt hebben, ende die rekeningen gelooft sellen wesen van den Raide. Buurspraakboek, pag. 38 verso.

(2) Raads-dagelijksch boek, pag. 40 verso.

zich bevonden. Men beseefte de noodzakelijkheid, om het vertrouwen der Gemeente, hetwelk men, gedrongen door de omstandigheden, door schijnbaar willekeurige maatregelen ten eenmale scheen te hebben verloren, te herwinnen, en den invloed en het gezag te herkrijgen, zonder hetwelk het stedelijk bestuur niet langer door die personen konde worden behouden. Men oordeelde het dien, ten gevolge geraden, met de Gilden in onderhandeling te treden, en daartoe uit het ligchaam der burgerij zelve de zoodanigen tot middelaars te bewegen, die invloed op de gemoederen, en het vertrouwen der Gemeente bezaten. Welligt hebben sommige voorname burgers, het onheilzame dier openbare scheuring inziende, uit eigen beweging zich met de moeijelijke taak van bemiddeling belast. Althans werd er door tusschenspreken van sommige goede mannen uit de Gilden (1) overeengekomen, dat Engelbert, die zich met die woeling niet had ingelaten, maar rustig op zijn paleis dit alles had aanschouwd, op nieuw den eed als Ruwaard zoude afleggen, in handen des volks. De vrees, van door de menigte te worden verjaagd, indien hij het gezag der Regering tegenover hen handhaafde, zal waarschijnlijk de oorzaak dezer werkeloosheid zijn geweest. Echter deed hij dezelve door zijne dienaren verstaan hoe gevaarlijk de gevolgen waren van deze oneenigheid, en hoe geschikt die tweedragt aan de partij der Kabeljaauwschen en Bisschopsgezinden de wapenen in handen gaf, om over de hunnen

(1) Raads-Ingelijksch boek, l. l.

te zegevieren. Ook schijnt Engelbert niet zonder eenige bevreesdheid te zijn geweest, voor het leven van Zweder van Montfoort, Reinier van Broekhuizen en de gebroeders Gerrit, Jan en Henrick van Zuylen van Nyevelt. *Hem gruwelde zeer*, zegt de onbekende schrijver bij Matthaeus (1), *dat se die gemeente doot sonde hebben geslagen*. Zij toch, en voornamelijk Reinier van Broekhuizen en Henrick van Zuylen van Nyevelt waren door de stoute beklimming van Leiden's vesten de mede-oorzaak des oorlogs geweest. De Gemeente tevens, gedrukt onder den last van dien krijg, was dezelve moede, en wenschte zoo zeer een einde daaraan te zien. Telkens werden deze mannen hun aangewezen, als de eenige hinderpalen tot eene voor Utrecht gunstige verzoening met den Aartshertog. Ook bezaten zij niet meer dat uitsluitend en onbepaald vertrouwen, hetwelk zij te voren genoten. Hunne volharding en onbuigzaamheid ten opzigte des Bisschops schenen toen niet zoo zeer uit den ijver, om de gekrenkte regten der burgers voor te staan, als wel uit onberadenheid en te ver gedreven wrok tegen den persoon des Bisschops voort te spruiten. Doch in weerwil van dit alles hield bij het ligchaam der Utrechtsche burgers de zucht van onafhankelijkheid de boventoon, en was de onderdrukking van het Bourgondische huis voor hen een grooter schrikbeeld, dan de vrees voor de noodlottige gevolgen van eenen ongelijken wedstrijd. In

(1) Matthaeus, l. l. p. 457.

Montfoort en in de zijnen bleven zij derhalve, ondanks de rampen, door deze personen over de stad gebragt, aanschouwen de krachtvolle steunpilaren van hunne herkregene vrijheid, de stoute en ijverige beschermers van hunne zoo langdurig gekrenkte burgerregten. Men moge het alzoo aan die edele zucht toeschrijven, aan de bevreesdheid van weder te geraken, onder de banden, welke zij waren ontworsteld, dat de Burggraaf en zijne vrienden nimmer, hoe zeer ook hun bestuur in sommige opzigten geenszins van alle willekeur is vrij te spreken, de achting en eerbied der Utrechtsche burgers hebben verloren, en dat de zaak, die zij voorstonden, hen van de blijvende gehechtheid aan hunne personen bleef verzekeren. Er bestond derhalve voor Engelbert weinig reden, om voor het leven dier mannen eenige ongerustheid te koesteren. Integendeel ziet men te gelijker tijd met Engelbert hen den eed van getrouwheid aan de zaak der Gemeente afleggen, en deze hunne belofte door de vergaderde Gilden ontvangen (1). Deze eedsaflegging — om tot ons verhaal terug te keeren — geschiedde Woensdag den 17den April in tegenwoordigheid van het geheele ligchaam der stedelijke Regering, van alle Gilden, welke den vorigen nacht en dien dag in de wapenen bijeen vergaderd waren gebleven. Nadat deze plegtigheid geeindigd was, begaf zich de Raad naar het raadhuis, om zich onverwijld met de regeling der zaken, het bestuur betreffende, onledig

(1) Raads-dagelijksch boek, p. 47 recto et verso. Waarbij tevens melding wordt gemaakt van deze beide eedsafleggingen

te houden, ingevolge de met de Gilden getroffene overeenkomst. In de eerste plaats werden, volgens den wensch der Gemeente, Jan de Conink tot schepenburgemeester, in plaats van Dirk van Zuylen en Jacob Jacobsz, Schepen, tot raad-burgemeester gekozen (1). Vervolgens werden 20 personen, uit de Gilden en door dezelve benoemd, aan de Regering toegevoegd, *om inder stat zaken der stat oirbaer te doen.* Waarschijnlijk is deze voorwaarde eene der voornaamste punten der bemiddeling geweest. Daarna werd besloten aan verscheidene ballingen, zoo als aan Ernst van Drakenburch, Willem Steenre, Roelof van Zuylen van Nyevelt, Gerrit, Albert en Dirk Zas en meer anderen *oervede* te verleenen, en bij het *wilkoeren* zoude uit elken gilde een man worden gesteld (2). Omtrent den Burggraaf werd met gemeen overleg besloten, dat, even als van de nog op de poort zich bevindende personen, ook van hem verantwoording zoude gevorderd worden der gelden in den oorlog besteed, en dat aan hem tot zoo lang de stad zoude ontzegd worden. Er werd tevens dien zelfden dag bij klokluiding afgekondigd, dat de poorten, welker sleutelen in handen van den nieuw gekozen Burgemeester gesteld waren, niet mogten worden ontsloten, dan bij voorkennis en vergunning van Engelbert en eene daartoe bepaaldelijk benoemde commissie van leden des Raads (3).

(1) Tot vervolch ende aenroep van den ghemeyne volke uit enen oploip. Raads-dagelijksch boek, pag. 47 recto.

(2) Raads-dagelijksch boek, pag. 47 verso. Dit geschiedde 18 April.

(3) Buurspraakboek, pag. 38.

Wat de Gemeente betreft, Engelbert had in ieder gilde een vat bier laten uitreiken, zoodat de dag door hen in eene algemeene vrolijkheid werd geëindigd. Hierna keerde ieder te vreden en rustig huiswaarts, *en dede zyn hernas uit* (1). Zoo was dan in de stad gelukkiglijk de rust weder hersteld. De eerste zorg der Regering bepaalde zich, om de rekeningen op te nemen der personen, welke tijdens het oproer, op bevel des Raads bevolen waren geworden, zich in hechtenis te begeven. Behalve eenige geringe posten, die men meende dat te hoog gesteld waren, of niet bepaaldelijk ten nutte der stad waren besteed geworden, werden hunne rekeningen goedgekeurd, en zij zelven in vrijheid gesteld, mits stellende behoorlijke borgen voor het kort in dezelven (2). Er werd tevens bij deze gelegenheid besloten, dat de buit-, schat- en stokmeesters voortaan de ontvangene gelden stellen moesten, in handen van den kameraar, om alle misbruiken (3) te voorkomen, terwijl men eene zoo het schijnt in onbruik geraakte bepaling weder van nieuwe kracht maakte, namelijk deze, dat de kameraars rekening en verantwoording zouden doen voor eene commissie van vier leden des Raads daartoe bepaaldelijk benoemd. Deze commissie was gehouden van hare

(1) Matthaeus, l. l. 458.

(2) Raads-dagelijksch boek, p. 47 verso, 48 recto en verso. Geheel te eerder vermeldt derhalve de onbekende schrijver bij Matthaeus p. 458, dat deze personen weder in vrijheid werden gesteld, zonder rekening te hebben gedaan, van de door hen bestede gelden, dewijl het Raads-dagelijksch boek ter plaatse boven aangehaald ontegenzeggelijk het tegendeel blijkt.

(3) Raads-dagelijksch boek, pag. 48 recto.

bevinding binnen den tijd van eene maand in den Raad verslag te doen. Bij nalatigheid hiervan werden zij verpligt in hunne huizen te blijven, ter tijd toe zij dit verslag uitbragten, en daarenboven eene boete te betalen van 8 ₤, welke som zij anders voor dit onderzoek ontvingen (1).

Wat den Burggraaf betreft, er zijn in de stadsboeken geene sporen te ontdekken, dat ook hij rekening en verantwoording heeft gedaan der gelden, hem ten nutte der stad in handen gesteld. Hij zelve bevond zich tijdens de uitbarsting dezer volksbeweging niet in de stad, maar was dien zelfden dag, des morgens naar Montfoort vertrokken. Waarschijnlijk heeft hij den opstand voorzien, en oordeelde het voorzigtig, zich in geene nieuwe moeijelijkheden te wikkelen. Welligt ook vereischte belangrijker zaken zijne tegenwoordigheid in Montfoort. De gewaagde en stoute togt, die hij eenige dagen daarna ondernam, zijn mislukte aanslag op de stad Dordrecht hebben zijne gedachten trouwens geheel vervuld, zoodat hij minder gewigt hechtte, aan de oneenigheid, welke er tusschen de Regering en de burgers te dier tijde bestond.

(1) Burman, I. 95.

(*De voortzetting in een volgend No.*)

BEGRAFENISSEN.

Van overoude tijden af, geschiedde het begraven der lijken in kerken, kloosters en conventen. In verre weg de meeste christenlanden schijnt het gevoelen geheerscht te hebben, dat men voor de asch der afgestorvenen geene betere bewaarplaats kiezen konde dan de gewijde plek waar de levenden en òok zij zelven gewoon waren hunne godsdienst te verrigten. De laatste halve eeuw, zoo rijk in omkeeringen en veranderingen van vroeger door het aanhoudend gebruik kracht van wet gekregen hebbende zaken en gewoonten, heeft echter ook daaraan een einde gemaakt. Wèl beschouwd is het veeleer een bijgeloovig begrip te noemen, dat men de dooden aldus aan de aarde terug geeft, waar de levenden soms nog hindernis gevoelen.

De kerkhervorming schijnt in deze gewoonte geene verandering te hebben kunnen te weeg brengen. In het begin derzelve, vond men nog familiën die hunne afgestorvenen in kelders en grafsteden, hun in Roomsche kerken en kloosters toebehoorende, lieten begraven.

Zoodra er, nadat de hervorming in deze stad de overhand had gekregen, iemand gestorven was, werd vóór *of bij* de deuren van de kerk, waarin voor het lijk moest

geluid worden, deszelfs naam met krijt op een zwart bordje geschreven, vervolgens geschiedde het *luijden*, (klokkengelui) doorgaans twee malen. Het eerste ten twaalf uren des middags, nadat de doode gestorven was; vervolgens bij de begrafenis, hetwelk alsdan een geheel uur duurde. Niet alleen had dit luiden plaats in de parochie, waar de overledene gewoond had, maar ook in die, waar de begrafenis zoude geschieden, bij aldien de begraafplaats der familie in eene andere parochie gelegen was. Voor hen, waarover groot misbaar moest gemaakt worden, lieten de nablijvenden de klok of klokken in de kerken en kloosters der geheele nabuurschap van het sterfhuis, nog bovendien trekken. Gerobulus zegt hierover, „om in maniere van spreken de grootheid der rouw uit te drukken over den bloedvriend die hun ontvallen is." (1)

De tijd van het boven aarde staan der lijken was gewoonlijk acht dagen. De begrafenis konde niet vroeger hare voortgang hebben, of de geheele familie moest zich met de rouwkleederen kunnen vertoonen. En bij de begrafenissen van vele aanzienlijken was vrij wat te bestellen. Binnen de dagen tusschen het sterven en het begraven verloopende, noodigde een bidder (2) de vrienden en bekenden uit, om aan den overledene de laatste eer te bewijzen. Niet zelden waren de lijkstatiën

(1) Zie J. Gerobulus, waerachtich verhael van den staet der Gereformeerde kercke die den Sone Gods, binnen Vtrecht door 't Evangelium vergadert wert ens. Bij den uitgever deses te bekomen.

(2) Dit woord in vele streken van ons land aan de personen gegeven die de begrafenissen besorgen, heeft zijnen oorsprong van *bidden*, *verzoeken* of *uitnoodigen*, in het latijn: *rogare*, *invitare*; in het fransch: *prier*. Vid. Kiliaan, Bidder *Rogator*, *Invitator*, *Pricur*.

daardoor nu zeer grooten omvang. Regeringsleden, bedienaren van de godsdienst, en andere achtingswaardige personen, werden door duizenden en meer achtervolgd. Bij lieuers die zeer bemind waren geweest, ging bijna de geheele gemeente achter het lijk. Inzonderheid waren de inwoners van Utrecht zeer gewillig en genegen hunne medeburgeren de laatste eer aan te doen. Er wordt geacht dat zij daarin de overige bewoners van de Nederlanden overtroffen.

Ziehier de orde van de begrafenissen: Vooraf gingen de naaste bloedverwanten in rouwgewaad. Indien de overledene een ambtenaar of uit den aanzienlijken stand geweest was, volgden op de bloedvrienden, de leden van de kamer der Staten der Provincie Utrecht; na deze kwamen de Provinciale Raden met derzelver dienaren, de geheele breede Raad der stad; voorts de Predikanten, de ouderlingen en de diakenen; zoo namelijk de overledene niet tot eenig collegie behoorde, waarvan anders de medeleden eerst nog voorgaan moesten. Op al de nu reeds genoemden volgden en liepen reeds gedeeltelijk tusschen de anderen en particuliere personen in de stad woonde, die zonder eenig ambt of bediening waren, waren buren en bekenden. Het onderscheid van godsdienst hield zelden iemand terug. En het geheel liep gewoonlijk met zulk eene goede orde en in stilte af, dat men er zich, het groot aantal menschen in aanmerking genomen, over verwonderen moest. De trein ging met bedaarden statigen tred naar de begraafplaats.

Nadat het lijk in het graf was gezonken, werden de naaste bloedvrienden en volgelingen buiten de kerk, weder in orde bij elkander gebragt, en door den bidder bedankt voor de laatste eer aan den overledene bewezen.

In later tijd is daarbij nog gevoegd geworden: *en gelieven in orde te volgen.* Gelijk dit nog heden ten dage veeltijds plaats vindt.

Lijkpredikatiën pleeg men altijd in Utrecht na te laten. Al was het dat de bediening die de overledene bekleed had, of zijne uitstekende verdiensten of levenswandel als anderzins daartoe wel aanleiding gaf (1).

Na de begrafenissen werd de droefheid doorgaans getemperd door een vriendenmaal, waarop, dus zegt ons Buchel, Bacchus zorg draagt dat de bijwoners niet door al te groote droefheid zouden ter nedergeslagen worden.

Het oprigten van praalgraven en gedenkteekenen voor de afgestorvenen, is mede van overoude tijden in zwang geweest. De tijdgenooten of het vaderland gaven daardoor aan de nakomelingschap te kennen, in welk eene hooge achting dezelve bij hen stonden. De oorsprong hiervan was aanvankelijk liefde tot de overledenen, om derzelver daden te vereeuwigen, en om de levenden en nakomelingen aan te sporen in hunne voetstappen te treden. Naderhand werd er voor gewone rijke lieden eene soort van etiquette uit gemaakt.

Met voorbijgaan van al wat ten aanzien van de achting daarmede aan verdienstelijke mannen bewezen, uit vreemde landen kan aangevoerd worden, kunnen wij dit nog dagelijks opmerken op de grafsteden van onze beroemde Nederlandsche Land- en Zeehelden, waarop wij echter door de gewoonte doorgaans weinig acht slaan,

---

(1) Dit zal, wanneer wij het door Buchel in de Desc. Urbis Rheno-Trajectinae vermelde in aanmerking nemen, vóór het jaar 1600 het geval geweest zijn. Gerobulus, die het medegedeelde opgeeft en zelf Gereformeerd leeraar was, schreef na het jaar 1600.

maar door de vreemdelingen die ons bezoeken nog steeds met belangstelling worden aanschouwd. Vroeger zelfs teekenden zij de monumenten af, en schreven de inscriptiën of dichtregelen die op dezelve gevonden werden op, om die in hunne reisbeschrijvingen mede te deelen.

De algemeene prijs welken men steeds op die gedenkteekenen stelde, werd ook oorzaak dat men de schenders en beroovers dier graven en tomben gestreng strafte. En dit wel, zegt Cornelis van Alkemade in zijne *beschrijving van de plegtigheden bij begrafenissen*, om de volgende redenen: Men stelde te regt, dat de begraving de laatste dienst is, welke men aan een eenmaal waardig en nuttig lid der maatschappij bewijst. De grafschenders en beroovers werden aangemerkt als aanvechters der dooden, verstoorders van hunne stille rust, en moordenaars der doode ligchamen.

De oude Hollanders die het doodkleed een *Ree* of *Raa* noemden, heetten de berooving der lijken daarnaar *Ree-* of *Raaroof*, en hielden dezelve ten hoogsten, zelfs met den dood, strafbaar, ja zoo zwaar, dat *Raaroof* als een der allergrootste euveldaden, niet eenmaal binnen jaar en dag verjaren konde, gelijk dit met verscheide halsstraffelijke misdaden het geval was. Ten dezen opzigte is een in den jare 1387 aan Waterland gegeven handvest opmerkelijk. Hetzelve is van Hertog Aalbert van Beijeren, en te vinden achter de handvesten van Amsterdam in den jare 1624, luidende als volgt:

„ Voort waar iemand in Waterland die tegen ons
„ breuckich worde, ende van den breucke binnen 's jaars
„ niet daar af aangesproken worden, die zoude daer of
„ quyt wezen ende alle voorschreven punten belooven
„ wy voor ons ende voor onze nacomelingen, hem ende

„ heure nacomelingen eeuwelick duyrende, vast ende
„ gestade te houden *wtgezondert* moort, moortbrant,
„ vrouwen-vercraft, ghewapent teghen ons selfs lyf, ende
„ *Raroof*, dat is te verstaan, zoo wie eenen dooden
„ man berooſden, ende dat syn bename of wie een
„ dooden man uyt onse lande in een ander lant voerde."

De lust tot berooving der dooden werd intusschen niet weinig opgewekt door de kostelijke kleederen en kleinoodiën, als ringen en dergelijke versierselen waarmede deselve werden bekleed.

De personen die de dooden afleiden, ontkleedden en het doodkleed aantrokken, hetwelk *ontwaden* (1) genaamd wordt, heeten: *Reewers* of *Raawers* en de vrouwen *Reewsters* of *Raawsters*.

In den Saxenspiegel, behelzende de regten die ook in deze landen zijn aangenomen, gedrukt te *Gouda* in het jaar 1449 onder den titel van *ondaadige luiden* werd gezegd: „Soe wie eenen dooden zijn graf beroert, die verboert tien pond."

Ten bewijze echter hoe de nakomelingen in de vereering der dooden, door hunne asch en beenderen in vrede te doen rusten, van het voorgeslacht zijn afgeweken, vinden wij in de beschrijving van *Delft* eene klacht aangeheven door den burgemeester Bleiswyk; deze noemt het een execrabel crimen die de erfgenamen begaan om hunne geërfde graven te laten schoon maken, en de been-

(1) *Waaden* een woord zoo gemeen dat er geen Nederlander mede onbekend behoort te zijn. Hetzelve is in zijne oorspronkelijke beteekenis zeer algemeen te kennen, en beteekent allerhande kleeding. Men voegde bij dit woord eene nadere omschrijving, zoodanig is voortgekomen, *Lijnwaad* voor een linnenkleed, *Wollewaad* voor een wollenkleed, *Doodwaad* voor een doodkleed.

deren en overblijfselen van hunne eigene vrienden en voorouderen verachtelijk, onder den gemeenen hoop, op de kerkhoven in de bekkeneelhuisen te doen werpen.

De misdadigers die gregt werden en niet ten toon mosten blijven, alsmede de zelfmoordenaars werden begraven op het *ellendige* kerkhof achter de *ellendige* kerk buiten de Katrijnepoort, westzijde. Deze kerk heeft daarvan zelfs zijnen naam ontleent. De Cellebroeders, wier klooster in de Lollestraat bij de Stadsmuren stond, waren met de volbrenging dezer dienst belast, waarvoor zij van Stadswege schadeloos gesteld werden.

Vóór de Hervorming was het ook hier en daar in gebruik de dooden eenen absolutiebrief mede te geven. Wij herinneren ons een document hierover gelezen te hebben, hetwelk van de bijgelovigheid dier tijden het kenmerk draagt.

Wy Proosten van onze lieve Vrouwe broeders!

Aan onzen Heer en Vriend St. Pieter, deurwachter van de poorten des Hemels. Wij bevelen uw en geven uw te kennen, dat op dezen tijd gestorven *is* Gheeyt Utenhamme, dat gij hem regt aan en sonder eenig verwijl of vertoeven inlaat in het Rijk Gods. Wij hebben hem geabsolveerd ende ghevryt van alle syne sonde ende qualick spreken, en hem de benedictie gegeven, omdat gy niet yetwes in alles dezen overtreden soude, en aan hem ook niet anders geschiedt, daarom hebben wij hem mede gegeven deze letteren van absolutie.

Des te oirconde hebben wij onzen zegel hierop doen drucken. Gegeven in onze ordinaris vergaderinghe tot 's Hertogenbosch den derden Februarij in het jaar onzes

Heeren Duizend vier Hondert zes en vijftig, des Vrijdags na St. Pietersdagh.

Ter Ordonnantie van Hoog Eerw. mede Proosten.

(Get.) PIETER VAN MEERENBORCK.

Het zal niet ongepast zijn deze beschouwing van het begraven en wat daarop betrekking had bij onze voorouders, te besluiten met eenen blik op de tegenwoordige inrigting, reeds tien jaren alhier gebruikelijk.

Nadat de gewoonte om in kerken te begraven ook in deze Stad onafgebroken had voortgeduurd, en slechts ongeveer twee jaren was verboden geweest, tijdens de heerschappij van Keizer Napoleon, (1811 tot 1813) ging men van het jaar 1813 tot het op den 15en Mei 1830 weder den vorigen gang. — In 1827 verscheen het koninklijk bevel dat daarmede moest opgehouden worden (1), waartoe overal de behoorlijke tijdsruimte vergund was om de vereischte inrigtingen daar te stellen.

De regering dezer Stad bleef geenszins achterlijk, aan dezen lang begeerden en waarlijk nuttigen maatregel gevolg te geven. Zij beijverde zich zonder kosten te ontzien, dien wensch zoo spoedig doenlijk te beantwoorden, en slaagde zeer gelukkig in den aankoop van een

(1) De Gedeputeerde Staten van de Provincie Utrecht hebben deswegens de volgende besluiten uitgevaardigd van 25 Augustus 1827, No. 14, 18 Maart en 19 September 1828, 6 Maart en 18 December 1829 en 9 Maart 1830. Het Stedelijk bestuur heeft om de geregelde uitvoering van het een en ander daartoe betrekkelijk, een Reglement afgekondigd van 19 April, 6 en 10 Mei 1830, waarin men al het noodige daaromtrent behoorlijk kan nazien. Deselve zijn opgenomen in den Provincialen Utrechtschen Almanak voor 1841, bij den Drukker dezes uitgegeven.

stuk lands tot eene algemeene begraafplaats. De belijders voor de Roomsch Katholijke Godsdienst hadden echter reeds vroeger een kerkhof bij hunne kerk buiten de Wittenvrouwenpoort. — De inrigting van deze nieuwe begraafplaats is zeer doeltreffende, zoowel wat het uitwendig vertoon belangt, als ook wegens het daar naast gelegen huis, vroeger onder den naam van *Soestbergen* bekend, hetwelk met den tuin en erve tot eene woning voor den opzigter, en tot andere inrigtingen in het belang van de instelling verbouwd en aangelegd is.

Dadelijk bij de opening is aan hen, welke eenige grafkelders of grafsteden in kerken binnen deze gemeente hadden, en daarvan eigenaars waren gebleven, eene grafruimte voor een gelijk getal enkelde of dubbelde kelders op dit nieuwe kerkhof aangewezen.

Alle 10 jaren, sedert primo Julij 1830, en dus de eerste maal op den eersten Julij 1840, is door Burgemeester en Wethouders bepaald, dat de bezitters van eigen grafkelders of grafsteden tot het onderhoud ƒ 4,50 zullen moeten betalen. Voor hem die na gedane oproeping in gebreke blijft, is het regt van begraven vervallen en deszelfs grafkelder of grafstede komt weder an de stad.

Voor gedenkzuilen, graftomben, eereteekenen enz. moet eene speciale vergunning door Burgemeester en Wethouder gegeven worden. Onderscheidingsteekenen, namen en inscriptien zijn echter vrijgesteld.

De opruiming der lijken vermag niet dan na verloop van tien jaren geschieden, zoo als ook een graf, eenmaal met het behoorlijk getal lijken gevuld zijnde, niet dan 10 jaren

nadat het laatste lijk daarin is gezet, mag geopend worden.

Om de Utrechtsche ingezetenen zoo veel doenlijk voor het gevaar eener te vroege begraving, en den ramp, waarmede schijndooden bedreigd worden, te beveiligen, heeft men bepaald, dat in het huis van den opziger eene kamer bestemd zoude worden, in welke de lijken, van wier stelligen dood de naastbestaanden en de geneesheeren niet verzekerd zijn, zonder eenige kosten, (behalve de verwarming wanneer de naastbestaanden dit verlangen) in eene opene kist zullen kunnen worden ter neder gesteld, tot dat de teekenen van bederf van de aangevangene ontbinding overtuigen.

Of hier van echter wel gebruik gemaakt wordt, moet grootelijks betwijfeld worden.

P. W. L.

JAMES NELTHORP,

CHIRURGYN TE UTRECHT,

DAARNA OPPERSTE-CHIRURGYN VAN HET ENGELSCHE KRYGSVOLCK HIER TE LANDE. (1)

MEDEGEDEELD DOOR J. J. DODT VAN FLENSBURG.

De geschiedkundige nasporingen hebben er geene bewijzen van opgeleverd, dat bij de christelijke legers in de middeleeuwen eigenlijk gezegde veld-artsen zouden zijn aangesteld geweest. De personen, die men uit de geschriften dier tijden voor veld-artsen wel heeft willen doen doorgaan, als hebbende veldslagen en belegeringen bijgewoond, blijken, bij een nader onderzoek, geensins in deze hoedanigheid, maar veeleer in die van wezenlijke krijgsmannen te hebben gediend en opzettelijk tot den strijd te zijn toegerust geweest. Te ver is men echter van den anderen kant gegaan, met te beweren, dat het Koning Gustavus Adolphus van Zweden zou zijn geweest, die het eerst bij zijne regimenten ordinaris heel-

(1) Ik neem deze gelegenheid te baat, om aan te merken, dat het een Nederlander was, die het eerste (tot dus verre bekende) werk schreef over de Milit. Chirurgie: Nic. Godin, *la Chirurgie militaire*, Gand. 1553, 12o., herdr. Antv. 1558, 8o.

meesters aanstelde. Want al bleek het tegendeel niet voldingend uit het krijgsboek van Frondsbergen, dan zoude het ongegronde dier stelling nochtans mede moeten blijken, uit de bijzonderheden, die ik hier zal mededeelen omtrent den Engelsman James Nelthorp, die Utrechtsch heelmeester geworden zijnde, daarna tot opperchirurgijn van de Engelsche troepen hier te lande is aangesteld geworden.

I.

RAETSDAGEL. BOEC. JUNY 18. 1593.

Op de Reqte. overgegeven bij Mr. Jacob Joannes Engelsman, waerop geappt. stont, om partheijen hierop nader te horen ende te accorderen, ist doenlyck, syn gecommitteert Beernt. . . . . ende Fr. v. Sneek, raden, actum den 28 May, 1593. Ondert. J. van der Voort, noch legher stondt: De raet gehoort het rapport van heure gecommitteerden, ordonneert de ghemeene Gildebroeders der Chirurcyns supplnt, opte requeste alhier Mr. Johannes Nelthorpe, mede Chirurgyn, deser Stadt burger, tot horen Gildebroeder aan te nemen, ende in de Gilde toe te laten, mits dat hy gehouden wort te doen syn prouve ende te betalen de leges daertoe staende, wel verstaende, dat zy hem ongemolesteert sullen laten van enighe lancetten te slypen. Actum, den XVIII Juny, 1593; ende was onderteekend:

DE LEERDAM.

II.

1606 Sept. 19.

Horatius Vere, Ridder, Collonel ende Oversten Commandeur van 't Engelsche crysvolck in dienste van de staten, mitsgaders de heer Eduard Cecil, ridder, ende heer Johan Ogle, ridder, Collonels van twee Regimenten, in dienst van de voorsc. heeren, hebben in eenen crygsraet, gehouden tot Doesborch, met consent van alle de Capiteynen van onsen regimenten, doen praesent synde, gemaeckt ende geordonneert Mr. James Nelldorp, oppersten Chirurgyn van de Engelsche Natie, hem gevende volle macht ende auctoriteyt te disponeren ende commanderen over alle de andere Chirurgyns van de voorsc. regimenten op alle nootlike occasien, waer ende wanneer enighe noot in sulken saecke des sal vereysschen ende oock aen heml. behulpich te syn ende te assisteren in allen saeken van importantie in den legher, te welcke tyden de saecken sulcx vereyschen, die sy om hem sullen senden, hem in consideratie van de goede dienst, alrede gedaen ende noch te doen aan onsen voorsc. troupen, een jaerlicx allouantie tractement gevende van twalf hondert gulden (gecort te worden van alle capiteynen, nu wesende ofte te comen onder onse voorsc. regimenten), te beginnen den 1 Julij 1606, ende hem maentlyck, ofte so 't hem goetdunckt, betaelt te worden, versoucken de heren staten hem te assisteren in de betalinge van dien, wt hunne E. comptoiren.

Tot confirmatie van welke onse acte, gemaect ende hem gegeven in der voege voorsc., hebben wij dese met onse hant ondert. in 't leger bij Wesel, desen 19 Sept. 1606.

Ende was ondert.

H. Verr., E. Cecil., Jh. Ogle.

III.

1616, Maert 25.

De raet van State der vereenichde Nederlanden redelick vyndende, dat James Neltdorp, Chirurgyn van 't leger, voor syn extraordinaris dienst geniete de twyntich gulden sjaers, die hem op elcke compagnie van drie engelsche regimenten in dienste van de voorsc. vereenichde landen wesende, bij de drie Collonels derselver regimenten eertyt sijn toegevoecht, terwijlen sij hem d'opsicht ende commandement over de particuliere Chirurgyns van de compagnien der voorsc. regimenten ende de noodige assistentie aan deselve Chirurgyns te doen hebben bevolen, ende verstaen, dat eenige Capiteynen in gebreke sijn, hem Nelldorp van de voorsc. xx Gl. t' sjaers te betalen, ende namentlyck die, die ten comptoire van den Ontfanger-Generael heur betalinge ontfangen; ordonneert denselven Ontvanger-Generael aen derselven gebrekiger Capiteynen heure betalinge inne te houden de voorsc. xx Gl. sjaers ende die aen voorsc. Neltdorp te betalen, soo wel tghene hem dienthalven

alrede verschenen is, als dat hem voortaen noch sal moghen verschijnen.

Gedaen in 's Gravenhage den 25 Maerty 1616.
Ende was geparapheert; ADR. THEDING BERCHOUT, Vz.
Onder stont:
Ter ord. van den Raedt van State.
in absentie van den Secretaris.
ende was ondert. D. GOOL.

Frans Neltrop, die by besluit der Vroetschap van den 26 Jan. 1624, tot Stads Chirurgyn werd aangesteld, was denkelijk een zoon van dezen James.

GOEDEREN VAN BARNEVELT, IN 'T STICHT VAN UTRECHT, 1623.

MEDEGEDEELD DOOR J. J. DODT VAN FLENSBURG.

Cleyn Nieulant, ... m. br. Jac. Jansson. - 24-0-
Een erfken genaemt *Calven*, gr. 8 of 9 m. mette huyse, getimmer, bepotingen ende beplantinge, br. Goort Henrichtz. - 90-0-
Het vierde paert van een erf, genaemt *Hylhorst*, gr. 15 m. met nts. br. Rutger Reyersz. -130-0-
Een stuk lants, genaemt *Weede huys*, gr. omtr. 3 mergen, noch een stuck landts genaempt *Steynenkamp*, gr. 4 m. br. Peter Pelen. -109-0-
Steynenkamp, gr. 3 m. br. Wouter Petersz. - 64-0-

Grascamp, gr. 3 m. bruycker Thonis Evertsz. - 12-0-

Het erf *Emiclaer* of *Emelaer*, gr. 60 m. met de huysen etc. mitsgaders den Boomgaert, wesende leengoed van de Abdye van St. Paulus Utrecht, br. Aert Gosen. -350-0-

Het groote *Nieuwlant*, gr. 6 m. br. Jan Lambertsz. - 88-0-

Den *Thinsberch*, gr. 2 m. benevens 1 m. daerby ende aen gelegen, br. Wouter Jansz. - 38-0-

Den cleynen *Eng*, gr. 3 m. br. J. Splintersz. - 63-0-

Sevenhuysen.

Een perceel, genaempt de *Hoge Steghe*, gr. 9 m. br. Corn. Geritsz. - 95-0-

Groot Stoutenburch.

Het erff *Stoutenburch*, gr. 60 m. mit huyse etc. br. Roel. Jansz. -300-0-

Cleyn Stoutenborch.

Het erff genaempt *cleyn Stoutenborch*, gr. 17 m. br. Jord. Wulpherssz. - 60-0-

Hieraen behoren noch twee parthyen van hey ende weyvelden in de Stoutenborcher gemeente niet aengemaeckt.

Aen verscheyden thinsen. - 7-38

Malenrenthen.

Van de *Malenrenthen.* - 37-0-

Goederen van *Guntersteyn.*

De bruydkwere gelegen by den huyse *Guntersteyn*, groot omtrent twe ende dertich mergen, mette huysinghe, schuyr, bergen ende alle het getimmer daerop staende, wtgesondert het wagenhuys ende een berch, daer

achteraen staende by den bruycker selfs getimmert, br. Joost Jansz. -306-0-

Ses m. mede tot Breuckelen gelegen, br. Jan Huggensz. van Bothen. - 48-0-

Het huys *Guntersteyn*, cleynen Boomgaert ende Blomhoff, br. Sr. Lenardt Sweersz. coopman tot Amsterdam. -240-0-

De vruchten van den grooten Boomgaert leggende by 't den huyse Guntersteyn; heeft int jaer 23 gecocht Berus Goetsz. - 84-0-

GOEDEREN. AENGECOMEN D'ERFGENAMEN VAN ZA. GEDACHTEN. DE VROUWE VAN OLDENBARNEVELT.

Het erf van *groot Stoutenburch*.

Item *cleyn Stoutenburch*, daer aen gelegen.

Noch hiertoe de Ambachtsheerlicheyt, leenroerich van de H. Staten van Utrecht.

Het erf Emeclaer in 27 percelen lants, ende is leenroerich van de Abdye St. Pauwels.

De *Kent*.

De *Hoochsteech*.

De hofstad van Littequen Weede met enighe achterlenen of Vasallagien daertoe behorende bestaet in dese navolgende partyen van landen.

De erf *Weede huys*.

Den *Tinsberch*.

Drie morgen aen den *Tinsberch*.

Styn camp.

Den *cleynen Eng*.

Ten laetsten noch die *Malichoef*.

(Uit de papieren van Adr. Ploos v. Amstel, etc.)

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand FEBRUARIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	772	771	772	772	—48	—46	—48	—62	O.	Bewolkt.
2	766	764	764	764	—79	—66	—76	—78	O.t.Z.	Betrokken.
3	765	765	765	764	-108	—78	—71	-11	idem.	Bewolkt.
4	762	759	757	756	-114	—86	—7	-11	idem.	Helder.
5	756	757	757	757	-116	—77	—78	—8	idem.	idem.
6	760	760	760	759	—8	—66	—66	—96	idem.	idem.
7	760	761	760	760	—78	—68	—89	—89	Z.t.O.	idem.
8	756	756	755	756	—98	—8	—98	—98	idem.	idem.
9	755	755	756	762	—91	—8	—91	-11	O.t.Z.	idem.
10	765	766	765	765	-148	—8	—78	—7	O.	idem.
11	763	765	762	760	—0a	0s	1i	0a	Z.	Betrokken.
12	763	765	763	763	0a	0s	24	19	O.	idem.
13	760	759	757	756	37	38	38	31	idem.	Tamelijk helder.
14	750	750	750	751	34	38	63	36	idem.	Helder.
15	748	749	749	746	36	38	39	23	idem.	idem.
16	745	745	744	748	25	88	8	2	Z. O.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	750	749	752	754	4s	76	76	64	z. o.	Helder.
18	757	759	756	755	4	77	07	47	o.	idem.
19	757	757	760	757	6	91	89	66	z. o.	idem.
20	763	760	764	765	57	86	94	56	o.	idem.
21	768	767	766	771	37	58	58	2	idem.	idem.
22	770	772	772	770	09	16	07	11	n. o.	Betrokken.
23	772	772	772	773	—04	—01	02	—1	o.t.z.	idem.
24	772	772	772	771	—23	—2s	—21	—2s	o.	idem.
25	768	765	762	761	—04	18	31	18	n. o.	idem.
26	758	755	754	752	3s	25	23	—0s	idem.	Bewolkt.
27	753	755	756	758	—0s	1	05	—15	idem.	Betrokken.
28	758	757	758	758	—04	—0s	—04	—1s	idem.	idem.
									GEMIDDELDE WAARNEMINGEN.	
1	761₇	761₄	761₁	761₅	-949	-7s1	-7s5	-897	Van den 1st. tot den 10e.	
2	755₆	755₄	755₇	755	353	549	533	389	—— 11en. —— —— 20e.	
3	764	764₁	764	764₂	05	187	295	·015	—— 21st. —— —— 28st.	
	760₄	760₃	760₂	760₂	-1s	·015	02	-174		

1 sneeuw.
5 sterke wind.
6 idem.
7 idem.
9 winderig.
10 stil.
17 's namiddags eenigszints bewolkt.
21 stil.
22 mistig.
23 mist.
25 's nachts en s' morgens sneeuw en 's avonds regen.
26 's nachts regen.
27 's nachts sneeuw.
28 idem, idem.

Algemeen gemiddeld, Barometer 760₁, Thermometer —057.

Februarij 1841.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBOORTEN.								HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.		M.	V.				M.	V.
UTRECHT.	77	74	4	9	»	9	4		28	»	57	69
AMERSFOORT.	21	18	3	2	»	1	»		12	»	21	17
RHENEN.	4	14	1	1	»	»	»		1	»	2	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	7	3	1	»	»	1	1		»	»	3	5
MONTFOORT.	5	2	1	»	»	»	1		3	»	3	5
IJSSELSTEIN.	5	10	1	»	1	1	1		»	»	5	5

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Februarij 1841.	3 el 77 dm.
15 ——— ———	2 — 48 —
28 ——— ———	3 — 35 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND FEBRUARIJ 1841.

GEBORENEN.

op den

den 1 Februarij.

Christina, D. van Johannes Christiaan Janssen.

Isaette, D. van Joseph Salomon Abrahamsson.

Wilhelmina Christina, D. van Willem Barreveld.

den 2 Februarij.

Johannes, Z. van Bernardus Papendorp.

Willem Johannes, Z. van Willem Johannes Valkestijn.

Gerardus Cornelis, Z. van Gerrit Nieuwenteeg.

Johannes, Z. van Daniel de Klerk.

Petrus, Z. van Petrus Straatman.

den 3 Februarij.

Hendrika Catharina, D. van Antonie Sakkers.

Jan Willem, Z. van Jacob François van Hoogstraten.

Jan Willem, Z. van Anthonie Grimmelikhuijsen.

Dirkje, D. van Jelis van der Pijl.

Theodora, D. van Willem Castrop.

Gerardus, Z. van Kors Degecamp.

Evert, Z. van Evert Takken.

Pieter, Z. van Aalbert de Kruijf.

den 4 Februarij.

Christina, D. van Johannes van Beriel.

Paulus Johannes Laurens, Z. van Fredericus Jacobus Grimmelikhuijzen.

Agnes Dorothea Maria, D. van Antonius Piket.

Johanna Maria, D. van Bastiaan Muijzert.

Johanna Anthonia, D. van Steven van den Brink.

Henrietta Benjamina Catharina, D. van Gijsbertus Morren.

Jacobus Johannes, Z. van Hendrik van den Akker.

Jacobus, Z. van Jacobus van Bennekom, (overleden den 23 Augustus 1840).

den 5 Februarij.

Elisabeth Jacoba, D. van Dirk Visser.

Helena Louisa, D. van Johannes Hendricus van der Vooren.

Tanetta Willemina, D. van Barent Johannes Vermeule.

den 6 Februarij.

Wilhelmina Johanna, D. van Jan Sorch.

Gerrit Hendrik, Z. van Joannes Huiskes.

David Johannes, Z. van Hubertus Adrianus van Schaik.

Cornelia, D. van Cornelis Snijders.

den 7 Februarij.

Cornelis, Z. van Johannes Ignatius de Bie.

Pieter Arnold, Z. van Pieter Arnold van Walsem.

Maria, D. van Jacobus van der Grift.

Theresia Gerardina Paulina Johanna, D. van Johannes Gabriel Franciscus Kock.

Jacobus Willem, Z. van Willem van Stokkum.

Antonie Leonard Henricus, Z. van Ernst Frederik Antonie Johannes Herminghuijsen.

Agnes, D. van Joann Christian Elliges.

den 8 Februarij.

Frans, Z. v. Jacob van Veenendaal.

Maria Margaretha, D. van Wilhelmus Arnoldus van Harderwijk.

Hendrica Johanna, D. van Andries van der Horst.

Dirk Willem Gerbrand, Z. van Roelof Cornelis Groot.

Johannes Franciscus, Z. van Joannes Franciscus de Kerf.

Theodora, D. van Jan Seldenrath.

den 9 Februarij.

Cornelis Jacobus, Z. van Jacobus van den Bosch.

Dina Johanna, D. van Henricus van Lier.

den 10 Februarij.

Johanna Eduardina Aletta, D. van Cornelis Wernard van Voorst van Beest.

Cornelis Arnoldus, Z. van Cornelis Terbruggen.

den 11 Februarij.

Jacomina Susanna, D. van Hendrik Hol.

Nicolaas, Z. van Nicolaas Verheem.

Wouter Johannes, Z. van Cornelius van Meegen.

Hendrik, Z. van Willem Weijburg.

Dirkje, D. van Cornelis Agterberg.

Gerritje, D. van Jacobus van Amersfoort.

den 12 Februarij.

Johannes Henricus, Z. van Josephus Voogd.

Sara Cornelia, D. van Antonie Patist.

Johannes, Z. van Cornelis Konijnenburg.

Johanna Christina Hendrika, D. van Cornelis Hermanus de Haart.

den 13 Februarij.

Eva, D. van Alexander Koch.

Franciscus, Z. van Johannes Eijzenbach.

Jacobus Hendrik, Z. van Johannes Valentijn Heijser.

Johannes Petrus, Z. van Johannes Bernardus Bosman.

Elisabeth, D. van Johannes Meijerhoeven.

den 14 Februarij.

Hendrik, Z. van Hendrik Lagerweij.

Anna Elisabeth, D. van Ferdinand Jacob Domela Nieuwenhuis.

Amelia, D. van Johan Hora Siccama.

Theodora Johanna, D. van Theodorus Franciscus Kleijn.
Jan, Z. van Hubertus Vink.
Gerarda Hendrika, D. van Dirk van Eck.

den 15 Februarij.

Johannes, Z. van Pieter van Huijden.
William, Z. van Thomas Ollis.
Jean Baptist, Z. van Dirk van Zijdveld.
Bernardus Wilhelmus, Z. van Cornelis Jacobus Leen.
Johanna Cornelia, D. van Johannes van Brink.

den 16 Februarij.

Jacoba, D. van Gerrit Huntelaar.
Everardus Adrianus, Z. van Barend Willem van der Velden.
Pauline Johanna Petronella, D. van Willem Iman Cornelis Rammelman Elsevier.
Wilhelmina Alberta, D. van Wilhelmus Albertus Lebbing.

den 17 Februarij.

Susanna Aletta, D. van Wouter Boomer.
Gijsbertus, Z. van Henricus van 't Schip.
Gerrit, Z. van Gerrit van Rijn.
Hermanus, Z. van Willem van de Hagt.

den 18 Februarij.

Christiaan Leendert, Z. van Adrianus van Pesch.
Gerrit Hendrik, Z. van Gerrit Hendrik van Deventer.
Gerritje, D. van Willem Storm.
Anthonie Gerrit, Z. van Pieter de Groot.

den 19 Februarij.

Helena, D. van Cornelius Leonardus Horemans.
Anna Catharina Maria, D. van Arres van Bakkenes.
Geertruij, D. van Jan Scheepmaker.
Dina, D. van Fredrik Hendrik Wassenberg.

den 20 Februarij.

Maria Magdalena, D. van Johannes van Beek.
Hendrica, D. van Abraham van Veenendaal.
Abraham Johannes, Z. van Johannes Giezen.
Thomas, Z. v. Johannes Nahuijsen.
Johanna Christina, D. van Jan van Eijk.
Hendrika, D. van Joannes Reule.
Theresia Anna Maria, D. van Johannes Hermanus Stephanus Dubuf.

den 21 Februarij.

George Gilles, Z. van Carolus Antonius van Dommelen.
Willem, Z. van Johannes Fredrik Vries.
Carolina, D. v. Hermanus Kuijten.
Willem Karel Marie, Z. van Agnites Vrolik.
Willem Carel, Z. van Jule Eduard Pesters.

den 22 Februarij.

Dirk, Z. v. Johannes van der Kuip.
Cornelis Dirk, Z. van Charles Jacobus van Asperen.

Albertus Jacobus, Z. van Jakobus Branswijk.

Petrus Jacobus, Z. van Anthonie Johannes Vrijdag.

François Arnoult Jules, Z. van Adolphus Pieter Boellaard van Tuijl.

den 23 Februarij.

Maria Susanna, D. van Lambertus Dibbits.

Maria Susanna, D. van Pieter George Scheffer.

Christiaan, Z. van Paulus Koele.

Hendrika, D. v. Reijnerus Kuijltjes.

den 24 Februarij.

Petronella Johanna Geertruida, D. van Joannes Theodorus van Niekerken.

Jacobus, Z. van Jacobus van Essenberg.

Roelof Jan, Z. van Geurt van Kuijk.

den 25 Februarij.

Hendrik, Z. v. Hendrik van Soest.

Gijsbert Hendrik, Z. van Jan Capoen.

Thomas Gerardus, Z. van Adriaan Brood.

Wilhelmina Cornelia, D. van Johannes Schottel, (overleden den 19 October 1840).

Gerrit Jan, Z. van Johannes Hermanus Visser.

Petronella, D. van Joannes Rijken.

Wilhelmus Gijsbertus, Z. van Willem Enghers.

den 26 Februarij.

Anthonie Wilhelmus Frederik, Z. van Gerrit Frans van Rheenen.

Adriana Petronella, D. van Fredricus Theodorus Ashof.

Anthonia Alexandrina, D. van Hendrik Cornelis Knops.

Helena Johanna, D. van Jacobus van Nieuwkasteel.

Catharina, D. v. Hendrik Heijster.

den 27 Februarij.

Maria Angenita, D. van George Willem Liera.

Elisabeth, D. van Deodorus Etmans.

Cornelis, Z. van Wilhelmus Oostvaan.

Abraham Anthonius, Z. van Albertus Johannes van Vogelpoel.

Aart, Z. van Stephanus van Gend.

den 28 Februarij.

Petrus Antonius Franciscus, Z. van Petrus Joseph Cijprianus Fochetti.

Johannes Pieter, Z. van Johannes Roos.

Clasina, D. van Jan van Luijn.

Dirk, Z. van Hendrik Jacobus de Visser.

Kornelis Hendrikus, Z. van Kornelis Vroon.

Cornelia Petronella, D. van Anthonij Roelofs.

Petrus Arnoldus Franciscus, Z. van Jacobus Franciscus Johannes van Oost.

GEBORENEN 151, waaronder 10 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op den

den 3 Februarij.

Nicolaas van Leeuwen en Cornelia England.

Adriaans Giesen, weduwenaar en Hendrica Petersen.

Willem Prins en Neeltje van Genderen.

Leendert Raasveld, weduwenaar en Sarah de Kloet.

Gautier van ter Haterd en Ursula Antonia de Bruijn.

Dirk van Leusden en Petronella Tukker.

Jan van der Rijst en Elisabeth Aartsen.

Anselmus Wouters en Helena Maria Bloedbergen.

Antonius Terlingen en Joanna Wilhelmina Langlee.

Johannes Verdonk en Aaltje Ram.

den 10 Februarij.

Willem van Capelle en Cornelia Gijsberta Grondijs.

Clemens Cino en Adriana Kooij.

Arie van Dort en Mijntje Voorhout.

Jan Dirkse Landzaat, weduwenaar en Sara Lamie, weduwe.

Johannes Georg Forger en Elizabeth Maria Rijgert.

Adriaans de Cruijff en Antonia van den Oosten.

den 16 Februarij.

Thomas Eugène Chauchet en Jeanne Jacqueline Josephine Grijseels.

den 17 Februarij.

Hendrik Franken en Gerarda Cousijnse.

Jacobus de Rijk en Anna Bakker.

Carolus van Rossum en Aaltje Cornelis.

Andreas Rentiers, weduwenaar en Aaltje van Schaik.

Joannes Henricus Hessing, weduwenaar en Jannetje van der Linden, weduwe.

Willem Gustaaf Vincent van Suchtelen van de Haare en Johanna Maria Raasveld.

Wilhelmus Johannes van Wijk en Jaantje Berendze.

den 18 Februarij.

Johannes Antonie Barbas en Niesje Aletta Maria Mensinga.

den 24 Februarij.

Willem Paak en Hendrina Tesselhoff.

Dirk Hendrikus Borgers en Francijntje Smaling.

Hendrik Nicolaas Dekker en Marie Constantine Elisabeth Frederice Sommers.

TE ZAMEN 28 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 Februarij.

Adriana Louisa Meloen, 5 m., Vischmarkt.

Anthonie Eggink, 18 j., Maliebaan.

Cornelia van der Horst, wedewe Christoffel Giesen, 81 j., Lauwersteeg.

den 2 Februarij.

Wilhelmina Maria Gielen, 4 j. en 10 m., Bergstraat.

Gerrit van Maurik, 61 j., buiten de Catharijnepoort.

den 3 Februarij.

Leendert Sakkers, 38 j., Watersteeg.

Gerarda Broeder, wed. Gerrit de Vries, 83 j. en 9 m., Volderbrug.

den 4 Februarij.

Petrus Schreijnders, 2 m., Vinkenburgsteeg.

Machilia Jonkers, 6 m., te Andel.

Johanna Catharina de Vos, 8 j., Catharijnestraat.

Hendricus Johannes Goes, 1 j. en 9 m., buiten de Wittevrouwenp.

Doodgeb. Dochter van Anthonie van Oostrum, Viebrug.

den 5 Februarij.

Catharina Elisabeth Stuten, 4 m., buiten de Catharijnepoort.

Gerritje van Bunnik, 5 j. en 7 m., aan de Zilversteeg.

Gijsberta van Zutphen, 5 j. en 6 m., buiten de Catharijnepoort.

Catharina Wilhelmina Lechecke, 3 j. en 10 m., Haverstraat.

Gerritje Sophia Cortua, 2 j. en 3 m., Molensteeg.

den 6 Februarij.

Frans Hombart, 75 j., Stroosteeg.

Cornelis Bernardus van Baren, 7 m., Grognesteeg.

Maria van der Kuip, 2 j. en 11 m., Nicolaikerkhof.

Margaretha Spierenburg, huisvr. van Aalbert van Dijk, 69 j., buiten de Catharijnepoort.

den 7 Februarij.

Hendrika Johanna Versteeg, ongeh., 35 j., Lange Nieuwstraat.

Belia Navis, ongeh., 33 j., te Amerongen.

Erris Arnoldus van Doorn, 73 j., Steenweg.

Alida Johanna Hendrica van Luijn, 1 j. en 10 m., Vreeburg.

Pieter van Duuren, 88 j., Oude Mannen en vrouwenhuis.

Johan Coenraad Graauw, 19 j. en 8 m., Lange Smeesteeg.

Wilhelmina van Schaik, ongeh., 24 j., buiten de Wittevrouwenp.

Hermanus van Rossum, 2 m., Abstede.

Gijsbertje Langerak, huisvr. van Peter Stekelenburg, 37 j., te Jutphaas.

Catharina Haasenbeek, wed. Jan

van der Wolk, 82 j., achter de Twijestraat.

den 8 Februarij.

Doodgeb. Zoon van Gerardus Weuters, buiten de Weerd.

Catharina van Pelt, huisvr. van Stephanus de Kruijff, 82 j., Geertebrug.

Wilhelmina Coenradina Meijer, ongeh., 45 j., Zalestraat.

Hendrica van Oorschot, huisvrouw van Johannes Hendricus van den Heuvel, 47 j., Nieuwe gracht.

Willem Muizert, 81 j., Lange Hamsteeg.

Geertruida Schoonhoven, huisvr. van Gerrit Groen, 67 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 9 Februarij.

Cornelis de Zwart, 1 j. en 4 m., Kalverstraat.

Doodgeb. Zoon van Arend Nusman Hagenbeek, Voorstraat.

Henriette Heine, huisvr. van Carl Haberland, 62 j., Donkerstraat.

Anna Judith Ernou, ongeh., 71 j., Heerestraat.

den 10 Februarij.

Gerrit Isak Godart, 1 j. en 6 m., Steenweg.

Cornelis van der Kaaij, 10 m., Stroosteeg.

Gerardus Johannes Emmelot, 10 w., Kort Ademstraat.

Johanna Elisabeth Willemina Swellengrebel, ongeh., 35 j., Nieuwe gracht.

Doodgeboren Zoon van Jan Bras, Nieuwe gracht.

den 11 Februarij.

Cornelis Broekhuizen, 2 j., Nieuwe Kade.

Johannes Mica, 84 j., Ballemakerstraat.

Doodgeb. Zoon van Arie van der Tol, buiten de Tolsteegpoort.

Hendrica Frishart, 10 j. en 4 m., Achterweg.

Antonius Martinus Overwijn, 83 j., in de Twijestraat.

Gerardus Klingen, 23 j., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Goverdina Aletta van Doorn, ongeh., circa 64 j., Oudkerkhof.

Alida Cornelia Nieuwenhuijzen, 3 j. en 6 m., Korte Smeesteeg.

Geertruida Hulsboom, wed. Hendricus van Wijngaarden, 96 j., Springweg.

Robertine Pauline Theodore Beelaerts van Blokland, 1 j. en circa 2 m., te Maarssen.

den 12 Februarij.

Hermina Meijer, wed. Philippus Wick, 78 j., Oude Mannenhuis.

Barendina Veldhuijsen, huisvr. van Jacobus Bleu, 75 j., aan de Schalkesteeg.

Hendricus Johannes Josephus Koppes, 2 j., Pottestraat.

Helena Vullings, 4 j., buiten de Weerd.

den 13 Februarij.

Johannes Pieter Duiveman, 9 m., Watersteeg.

Maria Johanna Gravendaal, 13 j. en 11 m., Mariestraat.
Johannes Jacobus Verzue, 1 j. en 8 m., Watersteeg.
Louis Laermans, 21 j., Hospitaal.
Henrietta Hillegonda Kloe van Cleeff, ongeh., 20 j., Volderbr.

den 14 Februarij.

Neeltje Haageman, weduwe Carel Ellefliju, 77 j., Vissersteeg
Maria Jansen, 12 j. en 6 m., achter Clarenburg.

den 15 Februarij.

Maria van Heert, ongeh., 61 j., Mijlpoort.
Gerrit Joseph Swarts, 4 j., Stroosteeg.
Nicolaas van Woudenberg, 1 j. en 8 m., Lange Nieuwstraat.

den 16 Februarij.

Joannes Marinus Cornelis Bettink, 26 j., in de Twijestraat.
Maria Dompeling, weduwe Gerrit van der Star, 48 j., Voorstraat.
Doodgeb. Zoon van Johannes Elsen, Nicolaikerkhof.

den 17 Februarij.

Gerritje Put, ongeh., 40 j., Steenweg.
Twee doodgeb. Zonen van Hendrik Heijn, Predikheerenstraat.
Bernardina van Eijk, 3 m., Oudkerkhof.
Stephanus Hart, 4 j., Nieuwe Kade.
Gerrit Eggink, 49 j., Maliebaan.

den 18 Februarij.

Wilhelmus Everardus van der Horst, 4 j. en 4 m., Heerestraat.
Jansje Franken, 3 w., Barthuizen.
Johann Casper Nopto, 27 j., Lange Nieuwstraat.
Lucas Oddlius Reijerkerk, 34 j., buiten de Weerd.
Dirk Molenkamp, 56 j., Lange Nieuwstraat.
Tieleman Bongarts, 82 j., Weerdsr.
Johannes van Riezen, 18 j. en 4 m., Marieplaats.
Anthonia Rovers, 1 j. en 8 m., Lange Smeesteeg.
Petrus Johannes Berends, 3 m., Nicolaikazerne.
Elisabeth van Slingerland, huisvr. van Johannes Spierenburg, 68 j., buiten de Weerd.
Hermanse Dufour, 14 j., Broedstr.

den 19 Februarij.

Wilhelm Philippus Hart, 7 j. en 3 m., Nieuwe Kade.
Petronella Maria van den Berg, wed. Hendrik van Monsjou, 76 j., Lange Nieuwstraat.

den 20 Februarij.

Leman Furth, 80 j., Massegast.
Veronica Walters, huisvr. van Nicolaas van Nues, 81 j., Oude Mannen en vrouwenhuis.
Hendrik van der Linden, 74 j., buiten de Weerd.
Doodgeb. Dochter van Anthonie Verbeek, buiten de Tolsteegpo.

den 21 Februarij.

Antonia Schöeneman, ongeh., 25 j., Magdalenesteeg.
Johanna Pieternella Stangenberger, 1 j. en 10 m., Achterweg.

den 22 Februarij.

Doodgeb. Zoon van Hendrik Berse, Nicolaisteeg.

Hendrik Jacobus Schainck, 29 j., Amsterdam.

Doodgeb. Zoon van Gerrit Maarschalkerweerd, buiten de Tolsteegpoort.

den 23 Februarij.

Dorothea Everdina de Groot, 1 j. en 11 m., Catharijnestraat.

Philip Gerardus Welsch, 2 j. en 6 m., Bakkersteeg.

Dirk van der Vliet, 4 j. en 4 m., St. Jansk erkhof.

Fredrik Gobel, 75 j., Zilversteeg.

den 24 Februarij.

Gerardus Johannes Mönnich, 5 m., Zalestraat.

Geertruida Theodora Camue, 1 j. en 3 m., Bregittestraat.

Alida de Jong, huisvr. van Hendricus Jorissen, 30 j., buiten de Weerd.

Catharina Margaretha Nagel, wed. Nicolaas Nieuwenhuizen, 65 j., Vuilesloot.

den 25 Februarij.

Susanna Maria Vink, huisvr. van Zacharias Stoppels, 67 j., Zuilesteeg.

Sophia van der Karst, 3 j. en 3 m., Lange Smeesteeg.

Aletta Kraamwinkel, ong., 81 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Naatje van den Heuvel, 1 j. en 10 m., buiten de Weerd.

den 27 Februarij.

Barend Schipper, 6 m., Rijnstraat.

Hendrica Nahuizen, 2 j., aan 't Zand.

Hendrika de Jongh, 4 m., Terlingstraat.

Alida Pisa, 4 j. en 6 m., Stroosteeg.

Elisabeth Susanna Hoevers, 6 m., Groote Eligensteeg.

Maria van Ter Meij, wed. Abraham Rogge, 75 j., Vreeburg.

den 28 Februarij.

Doodgeboren Dochter onecht.

Doodgeb. Dochter van Gijsbertus Vermeulen, Vinkenburgsteeg.

Johanna Margaretha Dekker, huisvr. van Albertus van den Brand, 23 j., Springweg.

Hendrik Lagerweij, 13 d., buiten de Wittevrouwenpoort.

Catharina van Luijn, wed. Hendrik Bezé, 88 j., aan 't Zand.

Johannes de Lang, 8 m., buiten de Catharijnepoort.

Jacobus Bionda, 64 j., Watersteeg.

OVERLEDENEN 116.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	13.	Transport.	110.
Tering.	22.	Zuur.	1.
Stuipen.	9.	Bloedspuwing.	2.
Zenuwkoortsen.	4.	Subiet.	1.
Verval van krachten.	24.	Gevolgen van de Tanden.	3.
Koortsen.	4.	Water in de borst.	1.
Kinderziekte.	10.	Klierziekte.	3.
Bezetting op de borst.	1.	Waterpokken.	1.
Roodvonk.	1.	Gebrand.	1.
Beroerte.	8.	Beenbederf.	1.
Borstkwaal.	7.	Maagziekte.	1.
Waterzucht.	7.	Zelfmoord.	1.
	110.		126.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	9	4	13.	Transport.	44.	47.	91.
Beneden het jaar.	11	7	18.	Van 50 tot 60 jaar.	1	0	1.
Van 1 tot 10 jaar.	13	20	33.	» 60 » 70 »	2	8	10.
» 10 » 20 »	3	4	7.	» 70 » 80 »	4	6	10.
» 20 » 30 »	5	3	8.	» 80 » 90 »	6	7	13.
» 30 » 40 »	2	6	8.	» 90 » 100 »	0	1	1.
» 40 » 50 »	1	3	4.		57—69—126.		
	44—47—91.						

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 18 *Februarij* 1841, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Eene hechte en sterke Huizinge tot twee Woningen, met Erf en Grond, mitsgaders Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht, op den Noordhoek van de Heerenstraat, wijk F, N°. 409 en 410. Verkocht voor *f* 4,700.

Den 27 *Februarij* 1841, door den Notaris M. WIGMAN.

N°. 1. Eene weldoortimmerde Huizinge, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Gaard- en Romerburgerbruggen, wijk F, N°. 177. Verkocht voor *f* 5,540.

N°. 2. Eene Huizinge, Erve en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Teelingstraat, wijk G, N°. 155, met Boven- en Benedenkamers, Keuken en Zolder. Verkocht voor *f* 3,075.

N°. 3. Een Huis, ingerigt tot een Slagthuis mede te Utrecht, aan de Teelingstraat, wijk G, N°. 145, over voorgaand Perceel N°. 2 en 3. Verkocht voor *f* 875.

LANTCOMMANDEVR.

RIDDERLIJKE DUITSCHE ORDE.

LAND-COMMANDEURS DER UTRECHTSCHE BALIE 1260—1620 (1).

(*Met afbeelding.*)

Deze Orde was tijdens de kruistogten binnen Jerusalem opgerigt, in het jaar 1190 op den 19 November; zij werd de Orde van St. Marie genaamd, om haar te onderscheiden van de Ridderlijke Orde van St. Jan van Rhodus, ook Maltheser ridderen en Heeren van St. Catharina genaamd, — en de Duitsche Orde, doordien zij hare instelling aan eenige Duitsche Ridders te danken had. Na de verovering van deze stad door de ongeloovigen, werd zij verlegd naar St. Jan d'Acre, en toen ook deze vesting door de Saracenen werd genomen, staken de Ridders naar Europa over; hier zetelden zij in Duitsch-

(1) De volgende opgaaf is ons belangrijk genoeg voorgekomen, om aan onze lezers te worden medegedeeld. Zij is getrokken uit een werk dat niet algemeen voorkomt, getiteld: Historia S. Gertrudis, opera Josephi Geldolphi Ryckel, Abbatis S. Gertrudis Lovanii. Bruxell. 1637. 4to.

De schrijver zegt pag. 622, dat hem dit is medegedeeld uit tafelen en handschriften van het Duitsche huis, door den bekenden regtsgeleerde Gysb. Lap. van Waveren, die dit gedeeltelijk in H. S. S. en op tafelen van het Duitsche huis gevonden heeft; bij het vertalen hebben wij hetzelve echter in verband gebragt met hetgeen daaromtrent door den onbekenden schrijver bij Matthaeus en in Batavia Sacra is geboekt; eenige latere Landcommandeurs na het jaar 1620 worden in dit laatste werk opgegeven.

land en Lijfland, in ieder van welk gewest een Grootmeester de Orde bestuurde; deze hadden onder zich Landcommadeurs, die over een zekere streek, Balie genaamd, het bevel voerden. Te Utrecht werd in 1231 onder Bisschop Otto II. het eerst zulk eene Balie gevestigd, aan welker hoofd een Landcommandeur stond, die verscheidene Commandeurs onder zich had. De Landcommandeurs werden altijd uit de Commandeurs derzelfde balie verkozen, en door den Grootmeester bevestigd.

De hierbij gevoegde afbeelding stelt eenen Landcommandeur in zijn costuum voor; op het schild voerde iedere balie haar eigen wapen.

In het jaar 1266 stierf de Heer Antonius van Ledersacken, van Prinshagen, Ridder van de Duitsche Orde, eerste Commandeur van de Utrechtsche balie, die haar gedurende 35 jaren heeft bestuurd. Deze beeft de St. Nicolaas-kerk te Utrecht voor de Orde verkregen. Hij ligt begraven in het oude Duitsche huis in de kapel van St. Anna. De plaats alwaar te Utrecht het eerst buiten de stad het Duitsche huis gesticht is, was op het Singel aan de stads gracht tegen over de Geerte-kerk; dit huis met de kapel verwoest zijnde, zijn in het jaar 1347 de Duitsche-Ridders door Bisschop Jan van Arkel in de stad opgenomen, die hun nabij de kerk van St. Marie een stuk gronds afstond, waarop zij het huis en de kerk veel prachtiger deden herrijzen.

De Heer Zeger Arentsz. van der Sluyse van Heusden, Ridder, 2e Commandeur, is gestorven Ao. 1280, nadat hij 13 jaar dezen post had bekleed. Gedurende zijn bestuur zijn de kerken van Hemert bij

Tiel, van Bun, van Leijden en die van Rhenen aan de Oude gehouden.

Theodoricus van der Horst Hermansz., Ridder, 3e Command. Een braaf man die de goederen der Orde in beteren staat bragt; hij overleed in 1283, en werd in de St. Anna kapel begraven.

Ghisbertus van den Goye, Ridder, 4e Commandeur. Deze was een zoon van Ghisbert Graaf van den Goye, en overleed in het jaar 1286, in dezelfde kapel begraven.

Ludolphus van Bunne, 5e Command. van de Orde; hij stierf in het jaar 1288, en is op dezelfde plaats begraven.

Theodoricus van Holland, natuurlijke zoon van den Roomschen Koning Willem, Ridder, was 6e Command. van de balie Utrecht, gedurende 24 jaren. Paus Innocentius VI. heeft hem dispensatie van geboorte verleend. Onder zijn bestuur heeft de Orde het huis en landgoed Hofdijk, vrijheid van schattingen in Zeeland, een convent te Oetmarsum, te Nesse en te Schoten, alsmede de kerken van Doesburg en Oelden verkregen. Hij stierf in het jaar 1312, en is begraven als voren.

Heribertus van Drongelen van Crayensteyn, Ridder, 7e Command. In het eerst wereldlijk Ridder, was hij gehuwd, en had hij kinderen, ook was hij tijdelijk Heer van Heusden; na den dood van Sophia van Crayensteyn zijne echtgenoot, is zijn oudste zoon Seger, Ridder geworden. Genoemde Heribertus heeft zijne goederen onder zijne kinderen verdeeld, maar aan Seger het kasteel Crayensteyn met de daarbij behoorende goederen en leenen geschonken,

waarna hij tot de Duitsche Orde overging, in dewelke hij is opgenomen in het jaar 1303. Hij is de eerste die aan de Ridders eenige inkomsten vermaakte, waarvan zij jaarlijks eenen maaltijd hielden.

Joannes van Hoenhorst, 8e Commandeur, stierf na een 6jarig bestuur in het jaar 1340. Hij werd begraven in de St Anna kapel.

Goswinus van den Ghernaer, 9e Comm. in het jaar 1340. Deze heeft het nieuwe Duitsche huis te Utrecht gebouwd en binnen de stad overgebragt, waaraan hij 12000 oude schilden te kosten legde: ook heeft hij het huis te Oetmarsen verbeterd en de Orde op velerlei wijze bevoordeeld; hij stierf in 1357, en is begraven midden in het choor van de nieuw gestichte kerk.

Ludovicus van Kenswielre, 10e Comm., stierf Ao. 1360, en werd bij den voorgaanden begraven.

Rutgerus van Vlimershem, 11e Comm. gedurende één jaar. Hij was tevens Commandeur van Biessen, terwijl zijn neef Willem van Vlimershem Lijfland beheerde. Van Utrecht beroepen als opperste bestuurder der balie te Koevelens, is hij aldaar vele jaren met lof werkzaam geweest.

Reynerus van Hoen, Ridder, 12e Comm. heeft 10 jaren de balie bestuurd, te gelijk met de balie van Biessen, waarvan hij reeds vroeger Commandeur was. Hij heeft deze laatste balie binnen Maastricht overgebragt, waaraan die van Utrecht, ofschoon wederregtelijk moest bijdragen. Onder zijn bestuur is de Leydsche kerk van de Duitsche Orde afgescheurd; maar den bijstand van den Grootmeester der Orde ingeroepen hebbende, heeft hij dezelve terug ontvangen en is hij geheel schadeloos gesteld. Hij stierf Ao. 1371.

Henricus van Alkemade, Ridder, 13e Comm. regeerde 4 jaren; maar in het jaar 1375 ging hij tot de Karthuizers over.

Henricus van Hoenhorst, Ridder, 14e Comm. Deze heeft op zoo kostbaren voet geleefd, dat hij, de schatkist uitgeput hebbende, gedwongen werd het huis aan den Grootmeester over te geven. Maar om zijne eer te bewaren, legde men hem een jaargeld toe, waarvan hij fatsoenlijk konde leven, alsmede huisvesting binnen het Convent. Hij overleed in het jaar 1377.

Splinter Wten Enge, Ridder, 15e Comm. stierf in het jaar 1405. Onder zijn bestuur werd Mr. Lubbert Boll, Deken van de Domkerk te Utrecht, nadat hij eerst zijn post als Deken had nedergelegd, Priester, en is als Ridder in de Duitsche Orde opgenomen. Omtrent die zelfde tijden kwam ook de kerk van Schoonhoven aan de Orde, waar hij een huis in denzelfden vorm als dat van de Orde te Utrecht gebouwd heeft. Hij heeft er ook eene kapel bijgevoegd, welke hij buiten de muren van die stad stichtte, gelijk ook Wijngaerdsteyn binnen Utrecht. Hij was een Commandeur van strengen aard, waarom sommigen Heeren en Broeders, zulk eene strengheid moede, tegen hem opstonden en tot andere Ordens overgingen.

Bernardus van Opbueren, Ridder, 16e Comm. van de Orde, vroeger Commandeur van Tiel, alwaar hij het choor, het gestoelte en het oxaal voor zijne kosten heeft daargesteld. Hij stierf 1407, en werd naast zijnen voorganger begraven.

Johan van den Sande, Ridder, 17e Commandeur stierf 1417. Deze is zeer bezorgd geweest voor zijne mederidders, dat hun iets van het noodzakelijk zoude

ontbroken, en voegde er eene dagelijksche toelage voor wijn bij. In de kerk van St. Elizabeth heeft hij eene kapel gesticht, en daarenboven het huis en de kapel te Middelburg; zoo ook heeft hij dat van Oetmerssen en Bunne met de kapel verbeterd; en verscheiden andere huizen doen herstellen, en heeft jaarlijks zoo groote somme gelds aan het huis te Schalkinen, hetwelk zeer in verval was, besteed, dat hij zijne schatkist heeft uitgeput; maar door zijne latere zorgen heeft hij dezen misslag verbeterd. Hij liet de choorboeken sierlijk met nieuwe charakters uitschrijven, en heeft andere niet geringe zaken ten uitvoer gebragt. Eindelijk werd hij lasterlijk aangeklaagd bij den Grootmeester der Orde. Deze laster bleef hem niet onbekend, en daarom verzocht hij zijn ontslag; dit werd hem toegestaan, en tevens eene woning in het gasthuis, alwaar hij tevreden met een geringen post en den titel van huiskommandeur is oud geworden. Ook hij werd in het choor van het Duitsche huis begraven.

Sweder Cubbink, 18e Commandeur, A°. 1440 Nadat deze zich eenigen tijd loffelijk van dien post gekweten had, heeft hij eindelijk het bestuur overgedragen aan zijnen neef Hermannus van Keppel, Commandeur van Westphalen, die met toestemming van den Grootmeester der Orde ook dit Commandeurschap aanvaarde, terwijl hij tevens dat van Westphalen met het huis te Tiel behield.

Hermannus van Keppel, 19e Comm., stierf te Utrecht, A°. 1442. Deze liet het steenen oxaal van het choor des Duitschen huis te Utrecht maken. Ook heeft hij een zilveren beeld van de H. Maagd gekocht. Hij is te Leijden gestorven, en te Utrecht vóór het oxaal van het choor begraven.

Albertus Vorst, vrij edelman, 20ste Commandeur van Utrecht. Deze was Commandeur te Franckfort; maar daar bij de verkiezing de stemmen te zeer verdeeld waren, is hij, toen de zetel vacant was, met toestemming van den Grootmeester der Orde tot vicarius aangesteld. Eindelijk is Theodoricus van Enghusen opgevolgd, die door geschenken dit gezag bekwam, geholpen door het geld van Hermanus van Keppel, (over hetwelk hij vrij beschikte). Hij stierf 1452.

Dirk van Enghusen, 21ste Commandeur stierf 1462. In het jaar 1455, op den dag der bekeering van den H. Paulus, is het volk, in woede ontstoken, in eenen oploop naar het Duitsche huis gegaan, en heeft twee leden van die Orde, die door den Commandeur in eenen duisteren kerker waren geworpen, met geweld er uitgehaald. Zij zouden zich ook niet ontzien hebben de hand aan zijn leven te slaan, indien zij hem gevonden hadden. Deze is door den Grootmeester der Orde van zijn ambt ontzet; maar te Middelburg als Commandeur hersteld, waar hij ook in het bedehuis der Orde eene begraafplaats ontvangen heeft.

Johannes van Haeften, Ridder, 22ste Commandeur. Deze was van een te zachten aard, dan dat hij geschikt zoude zijn, om zulk een last te dragen. Weshalve er tusschen de overige Commandeurs en hem zelven eene overeenkomst gemaakt werd, dat hij zijne Commandeurspost zou nederleggen, maar het huis te Tiel zoude behouden, hetgeen door den Grootmeester is goedgekeurd. Nicolaus van der Dussen werd dus in de plaats gesteld van hem, die vrijwillig afstand deed, en met overeenstemming der overige Commandeurs en den Grootmeester, tot Commandeur van de

Balie te Utrecht benoemd, opdat er geene oneenigheid zou ontstaan. Hij stierf te Tiel 1476.

Nicolaus van der Dussen, 23e Commandeur stierf te Maastricht 1466, en werd aldaar begraven.

Henricus van Hacfort, Ridder, 24e Commandeur, deze heeft zijnen post nedergelegd, in handen van den Grootmeester der Orde. Hem werd uit de inkomsten van het huis te Schaluinen een aanzienlijk geschenk en inkomen voor zijn leven verzekerd, waarvan hij ruim en fatsoenlijk kon leven. Hij stierf in 1477, en werd in het koor van den Domkerk bij den Deken Boll begraven.

Joannes van Drongelen, 25e Commandeur heeft dien post 23 jaren bekleed. Deze heeft veel voor de verbetering en versiering van het huis en de kerk gezorgd. Hij stierf 1492 op den dag der reiniging van Maria (15 Augustus), zijne grafzerk is ter linkerzijde van het hoog altaar, waarop zijne wapens gebeitekl zijn.

Goossen van Rossum, 26e Comm. van Utrecht, is 4 of 5 jaren in dezen post gebleven. Daarna vermoeid van zorgen heeft hij zijn ambt overgegeven aan Steven van Nijevelt, terwijl hij zich zijn regt op het commandeurschap van Tiel voorbehield, alwaar hij is gestorven en in 1504 begraven.

Steven van Zuylen van Nyevelt, 27e Comm. heeft dezen post 30 jaren bekleed. Deze heeft het huis *Ter Meer* te Maarssen gesticht, alwaar hij in 1526 door Geldersch krijgsvolk bij ontstane twist is doorschoten, bij welke gelegenheid het huis geplunderd is (1). Deze Land-Commandeur is ook beschimpt door pasquillen van zijnen tijd, welke nog gevonden worden. Hij is te Utrecht

(1) Lambertus Hortensius spreekt breedvoerig over hem pag. 106 lib. 3. over de Utrechtsche twisten en pag. 107.

in de kerk van zijne Orde begraven met het volgende grafschrift:

Anno M.C^{v}.XXVII. Martii IX. die moritur D. Stephanus van Zuylen Commendator XXVII. Orate pro anima ejus.

Wouter van Amstel van Mynden, 28° Com. heeft 10 jaren dit ambt bekleed; hij stierf op het huis van Maarssen A°. 9 December 1536, en is te Utrecht begraven.

Albertus van Egmont, van Meresteyn, 29° Comm., hij regeerde 21 jaren. Deze heeft de schuld, waarmede het huis bezwaard was, betaald en in de kerk eene gouden kapel gesticht. In dien tijd logeerde Zijne Keiz. M. in het Duitsche huis, in het jaar 1546. Hij heeft aldaar gedurende zes weken lang het feest van het Gulden Vlies gevierd. Albert stief 26 Febr. 1560.

Franciscus van der Loe, 30° Comm. gedurende 19 jaren. Hij deed afstand in October 1579 ten behoeve van Jacobus Taets van Amerongen, terwijl hij Commandeur van Dieren bleef; dit heeft hij echter later ook afgestaan. Hij stierf te Arnhem, 1592.

De edele, wakkere en eerwaarde Heer Jacobus Taets van Amerongen, een geleerd man, en zeer godvruchtig, die het Heilige Graf te Jeruzalem heeft bezocht, en de balie gedurende 33 jaren in vrede heeft bestuurd, ging den weg van alle vleesch, A°. 1612.

Na dezen is Dirk Bloijs van Treslong, gedurende 6 jaren en even zoo veel maanden over de balie gesteld geweest. Hij stierf 1619.

Hij heeft tot opvolger gehad Gaspar van der Linden van Mussenburg, die door zijnen dood in 1620 plaats maakte, voor den zoon van den Graaf Ernest van Nassau.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT. 1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 82).

Montfoort namelijk, verre van aan de zegevierring zijner zaak te wanhopen, scheen door den tegenstand, dien de ontwikkeling zijner krachten ondervond, in veerkracht en stoutmoedigheid toe te nemen. De voordeelen, door de Kabeljaauwschen in het vorige jaar behaald (1), aan hunne handen te ontrukken en sommige der voorname Hollandsche steden weder aan de zijde der Hoekschen te brengen, was het voortdurend doelwit van zijn ijverig streven. Hij onderhield met de hoofden zijner partij onafgebrokene betrekkingen, en bezat in onderscheidene Hollandsche steden zijne vrienden, die heimelijk werkten voor de belangen der Hoekschen. In de stad Dordrecht was dit voornamelijk het geval, en velen der burgers, de willekeurige regering der Kabeljaauwschen moede, verlangden hunne vorige regenten terug (2).

(1) Wagenaar IV, 195.

(2) Den 6 April 1480 werd de Hoeksche Burgemeester Jonge Adriaan van Oversteghe afgezet, en in zijne plaats benoemd Simon Goud. Tijdens de verrassing van deze stad door Jan van Egmond, den 5 April 1481, bekleedde Jan Oem Dirksz. die betrekking. Van Balen, Beschrijv. v. Dord., p. 246.

Gemakkelijk viel het derhalve den Burggraaf, zich in verstandhouding te stellen met eenige invloedrijke mannen, zijne zaak toegedaan, en met dezen het plan eener verrassing te beramen.

Er zouden namelijk, eene halve mijl beneden de stad Schoonhoven, een genoegzaam aantal schepen in de rivier de Lek gereed liggen, die, onder den schijn van goederen in lading te hebben, den Burggraaf met zijne bij zich hebbende manschappen bedektelijk naar Dordrecht zouden voeren. De krijgslist gelukt zijnde, zoude hij, even als Jan van Egmond aan het hoofd der Kabeljaauwschen den 5. April van het vorige jaar, deze stad overrompelde (1), door zijne vrienden bijgestaan, dezelve weder aan de Hoeksche zijde brengen. De verrassing zoude des nachts en met eene sterke magt geschieden — zoodat men geenszins twijfelde aan derzelver goeden uitslag. — Weinige dagen te voren had Montfoort, vergezeld van 100 zijner gehuurde krijgsknechten, zich naar Utrecht begeven, ten einde zich aldaar aan het hoofd te stellen der overige te Utrecht in bezetting liggende krijgslieden, en der burgers, die zich vrijwillig onder zijne banier schaarden. Ook vereischten vele belangrijke zaken zijne tegenwoordigheid aldaar. De togt was op Vrijdag na St. Marcus den 25ste April bepaald, en tegen den avond van dien dag trokken Montfoort en Wachtendonck als kapiteinen

(1) Hij had namelijk eenig gewapend volk in een schip, schijnbaar met rijs geladen, verscholen, voer daarmede op helderen dag de oude haven in, ontscheepte snel zijne manschappen, overviel en verslocg de Hoekschen. Wagenaar, l. l. p. 195.

aan het hoofd van ongeveer 1000 manschappen, waaronder zich Adriaan van Naaldwyk en vele aanzienlijke Hoekschen bevonden, de Tolsteegpoort uit. Slechts weinigen waren met het doel dier geheime reize bekend. Buiten het gebied der stad gekomen, werd hetzelve aan de krijgsbende bekend gemaakt, en hun tevens, na het gelukkig slagen der onderneming, per hoofd 4 R. G. en aan de hoofdlieden 6 R. G. beloofd, onder uitdrukkelijk verbod echter, van niemand der ingezetenen eenig leed te doen of door plundering nadeel toe te brengen. Nadat volgens oud gebruik *het veld besteld* was, vervolgde men vol moed en met den noodigen spoed den togt, en weldra was men de plaats genaderd, waar de schepen gereed lagen om hen naar Dordrecht te voeren. Maar welke was niet de teleurstelling des Burggraafs, toen hij bevond dat er slechts vier schepen aanwezig waren, en dat dit gering getal zijne geheele magt niet konde bevatten. Men besloot, met het gehuurde krijgsvolk nogtans den togt te ondernemen — met achterlating der burgers. — Inmiddels had Wachtendonck zich met 230 man in de drie overigen ingescheept, en was, daar de wind bijzonder gunstig was, reeds onder zeil, op het oogenblik dat Montfoort zich gereed maakte, met zijne manschappen, 100 man sterk, in het laatste schip te volgen. Toen de burgers, die, zonder eenig vaartuig meer gewaar te worden, verlaten op den dijk bleven staan, dit zagen, maakte de gedachte, dat zij verraden waren, zich eensklaps van hen meester, zoodat zij allen met luider stem riepen: *Heer van Montfoerd, ghy hebt ons verkoft, had dy ons ge-*

levert! Montfoort zag zich, om hen van het tegendeel te overtuigen, verpligt, voet aan wal te zetten, en besloot, met hen den terugtogt naar Utrecht te nemen. Grievend zijn zeker de gewaarwordingen geweest, toen hij onverrigter zake stadwaarts keerde, zonder te kunnen deel nemen aan den door hem zelven ontworpen aanslag, welks volvoering zoo zeer strookte met zijnen heldhaftigen inborst. Pijnigende bevreesdheid eener mogelijke mislukking, die wellig de schakel verbrak van zijne stoute ontwerpen. Intusschen was de dageraad aangebroken, en vele behoedzaamheid werd er vereischt in den doortogt eener vijandige landstreek. Te Schoonhoven zelve lagen ongeveer 400 Hollandsche krijgslieden. Montfoort liet derhalve, om zoo veel mogelijk zijnen terugtogt bedekt te houden, den brand steken in eenige huizen en in eenen molen, digt bij de stad gelegen, en langs welken hun weg leidde. Doch de Hollandschen lieten zich hierdoor niet misleiden, en vervolgden hen. Eene vrij hevige schermutseling had er plaats, waar men aan beide zijden vele dooden en gewonden achterliet. In den lande van Ysselstein werden de Utrechtschen op nieuw, nabij den nieuwen dam, door hunne vijanden uit die stad overvallen, en de roof en de beesten onder weegs medegevoerd, hun weder ontnomen, bij welke gelegenheid ook velen aan beide zijden gewond werden, zoodat zij na een moeijelijken en gevaarvollen togt over Vreeswijk tegen den avond afgemat en mismoedig te Utrecht terugkwamen.

Montfoort, Zweder zijn broeder en Hendrik

van Zuylen van Nyevelt vertrokken nog dien zelfden dag met eenige hunner vrienden naar Vianen, en kwamen Maandag daaraanvolgende in de stad Utrecht terug.

Wat Willem van Wachtendonck betreft, deze was, zoo als wij zagen, zonder van het voorgevallene tusschen Montfoort en de burgers iets te hebben kunnen vernemen, de rivier afgezakt, en was reeds door den stroom en sterken wind voortgedreven, des morgens ten 9 ure, met zijne drie schepen in het gezigt der stad Dordrecht gekomen, waarvan het slechts een gelukte den steiger te naderen, daar de overigen, ondanks alle pogingen, den oever niet konden bereiken. Deze tegenspoed was aan derzelver vroegtijdige aankomst toe te schrijven, daar het water der rivier nog niet tot de vereischte hoogte gewassen was, en hun één voet water ontbrak. Naauwelijks was het eene schip aan wal, of de toeleg werd door de waakzaamheid van een der portiers, die de lading van het schip wilde in oogenschouw nemen, ontdekt. Men stootte het schip weder van den wal, en Wachtendonck werd verpligt onverrigter zake terug te keeren. Vele Hoekschen, onder welken zich een der voornaamste aanleggers, Willem Hagensz. bevond, bemerkende dat de poging om Dordrecht te verrassen mislukt was, wisten zich bij tijds door de vlugt te redden, bij gelegenheid van de algemeene verwarring in de stad, want het gerucht verspreidde zich, dat zoo wel in de huizen als in de schepen een groot getal vijanden zich verborgen hielden. Van hier dat men, ten einde de stad niet van weerbare manschap te beroo-

ven, Wachtendonck niet vervolgde, en hij reeds lang uit het gezigt der stad verdwenen was, voor dat men zich van de ongegrondheid dier geruchten had overtuigd. Verscheidene burgers echter, alsmede de schouten der omliggende dorpen, die van den toeleg wisten en dien hadden begunstigd, werden in hechtenis genomen en kort daarna terregt gesteld. De schout, die de besorging der vaartuigen nabij de stad Schoonhoven voor Montfoort had op zich genomen, werd onthalsd en zijn hoofd openlijk voor de poort ten toon gesteld. Velen hunner namelijk waren de zijde der Utrechtschen toegedaan, en den Burggraaf in zijnen terugtogt behulpzaam geweest, door aan de Gemeenten diets te maken, dat de doortrekkende krijgslieden Hollandschen waren, die eene reize naar Utrecht ondernamen. Wachtendonck stevende intusschen naar Rotterdam, ontscheepte in de nabijheid dier stad zijn volk, rigtte zich op Gouda en Oudewater, en kwam des Zondags avonds te Montfoort aan, zeer verstoord op den Burggraaf, dat deze hem had verlaten en aan zoo vele gevaren blootgesteld. Vooral hadden zijne manschappen veel doorgestaan in dezen korten doch moeijelijken togt. Niet alleen dat zij gedurende die dagen niets genuttigd hadden, maar was daarenboven door hen een gevoelig verlies (1) geleden in een hevig gevecht met de Hollandsche bezetting van Oudewater. Behalve vele gewonden, telden zij onder hunne ge-

(1) Dit verlies wordt verschillend opgegeven. Eenigen spraken slechts van 7 — anderen berekenden hetzelve op 40 man. Matt. 460.

sneuvelden: 4 à 5 hoofdlieden, onder welke zich de zoon van den toenmaligen Burgemeester van Deventer bevond. Aan de zijde der Hollandschen vielen er 13 mannen.

Tijdens deze mislukte togt voorviel, was Maria van Bourgondiën aan de gevolgen van een' noodlottigen val, in den jeugdigen leeftijd van 25 jaren, aan haren doorluchtigen gemaal, den 27 April 1482, door den dood ontrukt. Philips II., haar zoon, was, volgens huwelijksche voorwaarden, haar wettige opvolger, en met hem ging het bestuur dezer Landen uit het huis van Bourgondiën over in dat van Oostenrijk. Maximiliaan trachtte, krachtdadig door de Kabeljauwschen ondersteund, reeds spoedig bij de Staten te bewerken, dat aan hem de voogdijschap zijner kinderen opgedragen, en hij zelve als Ruwaard der Nederlanden erkend werd. Alleen Vlaanderen was weigerachtig gebleven. Na deze erkenning den 13. Mei in den Haag aangekomen, werd deze Vorst kort daarna van wege Holland plegtig als Ruwaard gehuldigd. Dit gewest legde hem den eed van getrouwheid af, onder uitdrukkelijke voorwaarden nogtans, van aan den krijg met Utrecht met kracht van wapenen een einde te maken. Hij betuigde zich hiertoe bereid, na zijne terugkomst in Holland, daar thans zijne tegenwoordigheid te Aalst, tot het houden van eene dagvaard werd vereischt (1). Waarschijnlijk stond deze dagvaard, welke ter zake van de voorslagen van vrede van de zijde van Frankrijk

(1) Matthaeus, l. l. 462.

gehouden werd, in verband met zijn te nemen besluit omtrent de Utrechtsche aangelegenheden. De langmoedigheid van dezen Vorst, jegens het hem weêrspannige Utrecht, zijne schijnbare besluiteloosheid, om dit gewest met geweld onder de gehoorzaamheid van David van Bourgondiën terug te brengen, waren slechts uitvloeisels van voorzigtige staatkunde. Het oogenblik van handelen en ontwikkeling van kracht was, volgens zijne diepe inzigten, nog niet gekomen. De klippen, welke zijn staatsbestuur in- en uitwendig omringden, geboden hem bezadigheid met behoedzaamheid te paren, om niet door overijling de kunstige schakel te verbreken van zijne staatkundige ontwerpen. Vergeefs de hulp van zijn vader, Keizer Frederik III., te gemoet ziende, bleven in zijne landen de onlusten voortduren, werd hij in de zuidelijke Provincien door de dreigende houding der Fransche legers verontrust, en had hij bovendien de meeste omzigtigheid in acht te nemen tegenover den sluwen Lodewijk IX., die, ondanks zijne vredelievende voorgevens en herhaalde voorslagen van vrede, kennelijk de grondvesten van zijn gezag zocht te ondermijnen.

Met ongeduld wachtte Holland op de terugkomst van Maximiliaan. Staatsaangelegenheden hadden hem waarschijnlijk belet van, volgens zijne gedane belofte (1), binnen 14 dagen na zijn vertrek terug te komen. Zonder derhalve zijne tegenwoordigheid af te wachten, werd door den Stadhouder Lalaing te Dordrecht

(1) Matthaeus l. l. 462.

eene dagvaard van de Ridderschap en Steden van Holland beschreven, om over de wapening tegen Utrecht te beraadslagen. Op deze dagvaard was Anthony Pottage, als gevolmagtigde van Bisschop David tegenwoordig. Hij had bijzonder van den kerkvoogd in last ontvangen, om bij de Staten met vuur aan te dringen tot deze wapening. Hij voerde in sterke bewoordingen aan, dat de Bisschop, niet in staat, om met zijne geringe strijdkrachten tegen Utrecht en den Burggraaf den oorlog te voeren, tot hiertoe gesteund had op de aan hem door Maximiliaan beloofde hulp, en dat hij, nu hiermede scheen gedraald te worden, van de zijde van Holland dien bijstand verwachtte. De Bisschop, zeide hij, had toch dien oorlog aangegaan ter liefde van den Aartshertog van Oostenrijk. — Hetzij de Staten niet zoo gereedelijk tot die wapening hebben kunnen besluiten, hetzij zij de bewerkstelliging daarvan niet wilden bespoedigen, of liever de komst zelve van Maximiliaan afwachten, althans Pottage bezigde, in het belang van zijnen Heer, eene bedreiging, die een einde aan alle besluiteloosheid ten dien opzigte maakte. Indien, zeide hij, hiertoe nu niet werd besloten, zoude David op eigen gezag met Utrecht zonder de bemiddeling van Holland, een verbond sluiten, *daer myn here van Utrecht ende hy wel toe wisten te komen, ende met dat tractaet zoude myn here van Utrecht hem lyeden een jaer of twee of drie, totter tyt toe dattet beter viele* (1). Holland toch, in

(1) Dodt v. Flensburg, Archief, l. l. p. 168.

zijnen naĳver, altoos bedacht om Utrecht te verkleinen, zoude eene dergelĳke verzoening van dit gewest met deszelfs Bisschop zonder zijne tusschenkomst ongaarne gezien hebben. Hierdoor immers zoude het voorwendsel, dat aan de wapening, welke het tegen de Utrechtschen in den zin had, den schĳn van regt geven moest, ophouden te bestaan. Een verbond met David, zoude derhalve de zoo schoone gelegenheid ontnemen, om met een geducht heirleger — want Holland hield zich van den bĳstand van Maximiliaan verzekerd — een inval in dat gewest te doen, en de stad Utrecht te bemagtigen. Van hier dat die van Holland met innig welgevallen de tweespalt tusschen de Utrechtschen en hunnen Bisschop hadden aanschouwd, en gezien, hoe in dien krĳg hunne hulpmiddelen zich telkens meer verzwakten, door de overspanning hunner innerlĳke krachten; hoe zĳ door hunne fiere houding meer en meer de ongenade van den Vorst op zich laadden. Dit alles was aan Pottage ten volle bekend, en met schranderheid maakte hij, op de vergadering der Staten, van dezé heerschzuchtige driſten gebruik, om zijn doelwit te bereiken.

Tĳdens Maximiliaan zich in 's Hage bevond, werd de inwendige rust der stad Utrecht op nieuw met eene verstoring bedreigd. Hoewel de Regering, ten gevolge der volksbeweging van den 16. April, thans zamengesteld was volgens den wensch der Gemeente, waren er echter onder de burgers vele misnoegden die den terugkeer van den Bisschop wenschten. Sommigen zelfs schijnen eene soort van zamenspanning te

hebben willen maken tegen Montfoort en het toenmalig bestuur, hetwelk echter bij tijds door de waakzaamheid van den Burggraaf schijnt ontdekt te zijn. Veel omzigtigheid was er echter noodig, om de personen, die men daarvan verdacht hield, uit de stad te verwijderen, zonder dat daardoor eene nieuwe volksbeweging ontstond. Waarschijnlijk vreesde men, dat zij zich eenen geheimen aanhang hadden weten te verwerven in het ligchaam zelve der burgerij. Althans vond het de Burggraaf geraden, de gelegenheid dat het grootste gedeelte der burgers naar Amersfoort was uitgetrokken om de aldaar aangekomene 600 mudden koorn, te Arnhem door Gijsbert Zas opgekocht, binnen Utrecht te brengen (1), waar te nemen, om eerstelijk zijne krijgsknechten uit Montfoort te ontbieden, en daarna de verdachte personen uit de stad te verbannen. Dit geschiedde den 18. Mei. Naauwelijks was Wachtendonck met zijne onderhoorige manschappen aangekomen, of Montfoort begaf zich, verzeld van zijne vrienden, naar de Plaats en liet dezelve met bussen en krijgsvolk bezetten, niemand, dan met zijne toestemming, op dezelve toelatende. Vervolgens liet hij den Burgemeester aanzeggen, dat hij onmiddellijk den Raad zoude oproepen. Toen dezelve vergaderd was, gaf hij aan denzelven de namen der personen op, welke hij verlangde dat nog denzelfden avond uit de stad zouden worden verwijderd. Dade-

(1) De beveiliging werd van dag tot dag moeijelijker, en verscheidene telkens eene grootere hoeveelheid volks, daar de bisschoppelijken en Hollandschen steeds stouter in hunne strooptogten werden.

lijk werd er een besluit genomen en afgekondigd, dat de aangeduide personen verbannen, en op verbeurte huns levens verboden werden, de stad binnen den afstand van 5 mijlen te naderen (1). Gretig maakte tevens Montfoort van deze hem gunstige gesteldheid des Raads en van het onbepaald gezag, hetwelk hij thans weder kon uitoefenen, gebruik om bij deze gelegenheid eenigen zijner vrienden, die bij onderscheidene gelegenheden verbannen waren geworden, weder in de stad te brengen. De Raad deed te dien opzigte, hetgeen hij begeerde, en liet hen de gewoonlijke oervede doen. Vijftig burgers kwamen op deze vergunning in de stad terug. Onder dezelve bevonden zich vele voorname aanzienlijke personen, als: Ernst van Drakenborch, Roelof en Zweder van Zuylen van Nyevelt, Ernst van Lichtenberch, Hendrik van Leeuwenberch, Hen-

(1) Het afgekondigd bevel is van den volgenden inhoud:

Des Saterdages na Invention Crucis, XVIII. May.

Want dese nabescreven personen, *sonderlinge saken gehantiert ofte gemoten hebben*, daer groete twyst, verdriet ende bloetstortinge van gekomen mochten hebben binnen onse stadt en statvryheyde, daerom verbiet men hem onse stadt. Ende zy zellen wilkoeren in brieven onse stadt niet naerre te komen dan vyff milen, op haeren liven, ende zy sellen van dezen avonde wt der stadt gaen ende morgen haer oervede doen. Ende dit sel dueren tot goetduncken ons guedichs Joncheer van Cleve, ons ruwaert ende beschermers ende ons raits out ende nye.

Dit syn die personen: Hendrik van der Haer die backer, Steven van Beesdt, Roelof van Drakenborch, Claes die Rycke, Symen Dircsz., Zeger van Haerlem, Jan Henricsz. die sloetemaker, Jan Grawert, Willem Jansz. die brouwer in Twyestraet.

Buurspraakboek, pag. 39. recto.

drik vander A, Claes van Zijl. — Verscheidene waren er nogtans, die deze oervede niet begeerden afteleggen. Niet bij allen echter was deze terugkeer in de stad eene geheel vrijwillige daad. De bedreiging (1) bij deze aanzegging gevoegd, namelijk dat, indien zij geene oervede deden, hunne bezittingen zouden worden aangesproken, heeft velen, die zich liefst als vreedzame burgers onzijdig wenschten te houden, en ter vermijding van moeijelijkheden de stad hadden verlaten, doen besluiten tot den terugkeer naar hunne haardsteden. Daar het in vele opzigten, ook uit een finantieel oogpunt, voor de stad van groot belang was, dat dezelve niet ontbloot werd van hare aanzienlijkste en vermogenste burgers, voldeed de Raad derhalve gereedelijk aan het verlangen des Burggraafs, met bepaling tevens, dat ieder die terug kwam, naar gelang van zijn vermogen, aan de stad eene bepaalde somme gelds zoude voorschieten. Dan, hetgeen vooral de opmerking verdient, zijn twee door den Raad dien zelfden dag openlijk gedane afkondigingen, bij de eerste van welke ieder burger en ingezeten, wie hij zijn moge, op de straffe des doods, wordt verboden *enige onbehoirlike sprake te vueren in gheeneley wys, noch op* Engelbert, *noch op Heeren Ridderen en knechten, noch op de leden des Raads*, terwijl bij de andere insgelijks met de ver-

(1) Echter bleef het slechts bij deze bedreiging, want de bezittingen van hen, die geen oervede wilden doen, werden nogtans ongestoord gelaten. Men vergenoegde zich alleen, krijgsknechten in hunne huizen te leggen, hetwelk in die tijden vooral op zich zelve reeds eene zware straf was. Matthaeus, l. l. p. 464.

beurte des levens bedreigd werd, al wie eenige oproerige beweging of vergadering maakte, ten doel hebbende om het tegenwoordig bestuur omverre te stooten. (1) Nog dienzelfden dag had, ten gevolge van deze eerste afkondiging, de teregtstelling van een burger, Adriaan Jansz. van Oijck, plaats, welke, krachtens een door de Schepenen geveld vonnis, des Zaturdags namiddags ten 4 ure, op de Neude onthalsd werd (2), omdat hij oneerbiedigljjk van den Burggraaf had gesproken. Deze onmiddeljke teregtstelling boezemde de gemeente vrees en ontzag in, want, zegt de onbekende schrijver bij Matthaeus: *na deze tyt en dorst niemand meer op den Borchgrave spreken in 't openbaer.* Ook bragt de gelukkige aankomst van het koorn, hetwelk in het Keiserrijk neêrgelegd, voor de burgers tegen 16 stuiv. het schepel verkrijgbaar werd gesteld, veel toe, om de woelige Gemeente tot eenige rust en kalmte te brengen. Immers men had zich niet weerhouden, aan Montfoort, zelfs in zijne tegenwoordigheid, beschuldigende woorden toe te voegen. De vrouwen vooral, die in de noodlottige nederlage te Westbroek, hunne mans en kinderen hadden verloren, verweten hem in het openbaar, *dat hy een bloedsuper waer*, eischten dat hij hen te eten geven moest, want dat zij anders van honger zouden omkomen. — Montfoort gevoelde derhalve, dat hij om zijn gezag te handha-

(1) Buurspraakboek, p. 39, verso.

(2) Raads-dagelijksch-boek, p. 49. recto. Kameraars-Rek. van Claes Jansz.

ven, krachtdadig handelen moest en door een treffend voorbeeld toonen, dat hij, verre van eenige vrees te koesteren voor eene onvergenoegde volksmenigte, den oneerbiedigen en onkundigen beoordeelaar zijner handelingen strengelijk wist te straffen.

(*De voortzetting in een volgend No.*)

SLAG-HOROLOGIEN TE UTRECHT IN DE XIV. EEUW.

MEDEGEDEELD DOOR

J. J. Dodt v. Flensburg.

Hoezeer door Hamberger, Barrington en anderen *data* zijn aangebragt, uit welke men, met meer of minder waarschijnlijkheid, het bestaan der Slag-Horologien in de XII. eeuw zou mogen opmaken; zoo schijnt toch de dichter Dante de schrijver te zijn, die van zoodanig een werktuig het eerst uitdrukkelijk melding heeft gemaakt. Hoogstwaarschijnlijk hebben dezelve dus in Italie reeds in de XIII. eeuw bestaan, en het is, naar de berigten van gezegden Barrington, meer dan waarschijnlijk, dat zulks mede ten aanzien van Engeland het geval is geweest. In de volgende XIV. eeuw vindt men ze in genoegzaam alle overige landen van het geciviliseerde Europa; waarbij men gelegenheid heeft, om op te merken, dat het weer mede Nederlanders waren, die in de kunst, om deze werktuigen te vervaardigen,

vroegtijdig hebben uitgemunt en als zoodanig bij andere natien te boek hebben gestaan. Want, al wil men dien de Wyc, die in 1370 het groote horologie te Parijs vervaardigde, voor geenen Nederlander laten doorgaan, waartoe ik allezins zou genegen zijn, dan blijkt toch uit eene oorkonde bij Rymer (*Foedera*, *suo loco*), dat er reeds in de laatstgenoemde eenw, (in 1368), Nederlanders, en wel drie Delfenaars naar Engeland verhuisden, om aldaar deze kunst uit te oefenen en dat zij in de uitoefening van dit hun beroep door den Koning in bescherming werden gehouden.

Nu onlangs is dit onderwerp weder ter sprake gebragt door den Heer Aventroot te Lier (1), die in het, zoo smakelijk gestoffeerde, *Belgisch Museum*, van den Heer Willems, niet onbelangrijke bijzonderheden, in eene zonderlinge inkleeding, heeft medegedeeld nopens het oud bestaan van zoodanige horologien in onderscheidene plaatsen van Belgie; en het is bepaaldelijk deze mededeeling van den gezegden Heer Aventroot, die mij bewogen heeft, de eer van Noord-Nederland in deze te handhaven, door de opgave van bijzonderheden, die van een niet minder oud bestaan dezer werken in onze gewesten getuigen, en wel met wijzigingen, waarvan, tot hiertoe, mijns wetens, nog nergens melding is gedaan.

(1) Ik neem alweer deze gelegenheid te baat, om hier een geschiedkundig *factum* bij te brengen, dat wel niet met het onderwerp te doen heeft, maar, voor welks mededeeling de genoemde Heer Aventroot mij zal dank weten, dien andere lezers mij wel zullen gunnen. In de Cameraars-rekening van 1466, lees ik: „hem ghegheven, by bevel der Oversten, der Scutteren bode van Lier, die alhier ghesent was, om een Sciet-spuel te verkundighen, daer veel juweelen waren te winnen, een schael van IX loot zulvers ende een viersendeel myn, elc loot voor XIX. L. etc."

In de Cameraars-rekening van 1380, ontmoette ik de volgende, het onderhavige onderwerp betreffende, posten:

»Item, doe men sprac metten meyster, daer men de Ure-cloc aen verdinct wonde hebben, te vermaecken, I L."

»Item, daernae droeghen si metten meyster over een eenre (!) vormen, XXX S."

»Item, had Michiel Herman Salmszoen vandat hi den boc vervede, die aendie Ure-cloc wesen soude, XXX S."

»Item, gegeven van lode, van timmeringhe ende van sperren, dat de nywe meyster vander Ure-cloc ghebesicht heeft aenden werke vande Ure-cloc, boven sinen voerwaerden, III L. XVI S. VI d."

»Item, doe men metten selven meyster vander Urecloc rekende, coste aen wine, X S."

»Item, gegeven an linen vander Ure-clocke, daer die wichten aen hanghen, ende gecoft teghen Willem van Maersen, II L. II S. VI d."

»Item, Jan Claeszoen van planken, sperren ende timmeringhe, daer men noch over gaet totten werk, VI L."

»Item, wert Heyn Mande ontboden van Zwoll te komen inder stadt, om ghebrecx wille, dat aen der Urecloc wesen soude, des nyet en was, ende des wert sinen cost betaelt van V daghen, beliep III L. XV S."

»Item, ter selver tyt hadden ons oversten den selven Heyn Mande ten eten, ende vercalden met hem van eenen *voirslach*, enen *middelslach* ende enen *boc*, II L. XV S."

Het blijkt uit de rekening van 1429, dat met dit al de Ure-cloc op de Buurkerk bedoeld wordt.

»Item, noch ghehaelt tot Willem Bollekyns, die Willem Korskyn ghebesicht heeft op Buurkerktoorn totter Ure-cloc XXXII p. keersen, elc pond VI L. II st."

welke Willem Korskyn, als bewaerder dezer Ure-cloc

jaerlyks met VI oude Scilden werd betaeld. Als stads *leeghe Dienaers* ontfingen zoodanige bewaarders bij de processien stads-wijn, en werden, in *qualitate*, op stads kosten met zekere kleedingstukken voorzien, die wel eens in de Cameraars-rekeningen onder de benaming van *levery* worden zamengevat, even als die van andere stadsdienaren.

Dit voorstaande aldus geschreven hebbende, ontving ik van den Heer van der Monde, uitgever van, en medearbeider aan dit Tijdschrift, de volgende, dit onderwerp betreffende, allerbelangrijkste mededeeling, door hem ontdekt, in het zoogenaamde *Liber Hirsutus*, berustende in het stedelijke Archief:

» VAN DER URE-CLOCKEN IN'T JAER VAN (XIIIc) LXIX."

»Dit zyn die voorwarden die Gheryd van Broeclede gheloeft heeft ter stat behoeff van Utrecht van der uuerclocken.

Inden eersten zo zel Gheryd voerseyt een ghoet wel gheordineert werc maken ter clocken voerscr., dat sterc ende zwaer ghenoech is tot eenre clocke, weghende xij°. pont. En dit werc zel Gheryd voerscr. verwaren van allen ghebrecke zyns wercs vyf jaer lang, naestcomende na dien daghe, dat die voerseyde clocke eerst slaet hoer uren. Ende dat eerste jaer zel Gheryd de clocke eerst zetten en zelve wynden. Ende na desen vyf jaren zo zel Gheryd voerseyt de clocke verwaren van allen ghebreke, also langhe alse hi leeft, tot zegghen der overster ofte der scutmeysters of der cameraers die wezen zellen inder tyd zo welk die Raet hyr of kiest."

(*Liber Hirsutus*, Cop. bl. 523).

261807

Ligtelijk had ik deze bijzonderheid te harer plaatse, onder 't mijne kunnen inlasschen; maar ik heb dat niet gedaan, om aan de *curiosa sagacitas*, of zoo men wil, *sagax curiositas* van den genoemden Heer de hulde niet te ontzeggen, die aan dezelve in deze toekomt. De Heer van der Monde verdient deze oplettendheid allezins, en niet enkel door mij en in dit bijzonder geval, maar ook door anderen en in vele gevallen, hij, die hun niet alleen door de uitgave van dit Tijdschrift gelegenheid geeft, om de uitkomsten hunner *studien* ter kennis van het belanghebbende publiek te brengen, maar tevens met onvermoeiden ijver poogt, om zijne medewerkers de bouwstoffen voor hunne arbeiden te helpen opsporen en toegankelijk te maken, waar en wanneer zulks maar in zijn bereik ligt. Van der Monde bezit daar en boven in deze eene bescheidenheid en zelfsverloochening, die het publiek op prijs zou stellen, zoo het dezelve naar waarheid kende.

AANGAANDE HET STANDBEELD VAN *WILLEM I.*, TE DELFT, DOOR HENR. DE KEYZER. (1)

Medegedeeld door J. J. Dodt van Flensburg.

Uit de Resolutien der Stat. Gen.

1613. *Nov.* 14.

Zyn ghesien eenighe modellen, daarna dat men zoude

(1) Men vergelijke hiermede Tijdschrift II. 305 sqq.

mogen maken, het monument, tombe ofte begravenisplaets van Zyn Exc. H. L. M., opten naam van de republique van dese vereeniehde Nederlanden, ten opsien ende in memorie en erkentenis, dat dezelve Zyn Exc. in zyn leven met lyf, goed en bloed door de genade Gods, geleit heeft het fundament van dezer landen vryheid, diewelcke voorts by de auctoriteit en middelen van haer Ho. Mo., onder het beleit van Zyn Exc., Prince Maurits, met de hulpe van Zyne Godelijke Majesteit gelukkelyk uytgewrocht is. Dan alzo deze zake nieuw voorkomt, ende dat eenighe verstandigen nader opte voorsc. modellen dienen gehoord ende verstaen, is deze zaken mitsgaders de voorslag gedaen, van't gene, dat men van wegen het land daertoe zoude mogen contribueren, gehouden in bedenken.

1614. *Febr.* 6.

Twee heren gecommitteert, om, gehoort hebbende de meening van Zyn Exc., te spreken mette meesters, die zouden willen aannemen te maken, de sepultuer ofte tombe van Zyn Exc H. L. M. volgens het patroon of modell daervan getoont, ende met advys van verstandighen, met deselve af te handelen.

— *Febr.* 8.

Hetzelve aan te besteden aan Mr. Henr. de Keyzer, zonder op één à 2000 gl. te zien.

— *Febr.* 11.

Rapport, dat met andere meesters hierover ook gesproken hebbende, welke de materialien zoo veel minder estiméren, dat de voorsz. tombe niet hoogher sal comen

als 26m. gulden, achtende, dat de personnaigien, beter ende frayer souden worden gemaakt van wit albast, als van koper, dat subject is van gestolen te worden en te vervuylen.

1614. *Febr.* 13.

Geapprobeert het accoord op gisteren aangegaan met Mr. Henr. de Keyzer, beeldhouwer ende architect der stadt Amsterdam.

1619. *Dec.* 21.

De copere beelden, aen te besteden, begroot op 5000 gulden, voort monument, dat tot Delft gemaakt wordt voor Zyn Princ. Exc. H. L. M.

1621. *Aug.* 25.

Ordre, om de Inscriptie op't monumentum van Zyn Princ. Exc. H. L. M. in de nieuwe kerk tot Delft gemaeckt, te doen snyden.

— *Spt.* 25.

Verstaen twee verscheiden opschriften te maken. De Prof. Heinsius die te doen concipieren.

SPECIFICATIE VAN DE ONCOSTEN EENER BEGRAVENIS, (1563).

Hierna volghen die oncosten van de begravinge mynder huysvrouw Adriana Heyndriex dochter, wiens ziele god almachtich genadich sy.

Eerst in St. Claesz kerke van over te luyden betaelt de koster Antho. Wesselsz xx st.

Totten Minrebroeders, soe van over te luyden als by testament III gl.

Tot Brigitten als boven betaelt III gl.

Tot S. Lysbetten der weeskynderen als boven XII st.

Jan die Bidder soe voir handscoenen ende Luyers voir die Priesters inden rouw gaende als synen salaris betaelt XXIX st.

Die dootgraffmaecker S. Claes Heynrick Jansz. X st.

Dirk de Brabander van de doodkist XXIX st.

Die Pastoir ende Kapellaen van S. Claes, die d'lyck quamen begraven, met oyck het recht vander heyliger Olyen XII st.

Die Cellebroers, die d'lichaem gedraghen ende begraven hebben, betaelt broeder Heynr. Francken v. Oyrik. XII st.

Betaelt voir 800 Oortkens wittebrooden, om in Cloosters ende elders in aelmoesen te distribueren de somma X gl.

Betaelt in Montfoort voir wyn, die daer gehaelt gewelst is, om over maeltyen te drincken II gl. XX st.

Betaelt totten Magdalenen aldaer salige Adriana gestorven is by testamente ende voirwaerden, alsoe syluyden in haerder siecten haer bystant gedaen ende gedient hebben de somme van L gl.

Noch alsoe sy inder kerken in 't choor begraven is.

Item voir het waslicht in haer begravinghe verbrant XXXIIII st.

Den lichter, die de keersen geregiert heeft Jan Jansz. II st.

Den Pastoir, die de misse inde begravinge gesongen ende den dienst gedaen heeft VI st.

Die Susterkens oft den choor van haerl. zang ofte dienst.

Die den rouw gedragen ende metten lichaem geoffert hebben met seckere geestelycke priesters ende religieusen hebben die in 't lykhuys samen twee mael gegeten, twelck gecost heeft aen speyse VII gl.

Betaelt inden Zwaen tot Aeltken Zwaenen voir zeker laicken, hetwelck opte baer geleyt heeft ende voirts opt graff, met oick, dat men den armen gecleet heeft, te samen VI gl.

Betaelt Here Evert Anthonisz., Pastoir opte Vaert by testamente hem gemaeckt een gouwen schuytken II gl.

Den eersten dach van Meerte anno LXV betaelt Cornelisz Harmansz Mester, van dat hy het graff inder kerken, daer d'lichaem rust, de estricken ende steenen opengedaen ende wederom toegemetselt heeft X st.

(Uit een brief van Jo. Diemerbroek, aan? —)

Medegedeeld door J. J. Dodt van Flensburg.

REVERENDE VIR.

...

Ondertusschen mach men hier wel singhen:

Arma virosque cano, etc.

Want daer syn gisteren twee compagnien houtschilden

ende van daech twee van vrywillige borgers, nae den Yssel hier uyt getrocken, alle onder brave capiteynen, te weten: den Domheer Berck, Domheer Wyck, Apotheker Sas, den Advocaet vanden Helm ende Ploos; de borgers sullende tot gagie hebben daechs 10 st. ende de capiteynen 4 fl. Ick soude mede myn dienst gepresenteert hebben, indien ick my hadde kunnen verbeelden een soldaet te sullen blyven, *et didicisse fideliter artes, emollit mores nec sinit esse feros.* De Heer Graevius doet zyn gebiedenis aen ul., ende alsoo onlancx een dispuyt is geweest over het woordenboek van dien goddelosen Kourbach (1), zoo wenschte ick wel, dat het uw Goedheyt beliefde, hetzelve te leenen voor enighe daghen...

JOAN DE DIEMERBROEK.

Utrecht, den 25. May 1672.

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 1ºn Maart 1841.

Kantoor	Waardpoort.	3 Stuks.
»	Catharijnepoort.	178 »
»	Wittevrouwenpoort.	86 »
»	Tolsteegpoort.	169 »
»	Ridderschapsvaart.	185 »
»	Vaartschen Rijn.	48 »
»	Roodebrug.	15 »
	te zamen	686 Stuks.

(1) De hoogst sonderlijke procedures van Schout en Schepenen van Amsterdam, in deze zaak, heb ik uit de papieren van Hans Bontemantel doen afdrukken in het tweede deel van mijn Geschiedkundig Archief, bij den Uitgever dezes, bladz. 359. sqq.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MAART 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur		
1	758	758	757	758	−2₂	−0₁	0₃	−2₄	z.	Helder.
2	755	755	754	752	−2	−0₆	0₂	0	z.z.o.	Betrokken.
3	744	744	745	750	1	2₄	2₄	1	z. o.	Regenachtig.
4	757	758	759	760	0₉	4₁	5₃	1₆	n.	Betrokken.
5	760	760	758	751	2₅	5	4₆	4	w.	idem.
6	754	756	759	762	4₃	6₂	5₄	2	n.n.w.	Bewolkt.
7	762	763	763	767	6₅	10₆	10₃	4₃	idem.	idem.
8	773	773	773	774	4₁	8₄	10₄	6₃	idem.	Helder.
9	774	774	774	775	7₇	10₂	12₄	4	n.n.w.	idem.
10	776	776	776	777	6₄	10₃	11₃	6₂	w.	idem.
11	777	777	777	777	7	11	11₆	4₃	z.z.w.	idem.
12	774	772	771	772	6₆	11₃	14	5₆	w.	idem.
13	773	773	773	773	4₄	3₆	5₃	0	o.	Betrokken.
14	773	773	772	770	3₆	5	6	2₃	idem.	Weinig bewolkt.
15	767	766	765	764	5₃	10	12₂	6	w.	Helder.
16	762	761	760	759	6₂	11₂	14₃	5₃	n.n.w.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100e.				WINDSTREEK 's MIDD. tot 12 UR.	WEERSGESTELDE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	757	757	755	757	10	15₂	15₇	11	Z.Z.W.	Helder.
18	755	754	754	758	11₈	15₇	14	8₂	Z.	Bewolkt.
19	759	759	759	761	9₇	12₃	13₂	7₆	idem.	Helder.
20	761	761	759	757	8₂	12₃	14₄	9	idem.	idem.
21	758	758	758	758	8₂	10₈	12	8₂	W.	Bewolkt.
22	754	753	753	756	12	14₃	15₄	9₆	Z. W.	Betrokken.
23	760	762	763	766	9₃	10₀	10₆	7₄	N. W.	Zeer bewolkt.
24	769	770	770	771	9	11₂	11₂	7₈	N.N.W.	Betrokken.
25	770	768	767	765	10₀	14₉	15₂	8₆	Z.Z.W.	Helder.
26	760	759	757	757	13₇	16₂	16	8₅	Z.	Betrokken.
27	759	760	759	761	10₂	12	11₆	6₃	N. W.	idem.
28	763	763	763	764	8₆	10₄	14₂	5₄	W.	Bewolkt.
29	764	764	763	762	9₇	12₇	15₆	6₄	idem.	idem.
30	759	760	761	763	8₈	9₁	7₃	4₂	N.	Regenachtig.
31	765	765	765	764	7₄	10₃	10₁	4₄	N. W.	Bewolkt.
1	761₃	761₇	761₈	762₆	2₉₂	8₅	6₁₉	2₈	GEMIDDELDE WAARNEMING. Van den 1st. tot den 10e.	
2	765₈	765₆	764₇	764₃	7₃₉	11₀₉	12₁₁	5₉₆	—— —— 11en. —— —— 20e.	
3	761	760₃	760₉	761₆	9₇₉	12₀₄	10₈₈	6₈₄	—— —— 21st. —— —— 31st.	
	762₇	762₅	762₄₆	763	6₇	9₅₄	9₇₈	5₂		

2 's morgens een weinig sneeuw.
5 's avonds regen en wind.
13 's morgens mistig.
16 's morgens eenigszins mist.
17 's namiddags zwaar onweer, hagel en regen.
21 's nachts regen.
22 's morgens regen, en 's namiddags wind.
27 's avonds een weinig regen.
30 's morgens regen.
31 's morgens regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762₄₆, Thermometer 7₇₉.

Maart 1841.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie Utrecht.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Dooded.					
	M.	V.	M.	V		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	73	67	10	6	5	3	2	11	»	63	64
AMERSFOORT.	22	29	4	2	»	»	2	7	»	11	27
RHENEN.	4	6	»	»	»	»	1	3	»	5	3
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	11	1	»	»	2	1	1	»	3	2
MONTFOORT.	4	2	»	»	»	1	»	1	»	8	3
IJSSELSTEIN.	10	3	»	»	»	1	»	1	»	4	5

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder Nulpeil.

1 Maart 1841. . . . . 3 el 50 dm.
15 —— —— . . . . . 3 — 05 —
31 —— —— . . . . . 3 — 94 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MAART 1841.

GEBORENEN.

op den

den 1 Maart.

Fannij Elisabeth, D. van Joseph van Lier.

Silvester Philippus, Z. van Gerrit Frederik Lebbe.

Carel, Z. van Dirk Pereboom.

Adrianus Anthonius, Z. van Adrianus Emmelot.

den 2 Maart.

Johannes, Z. van Jan Tobias van Groot-Battavé.

Cornelis Johannes, Z. van Petrus Verbon.

Geertruida Hendrika, D. van Johannes Franciscus Mulder.

Josina Louisa, D. van Johan Jacob Hoffmann.

den 3 Maart.

Gerrit Rijk, Z. van Rijk Schock.

Christophelina Anthonia en Johannes Cornelis, D. en Z. van Gerrit Geijsen.

Elisabeth Christina, D. van Willebrordus Gijsbertus de Rijk.

den 4 Maart.

Alberta Adriana Cornelia, D. van Theodorus van der Kieft.

den 5 Maart.

Albertus, Z. van Jan Donselaar.

Johanna Hendrika, D. van Cornelis Otto.

den 6 Maart.

Neeltje, D. van Johannes Broekhuijsen.

Gustava Maria Jacoba Aldegonde Charitas, D. van Johan Christiaan Mügge.

Martinus, Z. van Hermanus Ruijs.

Johanna, D. van Willem van der Lingen.

Johannes Wilhelmus, Z. van Pieter Brouwer.

Hendrik, Z. van Hendrik Stomp.

Lijsje, D. van Cornelis Bloak.

den 7 Maart.

Sophia Louisa, D. van Hendrik Hermanus Welsch.

Anthonia, D. van Arnoldus van der Horst.

Johannes Nicolaas, Z. van Wilhelmus de Bruijn.

den 8 Maart.

Clara Elisabeth, D. van Johannes Haas.

Lambertus Jacobus, Z. van Aric Antonie Krommert.

Anna Petronella, D. van Jan Alexander van Viegen.

Reinier en Wilhelmina, Z. en D. van Gerardus Tollenaar.
Gerardus Lambertus, Z. van Jan Andries Mulder.
Maria Wilhelmina, D. van Cornelis van Offeren.

den 9 Maart.

Johannes Wilhelmus Anthonius, Z. van Wilhelmus Zoestbergen.
Maria Theresia, D. van Jan Lodewijk Broskij.
Johanna, D. van Cornelis van der Linden.

den 10 Maart.

Geertruij, D. van Wouter Noppe.
Johanna, D. van Johannes Schut.
Hubertus Carolus Wilhelmus, Z. van Hendrik Willem Sohl.
Hermina, D. van Dirk Glissenaar.
Helena en Jacoba, Dochters van Jan Ouwejan.
Hendrikus, Z. van Fredrik Fredriks van den Enk.
Arres Johannes, Z. van Arres Johannes Heetveld.

den 11 Maart.

Hendrik Jan, Z. van Cornelis Johannes van Maanen.
Geertruida Catharina, D. van Jacobus van der Linden.
Catharina Lucretia, D. van Jacobus Schroot Bettink.
Hendrikus, Z. van Pieter Likelenboom.
Johanna Catharina, D. van Joannes Cornelius van den Braak.
Maria, D. van Hermanus Iseger.

den 12 Maart.

Jacob Hendrik, Z. van Jacobus Wijnandus Heijl.
Johannes, Z. van Johannes van Lent.
Cornelis, Z. van Hendrik Goudriaan.

den 13 Maart.

Alberta Theodora, D. van Antonius Pothuijsen.
Clementia, D. van Cornelis van Dam.
Hendrik Jacobus, Z. van Roelof Kiers.
Josephus Hendrik, Z. van Hendrik van den Hoven.

den 14 Maart.

Johanna Aletta, D. van Jan Baptist Robbers.
Willem, Z. van Willem van Geelen.

den 15 Maart.

Jacoba Johanna, D. van Louis Joseph Verhoeff.
Willem, Z. van Joannes Samuel D'Ancona.
Helena Maria, D. van Martinus van Doorn.

den 16 Maart.

Theodorus Michiel, Z. van Wilhelmus Johannes van Wijk.
Susanna, D. van Johannes Godee.
Wilhelmina, D. van Isak Jongbloed.

den 17 Maart.

Willem Frederik, Z. van Jacobus van Rossum.

Maria Wilhelmina, D. van Kors Breij.

Marretje Elisabeth, D. van Arie van Dijk.

Josephus, Z. van Eugenius Lambertus Josephus Lambotte, overleden den 27 October 1840.

den 18 *Maart.*

Johan Jacob, Z. van Otto Bakkenis.

Christiaan Jacobus, Z. van Giel Verhoeks.

Wilhelmus Martinus, Z. van Petrus Plieger.

den 20 *Maart.*

Dirk Theodorus, Z. van Jacobus van Leur.

Aart, Z. van Jan Hendrik van Zanten de Hoog.

Johannes Hendrikus, Z. van Abraham Vreeswijk.

Gerardus Nicolaas, Z. van Gerardus Verweij.

den 21 *Maart.*

Anthonia Petronella Wilhelmina, D. van Gerrit Hessel.

Adrianus Johannes, Z. van Adrianus Rijke.

Bartholomea, D. van Gerardus Vollmuller.

Mattheus Jan Daniel, Z. van Mattheus Jan Daniel Ensie.

den 22 *Maart.*

Elisabeth Anthonia, D. van Josephus Wilhelmus Eerkens.

Angenieta, D. van Geurt Broekman.

Gerardus Johannes Aloisius, Z. van Bernardus Willebrordus Berendsen.

Francina Johanna, D. van Leonardus Neerings.

Anthonia en Johanna, Dochters van Arie van Veldhuizen.

Anthonia, D. van Jean Rovers.

den 24 *Maart.*

Jacoba Maria, D. van Jacobus Kok.

Andries Gijsbert, Z. van Andries Gijsbert van Batenburg.

den 25 *Maart.*

Carolina Johanna, D. van Johannes Carel Bakker.

Jacobus, Z. van Johannes Herfkens.

Johanna Maria, D. van Petrus Jacobus de Bruijn.

Anthonius Johannes, Z. van Fredericus Christiaan de Kruijf.

Adriana Juditha, D. van Johannes Verkerk.

Clasina, D. van Hendrikus van Rooijen.

Franciscus, Z. van Hendrik Wisman.

den 26 *Maart.*

Johannes Jacobus, Z. van Jacobus Verzue.

Johan Jurrien Hermanus, Z. v. Jesaias Dirk Lammerts van Bueren.

den 27 *Maart.*

Johannes, Z. van Johannes Nahuijsen.

Elisabeth Adriana, D. van Willem Anthonij van Oort.

Arnoldus Gerhardus, Z. van Arnoldus Gerhardus Brusse.

den 28 *Maart.*

Maria Elisabeth, D. van Theodoor Sträter.

Marinus, Z. van Gerrit de Groot.
Clasina, D. van Cornelis Oostveen.
Wilhelmus Roelandus, Z. van Wilhelmus Vermeulen.
Johanna Wilhelmina, D. van Henricus van Dam.
Jan, Z. van Jan van den Bol.
Thomas Johannes, Z. van Willem Balfoort.
Aaltje Antonia, D. van Henricus van Helsdingen.
Johannes Gijsbertus Hendrikus, Z. van Johannes Gijsbertus van Luijn.
Wilhelmina Theodora Huberta, D. van Johannes Duppen.
Petrus Cornelis Hendrikus, Z. van Stephanus Henricus Larive.

den 29 *Maart.*

Heiltje Francina, D. van Cornelis Hendrik van Mill.
Johannes, Albertus, Z. van Jan Willekes.
Johannes, Z. van Jan Kaldenhoven.

den 30 *Maart.*

Johanna Margaretha, D. van Henricus Antonius Tieges.
Cornelia Anna, D. van Mr. Pieter de Beaufort.
Theodorus, Z. van Cornelis de Rijk.
Willem Johannes en Christiaan, Zonen van Jacob Bresser.
Jacob, Z. van Jacob Groenhuijse.

den 31 *Maart.*

Johannes, Z. van Willem Versijde.
Alberdina Maria, D. van Adolph Julius Robert Natan.
Jan, Z. van Gerrit van den Bijlaard.
Hendrika Catharina, D. van Joannes Rietvelt.

GEBORENEN 140, waaronder 16 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op den

den 3 *Maart.*

Johannes Wilhelmus Wagenvoord, weduwenaar en Geertruida Zijollema.

Johannes Malet en Wilhelmina Perkin.

den 10 *Maart.*

Marcus Joseph Sanders, weduwenaar en Grietje van Krevel.

den 17 *Maart.*

Jasper Slemmer, weduwenaar en Elisabeth Geertruij van den Brink.

Adrianus van Velsen, weduwenaar en Catharina van Elk, weduwe.

Pieter Marcus Luca, weduwenaar en Hendrika van Loenen, wed.

den 24 *Maart.*

Petrus Arts, weduwenaar en Mechtelt van de Bilt.

Christoporus Martinus Reinboud en Agatha Mostert.

den 25 *Maart.*

Hendrik Jacobus Bijstra en Willemina Antonia Adriana van Os.

den 31 *Maart.*

Leendert Harmsen en Hermina van Duuren.

Jan Schalkwijk en Gijaberta van IJk.

TE ZAMEN 11 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 Maart.

Sara Elisabeth de Waal, 6 j. en 5 m., Kreupelstraat.

Hendrikus Mattern, 5 j. en 4 m., buiten de Wittevrouwepoort.

den 2 Maart.

Maria Kinnegin, 2 j., buiten de Weerd.

Johanna Maria Clara Jongbloed, 3 m., aan de Tolsteegpoort.

den 3 Maart.

Catrina Koning, ongeh., 70 j., Nieuwe gracht.

Johanna Catharina Isegard, 3 j. en 7 m, Kreupelstraat.

Alida Verheem, 2 j. en 8 m., Zandstraat.

Maria Willemsen, huisvr. van Johannes Kocles, 47 j., Marieplaats.

den 4 Maart.

Adrianus Cornelis Lammerse, 6 m., Lijnmarkt.

Johanna Adriana Eijkman, ongeh., 27 j., Steenweg.

Gerrit Jan Visser, 8 d., buiten de Wittevrouwenpoort.

Henricus Vos, ongeh., 26 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrina ten Pierik, 10 j., buiten de Weerd.

Wilhelmina Toetcman, 6 m., Lange Nieuwstraat.

den 5 Maart.

Coenraad Hendrik Bilgen, ongeh., 42 j., Hospitaal.

Jacobus Daalhuijsen, ongeh., 41 j., buiten de Catharijnepoort.

Pieter Rijksen, 7 j., Nicolaikerkh.

Marinus Huntelaar, 3 j. en 4 m., Lange Lauwerstraat.

Paulus Laurens Hessing, 5 j., Springweg.

Johannes Boerkoel, 76 j., Lange Jansstraat.

den 6 Maart.

Louisa Keelen, ongeh., 60 j., aan 't Vreeburg.

Elisabeth Vreeswijk, 6 w., buiten de Weerd.

Helenardus Hendricus van Dam, 17 j., Maliebaan.

den 7 Maart.

Cornelia Hooreman, 3 j. en 11 m., buiten de Weerd.

Pieter Cornelis Hovenier, 7 j., buiten de Tolsteegpoort.

Otto Johannes de Haart, 64 j., in de Twijestraat.

den 8 Maart.

Antje Eggink, wed. Anthonij Hofman, 53 j, Lange Jansstraat.

Doodgeb. Zoon van Gerrit Westerman, Engendoelen.

den 9 Maart.

Anna Hendrika van Geelen, 2 m., ABCstraat.

Wilhelmina de Graaf, 14 j., buiten de Weerd.

den 10 *Maart.*

Dirk Reinier van Cuijlenburgh, 2 m., Korte Nieuwstraat.

Jannigje van de Bilt, 1 j., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Coenradus Wintershove, 1 j. en 1 m., Maliebaan.

Francina Mientjes, 1 j. en 7 m., Boterstraat.

Jannigje Valkenburg, 9 j. en 8 m., Zandbrug.

Doodgeb. Dochter van Cornelis de Rijk, buiten de Weerd.

Josephea Cornelia Helwegen, 8 j. en 10 m., buiten de Weerd.

Johannes Hendricus van den Berkhof, 3 j. en 5 m., Rozenstraat.

den 11 *Maart.*

Willem Broekman, 6 m., buiten de Weerd.

Gustaaf Alphons Adolph Boellaard van Tuijl, 1 j. en 2 m., Maliebaan.

Doodgeb. Zoon van Johannes Frederik Kerst, Marieplaats.

Johanna Petronella Cino, 3 j., Walsteeg.

den 12 *Maart.*

Gijsje Smit, 2 m., buiten de Weerd.

Hermanus Johannes Andries, 3 j., Lange Smeesteeg.

den 13 *Maart.*

Margaretha Johanna Hovenier, 2 j., buiten de Tolsteegpoort.

Joanna Stokhof, huisvr. van Adrianus Vivien, 33 j., aan 't Zand.

Cornelis Loffelt, 7 w., Wijd doelen.

Abraham Glazer, 60 j., Geertebrug.

Wilhelmina Raagi, huisvr. van Gerrit van Stralen, 55 j., Catharijnestraat.

den 14 *Maart.*

Neeltje Broekhuijsen, 8 d., Molensteeg.

Clara Petronella Baars, 1 j. en 5 m., buiten de Wittevrouwepoort.

Nicolaas van Tessel, 25 j., Rozestraat.

Johanna Maria Catharina Weeschenpoel, huisvr. van Anthonius Johannes Gandorff, 30 j., Nicolaikazerne.

Maria Schuurs, ongeh., 70 j., Tuchthuissteeg.

den 15 *Maart.*

Maria Louisa Sandhövel, 13 j. en 8 m., Lijnmarkt.

Wilhelmina Louisa de Brons, 2 m., Steenweg.

Johannes Baptista van Wintershoven, 3 m. en 21 d., Twijestraat.

Dionisius Reijnen, 12 j. en 3 m., Steenweg.

Johannes Gijsbertus van der Burg, 3 j. en 11 m., achter Clarenburg.

den 16 *Maart.*

Cornelis Smits, 3 j. en 6 m., Springweg.

Lijntje van Ek, huisvr. van Cornelis Molenbeek, 28 j., Koestr.

den 17 *Maart.*

Wilhelmina Brakkee, wed. Leendert van Putten, 41 j., Putsteeg.

Wilhelmina van Rooij, ongeh., 42 j., Tweede Achterstraat.
Evert van der Weerdt, 67 j., Zakkendragersteeg.

den 18 Maart.

Adriana Anthonia Rijnders, 2 j. en 6 m., Jufferstraat.
Johannes van Wijk, 76 j., Bergstr.
Johannes de Vink, ongeh., 79 j., buiten de Weerd.

den 19 Maart.

Jan Vermeulen, 26 j., buiten de Weerd.
Jacoba van Voorbergen, wed. Abraham Glazer, 73 j., Weesbrug.
Jan Josias Westenberg, 76 j., Hieronijmusplein.

den 20 Maart.

Hillegonda Spaens, ongeh., 83 j., Abram d'Olijsteeg.
Jacobus Vollenhoven, ongeh., 27 j., Rosendaal.
Eleonora Gijsberta Christophora de Rijck, wed. Joannes Nuijs, 82 j. en 11 m., Kleine Eliensteeg.

den 21 Maart.

Hermanus Lek, 4 j. en 6 m., Springweg.
Alberta van Rossum, ruim 3 m., Vischmarkt.

den 22 Maart.

Wilhelmina Schimmel, 1 j. en 8 m., Willemskazerne.
Wesselina Hooreman, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.
Helena Postel, weduwe Johannes Kamper, 56 j., aan de Neude.
Cornelia van Bekbergen, weduwe Dirk Carel Reijers, 59 j., Zonstraat.
Frederik van Galen, 72 j., buiten de Weerd.

den 23 Maart.

Magdalena van Dalen, ongeh., 35 j., Visscrsteeg.
Johanna van den Ende, wed. Franciscus Johannes de Lang, 73 j., Zuilesteeg.
Anthonie Hendricus de Koff, 1 j. en 3 m., Catharijnesteeg.
Hermanus Gabriel Cino, 11 m., Walsteeg.
Johan Nicolaas Schaad, 2 m., Wijde Bagijnesteeg.
Pieter Wagevoort, 4 m., Vreeburg.
Doodgeb. Dochter van Theodorus van Oort, buiten de Weerd.
Clasina Jacoba Bor, 1 j. en 4 m., Korte Lauwerstraat.
Theresia Lindeman, huisvr. van Anthonie van Beck, 37 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 24 Maart.

Corstiaan Arnoldus van Veen, 5 j., St. Annastraat.
Trijntje Oudt, huisvr. van Johannes Valentijn Heijser, 37 j., St. Annastraat.
Antonetta Wilhelm, 3 j. en 7 m., Lijnmarkt.
Helena Ouwejan, 14 d., Pelmolen.
Carel Cornelis Helenus Alberti, 6 m., Lange Viesteeg.
Christina van Berkel, 6 w., Visscrsteeg.
Hendricus Bruinen, 2 j. en 5 m., aan 't Zand.

Ingena de Bruijn, huisvr. van Johannes Eckker Porton, 46 j., Magdalenesteeg.

den 25 Maart.

Dirk Jansen, 6 j., Pottenstraat.

Johannes Dons, 26 j., St. Jacobs Gasthuissteeg.

Anthonie Vredendaal, circa 10 j., buiten de Weerdpoort.

Berend Melgert Post, 58 j., Minnebroederstraat.

Benoit Louis van Hems, 68 j., Groote Eliensteeg.

Wilhelmina Bakker, wed. Jelis van der Lugt, 76 j., Catharijnestraat.

den 26 Maart.

Petrus Ivo, 5 j. en 4 m., Mariestraat.

Francina Sophia van Maarschalkerweerd, 1 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 27 Maart.

Adrianus Oostveen, 1 j. en 11 m., aan de Walsteeg.

Maria Kuijt, wed. Hendrik Banning, 81 j., Boterstraat.

Willemina Snellenburg, wed. Cornelis Willekes, 81 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

den 28 Maart.

Johannes Pieter Roos, 4 w., achter Clarenburg.

Geurt Willem Vorst, 30 j., Zonstraat.

Johan Jacob Flenter, 1 j. en 6 m., Zakkedragersteeg.

Maria Klazina Monné, 2 j., Oudekerkhof.

Wilhelmina Louisa van Setten, 6 w., achter 't Vleeschhuis.

Picter van der Weert, 16 j. en 6 m., Zakkedragersteeg.

Johanna Catharina Maes, wed. Johannes Hendricus van Laer, 77 j., Choorstraat.

Gerrit Rietveld, 62 j., Voorstraat.

Sophia van Beurden, huisvr. van Gerrit Eijndhoven, 34 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 29 Maart.

Wilhelmina Johanna Halin, 12 j., ABCstraat.

Johannes Maree, 58 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 30 Maart.

Eduardus Bartholomeus, 36 j., Hospitaal.

Johannes Schouten, 86 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Jacobus Bel, 93 j., Nicolaikerkhof.

Doodgeb. Zoon van Petrus Ivo, Mariestraat.

den 31 Maart.

Hendrik Weijburg, 7 w., Lange Smeesteeg.

Anton Gerard Cornelis Dodt, 11 m., Korte Nieuwstraat.

Willem Gregorius van Schaik, 2 j. 3 m., aan 't Zand.

Johanna Geertrui Mijnders, ongeh., 20 j., Boterstraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	5.
Tering.	12.
Stuipen.	8.
Gevolgen van de Tanden. .	4.
Zenuwkoortsen.	3.
Verval van krachten. . .	16.
Koortsen.	3.
Kinderziekte.	20.
Bezetting op de borst. . .	4.
Roodvonk.	2
Beroerte.	2.
Borstkwaal.	20.
Waterzucht.	3.
Zuur.	5.
Water in de borst. . . .	1.
Klierziekte.	2.
	110.

Transport. . . .	110.
Kramp.	1.
Slijmziekte.	3.
Leverziekte.	1.
Borstontsteking.	1.
Longtering.	2.
Westindische lepra. . . .	1.
Maagziekte.	1.
Kinkhoest.	1.
Bezetting op het water. . .	1.
Geelzucht.	1.
Keeltering.	1.
Verstopping in de buik. .	1.
Etterborst.	1.
Ontsteking in 't hoofd. . .	1.
	127.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	2	5.
Beneden het jaar.	13	11	24.
Van 1 tot 10 jaar.	20	18	38.
» 10 » 20 »	4	4	8.
» 20 » 30 »	5	4	9
» 30 » 40 »	2	6	8.
» 40 » 50 »	2	4	6.
	49—	49—	98.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	49.	49.	98.
Van 50 tot 60 jaar.	2	4	6.
» 60 » 70 »	5	1	6.
» 70 » 80 »	5	6	11.
» 80 » 90 »	1	4	5.
» 90 » 100 »	1	»	1.
	63—	64—	127.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 6 *Maart* 1841, door den Notaris M. WIGMAN.

Eene Hofstede, bestaande in eene Huizinge, Berg, twee Schuren, met 9 Bunders, 12 Roeden en 24 Ellen Bouw- en Weiland, gelegen in de Gemeente Utrecht, in de Lageweide, L. 123. Verkocht voor *f* 6,095.

Den 13 *Maart* 1841, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis, Erf en Bleekveld, staande en gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Groenesteeg, wijk A, N°. 686. Verkocht voor *f* 1,015.

N°. 2. Een Huis en Erf, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Lange Nieuwstraat, wijk A, N°. 315. Verkocht voor *f* 745.

Den 20 *Maart* 1841, door denzelfden Notaris.

N°. 1. Een zeer ruim Huis, met Erve, Grond, annexe Stalling en Bergplaats voor Rijtuigen, staande

en gelegen te Utrecht, in de Catharijnestraat, op den Zuidhoek der Varkenmarkt, wijk C, N°. 880. Verkocht voor *f* 1,850.

N°. 2. Een Huis en Erve, naast het eerste Perceel, wijk C, N°. 879. Verkocht voor *f* 550.

N°. 3. Een Huis en Erve, naast het tweede Perceel, wijk C, N°. 878. Verkocht voor *f* 500.

N°. 4. Eene ruime Stalling of Bergplaats voor Rijtuigen met afzonderlijke Woning daarboven, staande te Utrecht, aan de Noordzijde van de Varkenmarkt, wijk C, N°. 685. Verkocht voor *f* 1,120.

Den 27 *Maart* 1841, door den Notaris
M. WIGMAN.

Eene kapitale welbetimmerde Heeren huizinge, Erf, Grond, Plaats en Tuin, met Kelders en Kluizen, gelegen binnen Utrecht, aan de Kromme Nieuwe Gracht bij de Jerusalemsteeg, met eenen uitgang in dezelve steeg, wijk F, N°. 382. Verkocht voor *f* 9,000.

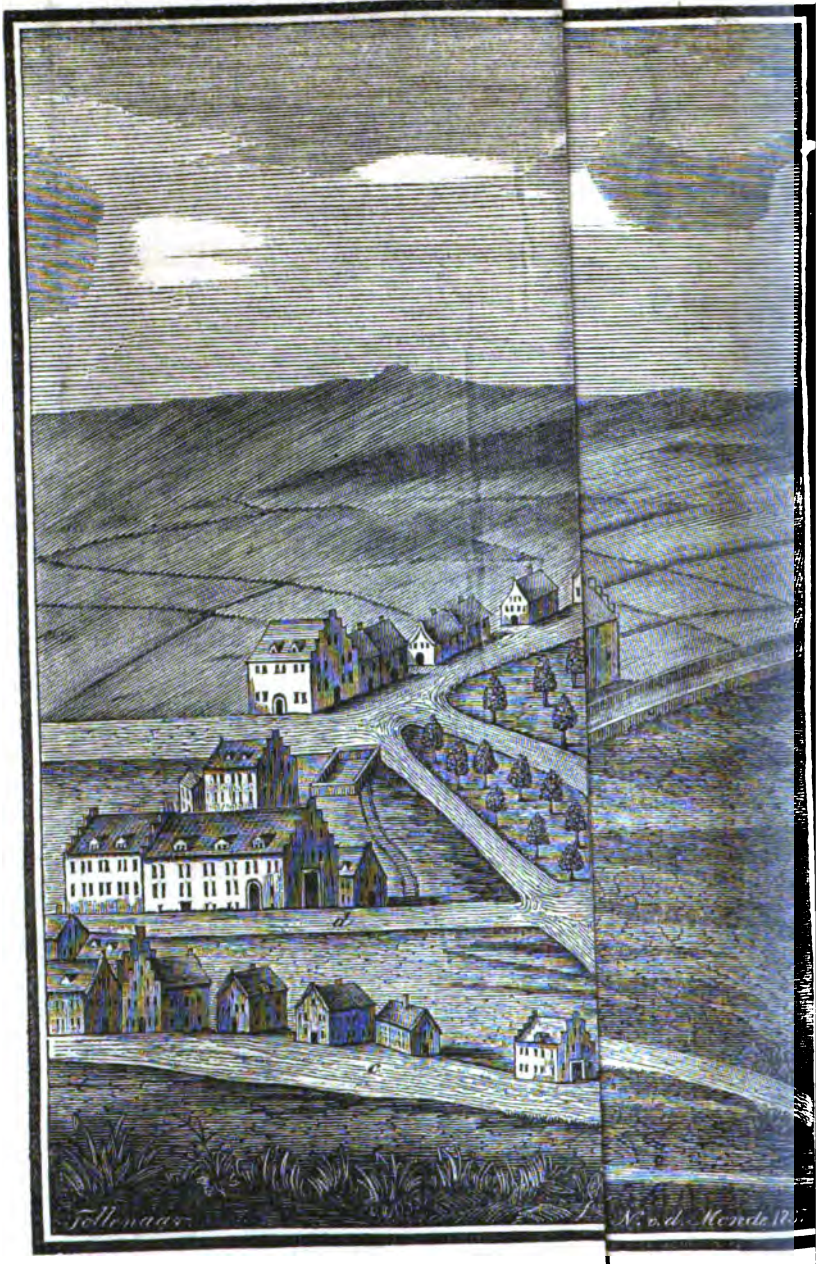

a. St. Janskerk.
b. St. Jansdam.
c. Minrebroederstraat.
d. Lan
e. Boo Jansdam.
f. Wo

HET SINT JANSVELD.

(*Met afbeelding*).

Het is algemeen bekend, dat de vijf Kapittel-kerken ieder haar eigen regtsgebied binnen de stad bezaten, waarin het kapittel het dagelijks geregt (1) uitoefende, en op hetwelk de Schout der stad zijne regterlijke magt uitoefende was, volgens een charter van Bisschop Johannes van Diest, gegeven in 1330 op Palmdag, betreffende het kapittel van St. Salvator of Oud Munster, dus luidende: » voert verbieden wi onsen Scout ende onsen »rechter van Utrecht, dat hi niet aen en taste des Dekens »en des Cappittels gerechte van Oud Munster" enz. (2)

Met het regte onderzoek, hoe ver zich ieders grondgebied uitstrekte, heeft geen schrijver, zoo ver wij hebben kunnen nagaan, zich onledig gehouden, immers niets daarvan opgeteekend. (3)

Het is ook hier de plaats niet dit te onderzoeken, daar wij ons voorgesteld hebben slechts het St. Jansveld te behandelen, en daarbij ons voor dit maal te bepalen.

Een der uitgestrektste kapittel-geregten, hetwelk ons in het topographisch onderzoek der stad Utrecht voor-

(1) Zie hieromtrent Matth., Fund. Eccl. p. 73.

(2) Matth., Fund. Eccl. p. 74.

(3) De Booth maakt in zijne versameling van HSS. in het Provinciaal Archief, gewag van een Charter van 1330 wegens de jurisdictie van St. Jan; wij hebben echter dezen brief niet kunnen vinden, hoewel die van de overige Ecclesien ten zelfden jare en omtrent gelijke onderwerp uitgevaardigd, allen voor handen of door Matth. medegedeeld zijn.

kwam, was het St. Jansveld, gewoonlijk Janskerkhof genaamd; deze beide benamingen werden in vroegere eeuwen reeds verward. Zij moeten echter wèl onderscheiden worden; het kerkhof, hoewel op het Jansveld gelegen, bevatte de eigenlijke vrijheid (emuniteit), en was door eene gracht of sloot, en gedeeltelijk door muren met poorten voorzien, van hetzelve afgescheiden; van dit grachtje is slechts nog een gedeelte aan de noordzijde bij de Boothstraat overgebleven. De vrijheid van den kapittelgrond strekte zich niet verder uit dan de helft der gracht, die volgens twee charters van 1324 dit Godshuis omgaf; immers protesteren in deze charters de Deken en Kanonniken tegen een nieuw werk, hetwelk de stad in hunne vrijheid deed zetten (1).

Dit regtsgebied wordt mede in onderscheidene charters enz. St. Jans Autwijck of Oudwijck genaamd, onder welke benaming het ons eene reeks van jaren (1298–1621) is voorgekomen. Omtrent dit gedeelte hebben wij het volgende aangeteekend gevonden » ten tyde van de stichting van » het Vleeschhuis (1433) was de geheele uitgestrektheid » gronds van het St. Janskerkhof met het Minrebroeders- » convent tot aan de Voorstraat, het St. Jansveld ge- » naamd, en tot voorbij de Wittevrouwenbrug aan de » noordzijde werd dit gedeelte St. Jans Autwyck genaamd."

Wat hiervan zij, het is zeker dat in 1246 het laatstgemelde klooster op het St. Jansveld gesticht is, zoodat deze zijde grensde aan het Oude kerkhof, hetwelk aan den Dom behoorde, terwijl het aan de zijde van de Voorstraat zich uitstrekte langs het Beggijnhof en de Wittevrouwenbrug tot aan het adellijk vrouwenklooster van dien naam (2); hier werd zijne grens bepaald, aan de

(1) Zie deze charters bijlage 1 en 2. — (2) Charter 1364.

zuidzijde, door de Oudelle, soms Oude delle (delve) genaamd, welke van het St. Servaasklooster langs de Nieuwe Gracht zich tot hiertoe uitstrekte (1).

A. Matthaeus bij het aanhalen van een charter van 1293 beschrijft het kerkhof als eene zeer groote opene plaats aan gene zijde van de Vleeschhal, zich uitstrekkende tot de kerk der geestelijke zusters, die Beggijnen genoemd werden (2). In dat jaar was de reeks huizen aan de zuidzijde achter het Vleeschhuis nog niet gebouwd.

In zeer oude tijden reeds stonden op het St. Jansveld partikuliere woonhuizen: in 1298 worden eenige hofsteden vermeld; deze waren op eenen afstand van de kerk gelegen en hier en ginds verspreid; aan de noordzijde tusschen het grachtje en de Voorstraat bevonden zich de kloosterwoningen (huizen klaustraal), waarin voortijds de Kanonniken woonden; doch later, toen deze elders mogten huisvesten, werden deze woningen in erfpacht uitgegeven of verkocht; zij waren van ruime voorhoven en boomgaarden voorzien, gelijk de huizen van de Heeren R. van der Voort, J. W. H. Bosch en Mr. J. C. Martens van Sevenhoven hiervan nog de bewijzen opleveren.

Op dit laatste, waarschijnlijk het Proosten-huis, zullen wij gelegenheid hebben nog terug te komen.

Het is ons niet gebleken dat deze woonhuizen zich verder uitstrekten dan tot aan de tegenwoordige Booth-

(1) Het regtsgebied van St. Salvator bepaalde zich van het St. Servaasklooster tot aan de St. Paulusbrug, alwaar dat van St. Pieter begon. De abdij van St. Paulus en het Domkapittel begrensden hetzelve aan de Westzijde.

(2 De Fundat. L. I. p. 121.

straat, terwijl aan de zijde van den Drift, ten zuiden van de Zonstraat in charters van 1393 tien hofsteden vermeld worden, die van stadswege in erfpacht uitgegeven werden aan ingezetenen van Utrecht, welke woningen aanvingen op den zuidhoek van de Zonstraat, waar thans het huis van den Heer Mr. S. M. J. van Geuns staat, en elkander opvolgden in eene zuidelijke rigting tot aan den hoek van den Regenboog, waar het vierde gelegen was, terwijl de overigen de noordzijde van de Kromme Nieuwe Gracht besloegen; daar echter het tiende of laatste charter ontbreekt, is het ons niet gebleken waar dezelve eindigden.

Hoewel in 1367 de Voorstraat aan de zijde van de Vleeschhal gedeeltelijk reeds van huizen voorzien was, bragt het stichten van het Margareten gasthuis in dat jaar, waartoe vier woningen werden ingerigt, het zijne bij aan de uitbreiding van deze straat, terwijl de Vleeschhal, (1) in 1433 in hare nabuurschap gebouwd, de straat aan die zijde verlengde, waaruit later eene nieuwe steeg de Slagtsteeg genaamd, in die buurt geboren werd (2).

(1) Sedert onheugelijke tijden was het Vleeschhuis in de achterste gebouwen van Hazenberg, aan de noordzijde van het Oudekerkhof gelegen, ter zelfder plaatse thans nog de Stadskelder genaamd. In 1423 werd door den Raad bevolen dit af te breken, doordien het Vleeschhouwersgild zich zeer oproerig gedragen had bij de bloedige inkomst van den nieuw verkoren Bisschop Zweder van Kuilenburg; de Raad deze gasten voor de Schepenen, toen in Hazenberg zitting hebbende, zeer gevaarlijk achtende, wees hun in het boven- en benedeneinde der stad plaatsen aan om twee Vleeschhuizen te bouwen, welke hieraan hunnen oorsprong verschuldigd zijn.

(2) De Vuilsteeg bij de oude Vleeschhal gelegen, was oorspronkelijk de St. Annastraat genaamd. Zij werd door het volk echter aldus herdoopt, naar hare bewoners, welke de geslagte beesten aldaar reinigden, alsmede naar de slagthuizen in dezelve gelegen.

Het kan niemand onopgemerkt gebleven zijn, dat het middelpunt der stad veel verhevener dan de omstreken gelegen is, en niettegenstaande het grootste gedeelte der wegen nog onbestraat was, waardoor het hemelwater door den grond gemakkelijker verzwolgen werd, was de Raad reeds vroeg bedacht op het aanleggen van waterleidingen, afdochten of riolen, welke wij reeds vóór de 14e eeuw vermeld vinden; de verheven grond van het Oude kerkhof en de Ganzenmarkt, alsmede van de zijde van het St. Janskerkhof naar de Neude hellende, had reeds vroeg gebiedend gevorderd, de belendende woonhuizen en gebouwen bij zware stortregens voor het onderloopen te beveiligen; om dit overtollige vocht op eene doelmatige wijze af te leiden, achtte de regering der stad het noodig met de Heeren van het kapittel van St. Jan eene gracht of sloot te graven tot gerief van beider grondgebied; deze sloot nam zijnen aanvang in eene kolk aan den gulden appel, welk huis gelegen was op den hoek van het St. Janskerkhof en lange Jansstraat, zij vervolgde haren loop achter het Vleeschhuis, voorbij het Beggijnhof, langs de Voorstraat, en ontboezemde in de Nieuwe Gracht bij de Wittevrouwenbrug, naast het paardenwed, aldaar gelegen.

Deze waterleiding was mede met het doel aangelegd, de slagthuizen van hunne onreinigheden te ontlasten, om alzoo voor de zindelijkheid en gezondheid der ingezetenen te zorgen; doch daar wij belangrijke stukken betrekkelijk deze gracht in de Raads dagelijksche boeken gevonden hebben, welke tevens de topographie van dit gedeelte der stad in een klaar daglicht stellen, schromen wij niet die stukken, nog onuitgegeven, in hun geheel hier mede te deelen:

Op St. Matheusdach 1465. Van den sloet bij den gulden appel.

Overdroegen die Raide out en nywe dat zy bliven willen by der overdrachte sraits out en nywe overdragen des Vrydages na Sunte Martynsdach translatio lestleden, en hierna bescriven voert zellen alle husinge en erven die weteren inden sloet after sunte Jan by den gulden appel, te weten: twee cameren voer een huus ghelden by den vieren van den Raide out en nywe deertoe gheschict, dat die sloet opgegreven en schoen ghemaict werde, zoe breet als hy is en als die sloet dan schoen ghemaict is zellen die ghene die langes den sloet gheerst zyn, elcx tenden zyn erve den sloet mit stenen opschoeyen of mit wryfbalken doen maken ghelyck alst in beiden graften binnen onser Stadt ghemaict is, alzoe datter ghene wlnisse (1) in lopen en moighe.

It. Want die Rait ter waerheyt bevonden heeft dat van outs by zyden die Rodeborch ene brantsteghe (2) gheweest heeft, zoe zelmen terstont den weert in die Rodeborch ene weet laten, dat hy binnen achte dagen naistkomende den vieren voersz. alzulke brieve en zegele brengen en openbare als hy hebben mach van der voersz. steghe daer aen hy meynt gherechticht te wezen en dede hy des binnen den achte dagen niet, zoe zel die stadt die steghe doen openen en openhouden alst van outs gheweest heeft.

---

(1) Vuilnis.

(2) Brantsteghe aldus genaamd, dewijl in geval van brand op de Voor- of Bredestraat, door haren verwijderden afstand van de Oude Gracht, het water door deze steeg moest worden aangevoerd.

Overdroegen die Raide out en nywe eendrachtich des Vrydages na Sunte Martynsdach translat. 1465 om te verhynderen alzulke stancke en onrellicheyden en om der lude huse en erve gheleghen by den nywen vleyshuse gheheten in die Carre in weerden en bequaem te houden in te wezen en in te woenen, ghelyken op anderen steden binnen onser Stadt.

In den yersten, dat niemant in enigen husen voer of after of byzyden of op dien erven in den straten daer dat nywe vleyshuys voersz. staet en men gaet van den baghynhove totter herbergen gheheten in die Rodeborch en zoe voert wt, totten huse gheheten die kroen daer Claes van Galencoep nu inwoent in gheynkens haven (1), noch inder straten daer langes neven, gheheten in die noede daermen tot wittenvrouwe poerte gaet, noch in der straten van Sunte Janskerckhof tot onser vrouwen huisken toe inder noeden voersz., noch oick in der strate neffens der Rodeborch (2) voersz. daer men ter Louwerstraten west gaet, aen beyden zyden van allen den straten voersc. en gheen verken aldaer houde gaende of liegende by daghe of by nachte by ene kuer van enen ponde van elken verken alzoe dicke alst daer ghevonden worde, en die kueren zullen verboeren die gene dien die vercken hoer zyn, en deze koeren zellen en moigen wtpanden en nemen alle Raide van onzer stat aller onzer stat dyenres hoghe en leghe en buerluden van alle dyen straten voersz. tot alre tyt als men daer ymant broekich inne vonde, zonder enighe weer daerinne te doen, den ghene die dese bekoeringhe dede, en dese kuere zellen hebben die ghene die dese lude dien die verken hoen

(1) Kindjeshaven.

(2) Korte slagtsteeg.

zyn, bekoerde, die eene helfte en die ander helfte onse Stadt overste dyenres die dese koeren daer voer wtpanden zellen, en deylen half en half als voersz. is, zonder ymant daer weygheringhe ofte verschoeninge in te doen by hoeren ede.

Voert zoe en zellen zy in den husen of opten erven in dien straten voersz. en gheen dode kalveren of ingedoempte (1) van beesten gheheten verkenspyse of verkenaes doen zyeden (2) noch hoer verken daer of voederen in den husen of opter straten by denzelve kueren voersz. te hebben en te deylen als voersz. is.

Voert hebben die zelve Raide out en nywe overdragen dat zoe wie beeste slaet ofte slaen doet by dezer Vleyshuse voersz. erghent in den husen voersz. ofte op ten strate voer of áfter en gheen bloet of bloedich water, wt hoeren doeren noch wt hoeren gueten ghieten en zellen opter straten en daerom zellen hoer gueten hogher wezen voer aen der straten dan after aen hoeren husen by den koeren voersz.

Voert verbiet die Rait dat zy gheen inghedoem van runderen aldaer op enighen straten en ontwerken of op en doen of messen of anders onrellicheyt daerop en leegen by den kueren voersz. van elker onrellicheyt alzoe ducke als zy bekoert zellen werden, en die kueren wt te panden en te deylen als voersz. staet.

Voert zellen die vleyshouwers in den voersz. straten woenaftich alle bloet en onreynlicheyt van hoeren beesten dagelycx komende mit tgene datter heen valt wt hoeren husen en van den strate doen brengen, en brengen dat zoe verre wt den luden daert niemant en hindert

(1) Ingewanden.
(2) Koken.

by ene koer van twee ponden zoe dicke zy broikich ghevonden werden half ter Stat behoef en half tot ons overster deynre behoef inder tyt wezende die hem dat tot elker reyse wtpanden zellen zonder ymant des te verdragen.

Des Manedags na Mauritii, 1497.

Overcomme by out Raet en nye dat zy bliven willen byde overdracht sraits out en nye overdrage A°. LXV lestleden des vrydages na sinte mertensdach translation. ruerende vande sloet byden gulden appel, en dat men die selve overdracht ter cloeke vernyen en vercundigen zel, behoudelyck dat die lege dienres gelyck die hoge dienres die kneren mede zellen moege wtpanden.

Daer en boven heeft die Raet out en nye overdragen dese nabesc. punten ruerende vandeselver sloet.

In den yeresten Alsoe die heeren van Sunt Jan en die Stat van Utrecht tsamen hebben XXIJ voet erfs gelegen aen hoer emuniteyte, en is streckende vanden roester biden gulden appel of, tot int wedde inder nywer grafte bider wittevrouwe brugge dat dat tot een waterganck geordineert is geweest. En oick eens deels dat water daer of geleyt is tot desen dagen toe aen der emuniteyten zyde. Soe zelmen desen waterganck wyt maken aender emuniteyten zide XI voete gemeten vter nyer graften voert lyndrecht westwert op tot dat vrouwe huysgen toe, en voert vervolgende aen d'emuniteyten zide totte gulde appel toe. En wes bogen dat over desen waterganck gaen die zellen alsoe wyt wesen als den vtersten boge is, gelegen byt wittevrouwe wedde entie drie boghe wtgaende op Sunt Janskerckhof bi den gulden appel.

Item soe zellen die ghemeen bueren die hoer water leyden voerden gulden appel inden colck dier daer tehans gegraven is tot er yerste brugge toe aen Sunte Janskerckhof dat geene becostigen. En zellen die mueren ofte werfbalke en dat oick becostigen mitte yseren tralien die daer van noede toe wesen zellen en die zelmen tot alre tyt alst van noede is scoen maken. En die coste zellen die gemeen bueren betalen na huysrechte. En zel men jaerlicx eens wthalen vanden ghenen die biden kade ofte bi den bueren daer toe gescict zellen werden. En zy zellen dit jairlicx gehouden wesen te houden vter schouwe op cost van den bueren die daer inwateren. En die gheen die aende wtscoet liggen mit hoeren husen en zellen tot desen colck niet gelden.

Item van die yerste brugge of, zellen die huse dat geene betalen after hoeren huse parts paerts gelyck van elke roede xx st. en oick die mueren ofte werfbalken als redelyck en moegelyck is tottet begynhof toe. En zellen dese ofscoet vanden waterganck voertgaende houden layken en vter schouwen houden.

Item alle die huse die hierop liggen zellen gelyck hoeren koer hebben mit een of zy dit samentlike doen willen en daer voer bruken dat selve erf dat daer ombegreven blyft dan of zy samentlike hoer hant van dien erve trecke willen sonder becroen.

Item of yemant vande bueren voer zyns selfs erve heni hier in onwillich maicte, die zel zyn hant vande erve trecken, en die willige om hoer vordel te behouden zellen gelyck die cost betalen en dat erve gebrucke ter tyt toe zy van hoer penninge betaelt zyn en dat mitten derden penninck meer.

Item alle die ghene die wateren inde selven wtscoet

zellen beecostigen alle alsulke yseren tralien mueren ofte werfbalken in alle manieren en vter schouwe houden gelyck dat vande colck voersz. begrepen heeft.

Item voert beghynhof zellen die Joffrouwe aldaer hoeren koer hebben of zy mede betalen en nagaen willen als voirsz. is, dan of zy dat zelve erve derven willen gelyck den anderen bueren voirsz. En desgelycx oick vant begynhof voert tottet wedde toe.

En hierop zel die scutmeyster een oversien hebben en laten weten den gemeinen bueren elck op zyn eynde of zy dit nagaen willen of dat zy hoer hant daer of trecken willen om die Stadt daer mede te begaen.

Item waert zake dat yemant in dese waterganck of op die erve enige vulnisse ofte onreynlicheyt brocht of dede brengen by dage oft by nachte, die zel verboeren 1 ℔ tot behoef der gheenre diet wtbrenct, en daer zelfe hoermeysters of wesen alle onser stat dienres hoech en lege en die gemene bueren.

Item soe zellen die heeren van Sunt Jan alle jaeren twee van hoeren heeren en die Stat twee wt hoeren rade en die bueren twee van de bueren van elck eyde een, deputeren die desen colck waterganck en wtscoet scouwe zellen mitte werfbalken ofte muren en tralien te weten die yerste scouwe binnen meye en die ander scouwe binnen der maent van September. En wie bescouwet wort ter yerster reyse zal verboeren 1 ℔ totter anderde reyse ij ℔.

Ende dat zellen die gedeputierde dan laten maken terstont op cost desselven die bescouwet wort voer zyn erve. En dat zelmen wtpanden opte derde pen. meer indien zy goetwillich niet en betaelden.

Des Vrydages op Sunte Clemensdach, 1498.

Die Rade out en nye heeft dese nabesc. punten belieft toegelaten en consentiert ruerende van de griften by den gulden appel after sunt Jans.

In den yersten zel die Stat van Utrecht den gemenen bueren te baten comen te weten voert water dat vande heelre noede koemt loepen inde colck en voert gheen datter aent wedde gemaict is van der scuttinge voer de peerden eens xx Rynsgl.

Item hier en boven zal hier toe gelden elck huys die in desen waterganck zyn water leyt x st. twee cameren voer een huys gerekent. En hier en zel nyemant wtgesondert wesen die zy van stonden an betalen zellen die gheen daer in wonen, en zellen hem die ghene die de huyse toebehoeren corten aen hoeren hueren.

Item die yseren tralien diemen noch maken en setten zel elck na zyn behoeren en die colcken byden gulden appel en voert begynhof te mueren of te werfboemen na eysch des wercx zellen alle die huyse after en voer en die gheen die hoer water inde colck leyden gelyck mit malcanderen betalen en voert soe staende te houden te weten twee cameren voer een huys gerekent.

Item alle die ghene die op dese grift woenen after en voer zellen desen waterganck jairlicx scoen maken en vter scouwe houden te weten elx voer zynre doeren en after hoerenn huysen. En daer voer zellen zy wederom gebruken elx voer en after hoeren husen sulke erve als daer ledich ombegraven blyft leggen duerende ter tyt toe dat die Raet en heeren van st. Jans anders te rade worde vanderselver grift.

Item tselve erve dat after den beghynhove leyt zellen

die gemeen buen becostigen jaerlicx vter scouwe te houden des zellen zy tprofyt wederom hebben dat vande selve erve coemt, tot hoer gemeen coste in als boven en beneden te baten en zel dueren ten wederseggen des Raits en den heeren van sunt Jans voersz.

En dit zel al wesen behoudelyck alle andere punten van dese grifte ruende des Manendages na Mauritii lestleden daer van gemaict in hoer machte te bliven die hier nietverclaert en zyn.

Het eigenlijke kerkhof was vóór de hervorming geheel, en omstreeks 1550 nog gedeeltelijk afgesloten.

Aan de noord-westzijde van het grachtje was een hooge muur gebouwd, welke tot aan het tegenwoordig Museum (de oude Staten-kamer) in eene zuid-westelijke rigting boogsgewijze aan den Palmiten-tempel aansloot, welk gebouw van eene veelhoekige gedaante, op de noord-oostzijde van de Minrebroederstraat in verband met dat klooster, gelegen was. Eene poort zoo als wij die van St. Paulus nog gekend hebben, stelde des daags de gemeenschap met de Neude door de lange Jansstraat open, welke laatste niet voor het einde dier eeuw, door het wegruimen van deze poort, tot eene publieke straat werd bestemd. Voorts was toen het blok huizen aan de zuidzijde, waar thans het hôtel des Pays-bas is, nog niet aanwezig; een enkel gebouw lag hier en ginds verspreid, achter eenen muur die hen van het kerkhof afscheidde, welke muur mede de noordzijde van den Jansdam omgaf, en aan de Nieuwe Gracht eindigde; slechts weinige boomen omringden toen de kerk. Het kerkhof vormde verscheidene grasperken met paden door-

sneden; in 1481 werd door den Raad verboden » geen » scapen op S. Janskerkhof te laten gaen, ende er niet » op te bleyken," (1) terwijl reeds in 1437 een verbod uitging, geene varkens op hetzelve te laten weiden (2).

Eene der oudste, ons bekende, afbeeldingen van het St. Jansveld wordt in het Stads Archief bewaard; zij is door Rademaker naar het oorspronkelijke geteekend, en kwam ons door hare zeldzaamheid niet ondoelmatig voor, hier eene plaats te verleenen.

Het onderschrift is:

» *Copia Extract.*

Den 24 Maey A°. 1604 heb ik onderschreven geswonen Landmeter voor den Ed. Hooven van Uitregt, ten verzoeken van mijn Ed. Heeren van St. Jans tot Utrecht het voorgestelde kerkhof gemeeten ende dese caerte daervan gemaakt, gelijk St. Janskerk met hare circumvalentie binnen Utrecht geleegen is, 't welcke groot bevonden is, met de geheele graft aan de Noortzijde, elf honderd en acht en vijftich roeden en een halve bij mijn

JAN BUTGERS VAN DEN BERG,
Landmeter tot Utrecht 1604."

Uit deze afbeelding, welke het kerkhof in dit tijdperk naar waarheid voorstelt, bemerkt men, dat het St. Jansveld toen reeds belangrijke veranderingen had ondergaan; de kerk die vroeger veel uitgestrekter was, is aan de noordzijde gedeeltelijk gesloopt; de muur aan de westzijde alsmede de poort, welke de lange Jansstraat van het kerkhof afsloot, zijn reeds weggebroken, welk lot het Minrebroeders Convent en de ommuring van het blok aan den St. Jansdam mede was te beurt gevallen.

(1) Buurspraakboek 21 Mei 1481.
(2) Lib. Albus 1437.

Ter verduidelijking zijn de voorwerpen met letters aldus aangewezen:

a. St. Janskerk.

b. St. Jansdam.

c. Minrebroedersstraat.

d. Lange Jansstraat.

e. Tegenwoordige Boothstraat.

f. Woning van den Deken of Proost van St. Jan, waarschijnlijk zoo als wij vroeger aanmerkten het het huis van Jonkh^r. M^r. J. C. Martens van Sevenhoven. Dit was een zeer ruim gebouw, waarbij een op zich zelve staande toren tot kapel ingerigt, nog lang in wezen bleef.

Dit huis is belangrijk geworden in de geschiedenis van Utrecht door de huisvesting, welke het aan onderscheidene vorstelijke en andere hooge personen verleende.

In 1540 nam Keizer Karel de V., bij zijn verblijf in de stad, aldaar zijn' intrek; het was toen de eigendom van den Domdeken Johan van Voorst. Negen jaren later, toen de Prins van Spanje Philippus II. zijnen plegtigen intogt te Utrecht deed, werd hij aldaar gehuisvest, ten welken tijde hetzelve aan den Deken van St. Jan Thomas van Nijkerken behoorde, terwijl, om van anderen te zwijgen, de Stadhouder Graaf van Bossu in 1576 van uit dit huis, alwaar hij zijn verblijf hield, de op het St. Janskerkhof verzamelde gemeente de verzekering gaf, dat hij door zijne troepen het kasteel Vredenburg zou doen bestormen.

g. Gedeelte der Nieuwe Gracht, de Drift genaamd.

h. Maasbergerbrug.

i. Stammetsbrug, ook eerste en tweede Stammetsbruggen genaamd.

De thans nog onder dezen naam bekende brug, vinden wij in de Schutmeesters rekening vermeld als nieuw gemaakt en gestraat in 1440, zonder vermelding van naam; slechts de plaats waar dezelve gelegen was, bij het huis Luchtenstein namelijk, wordt aldaar aangewezen.

De toegang tot het kerkhof over deze beide bruggen had vroeger plaats door middel van twee poorten die des nachts gesloten werden; deze waren tijdens de vervaardiging dezer afbeelding reeds weggebroken, en

k. Brug bij den St. Jansdam.

De plaatselijke veranderingen, waaronder voornamelijk het leggen van de Boothstraat niet de geringste plaats bekleedt, zullen in een volgend N°. eene plaats vinden.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.
1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 52).

Terwijl nu de wapening tegen Utrecht met ijver in Holland werd voortgezet, liepen de Bisschoppelijke en de Hollandsche krijgslieden gedurig het Sticht af, alles verwoestende wat onder hun bereik kwam: vooral hadden hunne strooptogten ten doel, het wegvoeren van het vee uit de in de nabijheid der stad gelegene weilanden; zelfs strekten zich deze rooverijen tot onder derzelver gebied uit. Zoo namen die uit Naarden in den nacht van den 12 Mei een honderdtal koebeesten uit een stuk land, de lage weide genaamd weg, na eenige der bewakers gedood en gewond te hebben.

Den 6 Junij beproefden die uit Wijk bij Duurstede, ten getalle van 40 voetknechten en 30 ruiters een dergelijken roof, en werkelijk voerden zij reeds een gedeelte van het grazende vee mede, toen de Utrechtschen, welke van dezen rooftogt bij tijds werden verwittigd, ongeveer 1,500 man sterk de poort ter hunner vervolging uittogen, hen, na een kort gevecht nabij het dorp 't Gooy versloegen en op de vlugt dreven. 14 ruiters met hunne paarden en 10 à 12

voetknechten werden hier door de Utrechtschen krijgsgevangen gemaakt; daar het verlies aan deze zijde zeer gering was. — Twee dagen later, den 12 Junij, nam een gedeelte der Hollandsche bezetting uit Gorinchem, 14 man sterk, bezit van de kerk van Schoonerwoerd; dien zelfden nacht ontvingen zij uit die stad nog eene versterking van 30 man en tevens genoegzamen voorraad van levensmiddelen. Zij wierpen verschansingen rondom den toren en de kerk op, om uit deze sterkte te gemakkelijker invallen te doen in den lande van Hagestein en Kuilenburg en alzoo de Utrechtschen van die zijde te benaauwen. Op dien zelfden dag maakten de IJsselsteinschen 28 van de Montfoortsche bende (1) krijgsgevangen, terwijl op hetzelfde tijdstip het dorp Kooten door eene bende (2) Utrechtschen van alle zijne koebeesten werd beroofd, in weerwil dat dit dorp brandschatting aan de stad betaalde, en derhalve in bescherming van dezelve genomen was. Het geroofde vee werd binnen Utrecht openlijk verkocht; wel gelastte de Raad, op de klagte deswege door de gemeente van Kooten gedaan, de teruggave van hetzelve aan de regthebbenden, doch dit gebod bleef zonder gevolg. Vermoedelijk durfde men, uit vrees voor de woeste en toomelooze bende, niet te ernstig op de navolging van

(1) XXVIII. *geselten van die groen tent van Montfoerd* Matthaeus, l. l. 465. Vermoedelijk maakten deze een afzonderlijk korps uit, in dienst van den Burggraaf, hetwelk uit deze of gene oorzaak, zich van de overige benden, onder die benaming, onderscheidde.

(2) *Die gruen tent van Utrecht*, Matthaeus ibidem, waarschijnlijk insgelijks een afzonderlijk korps aldus genaamd in dienst der stad.

dit bevel aandringen, veel min op de daders de gestrenge straf toepassen, welke de Raad nog kort te voren, den 20 Mei vastgesteld en openlijk had doen afgekondigen; namelijk dat een iegelijk die, hetzij binnen hetzij buiten de stad, zonder openbare toestemming, schade aan iemand toebragt, met den dood bedreigd werd (1). Dit gebod toch strekte zich ook uit tot die gemeenten, welke ter oorzake des oorlogs brandschatting aan de stad betaalden.

Dan eene meer gevoelige schade, bragt de vijand den Burggraaf aan, weinige dagen daarna op St. Odulphus. — Hij had namelijk dien dag van Utrecht eene goede hoeveelheid koorn, 45 mudden, in een groot vaartuig naar Montfoort afgezonden en in hetzelve tevens veel geldspeciën en kleinoodiën medegegeven, zoodat de waarde der lading te samen ongeveer 500 à 600 R. G. bedroeg.

Het schijnt dat die van Woerden van deze verzending onderrigt waren, want een deel krijgslieden uit die stad onderschepte dit vaartuig op de rivier den IJssel, doch vóór dat zij dezen aanzienlijken roof binnen Woerden hadden gebragt, viel Dirk van Zuylen van de Haer, hen onverhoeds op het lijf. Deze toch had dit naauwlijks vernomen, of hij was met eenige manschappen van den huize ter Haar opgetrokken om hun dezen buit weder te ontrukken. Onzeker echter is het, of van Zuylen, behalve den voorraad van koorn, de gelden en kleinoodiën van den Burggraaf in hun geheel of slechts een gedeelte

(1) Buurspraakboek pag. 40 recto.

daarvan terugbekomen en naar zijn slot heeft vervoerd. Weldra vernam Montfoort het gebeurde, en gerust gesteld door de tijding, dat door de manmoedige daad van van Zuylen het zijne op den vijand was hernomen, schreef hij dezen om de terugzending zoo wel van de schuit als van hetgeen dezelve bevatte. Doch van Zuylen zag geen middel om hieraan, hoezeer hij dit ook wenschte, en tevens het billijke daarvan inzag, te voldoen. Hij schreef aan Montfoort terug, dat de geheele teruggave daarvan niet in zijne magt stond, daar de krijgsknechten het zich reeds, als buit op den vijand behaald, hadden toegeëigend, en zich op hun regt beroepende, hun deel volstrektelijk weigerden terug te geven; maar dat, wat betrof het gedeelte, hem als bevelhebber toebedeeld, dit geheel ter zijner beschikking stond, en hierover vrijelijk door hem konde worden beschikt. — » *Ende die Borchgrave was zeer toornich.*" — Natuurlijk, merkt Matthaeus (1) aan, want al wat » door den vijand genomen en door de onzen uit » zijne handen weder is ontrukt, behoort aan den » regthebbenden te worden teruggegeven, indien na- » melijk het door onze krijgslieden op den vijand » hernomene nog niet was vervoerd binnen de palen » van deszelfs legerplaats." Zonder ons in eenig betoog te begeven omtrent dit belangrijk geschilpunt van oorlogsregt, doet ons nogthans de gemoedsgesteldheid des Burggraafs, gevoegd bij deszelfs verzoek om de teruggave van het vaartuig, zien, dat hij zelve van

(1) l. l. in nota 466.

dit beginsel uitging en van oordeel was, dat hij, volgens het regt van oorlog, behoorde hersteld te worden in het regtmatig bezit van het hem ontnomene. Vermoedelijk was van Zuylen ook van dit gevoelen; doch, indien men in aanmerking neemt den toenmaligen zedelozen toestand van het krijgswezen, verwondert het ons geenszins, dat van Zuylen geen middel zag, om den welligt reeds verdeelden buit weder uit de handen eener roofgierige en tuchtelooze bende, te ontnemen.

Aanhoudend hadden de Utrechtschen met tegenspoeden te kampen. Zoo viel kort hierna, het sterke huis van 't Gein, hetwelk toenmaals aan Jan Bouman toebehoorde, in handen des vijands. Zij verloren hierdoor in vele opzigten eene zeer voordeelige stelling. Niet alleen dat dit huis, behoorlijk versterkt en met krijgsvolk bezet, eene sterke voorpost konde zijn, ingeval de vijand van die zijde een aanval tegen de stad Utrecht trachtte te beproeven, maar ook was deszelfs bezit, even als Vronestein en andere sterke huizen langs den Vaartschen Rijn of onder het gebied van Jutphaas gelegen, hoogst belangrijk voor de gemeenschap van Utrecht met het blokhuis. Telkens toch poogden de IJsselsteinschen, den toevoer van levensmiddelen en manschap, in weerwil soms van eene goede begeleiding, te overvallen, en aldus deze gemeenschap af te snijden. Door hunne geheime vrienden in de stad of door hunne spionnen buiten dezelve van de afzending bij tijds onderrigt, was het hun meer dan eens gelukt, om, in hinderlagen gelegen, zoowel vaar- als voertuigen te bemagtigen en derzelver begeleiding te verslaan of gevangen te ne-

men. — Om dit zoo veel doenlijk te voorkomen, had men op den huize 't Gein eene soort van seinpost opgerigt, welke in last had zorgvuldig toe te zien of die van IJsselstein zich ook omtrent den Rijn in hinderlagen legden, en in dat geval dadelijk zoodanig een teeken te maken, hetwelk aan de Vaart en op Vronestein konde gezien of gehoord worden. — Waarschijnlijk bragt men alsdan het gegeven teeken op Vronestein verder terug, ten einde door die van Utrecht te kunnen worden waargenomen. — Deze bespieding werd door de IJsselsteinschen ontdekt, en hieraan de mislukking hunner hinderlagen toeschrijvende, besloten zij het huis 't Gein te bemagtigen en te vernielen. Dit geschiedde dan ook op Zondag na St. Odulphus in den namiddag. Allen, die zich op hetzelve bevonden werden verjaagd, het huis zelve geplunderd en verbrand. Weldra ondervonden nu de Utrechtschen al het nadeelige van het ophouden dier seinen; want zeer kort daarop werden van de 17 voetknechten, die ter versterking naar het blokhuis werden gezonden, 15 man gevangen genomen, terwijl slechts de twee overigen zich met de vlugt konden redden. Den dag daaraanvolgende vielen weder twee schuiten met koorn en 7 man in handen des vijands; twee mannen verloren hierbij het leven. *Dat wemen* zegt de onbekende Schrijver bij Matthaeus, *schieden also veel ende menichwerf, dattet te veel te scriven waer* (1).

Een hunner stoutste strooptogten had plaats op St. Johannis dag, toen zij vereenigd met de Hollandschen te zamen ten getalle van 1100 man uit hunne stad

(1) Matthaeus, l. l. 467.

rukten en uit de tusschen de Tolsteegpoort en Jutphaas gelegen landen al de koebeesten wegroofden. Onophoudelijk werd inmiddels het platte land door de IJselsteinschen afgeloopen. Het verlies van 't Gein had dus ook aanleiding gegeven, tot een bevel des Raads om al het geboomte buiten de poorten te laten vallen (1), ten einde den naderenden vijand te beter te kunnen gewaar worden en bij tijds deszelfs euvelmoed te stuiten. Een ander even belangrijk besluit ging er van het bestuur uit. Reeds Donderdag daaraanvolgende werd bij klokluiding aan de burgers en zelfs aan de schutten, (dezen toch namen gewoonlijk geen deel aan de reisen), aangezegd, om zich, op de boete van 50 ₰ gereed te houden tot het doen van dagelijksche togten (2), bepaaldelijk de beveiliging van den toevoer naar de Vaart ten doel hebbende, en welke niet dan door eene sterke begeleiding voortaan konde geschieden. Zelfs vond de Raad het bovendien raadzaam eenige burgers in vaste dienst aan te nemen en hen even als de krijgsknechten soldij toe te leggen (3). Waarschijnlijk geschiedde dit, ten einde de stad, tijdens de afwezigheid harer weêrbare burgers, niet geheel ontbloot te laten van gewapende manschappen ter bewaking harer vesten en torens.

De geruchten, dat het leger van Petit Salazar zich weldra zoude in beweging stellen, maakten deze maatregelen van voorzorg dubbel noodzakelijk.

---

(1) Raads-dagelijksch-boek, 52 recto.

(2) Baurspraakboek 40 recto.

(3) Raads-dagelijksch-boek, l. l.

Werkelijk toog deze veldheer op tienduizend Martelaars avond met 1500 man uit Naarden, en scheen eenen aanslag op Amersfoort in den zin te hebben. Hij legerde zich digt in de nabijheid dier stad in drie hinderlagen elk van 500 man, zonder nogthans verder iets tegen de stad te ondernemen, en vergenoegde zich een veertigtal zijner beste en kloekste knechten naar de zijde van Niekerk te zenden, om daar de beesten uit de weilanden weg te nemen; doch hier werden zij door de krijgslieden van Zwanenburch, met welke de hoofdman Jan van Rins (1) het dorp bezette, afgesneden en met verlies van 18 man op de vlugt gedreven; Salazar trok hierop met zijn leger naar Naarden terug. — Deze togt geschiedde vermoedelijk in de hoop, van die van Amersfoort tot een gevecht uit te lokken; doch de nederlaag door hen den 13 September van het vorige jaar geleden had hen behoedzamer gemaakt. Welligt ook wenschten de Hollandschen den toevoer van levensmiddelen naar Utrecht — want in Amersfoort was op nieuw eene bezending koorn aangekomen — te onderscheppen.

Hoewel nu het leger van Salazar weder den Stichtschen bodem verlaten had, zagen vele lieden van invloed en doorzigt in, dat de algemeene wapening tegen Utrecht de nootlottige voorbode was van eene hevige uitbarsting, indien Lalaing bij zijn voornemen bleef, om met het Bisschoppelijk-IJsselsteinsch leger en met de thans nog hier en daar verspreid liggende Hollandsche krijgslieden vereenigd,

(1) Kameraars Rekening van Claes Jansz.

het Sticht op verschillende punten aan te tasten, waardoor de vijandelijkheden zich niet langer bij kleine gevechten en strooptogten ten platte lande zouden bepalen, maar integendeel, na de bemagtiging en verwoesting der sloten en steden nog in de magt der Utrechtschen, de stad zelve het onvermijdelijk tooneel des oorlogs zoude opleveren. Van hier dat verscheidenen, die te voren reeds aan het hoofd der onderhandelingen stonden, niet opgehouden hadden de ijverigste pogingen aan te wenden ter verkrijging van eene nieuwe dagvaard, en hierin was men, in weerwil van de geheime tegenkantingen en kennelijken onwil van den Burggraaf en de zijnen, nogmaals gelukkiglijk geslaagd. De bijeenkomst was op St. Lebuinus, (daags na St. Johannis) te Woerden bepaald. Jacob van Remerswael, prior te Schoonhoven, een achtenswaardig en zeer verdienstelijk man, die zich bijzonder onderscheidde door zijne vredelievende gezindheden, was ingelijks een der genen die hiertoe veel hadden bijgedragen, door in persoon zelve verscheidene malen, zoo wel zich bij den Stadhouder als bij de Regering van Utrecht te vervoegen en hen wederzijds tot het aangaan van nieuwe onderhandelingen aan te moedigen.

Den dag vóór dat deze dagvaard zoude plaats hebben, hield de Geestelijkheid eene plegtige processie binnen de stad Utrecht, en vereenigde men zich in de Domskerk, om de Godheid rust en vrede over den lande af te smeeken (1).

(1) Tijdens het omdragen van het heilige Sacrament had er eene bijzonderheid plaats, welke in het verhaal bij Matthaeus, (pag.

Op deze bijeenkomst bevonden zich Lalaing met de afgevaardigden uit Holland, Jan van Oudaen en Dirk van der Horst van wege Engelbert van Kleef, Jan de Coninck en Adriaan van Rijn van wege Utrecht, mitsgaders de afgevaardigden uit Amersfoort. Van wege den Bisschop David was er niemand verschenen.

Was de afwezigheid van deszelfs Raden toe te schrijven aan het niet ontvangen eener uitnoodiging daartoe, of achtte de kerkvoogd, voorziende dat deze bijeenkomst weder even als de vorigen, tot geene uitkomst zoude leiden, het onnoodig derwaarts zijne gevolmagtigden te zenden, of wel, verkoos hij thans, nu de wapening tegen Utrecht volbragt was en hij zich verzekerd had van den bijstand van Holland, den oorlog met zijne afvallige onderzaten boven eene voorwaardelijke verzoening, en wenschte hij thans aan zijne verbittering tegen den Burggraaf en de zijnen den vrijen teugel te vieren en de bestrijders van zijn wereldlijk gezag, de wapenen uit de handen te rukken, en den trots dezer fiere en onafhankelijke mannen op eene gevoelige wijze voor altijd te krenken?

---

468) omstandig medegedeeld wordt. Bij het Heilige geesthuis namelijk stond een man Andries genaamd, die de menigte, welke de processie deemoedig volgde, herhaaldelijk en met luider stemme tot bekeering aanmaande en niet ophield in geestvervoering allen toe te roepen: *Betert u lieve vrienden of die toorn Gods zal op u komen.*

Het bijgeloof speelde ook in deze rampspoedige tijden eene groote rol; zoo meenden de nonnen van het Jerusalemsklooster, alsmede sommige wakers der stad, een geweldig leven in de lucht boven de stad te hooren, even als of men aanhoudend met hameren en messen op ijzeren harnassen beukte. Matthaeus l. l. 466.

. Ditmaal weder ging men, na twee dagen onderhandelens uitéén, zonder iets anders te hebben beslist, dan dat men den 15 Julij op eene nadere dagvaard in den Haag op nieuw zoude bijeenkomen. — Vóór dien tijd echter zoude men — deze afspraak werd van de zijde der Utrechtschen gemaakt —, bijeenkomen, om rijpelijk met elkander te raadplegen, op welke wijze men op aannemelijke voorwaarden, het geschikst zoude kunnen geraken tot het sluiten van een eindverbond met Holland en den Hertog. — Deze dagvaard had dan ook den 8 Julij te Arnhem plaats. Behalve de afgevaardigden van Utrecht en Amersfoort, Jacob van Remerswael en Engelbert, was de Hertog van Kleef zelve hier tegenwoordig, iets, hetgeen onze opmerking niet mag ontgaan. Had men hem tot de bijwoning dezer dagvaard uitgenoodigd of begaf hij zich uit eigen beweging derwaarts? In het eene geval schijnt men het van belang te hebben geacht om het gevoelen van dien Vorst te vernemen, alvorens in nadere onderhandelingen met Holland te treden; of dat men, in de gegevene omstandigheden, zich heeft verpligt gevoeld, in zulk eene gewigtige zaak, geene voorwaarden van vrede aan te nemen of voor te stellen, zonder zich alvorens te hebben verzekerd, dat dezelve eveneens de goedkeuring van hunnen bondgenoot zouden wegdragen. In het andere geval, hebben zeker gewigtige staatkundige redenen hem tot die overkomst bewogen. De geschiedenis laat ons onkundig omtrent het verhandelde op deze bijeenkomst Dan de min gunstige afloop nogthans, der op nieuw aangeknoopte onderhandelingen te

's Hage in het midden der maand Julij, (op welk onderwerp wij nader hopen terug te komen), geeft aanleiding tot de veronderstelling, dat de Hertog Jan van Kleef, in overeenstemming met de Montfoortsche partij, op de dagvaard te Arnhem den Utrechtschen alle toenadering — zoo namelijk dezelve niet anders geschieden konde, dan door de voorwaardelijke toestemming in de herstelling van David in zijn vorig gezag — met klem van woorden zal hebben ontraden. De niet ongegronde vrees, dat zij, die het beleid der zaken buiten den Burggraaf in Utrecht voerden, gedrongen door volslagen gebrek aan geldmiddelen, en meer nog bewogen door de rampen, bij dien krijg over het Sticht en over de Gemeente gebragt, aan de telkens zich meer dringend verheffende stem naar vrede ten laatste een gunstig oor zouden leenen, en aan den wil van Maximiliaan voldoende, den verdreven kerkvoogd in hun midden terugroepen; deze vrees toch heeft waarschijnlijk den Hertog genoopt tot de bijwoning dezer voor hem zoo belangrijke bijeenkomst, ten einde zelve zich van de tegenwoordige stemming der Utrechtschen te overtuigen, en alle wankelmoedigheid, zoo dezelve zich al in de gemoederen van sommigen dier invloedrijke mannen mogt openbaren, te bestrijden. Zijn staatkundig belang immers stond in een onmiddellijk verband met de houding, welke Utrecht tegenover Holland en Maximiliaan bij de zamenkomst in 's Hage zoude aannemen. Van de aanneming of verwerping der aan hen telkens bij hernieuwing gedane voorwaarden van vrede zoude het afhangen of hij, door de verheffing van

zijn zoon Engelbert op den Bisschoppelijken zetel, eenmaal zijn gezag over het Sticht zoude kunnen uitbreiden, en door deze uitbreiding, in de Nederlanden ook aan deze zijde het verbroken staatkundig evenwigt herstellen tusschen zijne magt en die van Oostenrijk, dan of Maximiliaan, wiens geheimzinnige staatkunde omtrent het Bisdom hij wantrouwde, door de herstelling van David, hem de schoone gelegenheid zoude uit de handen wringen, om eenen invloed te verkrijgen, welke in de gevolgen zulke belangrijke vruchten voor beiden zoude kunnen opleveren. Steunende op de belofte, hem van wege Utrecht gedaan, om zijn zoon, zoodra men zich van den eed aan David gedaan, zou hebben ontslagen, tot de Bisschoppelijke waardigheid te verheffen (1) zal hij derhalve, bij deze gelegenheid, aan de Utrechtschen met levendige kleuren en krachtige trekken hebben afgemaald, zoo wel de onderdrukkingen, die zij reeds hadden doorgestaan als de genen, welke hun nog te wachten stonden, indien zij den thans meer dan te voren door hunnen openlijken opstand verbitterden kerkvoogd weder de teugels des gebieds in handen gaven; zal hij met schanderheid van hunne driften hebben gebruik gemaakt, door niet alleen den afkeer van het Bourgondische bestuur, en in het bijzonder den haat jegens den persoon des Bisschops nieuw voedsel te geven, voor hunnen geest terugroepende, de reeks hunner wezenlijke en langdurige grieven, maar door ook

(1) Zie het verbond met Hertog Jan van Kleef, Burman, III, 525.

meer edele gevoelens in hunnen boezem op te wekken, hen wijzende op het luisterijk voorbeeld hunner vaderen, toen deze hunne onafhankelijkheid tegen vreemde onderdrukking hadden te beschermen, terwijl hij tevens door de herinnering aan hunne eigene moedige daden de aangeborene heldhaftigheid der Utrechtschen nieuwe prikkels zal hebben gegeven, en door de verzekering, van Utrecht in den met Holland en Maximiliaan te voeren oorlog, met alle zijne krachten als een getrouw bondgenoot te ondersteunen, hunne door gedurige tegenspoeden eenigzins verflaauwde geestdrift verlevendigd door hen het schoon voornitzigt te openen van eene glansrijke zegepraal.

(*De voortzetting in een volgend No.*)

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 5en April 1841.

Kantoor	Waardpoort.	2 Stuks.
»	Catharijnepoort.	275 »
»	Wittevrouwenpoort.	97 »
»	Tolsteegpoort.	182 »
»	Ridderschapsvaart.	274 »
»	Vaartschen Rijn.	55 »
»	Roodebrug.	14 »
	te zamen	897 Stuks.

PELMOLEN, TE *UTRECHT*, IN 1645.

De genoegzaam bekende Marten Schoock, die in 1652 zijn *Belgium Foederatum* uitgaf, waarin hij mede over den toenmaligen staat der Nederlandsche nijverheid opzettelijk handelt, en bladz. 181 aanleiding zou hebben gehad, van deze werktuigen te spreken, heeft van dezelve geene melding gemaakt; waaruit toch wel met eenigen grond mag worden opgemaakt, dat zij toen ten tijde in deze gewesten nog niet algemeen in zwang zijn geweest. Evenwel wordt ons berigt, dat niet lang daarna, te weten omtrent den jare 1660, in Noord-Holland een zoodanige molen in werking is geweest, dien men, op zijne bestemming niet onaardig toespelende, de *Pellekaan*, noemde. In *Espine-Lelong's* koophandel van Amsterdam, (zesde druk. Amst. 1740, I. bldz. 837), wordt hiervan, zonder opgave op wiens gezag, in deze bewoordingen berigt gegeven:

» De Pelmoolens zijn in Duitschland uitgevonden, waarvan de eerste omtrent den jare 1600 op dit dorp (Saardam) is gebouwd, die men den naam van Pellekaan gaf. Deze is er vele jaren alleen geweest, en het is aanmerkelijk, dat toen voor één huisgezin daarmede naauwelijks de kost kon gevonden worden. . ."

Het is enkel naar aanleiding van deze woorden van Lelong, dat Beckmann, (II. p. 60), zegt:

» *Die erste Art dieser Mühlen ist eine Deutsche Erfindung.*"

Waarbij valt opgemerkt te worden, dat deze schrijver, het nederduitsch wel niet volkomen magtig zijnde, uit de volgende, door ons overgenomene woorden van Lelong, in zijn voordeel, iets heeft opgemaakt, dat er letterlijk niet noodzakelijk in besloten ligt, de gezegde woorden in zijne taal aldus wedergevende:

» *In Holland ist die erste (dieser Mühlen) nicht früher als ums Jahr 1660 in Saardam gebaut worden. . . .*"

Latere inlandsche schrijvers hebben het berigt van Lelong herhaald, en het is mede Professor Uilkens, die hetzelve in onze dagen, (Technol. Hdb. I. bladz. 30), zonder eenige geschiedkundige wijziging, tot het zijne heeft gemaakt. Mag men zich nu hierdoor geregtigd achten, om het ge-

zegde voor datgene te houden, wat hieromtrent algemeen bekend staat, dan kan het wel niet anders, of het *factum*, dat hier uit het raads-dagelijksch boek zal worden medegedeeld, moet de oplettendheid dergenen gaande maken, die in inlandsche nijverheid en derzelver geschiedenis eenig belang stellen:

» Alsoo Joost Dareth deser stadts burger op den XXIX Juny 1640 is geconsenteert door syn gecofte erff aen de oostelicke weertsgraft op den hoeck vant swarte water, te mogen graven ende aldaar te stellen een watermolen, om alleen tot slypen en boren van lopen te gebruycken, den tyt van twintich iaren, met stipulatie, dat t'eynden van de selve tydt, off ook eerder, wanneer dese Molen ten fine voorsz. niet meer gebruikt en word, de Regierders deser stadt sal vrystaen, d'selve Molen mittet erf, off te gelden tot estimatie van onpartydigen, ende dat de waterloop daer het rad in hangen sal, niet wyder mach wesen als vierde half voet, ende dat hy Dareth, de stadt offhouden sal die van Oostveen. By welck appnt hy nu by Requeste narreerde sich beswaert te vynden, ten regarde van de voorsz. stipulatie van offgeldinge, vermits de groote ende excessive costen, by hem geexpendeert tottet maken van de voorsz. molen ende synen toebehoren, die hy seyde wel drie vierde parten meerder te wesen als hy eerst hadde aengeleyt, versoeckende oversulcx ten aensien vande selve gedane costen, mitsgaders tot beneficie van de stadt, door syn werck geniet, alsoo hy daermede continueel over de hondert personen in arbeyt houdt; ende voorts, omme andere geallegeerde redenen, derogatie van de voorsz. stipulatie van offgeldinge, ende nae expiratie vande voorsz. twyntich jaren, noch eenige iaren continuatie van 't gebruyck des waters, sonder t welck syn werck vruchteloos zoude zyn, mitsgaders noch octroy voor seeckeren tyt van jaren, om alleen te mogen maecken gepelde ende gepeerlde garst, *'t welck hy narreerde in dese landen by niemand gedaan te worden*, daer toe hy by syne molen noch yts soude stellen, met interdictie, van gedurende 'tselve Octroy sulcx nae te doen binnen dese stadt ende de vryheyt van dien off op de Vaert; Soo ist, dat de Vroetschap, gehoort het rapport van de Heeren Gecomm., omme hun op alles naerder te informeren, verclaert

heeft, te derogeren de voorsz. stipulatie off clausule van affgeldinge, ende hem boven d'voorsz. twyntich jaren, noch te gunnen het gebruyck vant water den tyt van acht jaren; ende alsulex in alles te samen 28 jaren, accorderende hem voorts Octroy, te maecken gepelde ende gepeerlde garst, indien 't selve hier nieuw is ende niet geexerceert wordt, met interdictie aen allen ende een ygelyck, gedurende dselve twaalf jaren, hem sulex nae te doen binnen dese stadt ende de vryheyt van dien, off op d' vaert, op pene van 25 goude dubbelde nederlantsche Ryders, by de Contraventeurs te verbueren, te appliceren ten behouve van dese stadt, den Officier ende van hem Dareth, elex een derdendeel."

(Raads dagel. boek, 12 Juny 1645, Bldz. 165).

Het ligt thans buiten mijn bestek, om verder uit te wijden over de *feiten* van dezen molen, die als vroeger, zoo ook later, tot verscheidene andere doeleinden is gewijzigd en gebruikt geworden. Ik zal bij eene andere gelegenheid, mij met de geschiedenis van dezen tak van nijverheid bezig houdende, op dezelve terugkomen.

Het was niet dan omtrent vyftich jaren daarna, dat te Utrecht op eenen tweeden pelmolen werd octroy verleend, zoo als hetzelve hier volgt:

" Gehoort het rapport van de Heeren Gecomm. ter directie van stads finantien, heeft de Vroedsch. N. Coy geconsenteert, om op de Bylhouwerstoren aen de Tolsteegpoort een geperelde garst gortmolen te stellen. Ende syn de Heeren Borgm^ren. ende Gecomm. voorsz. geauthoriseert, om met denselven over het gebruyck van den toorn voor hem ende syn successeurs soo lange de voorsz. gortmakerye daer op sal geschieden, op sekere recognitie te accorderen."

(Raads dag. boek, 1694, 5 Sept., Bl. 252. verso).

Op dezen molen competeerde aan de stad het regt van naastinge, waarvan zij echter niet telkens gebruik maakte. In 1707 werd dezelve voor de stad aangekocht, en nog in hetzelfde jaar weder verkocht voor de toen niet onaanzienlijke som van 2000 guldens. Naar luid van eene Resolutie van den jare 1741 mogt er op dezen molen geen gort worden gemalen.

J. J. Dodt van Flensburg.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand APRIL 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	754	754	754	755	65	9	116	47	N. W	Betrokken.
2	752	751	753	755	7	71	74	31	Z.Z.W.	Regenachtig.
3	756	756	755	755	7	10	94	26	N. W.	Bewolkt.
4	755	755	754	755	64	96	85	23	N.N.W.	idem.
5	753	752	752	753	77	94	11	4	Z. W.	idem.
6	754	755	756	756	76	104	10	66	idem.	idem.
7	758	758	758	757	82	71	8	72	N. O.	idem.
8	757	757	757	756	8	106	105	8	idem.	idem.
9	757	757	758	757	93	116	103	96	idem.	Helder.
10	760	760	761	758	6	95	93	7	Z. O	idem.
11	761	763	763	760	7	8	88	7	idem.	idem.
12	757.	760	760	759	72	83	84	73	idem.	idem.
13	760	760	761	759	95	99	98	92	Z.	Betrokken.
14	756	758	758	760	68	83	85	72	idem.	idem.
15	759	760	759	757	66	86	10	68	Z W.	Tamelijk helder.
16	757	757	758	756	77	109	107	94	Z. O.	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100den.				WINDSTREEK 's MIDD. tot 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
17	757	757	757	758	93	107	12	9	Z. O.	Bewolkt.
18	757	758	758	758	109	108	9	87	idem.	Helder.
19	760	761	761	760	91	92	93	94	N. O.	idem.
20	757	757	758	756	107	11	116	10	idem.	Bewolkt.
21	757	760	762	759	86	93	96	8	Z. W.	Helder.
22	754	756	758	756	112	117	118	96	W.	Eenigs. betrokken.
23	754	753	752	756	11	14	15	107	Z. O.	Bewolkt.
24	758	760	757	758	105	124	14	10	N.	Helder.
25	760	759	759	761	162	174	18	154	Z. O.	idem.
26	767	769	768	767	171	186	174	165	O.	idem.
27	770	769	767	768	174	184	201	176	O tem.	idem.
28	768	767	767	768	19	23	22	20	idem.	idem.
29	768	767	767	768	177	24	24	201	idem.	idem.
30	768	767	767	766	165	13	125	153	O.	idem.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	7556	7555	7553	7557	727	942	966	856	Van den 1st. tot den 10e.	
2	7582	7592	7593	7583	846	962	936	840	—— —— 11en. —— —— 20e.	
3	7624	7627	7624	7627	1452	1618	1646	1432	—— —— 21st. —— —— 30st.	
	7587	7598	7596	7589	108	1174	1199	942		

2 's morgens ook regen.
8 iets betrokken.
11 's morgens regen.
15 wind.
17 's namidd. regen.
18 idem idem.
19 's morgens regen.
22 's avonds regen.
23 's morgens regen.
26 Winderig.
29 savonds wind.
30 veel wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7698, Thermometer 10987.

April 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheidingen	Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V		M.	V.				M.	V.
UTRECHT.	89	77	5	3	3	3	2	35	»		72	76
AMERSFOORT.	18	18	1	1	1	1	3	13	»		10	9
RHENEN.	1	6	»	»	»	»	»	1	»		2	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	1	5		»	»	»	»	2	»		6	4
MONTFOORT.	2	3	»	»	»	»	1	1	»		4	5
IJSSELSTEIN.	5	7	»	1	»	»	»	1	»		4	3

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 April 1841.	4 el 00 dm.
14 —— ——	4 — 22 —
30 —— ——	4 — 52 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND APRIL 1831.

GEBORENEN.

op

den 1 April.

Theodorus, Z. van Machiel Kersten.

Maurits, Z. van Salomon van Lier.

Hermina Francina, D. van Gerardus van Piekeren.

Catharina Maria, D. van Joannes Henricus Terlingen.

Gijsberta, D. van Abraham Gerrit Hendrik Kuijper.

den 2 April.

Bernardina Helena, D. van Annie de Groot.

Cornelia Elisabeth, D. van Adrianus Vermeulen.

Arnoldus, Z. van Frederik Willem Ket.

Fredrika, D. van Petrus Boon.

Jacoba Johanna Maria, D. van Nicolaas Clement Osti.

den 3 April.

Helena Hendrika, D. van Petrus Staal.

Everarda, D. van Franciscus van Helsdingen.

Jan, Z. van Hendrik de Braak.

Johannes, Z. van Johannes Schreijer.

Anna Gertruida Petronella, D. van Roelus van der Star.

den 4 April.

Zara Wilhelmina, D. van Willem Parree.

Willem, Z. van Pieter Lens.

den 5 April.

Anthonia Maria, D. van Hendrik Cornelis Goosens.

Maria Johanna, D. van Joannes Jacobus Elling.

Cornelia, D. van Arnoldus van Lingen.

Johanna Lamberta, D. van Antonij Catharinus Vierbergen.

Alida, D. van Johannes Hendricus van Dalen.

Cornelis Hendrikus, Z. van Johannes Henricus Schutter.

Pieter Johannes, Z. van Pieter Voermans.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus de Kruijf.

Willem Lodewijk, Z. van Ludovicus Poessenou.

den 6 April.

Theodorus Marinus, Z. van Gijsbertus Leonardus de Meij.

Geertruida Hendrika Maria, D. van Herman Arnoldussen.

Johannes Adrianus Pieter, Z. van Johannes van Ingen.

Maria Magdalena, D. van Frederik Marinus Drijver.

Ida Anthonia, D. van Jan Hendrik Ruisch van Dugteren.

den 7 April.

Willem, Z. van Paulus Stoltenkamp.

Josephus Hendrikus Johannes, Z. van Franciscus Hermanus Neuhuijs.

Philippus Jacobus Hendrikus, Z. van Casper Melchior Scheepens.

Catharinus Gijsbertus, Z. van Rijnier van der Rijst.

den 8 April.

Maria Megteld, D. van Hermanus Johannes Meessen.

Jan Hendrik, Z. van Johannes Petrus van de Wijngaart.

Maria, D. van Jan Oostveen.

den 9 April.

Johanna Wilhelmina, D. van Theodorus Thijssen.

Jan, Z. van Jacobus Johannes Vermeulen.

den 10 April.

Jacobus, Z. van Jacobus Mansveld.

Isaak, Z. van Hendrik Suijdendorp.

Tijmen, Z. van Tijmen Hamoen.

Willem Dirk, Z. van Willem Smaling.

Johanna Huberta, D. van Dirk Cornelis Wassink.

George Adolph, Z. van Johannes Isaak de Haart.

Alida, D. van Bartholomeus Carels

Paulina Adriana, D. van Hermanus Wennekes.

den 11 April.

Jan Cornelis, Z. van Jan van Luijn.

Cornelia en Gijsberta, Dochters van Ysbrandus de Vreede.

Willem Anthonie, Z. van Johannes Muizert.

Martinus, Z. van Johannes Overbeek.

Isaak, Z. van Benjamin Samuel van Lier.

den 12 April.

Margaretha, D. van Joseph Jäger.

Cornelia, D. van Christiaan Wiesman.

Hendrik Johannes, Z. van Jan Koeleman.

Maria, D. van Arie van Dort.

Johannes, Z. van Jacobus van Vliet.

Hendrikus Anthonius, Z. van Willem Scheer.

Alida Catharina, D. van Jozeph Gerrit Broeder.

den 13 April.

Johannes, Z. van Johannes Broodkoorn.

Maria Johanna Jacoba, D. van Dirk Bon.

Gerardus, Z. van Jan van Wierst.

Petrus, Z. van Hendricus Smit.

den 14 April.

Johanna, D. van Johannes Zambeek.

Johannes, Z. van Adrianus van Dort.

Johanna Maria, D. van Johannes Koff.

den 15 April.

Anthonia Petronelle, D. van Gerrit Hulsman.

Jacobus Cornelis, Z. van Cristoffel de Haas.

Leonard, Z. van Bartholomeus Villevoye.

Theodorus, Z. van Theodorus de Ruijter.
Hendrik Bart, Z. van Jan Hendrik Slangen.
Antonie Cornelis, Z. van Antonie Cornelis Loffelt.
Johanna, D. van Jacobus Jacobs.

den 16 April.

Adriaan Jacob, Z. van Bernardus Ouwejan.
Johannes Gabriel, Z. van Christoffel Cino.
Joseph, Z. van Johannes van de Graaff.
Maria, D. van Pieter van Zwol.

den 17 April.

Stijntje Johanna en Johanna Petronella, Dochters van Willem Cornelis van Gorkum.
Petronella Hendrika, D. van Hendricus Haarts.
Fredericus Johannes, Z. van Nicolaas Wetter.
Johannes, Z. van Johannes Spiennburg.

den 18 April.

Johanna Aletta, D. van Jacobus Beijrends.
Ernestine Marie Louise, D. van François Louis Mollinger.

den 19 April.

Nicolaas, Z. van Jacobus La Maitre.
Cornelia, D. van Johannes Antonius Kottee.
Isaak, Z. van Isaak Achterberg.
Godefridus, Z. van Johannes Bakker.
Theodorus, Z. van Lammert van de Bilt.
Cornelis, Z. van Christiaan Hendrik Jenner.

den 20 April.

Geertruida Maria Josephina, D. van Johannes Friederieus Sabinus van Sorgen.
Gesina Catharina, D. van Hendrik Gies.
Johannes Lambertus, Z. van Lambertus van den Brink.
Jacobus Cornelis, Z. van Coenraad Johannes van Senus.
Hilletje Christina, D. van Willem Hogeweg.
Theodorus, Z. van Anthonius van Maurik.
Jan Hendrik Cornelis, Z. van Johannis Cornelis van Stenis.
Anthonie, Z. van Johannes Sakkers.

den 21 April.

Hendrik, Z. van Maximiliaan Hanjoel.
Maria, D. van Jacobus Philippus Elsing.
Anna, D. van Leendert Gijbels.
Gerarda, D. van Johannes Jacobus Arnoud.

den 22 April.

Willem Cornelis, Z. van Hendrik de Groot.
Pieter Augustinus, Z. van Pierre Augustin de Munck.
Cornelis, Z. van Johannes Visscher.
Naatje Anthonia, D. van Cornelius Bezier.

Antonie van Nooij en Gijsje van Wolfswinkel.

den 16 *April.*

Jan Gerrit Hulleman en Alida de Wit.

den 21 *April.*

Henricus Miltenburg en Gerrigje van der Manden, weduwe.

Willem Fredrik Stramrood en Johanna Louisa Hartman.

Franciscus van Langendonck en Anna Bruns.

Thomas Cornelis van de Mast en Eva van Olderen.

Johannes Smit en Jacoba van Vulpen.

Gijsbert Flier, weduwenaar en Jannigje Koedam.

Jacobus Hermanus Luca, weduwenaar en Anna Elisabeth Roels.

Anthonij Gerrit Ulm en Gerrigje van Piggelen, weduwe.

Jan Prijs en Catharina Aleide Schiebner.

den 22 *April.*

Jonkheer Carolus Theodorus Joannes Bosch van Drakestein en Jonkvr. Barbera Annetta Cornelia Christine Octavie Volkhemer.

den 28 *April.*

Johannes Wilhelmus Rosenberg en Berendina de Mildt.

Leendert Zieleman, weduwenaar en Willemina Grondijs.

Arnoldus Swillens en Petronella Compier.

Johannes Attevelt en Johanna Raasveld.

Pieter Pouw en Adriana Lidt, weduwe.

Gerardus Johannes Cluts en Elisabeth Cornelia Gijsberta Tasking.

Jan Everhardus Dompot en Anna Hermina de Bruin.

Jcannes Henricus Serton on Adriana Matthijsen, weduwe.

TE ZAMEN 35 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 April.

Johannes Geezing, ongeh., 58 j., Groenesteeg.

Levenloze Dochter van Hermanus Polder, kort Ademstraat.

den 2 April.

Antonius Christophorus Hendricus Schikhoff, 61 j., Springweg.

Elisabeth Meijerhoeven, 2 m., Rijnstraat.

den 3 April.

Adriana Johanna Niesen, huisvr. van Petrus Ivo, 31 j., Mariestr.

Reinier Fabritius, ongeh. 29 j., Willemskazerne.

Willem Rietveld, 9 m., buiten de Catharijnepoort.

Maria Wilhelmina Breij, 3 w., Predikheerestraat.

Andries Melis, 5 m., Achterweg.

den 4 April.

Aaltje Straks, ongeh. 33 j., Geerte kerkhof.

Wilhelmina Frederika de Man, 5 m., Stroosteeg.

Anthonia Peters, huisvr. van Jacobus van der Gulden, 64 j., korte Lauwerstraat.

Johannes Cornelis Geijsen, 4 w., Groenesteeg.

Johannes Wagenaar, 51 j., korte Viesteeg.

Catharina Margaretha Storjohann, 1 j. en 6 m., Twijnstraat.

den 5 April.

Willem Boëš, 3 m., Jerusalemst.

Adriana van der Linden, weduwe Hendrik Bruijnink, 67 j., Varkenmarkt.

Anna Petronella de Graaf, 2 j., Groenesteeg.

Albertus de Kok, 65 j., Gaalkopsteeg.

Johanna de Groot, 8 w., Pelmolen.

Martinus Schoonhein, 41 j., Rijnstraat.

Catharina Sophia Tetaken Bouricius van Idema, huisvr. van Mr. Jan Carel Delbeek, circa 40 j., op Oog in Al.

Anna van Rossum, 2 j. en 8 m., Abstede.

den 6 April.

Jacobus Waanders, 6 j. en 7 m., aan 't Zand.

Theodorus Michiel van Wijk, 3 w., Nieuwe Gracht.

Maria de Ruiter, 1 j. en 10 m., buiten de Tolsteegpoort.

Leendert Bonzert, 60 j., Magdalenensteeg.

Cornelis Johannes Verkerk, 42 j., Vinkenburgsteeg.

den 7 April.

Hendrika Meijer, wed. Pieter Bakker, 83 j., Diakonie Armhuis.

Christophelina Anthonia Geijsens, 4 w., A B. C Straat.

Alexander Wijnstok, 7 j., Springw.

Pieternella Maria Cornelia van Haarlem, 8 j., Vreeburg.

Elisabeth Lorentz, ongeh., 56 j., Sint Janskerkhof.

den 8 *April.*

Abraham Zweers, 13 d., Rietsteeg.
Jan van den Bol, 12 d., Koestraat.
Angenitha Molijn, circa 5 j., Ambachtstraat.

den 9 *April.*

Elisabeth Sanders, 8 j. en 8 m., Elisabethstraat.
Levenloze Dochter van Arie Koning, buiten de Weerd.
Cornelia Adriana Niewenhuis, 5 m., buiten de Weerd.
Catharina Visscher, 2 j. en 4 m., korte Lauwerstraat.
Dirk de Kruif Hijdelaar, opgeh., 27 j., Molensteeg.
Levenloze Dochter, Onecht.

den 10 *April.*

Cornelia Messeman, wed. Roelof Zijderveld, 73 j., Groenesteeg.

den 11 *April.*

Jacoba Ouwejan, 4 w., Pelmolen.
Laurens Johannes Schadee, 5 m., Slagtsteeg.
Hendricus Wilhelmus Gerardus Arnoldussen, 4 j. en 3 m., buiten de Tolsteegpoort.
Gerrit Jan van Zijl, ongeh., 21 j., buiten de Weerd.
Elisa Sophia Juliane Storjohann, 6 j., Vroujuttestraat.
Levenloze Zoon van Cornelis Atteveld, buiten de Weerdpoort.

den 12 *April.*

Marinus Filet, 38 j., Steenweg.
Catharina Talen, wed. van Jan van Enter, 69 j., buit. de Weerd.
Adrianus Hendricus Scheepes, 3 j. en 7 m., ABCStraat.
Petronella Hendrica Schultz, 6 j. en 6 m., Zilversteeg.
Johannes Linker, 41 j., buiten de Weerd.

den 13 *April.*

Maria Hendrina Maas, 4 j., achter Clarenburg.
Christiaan Fox, 5 w., Haverstraat.
Heinderijntje Mica, ongeh., 44 j., Bagijnestraat.

den 14 *April.*

Hendrik Knops, 88 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.
Anna Hendriksen, 5 j. en 4 m., Donkerstraat.
Hendrik Stomp, 6 w., Begijnestr.
Helena Maria van Doorn, 4 w., buiten de Tolsteegpoort.

den 15 *April.*

Cornelia Helena Ruijg, 6 w., Varkenmarkt.
Louis Machiels, ongeh. 45 j., Buurkerksteeg.
Cornelia de Jong, ongeh., 22 j., Nicolaikerkhof.
Magdalena van Oost, 5 j. en 6 m., Vreeburg.
Johanna Magdalena Schoeman, 1 j. en 3 m., Hartsteeg.
Maria Christina Wilhelmina Staffhorst, 9 m., Groenesteeg.
Geertruida Peek, huisvr. van Johannes van Nickerken, 78 j., Geertesteeg.
Gerritje van Kesteren, huisvr. van Johannes Adrianus Scheepes, 36 j., ABCStraat.

den 16 *April.*

Joseph van Wensen, 8 j. en 6 m., aan 't Zand.

Cornelia de Vreede, 5 d., buiten de Tolsteegpoort.
Johannes Couwenberg, 21 j., Hospitaal.
Johannes van Dort, 1 j., buiten de Tolsteegpoort.
Johanna Adriana Cornegge, 4 m., buiten de Weerd.

den 17 *April.*

Gijsberta de Vreede, 6 d., buiten de Tolsteegpoort.
Theodorus van Tienhoven, 1 j. en 4 m., Vischmarkt.
Hendrica Helena Mulens, 7 w., Boterstraat.
Johanna Barbas, huisvr. van Christoffel van der Horst, 54 j., Gortsteeg.
Bartje Smit, ongeh., 76 j., aan de Heerestraat.
Maria Tormo, ongeh., 25 j., Hamsteeg.
Johannes Versteeg, 7 j. en 7 m., Achterweg.
Jan Abraham van der Paardt, 55 j., Bregittestraat.

den 18 *April.*

Christina Hendrica Siebelink, 1 j. en 9 m., Springweg.
Lambertus Jacobus Krommert, 6 w., Wijde Doelen.
Klaas van der Wal, 81 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.
Hendrik Jan van Demmeltraadt, ongeh., 40 j., Onder de Linden.
Helena Johanna van Nieuwkasteel, 7 w., Minnebroederstraat.
Marinus van der Horst, 4 m., buiten de Catharijnepoort.
Levenloze Zoon van Gerardus Oudendammer, korte Lauwerstr

den 19 *April.*

Cornelia de Haas, weduwe Willem Duivenhuis, 68 j., Oude Kamp.
Christiaan van Tuijl, 5 m., Klooksteeg.
Jacobus Schuurman, 5 m., Pelmolen.
Jacobus Johannes Houtman, 3 j. en 3 m., Molensteeg.

den 20 *April.*

Elisabeth Kleeuwens, huisvr. van Leviticus van Leeuwen, 62 j., Dorstigehartsteeg.
Johanna de Ruiter, 7 m., buiten de Tolsteegpoort.
Margaretha Grousaard, wed. George Klanck, 64 j., van Wijckskade.
Johanna Dorothea Bätz, ongeh. 59 j., Bezembrug.
Jacoba den Daas, huisvr. van Nicolaas Verheem, 63 j., Vissersteeg.

den 21 *April.*

Hendrik Kroesen, 5 j., Waterst.
Hendrijntje van Asch, 3 m., Hooge Jacobijnestraat.
Anna Brosius, 1 j., aan 't Zand.
Willem Hendrik Kievid, ongeh. 20 j., Vissersteeg.

den 22 *April.*

Geertruida Johanna Esser, ongeh. 17 j., Geertebrug.
Alida Catharina Broeder, 10 d., Volderbrug.
Maria Dirkje Thieme, 5 j. en 3 m., St. Annastraat.
Levenloze Zoon van Christophorus Wintershove, Maliebaan.

den 23 April.

Abraham Theodorus Lankhout, 3 m., Lauwersteeg.

Steven Verbrach, 81 j. en 7 m., Vreeburg.

Jacobus Sander Suijdendorp, 3 j., Zandstraat.

Jacobus Tieland, 1 j. en 4 m., Zandstraat.

Maria van Deudekom, 13 j., Achterweg.

den 24 April.

Pieter Johannes Krijnders, 1 j., Kreupelstraat.

Sara van Lier, 3 j. en 9 m., Zalestraat.

Henri Vasse, 2 j. en 4 m., Nicolai kerkhof.

Johannes George Pheiffer, 77 j., Onder de Linden.

Johanna van Pappelendaam, wed. Laurens Gerardus Pracht, 50 j., Bartholomeus-Gasthuis.

Hendrikus Jacobus de Beus, 17 j., Walsteeg.

Helena Jacoba Rijnbout, ongeh., 39 j., Minnebroederstraat.

Coenraad Hendriks, 7 m., Bergstr.

Christoffel Jansen, 49 j., buiten de Weerd.

den 25 April.

Sara Molhelm, 1 j en 11 m., Vuileal.

Wilhelmina Wilderbeek, ongeh., 18 j. en 9 m., Maliebaan.

Johann Kratz, 68 j., Springweg.

Meintje Lagerweij, 3 j., Rijnstr.

den 26 April.

Gijsbertus Johaenes van Klinkenberg, 72 j, Wittevrouwenstraat.

Johannes du Pree, 72 j., buiten de Weerd.

Geertruij de Jong, huisvr. van Abraham Storm, 32 j., Springw.

Cornelis van Hoeven, circa 11 j., buiten de Catharijnepoort.

den 27 April.

Hendricus Johannes Aarsen, 4 m, lange Nieuwstraat.

Johanna Lamberta Vierbergen, 3 w., korte Smeesteeg.

Franciscus, Josephus Schultheis, 78 j., Jufferstraat.

Pieter Augustinus de Munck, 5 j., kort Ademstraat.

Maria Wilhelmina Swikkers, 9 j., Lauwersteeg.

Johanna van Veldhuizen, 5 w., buiten de Tolsteegpoort.

den 28 April.

Johannes Henricus Voogd, 10 w., buiten de Weerd.

Jan Willem Eggink, 87 j., lange Jansstraat.

Johannes Anthonius Hattink, 2 j. en 3 m., Jacobiekerksteeg.

Eduard Bakvis, 1 j. en 7 m., Walsteeg.

Theodorus Rudolphus van Beek, 41 j., Hospitaal.

Andries Gijsbert van Batenburg, 4 w., buiten de Weerd.

Cornelis Marinus Lagas, 4 m., Nicolaisteeg.

den 29 April.

Johannes Wanders Spiering, 79 j., Oude Mannen en Vrouwenh.

Anthonie Sakkers, 9 d., Florast.

den 30 April.

Johannes Cubas, 5 w., Zilverst.

Johanna Maria Catharina Duisters, 18 d., Molensteeg.

Adriana Rosina Maurer, weduwe Jacob Andel, 71 j., Vreujutteatr.

Jacobus Kimmel, 1 j. en 3 m., Groenesteeg.

Johanna Rietveld, huisvr. van Wilhelmus Brands, 76 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

OVERLEDENEN 148.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Levenlozen.	6.
Verval van krachten	15.
Kinderziekte.	18.
Tering.	25.
Stuipen.	29.
Zaar.	3.
Borstkwaal.	10.
Tanden.	3.
Beroerte.	1.
Klierziekte.	6.
Waterzucht.	5.
Zenuwkoortsen.	5.
Spruw.	1.
Zenuwberoerte.	1.
Gevolgen van een Val.	1.
	129.

Transport.	129.
Krampkolick.	1.
Verzwering in het hoofd.	1.
Slijmziekte.	5.
Slijmhoest.	1.
Zenuwtoeval.	1.
Leverziekte.	3.
Besetting op de borst.	3.
Ontsteking in de ingewanden.	1.
Koorts.	1.
Reuhmatische koortsen.	1.
Ontsteking in de blaas.	1.
Hersenontsteking.	3.
Geelzucht.	2.
	148.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Levenlozen.	3	3	6.
Beneden het jaar.	23	21	44.
Van 1 tot 10 jaar.	17	21	38.
» 10 » 20 »	2	3	5.
» 20 » 30 »	4	3	7.
» 30 » 40 »	1	5	6.
» 40 » 50 »	6	3	9.
	56	59	115.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	56.	59.	115.
Van 50 tot 60 jaar.	3	4	7.
» 60 » 70 »	4	7	11.
» 70 » 80 »	5	5	10.
» 80 » 90 »	4	1	5.
» 90 » 100 »	»	»	»
	72	76	148.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 3 *April* 1841, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een kapitaal, hecht, sterk en wel doortimmerd Huis, Erf en Grond, Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Oude Gracht op den Zuidhoek van de Lange Lauwerstraat, wijk C. No. 87. Verkocht voor *f* 5500.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Zuidzijde van de Lange Lauwerstraat, wijk H. No. 72. Verkocht voor 1120.

No. 3. Een Huis, Erf en Grond, daarnaast, wijk H. No. 71. Verkocht voor *f* 925.

No. 4. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen als voren, bij het Predikheerenkerkhof, wijk H. No. 57. Verkocht voor *f* 820.

No. 5. Een Stal of Werkplaats, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht ten Oosten van de gewesene Waardpoort in de eerste Achterstraat, wijk H. No. 95. Verkocht voor *f* 440.

No. 6. Twee Huizen onder één dak, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Noordzijde van de Varkenmarkt op den hoek van de lange Hamsteeg, wijk C. No. 633 en 634. Verkocht voor *f* 1,200.

Door den Notaris H. VAN OMMEREN.

No. 1. De Buitenplaats Rozendaal, gelegen onder de Gemeente Achttienhoven aan de Zuidzijde van de rivier de Vecht, met Tuinmanswoning, Koetshuis en Stalling, alsmede Tuin- en Hooilanden, Bosschen, enz., te zamen groot 13 Bunders, 56 Roeden en 57 ellen. Verkocht voor *f* 21,700.

Den 10 April door den Notaris N. DE GRAAFF.

No. 1. De Buitenplaats Zorgvliet, gelegen te Achttienhoven aan de Vecht met Heerenhuizing en Koetshuis, benevens een hecht en sterk Gebouw achter het Heerenhuis met Paardenstal, alsmede Tuin en een perceel Weiland, te zamen groot 4 Bunders, 87 Roeden 10 Ellen. Verkocht voor *f* 7,840.

No. 2. Eene Hofstede, staande en gelegen in de Gemeente Maartensdijk aan de Noordzijde van de Nieuwe Wetering, No. 156, met Stalling voor Koeijen en verder aanbehooren, mitsgaders 4 Bunders, 63 Roeden, 42 ellen goed Bouwland. Verkocht voor *f* 750.

Door den Notaris H. VAN OMMEREN.

No. 1. Een Winkelhuis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht in de Predikheerenstraat, wijk H. No. 417. Verkocht voor *f* 1125.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Oostzijde van de Wijdesteeg aan het Begijnhof, wijk H. No. 341. Verkocht voor *f* 2,020.

No. 3. Een Huisinge en Erf, staande en gelegen als boven in het Hekelsteegje, wijk D. No. 384. Verkocht voor *f* 630.

Door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Eene Huisinge tot eene Affaire ingerigt, binnen Utrecht aan de Zuidzijde van de Zalestraat, wijk E. No. 366. Verkocht voor *f* 3,250

No. 2. Eene Huisinge, Erve, Grond en Plaats, te Utrecht buiten de Tolsteegpoort, aan de Noordzijde van de Gansteeg, wijk K. No. 273. Verkocht voor *f* 1,450.

Den 17 April 1841, door denzelfden Notaris.

No. 1. Eene Heerenhuizinge, Erf en Grond, met Kelders en Kluizen, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Oude Gracht nabij de Romerburgerbrug, wijk B. No. 4. Verkocht voor *f* 7000.

No. 2. Een Koetshuis met Stalling voor vijf Paarden, gelegen in de nabijheid van voorgaand perceel, wijk B. No. 878. Verkocht voor *f* 1,600.

No. 3 en 4. Twee Woningen achter voormeld Koetshuis en Stalling, wijk B. No. 874 en 875. Verkocht voor *f* 760 en *f* 700.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT. 1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 138).

Muiterij van het gehuurde krijgsvolk. — Tweespalt onder hetzelve. — Nadeel door de IJsselsteinschen den Utrechtschen toegebragt. — Lalaing *en* Salazar *vallen met 4000 man in het Sticht. — Het slot te Harmelen bemagtigd. — Barneveld door de bisschoppelijken bezet. — Edelmoedige daad van* Jan van Schaffelaer. *— Het slot ter Haer ingenomen en vernield. — Het Sticht plotseling door* Lalaing *verlaten. — Hoorn ingenomen. —* Walraven van Brederode *in het bezit van Vianen hersteld. — Vertrek van* Zwanenburch. *— Gevecht bij Everdingen. — Schoonerwoerd door* Jasper van Kuilenburg *hernomen. — Het slot Gerestein komt door verraad in handen van Bisschop* David. *—* Gerrit *en* Steven van Zuylen van Nyevelt *door hem in kluisters geslagen.*

De slechte toestand der geldmiddelen maakte het ondoenlijk om het vreemd krijgsvolk behoorlijk te betalen. Zelfs was de stad reeds aanzienlijke sommen aan hetzelve

wegens achterstallige soldij verschuldigd. De gegronde vrees voor den aantogt der Hollandschen liet echter niet toe, zich van die krijgsbende te ontslaan; ook zoude dit zonder afbetaling moeijelijk geweest zijn. Daarbij vereischte, zoo als wij reeds opmerkten, de begeleiding van levensmiddelen naar de stad, telkens eene zeer sterke magt, zoodat ook in dit opzigt de voorzigtigheid het in dienst houden der krijgsknechten gebood. Dan, het ophouden van betaling der soldij, voerde de onvergenoegdheid dier ruwe bende ten top, en ieder oogenblik dreigde dit gemor in eenen opstand uit te barsten. Werkelijk vond dit plaats bij gelegenheid dat de op nieuw door Gijsbert Zas te Arnhem opgekochte en te Amersfoort aangekomen voorraad koren naar Utrecht zoude worden vervoerd. Men had onlangs de gewapende dienst der burgers ten opzigte der onderscheidene te verrigten togten, op eenen geregelden voet gebragt, door de toerbeurten te bepalen van elk der vierendeelen, waarin de weêrbare burgers afgedeeld waren (1). Het vierendeel over hetwelk Gerrit Zoudenbalch en Tijman Ysbrantsz. als *Homans* waren aangesteld, zoude ditmaal de begeleiding uitmaken. De Burgemeester Jan

(1) Wanttet van noide is tot vele tyden, reysen te doen, om die provianden over te veyligen, ende oick andere reysen te doen daer dat dyenen sall, soe laet die Raet weten enen ygcliken, dat die Stadt gedeylt is aen vieren, te weten, dat elcke cloppers volck die reysbaer syn, gedeylt is aen vieren. Ende tot wat tyden een vierendeel daervan wt geboden wort, dat sal dan reysen en als men dan noch een vierendeel biedt; soe sal dat vierendeel dat voergeboden was dan rusten, ende waert dat men die helfte bode, soe sel die andere helfte dan rusten ende dat sel voirt ommegaen, ten waer of men ze al bode, soe soude sy al gelyck reysen, byt verboeren van vyf ponden van elken persoen enz. Buurspraakboek p. 4t verso.

de Coninck gelastte dit insgelijks aan de krijgslieden, die dit in het eerst volstrektelijk weigerden, voor en aleer zij behoorlijk waren afbetaald; doch door den gezagvollen toon van de Coninck tot zwijgen gebragt, verlieten zij te zamen met de burgers de stad, doch aan den Amertfoortschen berg genaderd, scheidden zij zich eensklaps van de burgers af, roerden de trom, waarna de kwartiermeesters naar Zoudenbalch en Ysbrantsz. toetraden en hun te kennen gaven, dat, indien zij niet op staanden voet beloofden de achterstallige soldij aan hen en hunne onderhoorigen bij de terugkomst in de stad te voldoen, zij de wapenen tegen hen keeren en hen met de burgers aan de Hollandschen of Bisschoppelijken te Wijk zouden overleveren. In dezen netelijken toestand bleef hun niets anders overig, dan deze belofte af te leggen, en beiden stelden zij zich ieder voor de helft voor deze uitbetaling verantwoordelijk. De voetknechten hiermede te vreden gesteld zijnde, vervolgde men den togt, en des avonds werden 175 wagens proviand behouden in Utrecht binnen gebragt.

Onmiddellijk gaven Zoudenbalch en Ysbrantsz. verslag van het voorgevallene aan den engen Raad, die daarop tegen den volgenden dag opgeroepen, tot het doen eener gedwongene geldleening besloot: 1000 der meest gegoedste personen werden bevolen elk aan de stad tegen 2 Rg. jaars lijfrenten, 9 Rg. te leenen.

Deze opbrengst nogtans was niet toereikend, zoodat men zelfs genoodzaakt werd huis aan huis, zonder onderscheid, van de burgers de bepaalde som ter leen te vorderen; bij weigering werden hunne goederen ter waarde van 5 pond verpand, en niet eer de aflossing

toegelaten, dan na de ontvangst der vastgestelde leening (1).

Hoewel nu het krijgsvolk gedeeltelijk te vreden gesteld was, hadden er evenwel binnen de stad tusschen deze woeste benden, waarbij geene de minste krijgstucht heerschte, de ergelijkste tooneelen plaats, en werd de rust der inwoners telkens op eene treurige wijze verstoord. Op Zondag na St. Martijns Schuddecorf, had er tusschen de gezellen van de *gruentent* en de Utrechtsche *stal*broeders (ruiters) eene hevige tweespalt, die niet zonder bloedvergieten afliep, plaats, nabij de St. Jacobskerk, terwijl de burgers in dezelve de Vesper bijwoonden. Hoewel men de deuren op het vernemen van dezelve had gesloten, drongen de op de vlugt geslagenen der *gruentent* echter met geweld van de zuidzijde in de kerk, vervolgd door eenen uitgelatenen hoop stalbroeders, waardoor ook deze heilige plaats (2) het tooneel oplèverde van de woestheid dezer vreemde huurlingen. Vandaar trokken zij naar de Plaats en bezetten dezelve. Hier zocht men hen door goede woorden te bewegen rustig huiswaarts te keeren. Men slaagde hierin gelukkiglijk, zonder dat men echter op de hoofdaanleggers eenige straf durfde uit te oefenen. Naauwelijks was men van dezen schrik bekomen, of op den 9 Julij verspreidde zich alom het gerucht, dat onverhoeds een 40 tal IJsselsteinsche ruiters op nieuw buiten de Katrijnen poort alle de koebeesten en paarden, ten getalle van ongeveer 120 stuks

(1) Matthaeus p. 470, 71

(2) Er werd aan de Priesters van St. Jacob verboden dienst in de kerk te doen, voor dat dezelve plegtig gezuiverd was van het in dezelve vergoten bloed.

uit de velden hadden weggedreven. Om dezen roof te gezwinder en veiliger ten uitvoer te brengen, had ieder ruiter achter zich te paard een' vluggen voetknecht gezeten, die het vee uitsloeg, terwijl de ruiters hen voor overval beveiligden. Zij bragten dien rijken buit ongestoord in IJsselstein binnen, want het krijgsvolk wilde zich tot de vervolging niet laten gebruiken, voor dat zij geheel waren afbetaald. Eenige dagen daarna, den 16 Julij, leden die van Utrecht op nieuw een gevoelig verlies. Twee groote vaartuigen met proviand en buskruid geladen en bestemd voor het blokhuis aan de Vaart, vielen des avonds den IJsselsteinschen, die van den toevoer werden verwittigd en zich in hinderlaag stelden, in handen; terwijl derzelver begeleiding van 100 krijgslieden, geheel door hen verslagen werd.

Doch eene grootere verslagenheid bragt in Utrecht de onheilspellende tijding te weeg van het aanrukken van het Hollandsche leger, 4000 man sterk, onder aanvoering van den Stadhouder zelven en van den veldheer Petit Salazar. Hetzelve was tevens behoorlijk voorzien van grof geschut en belegeringstuig, en werkelijk vertoonde zich Salazar met hetzelve den 16 Julij voor het slot Harmelen, toenmaals in eigendom bezeten door Gysbert van Zuylen van Nyevelt. Men gaf het slot op de eerste opeisching over. 22 Man werden krijgsgevangen gemaakt, terwijl het slot zelve geheel geplunderd en in de assche werd gelegd.

Denzelfden dag trokken de Bisschoppelijken onder bevel van Jan van Schaffelaer uit Roosendaal, namen bezit van het dorp Barneveld, en verschansten zich in den toren der kerk, welke kort daarop door de Utrechtschen, die te Amersfoort en Niekerk lagen, belegerd en hevig beschoten werd. Men wilde zich op

genade overgeven: doch die van Amersfoort bijzonder op den aanvoerder gebeten, wilden hieraan geen gehoor geven, voor dat zij Schaffelaer uit de schietgaten van den toren hadden geworpen. Zijne manschappen dit weigerende, nam deze edelman het in de geschiedenis zoo zeer vermaard grootmoedig besluit, zich zelven in de handen des vijands te werpen. *Lieve gesellen, ic moet immer sterven*, zeide hij, *ic en wil u in geenen last brenghen.* Hierop begaf hij zich naar den omgang, sprong van den toren af en werd onmiddelijk afgemaakt (1).

Inmiddels was Lalaing naar het slot ter Haer, Dirk van Zuylen, den broeder van Gysbert toebehoorende, getrokken. Naauwelijks had zich het leger rondom hetzelve gelegerd of het geschut werd geplant en het slot zoo heviglijk beschoten, dat de belegerden zich tot de overgave genoodzaakt zagen, daar zij des nachts het teeken van vuur niet zagen, hetwelk Dirk van Zuylen hun volgens afspraak zoude geven, in geval hij in staat mogt zijn, met de hulp der burgers hen van den vijand te kunnen ontzetten. Ook dit slot werd geplunderd en verbrand, en al de weêrbare manschap, 30 man sterk, krijgsgevangen gemaakt. Hetzelfde lot trof het versterkte huis van Joost van der Mey, hetwelk digt nabij het slot stond. Hier echter werden, na eene woeste bestorming, alle de buurlieden, ten getalle van 23 man zonder genade over den kling gejaagd. Men had namelijk, hetzij door toeval, hetzij uit moedwil, een der Hollandsche krijgslieden uit dit huis met een haakbus getroffen, terwijl de Stadhouder over de overgave handelde, en natuurlijk had dit de gramschap der Hollandschen ontstoken.

(1) Matthaeus l. l. p. 475.

In de stad Utrecht zelve verwachtte men nu ieder oogenblik het Hollandsche leger voor de poorten, en men stelde zich niet anders dan eene ernstige belegering voor; toen deze vrees eensklaps plaats maakte voor de zoo blijde en geheel onverwachte tijding, dat Lalaing plotseling met zijne geheele krijgsmagt naar West-Vriesland was opgetrokken.

De Stadhouder namelijk had, op het oogenblik dat hij verder zijnen krijgstogt wilde voortzetten, het berigt ontvangen van de verrassing der stad Hoorn door de Hoekschen. Onmiddellijk zond hij zijne bevelen af naar van Egmond en Philips van Wassenaer, om vereenigd met de steden Delft, Haarlem en Amsterdam onverwijld naar deze stad op te rukken, terwijl hij zelve hen zoo spoedig mogelijk met zijn leger op den voet zoude volgen. Velen der verdrevenen Hoekschen uit Hoorn hadden zich te Utrecht en Amersfoort opgehouden, en rustten niet voor dat zij met de ballingen die zich in Friesland bevonden een' toeleg hadden gemaakt, om deze stad weder aan hunne zijde te brengen (1). De Utrechtschen waren hun hierin behulpzaam, door hun eenige krijgsknechten onder bevel van Jan van Middachten (2), Adriaan van Naaldwijk een

(1) Zij hadden dit met eenige Utrechtsche krijgslieden reeds beproefd op St Blasiusdag, doch de aanslag mislukte, en verscheidene vonden bij die gelegenheid in de Zuider-zee hunnen dood, waaronder zich de verdreven hoeksche Burgemeester van Hoorn bevond. Matthaeus I, l. p. 474.

(2) Matthaeus pag. 474. Ende die stat van Utrecht had daer enen goeden man gesent, welck syn naem was Jan van Middachten mit een deel knechten. Wagenaar (deel IV. pag. 211.) vermeldt deze omstandigheid minder duidelijk, daar hij zegt, dat de Hoeksche ballingen eenige knechten onder deszelfs bevel in dienst namen.

hevig hoeksgezinden en Peter van Nuys tot die onderneming toe te schikken (1), terwijl zich tevens twee Friezen van den Schieringer aanhang, met name Wijbe Jarigs en Homme Lieuwes bij hen voegden. Hunne geheele magt bestond uit slechts 60 man, met welke zij den 12 Julij des morgens ten 4 ure de stad overrompelden en de Hoekschen in 't bewind herstelden. De stad weldra door het Hollandsch leger omsingeld; verdedigde zich met den meesten moed.

Driemaal werd Maarten Velaar, aan het hoofd der Kabeljaauwschen, bij het bestormen der noorderpoort afgeslagen. Bij den laatsten aanval verloor hij het leven; doch toen de Stadhouder zelve aan het hoofd van 6000 man den aanval begon, bukte de stad voor de overmagt, en werd Zaturdag den 20 Julij na een hevige bestorming ingenomen. Van Middachten en Naaldwijk sneuvelden op de wallen, terwijl de twee Vriesen werden gevangen genomen. Zoo was dan, na de herovering van deze stad, geheel Holland weder Kabeljaauwsch.

Tijdens nu Lalaing met zijn leger voor Hoorn lag, was de stad Vianen weder in bezit gekomen van den Heer van Brederode. Gebrek aan geld, om het morrend krijgsvolk te betalen, de last van den Hertog van Gulick ontvangen, om op verbeurte zijns leens naar zijn gewest terug te keeren, hadden Zwanenburch doen besluiten de stad te ontruimen en tegen betaling eener bepaalde somme gelds dezelve aan Brederode terug

---

(3) Deze laatste voerde als kwartiermeester het bevel over 9 man, die hij slechts zes dagen, dus gedurende hij *die reyse tot Hoorn dede* in dienst der stad aannam. Kameraars-Rekening van Peter Trinde.

te geven. Verscheidene malen had hij zich tot den Burggraaf gewend, zijne vrees te kennen gevende, dat het onbetaald blijven zijner manschappen tot treurige gevolgen voor deszelfs zaak zoude aanleiding geven, daar het krijgsvolk hem reeds bedreigde, de stad Vianen aan Holland te zullen overleveren. Alle zijne vertogen nogtans bleven vruchteloos. Vermoedelijk zag Montfoort geen middel om aan zijn verzoek te voldoen. De Bisschop en de Heer van IJsselstein integendeel, van den benarden toestand van Zwanenburch bewust, deden hem de gunstigste voorslagen, indien hij aan hen de stad wilde in handen stellen. Dit echter bleef hij, getrouw aan zijne verbindtenissen, volstandig weigeren (1). Het gerucht eindelijk dat eene magt uit de stad Utrecht zelve hem in Vianen zoude komen belegeren, en hem tot de overgave noodzaken, maakte een einde aan alle zijne aarselingen, en onmiddellijk wendde hij zich tot den Grave van Hoorn, die zich destijds bij den Heer van Brederode te Woudrichem bevond, met het zeer ernstig verzoek, als bemiddelaar tusschen Walraven en hem te willen optreden. De denkwijze der Regering van Utrecht omtrent de inneming van Vianen, konde tronwens Zwanenburch niet onbekend zijn gebleven. Hoewel die verrassing door hem op bevel en raad van Montfoort, en met medeweten van eenige der regeringspersonen geschied was, en hij zich derhalve in alle gevallen op dezen konde beroepen, vreesde hij nogtans in vele moeijelijkheden met het ligchaam des Raads te worden gewikkeld, daar hij toch buiten last en toestemming van denzelven gehandeld en dus eene vijandelijke daad

(1) Johannes à Leidis l. l. cap. LXXV. p. 737.

gepleegd had. Ook zijne eigendunkelijke handelwijze daarna, en zijne openlijke verklaring, dat hij Vianen ten zijnen eigen behoeve bezet hield, konden, hoewel hij daartoe door de omstandigheden werd genoodzaakt, als beschuldigingen tegen hem worden opgeworpen. Dit alles meende hij te ontwijken, door Vianen weder in handen te stellen van deszelfs wettigen Heer. Van de zijde der Vianasche burgers, werd de ontruiming der vreemde krijgslieden ook van dag tot dag vuriger gewenscht. Ondragelijk was de overlast, die deze roofgierige bende, bij de burgers ingelegerd, hun aandeed. Met vreugde vernamen zij derhalve het voornemen van Zwanenburgh om Vianen voor losprijs aan Walraven over te geven. Er werden dan ook door den veldheer bij monde van Frederik van Zevender aan Brederode dienaangaande voorslagen gedaan. Brederode betoonde zich bereid de 2500 R. G. voor losprijs van Vianen te geven.

Doch hetzij Walraven die som niet zoo gereedelijk van zijne vrienden, die hem dit voorschot beloofden, konde verkrijgen, hetzij hij zelve eenige hoop voedde van door andere middelen in het regtmatig bezit der stad te kunnen geraken; de zaak bleef vooreerst zonder gevolg, zoodat Walraven de bastaard met eenige voorname burgers besloten, zelven die zaak met den veldheer te vereffenen, en dit geld bij de ingezetenen op te nemen. Intusschen vervoegden zij zich insgelijks tot den Grave van Hoorn met verzoek, om als middelaar op te treden, die dan ook kort daarop, terwijl men zich bereids onledig hield met de inzameling der gelden, zelve in de stad verscheen, als gevolmagtigde van Walraven, en met Zwanenburch en Andries van Belle onderhandelde;

de een zonde de som van ongeveer 5000 gulden, de andere de som van 500 à 600 tot losprijs ontvangen. Dan, terwijl deze Heeren, nadat alles geregeld was en de sleutels der stad in handen der burgers waren gesteld, vriendschappelijk aan den disch waren gezeten, werd hun onverwachts de tijding gebragt, dat Joris de Bastaart met 300 à 400 manschappen voor de poort aan de zijde van Gosinchem zich vertoonde en eenen aanslag scheen in den zin te hebben. Ook had men ontdekt, dat er reeds eene opening nabij de poort was gemaakt, ten einde de verrassing te begunstigen, terwijl sommige burgers reeds van de wallen met pijlen op de krijgsknechten begonnen te schieten. Verschrikt sprong men op, Zwanenburch in woede ontstoken tegen den Graaf, aan wien hij dien verradelijken aanslag toeschreef, begaf zich in allerijl naar de bedreigde plaats, waar de beweging tusschen de krijgslieden en burgers ontstaan, op het punt stond van in een bloedig gevecht te ontaarden. Van Hoorn wierp zich tusschen beiden, en het gelukte hem niet dan met veel moeite de rust te herstellen; spoedig werd Zwanenburch overtuigd van de ongegrondheid zijner vermoedens tegen hem, daar de poort, die naar Utrecht leidt voor hem en de zijnen niet gesloten werd gehouden, hetwelk het geval niet zoude zijn, indien men iets kwaads tegen hem in den zin had (1). Evenwel verkoos Zwanenburch de poorten weder door zijn eigen volk te laten bezetten tot op het oogenblik van den aftogt. Weldra reden kort daarop, des namiddags van den 19 Julij, van Hoorn en Zwanen-

(1) Proces l. l. 192.

burch beiden gezamenlijk de stad uit, en Vianen was ontzet. Zwanenburch had zich van geleibrieven van den Bisschop, van de Heeren van Kuilenburg en van IJsselstein voorzien voor zich zelven, 50 krijgslieden en 2 wagens, om door hunne landen huiswaarts te trekken. Aan de grenzen van den lande van Kuilenburg nabij het dorp Everdingen komende, werd hij den Heer van Brederode met de 100 Kuilenburgsche burgers, hem door den Heer van Kuilenburg toegevoegd, alsmede Joris en eene menigte landvolk van den lande van Ameyde en Woudrichem gewaar (1). Het was Joris die bijzonder op Zwanenburch was gebeten, omdat deze hem tijdens de inneming der stad, persoonlijk had gevangen genomen en naar Utrecht laten voeren, alwaar hij dadelijk echter weder op vrije voeten werd gesteld. Deze beleediging konde hij niet vergeten, en begeerde daarvan eene openlijke voldoening. » Uw Heer, zeide hij tegen de dienaren van Zwanenburch toen zij hem naderden, zal hier niet voorbijgaan, zonder mij die voldoening te hebben gegeven Van Hoorn dit vernemende, wenschte allen verderen twist te vermijden, en trachtte Joris tot reden te brengen, door hem uit naam van Zwanenburch die voldoening te geven; doch de vergramde Joris weigerde die betuiging van den Graaf aan te nemen. Dit verbitterde van Hoorn dermate, dat hij hem zijne werpspies toewierp, zeggende: » vuile boef daar gij zijt, om uwentwil ben ik bijna voor » een verrader aangezien geworden." Joris liet hem hierop hunnen weg vervolgen, en van Hoorn bragt

(1) Matthaeus l. l. p. 476, 477.

Zwanenburch bij Walraven van Brederode (1). Met koelheid werd hij door dezen ontvangen, terwijl de rekloverste van zijne zijde in verontschuldigingen uitweidde, betuigende; dat de inneming van de stad Vianen geschied was op last van Montfoort en hen, wier namen hij hier op schrift hem overgaf, namelijk van Dirk van Zuylen, Jan de Coninck en Gerrit Zoudenbalch; doch eindigde nogtans, met Walraven vergiffenis te bidden voor de vijandelijkheden ten zijnen opzigte gepleegd. Men nam hierop afscheid, en Zwanenburch vervolgde zijne reis, vergezeld van 60 ruiters en 100 voetknechten; te Kuilenburg ontsloeg hij een gedeelte zijner ruiterij; daar de verzochte geleibrief van Zwanenburch slechts voor een bepaald getal der zijnen uitgereikt was, werden de overigen, ten getalle van 50 man, door den Heer van IJsselstein krijgsgevangen gemaakt (2).

Wat den Heer van Brederode betreft, vergezeld van den Grave van Hoorn, had deze zich naar Vianen begeven, waar de Geestelijkheid hem, van de geheele Gemeente gevolgd, bij de Lekpoort in statelijken optogt te gemoet kwam, en hem na eene plegtige begroeting vervolgens naar de kerk begeleidde, alwaar men gezamenlijk dankoffers ten hemel opzond voor de bevrijding van Vianen en den terugkeer onder het bestuur des Heeren van Brederode (3). Stiptelijk en gestrengelijk deed men vervolgens onderzoek naar degenen, welke verraderlijk de stad aan Zwanenburch hadden overgele-

(1) Procus l. l. p. 191. sqq.
(2) Matthaeus l. l. 477.
(3) Johannes à Leidis l. l. p. 738 en 739.

verd. De meesten die van Baest aankleefden waren ontvlugt, één slechts viel den Heer van Brederode in handen (1). Hij werd, na gepijnigd te zijn, in den toren St. Paul, bij een vonnis der Schepenen ter dood veroordeeld en onthalsd, en zijn hoofd werd ten toon gesteld op hetzelfde torentje, digt bij hetwelk Zwanenburch met zijne krijgslieden was in de stad gekomen (2). Wat van Baest, den hoofdaanlegger betreft, wij vinden van hem aangeteekend, dat hij, kort na de inneming der stad, genoodzaakt was zich uit dezelve te verwijderen, daar hij bij Zwanenburch en de zijnen in ongenade verviel, die van den verrader een afkeer gekregen hadden (3).

Hij begaf zich daarna in dienst van Montfoort, en onthield zich voorts te Utrecht en te Montfoort onder den Ritmeester Jan Vynck, het bevel over eenige ruiters voerende (4). Hij onderscheidde zich ook toen, door zijnen woelzieken geest en woeste geaardheid; men vindt onder anderen van hem aangeteekend, dat hij met zijne onderhoorigen in het huis van Anthonis van Wijnesen, Kanonnik van St. Pieter op eenen avond gewel-

---

(1) In den jare 1484 (des Vrijdags na scholaster) werd een der zelven Henrick Koenensz. van Vianen, bij raadsbesluit aan de Schepenen ter terechtstelling als een gevelder overgeleverd, *alsoe hij sijnen geboeren heer en die stede van Vyanen ende oick onsen stadt van Utrecht mit* Henrick van Nyevelt *en méer ander geweldelycke overvallen heeft, den luyden met haer genomen en heeft helpen nemen en beroven.* Proces l. l. 3oo resto. Raads-dagelijksch boek 1484.

(2) Proces l. l. p. 193. verso. Verklaring van van den Grave van Hoorn.

(3) Proces l. l. p. 737.

(4) Kameraars Rekening van Claes Jansz. 1482—1483.

dadig indrong en hem van alle zijne gelden en kleinnoodiën beroofde (1).

Denzelfden dag, den 19 Julij, waarop Vianen door Zwanenburch ontruimd werd, deed Montfoort met een gedeelte Utrechtsche burgers eenen strooptogt tot onder het gebied van Oudewater, en voerde uit de landerijen 150 staks beesten naar Utrecht. Hij had thans geene ontmoeting met die van Oudewater te vreezen, daar al het krijgsvolk, aldaar in bezetting, met vele burgers naar Hoorn waren opgetrokken.

---

(1) Zie hier de oomprontelijke verklaring van wege de Geestelijkheid:

Des Vrydages na Sinte Valentinus dach.

Opten dach van huden, gaven die geschicten van der ecclesi den Raede te kennen, dat Heer Anthonys van Wynsen Canonie tsinte Peter een asschelwoensdach 's avonts van enigen binnen der stat wesende groeten overlast ende ondaet geschiet soude wesen, begerende een voersien daerinne te hebben. Ende seyde heer Anthonys voirz. alse dat opten selven dach tsavonts te VI uren, dier hy in synre doeren stonde, gekomen syn twee personen, te weten Gysbert van Baest ende een ander die hy niet en kende en Gysbert voirz. tradt in syn huis en seyde, Heer Anthonys, *Got gove u goeden avont*, Gysbert van Baest antwoerde: *Got gove u goeden avont heer*, *weer is u meecht*, Heer Anthonys is gegaen in den Zaell, ende heeft die doer toegedaten en Gysbert voirz. sprack die meecht, dat sy die poerte voer op dede, sy meynden dat Gysbert wt van tkerkhoff aff gaen wolde, ende hielt die poerte geopent, daer een deel ruteren ende gesellen inne gekomen syn, ende hebben vele hantieringe gehadt willende daer bliven eten. Heer Anthonys is op syn camer gegaen en die toeslutende, ende is ten laetsten van verveernisse ten vensteren wt gevallen. Ende dese voern. knechten hebben den saell opgesloten, syn camer ende vele sloten van den selven van syn scapevoell op syn contoer opgeslagen ende daer wtgenomen gelt, cleynoten, tabberden ende ander goet soe hy dat in schryft den Raide overgelevert heeft. Raads-dagelijksch boek 1483.

De maand Julij vooral kenmerkte zich door geduurige vijandelijkheden en korte doch hevige schermutselingen tusschen de wederzijdsche partijen. Zoo had er digt bij het dorp Everdingen den 21 Julij een bloedig gevecht plaats tusschen de buur- en landlieden van Everdingen en Kuilenburg en 44 Hollandsche krijgslieden, in hetwelk de eersten de overhand behielden, de voetknechten met achterlating van 10 dooden en vele zwaar gewonden op de vlugt dreven, hen achterhaalden en allen gevangen maakten. Dit krijgsvolk lag op den huize van Schoenerwoerd, en rigtten in de landen van Hagestein en Kuilenburg groote verwoestingen aan. Na deze behaalde zegenpraal, toog al het landvolk voor den toren van Schoenerwoerd. Jasper Heer van Kuilenburg (1) had dit zoodra niet vernomen, of hij zond er groote bussen en schermen heen. Den volgenden dag begaf hij zich in persoon, verzeld van zijnen oom Everwyn derwaarts. De voetknechten die op den toren waren, gaven zich, 14 in getal, op lijfsgenade over; hun werd veroorloofd met behoud van hun goed van den toren te gaan, mits belovende *oervede* af te leggen aan den Heer van Kuilenburg. Doch Jan van Heemstede hun aanvoerder weigerde zich over te geven. De groote bus werd derhalve op den toren gerigt de kerk stormerderhand ingenomen en Heemstede met zijne overige manschappen krijgsgevangen gemaakt. Deze vooral had door zijne strooptogten veel onheil aan den lande berokkend.

---

(1) Zoon van Gerard, Heer van Kuilenburg, was de 13e Heer, en getrouwd met Johanna van Bourgondien, dochter van Anthonis Bastaart van Philip-den Goede.

Maar hadden de Utrechtschen eenig voordeel behaald, zoo ondervonden zij van eene andere zijde het gevoelig verlies van het slot Gerestein (1), hetwelk aan Gerrit van Zuylen van Nyevelt toebehoorde en door hem werd verdedigd. Dit slot kwam door verraad in de magt van den Bisschop. De kerkvoogd had Jan Misselink en der in dienst van Gerrit zijnde manschappen, door geld tot dit verraad omgekocht (2). Op St. Jacobsdag des morgens bij het aanbreken des dageraads, werd Gerrit van Zuylen van Nyevelt alsmede Steven van Zuylen van Nyevelt Stevensz. zijn oom (3), mitsgaders den Hoofdman Jan van Aller (4) met nog 19 man gevangen genomen. Onder dezen bevonden zich behalven Steven van Zuylen van Nyevelt, sommigen die den togt naar Leiden in 1481 hadden bijgewoond. Zij werden gevankelijk naar Wijk

(1) Waarschijnlijk is deze riddermatige hofstad in de famille van Zuylen van Nyevelt door het huwlijk van Steven van Zuylen van Nyevelt met Gysberta van Gerestein zijne tweede vrouw, in 1442. Zijne eerste vrouw was Elisabeth van Oye. In 1477 werd hij door David van Bourgondiën met hetzelve beleend. Het verbleef aan deze famille tot 1648.

(2) *Ende die Bisscop gaf den coopman syn gelt binnen Wyck.* Matth l. l. p. 479. Deze woorden duiden, mijns inziens, geen twijfel van de omkooping des kerkvoogds.

(3) Deze was de zoon van Steven van Zuylen van Nyevelt en is ongehuwd gestorven.

(4) In de Kameraars-Rekening van Pieter Trinde, vindt men alleen de namen opgeteekend van drie gevangenen op de Haer gemaakt, namelijk Knoep, Jan Otter en Jan van Nuus. Een hoofdman met name Jan van Aller, wordt onder de zoo naauwkeurige opgave der in stads dienst aangenomen bevelhebbers en manschappen niet gevonden.

bij Duurstede gevoerd, en de Zuylen's onmiddellijk in zware kluisters geslagen. David niet te vreden met deze edelen in zijne magt te hebben, zond zijne dienaren naar het slot Gerestein, om al hetgeen vervoerbaar was, naar Wijk over te brengen. Niet alleen de goederen, geld en kleinoodiën, maar ook 40 stuks beesten werden, op last van den Bisschop weggevoerd. Al hetgeen niet konde vervoerd worden, als bedden en andere meubelen, werden in het huis gebragt om met hetzelve een prooi der vlammen te worden. Dit alles was het werk van David van Bourgondiën.

(De voortzetting volgt.)

EXTRACTEN UIT HET DIVERSORIUM VAN BISSCHOP *DAVID VAN BOURGONDIEN.*

(In het Provinciaal Archief te Utrecht.)

I. *Quytscheldinge van een horig persoon uyt der echte. fol. 35. §. 30.* (1).

David van Bourgondien by der genaden Gods Bisschop t' Utrecht maken kond allen luyden, dat wy ter eeren Godes Wycher Henriks van Griethoern, die den goeden Sint Meerten onzen Patroon ende ons

(1) Vergelijkt: Eichhorn Geschichte des Deutschen Rechts. en Kindlingen, Geschichte des Deutschen horigsrechts.

horig, ende in der echte der hoerige luden verbonden is, vermids dat zyn opzet is een Priester ofte een geordend man te worden, uyt der echte ende der horigheyd gelaten, ende daer af gevryet hebben, laten ende vryen mid desen tegenwoordigen onzen brieve, mid zoedane vorwaerden waer 't zake dat hy binnen tien jaren naestkomende na datum 's briefs geen geordend man ofte Priester en worde, ende bleve, zo zal hy ons ende onze nakomelingen Bisschoppen tot Utrecht verbonden wesen, ende blyven in der horigheyd ende echte, gelyk hy te voren was, ende zyne ouders daar hy afgekomen is. In oirkonde 's briefs bezegeld mid onzen zegel. Gegeven op onzen slote te Duerstede int jaar onzes Heeren duisend vierhonderd negen ende vyftig den 11 dag in December.

II. *Aanneminge van eenige vrye personen tot Dienstluyden des Gestigts, fol. 149. § 10.* (1).

Wy David van Bourgondien by der genade Gods Bisschop t' Utrecht, maken kond allen luden dat wy Johan Hulsbeke, Marie zyn echte wyf, Johan en Bertold hore beyder echte kinderen, ontfangen hebben, ende ontfangen tot onze ende onzes Gestigts dienstluyden alzo verre als zy vry zyn. Ende hebben hen daerop gegeven, ende geven mid desen onzen brieve alle recht, vrijheid, en verdeel te hebben ende te gebruyken, als andere onze ende onzes Gestigts dienstluyden plegen. Behoudelik ons, onzen Gestigte, ende mallik zyns rechts. Hier waren over ende aan onze lieve

(1) Vergelijk: Fürth, über die Ministerialen.

getrouwe Rade Roelof van Beverwerde onze Hovemeister, Dirk van Voerst Amptman ons lands van Salland, onze ende onzes Gestigts mannen ende dienstmannen ende andere goede luden genoeg. In oirkonde 's briefs bezegeld mit onzen zegel. Gegeven op onzen slote tot Vollenhoe. In 't jaer onzes Heeren dusent vier honderd vier en tseventig op ten eersten dag in Martis.

III. *Vrylating van een persoon uytter echte mit aanneming van een ander by aanwissel. fol. 146.*

Wy David van Bourgondien by der Genaden Gods Bisschop t' Utrecht maken kond allen luyden dat wy Griete Johan Luytkens zoons dochter, de welke onze volschuldige horige vrouwenpersoon was, quytgescholden ende vrygelaten hebben, ende scholden zy quyt mit desen onzen brieve voor ons ende onze nakomelingen Bisschoppen t' Utrecht van alle alzulke echte ende eygendom daar Griete voorsz. onzen Gestichte ende ons inne verbonden was, ende toegehoort heeft tot desen dage toe. Ende hebben wederomme in eenen rechten aanwissel ontfangen ende aangenomen Aernt Herman Manendags wyf, die vry ende in geene echte en was, ende hoir mit heuren vryen wille gegeven heeft aan ons ende onzen Gestigte in die zelve echte daar Griete voorsz. ons ende onzen Gestigte plag toe te behooren. Ende Aernt voorsz. is ingegaan, ende Griete voorsz. weder uyt voor onzen lieven getrouwen Raad Gerrid van Ysselmuden daartoe gestalt van onzen lieven getrouwen Raad ende Hovemeister Roelof van Beverwerde, Casteleyn onzes slots, Schoute ende Rentmeester onzes lands van Vol-

lenhoe in zyne afweesen aldaar, ende voor Coirnoten Hyen hier na beschreven, als recht was ende zy schuldig waren te doen, by alzoe dat Griete voorsz. van ons ende onze nakomelingen voorsz. van den voorsz. eygendom nimmermeer tot geene tyden aangesproken en al werden. Hier waren over ende aan daar dit geschiede als koirnoeten Henrik van Peyse, Willem de Weede, ende Hyen Johan Sanderszoon, Albert Johanszoon, ende meer gueder lude.

In oirkonde 's briefs bezegeld mit onzen zegel; gegeven op onzer slote tot Duerstede in 't jaar ons Heeren dusend vierhondert vierenseventig opten eersten dag in April.

IV. *Consent aan een horig persoon om te hyliken. fol. 51. § 30.*

David etc. maken kond allen luden dat wy Gerit Goedenzoon, enzen horigen man, by rade ende goeddunken ons Rentmeesters van Sallund consentiert ende belieft hebben, consentieren en believen mit desen onzen brieve, dat hy hyliken zal mogen ende een wyf nemen buyten der echten daar inne hy ons verbonden is. Zonder argelist. In oorkonde 's briefs mid onzen zegele bezegeld. Gegeven op onzen sloete tot Vollenhoe, in 't jaar onzes Heeren dusend vierhonderd en tzestig den eersten dag in November.

PRACHTIG VUURWERK BIJ DE VIERING VAN HET SLUITEN VAN DEN AKENSCHEN VREDE IN 1749, BINNEN UTRECHT AFGEBRAND.

Den 13 Junij van het jaar 1749 was bestemd tot het bedrijven van vreugde in het vaderland, over den algemeenen vrede het vorige jaar te Aken gesloten. Werd dit feest elders luisterrijk gevierd, niet minder schitterend had dit te Utrecht plaats. De Staten, de stad, het Hof Provinciaal, wedijverden met de burgerij om het zeerst in het ontsteken van prachtige illuminatiën en vuurwerken. Voor der Statenkamer, het Stadhuis en het Hof, waren pyramiden van flambouwen, op de Neude en het Vreburg honderd pektonnen in denzelfden vorm, geplaatst, allen welken des avonds, na het eindigen van het luiden en spelen der klokken, werden aangestoken.

Wij hebben ons niet voorgesteld, de uitbundige vreugde der menigte hier te beschrijven, evenmin als de prachtige illuminatiën en vuurwerken, ginds en herwaarts verspreidt; alleen zullen wij de beschrijving mededeelen van het prachtige kunstvuurwerk van een der burgerkompagniën, genaamd de Oranje-stam, hetwelk boven alle anderen uitmuntte. Dit vuurwerk, hetwelk geplaatst en afgestoken werd op de St. Paulusbrug op de Nieuwe Gracht, was vervaardigd op kosten der Heeren Officieren dier kompagnie, die allen bij het afsteken tegenwoordig waren, in hunne uniformen van blaauw en oranje met gouden vesten uitgedoscht, zijnde ieder hunner omhangen met den gouden gedenkpenning, welke zij het vo-

rige jaar, bij gelegenheid van de verheffing van den Prins tot Stadhouder, hadden doen slaan; en van welken zij in dien tijd een van zilver, ten hunnen koste, aan ieder burger van die kompagnie, ten getale van 250, hadden geschonken (1).

Het voornoemde kunstvuurwerk was aldus zamengesteld. Op het midden der brug was eene verhevenheid opgerigt, voorstellende een groot gebergte, waarop zeven kleinere geïllumineerde bergen geplaatst waren, zinspelende op de zeven Mogendheden, die in den gesloten vrede het voornaamste aandeel hadden. Op den middelsten berg vertoonde zich, op eene kolom van 15 voeten hoogte, het geïllumineerde wapen van de Generaliteit met eene kroon daar boven, zijnde deze kroon en het wapen ter hoogte van 5 voeten. Onder in het gebergte, waarop die kolom rustte, vertoonde zich in profiel Amsterdam, Utrecht en 's Gravenhage. Op de zes andere bergen waren ook kolommen gesteld, en ieder van dezen prijkte met een bijzonder wapen der vredesluitende Mogendheden, als: Oostenrijk, Frankrijk, Engeland, Spanje, Sardiniën en Genua, terwijl men aan den voet dezer bergen de Hoofdsteden der voorsch. Monarchen beschouwde, als Weenen, Praag en Presburg; Parijs; Londen, Edenburg en Dublin; Madrid; Turin en Sa-

(1) Deze gedenkpenning, door den beroemden Medailleur Korn. van Swinderen vervaardigd, prijkte op de voorzijde met een oranjestam, aan een welkers takken een appel gezien wordt, zijnde aan derzelver takken gestrikt het wapen van den Prins en dat van deze stad, met het onderschrift: D'Oranje Stam, en op de keerzijde: Ter Gedachtenis dat de Burgers van d'Oranje Stam Zijn Doorl. Hoogh. W. C. H. Friso, &c. &c. &. als Stadhouder blijmoedig hebben ingehaald te Utrecht den 25 julij 1747.

in dit tijdschrift medegedeeld, vindt men (1), over het oud bestaan der windmolens te Utrecht, een blijk daarvan in 1397, ten minsten kort daarna. Een oorspronkelijk bewijs van een zoodanig veel vroeger bestaan, schoon in eene andere streek van ons vaderland, mag welligt daarbij worden opgemerkt; het is in de Provincie Noord-Braband, in de Meijerei van 's Hertogenbosch, in het kwartier van Peelland, thans arrondissement Oirschot, onder het dorp en de gemeente St. Oedenrode. Voor ruim vijftig jaren kreeg ik onder het oog en in handen, een op een klein perkement geschreven oorspronkelijken open brief, van Jan den Eersten, Hertog van Braband en Limburg, gegeven Donderdag na St. Nicolaasdag, in het jaar 1299, van welke ik een naauwkeurig afschrift maakte. Daarbij verleende hij aan zijnen getrouwen beminden Arnoldus, gezegd Heijme, tot vermeerdering van het leen, hetgeen deze van hem hield, om tusschen het dorp (Hamoda) (2) van Rode en Skinle, ter plaatse waar hij het bekwaamste zoude vinden, op te rigten eenen windmolen, en hij gaf hem daartoe erflijk den vrijen wind. De plaats der

---

't openbaar verschijnende, wegens hun eigendommelijk uiterlijk, door het graauw werden nagegaapt. Wel hadden de moeijelijkheden, die met zoodanige verhuizingen vergezeld gaan, en de meerdere opofferingen, die daarmede verbonden zijn, eens doen beproeven, om inlanders tot deze werkzaamheden te gebruiken, maar telkens zonder gewenschten uitslag voor de ondernemer. Professor Ackersdijck heeft niet lang geleden, op eene Noordsche reis die streken bezocht, en zal welligt over de tegenwoordige gelegenheid dezer, doch niet zoo geheel onbelangrijke omstandigheid iets kunnen mededeelen. J. J. Deby v. Fl.

(1) No. 1. van 1841, bl. 32 en 33.

(2) »Hamos." Bij Ducange, »Ham vicus, Hamellum Villula," bij Ménage, Hameau Vicus.

oprigting van den molen heet de Koevering, tusschen de dorpen St. Oedenrode en Schijndel, alwaar nog een koorn-windmolen staat (1), onder welks eigenaar het voorzeide aan mij vertoonde perkement beruste, de bekooptheid van den inhoud van dien brief moge mij toelaten, om dien woordelijk, echter met achterlating der teekenen van verkorting hier bij te voegen.

» Universis praesentes litteras visuris Nos Johannes dei » gratia dux Lothr. Brabantiae et Limburgiae notum » facimus, quod nos Arnoldo dicto Heyme fideli nos- » tro dilecto in augmentationem sui feodi, quod a no- » bis tenet, inter hamodam de Rode et Skinle, ubi ma- » gis ibidem sibi viderit expedire, ad construendum » unum molendinum ad ventum, nec non ejusdem mo- » lendini constituendi ventum liberum contulimus here- » ditarie et conferimus per praesentes. Quibus sigillum » nostrum in testimonium veritatis duximus apponendum. » datum die jovis ante festum beati nicolai Anno domini: » M.C.C. nonagesimo nono."

Rotterdam, April 1841. W. C. Ackersdijck.

GOEDEREN VAN BARNEVELT, IN 'T STICHT VAN UTRECHT, 1623.

In het Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht 1841 n°. 2 bladz. 67, vindt men eene opgave der goederen van Barnevelt in 't Sticht van Utrecht 1623, uit de papieren van Adr. Ploos van Amstel.

(1) Zie S. Hanewinkel, beschrijving der stad en Meijerei van 's Hertogenbosch. Nijmegen, 1863.

Die opgave kan eenigzins worden aangevuld en verbeterd uit de nog voor handen zijnde *Reeckening* van Jan van Haeften » als gecommitteerd tot de admi- » nistratie der geconfisqueerde goederen van Johan van » Oldenbarnevelt en Gielis van Ledenberch, » van jaeren ontfancks 1619 en 1620 en den uitgeeff » daer jegens gedaen, zynde dezelve gehoort en geslooten » bij de gecommitteerden van de Staten op den 7= De- » cember 1621; en een dito *Reeckeninge* van denzelfden » rendant van den jare 1622, gehoort en gesloten als » boven op den 6 Januarij 1632, beide geteekend door » Ant. van Hilten, Secret'. der Staten."

Deze Reeckeningen bevatten vooraf:

Copia van de commissie; *Alia Copia.*

Extract uit de resolutiën der Ed. Mog. Staeten 'sLants van Utrecht, betreffende goederen van Barnevelt.

Idem. uit dezelfde resolutiën nopens de goederen van Gielis van Ledenberch.

Voorts ontfanck van goederen van Johan van Oldenbarnevelt ende eerst van landt pachten van Landen leggende in den quartieren van Amersfoort.

Op 't Hoochlandt.

Cleyn Nieuwlandt *groot omtrent drie mergen* als pachter Jacob Jansz.

Een erfken *Calveen*, pachter Goort Henricksz.

Het vierdepart van het erf die *Sijlhorst*, groot *omtrent 15 mergen*, pachter Rutger Rycksz.

Een camp het *Grafschap* of *Gras schaep*, gr. *omtrent 3 mergen*, pachter Marten Grim.

In de jurisdictie van Zevenhuijzen.

Op 't Hoochlandt.

Die cleyne Engh, pachter Jorden Splintersz., voerman tot Amersfoort.

Groot Stoutenborch.

Cleijn Stoutenborch.

Het erft *Cleijn Stoutenborch*, groot *omtrent 37 of 38 mergen*, pachter Jorden Wolphersz.

Aan de hofstede van cleyn Stoutenborch syn nog behoorende twee parthyen van hey- en weyvelden in de Stoutenborger gemeente leggende, d'eene parthye aldaer int derde loth van eerste lotingen vteyckent met C, gemeen met Thyman Thymansz. Cors Meurs en Jacob van Dam en die tweede parthye int tweede loth van de tweede lotinge gemeen met het kapittel van St. Joris tot Amersfoort, Wouter Meynesz. c. s. Den Raetsheer Weede cum fratre en Jacob van Dam.

Ontfanck van Thinsen *binnen en omtrent Amersfoort.*

belopende zamen de somma van 7 ß 3 ß.

Ontfanck *Losrenten.*

te Baern en Amersfoort.

Malenrenten.

Aen dese goederen is mede behoorende het vierde part van de Houfs malerenten, synde eenige Landeryen gelegen opt Hoochlant voersch: die verpacht werden by-den Rentm: van de Male woonende te Amersfoort 75 ℔. 10 ß.

Heergewayden.

Tot Stoutenborch en Lutteque weyde zyn behoorende seeckere Leenen daervan 't register onder Ryck van Muylenborch als van wegen den voorn. Oldenbarnevelt gewesen Griffier van deselve is berustende.

Landtpachten Huishuur van de Landen ende Huysinge van *Guntesteyn tot Brueckelen*, mitsgad. de meubilen op

te selve huysinge berustende ende van Boomgaard daarby leggende.

De pacht 300 ℔, van 40 ß mitsgaders twaelf volwasschen capoenen in plumis.

Ses mergen lants tot Breuckelen, pachter Jan Huygen van Coothen.

Huishuur van de Huysinge van *Guntesteyn* mit toebehoren.

Deze Huysinge bewoond door Jonkvrouwe Odilia, suster van Johan van Oldenbarnevelt, later verhuurt aan Gerrit Verhaer Scholtus van Leusden.

Extra ordinaris ontfanck van *Houtgewasch*.

Eyken Hegge om den houtcamp van 't erff Emiclaer.

Eyken Houdt van de houtcamp de Bosschen aldaer.

Elster Hegkens staende op 't Cleyn Nieuwlandt.

Almede bestaat nog de *Reekeninge* van Gerrit Verhaer v. ontfang; uitgaf die deselve gehad heeft van de goederen van Heer Johan van Oldenbarnevelt, gelegen in den quartiere van Amersfoort, sedert syn leste reekening gesloten 31 Julij 1618 tot op date dat hem den ontfanck is geinterdiceert insgelyks geteekend Ant. van Hilten.

Goederen van Gielis van Ledenberch gewesen Secretaris der Staeten van Utrecht geconfisqueert by sententie van HH. Staeten Generaal volgens de Reeckeninge daarvan gedaen door Jan van Haeften aan de HH. Staeten van Utrecht 7e December 1621.

In het Stichi van Utrecht.

Het huyseken met den Boomgaert staende en gelegen op Leydenberch, Dirk Cornelisz., buiten Tollesteeg poort 40 ℔. en een zak patrissen peeren.

Vyfthalve mergen weylants aen Leydenbereh behoorende, Jan Adriaensz. van Schayck tot Houten 94 ℔. 10 ß en twee dozyn schapen kaaskens.

Een Huis en Hofstede, Boomgaardt en Landt tot Vechten, Berndt Adriaensz. Schinckel verklarende deze dezelve gehuurt te hebben van Jo. Adam van Lockhorst, zwager van van Ledenberch. Niet.

Een Huisken met een Hofsteken te Vechten, Willem Jansz. tot Vechten 23 ℔. en een zak appels.

Een halve hoeve Weylants, weduwe Gerrit Huybertsz. van Ouerdam te Vechten, ieder mergen 15 ℔. en eenen goeden capoen te zamen 120 ℔. en acht capoenen.

Vier mergen Weylants genaamd de Bosschen onder Houten, Anthonis Cornelisz. tot Odyck à 15 gl. de mergen 60 ℔.

Acht mergen Landts gelegen tot Vechten, Willem Willemsz. van Schayck woonende op Goeyermaeth jaerliks om 60 ℔. en een vet Lam, 65 Eyeren, zes paar duiven 's jaars. Niet.

Een Huysinge getimmerte van vooren tot achteren met Hoff en synen toebehoren staende aan de Nieuwegracht omtrent St. Janskerckhoff te Utrecht alwaar zijne weduwe inwoondt. Niet.

De overige goederen in de Reeckening voorkomende zijn.

Loerenten op de Ed. Mog. Staten 's lants van Utrecht geassigneert opt ontschiltgelt.

Idem. op de Domeynen slants van Utrecht.

Idem. op de steden van Montfoort of landen van dien.

Idem. op de stadt Cuylenborch.

Lyfrenten op de Ed. Mog. HH. Staten slants van Utrecht versegelt op de generale middelen, waaronder:

Een ten lyve van Johan van Ledenberch.

Een id. » Joost van Ledenberch.

Een id. » Swaentgen van Ledenberch.

Een id. » Sara van Rysenborch weduwe Gielis van Ledenberch.

Lijfrenten opten XL penningh.

Idem opte Clergie.

Idem opte penningen by de stadt tot behoeft van de Staten eertijds opgenomen.

Een ter lijve van Sara van Rysenborch weduwe van Ledenberch, beleydt by Adriana Joost van Rysenborchs weduwe.

Idem opte stadt Amersfoort.

Een ter lyve van Maria Jans dochter nicht van Gielis Ledenberch.

Een ten lyve van Beatrix Gysberts mede een nicht van Ledenberch.

Gagie opt comptoir van 't outschiltgelt als Secretaris van de E. M. HH. Staten van Utrecht tot een gagie getogen de somma van Duysent guld. jaerlicx.

Inboedel volgens Inventaris.

Penningen opte Oost Indische Compagnie staende.

Eene Reekening van dezen Boedel opgenomen door Gecommitteerden van de Staten op den 7^{en} December 1621, alsmede Een d^{o}. opgenomen door genoemde Gecommitteerden den 6^{en} Januarij 1632, beiden geteekend, in kennisse van my den Secretaris Ant. van Hilten, zijn in originale nog voorhanden.

R. April 1841. v. D., v. N.

DE STAT VAN UTRECHT AEN MEYSTER *ANTONIS VAN DE CAMP*, MINISTER DER PROVINCIEN VAN COLEN VAN DER MINREBROEDER ORDE.

(Naar het meervermelde Stads Copijboek).

Eerweerdige Vader in Gode, bysonder lieve heer. Wy verstaen, dat uw Eerweerdicheyt, inden generael capittel laetstwerven, binnen der stadt van Maestricht gehouden, enen ons borgerssonen, geheten Broeder Jacob vander Hern uwes oerdens, van uwen cloester alhier in eenen anderen van uwen cloesteren alse in *Middelborch* in *Zeelant* gestelt ende geordineert gehadt zouden hebben. Want wy dan vorder verstaen ende ons oick inder waerheyt donken laten, dat dieselve broeder Jacob seer gheinclineert ende gheneycht is *te leren ende te studeren*, die wy dan tot eeren derselver uwer oirden, ende oick ten exempel van anderen ons borgher kynderen, daertoe gherne beholpen ende ghevordert segen, is onse vruntlyke begeren, aen uwer Eerweerdicheyden, ons te lieve, den voernoemden broeder Jacob, te willen stellen ende vueghen in die *universiteyt van Parys*, om aldaer te leeren ende te studeren nae uwer oerden manieren ende gewoenten. Dit doende, Eerweerdighe Vader in Gode, bisonder lieve here, sellen ons sonderlinghe lieve en danclike doen, uwe Eerweerdicheyden, wy willen oick zulks 't anderen tyden, gheerne wederom verschulden teghen uwer oerden ende uwer Eerweerdicheyden, die Gode behuden wil zelich ende gesont.

Gescreven opten XXII dach in Augusto, anno etc. (XIV.°) LXIX.

J. J. D. v. F.

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 24ston Mei 1841.

Kantoor	Waardpoort.	9	Stuks.
»	Catharijnepoort.	160	»
»	Wittevrouwenpoort.	42	»
»	Tolsteegpoort.	53	»
»	Ridderschapsvaart.	73	»
»	Vaartschen Rijn.	29	»
»	Roodebrug.	9	»
	te zamen	375	Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MEI 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR	WEERGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	765	764	764	762	17₄	18₆	19	15₁	O.	Helder.
2	757	756	755	757	16₄	21₄	14₂	16₂	N t. z.	idem.
3	758	759	760	758	8₂	7₇	8	8₁	O.	Betrokken.
4	758	756	755	755	10₂	15₆	14₇	15₄	O. t. W.	Helder.
5	751	755	756	755	15₅	15₈	17₇	15₂	N. W.	Bewolkt.
6	757	758	758	760	17₄	18₄	15	12₁	idem.	Betrokken.
7	762	760	757	756	17₃	20₄	19₃	14₂	O.	idem.
8	752	757	757	758	16₇	10₆	11₂	10₆	N.	idem.
9	765	767	767	765	12₅	14	14₅	13	N. W.	Tamelijk helder.
10	772	773	773	770	14₆	15	14₃	13₃	N.	idem.
11	770	769	768	769	18₄	19₃	19₄	18	O.	Zeer helder.
12	766	766	767	768	19₂	20₇	18	12	N. O.	Helder.
13	773	772	772	773	12	13₇	13₆	12₄	idem.	idem.
14	773	773	772	772	10₇	12₄	11₆	10₅	idem.	Bewolkt.
15	770	768	767	768	13	15₃	16₇	14	N. W.	Helder.
16	763	762	760	762	14₅	18	18	15	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. tot 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	763	757	757	760	145	184	208	184	N. W.	Helder.
18	760	761	762	760	136	15	156	14	O.	idem.
19	758	760	760	761	139	149	146	135	idem.	Tamelijk helder.
20	767	765	766	767	147	179	177	164	Z. O.	Betrokken.
21	757	757	757	760	15	178	184	156	idem.	Regenachtig.
22	758	757	758	760	145	15	156	14	Z.	Tamelijk helder.
23	764	760	760	766	135	23	234	21	Z. t. O.	Helder.
24	768	768	768	766	136	237	256	20	Z. t. O.	idem.
25	767	768	767	767	218	233	241	208	O. t. Z.	idem.
26	767	767	767	767	21	25	26	206	idem.	idem.
27	768	765	765	764	205	257	264	18	idem.	Helder onbewolkt.
28	765	765	765	766	215	246	251	204	O.	idem.
29	766	766	765	765	208	228	235	22	N. O.	idem.
30	762	762	764	765	231	24s	228	22	N. t. W.	idem.
31	764	765	766	765	184	192	188	178	idem.	idem.
									GEMIDDELDE WAARNEMING.	
1,	7597	7605	7612	7594	1474	1635	1489	1977	Van den 1st. tot den 10e.	
2,	7663	7683	7681	766	1448	1661	1660	1442	—— —— 11en. —— —— 20e.	
3	7552	7636	7633	7644	1701	2211	2251	2020	—— —— 21st. —— —— 31st.	
	7604	7631	765	7633	1871	1835	18	1879		

2. wind, namiddags regen.
3. regen.
4. namiddags regen.
5 sterke wind.
6. 's middags wind en regen.
7. namiddags sterk onweêr, 's avonds regen.
8. namiddags regen en onweer.
13. sterke wind.
15. eenigsints bewolkt.
17. wind.
20. regenachtig.
24. wind, 's morgens wat regen.
26. wind.
27. wind.
28. stilte.
30. donder.
31. wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7625, Thermometer 1696.

Mei 1841.

STAAT DER GEBOREN EN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V			M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	76	72	14	3	»		6	2	77	»	65	58
AMERSFOORT.	27	13	1	»	»		»	1	11	»	11	12
RHENEN.	4	2	»	»	»		»	»	6	»	3	»
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	2	»	1	»		»	»	4	»	1	»
MONTFOORT.	2	5	»	1	»		»	»	2	»	4	1
IJSSELSTEIN.	8	1	»	»	»		1	»	3	»	4	1

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Mei 1841.	4 el 56 dm.
15 —— ——	4 — 39 —
31 —— ——	4 — 66 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MEI 1841.

GEBORENEN.

op

den 1 Mei.

Elizabeth, D. van Casper Boschenstijn.

Hendrika, D. van Anthonius van den Brink.

Jan Willem, Z. van Willem van de Veen.

Cornelia Wilhelmina, D. van Johannes Antoni Baist.

den 2 Mei.

Dirk, Z. van Wilhelmus van Wijk.

Hendrikus Petrus, Z. van Servatius Giesen.

Cornelis, Z. van Christiaan de Zwart.

Cornelius, Z. van Cornelius Geebing.

den 3 Mei.

Neeltje, D. van Pieter Lettinck.

Elisabeth, D. van Cornelis Marinus.

den 4 Mei.

Johan Paul Constantinus, Z. van Johan Petrus Grolman.

Maria Elisabeth, D. van Hendricus Wilhelmus van Soest.

Adrianus, Z. van Adrianus Oderom.

den 5 Mei.

Johanna, D. van Hendrik van Meeverden.

Johannes, Z. van Johannes Keessen.

Jan Hendrikus, Z. van Hendrikus van Bunnik.

Johanna Josina, D. van Jan Willem de Hoog.

den 6 Mei.

Maria Wilhelmina, D. van Hendrik Nieuwenhoven.

Willem Frederik Bernard, Z. van Pieter Jacob Kelfkens.

den 8 Mei.

Jeannette, D. van Jan Willem Bernhardi.

Christina Hendrika Maria, D. van Petrus van der Sanden.

Willem, Z. van Willem van Muijen.

Willem, Z. van Willem Horst.

Gerrit, Z. van Cornelis Spierenburg.

den 9 Mei.

Theodora Francisca, D. van Laurentius van Laere.

Katharina Elizabeth, D. van Lambertus van der Wurff.

Cornelia Maria, D. van Willebordus van de Bilt.

Gerrit, Z. van Gerrit van Straten.

den 10 Mei.

Johannes Lambertus, Z. van Joannes Theodorus van Elten.

Theodorus Cornelis Johannes, Z. van Henricus Etmans.

den 11 *Mei.*

Johan Joseph, Z. van Adamus Jacobus Stein.

Alida, D. van Dirk Vernooij.

Pieter Johannes Ludovicus, Z. van Philippus Adrianus Pieter Raadgeep.

Joannes Hendricus Remigius, Z. van Hendricus Remigius Jansen.

Gijsberta Arnolda, D. van Gijsbertus Arnoldus van Dreven.

Magdalena Sophia, D. van Carolus Wilhelmus Hoegen.

Pieter Cornelis, Z. van Gerrit Plaizier.

den 12 *Mei.*

Diderika Margaretha Neletta, D. van Jochem Ultee.

Jacoba, D. van Johannes Matthijs Weijers.

Cornelia, D. van Petrus Joannes van 't Hoff.

Helena Geertruida Louisa, D. van Dirk Lamie.

Elisabeth, D. van Derk de Lang.

Wilhelmina Maria, D. van Fredericus Wilhelmus Le Blanc.

Geertruida, D. van Joannes de Wit.

Carolus, Z. van Mathijs Zingel.

den 13 *Mei.*

Theodorus Jan Machiel, Z. van Gerardus Johannes van der Schroeff.

Christiaan, Z. van Hendrik de Haan.

Johannes, Z. van Jacobus de Winter.

Maria Wilhelmina, D. van Antonie van Schaik.

den 14 *Mei.*

Gerardus Ludovicus, Z. van Gerrardus Ludovicus Keultjes.

Wilhelmina Johanna, D. van Johannes Wilhelmus Gommich.

Sophia, D. van Johan Benjamin Muller.

Wilhelmina Elisabeth, D. van Jacobus Hasselman.

den 15 *Mei.*

Gerrit Willem, Z. van Arend van Maastricht.

den 16 *Mei.*

Theodorus, Z. van Albertus van Beusekom.

Henderik Johannes, Z. van Kristiaan de Ruiter.

Jan, Z. van Jan Verbrugh.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus van Maren.

den 17 *Mei.*

Simon Theodorus Johannes, Z. van Theodorus Johannes van Everdingen.

Hendrik, Z. van Jan van der Hoeven.

Marie Madelaine, D. van Hendrik Johan Rose.

Gerrit, Z. van Arie Galealoot.

den 18 *Mei.*

Petronella, D. van Hendrik van Geelen.

Willem Giliam, Z. van Willem Giliam van Rooij.

Stephana, D. van Joannes van Lint.

Agatha, D. van Pieter Anthonie van Veen.

den 19 Mei.

Hendrikus Willebrordus, Z. van Wilhelmus Hildebrand.

Theodora Elisabeth, D. van Dirk Ferdinand van Tergouw.

Joseph, Z. van Rijk Schoonheim.

Anthonie Nicolaas, Z. van Anthonie Nicolaas Lammerts van Bueren.

den 20 Mei.

Johanna Alida, D. van Karel Zwaneveld.

Gijsbertus, Z. van Johannes van Veenendaal.

Maria Wilhelmina, D. van Petrus Johannes van Tuijl.

Theodora, D. van Joannes van Lent.

Engelina, D. van Gillis Josephus Lauwers.

Johanna Alida, D. van Nicolaas Schoonhein.

Maria, D. van Cornelis Hofman.

Ferdinand, Z. van Willem Pontier.

Mechtilda Johanna, D. van Cornelis Ruijen.

den 21 Mei.

Gerard Jan, Z. van Bernardus Koolhaas.

Jannetje Christina, D. van Thomas Dike.

Jan Hendrik, Z. van Hendrik Jan Koopman.

Johanna, D. van Zacharias de Rija.

Johanna Christina Cornelia, D. van Johannes de Winter.

den 22 Mei.

Jeannette Charlotte, D. van Gerrit Anthonie Reijne.

Petronella Johanna Maria, D. van Jacobus Lamboolj.

Dirk, Z. van Johan Christiaan Frijlink.

Barbara, D. van Gijsbert Clarenbeek.

Gerarda Maria, D. van Jan Aret.

Reijers, D. van Johannes Saurwalt.

Hendrikus Gijsbertus, Z. van Antonie van Nooij.

Carolina Elisabeth, D. van Jonkh. Jan Everard Pesters van Cattenbroek.

den 23 Mei.

Geertruida Cornelia, D. van Cornelis van den Brink.

Alida, D. van Anthonie Grijff.

Cornelia Maria Susanna, D. van Willem Richel.

Marianus Catharinus, Z. van Gerardus Adrianus de Bruijn.

Judina Maria, D. van Cornelis Arie van Stenis.

Johannes, Z. van Machiel van der Burg.

den 24 Mei.

Nicolaas, Z. van Albertus Koos.

Geertruida Hendrika, D. van Hendrik Blom.

Jacobus Johannes, Z. van Wilhelmus Maarseveen.

Louisa, D. van Ludowicus Swaerlijn.

den 25 Mei.

Bernardus, Z. van Everardus Bongenaar.

Elisabeth, D. van Johan Adam Jenner.

Willem Petrus, Z. van Rochus Simonis.

Elisabeth Maria, D. van Leonardus Ockhuijsen.

den 26 *Mei.*

Elisabeth Antoinetta, D. van Pieter Marcus Luca.

den 27 *Mei.*

Cornelis, Z. van Gerrit Mulders.

Johanna, D. van Johannes Lancee

Alida, D. van Jan Hackmann.

Hendrica Johanna, D. van Volkers Johannes Anthonie Harmsen.

Anna Petronella, D. van Gijsbert Donselaar.

Christina, D. van Hendrik Godart.

Hendrik Johannes, Z. van Johannes van Geelkerken.

Johannes Jacobus, Z. van Hendrik Bettink.

den 28 *Mei.*

Petrus Wilhelmus, Z. van Arnoldus de Morie.

Geertruida, D. van Johannes Goedhert.

Hillegonda, D. van Stephanus Alter.

Gijsbertus Christiaan, Z. van Hendrik Coenraad van Setten.

den 29 *Mei.*

Hubertina Johanna, D. van Hubertus Johannes Buskes.

Jan, Z. van Weerdenaar Lith.

Johanna Wilhelmina, D. van Johannes Lambertus van Nier.

Henri, Z. van Joannes Hartmann.

Cornelis, Z. van Hermanus de Rijk,

Jan, Z. van Gerrit Jacobus Schouten.

den 30 *Mei.*

Cornelis, Z. van Peter Werdekker.

Johannes, Z. van Hubertus Hesen.

Elisabeth, D. van Hendrik Duiverman.

Melchior Hendrikus Johannes, Z. Melchior Makkee.

den 31 *Mei.*

Gerardus, Z. van Arie Monné.

Bernardus Laurens, Z. van Johannes van der Klugt.

GEBORENEN 148, waaronder 17 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 5 *Mei.*

Johannes de Bruijn en Catharina Cornelia Koen.

Pieter Jacobus Stijfs en Jeanne Maria Cloodt.

Willem Verhaack en Gertruda Bekman.

Antonij Koolemans en Sophia Jacoba van de Kamp.

Cornelis de Rooij en Jacoba Verwoerd.

Augustinus Jansse Rowaan en Arnolda Johanna Kerkhoff.

Frans van de Vaart en Hendrika van den Berg.

Jacobus van Dillen en Maria Hendrika van Rossum.
Willem Eernst, weduwe en Magretha Dam.
Engelbertus van As en Adriana van Daalén.
Hermanus Schuddeboom en Cornelia Bakker.
Johannes Miltenburg en Grada van Wingerden.
Willem van Doorn en Janneke Honcoop.
Fredrik Carel Picard en Adriana Johanna Greever.
Thomas Blom en Carolina Greever.
Jan Hendrikse en Frederica Maria Nisen.
Jacobus van de Bilt en Maartje Herman.
Hendrikus Levolger en Hanna Huisman.
Jan de Jongh en Johanna Bakker.
Johannes Broere en Alberta Straatman.
Cornelius Schoonhoven en Theodora de Mari.
Johan Henrich Georg Kölker en Maria Meijer, weduwe.
Antonie Oosterhout en Maria Elisabeth van Soest.
Albertus Gerardus Luca, en Gardina Olthof.
Gerrit Eliza van Liefland en Berendina van den Brink.

den 6 *Mei.*

Pieter Justinus van Schermbeek en Maria Anna Sara de Kock.

den 10 *Mei.*

Justus Heinrich Koch, weduwen. en Joanna Henrica Dorothea Muller.

den 12 *Mei.*

Arie de Bruijn en Marie Therese Montijn.
Philippus Lambres, weduwenaar en Sara Maria Walragen.
Gerardus Jacobs en Neeltjen Verweij.
Hermanus Iseger en Uiltje Weenk.
Nicolaas Vernooij en Jomma van Leersum.
Dirk Vlak en Francisca Putter.
Arien Florisse en Elizabeth Christina Stroothenke.
Hendrikus de Graaff en Christina Dianora Stegeman.
Willem Smits en Hendrika de Meijer.
Alexander Hendricus van Genderen en Henderika Cornelia Lentz.
Gerrit Jan van Leeven en Anna Petronella Bosman.
Hendrik van der Steen en Maria van Eeperen.
Johannes Cornelis Everaars en Charlotta Louisa Bernhardi.
Jan Jacobs en Jannetje Vlak.
Jacobus de Winter en Maria Annetta Versteeg.
Marcelis Tieland, weduwenaar en Gerarda Sigmans, weduwe.
Johannes Goris en Maria Catharina Valentijn.
Geurt van Beek en Aartje Meura.
Joannes Rijnders, weduwenaar en Joanna Sweserijn.
Timotheus de Jongh en Petronella van der Steen.

Hieronimus van der Vlis en Cornelia Berrie.
Anthonius van Maarseveen en Johanna van Husen.
Hermanus van der Gulden en Hendrina Maria van Hall.

den 13 *Mei.*

Arie Gerardus Kamperdijk en Catharina Elisabeth Gleenewinkel.
Wilhelm Antonius Corré en Theodora Henrietta Maria Keetell.
Philip Gerhardus Heijtz en Catharina Camichel.

den 19 *Mei.*

Cors Jansen en Jacoba van Os.
Jacobus Lith, weduwenaar en Catharina Busgert.
Gerrit Jan Egginк, en Hendrika Johanna de Blaauw.
David Broekman, weduwenaar en Fransiena Kemp.
Joannes van Dam, weduwenaar en Fransiena Kemp.
Wessel ten Boom en Helena Doeser.
Jan Hendrik van Putten en Fransina van Hoorn.
Walterus Gruijthuijsen en Cornelia van Horsen.
Johannes Hensbroek, weduwenaar en Willamina Gerding, wed.
Alexander Houdijk en Elisabeth Blom.
Theodorus Ernestus Kuijper en Maria Theresia Verschragen.
Nicolaas van Driesten en Margaretha Tannetje van Steenbergen, weduwe.
Willem Hendrik van der Star en Berendina Catharina van Rooijen.
Jan Schouten en Anthonia Westervoord.
Christiaan Alexander Vogt en Cornelia van Basten.
Christiaan Vogts en Anna Margaritha de Jong.

den 26 *Mei.*

Jan Johannes van Leeuwen en Petronella Anderé.
Harmanus Berkhout en Elisabeth Eevers.
Adrianus Bik en Gertrudis Willemse.
Pieter Theodorus Fischer, wedn. en Jacoba Maria de Groot.
Hendrik Huisman en Berendina Beumken.
Fredrik Johannes Schaefer en Adriana Juditha van Pesch, wed.
Cornelis Schoonheim en Gerardina Zwaanswijk.
Cornelis Loevesijn en Petronella Hoogelucht.

TE ZAMEN 77 PAREN.

OVERLEDENEN.

op

den 1 Mei.

Maria van Es, 3 m., aan 't Zand.
Jacob de Zeeuw, 6 j., Magdalenasteeg.
Melchior Dekker, 53 j, Geertebr.
Hendrikus Emmelot, 29 j., Zilversteeg.

den 2 Mei.

Leendert Albertus Mulhoff, ongeh. 43 j., Bergstraat.

den 3 Mei.

Catharina Voerman, huisvr. van Johannes de Koff, 30 j., Catharijnesteeg.
Evertje Ras, huisvr. van Dirk Monrooij, 81 j., buiten de Wittevrouwenpoort.
Johanna van den Berg, 1 j. en 7 m., Hekelsteeg.
Pieter Johannes Everaars, 2 j. en 4 m., eerste Achterstraat.
Levenloos aangegeven Zoon van Mr. Willem Matthias Jan van Dielen, Domtrans.
Gerarda den Duijtzen, ongeh. 54 j., Beggijnhof.

den 4 Mei.

Sara Beijer, huisvr. van Hendrik van Driel, 28 j., achter 't Stadhuis.

den 5 Mei.

Willemina Uijthoff, ongeh., 18 j., buiten de Catharijnepoort.
Geertruij Vermeulen, 1 j. en 7 m., buiten de Catharijnepoort.

den 6 Mei.

Baltus van Driel, 8 d., Achter 't Stadhuis.
Evert Evertsen, 40 j., Vrouwjuttestraat.
Pieter Smit, 77 j., Mijlpoort.

den 7 Mei.

Johanna Petronella van Gorkum, 3 w., Groote Eliensteeg.
Hendrik Mulders, 52 j., Amerzoden.
Leendert van Soest, 1 j. en 6 m., Groenesteeg.
Dirk van Wijk, 5 d., Zandstraat.
Hendrikus Johannes van Antwerpen, 22 j., Hospitaal.

den 8 Mei.

Johannes Jacobus Verzue, 6 w., Watersteeg.
Josephus de Koning, 37 j., buiten de Catharijnepoort.
Maria van Zeventer, ongeh., 41 j., Jodenrijtje.
Carel Engelbertus Brux, 4 m., Jerusalemsteeg.
Johanna Cornelia Snijders, 2 j. en 9 m., eerste Achterstraat.

den 9 Mei.

Dirk van Drie, 46 j. Donkerstr.
Willem Vries, 3 m., b. d. Weerd.
Clara Dutijn, ongeh., 16 j., Pelmolen.
Hendrikus Johannes Thijssen, 8 m., Jufferstraat.
Clasina Dorresteijn, huisvr. van

Anthonie Staal, 52 j., Predikheerenstraat.
Hendrikus Linnenbank, 62 j., Nicolaikerkhof.
Theodorus Blanken, 22 j., Hospit.

den 10 *Mei.*

Albertus Tienhoven, 1 j. en 3 m., aan 't Zand.
Cornelis van Kesteren, 76 j., op Lepelenburg.
Maria Petronella Hendrika Schubart, 1 j. en 6 m., buiten de Wittevrouwenpoort.
Pieter Spaan, 4 j., Watersteeg.
Pieter van Veen, 45 j., Groenest.

den 11 *Mei.*

Willem Horst, 3 d., b. d. Weerd,
Johannes Spierenburg, 20 d., idem.

den 12 *Mei.*

Johanna Pouw, wed. Jan van Dijk, 66 j., buiten de Catharijnepoort.
Johanna van Gorkum, 6 m., aan 't Zand.
Cornelis van Zijl, 65 j., Lollestr.

den 13 *Mei.*

Dirkje Barbara Swikker, 1 j. en 6 m., Lauwersteeg.
Hendrik van der Schaft, 79 j., Springweg.
Daniel van Piggelen, 66 j., idem.
Gerrit Baas, 19 j., Hospitaal.

den 14 *Mei.*

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes van Gent, buiten de Tolsteegpoort.
Aletta Gerarda van Liefland, 16 d., Zandbrug.
Jacomina van de Groenekan, wed. Coenraad Muller, 74 j., Springw.

den 15 *Mei.*

Elisabeth de Lang, 3 d., buiten de Tolsteegpoort.
Levenloos aangegeven Dochter van Theodorus Bell, Mariestraat.
Pieternella van der Vorst, 1 j., Walsteeg.

den 16 *Mei.*

Dorothea de Bie, 6 m., Predikheerestraat.
Richardus Bartels, 2 j. en 6 m., Vissersteeg.
Johanna van Kuijk, ongeh., 62 j., Vreeburg.
Emanuel van der Vlis, 2 m., Lange Smeesteeg.

den 17 *Mei.*

Katharina Elizabeth van der Wurff, 8 d., b. d. Wittevrouwenp.

den 18 *Mei.*

Hendrik Johannes Koeleman, 5 w., Vrouwjuttestraat.
Catharina Mulder, 1 j. en 2 m., Zandstraat.

den 19 *Mei.*

Cornelia Kellerman, huisv. van Jan van Doorn, 53 j., aan de Zonstr.
Anne Elisabeth Vernede, 2 j., Breestraat.
Gijsbertus Gerardus Antonius Glaser, 8 m., Vreeburg.
Geertruida Maria Maarschalkerweerd, ongeh., 18 j. en 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 20 *Mei.*

Hendrik Christoffel Strackke, 68 j., aan de Neude.

Pieter Lington, 53 j., Loefberg-makerstraat.

Angenies Meijer, huisvr. van Johannes Hanse, 55 j., Stroost.

Maria Rietveld, 1 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 21 Mei.

Cornelis Stout, 23 j., Hospitaal.

Willemina Lieflink, wed. Gerrit van Eck, 70 j., Vissersteeg.

den 22 Mei.

Hendrica Wijnstok, 7 j. en 6 m., Zakkendragersteeg.

Jacobus Johannes Barneveld, 5 j. en 2 m., Zandstraat.

Jelle van der Heide, 4 m., groote Eliensteeg.

Johanna Alberta Hooglander, 1 j., Gortsteeg.

Anna Christina Maria van Rijn, 1 j. en 2 m., Breestraat.

Elisabeth Hemken, huisvr. van Johannes Put, 45 j., Donkerstr.

Regina Habits, ongeh. 53 j., Marieplaats.

den 23 Mei.

Hermanus Pel, 59 j., Strootsteeg.

den 24 Mei.

Petronella Debralij, 2 j. en 6 m., Nicolaikerkhof.

Josephine Pouwels, circa 10 j., lange Lauwerstraat.

Hendrika Maria van den Broek, 2 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Helena van der Heijden, 3 w., Vreeburg.

Levenloos aangegeven Zoon van Laurens Nuis, groote Eliensteeg.

den 25 Mei.

Rosalina Johanna Francina Wout, 3 j., Donkerstraat.

Gerrit van Westrienen, circa 10 j., Weesbrug.

Dirk de Haan, 72 j., Diakonieh.

Gerarda Harmsen, huisvr. van Jan Baptiste Miché, 48 j., Zalestr.

Martinus van der Vlerk, 65 j., Vissersteeg.

Johanna Rietveld, 3 j. en 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

Maria Iseger, 10 w., Geertekerkhof.

den 26 Mei.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Lodewijk van Hasselt, Breestraat.

Adrianus Vermeulen, ongeh., 61 j., Walsteeg.

Petronella Johanna Geertruida van Nickerken, 3 m., Weesbrug.

Johanna Maria Jansen, wed. Gerrit Meijer, 56 j., Kloksteeg.

Jacobus Willem van Stokkum, 3 m., Ambachtstraat.

Frederika de Brons, 8 m., Loefbergmakerstraat.

Willem Voogd, 19 j., Hospitaal.

den 27 Mei.

Hendrik Stomp, 66 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Cornelis Rooze, 21 j., Hospitaal.

Catharina Boogaard, ongeh., 25 j., buiten de Catharijnepoort.

Maatje Put, ruim 13 j., Donkerstr.

Jacob Simon Wendelaar Bonga, 22 j., Hospitaal.

den 28 *Mei.*

Maria Meijer, wed. Jacob Foks, 84 j., Oude Mannenhuis.

Hendrika Kok, ongeh. 20 j., lange Lauwerstraat.

den 29 *Mei.*

Hendrikus Rietveld, 7 j., buiten de Mariawaterpoort.

Cornelis de Groot, 71 j., achter 't Vleeschhuis.

Levenloos aangegeven Zoon van Mr. Pieter Maria de la Court, Bregittestraat.

Adriana Zandkuil, ongeh., 19 j., Koestraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Marinus Manks, b. de Catharp.

den 30 *Mei.*

Wilhelmina Jacoba Godijn, 6 m., Watersteeg.

Antonius Hermanus van Horn, ongeh., circa 26 j., Bezembrug.

Judina Maria van Stenis, 7 d., buiten de Weerd.

Bernardus Bocije, 1 j. en 5 m., Pauwsteeg.

Pieter Edelkoort, 2 j. en 8 m., Jufferstraat.

Bernardus Brakkee, ongeh., 26 j., Koestraat.

den 31 *Mei.*

Cornelia Andriessen, wed. Jan de Groot, 91 j., Jacobiebrug.

Hendrik Keultjes, 9 m., Abstede.

Bernardus Bongenaar, 6 d., kort Ademstraat.

Arie van Eijk, 64 j., Weesbrug.

Clasina van Loon, ongeh., 36 j., Nicolaikerkhof.

Jacobus Bleu, 76 j., aan de Bregittestraat.

OVERLEDENEN 123.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Levenloozen.	8.	Transport.	97.
Stuipen.	22.	Bloedspuwing.	3.
Verwakking.	11.	Kinderziekte.	6.
Koortsen.	2.	Kanker.	2.
Tering.	23.	Longziekte.	2.
Maelen.	1.	Beroerte.	2.
Waterzoehte.	3.	Krampplijnen.	1.
Ontsteking in de ruggegraat.	1.	Buikloop.	1.
Tanden.	5.	Ziekte in het hoofd.	1.
Borstwaal.	9.	Klierziekte.	3.
Rheumatische zenuwziekte.	2.	Leverziekte.	1.
Keelering.	1.	Besetting op de borst.	1.
Leverontsteking.	1.	Beenbederf.	1.
Zenuwkoortsen.	6.	Water in de borst.	1.
Zaar.	2.	Zelfmoord.	1.
	97.		123.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Levenloozen.	6	2	8.
Beneden het jaar.	15	13	28.
Van 1 tot 10 jaar.	9	16	25.
» 10 » 20 »	4	6	10.
» 20 » 30 »	8	3	11.
» 30 » 40 »	1	3	4.
» 40 » 50 »	4	3	7.
	47—46—		93.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	47.	46.	93.
Van 50 tot 60 jaar.	4	5	9.
» 60 » 70 »	8	2	10.
» 70 » 80 »	6	2	8.
» 80 » 90 »	»	2	2.
» 90 » 100 »	»	1	1.
	65—58—		123.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 1 Mei 1841 door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis, Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van den Springweg over de Brandsteeg, Wijk B, No. 792. Verkocht voor *f* 4010.

Door den Notaris J. PABST.

Eene Huizinge, Erf, Grond en Tuintje binnen Utrecht aan de Nieuwe Gracht onder de Linden, Wijk A, No. 800. Verkocht voor *f* 2250.

Den 8 Mei door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een weldoortimmerd Huis, Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht buiten de Waardpoort in de Lauwenrecht, aan de Westzijde der Straat op den hoek van het Zwarte Water, Wijk M, No. 253 en 254; en

No. 2. Een Huis of Woning, Erf en Grond, staande en gelegen naast het voorgaande perceel, Wijk M, No. 255. Te zamen verkocht voor *f* 2600.

No. 3. Eene kapitale dubbele Houtschuur of Loots, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Waardpoort aan de Westzijde der Vecht op den Zeedijk, Wijk M, No. 526. Verkocht voor *f* 1025.

No. 4. Een Huis, Erf, Grond en Tuintje, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lange Nieuwstraat nabij de Teelingsteeg, Wijk A, No. 748. Verkocht voor *f* 1850.

No. 5. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht op den hoek van de Keukenstraat, Wijk A, No. 916; en

No. 6. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen naast het voorgaande perceel, Wijk A, No. 915. Te zamen verkocht voor *f* 3530.

Den 22 Mei door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Een Winkelhuis, van ouds genaamd de *Roode Koe*, met Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht buiten de Weerd, over de Steenenbrug, Wijk M, No. 98. Verkocht voor *f* 2825.

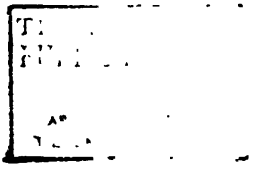

OP ST. JA

TOEBEHORENDE AAN DEN HEER BU DORSTRAAT; AANGEËRFT T

EN TEN WESTEN DEN OOT 306 ROEDE □.

W YO
BLIC LIBRA
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

HET SINT JANSVELD.

MET AFBEELDING.

(Vervolg van Bladz. 124).

evorens de beschrijving der plaatselijke veranderin-
welke het St. Jansveld ondergaan heeft voortte-
, willen wij een kort overzigt geven van eenige
waardige gebeurtenissen, welke op dezen plek gronds
hadden.

t was op dit afgesloten kerkhof, dat de gilden met
e oudermannen verpligt waren viermaal 'sjaars hunne
deringen of gemeene morgenspraken (1), onder den
en hemel te houden (2). Het was van daar dat de
eming van den Raad der stad ieder jaar uitging;
was daar, waar de afzetting van ongevallige Regen-

1) Aldus genaamd, omdat deselve des morgens tijdig gehou-
werden.

2) Dit was bepaald, volgens den ouden gildenbrief van 1455,
deze bewoordingen: » Item so selmen op St. Johanskerkhoff
eeuwiger daghem durende, vier gemeene morgenspraken alle
r hebben; te weten telken des eersten werke daghes, nadat on-
r stadt eysen verooft wesen sellen: ende dair selmen dan lesen
en ygelik in synen gilde den gildebrieff, opdat den gemenen
gildebroederen dat inhouden des briefs in thoeft blive, om een
igelic hem dair na te rechten." Utr. Bisdom, I. 277. 8vo.

ten en de aanstelling van anderen beraamd en besloten werd; het was daar dat de gilden-broeders zich doorgaans gewapend verzamelden, om hunne besluiten ten uitvoer te leggen; daar was, in één woord het middelpunt, van waar het souvereine bestuur der stad uitging.

Het was om deze reden, » zegt den schrijver in zijne aanteekeningen op het Utrechtsche Bisdom," dat dit kerkhof het Hongersveld (*Campus famis*) genoemd werd, hetwelk zekerlijk hier van daan gekomen is, dat ze zoo uitgelaten boos en vinnig waren, dat ze noch om honger, noch om dorst naar huis wilden gaan (1)."

Deze wijze van raadplegen duurde onafgebroken voort tot het jaar 1528, toen Keizer Karel V. met het wereldlijk gezag over het Sticht bekleed werd. Deze vorst het ondoelmatige van een dusdanig verkiezing-stelsel inziende, schafte dit (hoewel willekeurig) af, liet de regering voortaan door zijnen stadhouder veranderen, en verbood den gilden in het vervolg bijeenkomsten over staatkundige zaken op het St. Janskerkhof te houden; eene zware straf, op de overtreding gesteld, ondersteund door eene geduchte krijgsmagt, waren de eenigste hulpmiddelen, die den Utrechtenaren, zoo fier op hunne vrijheid, dwongen dit verbod te gehoorzamen.

In het jaar 1380 werd dit kerkhof ontwijd, door den moord aan zekeren Kanonnik dezer Ecclesie, Heer Ulricus van Diepenheim gepleegd; zijne moordenaars waren drie burgers van Utrecht, Pieter van Blankenberch, Wouter van de Velde en Ghiselbrecht Gherit Claessone, de beide eerste van oude adellijke geslachten. In een dusdanig geval bragt het

(1) t. a. p. en Matth., de Fundat. 376.

regt der kerk mede, dat de uitspraak der op te leggen straf aan de misdadigers, door onpartijdige scheidsmannen werd uitgesproken; men koos hiertoe van de zijde der geestelijkheid, den Bisschop Florens van Wevelinchoven, den Domdeken, en van wege iedere Ecclesie een Kanonnik; van de zijde der burgeren werden gemagtigd de Burgemeester en drie andere burgers van Utrecht. De straffen, welke hun werden opgelegd, bestonden in eene pelgrimsreis naar Rome, een jaar zich op te houden te Cijprus, waarvan zij bij hunne terugkomst een bewijs van den Koning van Cijprus of van den Aartsbisschop van Nijcosi moesten vertoonen. Voorts moesten Pieter en Wouter een altaar in de Janskerk stichten en begiftigen. Na hunne terugkomst werden zij drie jaren uit het Bisdom van Utrecht gebannen, en na verloop van dien tijd moesten zij het eerste jaar driemalen voor het kruis gaan bij zekere processien, barrevoets, blootshoofds in hunne hemden en onderkleederen, elk met eene kaars van één pond was in de hand; in deze boetvaardige houding moesten zij de gemeene Ecclesien vergiffenis bidden voor hun gepleegd misdrijf; de straf van de driejarige ballingschap echter kon naar hunne keus verwisseld worden, door den vermelden omgang met nog twee jaren te vermeerderen. Daar echter Giselbrecht arm was, en niet aan de stichting van het altaar kon toebrengen, moest hij na zijne terugkomst zeven jaren lang driemaal 's jaars de voorschreven bedevaart voor de processien doen. Zij moesten zweren de reis naar Rome te zullen aanvaarden, en volbragten zij dezelve niet, verklaarden zij zich voor meineedig, eer- en trouwloos, » ende mit desen seggen," zoo luid het slot van dit vonnis, » sellen Peter, Wouter, ende Giselbrecht

vursz. van allen misdaden en broeken, als van den doitslage vursz. Gode, der heiliger kercken, ende ons gesoenet syn, enz. (1)." — 25 jaren later had de ontwijding van het kerkhof en de stremming der godsdienstoefening in de kerk op nieuw plaats; toen echter was het een meer algemeen gevecht, waarin onderscheidene personen betrokken waren. De uitspraak verbleef alleen aan den Raad der stad, die de schuldigen boeten oplegde, bestaande voornamelijk in het leveren van steenen (2).

Eene merkwaardige gebeurtenis viel op dit kerkhof nog voor in het jaar 1577, tijdens de Spanjaarden uit het kasteel Vredenburg de stad Utrecht bedreigden; den 7de Februarij namelijk, verzamelden zich de burgers, vóór het logement van den Graaf van Bossu, zijnde hetzelfde huis van den Proost, waarvan reeds vroeger gesproken is. Zij waren in groot getal aanwezig, en met hun zijdgeweer gewapend, begeerden zij den Graaf te spreken, » daar de toeloop," zegt Bolhuis (3), » aanhoudend vermeerderde, begaf de Graaf zich tot hen naar buiten, en vroeg wat zij verlangden. Eenstemmig was het antwoord, dat zij het kasteel bestormd wilden hebben. Bossu verklaarde, dat hij, indien zij iemand tot hem zonden, om hun verzoek met bescheidenheid voor te dragen, hun goed antwoord wilde geven, maar zoo lang zij zoo riepen en tierden, terwijl de een dit, de andere wat anders schreeuwde, kon hij hun niet te woord staan. Terwijl hij hierop naar binnen ging, kwam

(1) Zie dit vonnis in zijn geheel, Utrechtsch Bisdom I. 262.

(2) Rurman, Utrechtsche jaarboeken I. 59.

(3) Proeve eener Geschiedenis van het kasteel Vredenburg; in dit Tijdschrift van 1838 geplaatst; doch mede afzonderlijk door den Uitgever verkrijgbaar gesteld.

Mr. Pieter Ruijsch, Advokaat van het Hof van Utrecht, daar toevallig voorbij. Van dezen verlangde men, dat hij uit naam der burgerij het woord zoude doen, en schoon hij zulks eerst weigerde, zag hij zich weldra door den onstuimigen aandrang der menigte genoodzaakt zich naar haren wil te schikken. Na zich dus eerst, »» met goede gratie seer beleefdelyck,"" bij den Graaf verontschuldigd te hebben, stelde hij hem de bezwaren, vorderingen en aanbiedingen voor. Bossu antwoordde: »» datter alle goed devoir gedaen was omme het casteel te bemachtigen, naer het gereedschap dat hy daer te synder comste hadde ghevonden,"" hij zou verder niet nalaten alles te doen, wat tot de veroovering vereischt werd; en kon er nog geen bres worden geschoten, uit gebrek aan kruid en scherp; maar er waren reeds maatregelen genomen, om zich van hetzelve te voorzien. Wat het aanbod van stormen aanging, men moest hem gelooven, dat dit geen werk was voor burgeren. Zij wisten niet, wat het inhad, eene zoo geduchte sterkte, door zulke oude, ervarene, welgeoefende en kloekmoedige soldaten verdedigd, met storm aan te vallen. Hij stelde te veel prijs op de burgers, dan dat hij hen met vrouwen en kinderen zoo in ellende en verderf zou willen brengen; met soldaten was dat iets anders. Zij moesten hem slechts vertrouwen; als alles behoorlijk was voorbereid, zoude hij zorgen, dat er gestormd werd. De menigte liet zich echter door deze en dergelijke redenen even min als door de beleefde toespraak der burgerhoplieden en bevelhebbers ter neder zetten, zoodat het rumoer en de toeloop nog steeds vermeerderden; eindelijk evenwel toen er geen nader antwoord kwam, verliet zij al morrende het Janskerkhof."

Van dezen uitstap keeren wij tot het topographisch overzigt van het St. Janskerkhof terug.

In de eerste helft der 17e eeuw onderging het Sint Jansveld en omliggende straten belangrijke veranderingen en verbeteringen; in 1644 werd eene nieuwe straat, de Hoogt genaamd uit de Telingstraat naar de Statenkamer gelegd, terwijl in dat zelfde jaar door de regering der stad bevolen werd de korte St. Janastraat te verbreeden; ja zelfs werd een voorstel, om eene nieuwe straat te maken, uit de Voorstraat naar het St. Janskerkhof, in ernstige overweging genomen. Eene grondteekening van het erf van Jonkh. Louis van Malapert, Heer van Jutphaas, werd door dezen den 1en December 1645 overgelegd, met aanbod eene straat daar door te leggen, en eene commissie uit den Raad benoemd, bestaande uit de Heeren Nijpoort, P. Bor en van der Woerd, om met den eigenaar te spreken, oculaire inspectie te houden, en van hare bevinding rapport te doen, welk rapport den 22en daaraanvolgende geschiedde; doch door bijzondere omstandigheden (1) bleef dit plan onuitgevoerd tot het jaar

(1) Wat eigenlijk de ware reden geweest zij der schorsing van het plan is ons niet klaar gebleken. Wij gissen naar aanleiding van een raadsbesluit van den 22 December 1645, dat de opgewekte naijver tusschen den Baron van Wittenhorst en Jonkheer Louis van Malapert daarvan de reden geweest zij; het besluit is van dezen inhoud: » Gehoort het rapport van de Heeren Nypoort, Bor en van der Woerd van hun gebesoigneerde, volgens Commissie van den 1e dezer, aengaende de nieuw te maken straet, door, ende over, 't erff van den Heere van Jutphaes, van de Voorstraet op St. Janskerckhoff, ende daer uyt mede verstaen synde, dat de Heer van Wittenhorst gelyke presentatie doet, ten reguarde van ZEd. erff, syn gemelde Heeren versocht daer van mede by inspectie oculaer ende anders, naerder informatie te nemen."

1668, wanneer op den 24 November op het voorstel in den Raad gedaan, om eene straat te leggen, van het St. Janskerkhof naar de Voorstraat door het Erf van de huizinge van wijlen Mr. Martens van Zijpestein (1), welke den volgenden dag zoude verkocht worden, werd goedgevonden, dat men bij het oplezen der verkoopcondition de omstanders bekend zou maken, dat den koopper, besluitende tot het maken van de voorsz. straat, dezelve voor de eerste reis tot stadskosten gelegd zou worden. Deze erven gingen in koop over, aan den Heer C. Booth (2), Oud-Burgemeester en verdienstelijk oudheidkundige, die in overeenstemming met den Heer Baron van Reede van Drakestein, wiens huizinge aan het zijne grensde, zich genegen toonden tot het vervullen van den wensch van den Raad. Zij boden dien ten gevolge de Vroedschap een plan aan, en reeds den 31 Januarij 1669 werd van stadswege eene Commissie benoemd, » omme te beramen ende ordonneren, hoemen de Boothstraat zal verbreden ende paveyen," terwijl deze den 14 Februarij een rapport uitbragten, waarop de Raad het volgende besluit nam: » Gehoort 't rapport van de Heeren Quint enz. ende gezien de teckeninge van de Boothstraet ende vant getimmer daer in te stellen, by d'Heer van Drakesteyn met incortinge vant jegenswoordige. Syn haer Ed. versocht met gemelden Heere naerder te willen spreken, oock een taxatie te beramen, op de huysen ende erven, die door

---

Voorts vinden wij in het gemelde boek geen verder gewag van deze straat gemaakt, waaruit men kan afleiden, dat de Vroedschap aan den wensch van geen van beiden gehoor heeft willen leenen.

(1) In de transportbrief staat Marten van Sijpesteijn.

(2) Zie Bijlage 8.

dese nieuwe straet gebenificeert ende verbetert sullen worden. Deze Commissie was het met den Heer van Drakesteijn, die een gedeelte van zijn huis moest afbreken, spoedig eens over de schadevergoeding, want den 21en daaraanvolgende rapporteerden zij, met gemelden Heer nader in gesprek te zijn geweest, waarop door de Vroedschap hem werd toegelegd, de som van *f* 1,100, voor het intrekken van zijne huizinge en erf, volgens de gedane aanwijzing.

Deze straat werd naar den eersten ontwerper den Heer C. Booth, de Boothstraat genaamd, welken naam zij tot heden is blijven voeren. In de maand Augustus van dat jaar was zij zoo ver gevorderd, dat men bedacht was op hare bestrating; den 25en dier maand werd den Kameraar Solingen gelast, de vlaamsche kezelsteen te koopen, welke alhier aangekomen was, » om de Boothstraet daermede te doen paveyen (1)," terwijl de Vroedschap den 20 Julij 1659 reeds bevolen had, het geheele Janskerkhof te bestraten, ten koste der geinteresseerdens.

De beide bruggen, welke den toegang van den Drift naar het Kerkhof over de Nieuwe gracht open stelden, waren zeer smal (2), en in 1640 nog van een draai voorzien, welke slechts één persoon te gelijk den doorgang veroorloofde; in dat jaar werden zij beide verbreed; doch niet voor 1740 in haren tegenwoordigen toestand gebouwd; toen werden zij een derde breeder gemaakt, en van ijzeren leuningen voorzien (3). In 1647 besloot

(1) Notulen der Vroedschap.

(2) De brug op de zuidoostelijke hoek van het St. Janskerkhof gelegen werd in 1440 reeds bestraat. Schutmrs. rekening van dat jaar in het Stads-Archief.

(3) Aanteekeningen in H. S. van Dr. E. van Engelen.

de Vroedschap de geheele Nieuwe gracht tusschen deze bruggen te overkluizen, welk plan echter onuitgevoerd bleef, terwijl de Vroedschap den 21ste Mei 1683 op nieuw op dit punt terugkomende, het volgende besluit nam:

» Voorgeslagen synde, dat dewyle de muyren ten wedersyden tusschen de twee bruggen aent Janskerckhoff nodige herstellinge vereysschen, off niet de Nyegraft by die occasie behoorde van de eene brug tot d'ander te worden overcluyst tot meerder ciraet vant publicq, heeft de vroedschap de heeren voorgaende gecommden tottet kerckwerck versocht dien aengaende te spreken mitte geinteresseerden ende special. met die van den Capittele over t'affbrecken ende opmaecken van de voorsz muyr."

Wat de reden kan geweest zijn, dat dit werk geen voortgang mag hebben gehad, vonden wij niet uitdrukkelijk vermeld; de weinige huizen, welke hieraan moesten betalen, verzwaarden de tegemoetkoming voor het kapittel van St. Jan, en welligt is hierin de reden te zoeken van de staking der voorgenomene verandering.

Tot beter verstand kan het niet onbelangrijk zijn de vroegere ligging van den plek gronds, waarop deze fraaije straat gemaakt is, eenigzins nader te onderzoeken. Van de grondteekening, welke de Heer C. Booth in December 1658, door den landmeter D. van Groenou van zijne erve deed maken, deelen wij hier eene getrouwe afteekening mede. Het blijkt uit het bijschrift, dat de erven van Booth eene uitgestrektheid van 306 ▭ roeden besloegen; zij strekten zich uit van het Janskerkhof noordwaarts in eene regte lijn tot aan de Voorstraat; de gebouwen waren zeer uitgestrekt, en in het midden van het erf gelegen; hetzelfde huis (Wijk H, N°. 597) is thans het eigendom van den Heer C. Q.

van der Goes, die hetzelve bewoont. Aan de westzijde der tegenwoordige straat was de kapel, terwijl een ruim voorhof, aan het grachtje grenzende, het woonhuis aan de zuidzijde omgaf; achter hetzelve aan de noordzijde lag een groote boomgaard, palende aan de Voorstraat, van welke hij werd afgescheiden, door een wagenhuis en grooten beestenstal, op den hoek van de Booth- en Voorstraten gelegen. Naast deze bevond zich de paardenstal, een poorthuisje en de achterpoort, welke laatste thans nog aanwezig is, terwijl de hoofdingang aan het kerkhof over een brugje, mede van een poorthuisje voorzien, gelegen was (1). Deze gemeene gang van het kerkhof naar de woonhuizen van de Heeren Booth en van Reede, strekte gedeeltelijk tot grondslag voor de tegenwoordige Boothstraat. Aan de oostzijde van dezen poortweg grensde onmiddelijk een gedeelte van Booths erve, en aan de oostzijde de niet minder uitgestrekte gronden van den Heer van Reede van Drakestein, die een goed gedeelte van het vak tusschen de Boothstraat en den Drift besloegen, en aan de Voorstraat grensden; zijn getimmer aan die zijde paalde aan den beestenstal van Booth, ook deze moest ge-

---

(1) » De straat," zegt Dr. E. van Engelen in een H. S. berustende in de verzameling van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, » werd so wel aan de Voorstraat als opt kerckhof voor dese afgesloten door een schoenlapper, die daarvoor op dese poort aan 't kerckhof een vrywoninge had." Meer bijzonderheden betrekkelijk het St. Jansveld zijn wij aan de bereidwilligheid van dien geleerde verpligt, die niet aarzelde, om in het belang van de wetenschap zijne kostbare HSS. ter inzage te verstrekken. Hem zij hier voor onze ongeveinsde dank gebragt. Mogt dit voorbeeld door anderen gevolgd worden! De Redactie.

deeltelijk afgebroken worden. Aan de westzijde van het eigendom van dezen laatstgenoemde, ter plaatse, waar thans het huis van den Heer Martens van Zevenhoven staat, was geerft de Heer Baron van Wittenhorst, als nazaat van Mevrouw van Sonsveld. Uit deze planteekening blijkt dus, dat de Voorstraat, van de Wittevrouwenbrug tot waar men achter het Vleeschhuis gaat, toen nog door geene regelmatige woonhuizen bebouwd was, doch meerendeel bestond uit stallen, poortwegen en muren. Met het leggen dezer straat beoogde de Regering der stad, voornamelijk de verdere bebouwing der ruime erven, zoo aan het Janskerkhof, als aan de Voorstraat en Drift (1). Ook hierin waren de Hee-

---

(1) Dat de bebouwing met huizen van dit zoo aangenaam gelegen kerkhof, door onderscheiden ingezetenen gewenscht, en door de Regering der stad ondersteund werd, bleek ons ten duidelijkste. Reeds kort na of wel te gelijk met het inzenden van de plan-teekening tot legging van eene straat, door den Heer van Malepert, den 1 December 1645, verzocht Jonkh. Henrick van Ede, Heer tot Woudenberg, zijne woning op het St. Janskerkhof te mogen uitbreiden, waarin werd toegestemd, » invoege dat de straat, te meten uit het paaltje totten koker van den boom daer voirstaande tul wyt wesen 25 voeten, loopende van het voorsz. paaltje lynrecht op de noordgevelmuur der huisinge van Pr. Canter lest by Herman Specht bewoond, en oostwaarts op de buten muur van Hd. salet." Notulen 9 December 1645. Twee jaren later nam de Vroedschap dit besluit: » Op den rekweste van Bartholomeus van Vlooten als gecoft hebbende het ledige erf op de hoek van de Nieuwe gracht of St. Janskerckhoff, versoekende concent om met zyn getimmer, twelk hy aldaar van meyninge is te stellen, te mogen springen over de sloot, tusschen t'voirsz. kerckhoff ende zyn erf is geappointeert," l. l. 8 November 1647, terwijl dien zelfden dag de eigenaars der huizen geordonneerd werden boogen te slaan, over de sloot voor den ingang hunner woningen.

ren Booth en van Reede behulpzaam; zij deden eene aankondiging drukken en aanslaan, waarvan een oorspronkelijk exemplaar in bezit van den schrijver dezes is, het was van den volgenden inhoud:

» ERVEN TE KOOP BINNEN UTRECHT.

Men doet te weten dat men uyt de handt van meeninghe is te verkoopen, verscheydene schoone ende groote Erven, om met Huysinghen betimmert te worden, ten weder-syden van de Booth-straat op 't St. Janskerck-Hof, ende inde selve straet, als mede 'teynden van dien aende Voorstraat.

Imant daer inne gadinge hebbende addressere sigh aenden Heere van Draeckensteyn ofte aende Heere Out-Burgemeester Booth."

Het gevolg hiervan was gunstig, de Heer Booth gaf wederom het voorbeeld; hij liet op het erf naast zijne woning, twee nieuwe huizen zetten; de Heeren Burgemeester de Goijer, de Pellichi, de Leeuw, Martens en meer anderen kochten van de uitgeslagen gronden, en het is aan hen, dat wij de schoone heerenhuizen aan het St. Janskerkhof en omstreken te danken hebben.

Werd gedurende de Fransche overheersching in 1672—1673, de volbouwing der ledige erven belemmerd; onder de regering van Keizer Napoleon, 1810—1813, werd, onder de vele aanzienlijke huizen binnen deze stad, ook dat van den Heer van Reede van Drakesteijn geslecht; het behoorde toenmaals Mevrouw van Tuijll van Heeze en Leende, geboren Gravin van Randwijck. De plek gronds, waarop dit groote huis stond, maakt thans een deel uit van den tuin van Mevrouw de Weduwe van Mr. L. T. Nepveu van Ameide.

N.—M.

BIJLAGE I.

TWEE CHARTERS VAN DEN 17^{en} SEPTEMBER 1324, WAARBIJ HET CAPITTEL VAN ST. JAN TE *UTRECHT* VOOR ZICH EN ZIJNE ECCLESIE DEN EIGENDOM BEWEERT VAN EEN GEDEELTE DER NIEUWE GRACHT.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem 1324 indictione septima, 17mo die mensis Septembris hora immediate post nonam in praesentia mei Notarii publici infra scripti et testium subscriptorum constituti venerabiles viri Domini Henricus de Lonreslote, Decanus, Hermannus Vincke, Arnoldus Loef, Bertoldus de Davantria, Albertus de Bastoma, Albertus de Jutfays et Henricus de Reno, Canonici capitulares ecclesiae Sancti Johannis Trajectensis, totum capitulum ipsius Ecclesiae tunc temporis facientes, praefatus dominus decanus nomine suo et dicti sui capituli ibidem praesentis et in hoc unanimiter consentientis intimavit et verbotenus notificavit Johanni de Ways et aliis operariis ibidem praesentibus et in opere existentibus et Gerlaco magistro ipsius operis: dimidietatem fossati circueuntis emunitatem ecclesiae Sancti Johannis Traject. versus partem occidentalem ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam pertinere et de jure spectare asseruit, etiam murum quem in dimidietate dicti fossati de novo ponere et construere ex parte *civitatis* Trajectensis inceperant et in altitudinem septem pedum a fundo sive solo dicti fossati erexerant in solo sive fundo eorum et ipsorum ecclesiae praedictae contra jus et justiciam in grave ipsorum et eorum ecclesiae praedictae praejudicium et gravamen fore edificatum et constructum propter quod dic-

tus dominus decanus, nomine quo supra, dictis operariis prohibuit ne de cetero in dimidietate dicti fossati et dicto eorum solo sive fundo undecim pedes in latitudine continente, ab extremitate muri ejusdem emunitatis Sancti Johannis exteriori computando prope portam dictae emunitatis sitam versus partem occidentalem, quidquam construerent foderent vel aedificarent, in cujus signum prohibitionis praedictus D^us^. Decanus nomine quo supra, operariis supra dictis in dicto opere existentibus, per jacturam lapilli, manu sua in dicto opere sive fundo projecti sive missi, novum opus nuntiavit. Acta sunt haec Trajecti in platea extra portam S. Johannis supra dictam ante dictum novum opus, praesentibus discretis viris Lubberto dicto Splinter, Ghiselberto Correbyn, Jacobo Crumme, Petro dicto Col. Nicholao Cattenbroech et Coppardo de Jutfays clerico et pluribus aliis fide dignis testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis, sub anno indictione mense die et hora suprascriptis.

Et ego Godefridus de Tule, Cler. dioc. Traj. Publicus Imperiali auctoritate Notarius, praemissis omnibus et singulis prout superius per me posita sunt et conscripta una cum dictis testibus praesens fui ea vidi et audivi et in hanc publicam formam redegi meoque signo solito et consueto signavi rogatus.

BIJLAGE II.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo CCC^o^ vicesimo quarto, Indictione septima decimo septimo die mensis Septembris hora inter nonam et vesperas in praesentia Venerabilium virorum Dominorum Henrici de Lonreslote Decani, Hermanni dicti Vincke, Arnoldi dicti Loef, Bertoldi de Davantria, Alberti de Bastoma, Alberti de Jutfays et Henrici de Reno, canonicorum capitularium ecclesie Sancti Johannis Trajectensis,

totum capitulum ipsius ecclesie tunc temporis facientium, meique notarii publici infra scripti et testium subscriptorum constitutus discretus vir magister Hugo dictus Wstinc advocatus curie Trajectensis, nomine civitatis Trajectensis, de mandato a discretis viris Johanne filio quondam domini Rotardi et Arnoldo filio Arnoldi dicti Proys, magistris civium dicte civitatis Trajectensis ipsi facto petivit a decano et capitulo praedictis dicte civitati metam ad quam novum opus iniciaverunt assignari, et demonstrari, qui decanus nomine suo et dicti sui capituli respondit: quod ad dimidietatem fossati circueuntis emunitatem dicte ecclesiae Sancti Johannis Trajectensis, prope portam emunitatis ejusdem ecclesiae sitam versus partem occidentalem undecim pedes in latitudine continentem ab extremitate muri dicte emunitatis exteriori computando et in parte superiori ipsius prope murum fratrum minorum usque ad angulum ipsius muri videlicet usque ad pedem lapideum sive columpnam ipsi muro minorum appositam, cujus fossati dimidietatem idem decanus asseruit ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam pertinere; praefato magistro Hugone ab ipso decano querente qua causa dicta novi operis nuntiatio facta fuit an causa naturali an causa imposita: praefato decano ad hoc respondente, quod de subtilitatibus juris ad praesens non curaret, sed asseruit dimidietatem dicti fossati ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam de jure spectare. Quo peracto praefatus magister Hugo optulit dictis decano et capitulo ex parte civitatis trajectensis supra dictae praestare cautionem fidejussoriam vel pignoraticiam de opere emoliendo sumptibus ipsius civitatis trajectensis et expensis et de dampno refundendo, si postea inventum fuerit dictam civitatem minus juste et contra justiciam edificasse, quam dominus decanus praenominatus recipere recusavit, dicens, eam de jure acceptare non debere, cum ipse et suum capitulum praedictum parati essent incontinenti vel infra tres menses dimidietatem fossati supradictam spectare. Ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam probare et docere cum effectu. Acta sunt haec Trajecti in platea extra portam S^{ti}

Johannis emunitatis supra dictam ante dictum novum opus, praesentibus discretis viris Domino Wilhelmo de Brokelen perpetuo vicario dictae ecclesiae St. Johannis, Johanne Zoudebalch, Gerardo de Colonia et Arnoldo de Bomel clericis et pluribus aliis fide dignis testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Godefridus de Tule clericus dioceseos Trajectinae publicus imperiali auctoritate notarius petitioni responcioni cautionis oblationi et recusationi praedictis et omnibus aliis supra scriptis una cum dictis testibus praesens fui ea vidi et audivi et in hanc publicam formam redegi meoque signo solito et consueto signavi rogatus.

VERTALING VAN DEN BOVENSTAANDEN BRIEF.

In den Naam des Heeren Amen. In het jaar na de geboorte onzes Heeren een duizend CCC vier en twintig, de zevende Indictie, den zeventienden September, tusschen 9 uren en den vesper in tegenwoordigheid der eerwaarde heeren Henricus Delonreslote (1), deken, Hermannus genaamd Vincke, Arnoldus genaamd Loef, Bertold de Davantria (2), Albertus de Bastoma, Albertus de Jutfays (3) en Henricus de Reno (4), Kapittelkanonniken van de Ecclesie van St. Jan te Utrecht, het geheel kapittel van dezelve kerk toen ter tijd uitmakende, en in tegenwoordigheid van mij ondergeteekenden, openbaar Notaris en ondergeteekende getuigen, is verschenen de eerzame Heer Meester Hugo genaamd Wstinc (5) Advocaat van het Hof van Utrecht, die uit naam van de

(1) Van Loenresloot.
(2) Van Deventer.
(3) Van Jutfaas.
(4) Van Renen.
(5) Vuijstinck.

stad Utrecht, volgens last, door de eersame Heeren Johannes, zoon van wijlen den Heer Rotardus, en Arnoldus zoon van Arnoldus genaamd Proijs, Burgemeesters van gezegde stad Utrecht, op hem versterkt, van voorn. deken en kapittel heeft begeerd, dat de grens, waar zij tegen het nieuwe werk hebben geprotesteerd, aan gemelde stad zou worden aangewezen en getoond; welke deken zoo uit zijn als uit genoemd zijn capittel's naam heeft geantwoord, dat die grens was tot het midden van de gracht, die de vrijheid van gezegde Ecclesie van St. Jan te Utrecht omgeeft, bij de poort der vrijheid van gezegde ecclesie gelegen, naar de westzijde elf voeten breed van het einde van den buitenmuur van gezegde vrijheid te rekenen, en aan deszelfs boveneinde bij den muur der minderbroeders tot den hoek van denzelfden muur, namelijk tot den steenen voet of kolom, die tegen den muur van de minderbroeders aankomt. De helft van welke gracht dezelfde deken beweerde, dat aan hen en hunne voorzegde ecclesie behoorde. Toen voorzegde Meester Hugo den deken vroeg uit welke oorzaak gemelde protestatie plaats had, of uit eene natuurlijke of noodzakelijke oorzaak, heeft genoemde deken hierop geantwoord, dat hij zich bij het onderhavig geval niet inliet op regtsgeleerde spitsvindigheden, maar hij heeft volgehouden, dat de helft van gemelde gracht regtens hun en hunne ecclesie toekwam. Waarna gezegde Meester Hugo aan genoemden deken en kapittel heeft opgedragen, om van wege voornoemde stad Utrecht cautie te stellen, hetzij door borg of pand, om het werk te doen vernietigen, voor rekening en kosten van de stad Utrecht, en schade te vergoeden, indien naderhand mogt bevonden worden, dat gezegde stad niet regtens en wederregtelijk heeft gebouwd, welke cautie de Heer Deken voorn. heeft geweigerd aan te nemen, zeggende dezelve niet te moeten aannemen, daar hij en zijn kapittel voorn. bereid waren, op staande voet of binnen drie maanden met goed gevolg te bewijzen en aan te toonen, dat voorn. helft der gracht tot hen en voorn. hunne ecclesie behoorden. Actum te Utrecht in de straat buiten de

poort der emuniteit van St. Jan bovengen. vóór het genoemde nieuwe werk in tegenwoordigheid van de eerzame Heeren Wilhelmus de Brokelen (1) permanent vicarius van gezegde eccles. van St. Jan, Johannes Zoudebalch, Gerardus de Colonia (2), en Arnoldus Debomel (3), geestelijken (Clerici) en meer andere geloofwaardige getuigen tot het voorgaande speciaal verzocht.

En ik, Godefridus de Tule (4), Clericus van de kerk van Utrecht, openbaar Keizerlijk Notaris, ben, daartoe uitgenoodigd zijnde, bij voornoemden eisch, antwoord, aanbod en weigering van borgtogt en alle andere voorschreven handelingen met genoemde getuigen tegenwoordig geweest, heb dit gezien en gehoord, en hiervan deze openbare acte opgemaakt, en met mijn gewoon zegel gezegeld.

(*De vertaling van den eersten brief laten wij achter, dewijl deze bijna denzelfden inhoud bevat, en daardoor slechts nutteloose plaats zou beslaan*).

BIJLAGE III.

Cornelis Booth woonde vroeger op het St. Janskerkhof, naast de Statenkamer, gelijk aangewezen wordt, op de » platte gront-teckeninge van verscheyden erven, gangen, straten, huysen ende hoven gelegen alhier binnen Utrecht, opgemeten, op last van Heer Johan van der Nypoort, oud Burgemeester der voorsz. stadt, den 19 Juny 1643."

Deze opmeting geschiedde met het doel eenen korteren we(

---

(1) Breukelen.
(2) Van Keulen.
(3) Van Bommel.
(4) Van Tulle.

naar de Neude en Ganzenmarkt daar te stellen, door middel van den doorgang door de Statenkamer. Het huis van Booth in de straat van dien naam ging bij zijn sterven in eigendom over, aan zijn zoon den Raadsheer Booth, na wiens overlijden dit zijnen kleinzoon den Heer Baron van der Capellen van Mijdrecht ten deel viel. Van dezen ging het over aan den Vroedschap Baron d'Yvoij en van diens zoon op den tegenwoordigen bezitter den Heer C. Q. van der Goes, die het zeer modern heeft doen verbouwen. Het is thans nog een der fraaiste huizen dezer straat.

NASCHRIFT.

Na het afdrukken werd ons, door den onvermoeiden naspoorder der Oudheden, den verdienstelijken Dodt van Flensburg, het alom te vergeefs gezochte Charter, wegens de jurisdictie van den Proost van St. Jan, ter hand gesteld. (Zie Bladz. 109). Hij vond dit in het Archief van de Oud-Roomsch Catholijke Geestelijkheid, in het Liber Ruber cul. S. Joannis Tit. I. recto.

Item, de jurisdictione prepositi in civitate Trajectensi.

Wy Johannes, bider ghenade Gods, bisscop t'Utrecht, maken cont allen den ghenen, die desen brief sellen sien of horen lesen, dat wy bekent hebben ende bekennen, de proesste van Sinte Johanne t'Utrecht, syn daghelicx gherechte in onser stadt van Utrecht te voeren, also wy ende in alsulken manieren, alse ridders ende knapen voeren in onsen lande, die daghelicxe gherechte hebben, sonder alrehande archeyt. Voirs verbyeden wy onsen scoute ende onsen rechter van Utrecht, dat hy niet aen en taste des proesst gherechte van Sinte Johanne voirsz.

In oircoude des briefs, bezeghelt met onser seghel. Ghegheven in 't jaer ons Heren dusent drehondert ende dertich, op palmedach.

ADELBOLD,

Bisschop van Utrecht.

1008-1027.

(Overgenomen uit: *Lectures relatives des arts, des lettres, des moeurs et de la politique en Belgique*, par M. F. V. Goethals, Brux. 1837.)

Adelbold, 19e Bisschop van Utrecht, een van de bloeijendste schrijvers der XIe eeuw, bekleedde tevens eene voorname plaats onder de oudste meetkundigen dezer landen. Hij wordt van Frieschen oorsprong opgegeven; door de uitgestrekte grenzen echter van dit land, zijn de schrijvers het niet eens over de juiste plaats waar hij het levenslicht aanschouwde. Dan eens wordt het land van Luik, dan wederom Holland als zijn geboortegrond aangegeven, welk laatste evenwel minder waarschijnlijk is (1).

Uit een edel geslacht gesproten, ontving hij eene luisterijke opvoeding; in de beroemde scholen van Lobes legde hij de gronden zijner studie, hetwelk den nazaat heeft doen dwalen door de veronderstelling dat Adelbold van zijne jeugd af aan monnik van Lobes zou geweest zijn.

Hij ontving zijne geestelijke wijding in de ecclesiale school te St. Ursmar. Te Lobes studeerde hij onder den abt Folcuinus en bezocht daarna de andere, meest beroemde scholen van dien tijd, met name die van Luik, alwaar hij de lessen van den Bisschop Notgerus bijwoonde; in die

(1) Volgens sommigen zou hij uit de omstreken van Thiel afkomstig zijn, welke stad hij altijd zeer begunstigde. Zie Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, *het oude handelsverkeer der stad Utrecht*, II. bl. 294. Red.

van Rheims onderwees hem de beroemde Gerbertus in de meetkunde.

Zijne geboorte, zoowel als zijne talenten, gaven hem aanspraak op de hoogste eer aan het hof van Hendrik II, die later, (1003) de keizerlijke kroon verwierf.

Deze vorst liet hem in zijnen raad zitting nemen en droeg hem het bevel op over een gedeelte zijns legers. Het bedaard overleg aan den moed parende, toonde hij een even dapper hoofdman als bekwaam staatkundige te zijn.

Sedert het jaar 994 waren zijne geleerdheid en zijne talenten zoo beroemd, dat men hem gelijk stelde met de grootste letterkundigen, de diepzinnigste en oordeelkundigste geleerden van dien tijd; hij beoefende niet alleen de letteren, maar de wiskunstige wetenschappen benevens de sterrekunde, maakten zijne bijzondere studien en vermaak uit.

Het waren waarschijnlijk zijne meetkundige studiën die hem deden besluiten eene reis naar Rome te ondernemen, toen Silvester II, zijn oude meester in de meetkunde, den pauselijken zetel bekleedde. Echter verliet hij eensklaps het hof van Hendrik II. zonder iets van zijne achting te hebben verloren (1), en zonderde zich te Lobes af, waar hij het geestelijk gewaad van St. Benedictus aannam. Hij hield er zich hoofdzakelijk bezig met het onderrigt en de studie der fraaije letteren.

Het Bisdom van Utrecht in 1008, door den dood van St. Anfrid, open zijnde, gaven de Kanonniken van St. Maarten door den invloed van Keizer Hendrik, hunne stemmen aan

---

(1) Hr. H. M. A. J. van Asch van Wijck zegt t. a. p. bl. 283: »Bisschop Adelbold, een inlander van Friesschen oorsprong, was een zijner vertrouwden: (van Hendrik II. namelijk): reeds door zijne kunde beroemd, stond hij hoog in 's keizers gunst. Tot Bisschop benoemd zijnde, vermeerderde hij den luister der Utrechtsche school zoodanig, dat hij selve voor den stichter derzelve wordt gehouden. RED.

den monnik van Lobes, van wien zij veel konden hopen, daar de Bisschoppelijke stoel van Utrecht zich destijds in netelige verwikkelingen bevond. De Bisschoppen, zijne voorgangers namelijk, hadden de onvoorzigtigheid gehad de uitgestrekte leengoederen die zij verkregen hadden, onder de groote leenmannen van het Keizerrijk te verdeelen. In plaats van vasallen te hebben, beefde weldra de hoofdkerk voor wanguustige en naijverige heeren, die niets dan het gunstig oogenblik afwachteden om datgene der Bisschoppelijke magt, wat nog was overgebleven, naar zich te trekken. Tot overmaat van ongeluk, begon de regering van Adelbold onder slechte voorteekenen. De verschrikkelijke Noormannen, wier zwervend leven niets was dan een schakel van moorden en plunderingen, vielen op nieuw in het Sticht; de Bisschop was genoodzaakt de vlugt te nemen en kwam niet terug voor dat de laatste Noorman het Bisdom had verlaten (1).

De Graaf van Holland Dirk III, had van de verzwakking der bisschoppelijke regering gebruik gemaakt om de grenzen van zijne staten uit te breiden, en plaatste aan de Merwede eene sterkte die den handel veel nadeel toebragt. Adelbold raadpleegde hierover met zijne getrouw gebleven vasallen; hunne belangen waren thans dezelfde, hem werd hulp

(1) De Noren deden wel is waar in 1009 eenen inval in deze landen en verwoestten de stad Thiel; zij herhaalden hunnen strooptogt het volgende jaar met 90 schepen; doch werden bij Duurstede genoodzaakt terug te keeren. Te Utrecht, alwaar men de voorsteden had afgebrand, verzochten zij binnengelaten te worden om hunne Godsdienst te verrigten en de kerken met geschenken te begiftigen; doch op de volstandige weigering trokken zij af zonder eenig leed te doen. Zie Alpertus, *de diversitate temporum*, bij Eccard *corpus hist. medii aevi*, I, p. 118 sqq. en van Belkuis *de Noormannen in Nederland*, bl. 197; om welke reden nou nu Bisschop Adelbold hebben moeten vlugten? wij hebben bij geen schrijver van zijne verwijdering eenig spoor kunnen ontdekken. Red.

toegezegd; en hij beval den Graaf van Bodegrave de vijandelijkheden te beginnen; hij zelf nam de wapenen op, en den 29 Julij 1018, werd die bloedige slag geleverd die te gelijk het lot van den Bisschoppelijken zetel van Utrecht en van den troon van Graaf Dirk besliste (1).

Sedert deze nederlaag wijdde zich Adelbold geheel aan de godsdienst, die hij in zijn Stift trachtte te doen bloeijen, en hield zich minder met zijne tijdelijke magt bezig, hoewel de schrijvers van de partij des Graven van Holland hem van eerzucht en trotschheid beschuldigen; de letteren en wetenschappen, die hij niet opgehouden had met den grootsten ijver en schoonsten uitslag te beoefenen (2), waren nog een voorwerp zijner meest geliefde bezigheden gedurende zijne Bisschoppelijke loopbaan. Hij stierf den 27 November 1027, na 18 jaar Bisschop te zijn geweest (3).

---

(1) De schrijver van het oorspronkelijke vermeldt niet duidelijk dat Bisschop Adelbold de nederlaag onderging, en zwijgt geheel dat de Bisschop zich herstelde en met een, zoo het schijnt, nog magtiger leger eenen tweeden slag waagde; waarin ook nu weder de overwinning zich voor Graaf Dirk III. verklaarde.

Op den rijksdag, welken Keizer Hendrik II. dat'zelfde jaar te Nijmegen hield, werd besloten Graaf Dirk uit de onregtmatig genomen Stichtsche goederen te verjagen en de uitvoering den Bisschop opgedragen. Een heirvaart van alle Neder-Lotharingsche vorsten besloten zijnde, stelde Godfried, Hertog van Neder-Lotharingen zich aan de spits van dit talrijk leger, als de hoogste keizerlijke ambtenaar in dit gedeelte des rijks; doch ook deze veldtogt de belangrijkste in deze landen, viel ten nadeele van den Bisschop uit; Graaf Dirk bleef in het bezit der veroverde gewesten en het was eerst nu dat Adelbolt zich geheel aan het kerkbestuur en onderwijs in zijn bisdom toewijdde. Rrd.

(2) Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck zegt t. a. p. Hij (Adelbolt) munttе uit onder de schrijvers zijner eeuw, vooral in de pragmatische behandeling der geschiedenis, waarvan hij in de levensgeschiedenis van Keizer Hendrik II. een treffend bewijs gaf. Rrd.

(3) Hij deed de Domkerk, door Bisschop Balderic gebouwd,

Zie hier de lijst zijner schriften die tot ons zijn gekomen. 1°. *Vita S. Henrici Imperatoris*, in Leibnitz, *Scrip. Rerum Brunsv.* deel I. bl. 430; in Bolland., *Act. Sanct.*, Julij, deel III. bl. 744. Dit werk is het achtingswaardigste en het belangrijkste van al zijne geschriften; bij ongeluk bezitten wij er niets van dan het begin, hetwelk naauwelijks de geschiedenis der twee eerste jaren van dien vorst bevat. Dit verlies is daarom des te grooter daar wij niets over dat tijdperk bezitten om het te vervangen. Zijn stijl is helder, gemakkelijk, natuurlijk, ontdaan van dien overvloed van woorden, te veel eigen aan de schrijvers van hetzelfde tijdvak. — 2°. *Vita S. Walburgis*, in Bolland., *Act. Sanct.*, Februarij, deel III. bl. 542. De stijl van dit leven van St. Walburg, patronesse der hoofdkerk te Thiel, is ver beneden dat der annalen van Hendrik II.; men schrijft het hem echter toe op gezag van Willem Heda en op de natuurlijke gevolgtrekking dat die prelaat het zou moeten gemaakt hebben ten gebruike dier hoofdkerk, welke hij uit haar puin had doen verrijzen. Onmiddelijk na dit werk komen in dezelfde verzameling twee brieven voor van den Thesaurier der kerk te Tiel. Deze twee stukken, even als de geschriften van Adelbold, getuigen van den staat der letteren in het land, gedurende de 11de eeuw. — 3°. *Ad Sylvestrum II. P. M. Libellus de ratione inveniendi crassitudinem Sphaerae*, in Pez. Thess. Anecd. deel III. 2° stuk, bl. 86. De wiskunstige wetenschappen waren in eere bij de orde van St. Benedictus in de 10de en 11de eeuw, en aan de broeders dezer orde zijn Adelbold en Gerbert hunne kennis in dit studievak verschuldigd. Zie hier wat

---

afbreken en veel schooner weder opbouwen; hij herbouwde de kerk van St. Walburg te Thiel, in 1009 door de Noormannen verbrand, en vestigde het Bisschoppelijk bestuur op eenen vasteren voet.

Zijn wapen was een groen veld, beladen met twee liggende leeuwen van goud. Zie Bokkenberg, leven der Utr. Bisschoppen. MS. in het Archief der Stad Utrecht. Red.

Montucla, in zijn *Hist. des Math.*, Jaarg. VII, deel I, bl. 502, over het werk van Adelbold zegt:

« Het voorbeeld van Gerbert vond eenige navolgers, hetzij « in de eeuw waarin hij leefde, hetzij in de volgende. « Wij vinden onder de eersten Adelbold, van de orde van « St. Benedictus, in het vervolg tot den Bisschoppelijken « zetel van Utrecht verheven. Men heeft van hem een klein « tractaat, *de modo inveniendi crassitiem (soliditatem sphae-* « *rae)*, hetwelk hij aan Gerbert, reeds Paus zijnde, op- « droeg. Hij neemt daar den eenvoudigen titel van scholasticus « of geestelijke aan, hetwelk toont dat hij veel jonger « dan Gerbert was en den Bisschoppelijken zetel van « Utrecht nog niet beklommen had. Dit tractaat is gedrukt « in de *Th. An. Nov.* deel III. aan het einde van Ger- « bert's meetkunde. Het bewijst dat Adelbold de ontdek- « kingen van Archimedes kende, zoo wel ten opzigte van « den cirkel als van den sfeer. Want, veronderstellende de « naderende overeenkomst van de middellijn tot den omtrek, « door Archimedes opgegeven, maakt hij die van de « sfeer tot den kubieken inhoud der middellijn van 11—22; « en dit volgt inderdaad uit de juiste overeenkomst van 2—3, « tusschen de sfeer, en den omschreven cilinder met de « eerste verbonden. Maar de redenen die Adelbold er van « geeft zijn geheel onbepaald en onmeetkunstig."

Adelbold schreef nog andere meetkunstige werken die in verschillende Vaderlandsche bibliotheken zijn verspreid. — 1°. *De Musicâ* in Gerbert *Script. Eccl. de Musicâ Sacrâ*, deel I, bl. 303. De overige werken die de levensbeschrijvers van hem aanhalen, zijn of verloren of te onregte aan hem toegeschreven.

DOCTOR *PUTIUS*,

PESTMEESTER TE *UTRECHT*.

Toen ik onlangs *Vermiglioli's Biografia degli scrittori Perugini* (Perugia, 1829 4°.), doormonsterde, en aldaar, II. bldz. 248. vg. twee Geneeskundigen uit den beginne der XVI. eeuw ontmoette, met den naam Putio, van welke de zoon, Vincenzio, een *tractatus contra epidemiam* heeft in 't licht gegeven, kwam mij onwillekeurig voor den geest zekere Doctor Putio, van wien zich de stad Utrecht in 't laatst der gezegde eeuw in tijde van peste, zoo 't schijnt met een bijzonder vertrouwen, heeft bediend; en van wien ik vinde, dat hij daarna mede door de Generale Staten is gebruikt geworden. Naam en beroep doen het mij waarschijnlijk voorkomen, dat deze Putio een afstammeling van de Perugini, Pietro en Vincenzio zal zijn geweest. Zie hier, hetgeen ik mij van onsen pestmeester had genoteerd:

Raetsdagel. Boek 1597. Sep. 26.

Omme mit Doctor Putio te spreken nopens d'aenneminge van den dienst deser stadt, als Doctor jegens de pestilentie, ende syn gecommitteerd Schepen Drielenborch, Cameraer Stell, Verwoert ende H. Jansz raden.

—— 1599. Mart 7.

Is belast by myn Heren Schoudt etc. ordon. te maken voor een jaer gaige voor Doctor Putio, verschenen den XV. Nov. lestleden.

Resol. der. Generalit. 1603. Sep. 4.

Te schryven aen Dr. Putius, residerende tot Rotterdam, om hem in Diligentie alhier (Haag) te willen laten vinden, ende mit hem te consulteren opt stuk vande pest.

—— Sept. 5.

Is gecommunicoert metten Doctor Putio, alhier beschreven van Rotterdam, op eenige remedien, by hem geinventeerd ende gepractiseert tegen de pest, om dezelve te gebruiken tot Ostende, ende is goetgevonden, dat hy een goede quantiteyt daarvan zou prepareren ende op iemand dispicieren, tzy Crayvanger of iemant anders, die willens zonde wesen, hem daermede naer Ostende te transporteren ende die voorgeschreven remedien aen de geinfecteerde aldaer te appliceren, op een redelijk tractement, etc.

—— Sept. 11.

Gezien de lyste vande medicamenten, die Jan Christiaensz. etc., te stellen in handen vanden Burgerm. Kegelin (*) etc., ende daarna over te geven aan Dr. Putius, om de voorn. partijen mitte behoeftige kelders te kopen.

—— Nov. 16.

Op de Remonstrantie van Dr. Putio, is geordonneert aen te zeggen, bij zoo verre de partijen, begrepen inde lijst, die hij gisteren heeft overgegeven tegen den voortgang vande contagieuse ziekte tot Ostende, niet zijn diegene, die hij als nu voorgeeft, dat hij bij specificatie

(*) Gelijk uit de notulen der generaliteit blijkt, werd deze Kegelin, Burgemeester van Gouda, zoo 't schijnt, wegens bijzondere kunstkennis, dikwijls gecommitteerd. Bij Ronsseeus (*de Scorbuto*, p. 56) komt voor: Ger. Kegelinus, *Pharmacopoeus Goudanus*.

zou overgeven al sulke andere partijen, als hem goeddunkt, etc.

—— Nov. 29.

Gezien de specificatie vande medicamenten, bij Dr. Putio aen de staten gelevert, om na Oostende gezonden te worden, etc., bedragende (daerin begrepen de vacature vande Apotheker Corn. Pietersz.) 139 guld., ende geordonneert die som te depecheren.

J. J. Dodt van Flensburg.

BLIJKEN VAN MILDHEID DER UTRECHTSCHE REGERING TER AANMOEDIGING VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, ENZ.

» Reeds voor de oprigting der univertiteit had de regering van Utrecht door belangrijke geschenken de geleerdheid aangemoedigd. Zij behaalde daardoor welverdienden lof. Zij deed dat nog meer na de oprigting, door menigvuldige gratificatien, welke zij toekende, door de buitengewone geschenken, die zij gaf, door de ondersteuning, die zij tot de uitgave van belangrijke werken verleende; dit een en ander zou een opzettelijke uiteenzetting verdienen.''

Utrecht in hare betrekking tot de Hoogeschool etc. bladz. 52, *noot* 1.

Ik wil het ondernemen, om dit gezegde opzettelijk te betoogen, door tijdrekenkundig aan te wijzen, wat ik over dit onderwerp in de stad-boeken heb gevonden, en er eenige aanteekeningen bijvoegen, voor zoo verre ik dezelve kan zamenstellen uit bouwstoffen, tot dus verre

reeds door mij vergaderd; want, ik zou geen' tijd kunnen vinden, om hierop eigene, zelfstandige nasporingen in te stellen, hoe zeer het mij daartoe aan lust niet zou ontbreken.

I. 1531. *Jan Berentz*, boekprinter te utrecht.

De eerste blijk van onderstand, door de Regering van Utrecht gedaan, in de uitgave van een, door haar als nuttig beschouwd geschrift, dagteekent, naar mijn weten, van den jare 1531. In de Cameraars-Rekening van dat jaar, komt de volgende post voor:

» Den Pater van S. Hieronymus ende Jan Berentz, boecprynter, betaelt tsamen de somme van tien carolus gulden, wt sake, een latynsch boeksken, beruerende een goede ordinancie van onderhoudinge vande ermen menschen, te translateren in duytsche, ende daer boekskens off te printen, waarvan gegeven, den Pater voirsz. II½ gl. ende Jan Berentsz, VIII½ Ka. gl., blykende by beliefnisse, etc."

Hier zou nu kunnen worden uitgewydt over drie punten, *den Pater*, Jan Berentsz ende *goede ordinancie*. Ik zal op myne wyze van ieder zeggen, dat ik daarvan weet of gisse. Van den Pater is dit zeer weinig, en bestaat alleen in de vermoeding, dat dit *Macropaedius* niet zal zyn geweest, wiens naam ik niet voor den jare 1550 in de stadboeken uitdrukkelyk heb vermeld gevonden. Van Jan Berentsz kan doch iets meer gezegt worden. Hy is de eerste boekprinter te Utrecht, waarvan ik in de gezegde stad-boeken eenig spoor heb mogen ontdekken. Want, van myne vlytigste nasporingen omtrent Ketelaer en de Leempt, in de hoedanigheid van boekprinters, is de uitkomst tot dus

verre *nul* gebleven; hoe zeer ik die lieden wel in andere betrekkingen te gezegder plaatse heb ontmoet. Van de pers van Jan Berentss, kende ik, alsvorens ik met de medegedeelde post uit de Cameraars-Rekening bekend werd, uit Panzer's *Annales* (IX. p. 63) etc., drie werken, die ik hier wil opgeven, opdat andere, die iets van die perse mogen ontdekken, en niet in de gelegenheid zijn, om het nog al kostbare werk van Panzer in te zien, het hunne hieraan zullen kunnen toetsen:

1. *De vita et obitu* S. Martini *per Severum Sulpicium. Trajecti, per* Joannem Bernardi, *1514. 4°.*

2. *Epistolae quaedam Hieronymi Cardinalis. Trajecti, per* Joannem Bernardi, *4°.*

3. *Het huys der Fortune* (*la maison de Fortune*). *Utrecht*, Jan Berents, *1531. 4°.*

De eerste boekprinter, die daarna te Utrecht gewerkt heeft, is de meer bekende Herman van Borculo, van wien ik wel later gelegenheid zal hebben te spreken, en hier alleen de zonderlinge wijze wil aanstippen, waarop van hem in de stad-boeken van den jare 1542 melding geschiedt. In de Cameraars rekening van dat jaar lees ik naamlijk aldus:

» Herman van Borculo, boekprinter, betaelt x pont xv sc. wt sake hy omtrent *Petri ad Vincula*, doe Merten van Rossem mit ruteren ende knechten in Brabant was, ende alhier bynnen deser stadt tydinghe was, dat Meinert vanden Ham, oick grote vergaderinghe maecte van ruteren ende knechten; ende oumme die waerheyt daervan te weten, gereyst is, wt bevel etc., secretelyck over die Veluwe, t' Aernhem, te Zutphen inden gestichte van Munster, ende daeromtrent, om autentycke besceyt mede te brengen, ende heeft hem

daarommie by grote Personagien gevoecht ende grote oncosten gehadt, etc."

Wat eindelijk *de goede ordinnancie vande onderhoudinge vande erme Menschen etc.*, betreft, zoo bestaat bij mij geen de minste twijfel, of hiermede wordt bedoeld de *Formula subventionis pauperum etc.*, die te Yperen omstreeks dien tijd was ingevoerd, en in denzelven jare 1531 in druk verscheen; dezelve *formula*, waarvan de Heer Ackersdijk, te *Rotterdam, in den Vriend des Vaderlands*, IV *bldz. 436 en volgg.*, interessante berigten heeft gegeven, waarbij ik daarna in datzelfde Tijdschrift, VI. bldz. 183 en volgg. het mijne heb gevoegd. Ware ik toen ter tijd met de pogingen van den *Pater v. S. Hieronymus* en Jan Berentsz in deze bekend geweest, dan zou ik nog meer in 't voordeel der noordel. Gewesten hebben kunnen spreken, dan waartoe ik toenmaals, bij mijne onkennis van dien, aanleiding vond. J. J. Dodt van Flensburg.

DE GEK VAN UTRECHT EN DIE VAN DEN PRINS VAN ORANJE.

Matthaeus (de Nobilit. IV. 31. in fine, p. 1134) zegt: » *Morionem etiam alebat urbs, cui et capucium et toga gratuita*," en bewijst dit met een raadsbesluit van den jare 1523; en eveneens wordt in dit Tijdschrift (*III.* 151.) naar aanleiding van datzelfde raadsbesluit gezegd: » de stad Utrecht had zelf ook eenen nar, die van wege dezelve werd gekleed." Men zou hierna kunnen genegen zijn, om te geloven, dat de stad doorgaans

zulk een personage in soldij zou hebben gehouden; dat doch, naar ik meen, geenzins het geval is geweest. In tegendeel, ik geloof, dat Pierken de eenigste is geweest, die, in de XV. en XVI. eeuw, de stad in die hoedanigheid heeft gediend. Nergens vinde ik van een' anderen stad-gek de minste spoor. Het eenigste, dat hiertoe in betrekking zou kunnen worden gebragt, is deze post uit de Cameraars-Rek. van 1462: » *Dwase* Arentsz. *tot eenen tabbaert een R. Gulden*," dat echter, als in eene geheele eeuw zoo *geïsoleerd* staende, wel gevoegelijker van elders verklaard wordt. Ik ben verder van gevoelen, dat men bij de beoordeeling van de aanstelling van den stad-gek, den toenmaligen Bisschop Philips van Bourgondie, dient in 't oog te houden, in de eerste plaats, omdat Pierken onder zijn bestuur, in 1522, voor 't eerst verschijnt, daarna, dewijl Philips eenig geld voor de kledagie van den nar had uitgezet, en eindelijk, omdat na Pierken, die voor 't laatst in 1525 vermeld wordt, geen opvolger verschijnt.

De posten, aangaande desen *leghen dienaar*, in de cameraars rekeningen voorkomende, zijn deze:

1522 Item, tegens S. Meerten heeft die raet belieft, dat men Pierken, der stad gek, eenen nyen *Palsrok ende Hosen* laten maken solde, *van roet ende wit*, *onderlinghe gedeylt*, gecost 't laken, sceren ende maken, *ende* S. Meerten *op te berduren*, ts. XII guld.

1523 Item, soe heeft Peter Vocking, snyer, gemaect die cledinghe vanden stad gek Pierken etc.

—— Item, gegeven Peter Bol, *van 't berduersel* te maken, voor Pierken, der stad gek, van twee jaren, alse XXII ende XXIII etc. III½ guld.

1524 Item, doe myn Gened. Heer inquam, heeft Pierken, der stad gek, ter eere vande stad Utrecht, myn Gen. Heer *te gemoed geroden met een sotternye*, belieft I guld. XV stuv.

— Item, tot de Bridse van Pierken is toegegaen, behalve dat gelt, dat bisschop Philips daertoe gegeven had, aen sulver vergult ende fatsoen, ts. III gl. VI st. III wit.

1525 Item, gegeven Corn. v. d. Goude, van 't berduerwerk te maken, voor Pierken, der stad gek, II guld. XV stuv.

Flögel (Geschichte der Hofnarren, *suo looo*) leert mij uit Weidner's *apophthegmata*, dat Prins Maurits eenen narr in zijn gevolg had, waarin hij groot behagen schepte. Van Prins Willem I. is mij, in dit opzigt, niets voorgekomen, zoo als zulks van deszelfs weldoender, René de Chalon, het geval is, tot wien wel moet betrokken worden deze post uit de Cam. Rek. v. 1541—42. »Bertelmeus van Wede, goutsmit, XIV ponden, wt ake hy gemaect heeft *een soakel van gout*, die gesconken is *die gek van myn heere die Prince van Oraengien*, als stadhouder, etc."

J. J. Dodt van Flensburg.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JUNIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK des MIDD. te 12 uur.	WEERSGESTELDHEID. des MIDD. en AVONDS.
	9 ur	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	766	767	768	767	194	211	197	174	N.t.W.	Helder.
2	770	769	769	770	195	216	221	20	idem.	Bewolkt.
3	770	770	770	769	153	176	186	16	N. W.	idem.
4	775	775	772	771	143	157	131	138	N.t.W.	idem.
5	767	766	766	764	166	167	146	11	idem.	idem.
6	765	765	760	758	15	12a	123	96	W.t.N.	Betrokken.
7	756	757	757	758	93	109	13a	98	N. O.	idem.
8	757	758	758	757	10	134	134	106	N.	idem.
9	757	757	757	760	11	11,	136	101	O.	Sterk betrokken.
10	755	755	754	754	111	136	14	117	N. O.	Bewolkt.
11	752	753	753	754	141	146	15	114	idem.	Tamelijk helder.
12	757	758	758	757	15	15	15,	149	O.	Helder.
13	761	762	762	761	12	131	138	115	O. N.	Bewolkt.
14	764	765	765	765	114	134	136	11	N. W.	Helder.
15	759	760	760	760	13,	114	118	124	N.t.W.	Betrokken.
16	767	768	768	767	114	124	114	11	idem.	Tamelijk helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	768	767	765	765	14	17$_{5}$	16$_{1}$	12$_{2}$	N. t. W.	Bewolkt.
18	764	764	760	760	16$_{1}$	19$_{1}$	19$_{6}$	16$_{2}$	N. W.	idem.
19	757	757	757	758	16$_{1}$	15	15$_{4}$	15$_{2}$	O. t. Z.	Betrokken.
20	760	760	760	761	16$_{1}$	17$_{4}$	18$_{5}$	16$_{3}$	N. t. W.	Helder.
21	760	762	765	763	15$_{6}$	18$_{5}$	18$_{8}$	16$_{1}$	idem.	Helder.
22	767	767	767	768	18$_{5}$	18$_{6}$	15$_{3}$	17	idem.	idem.
23	765	765	764	765	16$_{6}$	18$_{8}$	18$_{5}$	17	N. O.	idem.
24	758	756	757	758	14$_{4}$	17	18	15$_{1}$	N.	idem.
25	757	756	758	757	16$_{4}$	19$_{3}$	19	16$_{1}$	O.	idem.
26	757	761	762	761	16$_{0}$	18$_{2}$	19$_{1}$	15$_{1}$	O. t. Z.	Bewolkt.
27	761	761	762	761	18	19	18$_{8}$	18$_{3}$	W. t. Z.	idem.
28	769	767	767	768	16$_{8}$	20	22$_{1}$	17	Z. W.	Betrokken.
29	763	761	761	761	16$_{1}$	16$_{2}$	16$_{4}$	16	N. W.	idem.
30	764	764	764	764	16$_{3}$	17$_{6}$	16	15$_{6}$	N. t. W.	Tamelijk helder.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	763$_{4}$	762$_{5}$	763$_{1}$	762$_{3}$	14$_{25}$	15$_{39}$	15$_{46}$	13$_{14}$	Van den 1st. tot den 10e.	
2	760$_{3}$	761$_{4}$	760$_{3}$	760$_{3}$	13$_{95}$	14$_{90}$	15$_{07}$	13$_{21}$	— — 10en. — — 21e.	
3	762$_{1}$	762$_{2}$	762$_{7}$	762$_{6}$	16$_{40}$	18$_{32}$	18$_{25}$	16$_{33}$	— — 20st. — — 30st.	
	762$_{10}$	762$_{03}$	762$_{2}$	762$_{07}$	14$_{87}$	16$_{20}$	16$_{26}$	14$_{23}$		

1. namiddag bewolkt.
4. wind.
6. regenachtig.
7. 's morgens regen.
9. regenachtig.
10. namiddags eenigsins regenachtig.
11. 's morgens regen.
13. winderig.
15. buijig.
19. regenachtig.
21. wind en 's morgens regen.
26. 's morgens regen.
27. buijig.
29. regenachtig.
30. namiddag donder, regen en hagel.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762$_{10}$, Thermometer † 15$_{39}$.

Junij 1841.

STAAT der GEBOREN EN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie Utrecht.

	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overleden.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V		M	V.				M.	V.
UTRECHT.	61	72	7	3	2	4	1	25	2		58	44
AMERSFOORT.	6	7	1	»	»	2	1	11	2		9	8
RHENEN.	9	4	1	»	»	»	»	1	»		»	3
WIJK bij DUURSTEDE.	3	3	1	1	»	»	»	»	1		»	2
MONTFOORT.	3	1	1	»	»	1	»	»	1		»	2
IJSSELSTEIN.	4	6	»	1	»	2	»	»	»		8	5

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	Junij 1841.	4 el 64 dm.
15	—— ——	3 — 85 —
30	—— ——	3 — 74 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JUNIJ 1841.

GEBORENEN.

op

den 1 Junij.

Justus Karel Ludwig Theodorus, Z. van Justus Heinrich Koch.

Jan Carel, Z. van Willem Schalken van Arkel.

Cornelia, D. van Cornelis Lambertus Raams.

Clara Elisabeth, D. van Johannes van Oorschot.

Geertruida Jacoba, D. van Arie van der Plaats.

den 2 Junij.

Josephus Arnoldus, Z. van Franciscus Johannes Okhuijsen.

Judika Helena, D. van Urs Joseph Jäggij.

Petronella, D. van Hubertus van Dongen.

den 3 Junij.

Jacoba Hendrica, D. van Jan van Groot-Battavé.

Thomas Johannes, Z. van Johannes Cornelis Moot.

Dirk Christiaan, Z. van Dirk Brederode.

den 4 Junij.

Frederik Hendrik, Z. van Johannes Mattheus van Kempen.

Alida Paulina, D. van Johannes van Piggelen.

den 5 Junij.

Matthijs, Z. van Anthonie van Dijl.

Theresia, D. van Jacobus van den Elsken.

Albertus Christiaan, Z. van Johannes Rijsbaarman.

Gijsbertus, Z. van Pieter Gabriel Sabee.

Geertje, D. van Jacob Hulsman.

den 6 Junij.

Johannes, Z. van Jan Hendrik Makkink.

Cornelis Wilhelmus, Z. van Franciscus Vermeulen.

den 7 Junij.

Cornelia, D. van Jan Hollart.

Anthonie, Z. van Pieter van der Meijden.

den 8 Junij.

Catharina, D. van Johannes Hendrik Saveur.

Dirk, Z. van Bernard Jacques Cornelis Rijnders.

Hermina, D. van Joannes van der Steen.

Wilhelmina, D. van Johannes Berck.

den 9 *Junij.*

Willem, Z. van Eduard van Batenburg.

Gerardus Lambertus, Z. van Johannes Lamaire.

Julius Heinrich, Z. van Julius Heinrich Hisgen.

Anthonie Adriana, D. van Albertus Vlaanderen.

den 10 *Junij.*

Maria, D. van Adrianus de Bouter.

Jelis, Z. van Hendrik Franken.

Carolina Wilhelmina, D. van Jan Hendrik van Helsdingen.

den 11 *Junij.*

Willem Adriaan, Z. van Cornelis van der Meulen.

Johanna, D. van Joannes van Wijk.

Cornelia Maria Hendrika, D. van Antonius de Groot.

den 12 *Junij.*

Cornelis, Z. van Cornelis Hardebol.

Johanna Adriana en Hermina, Dochters van Johannes Carolus Uijlenberg.

Maria, D. van Huijbertus Weijburg.

Willem Adrianus, Z. van Dirk van Wijk.

Petrus, Z. van Gerardus van Dooren.

Johanna Maria, D. van Dirk Johannes Waanders.

Hendrik Cornelis, Z. van Cornelis van Uitert.

Philippus, Z. van Jan Bieger.

Gegarda Dina Maria, D. van Lambert van der Wurf.

Maria Gijsberta, D. van Gijsbert Flier.

den 13 *Junij.*

Ida Cornelia, D. van Willem Gerardus van Tessel.

Anthonia Everdina, D. van Hendrik van Veenendaal.

Maria Josephina Franschiska Wilhelmina, D. van Anton Scholz.

Anthonia, D. van Gijsbertus Smaak.

Gerrit Hendrikus, Z. van Lambertus Tragter.

Alberta, D. van Henricus Fredericus Heijman.

Geertruij, D. van Johannes van Emmerik.

den 14 *Junij.*

Aletta, D. van Abraham Gladbeek.

Willem Martinus, Z. van Johannes Jurje Wolf.

Zusanna, D. van Adrianus Froon.

Geertruida Maria, D. van Wilhelmus van Helsdingen.

Wilhelmus Johannes, Z. van Gerardus Johannes van Soest.

Mechteld, D. van Hendrik Wouda.

Albertus, Z. van Albertus Lochmans.

Anna Frederica, D. van Cornelis Oomens.

den 15 *Junij.*

Martinus Johannes, Z. van Willem Jan Baas.

Cornelis, Z. Cornelis van der Hooven.

Augustinus Cornelis Jacobus, Z. van Jan van der Kieft.

den 16 Junij.

Anthonius, Z. van Henricus Hoonakker.

Wilhelmina Hendrika, D. van Willem Hendricus van Benthum.

Hendrika, D. van Hendrikus van Ingen.

Petronella Wilhelmina, D. van Cornelius van der Kaaij.

den 17 Junij.

Hendrika Geertruida, D. van Johannes Bernardus Wilbrink.

Theodorus, Z. van Antonie de Wilde.

den 18 Junij.

Neeltje, D. van Teunis Heetveld.

Nicolaas, Z. van Gerrit Agterberg.

Maria Catharina, D. van Johannes van Eijsden.

Antje, D. van Cornelis Oostveen.

Antje, D. van Liebmann Hofman.

den 19 Junij.

Gijsbert Jan, Z. van Gijsbert van Arkel.

Christiaan Leonardus, Z. van Leonardus Ummels.

den 20 Junij.

Maria Christina, D. van Johannes van der Sluis.

Jacobus Nicolaas, Z. van Willem Mulder.

den 21 Junij.

Jacobus, Z. van Jacobus Coenraad Waal.

Leendert, Z. van Jacobus Hendricus de Nas.

Johannes Jacobus, Z. van Jacobus Balledux.

Hendrika Catharina Christina, D. van Johan Gerhard Hendrik Boeddé.

Maria Helena, D. van Johannes Kalkbooven.

Gijsbertus Aloysius, Z. van Petrus Johannes Clemens.

Wilhelmina Mechtelina, D. van Glaudi Vreeswijk.

Hermina, D. van Gerard Willem Dekking.

den 22 Junij.

Johannes, Z. van Hendricus Schuurman.

Jacoba Maria, D. van Johannes Anthonius Brouwer.

Jacobus Cornelis, Z. van Gerardus Broekman.

Evert, Z. en Wilhelmina, D. van Melis Wellenburg.

Andries, Z. van Adrianus Makkee.

den 23 Junij.

Margaretha, D. van Hendrik van Rijn.

Carel, Z. van Albert van Dijk.

Cornelis, Z. van Christiaan van Vreeswijk.

Wilhelmina, D. van Henricus Harderwijk.

den 24 Junij.

Dirk Cornelis, Z. van Cornelis Spierenburg.

Johannes Theodorus Jacobus, Z.

van Gerardus Wilhelmus van Rossum.

Geertruida, D. van Willem Arnoldus Snijders.

Johanna, D. van Jan Gerd Jongeling.

den 25 *Junij.*

Sophia Anna Catharina, D. van Stephanus Cohu.

Wilhelmus Albertus, Z. van Geurt Janssen van der Gánt.

den 26 *Junij.*

Margaretha Cornelia, D. van Johannes Gerdus Zur Haar.

Lisette, D. van Johann Nicolaus Ebert.

Hermanus Arnoldus, Z. van Joannes Michael Lanclé.

den 27 *Junij.*

Johannes Franciscus, Z. van Johannes van Munster.

Rijntje, D. van Juda Mozes Levenstein.

den 28 *Junij.*

Aletta, D. van Gerrit Isaak Godart.

Hendrik Cornelis, Z. van Frederik Bogaart.

Hermina Jakobina, D. van Johannes Fredrik Franciscus Lagerweij.

Henri Guillaume Antoine, Z. van Guillaume Leignes Bakhoven.

den 29 *Junij.*

Bartha Johanna, D. van Cornelis Bernardus Tienhooven.

Anna Maria, D. van Willem Baron Six van Oterleek.

Roelanda Johanna Paulina, D. van Everardus van Koot.

den 30 *Junij.*

Theodorus Johannes, Z. van Jacobus de Groot.

Catharina, D. van Lambertus van der Wurff.

Hendrica Christina, D. van Gerrit Wassink.

Anna Sophia, D. van Theodoor Soeterik.

Wijnanda, D. van Gerardus Legue.

GEBOREN EN 133, waaronder 10 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 2 Junij.

Gerrit Meerveld en Elizabeth de Breen, wed.

Willem Kornelis Loran en Adriana de Heus.

Hermanus Beijer en Pieternella Geertruij Schaaff.

Peter Tekelenburg, wed. en Wilhelmina Maaswinkel.

Bernardus Filet, wed. en Suzanna Pieternella Loran.

Willem Jacobus Brockhuijsen en Johanna Everaars.

Johannes Werkmeester en Hendrika Ockelogn.

den 3 Junij.

Jonkh. Mr. David George Pesters en Jonkv. Dina Johanna Catharina van der Houven van Aackeren.

den 9 Junij.

Nicolaas Smit en Maria Johanna Lievelingen.

Jan Miltenburg en Adriana van Peer.

Antonie Peters en Maria van der Tezza.

Jan Sampstro en Theodora Adriana Jansen.

Gerrit van Hoorn en Johanna Clasina van Bentum.

den 16 Junij.

Pieter Smit en Catharina Donderdag.

Johannis Verkroost en Cornelia van Dijk.

den 23 Junij.

Daniel de Ru, wed. en Grada Elisabeth Nellen, wed.

Hermanus Masman en Alijda van der Meiden.

den 24 Junij.

Johannes Spruit, wed. en Geertruijda Viveen.

den 30 Junij.

Bart van Ommeren en Hendrica Aletta van der Biezen.

Jacobus van Maarseveen en Jannetje Nieuwendijk.

Pieter Renes en Fredrica Soeten.

Hendrik de Groot en Geertruij Bosch.

Nicolaas Visser en Jacoba van Geelen.

Johannes van den Heuvel, wed. en Hendrika van Bern.

Joannes Suijkers en Machtildis Kipperuis.

TE ZAMEN 25 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 2 Junij.

Elisabeth Maria Okhuijsen, 8 d., buiten de Wittevrouwepoort.

Francina Noest, wed. Johannes Neerings, 61 j., buiten de Catharijnepoort.

Everarda van Helsdingen, 2 m., Bergstraat.

den 3 Junij.

George de Vink, ongeh., 18 j., Lange Lauwerstraat.

Geertruida Hendrika Blom, 10 d., buiten de Catharijnepoort.

Johanna Zuidendorp, 4 j., Zandstraat.

den 4 Junij.

Antje Versteeg, circa 1 j., Lange Nieuwstraat.

Maria Flantua, 1 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Wilhelmina Johanna Gommich, 3 w., Vischmarkt.

Petrus van Gorselen, 73 j., Koestraat.

Coenraad Mulder, 1 j. en 4 m., Molensteeg.

Anna Christina Oehl, wed. Johan Valentijn de Lang, 69 j., onder de Linden.

den 5 Junij.

Gerard Zuidendorp, 1 j. en 7 m., Zandstraat.

Maria Stangenberger, 1 m., Mijlpoort.

Wilhelmina de Wit, 7 j., Geertesteeg.

Wijnand Berlijn, 73 j., Oude Mannenhuis.

Wilhelmina Antoinette Henriette Bakhoven, 2 j. en 10 m., Kromme Nieuwe Gracht.

den 6 Junij.

Theodora van Lent, 16 d., Rijnstraat.

Jacobus van der Gulden, 70 j., Korte Ademstraat.

Cornelia Rijnders, 3 j. en 6 m., Stroosteeg.

Dirk Laurens de Leur, 1 j., Vischmarkt.

den 7 Junij.

Geurtje Tomassen, 1 j., Zandstraat.

Johanna Hendriks, gehuwd met Johan Wilhelm Terstapen, 47 j., te Driel.

Hendricus Johannes van Frankenhuijzen, 19 j. en 6 m., Haverstraat.

den 8 Junij.

Gijsbertus van Schaik, 5 w., buiten de Catharijnepoort.

Bernardus de Bruin, 24 j., Hospitaal.

Gerrit van Amerongen, 76 j., Koestraat.

Johanna Blom, wed. Geurt van der Vlerk, 86 j., Ridderhofstad.

den 9 *Junij.*

Dirk Hazekamp, 4 j. en 10 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Theodorus Ysendoorn, 1 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Willem van Doorn, 15 j. en 4 m., idem.

Hendrica Clasina Heetveld, 2 j. en 10 m., aan 't Zand.

den 10 *Junij.*

Jan van Geest, 8 d., Wijde Watersteeg.

Cornelis de Winter, 52 j., Koestraat.

Hendrik Marsman, 3 j. en 4 m., Groenesteeg.

Anthonie Jacobus van Deventer, circa 5 m., buiten de Weerd.

den 11 *Junij.*

Johannes Selbach, 3 j. en 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Maria Lienas, wed. Hermanus de Koning, 65 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 12 *Junij.*

Aletta van der Werf, 6 m., Bergstraat.

Albertus Gerardus Bilders, ongeh., 26 j., Weesbrug.

Petronella Boeheteijn, 3 j. en 8 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 13 *Junij.*

Gijsbertus Verheul, ongeh., 26 j., Maliebaan.

Albert Willem Stegeman, 21 j., Hospitaal.

Johannes van Zutphen, ongeh., 33 j., Wijde Doelen.

den 14 *Junij.*

Catharina Sophia van Dijk, wed. Jacob Hufferman, 59 j., Zalestraat.

Willem van Manen, ongeh., 24 j., buiten de Catharijnepoort.

Willem Adriaan van der Meulen, 3 d., Kr. Nieuwe Gracht.

Levenloos aangegeven Zoon van Albertus Lochmans, stroosteeg.

den 15 *Junij.*

Jacobus Johannes van Hardeveld, 2 j. en 10 m., Florasteeg.

Frederica Otto, 2 j. en 7 m., Dorstigehartsteeg.

den 17 *Junij.*

Johannes Vastrick, 52 j., Springweg.

Levenloos aangegeven Dochter van Jacobus van Herdeveld, Florasteeg.

Petronella Demmers, wed. Lambertus Hermanus Gueding, 51 j., Rotterdam.

Ida Schouten, ongeh., 27 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Wijnand van Veen, 2 j. en 5 m., Groenesteeg.

Twee Levenloos aangegevene Zoons van Arnoldus Jacobus Sutherland, Vinkenburgsteeg.

den 18 *Junij.*

Hendrik Cornelis Kenneman, 4 j. en 9 m., Nicolai-kazerne.

Wilhelmina Kronenburg, huisvr. van Luit Rietveld, 36 j., buiten de Catharijnepoort.

den 19 Junij.

Rutger Brouwer, 42 j., Ganzenmarkt.

Johanna Elisabeth van Erpel, huisvr. van Adrianus van Es, 43 j., Choorstraat.

den 20 Junij.

Johanna van Hoorn, huivr. van Evert Stijnman, 59 j., Geertekerkhof.

Wilhelmus Hazenbos, 10 j., lange Nieuwstraat.

den 21 Junij.

Elisabeth van Dijk, ongeh., 24 j., Achter Clarenburg.

Hendrik Mensinga, 13 j., Oudkerkhof.

Johannes van Erp, ongeh., 64 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 22 Junij.

Jansje Gouverneur, ongeh., 37 Vissersteeg.

Adriana vermaak, huisvr. van Johannes van Leeuwen, 38 j., buiten de Catharijnepoort.

den 23 Junij.

Dirk Hovenier, 76 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 24 Junij.

Wilhelmina van Nooij, wed. Nicolaas Jongerius, 86 j., Abstede.

Gijsbertus Rietveld, 89 j., Oude Mannenhuis.

Jan Willem Ferdinant, 3 j. en 2 m., aan 't Zand.

Albertus Lochmans, 8 d., Stroosteeg.

den 25 Junij.

Willempje Moen, wed. Evert Bronswijk, 80 j., Oude Mannenhuis.

Gerritje Stam, ongeh., 20 j., Geertebrug.

Jacobus van Dijk, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Stephanus de Wilde, 43 j., Mariestraat.

den 26 Junij.

Aletta van Dorsten, wed. Gerrit van Wijk, 84 j., achter St. Pieter.

Petrus Colmbijn, 17 j., Predikheerestraat.

Bernardus Schreur, 36 j., buiten de Weerd.

den 27 Junij.

Maria Boksteijn, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Louis Willem Bosman, 16 j., Korte Slagtsteeg.

Cornelia Jacoba Brunings, huisvr. van Cornelis Haans, 32 j., Veenstraat.

Arend Jan Bloemendal, 74 j., achter St. Pieter.

den 28 Junij.

Adriana Wilhelmina Petronella van der Hoeve, huisvr. van Joan Paul Hendrik de Vree, 73 j., Gaardbrug.

Coenraad Kersten, ongeh., 34 j., Lange Lauwerstraat.

Dirk de Haas, circa 6 m., Choorstraat.

Cornelia Spierenburg, wed. Johannes Woudenberg, 84 j., buiten de Catharijnepoort.
Evert Wallenburg, 6 d., buiten de Tolsteegpoort.
Levenloos aangegeven Zoon van Franciscus Landzaat, Molensteeg.
Johannes Boers, 12 j. en 7 m., Steenweg.
Anna Maria van Westing, huisvr. van Lambertus van Meeningen, 69 j., aan de Heerestraat.
Willem Zonderman, ongeh., 76 j., Kreupelstraat.

den 29 Junij.

Gijsberta Hogelander, 10 m., buiten de Tolsteegpoort.
Cornelis van der Kieft, ongeh., 43 j., aan 't Vreeburg.
Jan Carel van Arkel, 4 w.; buiten de Catharijnepoort.
Leendert de Nas, 8 d., aan 't Zand.

den 30 Junij.

Willem Kenting, circa 40 j., aan de Hoogt.
Cornelia Helena Gravendaal, 3 j. en 3 m., Mijlpoort.
Cornelis Anthonius Augustinus, 2 m., buiten de Tolsteegpoort.
Elisabeth Maria van Everdingen, wed. Philippus Christiaan Gruter, 72 j., Groote Hoek.
Lodewijk Joseph Nicolaas Johannes de Greeff, 17 j. en 10 m., buiten de Weerd.

OVERLEDENEN 102.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	5.	Transport. . .	61.
Stuipen.	17.	Bloedspuwing.	1.
Tering.	18.	Kinderziekte.	18.
Waterzucht.	6.	Kliersiekte.	1.
Ontsteking aan 't kakebeen.	1.	Beroerte.	1.
Tanden.	1.	Verval van krachten. . .	16.
Borstziekte.	6.	Verstopping.	1.
Longtering.	1.	Beenbederf.	1.
Zenuwkoortsen.	4.	Verlamming.	1.
Zuur.	2.	Subiet.	1.
	61.		102.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	1	5.
Beneden het jaar.	11	9	20.
Van 1 tot 10 jaar.	11	11	22.
» 10 » 20 »	9	»	9.
» 20 » 30 »	5	3	8.
» 30 » 40 »	3	4	7.
» 40 » 50 »	5	1	6.
	48—29—77.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	48.	29.	77.
Van 50 tot 60 jaar.	2	3	5.
» 60 » 70 »	1	4	5.
» 70 » 80 »	6	3	9.
» 80 » 90 »	1	5	6.
» 90 » 100 »	»	»	».
	58—44—102.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 19 Junij, door den Notaris G. H. Stevens.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gele gen aan den Springweg bij de Mariaplaats, Wijk E, No. 468. Verkocht voor *f* 2,640.

Denzelfden datum, door de Notarissen J. H. van Grootveld en F. Hekmeijer, Jr.

Eene Huizinge met aanhoorig gebouw Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Korte Viesteeg, Wijk C, No. 716. Verkocht voor *f* 2,390.

Den 26 Junij, door den Notaris Klaas Janze Slagt.

No. 1. Een Huis, Erf en Grond, met Kelders en Kluis, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht op den hoek van de Jacobi-Kerksteeg, Wijk C, No. 48. Verkocht voor *f* 4,350.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen als voren aan de Breestraat, Wijk H, No. 363. Verkocht voor *f* 1,940.

No. 3. Eene Kamer of Woning, staand
als voren, aan de Noordzijde van de Keuker
A, No. 1055. Verkocht voor *f* 620.

No. 4. Een Groote Kelder aan de Oud
de Jacobiebrug, onder de Huizinge genaamd
op den hoek van de Jacobiekerksteeg, Wijk
Verkocht voor *f* 780.

No. 5. Een Huis met anexe Koepel, S
op het Bagijnen-Bolwerk, Wijk H, No. 321
voor *f* 3,525.

Denzelfden datum, door de Notarissen J
Grootveld en F. Hekkeijer, Jr

Eene Huizinge met Erf en Grond, staand
aan de Noordzijde van de Korte Minnebroe
genaamd achter het Stadhuis, Wijk F, No
kocht voor *f* 2,700.

(Tegen over bladz. 216).

ERLEDENEN

HET JAAR 1840.

	0	0	0	0	1
RUWHEL met Breuk	0	6	4	10	4
RIJSENBURG. . .	0	0	1	1	0
SCHALKWIJK met I	3	14	14	28	7
SCHONAUWEN. .	0	3	2	5	3
SNELREWAARD.	0	4	5	9	1
SOEST met de Bir	4	27	25	52	28
STERKENBURG met	0	1	2	3	1
STOUTENBURG. .	0	7	6	13	2
TECKOP. . . .	0	3	1	4	1
TIENHOVEN met de	0	5	4	9	1
TULL EN 'T WAAL	1	4	2	6	4
UTRECHT, (1 *Ech*	7	738	767	1505	396
VEENENDAAL. .	5	34	44	78	25
VELDHUIZEN met I jerskop, Kreuninge	0	1	0	1	1
VINKEVEEN met D	0	23	21	44	11
VLEUTEN en de M	0	12	17	29	3
VREELAND met des	0	3	8	11	5
VREESWIJK of de	1	24	23	47	15
VUURSCHE (de). .	0	1	3	4	1
WAVERVEEN met	0	7	3	10	4
WERKHOVEN. .	2	9	11	20	5
WESTBROEK. . .	1	4	6	10	6
WILLESKOP met I	1	9	11	20	4
WILLIGE LANGERA	0	5	1	6	3
WILNIS met Westv	3	33	21	54	4
WOUDENBERG met	4	19	29	48	16
WULVERHORST,	0	3	2	5	1
WIJK BIJ DUURSTE	5	22	21	43	11
IJSSELSTEIN. . .	7	48	50	98	23
ZEGVELT. . . .	1	10	8	18	5
ZEIST met Austerli	0	37	37	74	23
ZEVENDER. . .	0	0	2	2	0
ZUILEN met Zweze	1	10	5	15	7
	72	1999	1983	3982	1074

en 1 Echtscheiding.

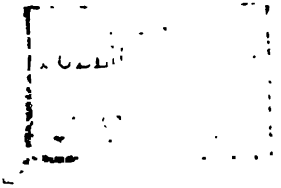

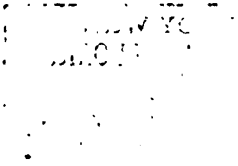

EEREPOORT

(aan de Neude.)

Bij de komst van Z. M. den Koning te Utre

PLEGTIGE INTREDE VAN *WILLEM II*, ALS KONING DER NEDERLANDEN, IN DE STAD UTRECHT, DEN 18den MEI 1841.

(Met Afbeelding).

Was in het afgeloopen jaar de geschiedenis des Vaderlands rijk aan gewigtige gebeurtenissen, onvoorzien zijn zeker voor velen de gewigtigste van die allen geweest, diegene, welke aanleiding gaven tot de komst van Koning Willem II tot den troon van Zijnen doorluchtigen Vader. Weinig toch konde men voorzien, dat de Veldheer, wiens naam zulk eene voorname plaats bekleedt in de geschiedenis der Junij dagen van 1813, en van den tiendaagschen veldtogt van 1831, dat Hij, die toen zoo manmoedig aan het spits van Neêrlands dapperen streed, door vrijwilligen afstand van Koning Willem I reeds in datzelfde jaar aan het hoofd zou staan van Neêrlands volk en over hetzelve als Koning den schepter voeren.

Bij het klimmen der jaren, gedrukt door de zorgen en moeijelijkheden van de hooge Regering dezer landen, gevoelde Koning Willem I, dat eene vaste krachtige mannelijke hand van jeugdiger leeftijd voortaan tot het bestuur van het Koningrijk en tot bevordering van deszelfs geluk en welzijn vereischt werd. Hij besloot derhalve Hoogstdeszelfs 27jarige regering te eindigen, en zijn Koninklijk, Groot-Hertoglijk en Hertoglijk gezag over te dragen aan Zijnen zoon, den Prins van Oranje, Zijnen grondwettigen opvolger.

Nadat Z. M. op het slot het Loo, den 7den October 1840, afstand van den troon gedaan had, werd de nu nieuw op den stel verheven Koning den 28sten November 1840, te Amster-

dam plegtstatig ingehuldigd door de Staten-Genera woordigende het Nederlandsche volk. Even als soortgelijke gebeurtenis doorgaans gebruikelijk was dagen, zoude Z. M. nu ook de onderscheiden des Rijks met een bezoek vereeren, en in de hoo naamste steden derzelve, bij die gelegenheid l plegtstatige intrede doen.

De steden Delft en Rotterdam werden den 29 stad Amsterdam den 15^{en} April, die van Dordrecht maand, door den Koning, bezocht. Na te Tilbu ontvangen te zijn, deed Hoogstdezelve den 1sten M genbosch Zijne intrede. Van hier begaf Z. M. zi hoven en Tilburg naar Breda, en van daar na Zoom, in welke steden Z. M. insgelijks hulde we

Ook deze onderscheiding zoude de stad Utr vallen. Met ongeduld verwachtte men de tijdi nings komst. Reeds was den ingezetenen aan dat dezelve in de laatste dagen van Mei zou ben. Ofschoon het dus nog aanvankelijk in het in welke week en op welken dag de stad met bezoek zoude worden vereerd, werden er va door de stedelijke Regering middelen beraamd en langzamerhand de noodige toebereidselen ge Koning met waardigheid en luister te ontva men zich hiermede met den meesten ijver en reeds de grondslagen werden gelegd der ten, volgens het ontwerp daarvan vastgesteld, tijding te Utrecht aan, dat Z. M. Hoogstdes 's Hage den 18^{den} Mei (2) had bepaald, e stemde voor Zijne plegtige intrede.

---

(1) Den 2^{den} Mei, door het Utrechtsch dagblad

(2) De komst van Z. M. was eerstelijk bepaald 19^{den} Mei, doch werd een dag vervroegd, hetw van Burgemeester en Wethouderen den 13^{den} Mei werd bekend gemaakt.

Langzamerhand werden reeds de huizen met het frissche groen der lente getooid, en toen de gewenschte dag was aangebroken, verscheen de stad in een bevallig feestgewaad uitgedoscht.

Reeds vroeg in den morgen leverde zij een feestelijk en vrolijk aanzien op. Allerwege heerschte bedrijvigheid en een blij gewoel. Alles deed zien, dat Utrecht dien dag binnen hare oude vesten een Vorstelijk persoon zoude ontvangen. Reeds liet zich van den Domstoren het klokkenspel juichend hooren. Van alle openbare en vele bijzondere gebouwen ontrolden zich de Nederlandsche en Oranje vlaggen wapperend in bevallige golvingen, en verkondigden de vreugde van Utrechts burgers, die hunnen Koning, ieder naar zijn vermogen, blijken wenschten te geven van hunne eerbiedige hulde; want overal was de weg, dien Z. M. bij Hoogstdeszelfs intogt nemen zou, met veelvuldig groen, festoenen, bloemen en guirlandes versierd. Sommige woningen muntten door smaak in deze versieringen uit. De geheele Voorstraat was op een kleinen afstand der huizen met afhangende guirlandes omzoomd, en leverde een bevallig gezigt op. Het stedelijk Bestuur vooral had zich beijverd, om aan de intrede den meesten luister bij te zetten, door het oprigten van twee schoone eerepoorten; waarvan de eene geplaatst was, aan het begin der Voorstraat, van de Neude komende, ter zelfder plaatse, waar ruim drie honderd jaren geleden eene triumfpoort, ter eere van Keizer Karel V, zich verhief; terwijl de andere, van een' kleiner vorm, prijkte buiten de Catharijnepoort, ter hoogte van den aangelegd wordenden spoorweg.

De eerepoort aan de Neude, boeide vooral het oog der aanschouwers, zoo wel door derzelver bouw, als door hare zinnebeeldige voorstellingen en zinspreuken:

Zij was in eenen sierlijken korinthischen stijl opgerigt en had, bij eene hoogte van $16^1/_2$ ellen, eene breedte van 13 ellen, in welke een doorgang was door eenen boog ter breedte van ruim 4 en ter hoogte van ruim 8 Nederl. ellen; aan wederzijden van dezen doorgang, zoowel aan den kant der Voorstraat als aan die der Neude bevonden zich twee kolommen,

tusschen welke waren geplaatst zinnebeelden, me
ten boven dezelve:

DE VREDE.	MANEAT.
DE KRACHT.	SUSTINEAT.
DE EENDRAGT.	JUNGAT.
DE WIJSHEID.	DUCAT.

Op de lijst, door de kolommen gedragen, st
lijk attiek, op de hoeken versierd met kransen
de Nederlandsche en Oranjevlaggen verbonden war
midden verhief zich een prachtige triumfwagen,
den bespannen. In het fries der kroonlijst stond
de spreuk:

ADNUIS ADVENIENS PATRIBUS POPULOQUE VOCANTI
AC DEVOTA TIBI PECTORA CUNCTA TENES.

Dat is:

*Gij voldoet door uwe komst, o Vorst! aan
van Utrechtsch bestuur en burgerij, wier aller
innig aan U verbonden gevoelen.*

Overigens waren de zijwanden met de natio
smaakvol gedrapeerd.

De eerepoort buiten de Catharijne-poort was in e
stijl, en had bij eene hoogte van 11 ellen,
van 6 ellen; aan beide zijden van den doorg
pilasters de lijst, in welke zich de volgende spr

URBS TRAJECTINA TRIUMPH
QUOD CORAM LICEAT TE, GULIELME, FRUI.

Dat is:

De stad Utrecht zegeviert, dat zij, o Wille
genwoordigheid binnen hare muren mag genieten.

Op de hoeken der lijst verhieven zich toren
midden een frontespies, van welke de Nederland
wapperden.

Langzamerhand naderde nu de heugelijke sto
gend verbeidde men het sein der aankomst. Du
schen van alle rangen en standen wemelden la
sierde straten. Eene groote menigte ingezetenen

de omliggende plaatsen, welke nieuwsgierigheid en belangstelling naar de stad hadden gelokt, hielden reeds vroegtijdig de straten en pleinen bezet, welke de verwacht wordende stoet zoude doortrekken. Alle vensters der woningen op dien weg waren met eene aanzienlijke vrouwenschaar vervuld.

Reeds had de Staatsraad Gouverneur Mr. F. van de Poll, door het eskadron Lanciers begeleid, in een open rijtuig gezeten, de stad verlaten, om Z. M. bij de herberg den Hommel het eerst in deze Provincie te verwelkomen. Reeds trokken de schutterij en de bezetting naar de hun aangewezen plaatsen. Het eerste bataljon, onder bevel van den Heer Majoor Mr. P. J. J. Ram schaarde zich in slagorde buiten de Catharijne-poort, steunende met deszelfs regtervleugel aan de oostzijde der eerepoort, terwijl het 2de bataljon onder bevel van den Heer Majoor W. Baron Six van Oterleek, met de muzijk van het 9de regement infanterie aan het hoofd, op het Vreeburg post vatte. Op de Neude schaarde zich de bataljons der 9de en 10de regementen, terwijl een eskadron van het regement Lanciers op het St. Janskerkhof had post gevat; zoo wel de schutterij als de bezetting zouden, zoodra Z. M. dezelve voorbij was getogen, opvolgend zich in beweging stellen, en aan den trein aansluiten. Weldra verliet het geheele ligchaam der stedelijke Regering het Raadhuis, en begaf zich, in koetsen gezeten, buiten de Catharijne-poort, om aan die eerepoort Z. M. op te wachten, en Hoogstdenzelven plegtstatig te begroeten. Maar hetgeen vooral aan de wijze van ontvangst, in vergelijking van die in andere steden, iets eigenaardigs treffends en belangwekkends zoude geven, was de begroeting, welke de Koning buiten de muren der stad van het geheele korps Studenten zoude ontvangen. Met geestdrift was het voorstel deswege door het *Collegium Praesidiale* gedaan, aangehoord en met toejuiching ontvangen geworden. Voorafgegaan van de groote banier en van de overige faculteits-banieren der Hoogeschool, hun door jonkvrouwelijke handen, op het gedenkwaardig feest der 200jarige viering van dezelve geschonken, zag men in grooten getalle deze uitgelezene jon-

gelingsoha, in het zwart gekleed, met de faculteits
op den linkerarm versierd, heentrekken, om zich med
de Catharijne-poort, op den Leidschen straatweg te
ten einde aldaar hunnen Vorst plegtstatig binnen
waarin hunne Hoogeschool gevestigd was, te begelei
Ook hadden zich verscheidene studenten aan eenige
nen der stad aangesloten, tot het vormen van eene e
te paard. Dezelve bestond uit twee afdeelingen, wa
eerste afdeeling aangevoerd werd door den Heer F. H.
van Heeckeren van Brandsenburg en door den
G. S. Baron van Brakell, die onder hem het bevel
terwijl eenige studenten, mede te paard de tweede
van deze eerewacht uitmaakten, en den Heer E.
Wendt van Sytzama tot hun hoofdaanvoerder en
G. C. Verenet, tot medeaanvoerder verkozen had
eerste afdeeling was gekleed in zwarten rok en pantalo
satijnen das, wit vest, witte lederen handschoene
hoeden, versierd met oranje kokarden; voorts omha
een bandelier van rood en wit satijn, (de kleuren
stadswapen) over den regterschouder afhangende
roset op de linkerzijde, en voorzien van zilveren fr
harnachement bestond uit wit lederen teugels en
len met oranje frondeel en strikjes; witte schabrak
gelegd met eenen breeden rooden band; in de
uitloopende hoeken der schabrakken prijkte aan be
het wapen der stad. De aanvoerders hadden da
ter onderscheiding, om den linkerarm eenen blaau
strik, met zilveren neêrhangende franje. De tweed
had de volgende kleederdragt gekozen; groene rok
pantalons, zwarten das, op den linkerschouder eer
met roode neêrhangende linten tot aan den elleboog

(1) De gekostumeerde optogt der studenten, die
Maart 1841 zoude worden gehouden, werd den 2 Maart
tot de plegtige intrede des Konings. De vervroegde kor
van Z. M. maakte dit echter ondoenlijk.

van het wapen der Hoogeschool, voorts ronde hoeden en witte handschoenen. Het harnachement bestond uit oranje-hoofstellen en witte schabrakken, op welker hoeken de letters C. A. (*Civis Academicus*) geborduurd waren.

Deze eerewacht had zich insgelijks vroegtijdig naar den Hommel begeven, om Z. M. aldaar op te wachten.

Terwijl nu alles in de stad, vol gespannen ongeduld, het oogenblik te gemoet zag, waarop men den Vorst zoude aanschouwen, en op ieders gelaat vreugde te lezen stond, was inmiddels Z. M. aan den Hommel aangekomen; Hij werd aldaar door den Heer Staatsraad Gouverneur der Provincie plegtstatig begroet en welkom geheeten in dit gewest, met eene aanspraak, welke hoofdzakelijk in de navolgende bewoordingen vervat was:

Sire!

» Vergun mij, Uwe Majesteit bij Hoogstdeszelfs komst in dit belangrijk gewest, in naam van hetzelve, den eersten welkomstgroet toe te brengen en aan Uwe Majesteit de verzekering te geven, dat Utrechts Ingezetenen zich in die vereerende komst van harte verheugen, als daarin op nieuw een bewijs ontwarende van het belang, hetwelk Uwe Majesteit stelt in het welzijn van dit klein, maar rein gedeelte van Uw Koningrijk. Moge de bevordering van dat welzijn de vrucht zijn van Uwer Majesteits verblijf in ons midden, en Uwe Majesteit daardoor in die komst, al die zelfvoldoening smaken, waarop Uwer Majesteits vaderlijke gevoelens en onvermoeide pogingen tot heil Uws volks, zulk een onbetwistbaar regt geven."

Minzaam werd deze rede door den Vorst beantwoord. Hoogstdezelve betuigde in de Provincie Utrecht een zeer hoog belang te stellen, en dat ook hare bestendige welvaart Hem zeer ter harte ging. Te paard gestegen, vervolgde de Koning, kort daarop, nadat de Heer Staatsraad Gouverneur Z. M. was vooruitgereden, Hoogstdeszelfs optogt, onder begeleiding der eerewacht, hebbende aan Hoogstdeszelfs regterzijde den aanvoerder van de eerste afdeeling, en aan deszelfs linkerzijde

dien der tweede afdeeling der eerewacht. Vóór de eerste afd
ling, welke Z. M. onmiddellijk vooraf ging, werd de stan
aard of banier, door den Heer Staatsraad Gouverneur a
dezelve vereerd, gedragen door den Heer F. C. van Barn
veld. Dezelve bestond uit het wapen der stad Utrecht v
rood en wit satijn, omzoomd met zilveren franje, en
kroond met een zilveren laurierkrans (1). Reeds kondigde
ten 9 ure het geluid der klokken aan Utrechts ingezetenen h
gewenschte tijdstip aan, toen Z. M., ten 9 ure, aan de eere
poort op den Leidschen straatweg genaderd, aldaar op een
allezins plegtstatige en waardige wijze door den Heer Burg
meester Mr. N. P. J. Kien, aan het hoofd der Stedelijke R
gering van Utrecht werd ontvangen; en door denzelven, o
der eerbiedige aanbieding van de sleutelen der stad, op e
blaauw fluweelen kussen, voorzien van het geborduurde wap
der stad, met de navolgende aanspraak hartelijk verwelko
werd binnen Utrechts vesten:

Sire!

» Omringd door Utrechtsch Ingezetenen en Academieburge
heeft de Regering van deze Stad de eer Uwe Majesteit
Hoogstdeszelfs aankomst te begroeten, en hare eerbiedige hu
toe te brengen.

Zij verheugt zich tevens aan Uwe Majesteit de betuiging
mogen aanbieden der algemeene belangstelling en blijdsch
van Utrechtsch burgerij nu zij het voorregt mag genieten d
heldhaftigen Vorst, dien zij reeds lang beminde, voor
eerste maal als Neêrland's Koning te mogen aanschouwen.

Onze oude stad, Sire! heeft zich voor dezen blijden feest
opgetooid, en wacht Uwe Majesteit op, in het gewaad

---

(1) Deze standaard is plegtstatig den 25sten Mei naar het stede
archief overgebragt, en ten geschenke gegeven. Des morgens
de Leden door den Heer Burgemeester ontvangen, en aan ie
hunner een exemplaar van den bronzen gedenkpenning, ter h
innering aan 's Konings intrede, aangeboden.

vreugde. Uwe Majesteit gelieve met eenig welgevallen aan te nemen die uiterlijke vreugde teekenen, zij zijn de blijken van de innige verknochtheid en trouw aan onzen Koning en het Koninklijk huis, van de welgemeende toegenegenheid en liefde van Utrechts burgerij; dat Oranje ten naauwste vereenigd zij met onze Nederlandsche kleuren, is onzer aller leus! het zinnebeeld van onze wenschen voor het heil van Koning en Vaderland!

Ook de Kweekelingen van onze Hoogeschool staan met Utrechts burgerij niet meer onder de wapenen aan de grenzen, zoo als zij voor tien jaren daar stonden; maar thans als vlijtige beoefenaars der wetenschappen onder hunne banieren geschaard, om in deze gelukkige dagen van vrede en rust, eensgezind met onze burgerij deel te nemen aan de algemeene vreugde, Uwe Majesteit te verwelkomen en feestvierend binnen onze bloeijende stad te begeleiden.

De Regering der Stad heeft de eer met de meeste onderdanigheid de sleutels van dezelve aan Uwe Majesteit aan te bieden, en daarbij Stad en Hoogeschool, zoo innig aan haar welzijn verbonden, in de hooge gunstbescherming van Uwe Majesteit aan te bevelen."

Met dezelfde minzaamheid werd ook deze aanspraak door Z. M. beantwoord, en onder vleijende betuigingen werden aan den Burgemeester de sleutels weder overhandigd.

Hierop begon de stoet zich te vormen, welke Z. M. bij Hoogstdeszelfs plegtige intrede binnen de stad zoude begeleiden. De optogt was bij het Programma bepaald, op de volgende wijze, namelijk: door de Catharijne-poort, langs het plein Vredenburg, door de Viesteeg, langs de Oude gracht zuidzijde tot aan de Bakkerbrug, door de Vinkenburgsteeg, over de Neude, Voorstraat, Drift, Keistraat, Achter St. Pieter tot aan Paushuizen, het Hôtel van den Heer Staatsraad Gouverneur.

De trompetters der Lanciers openden nu den trein; daarna volgde een detachement van datzelfde wapen, vervolgens de

Heer Staatsraad Gouverneur in deszelfs rijtuig, hetwelk w
opgevolgd, door een detachement Lanciers; na hetzelve t
het studentenkorps op, voorafgegaan door de groote ban
der Hoogeschool, welke gedragen werd, door den Heer
Homoet, *Praeses* van het *Collegium Praesidiale*, in de
volgende orde:

De Wijsgeerige en Letterkundige faculteit.
De Wis- en Natuurkundige faculteit.
De Godgeleerde faculteit.
De Regtsgeleerde faculteit.
De Geneeskundige faculteit.

Ieder derzelve voorafgegaan door hare banieren, wel
door de oudste studenten van iedere faculteit werden gedrage
. Hierop volgde het korps muzijkanten der stedelijke schut
rij en eene keurkompagnie van dezelve als eerewacht, geko
mandeerd door den Kapitein A. Deerns. Deze werd onmidd
lijk opgevolgd, door de eerste afdeeling der eerewacht te paa

Nu verscheen Z. M. Willem II Koning der Nederla
den, Groot-Hertog van Luxemburg enz. enz. op een wit paa
gezeten, in generaals uniform, vergezeld van de Heeren G
rard de Miellet van Coehoorn en J. G. W. Merke
Adjudanten van Z. M., en voorts omgeven van den Luitenan
Generaal H. F. D. de Favauge en den Generaal-Majo
H. A. de Hart, alsmede van den Luitenant-Kolonel d
Stedelijke Schutterij F. G. Graaf van Limburg Stirum
mitsgaders van hunne Adjudanten.

Daarna volgde de tweede afdeeling der eerewacht te paar

Nu schaarde zich in den trein de Stedelijke Regering in ac
koetsen gezeten.

Zij werd opgevolgd, door het eerste bataljon der Sted
lijke Schutterij, terwijl de trein door een detachement La
ciers, werd besloten.

Deze plegtige intrede des Konings maakte op Utrechts i
gezetenen eenen diepen en onuitwischbaren indruk, en
herinnering zal daarvan nog lang bij hen levendig blijve
Inderdaad was het op het gelaat der talloze aanschouwe

blijkbaar, dat zij doordrongen waren van het vereerende van dit Koninklijk bezoek, en met opgetogenheid den echt Ridderlijken Vorst aanstaarden, aan wiens persoon zich zoo vele, voor den Nederlander, dierbare herinneringen hechtten. Immers Hij was het, die voor de onafhankelijkheid van datzelfde streed en zijnen roem verwierf, toen het Vaderland het felste werd bedreigd en aangerand.

Als zoodanig werd hij dan in deze stad ook toegejuicht, en met de kennelijkste blijken van eerbied, gehechtheid en trouw ontvangen; als zoodanig werd Hij hier en daar op zijnen weg door de kinderen der aanzienlijkste ingezetenen met bloemen bestrooid; en alle deze huldebetuigingen werden welgevallig aangenomen, en met de Hem zoo geheel eigene minzaamheid beantwoord.

Eindelijk bereikte Z. M. het Hôtel van den Staatsraad, Gouverneur, hetwelk tot Hoogstdeszelfs verblijf was ingerigt geworden, waar op het oogenblik Zijner aankomst de Rijksvlag ontrold werd. Hier werd Z. M. door Z. E. den Minister van Staat, President Curator der Hoogeschool, G. A. G. P. Baron van der Capellen van Berkenwoude, plegtig ontvangen. Weinige oogenblikken hierna begaf Z. M. zich op het balkon, en vertoonde zich aan de van alle zijden toegestroomde volksmenigte, welke hunnen Vorst met het vreugde gejuich van: *Leve de Koning!* begroette. Het Studentencorps had zich op den Pausdam tegen over hetzelve geschaard; de groote banier omringd van de overige faculteits-banieren stond voor de zijen der studenten. Hierop defileerde de bataljons Schutterij en het garnizoen voor Z. M., en trokken van daar naar het Munsterkerkhof, om nadere orders af te wachten, terwijl de Studenten naar het Auditorium terugkeerden. De cerewacht der Schutterij vatte inmiddels post voor het Hôtel, terwijl de cerewacht te paard zich op den Pausdam schaarde, ten einde Z. M. na de afloop der audientie, naar de verschillende Academische en stedelijke inrigtingen te vergezellen, welke door Hem zouden worden bezigtigd.

Kort daarop verleende Z. M. gehoor aan de autoriteiten,

burgerlijke en militaire ambtenaren, kollegiën, kom
van onderscheidene godsdienstige gezindheden, mitsgad
vele bijzondere personen. De eerste echter, die tot
hoor werd toegelaten, was de kommissie door de
van de Provincie, in derzelver buitengewone Verga
den 15 Mei, benoemd, bestaande uit de Heeren G. C
Baron van Lijnden van Sandenburg, uit den St
Edelen, Mr. A. van Beusechem van Harmelen,
Stand der Landeigenaren, en Mr. N. P. J. Kien,
stedelijken Stand. Deze kommissie bragt de akte van
diging, bij artikel 54 der Grondwet voorgeschreven,
alle de op die bijeenkomst tegenwoordig zijnde led
Steden geteekend, aan den Koning over. De Heer G.
Baron van Lijnden van Sandenburg hield bij de
tige gelegenheid eene op de omstandigheid toepasselijk

Deze kommissie mogt hierna de verzekering ontvan
Hoogstdeszelfs belangstelling in alles wat kon dienen
vordering van het welzijn en het bestaan dezer Prov
ingezetenen; bepaaldelijk ook met opzigt tot de aldaa
tigde instellingen van verschillenden aard (1).

Ook verdienen vooral hier te worden vermeld de me
dige woorden, welke door Z. M. zijn gesproken, bet
de instandhouding der Hoogeschool, toen de Curatore
geheele Academisch ligchaam tot het gehoor bij Z.
den toegelaten. Hier gaf Hij onbewimpeld Zijne bevr
te kennen over de vrees, die men gevoed had, dat
geschool uit de stad zoude worden weggenomen, en
haagde tevens Hoogstdenzelven, in de duidelijkste be
gen, nogmaals de stellige en herhaalde verzekering te
dat, integendeel, derzelver instelling onder Hoogstdesze
ring gehandhaafd en derzelver bloei zoude worden verm

Nadat de audientie, omstreeks half vier ure, geëind
verliet Z. M. het Hôtel, om gezeten in het rijtuig

(1) Zie het Verslag van de Gedeputeerde Staten der
Utrecht uitgebragt, 6 Julij 1841.

Staatsraad Gouverneur, de voornaamste inrigtingen der stad te bezigtigen.

Het Auditorium der Hoogeschool werd het eerst door Hem bezocht. Verzeld van den Heer Staatsraad Gouverneur, alsmede door de overige Heeren, welke zich tijdens 's Konings intrede in Zijn gevolg bevonden, werd Z. M. door Heeren Curatoren de senaatkamer binnengeleid, en door alle de Heeren Professoren ontvangen, uit welker naam de Rector Magnificus de Hoogleeraar Dr. J. C. Swijghuisen Groenewoud, in korte doch waardige bewoordingen, innigen dank betuigde voor de verzekering, die Hoogstdenzelve dezen morgen aan den Heer President, Curator G. A. G. P. Baron van der Capellen van Berkenwoude had gelieven te geven, van zijne hooge belangstelling in de instandhouding en bloei der Hoogeschool. Thans herhaalde Z. M. ook hier, hetgeen Hij weinige oogenblikken te voren op de audientie gezegd had. Naar het groote Auditorium geleid, werd Hij aldaar aangenaam verrast door een, op die gelegenheid toepasselijk, en door den Heer Professor Dr. L. G. Visscher vervaardigd lied; hetwelk, op muzijk gebragt door den Stads Muzijk-Bestuurder J. H. Kufferath, door een koor van jeugdige beoefenaars der Zangkunst, waaronder zich eenige Studenten bevonden, met gevoel en juistheid werd aangeheven. Zigtbaar was Z. M. getroffen door het aandoenlijke van deze eer- en huldebetuiging, vooral toen de juichtoonen in een gebed wegsmolten, waarin de zegen des Allerhoogste over den Vorst werd afgesmeekt. Het geheele Studentencorps had zich in het Auditorum verzameld, en deed, nadat het lied was geëindigd, de gewelven luide weêrgalmen van het uitbundig gejuich van *Leve de Koning!*

Hierna bezocht Z. M., verzeld van Z. Ex. G. A. G. P. Baron van der Capellen van Berkenwoude het gebouw van 's Rijksmunt. Het Kollegie van Raden en Generaalmeesteren der Munt en verdere Ambtenaren bij dezelve, wachtte Hoogstdenzelven bij den hoofdingang op, en leidde Hem het gebouw binnen. De muntslag was in volle werking. De gulden van Nederlandsch Indie, voor rekening der Handel-

maatschappij, werd op dit tijdstip geslagen. De Kon
deze bedrijvigheid met de meeste belangstelling gad
niet minder werd Hoogstdeszelfs opmerkzaamheid
toen Hoogstdezelve in Zijne tegenwoordigheid de ee
stukken (1) zag munten, welke het eerst met Zijne
werden bestempeld, en waarvan de penning door
lijken voorzitter van het Kollegie, den Heer F. J.
van der Capellen aan Hem werd overhandigd.
hier werd Z. M. op eene vernuftig uitgedachte wij
door eene geheel eigenaardige en vleijende huld
Op eene der andere groote muntschroeven werd
deszelfs bijzijn de gedenkpenning (2) geslagen, well
van stadswege opzettelijk was vervaardigd, tot herin
Zijne plegtstatige intrede. Eerbiedig werden H
exemplaren in goud en zilver door den Burgemeest
den, welke Hoogstdenzelven bij deze gelegenheid o
maakte, dat deze inrigting reeds sedert 1000 jaren
Utrecht was gevestigd geweest; zoodat hij ook dez
bijzonder in de hooge bescherming des Konings aa
thans bijzonder de wensch voor derzelve duurzame
deze stad aan Z. M meende te mogen uiten; daar
gen tijd geleden, het welligt geheel ongegrond ge
vermoedelijke verplaatsing van 's Rijksmunt naar d
had verspreid. Ook hier behaagde het Z. M. in d
lendste bewoordingen, de verzekering te geven, d
geene de minste vrees gekoesterd behoorde

---

(1) Zijnde een zilveren standpenning aan 2½ guld

(2) Op de voorzijde van dezen gedenkpenning bev
beeldtenis van Z. M. met het omschrift: Willem II
Nederlanden. De keerzijde bevat in eenen krans van e
Koninklijke kroon, met het wapen van de stad Utre
dende de woorden: *Hulde van het dankbare Utrech*
Willem II, om den krans: *Bij gelegenheid, dat Z.*
munt binnen Utrecht gevestigd met een bezoek verer
stedelijk wapen, *Mei* 1841.

Vervolgens bezigtigde Z. M. nog eenige stempels der merkwaardigste geschiedkundige gedenkpenningen van den laatsten tijd en het volledig zamenstel der stempels, en verliet, na eene toast op den bloei der belangrijke instelling te hebben gebragt, hoogst gevoelig aan de wijze, waarop Hij alhier was ontvangen, het gebouw, om zich naar de Academische Bibliotheek te begeven.

Alhier werd Hij door den Bibliothecaris, den Bibliotheekraad en verder daarbij geplaatste Ambtenaren ontvangen, de aan Hoogstdenzelven aldaar vertoonde zeldzame en merkwaardige geschiedkundige handschriften en boekwerken wekten Zijne bijzondere belangstelling op. Bekend met Hoogstdeszelfs voorliefde voor dit bijzonder gedeelte der wetenschappen, had men hierop bepaaldelijk Hoogstdeszelfs aandacht meenen te vestigen.

Vervolgens reed Z. M. steeds door de eerewacht begeleid naar den Zoölogischen tuin. Door eene kommissie uit het bestuur en der leden opgewacht, werd Z. M. in de daartoe met smaak ingerigte en met bloemen versierde zaal binnengeleid, en door den Heer Professor Dr. Th. G. van Lith de Jeude, Directeur dier stichting ontvangen, en door het strooijen van bloemen en het aanbieden van een oranje en lauriertak door deszelfs beide dochters verwelkomd. Ook hier werden aan Hem even als in het gebouw van 's Rijks Munt eenige ververschingen aangeboden, en uit eenen zilveren beker, Hoogstdenzelven door de echtgenoote van Professor Dr. Th. G. van Lith de Jeude overhandigd, en door den Heer Jonkheer G. J. Beeldsnijder van Voshol daartoe bereidwillig afgestaan, eene toast op den bestendigen bloei van dit gesticht ingesteld. Niet minder oplettend werd het Kabinet der Natuurlijke Historie alsmede de verdere tot de inrigting behoorende tuinen bezigtigd.

Nadat nu Z. M. deze inrigtingen beschouwd had, reed Hoogstdezelve naar het Raadhuis, om het middagmaal te gebruiken, Hem door de stedelijke Regering aangeboden. De vestibule was tot dezen koninklijken disch ingerigt. Alles had hier een vorstelijk en feestelijk aanzien. Men stelle zich deze

schoone en hoog gewelfde vestibule voor, als in een herschapen, waarvan de wanden met vele soorten van gewassen omgeven waren, terwijl in de hoeken de vele dige oranjeboomen, met hunne vruchten beladen, bevalli verhieven boven de met smaak aangebragte draperijen, mede de zaal bekleed was.

Weldra kondigde dan ook de muzijk der stedelijke terij Hoogstdeszelfs aankomst aan. Plegtstatig werd H door den Burgemeester, de Wethouderen en Raden ontvan en naar de raadzaal geleid, welke insgelijks met de fi en geurigste bloemen versierd was, en alwaar Hem te eenige ververschingen werden aangeboden. Hier werden de leden der Regering ieder afzonderlijk aan Z. M. den Burgemeester voorgesteld. Hierop verzocht men Z. het stedelijk Archief met een bezoek te willen vere Aldaar gekomen zijnde, werd hem door den Burgeme eerbiedig aangeboden, een boekdeel gebonden in een maroquin band, verguld op snede. Hetzelve bevatte naauwkeurige, door den Heer W. A. Boers, vervaar inventaris der charters op hetzelve aanwezig. Onder de zameling van oud schilder- en beeldhouwwerk wekte v de schoone schilderij eener heilige familie, door den verm den Kunstschilder Jan Schorel vervaardigd, nadat hij i Italiaansche school zich had geoefend, en het portrait dezen schilder, Zijne bijzondere oplettendheid.

Hierop werd Z. M. verzocht, zich te begeven naar de gr zaal voor de maaltijd ingerigt; zeven en zestig personen men plaats aan den Vorstelijken disch, welke in alle opzi uitmuntte, in luister en pracht; zoo wel wegens de uitg zendheid der spijzen en keur der wijnen, als door de fi heid der met smaak aangebragte versieringen; maar iets geen onder dit alles ook, wegens deszelfs geschiedkundige m waardigheid, bijzonder de aandacht van Z. M. trok, w de borden met het wapen van het huis van Oranje bes derd, van een prachtig saksisch tafelservies. Dit servies

(1) Dit servies is afkomstig van den toenmaligen Heer Bu

namelijk had gedien(d), bij gelegenheid, dat Willem V, Prins van Oranje, op het Duitsche Huis, door de Staten 's Lands van Utrecht werd onthaald, toen Hij meerderjarig geworden zijnde, in 1766, voor het eerst als Erfstadhouder, de vergadering der Staten had voorgezeten. Gedurende den maaltijd voerde de muzijk van het 9de regement, bij afwisseling, vaderlandsche liederen en schoone muzijkstukken uit. Op het nageregt stelde de Burgemeester, na daartoe de vergunning te hebben verzocht, eenen feestdronk in, ter eere van Z. M. Willem II, die door de aanwezigen staande werd gedronken. Met geestdrift werd dezelve toegebragt door alle de dischgenooten, zoodat het ruim gewelfsel der vestibule met hun herhaald vreugdegejuich vervuld werd. Onmiddellijk hierna stond Z. M. op, en beantwoordde dien toast, door eenen dronk in te stellen, op de welvaart der stad Utrecht, en op den bloei en voorspoed van hare burgerij. Hoogstdenzelven behaagde het tevens op eene vleijende wijze Zijne hooge tevredenheid te betuigen, over de hartelijke ontvangst en het gulle onthaal, dat Z. M. alhier ondervond, alsmede over de bijzondere bewijzen van eerbied en gehechtheid, die Hij hier zoo klaarblijkelijk mogt ontwaren. Dadelijk hierop werden, namens den Burgemeester, aan elk der aanwezige gasten een exemplaar van den huldepenning aangeboden, ter herinnering aan dien heugelijken dag.

Na dezen maaltijd zoude Z. M. naar het Hôtel van den Heer Staatsraad Gouverneur terugkeeren. Er was tijdig aan de aanzienlijken der stad bekend gemaakt, dat hun gelegenheid zoude worden gegeven, om des avonds aldaar hunne opwachting bij Z. M. te maken. Het verlangen, om den Vorst te aanschouwen, Hoogstdeszelfs tegenwoordigheid te genieten, en Hem tevens blijken te geven van de goede gezindheden, die Utrechts ingezetenen blijvend bezielen voor het Huis van Oranje, had het grootste gedeelte der aanzienlijke bevolking dezer

meester Cijpriaan Berger, en is thans de eigendom van Mevrouw de Douairière van Hengst, en werd bij gelegenheid van 's Konings komst aan de Regering ten gebruike aangeboden.

stad, naar deze receptie heengeleid (1), en zeker was er
mand, die niet hoogst ingenomen was, met de zoo mini
en ongedwongene wijze, waarmede Hij velen der aldaar
gaderden toesprak. Eenige oogenblikken, vóór dat Z. M.,
het Raadhuis teruggekomen, in de zaal der receptie verscha
was, werd door den Heer Staatsraad Gouverneur aan de
aanwezige Heeren, die door den Koning tot ridders
den Nederlandschen Leeuw waren verheven, van het be
hunner benoeming, even te voren door Z. M. genomen, k
nis gegeven, en zij met die ridderorde op de receptie z
versierd. Wij laten de namen dier Heeren, alphabetisch
plaatst, hier volgen:

M. A. van der Bank, Predikant der Waalsche gemee
Mr. P. A. Beelaerts van Oosterwijk, Lid der Ged
teerde Staten; C. J. van der Muelen van Maarssenbr
Raad der Stad; Mr. P. J. J. Ram, Raadsheer; Dr. R.
Rees, Professor in de Wis- en Natuurkunde; Dr. H. J.
aards, Professor in de Godgeleerdheid; F. G. Graaf
Limburg Stirum, Luitenant-Kolonel der Stedelijke S
terij; G. A. Vermeulen, R. C. Aartspriester; Mr. R.
der Voort, Wethouder. Ook deze eer viel daarna den
Mr. A. van Goudoever, Professor in de Letterkunde, te h
De beide Hoofdaanvoerders der eerewacht waren reeds te v
uit naam des Konings, vereerd geworden, ieder hunner
een prachtigen ring met brillanten *à jour* omzet, in we
de gekroonde naamcijfer van Z. M. van diamanten prijk
's Avonds bood de stad een niet minder vrolijk en aa

(1) Van hier de reden, dat de schouwburg weinig bezocht h
en Z. M. denzelven niet met Zijne tegenwoordigheid vereerde.
zalve was tot Hoogstdesselfs ontvangst ingerigt en met smaak ver
De Regering had de Koninklijke Nederduitsche Tooneelliste
Zuid-Holland, onder het bestuur van Hoedt en Binglij
boden. Dezelven zouden bij gelegenheid der komst van Z. M.
zinnebeeldige voorstelling ten tooneele voeren, daartoe opze
vervaardigd door den Heer A. van der Hoop, Jr.

naam doch ook tevens fraai schouwspel aan. De stad was voor het grootst gedeelte verlicht; hierdoor beijverden zich de ingezetenen, hunne deelneming aan het feest van den dag kenbaar te maken. Hier en daar prijkten aan de vensters en deuren eerebogen, en op vele plaatsen zag men den naamcijfer van onzen geëerbiedigden Koning. Daarenboven hadden zich verscheidene ingezetenen vereenigd, om aan de zijde der grachten eene gelijkvormige verlichting daar te stellen. Zoo waren b. v. op de Nieuwe gracht verlichte guirlandes langs de balustreden aangebragt, terwijl op de bruggen, pijramiden prijkten met de opschriften *Waterloo*, *Quatre-Bras*, *Hasselt* en *Leuven*. Dit verlevendigde bij de aanschouwers de herinnering aan 's Vorsten roemvolle wapenfeiten. Zoo waren ook de versierselen van groen langs de Voorstraat des avonds verlicht geworden. Ook muntte bijzonder de Drift en de Plompetoren-gracht uit, door verlichte festons van standaards afhangende, welke een bevallig schouwspel opleverden. Het St. Janskerkhof was omringd met lampions, insgelijks guirlandes gewijze aangebragt: vooral boeide op de Plompetoren gracht de smaakvol verlichte tempel, in perspectief, met 's Konings naamcijfer in het midden, aller oog. Niet minder bekoorde de verlichting der steenen brug, buiten de Waardpoort, door de bewoners aldaar opgerigt. In het chaschinet, waarin één oranjeboom was geschilderd, las men het eenvoudig, doch zoo veel waarheid behelzend tweeregelig versje:

Lang groeije en bloeije d' Oranjestam
Waaruit 's Lands heil zijn oorsprong nam.

Op vele plaatsen werd men bij de algemeene verlichting opschriften gewaar, als zoo vele uitboezemingen der gevoelens van gehechtheid en der goede gezindheid van Utrechts ingezetenen. Ook de verlichting der openbare gebouwen, zoo als het Hôtel van het Gouvernement, het Paleis van Justitie, onderscheidene societeitsgebouwen enz. behaagde eveneens door derzelver bevallige en sierlijke verlichting; ook was dit met

het Raadhuis voornamelijk het geval; de lijst der g
alle de ramen waren met lampions omgeven, zoodat dit
gebouw hierdoor op eene luisterrijke wijze zich in
eenvoudige statigheid vertoonde.

Tot laat in den nacht waren de straten vervuld m
schouwers, die zonder gedrang en zonder verwarring ro
delden, terwijl vele rijtuigen de stad in alle rigtinge
kruisten, om deze prachtige verlichting te aanschouwen
doelmatige, door de Overheden genomene maatregel
trouwens ieder in staat gesteld, om alles op eene gel
wijze te kunnen bezigtigen. Een vrolijk gewemel w
ook overal waargenomen, terwijl eene gepaste vreugde
volmaakte orde ook weder dit volksfeest kenschetste.

Algemeen was de vreugde, toen Z. M. te paard
zich aan de talrijke menigte vertoonde, en begel
Zijnen staf en de eerewacht de stad doorreed, om
lichtingen te bezigtigen. Aan de van Wijcks-kade
M., toen Hoogstdezelve bij de drukkerij der Heeren S
en Voermans was gekomen, 's Konings beeldtenis i
lief in zilver op een' bronzen grond afgedrukt, in e
lijke portefeuille eerbiedig aangeboden. Zigtbaar w
Majesteits welgevallen wegens dit nieuwe zoo eigena
wijs van achting en hulde, en Hij verliet, na de m
groete, de Z. M. omringende en in geestdrift o
volksmenigte.

Reeds hadden de Heeren Schultze en Voerm
den dag van 's Konings statigen intogt, door midde
plakbilletten doen aankondigen, dat *gratis* bij he
beeldsel van Z. M. in *hautrelief* afgedrukt, te bek
Talloos was de menigte, die nu toevloeide rondom
met vlaggen en bloemkransen versierde drukpers,
een stellaadje voor hunne drukkerij op de van
geplaatst, onophoudelijk bewogen werd door de dru
len, die, hoezeer zij ook reeds 's nachts vóór 's l
trede een goeden voorraad ter ronddeeling hadden
echter met onvermoeiden ijver bezig waren, om d

menigte te voldoen, zoodat men niet voor middernacht eindigde, na bijna 1400 portretten te hebben verspreid. Op het laatst werd het gedrang der steeds aangroeijende menigte zoo sterk, dat men niet dan met vele moeite de orde kon handhaven.

Dit drukken in het openbaar, hetwelk de herinnering van het feest te Haarlem in 1824 verlevendigde, was daarom te eigenaardiger, omdat het drukken in *hautrelief*, hier te lande eene weinig geoefende tak van drukkunst is. Juist was de gieterij in gereedheid gebragt, en men hield zich reeds onledig met het vervaardigen van eenige reliefplaten, toen de blijde mare van 's Konings komst zich bevestigde. Men kwam derhalve op den zoo gelukkigen inval, om, als eerste proefstuk van deze nieuw ingevoerde wijze van drukken, 's Konings beeldtenis in het licht te doen verschijnen, en dezelve alzoo met het welgelijkend afbeeldsel *en profil* (1) van Z. M. den Koning Willem II in te wijden, ten einde hierdoor aan de algemeene viering van het heugelijke feest van den dag eenen nieuwen luister bij te zetten.

Zoo eindigde dan deze algemeene feestdag, zonder dat aan iemand eenig letsel of leed werd toegebragt, en de verordeningen, ter handhaving van rust en goede orde, werden gehandhaafd, zonder dat eenig ongeval of kwetsing de algemeene vreugde stoorde.

Den volgenden dag bezocht Z. M. reeds vroegtijdig de forten en versterkingen buiten de stad, vergezeld van den Kolonel der Genie van de Polder. Van daar terugkomende, bezigtigde Hij 's Rijks Veeartsenijschool, alsmede de inrigting der Zijdewormenteelt aan de Malicbaan, onder opzigt van den Heer R. Dufour, wiens dochters zijn pad met bloemen bestrooiden. Voorts het gesticht voor krankzinnigen, alwaar de Heer W. Baron Six van Oterleek, Voorzitter van het bestuur, alsmede de Leden van hetzelve, Z. M. ontvingen. Ten laatste ver-

(1) Moeijelijk was het dit portret gelijkend te treffen, daar er behalve op den gedenkpenning, dien zelfden dag in de Rijksmunt geslagen, tot nog toe geen afbeeldsel van Z. M. *en profil* bestond.

eerde Z. M. met zijn bezoek het gesticht der Vrijv
van Renswoude, alwaar Hij insgelijks door Heeren R
ten ontvangen, op het plat van dit gebouw zigtbaar g
fen werd, door het schoone panorama, hetwelk de sta
dit gezigtspunt oplevert.

Aan de Veeartsenijschool werd Z. M. door den Heer S
raad Gouverneur, Z. E. den Minister van Staat den Hee
ron van der Capellen van Berkenwoude, de H
Burgemeester en Secretaris der Stad, de Heeren Generaal
Fauvauge en de Hart en verdere Hoofdofficieren, bene
door den Heer Bestuurder en de Heeren Hoogleeraren en
dere Ambtenaren der School opgewacht, terwijl de ge
eerewacht te paard alsmede een detachement van het Reg
Lanciers voor het gebouw geschaard stonden. — Het S
gebouw binnentredende, werd Z. M. door de kweekelinge
den hoofdingang met de levendigste toejuiching verwel
De zaal, waarin Hoogstdezelve werd binnengeleid, was op
eenvoudige, doch bevallige wijze versierd. In dezelve pl
de versierde borstbeelden van Z. M., alsmede die van
Frederik Willem, Graaf van Nassau (1), en Z.
Prins Frederik der Nederlanden. Ook hier werd
door de dochters van Professor Dr. P. J. I. de Fr
rij met bloemen bestrooid, terwijl zij den Koning
coupletten, ter zijner eere, toezongen, welke zangtoone
het volkslied afgewisseld werden, hetwelk de dochter van
Heer A. Deerns, Oeconomus der school, op de piano
hooren liet. Hierna werd Z. M. door den Hoogleeraa
Numan, Bestuurder der inrigting toegesproken, waarb
zelve bij de herinnering, dat deze leerschool hare gro
ging aan Hoogstdeszelfs doorluchtigen Vader versch
was, den wensch te kennen gaf, dat het Z. M. mogt

(1) Z. M. de Koning Willem I vereerde de Veeartsenij
kort na derselver oprigting, den 9 October 1822, met Hoog
zelfs tegenwoordigheid. Het behaagde toen Hoogstdenzelven
het middagmaal en verder het nachtverblijf te houden.

gen, aan haar dezelfde bescherming als zij steeds mogt genieten, te verleenen. De geheele inrigting en al wat daartoe in betrekking staat, werd nu door Z. M., begeleid door de Hoogleeraren Dr. Th. G. van Lith de Jeude, Dr. A. Numan en Dr. P. J. I. de Fremerij, met de meeste naauwkeurigheid beschouwd. Van het hoofdgebouw naar de stallen geleid zijnde, werd, op Hoogstdeszelfs verlangen, door een der kweekelingen, met vaardigheid eene handige kunstbewerking, als een bewijs van praktische oefening, ten uitvoer gebragt. Na de Leicesterschapen, de hoefsmederij, alsmede den plantentuin, met geene mindere oplettendheid bezigtigd te hebben, verliet Z. M. met kennelijke blijken van Hoogstdeszelfs tevredenheid, onder herhaald vreugdebetoon, deze zoo belangrijke inrigting.

Bijzonder werd de Koning, bij de bezigtiging van het Gesticht, voor krankzinnigen ingerigt, getroffen, zoowel door de groote zindelijkheid, die deze inrigting kenmerkt, als door de goede orde die in hetzelve heerscht, alsmede door de doelmatigheid van deszelfs geheele inrigting, welke sedert den jare 1828 zoo zeer uitgebreid, geheel geschoeid is op een ruimen en vrijgevigen voet, volgens de, buitenlands, in dit vak gemaakte vorderingen. — Daar de zorg der Hooge Regering zich thans zoo bijzonder bepaalt tot verbetering niet alleen van die soort van inrigtingen, maar ook in het algemeen van den toestand der krankzinnigen, getuige hiervan de wetgeving dezelve betreffende, zoo trok dit zoo hoogst nuttig gesticht Hoogstdeszelfs bijzondere oplettendheid en wekte de bezigtiging daarvan Zijne hooge belangstelling in de ruimste mate op.

In het Hôtel van den Heer Staatsraad Gouverneur teruggekeerd, werd Z. M. aldaar een luisterrijk dejeuner aangeboden. Vele Hooge Ambtenaren waren daarbij uitgenoodigd geworden. In den tuin voerde inmiddels het korps muzijkanten der 9de en 10de regementen, onder het bestuur van de kapelmeesters Mordach en Beaufort, beurtelings, verscheidene fraaije muzijkstukken uit.

Eindelijk was het tijdstip, hetwelk Z. M. voor Hoogstdes-

zelfs vertrek bepaald had, genaderd. Toen alles in g
heid tot Hoogstdezelfs afreize gebragt was, wendde de
Staatsraad Gouverneur zich tot zijnen doorluchtigen
Hem in eerbiedige bewoordingen dank zeggende, voor de
eer, welke dit gewest had mogen genieten, door Zijne
woordigheid. Tevens betuigde hij Hoogstdenzelven zijne
telijkheid voor de zoo vereerende onderscheiding, welke
was te beurt gevallen van Z. M. in zijn Hôtel te hebben
ontvangen. Z. M. nam deze betuigingen met welgevallen
en gaf in niet ondubbelzinnige woorden Zijne hooge tevre
heid te kennen, over de wijze, waarop Hij door Utrechts
gezetenen was ontvangen geworden. Hij voegde daarbij
verzoek, om aan dezelven de verzekering te geven, van Ho
deszelfs blijvende toegenegenheid.

Hierna verliet de Koning des namiddags ten 3 ure de
Utrecht. Z. M. werd uitgeleide gedaan, door den Heer S
raad Gouverneur, de Heeren Burgemeester en Wethoud
de Heeren Generaals de Favauge en de Hart, door
Graaf van Limburg Stirum en den Baron Six van
leek, alsmede door de eerewacht. Aan de eerepoort, b
de Catharijne-poort, nam de Regering afscheid van Z.
onder dankbetuigingen voor het vereerend bezoek. Ook
behaagde het Z. M. in vleijende bewoordingen Zijne e
telijkheid te betuigen voor derzelver ontvangst. Aan de
berg den Hommel namen de Heer Staatsraad Gouverneur e
aanvoerders der eerewacht, alsmede de overige Heeren,
Z. M. tot hiertoe begeleid hadden, een eerbiedig afscheid

De Heeren Officieren der stedelijke schutterij, waarvan
in de jaren 1830 en 1831, onder Zijne aanvoering, hun
geboortegrond hadden verdedigd, verlangende, om Z. M
bewijzen hunner trouw en gehechtheid te herhalen, ston
aan den Hommel geschaard, om Hoogstdenzelven een hart
vaarwel toe te zeggen.

Dien zelfden avond vereenigde zich dit korps, om de b
inkomst des Konings te vieren. De Zoölogische tuin, w
zoo wel dien avond, even als den vorigen, verlicht werd,

daartoe bereidwillig door den Bestuurder afgestaan, terwijl de muzijk van het 10de regement deze vrolijke bijeenkomst veraangenaamde.

In een ander gedeelte der stad werd de komst des Konings evenzeer dien avond nog dankbaar herdacht. Zoo was de steenen brug, buiten de Waardpoort ook toen verlicht, terwijl eenige muzijkanten in eene volksschuit gezeten, al varende, volksliederen en andere muzijkstukken uitvoerden.

De blijde inkomst des Konings was alzoo in Utrecht een ware vreugdedag, een dag, die in het geheugen van Utrechts ingezetenen levendig gegrift zal blijven, als een dag, waarin eene zoo kennelijke vereeniging van gevoelens van gehechtheid en liefde van eene geheele bevolking zich met de algemeene vreugde verbond, wegens het genieten van de tegenwoordigheid van haren geëerbiedigden Koning, die het welzijn zijns volks tracht te bevorderen. Want Willem II, — dit vertrouwen staat ook bij Utrechts burgerij onwankelbaar vast, — zal omringd door een getrouw volk, bedaard, doch tevens met den vereischten klem deszelfs belangens doorgrondende, en deszelfs behoeften beseffende, geluk verspreiden over Nederland, het goede door Hoogstdeszelfs Vader gesticht, bevestigen, de reeds verkregen waarborgen voor 's Lands zedelijke en stoffelijke belangen versterken, verder die ordenen en in overeenstemming brengen. Aldus zal Z. M. eene taak vervullen, groot en edel, eene taak eenen Koning waardig, die toch het hoogste doel zijner Regering stelt, de vriend en weldoener zijns volks te wezen.

PRINS *MAURITS*, TE PAARD, VAN ZILVE
EN NOG IETS ANDERS.

Protocoll. capituli ecclesiae S. Jo. Traj.

1626. *Jun. 9. die Veneris:* Is geresolveert by den c
tel, sich conform te maken met de
dere capittelen, van wegen de sche
gie, die de capittelen sullen doen,
den Prins van Oraengien, als stadh
van Utrecht.

—— *Jul. 21. die Veneris:* Is geordonneert den S
taris, te doen tellen aen 't capitte
Dom, de 200 gl., van wegen ons
paert vd. schenkagie, aen den *Prins* H
rick, als stadh. v. Utrecht.

—— *Nov. 10. die Veneris:* Is gecommitteert den H
Hessels, om beneffens de Gedeputee
vd. andere capittelen, te presenteren,
den *Prins* Henrik de Nassou, *Pr*
van Oraengien, het present, by de
capittelen gecofft, wesende *den H*
Maurits, *synen broeder, sittend*
paert, wegende omtrent aen sulver
Spaensche matten, ende is wt een
gesmeet, sonder eenigh soudeersel.

De plaats, waar, en de tijd, waarin deze vereeri
geschiedt, roept mij in 't geheugen, de, in dit ku
vak, zoo zeer uitgemunt hebbende, Utrechtenaars,

Viane, Paul en deszelfs broeder Adam, met diens gelijknamigen zoon, van welke bij van Eijnden en van der Willigen, eenige nadere berigten te vinden zijn, wier verdiensten echter wel opzettelijk mogten worden opgeluisterd. Adam van Viane, het bleef mij twijfelachtig, of de vader dan of de zoon, heeft ten dienste zijner kunstgenooten zeker plaatwerk in 't licht gegeven, dat ik op den *Catalogus Musei Britannici*, aldus vinde opgegeven:

Viane, Adam de, *Models or Patters of vases for silversmiths works. Utrecht*, Fol.,

en het is voornaamlijk de uitgave van dit werk, die het mij zonderling doet voorkomen, dat onze van Viane's zoo geheel hebben kunnen worden voorbij gezien door de vlijtigste uitheemsche Geleerden in 't vak der kunstgeschiedenis, als onder anderen door Poppe, van wien wij anders zoo menige belangrijke bijzonderheid te weten komen, die er toe dienen kan, de verdiensten der Nederlanders *om het buitenland*, in het vorderen van kunsten en handwerken, juister de doen waarderen; van wien (Poppe II. 100), wij, om er maar een, de onderhavige stoffe betreffend, voorbeeld van bij te brengen, leeren, hoe dat vele in Duitschland, nog bloeijende goud- en zilverfabrieken, aan Nederlandsche bekwaamheid, hunnen oorspronk zijn verschuldigd, dat onder deze, tot die te Leipzig, door Nederlanders, die om het geloof uit hun vaderland verhuisden, in 1588 de eerste goede grond werd gelegd. Doch ik stap van dit onderwerp hiermede af, geene behoefte gevoelende, om in de geschiedenis van dit kunstvak, zoo zijdelings in te sluipen, zonder verder plan te hebben, om er iets bepaaldelijk in af te doen, een vak, dat zoo groo-

telijks verdient opzettelijk onderzocht en geregeld arbeid te worden.

Nog wordt omstreeks denzelfden tijd, als een bekwaam Utrechtsch *landmeter* vaak vermeld, D van Viane, van wiens hand mij onderscheidene tingen, ten dienste van Utrechtsche kloosters vervaa zijn voorgekomen, en die wel geen ander is, da welke zich mede de Staten van Holland in 1612 he bediend, *om een kaerte van Werkendam ende j dictie te maken.* Zie de Holl. Resol. van dat jaar, 10. Op dezen *landmeter* zal ik bij gelegenheid terugkomen.

Gijsb. Teunisz van Vianen, zeggen de H. Eijnden en v. d. Willigen, door Hoevenaer voorgesteld, als bouwmeester van de Wittevrouwen daar men anders den kunstschilder Paul Moreels opgeeft *etc.*; misschien dat zij er zamen over ge hebben; ja, maar, naar mijn inzien, in versche betrekking. Denkelijk, heeft van Viane bij dat tot Moreelse in de verhouding gestaan, als oms het midden der XVI eeuw, Ev. Wijersz tot Wi v. Noort, of in onze dagen, (bij het bouwen van Prov. Hof,) de Leur tot Kram. Gijsbert Teu v. Viane was *stadsmetselaar*, gelijk zulks blijkt u Resolutie der Vroedschap van date 1671 Nov. 20.

J. J. Dodt van Flensbu

MERULA OVER FLORIS VAN DER MAE

Gelijk aan andere geschiedschrijvers, heeft he

van der Haer moeten te beurt vallen, tweederlei beoordeelaars te vinden, maar van weinige andere mag gezegd worden, dat de oordeelvellingen van beide partijen over hen zoo overeenstemmende zijn geweest; dat, hoezeer men het omtrent deszelfs onpartijdigheid natuurlijk niet geheel heeft kunnen eens worden, er, ten opzigte van zijne bekwaamheid, tusschen beide genoegzaam geen verschil bestaat. Zelfs *gelijktijdige* protestantsche schrijvers wijden uit in den lof zijner treffelijke hoedanigheden als geschiedschrijver, al is 't, dat zij, als zelve in den drang der omstandigheden verkeerende, wel partij kiezen, en hem eene partijdigheid wijten, voor die zij zich zelve niet genoeg hoeden, en van welke Haraeus zich, naar het oordeel van *latere* onroomsche Geleerden, niet *kon* vrijwaren.

Onder deszelfs tijdgenooten komt mij vrij opmerkenswaardig voor het oordeel, hetwelk over v. d. Haer geveld werd door den, zonderling genoeg, zoo weinig gekenden, Leidschen Hoogleeraar en Bibliothekaris, en Geschiedschrijver der Generaliteit, den Dortenaar Paulus Merula, die naar ✗ Balen en *Prof.* Siegenbeek te Rostok, naar Paquot en *Hollands Roem*, te Leiden moet zijn overleden. In een' ongedrukten brief aan Mart. Lydius, gedagt. Leijd., Jul. 14, 1600, hoort men Merula aldus spreken:

» . . . . tibique gratias ago de transmissa mihi, in dierum aliquot usum, Florentii Verharii historia Belgica. Autorem aliquando novi, quum, nescio, quid rerum ageret hic in Hollandia ante biennium aut circiter. Foetus ejus nunquam videram, quem ab eo scriptum ordinibusque provinciarum, quae regem Hispaniae principem agnoscebant, oblatum, intelligo, ab iisdem valde

fuisse diminutum, exturbatis inde, quae, secretiora,
nondum nota esse debebant. Opus non possum non
dare; displicet solum illud, quod alteri parti sit ac
tior suisque plus aequo tribuit adfectibus. Vir d
est, in republica bene versatus et, quem pauca latue
Stilus ejus tersus est et bene politus. . . ."

Van der Haer is daarna weer in Holland gewe
gelijk mij uit de Generaliteits-Resolutien is gebleb
Twee malen vind ik aldaar van hem gewaagd:

1603. Febr. 18. » Te mogen naer der vyanden lan
passeren, Floris van der Haer,
nende tot Ryssel, met 14 à 15 stul
gerookt vleesch, 12 's Gravesantsche
sen, enighe andere kleine kasen,
een witte doose met Porcellanen,
hem geschonken zijn."

—— Febr. 25. » De Kanonik, Floris van der H
zal geordonneert worden na Braban
vertrekken door de vloote ofte
Breda ofte Sevenberghen, sonder el
te diverteren."

En zelfs nog hierin mag, tijd en omstandigheden
aanmerking genomen, eene buitengewone vergunn
gevonden worden, die welligt kan worden toegeschre
aan betrekkingen van van der Haer tot hoogere p
sonen; waarin des te minder onwaarschijnlijks ligt,
men weet, dat die van der Haer's van te voren v
vuldige en aanzienlijke posten te Utrecht bekleedd
dat hier echter niet nader kan worden uitgeplozen.

J. J. Dodt van Flensburg

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, ECHTSCHEIDINGEN EN OVERLEDENEN IN DE PROVINCIE *UTRECHT*.

IN 1838.

GEBORENEN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1838 geboren 5553 kinderen, als 5243 wettige, 310 onechte; 2831 van het mannelijk en 2722 van het vrouwelijk geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	ECHTE.	ONECH.	TOT.
Januarij	486	27	513.
Februarij	519	27	546.
Maart	491	30	521.
April	481	24	505.
Mei	372	24	396.
Junij	365	28	393.
Julij	404	31	435.
	3118	191	3309.

	ECHTE.	ONECH.	TOT.
Augustus.	473	22	495.
September	403	22	425.
October	401	23	424.
November	425	26	451.
December	423	26	449.
	2125	119	2244.
Transport	3118	191	3309.
Totaal	5243	310	5553.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 1841 Mannen en 1841 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt:

Januarij	493.
Februarij	379.
Maart	352.
April	329.
Mei	305.
Junij	254.
Julij	256.
	2368.

Augustus	268.
September	267.
October	253.
November	236.
December	290.
	1314.
Transport	2368.
Totaal	3682.

Het getal Geborenen heeft dat der Overledenen overtroffen met 1871.

Doodgeboren. Steden 145. } Deze zijn in bovenstaande
Platte Land. 142. } opgaaf niet begrepen.
Totaal 287.

HUWELIJKEN.

In de Steden	566.
Ten Platten Lande	526.
Totaal	1092.

ECHTSCHEIDINGEN.

In de Steden	3.
Ten Platten Lande	«
Totaal	3.

Uit de Provincie vertrokken 3498.
In — ——— ingekomen 3067.
Meerder vertrokken 431.

IN 1839.

GEBOREN EN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1839 geboren 5188 ki
ren, als 4915 wettige, 273 onechte, 2630 van het manne
en 2558 van het vrouwelijke geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.		MAN.	VR.	
Januarij.....	247	231	478.	Augustus...	178	201	3
Februarij...	222	219	441.	September.	194	192	3
Maart.....	259	245	504.	October....	240	207	4
April.....	206	214	420.	November..	207	227	4
Mei.....	228	203	431.	December..	224	252	4
Junij.....	211	191	402.		1043	1079	21
Julij.....	214	176	390.	Transport..	1587	1479	30
	1587	1479	3066.	Totaal.....	2630	2558	51

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 3540 personen, 1854 Ma
en 1686 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als vo

	MAN.	VR.	TOT.		MAN.	VR.	
Januarij....	169	145	314.	Augustus...	149	149	
Februarij...	138	128	266.	September.	130	123	
Maart.....	182	169	351.	October....	134	106	
April.....	186	143	329.	November..	131	128	
Mei.....	181	166	347.	December..	147	150	
Junij.....	154	149	303.		691	656	1
Julij.....	153	130	283.	Transport...	1163	1030	2
	1163	1030	2193.	Totaal.....	1854	1686	35

Het getal Geborenen heeft dat der Overleden overtroffen met 16

Doodgeboren. Steden..... 110. } Deze zijn in bovenstaa
Platte Land. 115. } opgaaf niet begrepe
Totaal..... 225.

HUWELIJKEN.

In de Steden.....	522.
Ten Platten Lande.....	498.
Totaal.....	1020.

ECHSCHEIDINGE

In de Steden.....	
Ten Platten Lande.....	
Totaal.....	

In de Provincie ingekomen..... 3
Uit — ——— vertrokken..... 2
Meerder ingekomen.....

IN 1840.

GEBORENEN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1840 geboren 5052 kinderen, als 4780 wettige en 272 onechte, 2599 van het mannelijke en 2453 van het vrouwelijke geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	235	205	440.
Februarij...	207	202	409.
Maart.....	245	241	486.
April.....	232	244	476.
Mei.....	203	167	370.
Junij.....	187	164	351.
Julij.....	190	166	356.
	1409	1389	2888.

	MAN.	VR.	TOT.
Augustus...	220	184	304.
September.	210	228	438.
October....	216	213	429.
November..	234	242	476.
December..	220	197	417.
	1100	1064	2164.
Transport..	1499	1389	2888.
Totaal.....	2599	2453	5052.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 3982 personen, als 1999 Mannen en 1983 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	185	202	387.
Februarij...	181	179	360.
Maart.....	206	225	431.
April.....	179	197	376.
Mei.....	185	139	324.
Junij.....	150	140	290.
Julij.....	162	121	283.
	1248	1303	2551.

	MAN.	VR.	TOT.
Augustus...	123	144	267.
September.	178	155	333.
October.....	148	155	303.
November..	112	133	245.
December..	190	193	383.
	751	780	1531.
Transport..	1248	1303	2551.
Totaal.....	1999	1983	3982.

Het getal Geborenen heeft dat der Overledenen overtroffen met 1070.

Doodgeboren. Steden..... 140. } Deze zijn in bovenstaande
Platte Land. 126. } opgaaf niet begrepen.
Totaal..... 266.

TUWELIJKEN. ECHTSCHEIDINGEN.

In de Steden.....	553.	In de Steden.....	1.
Ten Platte Lande.....	520.	Ten Platte Lande.....	0.
Totaal.....	1074.	Totaal.....	1.

Uit de Provincie vertrokken..... 3652.
In —————— ingekomen..... 3479.
Meerder vertrokken..... 173.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JULIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des mid
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur.	WEERSGESTELDH 's MIDD. 12 UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	766	767	767	765	16,4	18,4	14	14,2	N. W.	Regenachtig.
2	768	768	767	767	16,3	16,7	18	16,8	N.t.W.	Betrokken.
3	768	770	767	768	16,7	17,3	17,5	18	idem.	Helder.
4	765	765	764	765	19	21	22,4	20	N. W.	idem.
5	766	766	765	760	20	16	14,6	13	idem.	idem.
6	755	754	754	756	15	15,1	15,3	13,2	W.t.N.	Betrokken.
7	758	760	759	757	16,2	15,3	14,9	13,1	N.t.W.	Bewolkt.
8	756	756	760	758	15,1	15,5	16,1	14,7	N. W.	idem.
9	762	765	764	764	15,4	16,2	16,3	15	idem.	Helder.
10	767	764	764	763	14,3	16	16,6	14,2	idem.	Bewolkt.
11	763	764	765	763	15	16,6	16,3	15,4	idem.	Regenachtig.
12	764	765	763	764	15,6	17	17,1	15,8	W.	Betrokken.
13	752	753	754	752	13,5	15,2	15,3	14	W.t.N.	idem.
14	758	758	758	758	16,4	16,3	16,3	12	W.	Helder.
15	755	755	757	756	15,4	15,3	17,2	15,3	N. W.	Betrokken.
16	762	762	763	762	15,9	16,2	16,9	15,4	idem.	Regen.

IN 1840.

GEBOREN EN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1840 geboren 5052 kinderen, als 4780 wettige en 272 onechte, 2599 van het mannelijke en 2453 van het vrouwelijke geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	235	205	440.
Februarij...	207	202	409.
Maart.....	245	241	486.
April.....	232	244	476.
Mei.....	203	167	370.
Junij.....	187	164	351.
Julij.....	190	166	356.
	1409	1389	2888.

	MAN.	VR.	TOT.
Augustus...	220	184	304.
September.	210	228	438.
October....	216	213	429.
November..	234	242	476.
December..	220	197	417.
	1100	1064	2164.
Transport..	1499	1389	2888.
Totaal.....	2599	2453	5052.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 3982 personen, als 1999 Mannen en 1983 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	185	202	387.
Februarij...	181	179	360.
Maart.....	206	225	431.
April.....	179	197	376.
Mei.....	185	139	324.
Junij.....	150	140	290.
Julij.....	162	121	283.
	1248	1303	2551.

	MAN.	VR.	TOT.
Augustus...	123	144	267.
September.	178	155	333.
October.....	148	155	303.
November..	112	133	245.
December..	190	193	383.
	751	780	1531.
Transport..	1248	1303	2551.
Totaal.....	1999	1983	3982.

Het getal Geborenen heeft dat der Overledenen overtroffen met 1070.

Doodgeboren. Steden..... 140. } Deze zijn in bovenstaande
Platte Land. 126. } opgaaf niet begrepen.
Totaal..... 266.

HUWELIJKEN. ECHTSCHEIDINGEN.

In de Steden.....	553.
Ten Platte Lande.....	520.
Totaal.....	1074.

In de Steden.....	1.
Ten Platte Lande.....	0.
Totaal.....	1.

Uit de Provincie vertrokken..... 3652.
In — ——— ingekomen..... 3479.
Meerder vertrokken..... 173.

Julij 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELI
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der P
UTRECHT.

	GEBOORENEN.							HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	O
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.				LE
	M.	V.	M	V		M	V.			M.
UTRECHT.	60	71	6	8	2	5	4	19	»	5
AMERSFOORT.	14	23	»	»	»	1	»	6	»	1
RHENEN.	1	8	»	1	»	»	»	1	»	
WIJK BIJ DUURSTEDE.	5	3	1	»	»	2	»	»	»	
MONTFOORT.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
IJSSELSTEIN.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	

NB. De opgave van Montfoort en IJsselstein te laat ing
zullen in het volgende no. vermeld worden.

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder

1 Julij 1841. . . . . 3 el
15 —— —— . . . . . 3 —
31 —— —— . . . . . 3 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ 1841.

GEBORENEN.

op

den 1 Julij.

Daniel Gerhard Pieter, Z. van Otto Adrianus Francke.

Geertruida, D. van Jan Kaspers.

Albertus Franciscus, Z. van Johannes Heijl.

Christiana Frederica, D. van Casper Deirkauf.

den 2 Julij.

Elisabeth, D. van Wilhelmus Jansen.

den 3 Julij.

Agatha Petronella, D. van Johannes Stoobe.

Petronella, D. van Daniel Eijkelekamp.

Jacoba Hendrina, D. van Reinier Wesselo.

Alida Sophia, D. van Constantijn Hendrik Schumacher.

Hendrika Margaretha, D. van Johannes Willekes.

den 4 Julij.

Hendrik, Z. van Cornelis de Bruijn.

Maria Johanna, D. van Gijsbert Slagmolen.

Leonardus Jacobus, Z. van Jacobus Hermanus Lammerts van Bueren.

Johannes Hendrikus, Z. van Cornelis van den Broek.

Johanna, D. van Johannes de Lange.

den 5 Julij.

Pieter, Z. van Willem van der Roest.

Daniel, Z. van François Daniel Dekkers.

Wilhelmina, D. van Jacobus Christianus Langlois.

Coenraad Albertus, Z. van Cornelis van Dijk.

Evert Frans, Z. van Karel Frans Klein.

Helena, D. van Jacobus de Graaff.

Maria, D. van Henricus van Dijk.

den 6 Julij.

Johannes, Z. van Jacobus Johannes Cornelis Mastwijk.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus van der Steen.

Johannes, Z. van Johannes Steur.

Geertruida, D. van Bartholomeus Stephanus van der Steen.

Cornelia, D. van Johannes Klaaren.

den 7 Julij.

Hendrina Catharina Elisabeth, D. v. Bartholomeus van de Weijer.

Willem, Z. van Hendrikus Cornelis van der Flier.
Bregitta, D. van Theodorus van Dillen.

den 8 *Julij.*

Wilhelmina Johanna Martina, D. van Maurits Johanna Martens Morren.
Johan Hendrik, Z. van Frederik Wilhelm Schuler.
Theodora, D. van Hendrik Bitter.
Bartha Johanna, D. van Jan Visee.

den 9 *Julij.*

Johanna Catharina, D. van Johannes Abraham Diderika Molster.
Johannes, Z. van Thonis van den Dorpe.
Johannes, Z. van Dirk Johannes Vreeswijk.

den 10 *Julij.*

Pieter Carel, Z. van Ernst Idel Jobst Nandorff.
Johannes Hendrikus, Z. van Jan Veerman.
Louis Wilhelm, Z. van Gloudi Vreeswijk.
Hendrika Maria, D. van Theodorus Laureijn.

den 11 *Julij.*

Hendrika Christina, D. van Paulus van Maanen.
Helena, D. van Frans Landsaat.
Johanna, D. van Jacobus Wijnbergen.
Willem, Z. van Willem van Hattem.

Petronella Everdina, D
Cornelis Simon Dekker.

den 12 *Julij.*

Hermanus Jacobus, Z. Jo
Bernardus Sutherland.
Matje, D. van Jan Driehu

den 13 *Julij.*

Gijsberta Cornelia, D. va
Spierenburg.
Johannes, Z. van Garhardus
Petronella, D. van Aart Bor
Elisabeth, D. van Jan Lins
Geertruida Adriana, D. v
nelis Pieter Kerper.

den 14 *Julij.*

Wilhelmina Hendrika
D. van Izaak van Zan
Johannes, Z. van Pieter

den 15 *Julij*

Lamberta, D. van Arnol
de Bilt.
Geertruida, D. van Joha
Jorg.
Maria Magdalena Cornelia
D. van Johannes Corne
denberg.

den 16 *Julij*

Jacob, Z. van Cornelis
develd.
Engelina Elisabeth, D. v
van Maarschalkerweer
Mechteld, D. van Marti
venbach.
Johanna Josephina, D.
drik van der Straate

den 17 *Julij*

Cornelis, Z. van Cornel
burg.

Jacoba Johanna Willemina, D. van Wilhelmus Johannes Lebbe.
Cornelia, D. van Cornelis van de Liefde.
Leonardus, Z. van Leonardus Bosch.

den 18 *Julij.*

Theodorus, Z. van Johannes Broekman.
Aäron, Z. van Samuel de Vries.
Jacobus, Z. van Jacobus van Beest.
Jakob Daniel Cornelis, Z. van Mr. Jan Ignatius Daniel Nepveu.
Christoffel Jan Jacobus, Z. van Abraham Jacobus Vernee.

den 19 *Julij.*

Gerardus, Z. van Hendrik van Anraad.
Cornelia Hendrika, D. van Franciscus Hendrikus van Capelle.
Pieter, Z. van Hendrik de Goeij.
Petrus Adrianus, Z. van Petrus van der Pluijm.
Huijbert Gerardus, Z. van Huijbert Schouten.

den 20 *Julij.*

Jacobus, Z. van Daniel van Middeldijk.
Petronella Wilhelmina, D. van Barend Willem Rikkers.
Willem, Z. van Willem van Hoorn.
Maria Jeannetta Leonarda, D. van Johannes Hendrik Leine.
Johanna, D. van Jacobus Vismans.

den 21 *Julij.*

Arie, Z. van Leendert Gijbels.
Anna Maria, D. van Hendrikus Josephus van Thoor.
Marianne Adriana, D. van Fredrik Carel Picard.
Maria Emerentia Magdalena, D. van GijsbertusJoannes Wijnands.
Hendrika Maria, D. van Henricus Bernardus Dolmans.

den 22 *Julij.*

Andries, Z. van Jan Lamair.

den 24 *Julij.*

Agatha Hendrika, D. van Johannes Preij.
Maria Hendrika, D. van Cornelis Jannis Baptist Kuijper.
Adrianus, Z. van Pieter Johannes van Groot-Batavé.
Francina, D. van Hozeas Lemmes.

den 25 *Julij.*

Johannes, Z. van Joannes Wenting.
Willemina Helena, D. van Johannes Albertus Hagen.
Christiaan Jacobus, Z. van Adrianus Johannes Haarmans.
Gerardina, D. van Zacharias van Schoonhoven.
Hendrika Johanna, D. van Arnoldus Stomp.

den 26 *Julij.*

Joanna, D. van Adrianus Anthonius Camue.
Willem Frederik, Z. van David van der Kellen.
Rachel, D. van Samuel Sutro.

den 27 *Julij.*

Anna, D. van Anthonie van der Rijst.

Helena Maria, D. van Pieter Sakkers.

den 28 Julij.

Manus, Z. van Nathan Manus Salomon.

Thomas Dirk, Z. van Thomas van Leeve.

Christina, D. van Dirk Heus.

den 29 Julij.

Jan Corstianus, Z. van Marinus Holl.

Gijsbertus, Z. van Gerardus Koppers.

Gerrit Johannes, Z. van Johannes van Welbergen.

Jean Charles Louis, Z. van Jean Daniel Sebastien Landré.

Hendrika, D. van Paulu landschap.

den 30 Julij.

Petrus Wilhelmus, Z. van fridus van Agthoven.

Johannes Leonardus, Z Hendricus Versteegen.

Wander, Z. van Pieter Be

den 31 Julij.

Cornelis Marinus, Z. v. Th Nieukerk.

Lammert, Z. van Hendr drinus Woestheer.

Geertruida Cornelia, Johannes Smit.

Johanna, D. van Corne veld.

GEBOREKEN 231, waaronder 14 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 7 Julij.

Anthonius Hendricus Mier en Helena Angelier.

Melis Johannes Velthuis en Jacoba Adriana Tollé.

den 8 Julij.

Folkert van Nickerken en Susanna Adriana van Haagen.

den 14 Julij.

Johan Georg de Groot en Aagje van Santen.

Johannes Monroij en Francina Barbara Borra.

Wilhelm Hensing en Elisabeth Wildschut.

Hendrik van der Horst en Maria van Wijndouw.

Johannes Zuidendorp en Willemijntje Evertse.

Pieter Antoni Roeperbosch en Sophia Gijsberta Honig.

Dirk van Maarschalkerweert en Elizabeth Levölliger.

Leendert Rijnders en Maria Gertrudis van Kesteren, wed.

den 21 Julij.

Roelof Joannes Verhoeven en Henrica Fransen.

Johannes Hensbroek en Johanna Cats.

den 24 Julij.

Mr. Jacob van Dam van Isselt, wed. en Jonkv. Wilhelmina van Barneveld.

den 28 Julij.

Tijme Wagensveld en Maria Elisabeth Caarls.

Hendrik Woortman en Magdalena Jorg.

Arianus Terwogt en Teuntje Janse.

Antonius Galealoot en Lidia Vreeswijk.

Hendrikus Johannes Engelbartus Heijmans en Christina Joanna Maria Comhaire.

TE ZAMEN 19 PAREN.

OVERLEDENEN
op

den 1 *Julij.*

Maria Jacoba Haus, 7 m., Geertruidabrug.

Bernardus Finjé, circa 72 j., Oudkerkhof.

Adrianus Vuijstingh, 10 m., Haverstraat.

Zacharias Cats, 1 j. en 6 m., Veenstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Hendrikus Franciscus Ebbing, Lange Lauwerstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Anthonie Rijsburg, Zandstraat.

Wilhelmina Elisabeth Maassen, huisvr. van Folkert van Eijck, circa 39 j., Neude.

Susanna Petronella Wouterina Serton, 1 j. en 6 m., Lichte Gaard.

Bastiana Berkien, huisvr. van Otto Grim, 45 j., buiten de Wittevrouwepoort.

den 2 *Julij.*

Johannes Anthonius Coenen, circa 6 j., Hekelsteeg.

den 3 *Julij.*

Petrus Snock, 64 j., Visserssteeg.

Maria Lancee, wed. Jacobus Ramak, 60 j., Pelmolen.

den 4 *Julij.*

Johannes van Leersum, 2 j. en 7 m., Steenweg.

Johanna de Waal, wed. Bernardus Papendorp, 82 j., Magdalenesteeg.

Hendrika van Zuijlen, van Pieter Kubes, 55 j steeg.

den 5 *Julij.*

Albertus van den Ham, Loefbergmakerstraat.

August Otto Abbring, on j, Achter 't Vleeschhu

Jacobus Weerdenburg, buiten de Tolsteegpoor

Petrus van der Brink Groote Eligensteeg.

Maria Christina van Zij buiten de Tolsteegpoo

den 6 *Juli*

Johannes Versijde, 3 terstraat.

Clasina van Rooijen, m., Watersteeg.

Ann Ollis, 2 j. en 3 m.,

Cornelis Theodorus Bo en 10 m., achter de T

Metje van Barneveld, j., Hamburgerstraat.

den 7 *Jul*

Anna Christina Hendr ongeh., 30 j., te Lei

Neeltje Heetveld, 3 Zand.

den 8 *Jul*

Jan Casper Lunen, 7c de Weerd.

Christiaan van der V Zwaansteeg.

Krijntje Hoogenhout,

nelis van Dam, 63 j., Lange Hamsteeg.

den 9 Julij.

Christina Grobbie, ongeh., 55 j., Hooge Jacobijnestraat.

den 10 Julij.

Johanna Louisa Uijlenbroek, 5 j. en 9 m., Oude Kamp.

Maria Hille, wed. Guilielmus Martinus Elken, 65 j., aan de Zilversteeg.

Jan Verweij, 56 j., te Harmelen.

den 11 Julij.

Clara van der Veen, 13 j., Zwaansteeg.

den 12 Julij.

Anna Maria van Laar, circa 11 m., Zandstraat.

Gerarda Gijsberta de Leur, 1 j. en 1 m., Achter den Dom.

Franciscus Verbeek, 6 j. en 10 m., buiten de Weerd.

Dina van Loosdrecht, wed. Hendrik van Maurik, 67 j., in Abstede.

Radolph Frederik van Hoven, ongeh., 23 j., Twijnstraat.

den 13 Julij.

Levenl. aangegev. Decht. v. George Adolph de Haart, Weesbrug.

Francina Verhoeff, ongeh., 50 j., Volderbrug.

Hermanus Bosman, 74 j., Voorstr.

Johannes Theodorus Valkenstijn, 84 j., Jansbrug.

Bernardina Helena de Groot, 3 m., aan 't Vreeburg.

den 14 Julij.

't Lijk van een pas geboren Zoon, des voormiddags tusschen de Steenen- en Knollenbruggen uit het water opgehaald.

den 15 Julij.

Franciscus Wilhelmus van Zonst Zeldenrijk, 21 j., Hospitaal.

Gerardus Johannes Muiteman, circa 10 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 16 Julij.

Wouter Nieuwpoort, 39 j., buiten de Tolsteegpoort.

Arend Jansen, 21 j., Hospitaal.

Arie van Veen, ongeh., 40 j., buiten de Weerd.

Gerrit de Groot, ongeh., 29 j., Zuilesteeg.

den 17 Julij.

Willem Seijmour, 1 j., Varkenmarkt.

Johanna Odewald, 4 en 7 m., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelis Hardebol, 5 w., buiten de Catharijnepoort,

Carel Pereboom, 4 m., Lange Smeesteeg.

Cornelis Klarenbeek, 60 j., Kleine Elliensteeg.

den 18 Julij.

Abraham Jenner, 70 j., Begijnehof.

Jacobus Johannes Redeman, circa 3 m., Zakkendragersteeg.

Jacobus van Piggelen, 1 j. en 6 m., Zandstraat.

Cornelia Geertruida Gijbels, 2 j. en 8 m., Zandstraat.

Hendrika Catharina Rietvelt, 3 j., aan de Wittevrouwenpoort.

Catharina Heijster, 4 m., Predikheerestraat.

den 19 Julij.

Samalia de Bruijn, ongeh., 35 j., Maliebaan.

Willem Jacobus van Hoeven, ongeh., 23 j., Smeebrug.

den 20 Julij.

Hermanus Starman, 3 j. en 9 m., Groenesteeg.

Geertruida Glansbeek, wed. Johannes Klingen, 57 j., buiten de Tolsteegpoort.

Hendrika Mica, wed. Hendrik Cousijnse, 78 j., Zuilestraat.

den 21 Julij.

Pieter Bakker, 22 j., Hospitaal.

den 23 Julij.

Anna Maria Jacoba van Brussel, 7 m., Korte Jufferstraat.

Willem Jacob Visser, 1 j. en 4 m., buiten de Catharijnepoort.

den 24 Julij.

Willem Hermanus Snijders, 8 j. en 6 m., eerste Achterstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Frederikus Joannes Has, Zalestraat.

Antje Sladijk, ongeh., 63 j., Marieplaats.

den 25 Julij.

Hendrik Bart Slangen, 3 m., Kromme Nieuwe Gracht.

Hubertus Stokvis, 1 j. e[n] buiten de Catharijnepoo[rt]

Belia Croll, wed. Hendri[k] van de Wal, 78 j., Spr[ing]

den 26 Julij.

Anthonia Smaak, 6 w., [Maliebaan]weg.

Izaak Edelkoort, 71 j., Nieuwstraat.

den 27 Julij.

Roel Roelofs, 2 j. en buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zo[on] echt.

Levenloos aangegeven van Johannes Petrus [Ende], buiten de Wee

den 28 Julij

Willem Marinus Wolf, Groenesteeg.

Dirk de Groot, 72 j., b[uiten] Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Do[chter] Johan Hendrik Lauffer Gracht.

den 29 Julij

Anthonie van Tessel, Springweg.

Roelanda Johanna Pau[l] Koot, 1 m., Malieba[an]

Hermanus Johannes M[ol] 73 j., Elisabethstraat.

den 30 Julij

Johanna Broekman, o[ud] j. en 9 m., Varken[s]

Lucretia van der Ven 29 j., Volderbrug.

Maria Pegtel, wed. Cornelis Mackij, 37 j., aan 't Zand.
't Lijk van een voldragen pasgeboren Dochter, des avonds omstreeks tien uren op den Cingel tusschen de gewezene Weerdpoort en de Moordenaarssteeg gevonden.

den 31 Julij.

Martinus van Kersten, ongeh., 25 j., buiten de Weerd.
Hendrik Augustinus Jansen, 1 j. en 11 m., buiten de Weerd.
Geertruij Christan, huisvr. v. Pieter Johannes Andrée, 57 j., Groenest.
Maria Schonten, wed. Martinus van Amersfoort, 74 j., Gr. Elienssteeg.

OVERLEDENEN 96.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENE GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	9.
Stuipen.	10.
Tering.	13.
Water.	3.
Gebrek aan de maag. . .	1.
Tanden.	4.
Borstkwaal.	6.
Longtering.	2.
Zenuwkoortsen.	2.
Zuur.	5.
Hoofdwond.	1.
Kinkhoest.	1.
Bezetting op het water. .	2.
	59.

Transport. . .	
Bloedspuwing.	
Kinderziekte.	
Klierziekte.	
Beroerte.	
Verval van krachten. . .	
Verzwering.	
Koorts.	
Verouderde doorloop. .	
Groep.	
Longontsteking. . . .	
Vloeijing.	

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDE BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	4	9.
Beneden het jaar.	10	9	19.
Van 1 tot 10 jaar.	13	8	21.
» 10 » 20 »	2	2	4.
» 20 » 30 »	7	1	8.
» 30 » 40 »	1	4	5.
» 40 » 50 »	1	1	2.
	39—	29—	68.

	Mann.
Transport.	39.
Van 50 tot 60 jaar.	2
» 60 » 70 »	3
» 70 » 80 »	7
» 80 » 90 »	1
» 90 » 100 »	»
	52—

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 17 Julij, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Eene groote hechte en sterke Houtloots, met daaraan en ingebouwde Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerdpoort in de Lauwerecht aan de Westzijde der straat, Wijk M, No. 257. Verkocht voor *f* 2,750.

Den 24 Julij, door den Notaris G. H. STEVENS.

Eene Warmoeseniers Hofstede, met goed betimmerde Huizinge, Erf en Moesland, te zamen groot 1 bunder, 69 roeden en 70 ellen, gelegen te Utrecht aan den Singel, tegen over het Bagijnen Bolwerk in de nabijheid van de voormalige Weerdpoort, Wijk K, No. 402, Verkocht voor *f* 11,000.

DE TOGT DER KLEEFSCHE HULPBENDEN NAAR HET STICHT, TER ONDERSTEUNING DER HOEKSCHEN, IN BETREKKING BESCHOUWD, MET DEN INVAL VAN *WILLEM VAN ARENBERG*, GRAAF VAN DER MARCK, IN HET BISDOM LUIK, DEN 30 AUGUSTUS 1482.

Op eene dagvaard, den 26ste Junij 1482 te Woerden gehouden, tusschen de in strijd zijnde partijen Maximiliaan en de stad Utrecht was bepaald, dat men in het midden der maand Julij de onderhandelingen zoude voortzetten. Deze bijeenkomst had dan ook, den 16den Julij te 's Hage plaats. Op dezelve waren, behalve de afgevaardigden van de beide zijden, de Raden des Bisschops, die de vorige dagvaard niet hadden bijgewoond, tegenwoordig. Het eind-verbond konde echter ook ditmaal niet worden getroffen. De wederaanneming van David, als wereldlijk Heer werd thans weder, als volstrekte voorwaarde van vrede, door Maximiliaan vooruitgezet, doch, zoo als dit na de bijeenkomst met den Hertog van Kleef wel te verwachten was, gaven de lastbrieven den Utrechtsche afgevaardigden geene vrijheid, dit punt in nadere overweging te nemen. Er konde dus slechts over het sluiten van een bestand

worden gehandeld. Men kwam derhalve in d
plaats overeen, dat met uitzondering van zekere
den Hertog en den Bisschop te maken bepaling
zaken in denzelfden toestand zouden verblijven (
wijl men tevens vaststelde, dat gedurende den
stilstand, den 10^{den} Augustus in te gaan en n
schen van het volgende jaar te eindigen, de
wederzijds onverhinderd met hunne goederen en
waren de rivier den IJssel zouden mogen bev
langs de gemeene wegen over ieders respectivelijk
gebied reizen en trekken; met dien verstande ech
men zich wederkeerig zoude hebben te onthoud
zonder vergunning, in steden, sloten of veste
krijgsvolk bezet, te overnachten. Voorts werd
paald, dat beide partijen, elk van hare zijde, v
sonen ter eindregeling van het verdrag zouden
Deze personen konden, indien zij dit noodzakel
deelden, een uit hun midden tot *overman* be
Van wege de stad Utrecht werden de Aartsbissc
Keulen, de Hertog van Gulick, de Heer van
en . . . . . aangewezen (2). Echter liet
aan de keuze des Hertogs, om, indien hij met d
geen genoegen nam, anderen in derzelver plaa
dat einde voor te stellen. Met dit ontwerp ke
afgevaardigden terug, zich verbindende hetzelve
delijk aan hunne respective hoofdheeren, ter o
voor te leggen en den 10 Augustus terug te ko

(1) Waarin die bijzondere bepalingen hebben best
niet vermeld. Matthaeus, l. l. 481.

(2) Deze vierde persoon wordt bij Matthaeus nie
l. l. 482.

einde het bestand, na onderlinge regeling der verdere punten, te sluiten. Daar nu in den benarden toestand, waarin het Sticht zich bevond, en omgeven met zulke magtige vijanden, een wapenstilstand niet anders dan hoogst wenschelijk voor hetzelve te beschouwen was, zoo konde men van de zijde van Maximiliaan geen twijfel voeden, of de voorwaarden zouden, zoo als zij ter tafel waren gebragt, verre van bezwaren te ontmoeten, door de Utrechtschen gereedelijk worden aangenomen. Doch men zag zich, buiten alle verwachting, hierin geheel te leurgesteld; want, toen de Raden van den Hertog en van David zich te 's Hage weder hadden vereenigd, verscheen er niemand van wege Utrecht, Amersfoort en den Ruwaard. Hoogst bevreemdend moet dit den Raden van Maximiliaan vooral zijn voorgekomen, na de vele pogingen door de Utrechtschen aangewend, tot wederaanknooping der zoo menigmaal afgebroken onderhandelingen. Deze onverklaarbare en tevens schijnbaar onstaatkundige handelwijze was toch weinig bevorderlijk tot de vroeger gewenschte verzoening met den Aartshertog. Hunne opzettelijke afwezigheid op eene dagvaard, waar de eerste stap van toenadering zoude bezegeld worden, hoe dit toch overeen te brengen, met hunne vroegere betuigingen van vredesgezindheid, en met de uit eigen beweging gedane aanzoeken tot bemiddeling. Niet verschijnende gaven zij immers stilzwijgend te kennen, dat zij van denkwijze waren veranderd, en den oorlog, die zij tot hiertoe van hunnen bodem trachtten af te keeren, thans zelven stoutmoedig wenschten. Hoewel velen wellig zich in gissingen zullen hebben verdiept, omtrent de vermoedelijke oorzaak dezer onverwachte omkeering, heeft wellig toen

reeds het scherpziend oog van Maximiliaan vreemde houding der Utrechtschen uit het ware oog beschouwd, als in betrekking staande met de woelin die in verscheidene zijner Staten, voornamelijk in Bisdom Luik heerschten. Dat hij zich hierin niet droog, bewezen de in die zelfde maand plaats vind belangrijke gebeurtenissen, welke door eene buitenl sche magt werden bestuurd met doel, om de grondv van zijnen zetel te ondermijnen. Bij Matthaeus v gezegd, dat het hoofdzakelijk de Burggraaf van M foort was, die het keerde, dat *daer niet geschi wert* (1). Het was derhalve door zijnen invloed hij het sluiten van het bestand wist te verijdelen. waar toch ontleende hij deze stoutheid? Werd hij toe gedreven door innerlijk krachtgevoel, door tr geringschatting van een veel magtiger vijand, of i zelve te zoeken, in eene angstig vasthoudende gel heid van vroegere onafhankelijkheid en in eene vreeze tegen elke dwingelandij. Dezelfde gehechth dezelfde vrees bezielden niet minder de meeste ringspersonen, en toch hadden zij rusteloos gei tot verkrijging van den vrede. De oorzaak van di schil in denkwijze en inzigten moet derhalve word zocht, in den meer verzienden blik van Montf die zoo wel door zijne staatkundige betrekkinge door de geheime verstandhoudingen, waarin hij ingewijd was met de geheimenissen der toenmalige kunde en in den oorlog met den Hertog alleenl middel meende te zien, om het doel van zijn stre bereiken, de algeheele afschudding namelijk v

(1) Matthaeus, l. l. 482.

heerschappij van het huis van Bourgondien. Reeds verzekerd van den bijstand van den Hertog van Kleef, en bovendien bekend, met het voornemen van Willem van Aremberg, ten opzigte van Luik, steunende tevens op de geheime medewerking van Frankrijk, welks wel toegeruste legers de fakkel des oorlogs, in de zuidelijke gewesten dreigden te ontsteken, zoude een bestand met Maximiliaan hem krachteloos de handen hebben gebonden, op een tijdstip, wanneer hij met deze vereenigde krachten handelende, zijne zaak zoude kunnen doen zegevieren en een vrede-verbond sluiten, zoodanig, als hij het, in het belang van het Sticht meende te moeten aangaan. Om dit hooge doel te bereiken, moest vooreerst zijn gezag in het Sticht gevestigd en zijne partij de heerschende zijn. Met welk eene veerkracht hij dit gezag handhaafde, hoe hij alle moeijelijkheden, hem aanhoudend door de naar den vrede overhellende en behoudende partij in den weg gelegd, wist te overwinnen, hoe hij de driften der zijnen aan zijne zaak dienstbaar maakte, waren wij reeds meermalen in de gelegenheid op te merken, en zullen ons de verdere gebeurtenissen, gedurende dien driejarigen strijd nog sterker aantoonen. Alvorens echter het voorgevallene in dit belangrijk tijdstip te beschouwen, komt het ons, tot duidelijk begrip der zaak, eenigzins noodzakelijk voor eenen blik te werpen, op den staatkundigen toestand en de bedoelingen der naburige magten, vermits dezelve een' zoo beduidenden invloed uitoefenden op, en in een onmiddellijk verband stonden, met de gebeurtenissen in het Sticht.

Lodewijk XI had het afsterven van Maria van Bourgondië vernomen. De vreugde, welke deze tij-

ding hem schonk, scheen zijne verdoofde levenskr
op te wekken, en werd nog verhoogd, toen hij v
dat hare kinderen zich in de magt der Gentsch
vonden. Zijn scherpziend oog doorgrondde terst
groote voordeelen, die hem den thans neteligen t
van Maximiliaan zouden kunnen opleveren.
stond hij in levendige verstandhouding met Vlaa
Philippe de Crevecoeur, Heer van Esq
Meester Olivier, maar voornamelijk Wille
Cluni, pausselijke oppergeheimschrijver (1) be
zijne geheime onderhandelingen. Een zijner groot
trouwelingen, Herman Wliestedte, werd gedu
hem naar Gend afgezonden, om de verstandhou
vendig te houden, tusschen de hoofden der gem
tusschen de voornaamste en invloedrijkste burger
allen voor de zaak van Lodewijk gewonnen
Willem Rijm, Raad der stad en Capenole
van den Gilde der kousenmakers, warme ijver
Frankrijks belangen, werden als zoodanig d
selve bezoldigd. De tijding van Maria's dood
zoodra in Gend bekend geworden, of zijn
gangers haastten zich aan Lodewijk te doen w
men zulk eene schoone gelegenheid, om op v
voorwaarden vrede met Maximiliaan te make
vens de verbindtenis te bewerken, van den Da
de jeugdige Margaretha, Maria's doch
moest laten ontglippen. Het volk, zeide men,
vuriglijk deze verbindtenis. Verkoos echter

(1) Deze was gedurende een' zeer geruimen tijd
van Karel den Stouten, en was daarna door
XI tot Bisschop van Portiers benoemd.

van dit gunstig oogenblik geen gebruik te maken, zoo waren de Gentschen besloten zich in de armen van Engeland, hetwelk door zijne partij vele pogingen aanwendde, om een verbond met Gend te sluiten, te werpen, en Frankrijk den oorlog aan te doen. Op deze ongunstige berigten zond de Koning onmiddellijk Wliestedte naar Vlaanderen, doch ongelukkig werd deze te Grevelingen, door den Heer van St. Aldegonde aangehouden, zoodat hij eerst in het begin der maand Junij te Gend aankwam. In weerwil nogtans van dit oponthoud namen de zaken van Lodewijk in Vlaanderen eene gunstige wending, daar de Staten aan Maximiliaan de voogdijschap over zijne kinderen weigerden, hem eenen raad van voogdijschap toevoegende, bestaande in Lodewijk van Bourbon, Bisschop van Luik, Wolfard van Borstelen, Heer van Veere, Philips van Bourgondië, Heer van Beveren, en Philips van Kleef, zoon van Adolf, Heer van Ravestein. Intusschen knoopte Lodewijk met Maximiliaan, door tusschenkomst der Staten van Vlaanderen, onderhandelingen aan, over het sluiten van een eindverbond. In weerwil echter hiervan ging deze looze Vorst voort, met den Aartshertog heimelijk te verontrusten. Zijn leger, onder bevel van Philippe de Crevecoeur, Heer van Esquesdes (1) bezette Normandië met 28,000 man

(1) Deze veldheer stond in hooge gunst bij Lodewijk XI; op zijnen raad was geheel het leger, op een' verbeterden voet, ingerigt; de zoogenaamde *franc-archers* waren afgeschaft, en door Zwitersche regimenten vervangen, welke de voornaamste kracht van dit leger uitmaakten. Hetzelve was grootendeels geregeld, volgens de vermaarde ordonnantien van den Hertog van Bourgondië Karel den Stoute.

voorzien van eene uitmuntende artillerie. De grens Vlaanderen daarentegen, aan de zijde van Fra waren slecht bewaakt, daar Maximiliaan zijn veldheeren en een groot gedeelte zijner geoefende benden, op aandringen der Kabeljaauwschen, Noordelijke Provinciën had gezonden, ter in toor ding der Hoekschen. Daarbij waren de geldmidde dien Vorst in een' treurigen toestand, terwijl l zijn vader Keizer Frederik, een gierig, vac krachteloos Vorst, zonder hulpmiddelen, in dez jelijkheden, werd gelaten, terwijl Eduard IV, oorlog met Schotland gewikkeld, hem geene hul doen toekomen. Daarbij had het ongunstige jaarget oogst geheel doen mislukken, waardoor de duurte vensmiddelen, tot eene buitengewone hoogte was op

Hoewel Lodewijk derhalve met hoop op goe zijne uitmuntend toegeruste legers tegen den Hei Oostenrijk zoude hebben kunnen aanvoeren, ver echter, getrouw aan zijn eenmaal aangenomen verraad en kuiperijen, boven het ridderlijk vo wapenen tegen zijnen vijand. Niemand was toevertrouwd, dan Esquesdes. De stad d'Air dere plaatsen vielen, door verraad, in Frankrij Ook trachtte men van Beveren, die St. Ome digde, door goud afvallig te maken. Zoo stonde ken tusschen Lodewijk en Maximiliaan, toe gebeurtenissen voorvielen, welke meer bepaalde opzigte van de Utrechtsche geschiedenis, in dat de meeste opmerkzaamheid verdienen. De inval van Wilhem van Aremberg, Graaf van de in Luik en de togt der Kleefsche hulpben Utrecht. Den zelfden dag (den 30ste Augusti

dat Willem, met eigen hand den dolk stootte in het hart van den Bisschop van Luik, betrad een leger van 2000 man den Stichtschen bodem. Beide deze gebeurtenissen toch geschiedden, onder den veelvermogenden invloed van Frankrijk. Willem van Aremberg bijgenaamd *le sanglier des Ardennes* (1) was, toen hij wegens den moord, door hem aan den geheimschrijver en zegelbewaarder des Bisschops gepleegd, uit Luik werd verbannen, naar Frankrijk geweken en had door wraak gedreven, aan Lodewijk zijn arm aangeboden, om hem in het bemagtigen van Luik behulpzaam te zijn. Lodewijk had wegens de aan hem gedane belofte, om aan de Fransche legerbenden den vrijen doortogt van Luik te bezorgen, ten einde Namen aan te vallen, dezen woesten man reeds vroeger begunstigd. Daarenboven droeg de Koning den Bisschop van het magtige Luik een vijandig hart toe, omdat het hem niet had mogen gelukken, dezen voor zijne zaak te winnen. Wat de Luikschen zelve betreft, zij waren ongunstig gestemd tegen hunnen Bisschop, omdat hij hen onder de Bourgondische regering had gebragt, en deswege aan hem toeschreven alle de daaruit ontspruitende rampen. In hetzelve konde Lodewijk van Bourbon zijn gezag naauwelijks handhaven, zonder den krachtigen arm van den bij de Luikschen in aanzien staande Willem van Aremberg, dien hij om die rede tot de hoogste be-

(1) Deze bijnaam ontleende haren oorsprong van het zwijnshoofd, waarin gewoonlijk het misvormd hoofd van van der Mark gehuld was. Bovendien bereed hij een ongetemd paard, geheel met ijzer omtogen. Zijne bende was geheel in het rood gekleed, en had op de mouwen der wapenrokken een zwijnshoofd geborduurd.

dieningen verhief, hem tevens met de heerlijkheden v
Franchemont begiftigende.

Alle deze omstandigheden waren Lodewijk XI vo
komen bekend, en zeker konde hij geen geschikter werk
tuig vinden, om Maximiliaan aan die zijde, op een
ernstige en doeltreffende wijze te verontrusten. Heimelij
werd dan ook van Aremberg door den Koning, nie
alleen met eenige beproefde krijgslieden en wapenen
maar ook met geld ondersteund, waarmede hij allerle
schuim van volk in zijnen dienst aannam, zoodat hi
met een leger van 3000 man sterk den inval in Luik
volvoerde. Wat nu de Hertog van Kleef betreft, w
hebben opgemerkt, hoe de staatkundige belangen va
dien Vorst het medebragten, dat het gezag van Maxi
miliaan, niet in het Sticht werd gevestigd, want Da
vid van Bourgondië weder als Bisschop op den zet
hersteld zijnde, zou de hoop verdwijnen, om op den
zelven zijnen jeugdigen broeder Engelbert gevestigd
zien. Men houde ook buitendien in het oog, dat Wil
lem van Aremberg van moederszijde aan de Hertog
gen van Kleef naauw vermaagschapt was. Zoodat ook va
dien kant de tijdelijke verheffing van diens zoon tot d
Bisschoppelijke waardigheid, met de staatkundige inzigte
van Hertog Jan van Kleef strookte, ter uitbreidin
van zijn gezag en ter bekorting van dat van den Aarts
hertog. Vermoedelijk heeft de Hertog van Kleef zij
hulptroepen tot ondersteuning der Hoekschen, naar h
Sticht zendende, op aanmoediging en in overeenstemmi
met Frankrijk gehandeld. Opmerkelijk toch blijft he
dat zoowel de inval van Luik, als de aantogt der Klee
sche hulpbende op hetzelfde tijdstip, als met gemee
overleg en volgens een te voren ontworpen plan van g

lijktijdige aanranding plaats hadden. Dit alles nu geschiedde, van de zijde van Frankrijk alleenlijk met de bedoeling, om Maximiliaan tot de toestemming van het huwelijk van den Dauphin met Margaretha, alsmede tot de aanneming te noodzaken, dier bezwarende voorwaarden van vrede, waardoor Lodewijk de rijke bezittingen, welke Maria aan het huis van Oostenrijk had aangebragt, aan Frankrijk wilde verzekeren. Lodewijk toch langzamerhand het tijdstip zijner ontbinding voelende naderen, wenschte niets vuriger, dan vóór zijnen dood, met een gedeelte der schoone en rijke parelen, de kroon zijns wettigen opvolger te versieren.

Vestigen wij nu, na deze beschouwing, het oog terug op de hevigheid, waarmede Montfoort, aan het hoofd der Hoeksche partij, en gerugsteund door den Hertog van Kleef, zich verzetten bleef tegen elke beproefde toenadering, dan komt men als van zelve tot het besluit, dat even als Willem van Aremberg handelde onder den onmiddellijken invloed van Frankrijk, even eens de Burggraaf van Montfoort het middellijk werktuig is geweest, hetwelk Lodewijk, door den haat tegen David van Bourgondië en de zucht naar onafhankelijkheid aan dit huis, door zijne beloften en aanmoedigingen, tot zulke hoogte, als dit de geschiedenis dier tijden ons toont, op te voeren, zoo meesterlijk wist dienstbaar te maken, aan de bereiking van het doelwit zijner heerschzuchtige staatkunde. Maar op welke wijze Montfoort en de zijnen, in verstandhouding met Frankrijk hebben gestaan, daarvan zijn slechts flaauwe sporen in de geschiedenis te ontdekken. Opmerkelijk toch zijn de korte, hier en daar verspreide aanteekeningen, welke in de Kameraars-Rekeningen van dat jaar worden

aangetroffen, van eene zeer levendig gevoerde briefwis
ling, in de maand Mei vooral, tusschen de stad Utre
en sommige steden der Zuidelijke gewesten, onder an
ren met Mechelen, Brugge en Gend. Onder deze v
schillende opgaven is evenwel diegene de belangrijkst
welke vermeldt, dat de stadsbode den 27sten Junij v
dat jaar (Herman Wliestedte was in het begin di
maand te Gend aangekomen), met 5 brieven door Utrec
werd afgezonden naar den Heer van Montfoort, dien h
te Mechelen aantrof, van waar hij door den Bruggs
met 2 brieven werd gezonden naar Gent. Dit althans
zeker, dat Lodewijk XI grondig de lieden kende,
onderscheiding in hunne landen genoten, zoo wel d
hunne begaafdheden van staatsman of veldheer, als d
den invloed, dien zij op hunne landgenooten uitoefend
Met dezulken stelde hij zich in betrekking, en hij
zat het goed verstand van niets te sparen, om hen
zijne zaak te verbinden. In de vijftiende eeuw was d
staatkunde naauwelijks, dan welligt in Italie beke
De Vorsten van Europa gebruikten in hunne twisten
wapenen, somtijds list, maar nimmer namen zij zu
aaneengeschakelde ingewikkelde kuiperijen, als hun
staatkundige stelregels aan. Lodewijk XI kan in
inzigt beschouwd worden, zoo al niet als de ontwerp
ten minste als de meest ervarenste uitvoerder van
looze staatkunde, die men daarna tot zulke eenen h
gen trap van volmaaktheid gebragt heeft.

A. M. C. van Asch van Wijck

Nijverheid.

OVER DE

KALKBRANDERIJEN

EN HET

CEMENT.

Onder de inrigtingen tot wezenlijk nut, waardoor ons Vaderland den roem, die deszelfs naburen het in vele opzigten nog toekennen, verworven heeft, behooren ook de Kalkbranderijen. Meer dan een buitenlandsch onderzoeker van onze nijverheid, heeft met lof daarvan gewaagd. Sommigen zelfs noemen dezelve onverbeterlijk.

De nabijheid der zee, voor verre weg het grootste gedeelte van ons Koningrijk, maakt het bekomen der grondstof voor de kalk, namelijk de schelpen, die in eene onnoemelijke hoeveelheid op het strand der Noordzee gevonden worden, vrij gemakkelijk.

De ovens, waarin de kalk gebrand wordt, zijn van eene trechtervormige gedaante, en van zwaar muurwerk opgetrokken. Van boven zijn dezelve open, en van onderen met monden of togtgaten voorzien. De schelpen worden er laagsgewijze ingestort, met tusschen ingeplaatste lagen turf, welke men, als de oven vol is, aansteekt.

Het is eene bekende daadzaak, dat men bij ons min brandstoffen bezigt, dan in de meeste buitenlands ovens; waarin men, door hunne afgelegenheid van zee, verpligt is, in plaats van schelpen en schalen zeewormen, steenkalk uit de gebergten, en gegraven k te gebruiken. De ovens wisselen derhalve ook in gedaa te, naar mate de stof zulks vereischt. In sommi landen bereidt men kalk uit marmer of krijt, vermeng met talkaarde en gips, hetwelk eene uitmuntende me selspecie oplevert. In *Luik* en *Namen* brandt men d zelve van leiachtige arduinsteen. Elders neemt men t steen.

De oorsprong der Kalkbranderijen in onze Provinc ligt, even als van zoo vele andere fabriekinrigtingen het duister. De Archiven melden niets van ee eersten aanleg, van vergunningen of van iets dergelij waardoor men op het spoor van de oudheid zoude k nen geraken; hier en daar vonden wij slechts van ka putten gewag gemaakt. Deze dienden echter al om de reeds gemaakte kalk te bewaren, en daa met water aangemengd of gebluscht tot bouwen bruikt te worden. Ook is er gesproken dat er kalk voor stads rekening gekocht werdt te *Opech pen*, ongeveer ter plaatse gelegen waar zich thans de Kruidmolen, even voorbij de Roodebrug bevin doch het blijkt niet of zij aldaar gebrand werd.

Intusschen is het eene waarheid die zich dage meer door de ervaring bevestigt, dat onze schelp van ouds af reeds dezelfde deugdzaamheid bezeten he als de steenkalk van onze naburen; hoezeer ook beter gehouden. Vele muren en gebouwen, zoow deze Stad, als op een aantal andere plaatsen van

Vaderland, die reeds een goed getal eeuwen verduurd hebben, bewijzen nog aanhoudend dat de hoedanigheid van de vroegere specie, die van latere dagen verre overtreft. Wanneer er oude gestichten gesloopt worden, bevindt men de kalk tot eene zoo vaste en harde kleiachtige zelfstandigheid overgegaan, dat er onder het slaan met breekijzers vonken uitspatten. Worden daarentegen gebouwen van jongere dagteekening afgebroken, ontwaart men weldra dat de kalk, waarmede men gebouwd heeft, nimmer tot zulk eene vastheid zoude gekomen zijn.

Er zijn onder de bouwkundigen, en ook onder de scheikundigen, welke dit verschil toeschrijven aan de meerdere zorg, die men toenmaals aanwendde, om geene andere dan versch gebrande kalk te gebruiken, en dezelve eerst behoorlijk van alle vreemde bestanddeelen te zuiveren. Doch als men nagaat, hoe aanmerkelijk meer dan vroeger, men thans bouwt, (hetgeen blijkbaar is aan de uitbreiding die de kalkbranderijen in ons Koningrijk, sedert het eerste vierde dezer eeuw ontvangen hebben), dan heeft de opgenoemde oorzaak geen den minsten grond. Is het niet dadelijk reeds zeer onwaarschijnlijk, dat toen men veel minder kalk noodig had, dezelve verscher zoude gebruikt zijn? Integendeel zoo zij naar dien regel zoude beoordeeld worden, dan moest de hedendaagsche kalk alleruitnemendst wezen; want niet zelden gebeurt het, dat er naauwelijks genoegzame hoeveelheid te bekomen is.

Het zal der waarheid nader bij komen, wanneer wij het volgende, als de mogelijke of ten minste waarschijnlijke reden, der mindere deugdzaamheid van de tegenwoordige, in vergelijking met de vroegere kalk aan-

voeren. Voorheen lagen de schelpen eenen geruim
tijd aan de lucht blootgesteld, terwijl men mind
brandde. Het zeezout dat in de schelpen en zeegewa
sen voorhanden is, werd van lieverlede door wind
regen ontbonden. Thans integendeel, zijn de schelp
naauwelijks aangebragt, of men werpt dezelve in
ovens. Al de zand- en ziltige deelen blijven er dus in
en de kalk is natuurlijk langer vochtig; ja gaat moeijelij
of geheel niet tot de noodige versteening over. Derhalv
is zij ook bij wintervorst weldra mul en los. Een
andere oorzaak van de steenwording der kalk in vro
ger tijd, in vergelijking van het zachter blijven der t
genwoordige, ligt in de verandering, welke in het g
bruik der steenen heeft plaats gegrepen. Vroeger na
men zeer zware welgebrande tigchelsteenen, die ten g
volge van het inzuigen des overtolligen waters, zi
spoedig met de kalk tot een vast ligchaam begonnen
vormen, hetgeen eenmaal daartoe overgegaan, niet me
aan verandering onderhevig was. Nu echter worde
behalve nog dat men met slechte kalk metselt, meest kl
ne steenen gebruikt, welke niet in staat zijn het wat
der kalk in te slurpen; komt hier nu vorst over, d
raakt hetzelve weldra bevroren. De kalk neemt daardo
eenen sponsachtigen aard aan, en de steenen schilfer
spoedig af. In één woord, men bekomt een bedorv
werk, dat vochtigheid doorlaat, en binnen weinige ja
in zich zelven verteert.

Tot volmaking van de kalkbranderijen zoude het z
nuttig zijn, dat men eenen bepaalden graad van hi
tot het branden konde aanwenden. Zoo wij ons n
bedriegen gaat men hierbij nog steeds volgens de ou
vaderlijke gewoonte te werk, namelijk op de gis; n

de meerdere of mindere ondervinding van den persoon waaraan het opzigt over het stoken is toevertrouwd. De eenige bepaaldelijk in het oog loopende kenmerken zijn, het verschijnen eener ligte vlam, met ophouden van rook en reuk. Den juisten graad van hitte te kennen, is des te noodzakelijker, dewijl noch de te sterke, noch de niet genoeg gebrande kalk iets deugen. De eerstgenoemde is vooral onherstelbaar bedorven. De laatste soort kan door eene vernieuwde branding nog verbeterd worden.

In onze Stad bestaat slechts één kalkbranderij. Dezelve is gelegen buiten de Weerdpoort, bijna aan de Roodebrug, toebehoorende aan de Wed. P. van Vlissingen & Zoon. Zij is in volle werking, en schijnt met voordeel gedreven te worden.

Daar wij hier van kalk handelen komt ons terstond de tras of het cement (1) voor de aandacht.

Men bekomt dezelve uit eenen aschgraauwen in het geelbruine vallenden steen, die aardachtig van breuk, meestal zeer sponsieus is. Het blijkt daaruit dat zij eenen Vulcanischen oorsprong heeft. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat de alleroudste in *Vriesland* en *Groningen* gebouwde kerken, meestal uit puim of duifsteen hebben bestaan, moet men besluiten, dat voor tien eeuwen, bij de invoering des Christendoms, deze steenen in overvloed, de tigchelsteen integendeel schaars aanwezig waren. Van tijd tot tijd deze kerken vernieuwd, en van gebakken steen opgetrokken zijnde, heeft men de afbraak derzelven, voor goede prijzen aan de cementmolenaars kunnen verkoopen (2).

(1) Deze woorden zijn volkomen *Synonym*, en drukken steeds dezelfde soort van specie uit.

(2) De gemalen tras, zoo als de Metselaars dezelve gebruiken,

De zuivere onvervalschte duifsteen komt uit h
ningrijk Pruissen, en wel uit dat gedeelte hetwell
ger de keurvorstendommen *Trier* en den *Paltz*
uitgemaakt.

Ruim eene eeuw geleden, was de handel i
steenen een monopolie van de stad *Dordrecht*. D
lieden aldaar stonden met de eigenaars van de ste
ven in contract, zoodat de laatsten, zich hier t
met geene andere handelaars wilden noch konden
Al onze trasmolens, zoo wel in de steden als in s
dorpen, moesten derzelver duifsteen uit gemelde
komen. Van de echtheid dezer grondstof kon n
door de navolgende reden verzekerd houden. On
vaders, destijds naauwlettend op de voornaams
die tot des volks zekerheid konden dienen, ware
zeer juiste meening, dat de goede opbouw en het
lijk onderhouden der sluizen met deugdzame sp
allernaauwsten met het aanwezen van ons dierbaa
land verbonden was. Zij lieten alle mogelijke
middelen aanwenden, en hadden daartoe onde
ook goedgevonden keurmeesters aan te stellen, o
misbruiken en vervalschingen bij de cement zo
weerd worden. Daar nu *Dordrecht* alleen de p
aanvoeren was, behoefde dit door niet vele pe
geschieden. Derzelver last, waarop zij beëedigd
bestond in het naauwkeurig nazien van alle

---

is eene, op het gevoel eenigzins scherpe stof, van ee
bruine of in het gele vallende kleur. Bij twee deelen
men gewoonlijk een deel cement, en alsdan verkrijgt h
behoorlijk bewerkt zijnde, de eigenschap *in den grond* e
het water, tusschen de daarmede gelegde steenen tot
en vaste zelfstandigheid over te gaan.

die met duifsteen geladen uit Duitschland aankwamen. Geen steen mogt gelost en geen cement opgeslagen worden, dan nadat de zuiverheid overtuigend gebleken was. De genoemde omstandigheid, waardoor *Dordrecht* de stapelplaats van duifsteen en cement geworden is, gaf ook eene gereede aanleiding om aan de cement den naam van *Dortsche Tras* te geven, welke benaming daaraan nog steeds gegeven wordt.

De strenge door onze regering genomene maatregelen, waren aan de Duitschers natuurlijk niet zeer welkom. Menige lading duifsteen in *Dordrecht* afgekeurd, kwam weder bij hen terug en vele onkosten kwamen ten hunnen laste. Vele afzenders werden nu wel huiverig duifsteen af te zenden, waarvan de afkeuring eenigzins konde gevreesd worden, en deden hun uiterste best echten duifsteen te bekomen; doch anderen wilden zich aan de Dortsche keur geheel niet meer onderwerpen. Om in al deze moeijelijkheden te voorzien, verkozen zij een middel, waarbij wij in een tweeledig opzigt de lijdende partij zoude worden. Zij lieten voor eigen rekening trasmolens bouwen en daarop goeden en slechten duifsteen malen, en dezelve zuiver en onzuiver naar Nederland vervoeren.

Nu lagen onze trasmolens; velen werden van bestemming veranderd, anderen gesloopt en daardoor aan de binnenlandsche welvaart geen gering nadeel toegebragt. Dan het ergste was het voor onze waterwerken, die nu aan het gevaar waren blootgesteld, met slechte specie gemaakt en hersteld te worden. Want al de wetten en bepalingen welke men gemaakt had, tot zekeren waarborg voor de deugdzaamheid, waren meerendeels krachteloos of ondoelmatig geworden. De gemalen tras van Duitsch-

land komende toch was voor geene beslissende en be
lijke keuring vatbaar. De regering kwam thans in
moeijelijken toestand. Het was noodig den invoer v
malen tras te verbieden; doch de Keurvorsten k
alsdan ook den uitvoer van ongemalen duifsteen nie
toelaten, waardoor wij van een onmisbaar artikel
zouden beroofd worden.

Men koos den middelweg, het tarief voor de i
uitgaande regten van den jare 1725, dit meesterstu
staatkunde, handelsvrijheid en fabrieken, voor te
werd omtrent dien tijd gemaakt. De gemalen tr
lastte men bij hetzelve met 12 stuivers per Dordsc
op den invoer; terwijl de ongemalen duifsteen n
geheel werd vrijgesteld.

Doch ook deze maatregel werd met geen guns
volg bekroond. De oprigting van molens in Duit
vermeerderde, en de tras die de Duitschers l
werd hoe langer hoe slechter. Terwijl te gelijker
hier het getal der trasmolens nog gestadig verm
De eigenaars derzelven wendden zich in deze on
heid aan hunne Hoog Mogenden de Staten-
der Vereenigde Nederlanden, en verzochten
meerdering der regten tot op 24 stuivers de
wel een geheel verbod. Hierin werd echter
treden.

De Duitschers zaten intusschen niet ledig. I
vorst van de *Paltz* nam terstond, even of hij
eenen oorlog wilde aanvangen, al de schepen n
steen in beslag die gereed lagen naar de Neder
te varen. De Keurvorst van *Trier* ging nog
hij legde zelfs arrest op al de ongemalen
welke door eenen Amsterdamschen traskooper

Burgemeester van *Andernach* was gekocht en betaald; terwijl beide eene belasting op den uitvoer van de ongemalen nieuwen duifsteen legden van niet minder dan eenen halven Duitschen rijksdaalder, (ongeveer 18 stuivers per ton).

Nu was goede raad duur. De Staten bleven wel bij hun vroeger genomen besluit volharden, maar verboden alleen den uitvoer van de bovenlandschen gemalen duifsteen naar de kolonien van den Staat en de West-Indiën, welk besluit door een decreet van den Koning Lodewijk, dato 9 December 1809 nog is vernieuwd.

Al deze zwarigheden en de hooge belasting tot het bekomen van ongemalen duifsteen, welke jaarlijks eene aanzienlijke som beliep, deed den regtmatigen wensch ontstaan, om in ons land eene specie te kunnen vinden, waarmede men den duifsteen konde vervangen, waardoor wij dus niet slechts eene zekerheid bekwamen niet verpligt te zijn het bouwen en onderhouden onzer sluizen en waterwerken van de willekeur der gemelde Keurvorsten afhankelijk te maken, maar ook onze inlandsche Nijverheid eenen verloren tak, hetzij geheel of gedeeltelijk weder terug te geven. Dit oogmerk te bereiken werd des te noodzakelijker, daar de onrustige jaren 1795 en 1796 werkelijk het gevreesde onheil deden ontstaan. De Keurvorsten verboden den uitvoer, en de prijs des Duitschen Cements steeg van *f* 3 tot *f* 14 per ton.

Nu bleek de nuttigheid van hetgeen een dozijn jaren vroeger door Adriaan de Booijs een kundig Cementhandelaar te *Amsterdam*, gedaan was. Deze had namelijk uitgevonden eene metselspecie te vervaardigen uit opgebaggerde klei uit het Y, voorbij *Amsterdam* vloeijen-

de. Na dezelve tot eene behoorlijke stevigheid te l
ben laten opdroogen, en tot platte koeken gevorm
zijn, werd ze in den oven gebrand en vervolgens
fijne cementpoeder gemalen.

In 1789 is deze de Booijs, die in den
1790 met Mr. Gijsbert Aschenberg van de
gering der Stad *Amsterdam* een octrooi verkreeg,
de vervaardiging van dit Cement voortgegaan tot
jare 1810.

In 1792 hadden de Wed. Cazius & Zonen
de voormalige Staten van *Utrecht* mede een octrooi
komen, om cement uit eene door hen uitgevond
kleispecie te vervaardigen, waarvoor zij, na veel teg
stand ontmoet te hebben, eindelijk door het na
hersteld Staatsbestuur onder de firma van de Boo
Aschenberg en de Wed. Cazius & Zonen uit
tend geoctroieerd zijn.

De geschiedenis van het cement eindigt hier, en
hebben onze taak met het voorstellen van een ged
der Nijverheid in *Utrecht* volbragt. Het lust ons ge
zins een voor- of nadeelig oordeel over het cem
waarvan wij nu melding gemaakt hebben, uit te breng
De drukpers heeft in het jaar 1824 een tijd lang
dit onderwerp gezweet, waartoe het verbouwen van
Stadhuis van *Utrecht* de aanleiding gegeven heeft. V
oordeel en eigenbelang hebben in deze zaak, gelijk st
in alle andere de grootste rol gespeeld, en de voor
rende ondervinding zal de beste getuigenis moeten afleg

P. W.

TROOSTSCHRIJVEN

VAN

WILLEM VANDER EYCKEN,

DOCTOR THEOLOGIAE, PRIOR DER PREDIKHEEREN TE *UTRECHT*,

AEN

BARBARA BAECX,

BIJ HET VERLIES VAN HAREN GADE,

ANTO. VAN GRYSPEERE,

RAET 'S KONINGS *ETC.*

1583.

Jesus, den troester van allen mistroestighen ende besonder van allen weduwen, zy U gescreven voor een salighe gruetenisse, beminde Joncfrouw, ja beminde moeder, want ghy my om die liefde Gods vier maenden gespyst hebt, waeraf ick uwer Liefden noch hertelycke bedancke. Ende my is zeer leet u groete droeffenisse int verliesen van uwen lieven man, wyens ziele Godt den Heere ghenadich zy, ende ick hope, dat ick hem niet en zal vergeten, besonder in myn missen, waerin dat die heylighe Moder van Sint Augustyn begeerde, dat die priesters haers souden willen ghedencken, want daer in God, den Hemelschen Vader wordt of gheoffert den prys van onser verlossinghen, dat is: dat selfste lichaem, vlees ende bloet van synen enighen beminden Sone, Jhesu Christi, hetwelcke hy op den Goeden Vrydach eens bloedich ende smertelich heeft voor onse verlossinghe, God, zynen vader offgeoffert, waerin ick weet, dat uwer Liefden niet en twyfelt. Dan die oersake van dese missive aen Ul. te schryven, is, omdat ic Ul. niet en can teghenwoordich troosten met woorden, soo beghere ic nochtans tselfste te doen absent zynde, metter penne ende met brieven. Ick bidde Ul., datse wilt te vreden syn ende aenmercken 's menschens leven, dat sterfelick is. Ja, tot sterven worden wy geboren; ende vander eerster ure, dat van ons gesproken ende geseyt was, daer is een mensche geboren, soe waren wy die doot besculdich; ende dat die scult niet terstont van ons ghemaent en is gheweest, dat

is alleen gesciet door die diepe ende onsprekelyke
nadicheyt Gods, waerom, oft wy jonck oft out zyn
binnen altyt in die scult, tot dat wy sterven. Zali
den mensche, die zyn scult wel betaelt heeft; end
heeft zyn scult wel betaelt, die in den heer gestorve
dat is, in een goet duechdelick christen leven, wae
ick van uwen lieven man niet en twyfel, want hy
goed catholyck man was ende voor die catholyke r
gestreden ende gheleden heeft, waerom ick voor
niet en twyfele, hy en is wel in den Heere gesto
Waerom weest tevreden, myn alderliefste Joncfrou,
al hebt ghy uwen lieven man hier verloren, den H
hoop ick, heeft hem inder eeuwicheyt gevonden,
hy nu van sterfelyck is onsterfelyck geworden,
erm zeer ryck, of van ryck noch veel rycker, van
veel eedler, van een arm ballinck opter eerden een
erfghenaem ende besitter van dat eeuwich rycke
Och, wy isser, die synen vrunt, sulck een salich
ven niet en soude wenschen ende begheren? W
ser, die hem niet en behoort te verblyden, dat
vrunt soe salich inden Heere gestorven is, ende i
worden erfghenaem ende besitter van dat salich,
rycke Gods, ende van die onsprekelyke blyscap end
rie, die God hemluyden van 't begin des werelts
heeft; die hier Gods den Heere vresen ende ben
ende dienen tot inder doot toe? Waerom, lieve Jon
ist, dat ghy uwen lieven man oprechtelyk bemin
ick niet en twyfele, ghy sult U met hem verblyden
hy is U voorgegaen, sonder twyfel, in die glorie
daer hy nu met bidden voor U oeck een plaetse
bereyt, omdat ghy daer met hem oock inder eeuw
zoudt leven ende U verblyden. Daer is een waer
leven, waervan wy hier maer een scinsel en h
Denckt, myn allerliefste, dat God den Heer U uw
hier maer geleendt en hadde, ende heeft hem nu
ghenomen eenen corten tyt, tot dat hy duer zy
nade, uwer Liefden, door de doot, daer by roe
Dat vertrooste den heylighen Vader Job in 't verl
allen zyn goet ende van allen zyn tien kindere
vertrooste den Cueninck David in de doot v
kindeken, geboren van Bersabee, voor hetwelcke

ken, twylen dattet leefde, hy hemselven zeer benauwde met vasten ende bidden; maer als hy hoerde, dattet doot was, soe is hy opgestaen vander eerden ende heeft hem gewasschen, ende als hy zyn cleederen verandert hadde, is int huys Gods gegaen, ende heeft zyn gebet gestort, ende daarna heeft hy spyse begeert, ende heeft ghegeten ende gedroncken, ende doen spraken tot hem zyn dienaers: Ghenadighe Cueninck, als u kintken noch leefde, ghy vaste ende weende, ende nu, alst doot is, ghy eet ende drinckt? Hy antwoordde, als 't kintken noch leefde, soe vaste ick ende ick weende, want ick seyde, wy weet, of by aventueren den heere my hem noch laten ende geven sal; maer nu, alst doot is, waerom sal ick vasten, ende weenen? Can ick hem wederom geroepen? Ick zal meer ende eer tot hem gaen, ende hy en sal niet meer tot my comen. Dat denck, myn alderliefste, dat ghy sult tot uwen lieven man gaen, daer die eeuwigh vruecht ende blyscap is; ende uw man en sal niet meer tot uwer Liefden comen, hier in dit elendich leven, ende ghy sult troost by u selven vinden. Maer ghy moghet my seggen: het zyn al mannen gheweest, wyens exempelen ghy my voor ooghen lecht ende stelt. Neempt dan ende aenmerckt dat schoon exempel vandie gloriose ende pryselyke vrouw ende oock weduwe, int tweede boeck Machebeen aent sevenste cap., die daer op eenen dach voor haer ooghen aensach met goeder herten ende vast betrouwen, haer seven soonen dooden vanden tyran Antiochus, ende selve alle haer luyden sterckte tot inder doot toe. Ja, suldie segghen, die storven voort ghelove, voor den wet Gods. Het is waer, ende uwen lieven man is oock int ghelove gestorven, in den dienst van zynen Godt ende oock van synen Prince ende Cueninck, waervoren hy oock heeft moeten lyden ende verjaecht zyn. Och, salich syn se, na Christi leeringhe, die om die gerechticheyt oft om die rechtveerdicheyt vervolginghe lyden, want haerluy comt toe dat ryke der hemelen. Daer in verblyet U, myn alderliefste, want, wat meerder loon soude ghy uwen lieven man cuenen of mueghen begeren, dan dat ryke der hemelen. Aenmerkt noch een ander ende zeer schoon exempel, van eender edele, seer gepresen Romeynsche vrouw, genaempt Me-

lania, van dewelcke schryft S. Jeronymus, dat har
man gestorven was, ende zyn ligchaem was noch war
ende noch niet cout, daer storven haer noch twee soon
af, ende doen, als men soude ghemeent hebben, dat
van misbaer, zoude haer selvens haer uytgetrocken hel
ben ende haer clederen gescuert hebben, ja, haer selv
willen het leven nemen hebben, doen, segge ick noc
eens, en heeft zy niet een traenken ghelaten, maer m
rypicheyt van sinnen ende gestadicheyt van herten in
ghelove, viel zy Christo Jhesu te voeten ende danc
ten, hem seggende: O Heere, ick danck U, dat gh
my van allen mynen last ontslaghen hebt, nu sal ick U
te geruster ende bequamer ghaen dienen, als ghy m
ghevriet ende ontlast hebt vanden dienst vande menschen
Die vrouw dachte op dat waerachtich leven van eende
weduwe, wyens leven is, hemselven alleen met God
becommeren, alleen met Godt te dienen, na Sint Paul
leeringhe: die een waerachtighe weduwe is ende verlaten
die betrou, op ende in Godt ende becommer haer se
ven met smeecken ende bidden, by nacht ende by dagh
Soo dede de weduwe Anna by Sinte Lucas in 't twee
cap., die maer seven jaren haren man en hadde, en
voort bleef zy weduwe tot haeren vier en tachtenti
jaren, den Heere dienende met vasten ende bidden,
daghe ende by nachte, dat is, op behoorlyke tyden
als men behoort te bidden ende Godt te dienen. En
die weduwen, die Godt alsoo ghedient hebben, hee
Godt oock altyts besonderlyk getroost ende vereert, hi
ende hiernamaels, als dat blyckt by Judith ende d
voirgenoemde Anna, die weerdich ghevonden is gewee
dat kindeken Jhesum te sien, ende van hem getu
ghenisse te geven voor allen, die verwachten die verlo
singhe van Israel. Want Godt, den Heere is een beso
der trooster ende bescermer van weesen ende weduwe
Waerom, myn alderliefste Joncfrou ende moeder, s
tevreden, betrout op God onsen Heere ende dient he
Gods en wert U oock niet verlaten, maer hy wert U a
tyt troosten, nu door d'een nu door d'andere, tot d
hy U zal troosten met zyn eeuwighe troostinghe en
Consolacye, Amen.

Dese cleene vertroostinghe ende vermaninghe zal uw

Liefden in 't goet nemen, my verghevende, dat se niet beter geschreven en is, noch geleerder, want ick se metter loopende hand geschreven hebbe, ondat ick myn studien die ick daghelyex moet doen, om mynen cost te verdienen, niet en soude behinderen. Dan ick hope, dat uwer Liefde zal aenzien myn herte ende affectie, den wil, als men seyt, meer dan de daet. My was leet, dat ick uwer Liefden niet eens en groete, als zy in onse stadt was; maer ontwetentheyt moet myn ontscult doen, want ickt doen niet en wist, maer namaels ghehoort hebbe. Ick begeer myn recommandacie ghedaen te wordene aen allen, die my kennen, als Beerken Geritsz ende meer andere. Met haesten uyt Collen dezen 15^den^ van Ougst, 1583. naden ouden calengier.

By my, uwer liefden goetdienstighen
B. Willem vander eycken,
doctor onwerdich.

Aende eersame, wyse ende discrete
Joncfrouw Barbara Baecx, weduwe wylen den Heer Anthuenis Gryspere, raetshr. vande Konynkl. Majestaet. Tot Namen.

Op den rug van deze brief, voorhanden in 't Archief der Oud-Roomsch Catholijken, heeft Gijsb. Lap v. Waveren (Paquot, I. p. 178 seqq.) geschreven:

» Epistola Patris Wilhelmi vander Eycken, S. Theologiae doctoris, scripta amitae meae majori, viduae Dni Consiliarii, Anto. Grysperii v. n.

2. Jun. 1579. Ultrajecti interdictum Praedicatoribus concionari."

Dat is zoo. Een raet-besluit van dien dag, luidt aldus:

» Alsoe den rade deser stad Utrecht verscheyden clachten gedaen zyn, van dat den doctor ende andere vande prediker oerde in hore predikatie verscheiden propoosten gebruyckt hebben, daer deur geschapen waren, enighe inconvenienten te rysen, soe ist, dat den raet voorsz., om daerinne te verzien, geresolveert heeft, dat men denzelve doctor ende andere vander Predikeroerde verbieden sall hore predicatie, ter tyt toe, dat anders by den rade verordonneert sal syn. Ende om dit te doen, zyn gecommitteert, de substituyt schout, Jan v. Leemput, Bernt v. Jaersvelt, Louwrens v. Ny-

hof, scep., Jan Pyll, Corn. Wynter, ende J
Tonisz, raden (*)."

Of dit besluit hun nog ten zelven daghe is geinsin
eert geworden, durf ik niet zeggen. Lap v. Wav
ren gaat aldus voort:

» Quum circa initium Junii 1579 d. doctor W. va
der Eycken, Prior Praedicatorum coactus fuisset
subducere a civitate Ultrajectina, in habitu laicali, ter
tia feria Pentecostes, per probos quosdam catholicos
nimirum, Burgimagistrum Vecht, Rynevelt, Wad
denoy, Schonenburch pro eo supplicatum esse
apud magistratum, a quo benigne dimissi, et spei pleni
quum exirent, a quibusdam seditiosis male accepti sunt (!)."

Aangaande de hier bedoelde gebeurtenis, zegt Mat
thaeus, (*Fundd.* p. 259):

» Historiam discas non certius, quam ex urbis act
X (et XI.) 1579."

en geeft daarna letterlijk den inhoud dier vroetschap
resolutien, voor zoo verre zij deze gebeurtenis betreffen
waarbij mag opgemerkt worden, dat men er het beslu
van den 2 Junij niet vindt medegedeeld, hoezeer d
van den 10 Junij er uitdrukkelijk op terugwijst. Ma
Matthaeus was reeds te Leijden gevestigd, toen hi
uit eenen, te Utrecht gezamelden, *apparatus*, zijn
Fundationes etc. schreef, of althans, in 't licht zond
waarmede hij zich dan ook zelf verontschuldigde, a
Gijsb. Cuperus hem op de leemten en gebreken va
het gezegde werk oplettend maakte, dat Matthaeu
voor 't overige zelf voor een van zijne beste werken hiel

Roomschen, wier godsdienstige overtuigingen meer *re*
lief hadden, dan die van Lap van Waveren, ware
met het gedrag der predikheeren niet zeer ingenomen
Zeker gelijktijdige schrijver, van de minderbroeders spre
kende, die, den, in 1578 hun voorgelegden, eed wei
gerende af te leggen, reeds toen de stad uit moesten
sluit in deze bewoordingen:

(*) Reeds in 1578 den 10 July » begeerde de raet, opten Pri
vande Predikaren, dat hy den Doctor, synen medebroeder, als
onderrigten wilde, dat hy voor een corten tyd ophoude van te pr
diken, ende dit om sekere inconvenienten te schuwen ende ve
myden." Zie s' Raets-dagel. boek van dien dag.

» Ubi notandum est, Minoritas hoc anno cum honorifico catholicorum elogio, quod jurare noluissent, pulsos, Dominicanos vero, qui juramentum praestiterunt, anno sequenti aeque et cum ignominia pulsos esse, quo docemur, frustra hereticis in aliquo condescendi, et praestare, ut ipsis ab initio obvietur."

Over Anto. v. Gyspere, en hoe hij, gelijk het Buurspraecboek (1581. Jan. 11) zich uitdrukt, » *met* Gerit v. Ratingen *uyt de stadt geset wert, als hebbende met den vyant handelinghe ende correspondentie gehouden ende voorts gepractiseert ofte helpen practiseren 't verraet ende innemen van 't huijs te Hattum*," *etc.*, bij eene andere gelegenheid nader.

J. J. Dodt van Flensburg.

BLIJKEN VAN MILDHEID DER UTRECHTSCHE REGERING ETC.

(vergel. dit tijdschrift, boven, bladz. 208).

II. 'T KLEIN SEMINARIUM, OF DE JESUS-SCHOOL T'UTRECHT, OMSTREEKS HET MIDDEN DER XVI EEUW.

De zeven en veertigste *epistola medicinalis* van den, zoo geleerden als bijgelovigen, *Gouda*'schen Geneesheer, Balduinus Ronsseus (*) is gerigt *ad doctorem* Bal-

(*) Opuscula. L. B., 1618. 8vo. p. 171. sqq. Reeds eens, boven, toen ik van Kegelin sprak, heb ik Ronsseus, en toen ook enkel hem, aangehaald, maar daar niet, omdat er van dien *Gouda*'schen burgermeester, niet nog elders iets zou te vinden zijn geweest, maar, omdat ik aldus eene gelegenheid bekwam, in hem, Ronsseus, op wien reeds voor vele jaren van Wijn door M. Tijdeman, als op eene niet te veronachtzame bron voor de letterk. geschiedenis zijns tijds oplettend gemaakt werd, de aandacht der geschiedkundige, eens vooral, te vestigen op eene klasse van geschriften, die niet zonder nadeel bij de beoefening dezer wetenschap, tot dus verre, genoegzaam geheel onbezocht zijn blijven liggen. Ik bedoel zekere soort van geschriften der *Medici*, die namelijk, waarin zij van de gevallen hunner practijk, die hun merkwaardig genoeg voorkwamen, om voor de nakomelingschap bewaard te blijven, meer of minder

thasarem a Bleyenborch, zonder dat deze alda
door eenig verder toevoegsel nader wordt gekenmerk
wiens naam en beroep ik echter herinner mede in
registers der Stichtsche leenen, uit de eerste helft der
eeuw, te hebben ontmoet, op eenen tijd, waar ik ni
voorzag, dat die man mij daarna eenig andere belangste
ling zou inboezemen, en waar ik derhalve verzuimde, o
hem destijds nader in 't oog te vatten, en welke *belang*
stelling nog niet zoo groot is, dat ik alleen deswege di
registers op nieuw zou nagaan. Het schijnt niet, dat h
over onderwerpen van zijn vak iets heeft in 't licht ge-
geven, en in de *Bibliotheken* van Andreas *sequentium*

---

breedvoerig verslag deden, welke verslagen zij dan, veelal i
briefvorm aan een' of ander' kunstgenoot, of ook aan anderen
die zij daarmede dachten te gerieven of te eeren, gerigt, het lic
hebben doen zien. Onder het getal van soortgelijke geschrifte
van Nederlandsche artsen, verdienen voornamelijk, en wel o
redenen, die hier niet kunnen worden uiteen gezet, die uit
XVI eeuw onze bijzondere oplettendheid, en onder deze wee
de, hoezeer niet in briefvorm ingekleede, talrijke *observation*
medicae et chirurg. van Pieter Foreest *van Alcmaar*, die
hier ook deste liever noeme, omdat ik uit deze *observationes*,
waarheid van mijn gezegde het sprekendst kan doen blijken. O
der de groote menigte van merkwaardige letterkundige bijzonde
heden, in deze *observatt.* verspreid liggende, zullen vooral tw
(*Obss. med. V.* 7. *et XXIX.* 29.) van dezelve de aandacht van d
geschiedkundige tot zich trekken, als loopende over *themata*, d
zijne belangstelling wel moeten gaande maken, de ziekte (1574)
de behandeling van het lijk van Prins Willem I. Het verslag om
trent den eersten, van Foreest, als den arts, die den Prins o
der behandeling had, is natuurlijk van het hoogste gewigt, voo
allen, die in de zaak zelve belang stellen, en wel als eene bron
waaruit men, ten minste tot en met Bilderdijk, niet heeft ge
put, al moet men dan ook, bij eene vergelijking, bekennen, d
men door Bor in deze niet kwalijk was ingelicht. De tweede d
bedoelde *observatt.* van Foreest, behelst, als gezegd, eene me
dedeeling over de balseming van het vorstelijk lijk, welke w
verdient gelezen te worden, naast het, door denzelven Foree
en Busenius uitgebragt, rapport over de lijkschouw, dat va
Wijn op Wagenaar, niet *ad* IX, maar met eene *captatio b*
nevolentiae, eerst ad X, heeft medegedeeld, op eene wijze, waa
uit men mede mag opmaken, dat van Wijn de *Generaliteit*
Notulen las en excerpeerde op eenen tijd, toen hij nog niet g
noeg voorzag, waaraan hij bij zulke Naslezingen later behoefte z
gevoelen. Men veroordeele mij wegens dit gezegde over den
goede redenen, gevierden man, voor als nog, niet. Ik zal lat
gelegenheid nemen, om hiertoe betrekkelijke daadzaken aan
brengen, die, dunkt mij, dit duidelijk genoeg zullen bewijzen.

heeft zijn naam dus geene plaats kunnen vinden. *Of*, en zoo ja, *hoe* hij met het bekende geslacht der Blyenburg's vermaagschaapt is, daarover heb ik de, mij ten dienste staande, letterkundige hulpmiddelen te vergeefs geraadpleegd, en daarover zou men wel het eerst van den Heer Schotel eenige opheldering mogen verwachten.

Zoo omtrent, zou ik geantwoordt hebben, indien mij iemand, nog onlangs, hadde gevraagd: wat weet gij van *doctor* Balthasar van Bleyenborch te vertellen? want zeer kort is het geleden, dat ik dien man nog op eene plaats en onder omstandigheden ontmoette, waar en waaronder ik hem voorzeker niet zou hebben gezocht, te weten, in de stads-cameraars-rekeningen, van welke mij treffelijke *Excerpten* ten dienste staan, behelzende eenen onwaardenbaren, tot dus verre, althans in zijn geheel, onbekend gebleven' schat van bijzonderheden, aangaande de geschiedenis, vooral die der beschaving in hare ruimste beteekenis, eenen schat, waarvan ik een rond gedeelte, te weten, dat uit de XVI eeuw, in het derde deel van mijn geschiedkundig Archief thans doe afdrukken. In deze aanteekeningen staat op het Cameraars-jaar van 1566—67, de volgende post:

» Doctor Balthasar van Bleyenborch, medicus, betaelt de somme van twyntich ponden, wt sake de raet deser stat belieft ende desen (tweeden) cameraar geordonneert heeft, te betalen de voorn. 20 ponden, ende dat tot subventie van de boecgens, *catechismi* genaempt, die nye geprent syn, die men in Jesus-school, den armen kynderen sel doen leren, om Gods wil."

Als van zelve doen zich hier de vragen op, van welke school is hier de rede? in welke betrekking stond de *medicus* van Bleyenborch tot dezelve, dat hij zich met het onderwijs in dezelve moeide? welke *catechismi* worden hier bedoeld? Weinig weet ik op de eerste, en niets op de beide laatste dezer vragen te antwoorden.

Nog een paar malen wordt in de stad-boeken van deze weldadige instelling gewag gemaakt. In de gemelde rekeningen ontmoette ik diesaangaande nog de volgende twee posten:

1567—68. » Agneta betaelt de somme van 8 ponden, wt sake zy inden jare verleden, ende oeck

tyde deser rekeninghe, makende te sam
twe jaren, die banken voor den schoolky
deren in *Jesus-schole*, des heilighen daghe
voirtgeset ende daerna weder opgheem
ende opgesloten heeft, daertoe de raet d
stadt jaerlix laet reyken vier ponden."

1574—75. » Heer Cornelis Wely, priester, betae
de somme van twyntich ponden, *ende d*
tot onderhoudt van *'t cleyn Seminarium*
anders genoemt *Jesus-schole*, te weten om
me geemployeert te wordene, tot coping
van boecgens voor de arme jonge kynde
ren, die in 't selve school om Gods wil ge
leert worden."

Genoegzaam in dezelfde bewoordingen komt deze laat
ste bepaling voor, in het raets-dagelijksboek van den
Junij 1575, terwijl men twijfelachtig blijft, in deze, t
aanzien der voorgaande jaren, daar dit boek, voor z
verre het over deze loopende was, niet meer gevond
wordt. Wie die priester Corn. Wely verder is gewees
of hij zich voor het overige onder zijne geestelijke bro
ders voordeelig heeft onderscheiden, is mij weer onb
kend en evenwel zal het vooral daarvan afhangen, of
hopen mag, hem nog elders te ontmoeten. Niet me
weet ik te zeggen over den tijd, waarin deze instelli
van lager onderwijs te Utrecht haren aanvang he
genomen, en of dezelve reeds bestond, toen men, na
de besluiten van de kerkvergadering te Trente, er
Utrecht aan denken moest, om een *Seminarium*
te rigten, hetwelk, hoe zeer nooit tot stand gekome
nogtans oorzaak geweest is, dat de reeds dalende zak
der Hieronymus-school, nog meer in verval geraakten, ie
dat door degenen, die over deze school en derze
geschiedenis gedurende dat tijdperk, hebben geschr
ven, genoegzaam onopgemerkt is gebleven. Vigliu
die door Jan van Bruhesen., toenmaligen Dom-th
saurier, namaligen Dom-Deken enz., naar zijne houdin
in deze zaak vooral eene rol spelende, over de wijze, h
men bij de oprigting van zoodanig een Seminarium
gevoegelijkst mogt te werk gaan, was geraadpleegd; schi
in zeker antwoord, in den jare 1569 hieromtrent

van Bruhesen (dien ik elders Brouwersz genoemd vind) geschreven, mede het oog te hebben op onze *Jesus-school*, wanneer hij zich aldaar in dezer voege doet hooren:

» Controversiae capitulorum vestrorum cum R^mo archipraesule circa seminarii institutionem non lubenter sum arbiter; et, si quid ego apud utramque partem auctoritatis haberem, potius consulerem (quod in nonnullis ecclesiis fieri video), ut et Jesuitarum institutum promoveatur, et seminarium quoque, de quo concilii Tridentini decreta disponunt, instituatur. Utrique enim rei collegiorum vestrorum opes sufficere arbitror. Jesuitae enim non ita multis indigebunt neque in illos id fortassis imperium erit, quod in aliud collegium ex auctoritate praefati concilii ad seminarii usum a vobis erectum vos habere convenit *etc.* (*)."

Waaruit dan blijkt, dat men er te Utrecht niet zeer op gesteld was, om zich met deze nieuwe instelling van onderwijs in te laten, en, waaruit tevens te zien is, hoe Viglius, van wien men ook van elders weet, dat hij de Jesuiten, althans hunne pogingen in het onderwijs der Jeugd, in het geheel niet ongenegen was, ook in de onderhavige zaak in hun voordeel dacht en sprak.

De tijd van den verval dezer inrigting, is, zoo niet stiptelijk naar dag en datum, toch, uit de tijdsomstandigheden, zeker genoeg te bepalen. Bij den keer, dien de zaken te Utrecht tusschen de jaren 70 en 80 namen, was deze school eene van die instellingen, die het eerst moesten verdwijnen. Na den jare 1575 vinde ik er geen spoor, hoegenaamd, meer van.

J. J. Dodt van Flensburg.

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 9den Augustus 1841.

Kantoor	Waardpoort.	5 Stuks.
»	Wittevrouwenpoort.	64 »
»	Catharijnepoort.	149 »
»	Tolsteegpoort.	53 »
»	Roodebrug.	33 »
»	Vaartschen Rijn.	49 »
»	Ridderschapsvaart.	92 »
	te zamen	445 Stuks.

(*) Zie mijn: *Geschiedk. Archief*, I. p. 316.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN

In de maand AUGUSTUS 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, d
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100o.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGE 's MIDD.
	9ur.	12 ur.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u	3ur.	9ur		
1	764	756	757	760	126	156	149	118	N N.W	Bewolkt.
2	762	762	762	762	141	15s	15	126	idem.	Betrokke
3	756	755	756	755	15	177	174	146	W.	idem.
4	748	748	750	758	158	186	18	144	N N.W	idem.
5	762	761	760	759	168	208	20s	158	Z. W.	Bewolkt
6	756	757	758	760	15s	16	16s	14s	W.	Regenac
7	761	762	762	762	15g	18	185	156	N. W.	Betrokk
8	759	758	757	755	186	218	228	168	W.	Bewolkt
9	755	754	755	758	167	168	149	118	N.N.O.	Regena
10	761	762	765	765	158	174	166	126	W.	Bewolk
11	758	757	755	753	14s	167	19	15	Z.Z.O	Betrok
12	758	759	761	762	144	156	144	114	N.N.W.	Bewolk
13	762	762	762	762	146	156	176	134	W.	Regena
14	758	757	758	760	168	20s	19	15s	Z.Z.W.	Bewolk
15	759	759	759	760	17s	197	197	147	W.	idem.
16	761	762	762	76K	15s	18	176	14	N W.	Betrok

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100e.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	765	766	767	767	156	182	176	156	N. W.	Regenachtig.
18	767	768	768	767	172	194	206	172	W.	Betrokken.
19	768	768	768	768	182	22	228	172	z. w.	Bewolkt.
20	766	765	763	762	195	226	242	176	z. o.	Helder.
21	758	757	757	758	206	228	215	168	z. w.	idem.
22	764	765	765	765	162	175	188	128	N. W.	Bewolkt.
23	763	763	763	763	157	166	176	138	z.	Betrokken.
24	764	765	766	768	148	138	148	116	w.	idem.
25	768	768	769	770	136	167	162	124	z. w.	idem.
26	771	771	772	772	156	175	186	145	idem.	idem.
27	772	772	771	771	182	202	214	17	idem.	Bewolkt.
28	769	769	768	769	182	202	208	146	W.	idem.
29	770	768	768	767	17	20	21	162	N.	idem.
30	765	764	763	762	192	213	216	186	N. O.	idem.
31	760	760	758	758	208	253	24	182	N.N.O.	idem.
1	7574	7575	758	7592	1574	1779	1748	1458	GEMIDDELDE WAARNEMING Van den 1st. tot den 10e.	
2	7628	7623	7623	7626	1629	1830	1925	1513	— — 10en. — —	21e.
3	7658	7655	7655	7657	1728	1917	1966	1514	— — 20st. — —	31st
	7618	7618	7619	7625	1648	1859	1879	1478		

1 's morgens en 's namiddags regen.
5 's morgens vroeg regen.
4 idem regen.
6 's morgens regenachtig en winderig.
7 idem vroeg regen.
8 's avonds zwaar onweder en regen.
9 's namiddags sterke regen.
10 's morgens en 's namiddags tusschen beide regen.
11 's avonds regen.
12 's namiddags regen en wind.
13 's namiddags stil en helder.
16 's morgens vroeg sterke regen.
17 's avonds regen.
22 's morgens vroeg regen.
23 's namiddags een weinig regen.
24 's morgens vroeg en 's namiddags regen.
29 's morgens vroeg mistig.
30 idem, idem, idem.
31 's avonds onweder en regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762, Thermometer 17,14.

Augustus 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen. Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.		Doodgeb.		Huwelijken	Echtscheidingen.	Overleden	
	M.	V.	M.	V.			M	V			M.	V.
UTRECHT.	84	54	12	1	2		5	11	36	»	45	64
AMERSFOORT.	20	14	2	»	1		1	1	8	»	5	10
RHENEN.	1	5	»	»	»		»	»	1	»	2	5
WIJK BIJ DUURSTEDE.	7	4	»	»	»		»	»	»	»	3	»
MONTFOORT.	4	5	»	1	»		»	»	»	»	3	1
IJSSELSTEIN.	4	4	»	»	»		»	»	2	»	4	9

NB. In de maand Julij zijn te *Montfoort* Geboren 2 van het Mannelijk en 2 van het Vrouwelijk geslacht; Huwelijken 1; Overleden 1 van het Mannelijk en 1 van het Vrouwelijk geslacht. Te *IJsselstein* zijn Geboren 2 van het Mannelijk en 2 van het Vrouwelijk geslacht; 1 Levenloos geboren van het Mannelijk geslacht; Huwelijken 1; Overleden 11 van het Mannelijk en 4 van het Vrouwelijk geslacht.

Behalve de hierboven vermelden zijn te *Utrecht* nog aangegeven een tweeling doodgeboren. Onder de doodgeborenen bevinden zich 1 onechte zoon en 3 dochters.

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	Augustus 1841.	3 el 75 dm.
15	——— ———	4 — 08 —
31	——— ———	2 — 25 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND AUGUSTUS 1841.

GEBORENEN

op

den 1 *Augustus.*

Cornelis Johannes, Z. van Albertus Hendrikus van Ekeris.

Hermannus Noclaas, Z. van Hermannus Noclaas Wismeier.

Jacoba Wilhelmina, D. van Cornelis Buijs.

Marinus, Z. van Joannes Dijkhorst.

den 2 *Augustus.*

Gerardus, Z. van Joannes van der Linden.

Cornelis Johannes, Z. van Willem Pietersen.

Petrus Leonardus, Z. van Aloijsius Michael de Fiouw.

Maria Johanna Theresia, D. van Cornelis Johannes Verheul.

Caarel Jan, Z. van Caarel Jan van Deventer.

den 3 *Augustus.*

Alida, D. van Johan Jacob Kukuffskij.

Johannes Gijsbertus, Z. van Joannis Gisbertus Elzendoorn.

Elisabeth, D. van Wilhelmus de Rijk.

Maria Joanna Jacquelina, D. van Petrus Verkerk.

Willem, Z. van Pieter Pouw.

den 4 *Augustus.*

Johannes Cornelis, Z. van Johannes Hoegee.

Elisabeth, D. van Jan Olivier.

Arie, Z. van Alexander van Doorn.

Meggelina Christina, D. van Hendrik Willem de Jongh.

Alberta Hendrika, D. van Gijsbertus Hol.

Jacoba Deliana, D. van Dirk Smaling.

den 5 *Augustus.*

Wilhelmina, D. v. Claudi Dekker.

den 6 *Augustus.*

Hendrik Anthonie, Z. van Hendrik Jan Meppelink.

Johannes Adrianus, Z. van Johannes Adrianus Lebbink.

Jan, Z. van Arie Gerrit van Velthuijsen.

Wijnand, Z. van Arie Rijsdam.

den 7 *Augustus.*

Willem, Z. van Willem van Stenis.

Johanna Maria, D. van Johan Albert Luca.

Thomas, Z. van Jan Oosterom.

Anna Catharina Elisabeth, D. van Hendrik Wegerif.

Willem George Frederik, Z. van Gerrit van Rossum.

Sara, D. van Johannes Albertus Molhelm.

Anna Trijnira, D. van Hendrik van Geelkerken.

Jacoba, D. van Dirk de Ridder.

Theodorus Hendrikus, Z. van Jan Antonij Rijntjes.

Carolina Johanna, D. van Henderik Aderianus Zweede.

den 8 Augustus.

Cornelis, Z. van Willem van Kalken.

Alida Fredrika Charlotte, D. van Hendrik Jacob van Nouhuijs.

den 9 Augustus.

Hendrikus, Z. van Hendrikus de Vos.

Everardus Simon, Z. van Antonie de Korte.

Leendert Hermanus, Z. van Hermanus Schuddeboom.

Geertruida Gijsberta, D. van Rutgers Huijgens.

Cornelia, D. van Jan van Egmond.

Gerardus Hendrikus, Z. van Adrianus Hendrikus Borgers.

Jacob, Z. van Leonart Letschert.

den 10 Augustus.

Evert en Maria, Z. en D. van Jacobus Broekhuijsen.

Johannes, Z. van Evert de Vrindt.

Hendrik, Z. van Wilhelmus Koeleman.

den 11 Augustus.

Hermina Maria, D. van Josephus Hendricus Fischer.

Pieternella Cornelia Johanna, D. v. Johannes Petrus van der Veer.

den 12 Augustus.

Susanna, D. van Johannes Serto

Rebecca, D. van Samuel Cohe

Frederik Karel, Z. van Jan W lem Hendrik Bosch.

Maria, D. van Jan Jacobs.

den 13 Augustus.

Hermanus, Z. van Anthonij Jaco Betten.

Elzabeth Carolina Constance, D van Jan Izaac Diemont.

den 14 Augustus.

Johanna Sara, D. van Pieter Soe

Simon, Z. van Simon Honig

den 15 Augustus.

Catharinus Marinus, Z. van Chr tophorus Tenstapper.

Pieter Johannes, Z. van Pet van den Berg.

Johanna Maria, D. van Thon van Basten.

Barendina Jacoba, D. van L werens Meulenbeek.

Johannes Frederik, Z. van Jacob Jansen.

den 16 Augustus.

Petrus Johannes, Z. van Marcell Moenisse.

Elisabeth, D. van Michiel van Z

Theodorus, Z. van Nelis Gabr van Assenbergh.

Sebastiaan Simon Amantus, van Joseph Meier.

den 17 Augustus.

Nicolaas Jacobus, Z. van Marti Uijtermork.

Johanna en Louis, D. en Z. Jan Koot.

Cornelis, Z. van Cornelis Jansen.
Franciscus Laurentius, Z. van Pierre Jean Hasselmans.
Gerardus, Z. van Pieter Neppen.
Helena, D. van Johann Henrich Raabe.
Johannes, Z. van Hendrikus Hulsebos.

den 18 Augustus.

Leentje, D. van Soesman Levie Blaauw.
Elise Philippine Johanna Maria, D. van Michiel Adriaan van Koetsveld van Ankeren.
Hermanus Jacobus, Z. van Johannes van Beusekom.
Engelbertus Hendrik, Z. van Roelof Kobus.
Joseph, Z. van Johannes Setton.
Johannes, Z. van Joannes de Bruijn.
Johannes, Z. van Wilhelmus Overgoor.

den 19 Augustus.

Constant Jurianus, Z. van Jurrianus Grolman.

den 20 Augustus.

Elisabeth Johanna Ida Annette, D. van Gerardus Gijsbertus Hendrikus van Eijck.
Johannes Gerardus, Z. van Gerardus Leeman.
Clazina Helena, D. van Charles Chaspar Leonardus de Gee.

den 21 Augustus.

Stephanus, Z. van Johannes Miltenburg.
Cornelis Theodorus, Z. van Joannes Nicolaa.

den 22 Augustus.

Johann Peter, Z. van Johann Peter Fleck.
Johanna, D. van Wijnand Godart.
Maria Cecilia Cornelia, D. van Gideon Cornelis Becker.
Cornelia, D. van Willem van Miltenburg.
Cornelis, Z. van Jacobus Koot.

den 23 Augustus.

Maria, D. van Joannes Jungerius.
Johan Hendrik, Z. van Henrich Anton Schakman.
Evert Johannes, Z. van Evert Jacob Bijleveld.
Johannes Bernardus, Z. van Klaas van den Broek.

den 24 Augustus.

Jacobus Johannes, Z. van Gerrit Houtman.
Abraham Bartholomeus, Z. van Cornelis Johannes Vermeer.
Hendrikus Hermanus, Z. van Johannes Dirk van Hoorn.

den 25 Augustus.

Franciscus Petrus, Z. van Franciscus Petrus van Rooijen.

den 26 Augustus.

Petronella, D. van Hendrik Brouwer.

den 27 Augustus.

Pierre François Henri, Z. van Antoine Le Gras.
Francina, D. van Johannes Milekamp.

Johannes Anthonius Gerardus, Z. van Engelbart Wessels.
Rijnier, Z. van Jan van den Bol.
Everina Johanna Elisabeth, D. van Willem van Asch.
Catharina, D. van Johann Wasmann.

den 28 Augustus.

Adriana Maria, D. van Gerardus Adrianus van der Wurf.
Johannes Franciscus, Z. van Frederik Straus.
Jan, Z. van Jan van Dijk.
Johanna, D. van Pieter Boom.
Gerritje, D. van Arien Florisse.

den 29 Augustus.

Emerentia Gerarda, D. van Johannes Roelofse van Beusekom.
Susanna, D. van Joannes van Doorn.
Johanna Barendina, D. v van der Heiden.
Aaltje, D. van Hendrik S hoven.

den 30 Augustu

Jannetje, D. van Cornel Schieveen.
Johannes Jacobus, Z. van Jacobus Johannes Wille
Anthonius Cornelis, Z. va ricus Wiesman.
Hendrika, D. van Frans de
Hendrik Willem, Z. van Bax.

den 31 Augusti

Johannes Joachim, Z. van Gunderman.
Johannes Carel, Z. van Honings.
Gerrit, Z. van Gerrit Hooven.

GEBORENEN 138, waaronder 13 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKE

op

den 4 Augustus.

Johannes Koeles, weduwenaar en Maria Hagen.
Thomas Johannes de Moor en Cornelia Voortman.
Martinus Pardon en Riekien Borgman.
Gijsbertus van den Brink en Alida Dekker.
Antonius van Beek, weduwenaar en Maria van Dam.
Matthijs van Baaten en Bastina Johanna van den Ende.

den 11 Augus

Christiaan Jacobus Lebb tha Rister.
Dirk van Ruijven en Ni drina Rouijer.
Joseph Philippus Smit e mina Petronella Boere
Johannes Jacobus Minjo ronella Elisabeth Mir
Joseph Wijnen en Elisab Kof.

den 12 Augus

Daniel Peter Neu en Jan bertha van Dort.

den 18 *Augustus.*

Elbert van Straten en Willemina de Bouter.

Cornelis van Naarde en Tanneke de Koker.

Johannes Paulus Houtman, weduwen. en Margaretha van Malsen.

Hendrik Lissenberg en Megtelina Lancee.

Hermanus Baars en Clara Antonia Maree.

Adrianus van der Meijden en Christina Meester.

Albertus Raasveld en Gijsberta Maria van Leeuwen.

Melgert Warrée en Aagje Regina Hak.

Nicolaas Burman, weduwenaar en Joanna Bakker.

Hermanus Johannes Kelfkens en Jacoba Haselaar.

Pieter Lancee en Willemina La Maitre.

Joannes Hendricus Schuwer en Johanna Ditmars.

Pieter Johannes Edikshoven en Adriana Verweij.

Wouter Jacob van Selm en Baatje Jacquelina Meere.

den 19 *Augustus.*

Joannes Lamboij en Maria Angelica Joanna Francisca Lambotte, wed.

den 25 *Augustus.*

Pieter Jacobus Steffann en Petronella Kampers.

Antonij de Groot en Anna Catharina Brands.

Jan Cornelis Godee en Antonia van Sandtwijk.

Christoffel Lantsaat en Maria van den Bol.

Cornelis Antonie Tooteman en Johanna de Winter.

Pieter Westerman en Gerrigje de Groot.

Cornelis van Rossum en Maria Francina de Kieviet.

Pieter Ijpe Bakker en Elisabetha van Bellekom.

den 26 *Augustus.*

Mr. Jacob Pieter Pompejus Baron van Zuijlen van Nijevelt en Francina Willemina Maria Sebas.

TE ZAMEN 36 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 *Augustus.*

Marrigje Steenbeek, 4 j., buiten de Catharijnepoort.

Cornelis Johannes van den Bosch, ongeh., 25 j., Vischmarkt.

Levenloos aangegeven Zoon van Anthonius Melcherius Vorplak, buiten de Weerd.

Catharina Hansen, wed. Leendert Smit, 70 j., Bergstraat.

Carel de Rooij, 2 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Gerritje van Dijk, 3 j. en 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Anton van der Wal, 6 j. en 5 m., te Achttienhoven.

Willem Boogers, 20 j., Hospitaal.

den 2 *Augustus.*

Hendrik Tocteman, 47 j., Lange Nieuwstraat.

Maria Emmelot, ongeh., 19 j., Catharijnestraat.

Anthonie Kipperaluis, ongeh., 19 j., buiten de Weerd.

Cornelia Christina Dommelshuisen, 6 m., Vischmarkt.

Catharina Maria Anna de Braconier, wed. Mr. Willem Jacob van Nes, 74 j., Lange Nieuwstr.

den 3 *Augustus.*

Willem Stoltenkamp, circa 4 m., Korte Viesteeg.

Elisabeth Smiths, circa 7 m., Tuchthuissteeg.

Cornelia Petronella Roe[l] buiten de Weerd.

Clementia Elisabeth Ma[r] 60 j., Zuilestraat.

den 4 *Augus[t]*

Rijk Kampes, ongeh. Groenesteeg.

Twee levenloos aangege[v] ters van Dirk Keultje[s]

Johannes Wenting, [1] molen.

Clasina Elisabeth van vr. van Johannes te 73 j., Viebrug.

Johannes Michiel van gaard, 2 j. en 4 m. Tolsteegpoort.

Neeltje de Groot, hui han Hendrik Lauf Nieuwe gracht.

den 5 *Augu[s]*

Krijn van Hazendo Hospitaal.

den 6 *Aug[us]*

Geertruij Eeftink, [w] Kramer, 55 j., b[u] steegpoort.

den 7 *Aug[us]*

Levenloos aangegeven Paulus Gielebert,

Elisabeth Mock, 3 [m] Catharijnepoort.

den 8 *Augustus.*

Hendrik Huisman, 24 j., Vissersteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Bernardus Jacobus van de Vegt, Springweg.

Grietje van Sticht, wed. Willem Spierenburg, 79 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Gerrit van Rijn, 5 m., Mijlpoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Andries van der Schagt, buiten de Catharijnepoort.

Cornelia de Groot, huisvr. van Hendrik Maarschalkerweerd, 53 j., Kreupelstraat.

den 9 *Augustus.*

Clasina Kampes, ongeh., 20 j., Groenesteeg.

Theodorus Jacobus Serree, 29 j., Lange Jansstraat.

Laurens Maaswinkel, 63 j., Kleine Elienssteeg.

Joanna Vivien, 2 j. en 7 m., aan 't Zand.

Aletta Rensina Borski, huisvr. van Johan Rudolph Abegg, 44 j., Vischmarkt.

den 10 *Augustus.*

Carolina Wilhelmina van Helsdingen, 2 m., Bergstraat.

Gerritje Smoienburg, 11 m., Predikheerestraat.

Neeltje Jansen, 97 j. en 6 m., Janskerkhof.

Geertruida de Bruijn, ongeh., 40 j., Maliebaan.

Hendrik Wilhelm van Ochten, 3 m., Jufferstraat.

den 11 *Augustus.*

Maria Agterberg, 2 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Hendricus de Groot, 4 j. en 7 m., Catharijnestraat.

Jacobus van Bennekom, 6 m., buiten de Weerd.

Jacoba Elisabeth van Velthuijsen, huisvr. van Andries Gijsbert van Batenburg, 37 j., buiten de Weerd.

den 12 *Augustus.*

Albert Lettinck, 2 j. en 5 m., Zilversteeg.

Maria Johanna van der Jagt, huisvr. van Cornelis van der Meulen, 38 j., Kromme Nieuwe gracht.

Clasina van Woerden, 8 m., Muntstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Johan Frederik van Reede, Nieuwe gracht.

den 13 *Augustus.*

Geertruida Elisabeth Peters, 8 m., Engen doelen.

Levenloos aangegeven Dochter van Adrianus Verhasselt, buiten de Catharijnepoort.

Johannes Hendrik Kuijlenburg, 85 j., ABCstraat.

den 14 *Augustus.*

Maria van Dort, 4 m., Springweg.

Hermanus Johannes Spekschoor, 5 m., Springweg.

Geertruida van Rooijen, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Wilhelmina Gerhardina Bakker, 3 j., Ambachtstraat.

den 15 Augustus.

Philippus Jacobus Hendrikus Scheepens, 4 m., op Lepelenburg.

Antonius van Werkhoven, 69 j., buiten de Catharijnepoort.

den 16 Augustus.

Gerrit Lith, 69 j., aan 't Zand.

den 17 Augustus.

Helena de Graaff, 6 m., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon onecht.

Johannes Servatius van Wijk, circa 72 j., Achter 't Vleeschhuis.

Theodora Maria Dikhoff, 1 j. en 10 m., Wijde Watersteeg.

Johannes Sloten, 1 j. en 6 m., Stroosteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Abraham Nieuwenhuisen, Achter Clarenburg.

Jannetjen Doojenweerd, wed. Jan Lodewijk Schmid, 64 j., Lange Nieuwstraat.

den 18 Augustus.

Frederik Barend Meulenveld, 7 w., buiten de Catharijnepoort.

Dirk Cornelis Spierenburg, 7 w., buiten de Weerd.

Johannes Jacobus Boomhout, 4 m., Catharijnesteeg.

Gerritje Wanders, 2 j. en 9 m., aan 't Zand.

Bregitta van Dillen, 6 w., Maliebaan.

Anthonia van Waarde, huisvr. van Johannes Wigt, 64 j., Lange Rozendaal.

den 19 Augustus.

Susanna Godee, 5 m., Jerusalemsteeg.

den 20 Augustus.

Maria Hendrika Kuijper, 4 w., Rijnstraat.

Johanna Duifhuizen, wed. Jacobus Ballendux, 80 j., Nicolaikerkh.

Gerardus van Veenendaal, 32 j., buiten de Weerd.

Geesje Krabbenbos, huisvr. van Jacob van der Heij, 53 j., Steenweg.

den 21 Augustus.

Jan Heijn, 6 j. en 6 m., Predikheerestraat.

Lambertus van Ellenberg, 20 j., Hospitaal.

Levenloos aangegeven Zoon van Willem Papendorp, Catharijnestraat.

den 22 Augustus.

Naatje Pandro, wed. Jacob Rood, 85 j., Vrouwjuttestraat.

Levenloos aangegeven Dochter onecht.

Elisabeth Christina de Rijk, 5 m., buiten de Catharijnepoort.

den 23 Augustus.

Levenloos aangegeven Dochter van Dirk Hendrikus Borgers, Schuttersteeg.

Helena Klarenbeek, huisvr. van Gerrit Spekschoor, 53 j., Springweg.

den 26 Augustus.

Daniel Manus, ongeh., 42 j., Steenweg.

Gerdina Cornelia van der Velden, 8 m., van Wijckstraat.

den 27 Augustus.

Anthonia van Gent, huisvr. van Hendricus van Dijk, 75 j., buiten de Tolsteegpoort.

Adriana van Haastert, wed. Antonius Kipp, 70 j. en 8 m., Marieplaats.

Levenloos aangegeven Dochter onecht.

Theodorus Broekman, 6 w., Elisabethstraat.

den 28 Augustus.

Maria Helena Luca, wed. Dirk Cornelis de Haart, 37 j., Geertruidabrug.

George Adolph de Haart, 3 m., Bakkerbrug.

Elisabeth van Es, huisvr. van Cornelis van Megchelen, 83 j., aan de Walsteeg.

Maria Magdalena Gerrits, 8 m., Korte Lauwerstraat.

Adriana Johanna van Wijk, circa 2 m., Achterstraat.

Cornelis Koot, 6 d., Jufferstraat.

Hendrikus Schippers, 3 w., Zandstraat.

den 29 Augustus.

Albertus Bax, 2 d., Mariestraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Eliazer Meiër Hilsom, Buurkerkhof.

den 30 Augustus.

Jan Frederik Philippus van der Horst, 1 j. en 10 m., buiten de Weerd.

den 31 Augustus.

Mechtelina Rademaker, ongeh., 46 j., Lijnmarkt.

Levenloos aangegeven Dochter onecht.

Simon Gerardus van der Slot, 11 m, Korte Viesteeg.

Maria Wilhelmina van Leek, ongeh., 84 j., Lange Nieuwstraat.

Toontje Berk, 3 j. en 6 m., Veenstraat.

OVERLEDENEN 109.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	16.
Stuipen.	18.
Tering.	23.
Waterzucht.	4.
Gebrek aan de maag. . .	1.
Tanden.	1.
Borstkwaal.	5.
Zenuwkoortsen.	4.
Zuur.	5.
Bezetting op de borst. . .	2.
Kinderziekte.	3.
Klierziekte.	2.
Verval van krachten. . .	13.
	95.

Transport. . .	
Koortsen.	
Groep.	
Kanker.	
Graveel.	
Ribbevliesontsteking. . .	
Gevolgen van de kraam. .	
Keeltering.	
Diarrhé.	
Stikzinking.	
Gevolgen van zware koude.	
Subiet.	

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	11	16.
Beneden het jaar.	16	18	34.
Van 1 tot 10 jaar.	8	8	16.
» 10 » 20 »	2	1	3.
» 20 » 30 »	6	1	7.
» 30 » 40 »	1	4	5.
» 40 » 50 »	2	3	5.
	40—	46—	86.

	Mann.	Vr.	T
Transport.	40.	46.	8
Van 50 tot 60 jaar.	»	4	
» 60 » 70 »	3	3	
» 70 » 80 »	1	6	
» 80 » 90 »	1	4	
» 90 » 100 »	»	1	
			45—64—

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 Augustus 1841, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Het van ouds riddermatige goed Zuilenburg, gelegen in Overlangbroek, onder de Gemeente Langbroek, met de daartoe behoorende Boomgaarden, Bosschen, Bouw- en Weilanden, Tuin en Erven. Te zamen groot 29 Bunders, 92 Roeden en 10 Ellen. Verkocht voor *f* 24,000.

Denzelfden datum, door den Notaris B. BOERS.

De grove, smalle en krijtende tiend genaamd *de Sparrewouds Tiend*, gelegen in de Gemeente Ouden Rijn. Verkocht voor *f* 310.

Den 7 Augustus, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een hecht, sterk en wel doortimmerd Huis, met Erf, Grond en fraaijen Tuin, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Wittevrouwenpoort, aan de Noordzijde van de Bildsche steenstraat, even voorbij de Kruipersteeg, wijk J, N°. 39. Verkocht voor *f* 320.

N°. 2. Een Huis of Woning, Erf en Grond, staande en gelegen als voren, in de Kruipersteeg, wijk J, N°. 31. Verkocht voor *f* 750.

N°. 3. Een Huis, Erve en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Massegast, wijk D, N°. 399. Verkocht voor *f* 1,025.

Denzelfden datum, door de Notarissen C. LENS en K. J. SLAGT.

N°. 1. Negentien Kamers of Woningen, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Wittevrouwenpoort, in de Gasthuissteeg, waarvan 12 met Bleekvelden voor de Woningen, wijk J, N°. 166. Deze eerste Woningen A, B, C, D, E en F te zamen verkocht voor *f* 2,000, de zes Woningen daarnaast G, H, I, K, L en M opgehouden, de Woning N verkocht voor *f* 420; O voor

f 375, P voor *f* 350, Q voor *f* 370, R voor
S voor *f* 375.

N°. 2. Eene Woning aldaar, N°. 167. Verkoc
f 525.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, staande en
te Utrecht, in de Molensteeg of Zeebeekstraat, be
einde, wijk H, N°. 713. Verkocht voor *f* 960.

Den 14 Augustus, door den Notaris H. VAN OM

N°. 1. Een hecht en wel doortimmerd Huis,
Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de
zijde van het Oudkerkhof, wijk F, N°. 74. V
voor *f* 2,550.

N°. 2. Een hecht en wel doortimmerd Huis,
Grond, staande en gelegen binnen Utrecht,
Zuidzijde van de Lange Smeesteeg, wijk B, 1
Verkocht voor *f* 3,020.

N°. 3. Een hecht en wel doortimmerd Huis,
Grond, geteekend wijk J, N°. 96, met Tuin e
moessiersland, te zamen groot 57 Roeden, 6(
staande en gelegen te Utrecht, onder de Wittev
en Waardpoorten, over de gewezen Lakmoe
Verkocht voor *f* 3,050.

Denzelfden dat., door de Notar. J. PABST en K. J.

N°. 1. Eene kapitale wèldoortimmerde Huizin
en Grond en fraaije Tuin, staande binnen Utre
de Westzijde der Oude Gracht, tusschen de
Bakkerbruggen, wijk D, N°. 72. Verkocht voor

N°. 2. Eene weldoortimmerde Huizinge en Er
nen Utrecht, naast het voorgaande, wijk D,
Verkocht voor *f* 4,350.

N°. 3. Een Huis en Erve, binnen Utrecht,
vorige Perceel, wijk D, N°. 70. Verkocht voor

OVERZICHT VAN DE STRENGE WIJZE, WAAROP DE BURGGRAAF VAN MONTFOORT ZIJN GEZAG IN HET STICHT IN DE MAANDEN JULIJ EN AUGUSTUS 1482 HANDHAAFDE.

De verradelijke wijze, van welke Bisschop David van Bourgondiën zich had bediend om het slot Gerestein te bemagtigen en zich van de personen der Heeren van Zuylen van Nyevelt, die hetzelve verdedigden, te verzekeren (1); de smaad en vernedering, die hij deze fiere edellieden deed ondergaan, door hen als misdadigers in zware ketenen te kluisteren; zijne laaghartige wraakoefening, door al hetgeen hij niet van het slot naar Wijk liet wegvoeren, den vlammen ter prooi te geven, voerde de verbittering der Montfoortschen en van den adel ten top, en verwekte tevens bij de Utrechtschen algemeene verontwaardiging. Bij de herdenking hunner vorige grieven, werd hierdoor op nieuw de herinnering verlevendigd aan de listige, willekeurige, tegen alle regt aandruischende wijze, waarop David, twaalf jaren te voren, zich van de personen van Reinoud en Gijsbrecht van Brederode, en kort

(1) Zie dit Tijdschrift, jaargang 1841, pag. 161.

daarna van Jan van Amerongen had verz
en de vele folteringen welke zij tijdens deze wed
terlijke gevangenschap hadden moeten ondergaan
De Burggraaf vooral, zoo naauw met de Z
van Nyevelts vermaagschapt, zag in deze vijai
heid eene nieuwe beleediging, die nieuw voedsel
zijn' ingewortelden wrok tegen het huis van Bou
diën, welke terugwerkte op allen, die bij hem
denking lagen, de zaak des Bisschops aan te kle
te begunstigen. Wettigden staatkundige bewee
zijne rustelooze vervolging van den bisschoppelijk
hang, gedeeltelijk is echter aan dien bitteren
gestrenge maatregel toe te schrijven, die, kor
bemagtiging van Gerestein, door Montfoort
werd. Bereids hield hij zich van de medewer
Engelbert en den Hertog van Kleef verze
de aanhangelingen van David in derzelver
schuilhoeken te bestrijden. Zijn voorstel, om
dene der zich nog in de stad bevindende persc
hij wegens verschillende redenen verdacht hiel
rige orde van zaken en den Bisschop te zijn t
uit de stad te verwijderen, vond derhalve bij
waard gereedelijken ingang. Zelfs verlangde
graaf dat aan de vrouwen der verbannenen en
mige anderen, die van verstandhouding verdach
de stad zoude worden ontzegd. Het was derha
27ste Julij dat Engelbert en Montfoor
met hunne gewapende krijgsknechten, zich naar
huis begaven, zich in deze dreigende houdin

(1) Zie de gruwzame handelwijze des Bisschops
Edelen bij Burman III, 1—20.

vergaderd ligchaam des Raads vertoonden en een geschrift overgaven, waarop de namen dier personen stonden opgeteekend. Deze uitzetting, zeiden zij, oordeelden zij gebiedend noodzakelijk voor het welzijn der Stad Utrecht. De Raad voldeed aan hunne begeerte en nam dienzelfden dag een besluit, waarbij de aangeduide personen werden bevolen voor zonsondergang de stad te verlaten (1).

De houding zeker, door Engelbert en Montfoort ten opzigte van den Raad aangenomen, was aanmatigend en bedreigend; het besluit, waartoe de Regering, welke reeds menig blijk van bezadigde gematigdheid had gegeven, waarschijnlijk niet zoude gekomen zijn, werd haar als 't ware afgeperst. In Montfoort,

---

(1) Des Saterdage na Jacobi.

Want dese, nabescreven personen, sonderlinge sprake gevuert ende gesprocken gehadt hebben, daer groote twyst ende verdriet van gekomen mochten hebben binnen onse Stadt ende Statvryheyde, daerom verbiet, ens.

Dit syn die personen:

Roeloff van Nyevelt, *Jan van Gheer*, *Goert Sticker*, *Claes Helminck*, *Dyrck Heer* Glasemaker, *Jan Vos* die Snyder, *Jacop Nenninck*, *Willem Peter Boÿjenes*, Meyster *Jan Valck*, *Jan Buess*, *Jacop van Oy* Ketelboeter.

Voert verbiet die Raet ons ballingen wyven hyrna bescreven ende sommige ander wyven onse Stadt, ens.

Dit syn die personen:

Dyrck Borre wyf *van Amerongen*, *Jans* wyf *van Veen*, *Henrick* wyf *van Ghent*, *Floris* wyf *van Pallaes*, *Loef* wyf *van Jutfaes*, *Heymen die Gruters* wyf, *Jacops* wyf *van Amerongen*, *Jan Hermansz* wyf, *Aelbert die Gans* des Backers wyf, *Busers* wyf, *Bertoldus* wyf, *Stijn* in den Scoetel, *Kueure Jan Dyrcksz*. Meecht *Styn* in de Gelre gehieten *die Nonne*. Zie Buurspraakboek 1432, p. 43.

— want de jeugdige en onbedrevene Ruwaard han
slechts onder zijn invloed — was deze handelwijze
alleenlijk een uitvloeisel van de hevigheid van zijn ka
ter en van den wrok die hem bezielde, zijne onstui
en gewapende verschijning op dat tijdstip voor
Raad moet eerder worden toegeschreven aan den d
der omstandigheden; want wilde hij door den Raad
voerd zien, hetgeen hij noodzakelijk oordeelde, zoo
tot handhaving van zijn gezag, als tot bereiking z
bedoelingen, konde hij dit in den waggelenden in
digen staat van zaken niet anders verkrijgen dan
het bezigen van dwangmiddelen, daar hij den zede
invloed, dien hij te voren zoo onbepaald op het s
lijk bestuur uitoefende en het onbeperkt vertrouwen
welk men op hem stelde, door het noodwendig
der omstandigheden, grootendeels verloren had. —
toch zijner vrienden, op welker onwankelbare trou
gehechtheid aan zijnen persoon hij in deze moe
oogenblikken had kunnen rekenen, waren hem ont
of hadden bij opvolgende verkiezingen in den
plaats gemaakt voor mannen der gematigde Hoeksc
der behoudende partij. In het bloedig gevecht te
broek hadden Berent van Everdingen,
Ruijsch, Steven van Zuylen van Nyeve
Jacob Sloeijer het leven verloren. Jan
Lantscroen, Gerrit van Zoudenba
Adriaen Rijn en Adriaen van Einspeck
den dit jaar geene zitting in den Raad. Wel te
onder deszelfs leden den Burgemeester Jan d
ninck, Jacob van Zuylen van Nyeve
Cornelis Foeck, terwijl in den Schepenbank
Over de Vecht, Jan van Damas en Zw

van Zuylen van Nyevelt zich nog bevonden, en deze allen zijne zaak met warmte toegedaan bleven. Doch zij maakten de minderheid uit en vonden zich telkens, in weerwil hunner pogingen om Montfoort te ondersteunen, genoodzaakt te bukken voor eene meerderheid, die, met wantrouwen vervuld, omtrent de geheime drijfveer van deszelfs handelingen, zijne vasthoudendheid en oorlogsgezindheid hoogelijk afkeurde, daar zij den weg van bemiddeling wilde inslaan. Velen welligt die te voren éénstemmig met hem dachten, hebben uit vrees voor eene te groote uitbreiding van Montfoorts gezag in het Sticht, zich aan deze meerderheid aangesloten.

Maar, vraagt men zich misschien, bezat de Raad dan zoo weinig zelfstandigheid, dat hij zich niet met moed en waardigheid, in weerwil van gevreesd geweld, tegen den wil des Burggraafs wist te verzetten? — Dan niet alleen de dreigende houding, maar andere zwaarwigtige bedenkingen beslisten hier. Men beefde terug voor de treurige gevolgen, die eene openbare scheuring met Montfoort onvermijdelijk zoude hebben voor de inwendige rust der Burgers. De hevige beweging uit eene dergelijke tegenkanting in Augustus 1481 ontstaan, was hun nog levendig voor den geest, en thans meer dan op dat tijdstip zoude hij, hieraan was geen twijfel, zijnen wil met het zwaard in de hand doen eerbiedigen. Eene weigering om de personen, welke als verdacht van verstandhouding met David, en derhalve als hoogstgevaarlijk werden aangewezen, uit de Stad te verwijderen, zoude, ook dit vreesde men, door de gemeente worden aangemerkt als eene oogluikende begunstiging van de zaak des verdrevenen Bisschops. Het ware derhalve beter aan het verlangen des Burggraafs toe te geven, dan door eene

ontijdige wederstreving tot de orgelijke tooneelen v
18den April aanleiding te geven. Zoo althans oorde
meerderheid der leden des Raads, die in die mo
en kommervolle dagen, de veege hulk des bestu
hooge wijsheid en onovertrefbaar beleid bestuurd

Intusschen nadende de 10de Augustus, de da
stemd om in 's Hage het halfjarig bestand te
De Utrechtschen echter waren, zoo als reeds is
merkt, van andere gezindheden geworden, of lie
staatkunde van Montfoort had gezegevierd,
besloot de onderhandelingen met Maximiliaa
breken.

Naauwelijks had Bisschop David dit vernom
schreef onmiddellijk aan de drie steden van h
sticht, hen verzoekende onverwijld hunne ijver
gingen aan te wenden, om de Utrechtschen
tot eene verzoening met Hem te bewegen.
begaven zich de afgevaardigden van Overijssel, n
Augustus te Wijk aangekomen te zijn, naar Ut
traden met de hoofden der Montfoortsche
mondgesprek, waarin zij tot het houden van
vaard te Oostbroek werden bewogen. Versche
eenkomsten, zoo te Oostbroek als te Wijk
nu plaats, en het scheen dat de zaken tot e
fening zouden geraken. Men werd zelfs ond
in de laatste dagvaard, die den 24sten Augustu
gesteld, de verzoening plegtig zoude worden
Doch plotselings werd op die bijeenkomst zelv
van vrede afgesneden, en nogmaals gingen d
onverrigter zake uiteen. Er werd namelijk,
reeds was bijeengekomen, om de laatste ha
verzoening te leggen, aan die van Utrecht een

wege den Hertog van Kleef overhandigd, die alles omverre stiet. In denzelven werden aan den Bisschop zulke onaannemelijke voorwaarden voorgeschreven, dat de Raden van David de gedane eischen als te groot en te onbetamelijk weigerden aan te nemen. Waarschijnlijk is de Hertog door Montfoort van de pogingen, die door den Bisschop aangewend, en van de geneigdheid der Utrechtschen om aan zijne voorstellen een gunstig oor te leenen, onderrigt geworden, en heeft deze, met overeenstemming van den Burggraaf, door het doen van overdrevene vorderingen, de verzoening doen mislukken. Openlijk toch durfde de Burggraaf die pogingen tot vrede niet tegenwerken, om bij de gemeente die hij meest ontzien, geen wantrouwen op te wekken. Van daar, dat hij den schijn aannam van zich daartegen niet te verzetten, en lijdzaam de onderhandelingen liet voortgaan, tot op het oogenblik dat de zoen zoude worden gesloten, toen trad hij nogmaals tusschen beiden en vernietigde hetgeen met zoo veel zorg en moeite verkregen was.

De Regering zag zich thans weder in hare verwachting te leur gesteld. De lichtstraal van hoop op verademing was, na een oogenblik flikkerens, reeds weder aan den donkeren gezigteinder verdwenen, terwijl weldra nieuwe onweêrswolken boven hun hoofd zich zamenpakten.

David van Bourgondiën niet te vreden van de Utrechtschen met tijdelijke wapenen te bestrijden, voegde bij dezelve zijne geestelijke. Hij had van Paus Sixtus IV eene bulle (1) weten te verwerven, waarbij En-

(1) De krachtige betuiging van den Paus, dat hij die bulle uit eigen beweging had uitgevaardigd, zonder daartoe door David

gelbert, Utrecht en Amersfoort werden in den gedaan. Deze bulle werd voorafgegaan door een' maanbrief (1) waarbij ieder in het bijzonder werd waarschuwd tot de teruggave van de aangeslagene go ren des Bisschops en tot de terugkeering van geh zaamheid aan hunnen geestelijken en wereldlijken H Dezelve ging met de bedreiging gepaard van de uitsp des kerkelijken bans over allen, welke na verloop eenige dagen aan die waarschuwing geen gehoor had gegeven. De aanzegging daarvan verspreidde in Utr algemeenen schrik en ontstentenis. In den beginne klaarde Engelbert aan deze vermaning te willer hoorzamen en het Bisschoppelijk paleis te zullen on men, met teruggave van al de meubelen en hui David toebehoorende en door hem wederregtelijk zeten, zelfs den Bisschop schadeloos te stellen vo verbruikte of te loor gegane goederen. Maar deze gemoedelijke opwelling was slechts van korten duur heel aan den leidraad gaande van zijnen broede van Montfoort, kwam hij weldra tot andere ge ten, leende het oor aan de inblazingen der Hoekschgezinden, die hem bedaidden om gezan met hem in hooger beroep van die Pauselijke uitspr komen, en zich aan dezelve niet te onderwerpen werende, dat door het aanteekenen van dit beroe genoegzaam beveiligd werden tegen dien kerkelijke

Dit ook werd door de Montfoortschen, die o

---

of iemand anders te zijn aangespoord, is in strijd met Basinus, (Matthaeus, p. 562.) vermeldt, namelijk, vid den Paus hiertoe had weten te bewegen.

(1) Zie dezen brief in het oorspronkelijke bij Buchel dam, p. 297—303.

den spot dreven met de bannbliksems van den Paus, aan de gemeente alomme bekend gemaakt. Sommigen der hevigsten hadden de stoutmoedigheid het gestoelte in de kerken te beklimmen en openlijk aan de verzamelde menigte te verkondigen, dat men reeds in hooger beroep was gekomen, en opdat dit gereedelijker ingang zoude vinden, beroemden zij zich tot kettermeesters te zijn aangesteld. De Geestelijkheid echter besloot, zoodra zij van dien vermaanbrief kennis droegen, aan de pauselijke bevelen te gehoorzamen, en werkelijk werd door hen de kerkdienst op den avond van St. Laurentius niet verrigt.

Naauwelijks hadden de hoofden der Montfoortsche partij dit vernomen, of zij verzamelden hunne partijgangers, en begaven zich met hunne gewapende manschappen, welke, zoo als verhaald werd, meer dan 300 man sterk was, naar het kapittel van den Dom, alwaar het geheele ligchaam der Geestelijkheid vergaderd was, »vielen, zegt Basinus (1), als brieschende leeuwen en woedende dieren op hen aan, met bedreiging, dat, indien zij niet op staanden voet de gewone kerkdiensten verrigtte, zij allen door het zwaard zouden omkomen, en hunne huizen en bezittingen ter plundering worden overgeleverd aan de krijgslieden, welke, met hunne zwaarden omgord en met werpspiesen gewapend, reeds toetraden, gereed om op het eerste bevel, aan die bedreigingen te voldoen." Montfoort en de zijnen vreesden namelijk, en met allen grond, dat de volksmenigte, welke reeds in de waan gebragt werd, dat zij aanleiding tot het interdict hadden gegeven, tegen hem

(1) Matthaeus, p. 566.

eenen opstand zoude bewerken, indien de godsdie oefeningen gestaakt werden. Zulk een volksopstand moest, meende hij, met alle kracht worden voorg men, wilde hij den krachtigen steun behouden, di in de goede gezindheden der gemeente vond.

De met schrik vervulde Geestelijkheid, werd derl door geweld gedwongen de gestaakte diensten eenen ruimen tijd weder te hervatten; dan hoewel velen h mede voortgingen en zich onthielden van de eredi te verrigten, lieten zij dit echter oogluikend toe aa mindere geestelijkheid. Toen echter de eerste verw heid der hoofden eenigzins tot bedaren was geko weigerde zij voort te gaan met het vieren der gods en werden in den Dom en St. Janskerk op nieu kerkdiensten zoo goed als gestaakt, hetzij uit vree het ongenoegen van den Paus, hetzij om andere red Hoe het daarmede gelegen ware, voor de regte o dier staking durfde zij alchans niet uitkomen, maar voor door hunne proosten te zijn beleedigd en voldoening te hebben bekomen. Onder dien dek hielden de kanunniken hunne kerken gesloten. In d venten der bedelmunniken en in de overige kerke ter, werden de diensten onafgebroken voortgeze Stedelijke Regering, welke ten aanzien van dit h eenstemmig met Montfoort scheen te denken, t insgelijks de Geestelijkheid te beduiden om hare keuring aan hetzelve te hechten. Doch zij bleef eens genomen besluit, bewerende dat zoodanig een regtens niet bestaanbaar was, daar hetzelve vele sle schandelijke zaken behelsde, die door de vijand David valschelijk waren verdicht.

Wat nu betreft deze openlijke en krachtdadige

ting tegen de bevelen van den Paus, zoo had de kerkelijke scheuring in het Bisdom Utrecht, gedurende de jaren 1423—1457 bij het meer en meer ontkiemen der vrijheidszucht, het toovervaas van het Pauselijk gezag doen verdwijnen, zoodra men had opgehouden blindelings te gelooven aan de onfeilbaarheid der uitspraken van den stoel van Rome.

In plaats toch dat Sixtus IV een gunstig oor leende aan de regtmatige klagten die zij tegen hunnen Bisschop hadden ingebragt, werd hun thans onder bedreiging van den kerkelijken ban onvoorwaardelijk bevolen onder zijne gehoorzaamheid terug te keeren. Niet meer door de begoochelingen van de Pauselijke magt verblind, werd het gevoel van de regtvaardigheid hunner zaak ten hevigste door deze uitspraak geschokt, en zij gevoelden geen eerbied meer voor het hoofd der kerk, hetwelk zoo openlijk de partij trok van den gehaten en heerschzuchtigen Bisschop. Tegen dit onregt hun aangedaan kwamen zij op en meenden hunne laatste toevlugt te nemen tot een anderen regter, op wiens onpartijdig oordeel zij meer vertrouwen stelden.

Het gedrag derhalve der Montfoortschen is deels toe te schrijven aan den zedelijken invloed dien de gedurige kerkelijke scheuringen op de gemoederen hadden uitgeoefend; deels aan de zucht tot vrijheid, die zoo wel in het godsdienstige als in het burgerlijke uit eene lange sluimering was ontwaakt, eene vrijheid die zich krachtiger ontwikkelde, naarmate de onderdrukking meer gevoeld werd en die de eerste kiem legde der hervorming. Daarbij houde men in het oog, dat de Montfoortschen de afschudding van de Bourgondische regering bedoelden en voor de verheffing van Engelbert op den

Bisschoppelijken zetel ijverden, hierin krachtdadig den Hertog van Kleef gerugsteund, zoodat zij, to vermaanbrief aan hen bekend ward, om deze re zich weinig bekreunden aan den banbliksem over hoofden uitgesproken.

Gedurende de verscheidene, in de maanden Ju Augustus gevoerde onderhandelingen, waarvan gewag is gemaakt, werden, terwijl inwendig de Utrecht het tooneel was van onrust en beroering middels de vijandelijkheden voortgezet.

Onder de vele ontmoetingen, die vooral tussch IJsselsteinschen en Utrechtschen plaats hadden, ve die van den 29ⁿᵉⁿ Julij bijzondere melding; eene van ongeveer 700 man Utrechtsche burgers en krij den begeleiden eenige vaartuigen naar Jutphaas, be tot vervoer van koren naar Utrecht. Aldaar ontm zij 40 à 50 IJsselsteinschen die tot hetzelfde doel uitgetogen. Na een kort gevecht werden deze naa selstein terug gedreven. Naauwelijks was dit in stad ruchtbaar of de geheele bezetting rukt uit, va hunne beurt de Utrechtschen aan, die, waarschijnl de hitte der vervolging zich te ver wagende, n hevig treffen genoodzaakt werden, de terugtogt Utrecht te nemen, met achterlating van het koo van verscheidene paarden en eenige dooden, waar zich een kwartiermeester Hendrik Gijsbertsz. naamd bevond, terwijl zij 10 ruiters en vele burge krijgsknechten onder de gewonden telden. Van de van Ysselstein werden er slechts 4 gevangen gemaal

Tot hiertoe had Engelbert zelve, zich weinig deze strooptogten ingelaten en zich onthoudende va delijke vijandelijkheden, scheen deze jeugdige Ru

het bestier der zaken geheel aan den Burggraaf over te laten, en zich slechts te vergenoegen met den schijn des gezags. Op het bisschoppelijk paleis, omgeven van den bisschoppelijken stoet en eerbetuigingen, bragt hij zijne dagen zorgeloos in de genietingen door, die aan zijnen staat verbonden waren. Nogtans liet hij, om niet het voorkomen te hebben van geheel doelloos in het Sticht te zijn gekomen, zonder in hetzelve het minste gezag uit te oefenen, op zijn naam gouden en zilveren munten slaan. In het eerst waren die geldspecien gangbaar tegen de waarde die zij moesten vertegenwoordigen, doch kort daarna werden er zoo vele van eene mindere gehalte geslagen (1), dat zoowel binnen als buiten de stad niemand dezelve in betaling wilde ontvangen, zoodat zij eindelijk geheel in onbruik geraakten. Deze werkeloosheid echter, schijnt ten laatsten den jeugdigen Vorst te hebben verdroten, zelve toch wenschte hij nu aan de krijgsverrigtingen deel te nemen. Hij rukte derhalve den 12den Augustus aan het hoofd der Utrechtschen uit, toog naar het dorp Amerongen en brandde daarvan een groot gedeelte af, zich weinig aan het verding storende, door de dorpbewoners met de stad Utrecht aangegaan. Den brief, dien zij daarvan toonden, werd door zijne woeste krijgsknechten verscheurd. Tot deze daad was Engelbert door eenigen zijner trawanten aangezet, die hem hadden overreed dat een verding, hetwelk niet met hem maar met de stad was aangegaan, voor hem in geenen deele konde verpligtend zijn." Dit was dan,

(1) Zij bezaten, volgens het verhaal van Basinus, slechts het derde gedeelte der waarde, die zij moesten vertegenwoordigen. Matthaeus, p. 557.

zoo als *Basinus* zegt (1), de eerste veldtogt uit w
hij de schoone tropheën binnenbragt in eene Stad, w
aan de ongelukkige dorpbewoners hare bescherming
geld verkocht had." Kort hierna, denzelfden dag da
laatste dagvaard te Oostbroek, den 21sten Augustus pl
had, bevond zich Engelbert met de Utrechtsch
in de omstreken der stad Naarden en roofde aldaar v
paarden en koeijen, ongeveer ten getalle van 300 stu
en bragt dezelve in zegenpraal binnen de muren
Stad.

(1) Matthaeus, p. 558.

A. M. C. van Asch van W

OVER

DE *ELZEVIER'S*,

LODEWIJK, DEN VADER, EN *LODEWIJK*, DEN ZOON,

EN

JOOST ELZEVIER, BOEKVERKOOPER TE *UTRECHT*,

OMSTREEKS 1600.

Onder de Nederlanders, welke, en wel door geheel Europa heen, zich eenen onvergankelijken roem hebben verworven, mag wel genoemd worden de drukkers-familie der Elzeviers; en het baart in der daad bevreemding, dat men zich hier te lande niet meer heeft laten aangelegen zijn, om volledigere, de levensbijzonderheden der leden van dat vermaard geslacht meer in het licht stellende berigten op te sporen, dan zulks, in het algemeen, mijns wetens, het geval is geweest. Dankbaar moet men, dunkt mij, dan ook erkennen den wil en de daad van hem, die nu onlangs, en zeer gepast, in het sierlijke jaarboekje voor den koophandel (1), onderscheidene, hetgene men hieromtrent wist, vollediger makende berigten heeft medegedeeld, waardoor hij, eensdeels, de wetenschap, op zich zelven, aan zich heeft verpligt, anderendeels, de beoefenaren der letterkundige geschiedenis zal hebben uitgelokt, het hunne te doen, om den *apparatus* te helpen verrijken, waaruit daarna een goed geheel over deze, Nederland tot zulk een sieraad verstrekkende, mannen (2), zal kunnen worden opgewerkt. Ik althans heb

(1) 1841, bldz. 68—95 en vergel. 1839, bldz. 139—46.

(2) Ik vergeet hierbij niet te denken aan het aandeel van den roem der Elzeviers, dat zou beschouwd kunnen worden, als van

mij daardoor aangedreven gevoeld, de stappen van bedoelden schrijver te volgen, en bij hetgene door is geleverd, eenige opmerkingen of aanteekeningen te gen, die zullen kunnen dienen, het bekende aan te len, en het verdere onderzoek hieromtrent te *helpen* gelen. Want groot komen mij voor te zijn de verw ringen, die, vooral omtrent de eerste bekende leden de schakel dezer familie, nog heerschende zijn, w verwarringen mij toeschijnen voornamelijk te zijn o staan of blijven *bestaan*, omdat ook hier weer l schrijvers, *of* hunne voorgangeren, zonder eigen on zoek, hebben uitgeschreven, *of* niet in de gelegen zijn geweest en den lust hebben gehad, dezelve te r plegen, en dezelver berigten te bevestigen, te verwe of te verbeteren. In deze overtuiging moest het dan ook spijten, niet zelf te kunnen inzien de we van Adry, Bérard en Nodier, tot welke de sc ver der twee stukjes in het jaarboekje heeft terugg zen. Want, hoe zeer hij, door zijn berigt omtrent Elzevier bij voorkeur uit den *Plutarque des P Bas* te ontleenen, middelijk te kennen geeft, dat de genoemde werkjes van Adry, enz., hieromtrent

---

de omstandigheden te hebben afgehangen, en ik besef wel, moeijelijk het zou vallen, te bepalen, hoe het met den roe Elzeviers, zonder het bestaan der Leidsche Hoogeschool, zo ben uitgezien. Mij zijn ook niet onbekend de klagten, die Graevius (Syllog. II. 360 en III. 70), Grönovius (Ib. I Heinsius (V. 248 en 811), en anderen, over de *Sordes* viriorum zijn ingebragt. Ja, ik zou het hun, uit hunne ei nog onbekende woorden, moeijelijk kunnen maken, om zic dien opspraak te zuiveren. Maar waartoe dat? Zulke redene zouden op zijn hoogst tot niet anders dienen, dan te bew dat hier zoo als elders de verdiensten betrekkelijk zijn

niets anders wetenswaardigs te vinden is, zoo blijft het mij toch van den anderen kant twijfelachtig, hoe veel Beuchot, van hetgene hij van Lod. Elzevier wist te melden, aan den eerstgenoemden dier schrijveren, dien hij, naar den tijd, alleen kon raadplegen, en ook werkelijk geraadpleegd heeft, hoe veel hij daarvan, zeg ik, aan Adry heeft ontleend, wanneer hij zich in de *Bibliothèque universelle* (1815), over Lod. Elzevier, aldus doet hooren:

» Louis, *le premier de son nom, qui soit connu, paraît n'avoir été que libraire. C'est chez lui, que se vendait* l'Eutropius, *Leyden, 1592. in-8vo. Son nom se trouve sur des livres de 1637. Sur quelques-uns il est annoncé comme associé de* Maire (Jean); *et sur quelques autres son nom est uni à celui* d'Isaac Elzevir, *son petit-fils. Cette année 1637 fut la date de la mort, ou tout au moins de la retraite de* Louis, *dont la devise était, dit M.* Adry: » concordia res parvae crescunt," *et qui laissa quatre fils:* Matthieu *ou* Matthys, Gilles, Arnoust *et* Joost *ou* Just; *ces deux derniers ne suivirent pas la profession de leur père.*"

Zes jaren daarna, in 1821, schreef Nieuwenhuijs in zijn *Algemeen Woordenboek* hieromtrent het volgende:

» *Onder hare* (*der familie der* Elzeviers) *leden vindt men twee,* Lodewijk *geheeten, waarvan de oudste de eerste boekdrukker was, die de medeklinker V van den klinker U onderscheidde. . .* Izaak *had voor zijn* devies *èenen adelaar, met eenen bundel pijlen, en het onderschrift:* Concordia res parvae crescunt, *hetwelk hij echter spoedig met een ander verwisselde, bestaande in eenen boom en regt opstaande man met het*

opschrift: non solus. *Dit* devies *is ook in de fa der* Elzeviers *bewaard gebleven* (1)."

Van latere dagteekening zijn weer de woorde Ebert. B. L. II. bldz. 1111:

---

(1) Aangaande deze *Devison* wil ik nog het volgende a ken: Op den *Catalogus libb. illustris biblioth., quae fuit* dori Canteri *Ultrajectini, quorum auctio habebitur in* Elseviriana, *Lugd. Batav., die* 17 *Oct. et seqq. anno* 16 *B. typis* Isaaci Elzevirl, *anno* 1617. (4to) staat die met de pijlen, maar niet met het *onderschrift*, maar *em Concordia*, etc., welk omschrift, aan de linkerzijde begi de opgave van het jaargetal: A. 1595. Datzelfde teek op: *Catalogus libb., N. V. D.* Joannis a Wittenhor *in Sonsvelt, Drongelen*, etc., *quorum auct. hab. in officina* viriana *ad diem VIII Maji anno* 1619. *L. B., ex offic* viriana, 1619. (4to), en op: *Catalogus biblioth. N. et* Jani Rutgersii *Dordraceni, S. P. ac Invict. Suecorum* e Gustavi II., *consiliarii et oratoris, quae in aedibus* El anis *divendetur, mensis Junii die XII. L. B., ex offi* viriana, 1630. (4to); terwijl hetzelve, maar omtrent groot en zonder het genoemde jaargetal 1595 verschijnt o *leg. libb. miscell., partim ex C. et E. V.* Reineri Bon *doct. ac. in acad. L. B. profess. J. Araus. Principis medi defuncti, partim ex alterius Docti viri cujusd. biblioth. venditio fiet*, etc. *XII Martii et seqq. diebus in bibliopol* viriano, *L. B., ex off.* Elzev., 1625. Het andere devi van bij Nieuwenhuijs de rede is, en waarbij wel h worden aangemerkt, dat om dien boom een wijngaert m is omheen geslingerd, waarop het: *non solus* wel juist lende, vinde ik onder anderen op: *Catalogus libb. Bibli* Lettingii *J. U. D. prof. et postmodum scholae tric Leydensis rectoris, quorum auct. hab. in bibliop.* Elze *die* 27 *mensis Maji, anno* 1626. *L. B., typis* Bonav. *et* zeviri, *acad. typogr.*, 1626. (4to), en op: *Catalo libb. e bibliothecis* Fra. Raphelengii, *hebr. ling. q et acad. Leid. typographi ejusque filiarum. Item*, Isaaci burgii, *urb. Leid. quond. Secret. Nec non* Petri Mos

» Ludwig, *der ältere, in* Leiden, *war bloss Buchhändler, verwaltete zugleich das Amt eines* Universitäts Pedells *und kommt vor von 1592* (Eutropius) *bis 1617...*"

Terwijl eindelijk de steller van de meergemelde *Genealogie* een berigt hieromtrent, als gezegd, uit den *Plutarchus*, ontleent, dat, ten aanzien van Lodewijk, aldus luidt:

» *De eerste der* Elzeviers, *waarvan wij melding vinden, heette* Lodewijk, *en oefende het vak uit van boekverkooper; zijn naam treffen wij het eerst aan op den titel eener uitgave van 1592 van* Eutropius *en de laatste maal op de werken, die van 1617 dagteekenen. Men veronderstelt, dat hij omstreeks dit jaar overleden zal zijn. Hij liet vier zonen na, waarvan twee hunnen vader in het vak opvolgden...*"

Ik wil wel bekennen, dat ik mij met zulk een begin, eenigzins heb te leurgesteld gevonden, in hetgene ik verwachte te vinden, in een' arbeid, die zich, althans in zekeren zin, als zelfstandig over dat onderwerp aankondigde; te meer, daar het mij uit het tweede dier opstellen was gebleken, dat ook de *Geslachtslijst* was medegedeeld geworden door iemand, dien ik, niet lang geleden voor 't eerst persoonlijk heb leeren kennen, en bij die gelegenheid als een' kundigen en volijverigen man heb leeren schatten.

Zou er dan, om iets te noemen, in de *Acta* der Leidsche Academie niets omtrent Lodewijk Elzevier te vinden zijn? niets omtrent hem, in de hoedanigheid van *boekverkooper*, van *uitgever*, of dan van

divini Ministor, quorum auct. hab. in bibliop. Elzev., *die* 5 *Oct. L. B., typis* Bonav. *et* Abra. Elzevir., *acad. typogr.*, 1626, (4to.)

pedel? Het vermoeden is er tegen. De laatste s der geschiedenis der Hoogeschool heeft hieromtre berigt, hoezeer hij (II. bldz. 13) van Izaeck El: als Academiedrukker (1) gewag makende, daartoe

(1) De eerste, die, althans in zekeren zin, gezegd ma drukker der Leijdsche Academie te zijn geweest, was de, geheel onbedreven in 's lands letterkundige geschiedenis, bekende, *typographus regius juratus*, Willem Silvius, re te Antwerpen, die zelfs door den roem van Christoffel P dat puik der drukkers en uitgevers van zijnen tijd, bij de lingschap niet geheel heeft kunnen worden in het duister ge na de oprigting der Academie hield men zich met die zaak werden er door de Staten van Holland enz. (25 Mei 1577) een mitteerd: » *omme met den boekdrukker* Silvium *te commun gagie ende profyte, die hy soude willen genieten, omme een druk binnen Leyden voor de Universiteyt aldaer te mogen h ingelyks met meester* Jan van Zuren, *die* Mathematice *willen doceren.*" Zonder vele moeite schijnt men het me te zijn eens geworden, want reeds op den zevenden d maand werd tot zijne aanstelling geresolveerd, en we de Staten voorn. aangenomen, » *tot vorderinge van de ende gerief ende commoditeyt van de professoren ende s daer*," als » *ordinaris typographus ende boecdrukker*," op v te breed, om hier te vermelden; waarbij tevens werd go dat na deszelfs overlijden zijn zoon in de genoemde l zou worden geemploijeerd, dien (Charles) dan ook Resolutie van den 28 October 1580, in die hoedanig hoorlijke eed als gezworen drukker, in de plaats van z werd afgenomen. Of Willem Silvius toen reeds wa kan ik, streng genomen, niet bepalen. Denkelijk w hierbij worden opgemerkt, dat hij, Willem, nog in e eene Resolutie van den 11 Aug. van de Staten octrooi v » *Acten van den vreedehandel, geschied tot Coulen in de heid van de Commissariessen der Keiserl. Majesteit tus bassadeurs en gesanten van den Koning van Spaigne en* Mathias *met de Staaten der Nederlanden, vereiert en seer vrugtbare annotien* (!) *ende verklaaringen, die dere ende volkomen onderregtinge van de saaken en bele*

ware, uitgelokt is geworden. Nogthans blijft het, mijns inziens, wenschelijk, dat een nieuw, opzettelijk en naauwgezet onderzoek ons de overtuiging geve, dat er in die *Acta* diesaangaande niets gevonden wordt, niets vermeld wordt, hetgene er toe zou kunnen dienen, om de verwarringen te helpen wegnemen, die uit de boven bijgebragte berigten maar al te duidelijk blijken. Terwijl ik zoodanig een onderzoek aan anderen moet overlaten, wil ik er thans toe overgaan, om de aanteekeningen mede te deelen, van dewelke ik boven gezegd heb, dat zij in deze welligt niet als geheel nutteloos mogten beschouwd worden.

De oudste druk, die, als bij Lod. Elzevier verschenen, tot hiertoe, als gezegd, bekend stond, was de Eutropius van 1592. Zelfs Ebert kende geenen ouderen. Zijne woorden in: Eutropius, zijn:

» *Erster Elzevierischer Druck oder Verlag.*"

Ik mag derhalve wel van geluk zeggen, dat het mij heeft mogen gebeuren, als bij toeval, eenen Elzevierischen *Verlag* te ontdekken, die tien jaren hooger terug *dateert*, te weten van 1583. Ik vond dat werkje op den *Franckfurtschen Mess-catalog.* van datzelfde jaar. Aan vergissing is hierbij dus niet wel te denken. De titel is woordelijk deze:

---

handel;" terwijl aan Charles, kragtens een besluit derzelfde Staten van eene maand jonger, van den 13 Sept., dus alvorens hij in eed was genomen, octrooi werd verleend op het bekende geschrift, geintituleerd: *Vindictae contra Tirannos, sulks hetzelve in 't Nederlandsch duytsch is getranslateerd.* Bij eene Resol. der Staten van 11 Junij 1583 werden de Curatoren aangeschreven, om aan de weduwe van Willem Silvius, zekere achterwezen wegens haren man en zoon, te laten volgen uit de goederen, gedestineerd ten behoeve der Universiteit; en naar eene andere van den 30 Sept. deszelfden jaars werd Plantijn gerecompenseerd, wegens het verbrengen van zijne *drukkerye ende de appendicien van dien in de Universiteit te Leiden.*

Jo. Drusii *quaestt. et responss. liber, in quo scripturae loca explicantur et emendantur.* [illegible] *apud* Ludovicum Elzevirium, *1583.* (8vo.) (1)

Met eenig grond kan wel niet worden betwijfe deze Lodewijk, was de *Pedel* Elzevier, die zoon had, die mede Lodewijk heette, gelijk di ste blijkt uit eenen, voor mij liggenden, nog n drukten latijnschen brief van Paulus Merula (2 Maximilianus de Hornes, *arvi Heusdanae factus*, gedagt. van den 5 May 1601, waarin andere deze woorden voorkomen:

» *Ik was met* Fra. Junius, *Hoogleeraar Godgeleerdheid, door den Academischen Senaa vaardigd aan de Ed. Mo. Heeren Staten van L enz. In het paleis zijnde, trof ik aldaar d* van onzen Pedel, Lodewijk Elzevier, (i *filium Pedelli nostri,* Ludovicum Elsevi die daar met boeken uitstalt."

Als herhaald worden deze woorden, voor z zij Elzevier betreffen, in de Resolutie der S Staten, de dato 1603, Aug. 18:

» *Is gehandelt,*" wordt daar gezegd, » *en ov met* Louis Elsevier, *staande op de groote z het hof alhier in den Hage, dat hy onder eepisse sal ligten, ende hem volgen sullen all*

(1) De Leijdsche Bibliotheek bezit dien druk. Naar gus (1716): *Theol. Octav.* [illegible].

(2) Dezelfde Merula, die den Eutropius van 15 en die in 1604 bij Lodewijk Elzevier, het volgend dagen voorkomende, werk uitgaf:

Fidelis etc. rerum adv. Angel. Merulam *tragicae commemoratio, auct.* Paulo... Merula *etc. L. B., ap* zum Elsevirium *bibliopolam et academiae Lugdunen typis* Joannis Nicolai I. F. Dorpi I. 1604. (*Quart.*)

nyken van Jo. Fra. le Petit, *jeegenwoordig in bewaringe onder den Ontfanger* Adr. Jansz. *tot Dortrecht...*" en weer van den 2 Febr. 1606 nog duidelijker aldus: » *Is gehandelt met* Louis Elsevier *den ouden tot Leyden, ende synen zoon, meede genaemt* Louis Elsevier, *den jongen, in den Hage, dat se uit handen...*"

Het zijn enkel deze opmerkingen, die ik van de Lodewijk's Elzevier heb kunnen mededeelen, zonder te dien behoeve een eigen' opzettelijk en omslagtig onderzoek in te stellen, maar die, hoe gering zij dan ook mogen schijnen te zijn, evenwel zullen waar maken, hetgene ik boven omtrent den staat dezer *quaestie*, en de verwarringen daaromtrent heerschende, heb gezegd. Ik zou juist niet op de gedachte zijn gekomen, om daarvan in een Tijdschrift voor Utrechtsche zaken gebruik te maken, ware ik niet onlangs bekend geworden met eene omstandigheid, die mij daartoe, zoo het mij voorkomt, eenige aanleiding heeft mogen geven.

In de boven aangehaalde woorden van Beuchot wordt mede melding gemaakt van een' Joost of Just, die een zoon van Lodewijk, den oudsten van dien naam, zou zijn geweest, en zijnen vader in deszelfs beroep van boekverkooper *niet* zou hebben opgevolgd. Men vergelijke nu hiermede de volgende posten uit de Stadskameraars-rekeningen (1):

1603—1604. Item, Joost Elzevier, boekverkoper, deser stad borger, *in betalinghe van verscheidene boeken ende* Opera, *die hy in de stad-bibliotheek aen de opzigters gelevert heeft, 128 L. 14 sc.*

(1) Die mij door Jonkheer Mr. A. M. C. van Asch van Wijk, zijn medegedeeld, hetwelk te verzwijgen ik geene behoefte gevoel. Ik ben dezen Heer meer aanteekeningen van dien aard verschuldigd. Hij ontvange voor dat al in deze mijnen besten dank.

1604—1605. *Item*, Joost Elzevier, *boekvercope*
vande Opera Senecae *by de Gecomm*
teerden ende Scholarchen der stadt,
behoeve derselver stadt, *van hem geco*
10 L. 10 sc.

1606—1607. *Item*, Joost Elzevier, *vande* Ope
Bellarmini, *van hem gecoft ende in*
Bibliotheek S. Jans *gelevert*, *8 L. 6 sc*

en men zal, zonder verdere herinnering van mijne zijde ook hieruit zien, dat de berigten omtrent de eers Elzeviers, tot hiertoe bekend staande, wijzigingen di nen te ondergaan, alvorens men aan eene verdere nee schakeling der leden van dit geslacht zal mogen denke en dat er nog onbekende daadzaken zullen moeten wo den opgespoord, om daarmede in deze eenen zeke grond te helpen leggen. Onder de bestaande omstand heden, kan ik hierin verder niets doen, en meen in opzigt met het gezegde te kunnen volstaan.

Nog staat bekend in de geschiedenis van Utrecht Pieter Elzevier, die mede boekverkooper was, da benevens aanzienlijke ambten, als dat van Raad, Sch pen en Thesaurier, heeft bekleed, en in 1684 uit regering is verlaten. Maar, wat van hem zou kunn gezegd worden, is van een te speciaal belang, dan ik zulks geschikt achte, om hier breeder te worden u eengezet. J. J. Dodt van Flensbu

---

REKENINGEN
VAN
KERKELIJKE EN WERELDELIJKE BESTUR

Rekeningen van kerkelijke en wereldelijke bestur

bezitten uit den aard der zaak, als historische bewijsmiddelen, hoedanigheden, die hun, in zekeren zin, zelfs eenen voorrang geven boven charters, resolutien en andere bescheiden van dien aard. Niet, dat zij de zaken, die zij behelzen, sekerder of stelliger zouden bewijzen, maar omdat zij de *res factae* meer in derzelver wording daarstellen, en, als het ware, doen zien ontstaan. Derzelver belang is dan ook genoegzaam gebleken, eensdeels uit den ijver, waarmede mannen, wier doen in zulke dingen wel mag in aanmerking komen, zich veronledigd hebben, om zoodanige rekeningen op te sporen, uit te pluisen, en voor de beoefenaars der geschiedenis beschikbaar te stellen, anderen deels, uit de uitkomsten, die door deze pogingen in der daad zijn verkregen. Welken schat van zaken, om maar iets als voorbeeld te noemen, bevatten niet in deze de *Arnhemsche Oudheden* en soortgelijke werken van van Hasselt, voor de geschiedenis der beschaving van den tijd en de plaats, waarover zij loopen!

Maar, jammer genoeg, en men kan het niet zonder ianig verdriet gewaar worden, dat in onze dagen zoo menig werk in het licht verschijnt, dat zich het aanzien geeft van eene geschiedenis der beschaving, der kunsten, der handwerken, of iets diergelijks te behelzen, en hetwelk, door eene ergerlijke verwaarloozing der uitkomsten van reeds gedane en door den druk gemeen gemaakte nasporingen, soms dingen voor goede waar uitvent, die door een' enkelen blik te werpen, in werken, eene halve eeuw te voren, in hetzelve land uitgekomen, als geheel ondeugdzaam zouden moeten worden aangemerkt. Wat baat al het opsporen, indien er van het opgespoorde zulk een gebruik wordt gemaakt.

Door Zijn WelEerw., den Heer Pastoor Werk
ven, die mij met telkens nieuwe hartelijkheid blijft
jegenen, ben ik in de gelegenheid gesteld, eene r
van kerkelijke rekeningen, *computus ecclesiastici*, g
men die, althans in de vijftiende en zestiende e
noemde, te kunnen lezen en uitpluizen. Sommige
dezelve behelzen zulk eene massa van belangrijke, r
onbekende daadzaken, dat ik niet aarzel, noch gaarn
heb, om dezelve in haar geheel te doen afdrukken,
zijnde, mijns oordeels, de vorm, als zoodanig, ook
deze als bij andere historische oorkonden, vaak een go
geheel niet te veronachtzamen bewijsmiddel, iets, hetge
in onzen tijd, alweer te weinig wordt behartigd.
andere van deze rekeningen is het aldus niet gele
De massa der daarin besloten, voor geschiedenis bela
rijke daadzaken, staat tot den omvang van dezelven
eene minder gunstige verhouding, en van deze heeft
mij doelmatig toegeschenen, er het belangrijke uit
excerperen, en dezelve aldus en voor zoo verre,
kennis van desbelanghebbende te brengen.

Voor een en ander heb ik, tot mijne meeste vold
ning, eene gelegenheid ter mededeeling gevonden. T
wijl ik namelijk de eerstgenoemde *computus* in mijn *A*
chief kan nederleggen, biedt zich door dit Tijdsch
eene geschikte, ook voor mij gemakkelijke, gelegenh
aan, om de bedoelde excerpten uit de vergetelheid
brengen; waarbij ik tevens het voordeel heb, om nu
dan, hier en daar, eene aanteekening te kunnen bijv
gen, eene opmerking te kunnen maken, die men voor
hoofdzaak mag aanzien, waar en wanneer, hetgeen
betreffen, mogt bevonden worden, al te onbeduide
of deszelfs waarde te betrekkelijk te zijn.

I. UIT DE REKENINGHE VAN *TAKO VAN MONTZIMA*, ALS BAILLIU VAN DEN PROOST, VAN ST. JAN TE UTRECHT, *BUCHO VAN MONTZIMA* (1), ZIJNEN BROEDER, 1569 EN VOLG. JAREN.

1568—1569. Item, die *orealen* (choralen) v. S. Jan van wegen des voorn. proost, voordat zy een bisschop alle jaar maken tot Sint Nicolaas, 14 st.

——— Item, die sangers, die het nye jaer singen byde straet, 18 st.

——— Item, Petyt Jan, sangmeester vande Buurkerk voor zyn nywe jaer, 1 gl. 1 st.

——— Item, die roermaker, van dat hy mynsheren roeren schoongemaeot heeft, met vier dobbele haecken, 4 gl.

——— Item, betaelt van een glas met het wapen daerin, tot den Domdekens, voor mynhere den proost, 50 st.

——— Item, van een glas (2) mettet wapen daerin tot Karel den cleermaker, 50 st.

——— Item, betaelt Pieter Costers, van dat

(1) Bucho, Folcard, Tako van Montzima, gebroeders, neven van Viglius, stonden alle drie, vooral de beide eerste, te Utrecht, in aanzienelijke kerkelijke betrekkingen, allen door den invloed van hunnen oom, Bucho als Proost van St. Jan, Folkard als Deken van S. Salvator en Tako als Bailliu van zijnen broeder den Proost. Men wist, hoe Viglius over het algemeen zijnen invloed, dien hij maar al te goed kende, in deze gebruikte, hetwelk nu mede uit zijne brieven aan Jo. v. Bruhesen, door mij in het eerste en tweede deel van mijn *Archief* uitgegeven, ook bepaaldelijk met betrekking tot Utrecht regt duidelijk kan worden gezien. Tako was getrouwd met eene dochter van Ghilain Serijvers, Griffier van 't Hof van Utrecht. Men vindt in mijn genoemd *Archief*, II p. 51. sq., medegedeeld het testament van de moeder van dien Ghilain Serijvers, waarin men bijzonderheden deze familie betreffende zal ontmoeten, die tot daartoe niet bekend waren.

(2) Vele bijzonderheden, nopens Utrecht che glasschilders, uit

hy die aflaetbrieven heeft gedragen
Thamen, Cudelstert, Sevenhoven
Wilnis, 10 st.

1568—1569. Item, vande Justicie, gedaen tot Myert
den Persoen, ghenaempt Peter Joosten
soe aen den biechtvader ende scherpre
ter, met de dienaren voor montcosten,
daen ten huize vanden schout, 48 gl. 9

1569—1570. Item, aen spaede, daer men sandt
maect, om medalien te gieten, 1 gl. 10

——— Item, Reyer Cornelisz Haghen, e
huysmr., voor 6 ysere Bassen, die i
erffhuis vd. Schout v. Aemsfoert gecoft
35 gl. 5 st.

——— Item, gegeven in handen van Jan C
vo, om te bestellen in Spaengien voor
broeder Folckert, op het comptoir
Spaengien te moghen lichten, 105 gl. 9

——— Item, in den Haghe gereyst, den 7 Ju
met ons Nichten Ayta, costen 8 gl. 14

——— Item, een stuck servet lynwaet, van
ellen, 16 gl. 19 st.

——— Item, een stuck damaestwerck tot serve
ten, 18 gl. 15 st.

1570—1571. Item, Mr. Peter, die Orgelist (1), v
dat hy gespeelt op de blyde incompste v
achtthien hoeven, 6 gl. 8 st.

---

de XVI eeuw, en door hen vervaardigde geschilderde en gebak
glazen, zal men ontmoeten in mijn *Archief*, III. p. 303 en volg

(1) Van ter zijde, en tevens opzettelijk, is in onze dagen me
dan éénS gehandeld over de geschiedenis der *Orgels* hier te land
Maar de uitkomsten der pogingen in deze aangewend, konden
niet veel toe bijdragen, om de zaak der waarheid nader te bren
gen, daar men, zonder naar nieuwe, nog niet gebruikte bronne
te zoeken, zich er mede vergenoegde, om te verzamelen en zamen
stellen de berigten, die, in de reeds door den druk meer toegan

1570—1571. Item, die geburen van het oudekerkhof, tot hore Coninckfeest vande kermisse van Magdalene M., 3 gl. 2 st.

——— Item, tot Antwerpen gecoft, een half aem Spaensche wyn, 12 gl. Item, twe riemen papier, 8 gl. Item, twe broot sueckers, 7 gl. Item, een malle met haerenleer becleet, 4 gl. 12.

1571—1572. Item, Her Lochorst, vicaris van S. Jan, die voor den proest dit jaer die passie gesongen heeft, 10 st.

1572—1573. Item, Hr. Will. v. Amerongen, Vicaris St. Jans, die die passie gesongen heeft dit jaer voor den proest, 10 st.

——— Item, in de reys van Vrieslandt, ende ick gevangen wierdt (1), soe aen verteerde costen tot Amersfoort, ende my benomen wierdt etc., 6 gl.

---

kelijk gemaakte bescheiden desaangaande verspreid lagen, zonder nogthans ook van deze zoo partij te trekken, als wel had kunnen geschieden. Wat althans Utrecht aangaat, zoo laat zich oorkondelijk bewijzen, dat alle collegiale zoo wel als parochiale kerken in de vierdiende en vroeg in de vijftiende eeuw, hare orgels hebben gehad, ja zelfs, dat genoegzaam elk gesticht van de mindere geestelijkheid, althans in de eerste helft der volgende eeuw, met een orgel, van welken omvang dan ook, is voorzien geweest.

(1) Viglius spreekt van deze gebeurtenis op meer dan eene plaats. In eenen brief aan Hopper, gedagt. Brux, 18 Aug. 1573. (Bij Hoynck v. P. I. bldz. 757) schrijft hij:

„ *Tako, nepos meus in Frisiam proficisci volens, in praedones quosdam incidit, nimisque magna pro ejus redemtione, quam commode praestare possimus, exigitur summa.*"

En in eenen anderen, van 1575, Sept. 15, (Hoynck v. P. ib. bldz. 847) aan denzelfden Hopper, klaagt hij over het rantsoen, waartoe hij had moeten de hand reiken, in dezer voege:

„ *Takonem quoque meum, qui infeliciter in hostium manus incidit, aliquot millibus redemisse coactus sum, vix ut amplius, quo collegium meum apud Lovanium et hospitale in Zwichem, quod superioribus annis fundavi, sustinere queam, suppetat.*"

Zie verder Hoynck v. P. l. l. I. bldz. 363, nota 29.

J. J. Dodt van Flensburg.

DE PRINSEN *JOAN WILLEM FRISO* EN DESZEL ZOON *WILLEM KAREL HENDRIK FRISO*, IN 170 EN 1727, STUDENTEN AAN DE UTRECHTSCHE HOOGESCHOOL.

Geextraheert uit de Vroedschaps resolutien.

Lunae, 22 Augustus 1701.

Op het geproponeerde, door den Heere Borgermeeste Haak de Jong, dat den Heere Prince van Nassau (*) Erfstadthouder van Vrieslandt en Stadt ende Lande in deze stadt was gekomen, van intentie om ter oorsak van de studien als andersints enigen tydt alhier te verblyven. Heeft de Vroedtschap na deliberatie eenpari goedtgevonden ende verstaan, dat Hooggemelte Heer Prince van Nassau etc. door de Heere Borgermeesteren ende twee Raiden, met den Secretaris van de Politie wegens Borgerm^rs. ende Vroedtschap deser stadt zal wor den gecomplimenteert ende verwellekomt.

Lunae, 29 Augustus.

Rapporteerde de Heer Eerste Borgermeester Haa de Jong, dat Zyn Ed. (de Heer Borgerm^r. Lidt d Jende uit de stadt zynde) ingevolge van de resolut commissoriael van den XXIII^en deses met de Heeren Ou Borgermeesteren Zypesteyn ende van der Nypoort Casembroot Heere van Ter Moere ende den Secre taris Harscamp, zig begeven hadden naa het logi ment van den Heere Prince van Nassau Erfstadthoude van Vrieslandt ende Stadt ende Lande etc., ende Zyn Hoogheydt uyt den naam van Burgermeesteren end Vroedtschap deser stadt hadden gecomplimenteert, end verwellekomt, ende naadat by Hoogstgemelte zyne Hoog heydt met alle beleefdtheydt ende vriendelykheydt ware ontfangen, ende bejegendt, wederom met alle tekene van affectie ende vriendtschap zyn gedimitteert ende uyt gebragt. Waarop gedelibereert zynde, heeft de Vroedt schap welgemelte Heeren Borgermeesteren ende Ge com^den. voor derzelver genome moeite bedankt.

Lunae, den 29 January 1703.

Op het geproponeerde door de Heeren Burgemeeste

(*) Joan Willem Friso.

ren, heeft de Vroedschap goedgevonden ende verstaan, dat vermits Zyn Hoogheid den Heere Prince van Nassau Erfstadthouder van Vrieslandt op huyden van hier staat te vertrekken, welgem^te. Zyne Hoogheid door de Heeren Burge^mrn., twee oudste Raden ende den Secretaris van de Politie, wegens de Vroetschap zal werden gevaledicoert, ende alle heyl en voorspoedt toegewenst.

15 September 1727.

Is ontvangen en gelezen eene Missive van Haere Hoogheit Mevrouwe de Princesse Douariere van Oranje, aan Haer Ed. Achtb. geschreven Zoestdyk den XI September 1727, daerby aen Haer Ed. Achtb. in zeer beleefde en vriendelyke termen kennisse gevende, dat Haer Hoogheits zoon (*), den Prince van Oranje en Nassau, Stathouder van Gelderland, Erfstathouder van Vrieslandt, Stadt en Lande, etc. met haere bewilligingh, tot voortzettinge van zyne studien, geresolveert was de academie alhier te bezoeken en te frequenteren, en nu met het einde van deze academische vacantie, daertoe, herwaerts te vertrekken, hopende dat de komste van Hooggedachten Prince, en deszelfs verblyf binnen deze stadt, met het voorsz. oogmerk, aen Haer Ed. Achtb. niet onaengenaem zal wezen, en denzelven wel zullen willen begunstigen met haere protectie: waerop gedelibereert zynde, heeft de Vroetschap voorsz. Missive en deszelfs inhoudt gehouden voor aengenaem, en verstaen, dat dezelve in officieuse en beleefde termen zal worden beantwoort en gerescribeert.

Vervolgens door de Heeren Burgem^rn. ter vergaderinge voorgebragt zynde dat Zyne Hoogheit den Prince van Oranje en Nassau etc. deze weeke alhier stonde te arriveren, en daerop gelezen zynde de retroacta van den jaere 1701, 1702 en 1703 geobserveert in gelyken gevallen omtrent zyn Hoogheits Heer Vader, heeft de Vroedschap, na deliberatie, eenparigh goetgevonden en verstaen, dat Hooggemelte Heer Prince van Oranje en Nassau etc. door de Heeren Burgemeesteren en twee oudste Raden met den Secretaris van de Politie, wegens

(*) Willem Karel Hendrik Friso, geboren te Leeuwarden den 1 September 1711.

Burgem^rs^. en Vroedschap dezer stadt, zal worden
complimenteert en verwellekomt.

Op de vrage dezen aengaende gedaen, wegens
Heer Brigadier Jonkheer, Commandeur van 't gu
nisoen alhier, is goetgevonden dat aen den Heere Pri
van Oranje en Nassau, by deszelfs komste alhier zul
worden gegeven twee schiltwachten voor *deszelfs log*
ment zoo als voor dezen aen zyn Heer vader is geschie

29 September 1727.

Rapporteerden de Heeren Burgemeesteren, dat Ha
Ed. ingevolge de Resolutie commissoriael van den 1
Septemb. 1727 met de Heeren Oudt Burgem^r^. v
Hattingh en de Milan Visconti oudste Raden,
den Secretaris Harscamp, haer op voorleden Vryd
den 26^a^ dezer begeven hadden naer het logement
den Heere Prince van Oranje en Nassau, stathouder
Gelderlandt, van Vrieslandt en Stadt en Lande, etc.
en zyne Hoogheit uit den naem van Burgemeesteren
Vroedschap dezer stadt, hadden gecomplimenteert
verwellekomt, ook nadat by Hoogstgem^te^. zyne Hoog
met alle beleeftheit en vriendelykheit waren ontfang
beantwoort en bejegent, en ook ter middaghmael wa
onthaelt, vervolgens weder met alle tekenen van eere
vriendschap waren uitgeleide gedaen. Waerop gedeli
reert zynde, heeft de Vroedschap de welgem^te^. Hee
Burgemeesteren en Gecommitteerden voor derzelver
nomen moeite en gedane Rapport bedankt.

26 July 1729.

De Heer Burgemeester van Voorst heeft ter ver
deringh bekendt gemaekt, dat de Heer van Lynd
tot de Park, Gouverneur van Zyn Hoogheidt
Heere Prince van Orange en Nassau, Stadthouder
Gelderlandt, van Vrieslandt en Stadt en Lande etc.
aan Zyn Ed. hadde genotificeert, dat Hoogstgemelde
Hoogheidt zyne studien op de Academie alhier voltr
ken hebbende, na een verblyff van by de twee jaer
op aenstaende zondagh van hier stondt te vertrekk
waerop de Vroedschap heeft goedtgevonden te verzoe
en committeren de Heeren Burgemeester van Voo
en (vermits de Heer Burgemeester van Zoestdyk ab
uit de stadt is) de drie oudste presente Raeden, de H

ren de Milan Visconti, van Bronkhorst en Ormea, met den Secretaris Harscamp, omme Hoogstgemelte zyn Hoogheidt wegens de Vroedschap te gaen valediceren en alle heil en voorspoedt toe te wenschen.

1 Augustus 1729.

Rapporteerde de Heer Burgemeester van Voorst, dat Zyn Ed. ingevolge van de Resolutie commissoriael van den 26^{en} July 1729, met de Heeren de Milan Visconti, van Bronkhorst en Ormea, met den Secretaris Harscamp, op Woensdag den 27^{en} dito, Haer hadden begeven naer het Logement van den Heere Prince van Orange en Nassau, Stadthouder van Gelderlandt, van Vrieslandt en van Stadt en Landen etc. etc. ende welgemelte zyn Hoogheidt uit den naem van Haer Ed. Achtb. met de complimenten daertoe passende, hadden gevalediceert, en alle geluk en voorspoedt aen Zyn Hoogheidt, ook op de reize hadden toegewenscht, dat zy Heeren Gecomm$^{dens.}$ door Hoogstgemelte Zyn Hoogheidt met alle beleeftheidt en vrindelykheidt tot voor de deur waeren gerecipeert, in de Audientiezaal geleidt, op armstoelen hadden gezeten: dat ook Haar Ed. compliment door Zyn Hoogheidt met alle beleeftheidt en veele expressien van toegenegentheidt was beantwoordt: en zy Heeren Gecomm$^{dens.}$ vervolgens ook weder met alle teekenen van Eer waren gedimitteert en uitgeleide gedaen. Al 't welke de Vroedschap voor aengenaem Haer heeft laten welgevallen. En Zyn de Heer Burgemeester en Gecomm$^{dens.}$ voorgemeldt, voor derzelver genomen moeite en gedaen Rapport bedankt.

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 27sten September 1841.

Kantoor	Waardpoort.	9	Stuks.
»	Wittevrouwenpoort.	89	»
»	Catharijnepoort.	206	»
»	Tolsteegpoort.	32	»
»	Roodebrug.	65	»
»	Vaartschen Rijn.	45	»
»	Ridderschapsvaart.	90	»
	te zamen	498	Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand SEPTEMBER 1841,

GEHAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100DEN.				WIJSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur	9 ur		
1	763	764	765	766	157	17	17,	13	z.	Bewolkt.
2	764	765	762	762	18,	19,	20	15,	z. o.	idem.
3	760	759	758	756	17,	21,	23,	19,	z.	Helder.
4	756	757	757	758	17,	18,	17	12	z. w.	Konigz. betrokken
5	761	761	761	760	11,	14,	13,	10,	w.	Bewolkt.
6	758	758	757	758	12,	14	14,	10	n. w.	Idem.
7	760	760	759	757	12,	14,	16,	12,	idem.	idem.
8	758	759	761	764	16,	17,	18,	13,	w.	idem.
9	767	768	768	768	16	18,	18,	16,	idem.	idem.
10	767	767	766	767	19,	21,	21,	16,	idem.	idem.
11	767	768	768	768	19,	23,	26	18,	z. o.	Iets bewolkt.
12	768	767	766	766	21	23,	23	17,	o.	Helder.
13	767	766	765	766	18,	21,	21,	16,	z. o.	idem.
14	765	764	763	761	18,	21	22,	18,	o.	idem.
15	763	763	762	762	19,	21,	21,	18,	z. o.	idem.
16	762	762	761	762	17,	21,	21	17,	idem	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100D.				WINDSTREEK 's MIDD. tot 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
17	763	762	762	762	17₃	18₄	18₄	16₄	N.N.O.	Bewolkt.
18	762	761	762	763	12₈	20	19₀	15₂	N. O.	idem.
19	766	766	766	767	16₇	16₄	19	14₃	idem.	Betrokken.
20	769	769	769	769	12₅	18₇	16₆	10₃	O.	Helder.
21	767	766	764	765	11₈	20	17₃	11	idem.	idem.
22	758	758	758	758	12	18₇	16₀	12₆	z.z.w.	Betrokken.
23	758	757	757	757	14	17₃	16	12₀	idem.	idem.
24	756	756	756	757	12₃	15₀	16₃	11	idem.	idem.
25	754	755	755	756	14₅	16₀	16₆	12₆	idem.	idem.
26	755	754	754	755	14₃	16	16₄	11₃	z. w.	Bewolkt.
27	755	754	754	757	14₄	15₆	13₆	11₄	idem.	idem.
28	755	753	752	751	13₀	13₉	13₄	14₆	z.	Betrokken.
29	749	750	752	754	17	18₆	18₆	14₄	z. w.	Bewolkt.
30	748	748	749	750	15₇	19₆	19₇	15₃	idem.	idem.
	761₄	761₅	761₄	761₆	15,6	17₇	17₉₀	13₈₄	GEMIDDELDE WAARNEMING	
2	763₀	764₃	764₄	764₉	17₉₁	20₃₇	20₉₃	16₀₂	Van den 1st. tot den 10e.	
3	755₅	755₁	755₁	755₃	15₉₃	16₄₀	16₇₁	12₄₉	— — 10en. — — 21e.	
									— — 20st. — — 30st.	
	760₇	760₅	760₃	760₃	15₉₀	18₁₈	18₅₁	14₁₈		

8 's morgens, 's middags en 's avonds regen.
9 's morgens regen.
10 's avonds regen.
16 's nachts onweder, 's morgens en 's avonds regen.
18 's morgens mistig.
19 idem, idem.
22 's namiddags regen.
23 idem, idem.
24 's morgens idem.
25 's morgens en 's namiddags regen.
27 's namiddags wind en regen.
28 regen en wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 760,6, Thermometer 16,47.

September 1841.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWEL
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der P
Utrecht.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	O
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.				
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.
UTRECHT.	72	73	6	7	1	2	3	27	»	46
AMERSFOORT.	13	17	2	1	»	1	1	11	»	19
RHENEN.	11	4	»	»	»	2	»	1	»	[illegible]
WIJK bij DUURSTEDE.	6	2	»	»	»	»	»	2	»	[illegible]
MONTFOORT.	2	1	»	»	»	»	»	»	»	[illegible]
IJSSELSTEIN.	3	9	»	»	»	»	2	»	»	[illegible]

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder
1	September 1841.	4 el
15	——— ———	4 —
30	——— ———	4 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND SEPTEMBER 1841.

GEBORENEN

op

den 1 September.

Hendrika Henrietta, D. van Barend Zonnenberg.

Petrus Adrianus, Z. van Johannes Gerardus Wolff.

den 2 September.

Johanna Hendrika, D. van Matthijs van der Pluijm.

Johann Gerhard, Z. van Theodor Gerhard Reintjes.

Maria Sophia, D. van Gerardus Johannes Soeterik.

Johannes Hendrikus, Z. van Hendrik Kolting.

Johannes, Z. van Daniel Stuivenberg.

den 3 September.

Baltus Abraham, Z. van Baltus Winterberg.

Gerardus, Z. van Gerrit de Groot.

Theresia, D. van Nicolaus Janssens.

Jan, Z. van Antonius Uijterwaal.

Jan, Z. van Jan van der Grift.

Ludovicus Anthonius, Z. van Willem Vernooij.

den 4 September.

Dirkje Clasina, D. van Gijsbertus Kampers.

Coenraad, Z. van Gerrit Jacob Wernert.

Gerritje, D. van Dirk Mulhof.

Jannette, D. van Adrianus v. Beem.

Johanna Maria, D. van Arend van Stijnvoort.

Marinus, Z. van Johannes van der Linden.

Henriette Gijsbertina, D. van Hendrik Gijsbert Knoops.

den 5 September.

Hendrika Alida, D. van Jan Visser.

Gijsbert Christiaan, Z. van Abraham Hermanus de Rooij.

Hendrik Jan Léonard, Z. van Ernst Louis Glinderman.

Catharina Elisabeth, D. van Jacobus van der Werf.

Christina Wilhelmina, D. van Adrianus Jacobus Verhoeff.

Cornelis Bernardus, Z. van Hendrikus Antonius van Baren.

Jan, Z. van Jan Prijs.

den 6 September.

Anthonie, Z. van Anthonie van Maanen.

Christina Everarda Elisabeth, D. van Cornelis Quint.

Hendrik, Z. van Hendrik van Straalen.

den 7 September.

Anthonio, Z. van Hermanus Koot.
Wilhelmina Johanna, D. van Willem Sparenburg.
Marrigje, D. van Geurt Steenbeek.
Johanna Elizabeth, D. van Arnoldus van Broekhuijzen.

den 8 September.

Johannes, Z. van Johannes van Maurik.
Hermanus Jacobus, Z. van Lambertus Mandersloot.
Jan, Z. van Hendrik Lucas.

den 9 September.

Johanna Christina, D. van Jacobus Christijaan Eijnthoven.
Johannes Lambertus, Z. van Jacobus Koster.
Petronella, D. van Driekes Bos.

den 10 September.

Anthonie, Z. van Anthonij Voerman.
Johanna Maria, D. van Jan Antonij Wagenaar.
Cornelis Richardus, Z. van Hendrik van der Biezen.

den 11 September.

Dirk, Z. van Johannes Anselmus Eggelaar.
Johannes, Z. v. Johannes Stroenk.

den 12 September.

Johannes Wilhelmus, Z. van Jan Drinkenburg.
Neeltje Johanna, D. van Gerrit Hak.
Johanna Paulina, D. van Anthonij Okhuijse.
Hendrik Abraham, Z. van ham Hendrik Winter.
Jannetje, D. van Barthol Eijkelenstam.
Maria Elisabeth, D. van Joh van der Lugt.

den 13 Septembe

Louisa Christina Sophia, D. Johannes Christiaan Brink
Hendrik Johannes en Geertr Z. en D. van Anthonie Balgooij.
Dirk, Z. van Johan Wi Waltz.

den 14 Septembe

Frans, Z. van Pieter Brak
Adrianus, Z. van Jacobus Bilt.

den 15 Septembe

Hendrikus, Z. van Joanne helmus de Mari.
Elisabeth Maria, D. van Gijs Ivo.
Jan, Z. van Hendrikus va
Petronella, D. van Cornel der Steen.
Gerrigje, D. van Anthonij Ulm.
Johannes Hendrik, Z. van drik George Bijstra.
Paulus Franciscus Stephan gustinus, Z. van Nicola annes Maassen.
Duifje, D. van Willem Va
Willem, Z. van Willem d
Maria, D. van Hubertus Us van Munster.

den 16 *September.*

Jansje Hendrika, D. van Gerrit van Beusekom.

Willem Martinus, Z. van Wilhelmus Jansen.

Elisabeth Maria, D. van Adolf Adrianus van Leeuwen.

den 17 *September.*

Cornelis Bernardus, Z. van Jan Willem Tienhoven.

Willem Johannes, Z. van Arnoldus Engel.

den 19 *September.*

Elisabeth Hendrika Maria, D van Heinrich George Naumann.

Jacobus, Z. van Jacobus Kuneken.

Hendrik, Z. van Hendrik Diefenbach.

Marigje, D. van Theodorus van den Broek.

den 20 *September.*

Anthonie, Z. van Godefridus van Dort.

Johannes, Z. van Hermanus Kamperdijk.

Cornelis Antonius, Z. van Cornelius Joannes Verbon.

Margaretha Hendrika, D. van Hermanus Johannes Kelfkens.

den 21 *September.*

Johannes, Z. van Gerrit Paauw.

Georgetta Louisa Sophia Secunda, D. v. Lodewijk Gerhard Visscher.

Adrianus, Z. van Jan van Groeningen.

Wilhelmus Johannes Nicolaus, Z. van Petrus Hendricus Haanebrink.

Elisabeth, D. van Wilhelmus Jacobs.

Gerardus, Z. van Pieter Alexis Coté.

den 22 *September.*

Johanna Christina Aletta Sophia, D. van Johannes Rijsenbach.

Jacob Cornelis Wilhelm, Z. van Wilhelm Jungmann.

Elisabeth Maria, D. van Casper Verhoef.

Cornelis Willebrordus, Z. van Theodorus Leonardus van Rijn.

Johannes, Z. van Gerrit Hageman.

den 23 *September.*

Margaretha, D. van Wilhelmus Kragten.

Gijsbertus, Z. van Johannes van de Vooren.

Johannes Theodorus, Z. van Petrus Etmans.

Margaretha, D. van Abraham de Bruin.

Harm, Z. van Jan Smit Tjabring.

Agnes Catharina, D. van Bernardus Johannes Lautenslager.

den 24 *September.*

Catharina, D. van Wilhelm Schumacher.

Maria, D. van Peter van der Steen.

Jan, Z. van Gerrit de Kok.

Johannes, Z. van Dirk van der Mars.

Karel Ferdinant Gustaaf, Z. van Antonie Cornelis van Woerden.

den 25 September.

Elisabeth Antoinette, D. van Albertus Gerardus Luca.

Hendrik Arnoldus, Z. van Hendrik de Kievid.

Johannes Josephus Hermanus, Z. van Hermanus Beijer.

Geertruida, D. van Adrianus van den Ham.

Eleonora Cecilia, D. van Arnoud Gerard Joost Baron Taets van Amerongen.

den 26 September.

Elisabeth, D. van Pieter van Veenendaal.

Hendrika Maria, D. van Mathijs Ampts.

Anna Bernhardina, D. van Barthold Frans Johan Anne Baron van Verschuer.

Anthonia Johanna, D. van Gerardus Jacobs.

Dirk Abraham, Z. van Willem Jacob van der Burg.

den 27 September.

Willemina, D. van Anthonij Viergever.

Petronella, D. van Jacobus Bos.

Suzanna Maria Sophia, D. van Johannes Jacobus Verhoeff.

Michaël Hermanus, Z. van Hermanus Maarschalkerweerd.

Adriana Maria, D. van Gerr der Sneij.

Petrus Johannes, Z. van W van Leeuwen.

den 28 Septembe

Anna Wilhelmina, D. van A Nahuijsen.

Agatha Sophia Cornelia, D Jan Sieleman.

Janetta Maria, D. van Co Everardus Mulder.

den 29 Septemb

Theodorus Cornelis, Z. va chior van Rooijen.

Berendina Catharina Ann van Johannes Jeekel.

den 30 Septemb

Johannes Jacobus, Z. va manus van Beurden.

Helena Sophia, D. van I van Casteel.

Wilhelmina, D. van Wo Buuren.

Geertruida Cornelia, D. Lambertus Sauman.

Johanna, D. van Gerard huijsen.

Adriana Aardina, D. van Wildschut.

Lidewina Verginie, D. Libosan.

Jacoba, D. van Christian Teems.

GEBORENEN 145, waaronder 13 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 1 *September.*

Johannes Gerardus de Boer en Susanna Sara Eversen.

Wilhelmus Kreuger en Uleken Bronius.

Jean Bex en Willemina Johanna Methorst.

den 8 *September.*

Willem Carel Philip Schrijver en Temmigje Buijen.

Antonie Straatman en Naatje van Horsen.

Willem van Arnhem en Magdalena Cornelia Maria van Dillen.

Evert Legerweij en Jantje van Eck.

Baltus Vermeulen en Neeltje van Ingen.

den 15 *September.*

Jacob van Olpen en Petronella Visser.

Johannes Gijsbertus Straatman en Aalbertje Cornelissen.

Johannes van der Karst en Johanna de Swart.

Leendert van der Horst, weduwn., en Claasje van Hoorn.

Joannes van den Brink en Barbera Zuijdam.

den 16 *September.*

Theodorus Bussingh de Vries en Anna Cornelia Regina Kuiperi.

den 22 *September.*

Theodorus van Hal en Adriana van Eijck.

Hendrikus Schut en Johanna van Oorschot.

Hermanus Daniel Beussen, weduwn. en Gerarda van Beek.

Wilhelm Anton Rudolph en Hendrikje van der Velden.

Hendrik Hermanus de Lacosine en Antonia de Ruijter, weduwe.

Jacobus Franciscus Millecam, weduwn. en Zibilla Gielen.

den 29 *September.*

Hendrik Smit en Cornelia van der Schaft.

Pieter de Bie en Anthonia Willemina Heetveld.

Gijsbertus Tetenburg en Willemijntje de Haan.

Johannes Faddegon, wodawn. en Geertruij Hendrikse, wed.

Nicolaas Tromp en Katharina Peperkamp.

Adriaan Eliza van Dam en Annetta Constance Hofmann.

den 30 *September.*

Eduard Andreas Cornelis Seignette en Cornelia Antonia 't Hoen.

TE ZAMEN 27 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 2 September.

Wilhelmina Schreutelkamp, 7 m., Zuilesteeg.

den 3 September.

Jan Marinus, 6 j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 4 September.

Annetje Molenaar, huisvr. van Hendrik Koolhouwer, 82 j., achter het Vleeschhuis.

Wilhelmus Roelandus Vermeulen, 5 m., Kortademstraat.

Johanna Verbeul, 2 j. en 8 M., Zonstraat.

den 5 September.

Aaltje Jacobson, huisvr. van Elias ner Meiër Hilsom, 35 j., Buurkerkhof.

Wichgart ten Haven, 11 j. en 7 m., Gereformeerd burger weeshuis.

Elisabeth van Zijl, 3 w., Abstede.

den 6 September.

Anthonia Kok, ongeh., 80 j., Nieuwe Kamp.

Dirk van Rooijen, 52 j., Lange Nieuwstraat.

Gerrit Anthonie Reijne, 32 j., Voorstraat.

den 7 September.

Johan Reinhard Seilberger, 75 j., Pieterstraat.

Johann van Bijleveld, 54 j., Zalestraat.

Johannes Preuniger, 73 j., straat.

den 8 September

Hendrik Koelman, 4 w., derhofstad.

Johanna Hendrika van der Pl 6 d., buiten de Tolst.po

den 9 September

Johanna van Tuuren, 1 j m., Molensteeg.

den 10 Septembe

Marianne Adriana Picard, achter het Vleeschhuis.

Catharina Servaas, 11 m., straat.

Johanna Christina Eijnth 1 d., aan de Wittevr.

den 11 Septembe

Gerardus van Peer, circa gem. den Ouden Rhijn.

Maria Brouwer, huisvr. v hannes Franke, 77 j., poort.

Wouter Liberis, 26 j., taal.

den 12 Septembe

Levenloos aangegeven Docht Johannes Kipp, Vuilesl

Hendrika Debbets, weduw Hieronimus Lambertus Ro 74 j., Strootsteeg.

Jacob Pruije, ongeh., 28 j. ten de Weerd.

den 13 *September.*

Janna van der Heij, huisvr. van Dirk van Eeden, 78 j., Zalestraat.

Petronella Westerhout, huisvr. v. Jan Wijnand Cornelis de Man, 39 j., Loefbergmakerstraat.

Vrouwe Ida Wilhelmina v. Ercklens, wed. Mr. Willem Gerard Joseph van Baerle, 76 j., N. gracht.

den 14 *September.*

Dirk de Visser, 6 m., Neude.

Johannes Flantua, 1 j. en 6 m., Zandstraat.

Hubertus Jacobus Eijtinger, 1 j. en 1 m., achter het Vleeschhuis.

Wilhelmina Harderwijk, 3 m., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Monrooij, Korte Viesteeg.

Francina Barbara Borra, huisvr. van Johannes Monrooij, 30 j., Korte Viesteeg.

den 16 *September.*

Alida Anthonia Houtsagers, 17 j., Veerstraat.

Wijnand Koster, 25 j., Hospitaal.

Cornelis van Vogelpoel, 5 j., Watersteeg.

Christina Franken, huisvr. van Pieter Borra, 59 j., Vischmarkt.

den 17 *September.*

Hermanus Iseger, 21 j., achter het Vleeschhuis.

Jacobus Pieter Massee, 5 j., Groenesteeg, wijk C.

Christina van Breeveld, wed. Jan Lamie, 42 j., Varkenmarkt.

Jacoba Moerbeek, ongeh., 19 j., Koestraat.

den 18 *September.*

Elisabeth Groenewoud, 28 j., Brandsteeg.

Jan Post, Generaal Maj. der kavalerie, 63 j., buiten de Wittevr. poort.

Johanna den Breën, 8 j. 6 m., Molensteeg, wijk H.

Gerrit Johannes van Welbergen, 7 w., Lijnmarkt.

den 19 *September.*

Louisa Johanna Larive, 4 j., Vreeburg.

Johanna Cornelia van Brink, 7 m., Sint Annastraat.

Johanna Berck, 1 j. en 6 m., Veerstraat.

Frederik Marce, 40 j., buiten de Catharijne poort.

den 20 *September.*

Maria van Munster, 5 d., buit. de Wittevrouwe poort.

den 21 *September.*

Gerrit Morel, 63 j., Jansbrug.

Maria Geesing, 44 j., Sint Jacobiesteeg.

Teunis Tellingen, 20 j., Hospitaal.

Clazina Helena de Gee, 4 w., Willemskazerne.

Franciscus Josephus Schip, 51 j., ABCstraat.

den 23 September.

Elisabeth Janson, 11 w., Molensteeg, wijk II.

Hendrina Verweij, huisvr. van Dirk van der Vooren, 59 j., buiten Tolsteeg.

Elisabeth de Rijk, 7 w., buiten de Catharijnepoort.

Jacobus Waal, 3 m., Zakkendragersteeg.

Catharina Coolen, 34 j., Achterweg.

Anna Maria Ket, 11 j., Burgerw. Weeshuis.

den 24 September.

Jansje van Dort, 1 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Christiaan de Heger, 40 j., buiten de Weerd.

Gerarda Hendrika van Eck, 7 m., Molensteeg, wijk II.

Adrianus van Groot Batavé, 2 m., Paddemoesje.

den 25 September.

Pieter van den Heuvel, 5 d., Tull en 't Waal.

Cornelis Johannes van Fulpen, 1 j. en 3 m., Voorstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Willem Kiel, aan de Zilversteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van Dirk Souge, Lange Rosendaal.

Geertruij Mulder, huisvr. van Dirk Souge, 27 j., Lange Rosendaal.

den 26 September.

Alida de Wit, huisvr. van Jan Gerrit Hulleman, 27 j., Maastricht

Karel Willem Frederik Sandberg, 11 m., Predikheeren kerkhof.

Theodorus van Amerongen, 6 w. Schutterssteeg.

Hendrik Casper Koch, 4 j., Brigittestraat.

Shere Allen, 1 j., buiten Catharijnepoort.

Hermanus Johannes Boerema, j., Vrouwjuttestraat.

den 27 September.

Willem Adrianus van Wijk m., buiten de Tolsteegpoort

Cornelis van Piggelen, 1 j. m., Zwaansteeg.

Wilhelmina Clasina Pluijm, en 2 m., Hardebollestraat

Johannes Teunissen, 72 j., jerbrug.

Arie Cornelis Buijzerd, 1 1 m., buiten de Catharijn

Catharina de Klein, wed. van Hilten, 51 j., Veens

Philippus Gebhart van Dam, Westerkade.

Theodorus Johannes Burgeter, 1 j., Veenstraat.

den 28 Septembe

Grietje Pieternella van Ei 2 j. en 7 m., Willemskaz

Pieter Adolf de Kort, buiten de Tolsteegpoort.

den 29 September.

IJsbrand Wijnstok, 42 j., Zakkendragersteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Cornelis van Rossum, Vissersteeg.

Abraham Maaswinkel, 1 j. en 11 m., Kort Rozendaal.

Cornelia Gresnigt, huisvr. van Johannes Martens, buiten de Weerd.

Gerardus van Rooijen, 41 j, buiten de Weerd.

OVERLEDENEN 93.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, zijnde het Kost huis, achter voornoemd Kerkgebouw, behoorende hetzelve, wijk A, N°. 361.

N°. 4. Eene Huizinge, Erf en Grond, aan de Noo zijde van het tweede Perceel, wijk A, N°. 875. N°. 3 en 4 te zamen verkocht voor *f* 13,840.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 September 1841, door den Notaris
H. VAN OMMEREN.

Een hecht, en wel doortimmerd Huis, Erf, Grond en Plaats, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van den Springweg, wijk E, N°. 473. Verkocht voor *f* 3800.

Den 25 September 1841, door den Notaris
G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Heerenhuizinge, Erf, Grond en Tuin, binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Nieuwe Gracht, nabij de Brigittenbrug, wijk A, N°. 872, benevens Koetshuis en Stalling, daarachter in de Catharijnesteeg, Verkocht voor *f* 9,900.

N°. 2. Een ruim Kerkgebouw, van ouds genaamd de *R. K. kerk in de Catharijnesteeg*, met annexe Pastoriehuizinge en Tuin, aan de Noordzijde van het vorige Perceel, wijk A, N°. 873 en 874.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, zijnde het Kost huis, achter voornoemd Kerkgebouw, behoorende hetzelve, wijk A, N°. 361.

N°. 4. Eene Huizinge, Erf en Grond, aan de Noo zijde van het tweede Perceel, wijk A, N°. 875. N° 3 en 4 te zamen verkocht voor *f* 13,840.

Titels, omslagen en wat dies meer zij *gratis*.

Buiten inteekening zal ieder vel druks met $2^1/_2$ cent verhoogd worden.

De inteekening blijft opengesteld tot den 30 November e. k.

Een naamlijst van H. H. Inteekenaren zal voor het werk geplaatst worden, waarom men duidelijke opgave verzoekt.

Men teekent in bij alle solide Boekhandelaren binnen dit Koningrijk, alsmede bij den ondergeteekende,

M. VAN DER MONDE.

Utrecht, den 28 September 1841.

NAMEN, KWALITEITEN EN WOONPLAATSEN.	GETAL EXEMPL.

Dezelfde Uitgever is door aankoop eigenaar g
worden, van de volgende werken, welke hij o
deze reden, voor zeer verminderde prijzen *op*
aanvraag verkrijgbaar heeft gesteld:

W. T. TIMMERMAN, Bijdrage tot de geschiedenis
de Bouwkunde der middeleeuwen of handleiding tot
geschiedenis der Gothische bouworde, met twee uitsla
de platen, in groot 8vo, *in plaats van* ƒ 2,40 *voor* ƒ 1,

W. ROSCOE, Laurens de Medicis *en zijn ti*
naar het Engelsch, door Steenbergen van *Goor*, *n*
portret, gr. 8vo. *in plaats van* ƒ 3,60 *voor* . ƒ 1,6

F. L. CLARCKE, Levensgeschiedenis van Arthur W
lesley, Hertog van Wellington, met portrait, gr. 8v
in plaats van ƒ 3,00 *voor* . . . . . ƒ 1,

A. VAN DER HOOP JUNR. Van Speijk. Een wio
Fantazy, gr. 8vo. in cartonnen band, *in plaats*
ƒ 2,20 *voor* . . . . . ƒ 1,

ARNOLDI, Levens- en karakterschets van Will
Frederik, gewezen Koning der Nederlanden, gr.
met portret, *in plaats van* ƒ 1,50 *voor* . . . ƒ 0

Voorts zijn nog eenige weinige exemplaren bij
voorhanden der volgende werken:

J. A. DONNDÓRFF, Merkwaardigheden uit allerlei
tenschappen, naar het Hoogduitsch door W. Goede
8vo. . . . . ƒ

P. BODDAERT, Natuurkundige beschouwing der
ren, met gekleurde platen, gr. 8vo. . . . . ƒ

— ————, Dierkundig mengelwerk, 4to. met
kleurde platen. . . . . ƒ

F. J. TER BORGH, Beschrijving van den Reduc
tot herstelling van den ontwrichten opperarm, met
kleurde platen, gr. 8vo. . . . . ƒ

A. VAN DER HOOP, JUNR., Nicolaas, Keizer aller
sen, gr. 8vo. . . . . ƒ

— — — ——— ——, Aan de Vorsten van Eu
Dichtstuk, gr. 8vo. . . . . ƒ

— — — ——— ——, Doopspleghtigheid van des
prinsen Eersteling, gr. 8vo. *onuitgeven*. . . ƒ

— — — ——— ——, Nationaal Congres, in B
gr. 8vo. . . . . ƒ

Een nieuwe druk gaat ter pers van het uitmun
geheel uitverkocht, werkje van

Prof. G. J. WENZEL, Kunst, om gezondh
jeugdige kracht en schoonheid, in al de tijdpe
des menschelijken levens te behouden, 8vo.

DE STAD IJSSELSTEIN DOOR HET UTRECHTSCH-KLEEFSCH LEGER BELEGERD, IN DE MAAND AUGUSTUS 1482.

In weerwil van den tegenstand, dien de hevige Hoeksche partij in het ligchaam des Raads vond, had echter, zoo als reeds is opgemerkt, de staatkunde van Montfoort gezegevierd. Door zijnen invloed waren de onderhandelingen met Maximiliaan en den Bisschop afgebroken, zoodat de Utrechtschen nu zelven den handschoen in het strijdperk hadden geworpen, en hun thans niets overig bleef dan de gevolgen af te wachten, van den ongelijken strijd, die nu weldra met hevige bitterheid van de zijde hunner vijanden werd aangevangen. Voor den Burggraaf en de zijnen was het zoo vurig gewenscht oogenblik aangebroken, waarop zij aan de behoeften van hunne moedige en vaderlandslievende harten zoo wel als aan hunne eigene driften van wraakoefening en ingeworteldden haat ruimschoots zouden kunnen voldoen.

Hadden tot hiertoe hunne krijgsverrigtingen, uit gebrek van genoegzame ondersteuning, zich slechts kunnen bepalen tot het doen van strooptogten en tot het behalen van geringe voordeelen op een' veel magtiger vijand; thans zouden zij een meer geregelden en beslissenden veldtogt openen. Met vertrouwen op de regtvaardigheid hunner zaak, verzekerd van den krachtigen bijstand van den Hertog van Kleef, steunende op de medewerking en heimelijke onderstand van Lodewijk XI, vol hoop op het wèl slagen van de onderneming van Willem van Aremberg in Luik, rustten Montfoort en Engelbert zich thans ten oorlog uit, en maakten de noodige toebereidselen, om aan de vijandelijkheden het *initiatief* te geven. Het krijgsvolk, dat thans in dienst der stad

Utrecht lag, was omtrent 600 voetknechten en 274 ters-sterk. Over het voetvolk waren als kapiteinen steld, Pieter van Nus, Jan Penez, Jan de en Jan Roeijenborch, terwijl Herman van D gelen, Dirk van den Reeck, Jan van Raes en Bernt Scheel, als ritmeesters over de ruiters bevel voerden (1). In hun krijgskundig plan bekle de bemagtiging der stad IJsselstein eene eerste en v name plaats. Niet alleen de wrok, die van de vro tijden af de Burggraven van Montfoort en de He van IJsselstein bezielde, was thans de drijfveer dezer legering geweest. Het bezit van deze stad was voo Utrechtschen in den strijd tegen Holland van een slissend belang. Men voorzag, namelijk, dat He het eerst zijne legerbenden tegen het blokhuis aa Vaart zoude aanvoeren, om, even als zij dit in vorige jaar beproefde, zich van deze gewigtige st meester te maken. In deszelfs bestendige zucht het voeren eener onbepaalde heerschappij op de s men, vond gelukkig dit naijverig gewest thans wee

(1) In de Kameraars Rekeningen van 1481, 1482, 1483 e zijn naauwkeurig opgeteekend, niet alleen de namen der scheidene kapiteinen en ritmeesters, met het getal hunne schappen, welke de stad Utrecht, gedurende deze jaren, dienst heeft aangenomen, maar ook de dag hunner indiens en afdanking, het juiste bedrag hunner dagelijksche soldij, de sommen, welke hun opvolgelijk zijn uitbetaald geworden: het hoog belang, hetwelk deze naauwkeurige opgaven bezitte de kennis van den staat en van de inrigting van het kri ter dier tijde, meenen wij, deze rekeningen, voor zoo v het krijgswezen betreffen, in hun geheel als bijlagen a proeve te moeten hechten. Zij doen ons tevens zien, hoe lijk het bedrag was van de buitengewone uitgaven aan den, waartoe de Utrechtschen in dien oorlog verpligt wer 1482 werden vooral aanzienlijke sommen aan soldijgelden ui

den opstand van het Sticht tegen David een geschikt voorwendsel, ter bestraffing van het stoutmoedig bestaan, om zich op de Lek in handelverkeer als mededingster op te werpen (1). Deze sterkte dus tegen elken onverhoedschen aanval van Holland te beveiligen, door den vijand, het Sticht van die zijde aanvallende, tegenstand te bieden, was derhalve de eerste zorg, welke de doelmatige verdediging van het Sticht vorderde. Met ijver werd nu alles, tot de belegering van IJsselstein, in gereedheid gebragt, terwijl tevens de tot dien krijgstogt noodige maatregelen van voorzorg, door den Raad genomen werden. Vooreerst schafte men de bestaande ordonnantie, die bij het doen van togten de wijze van oproeping der burgers bepaalde, af, en herstelde de oude gewoonte, dat in de plaats van den klokslag, de oudermannen elk in zijnen gilde, het tot den togt benoodigd getal burgers hadden te ontbieden, alsmede, dat ingeval van uittogt ook de schutten met een hunner homans aan het hoofd diendon op te komen. Bij hetzelfde raadsbesluit (2) werd tevens bepaald, het gereed houden van de noo-

(1) Nadat in 1148 het water uit de Lek naar de stad Utrecht was geleid, vreesde men, dat vroeg of laat Holland trachten zoude de sluizen aan de rivier onbruikbaar te maken, zoodat men in 1373 aldaar eene sterkte opwierp, welke Gildenburg genaamd werd. Reeds in 1374 sloeg Hertog Albrecht van Beijeren, bijgestaan door den Graaf van Kleef, met eene aanzienlijke zeeën landmagt, het beleg voor dit kasteel, onder voorwendsel, dat hetzelve op Hollandsch grondgebied stond. Moedig verdedigden zich de Stichtschen, doch moesten eindelijk voor de overmagt bukken, en gaven hetzelve den 1 Junij van dat jaar over. Zij vermeesterden het echter weder kort daarop. Toen evenwel de vrede met Bisschop Arnold van Hoorn, in 1375 gesloten werd, was de slechting van Gildenburg, eene der voornaamste voorwaarden; welke de Bisschop echter onder allerlei uitvlugten uitstelde.

(2) Raads-dagelijksch-boek, p. 56. recto.

dige voertuigen voor de schutten; doch, indien wegen het gebruik daarvan niet toelieten, zou zij te voet hunne homans moeten volgen (1). landlieden echter zoude men met klokslag blijven op pen. Voorts verbond zich de helft van de leden Raads mede te velde te trekken, als homans de l gers aan te voeren, terwijl aan de andere helft stedelijke belangens werd toevertrouwd. Vervolgens w er eene commissie benoemd, bestaande uit de den Jan van Schadijck, Henrick van Mas Wouter Geritsz en Dirk Braem, aan welken toeverzigt en het beheer over het buskruid (2) en

---

(1) Derhalve werd aan ieder binnen en buiten de stad op keur van 50 pond bevolen, de wagens tot dat einde in geree te houden, ten einde terstond, des benoodigd van dezel kunnen gebruik maken. Buurspraakboek, p. 44. recto.

(2) Zie Raads-dagelijksch-boek, l. l. Het kruid werd in d zelve op de St. Katrijnepoort vervaardigd, in eene daartc stemde plaats de *kruidkamer* genaamd en bewaard. De gewor standdeelen waren salpeter, zwavel, houtskolen (van wilgenhoi van zekeren wijnazijn *wijn-edik* genaamd. De voorraad salpet vond zich op de Wittevrouwepoort. In 1482 kocht men deze Deventer van Claes de Quade. Het vervaardigde kruid b uit twee soorten *kuipkruid*, hetwelk voor de kuipbussen we bruikt, en *grof kruid*, hetwelk voor het geschut bestemd wa navolgende aanteekeningen uit de Schutmeesters en Kameraa keningen leverden van het een en ander het bewijs op.

Schutm. Rek. 1439.

Jan Teerning van dat hi *cruut hulp maken* op St. Ka poort, 1 g., 18 wit.

Item. Denselven voirdat hi *den salpeter van Wittevrouwe op St. Katrinepoort droech*, 12 wit.

Schutm. Rek. 1440.

Lambert de Beer, van twe nieuwe glazen te maken, *cruutkamer op St. Katrinepoort*, 2 g., 15 wit.

Schutm. 1461.

pijlen (1) in het leger werd opgedragen. Ten einde te voorkomen, dat de leveranciers bij deze gelegenheid

---

Victorz, gewrocht met hem anderen 6 dagen, in St. Gelis wijk, en maakte een ton *grof cruit*, elk mandaags, 1 pond.

Item. Victorz, gewrocht met hem derden 4 dagen doe men die *wilgentakken* hiew, en cloefde om kolen te barnen ende die kolen bernden, 6 g.

Item. Van 2 pond *knipcruit*, dat hy mede nam, in de voskuil, 2 g. 8 wit.

Schutm. Rek. 1462.

Item. Aen 18 *kannen wyn eex*, dat Victorz gebezigt heeft, tot knipcrut, 2 g., 4 cromst.

Item. Victorz, mit zyn knechten van buscrut, knipcrut, kolen te leveren, ende van *syn loon en roescap, die hy daertoe besigde*, ende van zyn daghueren, mit zyn knechten, 92 g., 7 cr., 4 wit.

(1) Kam. R. 1482.

Item. Peter Victorz, van cruut, dat hy geleverd had, 25 g. 8 st.

De pijlen toenmaals in gebruik bestonden uit twee soorten, *gemene pijlen* en *vuurpijlen*.

Schutm. Rek. 1461.

Item. IJzeren met die een en 12 vuijzelen an de groote *vuurpijlen*.

Item. 5 IJzeren en 5 vuijzelen tot vuurpijlen, 7 cr., 3 wit.

Kam. R. Egbert Rutgersz, 1482.

12800 pijlschoften.

10000 pijlijsers.

3000 dop.

400 vuurpijlen.

400 vuurpijlschoften.

Gelis van dat hy wt beveel der oversten tot Deventer reysden om den salpeter, dien hy van Claes de Quade gecoft hadden, 7 tonnen salpeter, XXX ponden. Ook vind ik in die rekening deze opgave:

1122 pont salpeter, 100 ponden à 9 R. G.

2068 ————, te Deventer gekocht; 16 R. G.

375 ————, 100 ponden à 17 R. G.

142 pond houtkolen, het pond à 2 st.

60 pond zwevelen 4 R. G.

58 kannen wijn edik, de kan 2 st. 1 oort.

223 pond knip kruid, 6 st. het pond.

den prijs der mondbehoeften voor het leger
zouden doen rijzen, werd door den Raad de prijs
het bier, de kaas en de boter vastgesteld (1). In
woord, men droeg voor alles bij tijds zorg; de l
sen werden in behoorlijke orde gebragt, terwijl te
bij eene keur van 10 pond aan elk die schuppen, s
den en breekbijlen bezat, gelast werd, die te brer
op de Neude, in handen van den Kameraar Egb
Rutgersz (2). Eindelijk nam de Raad nog eenen
heilzamen maatregel van voorzorg. Hij beval namelijk
allen zoo binnen als buiten de stad, die voorraad
koorn of hooi in bergen of in hunne huizen bez
een waker 's nachts daarbij te stellen, voorzien me
vat water, een ladder en een lang koord, op de
van 10 pond, ten einde bij het ontstaan van b
denzelven dadelijk te kunnen blusschen, met aa
ging, dat men streng zoude onderzoeken, of dit
door allen wel stiptelijk werd ten uitvoer gebrag
Alles bood dus binnen de stad eene oorlogszuchtig
tooning aan, en de Montfoortschen maakten allen s
om met een goed toegerust leger naar IJsselstein te
ken. Reeds had Reinier van Broeckhuisen
op weg naar Kleef begeven, om zich aan het
te stellen der hulpbenden, welke de Hertog van
voor de Utrechtschen bestemd had. Bijna geli
dat Reinier met dit leger, ruim 2000 voetkn

436 pond grof kruid, 6 st. het pond.
K. R. Egbert Rutgersz., 1482—1483.

(1) 1 kwart bier, ½ st., een pond kaas, 8 witgens, e
boter, 16 witgens. Raads-dagelijksch-boek, p. 56. recto.

(2) Buurspraakboek, 44 verso, *of daer enige van verloo
den, die sal de stadt weder oprichten ende betalen.*

(3) Buurspraakboek. 44 verso.

sterk, optrok naar de Stichtsche grenzen, verliet Engelbert, Montfoort en de Burgemeester Jan de Coninck (1), met een heer van omtrent 4000 man, bestaande uit het vreemde krijgsvolk, de burgers en schutten, de stad Utrecht met de groote en kleine stads- en andere bussen, terwijl derzelver toestellen en materiaal, op zeventien schouwen te water vervoerd werden (2), en vertoonden zich in den namiddag ten 4 ure, van den 27sten Augustus, voor de wallen der stad IJsselstein, in afwachting van Reinier van Broeckhuijsen, ten einde vereenigd met de Kleefsche hulpbenden deze stad stormenderhand te bemagtigen. Onmiddellijk maakte men de noodige toebereidselen, om de stad met geweld aan te vallen. De legerhoofden splitsten hunne magt in drie heeren. Het eerste legerde zich achter langs den IJsseldijk, het tweede bezette den kruisweg, die naar Lopik leidde, terwijl het derde in en omtrent het klooster St. Cijsterien post vatte. Bij dit klooster plantte men nog dienzelfden nacht het grof belegerings geschut (groote bussen), om de stad van die zijde te bestoken. Weldra begon men dan ook vuurkogels in de stad te werpen, doch de schade hierdoor toegebragt, was weinig beduidend; slechts weinige huizen geraakten in den brand, en ettelijke menschen verloren daarbij het leven. De IJsselsteinschen lieten dit schieten in hunne stad niet onbeantwoord,

---

(1) *Item.* Aelbert de Ganscoper, van II vogell en IIII talmen, die Jan de Coninc, borgerm. mede int heer nam, I pond, XV st., X d. Zie K. R. Egbert Rutgersz, 1482—1483.

(2) *Item.* IIII pynres van XVII scouwen te helpen laden, mitter stat reescap van bussen, cloten ende paull, doe men voer Ysselsteyn tooch, IIII st. Zie K. R., Egbert Rutgersz.

maar deden een heftigen uitval, terwijl zij hun geschut op de wallen geplaatst, geweldig op de Utrechtschen lie ten spelen. Hevig werd er van beiden zijden gevochten en in dit gevecht telde men aan den kant der Utrech schen verscheidene dooden en gewonden. De Kleefsch hulpbenden hadden zich nu weldra met het leger vo de stad vereenigd. Reinier van Broeckhuisen, he na Roosendaal, door de Bisscheppelijken bezet, bele gerd en kort daarna ingenomen te hebben, den 30 Augustus den Stichtschen bodem betreden, en trok, het houden van nachtkwartier te Doorn, naar de vla ten, tusschen Zeist en de Bilt (1), en nam van daar d 31ⁿᵉⁿ dier maand, zijnen togt, door de stad Utrecht (2 naar IJsselstein, nadat het leger overvloedig van leve middelen, door de zorg der Utrechtsche regering, v voorzien geworden. Men had den ingezetenen mondbehoeften verkochten, bevolen, dezelve naar leger op de daartoe gepreste wagens te voeren, en h zelve te volgen (3). Opdat deze toevoer geen over zonde ondervinden, werd de moedwillige schade

(1) Des Saterdage, na Johannis decollatio. *Alsoe tuesschen 2 ende die Bilt een hoer mit volck is* enz. Buurspraakboek, p. recto.

(2) *Item* Des Hertogen van Cleef syn secretarius tot bevrell de oversten soe die Cleefse hoefladen ende ruters hierdoer t na Ysselsteyn, 775o R. G. Zie K. R, Claes Jansz, 1482 Dit is eenigzins in strijd met de woorden: *mer die hoop en niet in Utrecht.* Het kan echter zijn, dat toen het leger tus Zeist en de Bilt dezelfs legerplaats had opgeslagen, Reinier Broeckhuisen en zijne kwartiermeesters in de stad zijn gew om voor de proviandering van het leger zorg te dragen, er de aan den secretaris van den Hertog ter hand gestelde 775o daartoe hebben gestrekt.

(3) Men sal hem die provisanden ende vitalyen afcoopen, mit goeden gereyden gelde betalen. Buurspraakboek, p. 44.

deselve toegebragt, met de straffe des doods bedreigd (1). Zoodra nu de Utrechtschen deze aanzienlijke ondersteuning hadden bekomen, verlangden zij de bestorming der stad IJsselstein. Dan de Kleefsche krijgslieden waren hiertoe niet te bewegen. Zij beweerden, dat hier in het land hun bijstand was ingeroepen, om strooptogten in Holland te maken, en geenszins om steden te bestormen. Had welligt Montfoort zijn plan, om met deze benden IJsselstein te belegeren, niet aan den Hertog geopenbaard, uit vrees, alsdan de gewenschte hulp niet te verkrijgen, en hadden derhalve de Kleefsche hoofdlieden bepaalde lastbrieven van hunnen Vorst, buiten welken zij niet konden gaan? Of wel had hoop alleen op een' rijken buit op de Hollandschen, deze bende gewillig gemaakt tot dien togt, zoodat zij, toen men hunne wapenen hiertoe vorderde, weigerden hunne armen te leenen, tot eene hagchelijke en bloedige onderneming, als in die tijden de bestorming van steden was? Hoe dit ook zij, de Kleefschen waren niet tot dit stoutmoedig feit te bewegen. Zoo zag dan Montfoort zijn geheel plan, welks uitvoering hem zoo vele gewigtige voordeelen kon verzekeren, door den onwil zijner hulptroepen, en door den noodlottigen tweedragt, die daaruit geboren werd, in duigen vallen, en het zoo geschikt oogenblik van handelen werkeloos voorbij gaan. Alles scheen zamen te spannen, om dezen togt geheel te doen mislukken; niet alleen, dat de hoofden onder elkander verdeeld waren, maar onder de burgers begon zich moedeloosheid te openbaren, grootendeels veroorzaakt door het gebrek aan levensmiddelen, en door de ongemakken,

(1) *Dat aen de brochigen corrigieren will mitten zweerde ofte linen aen hoeren liven.* Buurspraakboek, 44. recto.

die zij hadden door te staan, daar zij reeds verse
dene dagen op de door gedurige najaarsregens doorw
landen en velden verspreid lagen, zonder dat hunne
gerplaats behoorlijk omwald, en volgens de vereisc
der krijgskunde ingerigt was. Van daar, dat velen
melijk het leger verlieten, en naar hunne haardste
terugkeerden, zoodat de Raad reeds den 1ten Septem
verpligt was, aan de in de stad gekomene burger
bevelen, om op de boete van 10 pond naar het l
terug te keeren, en hetzelve niet te verlaten, dan
uitdrukkelijk verlof van den burgemeester, welk
den 5^den^ September herhaald werd, met bedreiging
10 jaar ballingschap en 100 pond boete (1).

Hetgeen de doorzigtige Burggraaf had voorzien,
schiedde. Frederik van Egmond lag reeds me
vrij aanzienlijk heer van Hollandschen te Schoonho
en verzamelde daar met den meesten spoed alle wee
mannen, om IJsselstein te ontzetten. De Utrech
legerhoofden zagen zich dus genoodzaakt, het beleg
6^den^ September (2) des avonds ten 9 ure op te bre
dit geschiedde met overhaasting, en met achter
van veel materialen en schermen (3). De IJssel

---

(1) Reeds bij de oproeping van te velde te trekken, h
zich verscheidene burgers schuil gehouden, zoodat dit de w
bereidwilligheid in dien togt aantoont. B. 45. recto en Raad
lijksch boek, 56. verso.

(2) Dien zelfden dag ontstond er in de Weert een
brand, waardoor verscheidene huizen en 470 molens in d
werden gelegd. Zie Matthaeus, p. 485.

(3) Willem Kryer van IIII buerde ende schouwen,
stat van hem gehuert hadde, en alle afterbleven voer Yss
after tclocster mittet stat reesschap, die daerin geladen wa
Kam. R., Egbert Rutgersz, 1482—1483.

De vrijwillige gifte van Evert van Zoudenbalch bedr

schen, van de aantogt der Hollandschen, ter hunner ontzetting onderrigt, en ziende de aanstalten, die de Utrechtschen maakten tot den aftogt, begonnen op nieuw hevig uit hunne stad te schieten, hetwelk met niet minder hevigheid in het opbreken werd beantwoord. Zoodra het Utrechtsch-Kleefsch leger zijne legerplaats had verlaten, rukten de IJsselsteinschen uit, maakten zich van het achtergelaten materieel meester, staken het klooster in den brand, verwoestten hetzelve met de kerk en verdere aanhoorigheden, opdat de vijand zich daarin niet meer zoude nestelen. Het verlies der Utrechtschen bij dit korstondig beleg bedroeg meer dan 150 man, zoo voetknechten, als burgers, terwijl vele gewonden binnen Utrecht gevoerd werden (1), maar de Kleefschen vooral telden een groot getal gesneuvelden.

---

300 R. G werd besteed, door Reinier van Broeckhuisen, om de bussen van voor IJsselstein weder naar Utrecht te voeren. Zie K. R., Claes Jansz.

De schade aan harnassen, bussen, bogen en ander tuig beliep 104 R. G. Zie ibidem.

(1) Onder dezelven bevond zich een Geldersch edelman Gerrit van Hasselt. K. R., Egbert Rutgens, 1482–83.

Verscheidene Geldersche edellieden, de Hoeksche partij toegedaan hadden zich in dienst van de Utrechtschen begeven.

Gerya van Haaselt. *Also als hem dat toegesleten is van den Rade, omdat hy geschoten was voor Yselstein, daer hy lam ombleef*, 30 R G.

Item. Evert van Lintello, wt bevell van den oversten, 250 R. G. Onder den Ritmeester Bernt Scheel dienden Jacob van Heeckeren, met 3 paarden; Claes Groethuis, met 2 paarden; Adolf van Remen, met 5 paarden; Bernt van Rechteren, met een paard; Willem Spaen, welke 19 maanden lang in dienst der stad was; zijn broeder Thonis werd te IJsselstein in den aftogt gevangen genomen. K. R. van Egbert Rutgers, 1482.

In de K. R. van Peter Trinde, 1481 treft men aan Jorden

Naauwelijks hadden de Hollandschen de vijandelijkheden in het Sticht vernomen, of zij maakten van alle zijden toebereidselen tot den krijg. Terwijl te land Lalaing en Frederik van Egmond een talrijk leger op de been bragten, besloot de stad Amsterdam een togt te water tegen Utrecht te ondernemen. Reeds in het begin van Augustus waren tot dien zeetogt een genoegzaam aantal vaartuigen in gereedheid gebragt, waarmede de schutten den 6den September werden ingescheept, om *wt te vaeren ter heirvairt*. Allen waren den vorigen dag bevolen, de stadsbanier, op straf van verbeurte van lijf en goed te volgen. Het doel van den togt was, om de gemeenschap van Utrecht met het Oversticht af te snijden. De Amsterdamsche vloot zeilde derhalve de Zuiderzee in, en kruiste bij de monding der rivier de Eem. Weldra werden dan ook twee Utrechtsche vaartuigen, welke van Overijssel komende, den stroom opzeilden, door die van Amsterdam bemagtigd. Gevoelig was het nadeel hierdoor aan de Utrechtschen toegebragt, daar het eene schip een toevoer koorn, en het andere salpeter, buskruid, steenen kanon (bussen) kogels, pijlen en ander geschut materieel, ter waarde van 2000 R. G. in lading had. Ook te land zocht men de gemeenschap, vooral tusschen de stad Utrecht en Amersfoort af te snijden, en allen toevoer van levensmiddelen te beletten. Gedurig werden het vee en de voertuigen met mondbehoeften, met derzelver begeleiding, op de heidevelden overvallen, door de stroopende Hollandsche en Bisschoppelijke krijgslieden. Zoo werden, tijdens de

---

van Heeckeren in dienst der stad met 30 man, Jan van Voorst, met 40 man, Dirk Spaen, welke eene maand met 5 gezellen op Vronestein lag.

Utrechtschen voor IJselstein lagen, opvolgelijk 60 ossen en 66 wagens met proviand, bier en boter beladen, den Utrechtschen ontnomen. Wat zij niet konden medevoeren, werd door deze woeste benden onbruikbaar gemaakt (1).

Middelerwijl had Holland zijne krijgsbenden te Gouda, Schoonhoven en Oudewater zamengetrokken. Alle kapiteinen en kwartiermeesters waren in deze steden ontboden, om zich aan het hoofd der manschappen te stellen. Er was geene stad of dorp in geheel Holland, hetwelk niet onder eigen vaandel en eigene kleedingdragt een zeker getal strijdbare mannen, door een burgemeester of overste aangevoerd, ten velde zond. Deze gewapende magt van burgers en landlieden maakte een aanzienlijk leger van 8000 manschappen uit. Hierbij voegden zich alle de in Holland zich bevindende gehuurde krijgslieden, in dienst der Kabeljaauwschen, en door Maximiliaan hun afgestaan. Dit in den oorlog geoefend leger, was alleen 4000 voetknechten en 300 ruiters sterk. Voor het grootst gedeelte had de vreemde krijgsmagt, onder bevel van Petit Salazar, te Naarden, Muiden en de omstreken in bezetting gelegen, terwijl het overig gedeelte in de andere Hollandsche steden verspreid lag. De krijgsbenden van dien veldheer waren reeds vroegtijdig, door de vaartuigen der Rijnschippers, die zich te Amsterdam bevonden, op last der Regering van die stad, uit Muiden naar Spaarndam overgevoerd (2),

---

(1) Ende dese ruter traden die botter int sant, ende lietent coorn in die heyde stroyen, ende daer was veel oesters bier mede dat sy oock den bodem insloegen. Mitten korsten sy verderfdent al. Matthaeus, p. 486.

(2) Den 2 September werd dit aan alle Rijnschippers, zoo

en hadden zich, over Haarlem den togt naast het Zuidelijk gedeelte van Holland aannemende, bij de Hollandschen gevoegd. Vijf voorname veldoversten stelden zich aan het hoofd van dit vereenigd leger. De Graaf van Schoerle voerde het bevel over de Duitsche krijgsbenden. Joost van Lalaing, de stadhouder van Holland had, met Jan van Egmond en Frederik van Egmond, zijn zoon Heer van IJsselstein, de Hollandschen onder zijne bevelen, terwijl de Gasconjers en Walen, door den veldheer Petit Salazar werden aangevoerd.

Niettegenstaande alle deze krijgstoerustingen plaats hadden, en een oorlog tusschen Maximiliaan en Utrecht onvermijdelijk bleef, werd er nogtans, door den Heer van Ravestein, eene bemiddeling tusschen David, Engelbert en de Utrechtschen beproefd. De dagvaard deswege tusschen de gevolmagtigden van Ravestein en van David, mitsgaders van Engelbert, Utrecht en Amersfoort, te 's Hertogenbosch gehouden, schijnt te hebben plaats gehad, tijdens het beleg van IJsselstein. Het is derhalve mogelijk, dat de wederzijdsche afgevaardigden destijds onkundig waren, van de plotselinge uitbarsting der vijandelijkheden, en er bij hen nog hoop bestond, om den dreigenden oorlog voor te komen, door de instandbrenging van een verbond met David, Engelbert en de Utrechtschen, welke verzoening aan Maximiliaan en aan Holland alle voorwendsel zoude hebben ontnomen, om den zoo zeer verlangden inval in het Sticht te volvoeren, en de Utrechtschen met overmagt te beoorlogen. Hoewel de geschiedenis slechts vermelt, dat die bijeenkomst door den Heer van Ravestein, uit eigene

---

vreemden, als poortiers belast. Zie keurbrief A, p. 137, bij Wagenaar, Amst. Gesch. II, IV. b. p. 185

beweging, werd bewerkt, dewijl die Heer, uit hoofde zijner naauwe vermaagschapping met David en den Ruwaart (1), *geern goet tusschen den Bisscop ende Joncker* Engelbert *gedaen had* (2), is het nogtans zeer vermoedelijk, dat, na den ongelukkigen afloop der onderhandelingen in Augustus te Oostbroek, David zijne toevlugt tot zijn neef, den Heer van Ravestein, heeft genomen, ten einde door zijne tusschenkomst, den zoen met Engelbert en de Utrechtschen te kunnen bewerken. Hij wilde zich zelven, zonder toedoen van Holland en Maximiliaan, in zijn verloren gezag herstellen. Hij wantrouwde de driftige bereidwilligheid van de eersten, wegens den naijver van dit gewest jegens Utrecht, terwijl hij tevens de heerzuchtige inzigten van den Hertog, omtrent het Bisdom als staatkundige doorgrondde. Even als in de bijeenkomsten, in Augustus met de Utrechtschen, door medewerking van Overijssel gehouden, waren ook op de dagvaard te 's Hertogenbosch geene gevolmagtigden van Holland en Maximiliaan tegenwoordig, en werd daar insgelijks buiten hun medeweten en voorkennis onderhandeld. Toen nu de partijen vergaderd waren, *deed een ygelick syn beclaoh op int lange* (3). Ook thans weder waren de vorderingen, die Engelbert deed, voor den Bisschop onaannemelijk. Hij eischte voor zich de stad Utrecht, Amersfoort en

(1) Jan I., Hertog van Kleef, vader van Engelbert en Adolf van Kleef, Heer van Ravestein waren zonen van Adolf VII., eersten Hertog van Kleef, Graaf van der Marck, Heer van Ravestein. Maria, de zuster van Philips den Goeden, die David tot natuurlijken zoon had, huwde eerst met Jan I., en vervolgens met Adolf.

(2) Matthaeus, p. 487.

(3) Matthaeus, ibidem.

Rhenen met de maarschalksambten, terwijl de Bisschop op deze zijde van den IJssel, niet anders zoude behouden, dan Wijk en de goederen, die de Heer van Gaesbeeck plegen toe te behooren. De Raden des Bisschops weigerden volstrektelijk in eenige dier voorwaarden te treden. Zij verzochten, dat eenigen der gevolmagtigden van den Heer van Ravestein deze eischen persoonlijk aan David zouden overbrengen. Zij togen derhalve met de Bisschoppelijke Raden naar Wijk, en deelden, toen zij in tegenwoordigheid van David verschenen, het verhandelde op die dagvaard omstandig mede. De kerkvoogd betuigde hun zijne hooge verwondering, *want*, antwoordde hij, *hadden zy hem gevanghen het waer genoech geverghet* (1), verklarende, dat al ware hij gezind in die eischen toe te geven, hij hiertoe geene bevoegdheid had, buiten de goedkeuring van de drie Staten van Utrecht. De Raden van Ravestein vertrokken met dit antwoord, de onderhandelingen werden afgebroken, zonder dat er daarna weder pogingen van de zijde des Bisschops tot weder aanknooping van dezelve zijn in het werk gesteld geworden.

Woensdag den 18den September brak het vereenigd Hollandsch leger op, rukte het Sticht binnen, en sloeg zijne legerplaats te Jutphaas op. Het was blijkbaar, dat men het op het blokhuis aan de Vaart gemunt had, en men in de eerste plaats zich van dit sterk en belangrijk punt wilde meester maken.

(1) Matthaeus, p. 487.

A. M. C. van Asch van Wijck.

Nijverheid.

OVER DE

OLIËN,

DIE IN ONS LAND GESLAGEN WORDEN,

EN DEN

OLIEHANDEL.

Het rijk der planten levert vele gewassen op, die vetstof bevatten, en meestal bevindt zich deze zelfstandigheid in de zaadlobben: dat is, in het celachtige weefsel derzelven; gelijk dit mede bij de olijven en andere boomvruchten, waaruit men olie perst, het geval is. Het gebruik van de olie van den olijfboom tot het bereiden van spijzen, klimt op tot de grijze oudheid, verliezende aldaar zijnen oorsprong. Olijfboomen waren reeds menigvuldig in Kanaän, welk land, een land van olierijke olijfboomen, genoemd wordt.

De kennis van dezen boom, en van deszelfs heerlijke vrucht moest voorzeker, op eene eenigzins overeenkomende wijze, tot de bereiding van olie opleiden, als de kennis der granen aanleiding gaf, tot het malen van meel en bakken van brood; ofschoon het eerste veel gemakkelijker was. Eenen olijf te kneuzen en uit te drukken vordert geen onderzoek, geen nadenken, geen werktuigelijk zamenstel, gelijk dit bij het zoo even genoemde voedsel in eene nog al ruime mate vereischt wordt.

In het algemeen bedienden zich de ouden, tot bereiding hunner spijzen van olie, en wel het meest die der olijven; de boter vervaardiging is van lat oorsprong. Waar geene olijfboomen groeiden, bou men sesam, (*sesamum orientale*) of men perste olie noten, of uit het zaad van den terpentijnboom.

Portugal, *Spanje*, *Italie* en *Frankrijk* brengen meeste olijf- of boomolie, (gelijk ze bij ons doorg genoemd wordt), voort. *Provence*, een Fransch de tement, is ten dezen aanzien, bijzonder beroemd, e *Provence*-olie wordt ons menigvuldig toegezonden. aanplanting der olijfboomen aldaar, is men aan de meinen verschuldigd. Honderd en twintig jaren enze tijdrekening, toen zij Galliën innamen, hebbe *Provence* met olijfboomen beplant. Deze boomen ren er zoo wél, dat deze teelt thans nog een voo tak van het volksbestaan uitmaakt.

In de jongst verloopene 50 jaren, waaria de c van vele benoodigdheden voor het leven het nood lijk gemaakt heeft, een aantal plaats vervangende pr ten uit te vinden, is de *Boeknoot*- of *oeillet* olie de olijfolie opgetreden. Te *Rijssel*, in het noo Frankrijk gelegen, werd zij voor ruim 30 jare groote hoeveelheden geslagen, en had ten gevol het ophouden der zeevaart, waardoor men uit de dellandsche zee geene olie konde bekomen, in een gedeelte van Frankrijk, Belgie, Duitschland en Koningrijk een zeer ruim debiet. Ook thans is handel mede, hoewel in eenen kleineren omvang.

Geene olie echter, wordt in het Noordelijk Eu voornamelijk in ons vaderland menigvuldiger gesl gebruikt, dan de koolzaad- of raapolie, de lijn

de hennipolie. Deze soorten, hoewel geenszins te rangschikken onder de fijne oliën, die zonder smaak, reuk of kleur te hebben, slechts vet kunnen zijn, dienen uit haren aard alleen tot branden, tot de bereiding van zeep, tot schilderen en tot eenige dienst in de geneeskunde.

Gelijk wij gezegd hebben, was het geene moeijelijke uitvinding, de vetstof te ontnemen aan eene weeke vrucht, welker celachtig weefsel *zigtbaar* of *voelbaar* met olie opgevuld is; maar de olie te ontwringen aan het veel hardere en vastere zaad, of aan de kern der vruchten, in welke dikwijls het olievocht diep verborgen en in slijm en meelstof gehuld ligt, vorderde meer overleg en was moeijelijker uit te voeren. Enkel persen zou voor deze hardere ligchamen zeer onvoldoende zijn; iets hetwelk de ouden mede reeds insagen. Zij vingen daarom reeds vroeg aan, deze vruchten en zaden te stampen, om dezelven door verplettering en onder elkander werking voor een volgend uitpersen geschikt te maken. Aanvankelijk geschiedde het stampen met de hand, en het uitpersen werd door een bijzonder werktuig volbragt. Een behoorlijk werktuigelijk paarswerk te vervaardigen, vereischte nogtans eenen hoogen graad van scherpzinnigheid, zoodat het daardoor niet onwaarschijnlijk is, dat men, ook in dezen van handmolens tot rosmolens, en vervolgens van rosmolens tot water- en windmolens is opgeklommen.

In lateren tijd hebben ook weder de Nederlanders, niet alleen den roem op alle andere volkeren weggedragen, in de uitvinding van de oliemolens; maar voornamelijk in de wijze van het zaad te breken of te verpletteren; hetwelk door eenen loodregt omloopenden molen-

steen geschiedt. In het begin der zeventiende eeuw l
men deze steenen nog niet ingevoerd. Lief Adriaa
zoon van Moerbeek, een Vlaminger, rigtte het e
te *Alkmaar* eenen vierkanten oliemolen op. De d
verscheidene vernuftige uitvindingen met grooter r
bekende Jan Adriaansse Leeghwater (*), w
naam in dezen tijd nog al genoemd is geworden, deed
1604, tusschen *Rijp* en *Graft*, eenen achtkantigen m
len voor zich bouwen; en, naar dit model werden
nog bij den leeftijd van Leeghwater vele anderen in
Rijp, te *Wormer*, te *Jisp*, te *Wormerveer*, te *Za*
dijk en voornamelijk te *Zaandam* opgerigt. Al deze
lens werkten met stampers; terwijl men eerst naderh
om het zaad te verpletteren, tot het denkbeeld gek
is, op den toestel van de zoo even genoemde steer

Het getal der oliemolens in ons vaderland is voor
zeer groot. En niet minder kostbaar is derzelver g
sche bouw en toestel. Doch het meest aanzienli
nog de uitgaaf voor den inkoop van het zaad, he
de molenaars jaarlijks noodig hebben. Men kan a
men, dat iedere molen het eene jaar door het a
150 lasten slaat. In *Oost-* en *Westzaandam*, *
zaan, *Koog*, *Zaandijk* en *Wormerveer* waren o
het midden van de vorige eeuw 100 oliemolens,
aan reeds in 1794 een goed gedeelte ontbrak. T
omtrent honderd jaren later, is dit getal zeer a
men. Met 1 Januarij van het jaar 1840 telde m
de oostzijde van *Zaandam* 50, en aan de westzi
oliemolens (†). Voorts zijn, behalve in de ho

(*) Leeghwater is in den jare 1650 overleden, den
dom van 75 jaren bereikt hebbende.

(†) Op het genoemde tijdstip, waren in de stad *Zaa*

des Rijks, welke door de nabijheid van de overzijde van het Y, alwaar de genoemde Zaan stad en dorpen gelegen zijn, er volstrekt geen behoefte aan heeft, in de meeste steden van ons vaderland oliemolens aanwezig.

---

derselver jurisdictie, bovendien de navolgende molens en fabrieken: 34 pelmolens, 74 houtzaagmolens, (waarvan 54 paltrokken, en 20 bovenkruijers), 9 verfmolens, 1 wit papiermolen, 3 meelmolens en 2 snuifmolens, dus te zamen 192 windmolens. Voorts 2 lijnbanen, 5 stijfselfabrieken, 1 lijmfabriek, 1 olfekoketij en 2 patentoliefabrieken. — Deze verbazende nijverheid in 2 dorpen *Oost-* en *Westzaandam*, (door den voormaligen Koning van Holland Lodewijk Napoleon in 1807 tot eene stad verheven), is mogelijk eenig in hare soort, en strekt tot roem van het geheele Koningrijk. De oorspronkelijke naam van het eerstgenoemde dezer dorpen is *Saanerdam*, deszelfs is ontleend van de rivier de *Zaan* of *Saan*, welke midden door het dorp loopt, en den *Dam*, die er in het jaar 1496 tegen gelegd; en met twee sluizen voorzien is. De ondergang van *oudt Saanden*, door oorlog en overstroomingen, heeft *Zaandam* zoodanig doen aangroeijen. De genoemde Leeghwater intusschen heeft aangeteekend, dat het hem nog heugde, dat in het geheele dorp niet meer dan drie houtkoopers waren, en er geen groote schepen gemaakt konden worden, of men moest een' timmermansbaas van *Haarlem* doen komen; welke alsdan 3½ stuiver per dag verdiende. De zaagmolens zijn door Cornelis Cornelissen van *Uijtgeest*, in het jaar 1592 uitgevonden. Hij rigtte den eersten op te *Zaandam*, in het jaar 1596; om zijne nette en sierlijke gedaante noemde men dien het *juffertje*. De plaats, waar deze molen gestaan heeft, is nog langen tijd aan vreemdelingen aangewezen. De pelmolens worden voor eene Duitsche uitvinding gehouden; *Koog aan de Zaan* komt den roem toe, dat aldaar in het midden der 17de eeuw de eerste is opgerigt, waaraan men den naam van de *Pellikaan* gaf. Vele jaren is deszelfs alleen gebleven, en het verdient opmerking, dat één huisgezin er toen naauwelijks de kost mede kon winnen; terwijl 100 jaren daarna, in 1764, volgens de *beschrijving van de Zaanlandsche dorpen*, door A. Loosjes, 60 pelmolens, alleen in *Oost-* en *Westzaandam*, aan derselver eigenaren groote voordeelen aanbragten.

Bordrecht heeft er zelfs vele. In onze stad bevindt er zich een op het bolwerk bij de Katrijnepoort, boven de onderaardsche holen en kluizen van het Vreeburg. Dezelve zal echter waarschijnlijk afgebroken worden.

In eenen zeer beknopten omvang bevindt zich in onze oliemolens alles bij elkanderen, wat noodig is, om aan het raap-, lijn- en hennipzaad, derzelver oliedeelen te ontnemen. Op eenen grooten vlak liggenden harden steen, loopen of rollen twee andere zeer zware harde steenen rond, ten einde het op den vlakken steen geworpene zaad te verpletteren, en als tot meel te brengen. Deze steenen moeten geheel ondoordringbaar voor de olie, en daarom van graniet, of van de allerhardste soort zijn (*). Elk van de op hunnen omtrek rondloopende steenen of loopers hebben een gewigt van 10,000 Ned. ℔. Zij zijn tegenover elkanderen, aan eene dwars-as verbonden, doch zoo, dat zij niet denzelfden loop over den vlakliggenden steen kunnen nemen, maar de een zijnen weg binnen den anderen houden moet. Ter verbrijzeling van het zaad, werkt dus ieder op zich zelven. Eene eenvoudige, doch schoone inrigting van strijkborden, die aan de steenen verbonden zijn, en mede rondloopen, maakt voorts, dat het zaad slechts onder de steenen blijft, en dezelve noch ontwijken, noch zich daaraan hechten kan. Wanneer het zaad nu fijn gemalen is, wordt het in eene vlakke ijzeren pan gedaan, die op eenen oven geplaatst is, en zoo heet geroosterd, dat men er naauwelijks de hand kan inhouden, terwijl weder eene werktuigelijke inrigting des molens, het meel in de

(*) In Rusland gebruikt men gegoten ijzer, zoo wel voor de loopers, als tot den vlakken legger.

pan roert. Dit heete meel doet men in eenen zak, *builtaken* genoemd, en legt dien in de zoo genoemde *haren* (*). Om deze slaat men nog eenen dikken lederen omslag, opdat ze het vermogen der persing kunnen uitstaan. Deze zakken worden vervolgens tusschen persplaten, in de olieladen gezet, waarboven twee stampers zijn aangebragt. De een dient voor een heiblok, welke een kiel aandrijft, tusschen de twee regtstandig geplaatste zakken of builakens ter uitpersing van de olie; terwijl de andere stamper een omgekeerden kiel (†) intslaat. Nadat de perskiel zoo ver mogelijk door de hei is ingedreven, neemt men de builakens met de uitgeslagen koeken weg, en brengt men op nieuw twee andere gevulde zakken of builakens in. De tweede stamper dient dus alleen, om door het voortstuwen van den omgekeerden kiel, den perskiel wederom los te maken, welken de hei of eerste stamper, ter uitpersing van de olie, er het eerst ingedreven had. Op de dengd van dezen stamper en den kiel, komt zeer veel aan; zij zijn meestal van beukenhout gemaakt, en moeten zonder te scheuren of te splinteren, voor die stampende werking berekend zijn.

Deze eerste uitpersing wordt de *voorslag* genoemd, daar de olie-deelen nog op verre na niet uit het zaad zijn geperst, zoodat er eene nadere werking vereischt wordt. Men neemt de koeken dus, nadat dezelve fijn gestampt zijn, en het meel geroosterd is, voor de tweede maal, om uit te persen. De stampers, welke dit ver-

(*) Zeer kostbare dikke, geribde, van paardehaar samengestelde omslagen, welke mestal aan de *Zaan* gemaakt worden.

(†) Deze zijn van boven dunder, dan van onderen, en worden tusschen de persplaten opgehangen.

rigten, zijn van onderen met ijzer beslagen, en valk in ijzeren potten, waarvan de gedaante wiskundig b paald wordt, dat de in deze potten fijn te stampe koeken den stamper niet kunnen ontwijken, maar h meel aan de zijden van den pot zich omwerpe, en als gestadig wederom in het midden neervalle. Voor tweede maal roostert men dit meel echter minder ster dan de eerste reis; doet het in zakken of buillake kleiner, dan de vorigen, en handelt op dezelfde wij bij dit tweede stampwerk, hetwelk de *naslag* geheet wordt, als bij den *voorslag* is opgegeven. Zoodra kiel door acht en veertig slagen met de hei ingedreven wordt dit door een schelletje aangekondigd, ten tee dat het meel genoegzaam uitgeperst is. Men neemt zaadschillen vervolgens uit de buillakens, om deselve raap-, lijn- of hennipkoeken tot beestenvoeder te koopen.

Alles wat tot het olieslaan behoort, moet handig geregeld afloopen, waardoor al de toestel, ter verh zeling van het zaad, roostering, persing en stam noodig, zich in een kort bestek nabij elkander bevi en het getal der ovens, persheijen en stampers, in vaste betrekking tot elkanderen staat. Er is één en pan bij den voorslag, en één bij den naslag; te er zes stampers met potten, ter verbrijzeling van eens geslagene koeken, bij een enkel slagwerk, en t bij een dubbel slagwerk vereischt worden. De mid knecht is bij den voorslag; zijne kunst bestaat, namelijk het zaad op zijn pas te roosteren; de mee knecht is bij den naslag. Nadat de olie onder de laden in koperen bekkens is opgevangen, brengt dezelve in gemetselde oliebakken. Iedere molen

meestal vier; in elk derzelven kunnen 125 à 130 Nederlandsche vaten geborgen worden.

In onzen leeftijd heeft de raapolie, doordien men dezelve tot een artikel van spel gemaakt heeft, eene vermaardheid bekomen, welke aan de geschiedschrijvers over het begin der negentiende eeuw alle regt tot gispen ontneemt, die zij soms genegen zijn te doen, aan hen, die in het begin der zeventiende eeuw geleefd hebben, ten aanzien van den tulpenhandel (*). Die dwaasheid toch heeft slechts 4 jaren geduurd; terwijl de handel in olie op contract of in den wind, reeds 30 jaren blijft voortgaan, en niet spoedig schijnt te zullen eindigen.

Hoedanig het dobbelspel met raapolie plaats heeft, is genoegzaam bekend. Voor hen echter, die daarmede geheel vreemd zijn, dient deze kleine aanwijzing. A geeft in de maand Junij aan zijnen makelaar de opdragt 100 vaten olie op September tot *f* 45 per vat te verkoopen. De makelaar vindt eenen kooper, en geeft denzelven op; of wel zoo daartoe redenen bestaan, laat den post over zijnen naam loopen. De kooper, die wij B zullen noemen, contracteert nu met A, of met den makelaar dezen gedanen handel. In Augustus ziet A, dat de prijs van de olie, in plaats van terug te gaan, hooger, en reeds tot op *f* 48 geklommen is. Hij verliest nu al *f* 3 per vat, en vreest voor verdere rijzing. Hij geeft daarom den makelaar weder order, om de 100 vaten, waarmede hij in den wind, of gelijk het onder de olie handelaars heet, in de contramine is, te dekken; dat is in te koopen: hetwelk

(*) In het tijdschrift voor April 1840 hebben wij over de Bloemen en bloemenhandel een stuk geleverd, waarin wij eenige staaltjes van de tulpen-woede, die in 1634 à 1637 geheerscht heeft, hebben medegedeeld.

bereiken zij hun oogmerk, tot schade van velen, die zich onvoorzigtig met dit dobbelspel inlieten. Wij zijn over den oliehandel eenigzins uitvoerig geweest, ten einde eenige onkundigen het gevaar te doen kennen, hetwelk daarin ligt; trouwens de gevolgen zijn overvloedig bekend, en van tijd tot tijd herhalen zich de voorbeelden, waarin zij, die gewaarschuwd willen zijn, zich kunnen spiegelen. Zoo ergens, dan is het hierbij, dat het spreekwoord: » een speler wordt zelden rijk," deszelfs volkomen bevestiging vindt.

Ten slotte voegen wij, en wel voor oudheid en geschiedenis hier eene opgave bij, van de prijzen der raapolie gedurende een tijdvak van 171 jaren; namelijk van het jaar 1669 af, tot en met het laatst geëindigde jaar 1840.

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG. laagste	hoogste	MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER NED. VAT IS.
1669	*f* 30	*f* 31	*f* 30½	*f* 21
1670	« 30	« 31	« 30½	« 21
1671	« 28½	« 30	« 29¼	« 20⅜
1672	« 28½	« 29	« 28¾	« 19⅞
1673	« 32½	« 35	« 33¾	« 23¼
1674	« 41	« 43½	« 42¼	« 29
1675	« 40½	« 43	« 41¾	« 28⅞
1676	« 33½	« 36	« 34¾	« 23⅞
1679	« 33½	« 33¾	« 33⅝	« 23⅛
1677	« 33	« 34	« 33½	« 23
1678	« 34½	« 35½	« 35	« 24
1680	« 32	« 33	« 32½	« 22¼
1681	« 34½	« 35½	« 35	« 24
1682	« 32	« 33	« 32½	« 22¼
1683	« 29	« 30	« 29½	« 20¼
1684	« 30	« 45	« 31½	« 25¾
1685	« 38	« 39	« 38½	« 26½

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG. laagste	hoogste	MAART MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER NED. VAT IS.
1686	f 31	f 32	f 31 1/2	f 21 3/8
1687	« 37	« 38	« 37 1/2	« 25 3/8
1688	« 31 1/2	« 37	« 34 1/4	« 23 1/2
1689	« 33 1/2	« 45	« 39 1/4	« 27
1690	« 32	« 48	« 40	« 27 3/8
1691	« 33 1/8	« 41	« 37 1/4	« 25 1/8
1692	« 34	« 47 3/4	« 40 7/8	« 28
1693	« 37 3/4	« 44	« 40 7/8	« 28
1694	« 42	« 45	« 43 1/2	« 30
1695	« 45	« 52	« 48 1/2	« 33 3/8
1696	« 46 1/2	« 48	« 47 1/4	« 32 1/2
1697	« 37	« 38	« 37 1/2	« 25 3/4
1698	« 36	« 40	« 38	« 26 1/2
1699	« 40	« 41	« 40 1/2	« 28
1700	« 36	« 37	« 36 1/2	« 25 1/4
1701	« 36	« 37	« 36 1/2	« 25 1/4
1702	« 30	« 92	« 61	« 42
1703	« 30	« 31	« 30 1/2	« 21
1704	« 31	« 32	« 31 1/2	« 21 5/8
1705	« 27	« 29	« 28	« 19 3/8
1706	« 28	« 29	« 28 1/2	« 19 5/8
1707	« 32	« 34	« 33	« 22 3/4
1708	« 40	« 50	« 45	« 31
1709	« 50	« 83	« 66 1/2	« 45 1/2
1710	« 30	« 66	« 48	« 33 1/8
1711	« 30 1/4	« 33	« 31 3/8	« 21 3/8
1712	« 28	« 31	« 29 1/2	« 20 1/4
1713	« 30 1/2	« 45 1/2	« 38	« 26 1/2
1714	« 40	« 50	« 45	« 31
1715	« 34	« 50	« 42	« 29
1716	« 36	« 40	« 38	« 26 1/2
1717	« 39	« 31	« 30	« 20 3/8
1718	« 31	« 32	« 31 1/2	« 21 5/8
1719	« 30	« 31	« 30 1/2	« 21
1720	« 29	« 30	« 29 1/2	« 20 1/8
1721	« 32	« 33	« 32 1/2	« 22 3/8

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG. laagste	hoogste	MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWEL PER HE VAT IS
1722	f 30	f 31	f 30 1/2	f 21
1723	« 25	« 36	« 35 1/2	« 23 3/
1724	« 25	« 26	« 25 1/2	« 17 1
1725	« 32	« 33	« 32 1/2	« 23
1726	« 27 1/2	« 29 1/2	« 28 1/2	« 19 5/
1727	« 27 1/2	« 34	« 30 3/4	« 21 1
1728	« 30 1/4	« 34 1/2	« 32 3/8	« 22 1
1729	« 29 1/2	« 34 1/4	« 31 7/8	« 22
1730	« 25	« 32 3/4	« 28 7/8	« 20
1731	« 26 1/2	« 27	« 26 3/4	« 18 3
1732	« 23	« 25	« 24	« 16 1
1733	« 24	« 26 1/2	« 25 1/4	« 16
1734	« 22	« 24	« 23	« 15 1
1735	« 23 1/2	« 25	« 24 1/4	« 16
1736	« 28	« 37	« 32 1/2	« 22
1737	« 31 1/4	« 36	« 33 5/8	« 23
1738	« 34	« 36	« 35	« 24
1739	« 34 1/4	« 35	« 34 5/8	« 23
1740	« 50	« 51	« 50 1/2	« 35
1741	« 43	« 44	« 43 1/2	« 30
1742	« 36	« 37	« 36 1/2	« 25
1743	« 32	« 33	« 32 1/8	« 22
1744	« 29	« 31	« 30	« 20
1745	« 35	« 37	« 36	« 24
1746	« 32 1/2	« 33 1/2	« 33	« 22
1747	« 31 1/2	« 32 1/2	« 32	« 22
1748	« 43	« 48	« 45 1/2	« 31
1749	« 34	« 41	« 37 1/2	« 25
1750	« 27	« 27 3/4	« 27 3/8	« 18
1751	« 28	« 29	« 28 1/2	« 19
1752	« 30	« 35 1/2	« 32 3/4	« 22
1753	« 29 1/2	« 30	« 29 3/4	« 20
1754	« 32	« 37 3/4	« 34 7/8	« 23
1755	« 28	« 30 1/2	« 29 1/4	« 20
1756	« 30 1/2	« 31 1/2	« 30	« 20

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG. laagste	hoogste	MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER KED. VAT IS.
1757	f 31 1/2	f 35 1/2	f 33 1/2	f 23
1758	« 32 1/2	« 37	« 34 3/4	« 23 7/8
1759	« 36	« 38	« 37	« 25 1/2
1760	« 35	« 38	« 36 1/2	« 25 1/4
1761	« 31	« 36	« 33 1/2	« 23
1762	« 28 3/4	« 34	» 31 3/8	« 21 5/8
1763	« 36	« 45	« 40 1/2	« 27 3/8
1764	« 33	« 45	« 39	« 26 7/8
1765	« 32	« 33	« 32 1/2	« 22 3/8
1766	« 31 1/2	« 36 1/4	« 33 7/8	« 23 3/8
1767	« 34	« 36	« 35	« 24
1768	« 39	« 46	« 42 1/2	« 29 3/8
1769	« 32	« 43	« 37 1/2	« 25 3/4
1770	« 32 1/2	« 38 1/2	« 35 1/2	« 23 3/4
1771	« 38	« 47 1/2	» 42 3/4	« 29 3/8
1772	« 42	« 60	« 51	« 35 1/4
1773	« 50	« 57	« 53 1/2	« 36 7/8
1774	« 38	« 45	« 41 1/2	« 28 3/4
1775	« 40	« 45	« 42 1/4	« 29 1/8
1776	« 40	« 42 1/2	« 41 1/4	« 28 1/2
1777	« 35	« 37	« 36	« 24 7/8
1778	« 33	« 35	« 34	« 23
1779	« 33	« 35	« 34	« 23
1780	« 34	« 40	« 37	« 25 1/2
1781	« 36	« 40	« 38	« 26 1/2
1782	« 39	« 42	« 40 1/2	« 28
1783	« 40	« 60	« 50	« 34 1/2
1784	« 55	« 70	« 62 1/2	« 43 1/8
1785	« 46	« 69	« 57 1/2	« 39 5/8
1786	« 41	« 66	« 55 1/2	« 38 1/4
1787	« 44	« 60	« 52	« 35 7/8
1788	« 40	« 48	« 44	« 30 3/8
1789	« 44	« 68	» 56	« 38 5/8
1790	« 35	« 53	« 44	« 30 3/8
1791	« 33	« 39	« 36	« 24 7/8

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG. laagste	hoogste	MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER NED. VAT IS.
1792	f 36	f 42	f 39	f 26 7/8
1793	« 40	« 50	« 45	« 31
1794	« 46	« 59	« 52 1/2	« 36 1/4
1795	« 70	« 96	« 83	« 57 1/4
1796	« 58	« 92	« 75	« 51 3/4
1797	« 43	« 60	« 51 1/2	« 35 1/4
1798	« 43	« 56	« 49 1/2	« 34 1/4
1799	« 60	« 86	« 73	« 50 3/4
1800	« 76	« 83	« 79 1/2	« 54 7/8
1801	« 70 1/2	« 85	« 77 3/4	« 53 3/4
1802	« 58 1/2	« 74 1/2	« 66 1/2	« 45 7/8
1803	« 72 1/2	« 80 1/2	« 76 1/2	« 52 3/4
1804	« 78 1/2	«100	« 89 1/4	« 61 1/2
1805	« 82 1/2	« 98	« 90 1/4	« 62 1/4
1806	« 54 1/2	« 71	« 62 3/4	« 43 1/4
1807	« 44	« 61 1/4	« 52 7/8	« 36 1/2
1808	« 56 1/2	« 92	« 74 1/4	« 51 1/4
1809	« 70	« 85 1/2	« 77 3/4	« 53 3/4
1810	« 81	« 92	« 86 1/2	« 59 3/4
1811	« 58	« 87	« 72 1/2	« 50
1812	« 44 1/2	« 66 1/2	« 55 1/2	« 38 1/4
1813	« 46	« 58	« 52	« 35 7/8
1814	« 45	« 57	« 51	« 35 1/4
1815	« 44	« 62	« 53	« 36 1/2
1816	« 54	«105 1/2	« 79 3/4	« 55
1817	« 73	« 94	« 83 1/2	« 57 5/8
1818	« 67 1/4	« 82	« 74 7/8	« 51 3/4
1819	« 55	« 73 1/2	« 64 1/4	« 44 1/2
1820	« 57 1/2	« 89	« 73 1/4	« 50 1/2
1821	« 53 1/4	« 88	« 70 3/4	« 48 7/8
1822	« 30	« 56 1/2	« 43 1/4	« 30
1823	« 37	« 53 1/2	« 45 1/4	« 31 1/4
1824	« 24	« 35	« 29 1/2	« 20 3/8
1825	« 26	« 35 9/16	« 30 1/2	« 21 1/8
1826	« 26 1/4	« 38 3/4	« 32 1/2	« 23

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG. laagste	hoogste	MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER NED. VAT IS.
1827	f 35½	f 50	f 42½	f 29½
1828	« 44	« 64	« 54	« 37½
1829	« 54	« 65	« 59½	« 41
1830	« 59	« 77	« 68	« 46⅞
1831	« 41	« 75½	« 58¼	« 40¼
1832	« 43½	« 51½	« 47¼	« 32½

Met 1833 is men aangevangen, den prijs te stellen, per Ned. Vat.

	PER NED. VAT.		PER NED. VAT.		MIDDELPRIJS.
1833	f 30½	f 40¾	is	f 35⅝	
1834	« 36½	« 50½	–	« 43½	
1835	« 38¼	« 51¾	–	« 45	
1836	« 42	« 49	–	« 45½	
1837	« 31	« 47	–	« 39	
1838	« 31½	» 46¾	–	« 34	
1839	« 29½	« 41	–	« 35¼	
1840	« 34	« 44½	–	« 39½	

P. W. L.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand OCTOBER 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur		
1	755	755	754	755	15 5	17 6	16 4	13 3	Z. W.	Betrokken.
2	759	759	760	760	15 4	16 4	15 6	12 8	N. W.	Bewolkt.
3	759	759	759	758	13 8	14 4	14	12	N. O.	Betrokken.
4	754	753	752	749	12 3	12 8	12 6	12	idem.	idem.
5	745	744	743	742	12	14	13 5	7 5	idem.	Helder.
6	738	736	737	738	10 4	12	11 6	10 3	idem.	Betrokken.
7	742	743	744	745	11 3	13 5	13 6	10	W.	idem.
8	748	746	747	749	11 6	13 6	13 3	11 3	Z. W.	idem.
9	756	757	758	760	11	12 6	12 8	10 4	N.	idem.
10	762	763	762	761	10 8	13	13 6	10 3	W.	Bewolkt.
11	756	756	756	755	11 3	13	13 5	9 3	Z. W.	Betrokken.
12	751	750	749	748	11 6	13 6	13 3	10	N. O.	Bewolkt.
13	755	758	759	763	10 8	11 9	12 1	9 3	N.	idem.
14	760	760	760	759	13 5	14	14 3	13	N.t.W.	Betrokken.
15	751	750	751	753	12 9	14 4	11 3	11 3	W.	Bewolkt.
16	755	753	746	744	9	7 4	9	11 4	Z. W.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur		
17	752	752	748	749	98	11	13	11	N. W.	Bewolkt.
18	747	750	756	761	104	10₂	10₂	7	z. w.	Betrokken.
19	754	752	752	760	84	96	10	7₂	idem.	Bewolkt.
20	763	763	762	759	74	10₄	10	65	W.	Helder.
21	756	758	762	766	74	8₂	66	6	N. W.	Bewolkt.
22	769	769	769	766	64	86	8₂	8₂	idem.	idem.
23	756	755	752	747	64	9	10₂	11₄	N. O.	idem.
24	741	740	740	740	10₂	11₂	11₂	10₂	W.	idem.
25	742	744	744	747	8₂	10₂	10₂	76	O.	idem.
26	748	748	749	749	84	8₂	8₂	76	z. O.	idem.
27	747	747	746	747	86	9	9₂	9	O. t. z.	idem.
28	752	754	755	757	8₂	8	74	67	z . O.	Betrokken.
29	759	760	758	756	7	7₂	8	6₂	O.	Bewolkt.
30	755	756	756	757	8₂	9₇	9₂	9₂	idem.	idem.
31	760	761	762	765	96	11₆	11	9₁	idem.	idem.
1	751	751₃	751₆	751₇	12₂	13₉₃	13₆₉	11₀₄	GEMIDDELDE WAARNEMING Van den 1st. tot den 10e.	
2	754₄	754₄	753₉	755₁	10₅	11₅₅	11₇₇	9₇	— — 10en. — — 20e.	
3	753₂	753₉	754	754₁	7₉	9₁₄	9₁₇	8₁₃	— — 20st. — — 31st.	
	752₈₆	753₂	752₁₆	753₄₃	9₂₅	11₆₆	11₆₄	9₄₃		

1 's middags en 's avonds regen.
5 's avonds regen.
6 's namiddags en 's avonds wind en regen.
8 's avonds regen.
9 's morgens en 's avonds regen.
11 's morgens regenachtig.
12 's avonds regen en wind.
13 's morgens vroeg regen.
15 's morgens regen en wind, 's avonds hevige wind.
17 's morgens helder 's middags regen.
18 's nachts storm uit het z. w.
21 's morgens regen en hagel.
24 's namiddags regen.
28 den geheelen dag geregend.
29 's morgens mistig 's avonds storm.
30 's avonds regenachtig.
31 's morgens mistig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 753₁67, Thermometer 10,6₂.

October 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overlijden.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.		M.	V				M.	V.
UTRECHT.	60	74	5	4	2	5	2		18	0	50	43
AMERSFOORT. . . .	12	20	1	1	0	1	4		4	2	19	14
RHENEN.	4	7	1	0	0	0	1		2	0	0	2
WIJK BIJ DUURSTEDE.	3	4	0	0	0	0	0		0	0	2	0
MONTFOORT.	3	2	0	0	1	0	0		1	0	1	2
IJSSELSTEIN.	4	4	0	1	0	0	0		0	0	1	1

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpril
1	October 1841.	4 el 47 dm.
15	—— ——	3 — 16 —
31	—— ——	3 — 09 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND OCTOBER 1841.

GEBORENEN

op

den 1 October.

Eva, D. van Cornelis Loevesijn.

Johanna Catharina, D. van Josephus Stam.

Johanna Cornelia, D. van Willem Berg.

Emilia Mathilda Sophia, D. van Jacob Oldenhof.

den 2 October.

Johannes Adrianus, Z. van Adrianus van Niekerken, overl. 14 Januarij 1841.

Johanna Wilhelmina, D. van Cornelis Isaak Mostert.

den 3 October.

Cornelis, Z. van Henricus Antonius van der Horst.

Arnoldus, Z. van Christiaan Huisen.

Wilhelmina, D. van Cornelis Bakker.

den 4 October.

Nicolaas, Z. van Henricus Scholten.

Wina, D. van Wijnand Bijdevier.

Robbertina, D. van Gerrit de Borst.

Gerrit Jan, Z. van Renirus van Kuijk.

den 5 October.

Lambertus, Z. van Willem de Vos.

Barendina, D. van Arie Verbeek.

Johanna Maria Anthonia, D. van Joannes Landzee.

den 6 October.

Pieter, Z. van Cornelis de Fuijk.

Susanna, D. van Johannes Dusenbroek.

Adriana Anna, D. van Lambertus van Eijk.

Andries, Z. van Andries Makkee.

den 7 October.

Johanna Bertha, D. van Johannes Jacobus van der Valk.

Gerrit, Z. van Hermanus van Soest.

Aart Wilhelmus, Z. van Johannes Adrianus Kerkhoven.

den 8 October.

Johan Pieter, Z. van Hendricus Dirk Duiveman.

Aaltje Antonia, D. van Gerardus Bovard.

den 9 October.

Johanna Gijsbertina Elisabeth, D. van Mr. Hendrik Adriaan Reinier Vosmaer.

Albertus Alcidas, Z. van Govert Verheul.

Wilhelmina, D. van Willem Hendrik Versteeg.

den 10 *October.*

Hermanus, Z. van Hermanus van Dam.

Joannes Cornelis Theodorus, Z. van Theodorus Antonius Bouman.

Anthonia, D. van Pieter de Bie.

Henriette, D. van Hubert Legra.

den 11 *October.*

Johanna Petronella, D. van Hendrik Visser.

Aantje, D. van Gijsbert de Bruin.

Jan, Z. van Arie Lagerwei.

Jan Cornelis, Z. van Jan Cornelis Edema.

den 12 *October.*

Pieter Johannes, Z. van Pieter Johannes Ducro.

Johannes Nicolaas, Z. van Hermanus Ligteringen.

Theodora Wilhelmina, D. van Pieter Jacobus van Beusekom.

Cornelis, Z. van Antonij Koolemans.

Anna Maria, D. van Maas de Zwart.

den 13 *October.*

Maria, D. van Gerrit de Ruiter.

Jacob, Z. van Jan Richter Lots.

Gerardina Johanna Monica, D. van Fredericus Leo van Blaricum.

den 14 *October.*

Alexis, Z. van Hendrik de Wit.

Annigje Teunica, D. van Albe Lancee.

Frederik, Z. van Johannes Str

Christina, D. van Theodorus J sen.

Hendrika, D. van Hendrik D hof.

den 15 *October.*

Maria Antoinetta Theresia, van Wilhelmus Leonardus reschild.

Jan, Z. van Pieter Vlaand

den 16 *October.*

Adrianus Cornelis, Z. van G van Schaik.

Maria, D. van Johannes Ver

Thomas, Z. van Joannes Rooij.

Johanna Elisabeth, D. van Frederik Antonie Reder.

Wilhelmina, D. van Ad van Doorn.

den 17 *October.*

Arnoldus, Z. van Johann Ridder.

Johanna Elisabeth, D. van nes Clarenbeek.

Jacobus Cornelis, Z. He van de Kamp.

Elisabeth Cornelia, D. Jan drik Böhmer.

den 18 *October.*

Albertus, Z. van Herma Groot.

Maria Johanna, D. van Jo Elias Borra.

Jacobus, Z. van Willem van Amerongen.

Josephina, Jacoba, D. van Joannes Paulussen.

den 19 October.

Hendrika Barendina, D. van Theodorus Averkamp.

Maria Wilhelmina Petronella, D. van Cato de Graaf.

Ferdinandina Geertruida, D. van Justus Joannes van Maurik.

Wilhelmina Maria, D. van Johannes van de Kamp.

Johannes Anthonius, Z. van Anthonius Arts.

Frederika Georgine, D. van Marinus Broedelet.

Willem Hendrik, Z. van Klaas Verhoef.

den 20 October.

Franciscus Nicolaas, Z. van Franciscus Andreas de Leur.

Abraham, Z. van Arie Cenescbal.

den 21 October.

Sarah Harriet, D. van Hendrikus Franciscus Plaijter.

Margaretha Johanna, D. van Antonius Maarschalkerweert.

Lucas Theodorus Hermanus, Z. van Hermanus Berends.

Hendrika, D. van Andries Elling.

den 22 October.

Gerrit Anthonie, Z. van Gerrit van Hoorn.

Petronella Wilhelmina, D. van Willem Anthonie de Leur.

Petronella Gesina, D. van Pieter van Dranen.

Christina, D. van Christiaan Veen.

Maria Helena, D. van Joannes Henricus Mol.

den 23 October.

Aletta, D. van Martinus van der Heijden.

Wilhelmus Ludovicus, Z. van Wilhelmus Ludovicus Hasenbos.

Maria Johanna, D. van Lambertus Gerardus van den Bosch.

Felicité Sophie Louis, Z. van Louis Philibert le Coquino de Bussy.

Susanna, D. van Cornelis de Rijk.

Johann Frederik Lodewijk, Z. van Jacobus Ludovicus Conradus Schröder van der Kolk.

den 24 October.

Dirkje, D. van Willem van der Linden.

den 25 October.

Lammert, Z. van Lammert Making.

Cornelis Franciscus, Z. van Willem van Zwol.

Baltus, Z. van Christiaan Willem Eechler.

Jan, Z. van Godefridus de Groot.

Sara Johanna, D. van Frederik van Egmond.

den 26 October.

Wilhelmina Francina, D. van Willem Dirk Romeijn.

Aart, Z. van Arie Swets.

Cornelis Johannes en Reijer, Zonen van Lambertus Henderikus Cirkel.

den 27 October.

Jacoba Maria Magdalena, D. van Jacobus Hanekamp van Harinxma.

Elisabeth, D. van Willem de Koff.

Jan Hendrik, Z. van Hendrik Jan Koopman.

Geertruida Carolina, D. van Carl Christian Nicolai.

Petrus Martinus, Z. van Martinus van Meegen.

den 28 October.

Geeritje Cornelia, D. van Hendrik Wilm Adelaar.

Simon, Petrus, Z. van Simon Petrus Neerings.

Juliana Christina, D. van Jacobus van Stokkum.

den 29 October.

Willem, Z. van Jan Christiaan Schouten.

Jacoba Elisabeth, D. van Paulus Roelandschap.

Adriana Petronella Anna, D. van Johannes Petrus Kipp.

den 30 October.

Jan Cornelis, Z. van Jan Cornelis Godee.

Theodora, D. van Nicolaas Tromp.

Theodora Maria, D. van Theo rus Dikhoff.

Johanna Maria, D. van Jan Ha Kemelaar.

den 31 October.

Johanna, D. van Joannes Herden.

Christiaan, Z. van Gijsbe Beemer.

Glaudi, Z. van Marinus Zantwijk.

Johanna Mechtelina, D. van G Philip Gottlieb.

Johannes Franciscus, Z. van hannes Franciscus van de

Johanna, D. van Jacobus wer.

Dilia Maria, D. van Wilh de Graaf.

Suzanna Elizabeth, D. van ter Ambrosius van der

Cornelis Gerardus, Z. van drik Casper van de Poel

Petrus Hendrikus, Z. va derik van den Heuvel.

Alida Petronella Maria, Johannes Bijns.

den 16 Mei.

Everarda, D. van Ev Eversen, overleden den 1841, ingeschreven d October 1841.

GEBORENEN 134, waaronder 9 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 6 October.

Friedrich Ramstetter en Catrina Johanna Meere.

Johannes Adrianus Kerkhoven en Cornelia Pelle.

den 13 October.

Jan van Schaik wed. en Anna Dedering.

Tijs Elbersen en Johanna van Zijl.

Gerardus Johannes Rietveld en Elisabeth Mechtilda Mulder.

Cornelis van Steenderen wed. en Catharina Oostendorp.

Cornelis Petrus van Assenbergh en Jannigje Deussen.

den 14 October.

Joannes Cornelius Reinerus Holjnck van Papendregt en Maria Carolina Geertruda Ellinckhuijsen.

den 20 October.

Hendrikus van Gorkom en Teuntje Rietveld.

Reijer van Kooten wed. en Judith de Kruif wed.

Michiel Zwartwater en Tjietske Jans.

den 27 October.

Joannes van Hulst en Theodora de Quant.

Cornelis Lodewijk Coenraad Plieger en Adriana van Velthuisen.

Henricus Joannes van den Berghe en Johanna Cornelia Bongers.

Rijk Rijksen en Maria Schoonheidt.

Cornelis van den Berg en Wilhelmina van Loenen.

Anthonie Gijsbert Garjanne en Maria Josepha Witjens.

den 28 October.

Jan Daniel Cornelis Titsingh en Theodora Aurelia Louisa Kamper.

TE ZAMEN 18 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 October.

Willem Lith, 2 j. 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Cornelis Ladrak, Korte Ademstraat.

Gerritje de Jong, wed. van Johannes de Rue, 53 j., buiten de Weerd.

den 2 October.

Wilhelmina Mollas, huisvr. van Cornelis Ladrak, 29 j., Korte Ademstraat.

Johanna Visscher, 15 j., Smeebr.

Pieternella van den Heuvel, ong., 22 j., Schalkwijk.

Willem Roep, 85 j., Molensteeg.

Marinus Rantsen, 7 w, Hartsteeg.

den 3 October.

Anna Maria Rönnou, wed. van Jan Christiaan Ledewijk Wolff., 86 j., Minnebroederstraat.

Henricus Johannes Bongers, 3 w, Marieplaats.

Anthonius Hoonakker, circa 4 m., onder de Linden.

Johannes Henricus Horsman, 69 j., Geertruidakerkhof.

den 4 October.

Dirkje Kagenaar, 1 j. 2 m., Ridderschapstraat.

Marthijntje Pliester, huisvr. van Johannes Bernardus van Ing 42 j., Springweg.

Kaatje Nieuwendijk, ong., 62 Donkerstraat.

Evert Broekhuijsen, 8 w., Nie Kade.

den 5 October.

Gerardus Barreveld, 30 j., ac het Vleeschhuis.

Johannes Giesen, 11 w., b de Catharijnepoort.

Jacoba de Meijer, ongeh., Geertruidakerkhof.

Jan Kraijenbelt, 65 j., Voors

Marregje Woudenberg, 3 m. ten de Tolsteegpoort.

den 6 October.

Johannes Wilhelmus Kootk j., Vreeburg.

Anna Wils, ong., 77 j., Ha

den 7 October.

Gerrigje Ullm, 3 w., Str

Anthonia Baardeloos, 2 j m., Hamsteeg.

Lubertus de Joncheere, j., aan den Drift.

den 8 October

Gijsje Raam, ongeh., 45 Kamp.

Frans Koevoet, 33 j., b Catharijnepoort.

Hendrikus Martinus Mulder, 9 m., buiten de Weerd.

den 9 October.

Johannes Franciscus Straus, 6 w., Mijlpoort.

den 10 October.

Sara Johanna Vroon, huisvr. van Willem van Pippen, 68 j., buiten de Catharijnepoort.

Wilhelm Adolph Meuleveld, 2 m., Groenesteeg.

Marinus van der Linden, 5 w., Pelmolen.

Wouter Gruijthuijzen, 10 m., Rijnstraat.

Margaretha de Bruin, 17 d., Lange Smeesteeg.

Maria Noster, ong., 63 j., Oude Kamp.

den 11 October.

Joseph Schoonheim, 4 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Hendrik de Bruijn, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

Catharina van Elk, huisvr. van Adrianus van Velsen, 31 j., Pelmolen.

den 12 October.

Evert Cornelis Augustinus, 1 j. en 4 m., Choorstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Rijnhart, buiten de Weerd.

den 13 October.

Geertruij van Gorkum, 3 m., Korte Hamsteeg.

Johannes Gerardus Leeman, 8 w., Koestraat.

Johannes Cornelis Verheul, 3 j. en 4 m., Rijnstraat.

Cornelia Nicola, huisvr. van Franciscus Hogeveen, 41 j., Haverstraat.

den 14 October.

Johanna Groenewoud, 3 m., Hamburgerstraat.

Levenloos aangeg. Zoon van Cornelis Nieuwkerk, Lange Rosendaal.

den 15 October.

Hendrica van Tienhoven, huisvr. van Gerardus Hendricus Kerkhoff, 60 j., Haverstraat.

den 16 October.

Willem van Werkhoven, 5 j. en 8 m, Predikheerestraat.

Maria Jonker, wed. Pieter van den Akker, 73 j., Zakkendragersteeg.

den 17 October.

Henricus Adrianus Severijn, 45 j., Zakkendragersteeg.

Hermina Geerligse, huisvr. van Heinrich Wilhelm Schulte, 44 j., Lange Nieuwstraat.

den 18 October.

Rijnier van den Bol, 6 w., Schuttersteeg.

Wijnanda Rijnders, 1 j. en 2 m., Watersteeg.

Johanna van Stralen, ongeh., 62 j., Springweg.

Willem Suik, 35 j., te Sent.

den 19 October.

Elisabeth van Voorne, wed. Leendert Neerings, 71 j., aan 't Zand.

Gijsbertus Fredricus Veenbrink, 12 j. en 10 m., Nieuwe gracht.

den 21 October.

Jacobus van Amerongen, 3 d., buiten de Wittevrouwepoort.

Jacoba van der Teems, 3 w., buiten de Tolsteegpoort.

Daniel de Klerk, 2 j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 22 October.

Johannes Frederik Jansen, 10 w., Achter de Twijstraat.

den 23 October.

Bregina Christina Brouwer, 8 j. en 10 m., buiten de Weerd.

Alida Paulina van Piggelen, 4 m., Agnietestraat.

Jacoba van den Brink, ongeh., 19 j., Nicolaikerkhof.

Cornelia Schijff, ongeh., 67 j., aan de Walsteeg.

den 24 October.

Gerrit Willem van Maastricht, 5 m., buiten de Weerd.

Johanna Schadee, ongeh., 18 j. en 6 m., Zilversteeg.

Johannes Anthonius Arts, 5 d., Zakkendragersteeg.

Gerrit Hendrikus Tragter, 4 m., Romerburgerstraat.

den 25 October.

Jan Hendrik Rutgers, ongeh., 1 j. en 11 m., Lichtegaard.

Hendrika van Doorn, 3 m., buiten de Weerd.

Mauritz Krienen, 33 j., Hospitaa

Johanna van Stockkum, huisv van Arie Ockhuizen, 58 j. Zonstraat.

Levenloos aangegeven Zoon onecht

Gerrit Tragten, 27 j., buiten d Tolsteegpoort.

Reiniera Johanna Schuiler, huisv van Samuel Nijhoff, 70 j., An bachtstraat.

den 26 October.

Hendricus Rutger Nicolaa, 2 j. 3 m., buiten de Weerd.

den 27 October.

Levenloos aangegeven Zoon v Evert Agterberg, in Abstede

den 28 October.

Levenloos aangegeven Zoon v Hendrich van Berck, Boterstra

Dirk Bartels, 82 j., buiten Weerd.

Johannes Paauw, 5 w., Cathari straat.

den 29 October.

Jacoba Maria van Dijk, 2 j. e m., Springweg.

den 30 October.

Jacobus Dijkhof, ongeh., 19 aan de Neude.

Catharina Admiraal, huisvr. van Cornelis Vethaak, 29 j., Massegast.

Jannigje van Eck, ongeh., 25 j., Amerongen.

Dirk de Rooij, 11 m., buiten de Weerd.

Elisabeth Catharina Kruls, ongeh., 45 j., Rietsteeg.

Johannes Brosius, 1 j. en 11 m., buiten de Catharijnepoort.

Anthonie Vernaas, ongeh., 33 j., Jufferstraat.

Sophia van der Sluis, wed. Barend Roelofs, 75 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

den 31 *October.*

Johannes Baptista, ongeh., 54 j., Vlissingen.

Levenloos aangegeven Dochter van Etienne Michiel Charlier, in de Twijstraat.

OVERLEDENEN 93.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN, WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeborenen.	7.
Stuipen.	16.
Tering.	16.
Waterzucht.	5.
Borstkwaal.	2.
Zenuwkoortsen.	4.
Zuur.	4.
Kinderziekte.	1.
Beroerte	3.
Verval van krachten. . .	10.
Koortsen.	1.
Gevolgen van de kraam .	2.
Subiet.	1.
Verwonding	1.
Slijmziekte.	1.
	74.

Transport. . .	74.
Borstziekte.	3.
Water in de borst. . . .	3.
Tanden.	2.
Kliertering.	1.
Klierziekte.	2.
Longtering.	1.
Stikziaking.	1.
Bloedspuwing.	1.
Ontsteking van het hartzakje.	1.
Rhumatiek.	1.
Etterzak.	1.
Bezetting op de borst. . .	1.
Beenbederf.	1.
	93

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	2	7.
Beneden het jaar.	21	8	29.
Van 1 tot 10 jaar.	7	4	11.
» 10 » 20 »	3	4	7.
» 20 » 30 »	2	4	6.
» 30 » 40 »	5	1	6.
» 40 » 50 »	1	5	6.
	44—28—72.		

	Mann.	Vr.	Tot
Transport.	44.	28.	72
Van 50 tot 60 jaar.	1	2	3
» 60 » 70 »	3	6	9
» 70 » 80 »	»	6	6
» 80 » 90 »	2	1	3
» 90 » 100 »	»	»	1
	50—43—		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 9 October 1841, door den Notaris K. J. Slagt.

N°. 1. Eene hechte, sterke geheel nieuw herbouwde Huizinge Erve en Grond staande en gelegen binnen Utrecht aan de Noordzijde van de Lange St. Jansstraat, wijk G, N°. 226 en 227. Verkocht voor ƒ 3,390.

N°. 2. Eene hechte, sterke en welbetimmerde Huizinge, Erve en Grond met Tuin staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht bij den gewezen Plompentoren, wijk H, N°. 681. Verkocht voor ƒ 2,900.

Den 16 October 1841, door de Notarissen B. Boers en J. H. van Scherrenbeek.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond met Kelders en Kluizen staande en gelegen binnen Utrecht aan de Westzijde van de Oude Gracht op den Zuidhoek van de Naauwe Watersteeg, wijk C, N°. 57. Verkocht voor ƒ 4,400.

N°. 2. Drie Huizen met Erf en Grond staande en gelegen binnen Utrecht in de eerste Achterstraat aan de

Noorderhade tegen over de gewezen Weerdpoort, wijk H, N°. 90, 91 en 92. Verkocht voor *f* 2,190.

Den 30 October 1841, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1 Eene Broodbakkerij met deszelfs Grond, Kelders en Kluizen staande op den hoek van het Kuipersteegje, wijk E, N°. 363. Verkocht voor *f* 4,500.

N°. 2 Eene Kamer of Woning met bergplaats of stal daarnevens, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Donkerstraat, wijk E, N°. 408 en 409. Verkocht voor *f* 7,70.

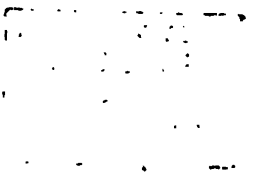

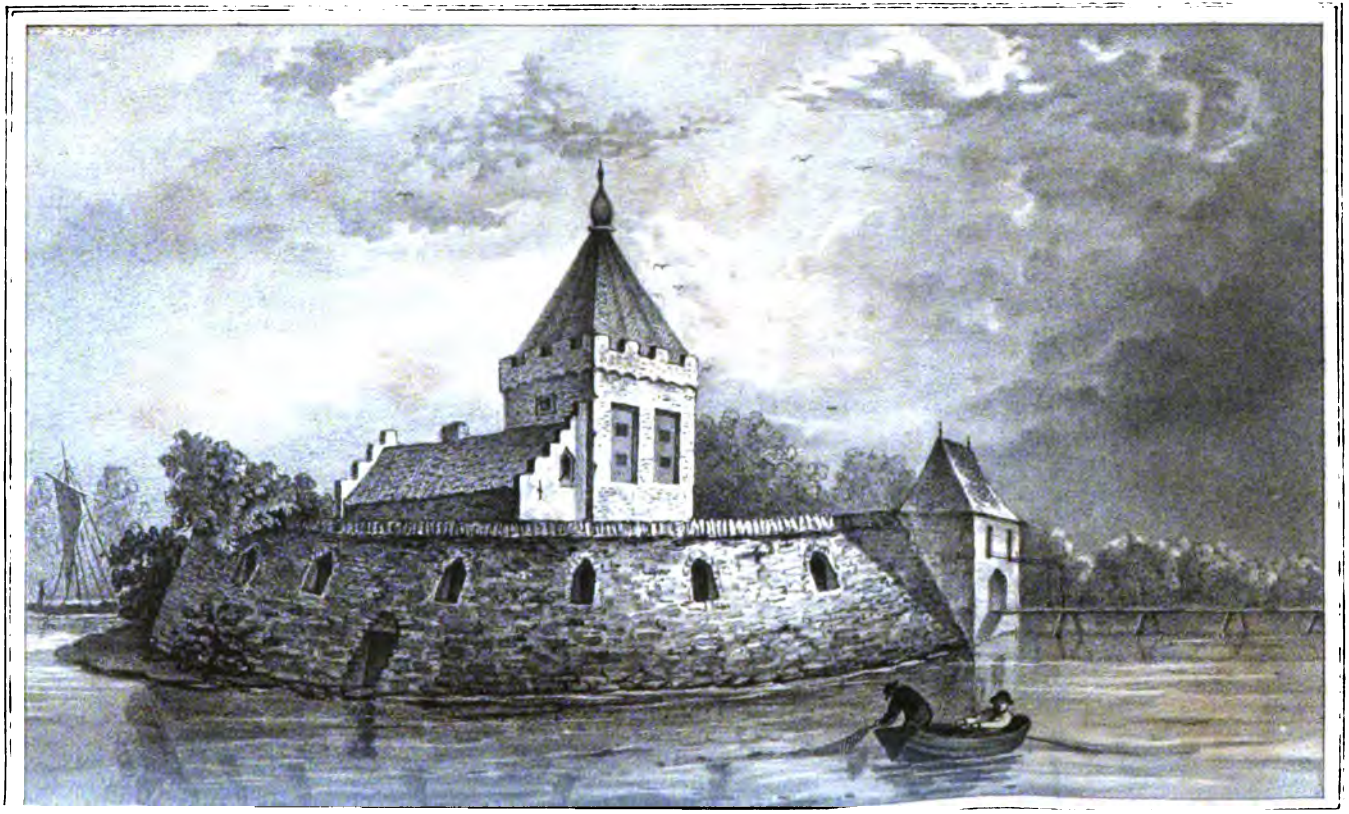

BELEGERING EN VERNIELING VAN HET BLOKHUIS GILDENBURG, AAN DE VAART, DOOR HET HOLLANDSCH LEGER, ONDER AANVOERING VAN *LALAING*, STADHOUDER, IN DE MAAND SEPTEMBER 1482.

(De afbeelding van dit blokhuis is genomen, uit eene ter archieve dezer stad berustende verzameling van teekeningen van Stichtsche sloten en kasteelen).

De Utrechtschen hadden geene kosten gespaard, om dit gewigtig punt in een' behoorlijken staat van verdediging te stellen (1), en het aldaar opgerigte blokhuis overvloedig met krijgsbehoeften en levensmiddelen te voorzien. Behalve eenen genoegzamen voorraad van buskruid bevonden zich op hetzelve 40 haakbussen, 9 ijzeren slagen, ééne metalen slang en 3 groote steenbussen, en ééne kleine bus (2). Men vertrouwde, dat de moedige bezetting alzoo in staat zoude zijn, deze sterkte tegen den vijand met vrucht te verdedigen. Nogtans wekte de tijding van den aantogt der Hollandschen in de, reeds door de mislukking van het beleg der stad IJselstein, verslagene gemoederen der Utrechtschen, een voorgevoel van nieuwe tegenspoeden, te meer daar men de zoo zeer gewenschte hulp van buiten vruchteloos inwachtte.

(1) De onkosten daarvan beliepen in dat jaar 5935 R. G., 12 st 6 d., blijkens de Kam. Rek. over 1482.

(2) Matthaeus, Analecta T I pag. 490. In een der volgende nummers van dit Tijdschrift is de schrijver dezer proeve van voornemen eene beschrijving met naauwkeurige afteekening te geven van de onderscheidene soorten van het toenmalig in gebruik zijnde geschut en schietgeweer.

Intusschen ging men onafgebroken voort, de stad, vooral aan de zijde der Tolsteegpoort, behoorlijk te versterken, en plaatste men aldaar op de wallen, het grootste gedeelte der stadsbussen (1). Aan deze zijde toch zoude waarschijnlijk de stad, den eersten schok van de vijandelijke aanranding ontvangen.

Naauwelijks was nu het Hollandsch leger op den Stichtschen bodem aangekomen, en had deszelfs legerplaats in de omstreken van Jutphaas opgeslagen, of men maakte toebereidselen, om het versterkte huis van Vronestein te bemagtigen. Het daar vóór geplante geschut beschoot de bezetting zoo heviglijk, dat Lodewijk de Wael, die het met 10 à 12 man verdedigde, genoodzaakt werd, reeds in den morgen van den volgenden dag (den 19^{den} September) zich met de zijnen op lijfsgenade over te geven, waarna het slot geplunderd, en geheel aan de vlammen werd ter prooi gegeven.

Den 21sten September brak het Hollandsch leger op, en toog naar de Vaart. Op de aannadering des vijands, brandde de bezetting, eenen in de nabijheid staande sluistoren af, om de bestoking uit denzelven te voorkomen. Zoodra het leger van Lalaing voor het blokhuis was genaderd, legerde hij zijne benden langs den weg, zich uitbreidende van het huis van Wessel van Everdingen tot aan het Gein, terwijl Jan van Egmond, die de voorhoede aanvoerde, met een gedeelte van dezelve tot aan de haven lag, achter de batterijen, welke onmiddellijk tegen het blokhuis werden opgeworpen. Het geheele leger had deszelfs tenten en *paveljoenen* opgeslagen, en legerde zich op de hun aangewezen

(1) Kam. Rek. van Egbert Rutgersz, 1482—1483.

plaatsen, *in goeder ordenancyen ende in goeter huede*, terwijl iedere stad hare respective burgeren van het noodige proviand voorzag. Zoodra nu de bussen, *cartouwen* genaamd, en de slangen behoorlijk gerigt waren, begon men hevig en zonder ophouden het geschut op de bolwerken van de sterkte te laten spelen; doch weldra begreep men, dat dit geschut niet genoegzaam was, om eene bres in het blokhuis te schieten. Dit bemerkende, werd men bedacht om den Bisschop, die zich den 16^den^ September naar het leger had begeven, en aldaar bleef tot aan de overgave van het blokhuis, te verzoeken, zijne twee groote stukken geschut, *mortieren* genaamd, welke waarschijnlijk de dienst gedaan hebben van de hedendaagsche bomketels (1), naar het leger te laten vervoeren. Doch ook deze bussen deden de gewenschte uitwerking niet, waarschijnelijk uit gebrek van genoegzame kunde, om dezelve behoorlijk te bedienen, daar zij, zoo als bij Matthaeus, gezegd werd, wel werden afgeschoten, *mer sy niet raekten*. Het ongeduld van Lalaing over de weinige vorderingen in deze belegering deed hem besluiten, aan de stad Gorinchem de overvoering te verzoeken van eene zekere bus (2), welke met inbegrip van derzelver toestel *vameren* genaamd, eene lengte van 17 voet bezat, en iets minder, dan een half schepel vat buskruid Utrechtsche

(1) Zoo als dit genoegzaam blijkt uit de woorden bij Matthaeus, 489. Doe sende die Bisschop van Utrecht voert op den XXX dach in September twee groote bussen, die men mortieren heet, ende *die schiet men in de lucht, ende vallen van boven neder.*

(2) Dit stuk geschut werd, door Karel van Bourgondien, aan de stad Zutphen, tijdens de bemagtiging van Gelderland ontnomen.

maat, bevatten kon. Den 5den October 's morgens ter 7 ure loste men dan ook uit dit vervaarlijk stuk het eerste schot. Reeds het tweede schot maakte eene bres in de borstwering, terwijl een volgend, op denzelve gerigt zoo hevig was, *dattet al daverde dat een 't blockhuys* (1). Na iedere losbranding uit dezen monster-mortier openden te gelijker tijd de andere batterijen haar vuur. De belegerden zelven echter ondervonden weinig nadeel van deze beschieting, daar zij, zoodra zij het scherm of overdeksel, waaronder deze mortier verborgen lag, zagen opligten, uit het blokhuis zich verwijderden, en tijdens de losbranding op de plaats voor hetzelve vertoefden zonder dat dit door de belegeraars te bemerken was. De belegerden echter gevoelden, dat, zoodra de grootte der bres dit zoude toelaten, de vijand onmiddellijk eene bestorming zoude ondernemen. Alle hoop van ontzet was reeds door hen opgegeven, zoodat, na de vierde losbranding uit den grooten mortier, de bevelhebbers Jan van Alphen en Ewout Rutgersz verklaarden, in onderhandeling over de overgave te willen treden, en gaven zich, op lijfsgenade, dienzelfden dag des avonds met hunne manschappen, ruim 52 man gevangen. Zij hadden slechts een verlies van 4 man geleden, terwijl van de zijde der Hollandschen 7 waren gesneuveld. Toen nu de Hollandschen en David deze sterkte in hunne magt hadden, ging men met elkander te rade, of men haar ten gronde toe slechten, dan of men ze behouden, en voor Holland bewaren zoude. De vreesachtige de Utrechtschen vroeg of laat eene kans zouden krijgen, om hetzelve weder te bemagtigen, en daartoe

(1) Zie Matthaeus, l. l.

pogingen onbeproefd laten, wegens het hooge gewigt van dit punt, deed tot het eerste besluiten. Alle handen werden nu aan het werk geslagen, niet alleen om deze sterkte te slechten, maar ook om de overige sluiswerken aan dien Vaart onbruikbaar te maken. Al het bruikbare hout, dat van het blokhuis kwam, werd ingescheept, en naar Holland vervoerd. De beide sluistorens werden insgelijks geslecht, en de steen in de kolk, en voor de sluitdeuren, geworpen; en daar dit tot de demping niet toereikend was, hebben zij al de molensteenen, die aldaar aanwezig waren, alsmede de steenen der afgebrande huizen, daartoe gebezigd, en die kolk toegedamd, zoodat men daarover gaan konde; voorts de bruggen en bogen der spuijen ingeslagen en vernield, het houtwerk aan het hoofd verbrand, na hetzelve met pik te hebben besmeerd: » ghenen arbeyt," zegt de schrijver bij Matthaeus, » verdroot hem, wat quaet » te doen ende te verderven (1)." Nadat deze vernieling voltooid was, toog Bisschop David, Dingsdag den

(1) Groot was de schade, die hierdoor aan de stad Utrecht veroorzaakt werd. Het hoofd aan de Vaart werd gemaakt in 1450 van het hout van het toenmaals geloopte huis Reinauwen, hetwelk aan Frederik van Renesse toekwam, en op last van Bisschop Rudolph van Diepholt en den Raad der stad vernield werd, wegens het verbreken eener oirvede. Zie Kam. Rek. van dat jaar. Burman II. 181 en 182. Matthaeus, Analecta II. p. 242 In 1458 werd de haven op stads kosten gegraven. Burman II. 373. In 1472 werd de Vaartsche Rijn uitgediept en verbreed. Dit werk kostte aan de stad 60439 ponden, 2 st. en 11 duiten. Zie Kam. R. van dat jaar. In 1478 werd de haven verdiept, en nieuwe spocijen en sluisdeuren gemaakt. Dit werk kostte aan de stad 27,788 ponden en 8 stuivers, hetwelk gedeeltelijk werd gevonden, uit de opbrengst van eenige verkochte stads ambten. Zie Kam. R. van dat jaar.

2den October weder naar Wijk terug. Eenige dagen daarna, op Zaterdag den 6den October, brak het Hollandsch leger op naar Oudewater, alwaar hetzelve zijn hoofdkwartier vestigde, terwijl een gedeelte in de omstreken werd ingelegerd. De burgervendelen echter keerden kort daarna naar hunne haardsteden terug. Gaarne hadden de legerhoofden hunne wapenfeiten verder uitgestrekt, welligt eene kans op Utrecht gewaagd, doch zij moesten deze voornemens opgeven, wegens het ongunstige weder, daar de vele regens de wegen geheel onbruikbaar gemaakt hadden.

Wat de Utrechtschen betreft, zij hadden, zoo als reeds is opgemerkt, op het vernemen van den aantogt van het Hollandsch leger in de stad Utrecht, nadat de Kleefsche hulptroepen, het Sticht onverrigter zake hadden verlaten (1), zich teruggetrokken, en zich bepaald tot de versterking der stad. Den 27sten September werd, van wege den Raad bevolen, bolwerken rondom de stad op te werpen, waarvan de uitvoering aan eenige leden des Raads werd opgedragen (2). Zij zagen in, dat zij zonder

(1) Het schijnt, dat het spoedig vertrek der Kleefschen is toe te schrijven, deels aan het niet ontvangen van besoldiging van wege Utrecht, en deels aan den weinigen toevoer van levensmiddelen uit de stad Utrecht. Zie Matthaeus, p. 558. Welligt waren zij op deze voorwaarden, door den Hertog van Kleef naar het Sticht gezonden. Gebrek aan geld en de verdeeldheid tusschen Montfoort en de stad waren de oorzaken, dat aan deze voorwaarden niet werden voldaan.

(2) Des Vrydages op Sinte Cosinas ende Damascusdach, xxvii Septembris. Alfar van Roidenborch, Jan van Loenen, Thomas Jansz ende Jan Crom syn geschict, om bolwercken te maken, buten voer den Tollestege ende Roide torne poert, die ganse poert en die uterste Tollestegepoerte.

vreemden bijstand, met hunne in vergelijking van het vijandelijk leger geringe magt, niet tegen dezelve konden te velde trekken, en tegen de geoefende en wel aangevoerde krijgsbenden der Hollandschen zouden te kort schieten. Zij vergenoegden zich met eenig krijgsvolk tusschen Utrecht en Wijk te kruisen, hetwelk aanleiding tot een vrij hevig gevecht gaf, waarin de Utrechtschen de Waalsche knechten op de vlugt dreven, en verscheidene gevangenen maakten, waaronder hun aanvoerder Pantsier genaamd, die kort daarna aan zijne bekomene wonde overleed. Onder de redenen, welke de Utrechtschen bewogen hadden, zich niet in het veld te wagen, en een ontzet van het blokhuis te beproeven, mogen wij rangschikken, het vertrouwen, dat zij stelden zoo wel in den moed der bezetting, als in den goeden staat van verdediging, waarin die sterkte gebragt was. Althans, men nam het zeer euvel op, dat de bevelhebbers zoo spoedig dit kasteel hadden overgegeven: aan allen, die een gedeelte van die bezetting hadden uitgemaakt, zoo wel Utrechtsche burgers, als onderzaten, werd bij hunne terugkomst bevolen, zich in hechtenis te begeven (1), terwijl van Alphen en de overigen, die vreemdelingen waren, eeuwigdurend op verbeurte huns lijfs, uit de stad

---

Adriaen Sloyer ende Bertout Pauwe syn geschict te bolwercken buten Sunte Katrynen poerte.

Ghysbert die Craen ende Gysbert Zas syn geschict te bolwercken buten die Weertpoerte.

Claes Lambertz ende Henrick van der A syn geschict te bolwercken buten Wittevrouwen poerte. Raads-dagelijksch boek, p. 57. verso.

(1) Zie Buurspraakboek, p. 47. recto. De afkondiging geschiedde den 17 November, Zondag na St. Lebuinus (12 November).

verbannen verklaard werden (1). Jan van Alphen zuchtte voor deze lafhartige daad, gedurende een jaar in kluisters.

Twaalf dagen lang bleef het Hollandsch leger in Oudewater en in de omstreken liggen. In dien tusschentijd eischte Jan van Egmond den Burggraaf van Montfoort, tot een tweegevecht uit te paard. De gene, die het strijdperk behield, en den anderen gevangen maakte, zoude 1000 kroonen voor losprijs ontvangen. Doch de Heer van Montfoort weigerde deze uitdaging aan te nemen.

Naauwelijks hadden de Hollandschen zich van den Stichtschen bodem verwijderd, of de Utrechtschen trokken uit 300 man sterk, rukten Holland (2) in, en hervatten hunne strooptogten. Groote verwoestingen werden onder anderen, door hen in het dorp Arreveen aangerigt.

---

(1) Des Vrydages na Elysabeth, XXII Novembris. Want Dyrck van Alphen, die onse borger niet en is, opt blochus medegelegen heeft, opten dach ende tyt dattet gewonnen wort, daerom zell hy ewelick wter stadt wesen, en enen mile van der stadt bliven op syn lyff. Raads-dagelijksch boek, p. 62. verso.

(2) In het begin van September, had men, om gelden voor de stad te verkrijgen, in Holland weder *verdingen* met de dorpen aangegaan. Raads-dagelijksch boek, p. 57. recto.

LAURENS VAN NIJENDALE,

Een geacht Latijnsch dichter, te Utrecht geboren en aldaar hebbende gewoond.

Vreemd is het, dat de geachte C. Burman dezen zijnen stadgenoot in zijn Trajectum eruditum, in 1738 in het licht gegeven, niet vermeld heeft, daar de Deensche Hoogleeraar Olaus Borrichius reeds in 1583 te Koppenhagen hem kende en aanduide (1), en de Luiksche schrijver J. N. Paquot in 1765 verslag van hem geeft (2), terwijl geen Noord-Nederlandsche schrijver hem schijnt te hebben gekend, immers genoemd heeft, voordat de naauwkeurige geleerde S. H. Hoeufft hem in 1819 plaatste in zijnen » Parnassus Belgicus (3)," zoo dan ook de Hoogleeraar P. Hofman Peerlkamp, in zijne, door de Brusselsche Akademie bekroonde, verhandeling, in 1822 hem niet vergeten heeft; waarbij hij echter twijfeling te kennen geeft, of van Nijendale een Utrechtenaar geweest zij, omdat Burman hem niet noemt (4), hetgeen toch uit 's mans eigen werk volkomen blijkt.

Het zal niet ongepast zijn eenig verslag omtrent dien man in dit Tijdschrift mede te deelen (5), zonder ech-

(1) Dissertation: de poëtis Latin. I. § 184. pag. 141.

(2) Mémoires Tom. III pag. 580.

(3) Pag. 172.

(4) Pag. 288.

(5) Zoo vondt men ook in dit Tijdschrift II. d., 1836, bl. 285 Herinneringen aan oude Utrechtsche (Nederduitsche) dichters, door L. P. C. v. d. B. medegedeeld.

» superstes." — Burman noemt dien (1), zoo hij dezelfde is, als den vader van Guilelmus Stratenus, of van der Straten, in 1593, toen deze geboren werd; — in het Utrechtsch plakkaatboek (2) komt hij voor als kameraar. Anders schijnt het geslacht van Stratenus of van der Straten in Zeeland thuis te hooren, immers Petrus Stratenus, die door zijn gedichten (3) bekend is, was van Goes in Zeeland. Uit de zoo evengemelde Ode schijnt wel te blijken, dat de dichter zeer vroeg zijne ouders verloren heeft, — hij begaf zich naar Frankrijk, en bezocht de Akademie te Orleans, en wijdde een gedicht (4) aan den edelen Ulpianus Aijlva bij het Driekoningenfeest in den jare 1636, toen het aldaar onder voorzitting van denzelven gevierd werd. Aan den hiervoor vermelden Guilielmus Stratenus of van der Straten, Hoogleeraar en Archiater te Utrecht, dien hij zijn aanverwant (cognatus) noemt, geeft hij in een gedicht (5) verslag van eene overstrooming, die 1638 in den omtrek der stad Utrecht en de naburige landstreek plaats had. Uit het reeds aangeduide lofdicht blijkt van zijne bekendheid met Kasper van Baerle (Barlaeus); aan dezen vermaarden dichter betuigt hij voorts zijne erkentelijk-

(1) In Trajecto erudito, pag. 363.

(2) III deel, bl. 180.

(3) » Petri Strateni, Venus Zeelandica et alia poemata collegit et edidit, C. Boys, Hagae com. 1641." Zie P. de La Rue geletterd Zeeland, bl. 171 en 172, door J. H. Hoefft vermeld in zijn Parnassus Belgic. p. 175, doch door P. Hoffmann Peerlkamp geheel overgeslagen; een keurig portret is bij zijn Venus Zeelandica gevoegd.

(4) Poematum, pag. 87.

(5) Pag. 98.

heid voor deszelfs aanprijzing zijner gedichten (1). Hoe hij met vele voorname en geachte mannen in betrekking stond, kan uit zijn werkje opgemaakt worden, te veel om hier mede te deelen; — alleen zij nog vermeld Anna Maria a Schurman, aan welke hij een vierregeling versje rigtte (2): waaruit blijkt, dat hij Nederduitsche versen vervaardigd heeft, die hij daarbij aan haar toezendt (3); en welke hij noemt: » meditationem » de Christo in cruce pendente; Belgicis rythmis con- » scriptam," die welligt, schoon mij onbekend, in druk verschenen zijn.

Welke posten van Nijendale bekleed heeft, en wanneer hij overleden is, heb ik niet kunnen ontdekken. — Genoeg, zoo ik vertrouw, zal hierbij zijn aangevoerd, dat hij blijkbaar onder de verdienstelijke mannen van Utrecht, bijzonder als Letterkundige, mag worden opgemerkt en in gedachtenis bewaard.

ROTTERDAM,
den 9 September 1841. W. C. ACKERSDIJCK.

(1) Pag. 124.
(2) Pag. 163.
(3) Pag. 163 en seq.

Hoofdschouten in de Steden der Provincie Utrecht onder Keizer Karel V. en Philips II. met den zakelijken inhoud hunner instructien.

(*Naar een HS. geschreven omstreeks* 1630.)

SCHOUTEN VAN UTRECHT.

Jan van Culenburch werdt gecommitteert byden Ke den 19 Marty 1529. Zijn commissie continueert onder ander

Dat den K. van wegen Jan van Culenborch te ken gegeven is geweest, dat de hooft ende tresaurier-gene van den Domeinen ende finantien met hem overcomen geappoincteert hebben, dat hij 't Schout ampt der Sted Utrecht houden ende bedienen zal mitten toebehoren (sekere conditien, versoekende vanden Keyser behoorl. h van commissie.

Sall geen compositien van Dootslagen of diergelyke n den mogben maken, noch enich geleyde geven sonder ende consent van den Stathouder ende van den Rade t' Ut

Sal rekening doen, sowel van civil als criminele b wtgesondert van cleyne civile boeten onder drie gulden hy voor Emolumenten behouden sall.

Sall voor wedden hebben, soo voor syn Dienaers, als oncosten, die hy in 't bedienen van syn officie sal i doen de helft van alle andere civile ende criminele boet de verbeurde penen, die int selfde officie vallen ende v nen sullen; ende d'ander helft tot behoeff vanden Keys welke helft gecort is ende in rekeninghe gepasseert sullen de maeltyden, die men gewoon is te geven den ge daer hy voor reeckenen sal zes car. gulden.

All tot wederseggen des Keysers.

Sall eede doen in handen vanden Stadhouder end t' Utrecht.

Goort van Rede werdt by den K. gecommitteert den 23 Nov. 1555, mette clausule soo langhe het den Keyser gelieven sall.

Dirck van Zuylen, werdt by den Coninck gecommitteert den 19 Apr. 1564 opte selve conditien ende clausule als de voorsz.

Claes van Zuylen, werdt by provisie gecommitteert by den Stadthouder, praesident ende Raden t' Utrecht den 28 Aug. 1572.

Claes van Zuylen, werdt absoluteliken by den Coninck gecommitteert den 19 Juny 1574 uts.

Johan van Zuylen, werdt by de Staten aengestelt.

SCHOUTEN VAN AMERSFOORT.

Oth van Diepholt, werdt by den Keyser gecommitteert tot oversten ende bevelhebber 9 Nov. 1532. De commissie contineert onder anderen:

Dat den Keyser also sint de reductie der stat, steden ende landen van Utrecht onder syne subjectie ende gehoorsaemheyt tusschen den Maerschalck van Amersfort ende Eemlandt diversche questien ende deferentien geresen waren, dat hy nade pacificatie van dien door advis vanden Stadthouder nutst ende goedgevonden hadde te stellen enen Oversten ende bevelhebber.

Werdt gestelt tot bevelhebber van wegen den Keyser binnen Amersfoort onder ende in absentie van den Stadthouder Generaell, opde instructie hem gegeven ofte byden Stadthouder den Rade gegeven sall worden.

Opte wedde van II° philipsgulden 's jaers.

Jan de Visscher, werdt by den Keyser gecommitteert tot Schoudt 28 Apr. 1544 opte wedde van II° L. van XL groten 't pondt.

Sal t' zynder hulpe ende assistentie hebben twee vanden voetknechten, geweest zynde binnen de Stadt Rhenen, elx tot vier philippus gulden ter maendt ende voorts tot eeren, rechten, vryheyden, profyten ende vervallen daertoe staende, mette clausule elx so langhe het ons gelieven sall, behoudelicken dat

hy vande exploicten ende breucken die aldaer vallen en innecomen sullen, so civile, als criminele, jaerlicx gehoud wert den Keyser te responderen, reekeninge, bewys ende liqua te doen, mits genietende t' zynen profyte ende behe dende de helft van 't gene den Keyser daer off comen s boven de costen. Alles gedurende tot wederroepen des Keyse

Moet eedt doen ende borgtochten stellen.

Vincent van der Hoeve, werdt by den K. gecommitte 11 Jan. 1552. De commissie contineert de conditien en clausule, ut supra.

Joost van Hardevelt, werdt by den Coninck gecomm teert den 15 Nov. 1569. Opte wedde etc., als van d Hoeve ende mitte selfde clausule.

Mr. Corn. van Deuveren, werdt by den Coninck gec mitteert den 28 Apr. 1579. In alles uts.

SCHOUTEN VAN RHENEN.

Geerloff van Neck, werdt by den Keyser gecommit tot het Schoutambt der stadt Rhenen mitten Schoutamb ende dykgraefschap inder Mersche mit heuren toebehor Nov. 1532.

Zal voor wedden behouden de twe delen vande bo of criminele executien gebeuren, daeran sullen wy de alleen dragen.

Opte vordere conditien verclaert ende appoinct. geda den Grave van Hoochstraten.

Moet eedt doen ende borchtochten stellen soo langhe h Keyser gelieven sall.

De voorn. Schout wordt by acte apart by den Keys geleyt 160 gl. jaerlicx, omdat hy te meer genegen syn sorge te dragen tot bewaernisse vande Stadt Rhene 't sluyten ende openen van de poorten, 9 Nov. 1532.

Johan de Visscher, werdt by den Keyser gecomm ende bevolen het Scholtampt van Rhenen, het Sch ende dykgraefschap inde mersche mitter woninghe opt poorte tot Rhenen ende de bewaringe vande bossche

wonden op Heymerberch, tot Elst ende daeromtrent, den 12 Oct. 1540.

Is gehouden toesichte te nemen opte veltpoerte, deselve op ende toe te sluyten, de sleutelen daeroff te bewaren, de knechten daerop geordonneert ende in dienste des Keysers leggende in goeden regemente ende obedientie te houden.

Te bewaren ende goet toesicht te dragen opte bosschen ende waranden, deselve te vryden, ende den genegen die er enighe excessen in committeren, te vervolgen ende te corrigeren ende voorts alles te doen, als een goet getrouw Schout ende boschbewaerder schuldich is ende behoort te doen.

Tot de wedde, eeren, rechten, vryheden, profyten, vervallen daertoe staende ende behorende ende op al sulke lasten ende conditien als van Neck dieselve officien bedient heeft.

So lange als het den Keyser believen sall.

Jan van Roy, werdt by den Keyser gecommitteert uts. 26 May 1552.

Opte wedde, conditien etc., als voorsz. behoudelicken, dat hy twee peerden ende een knecht sall onderhouden tot bewaernis vande bosschen ende waranden.

Item werdt by den Coninck op geleyke conditien op nieuws gecommitteert, overmits de cessie by den Keyser op syn soon vande Nederlanden gedaen 17 Maart 1556.

Laurens van Nyhoff, werdt by den Prince van Orangien als Stadthouder gecommitteert, den 20 Maart 1570.

Ghysb. van Barck, werdt den 18 Oct. 1585 gestelt int Schoutampt van Rhenen by de H. H. Gedeputeerden ende dat deur last vande Grave van Meurs, als Stadthouder by missive vanden (?) gedaen.

Contineert, dat syl. volghende 't versoeck van syn voorsz. G. als Stadthouder, ende dewelke voorsz. Schoutambt toestaet te geven, geauthoriseert hebben, voor soo veel in hem is, den voorsz. Barck, als by provisie, ende tot dat syn G. hem behoorlyke commissie sall hebben verleent, het schoutampt der stede Rhenen, te exerceren, etc.

SCHOUTEN VAN WIJK.

Antho. van Coevelens enigen tyt op experende jaren bedient hebbende het Schoutampt tot Wyck, werdt daertoe by den Keyser gecommitteert voor den tyt van zes jaren, den 22 Dec. 1532.

Sall jaerlicx te pacht hebben thyen gouden Car. gulden. Totter eeren, rechten, profyten ende exemptien van outs daertoe staende ende behorende.

Bonifaes van Hollandt werdt..... by den Keyser aengestelt.

Item werdt syn pacht gecontinueert voor 6 jaren, den 22 Nov. 1548 om XII. gl. 's jaers.

Dirck van Oostrum, werdt by den Keyser gecommitteert den 13 July 1553 voor 6 jaren om XV ponden jaerlicx.

Totte wedden, eeren etc., daertoe van outs staende.

Item werdt by den Coninck gecontinueert voor ses jaren, den 5 Nov. 1559 om 15 gl. 's jaers.

Item by den Coninck voor nog ses jaren, den 22 Dec. 1575.

Sall jaerlicx reekening doen vande civile ende criminele boeten ende breuken, daer aff hy de helft genieten sall, als d'officieren van Amersfoert ende Rhenen genietende zyn.

Werden hem quytgescholden de 16 ponden, die hy voor den pacht van't leech scholtampt jaerlicx betaelt heeft.

Werden hem toegeleyt tot onderhoudt vande Dienaers ende Assistenten vander Justitie, daertoe notelick wesende, jaerlicx 150 guld.

T.

(Vergel. dit tijdschrift, boven, bladz. 208).

III. WILLEM SILVIUS EN CHRISTOFFEL PLANTIJN, DRUKKERS, IN BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHE ZAKEN.

Als ik, in het voorlaatste stuk van dit Tijdschrift, eene en andere bijzonderheid, aangaande eenige der eerste bekende leden van de familie der Elzeviers mededeelde (*), nam ik eene, zich mij daarbij aanbiedende,

(*) Men heeft mij daarna oplettend gemaakt op een, uit het Fransch vertaald, opstel, aangaande de Elzeviers, voorkomende in: de K. en L. Bode van 1807. Ik heb dat opstel gelezen, maar er, ten aanzien der punten, waarover ik het had, geen baat, eer het tegendeel, bij gevonden. Ik zeg het nog eens, en thans met drooge woorden, hetgeen men, dunkt mij, ook zonder mijne uitdrukkelijke herinnering had kunnen waarnemen, dat ik niet over de Elzeviers in 't algemeen wilde bijbrengen, wat ik meende, dat hierover, na hetgene gezegd was, noch diende, en, als dusdanig, door mij konde gezegd worden, maar, dat ik enkel wilde doen blijken, dat de berigten, omtrent de eerste voorkomende leden dezer familie, tot daartoe bekend geworden zijnde, in meer dan één opzigt mogten gezegd worden *valsch* te zijn. Ik heb mij daarbij van alle gissingen onthouden, waartoe anders de Ludovicus *Bibliopola*, die in de brieven der Leidsche Geleerden van 1580 en volgg. jaren onder zoo menigvuldige en verscheidene omstandigheden vermeld wordt, stoffe in overvloed zou hebben opgeleverd. Men hoore slechts, als proeve, dit begin van een', door Arn. v. Buchel uit het autographon overgeschrevenen, en zoo ik meen, nog niet gedrukten, echter ongedateerden brief van Lipsius aan Jan van der Does, toen bibliothecaris der Leijdsche hoogeschool:

» Mi Dousa, Ludovici *filius* nunc mecum, si Deus volet, *Francofurtum* iturus est. Si videtur ex usu esse, peto, uti de libris cogites, quos in usum bibliothecae possit adferre. Nam hac aestate serio (ex Hauteno ita intellexi) aedificium structur. Vir bonus (Ludovicum dico) juvandus est";

gelegenheid te baat, om er in eene noot, eenige aantekeningen bij te voegen omtrent Willem Silvius, voor zoo verre hij, zeide ik, in zekeren zin, mogt gezegd worden, drukker der Leijdsche Hoogeschool te zijn geweest, van wien, Silvius, reeds voor vele jaren,

---

welke woorden, voor zoo verre zij de Leijdsche boekerij aangaan, weer schijnen te kunnen worden toegelicht, door hetgene diesaangaande vermeld wordt in de *Beschrijving der Hoogeschool* II. bladz. 6 en volgg. In een' anderen, mede ongedateerden brief van Lipsius aan Dousa, door denzelfden van Bucchel uit het oorspronkelijk overgeschreven, komen deze woorden voor:

» Hori Busius me rogavit aurem tibi vellerem de capsis sive plutcis (quid enim sint, nescio), qui Hagae adservantur, et facere possint nostrae bibliothecae. Fac, sodes, et cura";

van dewelke ik niet weet, in hoe verre zij in eenig verband zouden kunnen worden gebragt, met hetgeen de Resol. der Stat. v. Holl. van 13 Aug. 1594, (Lipsius bedankte te Leijden reeds in 1591), de genoemde bibliotheek betreffende, behelzen, en dat aldus luidt:

» De gecommitteerde raaden vd. Stat. v. Holl *etc.* hebben op het versoek van de Curateurs vd. Universiteit der stad Leyden, verklaart en geaccordeert, *etc.*, dat de boeken, die voor den oorloge in de liberarye op het hof albier geweest zyn, en jegenwoordig booven de raadkamer van deselve ongebruikt staan, doordien uit den Inventaris, daaraf gemaakt, bevonden is, dat daaronder seer veele boeken syn in de *theologiae*, en daaraf de Auteurs geschreven hebben in de Hebreeuwsche, Caldeesche en Arabische talen, en dat door deselve boeken het *studium theologiae* en andere faculteiten in de Universiteit grootelijks zal mogen gevordert worden, by de voorn. Curateurs by provisie geligt, en in de bibliotheque tot Leyden getransporteert zullen mogen worden, onder *recepisse* van deselve Curateurs, gestelt achter den voorn. Inventaris, inhoudende beloften, dat ten allen tyden ter vermaninge vd. Heren Stat., den hove v. Holland of gecommitteerde raden vd. Staaten, de Curateurs van deselve Universiteit, gehouden zullen zyn, de boeken onder de voorn. Inventaris, of alsulke daaruit goet gevonden sal worden, te restitueeren, sonder enighe swarigheid. Gedaan, ut supra."

Bondam, uit dezelfde bron, als ik, evenwel in een ander opzigt, en, ik beken het, op eene geschiktere wijze, dan ik, loffelijke melding had gemaakt. Toen ik de gezegde bijzonderheden neder schreef, kon ik nog niet gissen, dat ik zoo spoedig, als zulks geschied is, zou bekend raken met een eigenhandig schrijven van dien Willem Silvius, waarnaar hem nu, ook zonder dat het noodig is, om er de gelegenheid toe van elders te ontleenen, in het Tijdschrift voor Utrechtsche zaken, regtstreeks eene plaats mag worden gegund, en wel om eene dubbele reden, gelijk uit den genoemden brief, dien ik hier, uit het oorspronkelijk, in zijn geheel mededeel, het best zal blijken:

» In Leyden desen 4^en^ September 1579."

» Eersame, gunstighe, seer discrete Heer. Le S^r^., M^r^.
» Paulus Buys heeft my vander Staten wegen doen
» drucken de *Sommiere Verclaringhe*, by myn Heeren
» aldaer gepubliceert den 24^en^ Augusti, ende gheseyt, dat
» tghene, daer hem dese voorn. verclaringhe toe refereert,
» by UE. hier gebrocht soude worden, om met francois
» ende andersins met diversiteyt van schriften gedruckt te
» worden. Ick hebbe in 't Noorder Quartier te doen,
» ende retardere myn reyse, om niet te failgeren in
» mynen dienst; maer, om nochtans d'een of d'ander te
» moghen weten, bidde ick UE., my met dry woorden te
» willen adverteren, of ick UE. hier met tselve sal ver-
» wachten, of niet; want de voorn. S^r^. Buys sterckelyck
» affirmeerde, dat UE. binnen 2 off 3 daghen inden
» Haghe zout comen, ende dat is nu vier daghen geleden."

» De Requeste, van dewelcke ick UE. gesprocken heb,
» beroerende *'t contrefeytsel vande stadt Utrecht*, hope

» ick UE., indien ghy hier compt, selven te gheven.
» Blyft den Heere bevolen, ende isser iet, daerin ick
» UE. eniehsins can dienen, en spaert my niet: want ick
» een weldaet soude achten, eont ick UE. iet te gheval
» doen, dat's den Heere almachtich bekent, die ons allen
» gonne, dat zelich is."

» Met sonderlinghe haest."

» Ick verwacht drye woirden antwoirdts."

» Ne heream, nihil miserius quam pendere."

» Uwer E. dienstwillighe, wat"

» Ick goets vermach Will. Silvius."

Erentfesten, vromen ende seer gheleerden Heere,
Mr. Floris Tyn, Raedt ende Pensionaris
der stadt van
Utrecht.

De bode eenen stuver.

Het lijkt mij voor het oogenblik niet, om over de *Sommiere Verklaring*, in den brief geroerd, breeder uit te wijden. Maar van 't bedoelde *contrefeytsel der stad* wil ik toch aanmerken, dat daarvan ook in de stadsboeken melding geschiedt, onder anderen, in dezer voege:

1579—1580. Item, Mr. Will. Silvius, toegevoecht tot behulp ende onderstande van syn costen, gehadt ende noch te doen, om in druk uyt te geven *de beschryvinge der ganser Nederlanden ende voort contrefeytselen der steden ende sonderlinge mede van dezer stadt*, 90 *L.*

De *Beschrijving*, waarvan in dezen post de rede is, zal wel geene andere zijn geweest, dan de Fransche Tekst van Lodovico Guicciardini's bekende *Descrizione*,

met welke zich Plantijn een jaar daarna in gelijke bedoeling aan den magistraat wendde, gelijk zulks in de gezegde stadsboeken mede in deze bewoordingen wordt vermeld:

1580—1581. Item, Christophorus Plantyn, *architypographus regius*, tot een vereeringhe ende subventie vanden costen, die hy doende is tot een boeck, geintituleert: *Descryptyon du Pays-Bas, par* Guychardyn Florentyn, in de welke *dese stadt Utrecht mede in een chaerte gedelinieert ende de gelegenheit van dier gedescribeert is, 30 L.*

Plantijn was toen, in gezelschap van Lipsius, persoonlijk naar Utrecht gekomen, welke laatste als een boezemvriend van Canter (zoo als bekend is, en ik bij eene andere gelegenheid nog nader zal doen blijken), in faveur van Plantijn, van zijn' invloed kon gebruik maken. Zij, Lipsius en Plantijn, werden bij die gelegenheid door de Regeerders der stad op 12 quaart wyns onthaald, gelijk dit gezegd wordt, op het genoemde ommeraars-jaar:

1580—1581. Jun. 22. »D^r. Lipsio *ende* Plantyn, *gesworen drukker vd. Stat. Gen., 12 quaert*."

Wat de kaarten van Utrecht, stad en sticht, gedurende de XVI eeuw, aangaat, zoo meen ik te mogen en moeten oplettend maken op de bescheiden, die men daaromtrent zal vinden geboekt in het *Derde deel van mijn geschiedk. Archief*, naar welke bescheiden, zoo het mij voorkomt, grootelijks zal kunnen worden aangevuld en gewijzigd, hetgeen tot dus verre dien aangaande is in 't licht gebragt.

J. J. Dodt van Flensburg.

BERIGTEN

AANGAANDE HET MOLEN-WEZEN,

HIER TE LANDE.

IN DE XVI EN DE EERSTE HELFT DER XVII EEUW.

1575. Nicol. van Valkesteyn versoekt van de Staten van Hollant octroy op *sekere molens, dienende tot loosinge van den waatere*, op poene van hondert Angelotten en confiscatie van 't werk etc. De Staten voorn. bevindende het verzoek te zyn van grooter inzigte en importantie, lasten dyckgrave en heemraden van Delfland op de nieuwe inventie van de molens en konste van waterlossinge metten Remonstrant te handelen, en de gelegenheit van de saak ondersocht hebbende, aan de Staten te rapporteren. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1575, *Jan.* 8.

Wat het gevolg hiervan geweest is, weet ik niet. Nic. v. Valkesteyn ontmoeten wij zoo aanstonds weer met eene uitvinding.

1577. De Staten van Hollant approberen het octroy, by syne Princelyke Excellentie verleent van Lion de Fereytere, *op het stellen en reparaeren van alle watermolens*, op conditien, in 't octroy voorn. begrepen. *Resol. der Stat. v. Hollant*, 1577, *Jan.* 11.

Deze de Fereytere, is wel geen ander, dan die in eene Resol. van den 6 Jul. *h. a.* genoemd wordt, de Feytere, en in eene andere v. 1584 Febr. 18 gespeld is de Feitere. In de gedrukte Holl. Stat. Notulen zijn zulke *variantes* niets bijzonders. De oorspronkel. Mss. Resolutien zijn denkelijk in deze *constanter*.

1580. De Staten van Hollant octroyeren de ingelanden van

het Nieuwland en Noordland, gelegen buiten s Gravesande te mogen erigeren een *achtkante watermolen*, ter plaetse, daar dit het bequaemst sal geacht worden te geschieden, en bepalen, dat tot het opmaken van deselve sullen contribueren de landen, die by de uitwatering deselver molen sullen profiteren. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1580, *Jun.* 16.

1582. De Staten van Hollant, aanmerkende de inventie en het aangeven van Nic. van Valkesteyn *in den Hage*, die met *een klein instrument, in forme van een schyve, breet omtrent drie voeten in syn kruis, van kleine kosten, als van* 8 *of* 9 *Caroli guldens, hetwelk aan alle watermolens sou mogen werden geappropriëert, bequaemlyk sal mogen werden gewrocht, soo in de vorst als daar buiten, ook sonder enige twisten van molens op groote doorgaande winden, of stilstaan, als het weinig soude mogen waren*, hopende, dat die tot orber van den lande zou mogen strecken, verleenen hem daerop octroy voor 25 jaren, op poene van 100 Angeloten en verbeurte van het werk etc. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1582, *Febr.* 9.

1584. Verzoekt Simon Stevin van de Staten van Hollant octroy voor 20 jaren, om te mogen practiseren drie (!?) inventien; de eerste, *omme over de ondiepe wateren, allerhande schepen te brengen;* de tweede, *omme het water te verheffen en op te trekken, door andere middelen, als in der tyd gebruikt worden, dienende niet alleen, omme de wateren uit de platte landen te trekken, maer ook, als het water buyten dycx hooger is dan binnen, hetselve niet te min in groote quantiteyt te doen loosen, ja ook, om in korten tyt een geheel haven drooch te maken.* Waarop de Staten hem octroyeren, zijne inventie, kunsten en instrumenten voor de genen, die met hem deswegen souden begeren te accorderen, tot dienste van de lande, voor 15 jaren, op verbeurte van de instrumenten en poene van 2000 guld. etc. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1584, *Febr.* 17.

1584. Simon Fransz. van der Mervede, *burger der stadt Leyden*, Corstiaen Antonisz en Cornelis Kwoutsz Proot, *burgers der stadt Delft*, verzoeken van de Staten van

Hollant octroy voor 30 jaren op *de inventie van sekere pompmolens en waterpypen of waterfonteynen*, waarin de Staten consenteren, op hope, dat alsulke pompmolens sullen mogen opgerecht en gebruikt worden, tot dienst van de lande, en deselve te mogen stellen, allomme dit versocht synde, binnen den tyt van 20 jaren, op verbeurte van het werk *etc.*, waertoe de supplianten gehouden sullen syn in den octroye de forme van de pompmolens voorn. te doen conterfeyten, sulks die de Staten voorn. is vertoont. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1584, *Apr.* 10.

Deze Simon Fransz. van der Mervede, is toch wel geen ander, dan van welken in de *Beschr. der Leydsche Hoogeschool*, *II.* 85 gezegd wordt: Mr. Simon Fransz. van Merven, schepen der stad Leijden, werd gelijktijdig met van Kenlen, door de curatoren gemagtigd tot het geven van onderwijs in de wiskunde, volgens eene instelling van Prins Maurits, dat in de Nederl. taal, die deelen der wiskunde zouden worden onderwezen, welke meer bijzonder ter vorming van ingenieurs geschikt waren.

Aangaande Corn. Ewoutsz. Proot, en zijn zoon Ewout Cornelisz, is door v. Wijn, (*ad* Wagenaar *VIII*, *blads.* 40), uit de Resol. der Holl. Stat. aangewezen, dat zij het waren, die zich als vuurwerkers, bij gelegenheid van het beleg van Antwerpen, verdienstelijk hebben gemaakt. Want, dat het dezelfde Corn. Ewoutsz. (Proot) is geweest, als die, waarvan in dit octroy de rede is, mag toch wel niet in twijfel getrokken worden. In eene der genoemde Resol. 1595, Apr. 17 en Oct. 21 komt hij voor als ammunitie-meester binnen Geertruijdenberg, in eene andere van 1603, Jun. 9 aldus, en beneden op het jaar 1604 zullen wij hem weer ontmoeten met eene inventie van eene nieuwe watermolen.

1585. Naar eene Resolutie der Stat. van Hollant, zou aan den bailliu van Boschop geschreven worden, dat hy demoliere den *oly-moolen* aldaer, en de wage aldaer zou doen cesseren, *nisi causam*, binnen acht dagen te rescriberen aan de gecommitteerde raden. *Resol. der Stat. van Holl.* 1585, *Maart* 15.

1587. Robbert, *Graaf* v. Leycester, ontfangen hebbende de supplicatie, overgegeven by Frederico Genebelli, hoe dat hy, gesien hebbende, *de watermoolens, dienende om het water uit den velde binnen dese landen te trekken*, bevind, dat, mits hy hem daartoe voegende seekere syne inventie, men daardoor *tweemaal meer waters sal kunnen uittrekken, dan men tegenwoordig doet, sulke dat eene molen meer soude kunnen doen, dan twee*, heeft hem daarop octroy gegunt voor den tyt van 6 jaren, syne voorn. inventie en werk te mogen stellen alomme in dese landen. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1587, *Febr.* 6.

1587. Werd deselve Frederico Genebelli, door de Staten van Hollant geoctroyeerd voor vyf jaren, *syne kunst in het maken van Fonteinen* in Hollant te mogen gebruiken, op poene als die van den Rade v. State sullen ordonneren, *etc. Resol. der Stat. v. Hol.* 1587, *Maart* 23.

Ik wil, aangaande dezen Genebelli, niet herhalen, wat door de geschiedschrijvers, als bij overlevering, van hem wordt verteld, en laatstelijk weer in: *Neerlands Heldendaden* etc. I. 268 is vermeld.

Genebelli schijnt zich met zijne inventien ook naar Engeland te hebben gewend. Bij de Burghley-*papers* onder de Lansdowne *Manuscripts*, in het *British Museum*, bevinden zich eenige stukken daartoe betrekkelijk, als CI. 14: *A letter to Lord* Burghley, *written by* Frederic Genebelli, *an Italian, concerning his water-works for the use of London, May* 11, 1591 (*Italian*); voorts, CX. 9: Frederic Genebelli, *in Italian, to the Lord Treasurer, with two proposals, in English, for draining marshes in Kent and Sussex*, en CX. 11: *The inhabitants of Wittresham in the isle of Oxney in Kent, to the Lord Treasurer to enable Mr.* Genebelli *to finish draining the fens.* In CI. komt nog voor onder n°. 15. Gorgen Freysh, *a Dutchman of Utrecht's account to lord* Burghley *of a very serviceable mill he has brought into England*, 1594. Mij is van dezen Utrechtenaar anders niets voorgekomen.

1588. Op het versoek van Jan Paulisz, omme te hebben octroy, om syn *kunst* te moogen gebruiken van *te diepen sonder dammen*, syn gecommitteert Tho. Vranck en Adriaen Antonisz, om den Suppl. te hooren, en in gevalle van eenige apprehensie tot voordeel van den lande ende republyque, daervan te doen rapport, en dat andersints hetzelfde sal worden afgeslagen. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1588, *Jan.* 25.

Over Adriaen Anthonisz, den laatstgenoemden der gecommitteerden, is na Scheltema, *ten minste*, nog driemaal opzettelijk gesproken, te weten in: *Hollands Roem*, etc., *Neerlands Heldendaden*, etc., en door *Prof.* Moll, *over de Verrekijkers*. Door deze schrijvers allen is echter voorbij gezien, of hun is onbekend gebleven de bron, die verre weg het meeste oplevert, van hetgene er toe dienen kan, de groote verdiensten van dezen man in 't licht te stellen. Deze bron zijn de Resolutiën der Staten van Hollant. De commissie, hem, in de hoedanigheid als Superintendent van de Fortificatien, in den jare 1584, door zijne Princelijke Excellentie verleend, luidde mede op Utrecht, en van dit punt uitgaande, zal ik trachten de genoemde ongebruikte bouwstoffen, tot een geheel zamen te zetten, en dit in eenig volgend stuk van dit Tijdschrift mede te deelen.

1589. De Staten van Holl. verstaan hebbende, dat Corn. Dircksz. Muys sekere nieuwe goede inventie en kunst tot *Delfshaven* met consent ende ten coste van de Staten in 't werk besteld hebbende, bevonden is, dat de instrumenten, die daertoe gebruikt syn en noch sullen mogen worden, seer dienstig syn voor de voorn. landen, *om de binnen wateren, havenen ende grachten te mogen reinigen ende diepen*, octroyeren den Suppl. op de voorn. kunst ende instrumenten, voor 12 jaren, op verbeurte, *etc.*, sonder nochthans, dat op dit octroy, de Suppl. in 't werk sal moghen treden, aleer hy met de gecommitteerden geaccordeert sal wesen, voor wat somme binnen elke plaatse die kunst of instrumenten gebruikt sullen mogen worden, ende dat dit accoord door desen getransfixeert sal worden, is den Suppl. verleent ordon. volg. belofte v. 200 L., voor het maken van

de instrumenten op Lodestein. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1589, *Mart* 9.

1589. Is door de Gen. Staten octroy geaccordeerd voor *sekere moolens tot het maken van wit papier, grauw, blaauw ende bortpapier voor* 5 *jaren.* *Mss. Excerpta uit de Notul. der Gen. Stat.* 1589, *Mey* 2; want alleen uit zoodanige *Excerpten* kan ik over den inhoud dezer Resolutien beschikken. Evenwel, wij zullen dit octroy beneden (op 1594) in een verzoek om continuatie daarvan, nader leeren kennen.

Wanneer men, hetgene in deze *Berigten* uit de *Resolutien der algemeene Staten*, wordt medegedeeld, aangaande de *papiermolens*, vergelijkt met hetgene van Wijn, (*Huiszitt. Leven*, *I.* 2., *Voorrede*, *bldz. IX.*,) daarvan gezegd heeft, dan zal men het niet onbillijk vinden, wanneer ik hieruit mede een bewijs ontleen voor de waarheid, van hetgene ik in dit Tijdschrift, boven bladz. 282 heb gezegd nopens de wijze, waarop de genoemde Geleerde van deze Resolutien heeft gebruikt gemaakt; en houdt men daarnaast, wat hier uit de gedrukte *Holl. Stat. Resolutien*, dit onderwerp betreffende, is geput, dan kan men er, naar het mij voorkomt, ook niets tegen hebben, wanneer ik mijn gezegde mede tot deze uitstrekke.

1589. Otto Barentsz. *uit den Haghe*, langen tyd gepractiseert hebbende in de waterkunst, en meenende gevonden te hebben, *sekere maniere, omme het water bequamelyker uit de landen te doen loosen, dan by de oude of alle andere nieuwe manieren tot nog toe in het licht gebracht, is geschiet, daerby mede met de wind soude mogen gewrocht worden, sonder eenige kram-raderen of schyfloopen daar aen te besigen, soo men wil; dat hy mede gevonden heeft een maniere van een Assche, daar mede alle molens, soo water als wintmolens, bequamer sullen dragen, en met minder kosten, dan die jegenwoordige asschen doen*, ontvangt van de Staten van Holl. octroy op deze nieuwe maniere en inventie van waterloosinge, daaraf de figure den Staten is vertoont, op poene van 100 Realen en de geheel of gedeeltelyk gecontrefeyte instrumenten, *etc.* *Resol. der Stat. v. Holl.* 1589. *Mey* 25.

1589. Van dezelfde dagteekening is het octroy door de g noemde Staten verleend aan Corn. Dircksz. Muys, *steed timmerman der stadt Delft*, op sekere door hem geinventeerde bedagte *maniere van waterwerkinge*, *tot groote dienst van landen*, *byzonder voor degenen*, *die haer water in de hoog van* 5, 6, 8, 10 *of minder of meerder voeten moeten loose* volgens de figure vertoont, voor den tyd van 12 jaren, verbeurte van 100 goude Realen, ende de, geheel of gede telyk, gecontrefeyte instrumenten etc. *Resol. der Staten Holl.* 1589, *May* 25.

1589. Alsoo die van den Geregte der stadt Leyden den St ten hebben doen vertoonen, seeckere *nieuwe inventie en m niere van een scheprad van binnen Slezgewys*, gemaect by Simon Fransz. v. Merwen, *tresorier extraordinaris der voo stadt*, *en gecommitteerde tot de opsigt van der stads getimm aldaer*, *dienende* (*het raid*), *om het water met quantiteyt in hoogte te brengen*, *en onder en boven hebbende syn centru of het afpunt*, *om uit te loopen*, hetwelk v. Merwen t kosten in 't Leprooshuis tot Leyden voorn., tot een pr hadde doen opstellen in de sloote aldaer, en *door werk van drie personen het water in groote menigte en overvl uit syn centre doen lossen ter hegte van vyf of sestehalf* daaraf het instrument vanden geregt is gelooft, gepresen overdankelyk aangenomen, als ten gemeenen beste aa wend, ende ten eynde v. Merven de eer en vrugt van inventie alleen souden mogen genieten, hebben die van geregt octroy daerop voor hem versogt, en hebben de St op dese inventie, daaraf de figure aan deselve was vert octroy verleent voor 12 jaren, *etc. Resol. der Stat. v.* 1589, *May* 31.

1589. Cornelis Dircksz Muys, *steede timmerman de Delft*, vertoont aan de Staten van Hollant, geinventee hebben, seeckere andere *maniere van een watermolen*, *mede met seer kleine kosten het werk van een achtkant len of vierkante molen gedaan sal mogen worden*, *het de hoogte of menigte van het water op te dragen en*

malen, en ontvangt daarop octroy voor den tyd van 15 jaren, op verbeurte 100 goude Realen, en de, geheel of gedeeltelyk, in 't klein of groot, gecontrefeyte instrumenten, *etc. Resol. der Stat. v. Holl.*, 1589, *Oct.* 31.

1589. Is door de Generale Staten octroy geaccordeert voor 20 jaren aan Simon Stevin van *watermolens, die malkanderen kunnen toemalen, twee, drie off meer hoog*, ten tweede, *dat de molens, die water uit de polders malen, heiselve er ook in kunnen malen*, enz. *Resol. der Stat. Gen.* 1589, *Nov.* 28.

1590. Op het versoek van Simon Stevin, ingenieur, ten einde syne *inventie van vertragende proportie der gaande werken*, niet soude worden gecontrefeyt, volgende syn octroy *de anno* 1586, gesien hebbende het versoeck van Corn. Dirksz Muys, *stadstimmerman tot Delft*, hebben de Staten gecommitteert, de requeste van beide parthyen te visiteren, en, soe doenlyk, te vereenigen, indien niet, rapport te doen, om voorts gedaan te worden na behooren. *Resol. der Stat. v. Holl.*, 1590, *Jan.* 18.

Van het in desen geroerde octroy van 1586 is mij tot dus verre niets gebleken. Evenwel, het zou mij in dat lijvig werk kunnen zijn ontglipt. Mogt er mij nog iets van voorkomen, zal ik niet nalaten, om deze *Berigten* daarmede vollediger te maken. Men gelieve deze woorden indachtig te wezen, overal, waar zulks bij deze lijst toepasselijk zal zijn.

1590. Werd Pieter Silverer, *gebooren van Triest*, toegestaan, syne konste, die hy zeyde te syn, *om in alle plaatsen, steden en dorpen te doen komen en brengen versch, schoon water, en soet water, dienende niet alleen tot beneficie van alle brouwers, maar ook van andere burgers, in hare huysen, speel-huisen en anders*, binnen den landen te gebruiken op syn hazard en profyt, als hy met de ingesetenen sal kunnen accorderen, sonder dat de Staten accorderen het octroy door hem voor hondert jaren versocht. *Resol. der Stat, v. Holl.*, 1590, *Maart* 12.

1591. Pieter Jansz, Adr. Harcksz en Ger. Dircksz, *burgers van Alcmaar*, versoeken de Staten van Hollant, *om*

binnen of buiten Alcmaar of andere plaatsen, daar het goetduncken sal, te mogen stellen een of twee molens, om wit en grauw papier ende andere te maken, ende soo verre de Staten souden verstaan, dat binnen den tyd van 6 jaren, dat eenen Jan Henriksz en Jan Jacobsz, daartoe octroy is verleent, dat de supplianten middeler tyd, wit papier souden moghen maken, ende na d'expiratie van de voorn. 6 jaren, soo wel wit als grauw papier by octroy, etc., hebben de Staten geordonneert, om te schryven aan de voorn. Ja. Henriksz en Jan Jacobsz, dat sy voor de gecommitteerde van de Staten verklaren, of syluyden wit papier van meninghe syn te maken, gedurende hare octroy, ende soo verre deselve sulks aannemen souden, dat haerl. daertoe een prefixen tyd van 3 of 4 maanden soude worden geprefigeert, ende middeler tyd op 't versoek van den Suppl., niet en soude werden gedisponcert, indien niet, de Staten te doen daaraf rapport, omme voorts op het versoek van de Suppl., alsdan gedisponeert te mogen worden na behoren. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1591, *Jan.* 23.

1591. Octroy tot het maken van een nieuw slag van *watermolens, die gebruikt konnen worden, sonder wint, mette hand van een mensch, ofte in form van een kraen. Resol. der Stat. Gen.* 1591, *Febr.* 21.

1591. Octroy, geaccordeert tot het maken van *kopermolens ende smetten van koper. Resol. der Stat. Gen.* 1591, *Sept.* 4.

1591. Henr. Jansz Clock *van Alcmaer* vertoond hebbende aen de Staten van Utrecht, dat hy, om te continueren syne neringe, in meninge soude syn, binnen de provincie van Utrecht aan den Hinderdam of daeromtrent te erigeren een *pampiermolen, om daerop te maecken allerhande soorten van wit ende graauw pampier, alsoo tot Alcmaer twee gelyke molens souden wesen geconsenteert, den eenen binnen die stede alclaer, die gemalen wordt met peerden ende een ander buyten de voorsz. stede, gemalen metten wynde*, als hy seyde, ende versoekende daarop octroy, wordt hem deselve verleend by de genoemde Staten, voor den tyd van ses

jaren, *etc.* 1591, *Sept.* 16. *Mss. Registers v. Instructt. en Commiss. der Stat. van Utrecht, N°.* 2, *fol.* 190 *en volg.*

1594. Alsoo Franck Willemsz van Muylwyck en Corn. Adriaensz, als parteniers voor een parthye, Jac. Anthonisz voor de helft met Claes Themertsz en Jasp. Troyens als parteniers voor de wederhelft, henl. aengecomen vande weduwe van Jan Lupert voor de tweede parthye, Klaes Jansz Kruidenier, met Antho. Anthonisz Elinck als parteniers en regt verkregen hebbende van de wed. van Adr. Brante, voor de derde parthye, alle burgers der stadt Dortrecht, en Jan Jacobsz en Aelb. Nanningh, poorters binnen Alcmaer voor de vierde parthye, te kennen gegeven hebben, dat sy, oft haerl. autheurs, eenige jaren geleden, *drie moolens binnen Dortrecht* en *eene binnen Alcmaer*, tot haerl. kosten, hebben doen erigeren, *om daarmede te maken graauw, blaauw, wit en andere papier*, tot gerief van de vereenigde provincien, wesende gesepareert van de landen en provincien, alwaer diergelycke papieren byde stroomen t'anderen tyden pleegen gemaakt te worden, ende ten einde dat haerl. inventie, kosten en moeyten, henl. eenigsins gerecompenseert souden mogen worden, versogt hadden, eerst van den Grave van Leycester, ende daarna versogt ende geobtineert den 2 May 1589 van de H. H. Staten Generael, octroy met verbot enz., voor 5 jaren, binnen welke tyt sy geene of seer kleine profyten daaraf souden hebben genoten, so ten respecte van de erectie der moolens, als van onkosten en arbeitsloon, mitsgaders het stoff van de papieren, dat sy hebben moeten expendeeren, des te meer, overmits de voorn. neringe in dese landen is onbekend en qualyke bequame arbeiders daartoe souden syn te bekomen; ende alsoo het octroy voorsz. in Mey toecomende soude expireren, versogten gelyk octroy voor noch tien of twalf jaren, hebben de Staten voorn. het gebruik van de moolens by hen gesteld en nog te stellen, tottet maken v. witte, witgraauwe, graauwe, blaauwe en bordpapieren geoctroyeerd als voren, voor 5 eerstkomende jaren, op poene etc. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1594, *Maart* 5.

(*Het vervolg hierna*). J. J. Dudt van Flensburg.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand **NOVEMBER 1841**,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100den.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur.	WEERSGESTELDE. 's MIDD. 12UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u	3ur	9ur.		
1	764	764	764	766	66	10$_4$	102	9	o.	Weinig bewolkt.
2	769	770	770	771	84	11$_2$	11	74	z.	idem.
3	774	774	774	775	8	6	82	84	o.	Betrokken.
4	774	774	774	774	82	92	84	82	idem.	Bewolkt.
5	774	775	775	776	68	92	9	7	idem.	idem.
6	777	777	776	775	42	9	96	34	z.	Helder.
7	775	775	775	774	24	52	56	5	n.	Bewolkt.
8	773	772	772	772	56	74	62	56	n.t.w.	idem.
9	771	770	770	770	46	76	9	7	idem.	idem.
10	766	766	766	765	94	10$_4$	84	92	w.	Betrokken.
11	762	762	762	763	92	11	92	66	idem.	Bewolkt.
12	756	751	749	748	56	62	96	72	o.	Betrokken.
13	748	747	747	747	5	62	66	55	w.	Bewolkt.
14	736	736	736	739	5	52	46	56	n. w.	Regenachtig.
15	747	747	748	747	42	59	42	16	idem.	Bewolkt.
16	747	747	748	749	16	4	26	12	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	754	756	757	756	24	49	43	16	W.t.N.	Bewolkt.
18	749	746	745	753	09	0	0	0	O.	idem.
19	760	758	754	758	28	0a	1	2	idem.	idem.
20	750	750	750	747	48	6a	74	7	N.	idem.
21	752	753	751	750	61	8a	86	106	idem.	idem.
22	748	747	747	748	124	14	136	12a	idem.	Betrokken.
23	757	758	759	759	81	74	7	27	N.t.W.	Helder.
24	760	760	761	761	15	4a	4a	3	N.	Bewolkt.
25	759	758	758	760	1	26	27	0a	N.t.W.	idem.
26	761	762	762	763	28	5a	54	0a	N. W.	idem.
27	761	760	758	756	06	19	16	4	Z. t. O.	idem.
28	755	755	755	755	8	9a	86	77	W.t.N.	Betrokken.
29	750	748	747	744	104	11	116	121	Z. W.	idem.
30	742	743	743	746	134	147	139	12	N.t.W.	Bewolkt.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	7717	7717	7716	7718	892	874	879	68	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7509	750	7496	7507	377	81	801	317	— — 11en. — — 21e.	
3	7545	7544	754[1]	754[2]	615	784	752	75	— — 21st. — — 30st.	
	7590[3]	7587	75843	7589	828	7196	7106	543		

9 's avonds sterke wind.
10 winderig.
11 regenachtig.
12 's morgens regenachtig.
13 regen, wind en hagel.
14 's avonds sterke wind en regen.
16 's middags hagel en sneeuw.
17 's nachts donder en hagel.
18 hevige wind en sneeuwjagt.
19 's avonds regen.
21 's namiddags regenachtig.
22 's avonds regenachtig.
25 's morgens mistig.
27 's middags regenachtig.
28 's morgens mistig, 's avonds weinig regen.
29 windrig, 's avonds storm.
30 wind, 's avonds sterke wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 758,405, Thermometer 6,093.

November 1841.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie Utrecht.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V			M.	V.
UTRECHT.	66	75	6	6	2	8	7	48	»	64	46
AMERSFOORT.	20	11	1	1	»	2	»	8	»	9	14
RHENEN.	4	4	»	»	»	»	»	1	»	3	2
WIJK BIJ DUURSTEDE.	5	4	1	»	»	1	»	1	»	2	2
MONTFOORT.	4	2	»	»	»	»	»	1	1	»	3
IJSSELSTEIN.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 November 1841.	3 el 25 dm.
15 —— ——	4 — 03 —
30 —— ——	2 — 73 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND NOVEMBER 1841.

GEBORENEN

OP

den 1 November.

Johanna, D. van Johannes Maarschalkerweerd.

Hendrina Christina, D. van Arij Mooij.

Anna Carolina Dorothea, D. van François Vincent Guijot Engelbert van Bevervoorden.

den 2 November.

Eduard Johannes, Z. van Joannes Christianus van Berkum.

Geertruida, D. van Jan Lobel.

Woltera Bertha Johanna, D. van Rijk van Rees.

Johannes, Z. van Hendrik van Basten.

Hermanus Johannes, Z. van Johannes van den Bergh.

den 3 November.

Simon Johannes, Z. van Rombout Numans.

Maria Amelia, D. van Mr. George Willem Vreede.

Catharina, D. van Joannes de Lang.

den 4 November.

Gerarda, D. van Jan Renes.

Christiaan, Z. van Pieter van Draanen.

Dorothea Louisa, D. van Willem Vredendaal.

Nicolaas, Z. van Johan Hendrik Meelen.

Barend Christiaan, Z. van Dirk Voortman.

den 5 November.

Johanna, D. v. Johannes Mignon.

Johannes, Z. van Cornelis Hendriks.

Sander Hendrikus, Z. van Harmannus Barnardus Oderom.

Hermanus Jacobus, Z. van Adrianus van der Meijden.

den 6 November.

Christina Johanna, D. van Cornelis van Scherpenzeel.

Elisabeth, D. van Gerrit Santman.

Jacoba, D. van Pieter van der Jagt.

Marie Elisabet, D. van Charles Louis Landré.

den 7 November.

Willebrordus Gerardus, Z. van Gerardus Rijnshoeven.

Wilhelmina Antonetta Johanna, D. van Hendricus Marianus Vink.

Marinus, Z. van Joannes Antonius Verkerk.

den 8 *November.*

Maria Albertina, D. van Maarten Kist.

Anna Maria, D. van Antonius Staal.

Cornelis, Z. van Cornelis van de Peppel.

Arie, Z. van Arie Flantua.

Anthonia Johanna, D. van Wilhelmus van Rijn.

Catharina Helena, D. van Rutger Adrianus van Geelkerken.

den 9 *November.*

Coenraad, Z. van Coenraad van Elzen.

Bernardus, Z. van Willem Proper.

Dirk, Z. van Willem Prins.

Frans Frederik Matthijs en Maria Catharina, Z. en D. van Frederik Altena.

den 10 *November.*

Elisabeth, D. van Johannes Nahuisen.

Jakobus, Z. van Jakobus Rijnbergen.

den 11 *November.*

Sara Hendrika, D. van Joannes Rademaker.

Anna Maria, D. van Wilhelmus Makaij.

Maria, D. v. Gosewijn Jan Loncq.

Martinus Johannes, Z. van Jean Baptist Burie.

den 12 *November.*

Wilhelmus en Nicolaas, Zonen van Johannes Hendriksen.

Jan, Z. van Peter van Muijen.

den 13 *November.*

Gerardine Angelique Roline, D. van Gerrit van Boven.

Joachim, Z. van Johannes Cornelis Verhoeff.

Willem, Z. van Johan Willem Berger.

Clasina Maria, D. van Cornelis Ligteringe.

Johannes, Z. van Stephanus Bernardus Vink.

den 14 *November.*

Barendina, D. van Hendrik Vi

Johanna Hendrica, D. van Gerr

Eliza van Liefland.

Alida, D. van Evert Gerritsen.

Matthijs, Z. van Cornelis v der Burg.

Henricus Joannes, Z. van Matth Antonius Franciscus Reuser.

Willebrordus Gijsbertus, Z. v Joannes van Rooijen.

Berndina Elisabeth, D. van H drik Antonie Boezhart.

den 15 *November.*

Catharina, D. van Johannes den Heuvel.

Henriette, D. van Eliazer Hijn de Rooij.

Clazina Gerarda, D. van Hendrik van Cooten.

Clasina, D. van Jacobus van jen.

Catharina Jacobs, D. van Isaak Rijnders.

Johanna, D. van Thomas Scherpenzeel.

den 16 *November.*

Wilhelmina Aleida, D. van Gerardus Wilhelmus Cremer.

Bernardus Jacobus, Z. van Willem van der Graaf.

Johanna, D. van Johannes Christiaan Smit.

den 17 *November.*

Christiaan Johannes Cornelis Marinus, Z. van Leendert Harmsen.

Alida, D. van Hermanus Ockhuizen.

Remke, D. van Pieter IJpe Bakker.

Gijsbertus Adrianus, Z. van Berend de Weerd.

den 18 *November.*

Leonardus, Z. van Nicolaas van Leeuwen.

Magdalena Johanna, D. van Thomas Johannes de Moor.

Justus Hendrikus, Z. van Petrus Josephus Martens.

Johanna, D. van Jacobus Krijnders.

den 19 *November.*

Paulina Gerardina, D. van Jacob Gerrit Andriessen.

Johanna Petronella, D. van Cornelis Wielart.

den 20 *November.*

Anthonia Alida, D. van Theodorus Johannes Brakke.

Dina; D. van Frederik Jenner.

Leendert, Z. van Dirk Uittenbosch.

Johanna Aletta, D. van Johannes Franciscus Poessenouw.

Petronella Cecilia, D. van Mattheis van Vloten.

den 21 *November.*

Maria, D. van Johannes Oomen.

Marinus, Z. van Hendrik van der Hammen.

Hermen, Z. van Hermen de Ruiter.

Johanna, D. van Petrus Odewald.

Wilhelmina Catharina, D. van Martinus Wessel Goes.

Wilhelmus Anthonius, Z. van Gijsbert Glazer.

Barthalina Eleonora, D. v. Johan Jacob Huisman.

Cornelia, D. van Arnoldus Murk.

den 22 *November.*

Johanna, D. van Willem Smits.

Gerardina, D. van Petrus van den Brink.

Franciscus, Z. v. Pieter Adelaar.

Gerardus, Z. van Cornelis Broekman.

Rebecca, D. van Alexander Reens.

den 23 *November.*

Johannes Hendricus, Z. van Johannes Hendricus Molenbeek.

Anthonius Bernardus, Z. van Bernardus Cral.

Johanna, D. van Cornelis de Rijk.

Coenraad, Z. van Hendrik Johannes Hillebrand.

Gerhardus Johannes, Z. van Gerhardus Pullen.
Hermanus, Z. van Hendrik Kortbeek.

den 24 November.

Pieter, Z. van Pieter Lubach.
Hendrika, D. van Dirk Oostveen.
Thomas Johannes, Z. van Everardus Rietveld.
Helena, D. van Dirk van Someren.
Maria, D. van Hendrik Broekman.
Hendrika Maria, D. van Martinus Roelandschap.

den 25 November.

Wouter, Z. van Nicolaas Noppen.
Josephus Antonius, Z. van Joannes Rijnbout.
Jan, Z. van Jacobus de Rijk.
Johanna, D. van Jacobus van Maarseveen.

den 26 November.

Johanna Jacoba, D. van Johannes Anthonie Laurens Janssen.
Philippus Anthonius, Z. van Peter Wilhelm Strucken.
Cornelis Willem, Z. van Cornelis Willem Mulder.
Cornelia, D. van Jacob Uijterwaal.
Gerardus Johannes, Z. van Gerardus Johannes v. Geelhuijzen.

den 27 November.

Willem Ludovicus, Z. van Carel Ludovicus Rogier.
Neeltje, D. van Joannis Brandse.
Josina Johanna, D. van Gerardus Oostveen.
Cornelia, D. van Cornelis Vergeer.
Jan, Z. van Jan Schouten.

den 28 November.

Jacobus, Z. van Isaac van der Linden.
Hendrik Johannes, Z. van Justus Mulder.
Pieter, Z. van George Dor.
Megtheld Albertine Francisca, D. van Joannes Trip.

den 29 November.

Sophia, D. van Simon Salomon Hamburger.

den 30 November.

Hendrikus, Z. van Gerrit van Dam.
Willem Cornelis Gijsbertus, Z. van Willem van Capelle.

GEBOREN EN 141, waaronder 18 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 3 *November.*

Gerrit Rietveld en Anna Maria van Straalen.

Johannes Gijbels en Henrietta Gesina Nieman.

Hendrik van Elk en Johanna van Gelder.

Jan van Laaren en Johanna Wijler.

Johannes Bakker en Maria van Oort.

Johannes de Koff, weduwnaar, en Marretje Cornelia Lington.

Cornelius Johannes Meijlink, weduwnaar, en Paullina Maria Schumacher, weduwe.

Johannes Kool en Jacoba Johanna van Beusichem.

Anthonie de Bie, weduwn., en Aleida Fixebokse.

Pieter Cornelis de Fuijk, weduwn. en Johanna van Dort.

den 4 *November.*

Jacob Polak en Rosette de Beer.

den 10 *November.*

Matthijs Rapis en Maagje Veen.

Gerrit Dorrestijn en Petronella Hoogland.

Nicolaus van Zutphen, weduwn., en Agatha Ligtelijn.

Franciscus Verheuvel en Maria Theodora Meesen, weduwe.

Theodorus de Rijk en Wilhelmina van der Steen.

Gerrit Jacobs en Johanna Maria van Dijk.

Willem Pastoor en Johanna Ingberts.

Theodorus Engelen en Maria Theresia van Rijn.

Wilhelmus Makaij en Trijntje van Rooijen.

Thomas Vosmeer, weduwn., en Hanna van Rijn.

Daniel Pieter Franken en Johanna Smit.

den 17 *November.*

Stephanus van Ewijk en Willemina Maria van Nickerken.

Adrianus Johannes Huinck en Adriana Maria Seton.

Karel Dercksen en Maria Martens.

Gerrit Spekschoor, weduwn., en Nicolaa Melsen.

Hendrik van der Velden en Willemina van Rossum.

Gerardus Brouwers en Hendrica van Litsenburg.

Gijs van Rossum en Everdina Boereboom, weduwe.

Pieter Schottel en Gerrigjen Groothuis.

Gerrit Josua van Ekeris en Gerrigje van Dijk.

Jacob Gerardus van Ettingen en Andrika Johanna v. d. Linden.

den 17 *November.*

Johannes de Rooij en Petronella Hendrika van Dam.

Johannes Jacobus van Odijk en Willemina van Rossum.
Johannes Velo en Wilhelmina Koel.
Jan Bovard en Cornelia Schadee.
Corstiaan van der Wagt en Antje Meurs.
Pieter Gravendaal en Johanna van den Heemel.
Hermanus Janssen en Catharina Christina van Tuijl.
Franciscus Straatman, wedunn., en Cornelia Landzeé.

den 24 November.

Gerrit Severijn en Sophia Batenburg.
Gerardus van Piggelen en Margaretha Moesman.
Carel Josephus Hendricus Gijsbrechts en Johanna Hendrica Tuijking.
Willem Cino en Maria Elisabeth Castrop.
Frederik Tielemans en Hendrica Schoonheim.
Adrianus van Es, wedunn., en Wilhelmina Joanna Antonia Nieuwenhuis.
Hendrikus Gijsbertus Hendriksen en Debora van Dolder.

den 25 November.

Mr. Jan Laurens Ram en Anna Charlotta Tjallinga Henriette Baronnesse thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg.

TE ZAMEN 48 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 November.

Frederich Wilhelm Jacob, 42 j., Hospitaal.
Gerrit van Dijk, 5 j. en 5 m., buiten de Catharijnepoort.
Johannes van der Kolk, 8 w., aan het Zand.
Jacoba Hendrika Hufferman, ong., 18 j., Zalestraat.

den 2 November.

Maria Johanna van den Bosch, 13 d., Choorstraat.
Hendrik Willem de Graaf, 1 j. en 7 m., buiten de Weerd.
Hendrik Jungeurt, 79 j., achter de Twijstraat.
Sara de Bie, wed. Thomas Johannes Sanderson, Thomasmoon, 72 j., Domsteeg.

den 3 November.

Jannetje Beurtman, ong., 71 j., buiten de Tolsteegpoort.
Nicolaas Koos, circa 6 m., Watersteeg.
Hendrik Johannes van Balgooij, 7 w., St. Jacobstraat.
Gerrit Jan van Kuijk, 1 m., buiten d Weerd.

Elisabeth Sabrans, ong., 38 j., buiten de Weerd.

Cornelis Arie van der Star, 79 j., Predikheerenkerkhof.

Sophia Droste, 6 w., Mariestraat.

den 4 November.

Johannes Bernardus Gijsbertus Uijlenbroek, 10 j., Breestraat.

Aleida Roest, weduwe Adrianus Mulder, 75 j., buiten de Wittevrouwen poort.

den 5 November.

Eduard Johannes van Berkum, 3 d., Geertruidabrug.

Grada Maria Wilhelmina Schuller, 14 j., Vreeburg.

Johanna Elisabeth Reder, 3 m., Groote Eligensteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Cornelis van Montfoort, buiten de Wittevrouwenpoort.

den 6 November.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Brummelkamp, Groenesteeg.

Hendrica Sophia Verweij, ong., 18 j., Amersfoort.

Adrianus van Groeningen, 6 w., Nieuwe Gracht.

Levenloos aangegeven Dochter van Gautier van ter Haterd, Korte Jansstraat.

den 7 November.

Willem Carel de Waal, 37 j., Hospitaal.

den 8 November.

Johannes van der Velden, 1 j., Strootsteeg.

Birk van Zutphen, ong., 73 j., Oudemannenhuis.

Levenloos aangegeven Zoon van Hermanus van Dam, buiten de Weerd.

den 9 November.

Levenloos aangegeven Dochter van Hendrik Rigteringen, Geertruida kerkhof.

Geesina Keetel, huisvr. van Lambertus Adrianus Cornegge, 40 j., buiten de Weerd.

Hendrich Brinkmans, ong., 40 j., Schalkesteeg.

Catharina van der Kuil, ongeh., 59 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 10 November.

Hendrik Boonebakker, 56 j., Magdalenesteeg.

Daniel Smit, 65 j., buiten de Catharijnepoort.

Petronella Brouwer, circa 3 m., Voorstraat.

Willebrordus van den Wijngaart, 4 j. en 7 m., buit. de Cath. poort.

Cornelis Weijers, 3 j. en 4 m., Springweg.

Engelina Jong, 4 j. en 4 m., Catharijnestraat.

Adrianus Frishart, 78 j., Geertruidakerkhof.

Geertruida Deusen, 2 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Matthia, N. Gracht.

den 11 November.

Abraham Meere, 80 j. en 7 m., Bakkerbrug.

Jan van Olderen, 83 j., N. Kamp.
Levenloos aangegeven Zoon van Gozewijn Jan Loncq, in den Trans.

den 12 *November.*

Jacobus Maree, 2 j. en 5 m., buiten de Catharijnepoort.
Pieter Jan Guise, 1 j. en 8 m., op den Domstoorn.
Willem van Batenburg, 5 m., buiten de Weerd.
Cornelia van Bronswijk, ongeh., 20 j., te Nijmegen.
Levenloos aangegeven Dochter van Martinus Stemmelenberg, Haverstraat.

den 13 *November.*

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes van der Horst, Zandstraat.
Jan Abraham Storm, 1 j. en 4 m., Boterstraat.
Mauhijs Jongers, 65 j., Lange Smeesteeg.
Maria Susanna Scheffer, 8 m., Geertruidakerkhof.

den 14 *November.*

Anna Maria Pefferman, weduwe Johannes Veereschild, 31 j., Springweg.
Joachim Verhoeff, 54 j., buiten de Weerd.
Pieter Spierenburg, 10 m., buiten de Tolsteegpoort.
Pieter Vreeswijk, 4 j. en 11 m., Watersteeg.

den 15 *November.*

Levenloos aangegeven Zoon v. Jan Everardus Dompot, Springweg.
Levenloos aangegeven Zoon v Albertus Anne Willem Schui Zonstraat.
Johannes Mignon, 28 j., Vicbr

den 16 *November.*

Levenloos aangegeven Zoon v Jacoba van Kesteren, Drak burgsteeg.
Alida Christina Vervoort, huis van Christian Plasberg, 47 Steenweg.
Woltera Elisabeth Koch, huis van Rijk van Rees, Geertr dabrug.

den 18 *November.*

Hanna Koppen, ongeh., 76 Lollestraat.
Johannes Muller, 6 j. en 4 Magdalenesteeg.
Cornelia de Vrees, wed. Pa van Meurs, 88 j., Lijnmar
Maria Okhuisen, ongeh., 2 Vrouwjuttestraat.

den 19 *November.*

Hendrica de Wit, huisvr. Hendrik Jan Hulleman, Wittevrouwenstraat.
Petrus Adrianus Wolf, 1 Elisabethstraat.
Maria Petronella Swarts, 1 j m., Strootsteeg.
Andries de Wolf, 1 j. en Molensteeg.
Franciscus Hensbergen, 4 j m., Zandstraat.

den 20 *Novemb*

Jan Corstianus Holl, circ Koestraat.
Barendina Vis, 6 d., Va

Cornelia de Graaf, huisvr. van Abraham Groeneveld, 81 j., buiten de Weerd.

Jan Hendrik Lutjes, 54 j., St. Agnietenstraat.

Hendrica Colmbijn, huisvr. van Joseph Starrevelt, 27 j, Springw.

Levenloos aangegeven Zoon van Jacobus de Brieder, Predik. heerenkerkhof.

Joseph Hendrik de Vries, ong., 47 j., Vissersteeg.

den 21 November.

Joseph Stokvis, 69 j., Donkerstr.

Wilhelmus Johannes Hendricus Walbeek, 4 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Clasina de Swart, huisvr. van Jacobus van Rooijen, 62 j., Zandstraat.

Hermanus Galekop, 65 j., Strootsteeg.

Elselina Veenendaal, wed. Hendrik Endebroek, 84 j., Watersteeg.

den 22 November.

Dirk Jansen, 7 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 25 November.

Jean François de Cuper, 41 j., Amersfoort.

den 26 November.

Margje van de Molenstraaten, wed. Hermanus Haarmans, 76 j., buiten de Tolsteegpoort.

Ernst Frederich Carl Wehrs, 41 j., Hospitaal.

Johan Roth, 48 j., Twijstraat.

Charles Edouard Lamolte, ong., 22 j., buiten de Wittevr. poort.

Maria Cornijne, wed. Leendert van Barneveld, 82 j., Groenest.

Levenloos aangegev. Dochter van Leendert Westmaas, Elisabethstraat.

den 27 November.

Simon Gijsbertus de Bruin, 1 j. en 11 m., Schoutesteeg.

Jacobus Johannes van Dijk, 1 j. en 8 m., buiten de Tolsteegpoort.

Jenetta Maria Mulder, 8 w. buiten de Wittevrouwenpoort.

Petrus van Veenendaal, 1 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Jan van Nieuwenhuisen, ongeh. 23 j., Jufferstraat.

Pieter Goene, 17 j. en 6 m. Molensteeg.

Hendrik van den Domhoff, ong., 20 j., Vierlingbeek.

den 28 November.

Christina Maria Barreveld, ong., 32 j., aan de Molensteeg.

Elisabeth Nahuisen, 11 d., Lange Rozendaal.

Karel van Wijlbergen, ongeh., 54 j., Ridderhofstad.

Frans van der Steen, ong., 28 j., buiten de Weerd.

Cornelia Zandkuil, 6 m., Koestr.

Hendrica Janse, wed. Philippus Croesnel, 78 j., Mariestraat.

den 29 November.

Glaudi van Zantwijk, 4 w., aan het Zand.

Bartha Gunselaar, huisvr. van Johannes Jeronimus Borreman, 88 j., Steenweg.

den 30 November.

Levenloos aangegev. Dochter van Johannes v. Hees, Jufferstraat.

Antonius Melgerus Verplak, 23 j. en 10 m., buiten de Weerd.

OVERLEDENEN 110.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	15.	Transport.	91.
Stuipen.	12.	Bezetting op de borst.	2.
Tering.	14.	Ontsteking van het heupgewricht.	1.
Zenuwkoorts.	3.	Water.	5.
Zuur.	3.	Rotkoorts.	1.
Kinderziekte.	1.	Koud vuur.	1.
Beroerte	4.	Zelfmoord.	1.
Verval van krachten.	13.	Verdronken.	2.
Koortsen.	6.	Slijmberoerte.	1.
Slijmziekte.	3.	Keelziekte.	1.
Borstziekte.	6.	Gevolgen van de kraam	1.
Tanden.	3.	Bloedstorting.	1.
Klierziekte.	1.	Rheumatiek.	1.
Longtering.	6.	Stikzinken.	1.
Bloedspuwing.	1.		
	91.		110.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	8	8	16.
Beneden het jaar.	11	8	19.
Van 1 tot 10 jaar.	18	2	20.
» 10 » 20 »	2	4	6.
» 20 » 30 »	5	3	8.
» 30 » 40 »	2	5	7.
» 40 » 50 »	5	2	7.
	51—32—83.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	51.	32.	83.
Van 50 tot 60 jaar.	4	1	5.
» 60 » 70 »	4	1	5.
» 70 » 80 »	3	7	10.
» 80 » 90 »	2	5	7.
» 90 » 100 »	»	»	»
	64—46—110.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 13 November 1841, door den Notaris J. PABST.

Een Huis, staande en gelegen binnen Utrecht aan de westzijde van de Korte Viesteeg, wijk C, N°. 725. Verkocht voor *f* 1,400.

Door den Notaris N. DE GRAAF.

Een zeer ruim Huis, staande te Utrecht aan de Zandstraat, nabij de Oude Gracht, wijk H, N°, 272. Verkocht voor *f* 1,395.

Door den Notaris H. VAN OMMEREN.

N°. 1. Een hecht en sterk Huis met Erf en Grond, en daar achter gelegen Schuur, staande en gelegen te Utrecht buiten de Tolsteegpoort, aan de zuidzijde van den Krommen Rijn, wijk K, N°. 311. Verkocht voor *f* 2,550.

N°. 2. Een hecht, Sterk en nieuw getimmerd Gebouw, ingerigt tot twee huizen, benevens daar achter gelegen kleine Woning en Houtloots, met Erf, Gronden

en Tuin, staande en gelegen te Utrecht aan den Stad Singel, tusschen de Tolsteeg- en Wittevrouwen poorten wijk K, N°. 322 A en B; en

N°. 3. Een Erf en Warmoessiersland, benevens daar op gestelde Houtlootsen, staande en gelegen als voren Te zamen verkocht voor *f* 6,310.

Den 27 November 1841, door den Notaris G. H. Stevens.

Eene Heerenhuizinge, Erf, Grond en Tuin, aan d noordzijde van de Marieplaats, nabij de Zalestraat, wij E, N°. 432. Verkocht voor *f* 6,020.

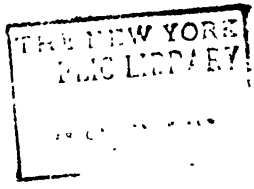
THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

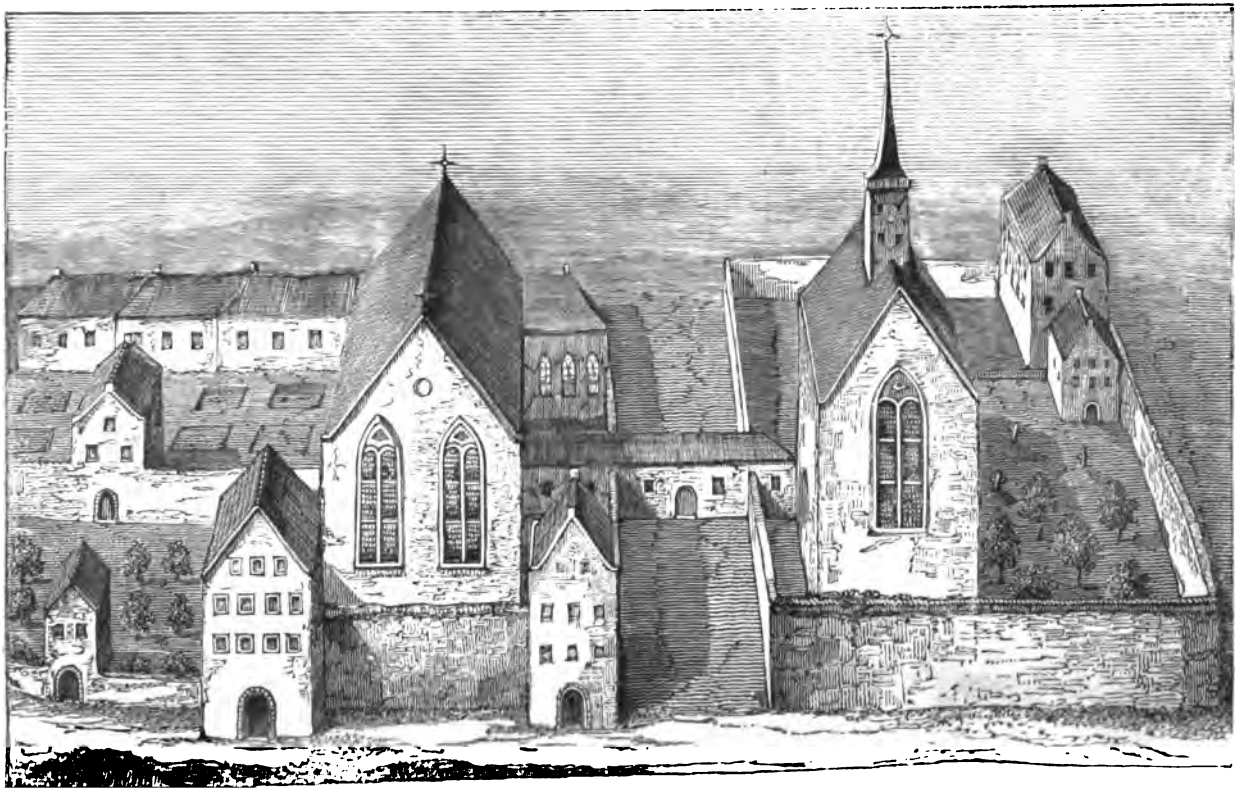

St. Nicolaas-Conbent (*).

Later Tuchthuis, thans algemeen Arrest- en Provoosthuis.

Met Afbeelding.

Dit klooster, hetwelk tot de Beggijn- of Zusteren-huizen behoorde, ontleende zijnen naam aan de St. Nicolaaskerk, in welker nabijheid het gesticht was. Eene geringe hofstede met een stuk grond, aan de westzijde van het kerkhof, slechts vijf en eene halve roede lang en naauwelijks vier roeden breed, was de grondslag van dit, later zoo uitgebreid, convent. Het was in 1337, toen zeker Priester Heijnrick van der Stove (†), het toenmalige huis, » om Godswil vermaakte, tot het herbergen van goede arme Joffrouwen die Gode dienen ende den armen behulpeliken waren, en den zieken dienden oitmoedeliken sonder wtwendighe besittinghe van tytliken goede."

(*) Zie de legende van St. Nicolaas aan het slot dezes.

(†) Het is opmerkelijk, dat de stichter, volgens den giftbrief, na bekomen toestemming van Schout en Schepenen, deze hofstede eerst vermaakte aan Aleijden van Dortmonde, onder bepaling dat zij na zijnen dood het huis, als dan daarop staande, tot gemeld doel zou instellen. Ten onregte dus stelt men het in werking brengen dezer making op Dingsdag na Sinte Lambrechtsdag 1337, den datum van den giftbrief; dewijl men moet veronderstellen, dat zoo lang hij leefde, zij deze hofstede zal bewoond, immers het vruchtgebruik van dezelve zal getrokken hebben; de tijd zijns verscheidens is niet gebleken.

Wij vonden geene bepaling in den giftbrief, zoo als dit anders gewoonlijk geschiedde, van eenige regelen van orde, waaraan de » goedwillighe meechden" onderworpen waren, hetwelk al spoedig aanleiding tot wanorde moest geven, ten gevolge waarvan de Raad der stad in 1390 zich de zaken van dit gesticht aantrok, en » die eerbare heren Herman van Wulven Ridder, en Dirck Williamssoen, om seker saken ghescict heeft, om toesien te hebben op dese steden ende personen." Deze Heeren voerden een reglement van orde in, waaraan de bewoonsters zich moesten onderwerpen; doch konden niet voorzien in hare geestelijke bediening, waarom zekere Heer Wermbout, waarschijnlijk Priester, en de moeder van het St. Ceciliaklooster het geestelijk bestuur op zich namen, immers de zusteren als raadgevers dienden. Na het overlijden dezer laatste werd eene moeder verkozen, uit het Abraham Dole convent, Gijsberta genaamd, die het gesticht aanmerkelijk verbeterde, door het timmeren van een goed steenen huis, een reventer of eetzaal en een dormpter of slaapzaal, waardoor het getal maagden, onder haar bestuur merkelijk vermeerderde.

Tot dien tijd behoorden deze zusteren tot geene geestelijke orde; doch toen in 1399 de beggijnen van de Ceciliën- en Abraham Dole conventen, de derde orde van de penitentie van den H. Franciscus aannamen en besloten zusters werden (*), nam men ook dit gesticht

(*) De bevestiging hiervan heeft niet vóór 1422 plaats gehad: zij geschiedde door Bisschop Frederik van Blankenheim: in dat jaar eerst werden de zusters plegtstatig gewijd, in de St. Nicolaaskerk; doch door een bijzonder privilegie stond hij haar toe voortaan in de conventskapel besloten (gewijd) te worden.

in die orde op. Zoo lang deze Gijsberta aan het hoofd van het klooster stond, nam hetzelve in bloei toe; doch in 1403 overleden en opgevolgd door zekere Sijborch, ging het dermate terug, dat zij wegens haar slecht bestuur werd afgezet. Het was echter aan zekere Nanna Johans dochter van Ackoijen voorbehouden, het convent eene grootere uitgebreidheid te geven. Zij werd in 1407, nog zeer jong zijnde, doch met tijdelijke middelen ruim gezegend, tot moeder verkozen. Groote sommen besteedde zij aan de uitbreiding van het klooster, zoo door het aankoopen van aangrenzende woningen en kameren, als tot het bouwen van een geheel nieuw convent, waaraan zij toevoegde eene kapel en bidkameren aan de zuidzijde. Later nog kocht zij een huis in de steeg, destijds St. Nicolaaskerkweg, (thans tuchthuissteeg), waarvan zij een reventer deed maken, dewelke sedert in den keuken veranderd werd (*).

Er verliep echter nog een geruime tijd, eer deze kapel gewijd werd; dit had eerst plaats in 1448, op St. Stevensdag, 7 Kal. (†) December, door Johan

(*) Op het laatst van haar leven deed zij met den biechtvader Heer Jan van Berghe een » goet sterck huus tymmeren tot een reventer," terwijl toen de oude reventer in den keuken veranderd werd. Deze Priester, een zeer braaf man, die de kloosterbelangen regt ter harte nam, stierf in 1453 in den ouderdom van omtrent 94 jaren. Nanna de mater, overleefde hem slechts 70 dagen. Wij ontleenen deze bijzonderheid uit seker geschreven chronijkje van het St. Nicolaas convent, waaruit wij veel geschiedkundigs geput hebben. De schrijvers van het Utrechtsche Bisdom hebben hiervan mede gebruik gemaakt. Het is bewaard in de Akadem. Bibliotheek, Codd. Mss.

(†) De herinnering aan de wijding van kerken en kapellen werd ieder jaar herdacht, door het vieren van eene plegtige mis, van waar de kermissen (kerkmissen) haren oorsprong ontleenen.

van Corkaengen, Wijbisschop van den Kerkvoogd van het Sticht Frederik van Blankenheim, die vele aflaten aan deze kapel verzekerde. Zes jaren vroeger was den kloosterlingen vergund, de kapel van een' toren te voorzien, en eene klok *buitens daks* te hangen.

Hoewel in het bezit van een eigen kerkgebouw, waren de zusters nog altijd parochianten van de St. Nicolaaskerk; door magtige voorspraak echter en tegen jaarlijksche betaling van een oud schild (*) aan die Parochiekerk, verkregen zij in 1422 het regt, om haren eigen biechtvader te mogen kiezen, een gewijd altaar te bezitten, en het H. Sacrament aldaar te mogen ontvangen; doch het laatste oliesel moest door een der Priesters van de St. Nicolaaskerk worden toegediend, op welker kerkhof de conventualen verpligt waren, hare dooden te doen begraven; maar ook van deze verpligting kochten zij zich in 1440 vrij. Tegen betaling van een' gouden rijnschen gulden jaarlijks,

---

De kermis, welke men op de octaaf van Pinksteren vierde, werd bij de wijding dezer kapel, in het jaar 1448, gesteld, op den dag der wijding, zijnde 7 Kal. mensis Decembris. De groote kapel, welke deze verving, werd met het kerkhof gewijd op St. Ambrosiusdag 1476; doch onder goedkeuring van Bisschop Rudolph van Diepholt werd daarbij tevens vastgesteld, dat het wijfeest alle jaren, Dingsdag na het feest van Pinksteren gevierd zou worden. Deze kermis heeft voortgeduurd tot op onzen tijd; voor een stuiver had dien dag ieder den vrijen toegang tot bezigtiging van het tuchthuis, toenmaals in de gebouwen van dat convent geplaatst.

(*) Dit oud eigen is jaarlijks betaald tot in 1586; in de rekening van welk jaar wij vinden, dat het heeft opgehouden, in deze bewoordingen:

» Die Pastoor van St. Nicolaeskerk sjaers drie gulden tien stuyvers ter cause van de separatie, maer alsoe tvoersz. convent by desen tyt tgebruyck van dyen nyet en heeft. laeten haer duncken voorts meer ongehouden te zyn d voersz. separatie te betaelen."

mogten zij in hare eigen kapel begraven, en het laatste oliesel toedienen. Toen in 1471 echter eene zware pestziekte binnen de stad woedde, en hare vernielende kracht zich ook tot dit klooster uitstrekte, stierven er 19 zusters, die allen in de kleine kapel begraven werden, zoodat met de reeds vroeger aldaar ter aarde bestelde kloosterlingen de geringe grafruimte gevuld was. De zusters gevoelden dus eene dringende behoefte aan een grooter bedehuis en kerkhof; doch de ruimte daartoe ontbrekende, werd er eene hofstede aangekocht, waarop men in 1474 eene kerk begon te bouwen, welke twee jaren later, onder Bisschop David van Bourgondiën gewijd, en van drie altaren voorzien werd. Op dit ruime kerkhof werd haar in 1477 ook toegestaan, lijken van anderen, buiten het convent overleden, te mogen begraven.

De afbeelding, welke wij van dit convent mededeelen, stelt de kloostergebouwen voor, zoo als zij zich in welstand vóór de hervorming nog bevonden; wij ontleenen dezelve aan den platten grond der stad van Braunius, omstreeks den jare 1570 uitgegeven, in overeenstemming met andere oude plans daarvan bestaande. Een belangrijk Raadsbesluit van XII September 1543, ons door den overmoeiden opspoorder van Utrechtsche oudheden, de Heer J. J. Dodt van Flensburg medegedeeld, stelt ons de topographie van dit klooster in een vroeger tijdperk gedeeltelijk voor. Op des convents erven aan de zuid- of walzijde, stond toen het bouwhuis, bergen, schuur, hoenderhuis enz., tot welke de toegang door eene hecht gemetselde poort onderhouden werd. Toen echter bij de versterking der stad in 1543 ook het vak walmuur van de Tolsteegpoort naar den St. Servaastoren werd vernieuwd, en men tot oprijden van

geschut en ammunitie eenen rijweg aldaar behoefde, stont het convent een gedeelte zijner erven aan die zijde tot dat einde af, in vergoeding van hetwelk de Raad der stad haar onder anderen in ruiling gaf den kerkweg van St. Nicolaas, beginnende in de Twijstraat, tusschen het convent doorloopende en eindigende aan den rooster van St. Nicolaaskerk, benevens de plek gronds strekkende aan de oostzijde van het klooster tot aan de genoemde kerk. Van dezen tijd dagteekent de poort, waarmede de St. Nicolaassteeg op de afbeelding is afgesloten. Doch om de belangrijkheid van het medegedeelde stuk zullen wij het hier in deszelfs geheel laten volgen.

» Raads-dagel. Boek, XII September 1543.

Belieft by den Rade alsoe t convent van Sincter Niclaes eensdeels van hoir erve, bouhuys, twe bergen, scuere, hoenrehuys, den poort van vier steen dicke, ende voirts die alinge convents heynmuer, die in kalck geleyt was van ander halff steen dick overmits t leggen van der nyer wallen, gelegen after t convent voirscreve omtrent Tollestegher poirte, offgebroken ende tot deser stadtsbehouff offgenomen, geoerbeert, ende gemeten is, omme een wech te behouden voor der nywen wallen, tot commoditeyt van dese stadt, omme die mit wagen ende peerden te bereyden ende te gebruycken, alse dat 't convent voirscreve in recompensie van dien voirtaen hebben ende gebruycken sell, tot convents orber ende proffyt, die stede ende kerkwech, gelegen wesende tusschen hoir convente voir hoir kercke ende van de rooster van Sincter Niclaeskerkhoff off, de leggende omtrent after die kercktoirn van Sincter Niclaeskercke, voirts strekkende aen Twystraet toe; des soe zell t convent voirscreve 't houckhuys mitten twee cameren ende poirt-

wech, dair aen die gelegen zyn aen de zuytzyde van de voirscreve strate hueren uytganck laten hebben ende gebruycken, duer die voirscreve straet nae Twystraet toe ende nyet nae Sincter Niclaes prochie toe, ofte ander hoir gemoete dair of hebben, ende oick by hoir wille aen hoir convents erve coopen moegen die poirtwech mitte twe cameren voirgeruert. Ende voirt soe sel t convent voirscreve, wederomme tot convents coste, een nyeuwe heindmuur, mit poorte ende poortwech, ende anders tot convents voorscr. oirber ende commoditeyt bynnen t besteck, dat van stadswegen tusschen deser stadt walle ende des convents erve voirsz. ende dairop gestecken sel werden opmetsellen, ende tymmeren. Ende daer voir sell dese stadt boven t ontberen van de stege ende de kerckwech voorgenoemt, noch 't convent voorscr. vytreycken eens die somme van XXXV carolus gulden ende mede soe sell dese stadt een nyeuwe strate leggen tusschen dese stat walle ende des convents voirscr. heyndmuur gaende nae Tollesteghpoirte voorscr. toe, tot deser stadtscoste, welcke straet daernaer voertaen, by deser stads ende convent voorscr. onderhouden sel worden t hoirer beider costen, ende die rooster die leggende is, tusschen t convents voersc. erve aen Sincter Claes kerckhoff sell van stadts wegen mitten toebehoiren verleyt werden teynden aen den hoeck van t convents voirsc. erve en Sincter Niclaeskerkhoff naer der stadts wallen toe."

Na het verlaten van de stad Utrecht door de Spanjaarden in 1578, brak de hervorming met kracht door. De Staten van dit gewest werden toen bedacht, eene zekere orde te stellen, op de administratie der geestelijke goederen. Ook de » Joffrouwen conventen," waarvan de

Beggijnhuizen een deel uitmaakten, ondergingen groote wijzigingen, zoo door het verbod van de uitoefening der Roomsche kerkleer en het dragen der geestelijke kleeding (*), als door het doen van rekening en verantwoording der convents goederen aan de Staten, waartoe gedeputeerden, hunnent wegen, gesteld werden. Deze administratie werd in 1587, onder het oppertoezigt van Schout en Burgemeesteren van Utrecht gesteld (†). De mater van het convent was met het houden derzelve belast, bijgestaan van een' rentmeester.

De onrustige tijden waarin de stad Utrecht toen ruimschoots deelde, deden zich binnen de muren van het convent mede gevoelen. In 1586 werden de stille beggijnen verpligt een gedeelte van het klooster af te staan, tot inlegering van eenig Engelsch krijgsvolk van den Graaf van Leicester. De Kapitein van hetzelve

(*) Resolutie der Staten 's Lands van Utrecht vaststellende de administratie der geestelijke goederen, 6 Junij 1580, Art. XXI luidt dus: » Item dat die Bagyne Conventen sullen blyven soo die nu syn, wtgesondert t exercitie van de Roomsche religie ende thabyt, mits dat men die sall reduceren tot competenten getall en dit all ten waeren naemaels anders by den Staten naer gelegenheyt van den tyt ende saecke geordonneert worde."

(†) De Rekeningen van dit convent zijn in het Stads Archief aanwezig, beginnende met 1586 tot 1676. Uit de oudste welke voorhanden is, blijkt, dat deze en de vorige gesloten en goedgekeurd is, door Gedeputeerden der Staten tot directie der geestelijke goederen, de volgende door Schout en Burgemeesteren. De reden dezer verandering is ons niet gebleken, doch dat de Raad der stad op de Beggijnhuizen met meer regt gezag uitoefende, dan op andere conventen, zou kunnen betoogd worden, uit het jaarlijks benoemen bij loting, van Beggijnmeesters uit den Raad. Zie o. a. de ordonnantie op den Sparen (Financie) 1449, bij v. d. Water, Utr. Placaatboek III. f. 73, 80.

etrok een gedeelte van het convent, terwijl zijne manchappen zich mede in de kerk behielpen, waarin de ltaren en andere versierselen werden afgebroken, en het uis Gods in een paardenstal herschapen. De last dezer nlegering was het echter niet alleen, welke den kloosteringen drukte, neen, ook zij moesten hare gasten van l het noodige voorzien, hunne zieken verzorgen, ja elfs bij overlijden hen doen ter aarde bestellen, alle elke buitengewone onkosten uit des convents goederen moesten betaald, en door de mater in rekening gebragt worden. Het was dus niet te verwonderen, dat de beggijnen zeer bekrompen moesten huishouden; in plaats van gezamenlijk te spijzen, zoo als sedert onheuchelijke jaren plaats had, werden haar uitdeelingen n geld gedaan, dewelke in het jaar 1586 de helft minder bedroegen dan gewoonlijk. Toen zij in dat jaar nog van die lastige gasten verlost werden, haastte men zich de kerk en het convent te reinigen, waarna de vreedzame bewoonsters het rustig bezit harer woning dachten te hernemen; doch de tijdswisselingen wilden dit anders; op nieuw werd haar klooster in eene kazerne hervormd, voor dit maal echter voor zieke soldaten; immers in 1587, leert ons de rekening, werden vele posten van geleverde medicamenten; » melck, schoonbroot (*), keersen, vleys, oly en andere verkwikkingen voor die soldaten sieck wesende", gevonden. De kapitein schijnt omtrent dien tijd plaats gemaakt te hebben voor een' Predikant, want in dat zelfde jaar werd een gedeelte van het convent voor zijne huishouding ingerigt. Brandstoffen, aardewerk, linnen lakens tot oircus-

(*) Wittebrood.

sen enz. moesten wederom door de Mater, voor convent rekening, geleverd worden.

Deze tijden van onrust voor de conventualen hielden afwisselend aan, tot het jaar 1593. Toen eerst keerden de zusters tot hare vorige levenswijze terug; in de maand Julij van dat jaar werd de eerste zamenkomst plegtig gevierd, met eenen maaltijd, waarop de wijn niet vergeten werd (*): dit was in der daad eene zeldzaamheid, waaruit men besluiten kan, hoedanig zij zich verheugden wederom in het ongestoord genot harer vorige vrijheid te zijn teruggekeerd. Van dien tijd af leefden en spijsden zij weder te zamen; de opvolgende Maters bestierden des convents goederen en huishouding onder toezigt van haren rentmeester Antonis van Nijkerken, tot genoegen van hare principalen, den Schout en Burgemeesteren der stad. Twintig jaren genoten de zusteren het vreedzame kloosterleven, toen zich in 1613 eenige donkere wolken boven hare hoofden zamenpakten, die weldra in een hevig onweder losbarsten, en hare geheele zelfstandigheid schenen te zullen vernietigen. De Raad der Stad namelijk, vond, onder approbatie van de Staten goed, eene hervorming in de Jufvrouwen conventen daartestellen (†). De tot heden gehouden administratiën werd den Maters ontnomen en aan rentmeesters, van wege den Raad aangesteld, opgedragen. De misvaten en andere

(*) Uit hoofde van de geringere inkomsten, dan de adelijke Jufvrouwen conventen, werd den kloosterzusteren zeer zelden wijn geschonken; in de rekeningen wordt mede van geen wijngeld melding gemaakt, hetwelk de rijkere conventualen ten deel viel. Slechts in de noodigste levensbehoeften werd voorzien. Op refectiedagen werd tot haar onthaal *dik bier* geschonken.

(†) Ordonnantie, 9 Augustus 1613, Raads-dagelijksch boek.

geestelijke sieraden, thans ondoelmatig beschouwd, werden tot geld gemaakt (*), een vast getal provens werd voor ieder klooster bepaald; dat voor St. Nicolaas werd op acht vastgesteld, waarvan slechts 5 volle of binnen proven, ieder van *f* 150, en 3 buiten proven ieder van *f* 60 jaarlijks werden uitbetaald (†).

Voorts werd van de meubelen in alle de conventen inventaris gemaakt, en naar behoefte van ieder gesticht verdeeld.

Ieder werd de vrijheid verleend zich in den echt te begeven, doch in dat geval met verlies der prove; hiervan echter waren uitgezonderd, zij, die voor het jaar 1582 gebenificeerd waren geworden; deze huwende, behielden hare volle proven, zoo lang zij leefden.

Ten slotte werd bij deze verordening den oudere zusters verboden het zingen van choorzangen, doch hen vrijgelaten het bijwonen van de predicatiën der Gereformeerde religie en het zingen van Psalmen, hetwelk beide door de later aangenomene zusters als eene belofte werd afgevorderd, welke tevens moesten beloven » neerstelyk te zullen bidden voor den welstand vant vaderland, van de overheid, voor de burgers en ingezetenen enz."

(*) De misvaten en ornamenten, bij besluit van den Rade verkocht aan Adriana Cornelis dr. Widraegster voor XXXVI pond, XVI sch. 3 gr. Rekening 1613.

(†) In 1613 bedroeg de volle prove slechts *f* 100, doch de kloosterzusters wendden zich bij rekwest aan den Raad der Stad, die dezelve het volgende jaar met *f* 50 vermeerderde. Rekg. van den nieuwen rentmr. Lambert Strick, als zoodanig aangesteld, 20 September 1613. Hij was tevens met het bestuur van het St. Cecilia-klooster belast.

Hoewel deze nieuwe orde eene groote verandering in de huishouding der kloosterzusteren te weeg bragt, bleven zij echter nog ieder in haar eigen convent wonen: dit voorregt mogten de beggijnen van St. Nicolaas niet lang genieten; het volgende jaar reeds moesten zij een ander locaal betrekken, dewijl de Staten in overeenstemming met den Magistraat hadden goedgevonden, haar klooster tot een tuchthuis te verbouwen, aan welk laatste zich in de stad eene dringende behoefte deed gevoelen.

In het jaar 1615 sloeg men reeds handen aan het werk, tot de bouwing van het tuchthuis. De plaats, waar het eigenlijke klooster stond, werd daartoe bestemd; het kerkje echter bleef tot in het jaar 1632 in wezen: in dit jaar werd hetzelve tot afbraak verkocht (*), terwijl gelijktijdig drie kameren (†), aan hetzelve grenzende, mede ten verkoop werden aangeslagen. Van tijd tot tijd werden de overige huizen en landerijen, het convent toebehoorende, in het openbaar van stadswege verkocht. Het Arkel klooster (§) op de Nieuwe gracht, op den hoek van de Kleine Eligensteeg, zich uitstrekkende tot aan de Lange Nieuwstraat, werd aan de kloosterzuste-

---

(*) Zie Raads-dagelijksch boek, 25, 30 Julij 1632.

(†) Deze kameren droegen de namen van de son, maan en sterre, waarschijnlijk naar de drie bolwerken in deze nabuurschap gebouwd.

(§) Dit klooster was aldus genaamd naar het convent Marien-Hage, uit het dorp Arkel bij Gorinchem in 1558 naar Utrecht overgebragt. In 1572, door armoede dit huis verlatende, werd het gebouw door de Nonnen van het St. Annaklooster in het Gein, die door den Spaanschen oorlog uit haar klooster vluchtten, betrokken. Op de oude platte gronden van de Stad komt het voor, onder de benaming van St. Anna klooster, terwijl de oude benaming nog lang in zwang is gebleven. Zie v. Heussen en v. Rijn, Utr. Bisdom.

ren tot toekomstig verblijf aangewezen. Dit convent, van veel kleinder omvang dan hare vorige woning, werd, na behoorlijk te zijn vertimmerd, in het jaar 1614 door haar betrokken.

Van de vijf zusteren, die in dit convent gehuisvest werden, leefden in 1636 nog twee, waarvan de oudste toen *f* 200, en de andere de bepaalde *f* 150 trok (*); daarentegen werden vele kleine proven aan burgerdochters in de stad wonende, uitgedeeld, welke in 1630 het getal van 46 bedroeg, waaronder verscheidene dochters voorkomen met kwalen bezocht, welke haar den handenarbeid verboden of zeer bemoeijelijkte; zelfs wordt er van eene melding gemaakt, die eene prove ontving, tot onderstand van haren zieken vader.

In 1634, bij de oprigting der Illustre school, besloot de Raad, dat de kosten tot haar onderhoud gedeeltelijk zoude gevonden worden, uit de inkomsten der geestelijke goederen; in 1635 droeg dit convent 150 ℔ hiertoe bij, terwijl het volgende jaar deze school tot eene akademie verheven, hare meerdere behoefte eene verhoogde bijdrage noodzakelijk maakte; het St. Nicolaas klooster werd toen geschat op *f* 1000 jaarlijks, hetwelk

(*) In 1624 telde dit convent 23 *buiten Conventualen*. Deze werden aldus genaamd, omdat zij buiten het kloostergebouw woonden; hen werd slechts eene bepaalde toelage in geld (prove) toegedeeld van *f* 100 tot *f* 10. Deze proven bedroegen in dat jaar *f* 1028, en werden tot aan de oprigting der illustre school nog hooger opgevoerd; dit echter schijnt het tijdstip geweest te zijn, dat de Raad het geheel of gedeeltelijk uitsterven, immers het verminderen der proven besloten heeft. Na dien tijd brengt den rentmeester ieder jaar minder provens in rekening; zoo in 1641, één binnen- en 24 buitenproven, in 1651 slechts 14 buitenproven, en in 1668, vier, ten bedrage van *f* 275.

in 1658 tot *f* 1580, en in eenige volgende jaren tot nog hoogere som opgevoerd werd. Toen echter in 1647 de laatste conventuale overleed (*), en de buiten conventualen van tijd tot tijd uitstierven, disponeerde de Raad der Stad over de inkomsten tot onderscheidene nuttige doeleinden (†). Des convents goederen werden van tijd tot tijd verkocht, en de gelden, op lands- of stadskantoren tegen den penning twintig belegd.

De rekeningen van 1672—1674 zwijgen voor het eerst van alimentatie of provengeld; de inval van de Franschen en het bezetten dezer stad door die troepen, schijnt hiervan de oorzaak te zijn geweest, even als van de aanzienlijke vermindering des onderstands, welke de Hoogeschool genoot. In deze drie jaren bedroeg dit slechts de geringe som van *f* 275. Het is echter opmerkelijk, dat na het verlaten van Utrecht door de Franschen, de vorige orde van zaken niet weder is hersteld: immers in de volgende rekeningen 1675—1678

(*) Van dit tijdstip kan men de geheele opheffing van dez klooster-inrigting dagteekenen; het gebouw had reeds in 1614 op gehouden haar ten verblijf te verstrekken. Na 1645 werd er i de rekeningen geen verder gewag gemaakt van reparatien aan d conventen, waaruit wij moeten besluiten, dat hare laatste verblijf plaats, het Arkel convent, niet lang daarna door haar bewoond geworden. De gebouwen en kerk werden verkocht in 1658.

(†) In 1647 b. v. werden *f* 1050 aan de Aalmoezenierskam uitgereikt, onverminderd de jaarlijksche subsidie, welke deze a men-inrigting jaarlijks uit convents goederen genoot. In 16 werd de Raad op authorisatie van de Staten den 21 Novembe *f* 2000 uit dezelfde goederen toegestaan, tot het maken van d doorgebroken Grebbendijk. In 1616 disponeerde de Raad, t behoeve van den kerkmeester der Geertekerk over *f* 2000, en t behoeve van den eersten Kamerar over *f* 1566, 10 enz.

wordt de uitgave voor de Hoogeschool als memorie gesteld, en van gelduitdeelingen of provens in het geheel geen gewag gemaakt.

Hier eindigen onze nasporingen, door het gemis der rekeningen na 1678.

In de Beschrijving van het Utrechtsche Bisdom, door van Heussen en van Rijn vindt men de lijst der Regenten en Biechtvaders, alsmede der Maters van het convent.

Wij zijn echter in staat gesteld eene meer uitvoerige opgaaf der landerijen, het klooster toebehoorende, te geven. Volgens gemelde schrijvers zoude dezelve uit omstreeks 40 morgen hebben bestaan. Het volgende extract uit de rekening van Geertruijd van den Berge, mater van het convent van St.-Nicolaas, in 1586, zal doen zien, dat het gesticht destijds eene grootere hoeveelheid landerijen bezat.

Eene hoeve lands, min vyfthalf hond liggende in de *Wyers*.

Een huis met elf hout land in *Abstede*. Toepachten een ton appelen, 20 mud hoppen, acht pachthoenderen en een daalder in de keuken.

4 morgen land genaamd Cranenborch by *Covelaarsbrug*, 's jaars om 14 mudden weit en een mud groene erwten, al hetwelk den conventualen tot hun nooddruft omgedeeld wordt.

5 morgen land gelegen in *Galecop*.

$3^1/_2$ morgen land in de *Hoge Weide*.

6 morgen land in *Galecop*.

Voor toepachten van deze 4 perceelen (aan een en denzelfden bruiker verpacht) eenen vetten hamel, of twee gulden daarvoor.

8 morgen land gelegen te einde van *Wulven* (Wolven),

benevens eenen vetten hamel of twee gulden daarvoor, met tien capoenen of vyf stuivers voor ieder capoen.

5 morgen land gelegen in *Galecop*.

onder JUTPHAAS.

26 morgen land met een boomgaard. Voor toepacht een vetten hamel of *f* 2 daarvoor en 25 hoenders of drie stuivers voor ieder.

8 morgen land, acht capoenen of 5 stuivers voor ieder.

12 morgen land, 16 hoenders of $2^1/_2$ stuiver voor het stuk en 50 eyeren.

6 morgen land en 6 eendvogels.

8 morgen land, 4 capoenen of 5 stuiv. voor ieder.

LOPIK.

3 morgen land; 3 capoenen of 5 stuiv. voor ieder.

4 morgen land, 3 capoenen of 5 stuiv. voor ieder.

4 morgen land en $1^1/_2$ bond, strekkende van de heerlykheid van *Jaarsveld* tot de landscheidinge van *Benschop*.

$7^1/_2$ bond land, en een kaas.

HOOGE WEIDE.

$3^1/_2$ morgen weiland genaamd den Omloop.

Een huis met een boomgaard en eenig bouwland te zamen 8 morgen land.

Het voorschr. land bruikt de huurder van het huis, ten halve, waarvan het convent voor hare helft gemaakt heeft van erwten *f* 12.

OOSTVEEN.

$^1/_4$ weiland en 5 pachthoenderen.

5 morgen land, 8 pachthoenderen of 5 st. voor ieder en 20 ponden boter.

WESTBROEK.

18 morgen land en 6 smaelhoenderen.

TER A BOSCH.

19 morgen land.

WERKHOVEN.

3 morgen bouwland, waarvoor tot huur gegeven word 3 muddon weit, welke onder den armen gedeeld worden.

MIJDRECHT.

8 morgen land.

HARMELEN.

6 morgen land gelegen in *Haanwyk*.

BUITEN TOLSTEEG.

2 morgen en 2 hond genaamd den *Rynacker*.

WOERDEN.

8 morgen land gelegen in *Cromwyk*, aan de *Linschoten*.

6 morgen weiland gelegen in *Wiersche broek*.

TIENDEN.

In het *Waal*, *Lynpad* en *Schalkwyk*.

HUIZEN.

Een huis staande op St. Nicolaaskerkhof.

Een huis van Melchior de Goudsmit in de Twystraat.

Een huis staande in de Twijstraat.

Drie huizen in de St. Nicolaassteeg.

Het Paterhuis.

OUDEIGENS en LOSRENTEN.

Uit een huis staande by de Regulierbrug, hetwelk Hendrick van Noort bewoont heeft.

Uit een huis in de Twystraat.

Uit een huis staande in St. Janssteeg genaamd de Clock.

Van het convent Bethlehem losrenten benevens diverse lyfrenten enz.

N.—M.

Legende van Sint Nicolaas.

Nicolaas was poorter van de stad Patria. Uit vrome rijke ouders gesproten was het kind van zijne geboorte reeds met een waas van heiligheid overtogen; want der eersten dag, toen hij gedoopt zoude worden, stond hi al regt op in het bekken, en boven dit zoog hij slecht tweemaal 's weeks aan den borsten zijner moeder de Woensdags en Vrijdags. In de kindsche jaren ontwee hij zorgvuldig het gezelschap der kinderen, doch in plaa van te spelen, ging hij altijd ter kerk. Na den doo zijner ouderen in het bezit van groote rijkdommen g komen, peinsde hij op welke wijze dezelve het best t Gods eere en niet voor de wereld te besteden. Vern men hebbende, dat een zijner buren zijne drie doch ters dwong, in een bordeel te gaan, ten einde in zij armoede te voorzien, nam hij een klomp goud, en wie die bij nacht door een venster in zijn huis. De ma die des morgens dit goud vond, huwlijkte daarm eene zijner dochters uit.

Weinig tijd daarna wierp Nicolaas nog een klo goud in zijn huis, waarvoor de schamele man (opregt dankte, doch hij was bedacht in het vervolg te passen, den man te leeren kennen, die aldus zijne armoede voorzag. Na weinige dagen wierp Ni laas op nieuw een klomp goud in dat huis, welke ee tweemalen meer waarde had, dan de vorigen. Dit

merkte de man den dader, dien hij, niettegenstaande zijne vlugt inhaalde, en op zijne knieën dank zegde voor zijne weldaden.

Nicolaas deed hem beloven, zoo lang hij leefde, dit voorval niemand te verhalen.

Als de Bisschop van Mirea gestorven was, vergaderden in die stad verscheidene hooge Prelaten, om een nieuwen Bisschop te verkiezen. Aan het hoofd van hen stond een Bisschop van groote magt, van wien de keus het meest afhing; en als hij hen allen had vermaand, dat zij bidden en vasten zouden, zoo hoorde hij in den nacht eene stemme, welke hem zeide, dat hij met de metten voor de kerkdeur staan zoude, en die hij het eerst zag ter kerke komen, en die Nicolaas heette, dien persoon zoude hij zalven tot Bisschop. Dit waarschuwde hij de andere Bisschoppen, die allen zich ter aangewezen plaatse bevonden.

Zie het wonder! Nicolaas stond vroeger op, dan al de inwoners, en als van God gezonden, trad hij kerkwaarts. De Bisschop vroeg hem zijnen naam, denwelke gezegd hebbende, leidde hem de Bisschop in de kerk, zette hem op den Bisschoppelijken zetel, niettegenstaande zijne nederigheid dit niet gedoogde. Hij hield zich ootmoedig, en bleef rein van zeden, hij waakte, bad en vastte, hij schuwde het gezelschap van vrouwen, was nederig in het ontvangen van alle menschen, naarstig in het spreken, snel in het beraden en streng in het berispen. Men leest in eene chronijk dat Nicolaas was » ten rade van Nijcea."

Hij stierf in December 343; toen hij begraven was, in eene tombe, zoo vloeide aan het hoofdeinde eene fontein van olie en aan het voeteneinde eene fontein van

water, en tot heden vloeit uit zijne leden olie, welke de kracht heeft vele ziekten te genezen.

Na verloop van vele jaren verwoestten de Turken de stad van Mirea, doch de 48 Ridders van Barrea voeren derwaarts en vier monniken togen met hen, en wezen hun de tombe van St. Nicolaas; zij openden dezelve en vonden zijn gebeente liggende in den olie, en voerden ze naar Barrea over in het jaar 1077.

Onderscheidene voorbeelden der wonderen in zijn leven, zoo wel als na zijnen dood verrigt, zijn te vinden in Ja. de Voragine, Gulden Legenden, Nederd. Utr. bij Jan Veldenaer, 1480, 4°. (Akad. Bibl. Hist. Eccl. 4°. N°. 22).

Iets over het geschiedkundig werk van EMANUEL VAN METEREN, ook met betrekking tot de Utrechtsche zaken.

Na zijnen gezamelden geschiedkundigen *apparatus* verscheidene geleerde, bekwame mannen te hebben aangeboden, tot welken einde hij verscheidene afschriften daarvan gegeven had, zonder dat er, gelijk hij had gehoopt, iets van uitkwam, dan eenige particuliere Memorien, bestond van Meteren denzelven te resumeren, en fraai te doen afschrijven, en zond er, *ten verzoeke van eenige vrienden*, mede een afschrift van naar Duitschland, aan eenen zijner kennissen, *die daar wat mede wilde tot gemeyne beste wtrapen*, wiens erfgenamen echter na deszelfs overlijden deze Memorien vindende, dezelve *in 't hoochduitsch* overstelden en in druck uitgaven (*), zonder zijne vordering, en dezelve

(*) Deze Hoogduitsche tekst is mede in de Academische Bibliotheek voorhanden. De titel is deze:

Historia oder eigentliche, etc. *Beschreibung aller Kriegshändel* etc., *so sich in Niederteutschland zugetragen haben* etc. *unter Regierung Keisers* Caroli V *vnd* Philippi II *Königs in Hispanien bis auff diese*, etc. *zeit. Alles mit sonderm Fleiss und guter Trew*, etc., *beschrieben, vnd in* 17 *Bücher abgetheilt* etc., *durch* Emanuel Meteranum, *sampt einer General der Niederlanden charten, vnd aller Gubernatorn bildnissen, auffs künstlichste in kupffer ausgestochen und geschnitten. Getruckt im Jar* 1596. (*Folio*).

Dezelve is geheel zonder vóór-werk. De platen zijn beter, dan die in den Nederd. tekst van 1599, en mogen, voor Duitschland in dien tijd, gezegd worden wèl te zijn uitgevoerd. Het zijn 14 *effigies*, te weten, die van Karel V, Filips II, Margaretha, Alba, Requesens, Don Jan, Willem I, Matthias, Parma, Alençon, Leycester, Maurits en Er-

namaals nog in 't latijn translateerden, met eenige bijvoegsels, niet van zijn werk zijnde. Van Meteren, herwaarts gekomen zijnde, en verstaande, dat diversche drukkers die wederom in 't Nederduitsch wilden uitgeven, hetwelk hij bij geene middelen konde verhinderen, zag zich gedwongen, zijn werk, dat hij niet konde loochenen of verzaken, om zijne eere voor te staan, van de vreemde aanhangselen te zuiveren, hetzelve te overzien, verbeteren, vermeerderen, tot aan den dood van den Koning van Spanje te vervolgen; en hetzelve aldus den drukker te behandigen, die het werk onbedachtelijk begonnen had, en hem zoo overhaastte, dat er nog vele verscheidene notabele dingen, verbreidingen en beteringen nagelaten werden.

Aldus verhaalt van Meteren zelf den toegang der zaak, in de voorrede voor zijn werk in de Folio-uitgave in 1599 te Delft verschenen. Deze uitgave schijnt zeldzaam te zijn, zoo, dat zelfs Geleerden, die opzettelijk over van Meteren hebben gehandeld, blijkbaar niet in de gelegenheid geweest zijn, om dezelve te kunnen raadplegen. Zij is in de *Academische Bibliotheek* alhier voorhanden. De titel is deze:

Belgische ofte Nederlantsche Historie van onse tyden; etc. *Verciert met een caerte van alle de Nederlanden, ende aller Regeerders affbeeldinghe in cooper ghesneden. Beschreven door* Emanuel van Meteren. *Eensdeels in 't latyn ende hooch-duitsch stuckwys in druck wtgheghaen, maer nu*

---

nestus. Aan 't einde van 't boek staat: *Gedruckt tu Hamburgk, in Verlegung* Francois van Dortt, *Anno* 1596. — De latijnschen Text ken ik alleen bij aanhaling.

deur den autheur selve oversien, verbetert ende vermeerdert wtghegheven. Toegheschreven den staten, steden ende ingheseten der Nederlanden. Tot Delf, ghedr. by Jacob Cornelisz Vennecool, *woonende by de Vis-marct in 't Schryfboeck, 1599 met privilegie voor acht jaren.*

Het vóór-werk is dit:

1. *In fastos Im. Demetrii*, Caroli Vtenhovii *octostichon*, gedagt.: *In Vbiis*, 1597, cal. Sept. 2. Extract vande privilegie, gedagt. 's G. Haghe, 23 Aug., 1597. Hetzelve luidt op: *sekere Nederlantsche Historie van onsen tyden in Nederl. Tale, door* Em. de Metere *beschreven in neghentien boeken v. 1555 totten wtgaenden jare 1598.* (*Deze beide in* dorso tituli). 3. De gemelde voorrede, gedagt.: IV Dec., 1598, die veel meer belangrijks behelst, dan hetwelk ik er, als voor mijn oogmerk toerijkende, uit heb overgenomen. 4. Sonnet in 't Nederd. door J. Jorisz. 5. Lat. gedicht. van P. H. Horn. 6. Nederd. Sonnet van T. V. Hoorn. 7. Lat. gedicht van denz. 8. Nederl. ode van C. Taemsson van Hoorn. 9. Nederl. ode, van J. Jorisz van Swene. 10. De op den titel vermelde kaart der Nederlanden, met derzelver beschrijving *in dorso*. Aan 't einde van den text, fol. 443 v., staat een Nederd. gedicht *Tot den Lezer*, get.: *R. F. van Fr.*

Wat kort na het uitkomen van dit werk, in de maand Februarij van 1599, in de vergadering der Generale Staten, over hetzelve met van Meteren voorviel, is door van Wijn (ad Wagenaar IX) bladz. 23 en 3, uit derzelver Resolutien aangewezen, terwijl weer latere Besluiten van dezelve, dezen aangaande, door van Wijn onopgemerkt zijn gebleven, die er toe hadden kunnen dienen, om hem zijn oordeel nopens den afloop van die

zaak te doen wijzigen. Een Besluit der Algemeene Staten van den 26 Nov. 1603 is van dezen inhoud:

» *Resolveerden de Staten den Boekdrukker* Vennekool *tot Delft te belasten van de historie van* Em. van Meteren, *niet te drukken, vermogens het octroy hem geacoordeert, als tgene by den autheur selve sal wesen geoorrigeert, ende voornamelyk niets te drukken, Engelant, Schottlant of Yerlant aengaende, voor ende aleer, dat hetselve alhier ter vergaderinge sal wesen gevisiteert, ende verstaen, dat hy den auteur voor syne correctie ende versochte boeken sal hebben te betalen,*" *zoo veel, als de Heeren Staten zullen arbitreeren.*

't Is nu hier, dat met nut kan worden vergeleken, wat in de: *Biblioth. der Nederl. Geschiedschrijvers*, bldz. 260, noot 74, en: *Kerkel. Dortrecht*, bldz. 407, noot 2 (*), uit goede bronnen, als hiertoe betrekkelijk, is bijgebragt.

Onder een aanzienlijk getal van oorspronkelijke brieven uit de correspondentie der Huijgenssen, welke ik in gelegenheid ben, om aan de opheldering der geschiedenis dienstbaar te maken, en als zoodanig, in derzelver geheel, in het *vierde Deel van mijn geschiedkundig Archief*, zullen worden afgedrukt, komt mede voor eene uitvoerige Missive van van Meteren, gedagt 3 Spt. 1605, vol van belangrijke berigten, vooral mede zijne eigene zaken en betrekkingen aangaande, en waar van ik hier het slot wil mededeelen, als met de onderhavige zaak in onmiddelijk verband staande:

» . . . *terwyle ick noch doende ben*, zegt van Meteren, *in 't verbeteren, vermeerderen van myn commentarien der Nederlandsche Geschiedenisse, oock d te brengen tot desen jare; dan ben niet gesint, die remitteren totte censure van myn heeren de Staten Gen*

als eerst gedaen hebbe, die geconsenteert hebben, ende my nochtans niet wtdroegen ofte verantwoorden, maer hielden my een half jaer aldaer, by arresteren van Druckers boecken, dat ick niet een copy, om te verschencken, dan eenige int eerste, noch geen geld van den Drucker conde becomen, noch antwoorde op alle myn versoecken. Ende met haer censure ende druckers privilegie hebbe ick myn werck partiael gemaeckt ende niet neutrael, also ick nu tracht, met dat buyten lande te laten drucken, sonder privilegie; daertoe myn Heere by wyle wel wat stoffe mochte behandigen, die de weyrelt mochte ofte diende geweten. Dies soude UE. wel willen bidden, mynder te gedenken, dat den landen tot dienste ende eer ende godes loff mochte dienen ofte strecken, mede te deylen, al waert tot myn coste, als acten, contracten, discoursen ende verhalen, by Ulieden obsoleta *ende veracht, ende dat so UE. officie ofte ampt vermocht, ende niet ander, ten ware met orlove van myn ghen. Heere. My ontbreken geschiedenisse van Vlaenderen, negotiatien met Vranckryck. Al, wat er tusschen Engelant ende onse landen gepasseert is, hebbe ick al doormoddelt alhier, doer vrienden van deser syde, dat noch niemant van onse landen gesien hebben, tot verwonderens toe. Als van* Leychesters *handelinghe; ick hebbe wel gesien, dat* Gilpin, Bodley, Norisch, *den lande ende hare princesse de beste dienste gedaen hebben, ende veel andere grooten ondienst. Hebbe alle de scriften doorsien; men vint ende seyt nu wel, dat* Leycester *hem soghte (onder syn absolute authoriteyt versocht) Souveryn te maecken ende metten Parma te deelen ofte buyten, ende so de Coninghinne hadde comen te sterven, hem absolut daer ende hier te maecken. Wat*

UE. hierin conde doen, eere ende oodtvry, achte ick, soude de landen dienste ende de posteriteyt goet doen, die wt myn Commentarien sullen moeten stoff halen, om haer historie te beschryven. . ."

Dus *buiten lande, zonder privilegie*, wilde nu van Meteren zijne Historie doen drukken, welk voornemen, hoe gemeend ook, dan vermoedelijk verwezenlijkt is geworden in de uitgave van 1608 (of 1609) in Folio, de tweede, door van Meteren zelven bezorgd, hoezeer ik mij, mede wegens hetgene in een voorafspraakje voor het Register geplaatst, voorkomt, niet kan overtuigen, dat deze uitgave, buiten lands zou zijn gedrukt. Een exemplaar daarvan is in bezit van den Heer N. van der Monde, Uitgever van *dit Tijdschrift*. Het is hierdoor, dat ik in staat ben gesteld er verslag van te kunnen doen, waartoe ik dan ook genoopt ben door redenen, die den lezer van zelf zullen duidelijk worden.

De titel is deze:

Commentarien ofte Memorien van-den Nederlandtschen Staet, Handel, Oorloghen ende Gheschiedenissen van onsen tyden, etc. Beschreven door Emanuel van Meteren. *Ende by hem voor de tweede ende leste reyse over-sien, verbetert ende vermeerdert. Oock soo verre ghebrocht totten afstandt van Wapenen ende Vrede, in 't Jare 1608. Ghedruckt op Schotlandt buyten Danswyck, by* Hermes van Loven. *Voor den Autheur.*

Vóór-werk: 1. Verklaring van de allegorische titelprent in Nederd. versen. 2. Lat. opdragt van van Meteren aan Ja. Cool, zijnen bloedverwandt: Ex musaeo, ipso D. Jacobi Die, anno XVI^{c}. VIII. 3. De voorrede aan den lezer van van Meteren, gedagt. 1 Jan. 1608. Van Meteren verhaalt hier de geschiedenis van zijn

eigen werk voor de tweedemaal, en, mij dunkt, eenigzins anders, dan in de voorrede van 1598, weshalve ik meene dezelve hiermede nog eens, uit dit tweede voorberigt, te moeten laten volgen, zoo woordelijk, als dit mij toeschijnt noodig te zijn.

Van Meteren had zijne Memorien, op aanraden van Ortelius, in orde geschikt, ten gerieve van eenigen bekwamen en geleerden historie-schrijver, om een historie daaruit inne te stellen, zonder evenwel zoodanig eenen Geleerde te vinden. Want, hadde hij kunnen denken, dat zijne *slechte beschrijving* aldus zou in 't licht zijn gekomen, dan zou hij getracht hebben, *synen corten loopenden coopmans styl* te verbeteren, en duidelijker duitsch hebben geschreven. *Maer door synen bloetverwant* Ortelius *versocht, om een copy van syn Memorien aan eenen synen vrient in Duitsch-landt te senden, om de principaelste gheschiedenissen in copereplaten te doen snyden*, hadden des voorn. vrients erfgenamen, na deszelfs overlijden, dezelve in 't Hoochduitsch en Latijn overgezet, met aanhangselen op zijnen naam gesteld, en met meenige onwaarachtigheden doen drukken. Om nu te toonen, dat dit *syn werk niet eigenlyk* en *geheel* was, had hij den drukker Vennekool toegelaten (niet gesocht), die al reeds eenige privilegie had verkregen, om een *copy uyten voorn. hoochduitsch overgeset* te drukken, de Memorien ter persse te leggen, naar zijne copij in den jaer 1599, die hij dan voor zijn werk zou houden, en geen andere, indien dezelve daarbij ware gebleven, en geene veranderingen, zonder zijne kennisse, daarin hadde laten geschieden. Maar daarom was het nu, dat hij zijne memorien, andermaal hadde overzien en verbeterd, en van nieuws geconsenteerd te drukken, houdende zulks *simpelyk en purelyk* voor zijn werk,

deze zijne tweede en laatste editie, bestaande in 28 boeken, begrijpende het jaar 1607; waarbij van Meteren te kennen geeft, dat hij niet dacht hetzelve te hervatten, maar wel zijne aanteekeningen te vervolgen. Het is hier, dat hij van zijne bronnen sprekende, bij name aanhaalt, Pontus Heuterus en Pieter Borre Christiaensz, dewelke Borre, zegt hij, zoo voortgaende, *sou een Tresoor ende eeuwich Monument wesen der Nederlandscher gheschiedenissen dier tyden.*

Na deze voorrede volgt: 4. eene verklaring van de in 't werk voorkomende vreemde *crychsche vocabulen*, die nog wel voor ons nuttig kan zijn. 5. Nederd. clinkdicht. 6. De geplaatdrukte effigies van van Meteren, daaronder: aetatis 73. 1607; R. D. Boud. sculps. 7. Lat. epigramma van Janus Gruterus. 8. Lat. gedicht van Augerius T. F. Clutius, Med. D. 9. Het Lat. carm. van T. V. Horn. 10. Nederd. clinckdicht, get. S. R. 11. Eer-dicht, get. D. Marien. 12. Nederd. Sonnet van Anth. Smyters. 13. Het Nederd. gedicht van C. Taemsson van Hoorn. 14. Nederd. eer-dicht van Jac. Viverius, medecyn. 15. De op den tijtel gemelde kaart der Nederlanden met de beschrijving *in dorso*. Het jaar 1608 volgt achter de 28 boeken, bij wijze van appendix, met afzonderlijke *paginatie*. In een kleine voorafspraakje voor dezen appendix, zegt van Meteren, dat men hieruit niet moge besluiten, als of het zijne meninge zou wezen, nieuwe boeken te willen beginnen, of een vervolg op zijne Memorien te maken, waartoe hij geenzins zou genegen zijn. Aan 't einde van den appendix, of op 't laatste blad van het geheel, staat: *Tot London, voor* Emanuel van Meteren, *1609.*

(*Het vervolg hierna*).

J. J. Dodt van Flensburg.

BERIGTEN

AANGAANDE HET MOLEN-WEZEN,

HIER TE LANDE.

IN DE XVI EN DE EERSTE HELFT DER XVII EEUW.

(*Vervolg van bladz.* 393.) (1)

1594. Alsoo Nicol. Gerritsz, *poorter tot Haerlem*, in 't klein geinventeert hebbende twee formen van nieuwe *watermolens*, het eene *op onse octroye in 't groot opgemaeckt*, en *het water daermede ter presentie van verscheide personen tot een proef van dien, neghentien voeten uit den gelyken watere gemalen na land*, waarvan attestatie by hem geexhibeert, maar alsoo hy in 't opmaecken en werken der voorn. molens, nog een derde ligter vorm hadde bedagt, die met nog minder moeite en costen, soo veel dienst in alles soude kunnen doen, als enige van de andere, versoekt daartoe mede geoctroyeerd te zyn. De Staten, gesien hebbende de form van de voorscr. laatste inventie, octroyeren hem daerop naar het getransfixeerde project en de voorz. octroye. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1594, *Maart* 3.

1594. Frans van Bouckelwaert, *houtkooper tot Dortrecht*, de Staten van Hollant, te kennen gegeven hebbende, dat hy by syn selfs konste ende industrie had geinventeert *een nieuw werk en faisoen van een moolen, die omgetoogen worden met paarden, ende daarmede alrehande hout, regt en*

(1) De lezer gelieve boven bladz. 385 regel 15 van onderen, na de woorden: *de tweede*, in te voegen: *omme deselve schepen over dammen te voeren, en de derde;* waardoor de teekenen (17) regel 17 staande zullen moeten vervallen.

krom, in grooter menichvuldigheid, en in verscheide partijen, als een, twee, drie, vier, tot achthien of meer stucken houts toe teffens, soude mogen worden gesneden ofte gesaagt, ja oock uit een scheef of slim wageschot gelevert worden spreyne door verscheide instrumenten van vylen in het voornoemde werk wesende, die het hout tegens de zagen konden dwingen, sulks men die houten begeert gesneden te hebben, sonder dat men aan desselve houten, op de moolen gestelt wesende, om gesneden te worden, derf tasten, tellen, kloppen, of daarna sien, dan na dat elk stuk hout volkomentlyk sal syn gesneden, sulks dat nooit gelyk kostelyk ende profytelyk werk in dese, nogte in enige andere landen gesien nogte gebruikt soude syn, volgende het patroon in het hout daarvan gemaakt, ende schrifftelyk pourtrait daaraf vertoont, ende door desen getransfigeert, gemaackt na syn wesen in drie kanten, als van voorn., van achteren ende van ter syden; en hebbende daaraan groote kosten ende moeiten gedaen, soo in 't inventeren en practiseren van 't genoemde kostelyk werk, als in 't maken van de voorn. patroonen, ende willende gaarne oprichten een groote moolen naar het voorn. patroon, binnen de stadt Dortrecht, etc., verzoekt van de Staten brieve van octroy, die hem voor den tyd van 10 jaren, op poene, etc., worden verleent. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1594 *Dec.* 15.

1595. Op het verzoek van Ja. Cornelisz., *Burger tot Dortrecht*, om te hebben continuatie van den voorgaande octroye, verleent op het *maken van het papier ende het stellen van de papiermolen*, die eerst in den jare 1599 expireren soude, nog voor den tyt van 10 jaren, is het versoek afgeslagen. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1595 *Maart* 10.

1595. Alsoo Will. Nys, *Burger tot Dortrecht*, te kennen gegeven heeft, dat hy over vele jaren in het eerste van dese troublen seer gepractiseert heeft in het doorsteecken van eenige dyken over *sekere waatermolen, omme te malen met paarden tot allen tyden, insonderheid in stil weder, waardoor sommige landen dikwyls droog souden liggen, die nu moeten wagten na de wind*, en hadde tot dien eynde niet kunnen

nalaten, overmits de groote watervloeden, die nu in korte jaren herwaerts syn gevallen, deselve inventie te voorschyn te brengen, *welke meulen van onder syn water was scheppende, met vier, ses of meer langworpige bakken, welke bakken werden opgeheven, en hangende syn twee en twee elks aen een opgaende geklampte Heide, hangende in een balance, en met het eene eynde syn leggende op de kaye, daer men het water begeert over te hebben, al ware het, dat deselve waren twee, vier ofte ses voeten hoog, of hooger, als eenige Windmolens in den lande van Holland syn staende, te brengen, dat mede soo groote quantiteyt van water daarmede geschept wordt, en over de kaye gegoolen soude kunnen worden, als met andere molens ergens in eenige quartieren staende met de wind, verhopende wel tusschen nagt en dag te doen uitmalen over de hondert duisent smaltonnen waters, eer meer. als min;* verzoekt hy van de Staten van Holland op dese honorabele ende practicabele kunst octroy voor 20 jaer, hetwelk hem by deselve, naar het patroon, voor den tyt van 15 jaer wordt verleent, op poene etc. *Resol. d. Stat. v. Holl.* 1595 *Jul.* 8.

1595. Alsoo Franck Jansz., *v. Hoorn* te kennen gegeven heeft, dat hy met groote koste, moeite ende arbeid geinventeert heeft sekere nieuwe manieren van een molen, waarmede namelyk *door kragt des winds sonder eenige arbeid hout wordt gesaagt op eene andere maniere als de andere, daarvan te vooren is octroy verleent*, en verzoekende octroy, voor den tyt van 20 jaren, wordt hem sulks, achtervolgende het patroon ende ontwerp, voor zoo verre dit eene nieuwe kunst is, verleent voor den tyt van 10 jaren. *Resol. der Stat. van Hollant*, 1595 *Jul.* 10.

1595. Alsoo Jan Simonsz. *van der Goude* te kennen gegeven heeft, dat hy verscheide landen doorreist hebbende onder andere werken en inventien, gearbeid en behartigt heeft *om tot verdiepinge van de rivieren ende waateren, eenen harden grond onder het water op te nemen met seker instrument, wesende van de groote van een oxhooft*, daaraf het patroon by hem is vertoont, hetwelk hy onlangs in de Yssel

voor de voorn. stede vander Goude ter presentie van de Burgemrn en den Thesaurier aldaar met bevindinge van de vrugten in het werk gesteld hadde, etc., en hebbende octroy versogt voor 20 jaren, wordt hem hetselve verleent voor den tyd van 12 jaren, op verheurte, etc. *Resol. der Stat. van Holl.* 1595 *Jul.* 11.

1595. Alsoo Maerten Pietersz. van der Ameyde, *oertyts stads timmerman tot Alcmaar ende jegenwoordig houtcoper*, vertoont heeft, dat hy hem van joncheid op geemployeert heeft in het maken van moolens, en onder anderen geinventeert hadde *een nieuw maaksel van wintmolens, die nu soo in het vierkant als agtkant, niet alleen tot Laken-vollerye, maar ook om kooper te smeeden, seer nut en profytelyk ware*, daeraf patroon vertoont, en verzoekende octroy daarop, als eene nieuwe inventie, voor 15 jaren, wordt hem sulks by de Staten vergunt. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1595 *Sept.* 8.

Op dezelfde inventie heeft hy eenigen tyd daarna mede octroy voor 15 jaren verworven by de Staten van Utrecht. *Mss. Registr. van Instructt. en commiss. der genoemde Staten.* 1596 *Maart* 5.

1595. Alsoo Jan Simonsz. *van der Goude*, vertoont heeft, dat hy veel landen versogt en doorreist hebbende, met groote practycqen en naarstigheit, en door experientie te wege soude konnen brengen, dat met *de watermolens, by hem van nieuws geinventeert, en sulks die jegenwoordig staen, meer waters uitgemalen en hooger uitgeworpen sal worden, en met minder moeyte als de molens hier te voren hebben konnen doen, en dat, mits alleenlyk veranderende een scheprad, daarvan de suppliant syn waterwerk sal stellen;* en op dat men daarvan souffisante preuve soude mogen hebben, hy te vreden was, het nieuwe werk op syne kosten te doen maken in al sulken polder, en voor den genen, die hy daartoe soude goetvinden, de voorn. preuve te effectueren, mits ook stellende goede borge van de molens, die hy daartoe sal gebruiken, wederom soo goed te maken als die waren van te vooren, en verzoekende octroy voor 25 jaren, wordt hem sulks

by de Staten verleend voor den tyd van 15 jaren, op poene, etc. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1595 *Sept.* 13.

1595. Alsoo Frans Jansz. Pieck, *burger tot Dortrecht*, te kennen gegeven heeft, dat hy met lankheidt van tyden, arbeid en diligentie geinventeerd hadde, *een nieuwe koorn-mooien, daarmede hy met een paard soo veel sou konnen malen, als drie paarden met een Ros-moolen souden konnen doen, ende sulks een half last Rogge binnen 24 uuren; ende gemerkt het koorn niet gevoegelyk kan gebrooken worden sonder merkelyke swaarte, hadde hy genomen tot dese proeve een paar queern steenen, soo dat de voorn. proeve soo groot was, gemerkt daarmede gestadelyck 500 menschen souden konnen gespeyst worden, dat deselve proeve niet gevoegelyk by den Suppl. kan getransporteert worden*, refererende hem totten patrone by hem geexhibeert, en verzoekende octroy voor 20 jaren, wordt hem hetselve by de Staten voor den tyd van 15 jaren verleent, op poene etc. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1595 *Sept.* 16.

1596. De Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland etc., gesien de acte van de Heeren Raden van State, daer by versogt wordt, dat volgende de begeerte van Syn Excell. door Mr. Corn. Proot gemaakt ende gelevert soude werden een dom Commiss. der ammunitien, Hugo v. 's Gravesande, *twee waetermoolens, in sulker forme, als deselve* Proot *voor die stadt Breda heeft gemaakt* etc., hebben Proot belast in 't werk te treden, etc. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1596 *Jun.* 11.

1596. De Gecommitteerde Raden der Staten van Holland etc., gesien het schryvens van de Raden van State, ten einde volg. de begeerte van Syn Excell., Corn. Ewoutz. Proot aenbesteed soude worden een *waetermoolen met een paard te malen*, hebbende daarop de voorn. Proot doen maken een bestek van de moolen, ende alsoo hy voor de voorn. moolen geeyscht heeft 550 ponden etc., is geresolveerd, hem te betalen, als in redelykheid, sal bevonden worden, te behoren. *Resol. der Stat. v. Holl.* 1596 *Nov.* 14.

(*Het vervolg hierna*). J. J. Dodt van Flensburg.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand DECEMBER 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9; des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 200deelen.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12UREN.
	9ur.	12 uu.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u	3ur.	9ur		
1	752	752	751	749	8o	10¼	9½	10½	N.O.	Bewolkt.
2	755	755	755	754	8¼	99	9½	6½	idem.	Idem weinig.
3	746	745	745	748	9½	10¼	11	9	o.	Betrokken.
4	750	751	751	751	8½	7½	7½	7½	N.t.O.	Bewolkt.
5	756	760	760	762	8½	8o	8½	7½	W.	Betrokken.
6	763	762	764	764	7½	7½	7¼	7½	Z. W.	Idem.
7	759	759	760	761	7¼	8	6¼	5½	W.t.N.	Weinig bewolkt.
8	740	748	746	745	7	7	8½	7¼	N.	Betrokken.
9	755	757	758	758	5½	6½	5	4	idem.	Bewolkt.
10	745	746	742	746	6	8	7	5½	idem.	Betrokken.
11	756	756	757	759	6½	5	5½	6¼	N. W.	Bewolkt.
12	758	755	752	751	6½	6	7	9	N.	Betrokken.
13	751	751	749	747	9.	10	9½	8½	idem.	Bewolkt.
14	749	749	752	760	8½	7¼	7½	5½	Z.t.W.	idem.
15	764	764	762	757	5½	4½	5	4½	Z. W.	idem.
16	751	750	749	749	5½	6	6½	5½	N.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100o.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UUR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	749	750	751	752	24	46	4	11	N.	Weinig bewolkt.
18	754	754	754	751	—2	1	08	02	W.	idem.
19	744	743	743	744	04	28	18	0	O.	Betrokken.
20	744	746	748	750	—03	1	18	1	idem.	idem.
21	753	753	754	753	—02	24	25	23	Z. O.	Helder.
22	753	753	753	753	06	26	28	34	W.N.W.	idem.
23	761	761	761	758	02	13	38	49	N.	Betrokken.
24	763	764	764	763	8	66	6	58	N.t.W.	idem.
25	759	757	756	755	7	74	58	52	N.	idem.
26	755	756	758	761	54	4	44	27	idem.	Helder.
27	764	764	765	766	0	34	44	28	W.t.N.	idem.
28	764	763	763	762	26	54	48	4	W.	Bewolkt.
29	763	764	764	764	4a	45	4	14	Z.	idem.
30	767	767	768	770	1	15	21	18	N. O.	Betrokken.
31	771	771	771	771	—08	0	0	0	O.	idem.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	7534	7535	7532	7538	716	857	809	716	Van den 1st. tot den 11e	
2	752	7518	7517	752	330	477	451	406	— — 11en. — — 21e.	
3	7611	7611	7615	7619	218	541	569	289	— — 21st. — — 31st.	
	7555	7554	7554	7559	444	858	855	463		

1 's namiddags regen.
5 regenachtig.
6 de gansche dag regen.
8 de gansche dag regen.
9 's morgens winderig.
10 's morgens regen, 's nachts storm en hagel.
11 regen, hagel en wind.
12 regen en wind.
13 's morgens winderig, 's middags regen.
19 's morgens sneeuw.
22 's avonds regen.
23 's avonds regen.
25 regenachtig.
28 's avonds regenachtig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 755,51, Thermometer 8,06.

Algemeen gemiddeld voor het geheele Jaar 1841.

Barometer 760,186, Thermometer 10,14.

GETAL DER JAREN VAN OVERLIJDEN 1841.

MAANDEN.	Doodgeboren.		Onder het Jaar.		Van 1 tot 10.		Van 10 tot 20.		Van 20 tot 30.		Van 30 tot 40.		Van 40 tot 50.		Van 50 tot 60.		Van 60 tot 70.		Van 70 tot 80.		Van 80 tot 90.		Van 90 tot 100.		Totaal.		Totaal Generaal.
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M	V.	
JANUARIJ.	6	2	23	17	16	19	1	1	2	2	2	7	4	4	4	1	4	7	8	7	8	1	1	1	79	69	148
FEBRUARIJ.	9	4	11	7	13	20	3	4	5	3	2	6	1	3	1	»	2	8	4	6	6	7	»	1	57	69	126
MAART.	3	2	13	11	20	18	4	4	5	4	2	6	2	4	2	4	5	1	5	6	1	4	1	»	63	64	127
APRIL.	3	3	23	21	17	21	2	3	4	3	1	5	6	3	3	4	4	7	5	5	4	1	»	»	72	76	148
MEI.	6	2	15	13	9	16	4	6	8	3	1	3	4	3	4	5	8	2	6	2	»	2	»	1	65	58	123
JUNIJ.	4	1	11	9	11	11	9	»	5	3	3	4	5	1	2	3	1	4	6	3	1	5	»	»	59	44	102
JULIJ.	5	4	10	9	13	8	2	2	7	1	1	4	1	1	2	5	3	5	7	3	1	2	»	»	52	44	96
AUGUSTUS.	5	11	16	18	8	8	2	1	6	1	1	4	2	3	»	4	3	3	1	6	1	4	»	1	45	64	109
SEPTEMBER.	2	3	11	13	11	9	2	3	5	3	2	4	4	2	4	3	2	1	3	4	»	2	»	»	46	47	93
OCTOBER.	5	2	21	8	7	4	3	4	2	4	5	1	1	5	1	2	3	6	»	6	2	1	»	»	50	43	93
NOVEMBER.	8	8	11	8	18	2	2	4	5	3	2	5	5	2	4	1	4	1	3	7	2	5	»	»	64	46	110
DECEMBER.	5	3	13	16	8	8	1	3	1	3	4	7	4	6	7	3	3	3	8	9	2	6	»	»	56	67	123
	91	45	178	150	151	144	35	35	55	32	30	50	39	37	34	35	43	45	50	64	28	40	2	4	707	691	1398

Ziekten of Toevallen

DER

OVERLEDENEN,

over het jaar 1841.

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
...dgeborenen.....	8	13	5	6	8	5	9	16	5	7	15	8	105
...ng.....	31	29	39	41	35	25	21	29	24	25	29	26	354
...pen.....	23	9	8	29	22	17	10	16	18	16	12	21	201
...houdende koortsen.	9	8	6	7	10	4	3	7	9	5	10	6	84
...val van krachten....	19	24	16	15	11	16	13	13	9	10	13	20	179
...khoest.....	5	a	1	a	a	a	1	a	2	a	a	a	9
...derziekte.....	8	10	20	18	6	18	11	3	5	1	1	1	102
...st.d.borst-ingewand.	2	1	5	3	1	a	3	7	a	3	3	2	30
...odvonk.....	2	1	2	a	a	a	a	a	a	a	a	a	5
...roerte.....	1	8	2	3	2	1	1	a	3	3	5	6	35
...st. der ingewanden.	3	a	2	2	2	1	1	1	4	a	a	3	19
...rwonding.....	1	a	a	a	a	a	1	a	1	1	a	1	5
...erzucht.....	13	7	3	5	3	6	3	4	3	5	5	9	66
...olgen van 't zuur...	5	1	5	3	2	2	5	5	3	4	3	3	41
...rdronken.....	1	a	a	a	a	a	a	a	a	a	2	a	3
...volg. v. rheumatism.	2	a	a	a	a	a	a	a	a	1	1	a	4
...ssteking der keel.....	1	a	a	a	a	a	a	a	1	a	1	a	3
...oedspuwing.....	1	2	a	a	3	1	3	a	a	1	2	a	13
...ubiet...	1	1	a	a	a	1	a	1	2	1	a	1	8
...volg. v. tandenkrijg.	6	3	4	3	5	1	4	1	a	2	3	2	34
...waterzucht.....	1	1	1	a	1	a	a	a	a	3	a	1	8
...gen v. d. kraam..	1	a	a	a	a	a	a	1	2	2	1	4	11
...ramming.....	1	a	a	a	a	1	a	a	a	a	a	a	2
...erziekte.....	2	3	2	6	3	1	2	2	a	2	1	4	28
...aterpokken.....	a	1	a	a	a	a	a	a	1	a	a	a	2
...brand.....	a	1	a	a	a	a	a	a	a	a	a	a	1
...enbederf..... ...	1	1	a	a	1	2	1	a	a	1	2	2	11
...agziekte.....	a	1	1	a	a	a	1	1	a	a	a	a	4
...lmoord.....	a	1	a	a	1	a	a	a	a	a	1	a	3
Totaal.....	148	126	122	141	116	102	93	107	92	93	110	120	1370

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Transport.....	148	126	122	141	116	102	93	107	92	93	110	120	137
Leverontsteking.....	«	«	2	2	2	«	«	«	«	«	«	«	
Westindische Lepra....	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	
Opstopping van 't water en blaasontsteking...	«	«	1	1	«	«	2	1	«	«	«	«	
Hersenvliesontsteking...	«	«	1	2	1	«	«	«	1	«	«	«	
Gevolgen van de spruw.	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	
Gevolgen van een val...	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	
Mazelen.....	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	
Ruggegraatsontsteking..	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	
Kanker.....	«	«	«	«	2	«	«	1	«	«	«	3	
Vloeijing.....	«	«	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	
Totaal.....	148	126	127	148	123	102	96	109	93	93	110	123	13

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKI OVERLEDENEN enz., in de STEDEN der PROVINCII over den jare 1841.

STEDEN.	GEBORENEN.								HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDING.	Over-ledene	
	GETAL.			Waaronder								
				Onechte.		Tweelingen.	Doodgeboren.					
	M.	V.	T.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
AMERSFOORT.....	221	199	420	19	12	2	13	15	97	»	160	173
WIJK BIJ DUURSTEDE..	55	47	102	6	3	»	8	3	10	1	33	20
RHENEN.....	53	78	131	3	2	»	2	2	23	»	25	27
MONTFOORT.....	41	31	72	2	2	1	2	3	12	»	33	29
IJSSELSTEIN	57	64	121	3	3	1	8	4	18	»	52	48

Naamlijst

DER

GEBOREN EN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND DECEMBER 1841.

GEBORENEN

op

den 1 *December.*

Johanna Maria, D. van Johannes Hermanus Hoonakker.

Johannes Franciscus, Z. van Franciscus Pouw.

Johannes Anthonius, Z. van Bartholomeus Kesnig.

Hendrik Johannes, Z. van Hendrik van Oort.

Johannes Herbertus, Z. van Pierre Derksen.

Carolina, D. van Wilhelmus Spaarenberg.

den 2 *December.*

Hermanus, Z. van Johannes Maarschalkerwecrd.

Arnoldus, Z. van Arnoldus Wil.

den 3 *December.*

Carolina Theodora, D. Carl Theodoor van Sorgen.

Dirk Adrianus, Z. van Hendrik Wilson.

Anthonia, D. van Johannes Dirk van Mens.

Francisca Augustina, D. van Johannes Hendrikus van Delden.

Wilhelmina Maria, D. van Wilhelm Anton Rudolph.

den 4 *December.*

Cornelis Anthonius, Z. van Joannes van Lint.

Marinus, Z. van Willem van Zutphen.

Derkje Wilhelmina, D. van Johannes Wilhelmus Wagenvoord.

Neeltje, D. van Fredrik van de Peppel.

Adrianus, Z. van Pieter de Bruin.

den 5 *December.*

Anthonia Johanna, D. van Rijk Jansen Hoogland.

Hermanus, Z. van Jannes van Dam.

Theodora, D. Johannes Deuvelingen.

Johannes, Z. van Dirk Verhoeven.

den 6 *December.*

Cornelis Johannes, Z. van Johannes van Lopik.

Joseph, Z. van Otto van Tessel.

Aric, Z. van Joannes van Dijk.

Clasina, D. van Christoph Ferdinand Meijer.

Catharina Geertruida, D. van Gijsbertus Rietveldt.

Gerrit, Z. van Jacobus de Kruijf.

den 7 *December.*

Hendrika, D. van Johan Adam Ditmar.

Adriana Maria, D. van Jan Hendrik de Winter.

den 8 *December.*

Hendrik Jan, Z. van George Lodewijk Klein.

den 9 *December.*

Peter, Z. van Gerardus Elbers.

Gerrit, Z. van Jacobus Roest.

Petronella Hendrika, D. van Hendrik van Baak.

Adriana Wilhelmina, D. van Hendrik Jan Willem van Emmerik.

Gabriel, Z. van Willem Preijs.

Albert, Z. van Albertus Froom.

Pieter, Z. van Tijs Nieuwpoort.

den 10 *December.*

Johanna Anthonia, D. van Frederik Schumacher.

Margaretha Elisabeth, D. van Paulus Verweij.

Cornelia, D. van Hendrik Zieremans.

den 11 *December.*

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus Mullemeister.

den 12 *December.*

Hendrika Johanna, D. van Hendrik de Vos.

Jacobus Cornelis, Z. van Cornelius Baars.

Adriana, D. van Dirk Hazendonk.

Wilhelmus, Z. van Arnoldus Koenders.

Elisabeth Maria Anna Bramina, D. van Constantin George van Hoogenbouck Tulleken.

den 13 *December.*

Hubertus, Z. van Dirk van Leusden.

Hendrikus Johannes, Z. van Jan Jans.

Elisabeth, D. van Zwebertus Hoevers.

Cornelia, D. van Willem van Doorn

Wilhelmina, D. van Hermanus Paassen.

Hermina, D. van Hermanus Ieger, overl. 17 Sept. 1851.

Cornelia Johanna, D. van Cornelis Anraad.

den 14 *December.*

Hendrik, Z. van Johannes Ros.

Geertruida, D. van Hendricus Joelen.

Adriana Maria, D. van Mattheus Joannes van de Grint.

Frederik Wilhelm, Z. van Gerardus Tap.

den 15 *December.*

Tijmen, Z. van Roelof van Donkelaar.

Jan Willem, Z. van Jan Willem Bosveld.

den 16 *December.*

Aletta Sophia, D. van Teunis Jacobsen.

Hermanus, Z. van Johannes Gijsbertus Straatman.

Wilhelmina, D. van Jacobus Ghijsen.

Pieter Adrianus, Z. van Samuel Mielen.

den 17 *December.*

Adrianus Josephus Johannes, Z. van Josephus Johannes Schellink.

Hendrika Maria, D. van Jan Kraak.

den 18 *December.*

Cornelis, Z. van Willem Hardenberg.

Dirk Johannes, Z. van Zeger van Cuijlenburg.

den 19 *December.*

Arnoldus, Z. van Hendrik Janssen.

Petrus Cornelis Johannes, Z. van Adrianus Johannes van Riesen.

Gerrit Frederik, Z. van Willem Gijsbertus van Maanen.

Matthijs, Z. van Pieter van Velthoven.

Cornelia Maria, D. van Willebrordus Jacobs.

Franciscus, Z. van Johannes Verbeek.

Jan Hendrik, Z. van Jan Hendrik Clijnholsts.

Hendrik Jan, Z. van Geurt van Uijtert.

den 20 *December.*

Hendrik, Z. van Wilhelmus van der Hoek.

Arie, Z. van Johannes Cousijn.

Johannes Bartholomeus, Z. van Pierre Bartels.

Cornelia, D. Hendrik Adolf van Laar.

den 21 *December.*

Sophie Wilhelmine, D. van Willem Hendrikus de Heus.

Dirk, Z. van Harmanus Berkhout.

Wilhelmina Arnoldina, D. van Willem Jan Pluijm.

den 22 *December.*

Dirkje, D. van Hendrik Patist.

Lodewijk Albertus, Z. van Albert Gerrits.

Cornelia Grietje Hendrika, D. van Cornelis van Oostrom.

Hendrikus, Z. van Hendrikus Wertz.

Hendrikus Anthonius, Z. van Cornelis van Steijn.

Christiaan Marinus, Z. van Cornelis van Noort.

Bertje, D. van Johannes Mulder.

Petrus Wilhelmus, Z. van Joannes Gerhardus Spitsbaard.

den 23 *December.*

Antoinetta Maria Cornelia, D. van Antonie Henricus Kelfkens.

Marinus Adrianus, Z. van Albertus van Wijk.

den 24 *December.*

Antje, D. van Johannes van de Bilt.

Hendrika Maria, D. van Theodorus Bionda.

Philip Gephart Cornelis, Z. van Philip Gephart van Dam, overl. 27 Sept. 1841.

den 25 *December.*

Hermanus Albertus, Z. van Petrus van Swol.

Coenraad, Z. van Wouter van der Horst.
Lambertus Jacobus, Z. van Arie Antonie Krommert.
Bernardus Petrus, Z. van Jacobus Antonius Mulder.
Hermanus Johannes, Z. van Johannes Jacobus Schoenenberg.
Moses, Z. van Hartog Frank.
Jacobus Adrianus, Z. van Fredrik Willem Gronert.
Theodorus, Z. van Matthijs Fonville.

den 26 December.

Maria Sibilla Sophia, D. van Antonij Minkhorst.
Adriana, D. van Paulus Dieges

den 27 December.

Martinus Berend, Z. van Martinus Pardon.
Marrigje, D. van Aalbert Klein.
Matthijs, Z. van Arie Hermanus Willemse.
Augustine, D. van Martin Coulimbien.
Michaël Johannes, Z. van Andreas Jacobus Greeve.
Cornelia Jacoba, D. van Benjamin Boers.
Johannes, Z. van Adrianna de Cruijff.
Joanna Clasina, D. van Petrus Cohn.

den 28 December.

Clara, D. van Johannes v. Weede.
Dirk, Z. van Antonie Tulp.
Anthonia, Z. van Johannes Kool.
Maria Hermina, D. van Jacobus Fierst van Wijnandsbergen.

den 29 December.

Henrica Cornelia, D. van Joannes Franciscus Terlingen.
Christianus Josephus, Z. van Johannes Jacobus Rijnbout.
Anthonie Roeland, Z. van Antonius Verweij.
Cornelia Johanna, D. van Arnold Arij Beket.

den 30 December.

Thomas Hendrikus, Z. van Thomas Blom.
Margaretha, D. van Gerrit de Wit.
Anthonia Johanna, D. van Johanna Zacharias Muller.
Wilhelmina, D. van Hendrikus Albartus Blomenberg.
Johannes, Z. van Joannes Jacobs.

den 31 December.

Rijk, Z. van Cornelis de Lang.
Leendert Willem, Z. van Pieter Hessel.
Coenraad Gijsbertus, Z. van Jan Schalkwijk.

GEBORENEN 15, waaronder 2 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 1 *December.*

Johannes Frederik Hendrik Put, wed. en Gerarda van Streijen.

Jacobus Roduin, wed. en Anna Josina Jansse.

Bernardus Johannes Willekes en Henrica Buijen.

Johannes van der Wolk en Cornelia Corver.

Henricus Martinus Otto en Elisabeth Voetelink.

Pieter van den Bosch en Maria Catharina van der Meijden.

Joseph Viirtheim en Elise Johanna Vos.

Franciscus Pouw en Aletta Boers.

den 8 *December.*

Pieter Izaak Maatman en Willemina Godee.

Dirk Wagenaar en Maria Adriana Geijsen.

Hendrik de Nijs en Johanna de Rooij.

Willebrordus van Ekeren en Megtelina Catharina Storm.

Abraham Le Gra en Elisabeth Cornelia van den Heuvel.

Arie van Zuijlen en Merrigje Wagenaar.

Ernst Heinrich Strubbe en Clasina Alberdina Vermaak.

Johannes Brasselaar, weduwn. en Truitje van Doorn.

den 9 *December.*

Nicolaus Adrianus Kuiperi en Johanna Wilhelmina van der Linden.

den 15 *December.*

Nicolaas van Basten en Hendrika Johanna Ladorp.

Jan Christiaan Flentge en Johanna Willemina Rensen.

den 22 *December.*

Klaas Woudenberg en Antje Patist.

Adolf Kreugel en Elisabeth Meulevelt.

Dirk Sonnius en Elisabeth Broekhuijsen.

Nicolaas Korf en Cornelia van Zuijlen.

Joannes Croes en Charlotta Eleonora Johanna Rietveld.

TE ZAMEN 24 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 December.

Anthonie van Maanen, circa 3 m., Lichtegaard.

Stephania van Schaik, weduwe Thomas van der Steen, circa 72 j., buiten de Weerd.

Hendrik Borman, 1 j. en 1 m., Drakenburgsteeg.

Gijsbertus Koppers, 4 m., buiten de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Anthonie van Rossum, Molenst.

den 2 December.

Levenloos aangegeven Zoon van Christiaan Hardi, Vissersteeg.

Johanna Helena Geukens, huisv. van Leendert Westmaas, 31 j., Elisabethstraat.

den 3 December.

Petrus Burgers, 1 j. en 4 m., Ganzenmarkt.

den 4 December.

Pieter van Laren, 59 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Jan Iman Hendrik van Wickevoort Crommelin, 66 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Catharina Hensbergen, 1 j. en 4 m., aan 't Zand.

Johanna Sweers, ong., 20 j., Rietsteeg.

den 5 December.

Anna Elisabeth Nieuwenhuis, circa 10 m., Lange Nieuwstraat.

Cornelis Hendricus Sierat, 8 j. en 6 m., Nicolai kazerne.

Petrus Johannes Moenisse, 3 m., Zandstraat.

Bernardina Rutgers, huisvr. van Joannes Theodorus Bosch, 31 j., Steenweg.

Hendrikus de Vos, circa 4 m., Strootsteeg.

den 6 December.

Levenloos aangegeven Dochter van Teunis van Tellingen, Veenstr.

den 7 December.

Bernardus Vethaak, 41 j., Varkenmarkt.

Maria Catharina Altena, 4 w., Volderbrug.

Jan Kretelink, 76 j., Geertruidasteeg.

Gerarda Eimans, wed. Andries Mulders, 63 j. en 9 m., buit. de Wittevrouwenpoort.

Maria Spierenburg, wed. Willem de Klerk, 73 j., Twijnstraat.

Elisabeth Brommers, wed. Adam Stephaan, 88 j., Mariestraat.

den 8 December.

Margaretha Elisabeth Niekerk, huisvr. van Toeis Schubart, 35 j., aan de Hoogt.

Isaäca Havart, wed. Mr. Willem van Bronckhorst, 77 j., Lange Nieuwstraat.

Frans Frederik Matthijs Altena, 4 w., Volderbrug.

den 9 December.

Adrianus van Groeneveld, 16 j., Predikheerestraat.

Johannes Jacobus de Beer, 1 j., Pelmolen.

den 10 December.

Elisabeth Maria Verhoef, 11 w., Bergstraat.

Jansje Dijkers, ongeh., 45 j., Hekelsteeg.

den 11 December.

Jan Josephus Johannes Franciscus Root, 25 j., Lijnmarkt.

Wijnand Godart, 1 j. en 8 m., Strootsteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Hermanus Arnoldus Baars, Molensteeg.

Johannes Elsendoorn, 4 m., aan 't Zand.

Hendrika Maria Roelandschap, 17 d., Magdalenesteeg.

den 12 December.

Johannes Verhoeven, 7 d., Nicolaikerkhof.

Gerrit Spierenburg, 7 m., buit. de Catharijnepoort.

Willebrordus Hoonakker, 2 j., Kleine Eligensteeg.

Johannes Theodorus Weijenberg, 80 j., Lange Viesteeg.

Reinier Brand, 78 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 13 December.

Cornelis Froonhof, 1 j. en 2 m., buiten de Weerd.

Albertus de Kok, 51 j., Dorstigehartsteeg.

Otto van Hiel, 44 j., Groenest.

den 14 December.

Maria Catharina de Rooij, 6 j., buiten de Weerd.

Johan Hendrik Volker, ongeh., 47 j., Oudewater.

Mina van den Berg, 1 j. en 11 m., buiten de Weerd.

den 15 December.

Saartje Levie Pandoere, huisvr. van Isak Samuel Fretje, 68 j., Steenweg.

Johannes van Wezenburg, 87 j., aan 't Zand.

Elisabeth van Piggelen, 1 j. en 9 m., Zwaansteeg.

Maria Laurent, 57 j., Springw.

Anna Geertruij van der Gulden, wed. Hendrik Jacobus van Wanrode, 77 j., Breestraat.

den 16 December.

Gerrit Hendriksen, 41 j., Wittevrouwenstraat.

Henriette Theodora Gerardina Beatrix Barchman Wuijtiers van Vliet, huisvr. v. Emilius Christoffel Hendrik Phaff, 39 j., te Oorschot.

den 17 December.

Nicolaas Hendriksen, 5 w., Donkerstraat.

Maaijke Doesburgh, huisvr. van Christiaan Adam Schmit, 42 j., Keistraat.

Johanna Willemina Christina van der Wurf, ong., 19 j., Magdalenesteeg.

den 18 December.

Cornelia Murk, 4 w., Brandsteeg.
Christina Everard Elisabeth Quint, 3 m., Rietsteeg.
Johanna Berens, wed. Pieter van der Rijst, 76 j., buiten de Catharijnepoort.
Levenloos aangegeven Zoon van Johannes van Zijl, buiten de Tolsteegpoort.
Hendrika van den Brink, 7 m., buiten de Weerd.
Hermanus Jacobus van der Meijden, 6 w., Steenweg.
Levenloos aangegeven Dochter van Jacobus Remkes, L. Lauwerstr.

den 19 December.

Johanna Eijkman, ong., 59 j., Oudkerkhof.
Johannes van Schaik, ong., 60 j., buiten de Weerd.

den 20 December.

Elisabeth Hoevers, 7 d., Twijstr.
Catharina Radenbach, wed. Martijn van Giest, 40 j., Nicolaikerkhof.
Jacoba Harsie, wed. Anthonie van Zutphen, 84 j., Geertruidabrug.
Reuske Bakker, 1 m., Hamsteeg.

den 21 December.

Wilhelmus Hendriksen, 5 w., Donkerstraat.
Elizabeth Bösschenstijn, 7 m., Viebrug.
Gijsberta van der Wal, wed. Dirk Tollenaar, 75 j., Jerusalemst.

den 22 December.

Neeltje van de Peppel, 18 d., Kreupelstraat.
Johanna Bakker, wed. Jurrien van Hasselt, 84 j., Boterstraat.
Marrigje van den Broek, 3 m., buiten de Catharijnepoort.
Adriana Muller, huisvr. van Frederich Willem Schuller 42 j., Vuilesloot.
Reiniera Alida van Schevikhoven, 11 j, Varkenmarkt.

den 23 December.

Geertruij Heijman, 1 j. en 9 m., Lollestraat.
Jannetje Gadel, huisvr. van Zwebertus Hoevers, 32 j., in de Twijstraat.
Pieter Daniel Rochelaberg, 75 j., Oude Kamp.
Adrianus Hoonakker, 8 j. en 9 m., Kleine Eligensteeg.
Jansje van Vreeswijk, huisvr. v. Hendricus Adrianus de Koff, 36 j., ABCstraat.
Hendrika Ditmar, 16 d., Lange Smeesteeg.
Johanna Paulina Okhuijse, 3 m., Lollestraat.
Antonie Gerardus van Onsenoort, 59 j., Lange Nieuwstraat.

den 24 December.

Margaretha Boesberg, huisvr. van Joannes Seton, 47 j., Telingstr.
Johannes Lit, 74 j., Steenweg.
Aleijda te Kamp, huisvr. van Jan Willem Bosveld, 25 j., Lange Nieuwstraat.
Hermanus Hendrikus Sweers, 3 j., in de Twijstraat.

Pieter [illegible], ong., 54 j., Smeebrug.

Aagje Wolswijk, huisvr. van Jacobus Remkes, 42 j., Lange Lauwerstraat.

Bernardus Jacobus van der Graaf, 6 w., Nicolaikerkhof.

den 25 December.

Jacoba Maria Brom, 9 j. en 5 m., Nieuwe Gracht.

Albrecht Herman Brune, 74 j., Steenweg.

Cornelis Kouseband, 38 j., Leerdam.

Cornelia de Wit, huisvr. van Hendrik van Mook, 53 j., Koestraat.

Cornelia Heijman, 8 m., Lollest.

Maria van Vianen, wed. Johannes Rijkland, 73 j., K. Rosendaal.

Petronella Dominicus, wed. Evert van Heteren, 80 j., buiten de Tolsteegpoort.

Leonardus van Leeuwen, 5 w., buiten de Catharijnepoort.

den 26 December.

Hendrik Jacobus Bijstra, 31 j. en 8 m., Lange Nieuwstraat.

Alida Hendrica Makkink, 3 j. en 3 m., Acht. St. Pieter.

Cornelia Maria Jacobs, 7 d., buiten de Weerd.

Magdalena Pelster, huisvr. van Hendrik Jansen, 36 j., buiten de Tolsteegpoort.

Petrus Otto Coenraad Vorselman de Heer, ong., 32 j., te Deventer.

den 27 December.

Willempje van Rijn, huisvr. van Abraham Storm, 67 j., Kalverstraat.

Maria Reemeijer, huisvr. van Adrianus van Us, 82 j., Korte Ademstraat.

Gijsbertus van Eijk, ong., 67 j., Kort Rosendaal.

Anthonia Wallenburg, wed. Bernardus van Olderen, 79 j., Kleine Eligensteeg.

den 28 December.

Meijer Krant, 54 j., Culemborg.

Johanna Petronella van Monsjou, ong., 29 j., Achter de Twijst.

Hendrica van Beek, ong., 80 j., buiten de Weerd.

den 29 December.

Adrianus Houtkamp, 52 j., Loef Bergmakerstraat.

Albertina van de Bild, wed. Arie Woudenberg, 76 j., Abstede.

Franciscus Fransen, ong., 72 j., Vischmarkt.

den 30 December.

Johannes van Hilten, 50 j., aan het Zand.

Nicolaas Geelkerken, 87 j., Mariestraat.

Maria van der Wel, 1 j. en 6 m., Wijde Doelen.

Johannes Saveur, 75 j., Bergstr.

den 31 December.

Maria Pracht, wed. Coenraad v. Casteel, 84 j. en 6 m., Lange Lauwerstraat.

ZIEKTEN EN TORVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	8.	Transport. . .	91.
Stuipen.	21.	Bezetting op de borst. . .	2.
Tering.	10.	Ontsteking in de ingewanden.	2.
Zenuwkoorts.	3.	Waterzucht.	9.
Zuur.	3.	Hoofdwond.	1.
Kinderziekte.	1.	Koud vuur.	1.
Beroerte	6.	Kanker.	3.
Verval van krachten. . .	20.	Water in de borst. . . .	1.
Koortsen.	3.	Slijmtering.	1.
Slijmziekte.	2.	Subiet.	1.
Borstkwaal.	5.	Gevolgen van de kraam .	4.
Tanden.	2.	Beklemde breuk.	1.
Klierziekte.	4.	Borsttering.	5.
Longtering.	2.	Slijmhoest.	1.
Beenbreuk.	1.		
	91.		123.

HET GETAL DER JAREN, BETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	3	8.
Beneden het jaar.	13	16	29.
Van 1 tot 10 jaar.	8	8	16.
» 10 » 20 »	1	3	4.
» 20 » 30 »	1	3	4.
» 30 » 40 »	4	7	11.
» 40 » 50 »	4	6	10.
	36—	46—	82.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	36.	46.	82.
Van 50 tot 60 jaar.	7	3	10.
» 60 » 70 »	3	3	6.
» 70 » 80 »	8	9	17.
» 80 » 90 »	2	6	8.
» 90 » 100 »	»	»	».
	56—	67—	123.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 December 1841, door den Notaris C. LENS.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde der Nieuwe Gracht tusschen de Schalken- en Magdalenabruggen, wijk A. N°. 855. Verkocht voor *f* 3,850.

Den 11 December 1841, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Heerenhuis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van Achter St. Pieter, wijk F. N°. 362. Verkocht voor *f* 5,475.

ALPHABETISCH REGISTER.

Bladz.

Ackerdijck, (Mr. W. C.) Over het oud bestaan van windkoornmolens hier te lande. . . . . 169.

——————— Laurens van Nijendale. . . . . 369.

Adelbold, Bisschop (1008—1027). . . . . 200.

Asch van Wijck, (Mr. A. M. C. van) Driejarige oorlog, 1481—1484. . . . . 1, 37, 82, 125, 145.

———————, Intrede van Z. M. Willem II, te Utrecht. 217.

———————, De togt der Kleefsche hulpbenden naar het Sticht, in 1482. . . . . 253.

———————, De Burggraaf van Montfoort, te Utrecht (1482). . . . . 289.

———————, De stad IJsselstein door het Utrechtsch-Kleefsch leger belegerd in 1482. . . . . 325.

———————, Belegering en vernieling van het blokhuis Gildenburg aan de Vaart, in 1482, (*met afbeelding*). 363.

Barnevelt, (Goederen van) in 't Sticht van Utrecht in 1623. 67, 171.

Begrafenissen, Zie Lothes, (P. W.)

Begrafenis onkosten, Zie Dodt.

Brief van de stad Utrecht aan den Minister der Minrebroeders te Keulen (1479). . . . . 177.

David van Bourgondiën, (extracten uit het diversorium van) 1. Quytscheldinge van een horig persoon uyt der echte. 2. Aanneming van vrye personen tot dienstluyden des gestigts. 3. Vrylating van een persoon uyter echte. 4. Consent aan een horig persoon om te hyliken. . . . . 162.

Dodt van Flensburg (J. J.), Wettiging door een opgevolgd huwelijk (Legitimatio per subsequens matrimonium). . . 30.

———————, Oud bestaan der windmolens te Utrecht. 32.

———————, Nelthorp, (James) Chirurgijn te Utrecht van het Engelsch krijgsvolk hier te lande. . . . . 63.

———————, Goederen van Barnevelt in 't Sticht van Utrecht in 1623. . . . . 67.

———————, Slaghorologiën te Utrecht, in den XIVe eeuw. . . . . 96.

———————, Over de graftombe van Willem I te Delft. 100.

———————, Onkosten eener begrafenis in 1565. . . 102.

———————, Brief van Joan Diemerbroek. . . . . 104.

Blads.

Dodt van Flensburg, (J. J.) Brief der stad Utrecht aan den Minister der Minrebroeders te Keulen (1479). . . . . 177.
———————, Prins Maurits te paard, van zilver enz. . 242.
———————, Merula, over Floris van der Haer. . . 244.
———————, Troostschrijven van Willem van der Eijcken enz. (1583). . . . . 275.
———————, Blijken van mildheid der Utrechtsche regering. . . . . 206.
———————, 't Klein Seminarium of de Jezus-school te Utrecht. . . . . 281.
———————, Willem Silvius en Christoffel Plantijn, drukkers, in betrekking tot de Utrechtsche zaken. . . . 379.
———————, Over de Elsevier's, Lodewijk, den vader en Lodewijk, den zoon, en Joost Elsevier, boekverkoper te Utrecht. . . . . 303.
———————, Rekeningen van kerkelijke en wereldlijke besturen. . . . . 312.
———————, Berigten aangaande het molenwezen hier te lande, in de XVI en de eerste helft der XVII eeuw. 334, 425.
———————, Pelmolen te Utrecht in 1643. . . . . 149.
———————, Doctor Putius, Postmeester te Utrecht. 206.
———————, De gek van Utrecht en van den Prins van Oranje. . . . . 211.
———————, Iets over Emanuel van Meteren. . . . 417.
Duitsche Orde. Landcommandeurs der Utrechtsche balie 1260—1620 (*met afbeelding*). . . . . 73.
Ertborn, (Ridder Florentius Josephus van) Levensberigt van. 25.
Getal jaren der Overledenen. 11, 22, 34, 47, 59, 70, 82, 94, 106, 118, 130, 142.
Hoofdschouten in de steden der Provincie Utrecht. 374
St. Jansveld (*met afbeeldingen*). 109, 181
St. Jan, twee Charters van 1324, waarbij het kapittel eigendom beweert van een gedeelte der Nieuwe gracht. . . . 193
Kalkbranderijen, Zie Lothes.
Lothes, (P. W.) Begrafenissen. 53
———————— Over de Kalkbranderijen en het Cement. . 263
———————— Over de Oliën en den Olijhandel, benevens opgave der prijzen gedurende 171 jaren (1669—1840). 34
Maximiliaan van Oostenrijk, Zie Asch van Wijck.

Blads.

Naamlijst der Geborenen, Huwelijken en Overledenen in de stad Utrecht. 1, 13, 25, 37, 49, 60, 73, 85, 97, 109, 121, 133.
Nicolaas Convent (*met afbeelding*). . . . . 397.
Nijendale, (Laurens van). Zie Ackersdijck.
Paardenmarkt. . . . . 105, 138, 177, 285, 321.
Prinsen van Oranje, Joan Willem Friso en Willem Karel Hendrik Friso, Studenten aan de Hoogeschool te Utrecht. . 318.
Putius, Pestmeester te Utrecht. Zie Dodt.
Schouten in de steden der Provincie, Zie Hoofdschouten.
Slag-Horologien te Utrecht in de XIV eeuw. Zie Dodt.
Staat der Geborenen, Huwelijken en Overledenen, in de stad Utrecht, over den jare 1841. . . . . 433.
—— van het getal jaren der Overledenen over den jare 1841. 434.
—— van de ziekten en toevallen, als oorzaken van overlijden, over den jare 1841. . . . . 435.
—— der Geborenen, Huwelijken, Echtscheidingen en Overledenen in de Provincie in 1838, 1839 en 1840. . . . . 247.
—— der Geborenen, Huwelijken en Overledenen in de Gemeenten der Provincie Utrecht in 1840. . . . . 216.
—— der Geborenen, Voltrokken Huwelijken, Overledenen enz., in de steden der Provincie, over den jare 1841. . . 436.
—— als voren, in de Steden der Provincie, over 1841. 36, 72, 108, 144, 180, 216, 252, 288, 324, 360, 396, 422.
Stand des waters, in de rivier de Lek. 36, 72, 108, 144, 180, 216, 252, 288, 324, 360, 396, 432.
Standbeeld van Willem I te Delft. Zie Dodt.
Utrecht in 1481—1484. Zie van Asch van Wijck, driejarige oorlog.
Verkochte vaste goederen. 12, 23, 35, 47, 60, 71, 83, 95, 107, 119, 131, 142.
Vuurwerk te Utrecht bij den Aixesche vrede in het jaar 1749. 166.
Weerkundige waarnemingen. 34, 70, 106, 142, 178, 214, 250, 286, 322, 358, 394, 432.
Wettiging door huwelijk. Zie Dodt.
Willem II., (Komst van) te Utrecht. Zie van Asch van Wijck.
Windmolens te Utrecht. Zie Dodt.
——koornmolens hier te lande. Zie Ackersdijck.
Ziekten der Overledenen.

Berigt voor den Binder.

De Platen te plaatsen:

De Lant Commandeur tegen over . . . . . bl. 73.
Het St. Janskerkhof —— —— . . . . . — 109.
Grondteekeninge van St. Jans Oudwyck. . . . . 189.
Eerepoort aan de Neude . . . . . 217.
Het Blokhuis Gildenburg te Vreeswijk . . . . . 361.
Het St. Nicolaas klooster . . . . . 397.
Staat van Geborenen, Voltrokken Huwelijken en Overledenen, in de Gemeenten der Provincie Utrecht. . . . . 216.

Errata.

Invoegen op den 16 Februarij 1841: Echtscheiding tusschen Gerrit Jan Westerhout en Henrietta Husquetier.

Tijdschrift

voor

GESCHIEDENIS, OUDHEDEN

en

STATISTIEK

van

UTRECHT.

Met Afbeeldingen.

8e Jaargang 1842.

N. van der Monde.

Berigt voor den Binder.

De Platen te plaatsen:

De Lant Commandeur tegen over . . . . . bl. 73.
Het St. Janskerkhof —— —— . . . . . — 109.
Grondteekeninge van St. Jans Oudwyck. . . . . 189.
Eerepoort aan de Neude . . . . . 217.
Het Blokhuis Gildenburg te Vreeswijk . . . . . 361.
Het St. Nicolaas klooster . . . . . 397.
Staat van Geborenen, Voltrokken Huwelijken en Overledenen, in de Gemeenten der Provincie Utrecht. . . . . 216.

Errata.

Invoegen op den 16 Februarij 1841: Echtscheiding tusschen Gerrit Jan Westerhout en Henrietta Musquetier.

Tijdschrift

voor

GESCHIEDENIS, OUDHEDEN

en

STATISTIEK

van

UTRECHT.

Met Afbeeldingen.

8e Jaargang 1842.

N. van der Monde.

261808

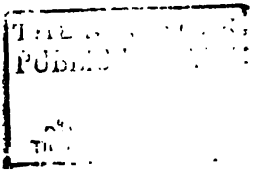

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

N. v. d. M. del.

Steend. v. P. W. v. d. Weijer Utrecht

DE GILDEN, TE UTRECHT.

1455 en 1456.

Met de Afbeelding hunner zegelen.

Van de » Ambochts-Corporatien" of Gilden binnen deze stad is van vroegere tijden, door het verloren gaan van vele oude bescheiden, weinig bekend. Het eerst, dat met zekerheid van dezelven gewaagd wordt, is bij den inval der Kennemers in het Sticht in 1268 (*). Toen reeds bestonden dezelven; doch sedert dien tijd werd hare magt zeer uitgebreid, en hare invloed op de verkiezing van de regering zoo groot, dat deze te voren uit vermogende Edellieden bestaande, in eene volksregering overging, welke niettegenstaande het herstel van de vorige orde van zaken, door den Ridder Nicolaus van Catz in 1270 of daaromtrent, dezelfde gebleven is tot het jaar 1528, wanneer Keizer Karel V, als heer van het Sticht, in weerwil zijner belofte, de benoeming der regering aan zich zelven behouden, en daardoor de magt der Gilden ten eenenmale gefnuikt heeft.

De Gilden verkeerden niet altijd in overeenstemming met de regering der stad: meermalen werd deze met geweld afgezet en soms verbannen; doch ook op hare beurt bedwong zij weder de Gilden, zoo door het verkorten hunner regten, als door het opheffen van sommigen derzelve. Vele voorbeelden zou men hiervan kunnen bijbrengen; het zal echter voldoende zijn alleen te vermelden, het afschaffen van het vleeschhouwers-gild

(*) Zie dit Tijdschrift 1837, bl. 41. seq.

ten jare 1432, doordien hetzelve bij de inkomst van Bisschop Sweder van Kuilenburg in 1426, zich zeer oproerig had gedragen, door onder anderen den Burgemeester Berent Proeijs te vermoorden. Het brouwersgild werd in deszelfs plaats gesteld, en het vleeschhuis, achter den huize Hasenberg of het Schepenenhuis gelegen, bevolen, ten gronde toe te slechten. In 1455, bij de oneenigheid tusschen de Geestelijkheid en Bisschop Rudolf van Diepholt, aan welken laatsten de stad zich aansloot, werd in een oploop der gemeente, welke de partij der geestelijkheid ondersteunde, de Raad der stad gedwongen onderscheidene veranderingen naar den zin van het volk in het bestuur te maken, alsmede om het stads geheim zegel in hunne tegenwoordigheid te verbreken. Onder deze afgeperste wetsbepalingen was ook het besluit, dat de ondermannen in het vervolg geen zitting in den Raad souden hebben, doch vergaderen met de gemeene Gilden, en bij gemeene morgenspraken hunne besluiten nemen, welke voor wetten moesten doorgaan. » De gemeente dus," zegt Burman (*), » meester geworden zijnde, heeft alle de magt van de regering aan de Gilden gebracht, en Donderdaghs voor Maria Lichtmisse eenen nieuwen gildenbrief gemaakt, volgens welke in het vervolg de bestellinge van de regering en der gemeene zaken zoude verricht worden (†)."

Bij dezen brief werden de 14 hoofdgilden, welke in het jaar 1402, 21 bedroegen, op 12 verminderd. Wij vonden onder de papieren van A. van Buchel, het afschrift van een charter van dien tijd, hetwelk uit ge-

(*) Jaarboeken II. 249.

(†) Zie dezen brief Utr. Placaatb. III. 78. Burman, t. a. pl.

hrek van het stedszegel, door de 12 Gilden bezegeld is. Dit, om deze reden zeldzame stuk, zoo ver ons bekend is, nog niet zijnde uitgegeven, hebben wij belangrijk genoeg geacht, om in deszelfs geheel hier te doen volgen, en van de afbeelding der zegels te doen verzeld gaan:

»Wy Borgermeistren Scepene, Rade Overst Ondermanne gemene gilden der stadt van Utrecht doen kond allen luden dat wy voir ons ende voir onse nacomelinge met goeden voirsien ende welberaden van wege der stat ende gilden van Utrecht eendrachtelic vercoft hebben Herman van Zanthen Gerritsoen om een zeker somme van gelde, die hy ons vol ende all wel betaelt heeft den leisten penninc mitten eersten, ende wy voirt in onser stadt ende gilde noetlicken oirbair gekeert hebben den vryen eygendomme van een block tyenden grof ende mall uten lande hier na bescreven, dat die stat van Utrecht by consente van ons gilde in voirleden tyden van der statwegen vercoft heeft dair sy die tyende op die tyt of an hem hielden, welke tyende geheten is, dat derde block ander Scepen syde, ende gaet in met drie viertellen lants Ghysbert Louwerenssoen toebehoende, voert nederwert streckende totter stenen bruge, voert totten hoeck wt, ende hebben hierom geloeft ende cloven voir ons ende voir onse nacomelingen van de stat ende gemene gilden wegen. voirsz. Herman en sinnen ofnamen ende nacomelingen dat bloc tiende voirsz. ende men vryen eygendom dair off ewelick ende erflic vry te waren rustelic ende vredelic te gebruken ende alle ircommen off te doen also dat sy voert vercopen ende ven mogen als een vry eygen goet ende off hier gebreck viell oeck van wien dattet toequame dat geloven wy

van onser stadt ende gildenwege den voirsz. Herman en syne erfnamen ende nacomelingen off te doen ende te vryen buten hoeren cost ofte schaden ende mede so hebben wy belieft ende overgegeven alse wanneer ende tot wat tyde dat Harman voorsz. ofte zynnen erfnaemen off nacomelingen de voorsz. tyende alhier ofte een deel dairof vercopen, overgeven, verzetten, verzellen ofte enige comer dair op maecken woude, dat zel altyts geschien mogen, ende van weerden wesen voor den Weygrave ende Heemraden van der weyden voorsz. die dan in der tyd zyn, alle ding zonder argelist.

Ende want wy allen dese loften ende puncten in desen brieve begrepen onverbreeckelicke gehouden willen hebben tot ewigen dagen, zoe hebben wy gemeene ghilden van Utrecht dese brieven vuyt hangende bezegelt mit onser gilden zegelen over ons zelven ende mede over de stadt van Utrecht om gebrec deser tyt hoirs zegels secreet.

Twelck wy Borgermeesteren Scepene, Rade, Overste Oudermans ende gemene Oudermans voorsz. bekennen de gemeene onser stadt gebeden te hebben ende gebruycken der Gilden zegelen in deser tyt om gebreecs wi van onser stadtzegel secreet daer men deser gelycke mede te bezegelen plach, dat voor nutscap onser stad ontwee geslegen is. Ende loven voor ons ende onse nacommelingen van stadt wege, dese zegelinge van weerd te houden in allen thoen off der stadt segel secreet mit ten gildenzegelen hiermede aen wthangen. Ende wa dese brieff twaelf zegelen heeft, die qualick al te bewaren zyn geheel zoo hebben wy Gilden voersz. gelo ende geloven elcs voor ons zelven oft verongevalde t eeniger tyt dat een zegel ofte meer bracken off vie

van desen brieve, dat wy dan elcx ons gilde zegel daer dan gebreec in waer weder ane desen brieve hangen zellen ende des niet te weygeren, soo alst meerste deel van ons gilden zegelen an desen brief hangen zellen.

Gegeven indt jaer o. h. Duzent vier hondert zes ende vyftich opter heylige crws (kruis) avont exaltatio."

Ende hangen, zegt Buchel, an dubbelde pergamene sterten xii segelen in groenen wassche, bycans in forme ende grote als hier vuytgemaect syn.

UITLEGGING DER ZEGELS.

N°. 1. Cordewaniers, of schoenmakersgild.
— 2. Coerncopers of koornkoopersgild.
— 3. Riemsniders of gordel- en zadelmakersgild.
— 4. Graenwerkers of Bontwerkersgild.
— 5. Smedengild.
— 6. Botterludengild of kooplieden in kaas en boter.
— 7. Bakkersgild.
— 8. Viscopersgild.
— 9. Louwer- of Looijersgild.
— 10. Mars- of koopliedengild.
— 11. Wantsnidersgild.
— 12. Bylhouwers- of timmerliedengild.

In aanmerking genomen de volgorde, waarin de gilden in 1456 bij Burman, Jaarb. II. 301 voorkomen, en de rangschikking der Zegels, onder het diploma van A. van Buchel, moet het Korenkoopersgild met N°. 2 gezegeld hebben, niettegenstaande het randschrift ons het Kuipersgild doet kennen, hetwelk geen hoofdgild uitmaakte. Welligt geschiedde dit bij een oogenblikkelijk gebrek aan een eigen zegel.

N.—M.

De Hofbeer.

» Aen Schout, Burgemeesters en Raiden der Stad Utrecht. *Edele, Wyse, Voorsienige, seer discrete Heeren en goede Vrienden.*

Op den xxj deser maendt voormoen is alhier op 't Hof gelevert den beer, die Uwe E. naer ouder gewoonte en de contracten onderlinge gemaeckt, gewoon en schuldig syn op dien dag hier te leveren, dan nadien denselven beer by den Rentmeester der Espargne was doen slagten, is denzelven gortig en vuyl bevonden, als uyt de ingesloten acte te sien is, en want allen reden vereyst, dat sulken erkentenisse in goet en oprecht goed werden gesonden, hebben wy niet konnen nalaten U. E. daer af te verwittigen, ten eynde met den eersten een anderen beer gesonden mag werden, die goet en gansch (1) is, en voor 't toekomende sulken toesigt gedaen, dat geen ongaeve beer meer gesonden werden. Hiermede, *Edele etc.*, willen wy Godt Almagtig bidden, Uwer E. in lange voorspoet te willen spaeren. In den Hage desen 22 November 1604.

U. E. goede Vrienden en nabuyren de Raiden over Holland, Zeeland en Vriesland, en die van de Rekeninge (2) van deselve Landen."

(1) *Gansch*, d. i. gesond. Zie Weiland, Taalkundig woordenboek, op *gansch* en *ongans*.

(2) De Rekenkamer van de Graafijkheids domeinen in Holland was eenen tijd lang zoo naauw met het Hof in den Haag vereenigd, dat er geene zaken, die betrekking hadden tot 's Graven domeinen en geregtigheden, ten Hove verhandeld werden, ten ware die van de Rekeninge daarover geroepen waren. Ook staan zij, om die reden, somtijds met den titel van Raden, onder de Raden van den Hove in de oude Memorieelboeken vermeld. Zie Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. IV. 195—198.

Vreemd klinkt gewis den nakomeling deze ernstige taal, door het Hof van Holland jegens den Magistraat van Utrecht in eene zaak van klein belang gebezigd. Niet minder zonderling is in onze oogen het overoude gebruik, waarop zij betrekking heeft. Volgens hetzelve was de stad Utrecht verpligt, aan de Staten van Holland jaarlijks op S. Maarten eenen vetten beer of mannetjes varken op het Hof in 's Gravenhage te leveren. Nadat dit dier eenigen tijd, soms, naar men leest, eenige dagen, aan eenen paal op het Binnenhof ten toon had gelegen, werd het geslagt en onder de zeer aanzienlijke regt hebbenden naar vaste voorschriften verdeeld. Omtrent die verdeeling vindt men, uit hetzelfde jaar 1604, de volgende aanwijzing:

» Zijne Excellentie mijn Heere Grave Mauritius van Nassau, als Stadhouder van Holland, ... 't hooft.

Raden [in het Hof van Holland, Zeeland en Vriesland].

Mr. Frederik Verhorst, [als President?] 2 stukken.

Mr. Fransois de Koninck,
Mr. Nicolaas Cromholt,
Mr. Adriaan de Jong,
Mr. Pieter Couwenburg van Belois,
Mr. Henrick Rosa,
Mr. Aemilius Rodendaal,
Mr. Johan Buys,
Mr. Floris Schoterbos,
Mr. Willem van Zeventer, } elk 1 stuk.

De Weduwe van den Raadsheer Mr. Leonard Casenbroot,
Den Griffier Antonis Duyck, }

Den Procureur-Generael,
Den Advocaet van Oldenbarnevelt,
De ses Secretarissen van den Hove,
Den Rentmr. van de Espargne,
} elk 1 stuk."

De oudheidkundige de Riemer, uit wiens Beschrijving van 's Gravenhage (1) het bovenstaande is ontleend, hield het zenden van dezen beer voor eene *homagie* en een teeken van onderdanigheid, en is in deze, met het algemeene volksgeloof overeenkomende, beschouwing door anderen gevolgd. De oorsprong der zaak was hem evenwel ten eenemaal duister, en hij had bij geenen schrijver en in geen onzer jaarboeken daarvan eenige aanteekening gevonden. Sommigen hielden het voor eene straf, door Keizer Karel V aan de Utrechtenaren opgelegd, wegens het deel dat zij hadden genomen in de vermaarde plundering van 's Gravenhage door de Gelderschen onder Maarten van Rossum, in Maart 1528; een gevoelen, 't welk de Riemer opgeeft, zonder er eenigzins zijne goedkeuring aan te hechten, waarschijnlijk omdat hij voor hetzelve niet het geringste historische bewijs had kunnen vinden.

Het is aan de onvermoeide pogingen van den Heer van der Monde wel niet gelukt, den juisten tijd, waarop dit zonderlinge gebruik is ontstaan, op te sporen. Maar echter is het daardoor, onzes inziens, reeds tot eenen zeer hoogen graad van waarschijnlijkheid gebragt, zoo niet voldoende gebleken, dat de meergemelde levering geen *homagie* was noch teeken van onderdanigheid, en even min eene soort van zegeteeken of een gevolg van, door Karel V opgelegde, straf; dat integendeel deze verpligting veel ouder is dan het jaar 1528, en dat zij in naauw verband staat met de handelsvoorregten, die de stad Utrecht zich reeds vroegtijdig in Holland heeft weten te verwerven. Wij meenden derhalve den Heer van der Monde te mogen aansporen, de vruchten van zijn onderzoek niet langer aan de lezers van dit Tijdschrift

(1) I. 163 volgg.

te onthouden, en namen, op zijn verlangen, gaarne de geringe moeite op ons, uit de door hem bijeengebragte bouwstoffen een zoo veel mogelijk volledig geheel zamen te stellen.

De ware reden van het gebruik was niet onbekend aan Arnoldus Buchelius (1). » Op den dag voor S. Maarten," zegt hij, » brengen de boeren om strijd zware varkens ter markt. Hij, die het zwaarste heeft aangebragt, ontvangt eene belooning; voorts wordt het varken van hem gekocht en naar den Haag gezonden met 200 Davidsguldens (2), voor den vrijdom van tollen door Holland en Zeeland. De menigte evenwel gelooft hieromtrent iets anders."

Buchelius kende dus reeds omtrent den oorsprong dezer gewoonte een ander volksverhaal, waarschijnlijk hetzelfde, dat wij zoo even hebben vermeld, en van welks bestaan men in de straks volgende stukken hier en daar ook sporen zal aantreffen. Hij sloeg er echter, naar het schijnt, zoo weinig geloof aan, dat hij het der mededeeling niet waardig keurde.

De oudste melding omtrent den Hof- of Stads-beer wordt gevonden in de Kameraars-rekening van het jaar 1441—1442. Die rekeningen ontbreken voor de jaren 1440 en 1441; maar die van 1438—1439 en vroegere maken van den beer geen gewag.

» Extract uyt de Rekeninge van Tyman Nypyser, Cameraer der Stadt Utrecht, van Vrouw Lichtmisse 1441 tot Lichtmisse 1442.

Item op Sinte Meertens avont gegeven om enen beer wart den Regent inden Hage gesent xxij aernhemsche guldens maken xlvij L. i sch. vij gr.

---

(1) Zie zijne Descriptio Urbis Rheno-Trajectinae, p. 57.

(2) In de Kameraars-rekeningen wordt steeds van 400 ponden gewag gemaakt. Een pond stond gelijk met een' gulden. Bij het Placaat op den cours van den gelde gegeven bij zijne Excellentie in den Haeghe den IIII Augustj Anno 1586, is de Davidsgulden op twee guldens gesteld. *Red.*

Item gegeven Henric Jans zoen van dessen beer in den Hage te brengen an schiphuer, teringe ende syn loen te samen xj aersheensche guldens ende x cromstaert maect xxv L."

De levering, die toen op S. Maarten aan » den Regent in den Hage" geschiedde, werd later gedaan aan de Staten, en vervolgens, naar men meende, aan het Hof van Holland, onder welks leden het dier grootendeels werd verdeeld; maar ook toen bleef het, zoo als het Hof zich in 1614 uitdrukte, »eene zaak » rakende het regt van den Souverain."

Op het volgende jaar spreekt de Kameraars-rekening van eenen steur, die naar 's Hage aan » den Regent van Hollant" werd gezonden; het blijkt evenwel, dat deze steur de plaats van den beer niet verving, dewijl in het gemelde jaar 1441—1442 en later meermalen ook een dergelijke visch den Regent als geschenk is aangeboden.

» Extract uit de Rekg. van Johan over de Vechte, Camer. der Stadt Utrecht van den jare 1442 tot 1443.

Item gecoft tegen Peter Callen ende Ghysbert Lichtenap enen steur die den Regent van Hollant gesent wairt om xv gouden rynsgulden, maect Lxvii L. x sch.

Item gesent Henric Jans zoen mitten selven steur inden Hage, coste die reyse an wagenhuer, teringe ende Henrics loen te samen xiiij L. vij sch. ij gr.

Geextr. uit C. Booths geauthentiseerde Copy door J. van Nypoort."

In de volgende rekeningen vindt men jaarlijks den beer vermeld; slechts op enkele jaren b. v. 1462, 1463, 1464, 1465 bewaren zij daaromtrent het stilzwijgen, doch in die van 1466 vindt men hem weder terug.

Van het jaar 1527 zijn eenige merkwaardige stukken overgebleven, die over de bedoelde gewoonte veel licht verspreiden, en het gevoelen van Buchelius volkomen bevestigen. In dat jaar was de stad Utrecht in hevige oneenigheid geraakt met den Bisschop, dien men, met zijne ruiters, in Augustus buiten de poort hield, en vervolgens Geldersche benetting

binnen nam, Toen nu de Bisschop het door den Magistraat voor den Stadsheer en de helft der *Pensie*, die te gelijk met dezen naar 's Hage moest worden gezonden, verzochte vrijgeleide had geweigerd, was men « in ancxt ende vreesen" dat een en ander onder weg door zijne knechten zou worden prijs gemaakt (1). Men schreef dus naar 's Hage, met verzoek, dat of de heer en de pensie van wege Holland zou worden afgehaald, of dat er uitstel zou worden verleend tot dat de verzending veilig kon plaats hebben. In dezen van Zaturdag voor S. Maartens avond, 9 November, gedagteekenden brief, schrijft de Magistraat van Utrecht, volgens *oude* verdragen ter bewaring van der burgeren tolregten *verpligt* te zijn, zekere jaarlijksche pensie aan de Graaflijkheid van Holland te *betalen*, en tevens *gewoon* te wezen, ten einde de belangen der burgers ten opzigte der tollen te beter te bevorderen, op S. Maartens-avond of dag eenen heer in 's Gravenhage ten Hove te *schenken*, en daarmede tegelijk de eene helft der *Pensie* over te zenden.

» Brief van den Raad der Stad Utrecht wegens het achterblijven van den stads heer, 1527.

Edele wel geboren ende vermogende weerdige wyse ende voorsichtige Lieve Heeren, ende besundere goede vrunden, wy gebieden ons dienstlycken ende vruntlycken tot Uwe E. M°. ende L. ende alsoo wy overmits ouden tractaten tot conservatie onsen Borger tolrechten verobligeert zyn, een zeeckere jaerlycxe pensie der Greeflicheyt van Hollandt te betaelen, zyn oock gewoentlicken om onsen Borgeren te bat (2) op ten tollen te gerieven ende te vorderen, eenen heer op Sinte Meertyns avont ofte dach indes Grevenhaghe opte Hove te schencken ende daer mede die een helft vande pensien te seynden, Soo ist dat wy nu onse penningen tot betaelin-

(1) Vergelijk Wagenaar, IV. 468 en volgg.
(2) d. i. beter.

ge der voorsz. pensien all gereet gemaeckt, ende oock den beer voorsz. op huyden gecoft hebben, oock om geleyde aen onsen genadigen heere van Utrecht geschreven, ende want ons dan t selve geleyde is geweygert, ende oock gewaerschout syn, dattet den onsen tusschen wegen genomen soude worden, soo en hebben wy sulcx van anext ende vreesen nyet derven avontueren, dat ons van herten leet is, Begeeren zeer guetlicken dat Uwe E. M°. ende L. om die voorsz. pensie ende Beer op onsen cost schicken, off soo lange mit ons lyden ende vertueven willen, tot dat wyse veylich aldaer naeder gewoonten schicken ende betaelen mogen, waer aen alsdan en God will, om alle goede vruntschap ende naebuerschap te onderhouden geen gebreck vallen en sall, Ende hoewel wy ons hiertoe ganschgelyck verhoopen, Begeren nochtans daer aff wes gebeuren sall, een guetlicke weder beschreven antwoorde, van denselven uwen E. M. en L.e die God tot langen tyden zalich, frolich ende gesont behueden ende bewaeren moet, Geschreven des saterdages voor St. Martyns avont inden winter den ix Novemb. A°. xv° xxvij.

Onder stont geschreven: die stadt van Utrecht; lager stond: Gecollationeert jegens syne principaele, ende accordeert, by my, ende was ondert.: C. vander Goes.

In de copij, berustende in do verzameling van C. Booth, stond in margine Coll. d. mr. J. van Meyrop 45.

Naar C. Booth Mss."

Op dit verzoek werd uit 's Hage geantwoord, dat men ten opzigte van den beer met de gemaakte verontschuldiging tevreden was, mits het volgende jaar dubbele portie werd gezonden. De pensie daarentegen konden die van Utrecht wel door een' hunner vele, in Holland woonachtige, vrienden doen verschieten, en aan den Rentmeester van Noordholland, die daarvan de ontvangst had, betalen.

»Copy van antwoorde op den voorgaende Brieff geschreven.

Eersame, wyse, voorsienige goede vrunden. Uwer Eer. brieven in date den ix° deser maent, beroerende excusatie,

dat die selve die helft vander pensien, ende oock den Beer naer ouder gewoonte nyet gesonden en hebben, hebben wy ontfaen, ende voor antw. laeten Uwe Eer. weten dat die voorsz. pensie aengaende Uwe Eer. vrunden genouch hebben in desen landen omme de voorsz. pensie te verschieten sullen Uwe Eer. daeromme wel doén yemant van Uwe vrunden te requireren die penningen van voorsz. pensie te betaelen in handen vanden Rentm^r. van Noort Hollandt, die den ontfanck daer van heeft, ende aengaende den Beer syn wy voor destyds te vreeden met Uwe voorsz. excusatie, wel verstaende dat Uwe Eer. in toecomende jaer dubbelde portie sullen schicken, waervan wy Uwe Eer. adverteren, Biddende Godt de selve te willen gesparen in gesonde etc.

Actum xx^e m. Novemb. xxvij.

Naar C. Booth Mss."

De beer is dan ook in 1527 niet gezonden, blijkens de Kameraars-rekening van 1528.

» Extract uit de Kameraars Rekening der Stad Utrecht Willem Wolff, A°. 1528. Bl. 45.

Item. Alsoe men int jaer van xxvij der stadt Beer in den Hage nae ouder gewoenten nyet en brocht overmits den oorloghe Ende soe Gerbrant vander Duyst deurwaarder den dienst daer om gelt gecoft hadde en daer off wel ses Ph. gl. te profyteren pleecht, soe ist dat die raedt hem daer voer belieft heeft vier Ph. Gl. facit vj gl. v st."

In het volgende jaar kocht men derhalve twee beeren om naar 's Hage te zenden. Daar intusschen in Augustus van dat jaar het wereldlijk gebied over het Nedersticht aan Keizer Karel V was opgedragen, moesten die beeren, voor hun vertrek, worden » gepresenteerd" aan den Graaf van Hoogstraten, Stadhouder van Holland, en toen ook van Utrecht (1).

(1) Wagenaar, IV. 495. Dit Tijdschrift, Jaargang 1838, blz. 76.

Deze deed slechts eenen naar 's Hage brengen, en hield den anderen voor zich.

Goesen van Scawyck, de eerste die als kameraar van wege » die Keys. Mat." was aangesteld, berigt hieromtrent het volgende:

» Item soe hebben ons oversten gecoft op Sinte Meertens avont twee beeren deen van xviii guld. current, dander voer xvii$^{1}/_{2}$ postulaetsguld. elck postul. gulden xv st. facit xiii gl. ii$^{1}/_{2}$ st. elck, vant besien vier st. van elcks, tot een goedspenning i st. ende zyn gepresenteert den heere van Hoichstraten ende deen heeft hy late brengen in den Hage ende dander behielt hy zelfs soe als int jaer voerleden van xxvii in den Hage geen gesonden en was.

It. van sceepbrengen iiii st. fac. xxxi guld. xvi$^{1}/_{2}$ st. Den scipper Gysbert Cornelis mit de dieners voor het overbrengen van den beer naer den Hage vj gl. v st. Item soe heeft Gerbrant Verduust overste dienre van der stadt wegen, gereyst in den Hage nae ouder gewoenten om den beer daer te presenteren int hoff van Hollant was uyt vi dagen, sd. viij st. ende verteert mit die scippers en dienre xi gl. iii st. Item Frerick Beerntz stad dienre is mede geweest mit den beer en was wt vj d. sdags iiii st. i gl. iiii st."

De vermelde pensie bedroeg 800 guldens jaarlijks, en moest in twee termijnen worden betaald, op S. Victor (10 Oct.) en met Paschen; van lieverlede evenwel was het gebruik geworden, om die twee tijdpunten wel als verschijn-dagen aan te merken, maar de betaling te doen op S. Maarten in den winter en met Pinksteren. Ten einde nu hierin met S. Maarten 1527 niet nalatig te blijven, verzocht de Magistraat zekeren Gijsbert de Rijck, ingezeten en burger van Utrecht, die eenig geld in Holland, bij Bernardt Cornelisse te Schoonhoven, had staan, hun daarvan zoo veel, als ter betaling van het verschuldigde noodig was, te willen leenen. Deze voldeed gaarne aan dit verlangen, en op zijnen last betaalde Cornelisse aan den Ontvanger van Noordholland in 's Hage voor de stad

Utrecht, tegen behoorlijke quitantie, 405 guldens. Maar eenigen tijd hierna, waarschijnlijk in 1550, had de Rijck hiervan nog slechts 150 guldens terug ontvangen, en de verdere afbetaling werd door den Magistraat » gerefuseerd en gedifferreerd." Hij wendde zich daarom bij request tot den Luitenant-Stadhouder van Utrecht, den Heer van Burgnival (1); met welken uitslag, is ons niet bekend geworden.

» *Aen myn heer* Johan vander Monde van Bourgival *Stadthouder der Key. M. stadt steden ende landen van Utrecht.*

Thoent ende geeft in alder oitmoet te kennen uwe goedwillige dienre Gysbert de Ryck ingeseten borger deser stede van Utr., hoe dat de voirsz. stadt van Utrecht alle jare schuldich is der Graeffelicheyt van Hollandt acht hondert gulden ende een vetten beer te betalen d'een helveht [helft] van den pensie tot Pinxteren ende dander helft mitten beer Martinij in den winter ter cause van heuren tolrechten. Nu es waer dat in den jair xxvij lestleden den termyn van Martinij verschenen is geweest ende want de oversten der voorsz. stede van Utrecht nyet en wisten hoe sy dese penningen vande voorsz. pensie inden Hage bestellen zouden, overmits d'oirloge ende onveylicheyt vanden tyde doen ter tyt wezende, hebben zy den suppl. gebeden dat hy der stadt van Utrecht zoude leenen vyer hondert gulden van zek^e penningen die hy suppl. doen ter tyt in Hollandt staende hadde aen Bernardt Cornelisse schoutet tot Schoenhoven om dairmede te betalen de pensie voirsz. twelck de suppl. gheerne tot heurder begeerten gedaen heeft scrivende tot dyen eynde aen den voirsz. Corneliss dat hy van des suppl. wegen betalen soude in den Hage in handen van Dierick Goertsschalcx ontfanger van Noort Hollandt vyer hondert ende vyf gulden voer de voirsz. stadt van Utrecht twelck de voirsz. Ber-

(1) Zie over dezen dit Tijdschrift, jaargang 1838, bls. 75, 76.

nardt alsoe gedaen heeft gelyck blyckt byde quitantie hier aengebecht van welcke penningen de suppl. wederomme ontfangen heeft anderhalff hondert gulden zoe dat hem suppl. noch resteren derdalff hondert gulden ende vyff. Ende want dan vuyt reden boven verhaelt ende oyck dat de suppl. zoe lange zyn penningen ontbooren heeft ende dairmede groot profyt hadde moegen doen de voirsz. overste der stadt van Utrecht schuldich hadden geweest ende beboirden den suppl. de voirsz. reste te restitueren desen nochtans nyettegenstaende refuseren ende differeren de overste der voirsz. stadt van Utrecht daertoe nochtans van wegen des voirsz. suppl. diverse stonden gerequireert ende versocht zynde tselve te doen. Alles tot desselfs suppl. grooten achterdeele prejuditie ende verdriete ende noch meer zyn zoude en worde hem suppl. by uwen Ecx. hierop nyet versien.

Bidt daeromme oitmoedelick om appoinctement opte marge van dese vuyt crachte van den welcken den overstен der voirsz. stede van Utrecht bevolen worde den voirsz. suppl. zonder eenich voirder delay off vertreck de voirsz. reste te betalen, Ende in gevalle van oppositien weygeringe off vertreck sich den opponenten voer uwen Ecx. om die reden van hueren oppositien te verantwoerden. Twelck doende etc."

»Ick Pieter Willemsz. clerck van Willem Goudt ontfanger generael van den beeden over Hollant ende Vrieslant ende by den selven gecommitteert de rekeningen te houden vanden Rentmeesterschappe van Noertholland certificere mits desen enen yegelicken bysonder mynen heren ende Regierders vander stadt van Utrecht hoe dat enen Bernt Cornelysz. van Scoenhoven in Januario A°. xxvij nae t scryven vanden hove (1) van Hollant int comptoir van wylen Dirck Goidtscalcxz. in zynen leven Rentmeester generael van Noerthollant, betailt heeft gehadt van wegen Ghysbrecht de

(1) Dit was Januarij 1528 naar den gewonen stijl. Volgens den stijl van den Hove begon het jaar met Paschen of Goeden Vrijdag. Zie Tegenw. St. d. Vereen. Nederl. IV. 215.

Ryck de somme van vierhondert vyff ponden van xl groten vlaems t pont ende dat over een halff jaer pencie ofte renten vande tolrechten van de voersz. stadt van Utrecht verschenen Sunt Victoris daige A°. xxvij daer te voren, ende bevinde by desselfs wylen Rentmeesters Registre tselve sulex betailt ende den voern. Bernt daer van volle quytantie gegeven te zyn tot ontlastinge vande voirsz. stadt. Des toerconde myn hantgrift hier onder gestelt opten xxvij^en^ dach van Januario Anno xv^c^ negen en twintich stilo curie holl. Aldus onderteykent Wilhem.

(Onder stond) Concordat cum originali teste me
(Was get.) Wilh. Major enz.
Naar de Copij van C. Booth Mss."

De Kameraars-rekening van 1532 maakt op nieuw gewag van den beer, die met de, op S. Victor verschenene, helft der pensie op S. Maarten naar 's Hage werd gezonden.

» Op Sinte Mertens Avont soe heeft die Camer. voirsz. gecoft in presentie van den Oversten eenen beer, om te seynden in den Haeghe ende heeft gecost Elff ponden van xl grooten tpont. Ende noch gegeven van voirsz. beer te besien vier scell. van twee grooten. Ende van de beer te scheep brengen vier scell. ten pryze voirsz." » Jacob Aertssz. Cameraer ende Augustyn Stadt dienre betaelt die somme van seven ponden ende achtien scell. van xl grooten tpondt uit saicke zy te samen geweest in den Haghe op Sinte Meertens avont alsoo zy van den Oversten gescict waeren ende soe heeft die cameraer voirsz. die pensy van Hollant betaelt die victoris A°. xv^c^ xxxii verschenen was ende soe hebben zy noch den beer in de voirsz. Haege gelevert te samen gehadt hebben aen cost schuythuer blykens by belieffenisse van den Rayde vii L. xviii scell."

Uit het medegedeelde meen ik te mogen opmaken:

1°. Dat de stad Utrecht in oude tijden een verdrag met Holland had gesloten, waarbij, tegen betaling van eene jaarlijksche opbrengst of pensie, aan hare burgers aanzienlijke

voordeelen ten opzigte der tolregten in dat land werden toegestaan. Op dit verdrag hoopt men bij eene andere gelegenheid in dit Tijdschrift terug te komen, en zoo wel naar den tijd, waarop het werd gesloten, als naar den omvang der daarbij aan Utrecht bewilligde voorregten onderzoek te doen.

2°. Dat de magistraat, ten einde zich des te beter van eene welwillende behandeling der burgers ten dezen opzigte te verzekeren, de betaling dier pensie dikwijls, ja doorgaans deed verzeld gaan van een, ter verdeeling onder velen geschikt, vrijwillig geschenk. Dat daartoe, wijl de eene helft dier pensie in den slagttijd werd betaald, gewoonlijk een bijzonder vet en zwaar varken werd uitgekozen, met welke dieren men oudtijds, als geschenk, veel schijnt op te hebben gehad. Dat eindelijk, bij het bestendig in acht nemen van dit gebruik, waarbij de handeldrijvende burgers zich zeer wel bevonden, daaruit eene soort van gewoonte-regt is ontstaan, en dat men zich, in dien zin, te Utrecht tot het zenden van dit geschenk gehouden achtte, schoon het ook bij het sluiten der overeenkomst over de tolvrijheid niet was bedongen.

Deze meening ontvangt niet weinig steun door het schrijven van den Magistraat van Utrecht in 1527, waarin zoo uitdrukkelijk onderscheid gemaakt wordt tusschen de *verpligting* tot het *betalen* der pensie, en de *gewoonte* van eenen beer te *schenken*, en tevens geheel onbewimpeld het doel dier gewoonte wordt bloot gelegd. Vooral wordt zij bevestigd door het antwoord uit 's Hage, waarin, hoewel niet zonder, zoo als men zegt, eenen slag om den arm te houden (1), gesproken wordt van het *zenden* van den beer *naer ouder gewoonte*.

(1) Even zoo schijnt ook in den brief uit 's Hage van 1604 opzettelijk de uitdrukking gebezigd: » den beer, die Uwe E. naer ouder gewoonte en de contracten onderlinge gemaeckt, gewoon en schuldig syn hier te leveren." Men zou van dien kant het gewoonte-regt wel niet zoo bij herhaling hebben vermeld, indien men eenen beteren grond voor de, aan Utrecht toen zoo hoogst onaangename, verpligting had geweten.

Hiertegen zou met eenigen schijn kunnen worden aangevoerd, dat de Utrechtsche burger de Rijck niet lang daarna in zijn request schreef, dat de stad jaarlijks aan de Graaflijkheid van Holland *schuldig* was, 800 *gulden en eenen vetten beer te betalen*. Bij nader indenken evenwel kan het niet bevreemden, dat in dit request, waarbij het slechts om terugbetaling der verschotene gelden, welke de Magistraat uitstelde of weigerde, te doen was, het onderscheid tusschen gewoonte en verpligting zoo naauw niet wordt genomen. Wij meenen derhalve, dat uit deze uitdrukking zich niets laat afleiden ter bestrijding van dat onderscheid, in het schrijven van den Magistraat van Utrecht zoo uitdrukkelijk gemaakt, en in het antwoord uit 's Hage erkend.

Op soortgelijke wijze denk ik, dat de zoogenoemde toepacht meestal in gebruik is gekomen. De huurder zocht de welwillendheid van den landheer of landeigenaar te winnen, door hem bij de betaling der huur eenig geschenk van vee, gevogelte, boter of kaas enz. aan te bieden. Deze gewoonte kwam door den tijd tot vastheid, en werd vervolgens of als eene stilzwijgende voorwaarde beschouwd en in acht genomen, of ook wel bij het sluiten van het huur-contract uitdrukkelijk bedongen.

In de Middeleeuwen was het geven van geschenken, vooral van dieren, zeer gebruikelijk. De aanteekeningen van den oudheidkundigen Burgemeester C. Booth, die verscheidene stukken omtrent den Hofbeer had verzameld, leveren ons hiervan meer dan een voorbeeld. In 1306 vereerden die van Amsterdam eene koe aan Bisschop Guido van Utrecht als Heer van Amstelland. — In 1496 beschonken die van Amersfoort Frederik van Baden » 't syner aencomste" met zes vette ossen. — Een dergelijk geschenk ontving de Vorst-Bisschop van Luik in 1468 van die van Maaseik en Hasselt. — Omtrent 1439 schonk Francesco Sforza, Hertog van Milaan, den Paus drie vette ossen, welke hij met bijzondere zorg had doen mesten en schoon houden. De Paus gaf daarvan eenen aan Sigismund, Hertog van Oostenrijk, den tweeden ver-

deelde hij onder de gezanten der Vorsten (oratores principum), den derden hield hij voor zich en de Kardinalen. Alden vonden het vleesch zoo smakelijk, dat zij verklaarden nimmer lekkerder te hebben gegeten. — In 1520 besloot men (te Utrecht?), een' of twee hengsten te schenken aan den Graaf van Nassau, Stadhouder van Holland, die in dat jaar door Keizer Karel V tot Kapitein-Generaal is aangesteld (1).

Levende have werd in de middeleeuwen, bij gebrek of schaarschte van geld, in betaling gegeven. Van daar vindt men ook overeenkomsten, waarbij dergelijke leveringen werden bedongen. Op deze wijze waren, volgens de aanteekening van Booth, de burgers van Aquileja aan die van Venetië 12 buffels schuldig. — Het klooster van Oudwijk bij Utrecht moest eenen tijd lang jaarlijks eenen beer leveren op het huis van Schonauwen, van welke verpligting men het echter in de 15de eeuw vindt ontheven. (2)

» Ic Alfaert van Scoenaeuwen Ic ken ende tughe van dat Heer Jan van Scoenaeuden daer Got die ziel af hebben moet, daer Willem van Nyenvelt den cloester van Aeudwich voer toe spreect, ruerende van eenen beer die men jaerlicht Scoenhouden opten huus leueren soud, daer hem Willem voersz. of vermet dat hem dat cloester sculdich is wt te reyken, dat dat niet es, want doe heer Jan voersz. sterf, doe was dat cloester van Aeudwich quyt ende vri van alle verband ende loefte, die sculder waeren den houe Scoenhaeuden ende om dat my Alfaert van Scoenhaeuden soen heren Jan versz. kennelic is ende dit waer weet of meer hierof meer kenninghe of ghetuuch of hebben woud, so bid ic Alfert voersz. altoes bereet daer by te comen mit minen eed ende dit te getughen voer een claer waerheid. In kennisse der waerheyt so heb ic Alfert minen zeghel hierop ghe-

(1) Zie hieromtrent Wagenaar IV. 424. Al de bovenstaande voorbeelden zijn ontleend uit de aanteekeningen van C. Booth.

(2) Het hieromtrent volgende stuk bevindt zich in het Archief dezer Provincie.

druct. In den jaer ons heren dusent cccc ende xxxviij den xvij dach in October."

Van hetzelfde gebruik vindt men een overblijfsel in de volgende stukken :

»Extract uit de reeckeninge van Cornelis Both als onder procuratoir van den heyligen geesthuyse t Utrecht' vanden jare beginnende victoris A°. xv^c lxxxij ende eyndende victoris A°. xv^c drie en tachtich.

Betaelt myn Heeren den Domdeecken Duvenvoorde Joncker Jan van Abcoude van Meerthen ende Peter Feyt, Burgemr°. van den jaere naest voorgaende dit jaer deser reeck^e. op Sint Martyns avont A°. 1582 elcx ses Wilhelmus schilt tot eenen Beer te coopen makende te samen achtien Wilhelmus schilt, elcken schilt gerekent op xxxviij st. Beloopt te sn. xxxiiij gl. iiij st.

Extract uyt de reeck^e. Cornelis Boths xv^c lxxxvj en eyndende victor xv^c lxxxvij. (als boven).

Myn Heeren den Domdeken Joncker Johan van Duvenvoirde Joncker Lubbert van Parys van Zuydoort ende Peter Ruysch Burgem^r. van den jaere naest voirgaende deser reeck^e betaelt op St. Martyns avont A°. 1586 elcx ses Wilhelmus schilden tot eenen Beer te copen makende te samen achtien Wilhelmus schilden ende elcken schilt gerekent op xxxviij stuvers beloopt te samen ter somme van xxxiiij gl. iiij st.

(Onder stond) Naer collatie t accorderen bevonden
In kennisse van my
(Was get.) G. de Ridder.
Naar C. Booth Mss.

Extract uyt de reeck^e Hermans van Velthuysen de Anno geexpireert Victoris 1642.

Den Heere Domdeecken mitsgaders de Heeren Borgemeeste-

ren deser stadt inder tyd als superintendenten van desen huyse betaelt op Martini avont 1641 elcx ses Wilhelmus schilden tot copinge van een Beer van outs daer toe staende yder schilt gerekent tot xxxviij st. Somma te samen xxxiij guld. iij st.

(Onder stond) Naer collatie t accorderen bevonden
In kennisse van my G. de Ridder.
Naar C. Booth Mss."

Van hier, dat erfpachten dikwijls op deze wijze voldaan werden. Zoo nam Reinald, Graaf van Gelre, 25 April 1327 het hoog en laag gerigt te Lienden voor eenen bepaalden tijd van den Abt van S. Paulus te Utrecht in erfpacht, » om twee beeren die vetten ende guet zyn," en jaarlijks op S. Martens avond moesten geleverd worden. Hetzelfde gerigt, benevens dat van Driel, werd den 25 April 1367 door Eduard, Hertog van Gelre, van denzelfden Abt in erfpacht genomen, voor drie vette varkens, of voor ieder varken vier pond kleine penningen, jaarlijks op S. Martens avond te betalen (1). Nog onlangs vond ik, op de lijst der domeingoederen, in Nov. 1841 te Assen geveild, onder een aantal erfpachten *in natura*, als in rogge, haver, boter en gevogelte, te voldoen, er eene bestaande in twee jonge hanen, en eene andere, bestaande in eene halve vale hen, sedert jaren betaald, de eerste met *f* 0,40, de tweede met *f* 0,10.

Uit gelijke oorzaak was het op gezette tijden leveren van een of ander bepaald dier dikwijls ook een teeken van onderdanigheid of leenhulde, waarop men, niet zoo zeer om de waarde van het geleverde, als wel om de zaak, die er door beteekend werd, grooten prijs stelde. Zoo werd nog tot in 1787 jaarlijks eene aanzienlijke geldsom en een wit paard van wege den Koning van Napels plegtig aan den Paus als leenhulde aangeboden. Maar in 1788 deed Koning Ferdinand IV verklaren, dat hij wel de gewone geldsom, als een vrijwillig offer aan S. Petrus en S. Paulus, wilde doen betalen,

(1) Nijhoff, Gedenkwaardigheden uit de Gesch. van Gelderland I. 213, II. 215.

maar dat het paard niet meer zou worden gezonden. Vruchteloos protesteerde de Paus tegen dit eigendunkelijk opheffen eener sedert eeuwen bestaande verpligting.

Ook in de overzending van den Utrechtschen beer op eenen gezetten dag meende men, toen de ware oorsprong bij de menigte in vergetelheid was geraakt, een blijk van minderheid of onderdanigheid te vinden. Bij gebrek van historischen grond beschouwden sommigen dit geschenk als eene *homagie*, anderen als een zegeteeken; nog anderen hielden het voor de betaling eener boete, waarvan zij de oorzaak zochten in de deelneming aan den reeds vermelden plundertogt onder Maarten van Rossum. Het daaromtrent aangenomene volksgeloof vleide den trots der Hollanders, zoodat men zich niet behoeft te verwonderen, dat het reeds in 1612 een van de Vaderen overgenomen en kracht van wet hebbend gebruik was, het dier eenigen tijd in het openbaar op de Hofplaats ten toon te leggen. Niet onwaarschijnlijk mag men welligt gissen, dat dit, in de oogen der menigte voor Utrecht vernederend, ten toon stellen in 1528 voor het eerst heeft plaats gehad. De deelneming van Utrechtenaren in de plundering van 's Gravenhage had aldaar, niettegenstaande de betuiging van den Raad, dat de regering in dezen tegt geenszins had bewilligd (1), natuurlijk groote verbittering tegen die stad te weeg gebragt. Zich hierover ook op de gemelde of soortgelijke wijze te wreken, was lang niet vreemd van den geest der middeleeuwen. En toen het eenmaal in zwang was geraakt, Utrecht door het ten toon leggen van deszelfs stadsbeer te honen, en het graauw zich daarbij even min van de mishandeling van het dier als van beleedigende uitdrukkingen tegen de stad onthield, toen bleef de aangenomene gewoonte bestaan, ook nadat de menigte de reden reeds had vergeten; en de meer onderrigten verwarden het begin van het openbaar ten toon leggen met het veel verder verwijderde tijd-

(1) Wagenaar, IV. 484.

perk, waarop het zenden van den beer een' aanvang had genomen (1).

Doch, hoe men ook over deze gissing denke, dit is zeker, dat in de eerste jaren der 17de eeuw de tegenwoordigheid van den Hofbeer eene menigte graauw, zoo jongens als volwassenen, naar het Binnenhof lokte. Het dier werd met steenen en vuilnis geworpen, onder het uitstooten van lage en beleedigende woorden tegen de stad Utrecht, zoodat de Utrechtsche gecommitteerden tot de vergadering der Staten-Generaal genoodzaakt waren, bij deze gelegenheid dien omtrek te mijden. Hierom, en wijl het leggen aan den paal in de openbare meening met het leggen aan de kaak werd gelijk gesteld, beklaagde de Magistraat van Utrecht zich meermalen te vergeefs. Onder anderen schreef hij in 1612 aan Johan van Oldenbarneveld, Advokaat der Staten van Holland, met vriendelijk verzoek, dat hierin mogt worden voorzien. Doch hun werd geantwoord, dat zij moesten weten, dat de beer volgens oude gewoonte (more majorum) aan eenen paal op 't Hof moest liggen; maar van dien paal zou men in 't vervolg den ring en het ijzer afslaan, opdat hij niet naar eene kaak mogt gelijken. Vruchteloos verzochten die van Utrecht in 1614, bij monde van eenen hunner Burgemeesteren » zeer ernstelyck," dat de beer, zonder aan den paal ten toon te liggen, terstond uit de schuit naar den slagter mogt worden gebragt. Het Hof toch antwoordde, » na gehoudene deliberatie," den 20 November 1614 aan den Rentmeester-Generaal van Noordholland, Pieter Christaensz. Bor, die wegens den Magistraat dat voorstel had gedaan, dat de beschikking hieromtrent niet stond aan het Hof, » als rakende het regt van den Souverain;" maar dat men wel mogt lijden, dat de beer slechts voor eenen korten tijd, al was 't maar van een half uur, aan den paal werd gelegd. Eindelijk wendde de Raad zich, in 1615, door eene opzettelijk hiertoe benoemde,

(1) Bij voorbeeld Cornelis Cornelisz, Chronijkje van Utrecht, Mss.

en van de Staten van Utrecht met aanbevelings-brieven voorziene Commissie tot de Staten van Holland en Westvriesland, met verzoek om het zenden van den beer met ƒ 5000 tot ƒ 6000 gulden te mogen afkoopen. Verscheidene verlichte mannen gevoelden, van hoe veel belang het was, door onbekrompene welwillendheid de Utrechtsche bondgenooten aan zich te verpligten. Onder dezen worden vooral genoemd Johannes Wtenbogaerd, Hugo Grotius, Steven van der Does Heer tot Noortwyck, de oude Heer Justus van Rijsenborch en Joham van Oldenbarneveld. Zoo gelukte het der Commissie, thans boven verwachting te slagen. De Staten toch besloten, na » rijp beraad" van omtrent 1½ uur, gedurende hetwelk de tegenspraak van sommige leden door Huig de Groot met de hem eigene gevatheid werd tot zwijgen gebragt, met die van Utrecht over den gemelden beer niet te marchanderen of in eenige afkooping te treden, maar dit » servituyt liberalyck ende absolutelyck" aan hunne goede naburen kwijt te schelden, en te gelasten, dat voortaan door niemand daartoe eenige vordering gedaan of regt beweerd mogt worden. Zij verleenden hieromtrent eene beboorlijke acte, welke, voor den Raad van Utrecht gelezen, op diens bevel werd geregistreerd en zorgvuldig bewaard, terwijl men tevens besloot, de Staten van Holland, als ook den Heer Advokaat Barneveld bij beleefde missive, met aanbieding van alle goede correspondentie en vriendschap te bedanken.

Een van de leden dezer Commissie, Jhr. Diderijck van der Does, schreef vele jaren later op verzoek van zijnen vriend, den meergemelden Burgemeester C. Booth, een verhaal van hetgeen hij zich toen omtrent de wijze, waarop deze zaak haar beslag had gekregen, nog kon herinneren. Dit stuk is zoo naïf gesteld, en draagt zoo geheel en al de kleur van dien tijd, dat wij niet twijfelen, of het zal den lezeren van dit Tijdschrift aangenaam zijn, het in zijn geheel met de acte van kwijtschelding en het daaromtrent genomene raadsbesluit hier te zien medegedeeld.

» **Verhaal van Jhr. Dideryck van der Does en van Noortwyck wegens de bemoeijing van de Commissie uit den Raad der Stad Utrecht te 's Hage, ter bewerking van het afschaffen van het leveren van een Stadsbeer, door ZEd. eigenhandig geschreven en geteekend; in de verzameling van den Burgem^r. C. Booth aanwezig, waarnaar dit gecopieerd is.**

Edele, Hoochgeleerde, Wyse, Voorsienige Heere, achtervolgende UEd. begeerte ende vrundelyck versoeck hebbe ick int cort geconcipieert ende byeengevoecht tgeene my als medegecommitteerde in het geluckich wtvoeren van seeckere commissie over die redemptie van den Beer die jaerlycx aen die Staten van Holland als een erffcanon wierde betaelt eenichsints heeft connen heugen ofte gedencken.

Alsoo die Heeren Regierders deeser Stadt Utrecht deur ervaerentheyt tot kennisse was gecommen dat den voorsz. Beere in den Hage aencommende nae tbinnenhoff geleydt werdende ende aldaer gebonden leggende, veele ende verscheyden personen soo jongens als andren van meerder jaeren van vile conditie synde haer onderstonden sich daer by te voegen ende den selven beer mith steenen, mith verrotte Appelen ende mith andre vuyle materialen te werpen, mith byvoeginge van veele iniurieuse ende vilaine scheldwoorden, in dier voegen dat die Heeren Gecommitteerdens ter vergaderinge van die Staten Generael die straeten daer deur den voorsz. beere wierde geleyt ende t voorsz. binnenhoff daer die aen die paele gebonden leggende was, genootsaeckt waeren te myden. Soo wierde eyntel. geresolveert datter eenige Heeren wtter schepenenbancq souden werden gecommitteert omme die voorsz. Redemptie ter somme toe van 5 a 6 duysent guldens te ver-

soecken, wiend volgende daertoe gecommitteert syn geweest den Heere Schepen Borre, den Advocaet Sarcerius ende Ick *qualitate qua*. Inden Hage gecommen synde addresseerden wy ons eerst aen den Heere Johan van Oldenbernevelt Advocaet van die Staten van Holland, die ons seer vrundelyck was ontfangende. ... Daernae addresseerden wy ons aen die groote ende cleyne steden van Holland, die ons oock geene quaede genegenheyt thoonden. Den Borgemeyster ende die gecommitteerden van Enchuysen vraechden ons of wy mith den Advocaet van 't Land hadden gesproocken, daerop by ons geantwoort synde « jae", Repliceerde den Borgemeester van Enchuysen mith eenige vrolycke mynen ende grymatzen « soo sal 't wel gaen." Waer nae wy ons hebben begeven opt Binnenhoff omtrent negen uuren, omme admissie ende audientie te versoecken tot t geene ons in mandatis was gegeven, dwelçke ons toegestaen synde hebben wy aenstonts nae genomen sessie onse brieven van credentie overgelevert, die welcke geleesen synde, heeft den Advocaet Sarcerius staende mith blooten hooffde een seer goede ende cierlycke oratie gedaen volgende syne instructie neemende tot fundament dat die Staten van Utrecht waeren die allernaechst aengelande naebuyren ende Bondtgenoten van de Provincie van Holland ende dat wy neffens die selve Provincie altyt getrouwelycken hadden wigestaen ende patientelyck gesupporteert alle miserien ende swarichheden van den Spaenschen oirloch ende diergelycke meer reedenen omme haer Ed. ende Mo. te beweegen soo veel 't doenlyck mochte weesen; waerop ons geordineert wierde te vertrecken, dwelck doende syn wy opt Binnenhoff gegaen, alwaer wy ons wel een uure ofte anderhalff al wandelende hadden onthouden alsoo dat wy van d'wtcompste der saecke begonsten te despereren, doch eyntelyck wierden wy wederomme binnen ontboden, ende naedien wy wederomme sessie hadden genomen, heeft ons den Advocaet van t Land die resolutie van Staten van Holland syne principalen mith

eene wtneemende ende meer als gemeene facundie (1) voorgedraegen waer van die sin ende substantie was meedebrengende een volmaeckte discretie, vermits syne verclaeringe wt die naeme van syne principalen die Staten van Holland ende West-Vrieslandt te weeten dat die selve syne principalen nyet van meeninge waeren mith die Staten [?] van Utrecht over den gemelden beer te merchanderen ofte eenige affcoopinge inne te treeden, maer dat syluyden die selve servituyt gratis ende absolutelyck aen haere goede naebuyren quiteerden, voegende daerby noch eenige complimenten die ick nu nyet en gedencke. Des anderen daechs ontmoette my op de Cingel den heere Grotius alleen, daer aen ick sonderlinge kennisse hadde, die my seyde groote debathen te hebben moeten hooren van sommige Steden die sustinerende waeren dat den voorsz. canon van den beer een out Trophaeum was, edoch haer den wech daer mede affgesneeden te hebben dat die, schoon genomen die een Trophaeum waere, nochtans soude moeten cesseren, sulx oock by den Griecken ende Romeynen in observantie is geweest, alse hebbende altyt nae reconciliatie mith den geenen daer mede syl. in oirloge waeren geweest d'opgerechte Trophaea gedaen wech neemen, omme alsoo die memorie van alle voorgaende vyandschap te perimeren.

Die meeste fauteurs van dit werck waeren

Johan van Oldenbarnevelt
Joannes Wtenbogard
Hugo Grotius
Steven van der Does, myn broeder, Heer tot Noortwyck.
Den ouden Heere Justus van Rysenborch.

Nae date van die voorgemelte quytscheldinge ontstonde in beyde die hoven van Holland (2) een merckelyck misnoegen,

(1) d. i. welbespraaktheid.

(2) Het Hof van Holland en de Hooge Raad moeten hier bedoeld

want den Prince van Oragnen wierde t hooft van den beere vereerdt mits dien hy Stadtholder was, Elcke Raedsheer wierde een Ribstuck vereerdt van acht ofte negen ponden; Die reeden, dat ick hier van kennisse hebbe is deese, te weten, dat myn vaeder zaliger gedachtenis als een lithmaet van den Hoogen Raed daervan meede alle jaer een Ribstuck pleech vereerd te werden, daer van ick oock dickmaels noch jonck synde hebbe gegeten.

Maer nu werde elcke Raedsheere in plaetse van een Ribstuck van den beer alle jaer [?] vereerdt drie ofte vier coppelen conynen.

Voor deesen hebbe ick Scriverium die een seer goet Criticus ende Antiquarius is, wel afgevraecht off hy nyet meth allen in Chronicis hadde gevonden van den Wtrechtschen beer, die my seyde daer van nyet gevonden te hebben (1).

COROLLARIUM.

Ick can nyet laeten hier by te voegen een clucht *tanquam corollarium*, van myn joncxten broeder weesende ontrent acht à negen jaeren oudt, die welcke hoorende ende siende een groot gedruys van jongens deur 't voorhout daer wy doen ter tyt woonden, vraechde aen myn vaeder verloff omme den beer te mogen sien, weeder thuys gekeert synde ende gevraecht wat hem van 't creatuyr dochte gaff een extemporeel

worden. Zie over deselve Tegenw. Staat d. vereen. Nederl. IV. 229 volgg. en 241 volgg.

(1) Hier volgt een 12 regelig latijnsch gedicht, door den vader van D. van der Does op het zenden van den beer gemaakt, hetwelk Scriverius aan Diderick had aangewezen. Doch ons afschrift is hier soo gebrekkig, dat men dit gedicht, 't welk overigens niets ter opheldering van de zaak bevat, niet heeft kunnen mededeelen.

vonnisse seggende: Vaeder is dat een Beer? t'gelyckt beeter een Vercken.

An. 1656 op den 29 Septembr. vale.

Was get. Diderick vand Does
en van Noortwyck."

Wij laten hier volgen den brief van kwijtschelding, naar de copij van C. Booth, en het rapport der gecommitteerden aan den Raad der stad Utrecht, uit het Raads-dagelijks boek, 10 Julij 1615.

« Die Staten van Hollandt ende Westvrieslant in heure Ed. Mo. vergaderinge gehoort hebbende 't geproponeerde van Jr. Diederick van der Does ende doctor Cristianus Bor Schepenen, mitsgaders mr. Jan Sarcerius Advocaet ende 't samen gedeputeerden der stadt Utrecht in crachte van credentie brieven vande heeren Schout Burgemeesteren Raden ende Regierders der selver Stadt eensamentlycken vande brieven van recommendatie van Ed. Mo. Heeren Staten s lants van Utrecht in faveur van t' geene de voorn. Gedeputeerden proponeren souden, wesende in effecte dat de Stad Utrecht ontslagen mochte wesen van jaerlicx op Martini avont te seynden alhier inden Haghe een Beer overmits by eenige quaetwilligen 't seynden vanden selven Beer tot calumnie ende contumelie vande Stadt Utrecht geduydet werde, hebben nae rype deliberatie ende om te bethonen hoe waerdich heure Ed. Mo. sy de vruntschap, goede nabuyrschap ende goede correspondentie mette Heeren Staten s lants van Utrecht heure Ed. Mo. aengenaeme Bontgenoten, gelyck mede vande Heeren Schout, Burgemeesteren, Raden ende Regierders der Stadt Utrecht hunne goede vrunden, ende t mishagen datse hebben dat ter sake van 't jaerlycx seynden vanden voorsz. Beer yetwes tot calumnie ofte contumelie der Stadt Utrecht by ymant soude mogen werden voorgestelt, de Stadt Utrecht den Heeren Magistraten, Regierders ende lichame van dien, van het seynden vanden Beer jaerl.

alle Martini avont ontslaen ende quiteren liberalycken ende absolutelycken by desen. Ordonneren dat van nu voortaen daer thoe geen vorderinge gedaen off recht gepretendeert sal mogen worden in eeniger manieren. Gedaen inden Hage den xvi July A°. xvj° ende vyftien. Onder stont: Ter ordonn. van de Staten, ende was ondert.: A. Duyck."

« De Raet op huyden vergadert synde dede den Advocaet Sarcerius rapport als gecommitteert geweest zynde neffens de Heeren Dousa ende Bor schepenen met brieven van credentie ende recommandatie in 's Gravenhaghe aen de E. M. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant omme te versoecken affdoeninge van den Beer die jaerlicx op Martini avoodt van deser stads wegen in 's Gravenhage voorsz. gesonden wort, als dat E. Mo. heeren Staten voorn. naer verscheiden deliberatien daer op gehouden om goede naebuyrschap ende vrientschap mette Regierders deser Stadt te houden het seynden van den voorsz. Beer liberalicken ende absolutelycken hadden gequiteert ende ontslagen ende heeft dienvolgende d' acte daer van verleent overgelevert die inde rade is gelezen ende bevolen die tregistreren ende wel te bewaren ende dienvolgende by den rade voorsz. geresolveert dat men soe die E. heeren Staten voornoemt als oock den heere Advocaet Barnevelt by beleeffde missive met aenbiedinge van alle goede correspondentie ende vrientschappen sal bedancken."

Betoonden de Staten van Holland zich alzoo vrijgevig jegens » hunne goede vrunden, Schout, Burgemeesteren, Raden ende Regierders der stadt Utrecht," zij zorgden tevens met naauwgezetheid, dat hierdoor geene verkregene regten zonder schadeloosstelling werden verloren. Bij besluit van 16 en 17 Julij 1615 werd aan elk der Raadsheeren weekelijks een koppel konijnen, te vinden uit het comptoir der exploicten (1), bij

(1) In den Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. VI. 45, 46 wordt

voorraad als schadeloosstelling toegelegd. Deze werd naderhand veranderd in het zoogenoemde *Beere-geld*, 't welk nog in 1730, en waarschijnlijk ook wel veel later, jaarlijks uit het comptoir van den Rentmeester van Noordholland werd betaald, te weten *f* 30,00 aan den President, en aan ieder' Raad, mitsgaders den Griffier en Procureur-Generaal *f* 15,00, alsmede aan iederen Secretaris eene gelijke som (1).

Ten slotte willen wij onze lezers herinneren aan de fraaije beschrijving der overgifte van den Hofbeer in den Pleegzoon van van Lennep (2), waarin overigens eenige bijsieraden met een zoogenoemd *anachronisme* de dichterlijke vrijheid handhaven.

J. H. VAN BOLHUIS.

---

ten onregte gezegd, dat de stad Utrecht tot de levering dezer konijnen verpligt werd.

(1) De Riemer, t. a. p. bls. 165, 166, waar hij ook vermeldt, dat reeds te voren, namentlijk in 1606, in plaats van eenen beer geld schijnt te zijn gegeven. Dit was twee jaren na het voorval met den gortigen beer, en doet mij dus denken aan eene mislukte poging van den Magistraat, om geld in plaats van een' beer te doen aannemen.

(2) II. 212 en volgg.

Stads-Doctor.

Item, mr. Henr. Sael Wtenengh, med. doctor, voor den tyt van acht jaren aengenomen, om dese stadt ende de gemeente derselve als medicus, in 't gunt men hem van doen sel hebben, te dienen, dat ook hy gestadelyken binnen dese stadt sal moeten blyven residerен, onaengesien off hy hierentusschen, syne conditie soude moghen ofte kunnen verbeteren, dat hy ook nyet en sal vermoghen, wtter stadt te reysen voor langer als eene nacht daer uit te blyven, anders dan met consent van myn heren de burgermeesters inder tyt. Ende oft gebeuren mochte, dat hy langer met consent als voren wtbleef ende middelretyden syn presentie binnen dese stadt gerequireert werde, dat hy, daervan verwitticht synde, alles postponeren sal moeten, ende dadelyk overcomen. Eyndelyk, dat hy lopende de aenneminge voor visiteren, yedermael nyet meer sal moghen eyschen, als van prelaten ende die van qualiteit, heren ende vrouwen genoemt werdende, twaelff stuver, ende van minderen staet sess stuvers, over een jaer pensie, verschenen Martini 1608, 250 L. Kameraarsrekening van 1607.

Overdeecte Schuyt.

Item, M. de Leeuw, 9 L. 2 sc., wt sake hy deser stadt gelevert heeft dertien ellen roots laken, daer men mede overdeecte de schuyt, daer Don Frederico de Toledo met te Amsterdam gevoert wordt, d'el 3 sc. — It., Ja. Splinter, wt sake hy deser stadt in huere gedaen heeft 78½ ellen root lakens, daer die schuyten mede becleet syn, daer de Exc. vanden hertoch van Alva, den heer van Barleymont, ende capt. Vitelli mede van hier op Amsterdam gevoert syn, elke el voor 2 sc., soe 't selve laken noch eens gebesicht was aende schuyten, maer niet mede uitgevaren, etc. — It., Goes vd. Voert, subst. secr., 65 L. 1 sc., wt sake by deur bevel vd. regierders deser stadt, den 7. Aug. gelevert heeft 26 cleyne schuyten, die d'Exc. vd. hertoch van Alva, mit andere grote heren ende heuren dienaers, guarden ende hellebardiers ende diergelyke, dat an 't hoff behoort, den 8. Aug. gevoert hebben van hier op Amsterdam; noch gehuert een groote schuyt voor de hellebardiers. Kameraars-rekening van 1572.

Medegedeeld door J. J. Doht van Flensburg.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JANUARIJ 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	771	771	771	771	0	04	0	—06	N.O. t. O.	Bewolkt.
2	769	768	767	766	—03	0	—07	—2	O. N. O.	idem.
3	765	765	765	763	—45	—47	—55	—53	O.	Betrokken.
4	761	761	761	763	—6	—48	—55	—56	idem.	Bewolkt.
5	763	764	765	765	—24	—12	—05	—14	idem.	idem.
6	766	767	768	764	—1	—15	—2	—56	idem.	idem.
7	774	775	775	775	—4	—22	—44	—72	idem.	idem.
8	776	776	775	774	—63	—34	—34	—86	idem.	idem weinig.
9	771	770	770	769	—72	—64	—5	—56	idem.	Bewolkt.
10	767	766	766	766	—48	—32	—39	—36	idem.	idem.
11	765	766	765	766	—32	—22	—2	—26	z. w.	idem.
12	766	766	765	765	—26	—04	—02	—15	idem.	idem.
13	766	766	765	764	—3	—23	—42	—64	z. o.	Helder.
14	758	757	757	757	—4	—08	02	12	o.	Bewolkt.
15	763	764	764	764	16	24	22	03	idem.	idem.
16	763	763	763	762	03	2	14	15	N. O.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. tot 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	764	764	764	766	13	32	24	22	z. w.	Bewolkt.
18	770	771	772	773	22	42	36	12	idem.	idem.
19	775	775	775	774	—1	2	12	1	n. w.	idem.
20	769	768	767	766	—06	—03	0	—03	o.	idem.
21	766	766	766	766	—23	—2	—1	—15	idem.	idem.
22	764	763	761	755	—12	—03	—03	—24	idem.	Buijig.
23	740	740	741	747	—26	13	12	—2	z. w.	Bewolkt.
24	755	757	758	760	—54	—42	—54	—122	n.	Helder.
25	754	754	754	757	—84	—56	—28	—10	n.t.o.	Bewolkt.
26	759	757	752	748	—94	—82	—26	11	o.	idem.
27	751	753	755	758	25	35	36	2	w.	Betrokken.
28	758	759	759	761	13	26	25	1	n. w.	Bewolkt.
29	763	764	765	765	06	23	24	1	w.t.n.	idem weinig.
30	768	769	769	770	—03	26	24	0	n. o.	Helder.
31	769	769	767	765	—03	14	16	1	z. o.	Bewolkt.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	768,3	768,1	768,3	767,6	3,70	-2,76	-3,12	-4,59	Van den 1st. tot den 11e.	
2	765,9	766	765,7	765,7	0,86	0,68	0,46	0,34	— — 11en. — — 21e.	
3	758,9	759,2	758,9	759,3	-2,45	-0,17	0,10	1,99	— — 21st. — — 31st.	
	764,3	764,5	764,3	764,2	2,33	0,31	-0,85	-2,30		

2 's namiddags en 's avonds sneeuw.
4 's morgens sneeuw.
5 's avonds sneeuw.
6 sneeuw en buijig.
7 een weinig sneeuw 's middags.
8 winderig.
10 sneeuw.
11 's nachts sneeuw.
12 sneeuw.
14 's middags sneeuw.
17 Wind en regen.
22 sneeuw.
23 sneeuw.
26 veel wind en sneeuwjagt.
27 winderig.
31 's avonds regenachtig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 764,3, Thermometer — 1,57.

Januarij 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overleden.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M	V			M.	V.
UTRECHT.	77	76	10	9	1	2	3	13	0	76	71
AMERSFOORT.	21	28	1	5	0	3	3	7	0	20	26
RHENEN.	4	5	0	0	0	0	0	0	0	4	6
WIJK bij DUURSTEDE.	5	3	2	0	0	0	0	1	0	4	3
MONTFOORT.	1	4	0	0	0	1	0	0	0	4	1
IJSSELSTEIN.	4	7	0	0	0	0	0	0	0	6	2

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	Januarij 1842.	2 el 93 dm.
15	—— ——	3 — 54 —
31	—— ——	4 — 18 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JANUARIJ 1842.

GEBORENEN

op

den 1 *Januarij.*

Dirk Jan, Z. van Johannes Gijbels.
Geertruij, D. van Jean Josse Leva.

den 2 *Januarij.*

Frederika Barendina, D. van Johannes Velling.
Carolina Frederika, D. van Johannes Wernardus Bildera.
Marinus, Z. van Johannes de Lange.

den 3 *Januarij.*

Bernardus Christiaan, Z. van Willem Fredrik Linschoten.
Nicolaas, Z. van Gerrit van Woudenberg.

den 4 *Januarij.*

Hendrik Nicolaas Hermanus, Z. van Hendrik Hermanus de Lacosine.
Johanna, D. van Hermanus van Somerem.

den 5 *Januarij.*

Stephanus Hendrikus, Z. van Willem van der Horst.
Cornelia, D. van Hendricus Kipperluis.
Neeltje, D. van Joannes Heunk.
Aletta Johanna, D. van Bernardus Johannes Willekes.
Cornelia Maria, D. van Gerrit Maarschalkerweert.
Johanna, D. van Nicolaas de Mari.
Wilhelmina Anna Cornelia, D. van Hermanus Kleuver.

den 7 *Januarij.*

Jan, Z. van Jan van Laar.
Gerrit, Z. van Coenradus Christiaanse.
Jan, Z. van Jan de Heus.
Johan Fredrik, Z. van Fredrik Göbel.
Johannes Hendrikus, Z. van Jan Hendrik Sandbergen.
Marinus Johannes, Z. van Johannes Vreedendaal.
Jacoba Johanna, D. van Jan Sennef.

den 8 *Januarij.*

Leonardus, Z. van Leonardus Peterzen.
Mietje, D. van Meijer Hamburger.
Wilhelmina, D. van Godefridus van der Kamp.
Marianna Elisabeth, D. van Johannes Mientjes.
Hendrikus Adrianus, Z. van Theodorus van Empelen.
Susanna, D. van Jacobus van der Linden.

Hendrikus Johannes, Z. van Johannes Hendrik Versteeg.
Elisabeth Maria, D. van Jan Schallekis.
Ludovicus Hippolitus, Z. van Ludovicus Hippolitus Hesselman.

den 9 *Januarij.*

Jacobus, Z. van Izak van Basten.
Martha Johanna, D. van Jan Konijnenburg.
Gerarda Bernardina Theodora, D. van Wilhelm Ange François Kieffer.
Petronella Johanna, D. van Jan Scheggetman.

den 10 *Januarij.*

Johannes Philippus, Z. van Hendrik Smit.
Johanna, D. van Klaas de Jong.
Godfried Johan, Z. van Herman Johan Roijaards.
Helena, D. van Leendert Schippers.
Anthonia, D. van Johannis van Scherpenseel.
Bartholomeus, Z. van Kees Cadel.
Johannes, Z. van Melchior Huisen.

den 11 *Januarij.*

Paulus, Z. van Cornelis Kunneman.
Cornelis Jacobus, Z. van Cornelis Kooning.
Petrus, Z. van Cornelis Versteeg.
Willem Christiaan, Z. van Cornelis Veloo.

den 12 *Januarij.*

Joseph, Z. van Abraham Levie Bouwman.
Alida, D. van Cornelis Verheem.
Wilhelmina Frederika, D. van Willem Fredrik de Man.
Maria Dirkje, D. van Johan Friedrich Thieme.
Catharina, D. van Jacobus van Dijl.
Henricus, Z. van Henricus Degens.

den 13 *Januarij.*

Hieronimus, Z. van Hieronimus van der Vlis.
Ernst Evert, Z. van Ernst Heinrich Strubbe.
Johanna Anthonia, D. van Anthonie van Schaik.
Aletta Johanna, D. van Adrianus Cornelis de Bruijn.
Anthonius Cornelius, Z. van Anthonius Smits.
Claudine Helene, D. van Carolus Antonius Ludovicus Rodelstürtz.
Alexander, Z. van Pieter Nicolaas Andree.

den 14 *Januarij.*

Johannes, Z. van Johannes Verhaar.
Helena, D. van Albertus Schreiders.
Gerarda, D. van Willem Jacob van der Maal.

den 15 *Januarij.*

Jan Dirk, Z. van Dirk Smit.
Petrus Christianus, Z. van Hendricus Mol.

den 16 *Januarij.*

Wilhelmus Maximiliaan Hendrikus, Z. van Theodorus Petrus van den Bergh.
Adriana, D. van Johannes Hoeren.

Johannes Bartholomeus, Z. van Johannes Bartholomeus van Oort.

den 17 *Januarij.*

Teunis en Hermanus, Zonen van Jurriaan Faas van Soest.

Alexander, Z. van Mozes Koch.

Jocobus Reijnier, Z. van Reijnier Kuijper.

Aletta, D. van Gregorius Willem Stangenbergen.

Wilhelmina Alida, D. van Antonius Terlingen.

Cefas Johannes, Z. van Cefas Overbrugge.

den 18 *Januarij.*

Maria Cornelia, D. van Willebrordus Johannes Theodorus van Es.

Johanna Helena, D. van Nicolaas Smit.

Jacobus Johannes, Z. van Johannes Petrus Cromjongh.

Geertruij, D. van Klaas Sijbrands van der Heide.

den 19 *Januarij.*

Catharina Elisabeth Petronella Anna, D. van Gerardus Versteeg.

Clasina Elisabeth, D. van Cornelis van Soest.

Dirkje, D. van Jan Hulsebos.

Johanna, D. van Gerrit Stulting.

Jacoba, D. van Jacobus Moerbeek.

den 20 *Januarij.*

Helena, D. van Theodorus Bonnier.

Wilhelmus Johannes, Z. van Willem Hendrik Swikker.

den 21 *Januarij.*

Wilhelmina Maria, D. van Adrianus Johannes Huisman.

Maaike Jansje, D. van Jan Bakker.

Gerritje, D. van Gerardus Hovenier.

Adriana Anna, D. van Christiaan Meloen.

den 22 *Januarij.*

Wilhelmina Petronella, D. van Anthonius Johannes Boekelman.

Hendrina Maria, D. van Jacobus Didericus van Blaricum.

Maria Antoinetta, D. van Lambertus Tollenaar.

Cornelia, D. van Jacobus Bekker.

Johanna, D. van Franciscus de Winter.

den 23 *Januarij.*

Antje, D. van Fredrik Heitink.

Cornelis Gerardus, Z. van Cornelis van de Groenekan.

Christoffel Johannes, Z. van Theodorus Knippers.

Johanna Jacoba, D. van Jacob von Burg.

den 24 *Januarij.*

Wilhelmus Johannes Hermanus, Z. van Hendrikus Hendriks Jansze Nous.

Marinus, Z. van Johan Philip Dörr.

Petronella Hermina, D. van Arie de Bruijn.

den 25 *Januarij.*

Gijsbartha Maria Geertruida, D. van Gerardus Johannes Heijermans.

Jacobus Theodorus, Z. van Jacobus van Dillen.

Maria, D. van Daniel van Vleuten

den 26 Januarij.

Anthonia Wilhelmina, D. van Daniel Anthonij van der Lingen.

Anthonius, Z. van Anthonius de Baar.

Adrianus, Z. van Joannes Theodorus van de Vecht.

Hendrikus Lambertus, Z. van Dierk Adrianus van Eijk.

Carolina Helena, D. van Pieter Webbers.

Willem Jacob, Z. van Jan Jansen Oudegeest.

Jacoba Johanna, D. van Christiaan de Grijff.

den 27 Januarij.

Anna Maria Isabella, D. van Anthonie van Dijk.

Gerrit, Z. van Jurrianus van Laar.

Pieter, Z. van Gijsbertus Emmelot.

den 28 Januarij.

Johanna, D. van Willem Jacobus Scherpenzeel.

Lambertus, Z. van Martinus Atteveld.

Gesina, D. van Evert Broekmans.

Gerrit, Z. van Louwerens van Kasteel.

Wilhelmus Marinus, Z. van Johannes de Ruiter.

Anna Francisca, D. van Hendricus Sievens.

den 29 Januarij.

Johannes, Z. van Wilhelmus den Hartog.

Cornelia, D. van Hendrik Stolvis.

Johannes, Z. van Willem van Doorn.

Abrahara, Z. van Abraham Luca.

den 30 Januarij.

Dirk Arnold, Z. van Christiaan Gerrit Montijn.

Wilhelmina, D. van Willelmus Titerig.

Jacoba Petronella, D. van Barend Roelofs.

Hermanus Hendrikus, Z. van Jan Theodorus Voqmeveld.

Hendrikus Anthonius, Z. van Gerardus Wilhelmus van Rossum.

den 31 Januarij.

Hendrik, Z. van Adriaan Melis.

Arres Johannes Jakob, Z. van Barend Linschoten.

Bernardus Jacobus, Z. van Gerardus Johannes van den Berg.

Johannes, Z. van Johannes Emmelot.

GEBOREN EN 153, waaronder 18 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 5 *Januarij.*

Cornelis Vethaak, weduwenaar en Cornelia Iseger.

Lodowicus Hessing en Diena Lofvelt.

Jurrianus van Laar en Jacoba Mager.

den 12 *Januarij.*

Jan Broekhuisen en Johanna Catharina Hensbroek.

Thomas van der Steen en Johanna Verheul.

Willem Christiaan ten Berg en Elisabeth Cornelia Catharina Huinck.

den 13 *Januarij.*

Cornelius Hoogeveen, weduwenaar en Clasina Lammers.

den 19 *Januarij.*

Theodorus Janssen Steenberg en Catharina van den Hoff.

den 26 *Januarij.*

Jacobus Regter en Catharina Saveur.

Hendrik van Schroon en Johanna Kleter.

Hendrik van Gijzen en Johanna Jacoba Kloek.

Christiaan van der Maaren en Agatha Hendrina van der Veer.

Henricus Maarschalkerweert, weduwenaar en Elisabeth van der Mark.

TE ZAMEN 13 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 Januarij.

Arnoldus Schippers, 1 j. en 6 m., Magdalenesteeg.

Cornelia Cino, wed. Jan Vreeswijk, 54 j., Jacobiekerkhof.

den 2 Januarij.

Johannes Rovers, 11 m., Mariestraat.

Carl Frank, 24 j., Hospitaal.

Lambertus Tolder, 9 d., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Beukers, gehuwd, 65 j., Breestraat.

Gijsbertus Verheul, geh., 57 j., Maliebaan.

Johanna van der Linden, wed. Gijsbertus Verheul, 52 j., Maliebaan.

Cornelia Maria Susanna Richel, 7 m., Jansbrug.

Alida Maria Johanna Hoonakker, circa 2 j., onder de Linden.

den 3 Januarij.

Johannes Groeneveld, 9 m., Predikheerenstraat.

Anna Roberta Helena Peij, 3 j., Springweg.

Daniel van Nier, ongeh., 47 j., Vissersteeg.

Cornelis Werdekker, 7 m., Vissersteeg.

Willemina Katers, wed. Willem van Oostveen, 70 j., Bartholomei gasthuis.

Cornelia Alberta de Groot, ongeh., 65 j., buiten de Wittevrouwep.

den 4 Januarij.

Dirk Kalden, geh., 37 j., Tuchthuissteeg.

Pieter Kesnig, 1 j. en 1 m., buiten de Weerd.

Arnoldus Adrianus Oostveen, 3 j., buiten de Catharijnepoort.

Johanna van Luijn, circa 11 j., Mariestraat.

Petronella Borreman, 6 m., buiten de Weerd.

Alberta Mensburg, ongeh., 70 j., Hamsteeg.

den 5 Januarij.

Marinus de Lange, 3 m., Kreupelstraat.

Arnoldus Johannes Kant, 6 d., Engen doelen.

Adrianus Splintenaar, weduwn., 82 j., Volderbrug.

Hendrik de Graaff, 1 j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 6 Januarij.

Jacobus Hubertus Drooglever, ongeh., 22 j., te Leerdam.

Maria Hendrika Gebing, huisvr. van Johannes Jacobus Rijnbout, 46 j., Voorstraat.

Andries Lemair, 6 m., Kleine Eliensteeg.

Jacobus van Dam, geh., 84 j., Schalkwijksteeg.

Eleonora Cunera Maria Achterbergh, huisvr. van Adrianus Hermanus Petrus de Haan, 38 j., Hamburgerbrug.

Catharina Gol, ongeh., 19 j., Zalestraat.

den 7 Januarij.

Johannes Glissenaar, 10 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Elisabeth Rietschooten, huisvr. van Jan de Rooij, 63 j., Boterstraat.

den 8 Januarij.

Jacob Nieuwenhuijzen, 15 j. en 9 m., achter Clarenburg.

Henrietta Kuijlemans, wed. Tieleman Bull, 42 j., Walsteeg.

Jacob Wilhelmus Halbisch, ongeh., 19 j., Zonstraat.

Gerardus Broekman, 7 w., buiten de Weerd.

den 9 Januarij.

Lidewine Verginie Libosan, 3 m., Kort Ademstraat.

Hubertus Poppes, ongeh., 21 j., Watersteeg.

Maria Verzijde, huisvr. van Jan de Graaff, 29 j., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Dochter (onecht).

den 10 Januarij.

Naatje Hazendonk, ongeh., 19 j., Lollestraat.

Jacobus Pieterse, 3 w., Engendoelen.

Johanna Gerarda van Kuijk, 1 j. en 11 m., buiten de Weerd.

Petronella Speek, huisvr. van Dirk van Benthem, 70 j., Lange Lauwerstraat.

Gerardus Josephus Reindre, geh., 66 j. en 9 m., Gaardbrug.

Johanna van Schaik, ongeh., 17 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 11 Januarij.

Johannes Verheul, 5 m., Zonstraat.

Johannes van Hasselt, geh., 68 j., Molensteeg.

Dirk Joolen, 1 j. en 1 m., Waterstceg.

Theodorus Kersten, 9 m., Abstede.

den 12 Januarij.

Levenloos aangegeven Zoon van Mattheus Baartmans, Putsteeg.

Erkje Pisa, wed. Hendrik Schoonderwoerd, 63 j., Walsteeg.

Wilhelmina Blomenberg, 13 d., Geertruidakerkhof.

Hermanus Hendrik Rutgers, 1 j. en 9 m., Ambachtstraat.

den 13 Januarij.

Pieter Leendert Zuijdendorp, 42 j., Zandstraat.

Maria Rijsdijk, ongeh., 77 j., onder de Linden.

Thomas Heijkamp, ongeh., 30 j., Hospitaal.

den 14 Januarij.

Hendrica Stuivenberg, circa 8 j., Zakkendragersteeg.

Alida Tolder, ongeh., 33 j., buiten de Tolsteegpoort.

Dirkje Filips, wed. Anthonie Lamie, 73 j., buiten de Weerd.

Petrus Terrel, geh., 74 j., Vissersteeg.

den 15 *Januarij.*

Catharina Wilhelmina van Sisseren, huisvr. van Abraham Dorland, 73 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Jan Cornelis Godee, 11 w., Predikheerestraat.

Alberdina Carolina Gerritsen, huisvr. van Wilhelmus Petrus Martinus van Odijk, 39 j., Weesbrug.

Joanna Staij, huisvr. van Michel Sturm, circa 50 j., Watersteeg.

Arend Hazeu, geh., 47 j. en 10 m., Maliebaan.

den 16 *Januarij.*

Barendina van Kalsem, wed. Gijsbertus van Rossum, 75 j., Zandstraat.

Gerardus Hermanus Scheepes, 1 j. en 9 m., Kreupelstraat.

den 17 *Januarij.*

Michel Sturm, weduwenaar, circa 72 j., Watersteeg.

Petronella van Kleef, wed. Reinier Habits, 90 j., Marieplaats.

Matthijs Ooster, geh., 94 j. en circa 3 m., Nieuwe gracht.

Wilhelmina Ten Raa, ongeh., 23 j., Jacobiekerkhof.

Baugje Willems, huisvr. van Jacob Klaassens de Vries, 65 j., te Groningen.

Jacoba van Praag, ongeh., 87 j., buiten de Weerd.

den 18 *Januarij.*

Christina Mansveld, 4 j. en 5 m., Galekopsteeg.

Matthijs van Dam, 2 j. en 8 m., Heerestraat.

Albert Spierenburg, 1 j. en 7 m., buiten de Catharijnepoort.

Hermina Maria Fischer, 5 m., Springweg.

den 19 *Januarij.*

Willem Johannes Bombergen, circa 7 m., Achterweg.

Cornelia Neuteboom, huisvr. van Arie Jaarsveld, 44 j., buiten de Weerd.

Casper van Rijn, geh., 78 j., Geertruidakerkhof.

Pieternella Harekaspel, huisvr. van Jeronimus van der Vlis, 84 j., achter Clarenburg.

Johanna Bliekendaal, circa 5 j., buiten de Weerd.

Johannes Miltenburg, weduwenaar, 50 j., buiten de Weerd.

den 20 *Januarij.*

Johanna Smit, 2 m., Springweg.

den 21 *Januarij.*

Maria Magdalena van Kricken, wed. Coenraad Kroomen, 68 j., Mijlpoort.

Franciscus Kanne, geh., 48 j., Pelmolen.

Elisabeth Blom, ongeh., 87 j., buiten de Weerdpoort.

Maria van Meegen, 9 j. en 2 m., buiten de Weerd.

den 22 *Januarij.*

Gerardus Kuhne, circa 1 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Everardus Hendrikus Mulder, 1 j. en 4 m., buiten de Wittevrouwep.

Antje Huisman, 5 j., buiten de Tolsteegpoort.
Jan Hendrik Koopman, circa 3 m., in de Twijstraat.
Joseph van den Bulk, geh., 29 j., Kreupelstraat.
Johanna de Nijs, 8 m., Zilversteeg.

den 23 Januarij.

Alida Rijsbaarman, 12 j., Springw.
Gerritje Cornelia Adelaar, 11 w., Hooge Jacobijnestraat.
Johanna Kuijper, ongeh., 17 j., Breestraat.
Geurt Steenbeek, 2 j. en 8 m., buiten de Catharijnepoort.
Evert Bart Fleeming, 14 j. en 3 m., Gereformeerde Burgerweeshuis.
Willem Kilian, 1 j. en 7 m., Smeebrug.
Johanna Scherff, wed. Cornelis Porton, 85 j., Magdalenesteeg.
Hiske Muller, wed. Rijndert de Roos, 51 j., Predikheerestraat.
Hendrika van Kerkhoff, huisvr. van Adrianus Scheepes, 63 j., Kreupelstraat.

den 24 Januarij.

Jacobus Cornelis van de Kamp, 3 m., Steenweg.
Johanna Glaser, 1 j. en 4 m., Predikheerestraat.
Cornelia Hendrica Hövel, 3 j. en 5 m., Massegast.
Hermina Wiekart, wed. Hermanus Klein, 83 j., Oude Mannenhuis.
Catharinus Gijsbertus van der Rijst, 9 m., Walsteeg.
Jacob Adriaan Baron Taets van Amerongen, ongeh., 74 j., Breestraat.

den 25 Januarij.

Henrij Bromelow, geh., 57 j., Zalestraat.
Anthonius Nicasie, 21 j., Hospitaal.
Catharina Petronella de Lange, ongeh., 94 j., Ger. Burgerweeshuis.

den 26 Januarij.

Jannetje Welzen, huisvr. van Theodorus de Boer, 75 j., Mariestr.
Franciscus Johannes Helsdingen, 1 j. en 5 m., Koestraat.
Christina Maria van der Grindt, huisvr. van Wilhelmus Johannes Westerhoudt, 33 j., Twijstraat.
Alegonda Borg, wed. Johannes de Vries, 78 j., Groenesteeg.

den 27 Januarij.

Dirk van Dommelen, geh., 49 j., Zandstraat.
Catharina van Gorkom, 1 j. en 2 m., Jansbrug.
Jacob van Hardeveld, 6 m., buiten de Weerd.
Levenloos aangegeven Zoon van Antonius van Oostrum, Zalestr.
Wilhelmus Adrianus Lebbink, circa 11 j., buiten de Weerd.
Johanna Bouwer, wed. Willem van der Wal, 80 j., Zonstraat.
Matthijs de Jager, geh., 48 j., Viebrug.

den 28 Januarij.

Nicolaas La Maitre, 9 m., Zuilesteeg.
Franciscus Hoogeveen, weduwenaar, 40 j., Haverstraat.
Saartje Kemp, huisvr. van Dirk van Kalken, 57 j., buiten de Weerd.

Hendrikus Adrianus van Empelen, 3 w., Pauwsteeg.
Gerarda Bouman, ongeh., 55 j., buiten de Wittevrouwepoort.
Jannetje Pieterse de Pie, wed. Barend van Oostroom, 68 j., Groote Eliensteeg.

den 29 Januarij.

Johanna Mechtelina Gottlieb, 3 m., buiten de Weerd.
Agatha Spierenburg, 5 m., buiten de Weerd.
Levenloos aangegeven Dochter van Cornelis van den Brink, achter 't Vleeschhuis.
Elizabeth Wijmans, huisvr. van Hermanus van Dam, 45 j., aan 't Zand.
Pieter Hendrikus Emmelot, 1 j. en 7 m., aan 't Zand.

den 30 Januarij.

Leendert Willem Hessel, 4 w., Pauwsteeg.
Stephanus Hendrik Hakman, geh., 31 j., Jufferstraat.

den 31 Januarij.

Hendrik Willem Snijders, ongeh., 36 j., achter de Twijstraat.
Aart Paulus Veen, 1 j. en 7 m., Molensteeg.
Willem de Koff, geh., 50 j., Boterstraat.
Maria Schouten, huisvr. van Willem van Wierst, 57 j., Zandstr.
Anthonius Johannes de Kraijf, 10 m., buiten de Weerd.
Levenloos aangegeven Dochter van Odilius Aleijdis Josephus Robert, buiten de Tolsteegpoort.
Wilhelmina Lucas, ongeh., 73 j., Bartholomei gasthuis.
Simon Petrus Neerings, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

OVERLEDENEN 147.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	4.
Stuipen.	27.
Tering.	29.
Zenuwkoorts.	2.
Zuur.	3.
Kinderziekte.	1.
Beroerte	6.
Verval van krachten.	18.
Koortsen.	4.
Slijmziekte.	2.
Tanden.	3.
Klierziekte.	3.
Longtering.	3.
Bezetting op de borst.	1.
Waterzucht.	4.
Koud vuur.	1.
Kanker.	1.
Water in de borst.	5.
	117.

Transport.	117.
Subiet.	3.
Buikloop.	1.
Kwaad been.	1.
Borstziekte.	12.
Keeltering.	2.
Verdronken.	1.
Kliertering.	1.
Leverziekte.	1.
Pleuris.	1.
Bederf in de vochten.	1.
Uitsteking v. het heupgewricht.	1.
Vloeijing.	1.
Gebrek aan de blaas.	1.
Uitslag.	1.
Levergezwel.	1.
Zinkingkoorts.	1.
	147.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	3	5.
Beneden het jaar.	24	9	33.
Van 1 tot 10 jaar.	16	11	27.
» 10 » 20 »	4	5	9.
» 20 » 30 »	5	3	8.
» 30 » 40 »	4	4	8.
» 40 » 50 »	7	4	11.
	62—	39—	101.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	62.	39.	101.
Van 50 tot 60 jaar.	4	7	11.
» 60 » 70 »	3	7	10.
» 70 » 80 »	4	10	14.
» 80 » 90 »	2	6	8.
» 90 » 100 »	1	2	3.
	76—	71—	147.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 8 Januarij 1842, door den Notaris J. H. VAN SCHERRENBERG.

N°. 1. Een Huis ingerigt tot eene Bakkerij met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Catharijnestraat, Wijk C, N°. 896, mitsgaders een' afzonderlijken Kelder liggende onder de Huizinge, aan de Zuidzijde van de Lange Watersteeg, Wijk C, N°. 319. Verkocht voor *f* 1,920.

N°. 2. Een Huis met Achterhuis, Schuur, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Tolsteegpoort, aan den Krommen Rijn, op den hoek van den Stads-Singel, Wijk K, N°. 319. Verkocht voor *f* 1,740.

Denzelfden datum, door den Notaris C. J. NAGTGLAS.

Een Tuin en Tuinhuis, gelegen aan den Stadswal, nabij den Smeetoren, en door eene poort aan den Wal uitgang hebbende, Wijk B, N°. 714. Verkocht voor *f* 500.

Den 15 Januarij 1842, door den Notaris J. H. VAN SCHERRENBERG.

N°. 1. Een hecht en sterk Huis met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Lange Nieuwstraat, Wijk A, N°. 408 en 409. Verkocht voor *f* 5,400.

N°. 2. Eene nette en wel doortimmerde Huizinge, Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lange Nieuwstraat, Wijk A, N°. 639. Verkocht voor *f* 3,575.

N°. 3. Eene Winkelhuizinge met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lange Slagtsteeg over Kindjeshaven, Wijk G, N°. 165. Verkocht voor *f* 2600.

PRINS *MAURITS*, TE UTRECHT.

25 Julij — 13 Augustus 1618. (*)

Een belangrijk punt in de Geschiedenis van ons Vaderland en van onze provincie levert ontegenzeggelijk het gebeurde in het jaar 1618 op.

Het was een kamp, waarin zoo wel de staatkunde als de godsdienst betrokken was, welke het nog jeugdige gemeenebest op deszelfs grondvesten deed waggelen, en zijnen val nabijbragt. De inzigten van Oldenbarneveld, d. i. van de meerderheid (†) der Hollandsche en

(*) In dit Tijdschrift, Jaarg 1839, Bl. 113 is een kort, doch bondig verslag van deze gebeurtenis gegeven, vergezeld van de plaat, voorstellende het afdanken der waardgelders.

(†) Wij zeggen: de meerderheid der Hollandsche Staten. Immers waren er onder hen, die sedert jaren de heerschappij van 's Lands Advokaat met leede oogen zagen, en haar slechts duldden, omdat zij of overstemd werden, of niet in staat waren de uitstekende begaafdheden van Oldenbarneveld en zijne vrienden wederstand te bieden. Hiervoor zouden vele bewijzen in der Staten Resolutien te vinden zijn; men neme hier genoegen met » de vro» lycke mynen ende grymatzen" van den Enkhuizer Burgemeester, waarvan in dit Tijdschrift (hiervoor, bls. 27) gesproken is. De lezers zullen zich, hopen wij, de daar verhaalde zaak nog wel herinneren. De stad Utrecht namelijk moest jaarlijks een vetten beer of mannetjes varken naar den Haag zenden; deze werd door de Leden van den Hove en eenige andere hoofdambtenaren genuttigd. Maar nu gebeurde het, dat » den voorsz. Beere in den Hage aen» commende, nae tbinnenhoff geleydt werdende ende aldaer ge» benden leggende, veele ende verscheyden personen, soo jongens » als andren van meerder jaeren van vile conditie synde, haer

Utrechtsche Staten, lijnregt inloopende tegen die van Prins Maurits van Oranje en de Staten der overige gewesten, hadden verdeeldheid in de regering van het Gemeenebest doen ontstaan; de onrust sloeg over tot het volk, ieder stelde zich partij, en de uitslag der worsteling was dat 's Lands Advocaat met zijne aanhangers het onderspit delfden. De Provincie Utrecht speelde in deze zaken geen geringe rol. De hoofdstad van dat gewest

---

» onderstonden sich daer by te voegen ende den selven beer mith » steenen, mith verrotte appelen, ende mith andre vuyle mate» rialen te werpen, mith byvoeginge van veele injurieuse ende » vilaine scheldwoorden," en de mishandeling van dit onschuldige beest werd niet zonder reden beschouwd als den Magistraat van Utrecht selven aangedaan. Dikwijls beproefde men dus van die jaarlijksche schatting af te komen; telkens was dit mislukt. In 1604 had men een gortigen beer gezonden: men moest een ander leveren. In 1612 schreef men over de vermelde schandelijke bejegening van den beer aan Oldenbarneveld: maar het was te vergeefs; aan oude gewoonten mogt geen afbreuk gedaan worden. Men verkreeg eene onbeduidende verandering der paal of kaak, waar het beest aan ten toon werd gesteld. In 1614 klaagde men bij het Hof van Holland: al weder om niet; de beer moest aan de paal, al ware het slechts voor een half uur. In 1615 vaardigde men eene bezending naar de Staten van Holland af, en deze werden nu *op aandrang* van Oldenbarneveld, die drie jaren vroeger zoo veel zwarigheid maakte, en van zijne vrienden, eensklaps toegevend genoeg, om de stad Utrecht, zonder de aangeboden 6000 guldens, enkel uit affectie voor die stad en de Staten der provincie, van die beleedigende verpligting te ontslaan. Dit gebeurde juist toen de aanneming der bij de burgerijen zoo gehate krijgslieden, *waardgelders* genoemd, met ernst op het tapijt werd gebragt, en zulke toevalligheden geven den geschiedvorscher stof voor een oogenblik nadenkens, even als de geheele zaak der waardgelders een nader onderzoek verdient, waarbij men de Utrechtsche onlusten van 1610 en 1611 niet uit het oog verliezen en bij voorkeur nog ongedrukte staatspapieren gebruiken moet.

was vroeger meer dan eene de voornaamste zetel der Hoeksschen en was het ook nu van de Oldenbarneveldsgezinden. De Advocaat en zijne vrienden bragten daar maanden door, om alles voor te bereiden (*). Zij bewerkten daar, in navolging van Holland, de aanwerving van waardgelders zonder bewilliging van den Kapitein-Generaal en tegen den zin der algemeene Staten. Utrecht zou eindelijk de verzamelplaats dier waardgelders worden in geval hunne partij zegevierde. Hier was dus het brandpunt, waaruit voor de andere gewesten het ergste te vreezen was. (†)

De Staten-Generaal, van dit alles ingelicht, besloten den 23 Julij 1618, ter algemeene Staatsvergadering, in weerwil van eenige Hollandsche Steden en in afwezigheid der afgevaardigden van Utrecht, aan de oneenigheden een einde te maken.

Utrecht, als de hoofdzetel des kwaads, lag het eerst aan de beurt. De uitvoering van dit besluit werd aan eenige gecommitteerden uit hun midden, alsmede aan Prins Maurits opgedragen. De werkzaamheden door dezen verrigt, staan beschreven in het verbaal door de Commissie den 16 Augustus in de vergadering der algemeene Staten gelezen. Van dit verbaal zijn ons onderscheiden afschriften bekend, doch nog nimmer kwam het ons gedrukt in handen. Wat hiervan de reden zijn mag, moeten wij thans in het midden laten, doch vinden ons verpligt, dit merkwaardig gedenkstuk door middel van dit Tijdschrift der vergetelheid te ontrukken,

(*) Wagenaar, Vaderl. Hist. X. 168. Bilderdijk, Gesch. des Vaderl. VIII. 36.

(†) Bilderdijk, t. a. p. Opheldering en, blads. 230.

en alzoo ten dienste te stellen van hen, die eenmaal opgewekt mogten worden, dit belangrijk tijdperk in deszelfs geheelen omvang te bewerken; iets dat nog altijd noodig is, en waarbij men vooral tot de bronnen, of oorspronkelijke bescheiden dient door te dringen, zonder hetwelk men nimmer in staat zal raken over deze zaak een gegrond oordeel te vellen.

Verbael ende Rapport van 't gebesoigneerde en gepasseerde by Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal etc. binnen Utrecht van den 25 Julij tot den 13 August. 1618. Stilo novo.

— *Mercurii den* 25 *Julii* 1618. —

Vertrock Syne Excellentie, ende die Heeren Voocht, Manmaecker, Schot, Swartzenborg, Scheel, ende Gockinga, des morgens tusschen vyff ende ses uren vuyt s'Gravenhage nae Utrecht om t' effectueren die Resolutie, by de Ho. Mog. Heeren Staten Generael den 23 deser genomen op't poinct van de Waertgelders tot Utrecht, de synode nationaal, de consente ende de betalinge van de Fransche troupen. Ende alsoe Syne Excellentie den wech nam door de Veenen, ende d'andere Heeren over Leyden, syn deselve tot Bodegrave by Syne Excellentie gecomen, ende van daer samen met Syne Excellentie gegaen naer Utrecht, ende des selven daechs tytlick aldaer gearriveert, alwaer cenighe Heeren van Utrecht Syne Exellentie ende die andere Heeren voor de poorte ontfingen, ende Syne Excellentie ende die andere Heeren conduceerden int Hoff van Syne Excellentie, van waer die andere Heeren haer afscheyt van Syne Excellentie genomen hebbende vertrocken naer haer herberge, alwaer eenige Heeren van Utrecht de Heeren quamen salueren ende verwellekomen.

By die occasie gaven de Gecommitteerden haer Ed. te kennen, dat sy eenige saecken van importantie d'Heeren Staten van Utrecht hadden voortedragen ende versochten terstont aen deselve, dat haer Ed. des anderen daechs audientie gegunt mochte werden, welcke gestelt worde op elf uren des volgenden daechs voor middage.

— *Jovis* 26 *Julii* 1618. —

Sonden de voorsz. Gecommitteerden den Clerck Pompejus van Dulmen aen de vergaderinge van myne Heeren Staten van Utrecht om te vernemen oft haer Ed. Mo. soude gelegen comen audientie te geven, alwaer hy een tyt lanck vertoeft hebbende, is hem opt lest aengeseyt, dat de Gecommitteerden mochten comen alst haer beliefde. Ende indien Syne Excellentie meede soude comen, dat haer Ed. Mog. eenige Gecommitteerden soude senden, om Syne Excellentie tot in de Vergaderinge te geleyden, vuyt die herberge gingen die Gecommitteerden nae Syne Excellentie, ende vandaer nae de Vergaderinge van de Heeren Staten van Utrecht, onderwegens quamen drie Heeren van de Heeren Staten van Utrecht, namentlick de Heeren Suylesteyn, Moersbergen ende Coninxvry by Syne Excellentie ende die Heeren Gecommitteerden van hare Ho. Mog. gelast deselve te halen ende in te leiden gelyck geschiede.

In de Vergaderinge gecompareert synde, ende sessie genomen hebbende overlangde de Heere Voocht den brief van credentz, ende na dat denselven door den Secretaris Ledenberch gelesen was, deede de voorsz. Heere Voocht de propositie, bestaende eerst in die gewoonlicke complimenten ende die nodicheyt van de besyndinge overmits die importantie van de saecken die haer Ed. hadden te proponeren, ende vorders int versoeck selfs in conformite van de propositie daernae by geschrifte overgegeven hier by gaende: Syne Excellentie verhaelde daer by, dat boven 't geene geseyt was oock particulierlick geinteresseert te syn, ende dat gedaen wiert tegens de capitulatien met Syne Excellentie als Gouverneur ende Capiteyn Generael gemaeckt, want men hadde geprocedeert tot de levees

van de Waertgelders sonder die saecke commael met Syne Excellentie te communiceren, off denselven daervan eenige kennisse te geven, ende men schreef tegenwoordich vuyt den naam van de Heeren Staten van Hollandt, daer van doch niet meer als drie ofte vier steden present waren geweest, dat die compagnien staende op de repartitie van Hollant, sonden achtervolgen de bevelen ende mandemènten van de Gecommitteerden, d'welcke alhier op den naeme van de Heeren Staten van Hollant waren gecompareert, t'welck was geneechsaem den Gouverneur afgeset, ende dat uytgestroyt werde gelyck off Syne Excellentie stont nae de Souverayniteyt vant Landt, daer inne men Syne Excellentie groot ongelyck dede, want hy sulcks syn dagen niet gedacht hadde. Men nam groot ombragien van Syne Excellentie, dan Syn Excellentie hadde meerder redenen om groote ombragie te nemen, dat het om syne persoon te doen ware. Was Syne Excellentie aen de eene syde van de stadt, men verswaerde de wacht aen de poorten. Quam hy aen d'ander syde, men dede van gelycken. Syne Excellentie seyde oock, dat volgens t'advys van veele treffelycke vuytheemsche personen geen beter vuytcomste ware om vuyt dese swaricheyde te geraecken, dan door een Synodum Nationael nae voorgaende gehoudene Synode Provintiael.

Daer werden oock eenige motiven by de Heeren van Utrecht tegens de gedaene propositie ende dese asfscheydinge voortgebracht, dan werde wel gerefuteert.

— *Eodem die 26 Julii post prandium.* —

Quaem den Advocaet Hamel, ende versocht vuyt den naeme van de Heeren Staeten s'Landts van Utrecht, dat de Heeren Gecommitteerden van hare Ho. Mog. gelieven wilden hare gedane propositie by geschrifte overtegeven, t'welck beloofd wert tegens anderen daechs aen Syn Ed. te sullen seynden.

— *Veneris den 27 Julii.* —

Wert de propositie by geschrifte in't nette gestelt synde van alle de ses Heeren onderteyckent, ende aen den Advocaet Hamel des morgens vroech gesonden, omme aen de Heeren Staten van Utrecht over te leveren.

Propositie van de Gecommitteerden van de Heeren Staten Generael, gedaen ter Vergaderinge van de Staten van Utrecht.

Edele Mogende Heeren!

De Ho. Mog. Heeren Staten Generael hebben ons gecommitteert ende gelast ons by UE. Mog. te vervoegen, ende deselve aentebieden alle nabuerlycke vrientschap ende goede correspondentie, oock te versoecken van de sincere affectie ende goede intentie, die haer Ho. Mog. dragen ende hebben tot welstant, ruste ende eenicheyt van't gemeine beste. Hebben ons daer beneffens gelast U Ed. Mog. voortedragen eenige saecken, daervan de minste van sulcken importantie, so diepen insicht, ende so considerabel is, dat den dienst van den Lande in't generael, ende van deze Provintie, Stadt ende Steden van dien int besonder van hoochsten daeraen gelegen is.

Vooreerst sullen wy U. Ed. Mog. remonstreeren, dat haer Ho. Mog. tot noch toe verhoopt hadden dat U Ed. Mog. souden gelicentieert hebben hare gelichte Waertgelders, dan speurende met leetwesen, dat deselve noch in dienst wierde gecontinueert, so hebben haer Ho. Mog. dese saecke in naerder deliberatie geleyt ende geresumeert t' gebesoigneerde ende t' gepasseerde desen aengaende van voorleden jaer, daervan wy hier geen mentie sullen maecken, overmits wy niet en twyfelen of alle t' selve sal U Ed. Mog. noch wel indachtig syn, ende sullen ons daerom refereren tot de redenen ende motiven doen ter tyt geallegeert, ende voor ende al eer daerop eenige Resolutie te nemen, soo hebben hare Ho. Mog. daerop goetgevonden t' advys te verstaen van Syn Excellentie, Syn Genaede Graef Willem Lodewyck van Nassauw Stadthouder, ende de Heeren Raden van Staten, dewelcke alles wel rypelyck geexaminceert hebbende is by deselve verclaert gantsch dienstlich te syn en noodich, dat dese Waertgelders met de beste en gevoechlykste middelen ende manieren, metten eersten behoorden gelicentieert te worden, ende dat U. Ed. Mog. daertoe geinduceert souden mogen worden, t' sy by schryven of beseyndinge van haer Ho. Mog. soo nogthans dat dese Stadt des noot synde, voorsien soude worden met andere compagnien van't Landt, die de bequaemste souden syn tot verseeckerheyt derselven tot hanthoudinge van de Heeren van de Magistraet, ende tot defensie van de goede borgerye ende ingesetenen tegens alle quaet ende moetwillicheyt op dit advys rypelyck gelet ende gedelibereert synde soo hebben haer hare Ho. Mog.

daermede geconformeert ende van de twee voorslagen expeditien gecomplecteert, en voor 't beste gevonden de besoyndinge ende om dese selve te effectueren ons daertoe gecommitteert; Versoecken daerom op de naem ende van wegens haer Ho. Mog. dat U. Ed. Mog. willen die voorss. Waartgelders licentieren ende overwegen dat by dese gelegentheyt van tyt ende saecken, die Godt beter beswaerlyck ende droevich is, volck gelicht buyten ordre van de Generaliteyt tot ondienst van den Lande, ontrustinge van de gemoederen ende tot laste der Gemeynte niet en dient onderhouden te worden om alsoo te verhoeden groote confusie, ende veele inconvenienten, die daer door gecauseert syn ende worden.

By occasie van dese besoyndinge syn wy mede gelast U. Ed. Mog. seer ernstelyck te versoecken sich met d'andere Provintien te willen vervoegen, tot het houden van de Synode Nationael ingevolge van de conceptен U. Ed. Mog. toegesonden, als wesende den eenigen wettigen weeh ende middel om uyt dese geresene swarigheden ende kerckelyke verschillen te geraecken, ende de gewunste vrede in kercke ende politie wederom te restabilieren.

Syn mede gelast op't hoochste ende seer serieuselyck U. Ed. Mog. te recommanderen hare consenten voor 't loopende jaer te willen dragen, ende metten eersten inbrengen, ende sonderlinge mede te willen consenteren in't onderhout van de Fransche troupen, die sonder werckelycke confusie niet konnen onbetaelt blyven, ende alsoo tot onderhout ende betalinge van deselve d'andere Provintien voor de verschenen maenden solts ten comptoire van den Ontvanger Generael hare quote al bereets hebben gefurneert, ende by U. Ed. Mog. noch niet gedaen is. So sullen U. Ed. Mog. mede gelieven de penningen daervan ten comptoire voorss. te doen brengen.

Dese poincten syn ons bevolen U. Ed. Mog. voor te dragen, versoeckende dat U. Ed. Mog. daerop een goede Resolutie willen nemen, op dat de Staet van't Landt buyten confusie ende in goede ordre mocht gebracht ende gehouden worden.

Overgegeven by ons ondergeschreeven $^{17}/_{27}$ Julii 1618. onderstont N. de Voocht — H. van Manmaker — J. Scholte — G. Vryheer tot Swartsenberch, Weden, Scheele — S. Gockinga.

— *Saturni den* 28 *Julii.* —

Quamen ses Heeren van de Heeren Staten van Utrecht,

ende gaven over schriftelyck antwoort aen de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. op derselver gedaene propositie, waerop haer Ed. terstont versochten aen deselve Heeren Gecommitteerden van de Heeren Staten van Utrecht, dat haer Ed. te naemiddach audientie mochten hebben, omme naerder remonstratie te meugen doen. Haer Ed. gaven voor antwoort sulcks aen hare principalen te willen rapporteeren, ende antwoort laten weten.

Deductie of antwoord van de Staten van Utrecht op de Propositie van H. H. Gecomm. der Stat. Generael.

De Staten van den Lande van Utrecht rypelyck gelet hebbende op het gene in hare Vergaderinge op den 16 Julii by syn Princelycke Excellentie, ende by de Heeren die uyt het midden van de Gedeputeerden van de Provintien van Gelderlant met Zutphen, Zeelant, Vrieslant, Overyssel, Stadt Groeningen met de ommelanden ter vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael aen hun Ed. Mog. syn afgesonden, mondelingh is geproponeert, ende op huyden schriftelick overgelevert, bedancken voor eerst syne Princelycke Excellentie als oock de voorss. Provintien voor de aenbiedinge van alle vriendschaps hulpe, ende assistentie. Versoekende dat Syne Excellentie hen vastelyck gelieve te gelooven, dat haer Ed. Mog. wel gedachtich synde de groote ende onverstorffelycke diensten by Syne Excellentie bewesen, soo aen de Landen in t' gemeen als aen de Stadt van Utrecht in't particulier, nimmermeer en sullen nalaeten deselve by alle mogelycke middelen van danckbaerheyt te erkennen, ende Syne Excellentie te maintineren by de auctoriteyt, die hem als Gouverneur van de Landen van Utrecht by commissie van haer Ed. Mog. is gedefereert, vertrouwende wederom dat Syne Excellentie in betreckinge van deselve commissie niet en sal nalaten haer Ed. Mog. als wettelycke ende opperste Regeerders van den Lande van Utrecht tot voorstant van haere Hoocheyt, authoriteyt ende gerechticheyt jegens een ider de goede hant te bieden. Insgelycks versoecken hare Ed. Mog. de Heeren Staten van de nabuyrige Provintien hare bondgenooten mede vastelyck te gelooven, dat haer Ed. Mog. oprechtelyck ende sincerlyck sullen nacomen de ordonnancien, ende verbintenissen ende confoederatien met deselve hare Bondtgenooten by de Naerder

Unie hier tot Utrecht geslooten, ende uyt craghte van dien deselve hare Bondtgenooten te hanthouden, styven ende stercken, met raedt, lyff, goet, ende bloedt in hare vryheden ende Gerechtigheden, verseeckende hare Bondtgenooten hetselve, by alle occurentien aen haer Ed. Mog. te willen bewysen.

Wat nu aengaet de ordre onlancks by haer Ed. Mog. gestelt om dese Provintie naerder te verseeckeren tegens alle insolentien, gewelden ende moetwillicheden, die haer Ed. Mog. souden bejegenen door eenige ongeruste personen, dewelcke misbruyckende de droevige gelegentheyt van dese tyden, door de groote licentie ende impuniteit, die in de nabuyrige plaetsen wordt gesien ende gespeurt, meer ende meer geexamineert souden mogen worden. De groote ende gewichtige redenen, die haer Ed. Mog. daertoe hebben gemoveert syn voor desen in 't breede gededuceert, soo by submissie van haer Ed. Mog. aen de Heeren Staten Generael in den voorleden jare geschiet, als by het antwoort omtrent denselven tyt gegeven aen de Heeren doenmaels ter selver tyt ende occasie gedeputeert uyt den Raet van Staten: Houdende haer Ed. Mog. voor vast ende seker dat de Naerder Unie geensins toe en laet, dat haer Ed. Mog. de gerechtigheyt om sodanige ordre te mogen stellen eenichsints soude worden gedisputeert alsoo de Provintie van Utrecht van outs geweest is een vrye Provintie, gebruyckende alle recht van Souveraniteyt sonder imant onderworpen te syn als hare eigene inlantsche Regeeringe, ende als daer tegen in voortyden door diversche sinistre middelen wiert geattenteert, hebben haere Ed. Mog. door levendige Remonstrantien, constante Resolutien, eyndelyck ook door het aennemen van de wapenen, haer daer jegens gestelt hebbende, haer ook met de nabuyrige Provintien gevoecht ende verbonden, doen de voorss. Naerder Unie niet om in't minste af te gaen van de voorss. vryheyt ende souvereiniteyt, maer om deselve te baten ende te sekerder te bewaren. Waeruyt onwederspreeckelyck volcht, dat de Provintie van Utrecht, als een vrye ende souveraine Staet haer recht heeft om te voldoen aen hare Bontgenooten, t' gene de Unie medebrengt, verder sulcke ordre te stellen tot haer eygen seeckerheyt jegens alle factien, seditien ende dadelickheden als by de Staten van deselve Provintie nae gelegenheyt van tyden noodich ofte dienstich werde bevonden. Sulcks dat haer Ed. Mog. van sulcke aen niemant hebben te verantwoorden, soo dat de nabuyrige Provintien niet in't alderminste yet daerin

nae rechtelyck ofte wettelyck mogen disponeren, maer syn ter contrarie gehouden uyt crachte van de voorsz. Naerder Unie d'een d'ander in de voorss. gerechticheyt als het principaelste deel van de souveraniteit te styven ende te stercken. Hare Ed. Mog. hebben oock altyt verstaen ende verstaen als noch dat by geen commissie by haer Ed. Mog. gegeven de voorsz. macht ende authoriteyt soude syn overgegeven, ofte in eenige deelen vermindert maer veeleer gesocht om deselve met de beste ende gevoechlikste middelen te conserveeren, gelyck oock daerop seer sorchvuldich is gelet by instructie gegeven aen de Raet van Staten, alwaer by de leden van denselven Raet wort verboden iet te doen ofte te attenteren tot prejudicie van de privilegien, rechten ende vryheden van de respective Provintien. Ende wert daerenboven aen de Staten van de respective Provintien gereserveert het recht ende macht om by tyden van noodt self in den haren ordre tot dienst van hare Landen te mogen stellen. Doch indien Syne Excellentie ofte de Heeren Gedeputeerden eenige voorslagen souden gelieven te doen, die tot rust, vrientschap, ende eenicheyt van de Provintie met behoudenis van de voorsz. vryheyt ende gerechticheyt souden mogen strecken, wert Syne Excellentie, ende haer Ed. versocht, also de Provintie van Hollandt, ende Oostvrieslant van alle ende tyden niet alleen door de situatie, orde, vrientschap ende correspondentie, maer oock door verscheyden tractaten ende alliantien aen de Provintie van Utrecht seer particulierlyck verbonden is ende de Heeren Staten van deselve Provintie particulierlyck en specielyck door expresse beloften gehouden syn de Staten van den Lande van Utrecht in de poincten ende articulen begrepen in de commissie gegeven aen Syne Excellentie te maintineren, aengesien mede in de Provintie van Hollant ende Westvrieslant by verscheyde goede Steden in conformiteyt van haer rechten ende gebruyck voor desen by deselve verscheyden male gededuceert, gelycke ordre tot hare verseeckeringe is gestelt met goetvindinge van de Heeren Staten van deselve Provintie, sulcks dat soo wel de Provintie van Hollant ende Westfriesland als de Provintie van Utrecht in deese saecke gelyckelyck syn geinteresseert, dat oversulcks Syne Excellentie ende den Raet van Staten sodanige voorslagen gelieven te openen aen de welgemelte Heeren Staten van Hollandt ende Westfriesland, synde de Heeren Staten von den Lande van Utrecht willich ende bereyt om jegens den tyt die daertoe bestemt sal mogen

worden hare Gedeputeerden te doen comen in den Hage, wel gelast om niet alleen de voorss. voorslagen aantehoren, maer oock om daerop te helpen resolveren, sulcke als tot de meeste seeckerheyt, ruste ende eenicheyt van den Lande ende Steden ende Lieden van dien, met conservatie van de voorss. vryheden ende gerechticheden, bevonden sal worden te behooren.

Belangende de dispositie over de religieus saecken hebben de welgemelte Staten van Utrecht altyt verstaen, dat deselve mede als een seer merckwaerdich deel van de Souvereiniteyt aen de respective Provintien behoort te blyven, tot welcken eynde hare Ed. Mog. principalen oorsaecken syn geweest, dat voor deselve gerechticheyt by de Naerder Unie soude mogen worden gesorgt, synde daerom het 13 Artyckel doen ter tyt by den Advocaet van den Lande van Utrecht ingestelt, sonder dat haer Ed. Mog. oyt hebben connen verstaen tot eenige veranderinge van dat voorss. 13 Art. meer ter contrarie lang nadat de Gereformeerde Religie alleene publyck by de geunieerde Landen was aengenomen, hebben haer Ed. Mog. in de voorss. commissie gegeven een Syne Excellentie met geestrindinge van de Heeren Staten Generael wel claerlyck doen stellen, dat de opregte Christelycke Evangelische Religie in den Lande van Utrecht soude worden onderhouden, volgende de ordonnantie by haer Ed. Mog. gemaeckt ofte als noch te maecken met byvoeginge van een goede ende pertinente reden, als dat haer Ed. Mog. verstaen volgens het voorss. 13 Artyckel hemlieden de dispositie op't stuck van de Religie te competeren. Welck recht haer Ed Mog. gebruyckende hebben in den jare 1590, ende nochmaels in den jare 1612 nae voorgaende advys van een synode van haer Provincie, een kerckelycke ordonnantie gearresteert, oock ordre gestelt over de differenten ter saecke van het verscheyden gevoelen aengaende Godts eenwige praedestinatie met het geen daer een cleeft, hebbende haer Ed. Mog. altyt verstaen, dat sodanich verscheyden gevoelen, verscheydenheyt maeckt van Religie, ende dat na 't exempel van veele Godsalige ende geleerde personen nae een Christelycke tolerantie ende accommodatie ende onderlinge vrede ende liefde gewrocht behoort te worden, houdende voor seer periculeus alle decisien ofte definitien, die men over sodanige poincten soude willen doen, insonderheyt door een Synode Nationael in dese groote alteratie van gemoederen, ende die geene principalyck, die deselve synode soude stellen ofte constitueren, maer vooral houden haer Ed. Mog.

voor vast ende ongetwyfelt, dat soo lange als alle de Provintien niet en consenteren geene uytschryvinge van een Synode Nationael op den naem van de Heeren Staten wettelycken can geschieden, gelyck by de Heeren Staten van Hollant ende Westfriesland verscheyde male met clare ende onwederspreeckelycke redenen is gededuceert: Waeromme de welgemelte Heeren Staten van den Lande van Utrecht de andere Provintien versoecken in desen niet te willen doen, t' gene strydich soude syn met de Hoocheyt gereserveert aen de respectieve Provintien, ende met het voorsz. 13 Artyckel van de Naerder Unie, maer veeleer te letten op alle middelen van accommodatie, die met de voorsz. Hoocheyt ende gerechticheyt van de Provintien best connen bestaen, waertoe also haer Ed. Mog. niet onbequaem dunckt den voorslach onlangs by de Heeren Staten van Hollandt ende Westfriesland gedaen ter vergaderinge van de Heeren Staten Generael; Soo worden de Gedeputeerden van de andre Provintien versocht daer naerder op te willen letten.

Aengaende de consenten by Syne Hoochgemelte Excellentie ende de welgedachten Heeren Gecommitteerden gerecommandeert, myne welgemelte Heeren Staten van Utrecht sustineren sulcke recommandatie hier niet noodich te wesen, als hebbende haer Ed. Mog. haer in't stuck van de consenten ende contributien tot stuyt van den oorloge sedert date van de Unie tot desen huydigen dach toe, daerinne soo promtelyck, getrouwelyck ende liberalick gequeten, als imant van de Bontgenooten soude mogen hebben gedaen, ende geresolveert daerinne te continueren, ende hare Ed. Mog. consenten voor desen ende toecomende jaren so spoedelyck ende liberalyck te dragen als den tyt ende saecken vereyschen, ende de Generaliteyt daerby gedient sal wesen. Ende voor so veel aengaet de betalinge van de Francoysen, dewyle men daerover in verhandelinge staet met Syne Coninclycke Majesteyt van Vranckrijck, ende oock eertsdaechs Syne Co. Maj. Ambassadeur extraordinaris hier is verwachtende, sullen hare Ed. Mog. vernemen, wat apparentie ende hoope daer is, ende daernae voorts met de andere Provintien adviseren ende resolveren, wat voor der Landen dienst daerin gedaen sal bestaen te worden.

Aldus gedaen tot Utrecht den 17 Julii 1618. Onderstont: ter ordonnantie myner voernoemde Heeren Staten, — ende geteyckent: S. de Ledenberch.

De Heeren Gecommitteerden van haere Ho. Mog. vonden

goet, t' selve door twee uyt haeren middel Syne Excellentie te communiceren, ende Syne Excellenties advys daer op te verstaen, waertoe de Heeren Manmaker ende Gockinga gecommitteert wierden.

Des naemiddachs gingen de voorsz. Heeren nae Syne Excellentie. Daer comende wiert haer Ed. aengeseyt, dat eenige Heeren van Utrecht met Syne Excellentie noch over maeltyt waren, waerover hare Ed. so lange in den Hoff gingen wandelen, tot dat die maeltyt soude gedaen syn. Ondertusschen lieten d' andere Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. haer Ed. weten, dat den deurwaerder van de Heeren Staten van Utrecht by haer Ed. geweest ende aengedient hadde, dat de Heeren Staten van Utrecht wel van meyninge waren geweest den Heeren Gecommitteerden van hare Ho. Mog. op vier uren nae de middach audientie te verleenen, dan alsoo alrede eenige cleyne steden vertrocken waren, dat sulcks van daghe niet conde geschieden. De Heeren Gecommitteerden voorsz. sonden aen den Secretaris Ledenberch ende lieten vragen, wanneer de Heeren Staten van Utrecht wederom souden vergaderen. Gaff voor antwoort sulcks niet te weten. Dit alles communiceerden de voorsz. Heeren met Syne Excellentie, die verclaerde gelycke antwoort ontfangen te hebben, houdende t' selve voor een lange geextendeerde recipisse, ende oordelende, dat men by de Heeren Staten van Utrecht met woorden niet veel en soude konnen uytrechten, waervan de Heeren Manmaker en Gockinga aen H. Ed. mede Gecommitteerden deden rapport, dewelke samentelyck van gelyck gevoelen waren als Syne Excellentie. Des avonts is de Heere Boetselaer mede Gecommitteert synde oock gearriveert.

— *Solis* 29 *Julii* 1618. —

Lieten Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. wederom vernemen off haer Ed. audientie by die Heeren Staten van Utrecht conde becomen, dan siende dat deselve Heeren Staten die saecken sochte te dilayeren ende in longeur te stellen, hebben nae diver-

sche gedane instantien ende overweginge van den antwoorde by de Heeren Staten van Utrecht schriftelyck gegeven aen de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. ende daerop gevolchde proceduren, geresolveert het middel by de hant te nemen, 't welck hier na volgen sal.

— *Lunae* 30 *Julii* 1618. —

Was dien dach geen vergaderinge van de Heeren Staten van Utrecht, vermits het in de kermisse was ende de schutterye omtrock, ende waren die Heeren Gecommitteerden van haere Ho. Mog. wederomme by Syne Excellentie omme die genomene resolutie in't werck te stellen, synde goet gevonden, dat het garnisoen sich des anderen daechs s' morgens vroech in de waponen begeven ende te vier uren de trommel slaen soude, omme nae haere respectieve alarmplaetsen te marcheeren ende dat die Heeren Gecommitteerden te halff vier uren, des anderen daechs s' morgens by Syne Excellentie souden comen, ende mede dat eenige compagnien van Amersfoort, Arnhem ende Vianen ontboden synde tegens morgens omtrent ses ende seven uren, voor de poorte souden syn. Middelertyt hebben die gepretendeerde Gecommitteerden van Hollant niet naegelaten alles te doen wat in haer was om die resolutie van haere Ho. Mog. te contramineeren, met particuliere vergaderinge ende communicatien met eenige Heeren uyt die Geëligeerden ende Edelen alleene te houden, in absentie van de Heeren Staten van Utrecht, met brieven aen de Colonellen ende Capiteynen binnen Utrecht synde, op den naem van de Heeren Staten van Hollant geschreven, omme te achtervolgen die bevelen, die haer van deselve Gecommitteerden gegeven souden worden, met vermaninge ende verclaringe aen deselve Colonellen ende Capiteynen gedaen, ende hebben eenige van die Heeren Geëligeerden ende Edelen haer daerinne geassisteert, ende daer beneffens die Capiteynen van de Waertgelders cerst met beloften ende daerna met dreygementen gesocht te bewegen, omme sich tegen Syne Excellentie, ende de Heeren Gecommitteerden van haere Ho. Mog. met force van wapenen ende soldaten te opposeren, gelyck uyt

het protest, copye van de voorsz. missiven ende rapport van die Colonellen ende Capiteynen respective gebleecken is.

— *Martis den 31 Julii* 1618. —

Gingen de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. des morgens omtrent half vier uren nae Syne Excellentie, ende vernamen dat het garnisoen alrede met stillicheyt sonder eenige trommel te slaen in wapenen by hare respectieve Compagnien was, ende dat die andere ontbodene compagnien oock niet souden faeljeren op hare bestemde ure te comen.

Als die clocke vier sloech worden de trommel geslagen ende gingen Syne Excellentie ende die voorsz. Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. vuyt het Hoff van Syn Excellencie nae die Neude, ende wierde geaccompagneert ende gevolcht van veele Colonellen, Capiteynen ende Officieren, waernae voort volchde de Ritmeester Witzaert met eenige ruyteren, ende daer na eenige compagnien soldaten ende werden eenige compagnien in ordre gestelt voor 't stadhuys, eenige op die Gansemarckt, Witzaert met syne bybebbende peerden, ende oock eenige compagnien soldaten stelden sich op de Neude in ordre, alwaer oock alrede eenige compagnien in ordre stonden, ende stonden die Waertgelders van Capiteyn Hartevelt, dewelcke die nacht de wacht gehadt hadden voor de corps de guarde op de Neude mede in de wapenen, dan alsoo eenige Waertgelders van deselve compagnie de wacht in de poorten hadden dede Syne Excellentie deselve mede by den anderen staende, voor de corps de guarde op de Neude comen, ende die witte vrouwenpoorte met een compagnie soldaten bewaren. De Burgemeester van de Poll ende de Capiteyn van de schutterye deden die poorten op de gewoonlycken tyt open, ende bleef deselve oock bewaert van die ordinaris wacht van de schutterye.

Daerna wierden die Waertgelders van de Capiteyn Hartevelt staende voor die corps de guarde belast de wapenen in de corps de guarde te brengen ende aldaer aff te leggen, ende dat een yder van die Waertgelders nae syn logement soude gaen. Welckes oock terstont al gewillichlyck geffectueert

wierde. Daernae dede Syne Excellentie alle d' andere compagnien Waertgelders voor die Logementen van haere respectieve Capiteynen vergaderen, ende aldaer hare wapenen afleggen, ende in die Logementen van de Hopluyden brengen, dat nochtans wat langh aenliep, omdat de Waertgelders seer traech waren in't vergaderen, belastende de Hopluyden deselve te bewaren tot naerder dispositie. Ondertusschen quamen de twee compagnien van Graeff Ernst van Nassauw, ende die compagnie van de Heer van Cloetingen intrecken, stelde sich in ordre op de Neude neffens de andere compagnien, ende die compagnie ruyteren van Syne Excellentie was voor de Wittevrouwepoort, dewelcke Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden gingen visiteren, ende dadelyck wederom dede trecken na haer guarnisoen, gelyck oock ontboden wiert aen de compagnien voetvolck, die noch onderwegen was. Terstont doe de eerste compagnie Waertgelders ontwapent was, adviseerden de Heeren Gecommitteerden voorsz. daervan aen de Ho. Mog. Heeren Staten Generael, verhopende van die reste goed succes, welcke brief op de Neude gedateert worde. Dit werde oock alles sonder eenige oppositie wel geffectueert; dan eenige soldaten versochten betalinge, waerop haer geseyt worde dat sy daernae requeste mosten presenteren, ende op andre wyse versoecken. Dit gedaen synde wierden de ordinaris wachten met eenige compagnien besettet, ende vertrocken de reste wederomme nae haer Logementen.

Geduyrende dese procedueren reden eenige ruyters door alle straten van de stadt om te verhinderen dat nergens eenige vergaderinge, commotie, ofte oproer van yemants gemaekt wierde.

Aleer die compagnien aftrocken als men noch doende was om die Waertgelders te ontwapenen, quamen die Heeren Gecommitteerden van Amsterdam by Syne Excellentie, ende die Heeren Gecommitteerden van haere Ho. Mog. waren seer verblyt, ende langden Syne Excellentie ende de voorsz. Heeren Gecommitteerden over respectieve brieven van credentz van hare stadt. Dit alles worde in stillicheyt met goede ordre n't aensien van een seer groeten toeloop van de Borgerye

ende andere geaffectueert, die all te samen seer waren verblyt, Godt danckende ende gebenedydende het werck, waervan haere Ho. Mog. toestont mede veradverteert worden. De Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. waren altyt ontrent Syne Excellentie tot dat alles gedaen was, dewelcke oock met die Heeren Gecommitteerden van Amsterdam met Syne Excellentie gingen nae Syn Logement, ende bedanckten Syne Excellentie van syn gedaen debvoir en goet beleyt, ende vertrocken voorts nae haere Logementen, wesende doen omtrent half elve, als alles verricht was.

Nae die middach quamen die Heeren van Dortrecht, Amsterdam, Schiedam ende Purmerent by de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. te voegen ende denselven te remonstreren, also die Heeren Theornvliet, Hogerbeets, Schoonhoven ende Grotius waren tot Utrecht gecomen, om op de naem ende van wege de Heeren Staten van Holland te bearbeyden, dat de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. hare Ed. last ende commissie opt afdancken van de Waertgelders ende den Synode niet en mochten effectueren. Daer nochtans niet meer als drie steden ende weynich Edelen present waren geweest; dewelcke den naem van de Heeren Staten van Holland sich aengenomen, ende haer die commissie uyt den naem van de Staten van Holland hadden gegeven gantsch contrarie de ordre ende voet van regeeringe in wt geconstitueerde republycquen geobserveert ende tot noch to in Holland oock gebruyckt, ende dat deselve Gecommitteerde op haer versoeck naderhant approbatie ende ampliatie was gegeven, als maer ses steden present ende de reste absent waren, daer van twee sich met den anderen niet en conformeerden, immers dat die van Dortrecht ende van Amsterdam niet connende verstaen, dat deselve den naem van de Staten van Holland konden gebruycken hare commissie hadden gedisvoyeert ende geprotesteert van nulliteyt van alle t' geene de voorsz. gecommitteerden vuyt crachte van de commissie hadden gedaen ende noch voorders souden willen doen alles na inhout van 't selve protest, waermede sich Schiedam, Edam

Enckhuysen ende Purmerent oock hadden geconformeert verclaerden van weerde ende aengenaem te houden dit commissie van haere Ho. Mog. op derselver Gecommitteerden gepasseert, ende dat haer Ed. van hare principalen waren gelastet om mede te helpen bevorderen het Synode Nationael, dat de Waertgelders gelicentieert, de consenten gedragen, ende de Fransche troupen gerepatrieert mochten worden, bedanckten de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. van hare genomene moeyte ende debvoir, versochten te verstaen 't gunt alrede by haer Ed. hier in gedaen was, ende mede in communicatie te comen, presenteerende haer Ed. in alles met raet ende daet te willen assisteeren, waerop de Heeren Gecommitteerden voorsz. verclaerden, dat haer Ed. comste haer lief ende aengenaem was, met cort verhael, dat nae dat Syne Excellentie ende haer Ed. voorleden Woensdach aengecomen waren, voort des Donderdach s' morgens audientie by de Heeren Staten van Utrecht hadden gehadt, ende aldaer hare last ende commissie geopent, dewelcke daerna by geschrifte was overgegeven; waerop doselve soodanich antwoort hadden becomen, dat men wel conde verstaen, dat hier met woorden niet veel soude wesen uytterechten, waerop haer Ed. naerder audientie versochten, ende diversche instantien gedaen hebben twelck alsoo men sochte de dilayeren, so was hier op gevolcht t' geen haer Ed. hier selfs conden sien; wilden nu met Syne Excellentie communiceeren omme te gaen by de Magistraet der stadt Utrecht ende denselven van't gepasseerden te informeeren. Waerop haer Ed. versochten copye van de gedane propositie, ende van't antwoort dat de Heeren Staten van Utrecht daerop hadden gegeven, ende mede dat haer Ed. sich by de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. mochten vervoegen, ende neffens deselve medegaen by de Heeren van Utrecht. De versochte copyen werden haer Ed. geaccordeert, ende nae genomen advys van Syne Excellentie mede goetgevonden, dat haer Ed. sich by de Gecommitteerden souden voegen, ende mede by de Heeren van Utrecht gaen, indien sulcks goetgevonden wierde, mits dat haer Ed. alsdan haren

last apart souden verclaren. De Heeren Gecommitteerden voorsz. gingen samen by Syne Excellentie, ende wiert goet gevonden, dat men by de Magistraet van Utrecht soude gaen, ende denselven volcomentlycken van 't gepasseerde informeeren, 't welck soude geschiet hebben tegens ses uren des avonts, dan omdat 't te laet viel, wierde het uytgestelt tot s' anderendaechs s' morgens ten acht uren.

Ondertusschen wierde de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. aengedient, dat eenige van de Heeren Staten van Utrecht by haer Ed. audientie versochten, die haer Ed. geaccordeert wierde, ende gingen de Heeren Gecommitteerden met de Gecommitteerden van haer Ho. Mog. nae derselver Logement, alwaer ses Heeren uyt die Staten van Utrecht by haer Ed. quamen, met namen Eck, Hardenbroeck, Ploos, Geresteyn, van de Poll ende Hamel. Dan al eer deselve hare propositie deden verclaerden die Heeren Gecommitteerden van de voorsz. steden van Holland in effecte, t' geene deselve aen de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. hadden verclaert, hiervoren gerefereert.

Daerna deden de voorsz. ses Heeren van de Staten van Utrecht hare propositie, ende verclaerden dat de Heeren Staten van Utrecht lieff ende aengenaem was de compste van de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. ende niet hadden gemeynt dat de lichtinge van de Waertgelders, so seer was met miscontentement van de Heeren Staten Generael, ende van Syne Excellentie, ende daeromme wel hadden gewilt dat men de Gecommitteerde op hare gedane propositie in haer Ed. Mog. vergaderinge niet soo rude hadden bejegent, ende sodadane antwoort gegeven als geschiet is, dan dat men daerover soude gecomen hebben in naerder communicatie, dan waren by eenige daarinne altyt verhindert geweest: Bedanckten de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. van't gunt deselve hadden gedaen ende dat alles met soo goet beleyt ende ordre was geeffectueert, vertrouwende dat die intentie van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael was streckende tot ruste ende welstant van die Provintien in't Generael ende van Utrecht in't

particulier, ende versochten dat haer Ed. met de Gecommitteerden van haer Ed. Ho. Mog. wilden comen in communicatie, wat vorder tot haer verseeckeringe ende meesten dienste van't landt was dienende. Daerop die Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. verclaerden, dat deselve alrede in de vergaderinge van de Heeren Staten van Utrecht hadden verclaert die goede ende sincere affectie van haere Ho. Mog. ende derselver intentie nergens anders toe te tenderen dan tot ruste, vrede, eenicheyt, ende goede versekerheyt van de Magistraet ende ingesetenen van Utrecht, mitsgaders die conservatie van de geheele provincie ende Leden van dien, daerinne deselve als noch continueerden, ende dat haer Ho. Mog. al voorleden jaer de Heeren Staten van Utrecht door brieven ende beseyndingen hadden versocht de Waertgelders te licentieren, ende alsoo Syne Excellentie ende haer Ed. nu wederomme, ten selven fine hier waren gesonden, conden haere Ed. wel afnemen, dat deselve sich met een brieff niet wilden laten wederomme stuyren. Dat oock de Waertgelders met so goeden ordre ende beleyt waren afgedanckt alst in dese conjuncture van tyden mogelyck ware, ende dat men te vreden was met haer in nacrder communicatie te comen, als haer Ed. daertoe tyt ende plaetse soude versoecken.

— *Mercurii* 1 *Augusti.* 1618. —

Gingen die Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. ende de Heeren Gecommitteerden van Dortrecht, Amsterdam, Schiedam ende Purmerent nae Syne Excellentie, om met deselve by de Magistraet te gaen, ende denselven te informeeren van 't gepasseerde, opdat hare Ed. van alles goede kennisse mochten hebben, gelyck geschiede. Alwaer die Heere Voocht vuyt den naem van de Heeren Gecommitteerde van haer Ho. Mog. verhaelde, hoe dat omtrent een jaer geleden als die Waertgelders eerst wierden gelichtet die Heeren Staeten Generael terstont aen de Heeren Staten van Utrecht hadden geschreven van met deselve lichtinge niet voort te varen, ende voorts daeraen ten selven fine beseyndinge aen haere Ed. Mog. gedaen, dan al te vergeefs. Eyndelyck hadden haere Ho. Mog.

Syne Excellentie, ende hare Ed. herwaerts gecommitteert, om by de Ed. Mog. Heeren Staten van Utrecht te versoecken de afdanckinge van die Waertgelders, ende mede te willen inwilligen het houden van een Synode Nationael, ende by deselve occasie van beseyndinge insgelycken te bevorderen het dragen van de consenten ende de achterwesen van de Fransche troupen te betalen. Waerop die Heeren Staten van Utrecht hare resolutie by geschrifte hadden overgegeven, daer in haer Ed. Mog. haer Ed. niet wilden kennen als Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael, ende bestonden t' selve vorder wel in vele regulen en woorden, maer was van weynich substantie ende fondaments, als men uyt de lecture van dien wel conde vernemen, langende t' selve mitsdien om gelesen te worden, gelyck geschiede door Sarcerium Advocaet van de Magistraet van Utrecht. Daerna verhaelde, hoe dat Syne Excellentie, ende die Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. daerop naerder audientie hadden versocht dewelcke met dilayen waren opgehouden geweest.

Ende alsoo Syne Excellentie ende die Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. niet van meyninge en waren sich so met een brieff wederom te laten stuyren, ende wel conden verstaen, dat men deselve Waertgelders niet gedachte te licentieren hadden Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden voorsz. selfs met soo goeden beleyt ende ordre deselve gelicentieert, als soude mogen geschieden, gelyck haer Ed. selfs kennelyck was.

Syne Excellentie dede t' selve verhael als vooren, uytgeseyt dat Syne Excellentie daer by dede, dat seeckeren brieff by enige particulieren was geschreven vuyt Utrecht op de name van de Heeren Staten van Utrecht, waerby Syne Excellentie verboden worde, in de stadt niet te comen, ende liet denselven brieff lesen.

Daerna remonstreerden de Heeren van Dortrecht, Amsterdam, Schiedam ende Purmerend, dat hare Ed. van hare Principalen herwaerts gesonden waren, alsoo deselve hadden

verstaen, dat de Heeren Thoornvliet, Hogerbeets, Schoonhoven ende Grotius verleden Dynsdach acht dagen in alles yle in der nacht vuyt 's Gravenhage naar Utrecht getrocken waeren, omme de resolutien ende de commissien van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael aen Syne Excellentie ende haer Ho. Mog. Gecommitteerden gegeven, te contramineeren, gebruyckende daertoe die name van de Heeren Staten van Hollant ende Westfrieslant, daer nochtans niet meer als drie steden present waren geweest, ende oock maer twee van de Edelen, daervan d'eene contrarie van advys was, soo wierde de Heere van Veenhuysen President in den Hoogen Raedt van Hollant ende Zeelant vuyt den Raet, daer by ontboden, ende door denselven den eenen overstemmet.

ACTE VAN PROTEST.

De Gedeputeerden der steden van Dortrecht ende Amsterdam ter jegenwoordige vergaderinge van de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende Westfrieslant noch niet compleet synde, gesien hebbende de copye van verscheyden Missiven uyt den name van de welgemelte Heeren Staten geschreven den 24 deser aen Johan Ogle Ridder, Collonel, Commandeur, ende andere Capiteynen, Lieutenanten ende Officieren, staende op de repartitie van de Landen van Hollandt ende Westfrieslant, guarnisoen houdende binnen Utrecht, daer by deselve aengeschreven ende bevolen wordt niet te doen nochte voortenemen, dan 't geene haer bij de Heeren Staten van Utrecht wort gelast, ofte datte de Gecommitteerden daer comende van wegen de welgemelte Heeren Staten van Hollant ende Westfrieslant als haer betaals Heeren deselve sullen ordonneren. Hebben tot voldoeninge van de last by haer principalen henlieden gegeven opt stuck van den Nationalen Synodum en de aengenomen Waertgelders goetgevonden te verclaren, gelyck sy doen by desen, dat sy de voorss. brieven ende commissie, mitsgaders alle de brieven van credentie daertoe medegegeven de Heeren Vranck van Thoornvliet, Borgermeester, ende Mr. Rombout Hogerbeets, Pensionaris van Leyden, Dirc Jacobsen Schoonhoven ende Mr. Hugo de Groot, Gecommitteerde Raden desavoyeren, ende niet toestaen, oock van onwaerden houden alle t'

gene deselve uyt cracht van de voors. commissie binnen Utrecht verricht hebben off noch sullen verrichten, als synde de voors. brieven geschreven ende commissie gegeven alleenlyck by drie uyt de Edelen, by de Gedeputeerden van Leyden, Rotterdam ende Alckmaer, mitsgaders eenige van de Gecommitteerde Raden, van welcken oock twee verclaerden, daertoe niet gelast te syn in absentie van alle de andere Leden, van dewelcke de voors. ende andere Gedeputeerden, welcker principalen mede betaels Heeren van de voors. garnisoenen syn, den 21 deser om merckelycke redenen nae huys vertreckende hebben aengedient, dat sy van onwaerde souden houden alles wat in haer absentie by de voors. vergaderinge gedaen mochte worden, oock streckende alle de voors. Missiven ende commissien tot verminderinge van de reputatie van de Heeren Staten Generael deser Vereenichde Nederlanden, mitsgaders de wettelycke authoriteyt by commissie Syne Princelycke Excellentie eenstemmich gedefereert. Verclaeren mede de voors. Gedeputeerden niet te approbeeren, gelyck de Gedeputeerden van Dortrecht, mondelingh hebben aengedient ter selver vergaderinge, de antwoorde op den naem van de welgemelte Heeren Staten gegeven, aen den Heere van Moersbergen als Gedeputeerde van de Heeren Staten van Utrecht, den 25 daer aen volgende, insgelycks niet de ratificatie van der voors. Gedeputeerden besoigne derselver versterckinge, nochte oock de missive aen Syne Genaede Graeff Ernst, de Heere Colonel Horatio Veer, Ridder, ende de andere commandeurs ende Bevelhebbers van het crychsvolck, staende op de Repartitie van den Lande van Hollant ende Westfrieslant op huyden gedaen ende generaelyck alle t' geene wat in dier voegen op den naem van de welgemelte Heeren Staten sal worden gedaen, als strydende tegens het recht ende dese oude loffelycke Regeeringe van de Steden tot noch toe in dese vergaderinge onverbreeckelyck geobserveert, vertrouwende vastelyck, dat meer andere steden van Hollandt ende Westfrieslant, welckers Gedeputeerden noch absent syn, haer met dese verclaringe sullen conformeren. — Onder stont: Het dubbelt van desen is overgelevert om ter Registre gevoecht ende gebracht te worden, ende desen uytgegeven te worden om te dienen als nae behooren. Oirconde myn signature ten dage voors. Geteyckent: A. Duyck.

(*Het vervolg hierna.*)

'S RAETS

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

I. 1385—1401.

1385. Want Herman, de coster, *dwaesliken ghewandert heeft ende enen wivekyn misdaen heeft*, daerom heeft hi gheleghen inden toern, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocken, ende sel den rade bidden verghiffenis ende gheven der stat te beteringhe IV^{m} steens ende den wivekyn XVI pt. (1).

—— Want Joerdaen van Soest *twe wive ghetruwet heeft*, die beide leven, daerom verbiet men hem die stat hondert jaer op syn lyf (2).

1386. Want Mechtelt, Dirc Werys dochter, *twe mannen ghetruwet heeft*, die beide leven, daeromme verbiet men haer die stat hondert jaer op haer lyf (3).

—— Want Jan Mout *onhoefscheliken ghespoelt ende ghedobbelt heeft mit vier teerninghen wt eenre hant*, daeromme heeft hi ghelegen inden toern ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocken, ende sel den rade bidden verghiffnisse ende gheven der stat te beteringhe XXV^{m} steens (4).

1387. Want Splinter van den Ouden Ghein *eenre Joncfrouwen trouwe aenghestarct hadde, des hi voer den raet ontboden wert, daer hi dier woerde missac*, die de raet vant, dat hi se

gheseyt hadde, daeromme is hi hier ghecomen ter clocken in hemde en in broeke nader stat recht ende wilcoer, alse der statboeken inhouden, ende sel gheven der stat L pt., ende segghen, wat hi van der Joncfrouwen gheseyt heeft, dat hy 't gheloghen heeft (5).

1388. Gheryt van den Hove is hier ghecomen in hemde ende in broeke, *ende baers beens ter cloaken ende een baer sweert in syn hant*, ende kennende syn lyf verboert, ende bidden ghenade, ende die Raet sel hem ghenade doen, ende hi sel gheven der stat te beteringhe C^{m} steens ende men neempt hem syn borgherschap, ende die en sel hi nummermeer weder moghen winnen (6).

—— Want Gheryt Kerstiaentz, Jan die Vrode, Willem van Naerden ende Jac. Coman, *daer toe gheholpen hebben, dat een mynrebroeder bi nachte ter mynrebroederen uter vanghenisse ghebroken is*, daeromme hebben si gheleghen in den toern enen maent lanc ende hebben den mynrebroeder weder in de vanghenisse ghebracht, ende syn hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocken, ende sellen den rade bidden vergiffnisse, ende Jan de Vrode ende Willem van Naerden sellen elc gheven der stat te beteringhe X^{m} steens, ende de andere, die sellen elc gheven III^{m} steens ende bidden den rade verghiffnisse.

Voort als men dat heilighe sacrement draghen sel, soe sellen si comen ter mynrebroederen ende gaen voor haer cruys in hemde ende in broeke

ten Doem, ende gaen van daer wert allomme bi der grafte ende weder ten Doem in der kerken, ende hebben al den tyt wt, elc ene waskeerse insyn hant van een half pont was, ende gaen daermede weder te mynrebroeders in der kerken ende al in hemde ende in broeke, ende vallen daer op hare knien ende offeren die keersen, Gode ende Sinte Franciscus ter eeren, ende bidden den Oversten van den oerden, die daer dan syn, ende den menen broederen verghiffnisse.

Ende als 't ter mynrebroederen kermis is, soe sullen si gaen in hemde ende in broeke ter mynrebroederen voer den cruce, ende elc sal hebben in syn hant een waskeerse van een half pont was ende offeren daer die keerse Gode ende Sinte Franciscus op hore knien, ende bidden den Oversten vanden oerden, die daer dan syn, ende den menen broederen verghiffnisse. Ende daertoe sellen si op hore cost die vanghenisse weder doen maken, van dat daer aen ghebroken was (7).

1389. Gheryt, die nu laest opte kaeck stont, ende die ghescuppet wart, die verbiet men de stat hondert jaer lanc op syn lyf, *omdat hy een kint ghestolen hadde, daer hi mede woude gaen bidden after lande* (8).

Want Jan Craghe onsen rade *enen vrede enen werven, ander werven ende derde werven gheweighert heeft*, ende hem den vrede voer sinen voeten gheleit wart, ende gheboden wart te houden, daer hi al nyet of en hielt, ende woude daerenboven vechten met een ghetoghen messe, daer aen heeft hi verboert, aen der vrede wet-

gheringhe XV pont, ende voer sine broeken heeft hi gheleghen in den toern, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocken, ende sel den rade bidden verghiffnisse ende gheven der stat te beteringhe voer sine broeken XXXV^{tien} steens tot die XV pont voersc. (9).

1396. Want Peter de Vos, voertyts int vleyshuys lach, *omdat hi een vroukyn, daer hi kynder bi hadde, sloech, boven s raets verbot*, soe wert hem daeromme, ende om andere synre pynlicheyt wille, de stat verboden twe jaer lanc ter clocken; ende hi swoer ten heylighen, daer nymant om te misdoen, ende wart daerop wter stat gheleyt ende bevolen op syn lyf nymant te misdoen, roerende van dier saken. Ende hierenboven so is hi meer dan eens binnen den twe jaren voersc. binnen der stat ghecomen ende binnen der stat vriheden, ende nu op den Dinxdach na vastelavont naest verleden, quam hi tot Loef Berchmakers huys, ende kloppede daeraen alse vrient, ende men lieten in, ende rechte voert so sloech hi ende wonde swaerliken ter doot toe, Loef Berchmakers meecht, dat is dat vroukyn voersc., daer hi syne kynder bi heeft, ende sloech daertoe Loef Berchmakers wyf, ende wonde desselven Loefs knaep en Loefs huysvrou, hier omme soe is de raet vander stat overdraghen, dat sy 't rechte voert aen hem rechten willen aen syn lyf *metten rade* (10).

1398. Want Peter Goesensz, de wachter in den Weerde, enen daertoe gebrocht heeft, die *bi nachte ghegaen hebben mit enen witten slapelaken*, oar-

mende ghelyak een gheest, daeromme heeft hi gheleghen int vleyshuys, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke, ende sel den rade bidden verghiffnisse, ende hi en sel nyet meer wachter wesen in den Weerde (11).

1398. Want Ymme, Gheryts wyf van der Wierze *enen goeden wive horen man te scanden ghemaket heeft ende onredeliken gheleeft heeft*, soe verbiet men haer de stadt L. jaer lanc op haer lyf ende eenre mile vander stat te wesen (12).

1399. Deliaenkyn van Ritselt, dat Waelsch wyf, verbiet men de stat drie jare lanc, *omdat si haer leven onredeliken gheleit heeft* (13).

1401. Want Godekyn, Dirc Heren soen *etc.* bi nachte ondaften bedreven hebben ende enen *waghen ontslopet hebben, ende mitten ghestelle allenghes der straten ende aen der lude doren ghecloppe ende gestoten hebben*, daeromme hebben si gheleghen in 't vleyshuys (14).

—— Wat Boudekyn, de goutsmit, daer bi stont, daer Lambertus Vliegher dootghesteken wart, ende weerdet, dat men denselven Lambertus nyet bescudden en mochte, daeromme heeft hi gheleghen in den toern (15).

—— Want Jan Pul, Gheryts soen, *bi nachte ginch in vrouwen clederen, ende heeft sonder woorden ende wederwoorden ende sonder enigherhande vede enen ondadeliken dootghesteken*, daeromme verbiet men hem de stat eweliken ende eenre mile vander stat op syn lyf, ende mit desen rechte so sullen alle Jan Puls maghen qwyt ende vry ende versoent wesen (16).

1401. Want Godekyn van den Hoeve, die appelcopster inde Viesteghe, *een Jonefrouwkyn daertoe ghebracht heeft ghehadt, dat si ghanghen soude, daer men se ghetrouwet soude hebben*, daerom verbiet men haer de stat L jare lanc (17).

—— Want Heyn Kesse ende Jan Coman hen qualiken gheqwyt hebben, roerende van *dat Jonefrouwkyn, die tot* Jan Rodens *huys verleyt was*, daeromme hebben si gheleghen inden roden toern twe maenden lanc (18).

—— Een man gaet hier opter straten, die pleecht te segghen, *hout wat ende gheeft wat*, die pynlicheyt pleecht te bedriven, dien sel men besluten in eenre tonne, ende ware ymant, die hem daerwt sloet ende los makede, dat woude de raet der stat swaerliken aen hem rechten na horen goetduncken (19).

—— Want Marten Henriksz ende Marten Brunincxsz *bi avont ghecomen syn in eens goets knapen huys, daer hi mit sinen gasten over tafel sat ende at, ende anxte daer einen goeden knaep*, daeromme hebben si gheleghen op S. Katrynen poert (20).

—— Want Hildegont, Gosewyns dochter, die nu laest den steen droech, ende te wonen plach in de Oudelle op Sint Jans Gruts steghe, *goeder lieden kinder ende megheden te sonden ende te scanden ghebracht heeft*, daeromme verbiet men haer de stat L. jaer lanc (21).

(*Het vervolg hierna*).

J. J. Dodt van Flensburg.

Dit is een overdrachte, om de stat te hoeden ende te bewaren, om des AFLAETS wille (*), dat hier wesen sel, (1396).

Inden eersten so sellen Jan Hombout, Volpert van Ameronghen, Hughe Lieboert ende Wernaer Bertout soen op Sinte Mertyn 'savont, dien dach wt, bider plaetsen wesen; ende dien selven toecomenden nacht waken, ende si sellen bi hem hebben half den raet, out ende nye, ende half der stat knapen, ende elc persoen van hem allen voersc. sel een pansier aen hebben. Ende die voersc. Overste sellen hore twaleve van den rade voersc. scicken in der kerken ten Doem, die 't daer verwaren sellen voer al onruste ofte onredelic dranc, die daer in der kerken ofte voer der kerken vallen mochte; ende si sellen vier mannen vanden rade voersc. scicken voer elke poerte vander stat, die 't daer hoeden ende verwaren sellen, ende dat daer nymant met harnasch in en come, te water noch te lande.

Ende op Sinte Martynsdach so sellen Gheryt van Damassche, Jan Pot, Jacob van Groenenwoude ende Henric van Ghent, dien dach wt, bi der plaetsen wesen ende dien selven toecomenden nacht waken, ende si sellen bi hem hebben half den raet,

(*) Op de Cameraars-Rekening van den jare 1402 komt deze post voor:

Item, op des heil. cruysd. exalt. wert ghescenct der vrouwen van Borsel ende der vrouwen van Hollant, die heymelic hier was *ten oflaet*, IIII kannen malevesien, ende IIII kannen wyns, *etc.*

STAAT DER BEVOLKING

EN DERZELVER GODSDIENSTIGE GEZINDHEDEN VAN DE GEMEENTE UTRECHT, OP DEN 1 JANUARIJ 1842.

BENAMING DER STAD EN BUITENWIJKEN, GEZAMENLIJK ÉÉNE GEMEENTE UITMAKENDE.	Godsdienstige Gezindheden.									Bevolking in elke Gemeente afzonderlijk.	AANMERKINGEN.
	Gereformeerde.	Roomsch-Catholijke.	Oud-Roomsche.	Lutersche.	Doopsgezinde.	Remonstranten.	Hoogduitsche Israëliten.	Portug. Israëliten.	Tot geene der voormelde gezindheden behoorende.		
Utrecht.....	23373	10749	891	1111	133	54	642	5	62	36720	De bevolking was op den 1 Jan. 1841: 46870 zielen, welk get. is vermeerd. door 441 geb. Van de generale bevolking hiernevens gemeld, moet. worden afgetr. 218 person., hetzij vertrokken of gekomen. Naar elders vertrokken 238 Van « gekomen 20 218 De bevolking is dus op 1 Januarij 1842: 47473 zielen.
Abstede, of wijk I.....	740	1641	30	56	5	7	«	«	«	2479	
Tolsteeg, of wijk K.....	632	1548	«	21	10	2	1	«	«	2214	
Catharijne, of wijk L....	729	1176	«	2	«	«	«	«	«	1907	
Lauwenrecht, of wijk M.	1684	2213	319	116	17	7	15	«	«	4371	
Totaal.....	27158	17327	940	1306	165	70	658	5	62	47691	

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand FEBRUARIJ 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	764	765	766	767	34	45	37	23	N. W.	Weinig bewolkt.
2	768	768	768	769	26	53	38	3	W.t.N.	Betrokken.
3	773	774	775	777	06	18	1	—06	W.	Mistig.
4	776	777	776	776	—18	—01	0	—24	idem.	idem.
5	774	773	771	771	—2	—02	2	—2	O.t.N.	Helder.
6	768	766	765	765	—34	02	01	—4	O.	idem.
7	763	762	761	760	—36	2	3	24	idem.	Bewolkt.
8	761	761	761	762	2	52	5	4	Z.	idem.
9	762	762	762	762	3	64	48	28	idem.	idem.
10	763	765	765	766	3	48	68	49	Z. O.	Betrokken.
11	767	767	767	767	46	9	9	4	idem.	Helder.
12	769	769	769	769	52	10	9	76	N.	Bewolkt.
13	771	771	770	769	55	96	88	76	N.t.O.	Betrokken.
14	772	773	774	776	46	62	62	32	N.	Helder.
15	776	777	777	776	17	42	52	44	W.	Betrokken.
16	776	777	777	777	45	68	69	54	Z.	Mistig.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	775	776	774	774	48	6·	77	14	z.	Bewolkt.
18	775	775	775	774	—07	56	8	04	z.t.o.	Helder.
19	775	775	775	772	1	15	17	08	z. o.	Bewolkt.
20	767	766	765	763	—06	08	14	06	o.	idem.
21	760	760	759	757	15	4	58	58	n.	idem.
22	761	761	760	758	12	6	7	56	z.	idem.
23	754	755	752	749	4	78	8	45	idem.	idem.
24	747	746	745	744	83	10	104	7	idem.	Betrokken.
25	747	748	748	749	74	63	58	25	z. w.	idem.
26	750	750	750	751	22	62	7	16	w.	Bewolkt.
27	756	755	752	750	34	6	62	44	z. w.	Weinig betrokken.
28	753	755	756	756	62	7	74	64	n. w.	Helder.
1	767,2	767,3	767	767,5	044	263	29	097	GEMIDDELDE WAARNEMING Van den 1st. tot den 10e.	
2	772,1	772,4	771,9	771,7	3,06	5,77	6,09	3,49	— — 11en. — —	20e.
3	753,5	753,5	752,5	751,5	4,275	66	6	4,475	— — 21st. — —	28st.
	764,86	764,4	763,88	763,68	2,63	5	5	2,96		

1 's nachts en 's morgens veel wind.
3 's namiddags sterk mistig.
8 regenachtig.
10 regenachtig.
13 's avonds laat regen.
14 's namiddags veel wind.
15 den geheelen dag mistig.
16 idem.
17 's morgens mistig.
21 's avonds windrig.
25 's namiddags buijig.
26 's namiddags een weinig regen.
27 's namiddags en 's avonds regen en wind.
28 sterke wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 764,0[illegible], Thermometer 3,89.

Februarij 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M	V			M.	V.
UTRECHT.	72	71	7	7	1	7	3	22	0	65	71
AMERSFOORT. . . .	15	18	1	1	0	2	1	4	0	11	6
RHENEN.	8	3	1	0	0	0	0	2	0	3	5
WIJK BIJ DUURSTEDE.	3	3	5	0	0	0	0	1	0	2	3
MONTFOORT.	2	3	0	0	0	0	0	1	0	3	4
IJSSELSTEIN.	4	6	0	0	0	1	0	1	0	3	6

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	Februarij 1842.	3 el 94 dm.
15	——— ———	4 — 86 —
28	——— ———	4 — 33 —

PROVINCIE
Utrecht.

ARRONDISSEMENT
Utrecht.

Jaren.	WEGENS DE			TOTAAL DER BELASTING IN HOOFDSOM.
	Ruen.		SCHAPEN.	
	boven de twee jaren.	heden de rie jaren 5 cents.	à 1½ cent.	
1.	2.	10.	11.	12.
1816	32220	54.20	f 105.45[5]	f 4308.80[5]
1817	30351	65.55	72.91	4031.06
1818	27753	66.15	65.57	3832.62
1819	27898	62.60	71.41	3980.56
1820	28363	69.55	84.68	4159.78
1821	32347	77.60	109.14	4487.89
1822	30284	86.20	97.39	4291.84
1823	30037	77.95	102.37	4250.32
1824	29488	61.55	98.72[5]	4146.67[5]
1825	30094	55.30	84.49	4229.34
		2½ cents.		
1826	30792	27.55	c	2133.97[5]
1827	31431	29.85	c	2207.97[5]
1828	31536	31.50	c	2200.22
1829	32257	28.17[5]	c	2209.—
1830	29451	25.52[5]	c	1963.52[5]
		5 cents.	à 1 cent.	
1840	31335	48.15	88.74	4307.14

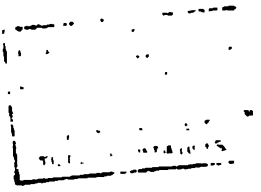

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND FEBRUARIJ 1842.

GEBORENEN

OP

den 1 Februarij.

Hillegonda Clara Anthonia, D. van Adriaan van Trier.

Willem, Z. van Gerrit Josua van Ekeris.

Johannes, Z. van Johannes van der Karst.

Elisabeth, D. van Albertus Weerdenburg.

Petrus Johannes, Z. van Wilhelmus Heijman.

Johannes, Z. van Cornelis Dekker.

Maria Magdalena, D. van Johannes Albertus van de Velde.

den 2 Februarij.

Cornelia, D. van Nicolaas van Leeuwen.

Johanna Rosina, D. van Markus van Gelder.

Johanna, D. van Frederik Johannes Westerman.

den 3 Februarij.

Anthonia, D. van Jacobus Drie.

Martijntje Elisabeth, D. van Gijsbert van de Vooren.

Isidion Everardus Cornelis, Z. van Stephanus Jacobs.

Abraham Theodorus, Z. van Abraham Theodorus Lankhout.

Petronella Cornelia, D. van Cornelis van den Akker.

Alida, D. van Joannes Zegers.

Dietrich Heinrich Victor, Z. van Dietrich Heinrich Victor Schiermeijer.

Carel Frederik, Z. van Martinus van der Horst.

Johanna, D. van Arie den Boode.

Jacobus Johannes, Z. van Johannes Jacobus Minjon.

Elisabeth Alberta, D. van Dirk Bollemeijer.

Teunis, Z. van Jacob Dolleman.

den 4 Februarij.

Franciscus Wilhelmus, Z. van Franciscus Willem Schoemaghr.

den 5 Februarij.

Hendrika en Willem, D. en Z. van Gerardus Jacobus Verhaar.

Martina Wilhelmina Jansje, D. van Martinus Overstraaten.

Elisabeth, D. van Christiaan Alexander Vocht.

den 6 Februarij.

Catharina, D. van Thomas Philipsoom.

Josine Cornelie Gerhardine Marie Elikje, D. van Wilhelm Alexander von Schwartz.

Willem, Z. van Paulus van Lokhorst.

Maria Catharina Anthonia, D. van Rudolphus Joannes van Rooijen.

Josephus Hendrikus, Z. van Andries Vervoort.

Hendrik Daniel, Z. van George In der Maur.

den 7 *Februarij.*

Hendrikus Johannes, Z. van Gerrit Maas.

Maria Wilhelmina, D. van Lambertus van den Boogaard.

Hendrikus Gerardus, Z. van Alexander Houdijk.

Gerarda, D. van Martinus van Zeeland.

Johannes Anthonie, Z. van Simon Batenburg.

Catharina Maria, D. van Mr. Willem Jacob van Hoijtema.

den 8 *Februarij.*

Hendrik, Z. van Frans Isaak Gravendaal.

Engelbert, Z. van Gerrit van Dam.

den 9 *Februarij.*

Johanna, D. van Jakob van der Baan.

Jacobus, Z. van Johannes van der Linge.

Maria Engelberta, D. van Wilhelmus Johannes van Wijk.

Egbertus Hendrikus, Z. van Egbertus Henderikus van Gaalen.

Dina, D. van Joannes Dievenbach.

Bernardus, Z. van Matthijs Tollenaar.

Anthonie Johannes, Z. van Klaas van Arkel.

Hendrika, D. van Johannes Haringcaspel.

den 10 *Februarij.*

Johannes Cornelis, Z. van Hendrikus Gijsbertus Hendriksen.

Anthonie Johannes, Z. van Dirk van Olderen.

Hendrika, D. van Cornelis van der Tol.

den 11 *Februarij.*

Johanna Wilhelmina, D. van Cornelis Schoonheim.

Anna Francina, D. van Frans van Burkom.

Anna Wilhelmina, D. van Cors Jansen.

Dirk, Z. van Sijbrand Pouw.

Jacoba Maria, D. van Andreas Dirksen.

Saartje, D. van Elias Nathan Heijmans.

den 12 *Februarij.*

Wilhelmina Johanna, D. van Jacobus Hendriks.

Hendrik Jan, Z. van Jan van Burgsteede.

Cornelis, Z. van Jacobus Johannes de Jong.

Jansje Gerdina, D. van Antonie van den Heuvel.

Cornelia Petronella, D. van Wilem Johannes Oudegeest.

Gijsbertus Wilhelmus, Z. van Gijsbertus Theodorus Verheijen.

den 13 *Februarij.*

Anna Elizabeth, D. van Hendrik Wagener.

Martinus, Z. van Johannes Remkes.

Friedrich, Z. van Friedrich Rijser.
Augustinus, Z. van Reijnier Burgemeester.

den 14 *Februarij.*

Johanna Justina, D. van Pieter Justinus van Schermbeek.
Robertus, Z. van Robertus Pisa.
Serah, D. van Joshua Allen.
Hendrik, Z. van Leonardus van Leeuwen.

den 15 *Februarij.*

Jean Henri, Z. van Tadik Biet.
Hendrikus Anthonius, Z. van Hermanus Janssen.
Evert, Z. van Jacobus Bresser.

den 16 *Februarij.*

Willem, Z. van Willem Verhaack.
Theodore Etienne Joseph, Z. van Lubertus Ernestus Tiesselinck.
Marinus, Z. van Johannes Nebbeling.
Johanna, D. van Anthonie Arnoldus Meere.

den 17 *Februarij.*

Johanna Helena, D. van Johan Henrich Kroese.
Cornelia Maria, D. van Matthews Dragers.

den 18 *Februarij.*

Gerardus Henricus, Z. van Johannes Schouten.

den 19 *Februarij.*

Antonette, D. van Cornelis Theodorus Bosselaar.
Hendrik, Z. van Hendrik Ketelaar.
Adrianus Jacobus, Z. van Adrianus Smorenburg.
Martha, D. van Thomas Gijsech.
Johanna, D. van Henricus Miltenburg.
Ida Johanna, D. van Antonius van Maarseveen.
Bernardina Belia Wilhelmina, D. v. Willem Hendrik van der Star.
Willem Cornelis, Z. van Willem Ernst.
Hurritje, D. van Bernud de Korte.

den 20 *Februarij.*

Albertus Marinus, Z. van Henricus Dominicus Lindsen.
Antoinetta, D. van Anton Thielke.
Willem Bernardus, Z. van Pieter Jacobs.
Jan Karel Frederik, Z. van Hendrik Albertus van den Berg.
Johannes, Z. van Gerardus Dionijsius de Ridder.

den 21 *Februarij.*

Petrus, Z. van Hubertus van de Coolwijk.
Catharina, D. van Nicolaas de Brons.
Johannes, Z. van Arnoldus van der Werf.
Gerard Petrus, Z. van Gerard Petrus van Rooijen.

den 22 *Februarij.*

Jacoba, D. van Johan Christoffel Ingenastius.
Johanna Christina Maria, D. van Lodewijk Alexander Cornelis de Bock.
Cornelis, Z. van Reinier de Ruiter.

den 23 *Februarij.*

Johannes, Z. van Alexander Jacobus de Goeij.

Elselina, D. van Gerard van Rooijen.

den 24 Februarij.

Sara Hendrika Wilhelmina, D. van Jan Hendrik Slangen.

Barendina Hendrika, D. van Wouter Jan van Aken.

Willemina, D. van Adrianus de Bouter.

Bernardus, Z. van Johannes Werkmeester.

Alida Wilhelmina, D. van Dirk Huisman.

Hendrik, Z. van Jacobus van der Linden.

Maria, D. van Jacobus Johannes Barneveld.

Wijnanda Wilhelmina, D. van Thomas van der Steen.

den 25 Februarij.

Cornelia, D. van Cornelis Hoorenman.

Abraham Hendrikus, Z. van Abraham de Klerck.

Cornelius Adrianus, Z. van Antonie Snijders.

Johanna, D. van Pieter de Bruijn.

Andries, Z. van Andries van Deventer.

den 26 Februarij.

Cornelis, Z. van Jacobus van Doorn.

Hendrika Wilhelmina, D. van Jacob de Graaf.

Jacobus, Z. van Jacobus Jansen.

Paulina Theodora, D. van Hubertus Kok.

Arnoldus Jacobus, Z. van Hendricus Bruins.

den 27 Februarij.

Johannes, Z. van Antonius Attevelt.

Margaretha, D. van Anthonie Bardeloos.

den 28 Februarij.

Louise Sophia Petronella, D. van Huibregt van Schaick.

Maria Petronella, D. van Willem Petrus Hoevenaar.

Willem Frederik, Z. van Thoon van Zijl.

Lodewijk Frederik, Z. van Albertus van den Berg.

GEBOREN EN 143, waaronder 14 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 2 *Februarij.*

Joannes Petrus Seeger en Cornelia Adriana van Rijn, weduwe.

Nicolaas Johannes Witkamp en Lamberta Atteveld.

Jacobus van der Zand en Catharina van Rooij.

Dirk van Olderen en Antonia Johanna Olijdam, weduwe.

Wilhelmus Leseman en Huberta van Soest.

Johannes Fredrik Selders en Cornelia van den Brink.

Hendrik Jan Janzen Jans en Jannigje Lensing, weduwe.

Caesar Constant Delwarde, weduwenaar en Petronella Cornelia Crone.

Lambertus Gregorius Demange en Joanna Besters, weduwe.

den 3 *Februarij.*

Cornelius Slotemaker, weduwenaar en Cornelia Catharina Pellekaan, weduwe.

den 7 *Februarij.*

Francis Peters en Anna Catharina de Brieder.

den 9 *Februarij.*

Juriaan van der Stok en Neeltje van der Horst.

Gerrit Amen en Antoonia Christina Woutrina Nelle.

den 10 *Februarij.*

Johannes Jacob Koch en Hermina Anna Catharina van Piekeren.

den 16 *Februarij.*

Jan Gerrit Jenken en Hillegonda Beijen.

Johannes Franciscus Rabbelier en en Maria Schinkel.

Friedrich Wilhelm Rosenkrans en Neeltje Verhoef.

Hermannus Henricus Antonius Schröer, weduwenaar en Maria van Vlaanderen.

den 23 *Februarij.*

Johannes Bernardus van Rijn en Maria de Voest.

Pieter van Ingen en Cornelia Sakkers.

Aard Azia Huijsterman en Maria Battenberg, weduwe.

Johannes Hegeman en Johanna Jacobs.

TE ZAMEN 22 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 *Februarij.*

Anthonius de Baar, 6 d., Vrouwjuttestraat.

Anna Elisabeth Wilders, ongeh., 75 j., Bartholomei gasthuis.

Stephanus Hendrikus van der Horst, 4 w., buiten de Wittevrouwenpoort.

Gerardus van Harderwijk, ongeh., 62 j., Oude Kamp.

Eva Moot, ongeh., 18 j., Middelburg.

Steven Kraner, geh., 65 j., buiten de Tolsteegpoort.

Wilhelmina Otto, 2 j. en 8 m., Lange Viesteeg.

den 2 *Februarij.*

Jan Willem Bosveld, 7 w., Lange Nieuwstraat.

Tijmen van Dijk, geh., 62 j., Loefbergmakerstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Nicolaas van Leeuwen, Varkenmarkt.

Maria Christina Rombach, huisvr. van Cornelis Molenkamp, 58 j., op de Smeetoren.

den 3 *Februarij.*

Elisabeth Spierenburg, 5 m., buiten de Weerd.

Albertus Heuts, 1 j. en 10 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Pieter Dor, weduwenaar, 68 j., Achterweg.

Jacobus de Graaff, geh., 26 j., buiten de Weerd.

Jacques Marinus Lethé, 2 j. en 6 m., Watersteeg.

Hendrik van Veen, 1 j. en 6 m., Predikheerenstraat.

den 4 *Februarij.*

Hendrik Huntelaar, 2 m., Lange Nieuwstraat.

Maria Henrietta de Groot, wed. Adrianus Croes, 73 j., Vuilesloot.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes de Bruijn, Zadelstraat.

Susanna Maria Delia, 4 w., Stroosteeg.

Catharina Johanna Waltené, ongeh., 56 j. en 9 m., Oudkerkhof.

Johannes den Hartog, 6 d., buiten de Maria waterpoort.

Johanna Elisabeth van den Bosch, 8 w., Donkerstraat.

Margaretha Kragten, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 5 *Februarij.*

Geertruida Offerman, 9 m., buiten de Catharijnepoort.

Claudine Helene Rodelsturtz, 3 w., Voorstraat.

Cornelia Kniesenburg, huisvr. van Hermanus Credoe, 56 j., Zilversteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Christiaan Fredrik Heitz, Geertruidasteeg.

den 6 *Februarij.*

Tijmen Hamoen, circa 10 m., buiten de Catharijnepoort.

Gesina Broekmans, 9 d., Korte Lauwerstraat.

Alphonse Baron van Heeckeren van Brandsenburg, 2 j. en 10 m., buiten de Catharijnepoort.

Everarda den Bedeker, wed. Matthijs Rijnbach, 67 j., achter 't Vleeschhuis.

den 7 *Februarij.*

Anthonia van der Linden, wed. Hendrik van Kooten, 72 j., Zakkendragersteeg.

Nicolaas Meelen, 3 m., buiten de Weerd.

Isabella Charlotte Amelie Gravinne van Nassau La Lecq, wed. Jonkheer Willem Carel Pieter de Geer, in leven Heer van Oudegein, 86 j. en 6 m., achter Sint Pieter.

Hendrik Arnoldus de Kievid, circa 5 m., Predikheerenstraat.

den 8 *Februarij.*

Willem Spruitenburg, 2 j., Lange Smeesteeg.

Christina Sellin, huisvr. van Jacobus Scheffel, 48 j., Buurkerksteeg.

Wilhelmina Maria Brands, 1 j. en 6 m., buiten de Catharijnepoort.

Wilhelmina Schreutelkamp, ongeh., 26 j., Bergstraat.

Lucretia Elisabeth van der Dussen, ongeh., 93 j. en 7 m., Boothstraat.

Johanna Eva Bos, ongeh., 87 j., buiten de Tolsteegpoort.

Anthonia Margaretha Achterberg, huisvr. van Frans van der Wagt, 50 j., buiten de Weerd.

Susanna van Arem, wed. Jacobus Aansorgh, 67 j., Snippevlugt.

den 9 *Februarij.*

Johannes Wilhelmus Drinkenburg, circa 5 m., Breedstraat.

Johanna van Bemmel, wed. Steven Philips, 92 j., Paardenveld.

Johanna Hendriks, huisvr. van Laurens van den Heuvel, 78 j., Koningsteeg.

Hermina Soesbergen, huisvr. van Joseph Breukes, 68 j., buiten de Weerd.

Gerrit van Luijn, 3 j. en 2 m., Lange Hamsteeg.

Anthonie van Veen, geh., 83 j., St. Agnietestraat.

Wilhelmina Oostrom, huisvr. van Hendrik Willem van Hoorn, 20 j., Veenstraat.

den 10 *Februarij.*

Geertruida de Marie, wed. Jan Robbers, 70 j., Oude Kamp.

Hendrik Knops, geh., 45 j., Geertruidakerkhof.

Johannes Zwarts, 1 j. en 11 m., Kleine Eligensteeg.

Margaretha van Son, wed. Pieter Soeterik, 80 j., Jacobiebrug.

Gijsberta Baars, wed. Tijmen van Dijk, 61 j., Loefbergmakerstr.

den 11 *Februarij.*

Gerarda Renes, 3 m., Zandstraat.

Jacobus van Assenbergh, geh., 57 j., Zwaansteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Willem Boeije, Pelmolen.

Cornelis Hofstede, 1 j. en 11 m., aan de Catharijnepoort.

Metje Huberta van Blokhuizen, ongeh., 65 j., Nieuwe Kamp.

Maria Remkes, circa 6 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Maria van Zuilen, huisvr. van Cevel Jackson, 52 j., buiten de Catharijnepoort.

Dirk Jan Gijbels, 5 w., Lange Viesteeg.

den 12 *Februarij.*

Eduard Hendrik de Kievid, 2 j. en 6 m., Predikheerenstraat.

den 13 *Februarij.*

Dirk Huisman, geh., 82 j., Steenweg.

Geertruida Filips, wed. Cornelis Voorneveld, 80 j., buiten de Weerd.

Thomas van der Steen, geh., 76 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Dirk Monrooij, weduwenaar, 92 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Levenloos aangegeven Zoon van Cornelis Verbeek, buiten de Wittevrouwenpoort.

Anthonie Scheffer, 16 j. en 7 m., aan 't Zand.

Wilhelmina Coos, ongeh., 78 j., Lange Leuwerstraat.

den 14 *Februarij.*

Gerarda Abrahamse, wed. Gerrit Lith, 58 j., aan 't Zand.

Francina van Riet, huisvr. van Cornelis van Rijn, 38 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrikus Anthonius van Rossum, 14 d., Korte Viesteeg.

Jeanne Terwogt, 1 j. en 9 m., Pauwsteeg.

Arie Cousijn, 8 w., Magdalenesteeg.

Abraham Picart, geh., 59 j., buiten de Weerd.

Jan Anthonie Pietermaat, ongeh., 81 j. en 6 m., Boothstraat.

Hendrika van Dijk, 10 m., buiten de Catharijnepoort.

den 15 *Februarij.*

Johanna van Praag, ongeh., 28 j., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Hijmans, Jufferstraat.

Baltus Eschler, circa 4 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Hendrik Blumink, weduwenaar, 74 j., Zandstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Loffeld, Wijde doelen.

den 16 *Februarij.*

Cornelia Alen, 1 j. en 8 m., Catharijnestraat.

Adrianus van Doorn, 1 j. en 2 m., Jufferstraat.

Anthonia Oostveen, ongeh., 29 j., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelia Gerdina Anthonia de Heus, huisvr. van Friedrich Rijser, 32 j., in 't Wed.

den 17 *Februarij.*

Gerarda Lensing, wed. Pieter Le Blanc, 78 j., Florasteeg.

Wilhelmina de Jager, huisvr. van Dirk Pereboom, 30 j., Vrouwjuttestraat.

den 18 *Februarij.*

Neeltje van den Bosch, 4 j. en 4 m., Zwaansteeg.

Gerardus van der Linden, 6 m., Nicolaisteeg.

Stephana van Lint, 9 m., Geertruidabrug.

Wilhelmina Tollenaar, 11 m., Zandstraat.

Engelina Lauwers, 9 m., Catharijnestraat.

Johan Cornelis van der Mandere, ongeh., 29 j., te Capelle in Zeeland.

den 19 *Februarij.*

Jean Nicolas Landré, 5 j., Springweg.

Jacobus Theodorus van Dillen, 3 j., Maliebaan.

Alida van Dam, 10 j. en 7 m., Heerenstraat.

Wilhelmina Anna Cornelia Kleuver, 6 m., in de Twijestraat.

Francisca Sophia Catharina Later, 2 j., Jufferstraat.

Christoffel Sebastianus van Son, 21 j., Hospitaal.

den 20 *Februarij.*

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Michiel Mets, Hamburgerbrug.

den 21 *Februarij.*

Maria Matthu, ongeh., 50 j., Achterstraat.

Anna Maria de Groot, 7 j. en 2 m., Zwaansteeg.

Johannes Linschoten, 3 m., Stroosteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Sakkers, Florasteeg.

Willem Paauw, geh., 62 j., Achter Clarenburg.

Georgius van Bakel, geh., 40 j., Schuttersteeg.

den 22 *Februarij.*

Maria Elisabeth Schmidt, wed. Johan Coenraad Lodewijk Drucke, 73 j., Weesbrug.

den 23 *Februarij.*

Anna Maria Korvezee, huisvr. van Gerrit van den Berg, 55 j., Watersteeg.

Elisabeth Kartier, wed. Johan Hendrik Mendelaar, 74 j., Zandstraat.

Angenitha Maria van Blokhuizen, ongeh., 65 j., Voetiussteeg.

den 24 *Februarij.*

Johanna Galesloot, wed. Albertus 't Hoen, 72 j., Nicolaisteeg.

Pieter Bovard, 5 j. en 6 m., Korte Lauwerstraat.

den 25 *Februarij.*

Hendrika Schippers, 1 j. en 9 m., Lange Hamsteeg.

Huijbert Gerardus Schouten, 7 m., Achter Clarenburg.

Gijsbertus Wilhelmus Verheijen, 12 d., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Broekhuizen, ongeh., 18 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 26 Februarij.

Jakob Salomon Frenkel, geh., 51 j., Jufferstraat.

Anthonia Gerarda van der Hoeven, ongeh., 32 j., Lange Nieuwstraat.

Margaretha Jäger, 10 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna van Cleef, huisvr. van Douke Free, 79 j., Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

Cornelia van der Manden, huisvr. van Matthens Johannes van der Grindt, 30 j., Vinkenburgsteeg.

Pieter Wijnand van Egmond, 3 j. en 6 m., Achterom.

den 27 Februarij.

Friedrich Rijser, 14 d., in 't Wed.

Maria Theresia de Geete, wed. Jan Hendrik Koelman, 66 j., St. Annastraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Matthijs Willemse, Springweg.

Franciscus Wilhelmus Schoemaghr, 3 w., in de Hartsteeg.

Frederik Wilhelm Johan Leusden, 1 j. en 6 m., Achterweg.

Hendrikus Anthonius Janssen, 11 d., Kloksteeg.

den 28 Februarij.

Jacobus de Fij, 3 j., aan 't Zand.

Amelia Adriana van Sorgen, huisvrouw van Herman van Dam, 33 j. en 3 m., in de Heerenstraat.

Johanna van der Heide, 4 j. en circa 2 m., Groote Eligensteeg.

OVERLEDENEN 136.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	10.
Stuipen.	29.
Tering.	10.
Zenuwkoorts.	4.
Zuur.	2.
Beroerte	2.
Verval van krachten.	28.
Koortsen.	5.
Slijmziekte.	6.
Tanden.	4.
Klierziekte.	5.
Longtering.	2.
Waterzucht.	5.
Koud vuur.	1.
Water in de borst.	2.
Bezetting op de borst.	1.
	116.

Transport.	116.
Borstkwaal.	6.
Dood uit het water opgehaald.	1.
Kliertering.	1.
Zinkingkoorts.	1.
Groep.	2.
Buikontsteking.	1.
Hersenontsteking.	1.
Slijmberoerte.	1.
Breuk.	1.
Slijmhoest.	1.
Beenbederf.	1.
Gevolgen der kraam.	1.
Longontsteking.	1.
Stikzinking	1.
	136.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	7	3	10.
Beneden het jaar.	19	14	33.
Van 1 tot 10 jaar.	16	10	26.
» 10 » 20 »	2	2	4.
» 20 » 30 »	3	4	7.
» 30 » 40 »	»	6	6.
» 40 » 50 »	2	1	3.
	49—	40—	89.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	49.	40.	89.
Van 50 tot 60 jaar.	4	8	12.
» 60 » 70 »	5	6	11.
» 70 » 80 »	2	11	13.
» 80 » 90 »	4	4	8.
» 90 » 100 »	1	2	3.
	65—	71—	136.

PRINS MAURITS, TE UTRECHT.

25 Julij — 13 Augustus 1650.

(Vervolg van bladz. 60).

Des Woensdachs s'avonds was den Heere van Moersbergen in de vergaderinge van Hollant ende Westvrieslant erschenen, verclaerende van syne principalen de Ed. Mog. Heeren Staten van Utrecht gesonden te syn aen die Ed. Mog. Heeren Staten van Hollant ende Westfrieslant, om Gecommitteerden te versoecken, dewelcke syn Ed. principalen in deze conjuncture van saecken met raet ende daet mochten assisteeren; den verstaende dat de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollant ende Westfrieslant alrede eenige Gecommitteerden naer Utrecht tot dien fine hadden gesonden, bedanckte Syn E. hare Ed. Mog. waerop de Heeren van Dortrecht ende Amsterdam verclaerden, dat nu niet meer als ses steden present waren, waervan twee van contrarie advysen waren ende waren oock noch veele Edelen absent, sulcks dat die Heeren Staten van Hollant ende Westfrieslant niet conden gerepresenteert worden by de vier steden ende de presente Edelheyden alleen, ende protesteerden die selvige tegen die Commissie van de voorsz. Gecommitteerden ende van nulliteyt van alle 't geene dieselve uyt crachte van dien alrede gedaen hadden ende noch wyders mochten doen. Begeerende dat de Heere van Moersbergen daervan mede rapport wilde doen, waerbeden ofte Syn Ed. daervan oock mede rapport hadde gedaen, werde verclaert, neen, exhibeerden mitsdien de acte van protest by de Heeren van Dortrecht ende Amsterdam geteyckent, waermede die steden van Enckhuysen, Edam, Schiedam ende Purmerende sich oock hadden geconformeert, ende conformeerden sich met deselve alhier als noch met hare Ed. presentie ende wiert deselve acte van protest oock ter selver

Waerop die Heeren gecommitteerden van de Magistraet van Utrecht verclaerden, dat, nadat de Landen waren verlost van de tyrannye der Spanjaerden elck een in syn geheel was gesteld, ende dat het eene lith van een Provintie so wel syn natuyrlicke vry- ende gerechticheyt behoorde te genieten als het ander, sonder dat de eene over den ander mochte domineeren, ende dat tegens sodanige natuyrlicke vryheyt de Edelen eenige jaren herwaerts al vry wat over hare vry- ende gerechticheyt hadden geusurpeert, het welcke sy niet conden verstaen dat langer, daerinne behoorde gecontinueert te worden. Dan begeerden selfs, hare vry- ende gerechticheit so wel als andere te gebruycken, dat oock de Edelen steeds een Riddermatich persoon tot eerste Borgermeester gehadt hebben ontkenden haer E. wel expresselyck, dan hadden sulck eerst sedert den jare 1595 gepractiseert ende geusurpeert, waer deur, ende mede deur het kiesen van die genomineerde personen tot Magistraten van Utrecht, de Edelen sulcken gesach over deselve hadden aengenomen, dat niet een Borger in de Magistraet wesende sich tegens de opinie van den eersten Borgermeester dorsten opposeren, so om het respect van een Riddermatige persoon, als oock omdat diegene die van contrarie advysen waeren deur de Electie van de Edelen uyte Magistraet nierden gestelt, gelyck de Exempelen daervan geallegeert, ende wel bewesen conden worden, — kon-

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 21sten Maart 1842.

Kamer Ridderschapspoort.	285 Stuks.
" Catharijnepoort.	251 "
" Tolsteegpoort.	246 "
" Vaarschen Rijn.	116 "
" Wittevrouwenpoort.	112 "
" Rhedenburg.	12 "
" Waardpoort.	3 "
te zamen	1023 Stuks.

voorlesen, ende nae gedane omvrage by haerlieden gedaen worde t' selve by de geheele Magistraet unanimiter geapprobeert. Waermede Syne Excellentie ende die Heeren Gecommit. van hare Ho. Mog. nae Syne Excellentie's Hoff vertrecken. Een weynich tyt daerna quamen de Heeren Ploos vuyt de Geeligeerden, Hoevelaken vuyt de Ridderschap, ende de Borgermeester van de Poll van die Stadt van Utrecht, ende versochten vuyt den naem van de Heeren Staten van Utrecht Syne Excellentie, ende die Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mo. te willen comen in de vergaderinge van de Heeren Staten van Utrecht: Aldaer comende ende sessie genomen hebbende, wierde t' selve concept wederom voorgelesen verclaerende de Heeren van de stadt Utrecht sulcks unanimiter goet gevonden te hebben, versoeckende dat die andere Leden van Utrecht sich daermede wilden conformeren. Waerop die Geeligeerden ende die Ridderschap seyden, dat haer sodanich concept nieuwelycks voorquam, begeerden haer Ed. daer aff copye om sich daerop naerder te delibereren, hadden selfs oock eenige gravamina hare respective Leden aengaende, dewelcke deselve gedachten ont papier te brengen, begeerende dat daerop mede naer behooren gelet mochte worden.

Dan d'andere cleyne steden verclaerden sich t' selve concept te laten gevallen, ende het goet te vinden by gevolch van d'andere Leden op het welbehagen nochtans van hare principalen. Die Heeren van de Magistraet van Utrecht verclaerden te verstaen, dat sy soo wel een vry Lidt waren als d'andere Leden van deze Provintie, ende dat het haer toequam over haer Lith ende op haere Regeeringe alleen ordre te stellen, dan die approbatie ten overvloet van die andere Leden versochten, ende dat t' selve concept by interventie van Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal by die t' samentlycke Magistraet eenhellich was goetgevonden, conden daerinne geene veranderinge maecken.

Waerover verscheyde disputen ende communicatien vielen,

comparerden by Syne Excellentie, ende haere E. de Heeren

niet by denselven, maer by de Magistraet van Utrecht alleene was gedaen, soo verclaerden Syne Excellentie ende hare E. dat die woorden daer geene plaetse conden hebben. Ende daerop gedelibereert wesende verclaerden die Geëligeerden te vreden te syn, dat de Resolutie voorsz. simpelyck ende absolut gestelt mocht worden, als die Heeren van de Stadt Utrecht haer gaven contentement op haer gedane versoeck van haer te willen laten blyven, ende helpen maintineren in die possessie van hare goederen, haren Staet ende Regeeringe ende tot dien eynde confirmeren de tractaten ende uytspraecken Ann. 1582 ende Ann. 1610 gemaeckt ende gedaen, ende daervan acte passeren, t' welck de aenwesende Heeren van de Magistraet beloofden te willen doen. Op welcke mondelinge beloften de Geëligeerden verklaerden te vreden te syn, dat die Apostille ende resolutie aengaende de oprechtinge van een Vroetschap simpliciter ende absolute sonder eenige clausula geleyckent mochte worden.

Die Bilderschap verclaerden in die oprechtinge van een Vroetschap der Stadt Utrecht geconsenteert te hebben voor hare personen, sonder nochtans daer mede te praejudiceren 't recht van de Edelen, ende dat mede op hare E. gravamina, dewelcke hare E. by geschrifte souden overgeven, souden worden geleitet, welcke antwoorde alsoo by de Stadt gedebatteert ende gesustineert worde, dat de Edelen alrede in de Vroetschap ingewilligt hadden, ende de Edelen by hare verclaringe persisteerende, vraechden de Heeren van de Magistraet wat gravamina off wat recht haer Ed. hadden. Daer op de Heere van Moersbergen dede eene deductie, dat de Magistraet van over oude tyden was gestelt by de Heeren Staten van Utrecht, ende dat daerna by tyden van den Prince van Orangien sal. Syne Excellentie Heer Vaeder Hoochlofficker memorie, was gedefereert aen denselven ende eyndelyck aen den jegenwoordigen Heere Prince van Oragnien, doch der gestalt dat niet het geheele corpus dan elck persoon in de Magistraet wesende een persoon self nomineerde, maeckende alsoo een dubbelt getal, namentlyck by die veer-

Die Heeren van de Magistraet verclaerden wyders te willen mette clockeslach doen publiceeren, dat de Gemeynte van de ware Gereformeerde religie die kercke vergunt was, dat niemant sich daeraen soude vergrypen ende dat sy selfs sich oock in alle stillicheyt souden houden. Hetwelck oock terstont den selven voormiddach geschiede volgens de publicatie hier neffens gaende.

Men doet hyer by kennelick maken. Allen ende een yeder dat opt versoeck van de bedroeffde Litmaten der waere Gereformeerde Kercke hyer binnen Utrecht dese morgen gedaen, by de Vroetschap deser Stadt es verstaen ende belieft, met oock het goetvynden ende goede wille van Syne Pr. Exe. als Stadthouder, ende de Heeren Gecomden. vande E. Mo. Heeren Staten Generael dat sy sullen mogen openbaerlicken de ware Gereformeerde Religie exerceren binnen dese stadt, ende by provisie in de Buyrkercke alhier tot haerder Ordonnan., ende dat in aller modestie stilheyt ende obedientie volgens de resolutie dese voordoen by de Vroetschappe daer op genomen, ordonneren ende bevelen daeromme allen ende een ieder van wat staet, conditie off gesintheyt hy sy, hemluyden daerinne geen beletsel off moyenisse te doen, noch oock d'een den anderen hyer over, off ter cause van Relegions zaecken te injurieren off misseggen, veel min te misdoen, op swaere correctie ter arbitragie van de Vroetschappe voersz. —

Vrouwenhaven, 21 Julij 1818. (O. S.) P. 3 en 10.

— *Martij den 7 Augustus 1818.* —

Geschiede de eerste Predicatie door Rudolphum Petri, Predicant tot Amsterdam, ende waren seer veele auditores tot drie ofte vier duysent menschen, ende was Syne Excellentie, ende de Heeren Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael aldaer mede present. Nae gedane Predicatie gingen die voorsz. Heeren Gecommitteerden van hare Ho. Mog. by Syne Excellentie in Syne Excellenties Hoff, ende wierden aldaer na gehoudene communicatie met advys van Syne Excellentie goet gevonden, dat men by de Heeren Staten van Utrecht, dewelcke desen morgen wederomme by malkanderen gecomen ende vergadert waren, naerder instantien soude doen, om te hebben resolutie op die gedane ende by ge-

provisie by deese veranderinge genoochsaem quam te cesseren; versochten nochmaals t'selve te submitteeren.

De Heeren van de Magistraet namen een, daervan rapport te willen doen, aen hare Principalen.

Die Steden Amersfoort, Rhenen, Wyck ende Montfoort verclaerden dat die Stadt van Utrecht hadde de nominatie van de Geëligeerden ende Edelen, ende sy de Electie; versochten in haer recht niet vercort te worden.

Ende alzo het vierde laet geworden was scheydde de Vergaderinge.

(Het vervolg hierna.)

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 21sten Maart 1842.

Kantoor Ridderschapsvaart.	283	Stuks.
» Catharijnepoort.	251	»
» Tolsteegpoort.	246	»
» Vaartschen Rijn.	116	»
» Wittevrouwenpoort.	112	»
» Roodebrug.	12	»
» Waardpoort.	3	»
te zamen	1023	Stuks.

niet by denselven, maer by de Magistraet van Utrecht alleene was gedaen, soo verclaerden Syne Excellentie ende hare E. dat die woorden daer geene plaetse conden hebben. Ende daerop gedelibereert wesende verclaerden die Geëligeerden te vreden te syn, dat de Resolutie voorsz. simpelyck ende absolut gestelt mocht worden, als die Heeren van de Stadt Utrecht haer gaven contentement op haer gedane versoeck van haer te willen laten blyven, ende helpen maintineren in die possessie van hare goederen, haren Staet ende Regeeringe ende tot dien eynde confirmeren de tractaten ende uytspraecken Ann. 1582 ende Ann. 1610 gemaeckt ende gedaen, ende daervan acte passeren, t' welck de aenwesende Heeren van de Magistraet beloofden te willen doen. Op welcke mondelinge beloften de Geëligeerden verklaerden te vreden te syn, dat die Apostille ende resolutie aengaende de oprechtinge van een Vroetschap simpliciter ende absolute sonder eenige clausula geteyckent mochte worden.

Die Ridderschap verclaerden in die oprechtinge van een Vroetschap der Stadt Utrecht geconsenteert te hebben voor hare personen, sonder nochtans daer mede te praejudiceren t' recht van de Edelen, ende dat mede op hare E. gravamina, dewelcke hare E. by geschrifte souden overgeven, souden worden gelettet, welcke antwoorde alsoo by de Stadt gedebatteert ende gesustineert worde, dat de Edelen alrede in de Vroetschap ingewillicht hadden, ende de Edelen by hare verclaringe persisteerende, vraechden de Heeren van de Magistraet wat gravamina off wat recht haer Ed. hadden. Daer op de Heere van Moersbergen dede eene deductie, dat de Magistraet van over oude tyden was gestelt by de Heeren Staten van Utrecht, ende dat daerna by tyden van den Prince van Orangien salve Syne Excellentie Heer Vaeder hoochloflicker memorie, was gedelereert aen denselven ende eyndelyck aen den jegenwoordigen Heere Prince van Oragnien, doch der gestalt dat niet het geheele corpus dan elck persoon in de Magistraet wesende een persoon self nomineerde, maeckende alsoo een dubbelt getal, namentlyck by die veer-

PARDENMAKT.

Gemarkt op den 21sten Maart 1842.

Kantoor Rijderschapsvaart.	285 Stuks.
" Catharijnepoort.	251 "
" Tolsteegpoort.	246 "
" Vaartschen Rijn.	116 "
" Wittevrouwenpoort.	112 "
" Rodebrug.	12 "
" Waardpoort.	3 "
te zamen	1025 Stuks.

ghevaren heeft met enen wtheemschen coepman, daerom heeft hi gheleghen inden toern, ende is hier ghecomen, bloets beens, ter clocken ende sel den raet verghiffenisse bidden, ende gh[illegible]

1403. Want Agnese Rondeels, *onredelike tessinge ende quaetsprekinghe ghemaect heeft*, daer groet misval of ghecomen mocht hebben, daerom verbiet men haer die stat, vyf jaren lanc, op een myl nader stat niet te wesen of te comen (24).

—— Want Herman Ebben soen ende Matthys Roff *een moert ghedaen hebben aen een vrouwe Fetscher wyf, ende den haren kynde, daer si op haer wierste mede ghinc*, daerom verbiet men hem die stat ende tant een moert, op syn lyf (25).

1404. Want Willem Broek, die snider, *hem selven syn ghelt ghestolen heeft, ende dat anderen goeden lyden beteghen heeft, ende hi oec onredelike ghewandert heeft, ende bi nacht opter Bilten een eenen huse ghestoten heeft, ende hem selven Arekelsche ende onse vyant ghenepen heeft*, daerom is hi hier ghecomen in hende ende in broeke, ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende hi sel wilcoeren, waert, dat hi ummermeer constantelike saken dede, dat hi dan een jaer lanc beneden inden roden toern ligghen sel, ende eeten water ende broet, ende hi sel den stat te beteringhe gheven, xx steens (26).

Want Mr. Jan van der Goude, die hokelaer, *een vrouwe onredeliken ghesteken heeft, ende ghedwingen heeft, dat si met hem mest gaen*

1406. Want Gheert Gheen, *menighe gewelde ende ondade ghedaen, heeft* inden ghestichte van Utrecht, daeromme sel men dat rechten *metten zweerde* aen syn lyf (32).

1407. Want Jacob Waddinx van Rotterdam, *ghebeden heeft van Sinte Cornelis ende myet bewoot en is*, daerom stont hi ghisteren opte kaec, ende men verbiet hem die stat twe jaren lanc (33).

—— Want Jan van Oudenbosch, die men *paep Gevenkyn heet, onredeliken ghebeden heeft*, daerom verbiet men hem die stat twe jaren lanc (34).

Glaes, die Brabander, die *molten Pater Noster die lade te solieten* pleecht, sel men opte kaec setten nu (35) den eeten, ende schappen, ende men verbiet hem twe jaren die stat (35).

—— Want Roetaert van Arkem Vredorix sz., Arent Aerntkyn, ende Jan Meynaertz, die stillegaenmaker, *goede vrouwen bi nacht onredeliken aenghe verdicht hebben*, daeromme syn sy hier ghecomen ter clocken in hemde ende in broec, ende sellen den raet verghiffenisse bidden, ende Roetaert ende Aernt sellen, elc den rade te beteringhe gheven x^m steens, ende Jan Meynaertz sel te beteringhe gheven xxv^m steens (36).

—— Want Ditmaer van Straetsborch, die Pater Noster maker, bi Jannes den Pater Noster maker *hem qualiken bewyst heeft*, daer Jannes, Henric van der Lippen *sinen meyster doetghesteken heeft*, daerom heeft hi in 't vleyshuys gheleghen ende is hier ghecomen in hemde ende broec ter clocken, ende sel den rade verghif-

261808

ende want dese knecht hier mede groet gheruft ende moeyenisse in onser stat ende inden lande hier mede ghemaect heeft mit groten onrecht, ende Bokel vander Haer ende sinen goeden wive oec grote smedenisse, oncost ende moeynisse ghedaen heeft, daerom verbiet men Gherbrant, Gheryts Gherbrants soens soen van Enchusen voersz. onse stat, ende een mile van de stat te wesen, hondert jaer lanc op syn lyf (45).

1413. Want Jacob Henricx soen *versuec ghedaen heeft, om volc te vergaderen, groet parlement ende groet vechtelic in onser stat mede te maken, ende veel tessinghe in onse stat ghemaect heeft*, daerom sel hi een jaer lanc *beneden* inden toern legghen, ende nyet eaten dan water ende broet, ende daer tendens niet wtcomen, dan bi den rade, out ende nye, ende die raet neemt hem syn borgherscap (46).

Want Peter vanden Wyel *vanden rade aenghesproken is ende daerop gheet is, van saken, die hy wist, ende bi sinen eede verseken heeft, ende raet daerna ter waerheyt ghevonden heeft, dat hi die saken wel wist*, ende hem die bekennede te weten voer goede luden, daerom kundicht de raet Peter van Wyel voersz. *meeneedich*, ende men neemt hem syn borgherscap, ende men verbiet hem die stat c jaer lanc ende een mile vander stat te wesen op syn lyf (47).

Want Roelof Brunys soen, Evert Peters soen, *metten verbernden aensicht*, ende Tye Klinckaerts, hoven verbot 's raets, *binnen der kerken hebben gaen bidden*, sot sullen si tus-

KLEERMAKERS-GILD 1580.

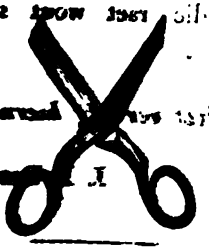

TAFEL

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MAART 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UREN.	WEERSGESTELDE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	747	746	746	750	96	9	10	4	[illegible]	Regen.
2	759	758	754	755	62	66	46	93	W.	Buijig.
3	760	760	761	762	86	9	9	88	N. W.	Regenachtig.
4	762	763	763	762	8	8	76	56	N. W.	Betrokken.
5	762	763	764	765	57	78	7	36	idem.	Helder.
6	765	764	763	762	61	92	102	38	W.	idem.
7	760	759	758	757	56	9	96	72	[illegible]	idem.
8	754	754	753	752	92	92	96	9	W.	Regenachtig.
9	754	756	755	754	71	72	76	56	N. W.	Bewolkt.
10	737	745	751	762	62	55	47	44	N.	Buijig.
11	767	767	765	761	5	8	8	78	W.	Bewolkt.
12	763	765	765	764	74	9	67	4	N. N. W.	idem.
13	759	761	763	765	65	88	9	46	N.	Zwaar idem.
14	770	770	771	774	62	9	92	28	W.	Bewolkt.
15	775	775	774	774	74	106	122	84	idem.	idem.
16	773	772	770	769	10	11	114	95	idem.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS. 9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	THERMOMETER IN 100°. 9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	WINDSTREEK 's MIDDELS	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
17	765	767	765	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Betrokken.
18	754	754	754	751	8	87	88	52	idem.	Bewolkt.
19	749	748	746	745	54	56	5	17	N. W.	idem.
20	743	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
21	756	758	760	764	42	72	76	32	O.	Bewolkt.
22	763	762	762	761	56	42	58	26	N. O.	Buijig.
23	763	764	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Bewolkt.
24	768	768	768	767	24	38	4	22	N. O.	idem.
25	765	764	762	756	6	76	8	6	W.	Betrokken.
26	750	750	750	751	6	68	78	4	N. W.	idem.
27	753	755	756	757	32	64	5	39	NWt.N.	Bewolkt.
28	756	756	756	757	64	96	10	75	N. W.	Betrokken.
29	759	761	762	764	98	97	9	26	W.	idem.
30	762	761	760	760	114	116	11	8	idem.	idem.
31	760	757	753	749	92	82	84	88	idem.	Regenachtig.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	756	756	756	758	727	81	799	621	Van den 1st. tot den 10e	
2	761	762	761	761	714	877	875	35	— — 11en. — — 20e.	
3	759	759	759	758	6	715	726	450	— — 21st. — — 31st.	
	759	759	759	759	680	806	8	540		

regen.
storm en regen.
's nachts regen en wind.
de geheele dag regenachtig.
Windig.
's nachts storm en regen, 's namiddags storm.
's morgens vroeg regen en wind, en 's avonds onweder met hagel en regen.
's morgens hagel en regen.
's morgens vroeg en 's avonds laat veel regen.
's morgens hagel en regen.
's nachts sneeuw.
's nachts sterke wind en regen.
's avonds laat regen.
's avonds een weinig regen.
's namiddags en 's avonds regen en wind.
Algemeen gemiddeld, Barometer 756,[illegible]; Thermometer 7,05.

PROVI[illegible] ARRONDISSEMENT

Utre[illegible] Amersfoort.

[illegible]TING WEGENS DE

Jaren.	Paarden.			TOTAAL DER BELASTING IN HOOFDSOM.
	[illegible]de [illegible]ren [illegible]nts.	beneden de drie jaren à 5 cents.	SCHAPEN. à 1¼ cent.	
		10.	11.	12.
1846	0	f 47.20	f 201.70	f 2398.10
1847	0	51.10	172.55	2219.95
1848	0	59.05	172.[illegible]	2285.90
1849	0	58.70	202.79	2325.84
1820	0	61.35	196.98	2435.28
1821	—	53.85	177.48	2372.73
1822	—	65.25	184.41	2438.46
1823	0	60.40	172.92	2383.32
1824	0	52.55	175.70	2310.20
1825	0	44.90	172.60	2313.—
	[illegible]ts.	à 2½ cents.		
1826	[illegible]	21.55	«	1080.62s
1827	0	23.02s	«	1119.40
1828	0	24.90	«	[illegible]
1829	0	25.92s	«	1151.80
1830	0	25.70	«	1059.22s
	[illegible]ts.	à 5 cents.	à 1 cent.	
1840	0	57.60	159.37	2553.57

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MAART 1842.

GEBORENEN

OP

den 1 Maart.

Cornelia Wilhelmina, D. van Johannes Gelijn.

Carolina, D. van Johannes de Bruin.

Johannes Wilhelmus, Z. van Jacobus Verweij.

Maria Wilhelmina Christina, D. van Adrianus Johan Godlieb Staffhorst.

den 2 Maart.

Neeltje, D. van Cornelis de Rooij.

Maria Elisabeth, D. van Gerardus van Berkel.

Cornelia, D. van Jan van Baalen.

Geurt, Z. van Cornelis Motshagen.

Wilhelmina Anthonia, D. van Johannes Dirk van Reemst.

Maria Antoinetta, D. van Jan Albertus Meijer.

Margaretha, D. v. Wilhelm Streng.

Anna Catharina Margaretha, D. van Cornelis Christiaan Reijneker.

Cornelia Wilhelmina Francina, D. van Lodewijk Sas.

Geertruida, D. van Johannes Zaijdendorp.

Jaantje, D. van Hendrik van Eeven.

den 3 Maart.

Theodorus, Z. van Hendrik van Buuren.

Julius Everardus, Z. van Philippus Carel Rakké.

den 4 Maart.

Alida, D. van Jacobus Johannes Edelkoort.

den 5 Maart.

Eduarda Matthesa, D. van Adrianus Cornelis Bettink.

Maria Victoria Fredrica, D. van Hendrik Nicolaas Dekker.

Cornelia Johanna, D. van Johannes Verloop.

Pieter Marinus, Z. van Govert van Beusekom.

Ilikus, Z. van Gerrit Rietveld.

Jannetje, D. van Frederik Hansen.

Johannes Anthonie, Z. van Jan Verhaar.

den 6 Maart.

Maria Hermina, D. van Johan Coen Joseph Franciscus Cappee.

Barend, Z. van Hendrik van der Steen.

Lambertus, Z. van Lambertus Martini.

Petrus Gerardus, Z. van Christiaan Johannes Mars.

den 7 Maart.

Maria Sophia, D. van Evert Ruth Vermeer.

Dirk, Z. van Johannis Leunen.

den 8 Maart.

Dirk, Z. van Dirk Felix.

Jean Henri, Z. van Mr. Jean Scipion Vernede.

Christiaan, Z. van Theodorus de Wolf.

den 9 Maart.

Anna Wilhelmina, D. van Anthonie van Duuren.

Johanna, D. van Jacobus Kronenburg.

Rijk, Z. van Markus de Raad.

Johannes Franciscus, Z. van Adrianus van Voorst.

Pieter, Z. van Martinus Jacobus van Garderen.

Leendert, Z. van Laurentus de Rijk.

Anthonia, D. van Jacobus Loffeld.

den 10 Maart.

Dirk, Z. van August Georg Meijer.

Cornelia Helena, D. van Johann Pastoors.

den 11 Maart.

Johannes, Z. van Joannes de Rijk.

den 12 Maart.

Jacobus Johannes, Z. van Jan Hendrik Beringen.

Anna Sara Elisabeth Gijsberta, D. van Johannes Alma.

Bernardina Wilhelmina, D. van Jacobus Hentenaar.

Cornelis, Z. van Cornelis Rietveld.

den 13 Maart.

Alida Maria Cornelia, D. van Johannis Deuvelingen.

Quirinus Johannes, Z. van Johannes van Olderen.

Johanna Hendrika, D. van Cornelis Zwijnenburg.

Catharina, D. van Jan Hendrik Kompanje.

Pieter Johannes, Z. van Hendrikus van Gorkom.

Franciscus, Z. van Hendrik Antonij Lenigerbrood.

den 14 Maart.

Willem Carel, Z. van Anthonie van Dommelstraat.

Gerrigje, D. van Klaas Kornelis van Loekhuizen.

Johannes, Z. van Jan Doeser.

Dominique Nicolas Martin, Z. van Dominique Zambaux.

den 15 Maart.

Maria, D. van Adrianus van der Schoft.

Justinus Hendrikus, Z. van Justinus van Rijn.

Gerardus Johannes, Z. van Johannes Broekhuijsen.

Sophia Johanna, D. van Hendrik Tieland.

den 16 Maart.

Johanna, D. van Wilhelmus Kregel.

Cornelia, D. van Floris van de Pijl.

Fredrik Anton Albert, Z. van Willem Christiaan Hendrik Halverhout.

Elisabeth Theodora Maria, D. van Leonardus van Beek.

den 17 Maart.

Theodora, D. van Govert van den Brink.

den 18 Maart.

Maria Theodora, D. van Anthonij van Dorsten.

Wilhelmina Frederika, D. van Wijnand Wolring.

den 19 Maart.

Johannes Leonard Cornelis Marinus, Z. van Mr. Hendrik Nagtglas.

Wijnanda Elisabeth, D. van Wijnand Pegtel.

den 20 Maart.

Everardus, Z. van Johannes Rasch.

Hendrik, Z. van Hendrik de Nijs.

Catharina, D. van Herman Masman.

den 21 Maart.

Cornelia, D. van Johannes Goris.

Johan Fredrik Hendrik August, Z. van Johan Frans Later.

Caspar Antonie, Z. van Caspar Antonie La Heij.

Johannes, Z. van Barend Koot.

den 22 Maart.

Anthonie, Z. van Henricus Josephus Mackaij.

Cornelis, Z. van Lambertus van den Brink.

den 23 Maart.

Aletta, D. van Bernardus van Wijngaarden.

Leonardus, Z. van Laurens van Rooijen.

Leendert, Z. van Anthonie Sakkers

den 24 Maart.

Mina, D. van Aron Zwarts.

Jan, Z. van Jacob de Jong.

Sophia, D. van Adrianus van Schaik.

Catharina, D. van Jacobus Regter.

Cornelia Adriana, D. van Johannes van der Reijs.

den 25 Maart.

Johanna, D. van Nicolaas Roelofs.

Anna Wilhelmina, D. van Johannes Velo.

Anna Elisabeth Geertruidá, D. van Philip Gerhardus Heijtz.

den 26 Maart.

Geertruida Johanna Hendrika, D. van Jan van der Spelt.

Gerardus, Z. van Joannes Koenders.

Christiaan, Z. van Hermann Gerhard Kolker.

Aaltje Catharina, D. van Carel Derksen.

den 27 Maart.

Catharina, D. van Jacobus van der Zand.

Gijsberta Elisabeth, D. van Jan Gerrit Jenken.

den 28 Maart.

Anna Elisabeth, D. van Johannes Marcus Teeuwisse.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 2 Maart.

Pieter Carel Lagas en Elisabetta Woerst.

Theodorus de Wolf en Cornelia Kuiper.

den 9 Maart.

Florus Carolus Isegerd, weduwenaar en Maria Alida Koppolij.

Anthonij Baarspal en Wilhelmina van Rooijen.

den 16 Maart.

Jan van Dorssen en Jacomina de Raad.

den 17 Maart.

Rixtinus Arnoldus Soetbrood Piecardt en Elisabeth Wilhelmina Boss.

den 30 Maart.

Dirk van der Kuijl, weduwenaar en Elisabeth van Heeck, weduwe.

Servaas Nieuwhoff, weduwenaar en Belia van den Hof.

Jan van Ingen en Elizabeth Karrolina Wagener.

Willem van Rooijen en Maria Cornelia Plieger.

Jan Hendrik van Ewijk en Johanna Susanna van Beusekom.

TE ZAMEN IS PAREN.

73 j., buiten de

den 9 Maart.

Christoffel Bijlaart, 7[illegible], Varkenmarkt.

buiten de Catharijnepoort.

Lange St. Janstraat.

den 10 Maart.

buiten de Weerd.

Vogelstraat.

Anna Maria de Kok, huisvr. van Jacobus Schadee, 40 j., Molensteeg.

Gerrit [illegible], 3[illegible] j., Zilversteeg.

Cornelis Willem Molden, vrijm. m., buiten de Catharijnepoort.

Wilhelmina van [illegible] j. en [illegible] Catharijnepoort.

den 11 Maart.

Hendrika Maria Muller, [illegible] j. en 10 m., in de Kartsteeg.

[illegible]ritie Florisse, 16 m., Muntstraat.

Jan Hendrik Slengers, [illegible] j. en 5 m., Kromme Nieuwe gracht.

Johannes Hendrikus Corpelis Plomp, [illegible] j. en [illegible] m., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 12 Maart.

Maria Everts, ongeh., [illegible] te Zuilen.

den 13 Maart.

Anna Margaretha Diesenbach, wed. Reinier Pauwellier, 32 j., Catharijnesteeg.

Gerrit de Mol, ongeh., 38 j., Oude Kampen.

Cornelis van den Broek, 4 j. en [illegible], buiten de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Jacob [illegible], buiten de Weerd.

Cornelia [illegible], wed. Johannes [illegible] Seilbergen, Geer, Blauwkr.

Adriana van [illegible], wed. Jacobus Hermanus Hoonakker, 39 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 14 Maart.

Cornelia [illegible], wed. [illegible], 74 j., buiten de Catharijnepoort.

Sarah Harriet Plaijter, [illegible] buiten de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Zoon van Mattheus Kinnegim, buiten de Weerd.

den 15 Maart.

Christina Klijperdaal, ongeh., 26 j., Achterstraat.

Jan Schouten, circa 4 m., Magdalenasteeg.

Gijsbertus van Schaik, weduwnaar, 79 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Constantinus Hoonakker, 3 j. en circa 3 m., Maliebaan.

Johanna Bouhuijsen, huisvr. van Willem Frederik Plomp, 46 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 16 Maart.

Hendrik Johannes Mulder, circa 4 m., Groenesteeg, wijk A.

Johanna Cornelia Stulting, 1 j. en 8 m., Jacobiekerksteeg.

Marcellis van Stekelenburg, weduwnaar, 74 j., Loefbergmakerstraat.

Adriana Mares, wed. Bernardus Duret, 54 j., Mijlpoort.

Petronella Stoop, wed. Reynardus Wenning, 74 j., Zandstraat.

den 26 Maart.

Louisa Emma Gevers Leuven, huisvr. van Pierre Antoine Augustin Bucaille, circa 32 j., van Wijckersloot.

Johanna Molenaar, wed. Gerbrand Kuiper, 69 j., Achterweg.

Johanna Sara Seele, 7 m., Nieuwe Gracht.

Johanna Boemer, wed. Hendrik Paassee, 73 j., Zandstraat.

Gerarda Christina Pegtel, 3 j., en 5 m., Groenesteeg, wijk C.

den 27 Maart.

Jacobus Meijer, 88 j., Meerebaan.

Jacobus [illegible], 73 j., buiten de Tolsteeg.

Johannes Hendricus Balledux, wedduwenaar, 82 j., buiten de Catharijnepoort.

Jonkheer Jan Floris Anne de Geer, weduwenaar, 54 j., Voorstraat.

Theodorus Johannes de Groot, 9 m., Catharijnestraat.

Elisabeth Theodora Maria van Beek, 12 d., Steenweg.

den 28 Maart.

Hubertus Kesnig, [illegible] j., Julianus van Hasselt, weduwenaar, [illegible] j., Anna Margaretha [illegible], 2 j., en 5 Geertruijd[illegible], wed. [illegible], Lichtegaard.

[illegible]

Gerrit Jan [illegible], buitenstraat.

Adrianus van der [illegible], Hendrika Verbrugge, Catharijnepoort.

den 29 Maart.

[illegible] van Jacob Pieter [illegible], geb. [illegible], Kerkstraat.

[illegible] Jantje [illegible], Oostrom, 3 m., Zandstraat.

[illegible], Steenweg.

den 30 Maart.

[illegible] buiten de Tolsteeg[illegible]

[illegible] buiten de Witte[illegible]poort.

[illegible] 86 j., Zandstraat.

[illegible] Koningsteeg.

Willem van der [illegible], weduwenaar, [illegible] j., buiten de Catharijnepoort.

[illegible] huisvr. van Samuel [illegible], 59 j., St. [illegible]straat.

Levenloos aangegeven Dochter en[illegible] van de Graaf, Levenloos aangegeven Zoon [illegible].

den 31 Maart.

[illegible], Stoop, circa 3 m.

[illegible] van Dam, [illegible] Schuitwijksteeg.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 5 Maart 1842, door den Notaris C. J. NAGTGLAS.

No. 1. Een ruim en wel doortimmerd Huis, Erf en Grond, waarin eene Broodbakkerij is uitgeoefend, staande binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, op den hoek van de Geertesteeg, wijk B, No. 63 en 64, en

No. 2. Eene Huizinge, gelegen in de Geertesteeg, wijk B, No. 81a. Te zamen verkocht voor ƒ 5,175.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Een hecht en wel doortimmerd Huis met Erf en Grond, waarin eene Broodbakkerij wordt uitgeoefend, staande binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Voorstraat, nabij de Neude, wijk H, No. 551. Verkocht voor ƒ 8,680.

Denzelfden datum, door den Notaris M. WIGMAN.

Eene kapitale Huizinge, Erf, Grond, Plaats en Tuin met Kelders en Kluizen, gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, tusschen de Bakker- en Jansbruggen, bij de Drieharingsteeg, wijk D, No. 74. Verkocht voor ƒ 10,500.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Drie Huizen of Woningen met binne Erven en Gronden, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Tolsteegpoort, bij de brug aan den Krommen Rijn, wijk H, No. 294, 295 en 296. Verkocht voor ƒ 1,470.

Denzelfden datum, door den Notaris N. DE GRAAF.

Een Huis met Plaats, staande en gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Zaalstraat, wijk E, No. 374. Verkocht voor ƒ 1,015.

Den 12 Maart 1842, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Eene sterke Huizinge, zijnde *het Amsterdamsche Veerhuis*, met deszelfs Erf, Grond, Plaats, overdekte Kolfbaan, Stalling, Tuin enz., staande en gelegen te Utrecht, buiten de gewezen Waardpoort, aan de Oostzijde van de straat, tusschen de beide Sluizen, wijk M, No. 83. Verkocht voor ƒ 4,000.

No. 2. Vier Huizen met Erf, Grond en Stalling, staande en gelegen als voren, wijk M, No. 95, 96, 127 k en 127 l. Verkocht voor ƒ 5,065.

PRINS *MAURITS*, TE UTRECHT.

25 Julij — 13 Augustus 1618.

(*Vervolg van bladz.* 95).

— *Mercurii den* 8 *August.* 1618. —

Syn Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. in de vergaderinge van de Staten van Utrecht ontboden ende wierde doen de Resolutie ingesien, dat alle de drey leden verclaert hadden dat haer Ed. op die overgesondene artyckelen mede bewilligden in't houden van een Synode Nationael, ende sich diesaengaende met de andere Vyff Provintien conformeerden, ende mede voor goet vonden, dat die Waertgelders in de Hollantsche steden gelicentieert werden, ende dat haere Gecommitteerde ter Vergaderinge van hare Ho. Mog. souden, ende met alle gevoechlycke middelen te beneerstigen, dat de Waertgelders gelicentieert mochten worden, ende voor soo veel aengaet die Consenten ende die Fransche troupen, sullen metten eersten daerop beschryvinge doen, ende verhopen daerop alsdan te resolveren tot contentement van de Generaliteyt.

Consent van de Staten tot het houden des Synodi.

De Staten van den Lande van Utrecht hebben op't aengeven van Syne Princ. Excellentie ende de Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden haer nopende 't casseren van de Waertgelders ende 't houden van den Synodus Nationael, geconformeert ende conformeren haer mitsdesen metten anderen Vyff gunieerde Provintien, verstaende dat

't selve Synodus gehouden sal worden, ende aengaende de versochte Consenten sullen metten eersten daerop beschryvinge doen, ende verhopen daerop alsdan te resolveren tot contentement van de Generaliteyt.

Gedaen t' Utrecht den 28 Julii 1618, onderstont: ter ordonnantie van myne voornoemde Heeren de Staten, Ondergeteeckent: G. de Ladenberch.

De Heeren Gecommitteerden van de Stadt Utrecht proponeerden wederomme, dat de clausule ende discoursen in de Apostille ofte Resolutie gestelt, aengaende de oprechtinge van een Vroedtschap daer uyt gelaten, ende dieselve pure ende absolutelyck gestelt mochte worden; 't welck de Geëligeerden nu ontfangen hebbende van de Magistraet van Utrecht schriftelycke acte ende contentement op haer E. versoeck, accordeerden.

Dan die Edelen repeteerden wederom, dat haer Ed. noyt daerin anders geconsenteert hadden, dan alleene voor hare personen, t' welck oock noch uyt die Resolutie gelaten was, en sonder praejudicie van der Edelen gerechticheyt, ende dat op hare gravamina gedisponeert mochte werden, namentlyck dat hare E. het gesach mede mochten hebben in die nominatie der Geëligeerden, repeteerende de Voorslagen gisteren gedaen ende die redenen doenmaels geallegeert, daer by doende, dat, de Stadt selfs hadde gesustineert, dat het eene Lit over het andere niet en behoorde te domineeren, dan elck syn vryheyt behouden. Daer op haer E. nu insgelycks insisteerden; waer tegens de Heeren Gecommitteerden van de Stadt Utrecht sustineerden, dat haer Ed. hadden vercreghen recht, daer by haer Ed. persisteerden, t' welck by de Edelen wederom gedebatteert wierde als voorsz. ende namentlyck dat de tractaten maer provisioneel waeren, ende nu quamen te cesseren, doch eyntelyck waren te vreden, dat de voorsz. Resolutie simpliciter wiert geteyckent, mits dat dit differ over de nominatie van de Geëligeerden aen Syne Excellentie gesubmitteert worde, t' welck de Heeren Gecommitteerden accepteerden op't welbehagen van hare Principalen.

Anno 1618.

Deductie van de Heeren van de Ridderschappe, representerende het andre Lith.

Omme van wegen die Ed. Heeren van de Ridderschap representerende het tweede Lith van de Ed. Mog. Heeren Staten van den Lande van Utrecht, Syne Furstelycke Doorluchticheyt den Prince van Orange te verthoonen, dat de nominatie van het eerste Lith der Ho. Mog. Heeren Staten van den Lande van Utrecht niet en behoort te geschieden by de Magistraet der Stadt Utrecht ende dat de voorsz. Ed. Heeren van de Ridderschappe ende Steden competeert de electie van het voorsz. eerste Lith der voorsz. Ed. Mog. Heeren Staten.

Soo sal Syn Furstelycke Doorluchticheit gelieven te considereren, dat voor den jare 1582, ende daerna tot de jegenwoordige jaren toe de Heeren van de Ridderschap geweest syn in possessie van 't becleden, immers te mogen becleden den eersten stoel van den Borgermeester der Stadt Utrecht, ende dienvolgende mede te mogen nomineren ende te helpen verkiesen de Geëligeerden representeerende het eerste Lith der Ed. Mog. Heeren Staten van Utrecht.

Dat daernae in den voorsz. jare 1582 by intercessie van Syne Princelycke Excellentie is verstaen, dat de nominatie van de voorsz. Heeren Geëligeerde van doen voorts aen souden wesen by de Magistraet der Stadt Utrecht, ende de Electie by de E. Heeren van de Ridderschap mitsgaders by de cleyne Steden.

Ende alhoewel dienvolgende de Heeren van de Ridderschap tot noch toe geweest syn in possessie van te becleden den eersten stoel van de Borgermeester der Stadt Utrecht, ende alsulcks te helpen nomineren ende te eligeren ofte te verkiesen de Ed. Heeren Geeligeerden, representerende het eerste Lith der der Ed. Mog. Heeren Staten van Utrecht.

Soo is't nogthans dat de E. Heeren van de Magistraet der Stadt Utrecht ondank gesustineert hebben dat de respective Leden der Ed. Mog. Heeren Staten van den Lande van Utrecht van den anderen vry behoren te wesen, ende dat het eene Lith in het andere geen gesach behoorde te hebben, ende dat daerom van doen voorts aen de eerste Borgermeester uyt de Ridderschap representeerende het tweede Lith der voorsz. Edele Mog. Heeren Staten niet en behoorde vercosen te worden. T'welck dienvolgende by syne Furstelycke

Doorluchticheyt alsoo verstaen, ende de eerste Borgermeester uyt de Borgeren vercoren is. Ende gemerckt uyt het voorsz. gesustineerde van de Stadt Utrecht nootsaeckelyck consequeert dat hare Edele niet en connen wesen gerechtichd eenich gesach te hebben in het eerste Lith der Ho. Mog. Heeren Staten, in session dat anders het voorsz. eerste Lith t'eenemael soude dependeren van de voorsz. Heeren van de Magistraet der Stadt Utrecht contrarie het gesustineerde van de Vroetschap oft voorsz. Magistraet der Stadt Utrecht.

Soo sustineerden de Ed. Heeren van de Ridderschappe dat de nominatie van't eerste Lith niet behoort te staen aen de Magistraet der Stadt Utrecht, nemaer aen de Ed. Heeren Geëligeerden selve, dewelcke vervolgens de voorslach van de Magistraet der Stadt Utrecht gelyck getal van Edelen ende Borgeren hebben te nomineren, ende dat de Electie behoort te geschieden by de E. Heeren van de Ridderschap, Stadt, en Steden van dem Lande van Utrecht. Blyvende altyt in allen gevalle de confirmatie by Syne Furstelycke Doorluchticheyt den Prince van Oranges als Stadhouder.

Versoeckende de Edele Heeren van de Ridderschap dat Syne Furstelycke Genade t'selve als gefundeert in aequiteyt ende billicheyt ende als conform van het eygen gesustineerde van de Magistraet der Stadt Utrecht alsoo gelieven te verclaren ende uyttespreecken.

Van de eerste Borgermeester, of die van de Ridderschap mach syn.

Voorts de Stadt gedoleert hebbende over de schriftelyck gestelde Apostille van approbatie opt concept van de Vroedtschap der Stadt versoecken daerop redres. Soo is by de Heeren van Moersbergen van wegen syn Lith wydlopich gesustineert dat in haer regard geen redres behoorde te vallen; t'welcke by die van de stadt wedersproocken is ende gesustineert al wes, schoon omtreat den jare 1580 voor die reyse de Heer van Braeckel eerste Borgermeester is geweest, t'selve was geschiet om merckelycke redenen dien occurrerende. Oock daerna dat Sedoert ende anderen meer Borgemeesters syn geweest, dat sulcks is geweest eer die in't andere Lith wierden beschreven, ende de usurpatie van de eerste Borgermeester stoel, by een van de voorsz. Ridderschappe eerst heeft inganck genomen Anno 1593. Sonder van eenige andere gerech-

ticheyt bevorens te connen doceren, ende dat te meer het redres der Apostille gedaen behoort te worden, omdat haer Edelen neffens die Heeren Geëligeerden t'voorss. concept al hadden geadvoyeert, gelyck Syne Princel. Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden kennelyck was.

Den 28 Julii 1618.

Den 2 Augusti.

Sommiere deductie van't recht ende gerechticheyt der Stadt Utrecht competerende tot de nominatie van personen daer mede het eerste Lith der Ed. Mog. Heeren Staten van Utrecht wordt geaugmenteert van de Vroedtschap der Stadt Utrecht overgegeven aen Syne Furstelycke Doorluchticheyt den Prince van Orangen, omme by Syn Furstelycke Doorluchticheyt dienaengaende uytspraecke gedaen te worden.

In den eersten is wel waer, dat die personen het eerste Lith bedledende by ende uyt de respective Capittelen plegen geëligeert te worden.

Dan alsoo van hant te hant bevonden wierde, dat uyt de Commissie van de voorsz. Capittelen verscheyde inconvenienten stonden te verwachten, so door die verscheyde personen wierden gecommitteert die Christelycke Gereformeerde Religie niet toegedaen wesende, als dat die van de Ridderschap haer profyt daer mede wisten te doen, omme die van de Stadt Utrecht hare vorige authoriteyt te contramineren ende allenxkens te verminderen. Soo s in den jare 1582 op de Remonstrantie van de Borger hopluyden an wegen die Gemeente der Stadt Utrecht by de Magistraet derelve geresolveert, dat men het voorsz. eerste Lith casserende de rovintie van Utrecht regeeren soude in conformité van andere rovintien by twee Staten, van Ridderschap en Steden. Wiens engaende al sulcke questie verresen synde, waerdoor de vergadenge van de Staten van Utrecht quam te cesseren, is daerop by en Lantraedt aen dese syden der Masse, gedaen seeckere uytspraecke, / dewelcke onder andere verstaen is, dat de nominatie van de ersonen, dewelcke het voorsz. eerste Lith representeeren, gedaen

soude worden by den Raedt der Stadt Utrecht, ende dat daerui
by de Ridderschap ende Steden geëligeert souden worden ses
ofte acht persoonen.

Welck recht van nominatie die van de Stadt Utrecht van dier tij
aen tot noch toe, altyt continuelyck hebben gebruyckt, sonder
contradictie van imanden.

Oock sulcks dat die van de Geëligeerden ende Ridderschap sij
in den jare 1610 op de poincten differentiael als oock van wege
die Stadt Utrecht gemoveert, gesustineert, ende mordicus geïnsi
steert hebben, dat men die voorsz. uytspraecke van den jare 15
naer syn forma ende inhouden behoorde te achtervolgen.

Gelyck mede noch onlancks die Heeren Geëligeerden ter Vergade
deringe van de Ed. Mog. Heeren Staten van Utrecht in 't byweze
van Syne Furstel. Doorl. t'samen de Heeren Gecommitteerden va
de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenichte Nederlanden
geïnsisteert hebben, dat die van de Stadt Utrecht hemlieden
formele acte belooven soude die voorsz. uytspraecke van den Land
raet de Anno 1582, volcomelyck te onderhouden. T'welck het
Ed. toegeseyt wesende is daer op het concept van de Vroedschap
der voorsz. Stadt absolutelyck belieft ende gearresteert.

In dier voegen, dat die van de Stadt Utrecht met die Heeren Ge
eligeerden volcomelyck geaccordeert wesende by deselve Geëligeer
de als nu geen quaestie over de voorsz. uytspraecke gemoveert mag
worden.

Want alhoewel die voorsz. uytspraecke van beginne af aen, mar
provisioneel is geweest, soo moet nochtans deselve als nu in t
garde van de Heeren Geëligeerden uyt cracht van den voorsz. a
coordt ten principale effect sorteren.

Ende daeromme maeckt oock die acte van submissie ter vergade
ringe van de Heeren Staten van Utrecht gearresteert, geen mee
van eenige questie tusschen deselve Geëligeerden ende die van
Stadt ofte Steden maer alleenlyck van die questien tusschen de Ri
derschap ende de Stadt Utrecht verresen, ende alleen lange
vergaderinge gedisputeert, sonder dat in regard van de Geëligeer
eenichsins in consideratie can comen dat sy lieden als nu geen
sach meer en hebben in't stellen van de Vroetschap, als sy hier
van te vooren gehadt hebben. Aengemerckt haer Ed. t'instelle
van de Vroetschap goetwillichlick ende absolutelyck belieft hebben
alleenlyck met die reserve, dat men by acte belooven soude, het

goederen te conserveren, ende die respective uytspraecke van den jare 1582 ende 1610 te onderhouden ende te achtervolgen, t' welck haerlieden belooft is.

Sulcks dat het a bona fide aliorum soude syn dat die Heeren Geëligeerden selfs contra id quod semel placuit, de voorsz. uytspraecke, aen hare syde souden pogen te infringeren.

Wat nu belangt het gesustineerde van die van de Ridderschap, dat haer E. tot noch toe in possessie geweest syn om te becleeden, ofte te mogen becleeden de eerste Stoel van de Borgermeester der Stadt Utrecht, ende dat sy lieden door dat middel het recht vercregen hadden omme te nomineeren de Geëligeerdens representeerende het eerste Lith.

Staet te considereren dat van wegen de Stadt Utrecht tot meer andere tyden ende by verscheyden Remonstrantien verthoont is, dat t' geene dienaengaende by die van de Ridderschap gepractiseert is geen possessie, maer alleenelyck een usurpatie tegens bonum et aequum genoemt mach worden, en dat misschien onnoodich is hierop te insisteeren.

Dan staet alleen te letten, dat die van de Ridderschappe, niet en poseren, veel min sullen connen vertonen, dat het tweede Lith van de Staten, t' welck by haer E. bekleedt wordt oyt enich recht tot de nominatie van de Geëligeerden gehadt heeft.

Want voor den jare 1582 tot desen dage toe, syn die van de Stadt in continuele rustige possessie geweest van de voorsz. nominatie te doen. Waertegens die van de Ridderschappe en de Steden gebruyck gemaeckt hebben van het recht van uyt die genomineerde persoonen te eligeeren, so veel als het haer E. goet gedacht heeft; ende als men die saecke te recht wel insiet, so connen die van de Landtraedt by hare voorsz. uytspraecke van den jare 1582 geen oogmerck gehadt hebben, dat die Riddermatige de eerste stoel van Borgermeester der Stadt Utrecht becleedende waren, ofte het gesach in't stellen van de Magistraet derselver Stadt gehadt souden hebben.

Aengesien in den jare 1582 ende noch tien jaren daerna geen riddermatich persoon int voorsz. tweede Lith beschreven wesende den voorsz. Stoel van eerste Borgermeester der Stadt Utrecht becleedt heeft, gelyck mede die van d'andere twee Leden, in den jare 1582 ende noch acht ofte negen jaren daerna geen gesach en heeft gehadt over het stellen van de Magistraet, als t' welck doen was competerende den Prince van Oranje Hoochloffel. memorie, als

Stadthouder ende Gouverneur deser Proventie, ende syne respectieve successeurs als den Heere van Villeers, den Grave van Hem ende Leycester.

Al t'welck die van de Ridderschap wel connende verstaen by hare overgeleverde deductie in conclusione hun selven het recht van de voorsz. nominatie niet toe en eygenen, maer die Heeren Geëligeerden.

Sulcks dat die Heeren van de Ridderschap haer pogen te behelpen met het recht van een derde ende notenter met sulcken derde met den welcken die van de Stadt dies aengaende geen questie en hebben, maer volcomenlyck geaccordeert ende verdragen syn, als hier voren is aengeseyt.

Ende consequentelyck comt alhier in consideratie, dat na rechten is gedecideert, quod de jure tertii non possit opponi per jura vulgaria, ende dat mitsdien die Heeren van de Ridderschappe van wegen de Stadt met recht geobjicieert mach worden, quod vos attinet liberum jus possidemus.

Gemerckt nae rechten mede kennelyck is dat voor den geenen die in possessie is, genoech is te seggen ende te bewysen, de non jure adversarii, alwaert soo dat hy van synen syde anders niet en presteerde.

Sonder dat in consideratie compt, dat die van de Ridderschap vermeynen, dat die voorsz. nominatie blyvende aen die van de Stadt als tot noch toe het eerste Lith soude t'eenemael dependeren aen de Ed. Heeren van de Magistraet.

Aengesien gepresumeert moet worden, dat die geene, die in voorsz. Lith geëligeert sullen worden haer eedt betrachten, ende alsulcks voor haer conscientie naer recht, reden, ende billicheyt oordeelen ende resolveren sullen, sonder aen d'een ofte d'ander syde te dependeren. Ende Godt gave dat tot noch toe by die van de Ridderschappe door dit tegenwoordich ende gelycke middelen niet getracht en waren, ende als noch getracht en werde het voorsz. eerste Lith aen sich te trecken ende door die authoritheyt van de Stadt, Steden ende Landen van Utrecht wesende nochtans het principaelste van de drie Leden int contribueren, den gemeenen vyandt te keeren als andersints te supplanteren, men soude so veel droevige misverstanden ende inconvenienten in deese Stadt niet vernomen hebben.

Immers terwyle die electie van de voorsz. Geëligeerden volgens

die voorsz. uytspraecke toegestaen wert, die van de Ridderschap ende Steden, ende dat die van de Geëligeerdens niet en syn revocabel by die van de Stadt, soo en is niet eens te vermoeden, dat de Geëligeerdens daerdoor te meer aen die van de Stadt souden dependeren, als van welcke syl. nae die gedane nominatie niet meer te verwachten en hebben.

Ende moeten die Heeren van de Ridderschappe die van de Stadt vertrouwen, dat syl. nopende de voorsz. nominatie met goede correspondentie in der billickheyt sullen procederen, van alsulcke personen, daervan het Landt goede diensten van trecken can, ook sonder uytsluytinge van Adelycke personen als daer in paribus terminis bequam te vinden sullen syn.

Gelyck tot noch toe bevonden is, dat meer Adelycke dan Borgerlycke personen het voorsz. eerste Lith beclaet hebben.

Sustineerende daeromme die van der Stadt, dat syl. de voorsz. nominatie behooren te behouden, ende dat Syne Furstelycke Doorluchticheyt t'selve als conform den accoorde noch onlancks tusschen de Heeren Geëligeerdens ende die van de stadt besproocken, ende gearresteert also . . . . . verclaeren ende uyttespreecken.

T'welck ender correctie des te meer behoort gedaen te worden, door dat die van de cleyne steden by de acte van submissie verclaert hebben, dat het dispuyt tusschen die van de Ridderschappe ende de Stadt Utrecht hemlieden niet aen en gaet, en haer recht daer in, daer in sy gemaintineert behoorden te worden.

Verclaerende de Heere Pensionaris voorsz. dat de Heeren Borgermeesteren van Amersfoort gisteren nae den noen staende op syn vertreck, syn Ed. hebben geseyt, dat wat aengaet dese stads deductie de disputen tusschen de Ridderschap ende de stadt mette gevolchde suburssie de cleyne steden niet aen en ging, maer dat haer recht claer was, daerinne behoorende gemaintineert te worden, ende vragende oft sulcks de Vroetschappe beliefde, soo heeft de Vroetschap daerinne geconsenteert etc.

Ende syn gecommitteert naer de Praedicatie Syne Furst. Doorl. deselve deductie over te geven, met de verificatien daertoe dienende, d'Heeren Burgerm^r. van de Poll, Cornelis van Duverden ende Henrich Buth Schepenen, mitsgaders Jan van Werckhoven, Vroetschepp. den 2 August. 1618.

Sequebatur porro d'Uytspraeck van de Prins van den 12 August. 1618. Sed. vid. Oudegein 4. p. 481.

aengedaen, welckers niet tegenstaende verbleven die Heeren Staten van Utrecht by voorgaende Resolutie.

— *Jovis den* 9 *Augusti* 1618. —

Nihil actum.

— *Veneris den* 10 *Augusti* 1618. —

Wierden Syne Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. wederomme in de vergaderinge van de Heeren Staten van Utrecht ontboden, ende aldaer gecompareert synde, hebben die Heeren Gecommitteerden der Stadt Utrecht geproponeert, alsoo voor desen geproponeert was van die keur van de Geëligeerden, ende om t'selve Collegium te vermeerderen, dat hare Ed. genoechsaem conden betoonen by het tractaet van den jaere 1582 ende die uytspraecke van die Heeren Raden van State anno 1610 gedaen, ende met meer andere redenen ende fundamenten, dat de Stadt was competeerende die nominatie, ende de Edelen ende cleyne Steden die electie waervan sy oock waren in goede possessie, sulcx dat telckens die geene die by de Stadt Utrecht waren genomineert, alle tyt by de Edelen ende cleyne Steden waren geëligeert. Hadden dienvolgens twee genomineert, waermede haer Ed. versochten, dat die Geëligeerden vermeerdert mochten worden, te weten Nicolaes (zegt Buchel) van Berck ende Niclaes van Wyck: ende t'selve geschiedende, waren haer E. te vreden, haer recht van nominatie by Syne Excellentie te laten examineeren ende decideren, ende wilden t'selve alsdan aen Syne Excellentie oock submitteren.

De Geëligeerden verclaerden daermede te vreden te syn, waerop de Edelen metten cleyne Steden, metten eersten seer difficulteerden, verstaende dat de Stadt Utrecht op sodane maniere de nominatie ende electie van de Geëligeerde wel beyden aen sich souden willen hebben, ende voor so veel aengaet dat hare E. hadden geëligeert die gene die by de Stadt Utrecht waren genomineert, dat men sulcks hare E. beleeftheyt behoorde toe te schryven, ende niet, dat die Stadt daertoe was gerechticht. Oock allegeerden de Edelen, dat het doen een veel andre saecke was, als die Magistraet van Utrecht, by de

Lantschap in absentie van Syne Excellentie gestelt wierde, ende de Edelen een uyt haer Lith mede onder de Magistraet tot eerste Borgermeester hadden, dat die Accoorden ende tractaeten maar provisioneel waren, welcke provisie nu quam te cesseren.

Dan alse die Stadt rotunde verclaerde tot geen submissie te cannen comen, ten sy haer verguat wierde, die twee nieuwe Geëligeerden by die andere Geëligeerden te mogen voegen; ende 't getal daermede te vermeerderen, sulcks als dan vier Edelen ende vier Borgers in't collegie der Geëligeerden souden wesen, syn die Edelen daertoe gecomen, dat haer Ed. de twee genomineerden mede wilden comen laten, by 't getal der Geëligeerden, mits dat dit different van die nominatie van die Geëligeerden, aen Syne Excellentie worden gesubmitteert, ende dat sy alsdan geadmitteert sullen worden, als die uytspraecke van dit different soude syn gedaen. Die van de Stadt persisteerden ende seyden geen last te hebben van te submitteren, by aldien dese twee genomineerde niet eerst ende alvorens waren geaccepteert, ende wilden sich andersints houden by haer recht ende possessie, ende dat niet te laten comen in eenige disputen. Waerop de saecke by interventie van Syne Excellentie eyndelyck daer heen gebracht is, dat die twee genomineerde wierden geaccepteert, ende die saecke van de nominatie, ende die Electie der Geëligeerden aen Syne Excellentie gesubmitteert, mits dat die uytspraecke soude geschieden voor Syne Excellenties vertreck, ende namen die Edelen ende de Stadt aen, met haere Deductien tegen vier uyren nae de noen paraet te syn.

De cleyne Steden versochten simpelyck in haer recht niet vercortet te worden.

Oock worden geproponeert, dat Syne Excellentie ende die Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. soo om de aencompste van de Heer Ambassadeur uit Vranckryck in s'Gravenhage, als oock om andere noodige affairen den dienst van t'Lant raeckende, stonden op haer vertreck, ten waere noch iets mochte resteeren, waerin Syne Furstelycke Doorluchtic-

heyt ende haer E. noch eenige goede debvoiren tot ruste, dienste ende welstant van de Provincie van Utrecht in't particulier ende de Leden van dien ende van't gemeen, in't Generael conden doen.

Waerop die Heeren Staten van Utrecht Syne Furstelycke Excellentie ende de Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. ten hoochsten hebben bedanckt, ende versocht in de goede genegentheyt, affectie ende voorsorge te willen continueren, vermogens de acte daervan synde.

De Staten van den Lande van Utrecht geboort hebbende de propositie by Syne Furstelycke Doorluchticheyt den Prince van Oranien etc. mitsgaders die Heeren mede Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, van dat Syne Furstelycke Doorluchticheyt ende hare Ed. Mog. nu alreets eenen goeden tyt in dese Stadt waren verbleven, dat als nu vermits de aencompste van den Ambassadeur van Syne Alderchristelyckste Majesteyt van Vranckryk ende Navarren, ende andere noodige affairen van importantie Syne Furstelycke Doorluchticheyt, beneffens de welgemelte Heeren Gecommitteerden wierden verwacht, ende daeromme stonden op haer vertreck, ten ware noch ietwes mochte resteren, daerinne Syne Hoochgemelte Furstelycke Doorluchticheyt ende hare Ed. Mog. tegenwoordich noch eenige vordere goede devoiren tot ruste, eenicheyt, ende welstandt van dese Provintie mochten doen, is Syne Furstelycke Doorluchticheyt ende oock de welgemelte Heeren Gecommitteerden van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael by die Staten s'Lants van Utrecht, ten hoochsten bedanckt van de goede genegentheyt, affectie ende voorsorge, mitsgaders die goede officien ende devoiren tot desen dage by Syn Hoochgemelte Furstelycke Doorluchticheyt ende haer Ed. Mog. gedragen ende aengewent tot vereenigingе, ruste, ende welstant van dese Provintie, ende respective Leden van dien, waerdoor den Staet van dese Provintie in't particulier ende van de Republycq van de Geunieerde Nederlanden in't Generael geconserveert, ende by syne vorige lustre gehouden mach worden, vertrouwende ende niettemin versoeckende dat de Ho. Mog. Heeren Staten Generael ende Syne Furstelycke Doorluchticheyt, gelieven in de vorens verhaelde goede genegentheyt, affectie ende voorsorge, te continueren, bereyt synde by de tegenwoordige ende verder voorvallende occurrentien met ende neffens hare Ho. Mog. ende Syne

Hoochgemelte Furstelycke Doorluchticheyt, alle moodige ende bequame middelen van haere syde te helpen eenwenden, daerdoor die algemeyne ruste gevonderd ende gerestabilieert mochte worden.

Gedaen t' Utrecht den lesten Julii 1618. Onder stont: ter ordonnantie van myne voornoemde Heeren die Staten: — ende geteyckent. G. Hamel.

— *Eodem die.* —

Quam oock ter banc de Electie van eenen anderen Secretaris, ende alsoo eenige daertoe gaerne sagen gepromoveert den persoon van A. van Hilten, dewelcke alhoewel Syne Excellentie verclaerde vuyt synen dienst niet wel te cunnen missen, nochtans op de begeerte van eenige voornaeme personen, vonden hetselve goet ende hebben daerop alle de drie Leden een hellich verclaert, voor deese reyse alleen, ende sonder eenige praejudicie, nochtans te accepteeren den voornoemden van Hilten.

— *Saturni den* 11 *Augusti* 1618. —

Nihil actum.

— *Solis den* 12 *Augusti* 1618. —

Brachte de Heere Ploos de Resolutie van afscheyt ende bedanckinge hiervoren gementioneert.

Quamen oock noch by de Heeren Gecommitteerden eenige andere Heeren Staten van Utrecht, ende deden haer Ed. nochmaels bedancken.

— *Lunae den* 13 *August.* 1618. —

Quamen deselve Heeren Staten des morgens opt ontbyten wederomme by de voorsz. Heeren Gecommitteerden ende namen haer afscheyt, ende Syne Excellentie vertrock des morgens goet tyt, nemende syn weeh verby het Huys van Swieten. De Heeren Gecommitteerden van haer Ho. Mog. volcden over een uyr off twee daernae, nemende haeren weeh voorby Leyden, die Cingel om, alwaer deselve de Valbrug opgetrocken, ende die poorten, soo wel die Landt als waterpoorten toegedaen vonden, ende quamen also denselven avos. in s' Gravenhage.

Onder stont. Gerapporteert by monde den 16 Augusti, ende den 22 desselven maents schrifticlyck overgegeven by ons

onderschreven; — ende was onderteyckent Gysbert van den Boetzelaer, — N. Vocht, — Adriaen van Manmaecker, — J. Schotte, — G. Vryheer toe Swartsenberch, — Volcken Sloeth, — Is. Gockinga. —

Gecollationeert jegens t' Principale rapport berustende ter Griffie van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden ende daermede bevonden te accorderen. By my:

(Get.) Corn. Musch.

Extract uit het Register der Resolutie van de Ho. Mog, Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden.

Volgende de voorsz. Resolutie syn Syne Excellentie, ende den Welgeboren Heere Grave Willem Lodewyck van Nassau Stadthouder etc. ter vergaderinge gecompareert, ende is het voorsz. rapport by den Heere Voocht van wegen Syn Excellentie ende die Heeren hare Gecommitteerden tot Utrecht geweest hebbende, gedaen van alle het besoigne aldaer gevallen ende geeffectueert, met alle stillicheyt ende gevoechlickheyt, uyt crachte van haer Ho. Mog. credentie brieven ende instructie mitsgaders oock volgens het begeeren ende de Resolutie van de Heeren Staten van Utrecht, daervan de stucken ende de acten daertoe dienende ende by de voorsz. Heeren overgelevert, alhier syn gelesen. Hierop gedelibereert ende bevonden synde by het voorsz. rapport, ende de lecture van de stucken, dat Syne Excellentie ende de voorsz. Heeren Gecommitteerden tot Utrecht gebesoigneert ende geeffectueert hebben, de meyninge ende intentie van hare Ho. Mog. so in't afdancken van de Waertgelders aldaer als andersints, dat daerna gedaen ende gevolcht is, volgende het goetvinden van de Heeren Staten van Utrecht ende de Leden van deselve Provintie respective in't particulier voor de ruste, vrede, ende welstant en verseeckerheyt van dien Syne Excellentie ende de voorsz. Heeren Gecommitteerden voor hare gedane moeyte ende goede devoiren seer serieuselyck bedanckt, ende is Syne Excellentie versocht daerinne toch met ernst te willen continueren tot ruste, vrede, ende welstant, ende verseeckerheyt van den Staat van't Landt, ende de voorsz. Heeren Gecommitteerden, dat sy 't voorsz. Rapport by geschrifte willen instellen ende overgeven met de stucken daertoe dienende.

N.—M.

gen, ten einde het geleden verlies zoo veel mogelijk vergoed te zien.

In deze overtuiging deelen wij de *aanteekeningen van het verhandelde* bij de Utrechtsche Regering mede, van den dag zelven toen de beeldenstorm in onze stad uitbrak. De afschriften, waarnaar ze afgedrukt zijn, berusten thans in de genealogische verzameling van Jonkheer J. F. L. Coenen albier, in een fol. boekdeel met aanteekeningen, door Matthias van Kuijck, omstreeks het midden der XVII eeuw, aangaande zijne familie gemaakt. De echtheid dier afschriften is natuurlijk niet ontwijfelbaar zeker te stellen, maar de plaats waar zij gevonden worden — in de genealogische aanteekeningen namelijk van Matthias van Kuijck, wiens overgrootmoeder, Margaretha Boll, de dochter van den in 1566 regerenden Utrechtschen Burgemeester Johan Boll was — zoo wel als de overeenstemming met het verhaal van onzen naauwkeurigen historieschrijver Pieter Bor, (zie *Nederlandtsche oorloghen*, II boek) welke den toegang tot de gewestelijke en stedelijke archieven had, zetten deze afschriften veel geloofwaardigheid bij. (*) De tegenwoordige reeds genoemde

(*) Misschien is het niet overbodig eens te herinneren, dat de uitgever van oude stukken, deze zoo naauwkeurig mogelijk dient te onderzoeken en hunne echtheid buiten twijfel te stellen. Vooral is men, bij het uitgeven van afschriften, aan zijne lezers ten minste rekenschap schuldig van de plaats, waar zij zich bevinden, den tijd wanneer en de hand, door welke zij gemaakt zijn, enz. Het is voorzeker toch te veel gevergd dat ieder gelooven zal wat men laat drukken; de ondervinding leert dat afschrijvers van oude hss. niet altijd even naauwkeurig te werk gaan en nu en dan de argeloose slagtoffers zijn van vroegere opzettelijke vervalschingen. Men bedenke dat de uitgave van oude stukken ten behoeve van den lateren geschiedschrijver gedaan wordt, en het aan dezen niet mag worden overgelaten, de zuiverheid van *alle* door hem te gebruiken bronnen te beproeven. Het soude dan voordeeliger zijn, die oude bescheiden ongedrukt te laten blijven, en slechts de plaats te noemen, waar zij bewaard worden.

genoemde eigenaar derzelven, gaf zonder eenige bedenking verlof ze af te schrijven en algemeen te maken; eene onbekrompenheid, die allen bezitters van oude bescheiden zij toegewenscht.

Het is hier de plaats niet over den beeldenstorm zelven te spreken, die te Utrecht even zoo, als in vele andere plaatsen, toeging. Wreedheden echter werden er niet bij gepleegd, en daar de kleinodien der kerken, zoo als men uit deze stukken ziet, naar het Raadhuis werden gebragt, zijn de beeldstormers ook niet voor rooverbenden te houden. Het is waar dat men met het opruimen der beelden en schilderijen, der overblijfselen van heiligen enz. hier en daar met eene afkeringswaardige woestheid te werk ging, en men mag dit *Vandalismus* heeten: maar met welk woord zal men de handelwijze van een Bewind uitdrukken, dat de burgers niet alleen van goed en vrijheid beroofde, maar hen zelfs ter dood martelde, omdat zij niet ter gewone kerke gingen?

Wij zien verder, dat de stedelijke Regering van Utrecht niet meer door denzelfden ijver tot uitroeijing der ketterij bezield werd, welke haar veertig jaar vroeger zoo zeer onderscheidde, (*) en zulks niettegenstaande de Souverein, in dit punt, geenszins van gedachten veranderd, maar nog altijd van meening was, zoo wel in Spanje als in de Nederlanden, door zijne scherpregters het *compelle eos intrare* te moeten nakomen. Misschien was de stadsregering van de nieuwe leer niet afkeerig, of wel had de vrees voor de heerschende stemming der gemoederen die verdraagzaamheid doen geboren worden. De dringende verzoeken der burgers bestormden haar zeer in het naauw, en vruchteloos poogde zij hen te winnen; het eenigste voordeel, dat in haren toestand, als geplaatst tusschen een' opgewonden volkshoop en eenen in godsdienstzaken onhandelbaren koning te verkrijgen was.

P. J. Vreede.

(*) Verg. Jr. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck, Plegtige intrede van Karel V, blz. 79—84.

Anno 1566, den xxiiij Augusti.

Die vande gerechte van Utrecht opt Raethuys vergadert wesende, soo sijn seeckere persoonen tot acht of negen int getall gecompareert voor den Raetcamer, ende hebben eerst versocht omme Johan Boll, borgemr. in vrintschap te spreeken, ende eenige saecken te kennen te geven. Soo ist, dat Johan Boll, borgemr. voorsz. by believen vanden gerechte, die voorsz. persoonen by hem doen comen heeft indes Schouten caemer ende heeft haerluyden aengeven ende versoeck gehoort ende gehoort hebbende tselfde den gerechte voort aengebrocht, ende soo sy luyden versochten twee kercken binnen dese stadt Utrecht geopent te hebben, waerinne men toelaten souden, dat haerluyden predicanten predicken souden mogen onbehindert, mit vele woorden die sy luyden aengaven. Is ten lesten na alle rapport ende communicatien versproken, soo die vanden Gerechte, eets halven, in haer lieder versoeck geensins en costen toelaeten, dat men die saecke opstellen sonde tot daeghs daer aen volgende, des morgens, omme, den Raet daer op gehoort hebbende, hemluyden antwoort te geven (*).

Anno 1566, den xxv Augusti.

Den Raet op huyden vroegh vergadert wesende ende gehoort hebbende t' aengeven ende versoeck by seeckere persoonen op gisteren naemiddaghs den Gerechte doen aengeven, by Johan Boll, Borgemr. ende nae vorder communicatie, die den Raet daer op genomen hadde, soo sijn die voorsz. personen, ofte 't meestendeel van dien wedergecomen voorden

(*). Hierbij waren de wapens geteekend van Johan Boll, borgemr.; Johan van Renes van Wulven; Steven van Zuylen; Willem van Zuylen van Nievelt; de Heer van Wulp; Pauwels van Blockhoven; Jacob van Asch; Johan Taets van Amerongen en Hendrick d'Voocht van Rijnevelt. (Waarschijnlijk de personen, welke bij de zitting tegenwoordig waren).

Raede, versoeckende antwoort op haer lieden aengeven ende versoeck op gisteren gedaen, ende daer by adderende, dat haer lieden gemeenten gesloten waeren, om die afgrijselicheit van de beelden wt den kercken te doen, mede seggende dat sy aulcx souden doen sonder imant aen sijn persoon te vercorten ende haerlieden kercken goederen ende juwelen souden sy bregen indes gerechts bewaeren, ende waert dat ymant ytwes daer aff naemen, daer toe sy luyden opsicht nemen souden, die selfde souden sy in de Justitie handen leveren, omme daer over Justitie gedaen te worden. Ende voorts versoeckende, datmen henluyden voorts toelaeten soude die Minnebroeders ende Predicaren kercken, omme daeringe haerluyden sermoenen gedaen te worden, mit vele andere woorden, die sy allegeerden. Soo ist dat nae veele woorden haerluyden voor antwoort gegeven is, dat den Raet daer op nijt soo geringe antwoort geven en conde, ende cleyne int getal waeren, dat men op haer luyden aengeven ende versoeck noch tijt soude geven tegens elff uren.

Ende alsoo by den Raet noch vele van de besten Edelen ende rijcke Borgers geroepen waeren, om te helpen raeden, soo sijn mede versocht daerby te comen op den Raethuyse Johan van Renesse van Wulven, Staven van Zuylen Dirxs. ende int leste is mede op den Raethuyse gecomen Willem van Zuylen van Nievelt, Heer van Aertsberge, die mede int beste soude raeden. Ende ontrent ten elff uren sijn de voorsz. personen wedergecomen tot 6 of 7 toe op den Raethuyse ende versochten antwoort, waermede als doen haerluyden versouck vorder ende naeder gehoort hebbende, is met henluyden versproocken, dat men de saecke acht dagen lanck opsetten soude, om geen kercken te beschedigen ende middelertyt soude men van der stadts wegen soecken aen die Hoocheyt van de Hertoginne ende Prince van Orangien, als Stathouder, sonder wiens consent eer ende eens halven den Raet in geene saecken van haerlieder versoeck en costen antwoort ofte eenige consent geven, mit vele andere woorden. En syluyden die comparanten verclaerden voorts aen

haerluyden wille mede wel te sijn, dan alsoo sy sulx buyten haer andere gemeente, die bereyt stonden met haerluyden voornemen te procederen, dat men eenige van den Raden scicken soude mit henluyden daer by te gaen, ende sulx op haerl. oock te begeeren, verhopende, dat zyl. daer toe mede wel verstaen soudden. Dan men soude de Predicanten van de Minnebroeders ende Prekenbroeders verbieden binnen die acht dagen niet t'prediken, noch blasphemeren op haerl. predicanten ende oock henluyden; twelck oock versproocken worde dat men henluyden sulx verbieden soude. Ende soo sijn door haerl. versoeck ende consent gescickt den Heer van Wulp ende door versouck van den Raet Johan Boll, Borgemeester, Pauwels van Blockhoven ende Jacob van Asch, Raeden. Dewelcke gegaen sijn op Ste. Marien kerckhoff ontrent de Lindeboom, alwaer haerl. gemeente vergadert sijnde mit geweer van alles gefurneert, dewelcke die conclusie ende afgescheyt van den Raet haerl. aengegeven sijnde, hebben daer op geseyt ende belooft by alle vromicheyt aen handen van Johan Boll, borgemeester, daer mede te vreden te sijn, in manieren haerl. gescickten van den Raet gedaen hadden, twelc by Johan Boll, borgem^r. aen den Raede, op het stathuys hem verwachtende, gerapporteert is.

Twelck rapport ten vollen verstaen hebbende, hebben doen van stonden aen gescickt Johan Taets van Amerongen ende Henrick de Vooght van Rijnevelt, schepens, omme mit volle instructie ende brieven van credentie te reysen aen die Hoocheyt van de Hartoginne ende den Excell. den Prince van Orangien.

Ende is t'voorsz. belofte niet onderhouden geweest, dan zyl. hebben mit haer gemeente ontrent xij uyren eerst de Buerkercke opgesmeten ende voorts alle beelden, altaren ende anderen ontstucken gesmeten, ende seeckere juwelen, die sy aldaer gevonden hadden, ende kercken goederen op den Raethuyse in den Burgem^r. handen gebrocht.

Ende voorts daerna die Minnebroeders ende Predikers kercken.

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

III. 1414—1423.

(Vervolg van bladz. 104).

1414. Want Willem Kroec, Gheryt Kroken soen, *in syn aensicht gheworpen wart, des hi daerom bi nacht over manslaep, den knecht die hem dat dede, in Sinte Pauwels gasthuus in den bedde, daer hi naect lach, overvallen ghetreden ende ghesleghen heeft*, daerom heeft hi opt vleyshuys gheleghen, ende is hier gheco-men in hemde ende in broec ter clocken, ende sel den rade verghiffenisse bidden ende sel der stat te beteringhe gheven xx^{m} steens (51).

— Want Willem van Luenen met Johan Martens soen, die Johan Wedighen, binnen onser stat *moerdadelic bi nachte doetslac, ghecomen is, ende gheselschap met malcanderen ghemaect hadden, ende daerbi gheweest heeft ende dat ghehoert ende ghesien heeft*, dat Johan Wedighen *alsus doet ghesteken is, ende* Jan Martens soen *daer inne gheslagen heeft ende bi hun ghebleven ende met hunne daer gheghaen, ende* Johan Martensz *ghewaernt heeft, dat hi hem wech pinen soude*,

want Jan Wedighe *doet was, ende* Willem *oec voersz.* Jans Wedighe *hoyke ghenomen heeft, daer hi sus doet lach, ende de wech ghebrocht ende verstéken heeft, daer hi woude. Ende want* Willem *voersz. desen moert nyet wtghebrocht en heeft*, alst voer openbaerlic ter clocken gheboden ende ghecundicht is, ende Willem voersz. oec hierenboven binnen onser stat ghecomen, voer Jan Wedighen, des doden broeders doer, ende Jans Wedighen broeder anghesproken, in deser manieren: *kendi den man, die daerbi was, dat v broeder doet ghesteken wart?*. Ende vraechden hem mede, wat hi hem doen woude, of hien saghe. Des de broeder antwoerde, hi en wists nyet, twaer hem hart te liden. Des Willem voersz. seide: *Wat woudi hem doen?, ic ben den man.* Voert heeft Willem voersz. beliet, dat hi met *wilden wiven omme gheghaen heeft, ende daer van marcte te marcte mede ghetoghen heeft, ende mit quaden teerninghen ghespuelt, ende met voerdeel den luden hoer ghelt of ghewonnen heeft*, daeromme sel men hem rechtevoert wtleiden ende dat *rechten metten sweerde* aen syn lyf (52).

1414. Want Herman Stael een medekyn, *dat van Cortehoeve ontfoert was, ende in Goylant ghebrocht was, voert heeft helpen voeren ende versteken, dat nu weder bi sinen ouderen ghecomen is*, daerom heeft hi opt vleyshuys gheleghen, *etc.* (53).

—— Want Salomee, Eerst Gheylincx soens wyf,

re, *grote onsedicheit in* Blidenstein *bedreven hebben ende* Woytkyn, Lam Kyes *ghewont heeft, daerom syn si voer den clocken ghecomen* in hemde ende in broeke ende sellen den rade verghiffenisse bidden, ende hebben ghewilcoert, waert, dat si tot enighen tyt, enighe onsedicheit bedreven, dat si dan *een maent lanc legghen sellen beneden inden roden toern ende eeten water ende broet* (57).

1418. Want Arentkyn *op vrouwen ledich ghegaen heeft ende prurietscap te doen pleecht ende menighe andere boeverien ghedaen heeft*, daerom sel men t'after eeten gheselen ende sel t'avont bider sonnen wt der stat gaen, ende die raet verbiet hem vyftich jaer die stat, ende een mile vander stat te wesen op syn lyf (58).

—— Want Mathens Campert *grote loghentale selve fisiert heeft over heren, goede mannen, daer hem ende onser alingher stat groten last off comen mocht*, daerom heeft hi langhe opten roden toern gheleghen, ende is hier ghecomen, *etc.* (59).

—— Want Hannekyn van Bunnic *bi* Michiel Jans soen *lach, ende na bi* Willem Byel *oec lach, ende si daerbi was, daer* Willem, Michiel *doet stac om deser saken wil*, daerom verbiet men haer die stat v. jaer lanc, ende en sel men ghenen nyen heer incomen (60).

—— Op Sinte Jans kerchof is bi nacht *een man ghedronghen, dat hi een boff blasen most enen anderen man, of men souden ghesteken ofte mishandelt hebben*, daerom ghebiet die raet enen

yegeliken, die dit ghedaen heeft, dat hi bi onse oversten come ende hem des belie, of die raet wilt swaerliken aen hem rechten tot horen goetduncken, of syt daerntendens ter waerheit bevonden (61).

1418. Want Dirc van Oestrum Dircs soen, *een medekyn, dat om syn boetsoap ghine, onredeliken aenvoer, daer een goet man om des gherufts wil, den medekyn te besoutten ende te hulpe quam, des die goede man dberghesteken ende gheworpen is, ende seer mishandelt*, daerom heeft Dirc van Oestrum in onser stat vanghenisse gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken, ende sel den raet verghiffenisse bidden, ende den goeden man beteren biden rade vander stat, ende Dirc sel wilcoeren, waert, dat hi ummermeer onstantelike saken bedreve, dat hi dan *een jaer lanc beneden inden roden toorn legghen sel ende eeten water ende broet* (62).

1419. Ave, Henric Kokentrys dochter, verbiet men die stat vyf jaer lanc, *om dat si enen onredeliken aenspraec enen knaep ghedaen heeft, dat hi se veroraft hadde, des si niet bewyst en heeft, ende de raet anders ter waerheit ghevonden heeft;* ende waer yemant van Aven vrienden ofte maghen, die hierenboven, hierom den knaep voersz. misdeden, met woerden noch met werken, dat woude de raet swaerliken aen hem rechten (63).

1420. Want Splinter Hermansz., *enen man syn wyf ghenomen heeft, ende den man boven ver-*

bot 's raets daertoe in sinen huse in enen kraem ghewont heeft, daerom heeft hi *een half jaer beneden inden roden toern gheleghen*, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken, ende hi sel den rade vergiffenisse bidden, ende hi sel wilcoeren, waert sake, dat hi den man syn wyf weder nam, of hem die te schanden maeckte, of den man sloeghe of misdede, of enighe onstantelike saken bedreve, dat men dat rechten sel aen syn lyf (64).

1420. Want onse raet ter waerheit ghevonden heeft, dat Jan van Andernach, *boven, dat hi onsen rade toegheseit hadde, dat hi* Willem vander Luchten *ende sinen gesetschap niet en teghe, ende hi duerenboven, sonder bruecke*, Willem vander Luchten, *van afteren ghesteken heeft, daer* Willem *aen ghestorven is*, ende die raet dat daerom voer een openbare ondaet houdt, daerom verbiet men Jan van Andernach die stat ende een mile vander stat te wesen ewelic op syn lyf (65).

—— Want dwase Hanne, *t Sunter* Claes, *syn cleder te versetten ende te verdrinken pleecht, om cleyn gelt*, daerom verbiet die raet enen yegheliken, dat nyemant Hannen cleder en cope of pande en neme, want se de raet sonder ghelt weder ghegheven willen hebben (66).

1421. Want Lisebette, Jans dochter, ende Kleyn Grietkyn mitten handen, *boven verbot 's raets in der kerken hebben gaen bidden ende onredelike woerden daertoe ghebesicht hebben*, daerom verbiet men elke die stat een jaerlanc (67).

1423. Want Mette Schaberts haer *verwilcoert heeft, gheen gheselschap te hebben met* Ghise Sluteman, *of si soude den steen draghen, ende vyf jare wter stat wesen, ende die raet ter waerheit ghevonden heeft, dat si daerenboven dicke met* Ghise *gheselschap ghehouden heeft*, daerom verbiet men haer die stat 15 jaer lanc, ende een mile vander stat te wesen, ende quame si tot enighen tyt binnen der stat, so sel si den steen draghen (72).

—— Want Willekyn, Ghise Floren meecht, *onreckelic ende onredelic gheleeft heeft met* Ghise Floren, *ende met* Hanckyn, *sinen wive*, daerom verbiet men haer die stat, ende een mile vander stat te wesen twe jaer lanc, ende si en sel met onsen nyen here niet incomen (73).

(*Het vervolg hierna*).

J. J. Dodt v. Fl.

BLIJKEN VAN MILDHEID DER UTRECHTSCHE REGERING ETC.

(VERGEL. DIT TIJDSCHRIFT, VII. BLADZ. 208).

IV. JAN ORLERS EN DE GESLACHTBOOM DER GRAVEN VAN NASSAU.

In de: *Bibliotheek der Nederl. Geschiedschrijvers*, wordt bldz. 319—321 gehandeld van Jan Orlers, ende bldz. 320 opgegeven:

» 4. *Geslachtboom der Graven* van Nassau, ... bij *een gestelt en uytgegeven door* Jan Orlers, 4°. 2° *uitgave, in de fransche taal.* . . ."

en in de noot hierop aangemerkt:

» *Hierbij is de Nassausche Lauwerkrans herdrukt of liever vertaald; van waar misschien dit werk op den franschen titel* 2° *uitgave genoemd wordt, schoon mij van den Geslachtboom geene eerste* Nederduitsche *uitgave bekend is.* . . ."

Vergelijke nog bladz. 370 der *Bibliotheek*.

Zou hiermede niet in verband staan de *caerte*, waarvan ik op de rekening van den Cameraar der stadt Utrecht in dezer voege melding vinde gemaakt op het jaar 1600—1601. » Peter van Dijk *cum suis voor de groote caerte by hemluiden dese stad ghepresenteert, inhoudende de genereuse Genealogie ende afcomste van den huyse* van Nassau, *ende alle victorien by syne Excie. gheobtineert* 23 L."

Denkelijk wel. De Staten van Holland, *etc.*, namen omtrent deze *caerte* den 3 Maart 1601 mede het volgende merkwaardige besluit:

» *Op de presentatie aan de Heren Staaten van Holland, etc. gedaan by* Pieter van Dyk, Heynderik van Haeften

ende Niclaes de Klerck, *van een royale kaerte, by forme van een stamme of boom vanden doorluchtighen, hoockl. ende getrouwen huize* van Nassau, *Genealogie, Alliancie ende uitbreidinge, met hare onderscheide namen, titulen, wapenen ende blasoenen, na de originele registeren derselver archiven, met de parken van de voornaamste exploicten, vroome ende mannelyke daden, door de Heeren Staten Generael van syn Princelyke Excell. dienaer. Heren broeders ende andere deszelven huizes ingelyfde Heeren ende bloetverwandten, opdat des Heeren groote weldaden, de heerlyke victorien ende miraculeuse verlossingen als eenen spiegel de ganische christenheit vertoont soude mogen worden, tot Godes eere, vorderinge vande kerke, reputatie, gunste ende toegenegenheit van deselve Staten, syne Excell. ende andere Heeren by alle christelyke Koningen, Potentaten ende Uitheemsche Heeren ende Vorsten, hebben de Heeren Staten heiselve voor goet aangesien ende de supplianten daar vooren vereert met eene somme van 200 ponden van veertig grooten het pont.*" (*Resol. der Stat. v. Holl., Maart* 3, 1601).

Ik meen mij, althans *nog* niet, er mede te moeten inlaten, om aan te vullen en te verbeteren, hetgene anders tot hiertoe, over de geschiedkundige werken, door Orlers uitgegeven, is te berde gebragt, en wil voor deze keer blootelijk uit den

Cataloge
vande Boeck-winkel
van
Jan Jansz Orlers
Boeckvercoper tot Leyden
De welcke in openbare Vercoopinghe, tot synen huyse
vercocht sal werden, opten 7 Marty 1623
ende volghende daghen
Tot Leyden
By Joris Abrahamsz vander Marsce.
M. D. C. XXIII.

in *quarto*, die voor mij ligt, mededeelen, hetgeen ik er op bladz. 44 in dezer voege gedrukt vinde:

Boecken
By Jan Orlers doen drucken,
Platen, etc.

31. Theophrasti Opera graece Latina folio.
4. ——— *vande selve op groot Pampier.*
30. Lauriers ende Genealogies de Nassau folio.
6. ——— *vande selve op groot Papier folio.*
6. Genealogies a part folio.
40. Nassausschen Lorbercrants Hoochduyts folio.
186. Genealogia comitis Nassoivae Latinae, *sonder de groote Figuren, die gheveylt sullen werden mette groote Platen daer toe behoorende, mitsgaders de Priviligie ende het recht van dien, omme die voor eenighen tyt noch alleen te moghen Wrucken.*
86. *Geslachtboom vande Nassausschr Graven in Duyts 4°.*
94. *Oorlochsdaden van Maurits van Nassau of nieuwen Laurencrans met Figuren compleet folio.*
2. —— *vande selve op groot Pampier.*
214. —— *vande selve sonder figuyren, die gheveylt sullen werden in 't geheel met de 43 groote Platen, den Tytel, Effigies ende Wapen van Syn Excellentie, de 16 effigies vande Nassausche Graven totten selven Laurencrans behoorende: mitsgaders 'transport vande Privilegie ende de Actie van dien, omme deselve in alle talen alleen te moghen drucken, noch eenighe jaren duerende.*
7. *Ghebonden Laurencrantsen Vergult, met zyden banden folio.*

Een groote Plaet vande Figuyr van Syn Excellentie by Saenredam ghesneden.

Verscheyden andere Plaeten ende Plaetgens.

156. Geschryvinghen van Leyden 4.

5. —— vande selve van fijn Papier.

De helfte inde gemeenschap van alle de Platen totte selve Geschryvinge behoorende ende het recht totte selve Copije.

J. J. Dodt v. Fl.

Reiskosten van Utrecht naar Brussel en weerom, in den jare 1486.

Op de Cameraars-Rekening van dat jaar, komt voor deze post:

Item des Manendaghes op S. Wilebroerts avont reisde Dirc Bor van Amerongen, ende hadde mede Borre Pietersz, te Mechelen, om te betalen een deel ghelden Heere Meerten tot Polhem ende anderen, ende te spreken Mynheer van Yselsteyn, om de costen te smalen, ende waren wt xii daghen. Maect Dircs dachghelt.

Item vervaren:	xv	R. gulden.
Van Utrecht tot Dortrecht.	v	st.
Van Dordrecht totten Ouden Bosch. .	iii	—
Van den Ouden Bosch tot Antwerpen. .	x	—
Van Antwerpen tot Mechelen. . . .	x	—
Van Mechelen tot Brussel.	vi½	—
Van Brussel tot Mechelen.	v	—
Van Mechelen tot Antwerpen. . . .	v	—
Van Antwerpen totten Ouden Bosch. .	x	—
Van den Ouden Bosch tot Dordrecht. .	iii	—
Van Dordrecht tot Utrecht.	iii½	—

tsamen xviii R. gl. i st.

J. J. Dodt v. Fl.

TAFEL

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand APRIL 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDE, 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	738	744	744	747	57	78	72	38	N.	Betrokken.
2	749	750	751	752	6	74	54	4	N.N.O.	idem.
3	755	757	758	762	46	72	58	54	O.	idem.
4	766	768	768	771	48	55	57	32	idem.	Bewolkt.
5	773	773	772	772	42	62	62	22	idem.	idem.
6	768	766	764	762	72	87	97	6	idem.	Helder.
7	758	758	757	762	61	10	12	54	idem.	Betrokken.
8	766	768	767	769	64	8	74	3	O.tenZ.	Zwaar bewolkt.
9	773	773	773	773	12	32	4	18	O.	Bewolkt.
10	773	772	771	771	29	62	6	2	O.Z.O.	idem.
11	770	769	768	769	52	64	56	35	O.	idem.
12	766	765	764	763	16	34	4	32	idem.	idem.
13	762	761	761	761	29	48	54	34	idem.	idem.
14	761	761	761	763	46	7	79	46	idem.	Helder.
15	764	764	764	765	62	67	86	5	idem.	Bewolkt.
16	766	766	766	767	46	46	87	[illegible]	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 1 UUR	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	768	768	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Bewolkt.
18	768	768	768	768	71	76	89	78	idem.	idem.
19	769	769	769	768	74	94	108	6	o.	Weinig bewolkt.
20	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	idem.	Helder.
21	768	767	767	767	[illegible]	[illegible]	115	62	idem.	Bewolkt.
22	766	764	763	763	123	193	207	154	o.z.o.	Helder.
23	763	762	762	761	177	212	224	16	z. o.	idem.
24	762	762	763	765	17[illegible]	186	211	12	o.	idem.
25	766	766	766	767	166	188	187	11	o.tenz.	idem.
26	768	768	767	767	118	14[illegible]	153	9	o.	idem.
27	767	766	765	764	125	157	164	10	idem.	idem.
28	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	18	12	z.z.o.	Bewolkt.
29	[illegible]	[illegible]	766	765	14	148	178	106	o.	idem.
30	762	761	761	760	154	19	204	134	idem.	Helder.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	761[illegible]	762[illegible]	762[illegible]	764[illegible]	491	702	694	348	Van den 1st. tot den 10e.	
2	766[illegible]	765[illegible]	765[illegible]	765[illegible]	54	694	774	488	— — 11en. — — 20e.	
3	765[illegible]	764[illegible]	764[illegible]	764[illegible]	14	1705	1823	1156	— — 21st. — — 30st.	
	764[illegible]	764[illegible]	[illegible]	764[illegible]	8[illegible]	10[illegible]	10[illegible]	664		

1 's nachts en 's morgens storm en regen.
2 's morgens, 's middags en 's avonds regenachtig.
7 windrig.
11 's avonds hevige wind.
12 windrig.
13 's morgens regenachtig.
14 veel wind.
15 koude wind.
16 veel wind.
21 windrig.
25 's avonds veel wind.
26 veel wind.
27 's morgens veel wind.

Algemeen gemiddeld: Barometer 764,[illegible] Thermometer 9,00[illegible]

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND APRIL 1842.

GEBORENEN

OP

den 1 April.

Gerrigje, D. van Christianus Morrée.

Pieter Johannes, Z. van Andries Ingen.

Dirk, Z. van Albert van Weelderen.

Albert Cornelis en Johannes, Zonen van Jacob Krijnders.

Cornelia Johanna, D. van Johannes Verkerk.

Elisabeth Johanna, D. van Johan Caspes Kesler.

den 2 April.

Johanna Elisabeth, D. van Arie de Bruijn.

Jacobus, Z. van Johannes Wilhelmus Saelman.

Petronella, D. van Petrus van der Steen.

Reinier, Z. van Arnoldus Swillens.

den 3 April.

Jan Dirk, Z. van Gerrit Jan Eggink.

Mechtelina, D. van Adrianus Beuken.

Cornelis, Z. van Cornelis Verkerk.

Jozef, Z. van Izak van Buren.

Arie, Z. van Jacobus de Bruijn.

den 4 April.

Jean Martin, Z. van Jean Bex.

Willem, Z. van Abraham Buddingh.

Andries, Z. van Andries de Wolf.

Johannes, Z. van Gerardus Wilhelmus Baljet.

Alida Jacoba Maria, D. van Johannes Mattheus Sels.

den 5 April.

Cornelis, Z. van Cornelis Smit.

Johanna Anna Magdalena, D. van Barend Terschegget.

Clasina Goverdina, D van Abraham van den Brink.

Herremina Petronella, D. van Johannes Filippus Maas.

Johanna, D. van Jan Kiers.

den 6 April.

Philippus Jacobus Johannes, Z. van Johannes Hendriks.

Wilhelmina Mathilda, D. van Johann Jacob Spangenberg.

den 7 April.

Jan, Z. van Dirk de Kruijff.

Frits, Z. van Jesaijes Tobias Mendelson.

Johanna Engelina, D. van Gerrit Weijers.

Cornelia Petronella, D. van Jacobus Martens.

Catharina Cornelia Maria, D. van Baltus Vermeulen.

Jan, Z. van Cornelis Blommaart.
Johanna, D. van Jan van den Bol.

den 8 *April.*

Gerardus, Z. van Wijnandus Remigius Kramer.
Joan Govert, Z. van Johan Pieter Theodoor van der Lith.

den 9 *April.*

Johanna Maria, D. van Evert Nicolaas Maas.
Hendrika, D. van Nicolaas van den Brink.
Gerardus Johannes, Z. van Adrianus Marinus van Beuge.
Aletta Johanna, D. van Martinus Nagtegaal.

den 10 *April.*

Balthazar, Z. van Johannes Steigerwald.
Cornelis Georg, Z. van Johannes Georg Forger.
Isaäc Hendrik Jacobus, Z. van Samuel Adrianus van Lunteren.
Sophia Elisabeth, D. van Rijnier Vreeswijk.
Cornelis, Z. van Cornelis van Veenendaal.
Dirk, Z. van Johannes de Leur.
Johanna, D. van Wilhelmus Kok.
Johanna Alletta, D. van Maarten Vroon.
Albert Johannes Gustaaf Willem, Z. van Jan Baptist Euchazius von Motz.

den 11 *April.*

Hermanus, Z. van Hermanus Westerman.
Gerard Wander, Z. van Hendrik Blom.
Johanna, D. van Arie van Veldhuizen.
Francina, D. van Jacobus van der Horst.
Dirk, Z. van Johannes Bernardus Reeken.
Cato, D. van David Samson van Moppes.
Cornelis Jacobus, Z. van Johannes Roep.

den 12 *April.*

Laurens, Z. van Johannes van Os.
Clasina Maria Wilhelmina, D. van Jan Frederik Mulder.
Henriette Cornelia, D van Adrianis Antonie Viuja.
Arie, Z. van Hubertus van Doorn
Karel Ferdinand, Z. van Willem Voorsteegh.
Wilhelmina, D. van Jan Beekman.
Cornelis, Z. van Willem van Lintenberg.
Johannes Philippus Hendrikus, Z. v. Johannes Philippus Dieterich.

den 13 *April.*

Alida Christina, D. van Willem Frederik Thämer.
Anna, D. van Jacobus Johannes van Rossum.
Arie, Z. van Jan van Zutphen
Dirkje, D. van Cornelis Peek.
Gerardus Gijsbertus, Z. van Otte Roetman Rovers.

den 14 *April.*

Margaretha Hendrika, D. van Aart Hendriks.
Willem Adrianus Johannes, Z. van Joannes Henricus Teebes.

Jacobus, Z. van Hendrik Jacobus de Visser.
Pieter, Z. van Leendert Hester.
Thomas Johannes, Z. van Josephus van Montfoort.
Albertus, Z. van Jan Seldenrath.

den 15 April.

Petronella Johanna, D. van Christiaan Vugts.
Willem Frederik Marinus, Z. van Bernard Goswijn Lapidoth.
Gijsbert, Z. van Hendrik Jan Molsbergen.
Henri, Z. van Johannes van der Horst.
Hendrikus, Z. van Hendrik van den Berkhof.
Johanna Maria, D. van Paulus Willebrordus Woertman.
Theodora Elisabeth Johanna Maria, D. van Jan Daniel Cornelis Tijsingh.

den 16 April.

Margaretha, D. van Jan Kerkmeester.
Jacobus Laurentius, Z. van Jacobus Laurentius van Schaaijk.
Hendrik, Z. van Johannes van Eijkelenburg.
Wilhelmina Frederika, D. van Wilm Blom.
Hendrika Geertruida, D. van Henrij Jacob Robert.
Helena Hendrika, D. van Jan Abraham Peijster.
Elizabeth Johanna Carolina, D. van Jr. Mr. David George Pesters.
Arie Cornelis, Z. van Arij Buijzerd.

den 17 April.

Elisabeth en Lambertus, D. en Z. van Antonius Welling.
Elias, Z. van Albertus Mulder.
Cornelis, Z. van Cornelis van Os.
Cornelis Johannes, Z. van Cornelis Verhoef.
Johanna Christina, D. van Johannes Arnoldus van Arkel.
Gerardus Johannes, Z. van Gerardus Johannes Rietveld.
Anton, Z. van Adrianus Isak Borgers.
Lodewijk, Z. van Johannes Hendricus van Heijs.

den 18 April.

Willem, Z. van Jan Hendrik de Wilt.
Anthonie, Z. van Theodorus Oostveen.
Wilhelmina Helena Gerarda, D. van Christoffel Heijn.
Alida Cornelia, D. van Cornelis Vlaanderen.
Johanna Petronella, D. van Adrianus Stangenberger.
Johanna, D. van Arie van Beek.
Cornelis, Z. van Cornelis Hoogelander.
Hendrika, D. van Nicolaas Visser.

den 19 April.

Godfried Hendrik Leonard, Z. van Mr. Christiaan Willem Johan Baron van Boetzelaer.
Hendrika Johanna, D. van Hendrik Johannes Koen.
Gabriel, Z. van Ludovicus Henricus Smit.

Petronella Catharina Maria, D. van Gosuinus Brink 't Hooft.

Johannes Cornelis Alexander, Z. van Isak de Vink, overleden den 8 April 1842.

Anthonie, Z. van Cornelius Altevelt.

Christiaan, Z. van Leonardus Johannes Bakkenes.

Alphonse, Z. van Jr. Arnoldus Johannes van Sasse van IJsselt.

den 20 April.

Anthonia Maria Geertruida, D. van Joannes Petrus de Cruijff.

Maria, D. van Nicolaas Pasman.

Willem, Z. van Gerrit van Werkhoven.

Dirkje, D. van Hendrik Lagerweij.

Adrianus, Z. van Cornelis Jolen.

den 21 April.

Leonardus, Z. van Jacobus Hofstede.

Arnoldus, Z. van Arnoldus Laurentius van der Steen.

den 22 April.

Gerardus, Z. van Gerrit van Dam.

Arnoldus Gerardus, Z. van Gerardus Joannes Stevens.

Wilhelmus, Z. van Johannes Wilhelmus Rosenberg.

den 23 April.

Anna Elisabeth, D. van Franciscus Johannes Swagers.

Pieter, Z. van Pieter Otterspoor.

Jacob, Z. van Johannes Slotboom.

Franciscus Anthonius, Z. van Frans van de Vaart.

Louisa Elisabeth, D. van Jeronimus de Bruin.

Pieter Jan Willem, Z. van Jan Wildschut.

den 24 April.

Gijsbertus, Z. van Hendricus Mulder.

Maria, D. van Gerrit Rietveld.

Aaltje, D. van Johannes Hermanus Vissers.

Arnolda, D. van Nicolaas Kok.

Christina, D. van Hendrik van Appeldoorn.

den 25 April.

Adrianus, Z. van Hendrik Martinus van Ingen.

Johanna Hendrika, D. van Joannes de Knecht.

den 26 April.

Cornelis Roeland, Z. van Dirk van Ruijven.

Cornelia Hendrika, D. van Hermanus Adrianus Fortuijn.

Paulina, D. van Paulus Johannes van Esch.

Catharina Berndina, D. van Johannes de Groot.

Johanna Maria, D. van Johannes Godart.

Franciscus Wilhelmus, Z. van Wilhelm te Brugge.

den 27 April.

Hendrika, D. van Henricus Schoeneijen.

Maria, D. van Cornelis van de Vooren.

Albert Hendrik, Z. van Carel Friedrich Dietze.

den 28 April.

Salomon, Z. van Meijer Jona Bodding.

Anthonia Cornelia, D. van Hendricus Lington.

Petronella Johanna, D. van Cornelis Venuth.

Johannes Hermanus, Z. van Henricus Maarscholkerweert.

den 29 April.

Glaudi, Z. van Johannes van Sandwijk.

Theodorus Hendrikus, Z. van Abraham van Ee.

Jacoba Christina, D. van Jacobus Johannes Leefling.

Anna Cornelia Elisabeth, D. van Lambertus van der Wurff.

den 30 April.

Elisabeth, D. van Coenraad Vlameulen.

Johannes, Z. van Johan Pieter Valentijn.

François, Z. van Jean Vlamijnck.

GEBOREN 170, waaronder 11 Onechten.

VOLTROKEN HUWELIJKEN.

den 6 April.

Johannes Kramer en Johanna Elisabeth de Loor.

Pieter Nicolaas den Dias en Maria Bos.

Adolphus van Leersum, weduwenaar en Maria van der Linden.

Wijnand van der Wolk en Pieternella Mansveld, weduwe.

den 7 April.

Johannes Henricus Scholten, weduwenaar en Adriana Maria Altera Ras.

den 13 April.

Thomas van Riczel, weduwenaar en Anna Maria Joanne van Dijk.

Johannes Hendricus Bijldouk en Maria Liefland.

Bernardus Johannes Durct en Elizabeth Krabbenbos.

Jan Gijsbert Koetsier en Maria van Horssen.

Jacobus van Sels en Agatha Hogedoorn.

Nicolaas Heijn en Louisa Meisenburg.

den 15 April.

Willem Pieter van den Ende en Marie Françoise Julienne Antoinette Dumoutier.

den 20 April.

Nicolaas Defassee, weduwenaar en Helena Reindre.

Adrianus Brouk, weduwenaar en Johanna Susanna Vermeulen.

Eduard Kampers en Jacoba Tieland.

Jan Everaars en Catharina Geertruijda Johanna de Meijere.

Gerardus Porton en Roberta Helena Minjon.

Antoine Lardé en Elisabeth van Gelderen.

Jan Jacob Hendriks en Maria Wilhelmina Poesinau, weduwe.

den 21 April.

Cornelius Schimmel en Jennetje Schalkwijk.

Arij Arnold Kerkhof en Caatrina Christina Greebe.

den 27 April.

Wilhelmus de Groot en Maria van den Hoeven.

Johan Nicolaas Willems en Alida Elisabeth den Hertoog.

Henri Josephus Dorchin en Johanna Elisabetha Kraft.

Bastiaan Smits en Catharina Maria den Dijker.

Gerrit van Broekhuisen en Aertje van Mill.

Johannes van Lind, weduwenaar en Geertruijda Lentz.

Henricus Gerardus Koeleman en Cornelia Christina de Bruijn.

Gerrit Willem Monnee en Jacomina de Geest.

Geurt Wouda en Anna van Slooten.

Sjoerd Boorsma en Maria van Rooije.

Gerrit Hendrik van der Heiden en Petronella van Stigt.

Arnoldus Josephus Bos en Jacoba Rijnarda Lucouw, weduwe.

Gerrit Torman en Henderina Mare.

Pierre Ivo, weduwenaar en Dirkje Hoogeveen.

Willem Lina en Geaina van Stuijvenberg.

TE ZAMEN 37 PAREN

OVERLEDENEN

op

den 1 April.

Theodorus van Zanten, 10 w., Donkerstraat.

Jacobus Schalée, gch., 81 j. en 8 m, Geertruidasteeg.

den 2 April.

Johanna Maria van Romondt, wed. Paulus de Fiouw, 76 j. en 6 m., Bakkersteeg.

Anthonia Mutter, wed. Alexander van Heumen, 56 j., Pottestraat.

den 3 April.

Wilhelmina Petronella Boekelman, 9 w., buiten de Wittevrouwenpoort.

Johanna Catharina van Rams, 2 j., Watersteeg, wijk C.

Johannes van der Burg, 10 m., buiten de Weerd.

den 4 April.

Charles Abbt, 2 m., Rijnstraat.

Johanna Barendina Mulder, 2 j. en 6 m., Achter de Twijestraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Fredrik Selders, Catharijnestraat.

Levenloos aangegeven Zoon van

Arij van der Tol, buiten de Tolsteegpoort.

den 5 *April.*

Fredrik Vos, geh., 49 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Maria Craijenstijn, ongeh., 57 j., Lange Viesteeg.

Maria Metje Schouten, huisvr. van Franciscus van Zutphen, 36 j., Lange Hamsteeg.

Albertus Bruinen, 2 j. en 3 m., Zandstraat.

den 6 *April.*

Anthonia van Mens, 4 m., Korte Minnebroederstraat.

Johannes Jacobus van Dijk, 1 j. en 3 m., Jacobiebrug.

Coenraad Hillebrand, circa 4 m., Vischmarkt.

Cornelis Maarschalkerweerd, weduwenaar, 85 j., Lange Hamsteeg.

den 7 *April.*

Hendrica Hendrina Terwogt, wed. Anthonie Bernardus Neelmeijer, 69 j., Lijnmarkt.

Albertus Marinus Lindsen, 2 m., aan de Hoogt.

Anthonie Sakkers, geh., 26 j., Florasteeg.

Ellebert van Maurik, 1 j. en 2 m., Zandstraat.

Hendrik van Wel, 42 j., buiten de Tolsteegpoort.

Piet van Kesteren, ongeh., 26 j., te Amsterdam.

den 8 *April.*

Izaak de Vink, 49 j., Pottestraat.

Herman Anton Spaarenberg, geh., 77 j. en 5 m., Springweg.

Johannes van Veldhoven, geh. 47 j., Keukenstraat.

Jacobus de Rijk, geh., 77 j., buiten de Weerd.

Johanna Gerarda van Oosterwijk, wed. Jacob Borst, 60 j., Heerenstraat.

den 9 *April.*

Cornelis van Schaik, 1 j. en 3 m., buiten de Catharijnepoort.

Adriana van der Snel, wed. Johannes de Leur, 78 j., Maliebaan.

den 10 *April.*

Levenloos aangegeven Zoon van Jacob van Olpen, buiten de Catharijnepoort.

Geertruida Catharina van der Linden, 3 m., buiten de Catharijnepoort.

Johanna Bom, ongeh., 78 j., Vissersteeg.

Hendrica van Hattum, ongeh., 17 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Coenraad Frederich Wilhelm, 36 j., Hospitaal.

Jacobus Cornelis Baars, 4 m., Nieuwe Kade.

Jan Schellart, weduwenaar, 80 j., Bartholomei gasthuis.

den 11 *April.*

Hendrik van Leersum, 2 m., Wijde doelen.

Clasina Alberdina de Bruin, 2 j. en 7 m., buiten de Weerd.

Hendrik Mei, ongeh., 43 j., Vissersteeg.

Johanna Juliana Flaad, 2 j. en 9 m., Varkenmarkt.

Hendrik Johannes Monnee, 9 j., Zandstraat.

Frans Hendrik Weurman, geh., 61 j., buiten de Weerd.

den 12 April.

Jan van Eck, 7 m., Geertruidabrug.

Carlo Antonio Andreoli, geh., 65 j., Jufferstraat.

Dirkje Geefhuizen, wed. Lambertus van der Wurff, circa 83 j., Elisabethstraat.

den 13 April.

Cornelis Mulder, weduwenaar, 79 j., aan de Catharijnepoort.

Hendrik Patist, 1 j. en 7 m., Kleine Eliensteeg.

Johanna Aletta Vroon, 3 d., buiten de Weerd.

den 14 April.

Helena Jacoba van Geelen, 3 j. en circa 6 m., Springweg.

Jacobus Jurrie Vleming, 1 j. en circa 9 m., Begijnhof.

Johanna Scherpenzeel, circa 3 m., buiten de Weerd.

Maria van den Ende, wed. Gerrit van Dam, 74 j., Achterweg.

den 15 April.

Evert Maas, geh., 30 j., Vreeburg.

Johanna Kok, 5 d., buiten de Weerd.

Johannes Cornelis de Jong, 2 j. en 8 m., Achter 't Vleeschhuis.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Theodorus Brux, Jerusalemsteeg.

den 16 April.

Johan Christoph van der Maal, 5 j. en 8 m., Breedstraat.

Jacoba van Middeldijk, wed. Jan Jansen Jacobs, 77 j., Hekelsteeg.

Adrianus Kuijpers, 3 j., Molensteeg, wijk B.

den 17 April.

Johanna Margaretha Booi, ongeh., 37 j., Mariaplaats.

Christina Josina Laseur, wed. Jacobus Barinck, 69 j., Nicolaikerkhof.

Barend van der Velden, ongeh., 62 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 18 April.

Wilhelmina van Zutphen, 4 m., Abraham Dolesteeg.

Twee levenloos aangegeven Zonen van Joseph Levi Cohen, Schoutensteeg.

den 19 April.

Cornelis van Veenendaal, 9 d., buiten de Weerd.

Lisette Ebert, 10 m., Nicolaikazerne.

Johannes Cornelis van Garderen, ongeh., 42 j., Watersteeg, wijk C.

Petronella van der Steen, 17 d., buiten de Tolsteegpoort.

Gerardus van de Poel, weduwenaar, 79 j., Springweg.

Theodora Francisca van Laere, 11 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 20 April.

Petronella Izeger, huisvr. van Jacobus Monnee, 49 j., Geertruidasteeg.

Anna Elizabeth Postel, ongeh., 21 j., Springweg.

Levenloos aangegeven Dochter van Eduard Johannes van Deventer, Viebrug.

den 21 April.

Christiaan Bakkenes, 2 d., Watersteeg, wijk C.

Jaantje van Erven, 7 w., buiten de Tolsteegpoort.

den 22 April.

Helena Bonnier, 3 m., Bergstraat.

Louis Vermeulen, weduwenaar, 54 j. en 11 m., Vreeburg.

Johanna Catharina van Kempen, ongeh., 19 j., Buurkerkhof.

Cornelis Lit, circa 7 j., buiten de Tolsteegpoort.

Jacob Vlaanderen, 3 j. en 9 m., Paardenveld.

Amelia Elizabetha Aletta Linker, 1 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Johanna Godart, 5 j. en 7 m., Stroosteeg.

den 23 April.

Cornelis Meinard van Cleeff, ongeh., circa 81 j., Lange Nieuwstr.

Johanna de Jong, huisvr. van Christoffel Reule, 72 j., buiten de Weerd.

den 24 April.

Petronella La Sueur, wed. Steven Nieuwendijk, 80 j., Ger. Diaconie Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Anthonij Wilders, weduwenaar, 81 j., Bartholomei gasthuis.

Martinus Croes, weduwenaar, 62 j., buiten de Weerd.

Jeanette Leonarde Marguerite van der Bruch, ongeh., 21 j. en 9 m., Rodenburgbrug.

den 25 April.

Johanna van Hoorn, ongeh., 21 j., Pauwsteeg.

Arnoldus Janssen, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Mock, ongeh., 18 j., Boterstraat.

Hendrik Boone, 26 j., Hospitaal.

Levenloos aangegeven Dochter van Frans Lansaat, Molensteeg, B.

den 26 April.

Alida Jacoba de Wijs, ongeh., 68 j., Nieuwe Gracht.

den 27 April.

Jan Cornelis Edema, circa 7 m., Bakkersteeg.

Johannes Oxenaar, ongeh., 44 j., Springweg.

Jacoba Huntelaar, 1 j. en 2 m., Lange Lauwerstraat.

Justus van den Hoorn, geh., 74 j., Vissersteeg.

den 28 April.

Isaäc Hendrik Jacobus van Lunteren, 18 d., Donkere gaard.

Gosina Ida van Gorkum, 2 j. en 9 m., Lange Smeesteeg.

Jan Rietveld, weduwenaar, 78 j., Nicolaisteeg.

den 29 April.

Johanna van de Linde, wed. Hubertus van Rijn, 77 j., Jacobiebr.

Theodorus de Bruin, geh., 59 j., Achter de Twijestraat.

den 30 April.

Maria Anthonia Francisca van der Stok, 2 j., Magdalenasteeg.

Barend Christiaan Voortman, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Gerardus Johannes van Beuge, 3 w., Voorstraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	8.	Transport.	97.
Stuipen.	20.	Koeltering.	1.
Tering.	16.	Vuur in de ingewanden.	1.
Zenuwkoorts.	5.	Kanker.	1.
Beroerte	5.	Zuur.	1.
Verval van krachten.	18.	Zelfmoord.	1.
Slijmziekte.	2.	Aanteking der tong.	1.
Tanden.	3.	Beenbederf.	1.
Klierziekte.	3.	Graveel.	1.
Waterzucht.	8.	Beklemde breuk.	1.
Bezetting op de borst.	3.	Bloedspuwing.	1.
Borstkwaal.	4.	Croep.	1.
Gevolgen der kraam.	1.	Slijmhoest.	1.
Kinkhoest.	1.	Buikvlies ontsteking.	1.
	97.		110.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	3	8.	Transport.	44.	34.	78.
Beneden het jaar.	15	12	27.	Van 50 tot 60 jaar.	2	2	4.
Van 1 tot 10 jaar.	12	10	22.	» 60 » 70 »	4	4	8.
» 10 » 20 »	»	3	3.	» 70 » 80 »	6	7	13.
» 20 » 30 »	3	3	6.	» 80 » 90 »	5	2	7.
» 30 » 40 »	2	2	4.	» 90 » 100 »	»	»	»
» 40 » 50 »	7	1	8.				
	44—34—78.				61—49—110.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 April 1842, door den Notaris G. H. Stevens.

Drie Huizingen, Erven en Gronden, drie Kameren of Woningen, alsmede een ledig erf staande en gelegen te Utrecht, buiten de Tolsteegpoort, aan de Zuidwestzijde van de Gansteeg, wijk K, N°. 221 à 227. Verkocht voor *f* 1,850.

Den 16 April 1842, door den Notaris J. H. van Schermbeek.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond tot twee Woningen ingerigt met Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van de Voorstraat op den hoek van de Nieuwe Gracht aan de Wittenvrouwenbrug, wijk H, N°. 511 en 512. Verkocht voor *f* 4,850.

N°. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Waardpoort, aan de Westzijde van de Bemuurde Waard, op den Zeedijk tusschen de Steenen- en Knollenbruggen, wijk M, N°. 502. Verkocht voor *f* 910.

N°. 3. Twee dito, staande en gelegen als voren, aan de Noordzijde van de Kaatsteeg, wijk M, N°. 461 en 461 a. Verkocht voor *f* 610.

LEVENSBERIGT

VAN

ANTHONIUS GERARDUS VAN ONSENOORT,

Doctor in de Genees- en Heelkunde en Gepensioneerd Eersten Officier van Gezondheid; Lid van verschillende, zoo binnen- als buitenlandsche, Geleerde Genootschappen enz.

MET PORTRET.

Anthonius Gerardus van Onsenoort werd den 27en October 1782, uit brave, burgerouders te Utrecht geboren. Zijn vader, Huijbert van Onsenoort, oefende het vak der heelkunde in die stad uit en werd als Gildebroeder, in het toenmalig » Collegium *medicum-chirurgicum*" in het jaar 1786 opgenomen.

In zijne vroege jeugd, naauwlijks negen jaren oud, werd zijn vader hem door den dood ontrukt; reeds moederloos, en op het tijdstip, dat hij de leiding eens vaders nog zoo zeer behoefde, werd hij met eenen jongeren broeder en twee zusters, als afstammeling van een burger van Utrecht, in het gereformeerd Burger Weeshuis opgenomen.

De Regenten van het Gesticht, aan wien thans de zorg voor zijne verdere opvoeding was toevertrouwd, bemerkten weldra in den knaap eenen meer dan gewonen aanleg, welke veel goeds voorspelde. Hij scheen echter meer lust te gevoelen voor een werktuigelijk bedrijf, dan dat hij eenige zucht tot wetenschappelijke ontwikkeling liet blijken.

Na geëindigde school-jaren gaf hij de voorkeur aan het vak van schrijnwerken (kastenmaken), waarmede hij zich gedurende eenigen tijd met vrucht bezig hield. Met deze oefening vereenigde zich eene, bij hem heerschende zucht tot lektuur, (1)

(1) Door eigene oefening bekwaamde hij zich in de Fransche taal, welke hij gelegenheid had in 1795, bij de aankomst der Franschen te Utrecht, verder aan te leeren.

leende hier den gekwetsten grooten bijstand; met den Chirurgijn Majoor Tappert behandelde hij onverschrokken de lijders onder het hevigste vuur; hij was met den Overste van Gorkum en den Kommissaris Ordonnateur Kok, de laatste, die zich aan boord van het veroverde vaartuig bevond.

Het schip *Gelderland* werd door de *Virginie* te Cork opgebragt, alwaar de Admiraal der Engelsche vlag gestationeerd was. Beklagenswaardig was toen het lot der gevangenen; zij waren, bij het nuttigen van schrale scheepskost, verpligt steeds tusschen-deks op een zeil te slapen. Gelukkig, dat dit niet van langen duur was; de Heer Kok overleed sedert aan de gevolgen, velen werden ziek, doch van Onsenoort had aan zijn sterk ligchaamsgestel zijne voortdurende gezondheid te danken. Den 28ste Mei verliet het Engelsche fregat met de gevangenen de reede van Cork, en wierp den 1ste Junij op de reede van Plymouth het anker. Als passagier had van Onsenoort het geluk alhier het lot van 's lands ambtenaren, immers voorshands niet te deelen (1). Den krijgsgevangenen werd Moreton Heamstead, in het Graafschap Devonshire, als verblijfplaats aangewezen, alwaar zij negen maanden vertoefd hadden, toen in Februarij 1809, hun verlof aankwam, om naar het vaderland terug te keeren (2).

---

(1) De eerste krijgsgevangenschap schijnt van Onsenoort geleerd te hebben zich niet als *militaire arts in werkelijke dienst*, bekend te maken. Zijne Engelsche paspoort, welke voor ons ligt, vermeld zijnen titel als » *Private Physician*". De passagiers werden als neutraal, de burgerlijke ambtenaren, doch vooral militaire Officieren, als krijgsgevangenen beschouwd, en tot uitwisseling bestemd. De gevangene burgerlijke ambtenaren beklaagden zich later hunne onvoorzigtigheid, van zich niet, gelijk van Onsenoort, als passagiers te hebben opgegeven. Zie Marré, t. a. p. bls. 43.

(2) In hoeverre van Onsenoort het lot der krijgsgevangene ambtenaren deelde, om namelijk te Moreton Heamstead te moeten verblijven, is ons niet duidelijk gebleken. Dit is zeker, dat zijn adres op de pas tot terugkeering naar het vaderland, te Londen gesteld was.

Na een verblijf van acht dagen op het Cartelschip, hetwelk hem naar het vaderland overvoerde, wierp deze bodem op de reede van Hellevoetsluis het anker. Teleurstellend was het verbod van te mogen ontscheepen (1); eerst den volgenden dag, na de aankomst van eene speciale vergunning uit 's Gravenhage, werd ook van Onsenoort ontscheept, die zich onmiddellijk naar 's Gravenhage begaf, alwaar hij, na afgelegd verslag zijner mislukte reis, in denzelfden rang bij het leger geplaatst werd; immers hij woonde in het jaar 1809 den veldtogt in Zeeland, tijdens het landen der Engelschen op Walcheren, bij.

De inlijving van het koningrijk Holland in het Fransche keizerrijk bragt geene verandering in het lot van van Onsenoort te weeg; hij bleef tot 1811 in denzelfden rang, tot dat op den 31ⁿᵉⁿ Januarij van dat jaar eene aanstelling als Chirurgijn Majoor bij het Fransche leger in Portugal hem naar dat koningrijk riep, alwaar hij al de moeijelijke en gevaarlijke veldtogten mede maakte. Van daar vertrok hij met het Fransche leger naar Spanje, alwaar hij den bekenden worstelstrijd tusschen vrijheid en overheersching bijwoonde onder het opperbevel van de Maarschalken Massena, Marmont en Soult (2), wien hij vergezelde in de veldslagen te Busaco, Salamanca, Vittoria, op verschillende plaatsen in de Pyreneën en Toulouze (3). In den veldslag bij Salamanca bragt hij den Maarschalk Marmont, die gevaarlijk gekwetst werd, de eerste hulp toe.

---

(1) Dit verbod van Keizer Napoleon uitgaande, moest gevolglijk door zijnen broeder Koning Lodewijk geëerbiedigd worden; hierin straalde genoegzaam de schijn-Koning door; men ziet echter uit de toestemming tot ontscheping, welk gewigt men hieraan hechtte; doch deze staatkunde verhaastte den val van den, door velen miskenden Koning van Holland. Zie Marré, t. a. p. en *Documens historiques et reflections sur le Gouvernement de la Hollande par* Louis Bonaparte, tom. 2. p. 310, 414.

(2) Militaire Chirurgie geschiedk. beschouwd, blz. 63.

(3) T. a. p. blz. 64.

Bij den terugtogt van het Fransche leger uit Spanje, werd van Onsenoort den 16en Mei 1814, in denzelfden rang overgeplaatst bij het leger van het Zuiden, vanwaar hij, bij den val van Napoleon, den 1en Junij bij het 1e Regiment van Linie overging: toen, door den algemeenen maatregel van 31 Augustus 1814, alle vreemdelingen uit de Fransche dienst eervol ontslagen werden, behoorde hij onder die genen, welke van dit ontslag gebruik maakten.

Na nog eenigen tijd zich te Parijs te hebben opgehouden, waar hij van de menigvuldige gelegenheden, welke tot vermeerdering zijner kennis zich aldaar aanboden, met den meesten ijver gebruik maakte, keerde hij in zijn vaderland terug, alwaar eene aanstelling in zijnen ouden rang hem dadelijk te beurt viel.

Reeds spoedig was van Onsenoort in de gelegenheid, den natuurgenoot hulp toe te brengen; tijdens den veldtogt van Waterloo in 1815, was hij belast met de behandeling van de gekwetste Pruissische soldaten in het Lazaret Vloerbak te Leuven. Hoezeer hij zich hier van zijnen pligt kweet, getuigt de Divisions-General-arzt Dr. Gräfe, die aan het hoofd van de Pruissische Geneeskundige dienst stond, in zijne voordragt aan den Minister, voor de ridderorde van den rooden Adelaar (1).

Van den 18en Junij tot den 6en October 1815 was hij in dit Hospitaal met den meesten ijver, onafgebroken werkzaam, toen de directie over hetzelve opgedragen werd aan den Oberstabs-arzt Dr. Weber, met bevel hetzelve naar Faucon over te brengen. In dit tijdsverloop waren er 12000 à 15000 Pruissische krijgslieden in dit hospitaal, onder zijn toezigt behandeld, in welke moeijelijke taak hij getrouw werd bijgestaan door den gevangen Franschen Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst, den Baron Larrey (2).

Bij besluit van Z. M. den Koning der Nederlanden van 29

(1) Militaire Chirurgie, bls. 46 in de noot.

(2) T. a. p. blz. 46.

Na een verblijf van acht dagen op het Cartelschip, hetwelk hem naar het vaderland overvoerde, wierp deze bodem op de reede van Hellevoetsluis het anker. Teleurstellend was het verbod van te mogen ontscheepen (1); eerst den volgenden dag, na de aankomst van eene speciale vergunning uit 's Gravenhage, werd ook van Onsenoort ontscheept, die zich onmiddellijk naar 's Gravenhage begaf, alwaar hij, na afgelegd verslag zijner mislukte reis, in denzelfden rang bij het leger geplaatst werd; immers hij woonde in het jaar 1809 den veldtogt in Zeeland, tijdens het landen der Engelschen op Walcheren, bij.

De inlijving van het koningrijk Holland in het Fransche keizerrijk bragt geene verandering in het lot van van Onsenoort te weeg; hij bleef tot 1811 in denzelfden rang, tot dat op den 31ºn Januarij van dat jaar eene aanstelling als Chirurgijn Majoor bij het Fransche leger in Portugal hem naar dat koningrijk riep, alwaar hij al de moeijelijke en gevaarlijke veldtogten mede maakte. Van daar vertrok hij met het Fransche leger naar Spanje, alwaar hij den bekenden worstelstrijd tusschen vrijheid en overheersching bijwoonde onder het opperbevel van de Maarschalken Massena, Marmont en Soult (2), wien hij vergezelde in de veldslagen te Busaco, Salamanca, Vittoria, op verschillende plaatsen in de Pyreneën en Toulouze (3). In den veldslag bij Salamanca bragt hij den Maarschalk Marmont, die gevaarlijk gekwetst werd, de eerste hulp toe.

(1) Dit verbod van Keizer Napoleon uitgaande, moest gevolglijk door zijnen broeder Koning Lodewijk geëerbiedigd worden; hierin straalde genoegzaam de schijn-Koning door; men ziet echter uit de toestemming tot ontscheping, welk gewigt men hieraan hechtte; doch deze staatkunde verhaastte den val van den, door velen miskenden Koning van Holland. Zie Marré, t. a. p. en *Documens historiques et reflections sur le Gouvernement de la Hollande par* Louis Bonaparte, tom. 2. p. 310, 414.

(2) Militaire Chirurgie geschiedk. beschouwd, blz. 63.

(3) T. a. p. blz. 64.

De oogarts Adams uit Londen bood het Gouverne
tot geenen geringen prijs, de oogziekte in het Ned
leger te zullen uitroeijen.

De stukken tot deze onderhandeling betrekking h
werden door den toenmaligen Insp. Generaal Har
Dr. van Onsenoort medegedeeld; deze droeg ook
bij, dat men aan de schatkist eene zeer aanzienlijk
spaarde voor den aankoop van een geheim, waartoe
zonder doel zoude verkwist zijn geworden. De ond
had toen reeds genoeg geleerd, dat door een gehei
niets meer zoude verkregen worden dan men tot d
door doelmatige hulpmiddelen te vergeefs beproefd

Men mag dus in dezen ook van Onsenoort da
dat door zijne bemoeijingen eene aanzienlijke som
en de eer der Nederlandsche Militaire artsen niet v
krenkt werd (1).

In het laatst van het jaar 1827 werd hem door d
eene overplaatsing als eersten Officier van Gezondhei
hospitaal te Nijmegen gezonden, ten einde hem, b
fing van vele werkzaamheden, meer gelegenheid te
de voortzetting van zijnen letter-arbeid. Bij deze g
boden hem de kweekelingen van 's Rijks Hospitaal
bewijs van hoogachting en dankbaarheid, eene instrum
met zilveren werktuigen aan, benevens een adres,
de gevoelens hunner erkentenis, op de ondubbelzinni
aan den dag legden.

Daar van Onsenoort meende deze overplaatsing
betrekking niet wel te kunnen vereenigen, verzoch
hem voorloopig een verlof mogt worden toegestaan;
deelde hij beter, van wege eene uitgebreide en even
vende practijk, zich geheel aan de dienst te onttrekk

Van nu af aan wijdde van Onsenoort zich ge
aan letterarbeid en aan de behandeling zijner lijdend
genooten, en spoedig werd zijne hulp op eene hoog

(1) Geschiedenis der Oogheelkunde, blz. 48.

noodzakelijk, toen namelijk de cholera in 1832, zich opeene dreigende wijze binnen Utrecht vertoonde. Eene der armoedigste en uitgebreidste wijken der stad (wijk C) viel van Onsenoort ten deel; hij liet zich deze keuze gaarne welgevallen. Het vooroordeel, wegens de behandeling der lijders, berokkende hem in deze, waarlijk onbeschaafde wijk, in den aanvang groote onaangenaamheden, doch zijne overredingskracht en vaste wil bewezen den lijders, dat hij voor hun behoud alleen werkzaam wilde zijn; hij betrok eene woning in de nabijheid dezer wijk en overtuigde, zoo wel door zijne zorgen, als door opofferingen uit eigene middelen ter voorziening in voedsel, deksel enz., hen weldra van de waarheid zijner gezegden.

Na den afloop der ziekte weigerde hij de geldelijke belooning, welke van wege de stad den geneesheeren was toegedacht; doch nam gaarne van de bewoners dier wijk eenen zilveren inktkoker aan, hem als een blijk van erkentenis, voor zijne menschlievende hulp aangeboden.

Reeds sedert geruimen tijd bij herhaling aan rheumatismus lijdende, werd hij eindelijk genoodzaakt van zijne, zoo werkzame loopbaan afstand te doen; doch ontving nog lijders aan zijn huis; ja zelfs toen hij zijne legerstede niet meer kon verlaten, was hij nog de hulp der lijdende menschheid.

Zijne snel toenemende ziekte in eene verzwakking ontaard, deed hem den 23^{en} December nog zeer onverwachts bezwijken, na eene bedlegering van slechts weinige dagen. Hij bereikte den ouderdom van 60 jaren. Zijn stoffelijk overschot werd op eene plegtige wijze met de militaire eerbewijzen, aan zijnen rang verknocht, den 27^{en} daaraanvolgende ter aarde besteld. Onderscheidene zijner vrienden vergezelden het lijk naar de laatste rustplaats. Hij had dus slechts kort genot van het pensioen, hetwelk hem den 22^{en} April 1841 door Zijne Maj. Willem II goedgunstig was toegestaan.

Met vele woorden de verdiensten van van Onsenoort door schriften, uitvindingen, behandeling, onderwijs als anderzins, zoo ruimschoots en op zoo vele verschillende plaatsen be-

toond, te willen vermelden, zoude de grenzen van stek, binnen hetwelk wij ons bepaald hebben, ver schrijden. Wij laten dus de daadzaken spreken; dui ders, zijne menigvuldige leerlingen en allen, die uit werken kennis hebben geput, zijn hiervoor de beste wa

Hier eindigen wij onze taak. Gebrek aan bescheid namelijk uit 's mans vroegeren leeftijd, hebben ons zaakt, over sommige punten korter te zijn dan wij den; daar, waar ruime stof gevonden werd, hebben gezegd, immers voor zoo ver het bestek eener kort schets voor een tijdschrift, dit toeliet. Wij hebben bevoegd geacht over de wetenschappelijke verdien van Onsenoort te oordeelen, doch laten zulks 's mans talrijke, wetenschappelijke vrienden in Hollan gie, te meer, daar wij vernomen hebben, dat in 1 zijner waardigste leerlingen het voornemen heeft op leven van van Onsenoort, uit een wetenschappelijk beschouwd, te beschrijven, en zijne verdiensten, v betrekking tot de Oogheelkunde, in een waardig daglic len. Het portret is eene getrouwe afbeelding der oorsp schilderij van J. Verheijen, voor weinige jaren ver

---

Vele Geleerde Genootschappen vereerden van O het lidmaatschap; zoo ver wij hebben kunnen ops het de volgende:

. . . . .	Het genootschap van kruid- en l kunde te *Leuven.*
. . . . .	Het geneeskundig genootschap te
8 Octob. 1821.	Het genootschap ter bevordering kunde te *Amsterdam.*
. . . . .	Het Provinciaal Utrechtsch Gene
15 Mei 1829.	La Société des sciences médicales relles de *Bruxelles.*
25 Nov. 1829.	Societas medica *Bruxellensis.*
13 Decemb. 1836.	La Société de médicine de *Gan*

6 Maart 1841. La Société de médicine *d'Anvers*.

4 Octob. 1841. Le Cercle Medico-Chirurgical de *Bruxelles*.

Van de drie laatsten was hem het corresponderend lidmaatschap opgedragen.

Zijn letterkundige arbeid bestond, zoover dit ter onzer kennis gekomen is, uit de volgende werken:

Observations sur le retablissement de la vue; opgenomen in de Annales de la Médicine Physiologique, par F. J. v. Broussais, 1e année 1822, p. 89. Ed. de Bruxelles.

Verhandeling over de Graauwe Staar, met betrekking tot de verschillende kunstbewerkingen, welke tegenwoordig tot derzelver genezing in gebruik zijn, alsmede iets over den kunstigen oogappel en de belangrijkste, sedert Cheselden tot op heden aangewende en nog bestaande methoden, door welke dezelve kan gevormd worden. Amsterdam, bij C. G. Sulpke, 1818. gr. 8°.

Operative Heelkunde, stelselmatig voorgedragen, in 3 deelen, waarvan slechts het 1e en 2e deel in 1822 en 1824 bij C. G. Sulpke te Amsterdam, het licht zagen.

Geneeskundige Heelkunde, stelselmatig behandeld, ten leiddraad bij zijne lessen, en in verband gebragt met zijne operative heelkunde. Van dit werk, hetwelk in drie deelen volledig zoude zijn, zag slechts het 1e deel het licht in 1825, bij C. G. Sulpke te Amsterdam.

Beschrijving van den heelkundigen veldtoestel (Apparatus Chirurgico-Castrensis) door hem uitgevonden en verzameld, en onder zijn opzigt vervaardigd door F. Bonneels, Chirurgicale-Instrumentmaker te Brussel. Gorinchem bij J. Noorduijn, 1828. met afbeelding, gr. 8°.

Description de l'appareil Chirurgical de campagne composé par A. G. van Onsenoort et confectionné sous sa surveillance par F. Bonneels. Bruxelles, 1828. fig. 8°.

Bijdragen tot de geschiedenis der vorming van eenen kunstigen Oogappel in het algemeen, en tot die voor Nederland in het bijzonder, inzonderheid om deze kunstbewerking volgens

geheel nieuwe methoden en daartoe uitgedachte, zeer eenvoudige instrumenten te verrigten. Gestaafd door practische gevallen. Utrecht, bij N. van der Monde, 1829. gr. 8° met gekl. en andere platen.

De Militaire Chirurgie geschiedkundig beschouwd en met betrekking tot derzelver uitoefening, zoo bij de Land- en Zeemagt als in de Koloniale dienst onderling vergeleken, benevens de pligten, die een Officier van Gezondheid, zoo in vrede als in oorlogstijd, doch inzonderheid op het slagveld te vervullen heeft; geschetst in eene redevoering bij gelegenheid van den aanvang der lessen in den jare 1822 in het Groot Rijks Hospitaal te Utrecht. bij N. van der Monde, in gr. 8°. met het Portret van den schrijver.

De kunst om de oogen wèl te verplegen en voor ziekten te bewaren, een Handboek ten dienste van alle standen, geslachten en ouderdom, volgens eene rijpe ondervinding te zamengesteld, met afbeeldingen. Utrecht, bij N. v. d. Monde, gr. 8°.

Geschiedenis der Oogheelkunde, als inleiding tot het onderwijs derzelve betracht. Eene redevoering gehouden bij den aanvang der lessen te Leuven in 1818, benevens een overzigt der litteratuur betreffende dit onderwerp, sedert dien tijd tot op heden. Utrecht, bij N. van der Monde, 1838. gr. 8°.

De Operative Heelkunde, stelselmatig voorgedragen; 2de verbeterde en zeer vermeerderde druk, 3 deelen 4 stukken. Amsterdam, C. G. Sulpke, 1835—1837. met platen.

Genees- en Heelkundig Handboek over de Oogziekten en Gebreken, in derzelver geheelen omvang; 2 deelen met 4 gekleurde platen. Amsterdam, C. G. Sulpke, 1839—1840.

Het Nederlandsch Lancet. Tijdschrift aan de Practische Chirurgie en Oogheelkunde gewijd, gr. 8°. 1838—1842, 4 jaargangen, met platen en portretten.

Dit Tijdschrift zal onder de hoofdredactie van Professor F. S. Alexander worden voortgezet.

Utrecht, Mei 1842. N. v. d. MONDE.

STATUTEN DER UTRECHTSCHE KERK IN HANDSCHRIFT, IN DE BIBLIOTHEEK DER AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE TURIN.

Door den Graaf F. Sclopis, eenen man door zijne uitmuntende kundigheden, en zijne wetenschappelijke studien genoegzaam bekend, werd ik in het voorjaar van 1841 in Turin, in de gelegenheid gesteld met mannen in aanraking te komen, wier omgang mij immer de aangenaamste herdenking zal achterlaten. In Italie had ik nergens zoo veel warme belangstelling in de wetenschappen aangetroffen; het scheen alhier een wedijver, als 't ware tusschen oud en jong, en 't geen mij te meer belang inboezemde, was daarin gelegen, dat velen de geschiedenis van Italie, volgens onuitgegeven bronnen, zich tot doel van hun onderzoek stelden, en ik menig een aantrof, die uitsluitend moeite en tijd besteedde, om den oorsprong en voortgang van het *gemeente-* en *stedenwezen* in Italie te leeren kennen. Bij eene meer daarmede overeenkomende gelegenheid hoop ik eenige ontdekkingen mede te deelen, welke men mij niet onthouden heeft. Hier is het echter min gepast die punten aan te wijzen. De bibliothecaris van de bibliotheek der academie van wetenschappen in Turin, de abt Gazzara verzocht mij eenige mss. na te willen zien, in die bibliotheek voorhanden, welke afkomstig waren van den Graaf di Vidua, een ondernemend en kundig reiziger, die in 1830 op de Molukkche eilanden een slagtoffer geworden was van zijnen ijver. Ik maakte van deze verzameling papieren en documenten een catalogus, welke ik bij eene meer geschikte gelegenheid hoop mede te deelen; dezelve handelden meest allen over onze Oost-Indische bezittingen, bevatten hoogst naauwkeurige en belangrijke opgaven

van den vorigen en tegenwoordigen toestand, over de
nis enz. Terwijl ik mij met dien arbeid onledig hi
mij tevens een mss. in quarto, toebehoorende aan d
lijke bibliotheek, ter inzage aangeboden. Dit bevatte
statuten van de kerk van Utrecht van de XIII en X
was afkomstig uit de bibliotheek der abdij van
in Leuven, en was in den loop dezer eeuw
Koning van Sardinie aangekocht. Ik nam de vrijheid
inhoud aan te teekenen, welken ik hier gaarne med

I. Index statutorum ecclesiae episcopalis et capi
jectensis.

II. Privilegium civitatis Trajectensis a Wenceslao
rum rege concessum, de juramento senior
piendo, sede Trajectense vacante.

III. Liber camerae ecclesiae Trajectensis de stip
taris — de panibus, de cerevisia, de carnibu
culis — de convivio, de piscibus — de vi
praebenda Episcopi — de decani stipendio
multis aliis (80 pag.)

IV. Statuta, privilegia et antiquae consuetudines
Ultrajectensis, in unum corpus redacta, in
XIII (XIV?) cura et manu Hugonis Vustin
byteri canonici ejusdem ecclesiae ad rogat
tuli.

V. Statuta provincialia Henrici archiepiscopi C
anno 1322 conscripta.

VI. Statuta reverendi Johannis de Zyric Epis
jectensis.

(*) Een ander hs. van dit werk, uit het laatst der 14
wel eens voor het oorspronkelijke gehouden werd, bevi
de Brusselsche Bibliotheek, Cod. mss. 4°., N°. 1858. E
in Engeland in de verzameling van Sir Thomas Ph
Middlehill, N°. 3251, en een derde uit het laatst der 16
gin der 17 eeuw, in het Archief der prov. Utrecht.

VII. Statuta Guidonis de Hanonia Episcopi Trajectensis 1310.

VIII. Statuta Frederici Episcopi Trajectensis, an. 1318.

IX. Statuta universalis ecclesiae Trajectensis, an. 1209 et 1236.

X. Privilegium provisorum et potestas eorumdem concordantium, an. 1253.

XI. Alia cot'imaco cardinal. dat. Antwerp. xiij Kal. sept. An. 1254.

XII. Privilegium qualiter religiosi compati debent ecclesiae trajectensi dum ipsam a dominis cessare contingit. Dat. Colon. Anno Domini 1258.

XIII. Privilegium qualiter provisores compellent confratres canonicos discordantes ad concordiam, si decani eorumdem concordare non poterint eosdem, dummodo omnes decem provisores universi concordent. Dat. Traj. an. 1258.

XIV. Privilegium qualiter ecclesia universalis Traject. promittit provisores indemnes conservare; item qualiter arbitratus stare ordinationi eorumdem provisorum sub poena primae constitutionis. Dat. an. 1257.

XV. Decreta capituli ecclesiae trajectensis de antiquo optimoque canonicorum instituto in unum ut fratres habitandi, an. 1294.

XVI. Statuta ejusdem capituli de mortuis etc., an. 1288.

XVII. Decreta synodalis congregationis 26 April 1346.

XVIII. Decreta Johannis Episcopi Trajectensis contra impudicia, et detestabiles personas monachorum civitatis et dyocesis Trajectensis, an. 1346.

XIX. Decreta ejusdem Joannis de absentia praelatorum et officiatorum, an. 1345.

XX. Statutum de studentibus noviter editum et declaratum, an. 1408.

XXI. Statutum de conferendo supplementa ecclesiae Trajectensis cum bulla pontifica, an. 1413.

XXII. Ordinatio facta per capitulum de officio fabricae ecclesiae nostrae Trajectensis, an. 1415.

N°. I., III., IV. tot en met XIX. zijn door de hand van den Kanonnik Hugo Vustinc geschreven, die onder Johannes IV., Bisschop van Utrecht, in 1440 leefde. N°. XX. is van denzelfden tijd, door eene andere hand geschreven. N°. II, XXI en XXII behooren tot nieuwere tijden.

J. H. Beucker Andreae.

Tienjarige Staat der Vaccine, in de Provincie Utrecht.

VAN DE JAREN 1832 – 1841.

JAREN.	GRATIS.	TEGEN BETALING.	TOTAAL.
1832	860	399	1259
1833	1521	408	1929
1834	1599	500	2099
1835	1525	637	2162
1836	2577	697	3274
1837	2423	647	3070
1838	1758	672	2430
1839	1983	822	2805
1840	1867	579	2446
1841	2986	1137	4123
GENER. TOTAAL	19099	6498	25597

JOHAN SNEVINS, bekwaam instrumentmaker te Utrecht, omstreeks het midden der XVII eeuw.

Prof. Kästner, in zijne: *Geschichte der Mathematik*, III. p. 387 sqq. sprekende van het werk van Hedraeus: *Astrolabii Geometrici structura* (LB., 1645. f°.), brengt, naar aanleiding der voorrede van dat werk, eene omstandigheid te pas, die hier in het Tijdschrift voor Utrechtsche zaken, gevoegelijk kan worden opgehaald. Kästner zegt ter aangehaalder plaatse:

» *Auf dem Blatte vor Anfange des Buches wird ein Künstler zu Utrecht empfohlen*, J. Snewins, *welcher nach der im Buche gelehrten Theilung dem* Hedraeus *ein genaues Astrolabium verfertigt habe, und Instrumente mit grosser Geschicklichkeit arbeite.*"

Het spijt mij, dat ik niet in de gelegenheid ben, om dit werk zelf in te zien.

Kästner gaat t. a. p. voort:

» *In* Goldmanns 1656 *zu Leyden lat. u. deutsch herausgekommenen Werke vom Proportionalzirkel*, etc. *pag.* 2, *wird Snewin als ein guter Arbeiter gerühmt, auch ein Proportionalzirkel, den er verfertigt, in Kupfer vorgestellt.*"

Dit werk ligt voor mij. De door Kästner bedoelde plaats luidt *in extenso* aldus:

» . . . *Aber im Einkaufung desselben ist sich wohl vorzusehen; dieser Kunstzeug erfordert einen rechtschaffenen Meister. Ich begehre zwar mit folgendem niemanden gering zu schätzen, jedoch kan ich diese drey Meister mit Ehren jedermann anbefehlen, dehrer Ebenpasser ich durch langen Gebrauch wohl gemacht zu sein erfahren habe. Alhier zu Leyden nenne ich diese zwey: Meister* David, *welches uns unlängt der Tod beraubet hat, und Meister* Heinrich Snewin; *beyde haben sich so wohl verdienet, dass sie durch ihr*

XXII. Ordinatio facta per capitulum de officio fabr
sias nostræ Trajectensis, an. 1414.

N°. I., III., IV. tot en met XIX. zijn door de
den Kanonnik Hugo Vustinc geschreven, die onde
nes IV., Bisschop van Utrecht, in 1440 leefde. N
van denzelfden tijd, door eene andere hand geschreve
XXI en XXII behooren tot nieuwere tijden.

J. H. Bruckes An

Tienjarige Staat der Vaccine, in d
Provincie Utrecht.

VAN DE JAREN 1832-1841.

JAREN.	GRATIS.	TEGEN BETALING.	TO
1832	860	399	1
1833	1521	408	1
1834	1599	500	2
1835	1525	637	2
1836	2577	697	3
1837	2423	647	3
1838	1758	672	2
1839	1985	822	2
1840	1867	579	2
1841	2986	1137	4
GENER. TOTAAL	19099	6498	25

JOHAN SNEVINS, bekwaam instrumentmaker te Utrecht, omstreeks het midden der XVII eeuw.

Prof. Kästner, in zijne: *Geschichte der Mathematik*, III. p. 357 sqq. sprekende van het werk van Hedraeus: *Astrolabii Geometrici structura* (LB., 1643. f°.), brengt, naar aanleiding der voorrede van dat werk, eene omstandigheid te pas, die hier in het Tijdschrift voor Utrechtsche zaken, gevoegelijk kan worden opgehaald. Kästner zegt ter aangehaalder plaatse:

» *Auf dem Blatte vor Anfange des Buches wird ein Künstler zu Utrecht empfohlen*, J. Snewins, *welcher nach der im Buche gelehrten Theilung dem* Hedraeus *ein genaues Astrolabium verfertigt habe, und Instrumente mit grosser Geschicklichkeit arbeite.*"

Het spijt mij, dat ik niet in de gelegenheid ben, om dit werk zelf in te zien.

Kästner gaat t. a. p. voort:

» *In* Goldmanns 1656 *zu Leyden lat. u. deutsch herausgekommenen Werke vom Proportionalzirkel*, etc. *pag.* 2, *wird Snewin als ein guter Arbeiter gerühmt, auch ein Proportionalzirkel, den er verfertigt, in Kupfer vorgestellt.*"

Dit werk ligt voor mij. De door Kästner bedoelde plaats luidt *in extenso* aldus:

» . . . *Aber im Einkaufung desselben ist sich wohl vorzusehen; dieser Kunstzeug erfordert einen rechtschaffenen Meister. Ich begehre zwar mit folgendem niemanden gering zu schätzen, jedoch kan ich diese drey Meister mit Ehren jedermann ahnbefehlen, dehrer Ebenpasser ich durch langen Gebrauch wohl gemacht zu sein erfahren habe. Alhier zu Leyden nenne ich diese zwey: Meister* David, *welches uns onlängt der Tod beraubet hat, und Meister* Heinrich Schnevin; *beyde haben sich so wohl verdienet, dass sie durch ihr*

W'erck albereit berühmter worden sein, als das Lobes bedürffen. . ."

Het bevreemdt, dat *Prof.* Kästner met geen op het verschil van den voornaam, die bij He bij Goldmann, *Heinrich* is, heeft oplettend gema als daarop, dat Snevins door den eersten schrij *steenaar te Utrecht*, door den laatsten, een *Ley mentmaker* wordt genoemd. Daar ik, als gezegd gelegenheid ben, het werk van Hedraeus zelf meen ik wel te doen, met dit zoo te laten staan. vins is in de Utrechtsche Geschiedenis een bek De Stads-Kameraars-Rekeningen gewagen van hem in

1643—1644. *Item*, Jo. Snevins, 33 *gl. voor thematische Instrumenten, hy hem d Prof.* Ravensberch, *gemaakt end*

1648—1649. *Item*, Jo. Snevins, *horologiema hy ghemaect heeft opten astronomisch groot Instrument* Seckxtant, *en globens, daer aan hy met knecht e heeft ghearbeit 4 daghen, 's daechs t ende noch 6 gl. voor een groote p te ghebruicken in 't demonstreren der*

1650—1651. *Item*, Jo. Snevins, 91 *gl.* 15 *s maecte ende hermaecte mathematis menten voor de stadt.*

1652—1653. *Item*, Jo. Snevins, *voor 't maken* Instrumenta mathematica, 115 *gl.*

1655—1656. *Item*, Jo. Snevins, *voor twemael horologie opte Vaert*, 8 *gl.*

Snevins schijnt te Utrecht, de Bunte van zi zijn geweest.

De inrigting van den astronomischen toorn te l teckent van den jare 1641. Daartoe betrekkelijk verre onbekende, bijzonderheden vindt men in mij *Archief* III. p. 295. *sqq.* Het blijkt daaruit, ond dat men te dien behoeve *tot Leyden inspectie d*

nomen van 't toornken totte astronomische speculatien, waarbij, komt mij voor, eenigzins afsteekt, hetgeen *Prof.* Siegenbeek (Gesch. der L. U. S. II. p. 118) zegt:

» *Het onderwijs der sterrekunde werd eerst later aan deze Hoogeschool met ernst ter harte genomen. In de vroegste tijden vinde ik daarvan zelfs geen spoor. Eerst tegen het einde der XVII*e *eeuw komen mij daarom bewijzen voor, en zoo ik meen, was de beroemde Hoogleeraar* de Volder, *zoo niet de eerste, althans een der eersten, door wien hetzelve gegeven werd. . .*",

dat ook schijnt te worden tegengesproken, door hetgeen Jachaeus in zijne Oratie *in obitum* Wilebrordi Snellii (LB., 1626, 4°. p. 141), in dezer voege meldt:

» *Filius et Pater* (Wilebr. et Rud. Snellius) *collegae facti, studia et labores dividunt, certaturque, uter melius de academia et juventute mereri possit*, etc. . . . *Patre geometriam tegente, filius arithmeticam docebat;* filio stellas earumque cursum monstrante, *pater geographica tractabat. . .*"

Uit deze oratie komt men mede te weten, dat Wilebrord Snellius geboren werd in 1580, en niet in 1591, gelijk door den Heer *Prof.* Siegenbeek (II. II. p. 100) wordt vermeldt, en dat hij dus niet in den *jeugdigen ouderdom van 35 jaren*, maar in zijn 46ste jaar is overleden', en wel, na bij zijne vrouw 18 kinderen te hebben verwekt. Zulks strookt dan ook beter met hetgeen Tycho Brahe in 1595 aan Rudolph Snellius schreef:

» . . . *Intelligo ipsum* (Wilebrordum) *esse ferme ejusdem aetatis cum meo filio, id est, jam primae pueritiae annos, sive secundum septenarium excedisse. . .*",

tot welke plaats zich *Prof.* Peerlkamp (in zijne oratie: De necessitudine etc. p. 69) betrekt, en daar spreekt, op eene wijze, dat hij zich lichtelijk de opspraak zou hebben kunnen berokkend, den vader met den zoon te hebben verward. Moll althans, door *Prof.* Peerlkamp, H. aangehaald, spreekt enkel van Wilebrordus. Zoo spelde Snellius zelf zijnen voornaam.

J. J. Dodt v. Fl.

STRAETS

MERKWAERDIGHE SLITINGHE

IV. 1423—1441.

(Vervolg van bladz. 157).

1423. Want van der Horstmeer, *onser s*
was, ende in sinen ommegane enen
opter ghemeenre straten ghenomen en
drucket heeft twe vleemsche groet, da
hi in 't vleyshuys gheleghen, ende is
comen in hemde en broeke ter clocken,
blanken sweerde, ende sel hem be
bekennen, dat hi syn lyf verboert h
vollen rechte, ende hi sel den rad
ende verghiffenisse bidden. *Mer, w*
onsen swaren oerloghe, dat laeste
heeft, met menighen overdraghende
heerliken dienst onser stat ghedient h
daer dicke groete vroemheit voer ghed
daeromme doet hem die raet kenlike
ende gheven hem van deser tyt syn l
om synre weldaet wil. Mer hi sel ve
bidden, ende hi sel wilcoeren op syn
sake, dat hi tot enighen tyt meer
stantelike saken dede, dat men dat
aen syn lyf sonder verdrach (74).

1425. Want Johan Willemsz wten souten Weert *in onser stat vanghenisse ende wten stoc ghebroken heeft, ende enen man, daerinne ghesloten, die op syn lyf sat, daerwt ghebroken heeft, daer Jan syn lyf mede verbuert heeft*, daeromme heeft hi langhe in 't vleyhuys gheleghen ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke voer der clocken *met enen bloeten sweerde, ende sal bekennen, dat hi syn lyf verbuert heeft; maer, want de man, dien hi wtbrac, niet wech en quam, mer overgherecht wart, daerom doet hem de raet ghenade syns lyfs*, en hi sel den rade verghiffenisse bidden, ende men verbiet hem de stat vyf jaren lanc naesteomende (75).

—— Want Jan Gerlochs soen *binnen der vriheit vander plaetsen*, Ghisebrecht Dircs soen, onsen borgher, *aenghevaert heeft ende hem toeseide:* » ghi selt mi gheven die brieven, die ghi hebt, of ic sel u u kele ofsteken, " ende is *daerenboven voertghegaen tot een deel personen, onsen borgheren, met loghentale, ende heeft hem toegheseit:*" gaet nu aen de plaetse, het is tyt, ie hebt gaende ghemaect, ende wi willen daer nu mede daer wesen," hieromme is de raet, out ende nye, eendrachtich overdraghen, dat men *opter plaetsen dat rechten sel metten sweerde aen syn lyf* (76).

—— Want des abts *poerten ende doren ende sloten aenden kerchove* Sinte Pauwels *bi nacht ontwe gheslaghen ende ghebroken syn, ende in sinen hof een hert, dat daer ghinc, ontwe gheslaghen is, ende die meeste helft wechgedraghen is*, daer

die raet enen yegheliken op laet weten, s
ghedaen heeft, dat hi dat onsen oversten
nen acht daghen naestcomende, ende
die hem des beliet, sel den abt bete
rade, ende den rade gheven tot bet
steens. Ende waert sake, dats hem n
beliede binnen den achte daghen voe
die raet daerna ter waerheit vonde, s
ghedaen hadt, dat wil die raet rechte
ghenen voer een ondaet (77).

1426. Want Vred. Vrederics soen, *Gode melrike ende den weerden hilighen Sac onweerdicheit ende grote oneer ghed met loghenachtigher sprake, dat teghe ligher ghelove draecht*, daerom heeft hi *bare beteringhe, Gode van hemelrike op een leder opter plaetsen ghestaen bruecke beschreven voer syn hoeft ghehe luden tot enen exempel*, ende men ve die stat vyf jaer lanc naestcomende ende vander stat te wesen (78).

1427. Want Herman Dircs soen, Henr. M ende Claes Jacobsz *veel kerken diefli hebben, der kerken boeken ende kisten ten opgebroken ende der kerken ghel len, ende oeck veel andere dieften also veel alse si hem selver beliet daer si hoer lyf aen verboert hebben*, sel men dat *rechten metter galghen* lyf (79).

—— Want Jan van Santen, Henric s Orsoyen *hier in onsen gaerde, silverwe*

noten ende juwelen ghestolen ende andere dieften ghedaen heeft, also hi hem selver beliet heeft, daeromme sel men dat *rechten metter galghen* aen syn lyf (80).

1427. *Men sel* Johan Gerits soen *wten* Goy, *van dieften een oer ofsniden*, ende men verbiet hem L jaer de stat ende een mile vander stat te wesen (81).

—— Want Bartraet, Geryt Weners soens wyf, Lisebet vd. Meern, suster Rutger ende suster Jutte *after Sint Jacob, niet te kerken gaen en willen, ende daer voertvluchtich voer syn*, daerom verbiet men Bartraden, Lisebetten, Rutger ende Jutten die stat ende een mile vander stat, elke V jaren lanc (82).

1428. Want Mette Vrancken Costers *met loghentael ende boeverien eenre goeder vrouwen afghetroent ende afghetoghen heeft haer grote ghelt ende pande, segghende, dattet goede mannen van onsen rade hebben souden, dat si selve heeft, so si dat bekennet, ende die goede mannen dat overgheloghen heeft*, daeromme heeft si *den steen ghedraghen*, ende is weder opt vleyshuys gheleyt, thent si den goeden wive van haren ghelde vernuecht heeft, ende daerentendens verbiet men Mette Vrancken die stat XXV jaer lanc naestcomende, ende met ghenen nyen here in te comen (83).

—— Want Gheryt van Dwnkerc *ghestolen heeft*, ende hem van dieften beliet heeft, ende dat oec bevonden is metter waerheit, dat hi also veel ghestolen heeft, dat men met rechte dat schul-

dick is te reuhten, daerom sal men d
metter linen (*) an syn lyf (84).

1428. Want Fye, dat appelwyf hiele Calvers
hiele onnosele boden ende kynderen m
ende met myede ende boeverien daert
ende toe ghebrocht heeft, dat si der
ende andere goeden vanden boten enc
ven ghevreghen heeft, tot groten s
lude, ende oec anders boeverien bedre
daerom verbiet men Fyen voers. de
een mile vander stat vyf jaer naestcomm

—— Want een wyfkyn, heet Joeskyn, *als*
ghecloppet heeft voer een huis, en
dat si vrent was, ende doe si daer bin
heeft si een vrouwkyn overvallen met le
den ende dat vrouwkyn ghesleghen, da
biet men Joeskyn de stat *drie jaer* la
comende (86).

—— Want Ghisebrecht Koernkyn opte
in Hasenberch ghecomen is *bi nacht*,
inder waken Claes Lambrechts so
Louwer, *die doen daer wakende was,*
ken ghewont ende ghesteken heeft bute
nen schouden, ende anders aldaer op
sen ende anderswaer in onser stat
daften bedreven heeft, daer hi naer
reuhten ende boeken syn lyf claerliken
buert heeft, soe is Ghisebrecht
ende in broecke, met *eenen bloeten swee*
comen ter clocken, ende bekennen, dat

(*) Hier staat weer: *metter galgen*, dat doorgeh
daarvoor gesteld, *metter linen*, als boven.

verbuert heeft, ende bidden den rade verghiffenisse ende om ghenade syns lyfs, ende hi sel leggen een jaer lanc beneden inden roden toern, ende *sel den waker sinen meyster ofdoen biden rade vander stat, ende te beteringhe gheven thien Wilhelmus Holl. Scilden*, ende te beteringhe gheven der stat C^{m} steens. Maer, waert sake, *dat* Claes Lambrechts soen, *vanden wonden storve*, soe sel men dat naer *recht der stat van Utrecht rechten, ende tenden Jairs als hi wtcomen sel, soe sel hi yerst lofte doen, bedevaert terstont te trecken tot Romen ende Sint Jacob in Galissen ende des bethoen brengen met instrumenten ofte mit seghel ende brieven, ende hi sel wilcoeren*, waert sake, dat hi tot enighen tyt onstantelike saken bedreve, dat men dat rechten sel aen syn lyf, ende die raet neemt hem syn borgherscap, ende hyerinne sel hi gheenre heren ofte yemants bede ghenieten (87).

1429. Want Dirc van Haghenouwen, onse Borgher, mede *hantdadich aen* Jacob van Heesels *doet*, die gheen borgher was, ende binnen onser stat doetghesteken is, daerom heeft Dirc van Haghenouwen opten roden toern gheleghen in onser stat vanghenisse 6 weken lanc, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter klocken ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende onser stat te beteringhe gheven XXIX^{m} steens, ende Dirc sel wilcoeren den doet te suenen des doden maghen biden rade vander stat, als die maghen biden rade suen ende beteringhe nemen willen (88).

1430. Want Pouskyn Vastraet soen van d
ten *een onvroet ende onsinnich man wa*
in synre onsinnicheden die lude te sla
te misdoen plach, ende Pouskyns
daeromme voer den rade van der sta
van Pouskyn *ghedaen hebben, ende s*
daden niet beteren en wouden, noch o
ringhe of men om hem nemen, noch wra
vede daeromme doen of op yemant
mer synre ledich staen. Ende want P
luden tot Zeyst gesleghen ende misdaen
ende meer misdaen soude hebben, da
van Leuwen *gherne bescliut ende g*
hadde, des Pouskyn, Dirc *sloech m*
kusen, ende Dirc *om lyfnode hem v*
most, ende heeft Pouskyn *ghesteker*
Pouskyn *aen ghestorven is. Ende or*
te verhueden enighe wrake ofte beider
liken, heeft die raet vier goede man
horen raden hiertoe gheset, die daer ee
stede zuene bi believinghe van beide s
gheseit ende wtghesproken hebben, dae
kyns *maghen beide van vader ende va*
der claerliken om Gods wil verghev
qwyt gheschouden hebben den doetsla
vete ende alle wrake van Pouskyn
ende mede alle beteringhe, die hem da
men mocht, ende in 's raets handen ghes
de wederomme heeft Dirc van Leuw
syn maghen vergheven om Gods wil,
ons raets handen gheset alle smerte en
daet, die Pouskyn *hem ofte synre*

misdaen hebben mach, ende die zuene ghegheven ofte ghenomen als voorsz., also dat hieromme nummermeer wrake gheschien en sel; hieromme ghebiet de raet enen yeghelicken, die dese zuene aendraghet, maghen te beiden syden, dat si die ganselic houden, als voersz. is, ende yemant, die hieren teghens dede, dat woude de raet aen hem houden ende rechten voer een zuenbrake (89).

1430. Wmt Gheryt *de grutter van Aernhem*, Margrieten *syne dochter, bi* Jutten van Landaes *des kynts oude moeder ghebracht ende aenbestaet heeft, als bider naester ende bester behuetster, ende* Gheryt *die grutter alhier ghecomen is, om syn kynt in synre hueden te nemen, also dat kynt tot sinen jaren coempt, des* Margriet, Gheryts dochter, *bider oude moeder of yemant anders versteken is, ende* Gheryt *ontferret ende wt sinen handen ghebrocht, daer* Gheryt *onse raet guetlic om vervolghet heeft, ende daerof bi onsen rade doen wil tot redelicheden ons raets, ende der oude moeder voldoen vanden cost ende houdinghe, daeromme ghebiet die raet allen onsen borgheren ende ondersaten, mannen ende wiven, gheestelike ende werelike, niemant ghesondert, die dat kynt ofte die oude moeder versteken of wechghebrocht hebben, of die dat kynt ofte oude moeder huisden ofte hoeften, of weten, daer die oude moeder ofte dat kynt is, dat hi ofte si dat den rade te weten doen, ende dat kynt ofte oude moeder voertbrenghen, in handen des*

raets, alse Lodewich Walen *ende*
Johans van Lichtenberch, *often ra*
hore konde segghen ende bibrenghen
desen daghe. Ende waer yemant, di
brake, die oude moeder ofte dat ky
huesde, hoefde ende niet voert en
syn konde daeroff niet bi en brochte e
den raden voersz., die souden elx
c Vranor. oude seilden, ende daer toe
wt de stat ende een mile vander stat w

1431. Want Jan Florensz, Peter vand
syns oems soen doetghesteken heeft, e
enboven in schyn van vrentschappe
voersz. mit eenre borryen wten velde
pen t' hws halen, ende Peter *ghebroc*
Florensz *syn selfs huys, ende om*
ende koster, om Peter *t' olyen, ghese*
ende desen doetslach versteken heeft,
sel men dat *rechten voer een ondaet m*
aen syn lyf (91).

1432. Want Willem Schinckel den lud
Stichte *hoer peerden ende beesten ghes*
de ghenomen heeft, ende ghevanghen
der heerstraten inden Stichte, ende in
landen beroeft heeft, daerom sel men
ten metter galghen aen syn lyf (92).

1433. Want Johan vanden Berghe, die
ker, *onser stat meeneedich gheword*
daerenboven hi hem met onser stat via
de ballingen versellet heeft, ende wt o
den gheschat heeft, peerden ende bee
stolen heeft, daer hi ghenot ende deel

nomen heeft, daerom sel men dat rechten *metter galghen* aen syn lyf (93).

1433. Want Foy, die vulre van Delf, boven dat hi in andere landen *twe mannen van live ter doet ghebrocht heeft* ende hier in onser stat ende in onser stat vriheden *veel ghewelde ende erachten ghedaen heeft, ende luden hoer ghelt ofgedwonghen heeft*, daerom sel men dat rechten *metten swaerde* aen syn lyff (94).

—— Want Peter Snoye, die men Peter Wonder heet, *overhorich die stat raden alse den viven gheweest heeft, ende niet op onser stat slot ghegaen en is, alse hem gheboden was*, daerom verbiet men Peter voern. die stat ende een mile vander stat te wesen vyf jaer lanc op syn lyf (95).

—— Want Claes van Kesteren, *eens anderen mans seghel hadde doen conterfeyten ende naswiden*, daerom hi hier laesten opte kaec stont, so verbiet men Claes van Kesteren onse stat ende een mile vander stat te wesen vyftich jaer lanc op syn lyf (96).

1434. Want Willem Passert, onse borgher, *doetghesteken heeft enen man, gheheten* Ketelbuys, binnen onser stat, die gheen borgher en was, daerom heeft Willem *opten roden toern gheleghen ses weken lanc* ende is hier ghecomen in hemde en in broeke ter clocken, ende sel den raet verghiffenisse bidden, ende die stat te beteringhe gheven XXV^{tien} steens (97).

—— Want Jan de Langhe den luden *groet ghelt, lakenen ende andere goeden, een waerve ende*

ander werve gheslolen heeft, also den ondervonden heeft, ende hi hem oec selv heeft, daerom sel men *dat rechten ten sten rechte aen syn lyf mitter linen* (*

1435. Want Heyn die oester, wt Schouwen, *luden van Deventer ende van Campe soepen met hoeren goede opter see gl heeft*, ende daertoe opter see ende hec goeden luden dat hoer ghenomen heeft e roeft langhe jaren, tot menighen steden, sel men dat rechten *metten sweerde a lyf enden opten rade legghen* (99).

—— Want Alytkyn van Campen *myede en ghenomen heeft van enen vrouwkyn, haer helpen soude een goet wyf te sla misdoen*, so sy ghedaen hebben, dae Aeltkyn van Campen *den steen dra* t' after eeten ende sel dan x jaren w wesen (100).

1436. Want Jan Claesz van Zierickzee *ons dichs Heren van Utrecht ende anderer gouden ghemunt ghelt besneden ende b heeft*, also hi dat beliet heeft, ende by l vonden is, dan hi doer alle der werelt, bescroden ghelt wtghegheven wert, die ghedaen heeft, ende den luden thoer gl daerom sel men dat *rechten metter li* syn lyf (101).

1437. Want Jan van Walbosch, die steen

(*) Hier stond *metter galghen*, dat doorgehaald en dea stold is: *metter linen*, als hierboven.

een vrouwkyn bi nacht ghesteken ende ghesleghen heeft, hoer bedde, hoer clederen ende cleinoet ontwe ghesneden heeft, daerom verbiet men ewelic Jan van Walbosch de stat van Utrecht van ondaden ende tien milen vander stat te bliven op syn lyf. Dat vrouwkyn heet Haeskyn Jans dochter van Someren (102).

1438. Die raet verbiet, dat niemant met dien *armen dwasen mynscke* Pier, *die hier ommegaet en dobbel of ander spuel om ghelt en spuele, want die verliesen sel, ende niet winnen.* Voirt, wy 't hierenboven deden, die sellen verboeren een pont tot elke tyt, als si dat deden, ende dese koeren sellen hebben alle onser stat leghe knapen, die den brueckighen becoeren (103).

—— Want Ghisebrecht Zibbe ende Enghel vd. Berghe boven overdrachte ende 's raets verbode hoer *boeverien met maloanderen bedreven hebben ende tsamen gheweest syn*, also dat de rade wtgheghaen hebben inder waerheit, daerom verbiet die raet Ghisebrecht Zibbe ende Enghelen elken die stat vyf jaer lanc ende een mile vander stat te wesen (104).

1439. Nu na den eeten sel men *opter plaetsen gheselen* Hannekyn Haghen *ende dan scuppen.* Ende dat ghedaen, verbiet men Hannekyn Haghen voersz. die stat ende een mile vander stat te wesen XX jaer lanc *van dieften* (105).

1440. Want Meynaert, de oude scoemaker, *binnen der tyt, dat hem onse stat verboden is*, ende een mile vander stat te wesen, *weder binnen der mile ander Bilten gheeomen is, ende daer op-*

ter stat rade ghevoechten heeft, soe heef
onser stat vanghenisse ghesleghen, ende
ghecommen in hemde ende in broeke, ter c
met *enen blanken sweerde in synre hant*
sel den rade ende die hi ghebroket heeft
ghiffenisse bidden, ende bekennen, dat hi
verboert heeft ende bidden omme ghena
lyfs, ende die raet doet hem ghenade om
dienst wille, *soe hi inder stat reysen s*
van onsen vianden ghewont is ghesweest.
te min sel hi terstont beneden inden toe
ghen tusschen dit ende paesschen naest
ende eeten water ende broet, ende dar
wter stat wesen, den tyt, die hem noc
breect ander tyt, dat hem die stat verbo
ende een mile vander stat, ende wilcoer
te houden, op syn lyf (105).

1441. Want Peter Claessoen van Monniken
veel tiden den luden dat haer ghestolen
daerom sel men dat *rechten metten me*
syn oer, ende voert soe verbiet hem die
stat ende dat lant van dieften ewelic op syn l

—— Want Jan, die glasemaker, boven wilco
des raets verbot, *onredelic met sinen wi*
meghegaen heeft, daerom verbiet hem
die stat twe jaer lanc ende een mile van
te wesen (108).

—— Want Marrekyn wt Zelant, *die i*
Jacobs kerke te bidden pleecht, vele o
in Sint Jacobskerke bedreven heeft,
verbiet men haer die stat drie jaer la
een mile vander stat te wesen (109).

1441. Want Dirc van Tiel ende Jan Backer *hem met voordeel van teerninghe ende van quaertspuel gheneert hebben*, daerom verbiet men hem die stat elex x jaer lanc op hoer lyf (110).

—— Want Coman Claesz *in andere landen tot veel tiden teghen die eere Gods kettery ghedaen heeft*, so hi dat selver beleden heeft, daerom sel men *'t rechten metten brande aen syn lyf* (111).

—— Want Dirc Claesz, anders gheheten Walenborch, *den luden tot Brugge grote goede ghestolen heeft*, so hi dat selver beleden heeft, daerom sel men *'t rechten metter linde aen syn lyf* (112).

—— Want Jan Vrenk *in dronkenscap met enen armborst ghescoten heeft binnen onser stat vriheit buten Sint Katherinen poert*, daerom is hi in hemde ende broeken ter clocken ghecomen ende kent, dat die raet met hem geleden heeft, ende sel den rade verghiffenisse bidden ende die stat x^{m} steens te beteringhe gheven (113).

—— Want Jan, meyster Everts soen, ons *bollaerts, menighe ghewelde ende ondaften in vele landen bedreven ende met syn selfs hant ghemoert ende den luden dat hoer ghenomen heeft, ghelyc hi hemselven dat beliet heeft ende ter waerheit ondervonden is*, daerom sel men hem rechten *metten sweerde ende met den rade* aen syn lyf als een moerdenaer (114).

(*Het vervolg hierna*).

J. J. Dodt v. Fl.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMING

In de maand MEI 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHO
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds t

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 22 UR.	WEERS 's MIDD
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur		
1	763	763	763	766	156	193	203	126	Z. O.	Helder.
2	765	765	764	762	127	17	191	114	O.	idem.
3	760	759	759	760	146	176	177	91	N.N.W.	idem.
4	760	760	760	761	138	158	155	84	N. W.	idem.
5	761	761	760	758	128	15	175	116	idem.	Bewolk
6	752	751	750	750	13	109	151	92	W.	idem.
7	750	750	747	746	121	108	126	10	Z. W.	Regen.
8	749	749	751	755	115	128	143	91	W.	Bewolk
9	759	761	761	765	119	13	126	67	N. W.	Weinig
10	768	769	769	769	124	14	138	78	N.	Bewolkt
11	768	767	766	765	137	156	168	95	O.	Helder.
12	763	762	762	762	151	177	185	126	idem.	idem.
13	764	764	764	766	144	18	196	11	Z. O.	idem.
14	768	769	769	771	125	138	14	114	O.	idem.
15	772	773	773	774	138	158	172	128	N. O.	Bewolkt
16	774	773	773	772	149	168	186	10	idem.	Helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLEMETERS.				THERMOMETER IN 100o.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	770	769	768	766	12	14	15	91	N. O.	Helder.
18	765	765	764	762	12	153	177	123	idem.	Weinig bewolkt.
19	760	759	758	756	183	21	197	164	O.	idem.
20	757	758	757	757	137	163	173	13	N. W.	idem.
21	760	761	761	760	173	192	201	149	N. O.	idem.
22	761	760	759	760	196	203	22	15	Z. O.	Bewolkt.
23	762	762	762	763	173	193	20	145	N. O.	idem.
24	761	759	758	760	196	23	236	15	O.	idem.
25	762	762	765	764	144	17	153	123	N.N.W.	idem.
26	764	764	765	765	166	20	214	146	Z.	idem.
27	765	764	765	765	178	193	20	14	W.	Weinig bewolkt.
28	765	765	765	766	17	18	16	136	N.N.W.	Zwaar bewolkt.
29	768	768	768	767	154	179	18	123	N.	Bewolkt.
30	765	765	764	765	183	203	224	145	N. W.	Helder.
31	767	767	767	768	17	193	183	134	W.	idem.
1	7587	7588	7584	7592	1298	1461	1591	959	GEMIDDELDE WAARNEMING Van den 1st. tot den 10e	
2	7661	7659	7654	7651	1421	1636	1731	1186	— — 11en. — — 20e.	
3	7636	7633	7631	7637	1729	1950	1932	1336	— — 21st. — — 31st.	
	7623	7626	7623	7626	1482	1682	1763	1177		

1 's namiddags Windrig.
2 Windrig.
6 's morgens en 's middags regen.
7 regen en veel wind.
8 veel wind en regen.
12 veel wind.
16 windrig.
19 's nachts regenachtig.
22 's namiddags onweder en een weinig regen.
24 's namiddags zwaar onweder met zware hagel en regenbuijen, waarbij de thermometer tot 14o daalde.
25 's nachts regen.
28 regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762,575, Thermometer 15,87.

Mei 1842.

STAAT DER GEBOREN EN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overleden.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.		M.	V.				M.	V.
UTRECHT.	77	64	7	5	2	3	1	71	»		65	42
AMERSFOORT.	19	25	1	1	»	3	2	9	»		9	15
RHENEN.	6	5	1	»	»	»	»	3	»		3	7
WIJK BIJ DUURSTEDE.	7	4	»	»	»	2	»	5	»		3	5
MONTFOORT	7	4	»	»	1	»	»	2	»		4	2
IJSSELSTEIN.	6	7	»	»	»	»	»	8	»		4	3

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder Nulpeil.

1 Mei 1842. . . . . 4 el 63 dm.
15 — —— . . . . . 4 — 50 —
31 — —— . . . . . 4 — 68 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MEI 1842.

GEBORENEN

op

den 1 *Mei.*

Johanna Barthelina, D. van Bernardus Johannes Proost.

Maria, D. van Johannes Verkerk.

Hendrikus Philippus Jacobus, Z. van Hendrik Hol.

Geertruid, D. van Wouter Bomer.

den 2 *Mei.*

Gijsbertus, Z. van Jan van Schaik.

Cornelia, D. van Willem Verweerd.

den 3 *Mei.*

Johannes Cornelis, Z. van Leonardus van Soest.

Catharina Willemina Susanna, D. van Bernardus Filet.

Gerardus, Z. van Hendrikus Levolger.

Johannes Gerardus, Z. van Johannes Westers.

Jeanne, D. van Corneille Terwogt.

Helena Johanna, D. van Martinus van Dooin.

Anna Catharina, D. van Johann Christoph Heidenreich.

Elisabeth, D. v. Hendricus Humme.

den 4 *Mei.*

Johannes Anthonius, Z. van Heudrikus Coenen.

Kaatje, D. van Levij Marcus Polak.

den 5 *Mei.*

Hendrik, Z. van Jacob van Egmond.

Gerardus Hendrik, Z. van Gerardus Janssen.

Johanna Lamberta, D. van Antonij Catharinus Vierbergen.

Elisabeth Maria, D. van Arnoldus Adelaar.

Margaretha Catharina, D. van Pierre Augustin de Munck.

Catharina Anthonia Christina en Johannes Christiaan, D. en Z. van Theodorus Aarts.

Johannes, Z. van Matheus Pouw.

den 6 *Mei.*

Wilhelm Martinus Cornelis, Z. van Nicolaas Mispelblom van Altena.

Hermanus Daniel, Z. van Daniel de Ru.

Maria Wilhelmina, D. van Barend van Zijl.

den 7 *Mei.*

Hendrika Josina, D. van Marinus Cornelissen.

Geertruij, D. van Hendrik Janszen.

den 8 *Mei.*

Johanna, D. van Joannes Rijnders.

Johanna Cornelia, D. van Louis Mathieu Koentz.

Alida, D. van Hendrik Leget.
Hendrika, D. van Theodorus Meeuwissen.
Theodora Jacobina, D. van Hugo Christiaan Samuel Wanting.

den 9 *Mei.*

Andries Cornelis, Z. van Cornelis Willem Hoevenaar.
Jacoba, D. van Albertus Roelofs.
Lambertus Joseph, Z. van Willem Joseph Bosquion.

den 10 *Mei.*

Isaäc, Z. van Willem Rijnders.
Jean Pierre, Z. van Jean Pierre Massee.
Roelof, Z. van Albert Romberg.
Catharina, D. van Pieter Vos.

den 11 *Mei.*

Margaretha, D. van Wilhelmus Koch.
Anthonius Stephanus Wessel, Z. van Antonius Stephanus Wessel Pel.
Dirk, Z. van Wilhelmus van Wijk.

den 12 *Mei.*

Jacob Hendrik, Z. van Mr. Louis Charles Hora Siccama.
Johannes, Z. van Johannes van Berkel.

den 13 *Mei.*

Jacobus Lambertus, Z. van Pieter Thomassen.
Bartholomeus Harmanus, Z. van Jan Pieter van Brussel.
Maria Christina, D. van Lucas Mar.
Dirkje Maria, D. van Willem Hendrik Cronselaar.

den 14 *M*

Gerrit, Z. van Ger
overleden den 25 (
Moses, Z. van Jacol
Bernardus, Z. v. Hend
Catharina Wilhelmi
Sara, D. van Jacob
Marinus van Wie

den 15 *M*

Thomas, Z. van Bern
Jan, Z. van Johannes
Willem, Z. van Wille
broek.
Johannes Jacobus, Z.
Kool.

den 16 *M*

Jacobus, Z. van Jacob
Engelina Hendrika, D
nes Stephanus Bleu
Wilhelmina Johanna,
ricus Rek.
Dirk Barend, Z. van
naar.
Maria Catharina, D.
Theodorus Smit.
Euphrosine Theresia A
van Adolphus Piete
van Tuijl.

den 17 *M*

Samuel Gerardus, Z.
Jacobus Penning.
Dina, D. van Johan
Christian Frankfurt
Petronella, D. van Jol
bert Fischer.
Anthonie, Z. van Ant
man.

Cornelia Johanna, D. van Johannes van Fulpen.
Johanna, D. van Willem Versijde.
Gerardus Cornelis Marinus, Z. van Abrahamus Wiesman.
Henri Pierre Marie Gerard, Z. van Leopoldus Joannes Antonius van der Kun.

den 18 *Mei.*

Jacob, Z. van Jan Jansen.
Elisabeth, D. van Nicolaas Willem Le Maitre.
Hermanus, Z. van Hermanus Iseger.
Catharina, D. van Wilhelmus Christianus Wijnands.
Johannes, Z. van Abraham van der Stroom.
Cunera, D. van Hermanus van der Sluijsen.

den 19 *Mei.*

Hendrik Johannes, Z. van Jan Koeleman.
Gerardus, Z. van Gerardus Linnebank.
Roelof, Z. van Paulus Lorijn.
Johannes, Z. van Johannes Hensbroek.
Wilhelmus Johannes, Z. van Anthonius Thomassen.
Clasina, D. van Cornelis Kalkhoven.
Johan Philip Godfried en Albert Licuwe, Zonen van Cornelis van der Post.

den 20 *Mei.*

Adrianus, Z. van Anthonie van Hussen.
Cornelis, Z. van Willem Staaring.
Johanna, D. van Martinus Michielse.
Johanna, D. van Leonardus Terlingen.
Johannes, Z. van Johannes Hegeman.
Wilhelmina Aletta Catharina Abigaël Babora, D. van Idzert Cramer von Baumgarten.
Jan Hendrik, Z. van Jan Hendrik van Dugteren.

den 21 *Mei.*

Franciscus Jacobus, Z. van Wilhelmus Dekkers.

den 22 *Mei.*

Helena Maria, D. van Willem Christiaan ten Berg.
Wilhelmus Petrus Anthonius, Z. van Anthonie Gijsbert Garjeanne.
Anton Gerard Cornelis, Z. van Jens Jenssen Dodt.

den 23 *Mei.*

Johanna Petronella, D. van Antonie Meulenbeek.
Jeannetje Petronella Wilhelmina, D. van Melis Johannes Velthuis.

den 24 *Mei.*

Johannes Jacobus, Z. van Christiaan Jacobus Lebbe.
Anthonius Johannes, Z. van Otto Greven.
Hermanus Jan Hendrik, Z. van Hermanus Jan Hendrik van Rijkelijkhuijsen.
Maria Anna, D. van Jacobus Franciscus Johannes van Oost.

den 26 Mei.

Alida, D. van Jan Johannes van Leeuwen.

Maria, D. van Mattheus Johannes Schippers.

Jan, Z. van Salomon Schenk.

Petronella, D. van Johan Christiaan Frijlink.

Maria, D. van Johan Hendrik Schaad.

den 27 Mei.

Willem Ludovicus, Z. van Aegidius Franciscus Berends.

Adrianus, Z. van Johan Bernard Mollmann.

den 28 Mei.

Harmen Nicolaas, Z. van Harmen Vrind.

Hendrik, Z. van Carel den Bree.

Johanna Margaretha, D van Cornelis Antonie Toetenman.

den 29 Mei.

Rijkje, D. van Hendrik Grondijs.

Hendrikus Leonardus, Z. van Johannes Gerardus de Boer.

Johannes Anthonius, Z. van Albertus Maarseveen.

Willem, Z. van Abra

Hendrikus, Z. van H
dorus Mittelbeck.

Johanna, D. van Jan
zaat.

Josephus Johannes,
hannes Kersberge

Antje Sophia, D.
Zuidam.

den 30 M

Arnoldus Nicolaas, Z
Jasper van Bemm

Johannes Cornelis, Z
Geijsen.

Metje Gerarda, D. va
Kerkhof.

Elias, Z. van Phil
Berlijn.

Johanna Engelina, D
rus Etmans.

den 31 M

Christiaan Adriaan,
noldus Joannes Hen

Anna Christina, D.
Gerhardus Beerma

Maria Gosina, D. van

GEBOREN 141, waaronder 12 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 4 Mei.

Johannes Bernardus Determan en Johanna Elisabetha van Rijn.

Hendrik Westeneng en Petronella Meulders.

Pieter van Vulpen en Geertje Petersen.

Pieter Schott, wed. en Cornelia Bron.

Matthijs Eijndhoven en Aartje van Kooij.

Franciscus Johannes Grondeijs en Elisabeth Koopman.

Theodorus Hom en Dirkje Doeser, weduwe.

Gerrit Spierenburg en Johanna Petronella Nuijs.

Frederik Willem Kinderman en Geertrui Smit.

Willem Christiaan Perbal en Cornelia van Veldhuizen.

Anthonij van Dam en Martina van de Groenekan.

Hendrik Kok en Catharina Mengelaar.

Antonie Mulder en Adriana Catharina van den Brink.

Lambertus Hendricus Matthieu en Neeltje van der Tol.

Cornelis Janse en Geertrui van Kooten.

Willem van Vulpen en Jacoba Peeters.

Evert Brummel en Wilhelmina Goude.

Willem van der Bund en Hendrika Johanna Geertruida Claassen.

Heinrich Wilhelm Schulte, wed. en Joanna van Uden.

Petrus de Wit en Clara van Hengstum.

Cornelis Pauw en Willemina van der Klok.

Hermanus van Vliet, wed. en Metje Catharina Margaretha van Luijn.

Hendrikus de Jager en Johanna Catharina Grövers.

Johannes Otto Conradus van Wesel en Wilhelmina Petronella Krous.

den 7 Mei.

Mr. Gerlach Cornelis Joannes van Reenen en Jonkvr. Clara Fredrika van de Poll.

den 11 Mei.

Franciscus Mönnich, wed. en Grietje de Reus.

Jan de Wolff en Dirkje Stuivenberg.

Cornelis Nab en Aaltje Geijtenbeek.

Christianus Jacobus Lautenslager en Johanna Hammkolk.

Franciscus Boereboom en Geertruij van Dijk.

Johannes van Lemmen en Hermina Fierst van Wijnandsbergen.

David Toorenburg en Johanna Catharina Everaars.

Leendert Westmaas, wed. en Hilligje van Venendaal.

Gerrit van Luijn, wed. en Helena Brandon.

Hendrik Kraimaat en Antonetta Embof.

Frans Plantua en Adriana de Meijer.

Lambertus van Dam en Margaretha Johanna Maaren.

Hendrikus Coenders en Antonia de Beer.

Philippus Wittebol en Anna Wessels

Hendrikus Isak Porton en Elisabeth Frins.

Arnoldus Wijnandus Blom en Johanna Nieuwburg.

Johannes Wilhelmus de Wilt en Clasina Christina Vos.

Hermanus van Dijk en Catharina van Mechelen.

den 12 *Mei.*

Jacob Christiaan de Graaf en Hendrica Pietronella Berg.

den 18 *Mei.*

Franciscus Machiel Rol en Johanna Cunira Rijksen.

Melis Jacobus Fock en Johanna Maria Rijkland.

Jan van Leeuwen en Maria Oostveen.

Arie van den Berg en Johanna Scherrenberg.

Willem van Buuren en Christina van Zutphen.

Joannis van Hees en Marie Anne de Jong.

Lambert August van der Straten, wed. en Johanna Hogelander.

Jan Arend Oxener en Hendrika Jacoba Koedam.

Hendric Schottel en Maria van der Sluijs.

Dirk van Doorn Koudeis.

Johannes Ket en Jan Willemina Lankho

Johannes van Hasend van Leersum.

Gerrit Johannes Jenke Gerarda Andree.

Cornelis Hermanus Marie Louise Rola

Willem van Liefland, en Gerritje Jansc.

Hendrik Anthonie H Elisabeth Johanna

Johannes Oostrom Vleming.

den 25 *M*

Rijk Kemp en Aartje

Hermanus Josephus C en Marie Elisabeth weduwe.

Johannes Adrianus Sc duwenaar en Teun

Jan Willem de Man, v en Janna Stekelen

Otto Grem, weduwe hanna van de Bil

Dirk Essers en Johar van Galen.

Gerrit van Soest Beckers.

Jan Hendrik de He naar en Elisabeth

Johannes van den Br mina Groen.

den 27 *M*

Samuel Dobbelaar Magdalena Corneli

TE ZAMEN 71 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 Mei.

Margaretha Hendrika Hövel, 2 j. en 2 m., Massegast.

Hermanus Wilhelmus de Groot, 1 j. en 9 m., buiten de Weerd.

den 2 Mei.

Hendrica Catharina van Zomeren, ongeh., 24 j., buiten de Tolsteegpoort.

Jan Geurt van Eijbergen, geh., 65 j., Hooge Jacobijnestraat.

Levenloos aangegeven Dochter onecht.

den 3 Mei.

Henricus Miltenburg, geh., 81 j., buiten de Weerd.

den 4 Mei.

Johanna Godart, circa 9 m., Stroosteeg.

Johanna de Mari, 4 m., Achterstr.

Bernardus Tollenaar, circa 3 m., buiten de Weerd.

Wilhelmina Jacoba Tienhoven, 4 m., Catharijnestraat.

Nicolaas Koos, weduwenaar, 61 j., Oude Kamp.

den 5 Mei.

Johanna Gerarda Albers, ongeh., 21 j., Vissersteeg.

Cornelia Craeijvanger, ongeh., 26 j., Nieuwe gracht.

Jelle Popkes de Lang, 37 j., Heereveen.

Hendrika Fros, wed. Jan Ferdinant, 77 j., Zonstraat.

den 6 Mei.

Willem Regter, geh., 41 j., Vreeburg.

den 7 Mei.

Jacobus Roelandsbap, 4 m., Jacobiekerkhof.

Adriana Cornelia van der Steen, 1 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Pieter Mathijs de Vries, 30 j., Hospitaal.

Cornelis Johannes de Bruijn, 1 j. en 8 m., Geertruidasteeg.

Willem van Dijk, 8 j. en 5 m., Walsteeg.

den 8 Mei.

Anna Maria Wolterbeek, wed. Jacobus van Mariënhoff, 78 j., Breestraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Petrus Saelman, Brandsteeg.

Johanna van der Os, wed. Cornelis van den Dorpe, 72 j. en 11 m., Lange Nieuwstraat.

Johannes Hulsmeijer, geh., 68 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Cornelis Stulting, geh., 70 j., Putsteeg.

den 9 Mei.

Johannes van der Karst, 3 m., ABCstraat.

den 10 *Mei.*

Albertus de Fremerij, 1 j. en 7 m., Hieronimusplein.

Elisabeth Taris, wed. Joseph Le Brun, 70 j., Bakkersteeg.

den 11 *Mei.*

Dirk Weijmans, 3 j., Vissersteeg.

den 12 *Mei.*

Theodorus Averkamp, geh., 35 j., Predikheerenkerkhof.

Hendrica van Maurik, 2 j. en 6 m., Schalkwijksteeg.

Jan van den Brink, geh., 65 j., buiten de Weerd.

den 13 *Mei.*

Hendrik Schiks, weduwenaar, 73 j., Bartholomei gasthuis.

Reinier Tollenaar, 1 j. en 2 m., Mijlpoort.

Willem Schmit, ongeh., 35 j., aan de Zonstraat.

den 14 *Mei.*

Cornelia van Zutphen, ongeh., 19 j., Lange Smeesteeg.

Johannes Pieter Hertog, geh., 31 j., Groningen.

Dirk van Wijk, 3 d., Zandstraat.

Ruurd Postmus, 24 j., Hospitaal.

Wilhelm Everhard Bertram Drieling, ongeh., circa 89 j., Jansbrug.

den 15 *Mei.*

Maria Everdina Louisa Lagerweij, huisvr. van Pieter Johannes Schut, 25 j. en 6 m., Twijfelstraat.

Hendrich Bernhardt Scheffer, geh., 57 j., te Maarn.

Jacob Lots, 7 m., aan

Johanna Wilhelmina va

12 j. en 10 m., aan

den 16 *Me*

Lodewijk van Heijs, 4

straat.

den 17 *Me*

Cornelis Leeman, we

54 j., Koestraat.

Cornelis Johannes van

geh., 24 j., Korte E

Johanna Agterberg, wed

van Eerde, 75 j.,

Wittevrouwenpoort.

Levenloos aangegeven

Jan Fluit, Ridderscl

den 18 *Me*

Ot Janszen Verkerk, we

84 j., Kort Rosenda

Sara de Groot, wed.

Hoorn, 74 j., buiten

Joseph Bernardus Grim

m., Nicolaikerkhof.

Johanna de Heus, 3 w

Catharijnepoort.

den 19 *Me*

Willem van Lonkhuij

circa 44 j., Willems

Petronella Hendrika

5 m., Lange Nieuws

Arnoldus van der We

10 m., Bergstraat.

Andries Kwak, 66 j., Ga

Jannetje van Garderen,

nelis Stulting, 71 j.,

Antonius van Gelderen

j., buiten de Weer

Frederik Ket, ongeb., 43 j., Steenweg.

Antonia Everdina Heetveld, ongeh., 39 j., Oudkerkhof.

Geertruij Hazendonk, huisvr. van Hendrik Janszen, 34 j., Pauwsteeg.

den 20 Mei.

Leendert Dal, 1 j. en 4 m., aan 't Zand.

Gerardus Linnebank, 16 ure, Nicolaisteeg.

Johann Frederik Lodewijk Schröder van der Kolk, 7 m., Kromme Nieuwe gracht.

den 21 Mei.

Arij Boon, ongeh., 28 j., te Nieuwland.

Johanna van Ee, 1 j. en 9 m., buiten de Tolsteegpoort.

Maria Hofman, 4 m., Mijlpoort.

den 22 Mei.

Jacomina de Groot, huisvr. van Gerardus Linnebank, 35 j., Nicolaisteeg.

Hillegonda van Dijk, 14 d., Korte Smeesteeg.

Geertruida van Eer, huisvr. van Lambertus Soesbergen, 45 j., Pelmolen.

Albertus Koos, geh., 37 j., Watersteeg.

Aaltje van der Flier, 1 j. en 6 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 23 Mei.

Maria Engelberta van Wijk, 3 m., Haverstraat.

Amelia Hora Siccama, 1 j. en 3 m., Breedstraat.

Marinus Verkerk, 6 m., Lange Nieuwstraat.

Christiaan Johannes Willekes, 4 j. en 6 m., Achterstraat.

Evert van der Grift, 23 j., Hospit.

Marinus Straatman, 1 j. en 10 m., Lange Viesteeg.

Magdalena Wilhelmina Cramer, huisvr. van Jacobus Franciscus Marinus van Wiechen, 36 j., Smeebrug.

Barendina Eersing, huisvr. van Jacobus van den Berg, 62 j., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon v. Jan Coenraad Steenhuijzen, Zandstr.

den 24 Mei.

Leonardus Bosch, 10 m., Zakkendragersteeg.

den 25 Mei.

Hendrik van Egmond, 20 d., Jufferstraat.

Evert Rasz, ongeh., 37 j. en 9 m., Bergstraat.

Pieter Ludwig, geh., 46 j., Lange Viesteeg.

den 26 Mei.

Willem Dekker, 13 j. en 8 m., Walsteeg.

Anna Maria Snijders, ongeh., 78 j., buiten de Weerd.

den 27 Mei.

Jacoba van Dongen, 3 j. en 7 m., buiten de Tolsteegpoort.

Theresia Pijtak, 12 j., Minnebroederstraat.

Dirk Croese, ongeh., 27 en 9 m., Zilversteeg.

Hubertus Ring, ongeh., 70 j., buiten de Catharijnepoort.

den 28 *Mei.*

Andries Cornelis Hoevenaar, 18 d., Weesbrug.

Johannes Helwegen, geh., 48 j., Kalverstraat.

Dirk Vernooij, weduwenaar, 82 j., buiten de Tolsteegpoort.

Bernardus Uilenbroek, weduwenaar, 57 j., in de Twijestraat.

Gerarda de Gier, wed. Cornelis van Lint, 75 j., Achterstraat.

den 29 *Mei.*

Charlotta Hendrica Schuwer, 1 j. en 11 m., Kort Ademstraat.

Susanna Lasschart, wed Boodt, 82 j., in de

Hermanus van Dam, aan 't Zand.

den 30 *M*

Justina Carolina Meij 55 j., Jufferstraat.

Pieter Johannes Veerm circa 2 m., buiten

Maria Adriana van de G Vinkenburgsteeg.

den 31 *Me*

Hendrik Reuvekamp, pitaal.

Theodorus de Bruin, g aan de Walsteeg.

Hermanus Buijs, 6 m.,

OVERLEDENEN 107.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	4.
Stuipen.	15.
Tering.	24.
Beroerte	3.
Verval van krachten. . .	14
Slijmziekte.	6.
Tanden.	3.
Gevolgen der kraam. . .	3.
Zuur.	1.
Bloedspuwing.	1.
Water.	5.
Colick.	1.
Verdronken.	1.
Longtering.	4.
Gevolgen van branden. . .	2.
	87.

Transport. . .	87.
Bloedstorting.	1.
Borstziekte.	6.
Koortsen.	3.
Bloedbraking.	1.
Waterkanker.	1.
Hartziekte.	1.
Doodgevallen.	1.
Diarhoea.	1.
Borstontsteking. . . .	1.
Longziekte.	1.
Pleuris.	1.
Verstopping in de maag. .	1.
Verlamming.	1.
	107.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	1	4.
Beneden het jaar.	15	9	24.
Van 1 tot 10 jaar.	11	8	19.
» 10 » 20 »	1	3	4.
» 20 » 30 »	6	4	10.
» 30 » 40 »	9	4	13.
» 40 » 50 »	5	1	6.
	50—30—80.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	50.	30.	80.
Van 50 tot 60 jaar.	3	1	4.
» 60 » 70 »	5	1	6.
» 70 » 80 »	4	9	13.
» 80 » 90 »	3	1	4.
» 90 » 100 »	»	»	»
	65—42—107.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN

Den 21 Mei 1842, door den Notar
J. H. VAN GROOTVELD.

Een ruim Kerkgebouw met deszelfs Erf, Tuin, staande en gelegen aan de Zuidzijd Dorstige Hartensteeg, wijk A, N°. 466, w Huizinge, Erf, Grond en Tuin tot pasto hebbende, staande en gelegen aan de Westzij Lange Nieuwstraat, wijk A, N°. 465, en nog meren of Woningen, staande naast elkande Zuidzijde van de Dorstige Hartensteeg, wijk A en 464. Verkocht voor *f* 7,150.

Oorspronck, beginsel ende voortganck, voorders wat Fundateurs, Overste ende Regeerders dattet convent int Geyn buyten Utrecht gehadt heeft, byeenvergadert door Io. Buysling, pater aldaer, a°. 1574.

(Medegedeeld door den Hoogleeraar L. G. Visscher).

Begeerende in memorie te stellen ende te verhalen den oorspronck des convents, gelegen buyten Utrecht, tusschen de Vaert ende Yselstein, genaemt Nazareth, getimmert ende gefundeert in de gedestruecrde stadt van Geyn, nae dat deselve ontrent 100 iaeren van te vooren gedestrueert was, dat niet sijn begin genomen heeft van den geenen, die een coninck ende prins is over alle kijnderen des houeerdicheyts, maer den geenen, die als hy rijck was, om onser salicheyts wille, arm is geworden, op dat hy ons al te samen door sijn armoy rijck soude maken etc. Want soe lange de cloosters de werelt tot een spiegel sijn geweest, ende een exempel van liefde, onderdanicheyt ende eendracht soo sal de werelt denselven geen gebreck laten lyden, God den menschen daertoe verweckende, etc.

A°. 1423. Martino de V. PP. ende H. Frederick van Blanckenheim bischop tot Utrecht sijnde, sijn gecomen binnen Utrecht drie susteren, wyt het dorp Almkerck, gelegen

int lant van Altenae, by Woudrichem, ende daer deselue tijt binnen Utrecht een godvruchtige w het redelick hadde, Aertgen Buys genaemt, deese nemende een rijcke deuote meecht, meede aldaer Beatrix van Dordrecht genaemt, heeft de 3 haer huys genomen, ende een tijt lanck van haer gealimenteert; ende begonsten met hem vyuen int leuen, recht off sy in een clooster hadden gew nae dat alle dijcken bynaer in Hollant, Zeelant, deur waren gebroocken, op S. Elizabethsnacht, en tusschen S. Geertruydenberch ende Dordrecht, s was gescheurt ende gebroken, datter 72 dorpen dronken, onder welcke dat Almkerck meede ger alwaer dese 3 susteren een convent plachten te h veel schoon coornlants, soe en hebben sy voorts gehadt, om haer convent weder te crygen; daer trix, die dit clooster wel hadde gekent, ende va was in deuotie ende eenicheyt Godt te dienen, a der werelt rijck was, horende, dat een convent ge by Ysselstein, dat H. Arent van Egmond ende a°. 1394, aldaer buyten de poorten gefondeert ha waerts gereyst, om oock een plaetse te verkies Godt in ruste soude mogen dienen; ende als d Geyn, haer wel aenstont, om des kerks wil, da pastory was, heeft gevraecht daer nae een huys. een gevonden, op den ouden dijck staende, daer Lecke plach by te loopen, ende, dat gecocht ende sijnde, heeft het naerder de kerck doen stellen, mit pastoors ende de buyren; ende dit was wel 70 v twelck als sy hadde laten onderscheyden met hord me van cellekens, is daer in gaen wonen met de susterkens, van de welcke de oudste was genaem sy stelde als procuraetster, ende d'ander Jan Aer ter, van Baeck, ende de derde Lijsbet van Giffen; bleef binnen Utrecht, ende was dese susteren seer ende bestelde haer al dat sy van node hadden,

corts daernae, a°. 1429, alle haer goet de susteren latende. Als dan Beatrix, Jacobs dochter, oock hadde een geestelick habijt aengelogen ende tselfde siende een dochter van Ysselstein, Geertruyt, Marten Breyls dr., heeft meede versocht ontfangen te worden; des sijn sy vijff sterck geweest, waernae suster Hadwich, mater van Almkerck, in groote armoede sijnde, die wyt het clooster van onser vrouwen tot Amsterdam daer gebrocht was; dese heeft met haer gebracht suster Lutgard Jans dr.; suster Lijsbet, Gerrit van Ganswijcks dr.; Margriet, Rutger van Wiels dr.; suster Heyltgen, Jacobs dr., suster Claertgen, Gerrits dr., van Geertruidenberch, Beatrix, Jan Boschgreuen dr. van Almkerck, ende, die daer latende, is gereyst naer Utrecht, ende haestelick weder comende, heeft meede gebracht een sleenige suster van St. Nicolas, binnen Utrecht, Geertruyt, in wiens presentie sy de susteren, XII int getalle, vermaent heeft tot eendracht, ende dat haer nodich was, een overste te verkiesen uyt haer, diese naest Godt, souden gehoorsamen; ende is soe weder nae Amsterdam tot haer oude clooster gegaen; ende dese susteren hebben eerst versocht Beatrix tot mater, die dat weygerde, ende soe Dien daernae trachtede, de vermaninghe haer oude maters vergeten hebbende, is ten lesten eendrachtelicken suster Geertruyt van St. Nicolas gecosen, met consente van haer mater binnen Utrecht, waerdoor Dien, gefrustreert sijnde, heeft het clooster verlaten ende is in de werelt gegaen, daer sy oock gestorven is.

A°. 1423 heeft de mater van St. Cicilien binnen Utrecht, met hulpe van eenige rijcke, haren susteren gesticht een convent binnen Utrecht, ende om dat dees convente waren van eender oirde, als van de derde oirde St. Francois, soo hebben sy grotelicx gearbeyt, om de oirde te vermeeren ende de mater van St. Cecilien voornoemt, geweest sijnde een rijcke weduwe, die wel cost regieren, heeft dit clooster Bethlem genaemt, slechtelicken opgetimmert hebbende, daer mater geworden, ende haer oude verlaten; vercregen tot haer nieu clooster confirmatie van bisschop Fred. van Blanckenheim, die int selue iaer, op St. Dionis auont, is gestorven, als hy 30

iaeren hadde geregeert; daernae isser een gro
sticht; want sommige canonicken coren den d
Sweder van Culemborch, twelck een geleert m
sommige den domproost van Osenbrugge, H. R
Diepholt, geboren wyt Westphalen, die, omdat
geleert en was, den paus Martinus V niet wild
ren, nochtans worde hy in veele steeden ende sl
ende Sweder creech de confirmatie. Maer de
sommige canonicken wilden hem niet ontfange
Diepholt cum suis in den ban gedaen worden
veele geestelicke verliepen wyt Utrecht, overmits s
werden, den ban te versmaden ofte werden gesc
bannen; wanneer de susteren int Geyn in groote
overmits het lant vol ruteren was, sulcx als de
Bourgoignien ende Gelre de stadt Utrecht quam
om heer Sweder in te brengen.

A°. 1425 sterft Martinus, ende Eugenius w
coren, toegedaen bischop Roeloff, die daer doo
matie heeft verworven, ende H. Sweder ontslage
bischop van Caesarien, ende sterft int consiliu
a°. 1432.

Door desen twist creech dit convent weynich
dan de susterkens hielden hem scamelicken by
ontrent x iaeren daernae hielden aen om een e
vader, daer ouer sy vercregen H. Gerrit van Z
tot Amsterdam, ende, soo hy hem te soecken ma
gegeuen H. Harman Voscuyl, een borgers
Utrecht. Dese quam tot Geyn buyten wil sijnd
a°. 1453, rijck van patrimonie ende tot Parijs ge
wesende 50 jaeren oudt, dede het convent veel
dat hy wel een anderde fondateur mag gehouden

A°. 1427 wort het convent seer voortgeholpen
man Gerrit Claessen, op de Coppel gewoont hel
alle sijn beesten ende goederen vercocht hebbe
syne huysfrouw Aeltgen tot Geyn getogen, end
een sterck steenen huys by het convent gecoch

syne goederen daertoe gegeuen, haere goederen bearbeydende ende veel proufijts haer toebrengende.

Vranck de Vroede, monninck, leeck van St. Agnietenberch buyten Swol, soo genaemt door de Vroetstege binnen Utrecht, wyt welcke hy iaerlicx grote renten ontfinck, want alle de huysen quamen hem meest toe, dese, in een visioen gesien hebbende, dat het Geyn een schoon convent soude worden, is met syne prior H. Dirck van Cleeff ende den prior van Windesem, Willem Voorn, in visitatie int Geyn gecomen, ende als hy dat hoorde noemen seyde: dat Godt die plaetse hadde vercoren, doch armoy en soude daer geen gebreck sijn; maer souden niet vergaen soe lange daer vreede ende eendracht sy, dan als sy twisten soude de duvel met hosen ende schoen daer comen wonen. — Hier volcht een aerdich fabelken van twee borgers van Utrecht, die te Romen gevraecht worden van een cardinael nae de oude stadt Geyn, ende de reliquien, die haer meede gegeuen worden, door beveel van St. Peters ende Pauwels, ende als deen die t'Utrecht een wyle in sijn huis hadde gehouden, hoe hy daer ouer werde geplaecht; waeromme hy de huysfr. van Abraham Dole, die fondateur was vant convent elff dusent meechden, ende Jan de Clercs wijff geroepen, ende de swaricheyt haer te kennen gegeuen heeft, haer biddende, dat se de reliquien inde parochie kercke der stadt Geyn brengen wilden aen den pastoor H. Jan Heliner, die sy oock alles vertelt hebben; maer hy, als een onachtsaem ende ongeleert mensch, heeft de naemen vergeten, doch alsoe dese reliquien quamen int convent worden noch door J. Ermgard, een dr. opt huys te Geyn, bekent, te weeten 2 tanden van S. Jans Bapt., een lit van S. Cristoffels vinger, de reste sijn noch onbekent. Den pater werd een camer toegemaect int huys van Gerrit Claess. genaemt Ruwesen, nae een die daer voortijt hadde gewoont.

Dese Gerrit Claess., dickmaels tusschen Utrecht ende het convent lopende, werd van de schippers genaemt den esel vant Geyn; ende soe de hagelsteenen, groot als een noot muscaet, veel scade doende aen coorn, bomen ende glasen, oock een glas

des paters, daer S. Augustinus in stont, wytgesme
meende hy, dat S. Augustijn daer niet en wilde s
dat hy nu het convent van S. Augustijn by Swo
hadde; setten daerom St. Franciscus in de p
vrunden van den pater ende Gerrit Claess. hoere
alle haer goederen den convent souden maken,
den biscop, dat hy met de clocke wilde verbieden,
conventen eenige erffelicke goederen meer mochte
worden, ende dat de conventen van de derde
weerlicke persoonen onder haer protectie en soude
op poene van gebannen te worden, doch sy dit ver
bende, vercochten haere erffelicke renten ende cocht
ende landen, eer dit geconsenteert worde, ende
a°. 1438, dat het convent hadde 250 morgen lants
ren 30 susteren sterck.

A°. 1436 timmerde Gerrit Claessen den p
huys, 75 voeten lanck, 2 solderen hoge, etc.; de
iaeren geweest sijnde, is affgeset, omdat se te slap
werde t'Utrecht in haer clooster gesonden; ende C
Gerrits dr., meede van Almkerck gecomen, noch gee
oudt, in haer plaets gestelt, die seer wijs ende de
leefden seer vreedelicken met malcander, sulcx dats
susteren genaemt werden. Daer nae eenige harde v
grote duerte quam, mits een oorloge, dat de o
hadden tegens de hollantsche steeden, doen coste
ventualen een mud weyts voor 8 loot fijn siluers,
omleggende steeden was het noch veel duerder;
schen vergaderden op veel plaetsen gras saet, dat
heet, ende maecten daer broot aff; int convent
geen prouisie was, de susteren eeten gerst ende
der malcanderen.

A°. 1438 werden de susteren scielick besieckt
het een creech volgden terstont 8 ofte 9 ter neder
hoewel datse van elcander gescheyen waren, dickw
somtijts voor doot leggende, somtijtds nockende dat
de sy mosten verstieken, alsoe dat geen doctor

wisten te oordelen, waer door veel by haer vrinden gingen, vreesende daermeede gequelt te worden; dan daer storff niemant, hoewel deselue siecte in de stadt veel menschen meede nam.

A°. 1440 was broer Willem Aertsen van Montfoort simpel, oprecht, devotich, die sonder een verveerlicke scriking geen vrouwen mocht sien, die oneerlick waren, dit was een broeder van de derde oirde te Vreendael, daer hy by bleef, ende wilde niet aennemen de oirde der reguliers met de andere, ende is nae sommige tijt tot Geyn gecomen, daer hy corts sterft, ende wert begrauen opt kerckhoff, daer de pater meende een kerck te bouwen.

Eod. a°. bracht Weyn van Oostrum mede het lant genaemt het Smeer, daer het convent te voren maer een vierendeel off hadde, ende den pater cocht noch, van Dirck van Zuylen, het lant Cuyl, V morgen groot, noch, van J. Alijt van Rijswijck, een stuck lants genaemt Vlayck met Roestlant, Goutcamp ende Proutscamp.

A°. 1441 een edele wed. geboren wyt Walcheren, genaemt Catarina Hugen, steruende tot Oudewater, wert tot Geyn begrauen, ende liet den clooster ouer den ij° noblen, haer dochter was daer suster, genaemt Poel Jacobs dochter, a°. 1445, by haer moeder begrauen.

A°. 1441 verworf den pater van den paus, datse haer habyten mochten veranderen ende worden regularissen, ende dat de pastorie zou worden geincorporeert; vercreech mede het Tollenvelt op II schilt tot erfpacht van den heer van Ysselstein.

Eodem a°. sterft Elisabeth Schellincs van Amsterdam, een cloecke weduwe, die gegost was in alle rechtvorderinge haer eygen woort te voeren; deso gaff den pater een wetzer met 1000 gulden ende noch veele cleynogien, ende gelt in een kistgen voort convent; daer ouer hy seer timmerde multorum incurrit inuidiam, de gemeente murmurcerende, dat nu de oude cloosters rijck waren, de nieuwe oock dagelicx lant aen coften ende husen timmerden, waer ouer sy int eynde alle de werelt souden besitten ende nae haer trecken.

A°. 1444 soo wierd een edele jonge meecht, J
van Loenresloot, by haer oom ende broeder int cl
bracht, ende soe sy het clooster met eenige goeder
den te contenteren, begeerde sy alle haer ouders g
bracht daer meer als 200 loot fijn silners; si sterf

A°. 1445 gaff ioffr. Berentgen, Huberts dr.,
oper Leck.

A°. seq. was binnen Utrecht een rijcke vrou, Joff
nella, Willem Scadensdochter, van Tulle, d
schout hadde geweest van Utrecht, deese, wed. by
derde man, vluchte int Geyn voor de peste, daer
aff gestoruen was, by haer dochter, s. Mechtelt va
welcke sy met meer kijnderen hadde by haer eerste
drick van Cleeff; ende was sonder consent in
gegaen, maer om dat daer veel kijnderen waren, e
corte persoon was, lietense daer blyuen. Dese v
pater Harman seer aengehaelt ende groote kennisse
gemaect, met liefelicke woorden haer vermanende
werelt te verlaten, ende hy beloofde, waert datse
hoor wonde geven, dat hy sorch soude dragen
ende haer kijnderen, diese noch 2 by haer hadde;
soude hy ter schole houden, ende de dochter by he
int clooster, by haer ander dochter; twelck haer
staende, beloofde, datse niet weder soude hylicken,
doen sonder synen raet; soe is geboort, dat den pa
wordende, ende soo joncfr. Petronella doen niemant
ende de werelt seer toegedaen was, is sy gere
Utrecht, om haer wat te vermaken; ende in sondi
schap comende, was daer een knecht, Jan van Bur
dienaer van een edelman, seer schoon ende geso
sonder goet, ende als sy int heymelick veel woor
hem hadde gehadt, soe heeft sy hem getrout, end
dach ofte 2 by hem int geselschap blyuende, mist
pater Harman, die noch halff sieckelyck sijnde,
naer Utrecht, ende haer vijndende, curieus gecleet
haer vermaent, datse soude gaen als een wed. be

ende gedachtich sijn de propoosten met hem gehadt, oock wedercomen int Geyn; twelck sy beloofde te doen, ende volgden t' sanderdach hem heymelick met grooter vresen, sorgende dat hy soude vernemen watter geschiet was; gelijck gebeurde dat dees' Jan van Buren haer gelt meer dan haer beminnende; als hy vernam, dat sy int Geyn was gereyst, is daer gevolcht, ende groote ouerlast den convente doende, heeft stadich sijn wijff geeyscht, tot grote scandale van alle menschen, die het hoorden. Ende pr. Harman willende Petronella bevreest maken, omdat sy hem belooft hadde, datse niet soude hylicken sonder synen raet, seyde tot haer: Indien ghy dees knecht trout soe sult ghy Godt affgaen ende u leuen in overspel overbrengen, ende sy dit horende, socht genade, ende alle middelen, om des knechts ontslegen te worden, ende hadde sy mogen begaen, sy soude hem alle haer goet gegeuen hebben, opdat hy 't convent in ruste hadden gelaten; dan, door raet van pater, creech hy een bequame somme gelts, op conditie, dat hy soude gelouen niet meer na haer nochte haer goet te staen; doch hielt dat maer een halff iaer; tusschen beyde sterft Jan van Cleeff haer soon, welcke simpel ende doof was, dees maecten, door raet van pater, al sijn goet op sijn suster Willemken, ende opt convent, soo verre sy storff. Als dan Jan van Buren het gelt, dat hy van Petronella hadde, opgebracht hadde, is weder tot verscheyde tyden voor het convent gecomen, eyschende sijn wijff ende goet, de poorten ende glasen on twee smytende, dat wel vijff iaeren duurde; daer Petronella groot hertseer in hebbende, is gestoruen sonnendaechs binnen de Octaue van St. Meerten inde wijnter, ende wert begrauen in de parochiekerck. Des Jan, dit vernemende ende hem verlatende op den schout van Utrecht, is voort convent gecomen, seggende: dat de geestelicke kijnderen geen erfgenamen mochten sijn, ende liet luden, dat hy Petronella openbaer getrout hadde, ende dat de pater sijn wijff ontvuert hadde; twelck als nu voor den gerechte quam, soe wert den convente verboden, datse geen van Petronellen goeden souden vercopen ofte ver-

vremden, sonder des ouden ende nieuwen raets co
om dat de stadt princepalicken van 5 ofte 6 hoof
geregeert, soe vermat hem Jan van Buren,
door gisten daer toe te brengen, datse hem tgoet
pater Harman voor sulcx bedocht wesende, hee
oude susteren ende Gerrit Claessen by hem
begeerende, dat men de heeren, te gast noyende,
gelt soude schenken, opdat sy weer haer goede
convente souden toonen, twelck den conventuale
stont, seggende, datse niet en begeerden gelt
daerse niet toe en waeren gerechticht; want het
dat de kijnderen erffnamen waren van haer ouders,
suster Willemken noch niet en was geprofessi
haer moeders goet, ende naedien sy by haer wil
souden de goederen oock wel int convent blyuen;
en woude de aenslach van pater niet lucken, c
ters waren het recht noch ongewoon ende hadd
socht, wat daer gelt doen conde. Tusschen dee
Jan van Buren niet, maer maeckte veel volcx
beschuldigende mede pr. Herman, dat hy parthy
gens den bischop, ende syne vianden ophielt, en
de gemeente soe veere gebracht waren, datse 't
den destrueren, ende den pater verdryuen ofte ge
ten. Ende dus gedreycht, sochten sy hulpe aen g
ende namen haer kijnderen in om niet, ofte met
ren, onder andere een nat. dochter van H. R
Brederode, oock sijn susters dochter. Dees H
derode, met sijn broeder den domproost, rieder
Jan van Buren souden accorderen, opdatse
tgoet niet samen souden verliesen, welck accoor
aengegaen worde op conditien, dat het soude int
worden geteyckent, ende dat sy het goet souden
copen enz. des gauen sy hem 600 uncen fijn
werden sy van dit groot ongemack los, ende
hielt noch meer dan 3000 uncen in siluer, sulcx
goets aencochten, ende die te voren schier hier dr

roggenbrood met selsaem gesmoort vleys aten, droncken van die tijt aff bier, aten weyten broot ende huspot, hoewel sy ouer de 80 personen waren.

A°. 1447. Soe hebben veel, soe geestelicke als weerlicke, haer gestelt tegens H. Herman Voscuyl, uyt oorsaecke, dat alsoe seeckere grote meesters, met hun hebbende een jonge dochter, om een plaats in sijn convent te hebben, hem versochten die niet en wilde ontfangen, om datse niet echt geboren en was; ende soe sjaers daeraen andere luyden oock baden, om een onechte dr. daerin te hebben, antwoorde hy onbedachtelich syne G. H. van Diepholt sulcx geweygert te hebben aen syne dochters etc. waerdoor hem groot verdriet quam; want soe tselue op der straten quam ende ten archsten verbreyt worden. Den bisschop dat vernemende, beval Gerrit van Landen, vicarius generael, ende heer Willem van Heuclum, abt S. Peter, dat sy de visitateurs, wel geinformeert wat sy doen souden, int Geyn sonden, die den pater in veel saecken hebben beschuldigt, als van syne hooverdige timmeraigien, van Jan van Burens wijff onthouden te hebben, ende de partye tegens den bischop onthaelt, ende diergelijcke, tot 60 articelen, soe dat de pater heymelijck is geweken, ende werde verlaten van synen dienst, enz. in sijn plaetse comende H. Jan van der Lip, 2 pater; maer alsoe de mater H. Harman wilde voorstaen, ende syne beschuldinge niet onderteyckenen, wert haer opgeleyt, dat se geen goede conversatie met den pater hadde gedragen, ende werden soe, nae elff jaeren, affgeset in weerwil des convents, ende ten letsten versonden, ende daer wert Elisabet Aelbers, a°. 1449, geconfirmeert, die nae een iaer resigneerde, seer weeckelick sijnde, ende a°. 1450 werdt suster Elisabeth van Giffen van Almkerck mater.

A°. seq. sterft de pater H. Jan van der Lip ende Hendrick van Dry quam in sijn plaets.

A°. 1454 sterf m. Elisabeth, ende doen werdt gecoren Mechtelt Hendrick van Cleeff d°.

A°. 1455 was een groot rumoer binnen Utrecht onder de

de gemeente ende canosien, ende, den bischop wyte sende, versetten den raet. De can. ontbooden heer brecht van Brederode met synen broeder, die den peys. Corts daeraen, den 4 Meert, sterft H. van Diepholt op Vollenhove, 23e iaer van syne re

A°. 1458 sterft h. Harman Voscuyl ende wert rieboeck geset als pasteur.

Eod. a°. cocht het convent V. mergen lants den Hoo genaemt, van Wessel van Euerdingen, om 15 ende noch van Willem van Zael v. morgen, ende sponnen neerstich ende maecken veel gelts van haer

A°. 1459 sterft mater Mechtelt van Cleeff, da convent creech ouer Leck 8 mergen, Cleefken ge lange ackers gaff het convent H. Gerrit van Bor werden gecoren Margriet, Willem Holle doc Utrecht, mater. Dese heeft metten pater de aenne der regulier oorde volbracht van St. Augustijn, daer den van leerden, die te vooren maer Pr. Nr. lasen. peter Grebber, prior te Vreendael, setten haer de a°. 1460, ende de pr. leerde de susteren lesen en daer hy groote moeyten mede hadde. Suster Ma Holle was de V. mater ende eerste priorinne. De p van bisschop David vercregen, costen 20 cronen, be schryuen ende segelen; sy omcingelden het clooste muur, costende 255 gl. ende vercochten verscheyden daerse lant omme cochten, alse Gerrit Schiue l stede.

A°. 1461 quamen int convent 5 gesusteren, doch Harman van Dorschen, ende brachten mede tot 480 guld.

A°. 1463 cochten sy van Hendrik Wynter de block, sy arbeyden seer neerstich met breyen, scry gelt te wenen, datse op een jaer dickwils xi ofte van hantwercken ontfingen.

A°. 1468 cochten sy de Duvestert, daer Pelgrim toe gaff hondert gl., ende een rente uit Granweerts

dat men nu Blaesbalck noempt, noch 12 schel. wyt een hofstede, die Tymans van Oostrum plach te sijn, elken schel. voor een out butgen gerekent.

A°. 1477 gaff H. Jan van Dorle een stuck lants.

Eodem a°. sterft H. Hendrick Dircksen priester, die het convent liet 240 rijnsgl., daer mede getimmert worden het pant, daer Harman van Wekeren oock toe gaff; ende H. Jacob van Goch, wort pater gemaect. Margiet Holle sterft een iaer daernae, ende Willemken van Cleeff wert de 2 priorinne. Doen ter tijt, omder oorlogen willen, leeden sy ouer de 2000 guld. scaden in twee iaeren, ende het was dueren tijt, sulcx dat een mud weyt 4 g. goude, een mud rogge 3, ende wat boteren 20 g. H. Jacob van Goch sterft a°. 1480, het convent was lange sonder pr.; ende de procuratrix met 6 oude susteren woonden binnen Ysselstein, int huys van Aelbert van Meerensteyn.

A°. 1485 wert H. Alewyn Simonss., regulier tot Steyn by der Goude, pater; dese, om sijn convent te ontlasten, vercocht Duvestert aen Hendrick van Wijck.

A°.1489 quam int convent Mechtelt, Gerrit van Roden dr., met beyde haere kijnderen, Jan ende Agniet van Oirt; die sy beyde hadde by m^r. Elias van Oirt, can. S. Maria t'Utrecht, sy was een simpel kijnt niet arch, daeromme als sy te biechte soude gaen, vraechde H. Elias haer off sy oeck biechte, datse somtijts by hem sliep, seyde sy: neen ick heer, maer ist sonde, so sal ickx doen. Ende als hy seyde dattet sonde was, seyde sy dattet vreempt was, dat hy soo geleert sijnde sonde dede, ende noch een ander daer toe brachte; dies hy een vroegen cryghende, socht haer aen een out weduenaer te hylicken; maer sy en begeerde geen out man, dan wilde lieuer in een clooster gaen; des hy haer tot Geyn een plaetse verworf met beyde haer dochteren, ende cochten seeckere renten op beyde haer lyuen, Janna leefde noch a°. 1575, 99 iaeren out, ende leyt in St. Anna's clooster binnen Utrecht.

A°. 1495 gaff Simon Wonder ende Mechtelt sijn wijff

een karsuvel ende een vergulden celck met noch 2 den.

A°. 1496 brack de Leck by de Vaert in tot grote op Aschwoensdach.

A°. 1499 ontseyde den hert. van Cleue die van U ende nam Reuen in.

Eod. a°. sterft Alewijn, ende quam in sijn pla Willem Weyerss.

A°. 1500 quam int clooster een rijcke wed. Tac Basin ende was 62 iaeren out, ende begeerde nonne den; ende sy gaff den convent soo lange sy leefde 2 met noch noch een test. van 500 guld.

Eodem anno resigneerde de priorinne haer offitie, e ter Sophie Jans quam in haer plaetse, die haer i tracteerde, ende Willemken sterft iaers daer aen.

A°. 1501 coft het convent van Euert van Ess huys ende steenen camer an Geyn brugge, op den t xi botgens, het lant Quakernaeck over Leck is gecon H. Jan Anth. Wolfarts dr.

A°. 1515 wort de kerck int Geyn vermaect, onde Sophia Jans van Houe, costen 2200 g.

A°. 1518 sterft pr. Willem Wyerse; heer Adria Leeuwen werdt de 7 pater, ende a°. 1521 wert H Zaey pater.

A°. 1523 brack de Leck weder int Sticht door, en veele scade.

A°. 1524 sterft H. Dirck van Drakenborch can Dom, ende hy maecte het convent I° gulden eens.

A°. 1533 resigneerde suster Sophia van Houe ha rinschap, ende werdt gecoren suster Geertruyt va sequenti a°. sterft sust. Sophia.

A°. 1532 M°. Willems van Vianens test.

A°. 1534 worden geset een watermolen int oude G den Yssel, ende daer worden opt gemeen lant geh gulden, daert convent ende Gerrit Rutgers bo worden, ende moeten iaerlix betalen aen handen va

Gerritsen in de drie Scabellen binnen Utrecht, elcx 2 gl. ter tijt dat dit affgelost wort.

A°. 1541 sterft H. Dirck Zaey pater, ende H. Pelgrim Jacobs wert de 9 pater, hy was van Amsterdam, goet van natueren; maer pompeus, hielt veel gasteryen met grote heeren.

A°. 1550 ontfangen gelt affgelost van Cornelis van Sweten.

A°. 1551 sterft suster Geertruyt van Nesse, ende Elisabeth van Eck wert priorinne.

Eodem a°. Anna Reyers conde toueren, vergaf de priorinne, wert gevangen ende sterft op Hasenberch.

A°. 1553 nemen renten van Jan Aerts van Beusichem tot lyuen van hem ende sijn huisvrou, ende Jan Willemss van Diemen, genaemt den Bommelaer, den offitial Mr. Claes Ruysch, 1554 Gerrit van Eck des priorins broeder.

A°. 1555 quam heer Cornelis Jacobs van der Goude in plaets van H. Pelgrim.

A°. 1561 quam Jonckh. Hendrick van Brederode dickwils int convent van 't Geyn, met hem brengende sijn broeder, coadiutor van Luyck, ende sijn huysvrou met meer andere edelluyden; ende was daer somtijds een geheelen nacht. Ende de priorinne hadde groote familiariteyt met hem, sulcx wat hy begeerde consenteerende sy; ende als hy somtijds begeerde, dat eenige susteren hem souden geselschap houden, iae heel laet in den auont, en consenteerde sy niet alleen, maar dwang de onwillige op gehoorsaemheyt, daer ouer sy geen cleyn opspraeck en hadde, hoe dselve priorinne haer liet van eenige heydenen ofte lantloopers bedriegen, die haer ringen ende ketenen van cooper ende quicksiluer vervaert vercochten. Ende op een tijt, soe haer sommige oude wyuen van dat geselschap wijs maecten, van dat een grote scat van gelt int convent verborgen lach, die men lichtelicken soude becomen, ende sy die geloofden, sijn dselve met haer gegaen in een eenige camer, daer een schoorsteen stont, diese schoon veechden, ende een cruysbeelt laken daer in deeden spreyen, daerse in de hoecken enich gout

deden bijnden met wierook ende andere beuseling, deur van de camer vast toesluytende, begost de leesen, dat dander nae seyden; daer en tusschen qu een groot gedruys, sulx dat de suster, die by de was, seer werd verveert, ende ten lesten seyde de se, ick verblaes het, welcke alse nae hadden geseyt terstont het laken, gelt, ende candelaers quyt, m gerucht, dat de suster haer doeck van thooft mede ende sy dus verslegen sijnde, gingen de oude tou wech sonder eenich gelt te wysen.

A°. 1565 Jan Willemse Hol ende Gerrit van priorisse broeder..... de pater wert geus, ende affgeset, ende Jan Aerts. Buysling wert pater in syn

A°. 1568 wert de priorisse affgeset ende Sweert Buchel wort de 6 priorisse vant Geyn, die sterft a op St. Michiels auont, ende Marie Ruysch wert in haer plaets. Hetselve iaer sterft Jacobgen Jans Bouckhout sustergen, seer haestelick.

A°. 1571 sterft Griet Vermeulens tot Schoonho 't convent maeckten 200 guldens, daerse iaerlicx var hebben 14 gulden.

A°. 1572 sijn de conuentualen voort verloopen, o geuserie ende de oorlogen, die toen opstonden, en den een huys tegens S. Servaes, daer Joncker Wolf Bredenrode plach te woonen, die, als men he leeren emmeren, nae de geboote totten brant dien te hangen, dselve tot spot van de magistraet dede aen de mueren, gelijck men die noch lange by on daer heeft connen sien, alwaer sy een kercxken va ventualen van St. Annen vonden, die aldoen, ove moede, versonden waren.

A°. 1573 sterft de oude priorinne Elisabeth

A°. 1574 soo regneerde seer de peste.

De Aanteekeningen in een volgend Nommer

OVER DE

Nieuwe kaart van den Lande van Utrecht; volgens ordre van d' Ed. Mog. Heeren Staten van welgemelden Lande doen meten, en in kaart brengen, door Bernard du Roy, *ingenieur; uitgegeven tot Amsterdam door* Johannes Covens *en* Cornelis Mortier, *met privilegie van de Hoogmog. Heeren Staten Generál der vereenigde Nederlanden en speciál van d' Ed. Mog. Heeren Staten van den Lande van Utrecht.*

De Heer Mr. J. T. Bodel Nyenhuis heeft ons gewest in dit Tijdschrift (1838. blz. 360 volg.) eene groote dienst gedaan met de mededeeling van eene » Beredeneerde Lijst van » de Kaarten der provincie Utrecht in het algemeen," welke in den door ZWEG. verzamelden *Atlas der Nederlanden* gevonden worden.

Op die Lijst is No. 37 *a*, de aan het hoofd dezes vermelde kaart aangeteekend, en te regt aangemerkt, dat de naam des bekwamen landmeters, niet, zoo als op den titel der kaart staat, du Roy maar de Roy is. — De graveur van dien titel of de uitgevers schijnen eene bijzondere voorliefde tot het fransch, of wat daarnaar zweemde, gevoeld te hebben; zoo vindt men ook in dien titel de onbekende woorden *generál* en *speciál*.

Meermalen naar het ontstaan, het jaar der eerste uitgave en het gezag der bedoelde kaart gevraagd zijnde, deel ik hier gaarne mede, wat mij uit oorspronkelijke stukken desaangaande bekend is geworden. Die kaart toch, wier naauwkeurigheid en voortreffelijke bewerking algemeen beroemd is, blijft een

gerequireert, mits by den aennemer daer van borge
omme in cas van non prestatie der bovengem. con
selve wederom te restitueren.

» Ende nopende het snijden der wapenen van Sy
den Heere Prince van Orange, de Heeren Staten des
cie, mitsgaders van de Heeren derselver ordinaris G
den, sal dienaengaende met den voornoemd. Zyle
der worden gecontracteert.

» Ten oerconde sijn hiervan twee alleen luydende
onderteeckent, jaere ende dage als boven."

Deze overeenkomst heeft echter geen gevolg geha
9 April 1685 werd een dergelijk » Accoordt" met
snijder Thomas Doesburgh getroffen, welke de a
ren platen » yder plaet met alle sijn behoorlijcke nam
leveren » yder plaet voor elf pont, sijnde sesensestie
mitsgaders thien gulden voor het copen ende slijpen
plaet, ende alsulcx voor de voors. acht placten, wa
geheele caerte van de provintie soude bestaen, de s
ses hondert en acht gulden." Op dezelfde voorwaard
voorganger zou hij » tachtigh gulden tot den incoop
per ende andere materialen ontvangen. Van het sn
wapenen van Zyne Hoogheid, de Staten en Hunn
teerden, wordt in dit stuk geene melding gemaakt

Het werk ondervond op nieuw eene langdurige v
Eerst den 13 September 1695, rapporteerden de Heere
en andere Hun Ed. Mog. Gecommitteerden, ter vergad
Gedeputeerde Staten » dat den Landmeeter Bern
Roy aen Haer Ed. Mo. hadde bekent gemaeckt, dat
deser provintie, dewelke Haer Ed. Mo. hem in den
hadden aenbesteet, by hem geheelijck was voltroch
sodanigh gecorrigeert, dat daer niet meer wiste aen
soo dat deselve met goedvinden van Haer Ed. Mo. s
nen werden gedruckt ende in't licht gebracht."

Aanstonds besloten de Gedeputeerde Staten » by pr
hondert exemplaren van de voorsz. caerte te doen
met dese meyninge nochtans, dat haer Ed. Mo.

niet en verstaen de voorsz. caerte te willen approberen ofte stellen tot een regel, omme daerna de limietscheydingen te decideren, maer indien bevonden word den voorsz. Landmeter ergens in te hebben gedwaelt, laten Haar Ed. Mo. daer omtrent een ider in sijn goed recht ende gerechticheit."

Het blijkt niet dat deze exemplaren werkelijk afgetrokken zijn, maar den 5 December 1696 ter zelfder Vergadering »zijnde gerapporteert dat Nicolaes Visscher tot Amsterdam, de kaerte deser provintie, met de platen ende verdere ornamenten, hadde overgenomen voor een somme van een duysent gulden, aen Haer Ed. Mo. te betalen, ende daer en boven noch te leveren acht en veertich exemplaren van deselve kaerte, met de wapenen ende verdere ornamenten, wanneer de voorsz. kaerte door den voorsz. Visscher van vele fauten, 't zy door hem selfs of op aenwysinge van wegen Haer Ed. Mo. te doen, sal zijn gesuyvert, verbetert ende gecorrigeert, mits dat Haer Ed. Mo. denselven, by 't overleveren van alle de platen, mede sullen doen geworden Haer Ed. Mo. octroy in forma ende voor den tijd van 15 jaren de voorsz. kaerte in grooter, kleynder ende minder formaat alleen te mogen doen drucken ende uytgeven: Hebben Haer Ed. Mo. naer deliberatie sich het voorsz. gerapporteerde wel laten gevallen, ende de voorsz. kaerte, met de platen daer toe specterende, in voegen ende op conditien voorsz., in cope aen den voorn. Nicolaes Visscher vergost."

Te gelijker tijd verkreeg de nieuwe eigenaar het verzocht octrooi, waarbij aan ieder verboden werd »de voorn. caerte int geheel of gedeelte nae te drucken; ofte deselve van elders nae gedruckt sijnde, in dese provintie in te brengen, te verhandelen of vercoopen, op poene van hondert gouden nederlantsche ryders op yder caerte, tsy int groot ofte cleyn by de contraventeurs te verbeuren." Dit stuk werd den 17 Februarij 1697 door de Staten afgegeven onder de »clausule, in de resolutie van den 13 September 1695 vervat," en welke wij reeds hebben doen kennen.

P. J. Vermeulen.

Iets over het geschiedkundig werk v
EMANUEL VAN METEREN.

(Vervolg van Deel VII, bladz. 424).

Nadat reeds was afgedrukt, hetgeen ik te
haalde plaatse van dit Tijdschrift, over het v
van Meteren heb gezegd, ben ik in de gel
gekomen, om te kunnen beschikken over een han
bevattende, gelijk er door den schrijver zelven
steld is, een:
Verbael van 't ghene ter vergaderinghe der
Staten Generael is ghepasseert van 1594 *tot*
waarin ik echter onderscheidene gapingen heb
Dit *verbael*, dat mij voorkomt, door Nicolaes B
te kunnen zijn geschreven, en wel, zoo als uit h
blijkt, althans gedeeltelijk, ter vergadering van har
zelve, is naar den aard der zaak, in zekeren
den tijd, waarover hetzelve loopt, belangrijker
Resolutien der genoemde Staten zelve, als bren
factisch detail aan, waarvan de Resolutien slecht
som, of hoe men dat noemen wil, uitmaken.
noemde gapingen afgerekend, geregeld doorl
komt dan in hetzelve op het jaar 1599 mede het
werk van onzen van Meteren verhandelde te
en wordt daarvan in dezer voege melding gen

(1) Bekend uit de geschiedenis van Barnevelt. A
mitteerde van Utrecht ter Generaliteit, in het laatst der
het begin der XVII. eeuw, betoonde hij zich in deze
bij uitstek werkzaam, vooral in de netelige tijdsoms
gedurende het beleg van Oostende, gelijk mij gebl
eene rij van missiven door hem geschreven.

1599. Jan. 8.

Ter vergadering vande Heeren Staten Generael es op saturdach laestleden ghepresenteert sekere boeo van eenen Emanuel van Meteren, *genaempt* Demetrius, *complecterende Memorien ende diverse annotatien van tghene tsedert den jare 1555 tot den jare 1598 incluys soude wesen ghepasseert. Dan overmits de Heeren van Hollant verclaerden te bevynden, dat daerinne in materie vanden Staet soude wesen gefailgieert, ende dat sy daeromme den autheur emmers voor als noch nyet en conden vereeren, soe es hetselve daerby blyven staen, ende 't voorn. boeck by anderen wesende sommierlyck doorsyen, syn mede ten reguarde vande provincie van Utrecht diverse faulten daerinne bevonden.*

— Jan. 31.

Daerna es ghelesen enen brief vanden Hr. Grave van Hohenloe, *daerby ghedoleert werdt, als dat eenen, ghenaempt* van Meteren, *in zyne historie enighe saken soude hebben aenghetoghen, daerby syn ghenade hem houdt grotelyck vercort, ende dat deselve zyne persoon ende eer nadeelich soude wesen. Daerover den voern.* van Meteren *binnen ontboden wesende, verclaerde, ghelycke brieven van Syne Ghenade* van Hohenloe *ontfanghen te hebben. Ende overmits de Heeren Staten Generael den voorn.* de Metere *ontboden ende ghevraecht hebbende, deur wien hy de instrumenten (emmers vande saecken een jaer herwaerts ghepasseert) hadde becomen, heeft hy versocht hem daerop te moghen bedencken, ende wert hem belast, dat hy teghens den avont te vier uren by gheschrifte soude stellen de namen van de ghenen, die hem in desen behulp ende hantreyckinghe hebben ghedaen.*

Post alia.

Daernae es ghecompareert Emanuel van N
ende heeft by gheschrifte overghelevert die na
middelen, deur dewelke hy tot kennisse van veel
soude wesen ghecomen, ende eindelyk by d
nader aenghesproken, heeft verclaert, dat e
de Heeren met hem conferérende over sekere m
ten, hem die naerder onderrichtinghe heeft
Dyensvolgens werdt de voorn. van Metere
donneert, dat hy eghene vande voorsz. boecke
en soude distribueren, ende dat men van den
coper de resterende exemplaren soude doen ha
brenghen onder de Heeren Staten Generael.

— Febr. 1.

Middeler tyt is Ramet *van Delff wedergh*
medebrenghende sekere grote pacquets met boe
de Historie van Demetrius, *relaterende,*
boeckdrucker nyet by huys en was, ende dat
eene grote menichte op een camer ten huyse
drucker hadde ghelaten ende deselve camer
maelslot toeghesloten hebbende, deselve camer
der Schepenen seghel van Delf heeft doen toes
ende dat hy alleenlyke seeckere pacquen alhie
Haghe mede hadde ghebracht ende doen leggh
griffie ofte secretarie der Heeren Staten G
Ende uytte collatie van't octroy in de voorsz
gheregistreert (1), *met tghene op't eerste bla*

(1) Dat daar letterlijk aldus luidt:

Op de requeste van Jacob Cornelisz. Vennecoo
drucker tot Delff, versoeckende octroy, omme in de v
Nederlanden alleen te moghen drucken sekere Nederlantsc
rie van onse tyden in de Nederduitsche tale geschreven do

voorn. boeck ghedruckt is, werdt bevonden, dattet voorn. octroy alleen was sprekende van 18 *boecken, ende totten wtgaenden jare* 1597, *ende dattet octroy voor 't voorn. boeck ghedruckt vermeldt van* 19 *boecken ende tot den wtgaenden jare* 1598.

Zoo ver het gezegde *Verbael*. Met voorbijgaan nu van hetgeen door andere Letterkundige wordt gemeld van uitgaven (1) van het werk van van Meteren, die gedurende den tijd, waarover ik reeds heb gesproken, zouden zijn uitgekomen, wende ik mij tot eene derde uit-

---

nuel van Metere, *beschreven in achtien boecken van den jare vyff ende vyfftich totten teghenwoordighen jare seven ende tnegentich, es dit versoeck gheaccordeert, met verbot* in communi forma, *opte verbeurte van de nagedruckte boecken ende daer en boven van de somme van* 25 *gulden van elcken boec, mits dat de voorsz. boecken eerst sullen werden gestelt in handen vanden Heere* Menin, *om die met voorgaende communicatie vanden auteur in de grove faulten te dresseren, daervoren de suppliant denselven* Menin *sal hebben te contenteren.* — 1599, Jan. 2, werdt de Hr. Duyck ende vd. Warck gecommitteert: *om Emanuel de Meteren metten drucker van zyne geschrevene Historie te vereenighen, ist doenlyck, aenguende het different, dat sy onder malcanderen hebben.* (Tot de mededeeling van beide deze bepalingen der Gen. Staten, ben ik in staat gesteld door Jonkh. Mr. H. M. A. J. van Asch v. Wyck, welke Heer nooit nalaat, mij, waar zulks te pas komt, bij mijne geschiedkundige nasporingen ten vriendelijkste te ondersteunen).

(1) Slechts eene enkele uitzondering wil ik hiervan maken. In de bibliotheek van den Koning van Engeland bevindt zich eene engelsche bewerking van het boek van van Meteren, die aldus wordt opgegeven:

Meteren, Emanuel van. Discours of the civill wars with the memorable Services of our englisch generals, captaines and soldiers, especially under Sir John Norice from 1577 *tot* 1589 *and afterwards in Portugall etc. untill* 1598. *Translated and collected by T. C. (Thomas Churchyard) and Ric. R. (Richard Robinson).* 4°. *Lond.*, 1602.

gave, die, althans in zekeren zin, authentiek
den genoemd. Het is de bij Hillebrant Jac
den Haag verschenene folio-uitg. van 1614 (1).
moeite gedaan, om dezelve uitgave ter inzage te l
maar te vergeefs. Evenwel, het geplaatdrukte tijt
dezelve is weer gebruikt voor den herdruk van
luidt aldus:

Emanuels van Meteren *historie der Ned*
scher en haerder Na-buren Oorlogen etc. tot
1612. *Nu de laetstemael by hem voor sy*
merckelyck verbetert ende in XXXII *boecken vo*
Is mede hier by gevoecht des Autheurs leven.
beneffens de Land-Caerte met by na hondert
Conterfeytsels vande voortreflyckste Personagie
historie verhaelt etc. Gedruckt in't Jaer ons Her

Hoezeer nu de tekst van deze uitgave slechts
den uitgaanden jare 1611, en dus het: *by hem*
doodt verbetert, letterlijk zou kunnen worden
zoo is mij toch gebleken, dat men in den jare
met de verbetering of aanvulling van het werk n
de was. De volgende brief uit de *correspond*
tusschen den Staten-clerck Daniel Tresel en
van Ledenberch, die *in originali* voor mij l
dit duidelijk aan:

---

(1) Op: *Catalogus biblioth. etc.* Alewini Petri,
etc. ordd. Holl. in tractu Dordraceno etc. Excudebat Dord
trus Verhagen (1627) 4°, staat die aldus onder de
sche Historien in Folio: "Emanuel van Meteren
sche Historie, ghedruckt in 's Gravenhage Anno 1614."

(2) Uit deze correspondentie blijkt onder anderen, d
ruchte vergaderingen wel niet eigentlijk te zijnen hui
in dat van zijn' zwager, den Staten-drucker Hillebr. J
werden gehouden.

Mynheer.

Alsoo myn swager Hillebrant Jacobsz. *my heden heeft comen aendienen, dat het drucken van de historie van* de Metere *beter vordert, als hy wel hadde gemeent, en alreede soe verre is ghehomen, dat hy met den eersten sal behoeven de cohieren Uwer E. toeghesonden, daerinne het stuck van Utrecht wordt verhaelt, versoeckende derhalven, dat ik Uwer E. daer van advys soude willen geven, ten eynde deselve mochte gelieven ordre te geven, dat hem de voorsz. cohieren terugge mochte gesonden worden, behoorlyk (de voorsz. sake van Utrecht aengaende) gedresseert tot vol genuegen ende contentement van myn Ed. Mo. Heeren Staten 's lants van Utrecht. Bidde oversulex dienstelyck, dat Uwer E. ghelieve daeraen de goede hand te houden, op dat den druck niet en worde verachtert, daerdeur enighe alhier souden mueghen misnuegen scheppen ....*

Uyt den Hage den 28. *Apr.* 1614.

Uwer E. oetmoedich ende getrouw dienaer,

D. Tresel.

Opschr.: Aen Mynh. etc. Ledenberch,
raet ende secretaris der E. Mo. Heeren
Staten 's lants van Utrecht.

De algemeene Staten schijnen in deze uitgave bijzonder genoegen te hebben genomen, gelijk mij voorkomt uit de volgende besluiten, door dezelve op dit stuk genomen, te mogen worden opgemaakt:

1614. Nov. 10.

Is geaccordeert Hillebrant Jacobsz., *drukker ordinaris* (1) *van haer Ho. Mo. aen elck van de jegen-*

(1) Sedert den jare 1605. De Generaliteits-Notulen van den 24.

woordige presente Heren, over dese Resolutie hebbende, een boec van de leste editie van de van wylen Emanuel van Meteren, *gerevid corrigeert ende geaugmenteert, tot costen van raliteit te leveren, mitsgaders een exemplae dienen tot een leggher op de tafel in haer vergadering ende noch een voor den griffier, men hem daervoor sal geven ordonnancie t getal.*

— Dec. 1.

Is Hillebr. Jacobsz., *ord. dr. vd. gen.*, deert octroy, omme voor 7 jaren naestcome inde nederd. ende fransche sprake te moghen ende uitgeven de hist. der nederl. ende hae

---

febr. van dat jaar behelzen de volgende hiertoe betrekkel lutie:

Op de requeste van Aelbert Henricksz., *Oud-br ter vanden Haghe ende geswore ordinaris drucker vand liteit, versoekende dat de Heren Staten souden gelieven laten, dat hy syn schoonsoon* Hillebrant Jacobsz., *hebbende syne, Remonstrants dochter, die in't stuck va kerye, ende wes daervan dependeert, ervaren ende be soude mogen resigneren syn commissie ende octroye, die h drucker van de Generaliteit heeft, is, na deliberatie, in van des suppliants langdurige diensten en andere goede tien, in de versochte resignatie geconsenteert, ende dat gende des suppliants voorsz. commissie ende octroye, d haer Mo. Ed. heeft, opten voorsz. persoon van* Hillebr. J *sullen moghen worden verandert.*

De acte commissoriaal voor Hillebr. Jacobsz., in telt, gedagt. 1605 fbr. 25, staat in de Resolutt. der Staten lant etc. de *dato*, alwaar echter, denkelijk *abusive*, H Jacobsz., zwager van Aelbr. Henricksz. wordt genc naar welke Resolutt. hij op den 24. Maart daarna volgende danig, den behoorlijken eed heeft gedaan.

buere oorlogen etc., beschreven door den vermaerden hist. schryver Em. de Meteren *saliger, by hem voor zynen doodt verbetert ende vermeerdert totten den jare* 1612, *verbiedende etc.*

— Dec. 18.

De Heeren in't Leger geweest, ende Syn Excellentie, elck oock een exemplaer te geven, gelyck mede een aen de Heeren, die ten tyde van't nemen vande resolutie absent geweest syn, vacerende in lands saken,

zoo dat de Resolutie bij hare Ed. Mo., de Heeren Staten van Holl. etc. genomen den 18 Dec. 1619, luidende aldus:

Aengaende de Historie van Emanuel van Meteren *wordt verstaen, dewyl de man overleden ende het gemeen land nooit deszelfs werk heeft aengenomen nochte geapprobeert, dat men van des gemenen lands wegen in de correctien van dien niet en sal treden, noch met costen van correcteurs beswaren, latende deselve in waerde, als die is,*

wel voor eene speciale bepaling, nopens een vervolg op van Meteren, zal moeten worden gehouden, gelijk dat van Baudartius door de Staten van Utrecht bij eene bijzondere acte in de provincie werd verboden, welke acte ik hier uit n°. IX (fol. 203) van de *Registers van commissien en instructien*, door de gemelde Heren Staten verleend, *in extenso* wil mededeelen:

> *Acte, daerby den Schout der stadt Utrecht geordonneert wordt in te trecken de Historie* Emanuels v. Meteren, *die* Baudartius (1) *heeft doen drucken.*

De Gedepp. vd. Stat. etc. niet geraden ofte goet

(1) Het vervolg van Baudartius op van Meteren is opgege-

vindende voor 's lants dienst te laten venten ofte verkoopen in de provincie de continuatie vande Historie Emanuels van Meeteren, *dewelke* Baudartius *heeft doen drucken, ordonneren* Jo^r. Joh. Suylen etc. *Schoudt der stadt Utrecht etc. toe te sien ende beletten, dat de voorn. continuatie vande historie* Emanuels van Meteren *by niemandt in de stadt Utrecht worde gevent etc., op verbeurte vd. exemplaren ende correctie naer exigentie vande sake, doende de boeckvercopers hetselve insinueren.*

Gedaen t'Utrecht den VI. *April.* 1620.

Gedepp. etc.

Onder staat: *Is gelycke acte gedepecheert voor den Schout van Amersfoort.*

In 1623 verwierven de weduwe en erfgenamen van de algemeene Staten op nieuw octroy tot de uitgave van het werk. Dat octroy staat afgedrukt achter den druk zelve. De zakelijke inhoud is deze:

» De Stat. Gen. etc. hebben de weduwe etc. v. wyl. Hillebr. Jacobsz., in syn leven ord. boekdr. vande Generalityt (volg. haer Ho. Mo. Resol. v. 16 Jan. 1620), daerby wylen haren man ende vader respective was geaccordeert ende geoctroyeert de Historie der Nederlantsche

---

ven in de B. d. N. G. blds. 342, : *Arnh.* 1620. *Fol.* Op den boven blds. 139 van dit Tijdschrift aangehaalde *Fonds-Catalogus* v. Orlers vindik, Baudartii *Cort begrip van Meterens historie*, 4°.; en op den *Catalogus van etc*, *Duytsche*, *Hoogd. ende Engelsche Boecken uyt de biblioth. u. D.* Balth. Lydius, *in syn leven Dienaer des H. Evang. tot Dortrecht etc. Dortr., by de wed. van* Peeter Verhagen, *in de Druckerye by de Wynbrugghe*, 1630 (4°), onder de quarto's: *Continuatie* van Meteren *door* Baudartium *van het jaer* 12 *tot* 20, *Arnhem*, 1620. Hier schuilt dus weer eene fout. Een andermaal hiervan nader.

:c. oorloghen, beschreven door de welvermaerde histo-
ieschryver Emanuel de Meteren sal., op nieuws te
ioghen herdrucken ende wtgeven voor den tyt van vyf
ıren naestcomende, ende dat na d'expiratie van syn
oorgaand octroy, 't welck expireren soude opten eersten
)ecembris 1621), geconsenteert, etc. dat syluyden de voorn.
iistorie alleene in dese vereenichde Nederlanden in de
Vederl. en Fransche sprake sullen möghen herdrucken
:nde uytgeven, voor den tyd van vyf jaren naestcomende
:tc. Gedaen ter vergadering etc. onder derselver cachet, etc.
n 's G. Haghe, den laetsten Aprilis, 1622, etc."

De geplaatdrukte tijtel is reeds boven opgegeven. Daar-
ınder staat met gewone letteren gedrukt:

In 's Graven-Haghe,

Byde weduwe ende erffgenamen van wylen Hillebrant Jacobssz. van Wouw, *ordinaris druckers vande Ho. Mo. Heeren Staten-Generael Anno* 1623.

Met privilegie.

Voorwerk: 1. De opdragt aan Cool, waarbij het *datum* is weggelaten. 2. De voorrede aan den lezer, als in die van 1608, waaronder mede de dagteekening ontbreekt. 3. De verclaringhe van de *vocabulen.* 4. Het epr. van Gruterus. 5. Dat van Clutius. 6. Van T. V. Horn. 7. Van S. R. 8. De ode van C. Taemsson v. Hoorn. 9. Het eerdicht v. Viverius. 10. Het Nederd. clinckdicht. *In dorso* van hetzelve, de *effigies* van van Meteren, verschillende van die in den druk 1608. Daaronder:

Aetatis 76. *Mens.* 3.

Obiit 1612. *Aprilis* 8.

Daarna de kaert der Nederl. met de beschrijving *in dorso.* Deze kaert is eene andere dan die in den druk van 1608. Er staat op die van 1623 te lezen: *Nova*

Germaniae Inferioris descriptio, delineante P. Bertio, *sculpente* Nicolao Geilkerckio. De tekst loopt onafgebroken tot aan het einde door, en daarna volgt het bekende leven van van Meteren door Simeon Ruytinck (1), eindelijk het register en het privilegie.

En dit is het dan, wat ik omtrent het ontstaan en de verdere lotgevallen van het werk van Emanuel van Meteren, voor nuttig heb gehouden, in het belang van 's lands geschiedenis, in het midden te brengen; waarbij ik nog alleen wil voegen het begin van den brief door van Meteren (1605) aan Huygens geschreven, waarvan ik boven het slot heb medegedeeld, als bevattende dit begin levensbijzonderheden van van Meteren, die er toe kunnen dienen de levensschets, door Ruytinck gegeven, aan te vullen:

---

(1) De academische bibliotheek bezit het volgende, niet voorkomende werkje:

Epicedia in obitum R. C. Dque V. D. Simeonis Rutin *etc. verbi divini Dispensatoris in Ecclesia Londinensi Belg. Diversorum. LB., apud Isaacum Elzevirium, jurati Acad. typographi* (1), 1622. (4°).

De daarin voorkomende *carmina* zijn van: Raphael Torius, Med. D.; Joannes Regius, defuncti collega; Eduard Meetkerkius, S. T. B. ling. Hebr. Profess. reg. in Acad. Oxon; Ambrosius Regemorterus, defuncti collega; Caesar Calandrinus, ecclesiae Italo-Londin. minister; *Constanter;* Balduinus Hamaeus med.; Jac. Colius Ortelianus; Jo. Bivart Bruxell. M. D. Londini, kl. febr. 1621; Matthias Bouchs Zelandus; A. Cruso, Cantabr.; Abra. Busch, Oxon. Na deze lat. *carmina* een nieuwe titel:

Klacht-Ghedichten over den doodt van etc. Mr. Symeon Ruytting, *etc. Leyd., Is. Elzevier etc.*, 1622.

De hierin voorkomende nederd. gedichten zijn van J. Cats, J. Proost, Brovaert, D. D. G. W., en J. C. Norvic.

» *Gonstige heer* C. Huygens. *Ick hebbe UE. schryven vanden* 9. *deser wel ontfangen, daer wt verstaende, Uwe ende Mejuffr. UE. huysvrouwe goede gesontheyt met uw kinderen, die wy bidden God te willen seegenen ende de vader ende moeder lanck leven, om wel godsaligh op te brengen, dat soe veel als een ander genereeren is, ende dat moet God mede geven. Ick hebbe noch neghen kinderen. Myn jongste sone starff vande Paesse over* 2 *jaer; ende kermisse lest hebbe ick myn dochter* Maria *begraven,* 30 *jaren out, die met in den Hage was. Also hebbe noch* 3 *sonen, al mannen noch ongehowt, ende* 6 *dochters, waervan* 5 *ghehowt, daer de viere vast kinderen cryghen; dan* Susanna *niet; ende d'een dochter* Constantia *is noch onghehowt; voor haer hebbe ick eenlyck te sorgen. Myn outste dochter* Lucretia *heeft zeven kinderen, ende een dochter howbaar, langer dan de moeder. Daer mochte ick wel outgrootvader van worden. Ick hebbe desen Augusti* 41 *jaer ghehowt geweest, als UE. huisfrouw een cleyn kint was. Ick was in Julio lest* 70 *jaer out, myn huysvrouwe* 61. *Ick hebbe God danck, noch* mentem sanam in corpore sano, *al ist was corsel ende swack. Myn huysvrouwe is oock noch redelyck wel, dan met spenen gequelt, et dies quellyck. Ende doen UE. alle seer groeten, verblydt van UE. wesen ende welstant te horen...*"

J. J. Dodt van Flensburg.

Junij 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheidingen	Overleden.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
	M.	V.	M	V.		M	V.				M.	V.
UTRECHT.	68	57	6	10	3	2	1		10	»	58	53
AMERSFOORT.	19	12	3	1	»	»	»		5	»	6	11
RHENEN.	3	1	»	»	»	»	»		2	»	4	3
WIJK BIJ DUURSTEDE.	2	5	»	»	»	»	»		3	»	3	3
MONTFOORT.	1	2	»	»	»	»	»		1	»	»	1
IJSSELSTEIN.	5	4	»	1	»	»	»		2	»	»	4

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Junij 1842.	4 el 67 dm.
15 —— ——	4 — 64 —
30 —— ——	4 — 72 —

(Tegen over bladz. 216.)

GEBOORTEN

in de het jaar 1841.

	AAL.	OVERLEDENEN. M.	OVERLEDENEN. V.	TOTAAL.	HUWELIJKEN.
ABCOUDE Baambrug	0	17	11	28	3
ABCOUDE Proostdijen	1	11	27	38	10
SCHONKUWEN. .	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
SNELREWAARD.	1	6	2	8	2
SOEST met de Bi	1	5	2	7	2
STERKENBURG m	5	30	19	49	20
STOUTENBURG. .	0	3	4	7	0
TECKOP. . . .	0	6	9	15	3
TIENHOVEN met	0	3	2	5	0
TULL EN 'T WAA	1	4	4	8	3
UTRECHT, (1 E	2	5	9	14	4
VEENENDAAL. .	156	646	647	1293	365
VELDHUIZEN me	9	44	48	92	15
Reijerskop, Kre					
VINKEVEEN en	0	0	4	4	
en de Ruige Wi					5
VLEUTEN en de	0	37	35	72	13
VREELAND met d	2	10	8	18	8
VREESWIJK of de	1	3	12	15	3
VUURSCHE (de).	3	13	12	25	10
WERKHOVEN. .	0	1	0	1	2
WESTBROEK. .	0	5	4	9	2
WILLESKOP met	2	8	8	16	5
WILLIGE LANGE	0	4	7	11	4
WILNIS met West	0	2	1	3	1
WOUDENBERG m	0	19	13	32	13
WULVERHORST	5	26	21	47	19
WIJK BIJ DUURST	0	0	1	1	0
IJSSELSTEIN. .	7	30	23	53	11
ZEGVELD. . .	6	49	48	97	18
ZEIST met Austerl	1	16	8	24	4
ZEVENDER. . .	4	26	26	52	19
ZUILEN met Zwe	0	3	0	3	1
	0	7	9	16	8
	500	1836	1782	3618	1026

en 1 Echtscheiding.

Junij 1842.

STAAT van GEBORENEN, VOLTROKKEN HUW
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der
UTRECHT.

	GEBOREN.							HUWELIJKEN.	VERKLARINGEN
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.			
	M.	V.	M	V.		M	V.		
UTRECHT.	68	57	6	10	3	2	1	40	»
AMERSFOORT.	19	12	3	1	»	»	»	5	»
RHENEN.	3	1	»	»	»	»	»	2	»
WIJK bij DUURSTEDE.	2	5	»	»	»	»	»	3	»
MONTFOORT.	1	2	»	»	»	»	»	1	»
IJSSELSTEIN.	5	4	»	1	»	»	»	2	»

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

ond

1 Junij 1842. . . . . 4 el
15 —— —— . . . . . 4 —
30 —— —— . . . . . 4 —

(Tegen over bladz. 216.)

GEBOORTEN

in de het jaar 1841.

	AAL.	OVERLEDENEN. M.	OVERLEDENEN. V.	TOTAAL.	HUWELIJKEN.
ABCOUDE Baambrug	0	17	11	28	3
ABCOUDE Proostdijn	1	11	27	38	10
SCHONAUWEN. .					
SNELREWAARD.	1	0	2	8	2
SOEST met de Bi	1	5	2	7	2
STERKENBURG m	5	30	19	49	20
STOUTENBURG. .	0	3	4	7	0
TECKOP. . . .	0	6	9	15	3
TIENHOVEN met	0	3	2	5	0
TULL EN 'T WAA	1	4	4	8	3
UTRECHT, (1 *E*	2	5	9	14	4
VEENENDAAL. .	156	646	647	1293	365
VELDHUIZEN m	9	44	48	92	15
Reijerskop, Kre					
VINKEVEEN en	0	0	4	4	
en de Ruige Wi					5
VLEUTEN en de	0	37	35	72	13
VREELAND met	2	10	8	18	8
VREESWIJK of de	1	3	12	15	3
VUURSCHE (de).	3	13	12	25	10
WERKHOVEN. .	0	1	0	1	2
WESTBROEK. .	0	5	4	9	2
WILLESKOP met	2	8	8	16	5
WILLIGE LANGE	0	4	7	11	4
WILNIS met West	0	2	1	3	1
WOUDENBERG m	0	19	13	32	13
WULVERHORST	5	26	21	47	19
WIJK BIJ DUURST	0	0	1	1	0
IJSSELSTEIN. .	7	30	23	53	11
ZEGVELD. . .	6	49	48	97	18
ZEIST met Auster	1	16	8	24	4
ZEVENDER. . .	4	26	26	52	19
ZUILEN met Zwe	0	3	0	3	1
	0	7	9	16	8
	500	1836	1782	3618	1026

en 1 Echtscheiding.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JUNIJ 1842.

GEBORENEN

op

den 1 Junij.

Frederik, Z. van Dirk Johannes ten Pierik.

Elisabeth, D. van Martinus Bleekstein.

Clasina, D. van Antonie van Roijen.

Michaël Hubertus, Z. van Aalbertus Geogradus Remkes.

Maria, D. van Johannes de Kruijff.

den 3 Junij.

Maria Anthonia Petronella, D. van Pieter Lancee.

Johannes Cornelis, Z. van Henricus Tibou.

Maria Sophia, D. van Frans van Leeuwenstijn.

Sara Johanna Susanna, D. van Hendrik Peter Scholte.

den 4 Junij.

Nicolaas, Z. van Willem van Schaik.

Dina Cornelia, D. van Pierre Luderus.

den 5 Junij.

Hendrika Johanna, D. van Hendrikus Schut.

Johannes Hendrikus, Z. van Adrianus Johannes Huinck.

Cornelis Leendert en Christiaan, Zonen van Johan Hendrik Akkerman.

Jacobus, Z. van Hendrik Hazendonk.

Hendrikus, Z. van Petrus van Beek.

Geertruij, D. van Nicolaas Gentenaar.

den 6 Junij.

Geertruij Elisabeth, D. van Johannes Peters.

Corstijaan Arnoldus, Z. van Corstijaan Arnoldus van Veen.

den 7 Junij.

Jeanne, D. van Jonkheer Willem Iman Cornelis Rammelman Elsevier.

Hendrikus Johannes, Z. van Marinus Manka.

Jan Carel, Z. van Willem Schelken van Arkel.

den 8 Junij.

Johannes Hermanus, Z. van Hermanus Philippus Joannes Erman.

Casper, Z. van Casper van der Wouden.

Sander, Z. van Pieter Spierenburg.

Albertus Theodorus, Z. van Jacobus Theodorus Dolmans.

Sebastianus Johannes, Z. van Johannes Jansen.
Otto, Z. van Hendrikus Johannes van Hiel.

den 9 Junij.

Gerardus Wouterus Felicianus, Z. van Gerardus van Vogelpoel.
Hermanus Gerardus, Z. van Pieter Duwar.
Charles Antoine, Z. van Jonkheer Ernestus Pesters.
Hendrikus Gijsbertus, Z. van Theodorus van Hal.
Johannes Pieter, Z. van Johannes Gerardus Geelkerken.
Gijsberta, D. van Cornelis Hogelander.

den 10 Junij.

Wilhelmus Johannes, Z. van Simon Karsten.
Johannes Jacobus Eduardus, Z. van Jan Willem Geelen.
Willem Jacob, Z. van Pieter Visser.
Johanna Barendina, D. van Ludwig Wilhelm Mulder.
Jan Willem, Z. van Willem Lina.

den 11 Junij.

Petrus, Z. van Petrus Schreijnders.
Agatha, D. van Petrus Joannes Lancee.
Elisabeth, D. van Daniel Pieter Franken.

den 12 Junij.

Frederik Daniel, Z. van Bernardus van den Berkhof.
Thomas, Z. van Dirk Hovius.

Johanna Catharina, hannes van Rams.
Cornelia Johanna, D nie van Schaik.
Willem, Z. van Jaco

den 13 J

Everdina Diderieka, lem Jenken.
Anthonie en Wilhel van Gijsbert van
Jeannette, D. van B Heijmans.
Johannes, Z. van Lau

den 14 J

Dirk, Z. van Dirk
Petrus, Z. van Hen Westerheijden.
Hendrika Maria, D Jannis Baptist K
Paulus Johannes, Z van Elst.

den 15 J

Jacob, Z. van Sim
Alida, D. van He Schip.
Gerarda, D. van Ari

den 16 J

Herman Adam Ign Theodorus van
Cornelis Johannes, nus Stulting.
Johannes Jacobus, van Nieuwkaste
Cato, D. van The
Mijntje, D. van J

den 17

Hendrikus, Z. Manderloot.

Johannes Anthonie, Z. van Jan Broekhuisen.
Anthonie, Z. van Antonius van Reenen.
Hendrik, Z. van Gerrit Hulsdouw.
Cornelis, Z. van Aalbert Ruijschestijn.
Franciscus Andreas Wilhelmus, Z. van Joseph Philippus Smit.
Constantia Henrietta, D. van Mr. Willem Matthias Jan van Dielen.

den 18 *Junij.*

Hendrikus Johannes, Z. van Johan Cornelis Hutiens.
Hendrika, D. van Jan Oskam.
Johannes, Z. van Henricus Besters.

den 19 *Junij.*

Petrus Jacobus, Z. van Willem van Arnhem.
Wilhelmina, D. van Hendrik Kok.
Anna Catharina, D. van Jacob Wolf.
Geertruida, D. van Arie Verweij.

den 20 *Junij.*

Hermann Henrich, Z. van Hans Hermann Henrich Kracht.
Diderica Johanna, D. van Joannes Samuel D'Ancona.
Philippus Marinus, Z. van Philippus Maas.
Theodorus, Z. van Jan Hendrik Schaakman.

den 21 *Junij.*

Johanna, D. van Johannes Bouhuisen.

den 22 *Junij.*

Maria, D. van Johann Franciscus Josephus Theodorus Besamusca.
Johan Jacob, Z. van Johan Jacob Flenter.
Leendert, Z. van Gerrit Lageman.

den 23 *Junij.*

Gerritje, D. van Evert Smorenburg.
Johannes Anthonie, Z. van Joannis de Groot.

den 24 *Junij.*

Cornelis Johannes, Z. van Cornelis Johannes van Maanen.
Catharina Cornelia, D. van Dirk Mulder.

den 25 *Junij.*

Petronella, D. van Johannes van Veenendaal.
Clara Maria, D. van Hendrik Piket.
Margaretha Anthonia, D. van Bernardus Beekes.
Stijntje, D. van Coenraad Eijkman.
Frederik Gottlieb, Z. van Arien Theodorus de Haart.
Hendrika Johanna Casparina, D. van Hendrik Manfrieb Haus.

den 26 *Junij.*

Jacoba Janna, D. van Pieter Schottel.
Hendrikus, Z. van Anthonij Roelofs.
Johanna, D. van Johannes van den Berg

den 27 *Junij.*

Jeanne Marianne, D. van Pieter Jakob Harrebomée.

den 28 *Junij.*

Clasina Hendrika Johanna, D. van Jan Cornelissen Blom.

Johannes, Z. van Pieter van Besten.
Sophia Friederica, D. van Joannes Telen Speelman.

Geertruida Maria, D
Vermooij.

den 30 *Junij.*

Johan Anthonie Louis, Z. van Jacobus Stringa.
Adriana, D. van Pieter Nicolaas den Daas.

Joanna Willemina, D
nes Paulus Houtm

GEBOREN EN 125, waaronder 16 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJ

op

den 1 *Junij.*

Pierre Jacques Rombout en Johanna van Ingen.
Gerardus Petrus van Straatsburg en Johanna Elizabeth Smits.
Jannis de Smit en Anna Heuting.
Jan Fox en Cornelia Slof, (wettig gescheiden).
Joannes ten Bookum en Clasina Hoorn.
David Hipke en Johanna Maria van Leuverden.
Jacobus Hendrikus Rietvelt en Alida Catharina Schouten.
Gerrit Visser en Anna Willemina Smit.
Hermanus Ligteringen en Dirkje van Leersum.
Hubert Bloemsaat en Johanna de Gier.
Pieter Janssen en Adriana van den Ham.

Martinus van der Li
ucke van Brink.
Gerrit van Tricht en

den 8 *Ju*

Gerrit Wellerdieck
Eijndhoven.
Stephanus van Erp,
en Adriana Ockhu
Klaas Verwoert, wed
Loewiesa Eliesabet
Cornelis Pieter van
tonia Hendrika te
Hendrik van Limme
Drogenbroek.
Fredrik van der Stro
nella Catharina de
Cornelis Donselaar
Sikking.
Johannes Hardenbol
Teunis.
Abraham Hoevers en
nelia Mulder.

den 15 *Junij.*

Hendrik van Straalen en Johanna Wintershooven.

Pieter Hendrik Duburg en Frederica Steenbeek.

Aalbert van Nes, weduwenaar en Merregje Verbaan, weduwe.

Paulus Jacobus Koppe en Wilhelmina Dikx, weduwe.

den 16 *Junij.*

Hendricus Franciscus van Kessel en Johanna Virgina Poulina Tigges.

Izak Frederik van Voorthuisen en Maria Elisabeth Sanderson.

den 17 *Junij.*

Wilhelmus Petrus Martinus van Odijk, weduwenaar en Maria Jacobi Schuiten.

den 22 *Junij.*

Nicolaas de Groot en Gijske de Jong.

Gabriel Mulder en Maria Burgerhof.

Jacobus van der Worp en Maria Charlotta Christina Bosch.

Thomas den Daas en Cornelia Verheul, weduwe.

den 23 *Junij.*

Jan Gerrit Abendrood en Sara Lourentia Nicolaai Goedbloed.

den 29 *Junij.*

Johannes Philippus Schlecht en Elsken Reinira Schoenmaker.

Theodorus Johannes van Everdingen en Johanna van Oort.

Petrus Cornelis van Deventer en Jacoba van Oort.

Hendrik Vredendaal, weduwenaar en Cornelia Kraan.

Cornelis Ladrak, weduwenaar en Anna Maria Andreoli.

Leonardus Abraham van Beest en Johanna Elisabeth de Man.

TE ZAMEN 40 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 *Junij.*

Petronella Johanna Permetier, 1 j. en 8 m., Vrouw Juttestraat.

Anna Pieternella Geertruida van Ochten, ongeh., 30 j., Smeebr.

Jacoba Ingenatius, 3 m., Kort Ademstraat.

Johannes Cornelis Clous, 1 j. en 1 m., Geertruidakerkhof.

den 2 *Junij.*

Adriana Wilhelmina Sikkel, huisvr. van Gerrit Jasper van Bemmel, 35 j., buiten de Catharijnepoort

Salomon van Wijnbergen, 11 w., Brandsteeg.

den 3 *Junij.*

Sophia Elisabeth Vreeswijk, circa 2 m., buiten de Weerd.

Josephus Ludovicus Desmons, 8 m., te Amsterdam.

Gerarda Duis, wed. Barend Blom, 74 j., buiten de Tolsteegpoort.

Alida Margaretha Benne, 2 j. en 2 m., Lichtegaard.

Anthonie van der Rijst, geh., 73 j., in de Twijestraat.

den 4 *Junij.*

Christina Cornelia Kroonenburg, ongeh., 16 j., buiten de Catharijnepoort.

Fredrik Mulder, 3 m., te Jutphaas.

Wilhelmus Anthoni
m., Koestraat.

den 5 *J*

Levie Simon Vos, 2

den 6 *J*

Johannes Meinders
te Haarlem.

Matthijs van Velth
m., Springweg.

Sijmon Groenevelt
buiten de Tolste

den 7 *J*

Elisabeth Johanna
nelis Benjamin d
in 't Achterom.

Levenloos aangege
echt.

Wilhelmina Rade
van Anthonie Pl
Berg, 56 j., b

Jan Vlugt, 35 j.

Albertus Roelands
m., Nicolaikerk

den 8 .

Theodorus Johann
en 3 m., buite

Johannes Petrus
2 j. en 7 m.,

Lambertus Corneli
5 m., Nieuwe

Petrus Johannes
Visserteeg.

Adrianus Josephus Johannes Schellink, 5 m., Nieuwe gracht.
Abraham Ceneschal, 7 m., buiten de Weerd.
Johanna Tollenaar, huisvr. van Hendrik Grondijs, 27 j., Paddemoesje.
Arie Drapers, 17 j. en 6 m., te Krimpen aan de Lek.

den 9 Junij.

Eliza Johanna Hillegonda van Westenberg, 2 d., in de Twijestraat.
Gerardus Franken, geh., 52 j., Zandstraat.
Hendrika Barendina Averkamp, 7 m., Predikheerenkerkhof.
Levenloos aangegeven Zoon onecht.

den 10 Junij.

Anthonia Drie, 4 m., Bakkersteeg.
Cornelia Johanna Elling, 9 j. en 6 m., Vinkenburgsteeg.
Antoinetta Maria Cornelia Kelfkens, 5 m., buiten de Weerd.
Wilhelmina Hendrika van der Kaaij, 1 j. en 9 m., Bakkerbrug
Anthonia Bos, wed. Bernardus van Geelen, 49 j., Nieuwe kamp.

den 11 Junij.

Petronella Johanna Inkman, huisvr. van Hermanus Iseger, 40 j., Geertruidakerkhof.
Ida Hillegonda Constantia van Westenberg, ongeh., 23 j., in de Twijestraat.

den 12 Junij.

Leonardus Broers, 1 j. en 3 m., Predikheerenstraat.
Dirk Reeken, 8 w., buiten de Weerd.
Catharina Muller, 13 j. en 3 m., Breedstraat.

den 13 Junij.

Wilhelmina Cornelia Sweerus, huisvr. van Hermanus Philippus Joannes Erman, 34 j., Telingstraat.
Johanna Anthonia van Schaik, 5 m., Koningsteeg.
Cornelis van Kooten, geh., 80 j., Voorstraat.
Petrus Franciscus Oostveen, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 14 Junij.

Martinus de Bruijn, weduwenaar, 72 j., Kort Rosendaal.
Sophia Heiltje Bakker, circa 6 j., Zandbrng.
Willem Frederik van den Brink, geh., 46 j., buiten de Tolsteegpoort.
Levenloos aangegeven Zoon van Adrianus Hendricus Elsing, Nicolaikerkhof.

den 15 Junij.

Willem Balfoort, 17 d., Vrouw Juttestraat.

den 16 Junij.

Gerrit Wassink, geh., 42 j., aan de Neude.
Anna Maria Sebelling, wed. Cornelis Soesbergen, 71 j. en 11 m., Groote hoek.

den 17 Junij.

Jan Prijs, 9 m., Pauwsteeg.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	3.
Stuipen.	23.
Tering.	19.
Beroerte	2.
Verval van krachten.	10.
Slijmziekte.	3.
Tanden.	3.
Gevolgen der kraam.	6.
Zuur.	6.
Waterzucht.	3.
Verdronken.	1.
Longtering.	6.
Borstziekte.	3.
Koortsen.	1.
Doodgevallen.	1.
	90.

Transport.	90.
Klierziekte.	1.
Zenuwkoorts.	5.
Mazelen.	1.
Borsttering.	2.
Galkoorts.	1.
Kliertering.	1.
Beklemde breuk.	1.
Ontsteking in de ingewanden.	1.
Kramppijnen.	1.
Verbrand.	1.
Longberoerte.	1.
Ontsteking in het buikvlies.	1.
Hersenontsteking.	1.
	110.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	1	3.
Beneden het jaar.	19	17	36.
Van 1 tot 10 jaar.	9	11	20.
» 10 » 20 »	4	4	8.
» 20 » 30 »	6	4	10.
» 30 » 40 »	3	4	7.
» 40 » 50 »	4	3	7.
	47—44—91.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	47.	44.	91.
Van 50 tot 60 jaar.	3	2	5.
» 60 » 70 »	2	1	3.
» 70 » 80 »	3	4	7.
» 80 » 90 »	3	1	4.
» 90 » 100 »	»	»	»
	58—52—110.		

Hendrica Elisabeth Helena Bettenhaussen, 4 m, te Rosendaal.

Aletta Kreilkamp, wed. Johannes van Gorkom, 81 j. en 6 m., Lange Nieuwstraat.

den 26 Junij.

Jan Quindt, ongeh., 20 j., te Maartensdijk.

Cornelia van Emmerik, wed. Hermanus Johannes Cales, 56 j., Mariastraat.

Catharina Pellekaan, ongeh., circa 21 j., buiten de Weerd.

den 27 Junij.

Maria Boshuizen, huisvr. van Philippus Maas, 30 j, Zilversteeg.

Adriana Ernou, huisvr. van Johannes Arnoldus Smit, 42 j., buiten de Tolsteegpoort.

Dirk Barneveld, ongeh., 21 j. en 5 m., Hamsteeg.

Aaltje Jacoba Spiering, 6 j. en 7 m., Zilversteeg.

Hendrik van der Linden, 4 m., Galekopsteeg.

Hermanus Jan Hendrik van Rijkelijkhuisen, 5 w., Korte Minnebroederstraat.

Adriana de Kruijff, ongeh., 25 j, Abstede.

den 28 Junij.

Elisabeth Maria Schallekis, circa 6 m., Achterom.

Pieter Johannes van Gorkom, 3 m., Zilversteeg.

Sjoerd Hólkes Bosma, 23 j., Hospitaal.

den 29 Junij.

Catharina Willemse, 2 j. en 3 m., Catharijnestraat.

Catharina van der Zand, 3 m., Twecde Achterstraat.

Jacob de Graaf, 49 j., buiten de Weerd.

den 30 Junij.

Johannes Adrianus van Niekerken, circa 9 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Jan Hendrik Makkink, 36 j., Oudkerkhof.

Hendrik van Geelen, ongeh., 19 j., St. Annastraat.

nevens gelegen groot 3 Bunders, 47 Roeden, 10 El... Te zamen verkocht voor *f* 4,175.

Den 29 Junij 1842, door den Notaris H. VAN O...

Het aanzienlijk Landgoed van ouds genaamd *de Abt van Oostbroek* met deszelfs Heerenhuis, Koetshuis, Stalling, Tuinmans woning en verdere Gebouwen, met drie Bouwmans hofsteden met Boomgaarden, Bouw- en Weilanden, gelegen onder de Gemeente de Bilt en gedeeltelijk onder Zeist en Maartensdijk. Te zamen groot 1... Bunders, 94 Roeden, 84 Ellen, verkocht voor *f* 95,...

Eene Hofstede, groot 29 Bunders, 1 Roede, 20 Ellen. Verkocht voor *f* 8,075.

Een dito, groot 25 Bunders, 14 Roeden, 80 El... Verkocht voor *f* 15,900.

4 Bunders, 10 Roeden, 10 Ellen Weiland onder ... Bilt. Verkocht voor *f* 3,025.

5 Bunders, 18 Roeden, 90 Ellen Bouw- en Wei... onder de Bilt. Verkocht voor *f* 3,050.

5 Bunders, 66 Roeden, 90 Ellen Bouwland en Bos... onder Zeijst. Verkocht voor *f* 3,900.

18 Bunders, 89 Roeden, 6 Ellen Bouw-, Wei- en Boschland met eene Woning, gelegen aan den Achterdijk onder Werkhoven. Verkocht voor *f* 10,400.

Voorts de volgende Tienden, gelegen onder de Bilt:

De Brandtiend. Verkocht voor *f* 700.

De Buurveldsche tiend. Verkocht voor *f* 1,850.

De Roth tiend. Verkocht voor *f* 2,000.

De tiend gaande uit het erf en goed Wantenaar onder Schalkwijk. Verkocht voor *f* 1,100.

De Bussen tiend onder het Hoogland bij Amersfoort. Verkocht voor *f* 5,625.

BIJDRAGE

BETREFFENDE HET

SLOT DE HORST

ONDER REENEN GELEGEN.

Voornamelijk ontleend uit onuitgegeven oirkonden.

(*Met Afbeelding.*)

Aan de noordwaartsche afhelling van de, aan hare zuidzijde aan den Rijn gelegene, *Rhenensche*, *Laersche*, *Heimen* of *Grebsche* bergen, in de Provincie *Utrecht*, ligt eene bekoorlijke landstreek. Bouwlanden met eiken hakhout afgewisseld of omzoomd, rijzen langs de golvende zijden dier bergen op, welker toppen met hoog geboomte zijn beplant; aan den voet dier bergen loopt, in eene westwaartsche rigting, van de *Greb* af tot aan de Hofstad *Prattenburg*, een breede landweg, de *Cunerzweg* geheeten. Aan beide zijden bezoomd door hofsteden, wekt die weg, telkens, geschiedkundige herinneringen op, bij hem, die de oude geschiedenis dezer landstreken zich voor den geest brengt.

Daar ligt, nabij de *Greb* het oude slot *Hemerstein:* wat verder stond het slot *Laer* of *Lievendaal:* aan de helling dier heuvelen, was het oude verblijf der Utrechtsche Bisschoppen gelegen, de oude geregtsplaats, waar zij hunne regtdagen pleegden te houden, hunne staatsgevangenis, het slot *de Horst;* oudtijds bestemd om de zuidoostelijke grenzen van het Sticht tegen de Graven, later Hertogen, van Gelder te beschermen; verder op ligt *Remmerstein*, en nog meer verwijderd, *Prattenburg*, welke alle langs dien weg zijn gelegen. Zijne aanzienlijke breedte wijst op eenen ouden aanleg. Volgens de kaart van *Utrecht* door B. de Roy, liep hij vroeger nog verder westwaarts door, tot onder *Leersum*, aan het

zoogenaamd Gat van den Berg, tegen over het slot
sen, zich vereenigende met den ouden Arnhemscher
die van *Utrecht*, achter *Zeist*, *Driebergen* en *Door*
volgens die kaart, zich op dat punt in twee takke
waarvan de eene, langs de zuidelijke zijde der
Amerongen, en van daar, achter *Elst*, over *Rem*
Rhenen loopende, en daar doorgaans de rigting va
weg van *Zeist* naar de *Greb* volgende, of doo
vervangen, aan de *Greb* zich weder aansluit aa
omschreven weg; welke, langs de noordelijke zijde
loopende evenzeer aan de *Greb* eindigt.

Men bevindt zich hier op den grond, in de oud
reeds vermeld, als tot den pagus *Flethetti*, *Flehit*
behoorende. Hier zijn de *villa Hreni*, *Rembrac*
Hnodi; *Rhenen*, *Remmerden*, *Laer* en *de Nude*

Dan beschouwen wij dien grond eenigzins nade

In dit *Hemerstein* herkent men hetzelfde slot, va
tijden onder den naam van *Hamerstein* bekend:
het daar, dat oude legenden de woning plaatsten
mogend en aanzienlijk Edelman, (2) bij wien de
nera, eene der elfduizend maagden, die de woede
ontkomen was, bescherming vond; en dien zij, d
zijne nog Heidensche bloedverwanten gehaat en v
het aannemen der Christelijke godsdienst bewoog

Eene bergtop bij de stad *Rhenen*, de fraaije k

---

(1) Zie de aanwijzing dezer plaatsen op de kaart,
werk, *de Waterafleiding en kanaalvaart in de Gelde*
Utrecht 1842, bij L. E. Bosch en Zoon; en over dez
de aangeduide plaatsen, *Proeve over den ouden loop*
Eem, Utrecht 1832, bl. 42.

(2) Aangaande dit geslacht is door den oudheidk
Booth een bijzonder onderzoek gedaan, en eene
samengesteld, in zijne verzameling in de Archiven d
voorhanden, B. N°. 122. Het slot Hamerstein was een S

(3) Zie Proeve bl. 16 aant. † Matthaeus *de Fundat*
Lib. 1 F. 21 p. 294 et Lib. 11 Fund. 1, p. 398.

zoo uitmuntend schoone toren, het geheele kerspel zelve van Rhenen, ontleenen hunne namen van deze zelfde Cunera (1). Zelden zal dan wel eene oude legende zoo duurzame en zoo menigvuldige sporen hebben overgelaten, als die van Cunera.

Welligt was het op dit *Hamerstein*, dat de keizerlijke rijkssieraden, door keizerin Machtildis, na den dood van haren in 1125 te Utrecht overledenen gemaal, Keizer Henrik V, zijn bewaard geworden (2).

Dit *Laer*, was waarschijnlijk het stamhuis van het overoude geslacht van Laer, waartoe Giselbert de Lare behoorde, die wegens eenen opstand van Bisschop Godebald tegen dienzelfden Keizer Henrik den V, in 1123 gevangen genomen zijnde, in den kerker zijn leven eindigde (3). *Remmerstein* en *Remmerden* herinneren (4) aan de *villa Rembrachti*. Indien de thans nog bij de landlieden geloof vindende overlevering, dat de H. Cunera digt bij het huis *Prattenburg* (5) begraven

(1) Aan de oostzijde van Rhenen ligt de Cunera-berg; de fraaije kerk dier stad is aan Cunera gewijd. Zie Matthaeus de Fund. Lib. 11 p. 398. Het kerspel van Rhenen wordt genaamd dat van Cunera, in een HS. in het Archief der Staten van Utr. Liber secretorum capituli van der Horst scriptus anno Dni. 1571 p. 39.

(2) Heda p. 145 uit den Abbas Urspergensis. Zie *Handelsverkeer van Utrecht* III Stuk bl. 411.

(3) Heda in Godebald Episc. p. 117. *Handelsverkeer* III p. 409.

(4) *Remmerstein* bestond vroeger uit eenen vierkanten toren door eene gracht omgeven, buiten welke andere gebouwen gelegen waren: dit landgoed behoort thans aan Jr. Willem Anne Beelaarts van Blokland, Lid der Ridderschap van Utrecht. *Remmerden* is eene groote bouwhoeve, behoorende aan de kerk te Rhenen.

(5) *Prattenburg*, in den *tegenwoordigen staat der Provincie Utrecht*, *Aanhangsel bij het II Deel* vermeld, als aan het geslacht van van Asch van Wijck behoorende, werd door Schoockius Belgium foederatum p. 343, onder de ridderhofsteden gesteld. De hofstad, vroeger door eene gracht omringd, welke nog gedeeltelijk bestaat, was van eene grootere uitgestrektheid dan thans; doch het nog bestaande

III in het jaar 1145 te Utrecht hield, werden uitge
Zoo stond hij als getuige, even als andere Rijksgroo
de uitvaardiging door den Keizer, van het charter,
ten onderwerp had, de opdragt der keuze van de Bi
van *Utrecht* aan de kapittelen, welke dus eene allerg
staatshandeling was. In eene andere niet minder b
staatshandeling, namelijk de uitvaardiging van een char
denzelfden Keizer, in hetzelfde jaar 1145, waarbij hij
des graafschaps Oostergoo en Westergoo aan de U
kerk, bij vonnis der Rijksgrooten, naar de uitwijzing d
van Gelder, bevestigde, komt Godefried van Rhe
te gelijk met zijnen zoon Hugo (1); hij was zelfs
genoemde der edele heeren, welke in dit charter al
optraden, en volgde onmiddelijk op den Graaf van
burg. Reeds vroeger wordt echter Godefried d
vermeld, in het charter, waarbij Bisschop Godebald
van St. Laurentius te Oostbroek, in 1125 of 1113, beg

De uitgebreidheid der landbezittingen van dezen
kan men leeren kennen, uit het charter van zijn
Bisschop Godfried van Rhenen (3), bij hetwelk hij
slot *de Horst* aan de Utrechtsche kerk schonk in
zegt in hetzelve, dat zijn vader Godfried met
nen zittende op de hoogte, waar dit slot door
begonnen gebouwd te worden, aan drie zijner zonen
Gerlach en Arnold, welke laatste een geestelijke
goederen in *Brabend* had toegewezen; zijne overig
aan Hugo, aan hem Godfried, en aan zijne z

(1) Heda p. 167. Zijn zoon Hugo was dus toen reed
jarig; men kan daarom den leeftijd zijns vaders tot het
elfde eeuw brengen.

(2) Mss. Register der Abtdij, pag. 4 verso stelt die o
de *Historia Episcopatuum foederati Belgii*, p. 129 word
gebragt om daarbij aangevoerde redenen.

(3) Zie dit charter in *Historia Episcopatuum Foed.*
I p. 1. Bij Matthaeus ad *Anonymum* p. 134, het
is blijkbaar onjuist, daar Godfried reeds in 1178 over

wich (1); dat deze Helwich ontvangen had, de goederen van Bemmel in de Betuwe, en bij Andernach; doch dat Hugo met hem Godfried schikkingen had gemaakt wegens de overige goederen, bijzonder over den toren en het huis *de Horst;* dat de aanleg van dit gebouw, door zijn vader vroeger ondernomen en voortgezet, in den oorlog verwoest zijnde, bij, na het kinderloos overlijden van zijnen broeder Hugo, *Horst* verkregen had. Deze Godfried van Rhenen, vader des Bisschops, was dus een zeer vermogend Edelman; die, zoowel in zijne eigenlijke heerlijkheid *Rhenen*, als in de *Betuwe*, in *Braband* en in *Duitschland*, zoo uitgebreide bezittingen had, dat alleen zijne Brabandsche goederen, voor het erfdeel van drie zijner zoons toereikende waren.

Het oude geslacht van Rhenen schijnt bovendien hoog te hebben gestaan in de gunst der Keizers. Immers toen er, na het overlijden van Bisschop Herman, in 1150 moeijelijkheid ontstaan was, of gevreesd werd, bij de keuze eens nieuwen Bisschops, was het eene der eerste daden der regering van den pas tot Keizer verkoren Frederik I (2), zich ijlings naar Utrecht te begeven, om door zijn gezag in die keuze tusschen beide te treden. Toen was het Godfried van Rhenen, de zoon van den vroeger vermelden, die, ten gevolge der uitoefening van dat gezag, tot Bisschop werd benoemd.

Deze Bisschop Godfried was vermaagschapt aan de heeren van Kuijck, die het graafschap van Utrecht erfelijk bezaten; want zijne nicht Sophia was met Henrick van Kuijck ge-

(1) Nog in 1429 waren de Helwichs kampen bij het slot *de Horst* bekend, die bij de rekening van G. de Keizer Mss. worden vermeld; en dezelfde naam bestaat thans nog.

(2) Heda in Godefrido Episc. pag. 171. Schmidt Gesch. der Teutschen, en von Raumer Gesch. des Hauses Hohenstauffen, maken mede gewag van deze reize des Keizers, als van eene der eerste daden zijner regering. Vermoedelijk behoorde het geslacht van Rhenen tot diegene, welke vroeger aan het Salische stamhuis getrouw, ook het Zwabische aankleefden, en op wier trouw de Keizers uit dat huis konden rekenen.

huwd, en aan hare zonen Godefried en zijne broeders werden door dien Bisschop zijne goederen, bij kinderloos overlijden van zijnen broeder Geerlach, gemaakt, bij hetzelfde charter, waarbij hij *de Horst* aan de Utrechtsche kerk had geschonken.

Uit de geschiedenis van het Bisdom van Utrecht kent men den kloekmoedigen Vorst, die aan alle tegenstreving het hoofd wist te bieden; die de gewigtigste geschilpunten tusschen het Sticht en Holland, over het regt op de graafschappen Westergoo en Oostergoo, zoo wel als die over de verstopping van den Middelrijn bij Zwadenburg of Zwammerdam (1), wist te doen beëindigen, door uitspraken van dienzelfden Keizer Frederik in 1165; en die daarin even groote blijken gaf van eene wijze gematigheid, als van zijne zucht, om de landen onder zijn bestuur, te ontheffen van den ondragelijk geworden last van gedurige overstrooming (2). Krachtvol was dit bestuur; doch Bisschop Godfried doorzag, dat de bevestiging van het Bisdom het aanbouwen van sterke sloten onvermijdelijk maakte; hij deed, ten dien einde, aan de westzijde van het Nedersticht, Woerden aan den Rijn, en Montfoort aan den IJssel bevestigen; aan de noordzijde van het Oversticht deed hij het slot Vollenhoven bouwen; ook aan de oostzijde van het Nedersticht, aan de boorden der Eem, nabij het punt, waar die rivier zich met den Rijn vereenigde, en waar, volgens het charter van Keizer Frederik van 1165, een hernieuwde uitloop aan den Rijn moest worden gegeven, schonk hij aan de Utrechtsche kerk zijn slot *de Horst*, om het Sticht tegen invallen aan de zijde der Veluwe te beschermen (3).

(1) Het is des te opmerkenswaardiger, dat de doorgraving van de Noda, in de gemelde uitspraak, als het middel tot verbetering des afvoers van het Rijnwater, werd vastgesteld, wanneer men daarbij let op de persoonlijke bekendheid van Bisschop Godfried met die landstreek, waarin de stamgoederen van zijn geslacht gelegen waren.

(2) *Historia Episcopatuum Belgii Metropolis Ultrajectinæ* p. 264, 265.

(3) Zie dezen brief in de *Hist. Episc. Belgii* t. a. pl.

Dit slot wordt door hem bij gemelden giftbrief in dezer voege beschreven: *Domus* et *turris et capella* et *porta*, *totumque castrum inferius et superius*. Het hoofdgebouw was dus een toren, bij hetzelve stond een huis, en eene kapel, alle in het slot of castrum zelve begrepen, hetwelk in een boven en een beneden, of hooger en lager gedeelte verdeeld was; eene versterkte poort was aan den ingang van dit slot: welks beschrijving, zoo als wij later zullen zien, nog overeenkomt met de verdeeling en rigting, waarin de bestaande bouwvallen van hetzelve en de overblijfselen der voormalige grachten thans nog worden aangetroffen (1).

Wanneer men de lotgevallen van dit slot, zijne herhaalde verdediging, zijne vermeestering en eindelijk zijne verwoesting wilde beschrijven, zoude men de geheele geschiedenis van het Utrechtsche bisdom moeten doorloopen. Bij iederen oorlog, bij iedere merkwaardige gebeurtenis, is het bijna altijd het slot *de Horst*, hetwelk te voorschijn treedt. Het was het punt van herhaalden aanval voor de Graven van Gelre; het bezit dier sterkte werd begeerd door de Graven van Holland; doch tevens was het een hoofdsteunpunt der magt van de Bisschoppen van *Utrecht*. Daar verzekerden zij de aanzienlijke gevangenen, welke het lot des oorlogs in hunne handen deed vallen, of de onrustige grooten, van welke zij zich hadden meester gemaakt. Daar werd door Bisschop Boudewijn van Holland, opvolger van Godfried, Volkerd, broeder van Rudolph van Coeverden (2) gevangen gehouden, doch door het beleid eener jonkvrouw, dochter van een vermogend edelman, bevrijd zijnde, ontvlugtte hij van dit slot, en verkreeg met zijne vrijheid, de hand van haar, die hem verlost had.

Daar had Graaf Dirck VII, toen hij over het Sticht bewind voerde, zich, na den dood van zijnen oom, Bisschop Boudewijn, gevestigd; daar kwam Graaf Willem zijnen broeder bezoeken,

---

(1) Deze opgave zal in een aanhangsel worden medegedeeld.

(2) *Anonymus de rebus Ultrajectinis cum notis* Matthaei C. 6 p. 6.

doch deze hield hem op dat slot gevangen; van daar ontvlugtte hij naar Gelderland (1), en ging eene huwelijksverbindtenis aan, met eene dochter des Graven van Gelder, welke sedert den grond legde tot eene vereeniging der belangen van de vorstelijke huizen van Gelder en Holland, die van zoo grooten invloed was op de geschiedenis der volgende tijden, en op het Sticht van Utrecht zoo ongunstig terug werkte. Dit slot in veiligheid voor zijne belangen te stellen was, later, het doel van Graaf Floris V, toen Bisschop Jan van Nassau het kasteleinschap over *de Horst* aan heer Jan van Cuijk moest opdragen. Door Willem van Duivenvoorde, in 1335, aangevallen werd het door eene moedige verdediging behouden. Toen Bisschop Frederik van Blankenheim, ter ondersteuning van Vrouwe Jacoba van Beijeren, zich verzette tegen de indringing van Hertog Jan van Beijeren in 1420, was het eerste punt tot welks versterking besloten werd, het slot *de Horst*; bij de beraming der middelen van verdediging, werd vastgesteld, die sterkte te voorzien van eene bezetting van zestig mannen te paard en twintig te voet; aan Jan van Wijc en Alaert van Wijc, gebroederen, werd toen eene uitnoodiging gedaan, om met zes of acht mannen, zich tot die verdediging derwaarts te begeven (2). Daar vond Bisschop Zweder van Cuilenburg nog het laatste steunpunt van zijn gezag, toen hij, als Landvorst ontzet zijnde door de drie Staten van Utrecht, bij de verkiezing van Rudolph van Diepholt tot Ruwaard, dit gezag nog poogde te handhaven. Daar vestigde zich Bisschop Rudolph van Diepholt, toen hij in 1455 met de geestelijkheid en gemeente van Utrecht in onmin, die stad had verlaten (3). Doch het is het doel eenige minder bekende bijzonderheden dit slot betreffende mede te deelen, maar niet al de lotgevallen van *de Horst* te vermelden (4);

(1) *Anonymus* Cap. 7 p. 11.

(2) Mss. van onderscheidene zaken dien Bisschop betreffende uit de verzameling van den heer C. Booth.

(3) Wagenaar Vad. Hist. IV. Deel bl. 48.

(4) Onder die bijzonderheden mag men tellen, dat volgens het

hoezeer het in de geschiedenis van het bisdom bijna eene even gewigtige plaats bekleedt, als het door Bisschop Henrick van Vianden in 1252 gestichte slot van Vredeland. Meermalen werd dit slot verpand. Door Bisschop Jan van Diest aan heer Hubert van Cuilenborgh, doch het werd door Bisschop Jan van Arckel gelost: later aan den heer van Vianen, aan wien het pandschap door Bisschop Floris van Wevelinkhoven verpand werd gelost, waarop hij dit slot vermeesterde, hetwelk, voor dien heer, door eene zwakke bezetting, onder heer Maas Mulart verdedigd, spoedig werd opgegeven. Sedert dien tijd, duurzaam in het bezit der Bisschoppen van Utrecht, werd het eindelijk weder verpand aan Everard van der Kest, doch het werd, door dezen, aan Adriaan van Borselen, ten behoeve van David van Bourgondie, ingeruimd, voor eene som van zevenduizend rijnsche guldens (1).

In den oorlog van Hertog Karel van Gelder werd het in 1527 geheel vernield. Het schijnt toen geheel onherstelbaar te zijn geweest, of wel de belangrijkheid van deszelfs ligging niet meer, zoo als voorheen, te zijn beschouwd; immers, bij de geheel veranderde krijgstaktiek en vestingbouw, niet meer als een verdedigbaar punt te zijn aangemerkt. Het werd dan ook afgebroken, de tufsteen werd voor tienduizend guldens verkocht, en de bouwsteenen werden gebruikt aan de muren der stad Rhenen, en om het kasteel Vredenburg te Utrecht te bouwen.

Eene der minder bekende bijzonderheden tot dit slot betrekkelijk is deze, dat het slot *de Horst* sedert zijne stichting dikwijls de verblijfplaats was der Utrechtsche Bisschoppen; dat

---

Chronicon Tilense Tom. II p. 498. Bisschop Frederik in October 1423 daar overleed; terwijl andere schrijvers, aangehaald in de aanteekening van J. S. van Leeuwen op die plaats, stellen dat dit in Overijssel op het slot Vollenhoven zoude zijn voorgevallen. Dan het *Chronicon Tilense* werd opgesteld uit opgaven van den geheimschrijver des Bisschops Willem van Wijc, en uit het Diversorium blijkt, dat hij op den 27 September 1423, en dus kort voor zijn overlijden, nog eenen regtsdag op *de Horst* heeft gehouden.

(1) Wagenaar IV. bl. 59.

zij aan hetzelve de voorkeur gaven boven andere sloten. Het was hun buitenverblijf, wanneer zij hun hof in Utrecht verlieten, werwaarts zij, door hunne Edelen omringd, hunnen geheelen hofstoet overbragten, en waar zij zeer dikwijls hunne openc regtsdagen hielden; waarvan in de Diversoria der Bisschoppen Frederik van Blankenheim en Rudolph van Diepholt, in de archieven der Staten van Utrecht nog aanwezig, de bewijzen zijn aan te treffen (1). Bijzonder hield Bisschop Frederik van Blankenheim, van het jaar 1396 af tot aan zijnen dood, zeer veelvuldig zijn verblijf aldaar. Uit het Diversorium diens Bisschops, kan men de maanden en de dagen, gedurende welke hij daar tegenwoordig was, opmaken, uit de aanteekeningen der aldaar gehouden regtsdagen. Dikwijls geschiedde dit wel in Utrecht, eenige malen te Vredeland, en slechts tweemaal te Wijck; doch dan was het niet in het slot van *Duurstede*, maar op de markt van de stad Wijck, aan het huis van Ridder Jan van Limbeeck (2). Deze

(1) In het Diversorium Friderici Episcopi, vindt men, in 1396, in December, eenen regtsdag door hem gehouden ter Horst, in 1397, 11 Augustus, 6 en 21 December 1398, 3 en 23 Januarij 1399, 5 en 18 September, 16 en 31 October, 5 November 1401, 10 September 1402, 14 October 1403, 20 December 1404, 15 Januarij, 29 Augustus 1405, 14 Januarij 1406, . . Julij, 24 October 1407, 25 April, 9 Maart, 6 Junij, 20 October 18 November 1408, op St. Jacob 1409, April en op St. Margaretedag en Maria Assumptio 1416, 15 Februarij, 1 Maart, 21 April 1411, 5 en 19 Augustus 1412, 17 Augustus, 19 October 1413, 20 Februarij, 1 Mei 1414, 1 Sept., 10 October 1415, 15 Januarij, 1 Mei 1416, 27 Maart, 8 Mei 1423, 20 Maart, 18 Junij en eindelijk op de feria sexta post Matthaei Euang. den 27 September 1423.

(2) Nadat Jacob heer van Gaesbeeck de goederen van zijnen oom Willem van Abcoude, heer van Wijck, door begunstiging en hulp van Bisschop Frederik verkregen had, werden door denzelven, op 21 April 1410 en in 1411 regtdagen te Wijck gehouden. — Al wat de hooge regtsmagt des Bisschops betreft, is een punt van te wijdloopig onderzoek, om te dezer plaatse te wor-

regtsdagen bepaalden zich, intusschen, niet tot de zaken van Eemland, maar die van geheel het Nedersticht werden op dezelve behandeld. De regtbank van Bisschop Frederik was daartoe zamengesteld uit zijne mannen en dienstmannen. Gedurende zijne regering, werden onder hen, die deze hoofdregtbank uitmaakten, op 19 October 1412 geteld: Johan van Vijanen van Beverweerde, H. Herman van Wulven, H. Melijs Utenengh, H. Henric van Nijvelt, Ridder Jacob van Zuijlen, Willem van Nijenvelt, Splinter van Everdingen, Lambert Petri, Peter Mouwer, Jan van Damassche, Jan van Beesde, Gijsbert van Beesde, Peter Utenbongart, Tijmen Hestor, Willem van Colverschoten (1), Ernst van Hinderstein, Pelgrom de Wale, en als Kastelein of Burggraaf van *de Horst* in 1393, heer Evert van Effen.

Er zoude een belangrijk onderzoek kunnen geschieden, over het tijdperk, waarin deze geregtsdagen naar het slot van *Duurstede* zijn overgebragt, nadat hetzelve door Bisschop Rudolph van Diepholt, bij afstand van heer Jacob van Gaesbeek heer van *Wijck* en *Duurstede* was verkregen. Daar

---

den ontwikkeld: door Matthaeus *de Jure gladii* is hierover zeer veel licht verspreid; doch dat er nog veel is overgebleven tot nadere opheldering, is uit de academische Dissertatien van de heeren de Kock, *de potestate civili Episcoporum praecipae Trajectensium*, en Beucker Andreae de *juris municipalis Fris. orig*, welke beiden den Hoogleeraar Birnbaum tot promotor hadden, gebleken.

(1) Deze Willem van Colverschoten was, benevens Morre van Wessel, door Bisschop Frederik in 1420 belast met de verdediging der oostelijke grenzen van het Sticht, in den oorlog tegen Jan van Beijeren. Bij de beraming der middelen van verdediging komt in het bovengemeld Mss. van dien Bisschop voor, dat men den raad dier mannen zoude innemen over de verdediging van het slot Stoutenburg. Vermoedelijk ontleende hij zijnen naam van het nog bekende landgoed Colverschoten tusschen Achteveld en Scherpenseel gelegen.

het uit het Diversorium van Rudolph van Diepholt blijkt, dat hij zijne regtsdagen, evenzeer als zijn voorganger Frederik van Blankenheim, op het huis *de Horst* hield, schijnt dit eerst geschied te zijn, na dat David van Borgondie Bisschop geworden zijnde, deze meestal zijn hoofdverblijf op het slot van *Wijck bij Duurstede* hield; doch, toen hij zich op den Utrechtschen zetel wilde vestigen, ondersteund door geheel de magt van zijn vader Philips, nam hij zijnen tegt over Gorinchem en Thiel op Rhenen, en verzekerde zich alvorens van het slot *de Horst*, eer hij naar *Amersfoort* toog, tot dat hij eindelijk, na den gedwongen afstand van den verkoren Bisschop Gijsbert van Brederode, in Utrecht werd ontvangen (1).

Dan er zijn nog andere oogpunten, onder welke dit slot als een merkwaardig overblijfsel der oudheid, de aandacht tot zich trekt.

Het had ter zijner verdediging Casteleinen (Castellani), welke den titel van Burggraaf voerden. Zoo treft men in 1529 aan heer Hendrick van Loenresloot, in 1393 heer Evert van Effen, in 1488 heer Beernt Utenengh, als Burggraven van *de Horst*. In het charter der stichting van het kapittel *de Horst*, wordt de benoeming der kanoniken aan de Burggraven van dit slot opgedragen. Even als aan het slot van Montfoort was dus, ook aan dit slot, een Burggraafschap verbonden.

Dan behalve hetgeen het verblijf, de regtspleging der Bisschoppen, en de verdediging van dit slot betreft, is het ook met opzigt van de aldaar gevestigde godsdienstoefening merkwaardig.

Er was toch op dit slot, niet slechts eene kapel voor de godsdienstoefening, reeds door Bisschop Godfried gesticht, blijkens zijnen giftbrief van 1178; maar er werd ook door Bisschop Jan van Arkel, een kapittel, bestaande uit eenen Deken en Canoniken, in *de Horst* opgerigt, bij een charter van den 8

(1) Wagenaar Vad. Historie IV. Deel B. III bl. 59.

Januarij 1347 (1). Van dien stichtingbrief werd, op den 20 October 1837, door den Officiaal van het geestelijke hof van Utrecht (officialis curiae Trajectensis), als gewoon regter (Judex ordinarius), ten verzoeke van de Dekenen en kapittelen der vijf collegien te Utrecht, een transsumpt uitgevaardigd, hetwelk op zich zelve eene oudheidkundige merkwaardigheid is (2); vermits uit hetzelve blijkt, dat al de genen, die daarin belang konden hebben, bij aanplakking van brieven van dagvaarding, en bij edictale citatie, waren gedagvaard, om de vertooning van den oorspronkelijken stichtingbrief, uit het archief van het kapittel van den Dom, en de uitvaardiging van een geauthentiseerd afschrift van denzelven bij te wonen (3). Nadat hiervan was gebleken, werd door den syndicus der kapittelen, Cornelis Verburch, de brief zelve uit de archieven van den Dom overgelegd, wiens uitwendige vorm, zoowel als de toestand der aan denzelven gehechte zegels, naauwkeurig werden omschreven. Toen deze brief zelve gaaf en ongeschonden was bevonden, verklaarde de Officiaal, op gezag van het voormelde hof, dat dit afschrift eene gelijke kracht zoude hebben, als de oorspronkelijke brief zelve, welke in zijn geheel in dit stuk werd ingelascht (1).

---

(1) Zie desen Stichtingbrief mede in de *Historia Episcopat. Foed. Belgii.*

(2) Men vindt dit Transsumpt in het aangehaalde handschrift op het Archief der Staten van Utrecht, p. 1—14.

(3) Deze aanplakking was geschied aan de *Valvae rubrae seu occidentales*, de roode of westelijke deur van de Domkerk te Utrecht. Die deur was dus tot die aanplakkingen bestemd; immers aan deselve was ook die geschied, waarbij Bisschop Zweder van Culenburg, door de vijf Kapittelen was gedagvaard, om te verschijnen voor het Generaal Kapittel, ter sake van de tegen hem ingebragte grieven in 1427. Matthaeus, Analecta Tom. V. p. 458; deselfde dagvaarding was toen ook afgekondigd aan de deuren der kerken van Zeijst, Houten en Vreeswijk. Zie Matthaeus, t. a. p.

(1) Dit gedeelte der Jurisdictie van den Officiaal des Bisschops, die de voorzitter was van het Geestelijk geregtshof, de Curia Tra-

Bij dien stichtingbrief verklaarde Bisschop Jan van Arkel voor het zielsbehoud van hem, en van zijnen broeder Robert van Arkel, heer van Asperen en van den Berg (De Monte) (1) en in de hoop van eeuwige wedervergelding, en ter vermeerdering van de godsdienstoefening, met toestemming van de Kapittelen te Utrecht, en van Johan van Nieuwenaar, Rector of Capellaan van de Bisschopskapelle in het slot *de Horst*, die kapel te veranderen in eene kollegiale kerk, welke hij bij deze oprigtte en stichtte. Volgens deselve, zoude er een Deken van dit Capittel zijn, en zoo vele kanoniken, als uit de inkomsten der goederen konden onderhouden worden: deze zouden uit het kapittel zelve eenen Deken kiezen. Doch de benoeming der Kanoniken zoude aan den Burggraaf staan; zij zouden niet jonger dan achttien jaren mogen zijn, en zich moeten verbinden, (deze bepaling is opmerkelijk), om het slot, ook met de wapenen, tegen den aanval van vijanden te verdedigen. Aan den Deken werd een dubbel aandeel in de inkomsten des kapittels toegekend.

---

jectina, verdiende meer opzettelijk te worden opgehelderd. Naast den Domstoren aan de zuidzijde, stond nog in 1839 eene poort, boven welke het opschrift te lezen was: *Consistorium curiae Ep. Trajecti.* Deze poort in 1840 door eene andere vervangen zijnde, werd dit opschrift naar de verzameling van oudheden op het stadhuis van Utrecht overgebragt, waar het thans bewaard wordt. In de nader te vermelden rekening van G. de Keizer aan den Postulaat Rudolph van Diepholt, over het jaar 1429, vindt men onder de uitgaven, die voor stoelen, welke in dit Hof werden geplaatst. — De door den Officiaal in dat Hof uitgevaardigde afschriften, hadden deselfde kracht als de oorspronkelijke charters. Even die selfde magt werd later door het Hof van Utrecht uitgeoefend, en daarom schijnt het, dat de Heer C. Booth zorg heeft gedragen, dat zoodanige afschriften door dat Hof werden uitgevaardigd, van de oudste en belangrijkste Charters, ten zijnen tijde, in het Archief der stad berustende.

(1) Bij Matthaeus in *notis ad Anonymum* p. 132 staat niet *de Monte* maar *Militis.*

Het kapittel zonde geenen bijzonderen Præpositus of Proost hebben, maar het bleef met alle zijne goederen onder dezelfde bescherming des Bisschops, als zijne tafelgoederen (1).

De overige bepalingen van dezen stichtingbrief, welke in vele bijzonderheden van de eerdienst traden, zouden over den vorm en de inrigting der kapittelen in die tijden licht verspreiden; evenzeer als de eed, welken de kanoniken bij hunne admissie moesten afleggen, de pligten zouden ophelderen, welke zij hadden te betrachten.

Wat de inkomsten van dit collegie aangaat, werden hiertoe aangewezen: eerstelijk, die van de kapelle ter Horst zelve, onder voorbehoud van vijftig ponden, aan den tot Deken benoemden kapellaan, Johan van Nieuwenaar, door wiens hulp deze stichting voornamelijk tot stand was gebragt. Voorts werd de *curtis* of het hof genaamd Horst, met alle zijne aanhorigheden, zoodanig als het gelegen is, in het Wout (2), onder het regtsgebied van de bisschoppelijke tafel,

---

(1) Dat gedeelte der geestelijke goederen, hetwelk tot persoonlijk onderhoud van den Bisschop, en van zijn gevolg of hofstoet, was aangewezen, heette tafelgoederen: *bona Mensae episcopalis:* Waarin die goederen, ten tijde van den Postulaat, Rudolph van Diepholt bestonden, kan men zien, in de reeds gemelde rekening van C. de Keizer, welke tevens de soort van uitgaven doet kennen, die door de inkomsten dezer goederen werden bestreden. Deze goederen en inkomsten maakten meer bepaaldelijk het Bisschoppelijk Domein uit; hiermede was een regtsgebied over de landstreek, waarin die goederen gelegen waren, verbonden; zoo als uit dezen stichtingbrief zelven blijkt, daar volgens denzelven, het Hof Horst, later Hoolhorst, gelegen was in *Jurisdictione mensae episcopalis.*

(2) Dit goed thans *Hoolhorst* genaamd was groot 127 morgen, en lag tusschen de Barneveldsche en de Modderbeek, het Wout strekte zich dus zoo ver noordwaarts uit. Het goed Hoolhorst is thans verdeeld in twee hofsteden, groot- en klein-Hoolhorst; op eene van welke, nog niet lang geleden, een overblijfsel stond van een oud gebouw, waarschijnlijk van het oude slot of van den hof *curtis*, zelve.

tusschen Achtevelt en Daetzelaar, door heer Sweder Uterloo, kanonik te Utrecht, tot 't bisschops huis behoorende (familiare noster) vrijgevig geschonken, bij dezen zelfden giftbrief welke deze schenking gelijktijdig vermeldde.

Voorts werd door Arnold Bisschop van Thermopolis, als in het geestelijke, de plaats van Bisschop Johan van Arkel bekleedende, in 1347 in *Crastino Nativitatis Beatae Mariae Virginis*, aan dit kapittel gemaakt, na zijn overlijden, de goederen ter Hude, in de parochie Dalnesen, in de mark van Leuth (1) in Overijssel.

Dit kapittel bleef in het slot *de Horst* gevestigd tot in 1529, wanneer dit in den Gelderschen oorlog ingenomen en verwoest zijnde, de dienstdoende kanoniken naar de parochie kerk te Rhenen werden verplaatst; tot dat, na de stichting van het kasteel Vredenburg, door Keizer Karel V, op den 1 Mei 1534, te Utrecht een besluit werd genomen, ten einde een derzelve naar dit nieuw slot Vredenburg zoude worden verplaatst, om dienst te doen voor de bezetting; een ander naar het huis van Abcoude; een derde naar het slot ter Eem: terwijl de vierde blijven zoude te Rhenen, om aldaar dienst te doen, welke laatste sedert naar Veenendaal onder de pa-

(1) Zie deze brieven bij Matthaeus in notis ad Anonymum de rebus Ultrajectinis p. 132 et 133. De eerstgemelde is in een Ms. in de Archieven der Staten van Utrecht tot dit kapittel betrekkelijk voorhanden; zij is ook uitgegeven in de Historia Episc. Foed. Belgii. De goederen in Overijssel bij den laatst gemelden tijd aan het kapittel geschonken, worden in het Universaal register der goederen van dit kapittel in het bovengemeld handschrift voorkomende, van pag. 21 tot 31, omstandig beschreven, volgens eene opneming door Evert van Scaijck gedaan; zij bestonden in 15 perceelen in het kerspel van Dalfsen, in de buurschap tot Leuth. De heeren hofstede was geheeten Die Studerberge; tot dezelve behoorde eene volle waere in Dellemder hout, hetwelk men noemt Allemans hout, groot wezende ontallijke morgens, strekkende van Dimelaar berge tot aan Bethlehem én tot aan Dimelaar kamp, het was ook geheeten het Nieuwe veen. Zie Ms. p. 25.

rochie van Cunera, of van Rhenen gelegen, is verplaatst; (1) waardoor de inkomsten van deze prebende aan de kerk te Veenendaal zijn te beurt gevallen (2).

(1) Dit alles vindt men aangeteekend in het voorneld Ms. p. 39 en volgende.

(2) De vierde prebende bleef in de parochie van Cunera, tot aan het jaar 1566; zij werd bezeten door Walter Pot, en na zijnen dood door Nicolaas de Novaterra, Episcopus Eburonensis, doch in 1567, is die prebende geincorporeerd met de pastorie van Veenendaal; hare eerste bezitter was heer Cornelis Walmer uit Amersfoort, die in 1578 overleden zijnde, opgevolgd werd door Johannes Petri Hent, deze den 8 Februarij 1580 overleden zijnde werd door Adrianus van der Meide opgevolgd, die den 29 Julij 1592 stierf. Ms. p. 43. Deze bijzonderheden, welligt voor de kerk van de aanzienlijke gemeente Veenendaal niet geheel onverschillig; meende men der mededeeling waardig te zijn. Opmerkelijk is het, dat de stichting van Bisschop Johan van Arckel den grond legde voor de godsdienstbefening, in eene toé belangrijke gemeente, als die van Veenendaal.

(Het vervolg hierna.)

Iets over JACOB KEMP, Schout van Gorinchem, als 's lands Fortificatiemeester, in de laatste helft der XVI eeuw.

Van alle vakken van historische kennis, komt mij voor, vooral in ons land geen ander meer te zijn verwaarloosd, dan de geschiedenis der krijgskunst in 't algemeen, en die van den vestingbouw in 't bijzonder. Het is waar, men heeft, niet lang geleden, in *Hollands Roem* (VI. 2), ontvangen, eene met ongewone belezenheid geschrevene Schets eener geschiedenis van dat vak. Maar deze Schets, met hetgene door van Wijn *ad* Wagenaar en Bosscha (*Heldendaden*) was vóórgewerkt, mag dan ook gezegd worden genoegzaam dat te zijn, wat men (een paar *monographien* niet gerekend), als met eenig opzet hierover geschreven, bezit. En zelfs daarin ontvangt men vaak niets dan *nuda nomina*. Zoo is het althans gelegen met de Nederlandsche vestingbouwkundigen der zestiende eeuw. Want, behalve het eenigzins meer uitgebreidt berigt, dat men omtrent Adr. Antonisz. en J. vd. Corput (1) heeft weten te geven, komt, hetgeen men nopens andere ingenieurs (2), heeft in 't midden gebragt,

(1) Want Stevin dunkt mij, voor zóó verre althans, gevoegelijker in de volgende, XVII eeuw te worden geplaatst.

(2) Prof. Peerlkamp, in zijne *Oratio de Necessitudine*, op pag. 75 de uitdrukking *architecti militares* gebruikende, voegt er bij: *quos appellare maluissem* INGENIARIOS. Jachaeus (Oratio in obitum W. Snellii, p. 17) bezigt in 1626 den vorm: *Ingenatores*, en zegt daarbij: *quos vocant.*

op niet veel anders neer, dan op de bloote opgave der namen van eenige krijgsbouwkundigen, die zich, gedurende het genoemde tijdvak, door meerdere bekwaamheden zouden hebben onderscheiden.

Onder deze aldus opgesomde namen, behoort dan ook die van den in het hoofd van deze mededeeling genoemde Jacob Kemp, Schout van Gorinchem en Fortificatiemeester onder Willem en Maurits. Schoon zijn werkkring zoo uitgebreid niet schijnt geweest te zijn, als die van Adriaen Antonisz., zoo is mij evenwel gebleken, dat hem na dezen eene eerste plaats onder de Nederlandsche vestingbouwkundigen der XVI eeuw moet worden aangewezen, indien men hierover mag oordeelen naar het vertrouwen, dat in hem werd gesteld, en den ijver, waarmede hij zich in dit vertrouwen trachtte te handhaven. Groot is het getal en de omvang der *besoignes*, waarin men hem in de laatste helft der genoemde eeuw, (misschien met uitzondering van den tijd van Leycester), in de dienste van den lande aantreft; en schoone bouwstoffen, om dit nader te betogen, liggen vooral vóór in de gedrukte en dus meer toegankelijke Resolutien der Staten van Holland enz., iets, dat ik mij evenwel, als gevoelende in dat vak een leek te zijn, niet tot taak mag stellen. Slechts door eenige weinige aanteekeningen uit de gezegde Resolutien, welke ik zoo onderhands heb gelegenheid gehad om te maken, wil ik pogen eenen deskundigen op een gebied te lokken, waarop in der daad nog vele lauweren ongeplukt staan.

Het eerst, dat ik onzen Kemp in de gezegde eigenschap werkzaam vinde, is in het jaar 1579, en wel bij de bevestiging zijner eigene woonplaats, Gorinchem. Met Antonisz. werd hij naar eene Resolutie der Staten van

den 11 Junij gecommitteert, *om te maken seker besteck van de sterkte, die gemaeckt soude mogen worden aldaar voor de Canssé Poort, voor de Borckt Poort, op het Immer Hooft (!), met het contrescharp buyten aen het slot, na dat dezelve inspectie oculair op de gelegenheid der voorsz. stede, en de werken daertoe noodig synde, souden hebben, voorts staat te maken, wat hetselve sou de mogen kosten, ende daarvan den Staten te doen rapport etc.*

In 1581 (Apr. 28) werd Jacob Kemp, *meester van de Fortificatien, gecommitteert tot voorderinge ende opmaken de werken en Forteresse van Heusden*, en daarbij, *te mogen aanvaarden ende employeren de materialen toecomende de abdij van Bern, ende andere kloosteren daaromtrent etc. gelegen, te mogen doen afbreken en veroopen de kerke Aalborg, meest van Duyfsteen gemaakt.*

In de lente (Apr. 20) van het volgende jaar 1582, werd hij op nieuw door de Staten aangeschreven de werken van de Fortificatie van Heusden te gaan vorderen, en van den somer (Aug. 20) van datzelfde jaar vinde ik aangeteekend, dat hij alsdoen geordonneerd werd *te trekken op de Forte van Noorddam, om te zien, wat werken daarvan zouden dienen gerepareerd te worden.* In de volgende maand September resolveerden de Staten: *dat de gevangene huisluiden uit sake van heroerte, bij hen in de Heerlicheyt van Sevenbergen gepleecht, sullen gebruikt worden tot reparatie van het Fort van Sevenbergen volgens de order van de Fortificatiemeester* Kemp *daarop gemaakt*, etc.

Bij den omvang en de menigte der voorvallende werkzaamheden, viel er voor beiden, Kemp en Antonisz., te doen, gelijk uit deze Resolutie van den 5 Jul. 1589 der Staten te zien is:

Is geordonneert te schrijven aan den Raat van Sta-

te, dat alsoo Mr. Adr. Antonisz., *fortificatiemeester van wegen die van Hollant nodelyk gebruikt moet worden op verscheiden fortificatien, ten einde deselve met goede ordre en opsigt binnen den tegenwoordigen saisoene in denselven lande gevordert ende opgemaakt mogen worden, ende wy verstaen, dat denselven Mr.* Adr. Antonisz. *by UE. soude wesen gecommitteert, omme te trecken na de schans van de Voorne, hebben wy UE. by desen wel willen versoeken, in de plaets van den voorn. Mr.* Adriaen *te committeren* Jacob Kemp, *Schout der stad Gorinchem, om UE. last en bevel dies aangaende te effectueren, daertoe wy deselve overmits syn getrouwicheid ende experientie bequaam houden.*

Op deze kunnen dan wel gevolgd zijn de *besoignes*, waarin ik hem vinde in October van datzelfde jaar, bij de Fortificatie van Heusden, te welken behoeve hem den 4 November daar aan volgende geaccordeert werden brieven van Indemniteit.

Doch genoeg. De Resolutien moeten, als gezegd, voorts, in deze, zal er iets goeds van komen, door een' deskundigen met naauwgezetheid worden nagegaan, en aan de geschiedenis dienstbaar gemaakt.

De verdiensten van Kemp werden dan ook niet miskend. Blijken van het tegendeel zijn mij mede in de genoemde Resolutien en ook elders voorgekomen. Hoe Prins Maurits zich voor hem interesseerde, blijkt, onder anderen uit den volgenden brief (1) aan die van

(1) Alles, wat met krijg en krijgkunst onmiddelijk of middelijk in verband stond, vond in Prins Maurits eenen beschermer en voorspreker. Door eene reeks van voorbeelden zoude ik dit kunnen staven, zoo het niet reeds bekend genoeg ware. Zelfs talenten van minderen rang, als kanoniers, vuurwerkers, schermmeesters,

Utrecht ten gunste van Kemp geschreven, dien ik in zijn geheel naar het origineel mededeel, omdat deze brief het is, waardoor ik wensch, dat zich deze geheele mededeeling tot de plaatsing in het Utrechtsch Tijdschrift moge legitimeren.

Maurits etc.

Edele etc.

Ten aensiene van de goede ende merkelyke diensten, die Mr. Jacob Kemp, *Schout tot Gorinchem, als Ingenieur van myn Heeren de Generale Staten deser vereenichde provincien gedaen heeft, hadden wy synen soon* Johan Kemp, *alsulke canonesye ofte beneficie tot onser collatie binnen der stadt Utrecht staende, als eerst soude comen te vaceren, begiftet, omme des te beter in de studie onderhouden te moghen worden. Maer, alsoo hy ons verthoont, dat het ongewis is, wanneer dusdanige prebende soude moghen vervallen, ende ons daeromme versocht, wy wilden voor hem by UE. intercederen, opdat hy met*

---

betoonde hij zich genegen, en meestal wendden zij zich met goeden uitslag, wegens hunne belangens, aan Zijne Excellentie. Ja, springers, dansers en goochelaars, zoo zij *virtuosen* in hunne kunst waren, voorzag hij met voorschrijven, waar zulks te pas kwam. In het Raadsdagelijks boek vindt ik op den 11 Jul. 1608 deze aanteekening:

Geconsenteert sekeren Engelsman, opt voorschrijven van Zijne Excellencie, *omme een tijd alhier te mogen volligeren op een hael peert voor de gemeente;* dat wel dezelve personage is, waarvan mede in de Kameraars-rekening van dat jaar gewaagd wordt, in dezer voege:

Margaretha van Gellinchuysen *voor* 6 *quart Rijnsche wijns, getapt voor sekeren springer, sijne kunst van springen, volteren en anders voor mijn Heeren de Regeerders deser Stadt in de raetcamer, den* 19 *Juli* 1608 *gedaen hebbende*, 7 *L.* 16 *Sc.*

d'eerste, alhoewel deselve tot onser collatie nyet en soude staen, mochte versien worden, ende wy soo omme die redenen, hierboven verhaelt, als omme andere goede consideratien geneycht wesende tsyndre instantige begeerte, hebben nyet willen nalaten UE. hiermede vruntlyck te versoucken, den voorn. Kemp *ende synen zoon tot dien eynde in goede ende favorable recommendatie te houden, ende hem met d'eerste beneficie, die binnen Utrecht ofte elders inden Stichte van Utrecht sal comen te vaceren, te vereeren, ende beneffens, dat hy hetselve met alle getrouwicheyt sal weten te verdienen, Ende hiermede,*

Edele etc.

's Gravenhage, 2 *Nov.*, 1593.

MAURICE DE NASSAU.

Maar ook de Staten van Holland betoonden zich, op hunne beurt, erkentelijk jegens Kemp, zoo als men ontwaart uit de volgende Resolutie van den 16 September 1594, die ons mede eene bijzonderheid uit het leven van den verdienstelijken man doet kennen, die wel met het fortificatie-wezen niets te maken heeft, maar doch wel zoo ter loops ter sprake mag komen.

Op het versoek van Jacob Kemp, *Schout tot Gornichem, ende Ingenieur, om te mogen genieten de Incomsten van 70 ponden 's jaers, ten behoeve van zyn dogterken geaccordeert, miserabel ende van God gevisiteert zynde, hetwelck hem van de eerste vacerende plaetse van eenige conventualen binnen Hollant, den 15 Sept. 1593 is geaccordeert; gehoort den ontfanger* Joost van Alblas, *dat in July laestleden eene* Janitgen Jans, *conventuale geweest zynde van St. Catharine binnen den Brielle, was overleden, die 70*

guldens jaerlyks voor haar over onderhoud genoten hadde, in aensieninge de vrunden daer na 25 gl. syn geaccordeert, is geappostilleert, etc.:

. . . de voorn. 70 ponden jaerlyks voortaan te laten volgen aan Jacob Kemp, *ten behoeve van syne miserabele dochter, haer leven gedurende etc.*

Een jaar daarna, viel Kemp, in zijn beroep voor Groll op den 24 Jul. De Resolutien, dit geval vermeldende, geven tevens een ander bewijs van de erkentelijkheid der Staten jegens hunnen getrouwen dienaar:

Op het versoek van de nagelatene weduwe van Jacob Kemp, *in syn leven Schout tot Gornichem, en Ingenieur van de Generaliteit, omme te mogen genieten een half jaer tractement tegens 400 gl. sjaers, innegegaen den 1 July 1595, daarinne hy de 24en voor Grol is geschoten, ende voorts betalinge van 22 daghen vacatie tot 4 gl. sdaechs, van de 13 Julij tot 29 (?) derselver maent, dat hetselve doode ligchaam tot Gornichem is gekomen, is geappoincteert:*

De Gecommitt. Raden van de Stat. v. Holl. etc. hebben in aensieninge van de getrouwicheit des suppliants man in de gemeene sake bewesen, haer versoek in desen geaccordeert, etc. (Resol. der Stat. v. Holl. 1596. Jan. 25).

Het is mij voor het overige niet gebleken, dat Jacob Kemp in de bevestiging van Utrecht onder Prins Willem werkzaam zou zijn geweest, zoo als Antonisz., en gelijk ik vinde, dat de Ingenieur Nicolaes Kemp door die van Utrecht is gebruikt; welke Nicolaes Kemp, wel geen ander is, dan degene, die door de Generale Staten aan den Markgrave van Brandenburg bij leeninge was afgestaan, gelijk dit blijkt uit eene bepaling der gezegde Staten de *dato* 29 Apr. 1603.

Opte voorschriften van den Marckgrave van Brandenburch *aan de Heeren Staten Generaal ende Zyn Excellentie ged. 11 Maert, is den Ingenieur* Nicolaes Kemp, *verlooft, dat hy hem, als noch voor den tyd van één jaer in den dienst van Zyne vorstel. Exce. sal mogen imploycren.*

Doch over dezen Nicolaes, zoo als over den, boven in den brief van Prins Maurits genoemden Johan, zoon van Jacob, bij eene andere gelegenheid nader.

J. J. Dodt v. Fl.

Loterij van aflaten in 1518.

Buerspraec-boec. Maend. op St. Luciendach (1518).

Voert laet die raet weten, dat bynnen der stadt van *Bergen opten Zoom*, tot der heiligher kerken behoef, wesen sal een loterye, daer nyet alleene *veel oflaten*, maer oock veel costelyke prysen te winnen sellen wesen, nae wtwysinge der cedulen, die men daervan voor der kerken, onser stathuys ende poerten wthangen ende cleven sal. Soe wie daertoe inleggen wil, mach komen onder die lakensniders *in't Kijntken*, tot ons Secretaris huys, daer sel men elken goet bescheyt doen.

Met bijzonderen toeleg heeft Prof. Kist getracht op te sporen berigten aangaande dit verschijnsel der R. K. kerk, vooral hier te Lande (zie het kerkelijk Archief, volg. het Register), en Prof. Kist heeft in die zaken eene bijzondere vaardigheid, gelijk men dit nu onlangs weder gezien heeft aan zijn Bloccius; en het is, althans voor het biographisch gedeelte, jammer, dat Prof. Ullman de Nederl. *Vóór-Reformatores* gepraeoccupeerd heeft. Schraal zijn evenwel gewcest de uitkomsten van Prof. Kist's onderzoek nopens den eigenlijk gezegden aflaat-*handel* hier te Lande, juist omstreeks de jaren der Luthersche Reformatie (1517 sqq.); en uit dat oogpunt beschouwd, zal deze onze medegedeelde bijzonderheid opmerking verdienen.

J. J. Dodt v. Fl.

Ordonnantie van het Kinderdoopen, van den jare 1389.

Wantet ene oude ghewoente gheweest heeft ender stathoe. in hout, zo waermen een kint kerstende (1) dat men nyet meer te gheven en plach dan vj d. daeromme, zo is de raet out ende nywe overdraghen dat siit voert ghehouden wilen hebben, zo wie ghevader wart, dat hi den kiinde nyet meer gheven en zel dan vj zulveren penninghe, ende die meer gave die verboerde 1 pont, ende dat soude hi brengen voer den Raet opter stathuys opter kisten.

En zo waermen een kiint kerstent, daer en zellen mer v. vrouwen mede wezen, gaet daer meer voer of na ten hu. ofter kerken, zo verboerde de ghene die dat kiint sine wa. van elker vrouwen die daer meer mede waer 1 pont.

En des ghelijx zel wezen daer een vrouwe wtgaet va. kiinde (2).

Voert so is de Raet out en nywe over een ghedraghen. zo waer ene vrouwe kiints leyt in haren krame, dat daer ghene mannen voer en zellen gaen eten, de wile dat die vrouwe kiints leyt, bi enen koer van 1 pont elken man, wie ghenomen dat die vader wel gaen mach tot sinen kiinde. En hier heeft die Raet die hoere toe ghezet diet al verwaren zellen.

Buurspraakb. 1389 op Sunte Pancrasdach, p. 138 fol. 10.

Ordonnantie op de Dienstboden te Utrecht, van den jare 1400.

De Raet vander stat out ende nywe syn overdraghen sulke

(1) Doopen, in de kerk inlijven als Christen.

(2) In het kinderbed ligt.

punten, alse hier na bescreven staen, alse opten boden, die te dienen pleghen inder stat ende inder stat vriheden.

Inden eersten, so wat boden hem mit yemant vermiet, die sel sinen tyt wt dienen. Ende waert, dat hi binnen synre tyt, dat hi hem vermiet hadde, wt sinen dienst ghinge, so en soude hi after dien tyt inder stat, nochte inder stat vriheden nummermeer dienen, hi en haddet dengenen, dien hi sinen dienst ghelooft hadde, ghebetert ofte vernoecht.

Ende waert, dat yemant sinen bode oorlof gheven woude binnen dier tyt, dat hi hem ghemiet hadde, om ghebrex wille, dat hi daeraen hadde, dat mocht hi doen; maer hi soude hem syn loen rechttevoert gheven, vander tyt, dat hem die bode ghedient hadde, eer hi hem wt sinen dienst wysde.

Ende so wie sinen bode wt sinen dienst wysde mit onrechte, dat die bode bewisen mochte, dat soude hi den bode verbeteren bi den menen ondermans.

Ende waer yemant, die die ander voorwaerden van dienste makende, het waren die meysters ofte dienres, dan voorsz. is, die verboerden elc v pont, ende daerentends souden die voerwaerden van hem beyden qwyt wesen.

Liber Rosarum, des Vridaghes na S. Pontiaens dach.

Waterstaatkundige Monniken.

Belieft by den Rayde op huyden vergadert wesende, alse dat men tot deser stadt coste van stadts wege bescryven sal een lekenmonnick van Mariendael ende noch andere personen die kennisse hebben, van den stroom inder Lecken te bedwingen ende te leyden.

Raads dag. boek 1546. f. 294. x July.

Maaltijden bij halsregt afgeschaft, in het jaar 1542.

Op huyden den 11 dach Juny A. 1542, es gecompareert voir

den Rayde der stadt Utrecht, m^r. Zeger van Alvaro rekenm^r. inden Hage, ende heeft van wegen der Key. Mat. geproponeert ende begeerdt, als dat aengemerct alhier t Utrecht een oude usantie ende costume van doen overlange geweest is, dat men soe wanneer eenige misdadighen geexecuteert werden, dat als dan naeder executie die heeren vanden gerechte, mitsgaders anderen officieren t saemen in een maltyt plagen te vergaderen, ende alsoe t selve schynt nyet seer loofflicken ofte behoirlicken te wesen, omme redenen alsdoen byden voirsz. rekenm^r. breder verhaelt, soe is byden voirsz. rekenm^r. geproponeert van wegen der Key. Mat. als dat die heeren van den Rayde der stadt Utrecht, daertoe verstaen wilden, als dat men die voirsz. maltyt absolveren souden, ende den heeren vanden Rayde der stadt Utrecht in recompensie vande voirsz. maltyt eenen yegelicken toe vuegen souden telcke reyse als men justicie dede, sekeren salaris; waerop Schout, Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt, alsdoen voir antwoordt gaven, als dat sy inder selver voorsz. propositien genoechsaem condescendeerden. beheldelicken dat men de Burgermeesteren, Scepenen, Rayde mit den secretarien ende deurweerders eenen scelling voir die maltyt vuyt reycken soude, ende andere dienres nae advenant. wairop alsdoen den voirsz. Zeger van Alvaro antwoorden dat hy sulcx aen de rekenm^r. in den Hage rapporteren soude.

Raads dag. boek 1542. f. 49.

Aanstellingen tot Chirurgijns.

Meyster Gerrit Marcelisz. van Vianen cirurgynm^r., is by schout ende burgerm^rs. toegelaten deser stadt cirurgynm^r. te wesen. In de plaetse van saelighe m^r. Gysbert ende heeft daerop syn behoirlicke eedt gedaen, te doen als een getrouwe ende goede cirurgynmeyster naer behoiren schuldich is ende behoirt te doen.

Raads dag. boek 1542. 11 Sept. f. 64.

Thudoricus Haegen, phisicus examineert met Cornelis van Hoorn, meyster Adriaen Jans, waerop dese laatste als stads chirurgijn word aangesteld.

Raads dag. boek 1545. 20 Oct. f. 184.

STATISTIEK.

Marktprijzen te Utrecht van Weit en Rogge over een tijdvak van 50 jaren van 1601 tot en met 1650. Getrokken uit de redevoering over de Wet tot begunstiging van den Landbouw door Jonkhr. Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, in der tijd Lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal enz.

Drie maandelijksche middelbare marktprijs te Utrecht, van Weit en Rogge, over een tijdvak van 25 jaren, van 1601 tot en met 1625.

Tijdvak.		Weit.	Rogge.
1601.	1ste 3. Mn.	f 8,21²/₁₂.	f 4,90³/₁₂.
	2de »	» 8,63⁶/₁₂.	» 4,75.
	3de »	» 8,30¹⁰/₁₂.	» 4,76¹²/₁₂.
	4de »	» 7,03¹¹/₁₂.	» 4,46²/₁₂
1602.	1ste »	» 6,91²/₁₂.	» 4,23¹¹/₁₂.
	2de »	» 7,07⁹/₁₂.	» 4,46²/₁₂.
	3de »	» 7,53¹¹/₁₂.	» 4,50.
	4de »	» 7,42⁴/₁₂.	» 4,55¹⁰/₁₂.
1603.	1ste »	» 8,00.	» 4,46²/₁₂.
	2de »	» 8,86⁷/₁₂.	» 4,92⁴/₁₂.
	3de »	» 9,50.	» 5,42⁴/₁₂.
	4de »	» 9,46²/₁₂.	» 5,28¹¹/₁₂.
1604.	1ste »	» 8,55¹⁰/₁₂.	» 4,71²/₁₂.
	2de »	» 8,46²/₁₂.	» 4,61⁷/₁₂.
	3de »	» 8,05¹⁰/₁₂.	» 4,21³/₁₂.
	4de »	» 7,03¹¹/₁₂.	» 3,69²/₁₂.

Tijdvak.		Weit.	Rogge.
	4de 3. Ma.	f 6,61$^{7}/_{12}$.	f 4,42$^{4}/_{12}$.
1616.	1ste »	» 6,80$^{10}/_{12}$.	» 4,23$^{9}/_{12}$.
	2de »	» 7,53$^{11}/_{12}$.	» 4,69$^{3}/_{12}$.
	3de »	» 8,32$^{9}/_{12}$.	» 4,92$^{4}/_{12}$.
	4de »	» 8,86$^{7}/_{12}$.	» 5,32$^{9}/_{12}$.
1617.	1ste »	» 9,05$^{10}/_{12}$.	» 5,78$^{11}/_{12}$.
	2de »	» 8,59$^{9}/_{12}$.	» 4,96$^{3}/_{12}$.
	3de »	» 8,51$^{12}/_{12}$.	» 4,75.
	4de »	» 8,19$^{3}/_{12}$.	» 5,03$^{11}/_{12}$.
1618.	1ste »	» 8,23$^{1}/_{12}$.	» 5,11$^{7}/_{12}$.
	2de »	» 8,65$^{5}/_{12}$.	» 4,94$^{3}/_{12}$.
	3de »	» 8,44$^{3}/_{12}$.	» 4,38$^{6}/_{12}$.
	4de »	» 7,53$^{11}/_{12}$.	» 4,00.
1619.	1ste »	» 7,00.	» 3,69$^{3}/_{12}$.
	2de »	» 6,59$^{8}/_{12}$.	» 3,71$^{2}/_{12}$.
	3de »	» 6,53$^{11}/_{12}$.	» 3,59$^{8}/_{12}$.
	4de »	» 6,07$^{9}/_{12}$.	» 3,50.
1620.	1ste »	» 5,71$^{3}/_{12}$.	» 3,51$^{12}/_{12}$.
	2de »	» 5,80$^{10}/_{12}$.	» 3,50.
	3de »	» 6,00.	» 3,50.
	4de »	» 5,15$^{5}/_{12}$.	» 3,50.
1621.	1ste »	» 5,61$^{7}/_{12}$.	» 3,50.
	2de »	» 6,03$^{11}/_{12}$.	» 3,50.
	3de »	» 6,88$^{6}/_{12}$.	» 3,57$^{9}/_{12}$.
	4de »	» 7,63$^{6}/_{12}$.	» 4,42$^{4}/_{12}$.
1622.	1ste »	» 7,92$^{4}/_{12}$.	» 4,55$^{10}/_{12}$.
	2de »	» 8,55$^{11}/_{12}$.	» 5,34$^{8}/_{12}$.
	3de »	» 8,84$^{8}/_{12}$.	» 5,61$^{7}/_{12}$.
	4de	» 9,25.	» 6,30$^{10}/_{12}$.
1623.	1ste »	» 9,50.	» 6,50.
	2de »	» 10,34$^{8}/_{12}$.	» 6,50.
	3de »	» 10,00.	» 6,50.
	4de »	» 10,05$^{10}/_{12}$.	» 8,55$^{10}/_{12}$.
1624.	1ste »	» 9,61$^{7}/_{12}$.	» 7,57$^{9}/_{12}$.
	2de »	» 9,96$^{3}/_{12}$.	» 7,42$^{4}/_{12}$.
	3de »	» 10,32$^{9}/_{12}$.	» 7,65$^{5}/_{12}$.
	4de »	» 9,07$^{9}/_{12}$.	» 7,50.
1625.	1ste »	» 8,82$^{9}/_{12}$.	» 6,38$^{9}/_{12}$.
	2de »	» 9,25.	» 6,38$^{4}/_{12}$.
	3de »	» 9,69$^{3}/_{12}$.	» 7,30$^{10}/_{12}$.
	4de »	» 9,82$^{9}/_{12}$.	» 7,73$^{1}/_{12}$.

Het vervolg in een volgend Nommer.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JULIJ 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 ure).

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMÈTERS.				THERMOMETER IN 100de.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UUR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12UURS.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
1	755	754	754	762	124	203	134	124	O.	Bewolkt.
2	761	760	760	759	143	183	169	145	W. t N	idem.
3	761	762	763	762	16	163	182	159	W.	idem.
4	762	761	760	761	17	218	234	19	Z. t. W	idem.
5	758	758	760	760	203	22	184	182	W.	idem.
6	764	765	767	769	163	172	18	137	idem.	idem.
7	769	769	767	767	18	193	196	162	Z. W.	idem.
8	762	761	761	761	163	17	162	142	W.	idem.
9	767	767	758	759	162	187	18	134	N. W.	Betrokken.
10	761	762	764	764	167	177	182	116	W.	idem.
11	762	762	759	759	193	236	225	228	Z O.	Helder.
12	759	760	762	766	226	227	176	157	W.	Bewolkt.
13	769	770	770	770	187	209	203	174	idem.	idem.
14	772	772	773	774	19	204	206	186	idem.	idem.
15	774	774	774	773	18	198	198	194	idem.	idem.
16	770	770	769	769	154	168	179	13	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLEMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	765	765	763	764	154	173	183	146	w.	Helder.
18	762	762	762	762	218	228	243	186	z. o.	Bewolkt.
19	762	762	761	760	228	248	258	183	idem.	idem.
20	758	759	759	759	184	198	20	156	w.	Regenachtig.
21	756	755	755	756	186	188	19	128	n. w.	Bewolkt.
22	758	760	761	764	168	134	148	138	n.	Regen.
23	768	769	769	768	167	168	166	134	idem.	Betrokken.
24	768	766	766	765	16	19	194	145	idem.	Bewolkt.
25	763	763	763	763	148	154	157	119	n. o.	Betrokken.
26	763	763	764	766	158	171	172	11	o. n. o.	Bewolkt.
27	767	768	768	769	167	164	168	11	n.	Betrokken.
28	768	766	764	761	136	184	20	125	idem.	Bewolkt.
29	759	758	758	759	164	167	168	126	idem.	idem.
30	760	760	761	762	146	158	15	134	idem.	idem.
31	763	763	764	767	16	175	175	145	n. o.	idem.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	761	7609	7614	7624	1635	1836	1803	1451	Van den 1st. tot den 10e.	
2	7591	7658	7652	765	19	2013	2096	1615	— — 11en. — — 20e.	
3	765	7628	765	7638	16	16	1717	1282	— — 21st. — — 31st.	
	7611	7635	7633	7657	1728	1910	1972	1419		

1 's morgens onweder, regen en storm.
2 's morgens regen, 's avonds onweder en regen.
3 's namidd. regenachtig.
6 's morgens regenachtig.
8 's morgens regen.
9 regenachtig.
12 's middags regen.
20 's morgens regen.
21 's namidd. regen.
22 idem, idem.
29 's avonds regenachtig.
30 's morgens regen en 's namidd. wind.
31 den geheelen dag winderig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762,4. Thermometer 17,22.

Julij 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.		Doodgeb.				
	M.	V.	M	V.			M V			M.	V.
UTRECHT.	71	48	9	4	1	2	7	24	-	54	50
AMERSFOORT.	26	12	4	2	-	1	1	4	-	11	8
RHENEN.	3	1	-	-	1	2	-	3	-	2	4
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2
MONTFOORT.	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1
IJSSELSTEIN.	4	2	-	1		-	-	3	-	1	1

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Julij 1842.	4 el 71 dm.
15 —— ——	4 — 84 —
31 —— ——	4 — 65 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ 1842.

GEBORENEN

OP

den 1 *Julij.*

Aaltje, D. van Jacob Godschalk.
Christiaan, Z. van Bernardus Ockeloen.
Huberta, D. van Andries van Leeuwen.

den 2 *Julij.*

Anthonia Maria, D. van Nicolaas van Zal.
Huibertus, Z. van Hermanus Daniel Deussen.
Hendrika Wilhelmina Alida, D. van Jacob Gerardus van Ettingen.
Isaäc Willem, Z. van Cornelis Martinus van Giessen.

den 3 *Julij.*

Barend, Z. van Aalt Esmeijer.
Theodorus, Z. van Adrianus IJselendoorn.
Willem, Z. van Willem Kasten.
Anthonia Magdalena, D. van Hendrik Rietveld.

den 4 *Julij.*

Jan Albertinus Bernardus, Z. van Jan Leonardus de Meijer.

den 5 *Julij.*

Alberta, D. van Henricus van Gaalen.
Julius Constantijn Frederik, Z. van Frederikus Joannes Has.
David, Z. van Johannes de Mink.

den 6 *Julij.*

Anthonia, D. van Johannes van Lent.
Franciscus Cornelis, Z. van Cornelis van der Wagt.
Maria, D. van Johannes Fredrik Vries.
Gerrit, Z. van Klaas Woudenberg.

den 8 *Julij.*

Johanna Maria Elisabeth, D. van Gerrit van Rennes.
Wilhelmina, D. van Joannes Mattu.

den 9 *Julij.*

Johan Hendrik, Z. van Pieter van Soest.
Herman, Z. van Adrianus van der Schaft.
Johanna, D. van Pieter Gravendaal.
Cornelis, Z. van Cornelis Mulder.
Jacobus Lambertus, Z. van Jacobus Petersen.

den 12 *Julij.*

Nicolaas Wilhelmus Jacobus Catharinus, Z. van Nicolaas Wilhelmus de Voogt.

Anthonia, D. van Johannes van Gorkom.

Henriette Francisca Louisa, D. van Henricus Joannes van Nimwegen.

Laurens Gijsbertus, Z. van Marinus de Leur.

Johannes, Z. van Willem Frederik Slee.

den 13 *Julij.*

Wilhelmina Johanna Theodora, D. van Petrus Johannes van Dillen.

Willem, Z. van Derk Bakker.

Catharina Elisabeth, D. van Johannes Everardus van der Stroom.

Johan Wilhelm, Z. van Wilhelm Hensing.

den 14 *Julij.*

Johannes Hendrikus, Z. van Jacobus Hendricus de Nas.

Pieter Christiaan, Z. van Abraham Johannes Visser.

Joseph, Z. van Dirk Klarenbeek.

Antonius Johannes, Z. van Casper Antonius La Heij.

den 15 *Julij.*

Alexander, Z. van Antonie Jacobus Boers.

Christina Petronella Johanna, D. van Jacobus Wilhelmus van Haagen.

Hendrika, D. van Gerardus Huntelaar.

Gerardus Johannes, Z. van Hermanus Muiteman.

den 16 *Julij.*

Willem, Z. van Dirk Bredero.

den 17 *Julij.*

Hendrikus Johannes, Z. van Joseph Hendrik Thijssen.

Carolus Christiaan, Z. van Carel Antonius van Dompselen.

den 18 *Julij.*

Catharina, D. van Dirk Sonni.

Adrianus, Z. van Albertus v[illegible] Heert.

Petrus Johannes, Z. van Pi[illegible] van Ingen.

George Hendrik, Z. van Christia[illegible] Gottlieb Frederik Witte.

Cornelia Maria, D. van Jan Ge[illegible] tenaar.

Johanna Maria, D. van Joan[illegible] Franciscus Kluts.

den 19 *Julij.*

Alida Margaretha, D. van Dr. Anthonij van den Oever.

Sophia Fredrica Christina, D. v[illegible] Christoffel Tongeren van V[illegible] singen.

Ferdinand, Z. van Ferdin[illegible] Ponthier.

Maria Ida, D. van Hendri[illegible] Kootker.

Catharina Maria, D. van Wil[illegible] Pieter Combee.

den 20 *Julij.*

Rosalina Clara Theresia, D. v[illegible] Antonius Piket.

Margaretha Maria Bartha, D. van Jan Isaak Coenraad de Jon[illegible]

Anna Maria, D. van Hendrik Haan.

den 21 Julij.

Benoit, Z. van Mathias Huber.
Petrus Johannes, Z. van Willem Verheul.
Johannes, Z. van Wijnand Veelo.
Olof Ernst Nicolaas, Z. van Bernardus Johannes Bolwerk.
Michiel, Z. van Joannes de Groot.

den 23 Julij.

Gerritje, D. van Gerrit den Hartog.
Johanna, D. van Joannes Elzendooru.
Joseph, Z. van Joseph Kitz.
Johannes Arie, Z. van Arie de Jong.
Cornelis Aloisius, Z. van Carel van Eijk.

den 24 Julij.

Hendrikus, Z. van Adrianus Verhasselt.
Louisa Sophia, D. van Lodewijk Hakbijl.
Johanna, D. van Jan Zweers.

den 25 Julij.

Petrus Johannes, Z. van Petrus Hattink.
Johannes, Z. van Adrianus Flantua.
Maria, D. van Bart van Oort.
Margaretha, D. van Johan Homrich.
Frederik Johannes, Z. van Abraham Rudolf Swagers.

den 26 Julij.

Jacoba, D. van Gijsbert van Beijnhem.
Hendrik, Z. van Hendrik van Schroon.
Geertruida Wijnanda, D. van Cornelis van Eijk.

den 27 Julij.

Levie Hijman, Z. van Philippus Logger.
Nicolaas, Z. van Jacobus de Swart.
Elisabeth Aleida, D. van Jean Louis Hoffmann.
Maria Elisabeth, D. van Hermanus Ligteringen.

den 28 Julij.

Johannes Christiaan, Z. van Hermanus Schuddeboom.
Anton Petrus Johannes, Z. van Petrus van der Sanden.
Hendrika, D van Teunis Heetvelt.
Albert Sander, Z. van Johannes David Leusden.
Gijsbertus Anthonie, Z. van Willem Anthonij Perks.

den 29 Julij.

Johannes, Z. van Frederik Jacobus Ross.
Marie Antoinette, D. van Frederik Christiaan Hendrik Baron Taets van Amerongen.
Cornelis, Z. van Andries van Batum.
Bernardus, Z. van Johannes Westerman.
Bernard, Z. van Jacob Aron de Haas.

den 30 Julij.

Debora Johanna en Theodorus Jacobus, D. en Z. van Arnoldus Gerhardus Brusse.

Maria Helena Johanna, D. van Hendricus Johannes Terlingen.
Margaretha, D. van Jacob Gelhard.
David Anthonie, Z. van David Brockman.
Jacoba Cornelia, D. van Jacobus de Graaff, (overleden den 3 Februarij 1842).
Antonius Petrus, Z. van Stephanus Joannes Carels.

den 31 *Julij.*

Carolina Elisabeth, D. van Gerardus Legué.
Jan Frederik, Z. van Wilhelmus Lingmont.
Johan Coenraad, Z. van Jan Hendrik van Heiningen.
Cornelia, D. van Coenraad Spering.

GEBOREN EN 139, waaronder 13 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 6 *Julij.*

Petrus Wilhelmus Josephus van Antwerpen en Johanna Sanders.

Joannes van Overbeek en Jacomina Reijmers.

Nicolaas Hoogelander en Dorothea Hijmans.

Hendrik Sakkers en Elisabeth van Leersum.

den 7 *Julij.*

Fredrik Wilhelm Christiaan Krecke en Clasina Elisabeth ter Bruggen.

Evert Suermondt en Anna Jacoba Cazius.

den 13 *Julij.*

Hendrik Willem van Hoorn, weduwenaar en Grietjen van Ling, weduwe.

Jan Willem Gerrit Reinier Schorse en Eliza Dorothea Maria Jensen

den 15 *Julij.*

Carel August Lutgert en Belia Aletta Sara Pabst.

den 20 *Julij.*

Johan Christoffel Jahns en Alida Wilhelmina Christina Groos.

Hendrik Grolleman en Maria Petronella Berendina van den Brink.

Paulus Dieges, weduwenaar en Elisabeth Wensing.

Jan van der Linden en Antonia Schuurman.

Gerardus Rempkens, weduwenaar en Elizabeth Zoon.

Henricus Heijer en Cornelia van IJzendoorn.

Ernst Peijters en Ida Margaretha ter Bruggen.

den 27 *Julij.*

Cornelis Gerardus Diemel en Emelia Amelia Lenaars.

Johannes van Dijk en Jannetje Maarschalkerweert.

Hendrik van Oostrom en Willemina Zweers.

Cornelis Kelfkens en Maria van Stokkum.

Govert Thomas Gravendijk en Gertje van der Wijden.

Wijnand van Giessen en Elizabeth Maria Verheul.

Hermanus van Ingen en Deliana van Spengen, weduwe.

den 28 *Julij.*

Dirk de Rodij en Johanna Hendrika van der Voort.

TE ZAMEN 24 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 *Julij.*

Levenloos aangegeven Dochter van Hendrik Lissenberg, Haverstraat.

Thedora van der Steen, huisvr. van Jacobus de Rijk, 34 j., buiten de Weerd.

Elisabeth Goedhart, huisvr. van Hendrik den Boode, 76 j., buiten de Weerd

Roekus van der Star, geh., 46 j., buiten de Weerd.

den 2 *Julij.*

Gerardus Hols, ongeh., 33 j., te Kessel in Limburg.

Geertruida Zuijdendorp, 4 m., Kreupelstraat.

Willemijntje Mijer, huisvr. van Pierre Augustin de Munik, 29 j., Kort Ademstraat.

Levenloos aangegeven Zoon (onecht).

Cornelis Johannes Schoonhoven, 3 m., aan de Malietbaan.

den 3 *Julij.*

Roelf van Wolde, 24 j., Hospitaal.

Johannes van Basten, 5 d., buiten de Weerd

Catharina de Vos, 8 w., Pelmolen.

Johannes van Zijl, 1 j. en 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 4 *Julij.*

Peter Jansen, ongeh., 32 j., te Haps.

Cornelis van Vreeswijk, 1 j., Pelmolen.

Abraham Johannes Homan, 4 j., Begijnenhof.

Hendrik Jansen, geh., 45 j. buiten de Weerd.

Johanna van Kleef wed. Dirk Jager, 71 j. en 6 m., Catharijnestraat.

Antonia van der Torren, wed. Johannes Kromzigt, 47 j., Vleeschstraat.

den 5 *Julij.*

Johanna Paulina Verbeek, huisvr. van Martinus Johannes de Wilde 20 j., aan de Hoogt.

Matthijs Otto, 7 j. en 6 m., Kreupelstraat.

Jan van Tergou, ongeh., 22 j. 7 m., Pelmolen.

den 6 *Julij.*

Wilhelmina Frederika Wolsing, circa 4 m., Varkenmarkt.

Cornelis Helwegen, 2 j. en 7 m., Kalverstraat.

Jannetje Basin, wed. Willem Ros, 64 j., Tuchthuissteeg.

den 7 *Julij.*

Ulrich Freij, geh., circa 29 j., Jufferstraat.

Kornelis de Ruiter, 29 j., Hospitaal.

Adriana Klijperdaal, 4 m., Wijsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van Jan Vendrig, buiten de Catharijnepoort.

den 9 Julij.

Franciscus Koppers, geh., 56 j., Bagijnenhof.

Quirinus Johannes van Olderen, 4 m., Vrouwjuttestraat.

den 10 Julij.

Caarel Jan van Deventer, 11 m., buiten de Weerd.

Cornelia van Luik, wed. Aalt van der Flier, 53 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Johanna Jongeling, 1 j., Maliebaan.

Maria Roose, circa 7 j., Springweg.

Johannes van Berkel, 2 m., Vissersteeg.

Arend de Ruiter, 2 j. en 7 m., Zadelstraat.

Johannes van Beuge, weduwenaar, 68 j. en 4 m., Voorstraat.

Johannes Maarschalkerweerd, 2 j. en 9 m., buiten de Weerd.

den 11 Julij.

Johannes Wessels, geh., 63 j., buiten de Weerd.

Marrigje Smeding, huisvr. van Jacobus van Saane, 51 j., Zandstr.

Arend Gerritsen, 2 j., Kort Ademstraat.

den 12 Julij.

Barendina Verbeek, 9 m., Mariaplaats.

George Gilles van Dommelen, 1 j. en 3 m., Predikheerenstraat.

Christina Maria Schneider, huisvr. van Jan Hermanus Heemskerk, 53 j., Wittevrouwenstraat.

Jacoba Anthonia Rijkse, huisvr. van Gijsbertus van der Linden, 37 j., Gaardbrug.

Antonia Maria Albertina de Wolff, huisvr. van Daniel Jan Ludolph Strick van Linschoten, 50 j., Zuilestraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Petrus Cornelis Hendrikx, Lange Smeesteeg.

den 13 Julij.

Wilhelmina Alberta Tollenaar, 2 j. en 4 m., Zilversteeg.

Johannes Anthonie Verhaar, 4 m., buiten de Weerd.

den 14 Julij.

Maria Roelands, wed. Johannes Perimetier, 92 j. en 4 m., Boterstraat.

den 15 Julij.

Maria Wilhelmina van Schaik, 1 j. en 2 m., Vissersteeg.

Jacobus Johannes Minjon, 5 m., Korte Jufferstraat.

Cocnraad Christiaan Fricke, 30 j., Springweg.

den 16 Julij.

Pieter van Oostrum, geh., 67 j., buiten de Weerd.

Hermina Maas, wed. Ambrosius van der Maal, 69 j., te Zuilen.

Johann Alexander Rademacher, 47 j., Vuilesloot.

den 17 Julij.

Maria Sophia Vermeer, 4 m., Nieuwe gracht.

Arie Cornelis Buijzerd, 3 m., buiten de Catharijnepoort.
Hendrikus Philippus van Beuge, 2 j. en 8 m., Voorstraat.
Theodorus de Wilde, 1 j. en 1 m., Kleine Eligensteeg.
Marinus van Dijk, 3 j., buiten de Catharijnepoort.
Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

den 18 Julij.

Anna van Rossum, 3 m., Abstede.
Nicolaas Mastink, geh., 62 j., buiten de Weerd.

den 19 Julij.

Petronella van Luin, ongeh., 30 j., Juffersstraat.
Maria Vries, 12 d., buiten de Weerd.
Johanna Francina van Lottum, 8 m., Nieuwe gracht.
Aseltje Cecilia Roelofs, huisvr. van Aart Rietveld, 49 j., Oude Kamp.

den 20 Julij.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Cornelis Everaards, Zuilestraat.
Johanna Christina Aletta Sophia Rijsenbach, 10 m., Elisabethstr.

den 21 Julij.

Adriana van der Kraats, wed. Willem Broer, 46 j., buiten de Weerd.
Cornelia Mulder, 6 j., van Wijckskade.

den 22 Julij.

Dirk Meijer, 4 m., buiten de Weerd.

den 23 Julij.

Theodora Wilhelmina van Beusekom, 9 m., Korte Viesteeg.
Willem Josephus Lodewijk Lechems, 23 d., Potterstraat.

den 24 Julij.

Cornelis Lambertus van der Wulf, ongeh., 29 j., Magdalenesteeg.

den 25 Julij.

Levenloos aangegeven Dochter (onecht).
Levenloos aangegeven Dochter van Cornelis van Dijk, buiten de Tolsteegpoort.
Anna Margarita Janssen, huisvr. van Albertus Homan, 39 j., Bagijnenhof.
Catharina van Luijn, ongeh., 56 j., Bergstraat.
Hendrik Koppers, 6 j. en 3 m., buiten de Catharijnepoort.
Jacob Oostrum, geh., 69 j., buiten de Weerd.

den 26 Julij.

Johannes Gerardus van Oostveen, 44 j., Nieuwe gracht.
Reinier van Herwaarde, ongeh. 30 j., Catharijnestraat.
Johannes Frederik Loué, geh., 67 j., buiten de Catharijnepoort.
Wilhelm Hatzmann, 2 j. en 3 m., Lange Lauwerstraat.
Johannes Coenraad Plieger, geh., 63 j., Elisabethstraat.

den 27 Julij.

Jacoba Petronella Christina Gobels, 1 j. en 5 m., Weteringsteeg.

Julius Constantijn Frederik Has, 8 w., Bregittestraat.

Rijkje Grondijs, circa 2 m., Lauwersteeg.

den 28 *Julij.*

Mijntje van Dort, circa 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes van der Wurf, 5 m., Bergstraat.

Lambertus Kappers, 4 j. en 2 m., Korte Viesteeg.

David de Mink, 3 w., Nieuwe Kamp.

den 29 *Julij.*

Clara Johanna Lencke, huisvr. van Elbertus Morren, 65 j., Schoutesteeg.

Jacoba van Zijl, wed. Thomas Blom, 65 j., Zilversteeg.

den 30 *Julij.*

Maria van Luijn, 2 j. en 3 m., Watersteeg.

den 31 *Julij.*

Petrus Johannes Verheul, 10 d., buiten de Weerd.

Lijsje Blonk, 1 j. en 4 m., Bergstraat.

Hendrik Flemink, 47 j., Tuchthuissteeg.

Maria Bergstijn, 3 j. en 4 m., Koestraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes van Gent, buiten de Tolsteegpoort.

Machiel Agterberg, 21 j., buiten de Tolsteegpoort.

OVERLEDENEN 104.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	9.
Stuipen.	15.
Tering.	13.
Beroerte	2.
Verval van krachten.	10.
Tanden.	2.
Zuur.	2.
Waterzucht	9.
Verdronken.	1.
Longtering.	3.
Borstziekte	6.
Koortsen.	3.
Klierziekte.	2.
Zenuwkoorts.	1.
Mazelen.	11.
Pleuris.	1.
	90.

Transport.	90.
Graveel.	1.
Verzwering.	1.
Kinkhoest.	2
Diarrhee.	1.
Ontsteking in het regter heup-gewricht.	1.
Subiet.	1.
Bezetting op de borst.	1.
Croep.	1.
Kanker.	1.
Slijmtering.	1.
Ontsteking in de long.	1.
Slijmberoerte.	1
Borstontsteking.	1
	104.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren,	2	7	9.
Beneden het jaar.	14	13	27.
Van 1 tot 10 jaar.	16	9	25.
» 10 » 20 »	»	»	»
» 20 » 30 »	5	2	7.
» 30 » 40 »	4	4	8.
» 40 » 50 »	4	4	8.
	45	39	84.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	45.	39.	84.
Van 50 tot 60 jaar.	1	4	5.
» 60 » 70 »	7	4	11.
» 70 » 80 »	1	2	3.
» 80 » 90 »	»	»	»
» 90 » 100 »	»	1	1.
	54	50	104.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 Julij 1842, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

Eene Huizinge, Erf, Grond, Stalling, Schuur en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerd aan de Oostzijde van de Vecht, tusschen de beide sluizen, wijk M. N°. 82. Verkocht voor *f* 2,600.

Den 16 Julij 1842, door denzelfden.

De Hofstede, genaamd *Wintervliet*, geteekend N°. 27, bestaande in eene sterke Huizinge, met Tuin, Boomgaard, Bouw-, Wei- en Uiterwaardslanden, te zamen groot 31 Bunders, 20 Roeden, 31 Ellen, staande en gelegen in de Gemeente Tull en 't Waal aan den Lekdijk. Verkocht voor *f* 17,450.

Den 23 Julij 1842, door den Notaris
N. DE GRAAFF.

Een zeer ruim Huis, staande te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, op den Noordhoek der Dorstige Hartsteeg, wijk A. N°. 30. Verkocht voor *f* 5,600.

BIJDRAGE

BETREFFENDE HET

SLOT DE HORST

OMTRENT REEUWEN GELEGEN.

Voornamelijk ontleend uit onuitgegeven oirkonden.

(Vervolg van pag. 235.)

Het slot *de Horst* in 1528 vermeld zijnde, werd dan geheel afgebroken: maar nog is zijn naam, en de plaats, waar het eenmaal stond, bekend. Een heuvel, uit het puin van dat slot gevormd, met gras begroeid, zuidwaarts van den Cunera weg gelegen, bedekt nog de oude grondvesten van deze sterkte; zij toont haren omvang aan, en rondom dien steenklomp zijn nog de sporen der grachten van dat slot, en het Perk van hetzelve, gelegen. In de nabijheid, doch noordwaarts van dien weg, ligt een tot eene hofstede vervormde kleine toren, welke de steenen kamer of Stuivenesse genaamd wordt; aan de oostzijde, eene welbebouwde landstreek, langs eenen weg, de Dijk genaamd, toebehoorende aan eene vereeniging van landbouwers, die de Dijkers worden geheeten, en welke onder elkander bijzondere gewoonten, betrekkelijk het regt op die landen, onderhouden (1): zij zijn doorgaans welvarende landlieden, welke geacht worden oorspronkelijk te zijn van de oude bezetting der sterkte *de Horst*, aan welke die goederen door de Bisschoppen ter bebouwing zouden zijn verleend. Ofschoon dan het slot geheel is verdwenen, bestaan nog de oude grondvesten, de oude be-

(1) Zie verder in het aanhangsel.

namingen, en de overblijfselen van vroegere inrigtingen, rondom dezen steenklomp.

Gaarne zoude men intusschen wenschen, aangaande den vorm van dit slot, aangaande zijne vroegere indeeling, iets meer te weten. Wel nu! In de teekeningen van oude kasteel in het Sticht van Utrecht, ten Stadhuize der stad Utrecht voorhanden, en uit de verzameling van den heer oud-Burgemeester dier stad, van Doelen, aangekocht in 1828 (1), is er eene van dit slot; terwijl in het stedelijk archief voorhanden is eene, onder het bewind van den Postulaat Rudolph van Diepholt, aan dezen gedane rekening; in welke men eene omstandige vermelding aantreft van de herstellingen, die in 1429, op last van dien Prelaat werden aangebragt aan dit slot, hetwelk in eenen vervallen toestand zijnde, toen in zijne magt was gekomen. Deze rekening geschiedde, en de uitgaven tot deze herstellingen werden gedaan door den rentmeester des Postulaats, Gerard de Keijzer. Wanneer men de voormelde afbeelding beschouwt; hoezeer de thans voorhandene zijnde naar eene veel oudere, van vroegeren tijd dan 1529 moet zijn gevolgd; bevindt men echter, dat zij den vorm van dit slot, en van de omringende gebouwen, zoodanig voorstelt,

(1) De verzameling van afteekeningen van oude gebouwen in de stad Utrecht, en die van de kastelen en sloten in het Sticht van Utrecht, welke ten stadhuize sedert 1829 is aangelegd, en bij gelegenheid van voormelden aankoop, door latere aanwinsten is vermeerderd tot het meerder volledig maken van welke nog steeds iedere gelegenheid wordt te baat genomen, is waarschijnlijk eene der merkwaardigste, welke met het bepaalde doel, om den vorm dier oude gebouwen in het geheugen te bewaren, is bijeen gebragt. Behalve de uitmuntende teekeningen van Sagtleven en Saenredam van de kerken in Utrecht, en bijzonder van de bouwvallen der Domkerk, na hare verwoesting in 1674, waren er bijna geene teekeningen op het stadhuis te Utrecht.

Dit zij hier genoeg van die verzameling, welke eene breedvoeriger beschrijving zoude verdienen, dan bij deze gelegenheid voegzaam kan geschieden.

dat zij de vergelijking kan doorstaan, met de in 1429 gedane rekening, zoo wel als die met den schenkingsbrief van 1178 zelven; zoodat deze (1) zelfs door die afbeelding worden opgehelderd.

Het schijnt dus niet onbelangrijk te zijn, zoowel dien giftbrief, als de gemelde afbeelding, met de rekening van G. de Keijzer, in eenige bijzonderheden in vergelijking met elkander te brengen; waartoe wij nu zullen overgaan.

Deze afbeelding stelt voor, als hoofdgebouw, eenen zwaren vierkanten toren, ook wordt in den schenkingbrief de *turris* als hoofdgebouw beschreven; zij wordt in de rekening vermeld in dezer voege:

» Item den eest op den toren te maken, alsoo die al » gebrooken was, gecost aen houten, balken, latten, spikers » en metselen (2) vj ½ b. g."

In het huis, *domus*, was eene hofzaal, in den schoorsteen van welke het wapen van Rudolph van Diepholt, in steen gehouwen, geplaatst werd.

» Item den schoersteen in de salc een steen ingeset en » myns heeren wapen daarin gehouwen vj ½ b. g."

Er was eene kleine kamer voor den Bisschop.

» Item op myns heeren cleyne camer ter Horst 1 grote » clederkist, gecost aan hout, ijzerwerck sloeten handsel en » meesterloen te samen xvj b. g."

Er was eene zaal, behalve de vermelde kamer.

» Item myns heeren camer ter Horst te witten in den sale » en den steen aan de scoersteen te houwen en scoen te

(1) De afbeelding vóór deze bijdrage geplaatst, is naar de teekening ten Stadhuize voorhanden naauwkeurig gevolgd.

(2) Beijersche guldens. Aangaande de waarde dier guldens, en de berekening van den prijs der dagloonen en der koopwaren in die rekening vermeld, zoude een bijzonder onderzoek belangrijk zijn. Dit zoude bijdragen kunnen opleveren, ter nadere opheldering van het zoo belangrijke werk van den heer van der Oudermeulen, *Recherches sur le Commerce*, Tom. I Liv. VII p. 160 a 234.

» maken, die lelicken ware verwoest, gecost aan teringe,
» loen en callick vj ½ b. g." (1).

Dit slot had een voorburg.

» Item een veter en 1 yzeren style totten putten op die
» Horst in de voerborcht costen iiij b. g. 1 cromstaart."

Onder den toren was vermoedelijk de kerker, de staatsgevangenis der Bisschoppen; even als onder alle, in Frankrijk Donjons genaamde, hoofdtorens der kastelen; daar werden de gevangenen opgesloten en in den stok gelegd (2).

» Item een slot en hantsel aan de deure van den kerker,
» alsoo die gevangene daar lagen i ½ b. g. en van platen
» aan den stock aen stocknegel een blaker cramme en aan
» den oncost ij b. g. maect te samen iij ½ b. g."

Er was voorts een cingelhof om den huize ter Horst.

---

(1) Heda in Swedero et Rudolphe Episcop. pag. 286, zegt dat eene hofzaal, *aula*, op de Horst door Rudolph van Diepholt is gebouwd tusschen 1439 en 1446, en dus na de herstellingen in 1429 aangebragt: toen werd er geene uitbreiding aan dit gebouw gegeven, alleen werd de oude hofzaal in orde gebragt, en in den schoorsteen het wapen van Rudolph gesteld.

Het stellen van een wapen in den schoorsteen der hofzaal was een der versierselen in die eeuw; in den vorm der schoorsteenen zelve zocht men toen fraaiheid aan te brengen. Zoo zijn nog, in den ronden toren van het slot te Wijk bij Duurstede, overblijfselen van oude, met bijzondere zorg bewerkte schoorsteenen; boven eene van welke nog sporen schijnen te bestaan van het wapen der oude heeren van Abcoude en Gaesbeek. — De groote en ruime haard der hofzalen was, in de oude sloten, het vereenigingspunt van het gezelschap der ridders; het geslachtswapen van den eigenaar in den welgevormden schoorsteen gaf eene deftigheid aan de hofzaal, de groote ridderzaal. Dit was het eenige versierssel van deze ruime vertrekken, welks wanden overigens, zoo als uit deze rekening blijkt, eenvoudig gewit werden.

(2) Over den vorm der sloten in onderscheidene tijdperken, verdient het werk van de Caumont, *Cours d'Antiquites Monumentales*, Tom. V, Paris 1841, geraadpleegd te worden.

» Om die te spayen en het oncrut te wyen, alsoo dat al
» verhystert was, te samen v ½ b. g."

Er waren twee grachten.

» Item van den buitenste grave gegeven xv b. g."

Over ieder dier grachten lag een houten brug, er waren alzoo twee bruggen; in de schenkingbrief werd van een boven, en van een beneden gedeelte gesproken, *pars superior et inferior*, deze waren dus door eene gracht afgescheiden, en werden door eene brug verbonden.

» Aan de nederste brug, een eynde hout een plaet van
» iser en spiker en van loen cost te samen ij b. g. vi cromst."

» Item gegeven aan hout, dat op die overste brugge gemaect
» is spiker en loen, alsoo men op die brugge niet gaen mogt
» daer heele bome uitgebroeke ware, cost al te samen x b. g."

Doch er was daarenboven nog eene brug in den straks gemelden Dijk.

» Item die brugge in den dyk gemaect, costen aan loen, hout en spiker ij b. g. i crom."

Reeds bestond dan de naam van eenen Dijk; welligt was die aangelegd tegen de overstrooming van het vloedwater, tóen de Eem nog met den Rijn in gemeenschap was; daar er aan den regteroever van de Eem nog bestaat eene oude waterkeering, thans nog de Eemwal genaamd, welke, van den Grebbendijk af, de grensscheiding uitmaakt tusschen de Provincien Gelderland en Utrecht, en in oude charters genaamd wordt het gescheijd van de Veluwe. Zoo was aan den regteroever vermoedelijk evenzeer eene waterkeering, welke tevens diende tot de buitenste omwalling van het slot *de Horst*, en daarom door de Dijkers werd bewoond, als tot de bezetting van dat slot, en tot zijne verdediging verpligt.

Er was voorts een bouwhuis, en eene paardenstal, voor de bezetting en voor den hofstoet des Bisschops, welke vermoedelijk in den voerborcht zelven was gebouwd.

» Item der paerdenstalle gedect ter Horst met riet en lime,
» van loen ij b. g." (1).

(1) Dit dekken met riet en leem, verdient opgemerkt te worden,

» Item 1 kribbe en troege en solre in den stalle, costen
» aan hout, yserwerk en loen te samen (1) xxi b. g."

» Op den cingel van dit slot werden wyders 43 roeters gepoot
» welke costen xi b. g."

Rondom dit slot had de Bisschop, bovendien, zijne eigene landen, waarvan eenige, en welligt alle, nog onder hunne oude namen bekend zijn. Immers onder de ontvangsten van pachtgoed omtrent *de Horst* komen, in dezelfde rekening, voor de navolgende:

» De hooge Horst (2) houdt iij mergh. iiij b. g. ix cromst."

Deze hooge Horst is thans, volgens kadastrale meting, groot drie bunders vijf en dertig roeden.

» Een camp op Velderbroeck houdt xx mergen, die x
» mergen daaraff gehoyt iij b. g."

» De maet. De Helwichs camp. Eene kamp aan den dyk.
» De kleine hoeve. De Perck houdt iij m. iij hont."

Deze Perck is thans bij kadastrale meting bevonden te zijn vier bunders vijf en twintig roeden bouwland, baggerveld en uitgeveend land.

» De Rüge camp houdt iij m. v hont gehoyt en gewey."

Die zelfde hooge Horst, die Perck, zijn nog bekend. Bij de verkooping van deze gronden, in 1831, werden zij nog bij hunne oude namen genoemd, deze bleven dus, gedurende vier eeuwen, geheel onveranderd (3). Dit Velderbroeck bestaat nog

daar het blijkt, dat de oude gewoonte der Celten, om leem met gehakt stroo te vermengen tot het dekken der woningen, (zie de Caumont Tom. I, p. 157) nog in de vijftiende eeuw voortduurde. Waarschijnlijk was dit een middel van voorbehoeding tegen brand, en werd het voornamelijk aangewend bij de gebouwen, die te verdediging bestemd zijnde, aan het in brand schieten blootgesteld waren.

(1) De stallingen moeten uitgebreid zijn geweest, daar in 15[illegible] eene bezetting van zestig mannen te paard op dit slot werd gelegd.

(2) Deze hooge Horst was waarschijnlijk de *pars superior curiae* in den giftbrief vermeld.

(3) Volgens koopconditie, door de Erven van den heer Hubert van Ommeren, den 7 en 21 Junij 1831, voor den Notaris Liebert

onder denzelfden naam, doch is in kleinere perceelen verdeeld, even zoo zijn de Helwichs kampen nog bekend.

Doch belangrijker, dan de voortduring van de oude namen der in de rekening van G. de Keijzer vermelde landerijen, zijn de opheldéringen, welke zij aan de hand geeft, aangaande den toenmaligen toestand der omliggende landstreek.

Er liep van *de Horst* een weg naar het Veen. Daar deze moest worden opgehoogd, werd daartoe eene gracht gegraven om den grond op dien weg te brengen, deze gracht werd mede bestemd om den turf met schepen af te voeren naar het land. Hiervoor werden betaald xx b. g. Of de weg, hier bedoeld, die is, welke thans langs de Stuivenesse of de Steenenkamer naar de hooilanden loopt, durven wij niet bepalen; doch eene zijweg, van daar af naar het oude slot Laer of Lievendaal loopende, gaat langs hooilanden, die thans nog de *Horstbranden* genaamd worden; uit welke, waarschijnlijk, oudtijds het hooge veen is afgegraven, hetwelk tot gebruik op het slot, als brandstof werd aangevoerd; waaruit de naam van *Horstbranden* eigenaardig is voortgesproten. Welligt was de toen gegraven Vaart eene der eerste veengriften in die landstreek. Een halve eeuw later, werd eene breede grift, bevaarbaar met groote schepen, Samoreusen genaamd, gegraven door Bisschop David van Burgondie, welke nog den naam van dezen draagt. Deze grift was een werk van veel grooteren omvang; dan zij werd aangevangen, nadat de goederen van het huis van Abcoude, heeren van Wijck, ten gevolge van den afstand van heer Jacob van Gaasbeek, aan den Bisschop van *Utrecht* in 1459 waren overgegaan; welke goederen veenwaarts, van den Elscherberg af, tot aan het gescheid der Veluwe zich uitstrekten (1); en waaronder de veenlanden behoorden, welker verkrijging een zeer aanzienlijke aanwinst was voor den Bis-

te Rhenen verleden; bij welke dit goed is verkocht aan den schrijver dezer bijdrage; een ander gedeelte, en wel de grond, op welken de bouwvallen nog zigtbaar zijn, behoort aan den heer van Deventer, Burgemeester der stad Rhenen.

(1) Zie Proeve over den ouden loop der Eem bl. 19 en 20. Gaasbeecks leenregister 12 Januarij 1460.

'schop van *Utrecht*. Dit deed dezen een groot belang stellen in het voortzetten der verveeningen. Immers, hoezeer ook reeds vroeger, blijkens de Gaasbeeksche leenregisters, door de heeren van Abcoude en Gaasbeek, veengronden naar bepaalde roetalen, in die zelfde streek waren uitgegeven, bleef echter aan den Bisschop eene aanzienlijke oppervlakte veengronds over; welke zoo uitgestrekt was, dat zij ook westwaarts van *Prattenburg* tot aan de *Ginkel* zich uitbreidden: zoodat Keizer Karel V, in 1550, nog tweehonderd morgens van den aldaar gelegen veengrond, aan Gilbert van Schoonerbecke konde uitgeven. Dan in 1429 schijnt de verveening nog in hare beginzelen geweest te zijn; zoo dat de grift, in dat jaar gegraven, waarschijnlijk alleen bestemd zal zijn geweest, om den turf, voor het eigen gebruik van het huis *de Horst*, uit het veen aan te voeren.

Dan behalve deze bijzonderheden, verschaft de rekening van Gerard de Keijzer belangrijke inlichtingen, betreffende den aard der verveeningen zelve. Immers zij doet zien, dat er in de veenen, tusschen de hoogten der *Veluwe* en die van het Sticht van *Utrecht*, en dus in die zoo uitgebreide landstreek, welke de Rijnsche, Wageningsche, Edesche en Manensche veenen, zoo wel als die van *Amerongen* en *Ginkel* in zich bevat, niet alleen baggerturf werd gemaakt, maar dat er ook steekturf uit de hooge veenen werd gegraven. Dat deze laatste toen in die streken bestond, toont de volgende aanteekening.

» Item van xxxiiij dachwerck torfs en CM hoogeveens torf » te graven, te sticken, te mennen, uit den vene, op den » wagen te reiken, te myten op *de Horst*, en van heuren » kost en drinken als men gem. pleecht te geven, gecost met » alle te samen cxxxvi b. g."

Men ziet hieruit, dat er steekturf was, die bij de duizend gerekend werd; voorts dat het veenen in dagwerken was aanbesteed; of liever, dat er reeds een vast loon was bepaald, hetwelk men gewoon was te geven en dat dit naar dagwerken berekend was. Vermoedelijk zal het berigt, hetwelk wij hier aantreffen, aangaande den aard der veenderijen in deze land-

streek, wel een der oudste zijn, die er bestaan. Het blijkt uit hetzelve, dat er ook hoogveen in dezelve was, zoogenaamd graauwveen. Ook in *Oostveen*, waren graauwe veenen, het *Graveningen*, door Karel Martel in zijnen giftbrief aan de Utrechtsche kerk in 722 vermeld. In *Hoevelaken* werden, in 1132, door Bisschop Andreas van Kuijck, de graauwe veenen gegeven, aan Henrik zoon van Emo. Deze bestonden nog in de omstreken van *Veenendaal*, ten tijde van Buchelius (1). Dat nu deze soort van verveening reeds vroeger aldaar plaats had, blijkt hieruit, dat er reeds een vaste prijs voor dezelve was bepaald.

Men weet hoe uitgebreid de verveeningen later geworden zijn, en dat het dorp *Veenendaal* uit dezelve zijnen oorsprong heeft ontleend (2).

---

(1) Buchelius ad Hedam in vita Willebrordi Episcopi (nota dd) ad vocem Graveninga, et in vita Albrici Episcop. in traditione Caroli de Lisiduna (nota e). Proeve over den ouden loop der Eem bl. 19.

(2) Zie Proeve over den ouden loop der rivier de Eem bl. 82 en volgende. Deze Proeve in 1832, door den schrijver dezer bijdragen, in het licht gegeven, en gedrukt bij J. Altheer, is thans verkrijgbaar bij de Boekdrukkers L. E. Bosch en zoon. — De eerste verveeningen in deze landstreek waren die van de hooge veenen; en dat deze nog in 1547 bestonden, blijkt daaruit, dat er in dezelve, in dat jaar, een zware heibrand was, welke, in de jaren 1553 en 1554, door even zware heibranden werd opgevolgd: deze hadden plaats tusschen de Veenloo, den grond waar thans de kerk van *Veenendaal* staat, en de hofstede *Prattenburg*, gelegen aan den voet des bergs. Dit hoog veen strekte zich dus uit tot nabij den berg, en besloeg de geheele oppervlakte van den grond, tot aan de kerk van *Veenendaal*, welke, voor een gedeelte, thans in bouwlanden is veranderd. Men kan hieruit opmaken, hoedanig de toestand dezer landstreek, meer dan eene eeuw vroeger, moet geweest zijn; vóór dat de verveeningen op eene ruimere schaal konden worden aangevangen.

In de Veenregisters van de voormelde jaren, komen verordeningen voor, tot het tegengaan dezer heibranden, of om die te voorkomen. Vele merkwaardige bijzonderheden, betrekkelijk tot de verveeningen,

Het is in die landstreek bekend, dat het veen in dezelve weder aangroeit, en zelfs weten deskundigen de soorten van waterplanten aan te geven, uit welke de veenwording ontstaat (1). Dan ook ten aanzien van dien aangroei van veen leveren, nu nog, de oude grachten van het slot *de Horst* de krachtigste bewijzen op. Zij zijn gedeeltelijk tot veen aangegroeid. Het Perck, hier boven vermeld, werd in 1831 verkocht, met zijn baggerveld en uitgeveend water; de baggerturf die daar gegraven wordt, is zelfs van goede hoedanigheid; reeds sedert vele jaren is daaruit geveend, en dit geschiedt nog jaarlijks. Zoo leveren dan de omstreken van dit oude slot almede eene natuurkundige merkwaardigheid op, welke als bijna ongelooflijk wordt beschouwd, in die veenstreken, waar de veenstof tot aan den bodem wordende uitgebaggerd, daardoor groote en

---

het graven van vaarten, het stellen van schutten, het vervoeren van turf, zoo wel naar de Eem, als naar den Rijn, zouden uit die registers te ontleenen zijn; het blijkt, onder anderen, uit dezelve, dat selfs schepen uit *Vlaanderen* den turf uit die veenen afvoerden. De afgraving van hoogveen was dus van een groot aanbelang; welligt kan zij vergeleken worden met die verveeningen, welke in de Provincien *Overijssel*, *Drenthe* en *Groningen* thans nog geschieden. Het afgraven had ook in deze landstreek dezelfde gevolgen, namelijk het bebouwen van den afgegraven grond, als in gemelde Provincien. In oude wallen nabij het huis *Prattenburg*, vindt men thans nog veenlagen, welke de hoogte aanwijzen, welke dit veen oudtijds had.

(1) Proeve over de oude loop der Eem bl. 55 en 56. Het daar vermelde werd, uit zeer naauwkeurige berigten van kundige mannen in die landstreek, medegedeeld; voornamelijk uit die van den heer J. Smith, toen Burgemeester van *Veenendaal* Stichtsch: die veel de ondervinding had, dat eene, in zijne jeugd, geheel uitgeveende plaats, weder was aangegroeid, en binnen weinige jaren weder tot verveening geschikt stond te worden. Het op bl. 55 en 56 dier Proeve medegedeelde aangaande de veenwording, was ontleend uit mondelinge berigten, in 1821 aan den schrijver medegedeeld, door mannen van jaren en langdurige ondervinding in *Veenendaal*, welke door hem, toen ter tijd zijn opgeteekend.

diepe veenplassen ontstaan; terwijl het schijnt dat, door de gestadige golving in die plassen, het aangroeijen der veenstof veroorzakende waterplanten belet wordt (1).

Die zelfde Hooge Horst, dat zelfde Perk, die zelfde grachten, in 1429 vermeld, zijn dan nog aanwezig; zij omringen nog den steenklomp, zoo vermaard in de oude geschiedenis. Niet onbelangrijk is dan de uitkomst der vergelijkingen, waartoe de rekening door G. de Keijzer, als rentmeester van den Postulaat Rudolph van Diepholt, aanleiding heeft gegeven.

Doch zij bevat nog eene geschiedkundige merkwaardigheid. Nadat Zweder van Culenburg (2) *de Horst* aan Hertog Arnold van Gelder had ingeruimd, mits hij dit slot van Hubert de Wolf, die het in pandschap had, zoude vrijkoopen; en er bij den wapenstilstand, tusschen dezen Hertog en den Postulaat, in 1428 gesloten, was bedongen, dat hij gedurende de bijeenkomst, die op dit slot was bestemd, zoo lang hij daar verbleef, door het Sticht van *Utrecht* en over

(1) In die veenstreken denken de veenlieden aan een aandrijven van veen uit andere landstreken, ten gevolge van zware vloeden, sommige willen dit tot den zondvloed brengen; maar men twijfelt daar veelal aan de mogelijkheid van eene aangroeijing, welke toch in de omstreken van *Veenendaal* een algemeen bekend verschijnsel is. Het is te wenschen, dat de zoo belangrijke vijfde prijsvraag, door de Nederlandsche Maatschappij van Nijverheid te *Haarlem* uitgeschreven, om in 1842 te worden beantwoord N°. 127 bl. 166, over het aangroeijen van veen, en de regeling van het gebruik der veenstof, om dien aangroei te bevorderen, tot een meer bepaald onderzoek mogt uitgelokt hebben, of nog uitlokken zal.

(2) Men kent uit de geschiedenis den zwaren en bloedigen oorlog, tusschen Hertog Arnold van Gelder en Hertog Philips van Burgondie, als voorstanders van Bisschop Zweder van Culenborg, en den Postulaat Rudolph van Diepholt en het Sticht van *Utrecht;* gekenmerkt door zoo vele krijgsbedrijven, invallen en verwoestingen; door krijgsgevangenschap van vele aanzienlijken. Omtrent de bijzonderheden van dien oorlog bevat de rekening van G. de Keijzer mede zeer belangrijke bijdragen.

de Greb alle noodzakelijken toevoer zoude mogen bekomen; was de eerste voorwaarde van het vredesverdrag, den 18 Julij 1429, tusschen deze vorsten aangegaan, betrekkelijk geweest tot het weder in handen des Postulaats stellen van het slot *de Horst* (1). Een slot van zooveel gewigt, en zoo sterk, dat de vroegere Bisschoppen gewoon waren geweest aldaar hunne schatten te bewaren (2). Het pandschap van Hubert de Wolf zoude door hem moeten worden gelost, naar uitspraak van scheidsmannen. Nadat aldus Rudolph van Diepholt, weder meester van die belangrijke sterkte geworden was, vond hij die in een vervallen toestand, en de herstelling van dezelve was, blijkens de rekening van G. de Keijzer, eene zijner eerste zorgen. Eerlang kwam hij in persoon op dit slot, waaromtrent in de gemelde rekening de navolgende aanteekening wordt gevonden.

» Item doe myn gnedig heere, die eerste reyse *ter Horst* » was, twe dagen lang verteert en gehadt aldaer enen osse. » twe syden specx, boter, bier, haver, 1 tonne malevisie en » xi mengelen 1 Hoemborger tonne roots wyns, costen al » te samen lxvi b. g." Zijne eerste intrede op dit slot zal dus plegtig zijn geweest, hij zal van zijne Edelen en krijgs-

(1) Zie Sligtenhorst Geld. gesch. bl. 218 en volgende.

(2) Historia Episcop. B. Ultraject. p. 204. Bisschop Diederik van der Are, toen hij door gelukkig gevoerde oorlogen, en door zware rantsoengelden der in dezelve gemaakte gevangenen, zoo aanzienlijke schatten had vergaderd, dat hij al de schulden van zijne voorgangers, en die van het Sticht zelve had voldaan, bragt hetgeen hij van dien rijkdom, welke nog aanmerkelijk was, had overgehouden, in veiligheid op het slot *de Horst*. Anonymus de rebus Ultrajectinis Cap. 15, p. 13. Hij had, volgens dien bijna gelijktijdigen en wel onderrigten kronijkschrijver, aan het Hof van *Rome*, hetwelk hem met vele excommunicatien vervolgd had, drie duizend en drie honderd marken sterlings betaald; alle zijne sloten, steden en zijne overige woonplaatsen van zeer grooten voorraad voorzien, en het hem, na al die betalingen, nog overig gebleven geld op het kasteel *de Horst* geborgen.

lieden vergezeld; even als dit thans nog door de landlieden, bij de intrede van eenen nieuwen heer eener heerlijkheid pleeg te geschieden, zijn ingehaald, onder allerlei vreugde bedrijven, waartoe dan ook zoo veel mondkost en wijn voor dit tweedaagsch verblijf noodig was. Uit die rekening blijkt, dat er ook voor wild gezorgd was; immers de jager met de jagthonden van Rudolph werd uit *Overijssel* ontboden, en bleef van 1 Augustus tot 22 November van dat jaar. Ook zien wij, uit die rekening, dat de buren van *de Horst* van wegen den Postulaat werden onthaald. Andermaal kwam Rudolph op *de Horst*, Maandag na Martini 1429, waaromtrent men de volgende aanteekening aantreft.

» Item was myn heere gereden op *die Horst* des Manendags » nae Martini met allen sinen perden, en des anderen dags » in der *Grebben*, by minen heere van Gelre, nam mede ½ » ame wyns 1 vat bier en allerhande spyse, om met minen heere » van Gelre vroelick te wesen, cost *ter Horst* tot *Roenen* » van wyn, bier, broet, haver en hoey tot *Roenen*, en enen » wagen, die de spyse van *Utrecht* voerde en den kock, be» liep te samen xxxviij b. g." voorts

» Item doe myn heere in *de Grebben* was by den Hertoge » van Gelre en heer Roelant van Uitkercken en syn » soen, wert daertoe bereyt tot *Roenen* aen ossenvleesch, » varkensvleesch, capoenen, cruyt, broet, wyn, bier en an» dere in alle te samen xlviij h. g."

Wij merken daarin op, dat *de Grebbe* toen reeds was de plaats, waar de Hertog van Gelre den Postulaat ontmoette, na eenen langdurigen en vernielenden oorlog; welligt had die plaats reeds vroeger eene gelijke bestemming, en was zij aangeduid in de charter, waarbij Graaf Gerard van Gelre in 1225, zich met opzigt tot zijne geschillen met Bisschop Otto van der Lippe, aan eene scheidregterlijke uitspraak onderwierp, *in Noda super ripam Rheni* (1). Zij bleef in volgende tijden, en is zelfs nog de plaats

(1) Bij Buchelius ad Hedam en Ottone II Episc. p. 199, 200.

waar de bijeenkomsten plegen te worden gehouden, betreffende gemeenschappelijke belangen der Provincien *Gelderland* en *Utrecht*. Ook in 1429 werd de, tusschen de Hertogen van Gelre en den Postulaat, herstelde vrede, door een vriendschappelijken en, naar die tijden, blijkens de vermelde aanteekening, vrolijken en prachtigen maaltijd aan *de Greb* bevestigd; waarschijnlijk waren er dan nog punten te regelen, betreffende de uitvoering van het vredes verdrag.

Maar vooral verdient het opmerking, dat er, op dat tijdstip, met Hertog Philips van Burgondie nog geen vrede was gesloten. In Roeland van Uitkerken, den in de vaderlandsche geschiedenis zoo bekenden krijgsoversten en vertrouweling van Hertog Philips van Burgondie, meenen wij dan den onderhandelaar van dezen Vorst te zien, die den Hertog van Gelre vergezelde: de bijeenkomst aan *de Greb* mogen wij dan wel aanmerken, of als een begin, of als eene voortzetting van de onderhandelingen, die, in den aanvang van het volgende jaar, in een vredes verdrag eindigden: hetwelk door Hertog Philips, kort daarna, namelijk op den 12 Januarij 1430, en door den Postulaat, op den 20 Januarij van dat zelfde jaar, werd geteekend. Zeer uitgebreid en gewigtig was dat vredes verdrag, waarbij vele belangrijke punten werden geregeld (1). De aaneenschakeling tusschen den, vroeger met den Hertog van Gelder, gesloten vrede, met die later met Hertog Philips tot stand gebragt, wordt dus daardoor opgehelderd, en het blijkt tevens, dat de Hertog van Gelder als bemiddelaar bij den laatstgemelden optrad. Deze bijeenkomst, welke wij alleen uit de voormelde rekening weten, dat aan *de Greb*, op Dingsdag na Martini (den 12 November 1429), heeft plaats gehad, levert dus eene geschiedkundige merkwaardigheid op, welke niet onbelangrijk is, ter opheldering van den zamenhang der vredeshandelingen van dien tijd.

Nog eene andere maaltijd, aan denzelfden Roeland van

(1) Zie dezelve bij van Mieris Charterboek, D. IV. bl. 966–970.

Uitkerken en aan ter Schore in *Utrecht* gegeven, leeren wij almede uit diezelfde rekening kennen. Daarbij waren de Ecclesien en een gedeelte der Prelaten en van de Raden des Postulaats, benevens de oversten van *Utrecht* tegenwoordig; aan de kokenmeester was toegezegd, dat hij door deze zoude betaald worden; doch dit niet zijnde geschied, werden de kosten dezer maaltijd door de rentmeester de Keizer voldaan, tot lxxxvij b. g. en xiiij cromst.

Dit tweede onthaal van Roeland van Uitkerken, laat dus geenen twijfel over, aangaande zijne betrekking als onderhandelaar voor Hertog Philips; het geeft eene nieuwe belangrijkheid aan de vroegere bijeenkomst aan *de Greb* gehouden, die met het verblijf van den Postulaat op het slot *de Horst* in een zoo naauw verband stond. Uit die rekening zien wij alverder, dat ook andere aanzienlijke personen, en onder deze Peter van Culenborg, een aanverwant van Bisschop Zweder, op *de Horst* werden ontvangen, en zelfs op kosten van den Postulaat werden afgehaald met eenen wagen.

Even dan als het slot *de Horst* het tooneel was van zoo herhaalde krijgsbedrijven, zoo was het ook, somtijds, dat van levendigheid en vreugde; daar werden door den Bisschop gasten genoodigd, welke hij ten zijnen koste deed afhalen; daar verbleef hij met een aanzienlijk gevolg; daar verzamelden zich rondom hem de oude Edelen des Gestichts. Indien wij dan de oorlogs toonelen, genoegzaam in de geschiedenis vermeld, slechts in het voorbijgaan hebben aangeroerd; dit minder bekende, hetwelk den geest der tijden kenmerkt, scheen eenige herinnering te verdienen.

Dan krijgsgewoel en gezelschappelijke vreugde zijn evenzeer verdwenen: de landman alleen, die deze gronden bebouwt, de veenman, die den turf uit de toegegroeide grachten opbaggert, of de herder, die op dien steenklomp eenig gras voor zijne kudde opzoekt, zijn de eenige, die dit thans verlatene, bijna geheel onbekende oord bezoeken. Maar de hoogte bestaat nog, waar eenmaal Godfried van Rhenen, door zijne zoons omringd, zijne goederen onder zijne kinderen

onmogelijk, ofschoon men bisschoppen heeft overgehouden, en aan deze kerkelijke opperhoofden geen *jus in sacra* betwist. Voor de geloovigen, zijn zij nog altijd de opvolgers der apostelen, maar de geloovigen houden tegenwoordig d hand op de beurs, en worden, als het op geven zal aankomen, zo kettersch als Erasmus of Luther. En, wat de wereldsche regenten betreft, ook dan als zij tot het doen van eenige wezentlijke dotatie zouden genegen wezen, zijn, bij de nieuwere orde van zaken, volstrekt onmagtig. Zij worden, zelfs in Spanje, Frankrijk en Duitschland, met budjetten en rekenkamers, op de vingers gezien, en hebben voor hunner zielen zaligheid geen bosschen en waranden, ja zelfs geene heivlakte meer te begeven. — Dat alles is uit. — Maar dat voorspelt dan ook den val eener werk, wier grootheid en magt hoofdzakelijk in het bestaan van kloostergoederen en bisschoppelijke eigendommen gelegen is.

Al wat intusschen den voormaligen toestand van bisdom en kloosters betreft, verwekt tegenwoordig eene bijzondere belangstelling. Men schimpt en spot niet meer, zoo als voor vijftig en honderd jaren, maar men onderzoekt. Men haalt oude stichtingsbrieven en kronijken voor den dag. Men herleest de chartularia en doorsnuffelt de testamenten, ten voordeele van kerken en abdijen gemaakt; men versmaadt noch overleveringen noch legenden. Men wil dat een en ander met vollen ernst en bedaardheid eens nazien en toetsen, en komt langs dien weg tot eene betere kennis der vervlogene eeuwen; men komt tot grondiger beschouwing van vroegere zeden en gewoonten, en vooral ook tot eene meer juiste en billijke waardering van zaken en personen. Dan, die zucht naar echt historische zekerheid, en zelfs dat behagen in het poetisch waas der middeleeuwen, die ingenomenheid met de oud-Christelijke bouworde, en die belangstelling waarmede men tegenwoordig een rituaal of een middeleeuwsch misboek beschouwt, is nog geheel iets anders dan eene terugkeering tot vroeger geloof en zeden. Het is er mede als met het leenregt, dat nu een ieder bestudeert, en echter voor altijd heeft afgedaan. Er mag dan hier of daar nog een convent zijn staande gebleven, of bij het eindelijk genot eener

BIJDRAGE

TOT DE

Geschiedenis van het Klooster int Geyn.

(Zie VIII. D. I. St., bladz. 181).

Er was een tijd, dat Nederland zich op een' grooten rijkdom van kloosters verhief, en het Christendom boven alles in de vercering van monniken en nonnen bestond. Zij zijn de juweelen Gods, zegt een middeleeuwsch dichter, gij zult van die goede lieden geen kwaad spreken, want in het ander leven zullen zij u ontwijfelbaar van nut wezen. Een klooster te stichten gold toen voor een vroom werk, en zich aan het kloosterleven over te geven, bleek voor velen eene wezenlijke, eene onwederstaanbare behoefte te zijn; terwijl alles, wat maar eenigermate deze soort van godshuizen betrof, een onderwerp was der levendigste belangstelling bij vorsten, bij geestelijken en bij leken.

Niet slechts de kloosters hebben als stoffelijke voorwerpen hun tijd gehad, maar de geest, die ze deed ontstaan, die ze bevolkte en onderhield, is volkomen geweken; doch al ware dat het geval niet, en al vond men ook hier of daar nog eene landstreek, op de wijze der vaderen, aan het Catholicisme gehecht, dan nog zouden er de kloosters, eenmaal zoo goed en zoo nuttig, veeleer een last dan eene weldaad wezen. Zij zouden ook met den besten wil der wereld niet meer doen kunnen wat zij eenmaal deden, en zijn dus onbestaanbaar in een beschaafd land. Immers beschaafde landen willen thans, en in de eerste plaats, hunne stoffelijke belangen bevorderd zien, en dulden nog wel een' akker tot onderhoud der pastorij of een' kooltuin voor den herder en zijn gevolg, maar volstrekt geene vereeniging meer van groote eigendommen, die met de doode hand zouden bezeten worden. Met de bisdommen is het even zoo gesteld; ook deze zijn in onze eeuw

gelegen, als met de herleving der classische oudheid ten tijde der hervorming. Ook toen verbeeldden zich de eenvoudigen in den lande, dat er voor het heidendom een nieuw tijdvak zoude geopend worden; doch de zoogenaamde herleving was slechts eene vernieuwde beoefening van lang verwaarloosde historische bronnen, het was een dieper blik in de kennis der Grieken en Romeinen, eene terugkeering tot hunne taal, zoo als zij die zelven gesproken hadden, eene terugkeering tot hunne wijsbegeerte, tot hunne beeldschoone vormen, tot hun kunstsmaak en dichters, maar geenszins eene terugkeering tot de goden, die zij geëerd en bezongen, noch tot de barbaarschheden, die zij gepleegd hadden. Neen, de wereld nam eenvoudig het classicisme op, en ging er moedig mede voorut. Zoo ook nu. Nu de wereld haren worstelstrijd met de middeleeuwen, met de feodaliteit en de kerk, gelukkig ontkomen is, verlangt zij haren voormaligen toestand in al zijne deelen te leeren kennen; zij wil weten hoe het voor drie- en vierhonderd jaren in Europa gesteld was, en tot dat einde verzamelt en leest zij, maakt nabootsingen in den gothischen stijl, geeft geestelijke concerten, zoekt oude gebouwen en beelden voor verdere vernieling te bewaren, en verstaat zich in zoverre met de middeleeuwen, met den leeftijd van Karel den Grooten, van Wiclef en Huss; maar bij die beweging houdt de wereld evenwel eene voorwaarsche rigting, handhaaft meer dan ooit het beginsel van vrij onderzoek, en zorgt dat hare lichten ontstoken, en hare brandstapels voor eeuwig verdoofd blijven.

Wat bepaaldelijk ons kronijkjen van Nazareth betreft, dat beschouwe men als een kleine bijdrage tot meer volledige kennis van het kloosterleven, en de daarmede gelijktijdige gebeurtenissen in kerk en staat. Niet dat dit boeksken, van slechts eenige bladzijden groot, bijzonder gewigtig zoude zijn geenszins, maar in verband met andere stukken van dien aard, in verband bijv. met de reeds vroeger door Matthaeus uitgegevene kronijk van Henrica van Erp, zullen deskundigen er toch bijzonderheden in aantreffen, tot verduidelijking der geschiedenis volkomen geschikt. Van het klooster zelve,

waarover in de stichtsche jaarboeken zoo weinig nâvigt gevonden wordt, bekomt men, voor het minst, een goed zamenhangend overzigt, beginnende bij de stichting van 't convent, kort na den vermaarden St. Elisabeths-vloed, die den Zuid-Hollandschen waard onder water zette, en vele dorpen vernielde, onder anderen ook het dorp Almkerk, waar een vrouwenklooster bestond. Een drietal zusters, uit Almkerk ontvlugt, kwam toen naar Utrecht, en werd er liefderijk onderhouden; zij vonden er eene weduwe, *die het redelijk hadde*, en woonden met haar te zamen. Maar de goede weduwe, Aertgen Buys genaamd, verstond zich met eene rijke devote maagd, en toen legden zij gezamentlijk de eerste grondslagen van het klooster in het Geyn. Men kocht namelijk een huis op den ouden dijk, daar eertijds de Lek plag te loopen, en, die woning behoorlijk vertimmerd zijnde, ging de rijke maagd met de drie zusters er heen, doch Buys, zegt de kronijkschrijver, bleef binnen Utrecht. Wij zien vervolgens die eerste kloosterlingen in aantal toenemen; naauwelijks zijn er echter twaalf bij elkander, of zij krijgen twist over het huiselijk bestuur, en zij, die *gefrustreerd* is, en geen mater kan worden van 't convent, verlaat de zusterlijke vereeniging, en keert in de wereld terug. Dat geschiedde anno domini 1423, toen eene andere rijke weduwe, mater van St. Cecilia te Utrecht, en *die wel coet regeren*, tot haar overkwam, de nieuwe inrigting op een beter voet bragt, en een rang deed verkrijgen onder de wettige kloosters van het Stichtt.

Op die goede dagen volgde het overlijden van Bisschop Frederik van Blankenheim, en de twisten tusschen Zweder van Culenborg en Roeloff van Diephout, toen de zusters in angst waren, overmits de ruiters, die het land afliepen, en heer Zweder aan de regering bragten. Die gebeurtenis zelve moet ons van elders genoeg bekend zijn; maar hier in de kronijk is zij meer aanschouwelijk voorgesteld, en, wat de tijdgenooten er van zeiden, en hoe zij in bijzonderheden zoo zeer schadelijk was voor land en kerk, wordt bij het lezen van deze en soortgelijke aanteekeningen eerst regt duidelijk.

In een' zekeren zin is het geheel onverschillig, wie er in 1453 biechtvader was te Nazareth in het Geyn, evenwel zoo als dat hier vermeld staat, leeren wij dien pater, in Holland opgevoed en te Parijs gepromoveerd, volkomen kennen, en dringen met hem in de zeden van zijn' tijd. Daar volgt dan eene wijze les van een ander geestelijke, en naar de toenmalige wijze van voorstellen, in den vorm van een visioen. » Zoo gij Gode dient, en elkander liefhebt, zeide de pater, zult gij des hemels zegen duurzaam ondervinden, maar zoo gij onderling twist, dan zal de duivel hier komen wonen met schoenen en kousen."

Een twijfelachtig verhaal, betreffende zekere reliquien, wordt voorts als een aardig fabelken, slechts tot verlustiging medegedeeld. Met meer ernst spreekt de berigtgever van Gerrit Claess, een bijgeloovig man, maar een weldoener van 't convent; hij merkt echter op, dat de schippers met hem lachten, en dien onnozelen hals den ezel noemden van 't Geyn. Wij leeren verder eene mater kennen *die te slap was*, en daarom, na eene regering van 13 jaren, werd afgezet, voorts een broeder, genaamd Willem van Montfoort, die geen oneerlijke vrouwen kon zien, *sonder door een vervoerlijke schrikking* overvallen te worden. Intusschen doet zich ook de gemeente op, murmurerende, dat de kloosters zóó rijk worden, en zóó timmeren, vreezende dat zij welhaast de geheele wereld bezitten zullen, en dan die goede pater Buysling, die de oogen der leken ziet opengaan en nog geen het minste denkbeeld heeft van den naderenden dag.

Inmiddels pleit hij voor deugd en goede zeden, en deelt ons de geschiedenis mede van jufvr. Petronella, Willem Scadens dochter van Tulle, een schandaleus geval, waar de justitie aan te pas kwam, zoodat het klooster in moeijelijkheden geraakte, waarover de toenmalige biechtvader, de gepromoveerde Doctor van Parijs, geraadpleegd werd. Naar zijne meening moest men de Heeren van het geregt eens feestelijk onthalen en ieder met een' goeden buidel tevreden stellen, *'t welck den conventualen niet aen stond, seggende, dat se niet en begeerden geld te geven waar se niet toe en waren*

geregtigd. De zaak zelve leze men in 't Kronijkjen en doe er zijn voordeel mede. Zoo wel wereldlijke als geestelijke personen worden er met korte trekken en toch naar het leven in afgemaald; tevens merkt Buysling op, dat het klooster, bij dit schandaal, een profijt had van 3000 oncen fijn zilver, zoodat er sedert dien tijd alle dagen wittebrood en hutspot kon gegeten worden, en dat wel met meer dan 80 personen.

Buysling verhaalt ons verder, hoe pater Voscuil ten val kwam, weder eene bijdrage tot de kennis der toenmalige zeden. Pater Voscuyl namelijk geraakte met eenige aanzienlijke lieden in geschil, want hij wilde, en daar had hij regt toe, hunne onechte kinderen in het klooster niet opnemen; ter zijner regtvaardiging zeide hij een dergelijk aanzoek zelfs aan den bisschop geweigerd te hebben, maar dat zeggen kostte hem zijne bediening. — Hard genoeg — voorzeker, toen hij echter weg was, en de mater hem wilde voorspreken, bleek het dat zij *geene goede conversatie* met den pater gehad hadde, en ook zij werd afgezet en ten laatste verzonden.

Meer dan tien jaren later stond het klooster onder het bestuur van vrouw Margriet, Willem Holle dochter van Utrecht, die het convent de reguliere orde van St. Augustinus deed aannemen, en de zusteren noodzaakte om te leeren lezen en zingen; daar broeder Grebber mede belast werd en groote moeite aan hadde. De dames waren hard lerends, doch in vervolg van tijd vond men er evenwel in 't zelfde gesticht, verdienende wel XI of XII gulden 's jaars met breijen en schrijven.

Op dien voet gaat Buysling voort en verhaalt nog van eene zuster, die men uit medelijden in 't klooster opnam. Zij was eenvoudig en zonder *arch*, hebbende jaren lang bij een kanonik geslapen, zonder *te weten dat het kwaad was*."

Over het tijdperk der hervorming, de regering van Karel V, zijn de aanteekeningen van weinig belang. Een doorbraak van de Lek, een watermolen enz. worden slechts ter loops vermeld, zoo ook een pater van Amsterdam, *goed van nature doch pompeus en zeer gesteld op gastmalen met groote heeren*. In die dagen was er ook eene nonne, *die conde toveren*. Zij bragt

de priorinne om het leven en stierf in de gevangenis. Wat later valt de gehoele huishouding in duigen, en geen wonder; Jonkheer Hendrik van Brederode, groote familliariteit hebbende met de nieuwe priorinne, komt in het klooster den nacht doorbrengen. Hij heeft gewoonlijk den coadjutor van Luik bij zich, en die heeren laten zich door de zusterkens gezelschap houden tot laat in den avond; en wat zij begeerden *dat consenteerde men*, waarover geen kleine opspraak kwam, te meer nog daar de priorinne in andere opzigten almede een slecht bestuur hield, zoo dat heidenen en landloopers haar wel eens met valsch goud verschalkt en bedrogen hadden. Nog erger; op zekeren tijd had zij een troep oude wijven binnengelaten, die haar een' schat zouden aanwijzen; dan onder de bedrijven vermiste men reeds een paar kandelaars en het speldegeld der zusters, het slot was altemaal gekheid. Die zorgelooze moeder werd dus eerlang afgezet, en de pater, middelerwijl *gek geworden*, verloor mede zijn ambt, 1565. Jan Aert Buysling, de schrijver der kronijk, kwam toen in zijne plaats, doch bleef slechts weinige jaren in bedieninq, want *de Geuzerij* stak stoutmoedig het hoofd omhoog, en de conventualen, voor den oorlog bevreesd, verliepen uit het klooster, en trokken binnen Utrecht terug.

Tot zoo verre pater Buysling, wiens aanteekeningen over het klooster Nazareth wij hier voor de eerste reize hebben medegedeeld (1). De tekst is gevolgd naar eene moderne kopij in onze verzameling, doch gecollationeerd op een eigenhandig afschrift van den naauwkeurigen en in deze soort van arbeid zoo ervaren Buchelius, weleer in de bibliotheek van den Baron d'Yvoy, thans in het provinciaal archief te Utrecht berustende.

(1) Alleen A. Matthaeus, in zijne *fundationes et fata ecclesiarum* p. 498, trok eenige partij van deze Kronijk, doch liet echter het grootste en merkwaardigste gedeelte ongebruikt liggen. Wat voorts van Heussen en van Rijn, I. 259, over het klooster Nazareth gegeven hebben, is slechts eene vertaling van Matthaeus. (*Het slot volgt*).

Iets over PETRUS VORSTIUS, Pauslijk Legaat in Nederland in den jare 1537,

MET BIJZONDERE BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHE ZAKEN.

(Medegedeeld door J. J. Dodt v. Fl.)

De Heer Abbé de Ram, Rector der Universiteit te Leuven en Hoogleeraar aldaar, heeft in de laatst uitgekomene deelen der *Mémoires* der Academie van Brussel gegeven onderscheidene, de uitwendige geschiedenis der kerk ten doel hebbende, verhandelingen, waaruit, zoo het mij voorkomt, 's lands letterkundige geschiedenis in 't algemeen, eene beduidende aanwinst heeft verkregen. Onder deze verhandelingen is er eene over Petrus Vorstius, door den Paus in den jare 1537 naar de Nederlanden gezonden, in de hoedanigheid als *Legaat*, bestaande dit belangrijke geheel eigenlijk in twee uittreksels uit het, door Cornelius Ettenius, *Secretaris van den Nuncius*, gehoudene dagboek, gedurende de reis *naar* en het verblijf *in* de Nederlanden, door den Heer Abbé voorzien met dit verhaal toelichtende, van eene ongewone, ook over onze schrijvers heen onbekrompen zich verspreidende belezenheid, getuigende inleiding en aanteekeningen. Maar uit hoe deugdelijken apparaat de Heer de Ram het gezegde dagboek ook moge hebben gestoffeerd, het ligt in den aard der zaak, dat hem bijzondere, hier en daar verspreide, vooral door den druk niet algemeen beschikbaar gestelde, bijzonderheden onbekend moeten zijn gebleven, die evenwel zullen kunnen dienen, om zijn werk in deze vollediger te maken, maar wier waarde

dan nu ook eigenlijk eerst regt in het oog loopt, daar zij aan zijn werk zoo gereedelijk ter toetse kunnen worden gebragt.

Voor *Utrecht* is Pieter vander Vorst (1), uit ver-

(1) Het is in 't geheel niet mijn plan, mij met de genealogie van die van der Vorst hier in te laten; doch, als in 't voorbijgaan wil ik hier eene plaats, deze betreffende, mededeelen, uit de Oratio van Petrus Cunaeus, recitata in exequiis Ael. Ev. Vorstii, med. prof. pr., XXV. Oct. 1624. (L. B., off. Elzev., 1625 in-quarto) bladz. 4:

» *Natus est eximius noster collega Ruremundae*, etc. *ex Verstiorum clara in illo tractu familia, quae jam ante patrum memoria protulerat spectatissimos viros* Johannem Vorstium *Brabantiae cancellarium, et* Petrum Johannis *filium, episcopum Aquaependentis, et auditorem Rotae ad urbem. Nec defuit ejusdem nominis* Nicolaus Vorstius, *cui non multis abhinc annis singularis eruditio famam et claritudinem attulit....*"

De laatstgenoemde Nicolaus Vorstius is denkelijk geen ander, dan degene, die omstreeks het midden der XVI. eeuw *Rector* der Latijnsche school te Leiden was. In mijn *Geschiedk. Archief* II. bladz. 317—342 heb ik, naar het origineel doen afdrukken de Thesauriers-Rekening der stad Leiden over den jare 1563—1569, waarin tweemaal van den Rector Vorstius wordt gewag gemaakt, in dezer voege:

» Bladz. 320. *Item, betaelt* Mr. Nicolaus Vorstius, *rector der groter schole deser stede, over een jaerwedden hem ende syne ondermeesteren, die hy tot synen laste moet betalen,* IIc LVI L. X so."

» Bladz. 322. *Item, opten* III. *Jun. betaelt by ordon. vd. burgemeesters,* Mr. Nic. Vorstius, *rector der groter schole deser stede, ter cause vande exhibitie van twee openbare Comedien of Tragedien, by hem van desen jare binnen deser stede by consent vande Overheyt gedaen,* II L. XVI so."

Van Petrus Bloccius geschiedt in deze Rekening geene melding. Ik merk dit aan naar aanleiding van hetgeen nu laatstelijk, opzettelijk door den Heer Prof. Kist, en zijdelings door den Heer Wenckebach in zijn: *Leven van Wilh. Verheiden*, over de verhouding van Bloccius tot de Leidsche school is in het mid-

scheiden oogpunten beschouwd, een interessant man. Hij was de broeder van onzen Domdeken, Johan van der

---

den gebragt; en voeg er nog een enkel woord bij. De Verheyden's van Grave, Jacob en Wilhelm waren mij bekend, toen ik onlangs ontmoette de gezegde *brochure* van den Heer Wenckebach, over deze gebroeders, of eigenlijk over Willem. Het werkje opgeslagen hebbende, zag ik, dat zulks toevallig geschied was tusschen de bladzijden 52 en 53, en tevens zag ik aldaar, zonder om te bladeren, dat de Heer Wenckebach, zelfs te Grave, berigten had trachten in te winnen, zijn *thema* rakende, dat hij het *album* der Leidsche academie, ja dat der Latijnsche school aldaar, voor zijn doel had doen raadplegen. Dat is geene alledaagsche wijze van doen, dacht ik. Doch, de noot 5 blads. 53 nader inziende, veroorzaakte, hetgeen ik daarin ontmoette, mij evenwel eene gewaarwording, welke ik juist niet aangenaam kan noemen. Naar die noot namelijk blijkt uit het genoemde school-*album*, onder anderen, dat Mr. Pieter Bloccius in den jare 1559 *prorector* dier school is geworden, en dat de eerste benoeming van eenen *prorector* daarna, niet voor in 1591 geschiedde. De Heer Wenckebach waagt daarnaar de veronderstelling, dat Bloccius tot dien tijd toe dien post zou kunnen hebben bekleed, en redeneert dan daarop verder door. Zulks bevreemdde mij, ik beken het, daar de Heer Prof. Kist, nog zoo kort geleden, over dien Bloccius eene wel gestoffeerde Verhandeling heeft geschreven, geplaatst in zijn anders genoeg bekend *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis*, waaruit althans, ook zonder dat men het gezegde *Album* verder behoeft in te zien, voldingend blijkt, dat Bloccius op verre na niet zoo lang te Leiden kan hebben onderwezen. Niet minder bevreemdde het mij aan den anderen kant, nu te vernemen, dat er een *Album* der Leidsche latijnsche school, nog te Leiden bewaard wordt, en dat dit door den Heer Prof. Kist, bij zijn onderzoek omtrent eenen leeraar van die school, niet, en wel niet in de eerste plaats werd geraadpleegd. De weinige bijzonderheden, door den Heer Wenckebach uit hetzelve medegedeeld, maken reeds onderscheidene wijzigingen in het levensberigt van Bloccius, door Prof. Kist gegeven, noodig, en doen wenschen, dat het *Album* op dat punt althans verder worde geraadpleegd. Voor het

Vorst *van Loenbeke*, mede-executeur van het testament van onzen kerkvoogd Willem Enckevoirt (1), Canonik van Oude Munster, en voor hem als Nuncius was Utrecht, en moest Utrecht, naar den aard der zaak zijn, in zekeren zin eene niet onbeduidende plaats zijner werkzaamheden in die hoedanigheid. De menigte der bouwstoffen, die mij ter nadere aanwijzing en opheldering van het eene en andere dezer, tusschen Petrus Vorstius en ons Utrecht bestaan hebbende raakpunten, ter beschikking staan, is wel niet klein, evenwel niet zoo afgerond, dat ik het zou durven wagen, om dezelve tot een geheel op te werken. Het lust mij althans niet, er mij aan bloot te stellen, van na veel moeite en arbeid, door eenen enkelen blik in de schatten van het Domein-Archief te werpen, overtuigd te worden, dat ik beter gedaan hadde, om mij van zulk een ondernemen te onthouden. En dit zou al ligtelijk het geval kunnen zijn. Liever bepaal ik mij, uit dien hoofde, tot eenige losse aanteekeningen nopens eene en andere bijzonderheid, dit onderwerp betreffende, waaromtrent ik van berigten

overige kan ik mij hier met Bloccius niet verder inlaten, hoezeer ik van hem verdere, althans aan de beide genoemde Geleerden onbekende berigten zou kunnen geven, welke ik dan voor eene andere geschikte gelegenheid blijf opsparen.

(1) Ik herinner aan de geleerde Verhandeling over dezen Utrechtschen kerkvoogd, door den Heer Prof. Royaards gegeven in het *Arch. voor Kerkelijke Geschiedenis*, Tom. X., welke de Heer de Ram niet nagelaten heeft te raadplegen. Bij deze herinnering merke ik echter aan, dat de, dien men (Enckevoirt) betreffende, berigten, welke ik toen, als die levensschets werd bewerkt, kon bijdragen, grootelijk afsteken bij degenen, welke ik daarna in de gelegenheid gekomen ben, om te verzamelen, en welke ik hoop in het volgende deel van mijn *Archief* te gemakkelijker beschikking te kunnen stellen.

kan gebruik maken, waarvan de Heer de Ram verstoken was; en die ik daarna kan blijven aanvullen, telkens als er zich daartoe gelegenheid aanbiedt, zonder aan iets bepaalds te zijn gebonden:

Petrus Vorstius, heb ik gezegd, was Canonik van Oude Munster te Utrecht, en zie daar al iets, dat den Heer Abbé onbekend bleef. Trouwens, bladz. 8 van zijne genoemde Verhandeling zegt hij: *A une epoque, ou la pluralité des benefices donnoit lieu à des abus nombreux, dont le retour fut prevenu par le concile de Trente, Vorstius jouissait en même temps de plusieurs dignités ecclesiastiques*, welke beneficien hij daarna één bij één opsomt, zonder van het Utrechtsche Canonicaat eenige melding te maken. Evenwel kan hieromtrent geen de minste twijfel bestaan. In het *Tweede Memoriaal* van den Hove Provinciaal van Utrecht (1), loopende over de jaren 1532—1554, komen onderscheidene stukken voor, die de constitutie van dit beneficium middelijk en onmiddelijk betreffen, en welke ik meen, in het belang der lands geschiedenis, aan langere vergetelheid te moeten onttrekken, en in dit Tijdschrift te mogen mededeelen; langs welken weg ik dan ook den Heer de Ram het best denk in de hand te werken, en hem in de gelegenheid

(1) Den toegang tot het Archief van het Hof ben ik verschuldigd aan den Heer President Mr. A. G. Smith, welke Heer mij dit verlof daarenboven gegeven heeft met eene minzaamheid, die nog heeft overtroffen het hooge denkbeeld, dat ik mij van dezelve reeds van elders had leeren vormen. De Heer President gelieve in deze bekentenis tevens te vinden de erkentenis der waarde, welke ik dien te hechten aan deze onderscheiding mijwaarts aan den dag gelegd; van welke onderscheiding ik in de dienst der wetenschap een zoo goed gebruik zal trachten te maken, als mijne krachten zulks maar toelaten.

te stellén, om over derzelver inhoud, gemakkelijk te kunnen beschikken, voor zoo verre hij zulks, in overeenkomst met zijne bijzondere bedoeling, voor geraden houdt.

Het eerste der bedoelde stukken is het keizerlijke *Placet* op eene Bul, bij zijne Heiligheid aan Vorstius verleend, belangende het *Exspectatief*, mede op een beneficie in de *diocese* van Utrecht. Hetzelve staat in het genoemde *Memoriaal*, fol. 134 *verso*. De Bul zelve is er niet geregistreerd, denkelijk, om dat de met die dingen bij het Hof belaste officiant voor het overschrijven van dat onslagtig stuk den tijd niet heeft kunnen of willen vinden, en dit is des te waarschijnlijker, om dat de noodige plaats in het boek is opengelaten, blijkbaar in de bedoeling, om hetzelve eenmaal naar vereischte te kunnen invullen. Soortgelijke gapingen vinde ik in die Registers ook ten aanzien van andere gevallen. Ja, soms is het *Placet* niet eens overgeschreven, en alleen de *Attache* van het Hof in boek gesteld, gelijk wij dit zoo aanstonds ten aanzien van Vorstius zullen zien. Uit de Archieven der respective Capittels zouden denkelijk deze gapingen vaak geregeld kunnen worden aangevuld, en zouden dan ook voorts derzelver Protocollen in deze eene onschatbare waarde bezitten. Het *Placet* is van dezen inhoud:

»Charles, par la divine Clemence, Empereur des Romains, etc.: A nos ames et feauls, les chief, president et gens de nos prive et grand consaulx, chancellier, etc., salut et dilection. Receu avons humble supplicacion de Mess^{r} Pierre vander Vorst, natif de nostre ville de Bruxelles, evesque d'Aquis et vng des lieutenans du Saint Palais apostolique en la rotte en cour de Rome, contenant, comme il ait pleu a nostre Sainct Père, le Pape Paul moderne, de sa liberalité et propre mouvement, en

recompense de paynes et travaulx, que ledict Suppl. prent journellement, et pour entretenance de son estat, lui octroyer et conceder une reserve, ou vrayement une ample et large expectative a deux benefices, tant seulement lung en diocese de Cambray et lautre en diocese d'Utrecht. Et combien que depuis il ait treshumblement requis nos lettres de Placet sur icelle grace apostolique, neanmoins jusques alheure present, ne scet, a quelle occasion ne la peu obtenir, non obstant, que a nos aultres serviteurs et subjects, au nombre desquels il s'est toujours tenu sur telles semblables et sans comparaison plus amples graces et reserves apostoliques, nos lettres de Placet ont este accordees, requerant en toute humilité, que, attendu les bons et leaulx services, tant de son feu père, en son vivant nostre chancellier de Brabant, que aussi les services, que led. Suppl. nous faict journellement en cour de Rome, comme appert par lettres closes de nostre ambassadeur et de nostre procureur, estans en lad. court, mesmement considere, que lad. grace ne s'extent que a vng seul benefice en chacun dessud. deux dioceses; Il nous plaise lui accorder de grace special nosd. lettres de Placet en tel cas pertinentes; Pour ce est il, que nous, choses considerees, aud. Mess^{r} Pierre vander Vorst Suppliant, inclinans favorablement a sad. supplication et requeste, avons octroye et accorde, octroyons et accordons, en lui donnant congie et licence de grace especial par ces presentes, qu'il puist accepter les premiers benefices seculiers, qui vacqueront es mois apostoliques en dedans le mois de la vacation d'iceulx, sans pour ce aucunement mesprendre envers nous, pourveu, que lesd. benefices seculiers ne soyent de nostre patronagie, ou de celuy de nos vassaulx et subjects, et

que la provision d'iceulx ne concerne aucunement n. haulteur et preeminences. Et si a ceste occasion se mea debat, question ou proces, que led. Suppl. sera tenu c faire la poursuyte, assavoir en matiere possessoire pardevant nous ou nos juges, ausquels la cognoissance en deau appartenir et non ailleurs, et en petitorie pardevant le jug ordinaire ou autres juges delegues en nos pays et seigneuries, quil appartiendra; et si la matiere par appellation ou autrement estoit devolve en court de Rome, ou pardevant le supperieur dudict juge ordinaire, qu'il la fera deleguer et commectre en iceulx nos pays; le tout selon les ordonnances sur ce faictes, Si vous mandons et chacun de vous endroyt soy (!) et si comme a luy appartiendra, que de nostre presente grace, congie, licence et consentement selon et par la maniere que dict est, vous faictes, souffres et laisses led. Suppl. plainement et paisiblement joyer et user, cessans tous contredicts et empeschemens au contraire. Car ainssi nous plaist il.

Donne de nostre ville de Bruxelles le penult^me. jour doctobre, lan de grace mille cincq cens trente cincq. de nostre empire le XVIme et de nos regnes des Espaignes, des deux Sicilles et autres le vingthiesme.

Soubscript: Par l'Empereur, en son conseil.

Signe: VERREYCKEN.

Iets lager: 't Hof v. Utr., voor zo veel in hun is, consenteert de brieven apostolique volg. Keys. Ma^ts *Placetum* ter effecte en executien gestelt te werden, behelteliken, dat d'ondersaten deser lande, zo verde proces valt, nyet buyten derselven lande betrocken en werden.

Actum t'Utrecht XIXe Jan. a°. etc. zes ende dertich. *stilo curie Trajectensis.*"

(*Het vervolg hierna.*)

Beckenslagers. — Clockenslagers.

Uit de papieren van C. Booth.

Die plachten voormaals door alle wijken van de stad gesteld te worden, somtijds wel tot 40 toe als A°. 1456. — Gildenbrief 1455.

Deze sloegen op grote kopere bekkenen (de alarm) als men waarachtig wist of vernam vijanden, bij, omtrent of binnen de stad.

Deze bekkenen plagten de bekkenslagers in hare voorhuizen of voorzalen, ten toon te hangen en ten dienste gereed te houden.

Waarop gevolgd is dat met deselve de burgeren te pronken plagten, soms 2 of meer in hare voorhuizen hebbende opgesteld, als van zoodanige trouwe waarders der stad hergekomen.

Het bekkenslaan duurde nog lange na de overheering, zelfs ook nog bij mijne tijden (C. Booth spreekt p/m 1630—1680) in vele voorhuizen of *onder den coperen blinck* der vrouwen, zodanige bekkens bevonden zijn.

Naerdien men op Pontiani en Agnetis de presenten ook met bekkenslag bij der straten te dragen plagt, is verboden zulks het bekken naar den eten meer te slaan, alzo het bekkenslag alleen in tijde van nood is bewilligt.

1478 wordt het een ieder verboden die geen bekkenslager is, de klok of bekken te slaan op poene van met den zweerde te worden geregt.

(Zie de ordonnantien *in het Raads dag. boek*, A°. 1455—1478—1491, in het Stads Archief en v. d. Water placaatboek III, 84.)

Vaart naar den Eem.

Overdroegen die Rade oudt ende nye dat die oversten oudt ende nye, raedt ende wege vynden ende suecken sellen om gelt te krigen daermen nu tegen der toecomender tyt ene prove mede greven mach int Veen, om te besuecken of men oec soude aldaer ene grafte ende vaert maken mogen doer den Vene van onser stat tot inder Eme. Raads dag. boek 1446. des donred. *in die mauricii* f°. xxi verso.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand AUGUSTUS 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100den.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UUR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UUR.
	9 ur.	12 ne	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
1	770	770	771	771	176	180	187	14	N. O.	Bewolkt.
2	770	770	768	766	176	19	217	185	idem.	idem.
3	768	764	764	763	218	24a	258	21	O.	idem.
4	761	760	760	762	214	238	23	186	z. O.	Helder.
5	764	765	765	764	206	21	216	19a	N.	Betrokken.
6	764	764	763	764	214	224	225	16a	idem	Bewolkt.
7	765	765	765	766	194	218	218	143	idem.	idem.
8	766	766	767	767	194	215	22a	144	idem.	idem.
9	767	767	766	766	20	234	241	194	idem.	Helder.
10	763	761	759	757	24a	281	29	25	z. O.	idem.
11	762	764	766	770	196	226	21	146	z. z. O.	Zwaar bewolkt.
12	775	775	775	775	186	218	22	15a	W.	Helder.
13	775	775	776	776	196	238	236	178	idem.	Bewolkt.
14	776	775	774	773	21a	246	256	19	idem.	Helder.
15	772	771	770	770	236	27a	278	196	z. W.	idem.
16	769	769	769	770	245	266	268	186	W.	idem.

	BAROMETER IN MILLEMETERS.				THERMOMETER IN 100e.				WINDSTREEK 's MIDD. tot 49 gr	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	769	768	767	767	206	24	24_7	178	N. W.	Helder.
18	766	765	765	765	25	28	28_5	20	W.	idem.
19	764	763	765	764	22_8	27_5	274	194	idem.	idem.
20	766	766	767	767	19_8	21_2	21_5	154	idem.	Bewolkt.
21	767	766	766	766	19_2	21_2	218	178	N. W.	Betrokken.
22	765	765	764	765	20_3	24_2	234	18_4	idem.	Helder.
23	764	763	762	764	21_2	25_5	26_4	18_4	idem.	idem.
24	762	761	760	759	21_5	26	27_4	20	N.	idem.
25	759	758	758	760	21_3	24_2	26_3	174	N.w.	Bewolkt.
26	762	762	762	762	171	21_3	21_4	176	idem.	Zwaar bewolkt.
27	763	763	763	763	176	22_3	23_2	186	idem.	Bewolkt.
28	765	765	765	765	20_7	22_3	23_6	198	idem.	idem.
29	765	765	764	764	21	23_2	23_8	17	idem.	Betrokken.
30	765	765	765	764	193	21_7	20_4	15	idem.	Zwaar bewolkt.
31	765	764	765	767	144	16	16	124	idem.	Betrokken.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	765	765	764_3	764_6	20_{34}	22_{30}	22_{99}	17_{61}	Van den 1st. tot den 10e.	
2	769	769	769	769_9	21_{53}	24_{63}	24_{89}	17_{70}	— — 11en. — — 20e.	
3	765	765	765	765_5	19_{54}	21_{60}	23_{00}	17_{50}	— — 21st. — — 31st.	

6 's morgens vroeg sterke regen.

7 's morgens vroeg een weinig regen.

11 's morgens veel wind.

18 's middags half drie 29°.

19 's avonds onweder en regen.

25 's avonds een weinig onweder en regen.

26 's nachts en 's morgens regen.

29 's namiddags onweder en regen.

30 's namiddags onweder en sterke regen.

31 's morgens en 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 765,7 , Thermometer 20,91e

Augustus 1842.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.						HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.				
	M.	V.	M.	V.		M	V		M.	V.
UTRECHT.	61	62	3	4	»	5	2	40	»	83	75
AMERSFOORT.	22	15	2	»	1	»	»	4	»	16	12
RHENEN.	6	9	1	1	1	»	»	2	»	1	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	»	»	»	»	»	»	2	»	1	5
MONTFOORT.	»	3	»	»	»	1	»	2	»	5	»
IJSSELSTEIN.	8	8	»	1	»	»	»	1	»	7	4

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1 Augustus	1842.	4 el 70 dm.
15 ———	——	4 — 68 —
31 ———	——	5 — 14 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ, 1842.

GEBORENEN

op

den 1 Augustus.

Francina Elisabetha, D. van Jan Jan van Rennes.
Jannigje Geertruida, D. van Johannes Jurje Wolf.
Aafje, D. van Klaas Visscher.
Hester, D. van Benjamin Samuel van Lier.
Antoinetta Maria, D. van Anthonie van Veen.

den 2 Augustus.

Catharina Johanna, D. van Carel Willem Faber.
Albertus Wilhelmus Franciscus, Z. van Joannes Hendricus Dekker.
Jacobus Hendrikus, Z. van Johannes Servatius van Wijk.
Dirkje, D. van Joannes Verkroos.

den 3 Augustus.

Jan Willem, Z. van David van Buggum.
Theodora, D. van Theodorus van Oort.

den 4 Augustus.

Wilhelmina Johanna, D. van Gerrit Helsdingen.
Adrianus, Z. van Adrianus van Geelen.

den 5 Augustus.

Elizabeth, D. van Henricus Harderwijk.
Marinus Gerardus, Z. van Gerrit Willem Monnee.
Wilmpje, D. van Hendrik van Doesburg.

den 6 Augustus.

Johann Henrich Adolph, Z. van Johann Heinrich Adolph Rose.
Maria Jacoba, D. van Theodorus Kuipers.
Hendrika Petronella, D. van Frederik van Straalen.

den 7 Augustus.

Paulus, Z. van Jasper van Gennip.
Cornelis Johannes, Z. van Johannes Welbergen.
Maria, D. van Gerrit van Luijn.

den 8 Augustus.

Petronella Hendrika, D. van Gijsbertus Fetenburg.
Classina, D. van Pieter van Leeuwen.
Adrianus Johannes, Z. van Johannes Isaak de Haart.
Hendrik, Z. van Hendrik Stomp.

den 9 *Augustus.*

Anthonia, D. van Antonij Gerrit Ullm.

Maria, D. van Pierre Jacques Rombout.

Antoine Henri, Z. van Charles Henri Dumont.

Theodorus Cornelis, Z. van Jan Oostveen.

den 10 *Augustus.*

Willem Laurens, Z. van Theodorus van Maurik.

Anthonia Carolina, D. van Joannes Lambooij.

den 11 *Augustus.*

Alida Anthonia Wilhelmina, D. van Jan Coops.

Maria Elisabeth, D. van Samuel Cornelis Tijlkens.

Jannetje, D. van Jan van Manen.

den 12 *Augustus.*

Adrianus, Z. van Arie Vermeulen.

Willem, Z. van Willem Papendrop.

Naatje, D. van Wolff Mozes van Laar.

Adriana, D. van Cornelis van den Berg.

Adrianus Anthonius, Z. van Johannes Eijzenbach.

Willem, Z. van Hendrik van der Kars.

den 13 *Augustus.*

Alegonda, D. van Gerardus Koelman.

Helena Maria, D. van Jan van Groeningen.

Levina Sebastiana, D. van Mar... Rapis.

Jan, Z. van Hendrik Heijn.

den 14 *Augustus.*

Janna, D. van Pieter Janssen.

Jan, Z. van Anthonie van d... Hooven.

den 15 *Augustus.*

Theodora, D. van Joannes v... Tienhoven.

Hendrikus Jacobus Philippus, Z. van Henricus van Bergenh... gouw.

Willem Jacobus, Z. van Hend... van der Horst.

Frederik Jacobus, Z. van Pet... Jacobus Steffaan.

Wilhelmina Philiphina Louisa, ... van Willem de Roos.

Jansje, D. van Hendrik Ari... Raam.

den 16 *Augustus.*

Stephanus, Z. van Michiel v... Zijl.

Hendrika, D. van Gerardus G...

Andries Theodorus, Z. van Jo... nes Jacobus de Wit.

Jan Hendrik, Z. van Jan Henr... van Soelen.

den 17 *Augustus.*

Johannes Christiaan, Z. van H... manus Wennekes.

Niesje Maria, D. van Anthon... Kreek.

Johannes, Z. van Leendert La...

Johanna, D. van Joannes Ou... dorp.

Jacobus, Z. van Gerrit Jacobs.

den 18 *Augustus.*

Tonia, D. van Jacobus Anthonie van Asch.

Wilhelmus Johannis, Z. van Jan Drinkenburg.

Adrianus, Z. van Janus Schreutelkamp.

Albertus Nicolaas, Z. van Nicolaas Ballangee.

Gerarda, D. van Jacob Ruigrok.

den 19 *Augustus.*

Antje, D. van Hendrik Gies.

den 21 *Augustus.*

Pieter, Z. van Johannes Gijsbertus van Roijen.

Johanna Helena, D. van Willem Cino.

Theodorus Martinus, Z. van Johannes Lina.

Naatje, D. van Eliazer Levie Pach.

den 22 *Augustus.*

Abraham, Z. van Abraam Wouters.

Hendrik, Z. van Hendrik Brouwer.

Johanna Catharina, D. van Willem Verkroost.

Adolf, Z. van Walterus Gruijthuijzen.

den 23 *Augustus.*

Adriaan Robert, Z. van Johannes Robartus Peij.

Pieter Willem, Z. van Pieter Emmelot.

den 24 *Augustus.*

Pietje Johanna, D. van Cornelis Hermanus de Haart.

Hendrikus, Z. van Jacobus Bontrop.

Geertruida Petronella, D. van Jan Everaars.

Maria Cornelia, D. van Abraham Hoevers.

Wilhelmina Elisabeth, D. van Johan Michiel Muller.

den 25 *Augustus.*

Cornelis, Z. van Cornelis Christiaan Pappelendam.

Dirkje, D. van Evert van der Weert.

Jan Willem, Z. van Pieter Boom.

Friederich Carl, Z. van Julius Heinrich Hisgen.

Leentje, D. van Izak Manheim.

den 26 *Augustus.*

Wilhelmus Martinus, Z. van Willem Richel.

Celius Johan Anthonie, Z. van Jacobus Wijnandus Heije.

den 27 *Augustus.*

Jacob Johan Albert, Z. van Jonkhr. Mr. Albert Coenen van 's Gravesloot.

Arnoldus Hendrik, Z. van Theodorus Anthonie van Tessel.

Henrietta Petronella Maria Antoinetta, D. van Stephanus van Ewijk.

Catharina Theodora Josina, D. van Cornelius de Groot.

Jan, Z. van Johannes Kelfkens.

Frans, Z. van Frans Felix.

den 28 *Augustus.*

Johanna, D. van Roelof Schooneveld.

OVERLEDENEN

op

den 1 *Augustus.*

Marinus Kruijs, geh., 64 j., Vischmarkt.

Lodewijk Rijnhart Goettsch, 2 j. en 8 m., Lange Viesteeg.

Christina Johanna van den Akker, circa 4 j., Lange Hamsteeg.

Mijntje Maarschalkerweerd, 5 j., buiten de Weerd.

Antonia Petronella Kolferschoten, wed. Johannes Geebing, 71 j., Boterstraat.

François Arnoult Jules Bocllaard van Tuijl, 1 j. en 5 m., Maliebaan.

den 2 *Augustus.*

Jan Blommaart, circa 4 m., Achterweg.

Wilhelmina Hendrika de Hul, circa 1 j. en 7 m., Lange Hamsteeg.

Francijntje de Geus, huisvr. Hendrik Baas, 41 j., Bergstraat.

Jacobus Nicolaas Mulder, 1 j. en 1 m., Breedstraat.

Christiaan Hendrik van der Maaren, circa 8 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Cornelis van Os, circa 4 m., Nicolaikerkhof.

den 3 *Augustus.*

Wilhelmus Josephus Carels, ½ j., Veenstraat.

Franciscus Cornelis van der Wa..., 4 w., buiten de Catharijnenpoor...

Theodorus van de Bilt, 1 j. en m, buiten de Tolsteegpoort

Theodora Castrop, 1 j. en 6 m., Catharijnenstraat.

den 4 *Augustus.*

Maria van Vreeden, wed. Willem Combee, 81 j., Bergstraat.

Berendina Koppers, 2 j. en 3 m., Korte Viesteeg.

Catharina Jurg, huisvr. Arthur Schok, 31 j., buiten de Weerd

Hendrika de Groot, 11 m., Lange straat.

den 5 *Augustus.*

Hendrik Miltenburg, ong. 25 j. buiten de Weerd.

Margaretha Catharina de Munck, 3 m., Korte Ademstraat.

Johannes Koolen, 19 j. Hospitaal

Johanna Hendrika van Loon, ong. 29 j., Bakkersteeg.

Alida Wilhelmina Sakkers, circa 2 j., Watersteeg.

den 6 *Augustus.*

Johanna Snijders, ong. 39 j. buiten de Tolsteegpoort.

Anthonie Balen, geh., 64 j., Rotterdam.

Heiltje Schuurman, wed. Sijmon de Graaf, 86 j., Catharijnenstraat.

Abraham Verhoef en Cornelia Johanna den Hartog.
Pieter Abraham en Margaretha Harmsen.
Andries Huntelaar en Elisabeth van Meeverde.
Wilhelmus Josephus van der Bilt en Geertruijda Jacoba le Maire.

den 11 Augustus.

Alcid Johan van Hoijtema en Louise Amelia de Jongh.

den 17 Augustus.

Carel Boomer en Huiberdina van Jonskveld.
Remko Hesse en Johanna Raboe.
Johannes Vreeswijk, weduwenaar en Catharina Louisa Elisabeth van der Veen.
Joannes Jacobus Vergeest, weduwen. en Marigje van Cleef, wed.
Cornelis van Kasteel en Maria Clara Minnerbreuke.
Gerardus Sneijder en Maria Fronica Giesen.
Cornelis van Benthem en Jenneke Jacoba Bergman.
Johannes Nicolaas Halbeek en Christina Bosman.
Johannes Bom en Johanna Hendrika van Tongeren.

den 24 Augustus.

Adrianus Masten, weduwenaar en Antonia Mensburg.
Jacobus de Rijk, weduwenaar en Stephania van der Steen.
Jan Willem Gerdingh en Gijsberta Versteeg.
Johannes Helsdingen en Willemijntje van den Berg.
Cornelis Zorn en Dirkje van Dommelen.
Johannis Jacobus van Loveren en Aletta Everaarts.
Jan Krabbe en Cornelia van Schaffelaar.
Jan Laarman en Elletje Egginк.

den 25 Augustus.

Johannes Gerardus Koning en Johanna Wilhelmina van der Vlis.

den 31 Augustus.

Gijsbertus Anna Maas en Hendrica Geertruij van Ekeris.
Cornelis Elsendoorn, weduwenaar en Aletta Maarschalk erweerd.
Louis Schreiber en Alberta Catrina Hendrica Weppelman.
Pieter Cabus, weduwenaar en Elisabeth Berendina Mentinck.
Rijk Verhaar en Gijsberta Wintershoven.
Petrus Antonius Kocken en Petronella Johanna de Bruijn.
Willem van Ingen en Johanna Schuurman.
Louinus Kortua en Hendrica van Veen.

TE ZAMEN 40 PAREN.

Anthonie van den Brink, 2 m., buiten de Weerd.

den 14 Augustus.

Gerritje Smorenburg, circa 2 m., Predikheerenstraat.

Louise Frederica Emilie Stoecker, wed. Friedrich Stoecker, circa 58 j., Viebrug.

Petrus Johannes Snoeck, circa 6 j., Zilversteeg.

Anna Catharina Wolf, 8 w. buiten de Tolsteegpoort.

Dirk Busgert, ong., 39 j., Pauwst.

Stephanus Gadella, circa 4 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 15 Augustus.

Dirkje Lagerweij, circa 4 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Hermanus Johannes van Draanen, 2 j. en 10 m., Springweg.

Pieternella Schut, huisvr. Johannes Adelaar, 49 j., Brandsteeg.

den 16 Augustus.

Johanna Kiers, 4 m., Neude.

Anna Maria Bibers, huisvr. Hendrik Arendsen, 38 j., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelis van Tienhooven, ongeh., 36 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 17 Augustus.

Gerardus Hattink, 1 j., en 10 m., Elisabethstraat.

Johanna van der Klok, 15 j., Gaardbrug.

Willem Frederik Bernard Kelfkens, 1 j. en 3 m., buiten de Weerd.

Gijsbertus Emmelst, wed. [illegible] aan 't Zand.

Levenloos aangegeven Dochter [illegible] Theodorus Cooltjes, [illegible]

Willem van den Wildenburg [illegible] en 10 m., Boterstraat.

den 18 Augustus.

Maria Margaretha Gladbeek, [illegible] en 1 m., Walsteeg.

Johannes Hendrikus van der [illegible] 2 j. en 6 m., Rijnstraat.

Dirk Jan Hendrik van den [illegible] 5 j. en 3 m., Zwaansteeg.

Cornelia Johanna van Fulp[illegible] m., Voorstraat.

Dirk Gijbels, geh., 33 j., N. [illegible]

den 19 Augustus.

Dirkje Hendrica Hendriks, [illegible] en 8 m., Boterstraat.

Abraham Rudolph Zwagers, [illegible] en 2 m., Loefbergmakerstraat.

Hendrikus Mittelbeck, circa 3 [illegible] achter den Dom.

Arie Gijbels, 1 j., Catharijnestraat.

Pieter van Ochten, geh. 76 j., [illegible] de Hoogt.

Cornelis Verweij, geh., 77 j. [illegible] 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Willem Adrianus Johannes Toebes, 4 m., in de Twijestraat.

Geertruida van Rooijen, wed. Jan Spruit, 84 j., buiten de Catharijnepoort.

Gerrit van Oort, 2 j., b. de Weerd.

den 20 Augustus.

Johanna Kronenburg, 5 m., buiten de Weerd.

Isaäc Rijnders, 3 m., Achterom.

Johanna Kroesnel, ong., 47 j., Stroosteeg

Levenl. aangegeven Zoon (onecht)

Gijsbertus van de Vooren, 10 m., Pelmolen.

Antonius Johannes La Heij, 21 d., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon, (onecht).

den 7 *Augustus.*

George Hendrik Witte, 3 w., Beijerbrug

Alexander Abrahamson, geh. 72 j., Oudkerkhof.

Johanna Christina Cornelia de Winter, 1 j. en 2 m., Kalverstraat

Anna Francisca Stevens, 6 m., Wittevrouwenstraat.

den 8 *Augustus.*

Everdina Geaina van Demmeltraadt, 2 j. en 6 m., Nieuwe Gracht.

Anthonius Willebrordus Vaerhard, 1 j. en 10 m., Steenweg.

Adriana Anna Meloen, 6 m., Mariaplaats.

Catharina Berndina de Groot, ruim 3 m., Catharijnenstraat.

Geertruij van Werkhoven, wed. Frans de Bie, 82 j, Zilversteeg.

den 9 *Augustus.*

Christiaan Hitters, ong. 51 j., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon van Nicolaas van Basten, Veenstraat.

Flip Caljouw, 22 j., Hospitaal.

Rijk de Lang, 7 m., buiten de Catharijnenpoort.

Johanna Cornelia de Bruin, 29 j., Boterstraat.

Johanna Mastwijk, wed. Cornelis van Kooten, 81 j., Voorstraat.

Cornelia Dragers, ong., 20 j., buiten de Weerd.

Helena Elisabeth Kops, ong. 51 j., Bakkerbrug.

den 10 *Augustus.*

Anthonius Bernardus Crol, 8 m., Koestraat.

Wilhelmus Johannes Coeleveld, 32 j., Hospitaal.

Johannes Wilhelmus, Brouwer, 1 j. en 5 m., Lange St. Jansstraat.

Hendrikus van Gelderen, ongeh., 27 j., buiten de Weerd.

den 11 *Augustus.*

Anna Elisabeth Teeuwisse, 4 m., buiten de Weerd.

Antonius Petrus Carels, 10 d., Veenstraat.

Johannes Hermanus Marschalkerweert, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

Anna Adriana Margaretha Nieuwpoort, 1 j. en 9 m., Zakkendragersteeg.

den 12 *Augustus.*

Levenloos aangegeven Zoon (onecht).

den 13 *Augustus.*

Alida Wilhelmina Christina Johns, 1 j. en 9 m., Stroosteeg.

Anna Wilhelmina van Zuijlen, ong. 21, j., te Breda.

Clasina Maria Ligteringe, 9 m., Rijnstraat.

Johannes Gijsbertus Hendrikus van Luijn, 1 j. en 5 m., Smeetoren.

Berendina Johanna de Leeuw, huisvr. van Adrianus Cornelis van Well Groeneveld, 48 j., buiten de Weerd.

Leendert Dirk Anthonie Gijbels, 1 j. en 1 m., Zandstraat.

Alida van Leeuwen, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

Wilhelmina Marianne Swagers, circa 2 j., Loefbergmakerstraat.

Otto Johannes van den Hoek, ruim 3 j., kleine Eliensteeg.

Johannes Kuipers, 44 j., buiten de Weerd.

den 28 Augustus.

Marinus Gerardus Mounee, 3 w., Rietsteeg.

Sijmen de Graaf, 2 j. en 2 m., Catharijnenstraat.

den 29 Augustus.

Jacobus Montfoort, wed. 74 j., Geertruida-Kerkhof.

Jacob Groenhuijse, 1 j. en 4 m., Vinkenburgsteeg.

Frederik van Dijk, 11 j., te Maartensdijk.

Hendrik Jan van Uijtert, 8 m., Maliebaan.

Johannes Albertus Willekes, 1 j. en 5 m., Haverstraat.

Christiaan Bernardus Geursen, 2 m., hartsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van Hendricus Hoonakker, Nieuwe gracht.

den 30 Augustus.

Henrica Dijkhorst, 3 j. 5 m., Achterstraat.

Roelof Bol, geh., 73 j. aan 't S. Janskerkhof.

Jan Schoonderbeek, circa 2 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 31 Augustus.

Johan Peter Fleck, 1 j., K. Viesteeg.

Hendrik Stomp, 3 w., Begijnestraat.

Mechteld Dievenbach, 1 j., en 1 m., Predikheerenstraat.

Andries Vierbergen, 1 j. en 6 m., Wijden Doelen.

Sophia Muller, 18 d., Breedstraat.

OVERLEDENEN 158.

Johanna Dorothea Hendriks, ong., 26 j. en 11 m., Domtrans.

Arentsje Margaretha van Kesteren, wed. Abraham van Pesch, 82 j., Vollerbrug.

den 21 *Augustus.*

Johanna van Stralen, ongeh. 26 j., Oude Kamp.

Johanna Odewald, 9 m., buiten de Tolsteegpoort.

Geertruij Janszen, 3 m., Pauwsteeg.

den 22 *Augustus.*

Wilhelmina Peters, 3 j, W. Doelen.

Maria Vermeulen, wed. Jan van Rooijen, 82 j., buiten de Weerd.

Johanna Bos, huisvr. Adrianus Flantua, 52 j., Rodenburgstraat.

Antonia Elizabeth Camphuis, ong., 34 j., Nieuwe gracht.

Catharina Brouwer, 3 j. en 6 m., Varkenmarkt.

Matthijs Patist, geh. 45 j., Lange Nieuwstraat.

den 23 *Augustus.*

Johanna Munter, 3 j., Achterstraat.

Lijdia van den Burg, 2 j. en 11 m., buiten de Weerd.

Sophia Everdina Verloop, 1 j. en 7 m., buiten de Weerd.

Johannes van Lopik, 3 j. en 9 m., Florasteeg.

Adrianus Anthonius Eyzenbach, 8 d., Elisabethstraat.

den 24 *Augustus.*

Adrianus van de Bilt, 11 m. Wijden Doelen.

Johannes Franciscus van Voorst, 5 m., Catharijnesteeg.

Eva Cino, huisvr. Hendrik Eitinger, 40 j., Bakkerbrug.

Johannes Albertus Cornelis Hagen, 4 j. en 8 m., achter Clarenburg.

Gerritje Jansen, 4 j., Koestraat.

Aaltje Ruijs, ongeh., 84 j., Oude Kamp.

den 25 *Augustus.*

Cornelia van der Maas, 4 m., Mijlpoort

Elisabeth Perlee, 1 j. en 8 m., 10 Achterstraat.

Wilhelmus Johannes Hendrikus v. Gent, 2 j. en 9 m., Springweg.

Wilhelmina Alletta Catharina Abigael Barbora von Baumgarten, 3 m., buiten de Weerd.

Hendrik van der Vunt, geh., 55 j., Catharijnestraat.

Johannes Overgoor, 1 j., Weesbr.

Marinus Everardus Anthonie Loran, 1 j. en 1 m., te Amsterdam.

Jansje Schoonhein, ongeh. 18 j., Mussegast.

Adriaan Willemse, 21 j, Hospitaal.

den 26 *Augustus.*

Magaretha de Wit, circa 8 m., Hemdsmouwsteeg.

Marinus Schrijvers, 11 w., te Thiel.

Wilhelmus Johannes Adrianus Deijman, 2 j. en 8 m., in de Twijestraat.

Alida Justina van Rossum ongeh., 18 j., St. Jacobs-Gasthuissteeg.

den 27 *Augustus.*

Maria Cecilia Cornelia Beeker, 1 j., Bakkersteeg.

Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 13 Augustus 1842, door den Notaris C. J. NAGTGLAS.

Een Huis en Erf, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Lange Smeesteeg, wijk B. N°. 547. Verkocht voor *f* 925.

Den 20 Augustus 1842, door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Een nering doende Huizinge, met Erf en Grond, Kelders en Kluizen binnen Utrecht aan de Oude Gracht, op den hoek van de Jacobijnestraat, wijk H. N° 28. Verkocht voor *f* 3,000.

N°. 2. Een Huis met Erf, Grond en Tuin, te Utrecht buiten de Waard, over de Sluis, wijk M. N°. 451. Verkocht voor *f* 1,420.

N°. 3. Vijf Kameren of Woningen onder een Dak, Erf en Grond, te Utrecht buiten de Waard, aan het Zwarte Water, wijk M. N°. 148 a 152. Verkocht voor *f* 1,620.

Den 27 Augustus 1842, door den Notaris H. A. R. VOSMAER.

De Boerenhofstede den ouden Tempel, met stalling benevens daghuurders woningen en erf, alles te zamen 23 Bunders, 37 Roeden en 60 Ellen, aan elkander gelegen onder de gemeente Soest, ter wederzijde van den Straatweg, tusschen het Huis ter Heide en Amersfoort. Verkocht voor *f* 6,700.

Door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Hofstede bestaande in eene Huizinge twee Bergen met 5 Bunders en 84 Roeden, Tuin- Bouw- Wei- en Boomgaardland, gelegen in het Nedereind van Jutphaas, kanton IJsselstein. Verkocht voor *f* 3,575.

N°. 2. Een perceel Bouw- en Weiland, groot 3 Bunders, 4 Roeden en 38 Ellen, gelegen als voren. Verkocht voor *f* 2,200.

Door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Een Huis, Erf, Grond, Plaats en Tuin, benevens bekluisde Kelders, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Westzijde van de Nieuwe gracht aan de Runnebaan, wijk F. N°. 241. Verkocht voor *f* 9,150.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR
TILDEN

ONDERZOEK

WEGENS DE

OUDHEID EN STICHTING

DER STAD

UTRECHT

DOOR

A. van BUCHELL.

GEVOLGD VAN EEN BETOOG DAT DIE STAD VAN OUDE TIJDEN EENE VRIJE RIJKSTAD GEWEEST IS.

(*Met eene Afbeelding*).

In de duisternis, welke de wording van Utrecht tot eene stad, nog omhult, kan het niet dan wenschelijk geacht worden, iedere bijdrage tot opheldering van dit zoo merkwaardig punt in de Stichtsche geschiedenis, aan het licht te brengen. Vele gissingen zijn door onderscheidene geleerden tot dit einde door den druk openbaar gemaakt, geene hebben echter tot eene zekere uitkomst kunnen leiden. Met gretigheid greep de redactie iedere gelegenheid aan hieromtrent, uit oude stukken, eenig licht te verspreiden (1); doch nimmer nog kwam haar onder de velen, een doorwrochter stuk over dit onderwerp in handen, dan dat van den geleerden oudheidkundige

(1) Zie onder anderen Tijdschrift 1835 bl. 499, 1836 bl. 385 en elders.

A. van Buchell; een man in de Stichtsche geschiedenis met roem bekend, vooral wegens zijne bijvoegselen op het werk van Heda en Beka; een man die onbegrijpelijk veel gedenkstukken der oudheid verzameld heeft, en van wiens volhardenden ijver men verwonderd staat, bij het aanschouwen van het aantal folianten, door hem zelven geschreven, welke uiterst belangrijke verzameling thans in het archief van de provincie berust. In die handschriften vond de redactie een brief door hem aan zijn' vriend C. Booth geschreven (1), wegens de oudheid der stichting van Utrecht als stad. Deze, zoo ver ons bekend is, nimmer in druk uitgegaan, is gedagteekend Junij 1635; dezelve verspreidt veel licht over de oudheid onzer stad. Zonder eenige opsiering deelt hij zijne gevoelens mede, en het eenvoudige waarheidlievende karakter van den oudheidkundige, doet zich aldaar in zijne volle waarde kennen.

Over den inhoud des briefs zullen wij het stilzwijgen bewaren, doch slechts aanmerken dat de geleerde C. Booth deze gevoelens aankleefde in zijne beschrijving van Utrecht, in 1648 opgesteld, hetwelk een bewijs oplevert voor de gegrondheid van het aangevoerde in den brief. Een man toch als deze Booth, die in dat tijdperk op de hoogte der wetenschap stond, zou niet ligt een gevoelen omhelsd hebben, strijdig met de waarheid (2).

Tot opheldering van dezen brief, meende de redactie het oudheidminnend publiek geene ondienst te bewijzen, denzelven te doen vergezellen van een oud kaartje, voorstellende het eiland der Batavieren, waarin het castrum of de burgt Trecht gevonden word.

Dit kaartje is voor den beoefenaar der topographie onzer

(1) Zie over den waarschijnlijk Romeinschen oorsprong der stad: Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, *Oude handelswerken der stad Utrecht*, I D. bl. 13 en verv.

(2) Mr. V. J. Blondeel, *Beschrijving van Utrecht*, brengt onderscheidene bewijzen voor, wegens de hooge oudheid der stad, o. a. bl. 77 en verv.

stad merkwaardig, ter vergelijking met het reeds medegedeelde in dit Tijdschrift 1835 bladz. 499, alwaar de uitlegging der voorwerpen te vinden is. Wij verwijzen onze lezers daarheen, om hier niet in herhalingen te vallen. Intusschen willen wij nog een paar woorden over deze oude plans, welke allen van 690 dagteekenen, in het midden brengen.

Wij zeggen oude plans, omdat wij onderscheidene gevonden hebben, zoo gedrukt als in handschrift.

Het is opmerkelijk dat allen, met geringere en meerdere veranderingen, in de hoofdpunten overeenstemmen; in den loop namelijk van de rivieren den Rijn en de Vecht, als mede in de omzooming van den burgt door eenen tak van de eerste. Dit geeft ons aanleiding te denken dat alle deze onderscheidene copijen naar een oorspronkelijk zullen gemaakt zijn, hetwelk is verloren gegaan of nog in het duister ligt verscholen. Het is echter vreemd dat van Buchell, Booth of Matthaeus, die zoo veel nader aan den tijd der hervorming leefden, van zulk oorspronkelijk stuk zwijgen. Welligt heeft de beeldenstorm dit gedenkstuk der oudheid, — even als de blazoenstorm ruim twee eeuwen later, de wapenborden — vernietigd. Immers mag men met eenige waarschijnlijkheid onderstellen, dat in den St. Maartens-tempel, als hoofdkerk van het Sticht, dit gedenkstuk, even als de geschiedenis en lotgevallen der stad en van de Domkerk in latijnsche verzen, zal bewaard gebleven zijn (1): en wie verzekert ons, dat de wanden hier of daar er nog niet mede prijken; doch even als andere fresco's, door kalkomkleedselen onzigtbaar gemaakt zijn. In de hoofdkerken toch werden alom dergelijke monumenten van vroegeren tijd, bewaard. Men stelde meer belang in dezelve, en de leken beschouwden ze als heiligdommen; waarom het Godshuis te regt als de veiligste bewaarplaats werd aangemerkt; ook de archieven, waarop toen hooger prijs gesteld werd dan thans,

(1) Zie Jonkhr. Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, t. a. p. I D. blad 17.

waren even als de kostbaarheden, in hechte kasten, achter zware sloten en ijzerwerk, bewaard.

Doch om nog eens tot de plans terug te keeren: de opschriften bij de voorwerpen, op verre weg de meeste derzelven, schijnen naar Hortensius gevolgd, terwijl die in Blondeel en *Batavia sacra* hiervan eene uitzondering maken. Op eenigen doorsnijdt een tak van den Rijn bij den toltoren, de geheele lengte des eilands, gelijk dit op het medegedeelde vroeger vermelde plan is aangewezen. Welk van beide nu het oorspronkelijke gevolgd is, moeten wij onbeslist laten; dit alleen er nog bijvoegende dat de tegenwoordige afbeelding genomen is naar een gedrukt plan in de verzameling van Jonkhr. G. J. Beeldsnijder van Voshol berustende, ons goedgunstig medegedeeld (1).

In een naauw verband met het aangevoerde van A. van Buchell staat het, achter zijnen brief gevoegde, betoog dat de stad Utrecht oûdtijds eene vrije rijkstad geweest is, hetwelk van eene geachte hand ons goedgunstig werd medegedeeld. Dit stuk, in lateren tijd opgesteld door een lid van een oud Utrechtsch geslacht, hetwelk sedert onheugelijke tijden in stads en lands bestuur was gezeten, schijnt als bewijs te hebben gediend dat de stad Utrecht van oude tijden her, als onafhankelijk van het bisdom, met uitsluiting van de kleine steden, het 3e lid van Staat heeft uitgemaakt. Taal en stijl van beiden heeft de Redactie onveranderd gelaten. Redactie.

(1) Tot heden heeft de Redactie nog niet kunnen ontdekken waar dit plan te huis behoort; is hetzelve voor een werk bestemd geweest of werd het afzonderlijk uitgegeven?

Aen myn heer Doctor Booth, *vroetschap ende schepen van Utrecht.*

Myn Heer, Het syn weynich weecken gepasseert dat wij in discours quamen, van de oude regieringe deser stadt ende landen, daervan UE. veele rechersen ende memorien, vuyt de overgebleven registers deser stadt heeft vergadert, ende oversulcx versocht werde omme in een tractaet te brengen, ende te synder tyt by het corpus der historien dezer lande te laten jungeren. Seyde doen weynich van de alder oudste tyden overich te syn, ende alles onseecker door de lanckheyt derselver, de weynige scryvers, ende de onachtsaemheyt van dien alleenlicken 't sedert het opcomen van der Gilden regieringe meerder blycx gevonden te werden. Doch soo men sal willen, tanquam ab ovo, beginnen den staet ende regieringe onser landen ophalen en als vuyt de dicke duysterheden soecken int licht te brengen, is het waerschynlicke dat de regieringe der Duytsen en den staet derselve by Julius Cæsar ende Tacitus voornamelick bescreven, alhier sal plaets vinden, die by den seer arbeytsamen en geleerde Cluverio in syn eerste boeck *Antiquæ Germaniæ* van het 37 cap. tot het 43, wytlopich werden verhaelt, waertoe den curieusen leser hem sal connen begeven, niettegenstaende hy der Walen saecken met der Duytsche gemeen maeckt, die ik meen, hoewel in veelen, niet in allen, over een en comen, maer naerdien dat de Romeinen hare garnisoenen in dese landen gehouden hebben, eenige redouten, forten, munimenten, als op de limiten van haer gebiet, tegens de verdere

duitsche bouwende, syn derselver wetten ende manieren van regieringe alhier ingevoert, dan na de vervallinge van de macht derselver Romeynen, wanneer de Vriesen en volgens de Vrancken die landen beseten hebben, is weder veranderinge mit dselve ingevoert, ende een gemengelde regieringe en politie ontstaen, vuyt de voorgaende oude Romeinse ende inlantse wetten met der voorsz. coustumen versamelt, de welcke *Asingrecht* geseyt is geweest, noch alhier in de noortse quartieren, Naerdinxlant en het Nedersticht in veele gevolcht, welck *Asing* ofte *Aesdoms* ons eenichsins bescreven wert, by de H. H. Grotius en syn *duytse inleydinge tot des Hollantsche rechtgeleertheit*, f°. 38 2e *boeck* 28 *deel.* Jacob van Eyck in syne *beschrivinge van de coustumen en wetten van Zuyt hollant*, pag. 89 en Mathys van Hoven in syn *Hantvestcronyck*, 2 *boeck* 3 *capit.* en anderen meer, daer noch binnen Utrecht van eenige relliquien overich syn, en voor de translatie aen den Keyser waren, als van de nagelnaeste successie, der oudere erfenisse van hare kinderen, de confusie van den helen ende halven bedde ende andere diergelycken hier nu niet te specificeren, in criminalibus der vrienden des misdaders soenen, het procederen met de doode hant etc.

Eerst tsedert het Christendom is de regieringe van Utrecht geweest, by den Burchgrave, castelein ofte governeur die oeck graven ofte comites somtyts genoemt werden, met de vrye geerfde geseyt *Burgenses Liberi*, die haer recht van outs gewoonlick gevollicht hebben, tot dat vuyt de gilden ontrent A°. 1275 de magistraten syn vercoren geworden, die de vrye verkiesinge en regieringe by gebleven is totten jaere 1529, wanneer het Nedersticht met het Oversticht, als oeck Grueninge ende

Vrieslant allenskens onder het huys van Oostenryck gebracht is. By de welcke alle der Gilden macht niet alleen verswackt, maer oeck gants wechgecomen is, en de forme verandert soe men by recommandatie daertoe genomén heeft de *confidenste personen oeck somtyts vreemden.*

Ten platten lande hebben eerst de Princen, Coningén ende Keysers, deselve landen onder haer gebiet gebracht, hebbende hare graven (soo werden hare commissarissen ofte missi dickwils genoempt) op seeckere tyden des jaers gesonden omme recht vuyt haren naeme te doen, die des behoefden, ende alle questien der volcken te berechten, daer nae dselve macht den Keyseren by de Pausen benomen synde, hebben de Bisschoppen die regiering aengenomen, rechters ende scholten stellende, oeck sommighe voer haer ende hare nacomeren daer mede investirende, die namaels ambachtsheeren geseyt syn ende substituten in hare plaetse gestelt hebben, mette naeme van schout, als by veele oude brieven betoont en bewesen can werden. *Hinc scultetus de Amestelle, scultetus de Worthene, scultetus de Muthene*, die naemaels heeren van die plaetsen geworden zijn; oock soude van Ryn als een schout in syn gerechte van Jutfaes, B. Preys, schout in syn gerechte van Oostveen etc. gevonden worden; maer allen te specificeren soude de limite van enen brief te buyten gaen, salt daerom hier by laten, genoch synde als int gros eenich ontwerp gedaen te hebben.

Sal evenwel met drie woorden aentrecken, (daer over als doen meede woorden waren), dat ick onse stadt te seer jong maecte, die oversulcx by onse naeburen haer lof van oudtheyt soude mogen comen te verliesen, maer

myn heer, gelieve te letten op myn seggen, ick kenne en meene het oock te bewysen, dat onse stadt wel de oudste is, niet alleen van geheel Hollant, maer oeck van onse nabuerige provincien, doch dat ick daeromme alle de fabulen by de Hollanderen en de Vriesen gedroompt soude aennemen, soude tegen de ervarentheden stryden. Men seyt dat Traiectum by tyden Neronis gefundeert, Antoniana genaempt, ende andere grillen die niet alleen by my, maer oock voor my ten deele by Heda syn wederleyt, doch sulcx dat hy sich meer daerinne verwert als reddert, sal derhalve stellen een maxime en grontstuk, dat in geheel Duytsche lande geen steden ommemuert en syn geweest, voor dat de Romeynen daer hebben genestelt, soo expres blyct dat de oude Duytsche pagatim, in bosschen, by rivieren daert haer best gelegen was, hare woningen hadden, een vry volck, hebbende wel eenige oversten diese in tyden van oorloge koosen en volchden, maer die cesserende, weder verlieten, levende in grote equaliteit mitte anderen, jae hare slaven waren noch seer vry, ende niet als der Romeynen servyl, het en stryt oock niet dat die selve hare versamelingen en byeenwoninge hebben gehadt, in natien verscheyden, met namen oeck verschelende, maer evenwel en blyct het niet dat dselve bemuert ofte in forme van steden, syn geformeert geweest, dan nochtans byde Walen ofte Gallen wel bemuerde ende gefortificeerde steden gevonden syn, al voor die vande Romeynen tonderbracht ende vermeestert syn, omme dat sy meerder gemeenschap met hare nabueren hielden, alwaer oeck de Griecken hare colonien hebben gesonden, eenige meede haer in verre reysen, als in Asiën en Grieckenlant begeven, oeck een groot deel van Italien beseten hebben,

er en tegens de Duytse weynich civil, ialours van haer yheit en vyanden van alle vreemder handelingen wa- n, vresende daer door verandert ende verdorven te erden. Nu laet ons comen tot ons selven, men vindt el Arenacium, Grines, Batavodurum, by de Ouden, maer eene niet dat UE. sult seggen dselve steden geweest te n, maer ter contrarie, redouten, castra ofte munimenta uo se milites reciperent et limites contra hostium in- ltus defenderent, als verscheiden op den Ryn, op de Vael, tot geryf derselver soldaten. Traiectum wert in *tinerario Antonino* toegescreven gevonden, het is waer lat by tyden Augusti, Hadriani, Antonini en de olgende Keyseren, eenige bescryvinge van natien, landen laetsen onder haer gebiet gemaect syn, maer het is oeck vaer, dat het voorn. *Itinerarium* dat wy Antonini oemen, by verscheyde geinterpoleert, verandert, geaug- nenteert is, en ten lesten by Marianum Schotum (die ntrent den iaere 1080 geleeft heeft), sulcx wy het nu hebben, voortgebracht is, daer Constantinopolen en veele ndere plaetsen lange na Antoninum gefundeert, vuyt- gedruct werden. Het is oeck niet te geloven dat alle die plaetsen daerinne genoempt, steden syn geweest; siet op den Ryn alhier Lugodinum, Albiniana, Niger Pullus, Fletio etc. geen van dese syn steden geweest. Ick gae hier voorby de fabuleuse fundatien ende grootheit van Batavodurum, Herlem ende andere, daer de Vriesche dromen vol van syn. Staveren wert by haer de oudste stat bevonden, maer mach tot de outheit van Utrecht, voor verhaelt, niet geraecken, de reste haerder steden syn allen nae ofte ontrent den iaere 1000 gebout. Gantsch Noorthollant ofte Westvrieslant, was noch by Coninck Willems tyden sonder steden, alleen van Me-

gionem. Ende is daer A°. 1060 deerste capel gefundeert, can derhalve geen stadt voor dien tyt geweest syn, wanneer men houdt dat Bisschop Willem vuyte voochden van Gelder gesproten, die van Dordrecht hare hantfesten gegeven heeft, daer toe het out segel derselver stadt oeck schynt te leyden, waer in een kerck en in dorso eene rose, het oude wapen van Gelre, vuytgedruct staen. Vlaerdingen wert mede van de oudste steden in hollant genoemt, (waer af Florentius d'eerste *marchio Vlarditingæ* by contractum geseyt is) maer na den iaere 1000 bekent, wert met Rynsburg, *munitissima urbs* A°. 1047, by Schafnaburgens monacho genaempt, abusive als ick meene, dwyle *Sigisbertus* dselve plaetse casteelen noempt, immers hoe het sy werden lange nae Utrecht bekent, ende moeten oversulcx voor outheyt wycken. Hier soude men een lang verhael noch connen voegen, niet alleen van scryvers, die ten tyde Wilbrordi en Winfridi eerste bischoppen, geleeft hebben, maer oeck vuyte brieven van de eerste donatien aen de kercke van Utrecht gedaen, het voor by my gealegeerde verifieerende; dan tselve onnodich achtende sal hier eyndigen, soo ick niet en meene dat ergens by loofweerdige memorien sal bevonden werden, dat Traiectum voer de voorsz. tyden een stadt sy geweest, waerby ick t sal laten blyven en UE. gevoelen naerder by gelegender tyt verwachten

UE. Dienstwillige

Rec. Ult°. Junii 1635.

get. A. VAN BUCHELL.

Betoog dat de stad Utrecht oudtijds eene vrije Rijkstad geweest is.

Deze stad is voorheen eene vrije Rijkstad geweest, volgens de lijsten bij diverse schrijvers als Goldastus, en inzonderheid bij J. Limmæus *jus publica Imp. Rom.* Tom I P. 3 te vinden, alwaar Utrecht wel degelijk onder de keizerlijke vrije Rijksteden geteld stond. Wanneer keizer Frederik de 3 van Oostenrijk in den jare 1471, volgens het toen nog onderhouden gebruik, te Regensburg een Rijksdag of zamenkomst zijner onderhorige Rijksteden beschreven had, op welke zamenkomst men vindt dat, behalven de vrijheren des Rijks, ook onder anderen de Bisschoppen des Stichts van Utrecht, ook onder de steden opgenoemd werden, welke aldaar vergaderden, de stad Utrecht, als zijnde eene van de *Civitates liberæ imperii* etc. en zulks de stad Utrecht als een Rijkstad op haar zelve, afgescheiden van den Bisschop van het Sticht van Utrecht. Zie daarvan meer bij van Loon in zijn *Tractaat over de geweze leenroerigheid van het graafschap Holland aan het Rijk*, in 8°. bl. 255.

Ja men vind ook dat keizer Karel V naderhand heeft staande gehouden, op de Rijksvergadering, dat het Sticht van Utrecht altijd als een vrije Rijksleen, en Utrecht zelfs, eene vrije Rijkstad geweest was, blijkens zeker instrument in dato 26 Junij 1548, eigenhandig

loor hem onderteekend, en inzonderheid aldaar Art. 11 lwaar de keizer zegt «*ac præter hæc, dictas provincias Gelriæ Ducatum, et Ultrajectensis*) *patrimoniales ab mni antiquitate fuisse liberas et exemtas jurisdic-ione imperii, ita ut illæ non minus quam cæteræ nostræ rovinciæ Belgicæ, in suis necessitatibus et indigentia unquam, usque in præsens, protectionem, tutionem aut auxilium ullum a dicto S. Romano imperio habuerint, quemadmodum rationabiliter habent alii imperii status*" te vinden bij H. Conringius *oper.* T. I P. 437 en nader aangehaald in de lijst der bewijsstukken behorende tot de 3e verdeling door van Loon bijgebragt. Het is immers zeker dat geen temporair heer, zoo als de bisschop was, een souverein oppergezag in eene vrije Rijkstad heeft kunnen uitoefenen, daar hetzelve in zulk een geval begrepen werd bij den Keizer van het Roomsche Rijk alleen te berusten.

De stad Utrecht was dus souverain in de hare, aan welke ook het *merum imperium* in den jare 1576 door den secreten Raad te Mechelen erkend is te behoren, zoo als te zien is in de stads Notulen van den 21 Januarij 1638. (Daar wij nu geen reden hebben om Goldastus of Limmæus van kwade trouw of dwaling te verdenken, en ons het contrarie van dien nergens gebleken is, vermenen wij naar ons inzien, dit als eene ontegensprokene waarheid te mogen aannemen) maar wil men nog meer? wat beduiden de eeden, beloften, welke de Bisschop, alvorens ingehuldigd te worden, aan de stad deed, zonder dat de Raad of het volk (hetgeen hier wel voornamelijk in aanmerking komt) wederkerig aan den Bisschop eenigen den geringsten eed van trouw dede. De Bisschop was aan de stad gehouden, maar

de Raad en het volk door geen eed aan den Bisschop verbonden, kan men nu een souverein uitdenken aan wien de onderdanen geen eed van getrouwheid gezworen hebben? Het was dan ons erachtens een belofte aan de zijde van den Bisschop en eene verzekering welke de stad ter hare beveiliging noodig achtte, te moeten afvergen en ontvangen, alvorens de Raad tot deszelfs inhuldiging instemde, zeer wel begrijpende dat de Residentie binnen Utrecht van zulk een magtig vorst als de Bisschop was, wanneer hij niet door beëdigde beloften in zijn magt bepaald werd, voor de stad van de hagchelijkste gevolgen konde wezen. Het is ook om deze redenen zeker dat de stad Utrecht den Bisschoppen nimmer als haren Souverein heeft willen erkennen, maar hem alleen aangemerkt hebben als hare beschermer: even gelijk zoo menige anderen Rijksteden in Duitschland hunne naburige Vorsten, Bisschoppen of andere Heeren tot hunne beschermheeren aangenomen hebben: zoo als te vinden is bij Dumbar *kerkelijk* en *wereldlijk Deventer* bl. 68 ten opzigte der stad Deventer.

De stad Utrecht is van de eerste en oudste tijden af alleen het 3e lid van staat geweest.

Zij heeft in het begin der 12e eeuw de bisschoppelijke actens geteekent, blijkens Heda *hist. Episc. Ultr.* B. 155 en anderen. Het verdrag tusschen den Bisschop van Utrecht en den Graaf van Holland 1204, is gesloten ten overstaan der burgerij; de bisschoppelijke vonnissen zijn door schout en schepenen der stad Utrecht bekrachtigd, volg. Heda 202 A°. 1228. Stads zegel is gelegd geweest aan een diploma of giftbrief 1250 en hetzelve daarmede is bekrachtigd Heda p. 216, 217.

Wanneer de steden Muiden, Weesp, Diemen, Rin-

lelmeersborch, Oudewater, Woerden en Bodegraven, van den grave van Holland werden verpand, in den jare 1280, was de stad Utrecht benevens de Geestelijkheid laartoe geroepen; vid. v. Mieris *Charterboek* I deel p. 403. In latere tijden vind men eene ordonnantie (Burman *Utr. Jaarb.* 2e deel bl. 374) 1458, ter bepaling en beheering van den Lekkendijk, als mede ter bestrijding der kosten van dezelve, het hoofd dezer ordonnantie luid aldus:

« Dit is die ordonnancie gemaakt by de drie staten 's lands alse Ecclesie, Ridderschap, en de stad van Utrecht, om te schouwen den onkost die op den Lekkendyke te geschien pleegt." etc.

In die verbandbrief van 1512, *Utr. plakkb.* I deel bl. 262 wordt gevonden: «Wy Frederik van Godes genade, Bisschop te Utrecht geboren Markgraaf van Baden, ende wy Prelaten, dekenen en capittulen der vyf Godshuizen van Utrecht, wy gemeen Ritterschap des ganschen Nederstichts ende wy Borgemeesteren, Schepenen ende Raad out ende nyen der stad van Utrecht als drie staten des gestichts van Utrecht aan dese syde der Ysselen ter capittuler generaal vergaderd wezende ende t zelve Capittel der drie staten samentlijk representerende; terwijl in denzelven verder geschreven staat « dat wy na vervolg des overkomen by ons genomen in den derden en laatste capittul generaal daarop verschreven en gehouden op die twyntigsten dag van Meerte laatstleden ludens eens verbands wy onderlingen daarop gemaakt hebben ook by consent der gemene gilden der stad Utrecht voors. wel en wettiglyk verkoft hebben N. om eene sekere som van penningen etc."

Bij dezen verbandbrief verbonden de Bisschop en de

Godshuizen hunne goederen, de Ridderschap, den Raad van Utrecht hunner en der burgeren des stads en lands van het Nedersticht, lyven en goederen; en is deze verbandbrief benevens de edelen en Ridderschap geteekend en gezegeld door Burgem^s. en Raad der stad Utrecht met stads geheim zegel bezegeld.

Men zegt de kleine steden waren ook tot dat kapittel verschreven; dit is waar, maar niet als derde lid van staat, dat eigenlijk het verschil is. Emmenes was ook een der kleine steden van het Nedersticht en dus zeker ook tot kapittel beschreven, maar waar is eenigen schijn dat ooit Emmenes, Bunschoten, Vreeland, Baren en het Gein, alle kleine steden zijnde, met de stad Utrecht het 3^e lid van den staat uitmaakten.

AANTEEKENINGEN.

Op de Kronijk van het Convent in het Geyn.

(Zie Bladz. 181—197, 269—277).

Jo. Buysling. — De schrijver dezer kloosterkronijk wordt ij Matthaeus, *Fundationes* etc. pag. 499, Joannes Arldi Vuystingh genaamd; volgens ons handschrift heette ij echter Jan Aerts. Buysling, en wij hebben deze ezing behouden, omdat eene vergelijking van dit manuscript iet het door Matthaeus, in zijne verhandeling *de Nobilitate*, ag. 853, medegedeelde fragment, ons van deszelfs grootere aauwkeurigheid overtuigd heeft.

Intusschen vordert de waarheid te erkennen, dat wij den aam Buysling in geene gedrukte of geschreven werken hebben aangetroffen, terwijl de naam Vuystingh, of Vuystinck, herhaalde malen voorkomt, zoo heeft men:

I. Huge Vustinck, priester en kanonik van de Domskerk in het begin der XIV eeuw. Hij verzamelde de statuen van het kapittel, van welken arbeid Burman, (zie zijne *Jaarb.* I. 164) een exemplaar op pergament is magtig geworden. Huge Vustinck schreef dezen bundel, waar wij later op terugkomen, ten verzoeke van den domdeken Henrik van Lutfaes en zijne mede kanonikken, tusschen de jaren 1344 en 1348. (Zie Burman, *Jaarb.* I. 164 enz.) Hij komt nog voor in een charter van 1320, en wordt daar genoemd *discretus vir, magister Hugo, dictus Westinc.*

II. Machilen Vustinck, raad 1416, (Burman, *Jaarb.* I. 195) ouderman der corencopers 1420, (Burman, I. 236).

III. Jan Vustinck, ten jare 1421, 25, 32, 37 ouderman der graeuwerkers, (Burman *Jaarb.* I. 251, 303, 428, 481) en raad 1428 en 1430. (Burman, I. 350, 399).

IV. Jan Vuystinck, raad 1441, (Burman, *Jaarb.* II. 2) in 1455 ter zake van zamenrotting het borgerschap ontnomen, (Burman, *Jaarb.* II. 291).

V. Huge Vuystinck, schepen 1450 en 1452, (Burman, *Jaarb.* II. 170, 202) wegens zamenrotting werd hem even als Jan Vuystinck het borgerschap ontnomen, (Burman II. 291).

En eindelijk:

VI. Meyster Ghisebrecht Vuystinck vermeld bij Matthaeus, *de Jure gladii*, p. 464.

Uit deze mededeeling blijkt derhalve de bekendheid van het geslacht Vuystinck in tegenoverstelling van dat van Buysling, hetwelk ons tot dus verre niet voorkwam, zonder in de gegevene onzekerheid, die echter van weinig gewigt is, tot eenige afdoening te kunnen leiden.

Bladz. 131. r. 10.

Op dat hij ons rijck soude maken enz. *God den menschen daertoe verwekkende* enz.

Beide deze verkortingen staan in het handschrift en schijnen wel het werk te wezen van den afschrijver, die hier ter plaatse eenige stichtelijke bedenkingen achterwege liet. De gedachteleiding van den oorspronkelijken opsteller is er echter niet mede verwoest, en wij zien nog duidelijk genoeg wat hij eigenlijk wilde zeggen, te weten: » de stad het Geyn gedistrueerd zijnde, is er een klooster gesticht, dat geenzins zijn begin genomen heeft uit de werken van den duivel maar uit het geloof in die Christus, die, arm zijnde, gestorven is, om ons alle rijk, dat is zalig te maken."

Bl. 181. r. 1. van onder.

Almkerck gelegen in 't lant van Altenae. en bl. 182 r. 12. *Almkerk een van de 72 dorpen bij den St. Elisabeths vloet verdronken.*

Reeds de Wall, in de *privilegien van Dordrecht*, I. 468–72 betoogde, dat er bij den berugten St. Elisabeths vloed geen 72 dorpen vernield zijn; hij begroot dit getal op 16. Zie echter J. Smits, *Verh. over de overstrooming van den Z. Holl. Waard. Dordr.* 1822; Collot d'Escury, *Holl. roem*, VI. 2. St. bl. 555; ook de aanteekeningen van v. Someren op zijn dicht-stuk *de St. Elisab. Nacht.* Utrecht, 1841. 8°. Bij eene nadere bewerking van dit onderwerp zou men nog gebruik kunnen maken van:

De oorsprong van Zuidhollandt met de veranderingen die

stormwinden en hooje watervloeden zoo op St. Elisabethsnacht in den jare 1421, *als anders aan het landt en de rivieren veroorzaakt, door* Reinier van Mourik. Rotterd. 1775. 8°., alsmede van de *Controlle van den verpachtinghe van 's keyzers majest. visscherijen, voghelaryen en andere domeynen, gelegen in den verdronken waert van Zuydt Hollandt ende daer omtrent, de annis XV.C.LII ende L. III*, te vinden in het archief der Oud-Roomschen te Utrecht, en afgedrukt in Dodt's *Archief*, II. 309—315 Zie ook de *Informatie, genomen door Willem Willemsz., procureur-generael van Holland, op last van de vrouwe regente, omtrent de kerk van Cylishoek*, in Dodt's, *Archief*, bl. 182—194.

Het Geyn, — bladz. 182. r. 4.

Geyn, in de latijnsche charters *geina, gana, ganum*, is het duitsche *gegend*, ons *gooi*. Even als wij pleonastice van Gooiland spreken, leest men ook in den *Saksenspiegel* van *geinnote* voor *landstree*, oord, zonder opzigt tot deszelfs beteeling. Dit stichtsche Geyn nu ligt aan den vaartschen Rhijn, en was sedert onheugchelijke tijden eene riddermatige bezitting, eene heerlijkheid, die ten jare 1294 met stedelijk voorregten begunstigd werd (Matth., *de nobil. lib. III. cap. I.* 829. v. Mieris, I. 557), zonder dat er daarom nog aan eene eigenlijk-gezegde stad, in de stoffelijke beteekenis van dat woord, te denken valt. Integendeel, het verarmde plaatsjen, waar de bisschoppen een slot hadden, werd in 1224 door de Hollanders afgebrand, en eerst in 1292 een weinig herbouwd. Tot verdere opbeuring en aanmoediging der gemeente volgde daarop de zoo even bedoelde vrijverklaring en stedelijke instelling, waardoor het Geyn weder het hoofd boven haalde, en eenigen welvaart herwon. Doch naauwelijks tot verademing gekomen, werd dit plaatsjen, in 1333, door Willem van Duivenvoorde geheel afgebrand, en het is vooral deze verwoesting, die de schrijver van ons kronijkjen op het oog heeft, als hij zegt, dat de stad gedestrueerd werd, omtrent honderd jaren vóór de stichting van het klooster Nazareth, welke stichting in 1423 plaats had.

Nog op eene andere plaats, te weten bladz. 185, gewaagt de kronijkschrijver van het Geyn, en noemt die vrije buurtschap bij herhaling eene *stad*. Zoo deden ook anderen na hem, en daaruit ontstond de verkeerde, en nog heerschende opvatting omtrent de vroegere gesteldheid dezer plaats, die ter geener tijde iets meer was, dan een klein vlek in de rook van het slot. De kerk van het Geyn dagteekende van 1217, en werd, volgens ons kronijkjen, ten jare 1315, voor rekening van het klooster vernieuwd. (Zie bladz. 194). Na 1572 verdwijnt en klooster en kerk. Het kasteel of vroegere bisschopshuis, ook wel de Snoijentoren genaamd, weerstond de eene en andere verwoesting, tot dat het, in 1356, door Gijsbrecht van IJsselstein belegerd, tot den grond toe vernield werd. Tijdens den bloei van het klooster was er dus geen slot, doch de latere bezitters dezer heerlijkheid bouwden, in het begin der XVII eeuw, weder een huis het Geyn, hetwelk nog bestaat, en door hunne nakomelingen bewoond wordt. Zie Alting, *Not. Germ. inf.*, Beka (*edit.* van Buchell) p. 70, 146; Matthaeus, *de jure gladii* 203; Burman, *Jaarb.*; *Tegenw. Staat*, XII. 173 enz.; *Utrecht en derzelver omstreken*, Utrecht, 1842, bl. 365.

Bladz. 182. r. 19.

Convent bij IJsselstein.

Zie over dit klooster van Heussen en van Rijn, II. 215. Ook bij heer Arent van Egmond en IJsselstein zullen wij niet langer stilstaan, daar zijne levensbijzonderheden hier niet ter zake dienen, en het overbekend is, hoe de heerlijkheid van IJsselstein eerst door eigene heeren, toen door die van Amstel en ten laatste door de heeren van Egmond werd bezeten, tot dat zij eindelijk, door het eerste huwelijk van Willem I, aan het huis van Oranje Nassau gekomen is.

Bl. 182. r. 26.

Op den ouden dijck daer eertijts de Lecke plach by te loopen.

Over dezen rivierloop en den ouden dijk, ter beteugeling van de Lek, zie men Matthaeus, *Fundat.* p. 499.

Bl. 183. r. 15.

Geertrui van St. Nicolaas, hier eene sleenige zuster genaamd, is verder niet bekend, doch over het convent van St. Nicolaas te Utrecht wordt gehandeld in het *Tijdsch. voor Geschied., Oudh. en Statist. v. Utrecht* VII. 397—416, ook bestaat er nog een onuitgegeven kronijkjen dezer stichting, in de acad. bibliotheek voorhanden, hetwelk door van Heussen en van Rijn, even als door den schrijver van het opstel in het *Utr. tijds.*, werd geraadpleegd.

Bl. 183. r. 11. van ond.

De mater van St. Cicilien binnen Utrecht.

Over dit convent, thans de rijksmunt, handelt Matthaeus, *Fundat.* 281; van Heussen en van Rijn, II. 106.

Bl. 184. reg. 1 enz.

Twist tusschen Sweder van Culemborch *ende* Roeloff van Diepholt.

Over dezen twist raadplege men de utrechtsche en geldersche geschiedschrijvers, welke daaromtrent uitvoerige berigten mededeelen. Men kan daarbij voegen de *briefwisseling tusschen* Adolf van Diepholt *en de hertog van Gelre voor het uitbreken van den oorlog in* 1427 door ons in de *Utrechtschen Volksalm. v.* 1838 medegedeeld, uit een register op het provinciaal archief alhier berustende en getiteld:

Boec vorende van den Oirloge ende den Zoenen, gemaict tusschen mynen genadigen Heere van Gelder, van Hollant ende den stichte van Utrecht.

Bladz. 184. reg. 17.

Martinus *ende* Eugenius.

Te weten Martinus V en Eugenius IV.

Bladz. 184. reg. 10. v. o.

Heer Harman Voscuyl, *een borgers soon van Utrecht.*

Het geslacht Voscuyl, ook Voskulen en van Voskulen genaamd, komt in de utrechtsche geschiedenis herhaalde malen voor; wij vinden onder anderen:

Iets over PETRUS VORSTIUS, Pauselijk Legaat in Nederland in den jare 1587,

MET BIJZONDERE BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHE ZAKEN.

(Medegedeeld door J. J. Dodt v. Fl.)

(*Vervolg van blads.* 284.)

Naar het medegedeelde *Placet* zou dus Pieter van der Vorst te Brussel zijn geboren. De Heer de Ram daarentegen begint zijne biographische schets van hem: Pierre Vorstius, *ou* van der Vorst, *naquit à Anvers, etc.*, zonder dit evenwel door eenige getuigenis vast te stellen. Het blijft dus wel wenschelijk, dat hij aanleiding neme, om op dit punt nog eens terug te komen, en met een stellig bewijs elken twijfel hieromtrent weg te ruimen.

Reeds vóór *datum* van ons *Placet*, was er te Utrecht, en wel te *Oude-Munster* een canonicaat open gevallen. Johannes Inghenwynckel (1), proost van S. Jan te

(1) Inghenwynckel schijnt het grootste gedeelte van zijn leven te Rome te hebben doorgebragt. Wanneer hij er naar toe gekomen is, kan ik niet stiptelijk bepalen. Het is echter niet onwaarschijnlijk, dat hij, na zijne studien te hebben volbragt, zich naar Rome zal hebben begeven, misschien, om aldaar zijn *avontuur te verbeiden*, gelijk dat door jonge lieden uit goeden huize zoo veelvuldig geschiedde, zoo als ik zulks door eene rij van voorbeelden, ook uit de Utrechtsche geschiedenis nader zou kunnen aanwijzen. Slechts een voor allen. In een brief-boek der stad, loopende, om zulks rond te bepalen, over de jaren 1470-1480, ontmoet men, *in dato* dezen brief:

Matthaeus, *fund.* in de dedicatio, pag. XI. Vrank de Vroede is dus naar de vroedsteeg genaamd, niet de vroedsteeg naar hem.

Bladz. 185. reg. 8.

H. Dirck van Cleeff sijn prior.

Deze Dirk van Cleeff, de derde prior in het klooster van St. Agnietenberg, volgde Willem Vonken ten jare 1425 in deze bediening op, en regeerde het convent tot in 1447, toen hij zijn ambt nederlegde, zie van Heussen en van Rijn, VI. 605.

Bl. 185. r. 5 en 9. *St. Agnietenberg buiten Zwol, — Willem van Voorn, prior van Windesem.* Over Agnietenberg en Windesem, beide overijsselsche conventen, zie men van Heussen en van Rijn, en vooral ook Thom. a Kempis, *Chronicon Monasterii St. Agnetis.* Antv. 1622. 8°., apud Bellecos fratres uitgegeven door Heribertus Rosweydus en loopende van 1385—1471; voorts: Joannes ten Busschc (Busschius), *de origine Coenobii et Capituli seu Congregationis Windesemensis.* Antv. 1621. 8°. mede uitgegeven door H. Rosweyde, die ook een 2. deel in 't licht gaf, getit.: *de Viris Illustribus ordinis Canonicorum Regularium Coenobii Windesemensis.* De kronijk loopt tot 1460. Zie ook Burman, *Jaarb.* II. 116.

Bl. 185. r. 20.

Abraham Dole, die fundateur was vant convent elff dusent meechden.

Hij stichtte dit klooster, (thans de luthersche kerk), ten jare 1412, ofschoon aan de h. Ursula en de elf duizend maagden geweid, noemde men dit godshuis, bij contractie van Abraham Dole, doorgaans het Brandole convent, welke benaming in het tegenwoordige Brandoly-steegjen is overgebleven. Zie Matthaeus, *Fundat.* pag. 290; van Heussen en van Rijn, II. 108; eindelijk ons *Historisch tijdschrift*, II. Jaargang, 1842, bl. 105. Uit den stichtingsbrief ziet men, dat de vrouw van Abraham Dole Christina genaamd werd, en zij te zamen een zoon hadden verwekt, die priester was.

eene *vacature*, waarover zijne Heiligheid ten voordeele van Vorstius nader kon beschikken. Dit geschiedde,

---

van Wassenberg, waarin men aangaande Inghenwynckel, die mede proost te *Emerick* was, niet onbelangrijke berigten ontmoet. Ik kan over dit een en ander hier niet breeder uitwijden. In mijn *Archief*, vooral in Tom. III, zal men vele, Inghenwynckel aangaande berigten aantreffen, die tot hiertoe onbekend waren, en waaruit ik hier slechts een enkel staaltje wil bijbrengen. Na reeds lange jaren de proostdij van S. Jan te hebben bezeten, en *e longinquo* te hebben laten waarnemen, kwam hij als zoodanig, voor het eerst, in 1522, naar Utrecht, en werd aldaar, vooral door zijn kapittel, maar toch ook door de overige hooge geestelijkheid met veel geestdrift ontvangen. Ik heb in mijn gezegd *Archief*, Tom. III. blz. 173 sqq. doen afdrukken het *Registrum* Theodorici Lieverjan *in fabrica eccl. S. Jo. super anno* XV^c XXII, vol van merkwaardige bijzonderheden, betreffende de kerkelijke zaken naar plaats en tijd. Het is daar, dat van de komst van Inghenwynckel en deszelfs onthaal, onder anderen, dit volgende staat aangeteekend:

Item, in die S. Pentecostes, ultima mensis Maji, capitulum nostrum propinavit in coena R^di Dno Jo. Ingenwinckel, *praeposito nostro, primo adventanti apud nos et apud ecclesiam suam, quatuor amphoras capitulares vini Ren. etc.*

Item, quarta mensis Junii, in die Ven. Sacramenti, capitulum nostrum habuit R^dum Dn. nostrum praepositum in prandio invitatum, in domo dni nostri Senioris de Amerongen, *ubi aderant omnes capitulares nostri, D.* H. Ben, *can. maj. ecclesiae, et omnes, qui fuerunt de familia dni nostri praepositi. Aderat etiam validus et strenuus vir,* Henricus de Massereel, *vassallus censualis dni praepositi de bonis in Balgoy, una cum conjuge et filia, et sic de aliis. Erant paratae quatuor mensae quadratae, tres mensae in aula et una in camera pro invitatis ad* XL. *personas. Mensae quoque replebantur semper usque ad summum, multis atque diversis ferculis preciosis, arte et industria magnifice* Anto. de Bevelant *subordinatis, de consilio dominorum majistrorum coquinae* Lichtenberch *et* Kunretorff. *Propinatum etiam fuit in fine convivii vinum, vulgariter dictum* Ypocras met Tregy ende Suyckerkoecken *etc. Item in coena venerunt invituti omnes vicarii*

Utrecht, en tevens canonik te S. Salvator aldaar, stierf op den 23. Julij 1535 te Rome, en er ontstond daardoor

---

Meyster Henric Dailman, (H. v. Papendrecht cf. III. 254. heeft dus wel verkeerdelijk Daisman) *proest te Sunte Jan t'Utrecht.*

Eersame lieve Heer, bisonder goede vrunt.

Henricus Braem, *onse Borgher, thoenre van desen onsen bricve, heeft tot synne, soe wy verstaen, eene wyltyts aldaer inden hove van Romen te residieren, ende syn aventuur te verbeyden. Wanttan, gheminde lieve Heer, syne ouders goede eerbare luden gheweest hebben ende noch syn, ende wy oick van denselven* Henrico *gheerne eerberheyt ende duecht sien souden, is onse vruntlicke begheren, aen uwen Eersaemheyden, ons te lieve, hem ten besten te raden ende tot duechden ende eerberheyden t'onderwysen na uwen vermoghen. Dit doende, lieve Heer, sindy ons sonderlinghe dankelike doen. Wy willent oick t'anderen tyden gheerne weder verschulden teyhens uwen Eersaemheyden, die onse heer Godt behueden wil, selich ende ghesont.*

Gescreven opten XIX^den^ *dach in Marcio, Anno etc.* XIV^c^ LXXI.

Inghenwynckel, even als Enckevoirt, in onderscheidene, al meer en meer aanzienlijke, betrekkingen, aan het Hof te Rome verbonden zijnde, heeft, tijdens zijn verblijf aldaar ook met Enckevoirt, en in overeenkomst met zijne genoemde betrekkingen, de belangens der Utrechtsche kerk, gedurende het eerste gedeelte der XVIe eeuw bij zijne Heiligheid waargenomen. Zulks is mij overvloedig gebleken uit een groot aantal van geschiedkundige bescheiden uit dien tijd, van welke ik, om desselfs bijzonder gewigt, bepaaldelijk wil noemen, den overgang des bisdoms van Frederik van Baden op Filips van Bourgondie in 1517, welke *processus cessionis* in een oorspronkelijk duplicaat, voor mij ligt. Het blijkt uit deze omslagtige procedure, die een zeer naauw geschreven *folio-cahier* uitmaakt, dat die geheele zaak door Enckevoirt en Inghenwynckel is beleid en ten uitvoer gebragt.

Hoynck van Papendrecht geeft uit hetgeen, tot aan zijnen tijd, over Inghenwynckel was gezegd, een goed *Resumé*, schijnt echter, even als Drakenborch te hebben voorbijgezien de *Embrica*

daarop gevolgde keizerlijke *Placet*, zoo als ik reeds heb te kennen gegeven, in dat Register is ingedragen geworden, zoo blijkt zulks toch genoegzaam uit de daarna verkregene *Attache* van het Hof, die op fol. 174 van het voorzegde register, aldus is te boek gesteld:

Alsoe den Hove van Utrecht van wegen des Eerweerdighen Vaders in Gode, Heeren Peters vander Vorst, *biscop van Aquen ende auditoer in't Hoff van Romen, vertoent is, seker bulle van onsen heilighen Vader, den Paeus van Romen,* Paulo Tercio, *om daer by te accepteren een canonicxproeven t'Oudemunster, gevacheert byder aflivicheyt van M.* Jan Ingewinckel, *met* Placet *van Keiserl. Mat. in date den* X^en^ *May laestleden, etc., onderteickent:* DE ZOETE, *is byden Hove daarop verleent Attache* in generali forma, *opten* XVII. *Juny anno etc. sessendertich* (1).

Twaalf jaren daarna komt de bisschop van Aquen, wegens deze proven, nog eens in het *Memoriaal* ter sprake. Op fol. 365 *verso* staat het volgende stuk geregistreerd:

Enckevoirt een geschrift van mindere kwaliteit ware, dan zou ik genegen zijn, om te gelooven, dat er in het origineel niet *Xaintonem*, maar *Xancten*. stond.

(1) Fol. 245 *r.* van het *Memoriaal* vind ik nog geregistreerd de volgende Attache:

Den XI^en^ *Aprilis anno* XXXVII°. *Is sekere bulle gratiose ende expectative om twe beneficien tot collacien der proesten, deken ende capitelen van sinte Salvatoers ende sint Marien, van wegen* Mr. Cornelis van Etten, *clericus Leodiensis, den Hove gepresenteert, met* Placet *in date* VIII° *Martii anno* XXXVI°, *ende is daarop Attache gegonst* in forma.

Dit zij slechts ter loops hier aangemerkt.

gelijk zulks weer blijkt uit ons gezegd *Memoriaal.* Want, hoezeer noch de diesaangaande pauselijke bul, noch het

---

atque officiati ecclesiae nostrae, et, coena facta, reliquiae ministratae fuerunt pauperibus, etc. Unde solvi, etc., et pro aliis curialitatibus in coquina, etc. ende voor die stad trompers, *qui triumphando luserant, etc.* 87 *fl. etc.*

Item, sub praedicto convivio fuit per dominum nostrum Seniorem de Amerongen, *astantibus magistris coquinae praescriptis, nomine totius capituli exhibitus quidem cyphus argenteus, in locis suis deauratus cum insigniis* Ingenwinckel, *habens in pondere argenti quatuor marcas, sex unciae,* 12½ *engels, qualibet marca computata pro* XVI *florenis monetae Traj. cur., etc. Item pro factura cyphi ad manus* Abell *aurifabri,* XXIV *flor.* XV *stuv. Et praedictus cyphus donatus fuit per capitulum nostrum R^do Dno nostro praeposito, pro multifariis benefactis atque servitiis ecclesiae nostrae impensis, quem cyphum plenum vino, idem dominus praepositus laetus ebibit, et singuli invitati post eum. Et similiter factum fuit in coena per vicarios et officiatos. Facit pro toto cypho* I^c XXI *flor.* X *stuv. Item solvi* Wilhelmo, *vaginifici, pro custodia, s. coopertorio praed. cyphi ex corio aptato* 23 *st.*

Item, Mr. Jo. de Waell, confrater, *exposuit in mensa R^di nostri praepositi, de consensu, etc. ad usum cujusdam juvenis, e familia dni decani nostri, ad mensam cantantis atque ludentis, in ornamentum almucii sui, unam coronam regis Franciae.*

Item, capitulum nostrum donavit cuidam fistulatori et joculatori, virgifero ecclesiae S. Victoris Xanctensis, qui dicebatur Jo. Galli, *quoddam monile argenteum, ymagini b. Jo. Baptistae ac literis impressum, vulgariter:* een sulveren span op syn borst, *justa exemplar dom. capituli S. Petri Traj., qui eidem fistulatori simile monile argenteum, etc. ob honorem R^di Patris* Jo. Ingenwinckel, *praepositi nostri, donaverunt. Fac. justa cedulam Abell, aurifabri etc.* 58 *L.* 12 *sc. etc.*

De Heer Prof. Royaards heeft (*Arch.* IX, niet X, gelijk boven abusivelijk staat) in eene noot op het woord *Xaintonem* in het testament van Enckevoirt voorkomende, niet stellig durven beslissen, of daarmede *Xanten*, of *Saintonge* zou moeten worden verstaan. Maar, het is toch te sterk *gedocumenteerd*, dat daarbij aan Xanten moet worden gedacht. Ja, indien het levensberigt van

GEENE LEESBIBLIOTHEEKE

Raetsdagel. boek.

De Vroetschap, gehoort het adv
teerden tot der boecvercoperen gild
conformeert, en het versoek by J
von by deszelfs requeste, heden
namentlyck een *Leesbibliotheek* op
wesen en afgeslagen, interdicerende
vande voorsz. gilde, soortgelycke
gen; en sal de ordonnantie van
dese resolutie werden geamplieerd.

Gehoort het advys vande Heer
boecvercopers gilde, heeft de Vro
tueren een poenaliteyt van twee
boek, hetwelk iemant contrarie de
30. Oct. ll. tot een publicque
verhuurt, en sullen voorsz. boete
parochie scholen deser stadt.

PAARDENM

Gemarkt op den 26sten

Kantoor Ridderschapsvaart. . . .
» Catharijnepoort. . . .
» Tolsteegpoort. . . .
» Vaartschen Rijn. . . .
» Wittevrouwenpoort. . . .
» Roodebrug. . . . .
» Weerd Barrière. . .

et en consideracion aussi, que led. evesque d'Aquis est nostre subject, nous a icelluy avons par l'advis et deliberation de nostre treschiere et tresamee dame et tante, la royne douaigiere de Hongrie, de Boheme, etc., par nous commise regente et gouvernante en nosd. pays dembas, octroye et accorde, octroyons et accordons, en luy donnant congie et licence, de grace especial par ces presentes, quil puist et pourra user de la puissance de sad. legacion et des facultes d'icelles en et par tous nosd. pays d'embas, selon la forme et teneur des bulles a luy sur ce expediez par nostred. saint Père, sauf toutesvoyes nos haulteur et droits, franchise et libertes de nosd. pays pardeça, Si vous mandons et commandons expressement et a chacun de vous, endroit soy et si comme a luy appartiendra, que de nos presens octroy, congie et licence, vous faictes, souffres et laisses led. evesque d'Aquis plainement et paisiblement joyr et user, cessans tous contradictions et empechemens au contraire. Car ainsi nous plaist il.

Donne en nostre ville de Lille, le XXVIIme *jour de Juing, l'an de grace mil cinq cens et trente sept*, etc.

Sic subscr.: *Par l'Empereur*, et signatum:

G. Pensart.

Daaronder: *'t Hof van Utrecht, soe verde in hem is, consenteert den Suppl., dat hy syn gracien ende bullen apostolyck in dese requeste in K. M^t^. landen van Utrecht te werk sal moghen stellen, behouden in alle K. M^t^., erffheer derselver landen, hoocheden, rechten, franchysen ende vryheden synder lande voorsz., naer luyden ende inhoudt der brieven synder M^t^.* Placet, *daerop geexpedieert. Actum den* X^en^ *November a°. etc.* XXXVII.

(*Het vervolg hierna*).

DATUM.	BAROMETER IN MILLEMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	763	762	761	760	165	185	196	132	N. W.	Bewolkt.
18	759	758	758	757	168	206	20	166	idem.	Betrokken.
19	756	756	756	756	172	183	183	145	W.	idem.
20	754	754	753	754	154	17	153	92	N. O.	idem.
21	753	753	753	752	114	152	144	104	O.	Bewolkt.
22	750	749	749	751	123	158	154	86	z. O.	idem.
23	753	753	753	753	118	15	147	92	O.	idem.
24	752	752	752	753	102	14	13	68	N.	idem.
25	756	755	755	757	128	158	163	126	N. W.	idem.
26	761	762	762	762	113	14	136	92	W.	idem.
27	760	759	759	760	106	134	122	105	idem.	Betrokken.
28	762	763	763	765	113	128	121	88	idem.	Weinig bewolkt.
29	766	766	767	769	88	109	118	76	idem.	Bewolkt.
30	768	768	767	767	79	88	98	58	idem.	Betrokken.
1	763	7633	7628	7627	1602	1775	1778	1461	GEMIDDELDE WAARNEMING Van den 1st. tot den 10e	
2	761	7608	7605	7611	1527	1798	1777	1378	— — 11en. — — 20e.	
3	758	758	758	7589	1054	1357	1354	894	— — 21st. — — 31st	
	760,9	760,7	7604	7609	1404	1643	1636	1244		

1 's namiddags en 's avonds regenachtig.
2 's morgens regenachtig.
8 's avonds een weinig regen.
9 's avonds een weinig regen.
10 's namiddags regen.
11 's morgens, 's middags en 's avonds sterke regen.
12 's namiddags wind en 's avonds regen.
18 's avonds regen.
26 winderig.
27 winderig en regenachtig.
28 winderig.
29 sterke wind.
30 's morgens winderig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 760,72, Thermometer 14,81.

September 1842.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN	ECHTSCHEIDINGEN	OVERLEDENEN	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V			M	V			M.	V.
UTRECHT.	61	63	7	8	»		1	2	10	»	88	67
AMERSFOORT. . . .	21	9	1	1	»		»	»	3	»	24	22
RHENEN.	7	8	1	»	»		»	»	1	»	1	4
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	»	»		»		»	»	2	»	1	1
MONTFOORT.	2	3	»	»	»		»	»	»	»	1	3
IJSSELSTEIN.	4	5	»	1	»		»	»	1	»	1	1

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 September 1842.	5 el 11 dm.
15 ——— ———	5 - 14 —
30 ——— ———	5 - 11 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND SEPTEMBER 1842.

GEBORENEN

op

den 1 September.

an, Z. van Johannes Doeser.
lendrijntje, D. van Gijsbertus van Asch.
lendrika Maria, D. van Cornelis Hendricus van Rossum.
'ieter Arnoldus Jacobus, Z. van Jacobus Mernardus Feck.

den 2 September.

ouisa Anthonia, D. van Hendrik Lamic.
rans, Z van Frans Flantua.
ohanna Louisa D. van Hendricus Versteegen.

den 3 September.

ohan Adolph, Z. van Adolph Julius Robert Natan.
ohan Hendrik, Z. van Jan Nicolaas Schaad.
'ilhelmina, D. van Reijer van Kooten.
lida Johanna Maria, D. van Jean van Berck.
ar ciscus, Z. van Petrus Simon van Mechelen.

den 4 September.

ilhelmina Ida, D. van Hendrik Otto.
Jacobus, Z. van Cornelis Petrus van Assenbergh.
Alida Hendrika, D. van Gerrit Pronk.
Johanna, D. van Reinier Overbeek.
Bernardus Johannes, Z. van Louwerens Jan Roeper Bosch.
Godelina Adriana, D. van Arend Nusman Hagenbeck.
Helena Theodora Nannetta, D. van Johan Hendrik Schröder.

den 5 September.

Bartje Catharina, D. van Matthens Jan Daniel Ensie.
Elisabeth Maria, D. van Johannes Bernardus Bosman.

den 6 September.

Christiaan, Z. van Dirk Gresnigt.
Diena Wijnanda, D. van Hendrikus Johannes Ligteringen.
Cornelis Abraham, Z. van Cornelis Bakker.
Geertruida, D. van Johannes Schreijer.

den 7 September.

Geertruida, D. van Hendrikus Laddorp.
Elsje Wilhelmina, D. van Evert Evertsen.

Mekje, D. van Johannes Frederik Hendrik Put.
Petronella, D. van Hendrik Hoevers.

den 8 *September.*

Dirk, Z. van Johannes Schut.
Gerrit, Z. van Jacobus Rijnbergen.
Petrus, Z. van Petrus van Elten.

den 9 *September.*

Daniel Wilhelm Andreas, Z. van Wilhelm Jungmann.
Annetta Justina, D. van Petrus de Coo.
Arnolda, D. van Johannes Weerdenburg.
Catharina, D. van Gerrit Peperkamp.

den 10 *September.*

Mattheus Johannes, Z. van Mattheus van der Lee.
Willem, Z. van Evert Takken.
Johannes Jacobus, Z. van Johannes van Piggelen.

den 11 *September.*

Johannes, Z. van Willem Christiaan van Dulst.
Wilhelmina Hendrika, D. van Willem van Liefland.
Johanna Christina, D. van Jacobus Philipoom.

den 12 *September.*

Philippina, D. van Willem Jacobus van Amerongen.

den 13 *September.*

Johanna Maria, D. van Henricus Antonius Remmé.
Johannes, Z. van Adrianus Hellemans.
Sara, D. van Jacob Polak.

den 14 *September.*

Egbertus Johannes Geertruidas, Z. van Hendrik Engelbarts
Pieter, Z. van Hermanus van Schaik.
Wilhelmina Hendrika, D. van Antonius Cornelius van Heukamp.

den 15 *September.*

Rijk, Z. van Rijk Rijksen.
Gerardus Johannes, Z. van Gerardus Johannes van der[illegible]
Anthonia, D. van Johannes [illegible] velt.
Carel Anthonie, Z. van Arie[illegible] van Ramele.

den 16 *September.*

Geertruij Elisabeth, D. van [illegible] Dentro.
Barendina, D. van Jan Koeles.
Johannes Franciscus, Z. van Fran[illegible] Heinrich Ostermann.
Helena Johanna, D. van Gijsbert[illegible] van Asten.
Johanna Maria, D. van Wil[illegible] Horst.

den 17 *September.*

Adrianus, Z. van Cornelius Vin[illegible]
Klaas Sijbrandus, Z. van Herm[illegible] nus van der Heiden.
Cornelis Wendelinus Willem, [illegible] van Pieter Arnold van Wijk.
Philippus Elbertus, Z. van Wil[illegible] Frederik van Ittersum.

den 18 *September.*

Andries, Z. van Andries Spithout.
Wilhelmus, Z. van Cornelis Agterberg.
Marinus Johannes, Z. van Teunis van Basten.
Hendrik, Z. van Hendrik Jansen.
Catharina Hendrika, D. van Jan Goedel.

den 19 *September.*

Wilhelmus Anthonius, Z. van Johannes Wilhelmus de Wilt.
Adrianus, Z. van Adrianus Willemse.
Maria, D. van Adolphus van Leersum.
Gerardus Petrus, Z. van Gerardus Petrus Tollenaar.
Fredricus Leo, Z. van Gerardus Verweij.

den 20 *September.*

Petronella Wilhelmina, D. van Theodorus de Rijk.

den 21 *September.*

Elisabeth, D. van Remko Hesse.
Betje, D. van Lion de Vries.
Adrianus Marinus, Z. van Joannes de Groot.
Leonardus Adrianus, Z. van Leonardus van Veen.

den 22 *September.*

Wilhelmina, D. van Philippus Wittebol.
Everardus Johannes, Z. van Gerardus Johannes van Berkel.
Neeltje Sophia, D. van Franz Gottlieb Brinkmann.

den 23 *September.*

Alida, D. van Hendrik van der Velden.
Johannes Jacob, Z. van Johannes Jacob de Waal.

den 24 *September.*

Christina Johanna, D. van Coenraad Christiaan Fricke, overl. 15 Julij 1842.
Catharina, D. van David van Gorkom.
Johanna Wilhelmina, D. van Johannes Wesselo.
Catharina Maria, D. van Johannes Vreeswijk.
Pieter Christiaan, Z. van Ernst Louis Glinderman.
Willem, Z. van Klaas Kilian.

den 25 *September.*

Jacobus Anthonius, Z. van Matthijs van der Pluijm.
Arie, Z. van Arie van den Berg.
Cornelis Hendrikus, Z. van Cornelis Jansen.
Anna Geertruda, D. van Josephus Anthonius Weller.
Elisabeth Frederika, D. van Cornelis Schnell.

den 26 *September.*

Maria, D. van Franciscus Kuijten.
Reinerus Johannes, Z. van Johannes Gerardus Wolff.

den 27 *September.*

Johanna, D. van Jan Jasper.

Johanna Christina, D. van Jacobus Christijaan Enthoven.
Christoffel Johannes, Z. van Cornelis van Boeschoten.
Johanna Petronella, D. van Willem Anthonie Smiths.

den 28 September.

Carolina, D. van Johannes van den Berkhof.
Dirk, Z. van Dirk van Batenburg.
Gijsbert, Z. van Faas Voorbergen.

den 29 September.

Gerardus Marinus, Z van Johannes Lodewijk van Hasselt.
Johannes, Z. van Jacobus van Cleef.
Johanna Philippina, D. van Daniel van Piggelen.
Maria Agnes, D. van Daniel Anthonius Stern.

den 30 September.

Cornelis, Z. van Ernst Peijters.

GEBORENEN 124, waaronder 15 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 7 September.

Gerrit Huntelaar en Lena Cousijnse.

Cornelis Voorhout en Dirkje Kuijper.

Benjamin Muijsert en Rijkje van der Burg.

den 14 September.

Johannes Hansen en Maria Hendrika van der Stroom.

Martinus Bogert en Helena Petri.

Joannes Quant en Catharina van Groningen.

Julianus Ente en Antonia van Rhijn.

Jonkheer Mr. Charles Theodore van der Brugghen van Lauwenrecht en Jonkvrouw Robbertine Baronnesse van Heeckeren van Brandsenburg.

den 21 September.

Willem van Rooijen en Hermine Marie Detmars.

Berend Harenberg en Geertrui van Arkel.

Jean Janssen en Christina van Deijl.

Dirk Christiaan Luca, weduwenaar en Elizabeth Catharina van Zoelen, weduwe.

Lambertus Soesbergen, weduwenaar en Jannigje Janssen, weduwe.

den 28 September.

Boudewijn Dijserinck en Hendrika Alida Savijn.

Joseph van Baalen en Anna van der Linden.

Pieter Thien en Cornelia Berendina van Dolderen.

Antonie Joan van der Monde en Gerardina van Lottum.

Gerardus Rosenberg en Johanna Vermaak.

Johannes van Maarle en Hendrijna Groen.

Cornelius Haans, weduwenaar en Cornelia Anthonetta Lowiesa Hulskamp.

TE ZAMEN 20 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 *September.*

Jan Heijn, 18 d., Predikheerenstraat.

Clasina Catharina van Selm, 5 j. en 9 m., Stroosteeg.

Aletta Bruijninck, huisvr. van Jacob de Ruijter, 48 j., buiten de Weerd.

Elisabeth Weijers, 4 j. en 2 m., Zandstraat

Constant Jurianus Grolman, 1 j., Lijnmarkt.

Jacobus Johannes Pauw, 1 j. en 4 m., Kleine Elienstcog.

Adolf Gruijthuijzen, 11 d, buiten de Wittevrouwenpoort.

den 2 *September.*

Jakob Daniel Cornelis Nepveu, 1 j. en 1 m., St. Janskerkhof.

Agnes Dorothea Maria Piket, 1 j. en 6 m., Bakkerbrug

Geertruida Jorg, 1 j. en 1 m., Groenesteeg.

Leentje Blaauw, 1 j., Zadelstraat.

Hendrica van Schaik, ongeh., 19 j., Springweg.

Johan Frederik van Reede, 42 j., Nieuwe Gracht.

den 3 *September.*

Bernardus Israël Scharp, 52 j., Veenstraat.

Johannes Cornelis Zwaak, 1 j. en 7 m., Groenesteeg.

Gerarda Wolsing, wed. Pieter van Tessel, 58 j, Lange Hamstee

Helena Maat, huisvr. van Johan van de Vooren, 57 j., Wittevronwenstraat.

Cornelia Konijnenberg, 3 j. en 10 m., Pelmolen.

Johannes Jacobus Calboo, 3 j. en 10 m., Nieuwe Gracht.

Willem Schouten, 10 m., Geertruidabrug.

den 4 *September.*

Alida Margaretha van den Oeve 6 w., buiten de Catharijnepoo

Cornelis Hendrikus Schutter, 1 en 5 m., Nicolaisteeg.

Anthonie Johannes Bosschaart, 1 j, buiten de Weerd.

Jean Chaussé, wed., 68 j., Kie jeshaven

Willem Hagestein, 16 d., buite de Weerd.

den 5 *September.*

Karel Diesch, ongeh., 22 j., Kers Smedesteeg.

Johan Coenraad van Helsdinge 5 w., Bergstraat.

Hendrik Hagendoorn, 9 j. en 11 m., R C. Weeshuis.

Hendrik Vis, 2 j. en 6 m., Vredenburg.

Sophia Antonia Ageron, wedwe

Willem Broedelet, 76 j. en 4 m., Jacobiebrug.

Arnoldus Nicolaas van Bemmel, ruim 3 m., buiten de Catharijpoort.

Martina Cornelia van Beurden, huisvr. van Christiaan de Bruin, 38 j., Hekelsteeg.

den 6 September.

Adriana Mechtelina den Dekker, huisvr. van Gerrit de Zeeuw, 44 j., Magdalenesteeg.

Johanna Maria Waanders, 1 j. en 3 m., aan 't Zand.

Sophia Romijn, 5 m., buiten de Weerd.

Jan Willem Boom, 10 d., buiten de Weerd

Arnoldina Henrietta Augustina Volckman, ongeh., circa 40 j., Smedebrug.

Gerrit de Zeeuw, wed., 49 j., Magdalenesteeg.

Anthonie Straatman, circa 4 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Wilhelmina Ghijsen, 8 m., Walsteeg.

Folkert van Niekerken, geh., 25 j., Gaardbrug.

den 7 September.

Albert Ruijschestein, gch., 28 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Gijsbert de Boer, 1 j., Lange Lauwerstraat.

Theresia Anna Maria Dubuf, 1 j. en 6 m., Mariaplaats.

Maria Theresia Broskij, 1 j. en 6 m., Rijnstraat.

Joanna Maria Eijssink, wed. Jan Verheij, 77 j., Teelingstraat.

den 8 September.

Petrus Schreijnders, circa 2 m., Vinkenburgsteeg.

Debora Johanna Brusse, 5 w., Elisabethstraat.

Francina Elisabetha van Rennes, 5 w., Mariaplaats.

Franciscus van Hassel, geh., 60 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Cornelis Dirk van Asperen, 1 j. en 6 m., Zonstraat.

Petrus van de Coolwijk, 7 m., achter de Twijestraat.

Christiaan Gresnigt, 2 d., buiten de Weerd.

Johannes Gabriel Cino, 1 j. en 5 m., Walsteeg.

den 9 September.

Johanna Aletta Robbers, 1 j. en 6 m., Buurkerksteeg.

Hendricus Gentenaar, 2 j. en 9 m., Bergstraat.

Elisabeth Olivier, 1 j. en 1 m., Florasteeg.

Johannes de Bruijn, 1 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Johanna Maria Doedes, huisvr. van Cornelis Arie van Stenis, 28 j., buiten de Weerd.

Aart Hendrik Hendriks, 5 j. en 3 m., Boterstraat.

den 10 September.

Jan Willem Grimmelikhuijzen, 1 j. en 7 m., Magdalenesteeg.

Elisabeth Muntendam, wed. Dib-

Joanna Henderina Hagen, 2 j. en 3 m., achter Klarenburg.
Maria Johanna Vos, circa 2 j., Vollerbrug.

den 17 *September.*

Hermanus Westerman, 3 m., Nicolaikerkhof.
Gerardus van Wierst, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.
Hekus Rietveld, 6 m., buiten de Wittevrouwenpoort.
CornelisWil, geh ,74 j.,St.Jansbrug.
Theodorus Wormer, geh., 64 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 18 *September.*

Dirk Christiaan Bredero, 1 j. en 3 m., Boterstraat.
Cornelis Adrianus van Deventer, 3 j., Bakkersteeg.
Levenloos aangegeven Zoon van Cornelis Dirk de Heus, Oudkerkhof.
Claudi van Sandwijk, circa 5 m., Molensteeg.
Jacobus Bernardus Franciscus de Marie, 7 m., Korte Ademstraat.

den 19 *September.*

Levenloos aangegeven Dochter van Gerrit Wellerdieck, Mariaplaats.
Daniel Dekkers, 1 j. en 2 m., buiten de Weerd.
Bartha Johanna Tienhooven, 1 j. en 3 m., Veenstraat.
Catharina Susanna Christiaansen, circa 10 j., Achterom.
Levenloos aangegeven Dochter van Abraham le Gra, Steenweg.

den 20 *September.*

Lamberta van de Bilt, 1 j. en 2 m., buiten de Weerd.
Maria Peereboom, 5 j., Amsterdam.
Johanna Elisabeth van Loenen, 4 m., Varkenmarkt.
Philippus Elbertus van Ittersum, 3 d., Vredenburg.
Megtel van Praag, 3 j. en 4 m., aan 't Zand.
Dirk Hendrik Block, 2 j. en 6 m., Pauwsteeg.
Cornelis de Rijk, geh., 79 j., buiten de Weerd.

den 22 *September.*

Sara Gieskes, huisvr. van Johan Christoffel Schneider, 65 j., Springweg.
Elisabeth van Veen, 1 j. en 5 m., Springweg.
Cornelis Peereboom, circa 4 j., Amsterdam.

den 23 *September.*

Petronella Piket, huisvr. van Willem Gebink, 41 j., Achterstraat.
Bernardus Laurens van der Klugt, 1 j. en 3 m., buiten de Wittevrouwenpoort.
Jacoba Maria Magdalena van Harinama, circa 11 m., Beijerbrug.
Wilhelmina Maria le Blanc, 1 j. en 4 m., Florasteeg.
Dirkje Mock, 1 j. en 5 m., buiten de Catharijnepoort.
Johannes Hendrikus Landsaat, circa 4 j., Springweg.
Gerardus Antonius de Groot, 11 m., Magdalenesteeg.

den 24 September.

Johannes Franciskus Pastoor, 5 j., buiten de Weerd.

Gerardus Henricus Schouten, 7 m, Vollerbrug.

Johannes Mastwijk, geh., 33 j., achter 't Vleeschhuis.

Pieter Betlem, ongeh., 32 j., Rodenburgbrug.

Jacobus van der Linden, 10 m., Zuilensteeg.

Anthonie Regli, geb., 69 j., Mijlpoort.

Johanna Maria Hoonakker, 9 m., Maliebaan.

den 25 September.

Catharina Maria Smit, ong., 63 j., Nicolaikerkhof.

Antoni Nicolai, wed., 71 j., Augustinusga.

Hendrika Johanna Oudegeest, 2 j., en 2 m., Groenesteeg.

Alida Margaretha Jansen, 6 m., Korte Koestraat.

den 26 September.

Pieter van den Hoorn, 1 j. en 10 m., Pelmolen.

Philip Frederik Stekelenburg, 2 j. en 3 m., Mariastraat.

den 28 September.

Andries de Wolf, 6 m., Molensteeg.

Marinus Johannes Stephanus Tieland, circa 2 j., Watersteeg.

Johannes Willem Hester, 2 j. en 7 m, buiten de Catharijnepoort.

Alida Donk, 2 j en 1 m., buiten de Weerd.

Petronella Dederika Elisabeth van Schaik van Exter, 11 j., Bargharen.

Gerardus de Groot, 1 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Jacobus Boelhouwer, 1 j. en 8 m., Boterstraat.

Geertrui Jacobs, huisvr. van Johannes Rooth, 71 j., achter den Dom.

Marinus de Groot, 1 j. en 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 29 September.

Agnita Anthonia Meijer, 1 j. en 9 m., Springweg.

Jan Verhoeff, ongeh., 19 j., Geertruidakerkhof.

Theodora Augenita van Munster, 4 j. en 6 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 30 September.

Arnoldus van Veldhoven, geh., 33 j., Keukenstraat.

OVERLEDENEN 155.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	3.	Transport.	130.
Stuipen.	19.	Haarworm.	1.
Tering.	25.	Borstziekte.	7.
Beroerte	4.	Bloedspuwing.	2.
Verval van krachten.	8	Borsttering.	2.
Tanden.	5.	Kinkhoest.	3.
Zuur.	7.	Roodvonk.	1.
Water.	1.	Spru.	1.
Verdronken.	1.	Kinderziekte.	1.
Longtering.	2.	Verzakking.	1.
Koortsen.	1.	Kramp in de ingewanden.	1.
Klierziekte.	2.	Kramp kolijk.	1.
Zenuwkoorts.	4.	Bezetting op de borst.	4.
Mazelen.	48.		155.
	130.		

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	1	2	3.	Transport.	80.	58.	138.
Beneden het jaar.	29	12	41.	Van 50 tot 60 jaar.	1	2	3.
Van 1 tot 10 jaar.	37	33	70.	» 60 » 70 »	4	3	7.
» 10 » 20 »	3	3	6.	» 70 » 80 »	3	4	7.
» 20 » 30 »	3	2	5	» 80 » 90 »	»	»	»
» 30 » 40 »	4	1	5.	» 90 » 100 »	»	»	»
» 40 » 50 »	3	5	8.				
	80	58	138.		88	67	155.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 3 September 1842 door den Notaris J. H. van GROOTVELD.

Eene Huizinge met Erf, Grond, Plaats en Tuin, gelegen binnen Utrecht aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Geerte- en Smedebruggen, wijk A, No. 68. Verkocht voor *f* 3,440.

Door den Notaris J. H. van SCHERMBEEK.

Vier woningen met derzelver Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht buiten de Tolsteegpoort, Westwaarts van den Vaartschen Rijn, naast het Vaartsche Veerhuis, wijk K, No. 153—156. Verkocht voor *f* 1,610.

Den 10 September 1842 door denzelfden.

Eene Hofstede, bestaande in eene Huizinge met Achterhuis, Stallen, Schuur en twee Bergen met de daarbij behoorende Bouw- en Weilanden, te samen groot 25 Bunders 61 Roeden 20 Ellen, staande en gelegen op de Zemelen aan den Dwarsdijk in de Gemeente Cothen. Verkocht voor *f* 10,800.

Door den Notaris M. WIGMAN.

N°. 1. Eene Hofstede, bestaande in eene Boerenwoning, Schuur en twee Bergen van ouds genaamd *Koningshof* met 41 bunders, 79 roeden, 60 ellen bouw-, wei-, en hooilanden, gelegen onder Themaat, gemeente Haarzuilens. Verkocht voor *f* 22,000.

N°. 2. 3 Bunders, 62 roeden en 10 ellen bouwland genaamd *Pas zijn land* ten oosten de Ockhuijserlaan gelegen als voren. Verkocht voor *f* 2,190.

N°. 3. Eene Hofstede genaamd *Ockhuijzen*, bestaande in eene Boerenwoning, Zomerhuis, Schuur en twee Bergen met 35 bunders, 13 roeden, 24 ellen bouw-, wei- en hooiland gelegen onder Themaat, gemeente Haarzuilens. Verkocht voor *f* 16,000.

N°. 4. Eene Hofstede genaamd *Hazenhof* bestaande in eene Boerenwoning, Schuur en een Berg met 18 bunders, 85 roeden, 26 ellen, bouw-, wei-, hooilanden en bosch gelegen onder Gieltensdorp, gemeente Laag Nieuwkoop. Verkocht voor *f* 7,300.

Door den Notaris J. C. DWARS.

N°. 1. Een Huis met Erf, Grond, Tuin, Kelders en Kluizen tot twee woningen ingerigt, aan de Westzijde van de Oude Gracht tusschen de Volder- en Geertebruggen, wijk B, N°. 81 en 82. Verkocht voor *f* 4,100.

N°. 2. Zes woningen nabij de Tolsteegpoort en Pelmolen, wijk B, N°. 388 A tot 388 F. Verkocht voor *f* 1,275.

N°. 3. Een Huis met Grond, ingerigt tot twee woningen, mede nabij de Tolsteegpoort en Pelmolen, wijk B, N°. 363 en 364. Verkocht voor *f* 1,460.

N°. 4. Een Huis met Grond, mitsgaders vijf kamers Onder de Linden, naast het gesticht van Maria van Pallaas, wijk A, N°. 732. Verkocht voor *f* 700.

N°. 5. Drie Huizen of Woningen en drie Kelders met Grond in de Magdalenasteeg, wijk A, N°. 938, 939 en 940. Verkocht voor *f* 490.

N°. 7. Eene Woning met Erf en Grond aan 't Zand, wijk C, N°. 371. Verkocht voor *f* 815.

N°. 3. Eene Woning met Erf en Grond naast het voorgaande perceel, wijk C, N°. 370. Verkocht voor *f* 740.

N°. 9. Een Huis met Pakhuis of Schuur aan de Nieuwe Kade, wijk C, N°. 887 en 888. Verkocht voor *f* 2,600.

Den 17 September 1842 door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis met Plaats, staande en gelegen te Utrecht aan de Zuidzijde van de Zadelstraat, uitkomende in de Boterstraat, wijk E, N°. 381. Verkocht voor *f* 3,000.

N°. 2. Een Huis naast het voorgaande perceel N°. 380. Verkocht voor *f* 1,875.

Den 24 September 1822 door den Notaris G. H. STEVENS.

Een Huizinge genaamd *Koningslust*, met Erf, Grond en Tuin te Utrecht, buiten de Wittevrouwenpoort aan den straatweg naar St. Maartensdijk, Wijk I, N°. 81. Verkocht voor 1,500.

OVER DE

STEENBOETEN

TE

UTRECHT.

In de *Nieuwe Bijdragen tot den opbouw van Vaderlandsche letterkunde*, 2de deel, Leiden 1766, 8°, vonden wij eene verhandeling over de Steenboeten. — Belangrijk genoeg kwam zij ons voor in dit *Tijdschrift* eene plaats te verdienen, als eene bijdrage tot de oude regtspleging, te Utrecht in gebruik. Aan de bronnen getoetst, stond zij den proef volkomen door.

De Redactie echter behield zich voor, eenige punten, niet regtstreeks onze stad betreffende, achterwege te laten, en sommige anderen met noten, uit de oorspronkelijke stukken getrokken, nader toe te lichten.

Veele bijzonderheden aan deze steenboeten verwand, zouden wij daarbij hebben kunnen voegen, als het werkelijk opleggen van den veroordeelde tot het dragen van den steen; het vereuren van steengeld, het bewaren van der stads steenen (gevangenissen), de instructie van den steenwaarder (cipier), de aanzienlijkheid dezer betrekking in de XIVe eeuw. — Over de straat-, tichel-, Yssel- en Vechtsteenen; het halen van de eerstgemelden van den Berg (tusschen de Bilt en Amersfoort); het bakken van deze laatsten voor stads rekening, enz., doch hiervan zal ter gelegener tijd worden gehandeld, voor ditmaal gedoogt het bestek zulks niet.

Overigens valt hierbij niets meer te zeggen, dan dat onder het medegedeelde stuk geschreven staat: « Uit het Utrechtsch gezelschap *Musae noster amor*, W." De laatste letter deed

bij ons de vraag ontstaan, of onze waarde stadgenoot C. [illegible] van Wachendorff, die veel over de Utrechtsche zaken v[illegible] zamelde, hiervan de schrijver konde zijn? (Redactie).

Het kan niemand, die in de gewoonten en geschiedenissen onzes vaderlands geen volslagen vreemdeling is, onbekend zijn dat van ouds her de boeten (1), in welken de bewoners dezer gewesten, om het bedrijven van euveldaden, verwezen werden, een aanzienlijk gedeelte der inkomsten van de Heeren dezer landen hebben uitgemaakt.

» Het is opmerkelijk" zegt zeker voornaam oudheidkundige » dat de vergunning dezer boeten ten voordeele van de Graven zoo oud is, dat deszelfs begin geheel onnaspoorlijk is." Immers is het buiten kijf, dat Dirk gewoonlijk, schoon in onregte, voor den eersten der Hollandsche Graven gehouden, niet lang na het begin der tiende eeuw dit regt reeds besezen heeft (3).

Doch gelijk het volkomen zeker is, dat de Landsheeren

---

(1) Naar de leer van den Hooggeleerden Heer C. H. Trotz. *Jur. Agr. Belg.* T. I. p. 302. T. II. p. 161, 162, zoude de benaming *breuken* hier ligtelijk beter strooken, omdat, volgens hem, *breuk* eigenlijk zou beteekenen, 't geen de misdadige verwezen wordt aan den Regter of Landheer te betalen: *boete*, 't geen hem aan bijzondere personen, ter vergoeding van schade, opgelegd wordt te voldoen.

Wij weten dat *ook* Vondel deze woorden onderscheidt in zijne *Poëzij* II. deel bl. 203:

> En sprak ik klaerder spraek, ik zorg zy zoume dreigen
> Met *breuk* en *boeten* of te levren aen den beul

Doch Kiliaan op *boete* en *broke*, schijnt deselve voor synonyma te houden, en de Heer Trotz zelf, op de laatstgenoemde plaats erkent dat ze verwisseld worden, hetwelk niet moeijelijk ware, met vele voorbeelden te bewijzen. Wij matigen derhalve ons deze vrijheid ook onbeschroomelijk aan.

(2) Alkemade Kamprecht, bl. 21.

(3) Vad. Historie, II. deel, bl. 107.

inne schatkisten uit de breuken der misdadigen geweldig ver-eerderden (1), zoo is het niet minder zeker, dat deze boe-n juist niet altijd in geld bestaan hebben. Tacitus (2) ge-igt, dat onze voorouders, ten zijnen tijde gewoon waren ezelven met paarden of ander vee te voldoen. Zeer gegrond derhalven ook het vermoeden van den kundigen en nooit olprezen schrijver der *Vaderlandsche Historie* (3) dat, gelijk ien van de oude Saxers vindt aangeteekend, dat zij hunne reuken in rundvee, in granen, in honig, of in andere in-omsten hunner landerijen betaalden, de Friezen hun hierin op et spoor zullen gevolgd hebben.

Het zoude een werk van niet geringen omslag zijn, de vee-erhande soorten van boeten, welke in vroeger eeuwen op erschillende misdaden in ons vaderland stonden, en hoe de-elve van tijd tot tijd veranderd, vermeerderd of verminderd ijn, te betoogen. Wij zijn voornemens, nu en dan, het een of ander gedeelte dezer stof te overwegen, zullende ons, voor het tegenwoordige, met eene verhandeling over de *Steen-oeten*, welke in de veertiende, vijftiende en zestiende eeuw (4) nzonderheid hebben plaats gehad, onledig houden.

---

(1) Verg. Trotz ad *privil. Mariae*, T. I. p. 20 en de *Erfgrav. ledieningen*, bl. 123. Somtijds echter hebben de Graven goedgevonden ekere soort van boeten aan hunne bedienden geheel af te staan. Dus b. v. werd in den jare 1437 door Filips van Bourgondië aan zijnen opperhoutvester Frank van Borselen *quyt gescholden te rekenen van de Boeten ende Breucken, ende hem toegelaten, die te houden tot synen profyte ende oirbaer*, gelijk Merula schrijft *van de wildernissen*, bl. 2 en 3.

(2) De Morib. Germ., c. 12.

(3) II. deel, bl. 27.

(4) Het vroegste voorbeeld van *beboetingen in steen*, dat wij ons thans herinneren, is in de *Keuren der stad Grave*, van den jare 1320, bij Paringet, *Beschr. van Grave*, bl. 922. Het laatste dat ons te binnen schiet is van den jare 1582, bij Wagenaar, *Amsterd.* II. dl. X. boek, bl. 33 (6°), alwaar men gewaagd vindt van eene

Deze *steenboeten* waren eigenlijk *boeten van eene zekere hoeveelheid steenen*, en wel doorgaans *tichelsteenen* (1), oudtijds ook *baksteenen* genaamd (2), in welke misdadigen, naar mate derzelver wanbedrijf grover of minder was, hetzij volgens het bepaalde voorschrift der wetten, hetzij wanneer de wetten geheel zwegen, of geene juiste bepaling der boeten inhielden, overeenkomstig de middelen van den schuldigen verwezen werden, welke steenen vervolgens ter opmetseling van der steden openbare gebouwen, muren, enz. dienden (3).

Niemand verwondere zich, dat, voornamelijk in het einde der XIVe eeuw, de geheele XVe door, en in het begin der XVIe eeuw, deze soort van boeten zoo algemeen in ons vaderland hebbe stand gegrepen.

Het is bekend dat de koophandel omtrent dien tijd in deze gewesten het hoofd begon op te beuren (4), maar vooral ook dat de pracht en praal in dit gedeelte van Europa toen merkelijk is ten top gestegen. De bloeijende koophandel lokte vreemdelingen, door winzucht gedreven, uit alle landen herwaarts, en noodzaakte dus onze vaderlanderen, om aan het uit-

---

boete van 10,000 *dubbelden Leidschen steen*. Wij willen echter niet instaan, dat er geen vroegere noch latere voorbeelden van zoo iets gevonden worden. Doch dit is zeker, dat, noch voor noch na dien tijd, deze boeten zeer algemeen geweest zijn

(1) Burm., Utr. Jaarb., III. dl. bl. 216, aant. 1.

(2) Dus worden ze genoemd in den *Zilveren St. Joris* of *Schuttersbrief* van 18 Mei 1418, bij S. Lois, Beschr. van Rotterd. bl. [illegible] Zie ook Kiliaan op *backsteen*, somtijds echter schijnt de boete in *straat-* of *keisteenen* bestaan te hebben; waarvan nog iets in het vervolg.

(3) *Erfgraf. bedien.* bl. 99, 100, Wagenaar, Amsterd. II. dl. IV boek, bl. 383—384, verg. den straks aangehaalen *St. Jorisbrief*, en *Keur* van Leyden, van 23 Dec. 1445, bij Alkemade, Nederl. displ. I. dl. bl. 244.

(4) *Erfgraf. bedien.* bl. 110, Wagenaar, *Vaderl. Historie*, III dl. bl. 249 e. v.

gen hunner steden, ter bekwame huisvesting van telkens vloeijende inwoners te denken; onbemuurde vlekken met enen muren, ter verzekering tegen uitheemsch geweld, te singelen, en vervallen muren behoorlijk te herstellen en der op te bouwen. De vermeerderde praal en klimmende ootschheid, gaf ook oorzaak tot het stichten van prachtige ken, hooge torens, deftige raadhuizen, aanzienlijke poor- en andere openbare gebouwen, ten luister der dagelijks nemende steden. Tot dit al was veel steens noodig. Geen nder derhalven, dat men deze soort van boeten in die tijn zoo algemeen hebbe ingevoerd.

Abr. van Bemmel (1) teekent aan dat te Amersfoort, bij legenheid eener nieuwe bemuring van die stad, welke voor t jaar 1388 reeds begonnen, doch eerst in 1450 voltooid erd, de *steenboete* allereerst is ingevoerd.

Ook getuigt de naauwkeurige Wagenaar (2) dat te Amerdam, sedert de bemuring dier stad, in den jare 1481 bonnen (3), het opbrengen van eene zekere hoeveelheid Leidchen of anderen steen, zeer gemeen was geworden.

De grootte dezer boeten was zeer verschillende, doch geoonlijk evenredig met de gepleegde misdrijven en de middeen van den misdadigen.

Theod. Velius (4) schrijft, dat Schepenen van Hoorn niet ewoon waren immers voor het jaar 1396, iemand in zwaarer boeten dan van 3 *of* 4000 *steenen te verwijzen* en van Bemmel (5) meent dat de geringste dezer boeten in het geneen was 2000, en de grootste 25000 *steens*.

Doch het blijkt uit een overdragt van den Amersfoortschen Raad des jaars 1444 (6), en het zal nader blijken uit verschei-

(1) Beschrijving van Amersfoort, I. dl. bl. 25.
(2) Amsterd. II. dl. IV. boek, bl. 383.
(3) Z. ald. bl. 357.
(4) *Chron. van Hoorn*, bl. 23, der uitgave van S. Centen.
(5) Op de bovengen. plaats.
(6) Zie dezelve bij van Bemmel, bl. 26.

den straks bij te brengen voorbeelden, dat de boete wel zelden kleiner dan 2000, doch veeltijds grooter dan 25000 geweest is.

Somtijds echter werd de breukige niet in een bepaald getal van *steenen* verwezen, maar alleen veroordeeld eene halve, eene of meer roeden muurs van de stad, ten zijnen koste te doen maken. Drie dergelijke vonnissen van Schepenen te Dordrecht, in de jaren 1468 en 1470, zijn bij M. Balen (1) voorhanden; ook treft men in zekere afkondiging van 1545 bij, die van Dordrecht gedaan (2), eene boete aan van *een halve roede muyren sonder verdrach aftenemen*, d. i. *aftebreken*; doch wie twijfelt of het herstellen van zulk een gedeelte van den muur moet er onder begrepen worden? Dus vindt men ook dat misdadigen oudtijds verwezen zijn, om ettelijke roeden van 's Heeren straten met steen te doen bedekken (3), hetwelk men echter niet van tichelsteenen of klinkers, maar van gewone straat- of keisteenen te begrijpen heeft (4).

---

(1) Dordrecht, bl. 780.

(2) Zie dezelve bij J. van der Eyck, Zuidholl. bl. 386 en J. van Oudenhoven, Zuidholland, bl. 126. Vergel. Trotz, *Jur. agr.* bij T. II. p. 297.

Ook in Utrecht had dit meermalen plaats; zoowel de stads wal als singelmuren werden door steenboeten gedeeltelijk onderhouden. Uit de vele gewijsden brengen wij slechts dit voorbeeld bij:

" Sleten scepen rade ende oudermans dat Sweder die *lijndreyer* buten Sunte Katrinen Jan Boemhouwer ende Gysbert Henricsz die scheerre den rade vergiffenis bidden sollen *ende een* roede singelmuers maken daer hem die scutmeisters dat wisen ende Zweer sel die een helfte daer af alleen gelden ende Jan en Gysbert die ander helfte onder hem beiden ruerende van der endaften die sy by nacht voer Peters die legen duer bedreven hebben." Raads dag. boek. Des Woensd. op Sunte Michiels avont 1446. (Red.)

(3) Boxhorn op Reigersb. Chron. I. dl. 182, 183. Smallegange, Chron. van Zeel., bl. 552.

(4) Ook worden ze uitdrukkelijk straatsteenen genaamd in de keuren van Vlissingen bij Gargon *Walch. arcad.* I. dl. bl. 171,

a dit vooraf gezegd te hebben, gaan wij over tot voor-
den van *beboetingen in een zeker bepaald getal van steenen*,
wel voornamelijk tot voorbeelden, die onze eigen stad
van oplevert.

'an deze geven ons de *Utrechtsche Jaarboeken* van den
r Kaspar Burman, een voortreffelijk werk, en van wei-
n op regten prijs geschat, verscheiden aan de hand. Vol-
s dezelve werden binnen de stad Utrecht wonende bur-
s, die een doodslag begaan hadden, daarvoor doorgaans
eene boete van 25000 steenen verwezen (1).

Die door eenen heerschzuchtigen geest gedreven, tegen de
vone verandering van de regering, in eenige gelagen, of
lenvergadering, op eene onbehoorlijke wijze de stemmen
ıer gildebroeders voor zich zelven, of zijne gunstelingen be-
ipte, verbeurde 10000 steens, » ende die soude hi brengen
bloets hoefts voer den Rade, ende dair toe twee jair uten
Rade wesen." Volgens slijting van den jare 1443 (2). Een
lijk getal *steenen* verbeurde, die bij geestelijken, geen volle
ldebroeders zijnde, eenig werk te maken bestelde, hetwelk
genlijk tot het een of ander gild behoorde, en kwam in dit
:val, van deze breuke » die eene helft tot onser stat behoeff
van Utrecht, ende dander helft tot behoeff der Gilden, die
by dit voirscreven werk vercort ende veraftert waren," vol-

ınt. 2, dus verstaan wij ook door *Dusent steens* eigenlijk kelsteenen,
anneer dezelve onderscheiden worden van *Dusent tegellen* in de
curen van 1342 bij J. van de Water, Utr. Plak. boek, III. dl.
l. 280.

In de Schutmeesters Rekening der stad Utrecht van 1490 komt
oor: » Aernt die straetmaker Spronckx. van een broeck,
lat hy 8 dagen straten zoude" eene verstandige maatregel van den
Raad, om zoowel door vermogenden als onmagtigen de boeten gelijk
e doen dragen. (Red.)

(1) Utr. Jaarb. I. bl. 122, in de aant.

(2) Utr. Jaarb. II. bl. 27.

ofdschout der stad, werd in hetzelfde jaar in eene boete n 250,000 steenen verwezen, « om dat hi gebruect had boven 's Raeds verbod in den sake tusschen Gaesbeec ende Brederode (1).

Dus verre uit de Utrechtsche Jaarboeken. Wij zullen hier hter nog eenige voorbeelden, tot onze stad betrekking hebnde, uit anderen bijvoegen. Volgens keuren van 1342 (2) oest ieder, die steenen van den stads muur afbrak, de breuke oen herstellen, en daarboven 2000 steenen boeten. In het iar 1382 werd te Utrecht het dobbelen verboden, op straffe at de dobbelaar eene maand uit de stad zoude moeten blijen, of aan de stad 5000 steenen geven, en de waard, in viens huis gedobbeld was, twee maanden de stad verlaten of 10000 steenen betalen (3). Zekere Pier Poppenzoen, omdat hij in Holland valschelijk eenige goederen, als aan Utrechtsche burgers toebehoorende, had aangegeven en dus den tol ontgaan, moest in het jaar 1385 om dit gepleegde onregt « in hemde ende in broecke ter klocken komen, en den Rade

(1) Utr. Jaarb. I. bl. 85, 86. 'Deze twee Proeysen, vader en zoon, schijnen beide onrustige geesten te zijn geweest; want, behalve nog eene zware straffe, den zoon opgelegd in den jare 1412, (zie Burm. I. bl. 116) zijn zij beiden in 1413 gebannen. Z. ald. bl. 129 en het Raadsbesluit hieromtrent bij Matth, de Nobil. I. II. c. 27, p. 468; doch met Paschen 1416 wederom ter stad ingelaten, Burm. I. bl. 183, alwaar Proeys, de vader, krank liggende, jammerlijk in zijn bed vermoord is, in het jaar 1425, ald. bl. 315, enz.

(2) Bij van de Water, Utr. Placaatb. III. bl. 279.

(3) A. Matth., de Nobilit. I. II. c. 27, pag. 471.

In het Buurspraakboek van 1386 wordt het volgende vonnis op het valsch spelen gevonden:

» Want Jan Mont onhoefscheliken ghespoelt ende ghedobbelt heeft mit vier terninghen (teerlingen, dobbelsteenen) wt eenre hant, daeromme leeft hi ghelegen in den toorn, en is hier genomen in hemde en broeke 't klocken en zel den rade bidden verghiffenisse en gheven d'stat te beteringe xxv^{m} steens." Buurspr. boek 1386. fol. 49.

(Red.)

« bidden vergiffenisse ende gheven der stat te beteringhe m « steens" (1). Wanneer de stad in den jare 1447 besloten had, « dat vreemde volck dat men *Dravanten* (2) heet, te « helpen wederstaan, moest elk ingezeten, door de oversten daartoe ontboden, mede te velde trekken; die onwillig was, « die soude vyff jaer uter stat wesen, ende daer toe de stat « ter beteringhe geven x m steens" (3).

In 1448 werd zeker vrouwspersoon, genaamd Lyse mit den lappen, verwesen in eene boete van xv *dusent steens*, te betalen aan der oversten Capellen tot Buerkerk, om dat zij zonder waarlijk arm te zijn, liep bedelen (4). Volgens zeker Raadsbesluit (5), doch waarvan het jaartal verloren is, mogt niemand eenen Utrechtschen burger voor eenen vreemden rechter aanspreken « van trouwe ofte van echtschap buyten oorlof « des Raets van onser stadt" en bestond iemand zulks, « die « selmen de stadt uytluyden met die clock c jaer ende een « dach, ende daer en tende (6) sel hy onse stadt geven hon« dert duysent steens, ende waer hy onse burger, so waer « hy ontburgert." Eene straffe waarlijk streng genoeg! doch uit welke de zonderlinge waakzaamheid der regeerders van dien tijd, ter handhaving van een der voortreffelijkste voorregten hunner burgerij, op eene uitmuntende wijze doorstraalt.

Ondertusschen werden deze boeten in het algemeen zeer scherpelijk ingevorderd, en den gebrekigen in het opbrengen derzelven door pandinge afgehaald, terwijl onvermogenden voor

(1) Ibidem. I. II. c 14, pag. 311.

(2) Elders ook Dreyvanten genaamd. Zie van dezelve Burm., Utr. Jaarb. II. dl. bl 113.

(3) Matth., de fundat. Eccles. p. 317.

(4) Matth., de fundat. Eccles. p. 163.

(5) Bij Matth. Analect. T. VI. p. 525. (8°).

(6) D. i. daarenboven; want verstond men er door, dat hij deze breuke eerst ten einde zijner ballingschap, van honderd jaren en een dag, moest voldoen, wat zou er ongerijmder zijn dan dit vonnis'

:nen zekeren tijd uitgebannen werden (1). Het stond echter :n bekeurden gewoonlijk vrij, in plaats van steen, de waar- ə daarvan in geld te voldoen (2). Te Utrecht vindt men bij verdragt van den Rade in 1390 (3) uitdrukkelijk besloten, at die in deze breuke verwezen was, zoude a voer elc m steens de stat gheven alzo veel ghelts, daerzi hoeren steen om verdinghen weder der stat Tychelaers" (4). De bekeurde

(1) Van Bemmel, Amersf. I. dl. bl. 26—27.

(2) Verg. Wagenaar, Vaderl. Hist. IV. dl. bl. 127 en Amst. I. dl. IV. boek, bl. 383.

(3) Zie dezelve bij Burm., Utr. Jaarb. III. dl. bl. 216, aant. 1.

(4) d. i. Tichelbakkers. Zie Kiliaan op Ticheler. Van deze tads Tychelaars schijnen onderscheiden te zijn geweest, de stads Tichelmeesters, van welke men gewaagd vindt in de keuren van 1342 bij J. van de Water, Utr. Placaatb. III. dl. bl. 280 a. » De Tichelmeysters van der stat de zellen hebben van elken du» sent steens tue penninge, ende van elken dusent tegellen tue » penninge", het komt ons voor, dat men door dezen zulke perso» nen verstaan moet, die door den Raad oudtijds werden aangesteld, om de noodige tichel- en andere steenen, tot der stede behoef, ten profijtelijkste te koopen en te bezorgen, in vervolg van tijd heeft de stad hare vaste Tichelaars gehad.

In het *Lib. Rosar.* wordt daaromtrent het volgende gevonden:

Van den Tychelaers.

In het jaer van xiiij^{c} en x overdroech die raet out ende nye dat men den tichelaers geven sal die eerde steen ofte backen ende daer voer sullen sy oven ende locdsen houden . . . . . ende sy sullen den steen geven om drie pont ende niet duere mer sy en sellen ghene steen vercopen hy en is gelooft vande weydegreven ende die stat en (zal) ghenen oncost anders hiervan hebben ofte liden.

De tichelaars of steenbakkers waren aan eenen zekeren vorm verbonden, gelijk uit het volgende besluit blijkt: » A°. 1388 des » woensdags na St. Petersdach ad vincula wert overdragen dat men » der stad Tyghel vormen hangen sell tot Buurkerck (de grootste » Parochie, waarin 's Raads kapel zich bevond) in der kercken en » soe wie van deser tyt voert immermeer tiegell vormde met mynre » vorme dan der stadtvorme die verboerde van elken oven dien hy » bernde C ß also dicke als syt deden." *Liber Rosarum*, fol. 33. Stads Archief. (Red.)

moest derhalve, wilde hij zijne breuke niet in steen voldoen, zoo veel, in plaats van denzelven, betalen, als de stad daarvoor in dien tijd gewoon was te geven. Doch om de onzekerheid van den prijs, welke nu hooger dan lager was, heeft de Raad in het jaar 1478 goedgevonden, dat voor iedere 1000 steenen, in welker voldoening iemand veroordeeld was, zoude betaald worden vijf stads ponden (1), welke stads ponden eigenlijk geene vaste muntpenningen waren, doch wier derzelver bepaalde waarde jaarlijks, na het veranderen der regering, openlijk der gemeente bekend gemaakt, en vervolgens op een uithangend bordjen, aan het raadhuis op papier aangeplakt (2). Die nieuwsgierig is de verschillende waarde dezer stadsponden, op verschillende tijden te onderzoeken, kan dezelve uit de plaatsen, welke wij hier beneden (3) kortheidshalve slechts aanteekenen, om dat het buiten ons bestek is, hiervan thans te handelen, breeder nagaan.

Te Utrecht werden voormaals ook jaarlijks leden uit den Raad benoemd, tot het bekeuren en ontvangen van deze *steenboeten*, immers gelijk de lijst der ambten van 1402 (4) zegt: « totte steen vande nieuwe Vechtkeuren." En schijnen dezelve voor het ontvangen van den steen een zeker gedeelte daarvan voor zich genoten te hebben (5) of ook wel een bepaald getal steens voor elken breukschuldigen dien zij bekeurden (6).

---

(1) Burm., Jaarb. III. dl. bl. 216, aant. 1.

In 1510 vindt men in de Schutmeesters rekening: » Jacob Bloem » van enen nederslach 26 duzend steens, voor elck duzent xx st. » gerekend." (Red.)

(2) Burm., Jaarb. II. dl. bl. 154, aant. 2.

(3) Burm, II. dl. bl. 236, 420, 444, aant. 2, doch vooral III. dl. bl. 139 enz. bl. 438, aant. 2.

(4) Bij Burm., Jaarb. I. dl. voorr. bl 25 indien men ze telt.

(5) Zie overdragt des Raads van 1478 § 1, bij van de Water, Utr. Placaatb. III. dl. bl. 256.

(6) Zie een Raadsbesluit van 1382, bij Matth. de Nobil. I. IV. c. 30 p. 1131.

Eindelijk moeten wij hier nog bijvoegen, dat de Heer Burn (1) gist, dat de naam van *steenwaarder* beteekende iemand, die het opzigt over de gevangenissen had, (thans cipier) zijn oorsprong zoude hebben van deze soort van boeten. Doch dewijl tot deze bediening, noch het ontvangen, noch het bewaren, d. i. bewaren van de steenboete behoorde, komt ons afleiding van dit woord bij den geleerden Ant. Mataeus (2) veel waarschijnlijker voor. *Steen* of *stein* werd oudtijds voor een gevangenhuis genomen. Dit blijkt onder anderen uit de benamingen van 's Gravensteen, hetwelk de oudelijke gevangenis in de steden beteekende (3). En dus is *steenwaarder* hetzelfde als *gevangenisbewaarder*. Hiervan ook *steengeld*, hetwelk zoo veel is als sluitgeld, dat aan den steenwaarder voor het bewaren en verzorgen der gevangenen betaald werd (4). Hiervan eindelijk, om andere voorbeelden nu voorbij te gaan, *steenrecht*, d. i. het regt om onvermogende schuldenaars elders, dan in de gemeene gevangenissen vast te zetten (5).

---

(1) Jaarb. I. dl. bl. 451.

(2) De Nobil. I. IV. c. 34 p. 1141.

(3) Zie *Erfgrav. bedien.* bl. 71, 94. Boxhorn op Reigersb. dl. bl. 77.

(4) Burm. op de laatstgen. plaats. Eene andere beteekenis van het woord *steengeld* bij de Oost-Indische maatschappij. Zie bij C. de Bruyn Reise door Moskovie, bl. 358.

(5) Volgens Wagenaar Amsterdam II. dl. IV. boek, bl. 418.

O, en eindelijk A. Matthaeus, *Manuductio ad Jus Canicum.* Lugd. Bat. 1796. 12°. Lib. 11, titul 1, die zich k op het gezag der hier aangehaalde schrijvers beroept.

Wat nu meer bepaaldelijk Utrecht aangaat, lezen wij on-:r eenige costuymen van 1342, medegedeeld in het *Utr. takaatb.* III. 278—281, hieromtrent het volgende:

» Die sijn erve vercoept of in aelmossen geeft Geesteliken ıden, de verboerd twintig pont, ende de scepene, die over e gifte sijn, die verboren elc twintig pont."

Burman geeft vervolgens omtrent dit punt, in zijne *Jaarboeen*, eenige bepalingen, op het jaar 1407 en 1426. Het schijnt chter, dat men deze raadsbesluiten niet streng genoeg zij ıagekomen, hetgeen uit den grooten invloed der geestelijkıeid ligt te verklaren valt, (zie Burman, I. 73, 324. *Utr. Plakaatb.* III. 290). Zoodat er, in weerwil dezer ge)oden, voortdurend vele wereldsche goederen in geestelijke ıanden kwamen, ja er zelfs nieuwe kloosters en zusterhuiıen in de stad en stadsvrijheid oprezen; want, zegt Burman, II. 102: » om de kracht van de verbiedende wet te ontzenuwen, hadden wereldsche menschen vele hunner onroerende goederen tot een geestelijk gebruik geschikt hebbende, zich verbonden, schoon dat ze uiterlijke bezitters bleven, zonder openbare of gerechtelijke overgifte daarvan te doen, dewijl zulks ongeoorlooft was, de inkomsten derzelve aan de Geestelijken uit te reiken, en ook hunne erfgenamen daartoe te verplichten, of door eenen bedriegelijken handel aan iemand over te geven, die aangenomen hadde, dezelve te zullen bezitten, ten behoeve der Geestelijken, welke wierden gezegd den eigendom dier goederen te hebben, of ontvangen te hebben, *in gelove*, en de eigenaars wierden genoemd *weerlicke personen in gelove.*"

Dat ook de pater van het Geyn middel wist, om zich aan de bepalingen der wet te onttrekken, terwijl de gemeente over het rijk worden der kloosters begon te morren, blijkt hierboven bladz. 186 en 187. Daarmede in verband lette men op de nieuwe verordening van 1446, door Burman,

II. 105, gedeeltelijk, doch in het *Utrecht. Plakaatb.*, III. 290, geheel medegedeeld. Zie verder Burman, II. 292, III. 52, enz.

Bladz. 186. reg. 5. v. o.

Werden de susteren seielick besiect.

» Ook is in dit jaar (1439) eene groote sterfte onder de menschen in het gesticht geweest, volgens het verhaal van Veldenaar, en getuigen de voorgemelde Geldersche schrijvers, (Pontanus en Slichtenhorst), dat eene besmettelijke pestziekte vele menschen in het graf gesleept heeft." Burman, *Jaarb.*, I. 512.

Bladz. 187. reg. 5. v. b.

Willem, Aertsen . . . . broeder van de derde oirde te Vreendael.

Over het klooster Vredendaal, nabij Utrecht, even buiten de Wittevrouwenpoort, leze men Matthaeus, *de Fund.* pag. 494 en de aldaar aangehaalde schrijvers, ook van Heussen en van Rhijn, II. bladz. 156.

Bladz. 187. reg. 7. v. o.

Een wetzer, met 1000 gulden.

Een wetzer, d. i. een beurs, een geldbuidel.

Bladz. 188. reg. 1. v. b.

Janneken van Loenresloot.

Deze jonge maagd behoorde tot een der oudste geslachten van het sticht, waarover inzonderheid Burman, in zijne *Jaarboeken*, moet geraadpleegd worden. De leden van dit adelijk huis hadden dikwerf zitting in de regering, en komen alzoo herhaalde malen in het *Utrecht. Plakaatb.* voor.

Bladz. 188. r. 8. v. b.

Petrononella, Willem Scadendochter van Tulle, die eertijds schout hadde geweest van Utrecht.

Deze Willem Scade van Tulle vinden wij wel in 1386, 1390, 1394, 1396, 1400, als schepen in 1402, als schepen

cameraar, in 1404, 1406, als ouderman der wantsnijders 1408, als schepen, 1410, 1413, 1415, (zie *Utr. Plakaatb.* . 110, 152, 153, etc. Burman, *Jaarb.*, I. 2, 77, 98, :.), als schout hebben wij hem, behalve in dit kronijkjen, rgens vermeld gevonden, ook niet op de lijsten in het *Utr. akaatb.* — Er waren in Utrecht meer Scadens, waaronder k een Willem Scade, en ter onderscheiding van deze emde de onze zich voorzeker (naar zijne geboorteplaats?) :ade van Tulle. Over de zaak zijner weduwe met Jan in Buren kunnen wij uit het stadsarchief slechts het volnde mededeelen.

Des dynxdages na Lamberte 1446.

Die rade oudt ende nye hebben den oversten oudt ende ye, mit de tween daertoe geset, alse Roetart Proys ende odewijck die Wael, volcomen macht gegeven bi hemluen te laten sceiden ende dwingen heren Herman Voscwl, riester, bewaire tot Geyn, mit der stat van Utrecht van sulcke esciel als is tusschen onser stat ende hem; ende so wes die oersz. onse overste oudt ende nye, mit den tween voerg., oert beste tot nutscap onser stat daer in doen, dat sell die ude out ende nye vast ende stede houden.

Des manendages voersz. (na Galli) bi bevele des oversten oudt en nye 1446.

Die oversten oudt ende nye der stat van Utrecht, Roetairt 'roys ende Lodewijck de Wael, van den rade oudt ende ye daertoe geset, hebben, wt bevele ende machte hem geeven van den selven rade oudt ende nye, een minlic gheceit gemaect tusschen der stat van Utrecht opte een side, ende heren Harman Voscwl, priester, bewaerer des susterhws an Geyn, ende denselven susterhuse optie ander side, in solanigher manieren dattet voerz. susterhws van Gheyn ongehindert vander stat van Utrecht vrilicken hebben, houden ende gebrueken sell alle alsulcke goede, ruerende ende onruerende, binnen ende buten der stat van Utrecht voersz. gelegen, als Henrics dochter van Cleve, bi dode hoerre moeder,

die Jans wijff van Bueren te wesen plach, an bestorven ende gheerft sijn, ende dieselve Henrics dochter van Clev- met hoerre professien inden voersz. zusterhuse gebracht heeft; mer dat susterhws, off H. Hermans van hoerre wegen, sal alle onruerende goede, binnen der voersz. stat ofte stat vrijheit gelegen, vercopen, ende in die weerlicke hant ende t- weerlicker nutschap brengen, ten langsten binnen enen halven jare, na dattet gesceel tusschen Jan van Bueren ende der voergen. susterhuse van desen selven goeden ruerende met rechte ofte gevuege gescheiden wesen sall, behoudelic dattet susterhws sulc gelt als daer off coempt in horen orbar wed kieren sall mogen tot horen profijt. Ende alle geboden ende overdrachten des voersz. raets der stat van Utrecht, alse va- dese goede niet te bueren, niet te vercopen, niet over te ge- ven, ende niet an te vaen, die sellen al tsamen of wesen ende te nijt. Oec sellen off ende te nijtte wesen alle gebo- ende overdrachten desselven raets, van dattet voersz. susterh- of her Hermans vans susterhws wegen hore of hoerre sus- teren ander goede niet vercopen off weerloes werden en sy- den mogen. Ende hiermede sel allen twist twedracht en gesceel, geweest tusschen der stat optie eenside, her Herma ende den susterhuse ende elc bisonder optie anderside, claer- lic ende all gelest ende gescheiden wesen. Ende her Her- man ende dat susterhws van Geyn en sellen, van deser u- voert, van der stat van Utrecht niet verder belast wesen beswaert werden dan ander susterhuse ende hoer bewaerres, die binnen derselver stat ofte vrijheit geseten ende gelegen sijn, ende her Herman sel, van des voersz. susterhws wegen, der stat weder ene liefnisse doen van iiij^{c} ende lxx burg. schil- den, te betalen, die een helfte an gereden gelde, ende die an- der helfte tot onser vrouwe lichtmisse naestcomende.

Het accoord, waarover hierboven, bladz. 190. reg. 6. v. o. gesproken wordt, en hetwelk in het *statsboeck* moest worden opgeteekend, is volgens verklaring van den heer archiva- rius Boers niet voorhanden.

Misschien kan het nuttig wezen hierbij te voegen, dat ten

1446, toen de moeijelijkheden plaats hadden met Penelia Willem Scadens dochter, zekeren Mr. Johan ıde, kanonik van St. Jan, tot kanonik ten Dom verkowerd. Zie de lijsten in de *Aanteek.* op de *Kerk. Oudheden.*

Bl. 190. r. 10. v. o.

Een natuurlijke dochter van Heer Renold van Brede-de, *en ook zijn susters dochter, dese H. van B. met zijn eder de domproost* (Gijsbrecht van Bredenrode) *rie-t, enz.*

Reinoud en Gijsbrecht van Brederode waren zonen n heer Walraven van Brederode en Johanna van yanen. Eene levenschets van Reinoud van Brederode f Voet, in zijne *Seigneurs de Brederode*, bladz. 76 enz. 'alraven, die omstrecks 1416 geboren werd, vinden wij 1435 als kanonik en in 1437 als domproost vermeld. Na en dood van bisschop Rudolf van Diepholt (1455) werd Valraven verkoren; doch op verlangen des hertogen van ourgondien eerlang door den Paus afgezet; hij moest toen ijnen zetel voor David van Bourgondien inruimen. Eene itvoerige opgave van dit een en ander vindt men in het anhangsel op de *Kerkl. Oudhed.* bl. 33—103, en de aldaar ermelde schrijvers.

Bladz. 191. regel 2.

Huspot.

In een gifte van 1569 aan het convent van St. Magdalena te Utrecht. (Dodt, *Archief II.* 301.) wordt de zusters toegezegd: „een goede refectie ende recreatie met een goede hutspot wel gecooct met goede pruimen ende resynen ende voel gecruyt, mitsgaders gebraden vleysch, of in die vaste of advente twee goede pitantien van goeden visschen, ende sellen alsdan voirts elcke van onse susteren voirscr. geven een pinte goede rijnsche wijn ende elcx een oortgens weggen. Ende na die refectie sullen onse susteren van ons convent voirs. die sielen van Jonker v. Benest en de Juffr. Josina sijn wijff voirscr. commenderen ende daervoir laten bidden."

Bl. 191. r. 13.

Willem Gerrit van Landen, vicarius generaal, als zodanig niet vermeld, in de lijst der algemeene vicarissen. bij van Heussen en van Rijn, I, XXXII, ook niet bij Matth. *Analect.* IX. 297.

Bl. 191. r. 14.

Willem van Heuclum, abt van St. Peters, alleen vermeld bij Burman, II. 205.

Bl. 191. r. 1 v. o.

Was een groet rumoer binnen Utrecht.

Over deze geschillen, tusschen de geestelijkheid en den bisschop, zie men Burman, *Jaarb.* II 247.

Bl. 192. r. 4.

H. Roeloff van Diepholt dood.

Over de plaats waar van Diepholt overleed, is verschil. zie Matthaeus, *Anal.* I. 88. Burman, *Jaarb.* II. 275.

Bl. 193. r. 10.

Om der oorlogen wille.

Over deze oorlogen zie men de *Jaarboeken* van Burman.

Bl. 193. r. 16.

Mechtelt Gerrit van Rode dochter.

Wie deze Gerrit van Rode geweest is, konden wij niet opsporen, en vonden alleen Peter de Rode Willems zoon, ouderman der steenbikkers in 1455, en Peter die Roede, ouderman der ryemsnyders in 1468. Zie Burman, *Jaarb.* II. 265, 514.

Herman van Dorschen. Bl. 192. r. 9 van o. *Mr. Elias van Oirt*, kan. van St. Maria bladz. 193 regel 20 en *Sweerijes van Buchel* bladz. 196, komen elders niet voor, doch hunne familien zijn in de Utrechtsche geschiedenis genoeg bekend.

ets over PETRUS VORSTIUS, Pauslijk Legaat in Nederland in den jare 1537,

ET BIJZONDERE BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHE ZAKEN.

(Medegedeeld door J. J. Dodt v. Fl.)

(*Vervolg van bladz.* 320.)

Dit *Placet* nu vult aan de rij der stukken, die in ien tijd in deze werden vereischt. Van dezelve zijn ns door den Heer de Ram voorts twee aangewezen in en boekje, waarvan ik hier des te eerder reppe, aanezien hetzelve nog van eene andere zijde onze opletendheid dient gaande te maken. Het is dit:

Facultates, etc., *Dni* Petri Vorstii *episcopi Aquen. ac comitis locumtenentis Rotae*, etc., Pauli III., etc., *ad*, etc., Ferdinandum *Romanorum*, etc., *Regem*, etc., *cum potestate legati a latere nuntii ac oratoris*, *Anno Dni* 1537. *Excusum Trajecti in officina* Joannis Bernardi, *demorantis* (1) *sub turri divi Martini*, *in domo angulari*, *sub insignio deaurati Leonis* (8vo).

(1) Ik heb reeds eens (VII. bladz. 209 sqq.) van dezen *Utrechtschen drukker* gesproken, en aldaar uit Panzer IX. 63, drie werken van zijne pers opsommende, er een vierde bijgevoegd, te weten: de Nederd. Vertaling van de *Formula subventionis pauperum* van Yperen. Met betrekking tot hetgene in den *Vriend des Vaderlands*, IV. 416 sqq. en VI. 183 sqq. over dit hoogst belangrijk onderwerp is gezegd, zij het mij vergund daarbij te voegen, hetgeen ik nu later in de Resolutien der Staten van Holland, als hiertoe betrekkelijk, heb gevonden, waaruit blijkt, hoe ook

De Heer Abbé is van gevoelen, dat hetzelve wel door den broeder van den *nuncius*, onzen domdeken, te

---

daar die inrigting te Yperen de aandacht der Regering heeft tot zich getrokken :

1527. Sept. 4.

» Op dese dachvaert es my gelast een te nemen t'Antwerpen, uyt die Vroetschappen van Hollant van verstande, op s'lants cost en te te reysen te Brugge ende Ypperen, om aldaer te nemen instructie vande policie, den armen luyden te houden, vander beede lange der kercken, huysen ende straten, elck na syn gebreken t'onderhouden, etc., opdat hetselve in Hollant mede t'effect gestelt mach worden."

— Nov. 17.

» Die groote steden hebben genomen copie vande ordonnantie van Yperen, gemaeckt op't onderhouden vanden armen luyden."

— Dec. 21.

» De Gedepp., etc., hebben aengenomen te rapporteren, etc., den eersten. Op de ordonnancie van Yperen, om te voirsien den armen luyden, dat se nyet meer en loopen bidden in kercken."

1527. Febr. 28. Stil Holl.

» *Sexto:* dat myn heeren vanden rade willen oversien, corrigeren, ende dan doen publiceren die advysen van Ypere ende Delft, roerende dat geen arme luyden en sullen gaen bidden langhs de deuren ende den lande, met clausule van elck in't syne te mogen adderen ende diminueren nae gelegenheyt ende qualiteyt vanden *etc.*" 1528. Febr. 25. Stil. Holl.

» Aengaende de ordonnantie te maken op't bidden vanden armen luyden, es opgestelt totten 15. Jan., ende binnen middelen tyden, sullen die van Amsterdam, die steden ende dorpen van Watterlant, Alcmaer ende anderen by hem geleegen, ontbieden, ende maken een concept, achtervolgende de ordonnantie van Yperen, vanden raet ende van Delft, Haerlem insgelyex heur dorpen, Delft den cleyne steden ende dorpen van Delflant ende Schiefant, Dortrecht binnen heur stede, ende den raet sal ten voorsz. dage, beschryven den steden onder Dortrecht gelegen, *etc.*, Leyden, *etc.*"

— Maart 16.

» Van den armen luyden nyet te bidden, mer 't onderhouden achtervolgende de ordonnancie van Yperen. Die steden van Haerlem, Delft, Amsterdam ende Hoiren, hebben hoep dese ordonnantie

rse zou kunnen zijn bezorgd, met welk gevoelen ik ij, als geene positieve bewijzen voor het tegendeel heb-

el voirtgaen sal. Alle d'ander steden begeerden, dat Delft voir ide willen gaen. Leyden ende der Goude en hadden geenen oet, waeromme dese sake gecontinueert ter naster dachvaert in n Hage."

1531. Nov. 13.

» Vande ordonancie vande armen nyet te bidden. Subytelycken ret ter executie te stellen, 't welk nyet doenlick en es, om den yren tydt, coude winter ende andere saken, als in den geschrif-, daartoe ick my refereere.

— — 14.

» De solutie by den raet vanden Keyser, *etc.*: van den armen es ier favorabel, die precanten sullen de sake vanden armen re-ommanderen, ende Godt sal gracie geven, als die van Yperen, elft ende andere, die't onderhouden, gevende, etc."

Welk gevolg zoodanige pogingen ook te Utrecht, gelijk wij gezien hebben, aangewend, hadden, laat zich eenigzins opmaken uit de volgende kloekluidinge, die nog in den jare 1549 aldaar geschiedde:

Des Saturdaechs den 27. Augusti.

» Voerts soe laten myn heren weten ende ghebieden een yegelyken, dat van nu voortaen niemand vanden inwoenders deser stadt vryheyt, ty man ofte vrouw persoen, jonck oft out, en gae openbaer bidden ofte troggelen, ten zy, dat hem yerst ende vooral gegeven ende gegonst es, een teycken, twelck sy dragen sellen op hoer borst, waer duer een yegelyken weten sal mogen, dat hem sulcx te doen geconsenteert is, ende dieselve en sullen nyet moghen gaen bidden in eenighen kerken, off als sy voer de kerken, off elders gaen bidden, haer vuylicheyt off zericheyt ondecken, ende dit al op peyne van een jaer lang gebannen te worden uyt deser stadt & stadt vryheyt, ende daer en boven noch arbitralicke gecorrigeert te werden nae gelegenheid der saecken."

» Voerts soe wert geboden *alle clercken die van buyten comen, om ter scolen te gaen*, ende alhier bidden sullen willen, dat se suffisante bethoen brenghen vander plaetse, daer sy opgevoeyt syn ende laest gewoent hebben, dat hoer ouders ende sy soe arm syn, datse nootshalven moeten gaen bidden, ende dieselve sel dan een

1. de Bul, gedagt. 10 Sept. 1536, waarbij Paul III. aan Vorstius verleent *les pouvoirs et tous les facultés des legats* a latere.
2. een *bref ampliatif de ces facultés, de dato* 4 Febr. 1537.

---

gedaan, is mij niet gebleken. Eene opgave, voorkomende in het derde memoriaal van den Hove, fol. xx *r.*, betreft enkel de boek*verkoopers*, en begint daarenboven eerst met den jare 1557; welke opgave mij evenwel voorkomt wel te verdienen, om hier ter plaatse te worden medegedeeld. Zij is deze:

» *Bouckvercopers geadmitteert binnen de stede van Amersfoort* (*en van Utrecht*).

Mr. Wouter Aertsz., bouckbinder ende lantmeter t'Amersfort, es geadmitteert opten xvii. May 1557.

Ten selven daghe is insghelycx gepermitteert Willem Dirox opten Hoeff, ende Jacob Thonisz. Buys, aende Plaetse t'Amersfort.

Opten xiiii. Nov. a°. 1558, is gepermitteert Adriaen Jansz., boeckbinder, borger t'Amersfoort, om boecken aldaer te moghen vercoopen, waervan hy den behoirlyken eedt, daer toe staende, gedaen heeft, my present.

Opt den xi. Jan. 1559 is Henr. Jansz. van Wagheninghen, gehadt t'advis vanden Inquisiteur, ende gesien d'attestatie van synen biechtvader ende der stadt Wagheninghen, wesende syne letste residentie, geadmitteert, om binnen Utrecht boucken te vercopen, des heeft hy synen eedt gedaen van Co. Ma^ts placcaten t'onderhouden, nopende 't vercopen vande boucken gemaect, in kennisse van my.

Op den vi. Nov. 1560, es Guido Henricxsz. van Oostende, borger t'Utrecht, naer voergaende advis vanden Inquisiteur ende den Schout van Utrecht, geadmitteert, om boucken te mogen vercopen, mits hem regulerende volgens Co. Ma^ts placcaten, daervan hy synen eedt gedaen heeft in handen van my.

Opten xix. Nov. 1560, is Gerrit Rutgersz., burger t'Utrecht, naer voorgaende advis vanden Inquisiteur ende Schout van Utrecht, geadmitteert, om boucken te mogen vercopen, mits hem regulerende volgens Co. Ma^ts placcaten, daer van hy syn eedt gedaen heef in handen van my.

En hierna zou dan, naar de volgorde, in te voegen zijn het door mij medegedeelde *Placet* van den 27. Jan. 1537, opgevolgd door de *Acte* van den 1. Jul., krachtens welke de Gouvernante dit een en ander, in *forma* ter kennis brengt van degenen, die het aanging, welke *Acte* ons weer door den Heer de Ram aangewezen is in het *tweede* (moet zijn het *eerste*) deel van het derde *Placaet-boek* van Vlaenderen; waarbij dan eindelijk nog, wat bepaaldelijk Utrecht aangaat, komt de *Attache* van den Hove Provinciaal, van den 10. Nov. 1537, door mij achter het *Placet* medegedeeld.

Het dagboek van van Etten, vol van belangrijke bijzonderheden in 't algemeen, meldt (bij den Heer de Ram, bladz. 64 sqq.) bepaaldelijk aangaande het naderen *tot* en de komst en het verblijf van den Legaat *te* Utrecht, het volgende:

»... Die sabbato XIX, mane, R. D. nuncius ascendit navem versus Rhenen, oppidum ditionis Trajectensis, quod aberat quatuor milliaribus, quo me praemisit equitem. Dictum autem oppidum Arnhem est bene munitum, elegans et populosum, sed castrum ducis nihil habet ornamenti, tamen dicitur habere amoenitatem pomariorum, neque videtur forte. Habebat dux ibidem

---

Opten X. May 1561, es Hans v. Mansfelt, burger t'Utrecht, naer voirg. advis, *etc.*, geadmitteert, *etc.*

Op den IX. Apr. 1562, es Mich. Henricxsn. v. Heesch, burgher t'Utrecht, naer voorg. advis vanden Subst. schout der stadt Utrecht, geadmitteert, om binnen Utrecht boucken te vercopen, ende heeft den eedt gedaen aen handen van my.

Opten XX. May 1564, es Jacob Jacobsn. v. Goch, burger t'Utrecht, naer voorg. advis vd. Schout, Burgermeesteren ende Regierders der stadt Utrecht, mitsg. vd. Inquisiteur, by den hove van Utrecht, geadmitteert, *etc.* G. Scryvers." (Eens voor al).

[illegible] leones, quibus multum delectabatur et faciebat pro illis exstrui domum elegantem. Dux est mediocris staturae, sed robustus et obesus, barba continuo rasa et capite tonso, in quo habet semper biretum parvum, coris pilosum, subflavum, ut imitetur capillos, super quo habet alium biretum ex veluto nigro cum plumula alba, *a la ursina*, habitu militari. In itinere reperi equos R. D. nuntii missos obviam ex Trajecto. Meridie prandium fecimus in Rhenen, deinde ascendimus versus Trajectum omnes equites, quo confectis tribus bonis milliaribus vespere pervenimus, veniente obviam primo domino decano fratre, deinde praeposito Slacheick et multis aliis equitibus, ita, quod honestissime intravit, et primum accessit templum S^d Martini valde magnificum, deinde domum (1) R. D. fratris decani sui valde magnificam."

» Die dominica XX^a fuit festum Pentecostes, et R. D. nuntius comitatus a praelatis et canonicis ivit ad summam missam in cathedrali, quae valde solemniter et decore fiebat; nam servantur tam compositi mores in choro quam adhuc usquam alibi vidimus celebrari."

» Die lunae XXI^a R. D. nuntius fecit vocari quinque capitula et ipsis intimavit sacrum concilium universale, et ipsos acriter admonuit de controversiis et litibus, quas praelati et canonici inter se habebant, de quibus gratias egerunt. Quia vero R. D. nuntius lassus erat ex longo itinere, tum, quia voluit ibi suos visitare, tum etiam, quia commodissime erat in domo fratris et in amoenissima civitate, permansit ibidem usque ad diem

(1) Over deze *domus magnifica*, zie: Mr. A. M. C. van Asch van Wijk's *Karel V. te Utrecht in* 1540, *p.* 19 *en* 87. — *Specialiora* hieromtrent bij eene andere gelegenheid.

martis XXVIII Maji, Interea fuit invitatus a diversis praelatis, et visitavit castrum, quod ibidem noviter est extructum, et est valde forte. Est autem civitas Trajectensis longe ornatissima et amoenissima, circumcincta brachiis fluvii Rheni non procul illinc intrantis in mare, ex quo etiam duo brachia transeunt civitatem, templa sunt elegantia cum coemeteriis amoenissimis consitos arboribus; cathedralis S^a^ Martini est valde magnifica cum alta et artificiosa turre, beatae Mariae est elegantissima, S^ti^ Joannis habet amoenissimum coemeterium (2), ad quod sub vespere puellae conveniunt plurimae, et cantatur ac modulatur suavissime."

---

(1) Omtrent de beplanting van dit kerkhof met eikenboomen, eenige jaren te voren (1522), vindt men in het bovengemelde *Registrum* van Lieverjan, de volgende bijsonderheden aangeteekend:

»Item, in festo S. Matthiae apostoli, solvi cuidam nautae, qui adduxit ex Leiderdorp centum arbores novellas quercinas, plantandas in cimeterio nostro, 8 L.

Item, ex beneplacito capituli, solvi postea fratri laico conventuali regularium in Leiderdorp pro praedictis centum arboribus quercinis, de qualibet unum stuf. monetae Holl., ad usum praescripti conventus, et pro bibali dicti fratris laici effodientis, 6 st.

Item, solvi Wilhelmo de Kessel, soulteto nostro, misso pro praedictis arboribus in Leiderdorp, de dictis suis et de aliis requisitis, vulgariter, *van staken mettie planken aen die boomen geset op ons kerkhof, om te moghen bliven staen*, juxta cedulam suam, 30 L.

Item, Henr. Loeffridi, qui effodit foveas, atque plantavit dictas arbores ad aliquot dies in cimeterio nostro una cum adjutoribus suis, etc., 11 L 12 sc.

Item, exposui ad *myngeldt* in venditione unius arboris in cimeterio nostro, prope murum noviter constructum, per Anto. Beeflant, in area sua, etc., 2 L 8 sc.

Item, solvi duobus laboratoribus, qui laboraverant circa dictam

Ook van stadswege viel den *nuncius* de gewoonlijke onderscheiding van voorname gasten ten deel. In de *Kameraars-rekening* van den jare 1536—1537 vind ik aangeteekend:

» *Item, 24 stadskannen wyn, geschonken den Legaet van Romen, ten huyse van myn heere dye Domdeken,* Johan van Voorst, *3 L.*"

Wat voorts zijn oponthoud te Utrecht aangaat, zoo zijn mij onderscheidene daadzaken voorgekomen, waardoor Vorstius zich gedurende hetzelve als *legatus a latere* te kennen gaf, van welke ik slechts één wil mededeelen, die den aard van zijne magt, zoo het mij voorkomt, op eene eigendommelijke wijze kenmerkt. In het meergemelde *Memoriaal*, vind ik namelijk fol. 267 *r.*, het volgende geregistreerd:

» *Op huyden den* XII. *Octobris, is den Hove van Utrecht, van wegen Heeren* Jan Jacobsz., *officiant tot Cockengen, gepresenteert geweest sekere Rescript, geimpetreert vanden Eerwaerdigen Vader in Gode, Dno* Petro Vorstio, episcopo Aquensi et nuncio apostolico, *van dat dieselve Heer* Jan, *committerende* incestum, *een kyndt by syn suster geprocreert hadde, mitsgaders brieven van* Placet *vande K. Mt. daer beneffens, versouckende van denselven Hove* Attache,

---

arborem, antequam exponeretur venditioni, ut evellerent eam radicitus e terra, etc. 6 L.

Item, solvi pro nonaginta sepibus, vulgariter *voor* 90 *tuynen* ad novellas arbores quercinas in cimeterio nostro plantandas, pro qualibet sepe 1 st. et 9 alb., fac. 63 L.

Item, adhue pro tribus sepibus, vulgariter *voor* 3 *tuynen aen die doornboompjes*, de qualibet sepe, ut supra, 2 L 2 sc.

Item, solvi Egidio Henrici de octo dietis suis, quibus laborando aequavit et mundavit cimeterium, 11 L 4 sc."

omme hetselve Rescript te werck te mogen doen leggen, na syne forme ende inhouden, die hem gegonst is als hier na volcht:

't Hof consenteert, soe veel in hem is, dat die Suppl. zyn Rescript apostolicq, daer dese Requeste aen gehecht is, te werck sal moghen leggen na zyne forme ende inhouden, volgende die brieven van Placet *vande K. Mt., behouden, dat die Suppl. tselve Rescript presenteren sal, zynen behoirlicken Rechter bynnen die tyt van ses weecken naestvolg.* Actum *Tutrecht*, ut supra."

Na te Utrecht omstreeks acht dagen te hebben vertoefd, is hij vertrokken, gelijk het gemelde dagboek zegt:

» *Die martis alterius septimanae* XXIX*a Maji, facto prandio R. D. nuncius illino discessit versus Buscumducis. . .*"

Na het afdrukken, van hetgeen tot dus verre over Vorstius is gezegd, het genoemde tweede *Memoriaal* nog eens naauwkeurig doorgaande, vind ik, fol. 284 v°. nog deze *Attache*, die mij tot daartoe ontglipt was:

» *Op huyden den* IV. *Juny anno* XXXVIII, *heeft Heer* Peter Vorstius, *biscop van Aquis, den Hove van Utrecht gepresenteert sekere provisie apostolyque, ende ampliatie van zynder exspectative op een tweede prebende inde kerk van Sint Salvatoers t'Utrecht, met brieven van* Placet *byden Keyser daerop geexpedieert, vervouckende anden Hove daerop* Attache, *die hem gegonst is.* Actum uts."

STATISTIEK.

Marktprijzen te Utrecht van Weit en Rogge over een tijdvak van 50 jaren van 1601 tot en met 1650. Getrokken uit de redevoering over de Wet tot begunstiging van den Landbouw door Jonkhr Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, in der tijd Lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal enz.

Drie maandelijksche middelbare marktprijs te Utrecht, van Weit en Rogge, over een tijdvak van 25 jaren, van 1625 tot en met 1650.

(*Vervolg van bladz.* 249).

Tijdvak.		Weit.	Rogge.
1626.	1ste 3. Mn.	*f* 9,15$^{5}/_{13}$.	*f* 6,03$^{11}/_{13}$.
	2de «	« 9,94$^{3}/_{13}$.	« 6,15$^{5}/_{13}$.
	3de «	« 10,15$^{5}/_{13}$.	« 6,50.
	4de «	« 8,65$^{5}/_{13}$.	« 6,07$^{9}/_{13}$.
1627.	1ste «	« 8,28$^{12}/_{13}$.	« 5,50.
	2de «	« 8,72$^{2}/_{13}$.	« 5,96$^{2}/_{13}$.
	3de «	« 9,18$^{12}/_{13}$.	« 6,00.
	4de «	« 8,57$^{9}/_{13}$.	« 6,00.
1628.	1ste «	« 8,50.	« 5,50.
	2de «	« 9,03$^{11}/_{13}$.	« 5,88$^{6}/_{13}$.
	3de «	« 9,53$^{11}/_{13}$.	« 6,19$^{3}/_{13}$.
	4de «	« 9,90$^{5}/_{13}$.	« 7,65$^{5}/_{13}$.
1629.	1ste «	« 9,94$^{3}/_{13}$.	« 8,07$^{9}/_{13}$.
	2de «	« 11,34$^{8}/_{13}$.	« 9,65$^{5}/_{13}$.
	3de «	« 12,51$^{12}/_{13}$.	« 10,03$^{11}/_{13}$.
	4de «	« 11,50.	« 10,07$^{9}/_{13}$.
1630.	1ste «	« 10,82$^{9}/_{13}$.	« 9,38$^{6}/_{13}$.
	2de «	« 11,51$^{12}/_{13}$.	« 9,73$^{1}/_{13}$.
	3de «	« 12,73$^{1}/_{13}$.	« 11,37$^{1}/_{13}$.
	4de «	« 16,34$^{8}/_{13}$.	« 14,84$^{8}/_{13}$.

Tijdvak.			Weit.	Rogg.
1631.	1ste	3 Mn.	ƒ 16,19$^{3}/_{12}$.	ƒ 13,73$^{1}/_{12}$.
	2de	«	« 16,07$^{0}/_{12}$.	« 11,26$^{2}/_{12}$.
	3de	«	« 14,57$^{2}/_{12}$.	« 7,11$^{1}/_{12}$.
	4de	«	« 12,19$^{3}/_{12}$.	« 7,73$^{1}/_{12}$.
1632.	1ste	«	« 11,00.	« 6,19$^{1}/_{12}$.
	2de	«	« 11,03$^{11}/_{12}$.	« 5,69$^{7}/_{12}$.
	3de	«	« 11,23$^{1}/_{12}$.	« 6,00.
	4de	«	« 9,84$^{8}/_{12}$.	« 5,86$^{7}/_{12}$.
1633.	1ste	«	« 8,46$^{2}/_{12}$.	« 5,05$^{10}/_{12}$.
	2de	«	« 9,19$^{8}/_{12}$.	« 5,05$^{10}/_{12}$.
	3de	«	« 10,07$^{9}/_{12}$.	« 5,40$^{3}/_{12}$.
	4de	«	« 9,03$^{11}/_{12}$.	« 5,21$^{2}/_{12}$.
1634.	1ste	«	« 9,73$^{1}/_{12}$.	« 6,01$^{12}/_{12}$.
	2de	«	« 10,34$^{8}/_{12}$.	« 6,25.
	3de	«	« 10,34$^{8}/_{12}$.	« 6,28$^{11}/_{12}$.
	4de	«	« 9,53$^{11}/_{12}$.	« 6,78$^{11}/_{12}$.
1635.	1ste	«	« 9,26$^{12}/_{12}$.	« 6,75.
	2de	«	« 9,57$^{9}/_{12}$.	« 6,15.
	3de	«	« 10,00.	« 6,48$^{1}/_{12}$.
	4de	«	« 9,69$^{3}/_{12}$.	« 5,78$^{11}/_{12}$.
1636.	1ste	«	« 9,42$^{4}/_{12}$.	« 5,51$^{12}/_{12}$.
	2de	«	« 9,69$^{3}/_{12}$.	« 5,40$^{3}/_{12}$.
	3de	«	« 10,78$^{12}/_{12}$.	« 5,25.
	4de	«	« 10,53$^{11}/_{12}$.	« 5,48.
1637.	1ste	«	« 9,39$^{3}/_{12}$.	« 5,55$^{10}/_{12}$.
	2de	«	» 9,00.	« 5,25.
	3de	«	« 9,00.	« 5,48.
	4de	«	« 9,80$^{10}/_{12}$.	« 6,51$^{12}/_{12}$.
1638.	1ste	«	« 9,46$^{2}/_{12}$.	« 6,28$^{11}/_{12}$.
	2de	«	« 9,03$^{11}/_{12}$.	« 6,21$^{9}/_{12}$.
	3de	«	« 9,50.	« 6,01$^{12}/_{12}$.
	4de	«	« 9,15$^{5}/_{12}$.	« 6,09$^{8}/_{12}$.
1639.	1ste	«	« 8,42$^{4}/_{12}$.	« 5,71$^{2}/_{12}$.
	2de	«	« 8,00.	« 5,25.
	3de	«	« 8,50.	« 5,32$^{9}/_{12}$.
	4de	«	« 8,65$^{6}/_{12}$.	« 5,75.
1640.	1ste	«	« 8,65$^{6}/_{12}$.	« 6,13$^{4}/_{12}$.
	2de	«	« 9,03$^{11}/_{12}$.	« 6,75.
	3de	«	« 10,03$^{11}/_{12}$.	« 6,75.
	4de	«	« 10,38$^{6}/_{12}$.	« 6,55$^{10}/_{12}$.
1641.	1ste	«	« 10,00.	« 6,09$^{3}/_{12}$.

STATISTIEK.

Marktprijzen te Utrecht van Weit en Rogge over een tijdvak van 50 jaren van 1601 tot en met 1650. Getrokken uit de redevoering over de Wet tot begunstiging van den Landbouw door Jonkhr Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, in der tijd Lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal enz.

Drie maandelijksche middelbare marktprijs te Utrecht, van Weit en Rogge, over een tijdvak van 25 jaren, van 1625 tot en met 1650.

(*Vervolg van bladz.* 249).

Tijdvak.		Weit.	Rogge.
1626.	1ste 3. Mn.	*f* 9,15$^{5}/_{13}$.	*f* 6,03$^{11}/_{13}$.
	2de «	« 9,94$^{3}/_{13}$.	« 6,15$^{5}/_{13}$.
	3de «	« 10,15$^{5}/_{13}$.	« 6,50.
	4de «	« 8,65$^{5}/_{13}$.	« 6,07$^{9}/_{13}$.
1627.	1ste «	« 8,28$^{12}/_{13}$.	« 5,50.
	2de «	« 8,72$^{2}/_{13}$.	« 5,96$^{2}/_{13}$.
	3de «	« 9,18$^{12}/_{13}$.	« 6,00.
	4de «	« 8,57$^{9}/_{13}$.	« 6,00.
1628.	1ste «	« 8,50.	« 5,50.
	2de «	« 9,03$^{11}/_{13}$.	« 5,88$^{6}/_{13}$.
	3de «	« 9,53$^{11}/_{13}$.	« 6,19$^{3}/_{13}$.
	4de «	« 9,90$^{5}/_{13}$.	« 7,65$^{5}/_{13}$.
1629.	1ste «	« 9,94$^{3}/_{13}$.	« 8,07$^{9}/_{13}$.
	2de «	« 11,34$^{8}/_{13}$.	« 9,65$^{5}/_{13}$.
	3de «	« 12,51$^{12}/_{13}$.	« 10,03$^{11}/_{13}$.
	4de «	« 11,50.	« 10,07$^{9}/_{13}$.
1630.	1ste «	« 10,82$^{9}/_{13}$.	« 9,38$^{6}/_{13}$.
	2de «	« 11,51$^{12}/_{13}$.	« 9,73$^{1}/_{13}$.
	3de «	« 12,73$^{1}/_{13}$.	« 11,37$^{1}/_{13}$.
	4de «	« 16,34$^{8}/_{13}$.	« 14,84$^{8}/_{13}$.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand OCTOBER 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur		
1	768	768	769	770	98	103	113	88	w.	Weinig bewolkt.
2	770	770	769	768	128	138	136	108	z.	Bewolkt.
3	765	765	765	765	121	13	132	6	z. w.	Betrokken.
4	765	765	765	766	10	12	113	86	idem.	Helder.
5	767	768	768	769	98	113	108	92	z.	Weinig bewolkt.
6	769	769	769	770	112	136	124	102	idem.	Betrokken.
7	768	767	767	767	113	136	138	12	idem.	idem.
8	771	772	773	775	13	136	142	9	n. o.	Bewolkt.
9	776	776	776	776	116	129	136	106	n. w.	Betrokken.
10	776	776	775	775	108	121	127	10	idem.	Bewolkt.
11	773	772	772	770	116	133	127	123	z. o.	Betrokken.
12	769	768	768	768	118	101	119	93	n. o.	Regenachtig.
13	769	769	769	769	12	128	125	72	idem.	Weinig bewolkt.
14	769	769	770	770	87	116	119	99	o.	Betrokken.
15	771	771	771	771	104	128	127	104	n.	idem.
16	771	770	770	770	109	123	126	104	z.	idem.

	Tijdvak.		Weit.	Rogge.
	2de	3 Mn.	*f* 10,23$^{1}/_{12}$.	*f* 5,94$^{3}/_{12}$.
	3de	«	« 10,50.	« 6,01$^{12}/_{12}$.
	4de	«	« 9,84$^{3}/_{12}$.	« 5,63$^{7}/_{12}$.
342.	1ste	«	« 9,07$^{9}/_{12}$.	« 5,32$^{9}/_{12}$.
	2de	«	« 9,07$^{9}/_{12}$.	« 5,32$^{9}/_{12}$.
	3de	«	« 9,84$^{3}/_{12}$.	« 5,75.
	4de	«	« 10,50.	« 5,75.
343.	1ste	«	« 10,30$^{10}/_{12}$.	« 5,75.
	2de	«	« 10,03$^{11}/_{12}$.	« 5,90$^{5}/_{12}$.
	3de	«	« 9,88$^{6}/_{12}$.	« 6,25.
	4de	«	« 10,26$^{12}/_{12}$.	« 6,75.
644.	1ste	«	« 10,50.	« 6,94$^{3}/_{12}$.
	2de	«	« 10,50.	« 6,94$^{3}/_{12}$.
	3de	«	« 10,50.	« 6,94$^{3}/_{12}$.
	4de	«	« 10,50.	« 6,94$^{3}/_{12}$.
645.	1ste	«	« 10,07$^{9}/_{12}$.	« 6,48$^{1}/_{12}$.
	2de	«	« 9,84$^{3}/_{12}$.	« 6,25.
	3de	«	« 10,23$^{1}/_{12}$.	« 6,25.
	4de	«	« 10,07$^{9}/_{12}$.	« 5,78$^{9}/_{12}$.
646.	1ste	«	« 9,26$^{12}/_{12}$.	« 5,25.
	2de	«	« 8,00.	« 4,90$^{5}/_{12}$.
	3de	«	« 7,50.	« 4,90$^{5}/_{12}$.
	4de	«	« 7,92$^{4}/_{12}$.	« 4,75.
647.	1ste	«	« 7,76$^{12}/_{12}$.	« 4,75.
	2de	«	« 7,07$^{9}/_{12}$.	« 4,75.
	3de	«	« 8,80$^{10}/_{12}$.	« 5,19$^{3}/_{12}$.
	4de	«	« 10,30$^{10}/_{12}$.	« 6,30$^{10}/_{12}$.
648.	1ste	«	« 10,23$^{1}/_{12}$.	« 6,03$^{11}/_{12}$.
	2de	«	« 11,00.	« 6,07$^{9}/_{12}$.
	3de	«	« 12,07$^{9}/_{12}$.	« 6,80$^{10}/_{12}$.
	4de	«	« 13,30$^{10}/_{12}$.	« 7,40$^{10}/_{12}$.
649.	1ste	«	« 11,00.	« 7,46$^{2}/_{12}$.
	2de	«	« 11,46$^{2}/_{12}$.	« 7,92$^{4}/_{12}$.
	3de	«	« 12,00.	« 7,42$^{4}/_{12}$.
	4de	«	« 12,69$^{8}/_{12}$.	« 9,02$^{4}/_{12}$.
650.	1ste	«	« 12,73$^{1}/_{12}$.	« 10,03$^{11}/_{12}$.
	2de	«	« 12,46$^{2}/_{12}$.	« 8,84$^{8}/_{12}$.
	4de	«	« 12,50.	« 8,50.
	3de	«	» 11,84$^{4}/_{12}$.	« 9,69$^{3}/_{12}$.

Het slot volgt.

October 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Huwelijken	Echtscheidingen	Overleden	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweeling.		Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	56	70	2	6	1	0	4		12	0	73	60
AMERSFOORT.	11	19	2	1	1	0	2		7	0	17	15
RHENEN.	5	9	0	0	1	0	0		2	0	0	0
WIJK BIJ DUURSTEDE.	5	4	0	0	0	0	0		5	0	2	4
MONTFOORT.	0	0	0	0	0	0	0		0	0	0	0
IJSSELSTEIN.	7	7	2	1	1	0	0		2	0	2	2

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 October 1842.	4 el 99 dm.
15 —— ——	5 – 16 —
31 —— ——	5 – 06 —

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND OCTOBER 1842.

GEBORENEN

op

den 1 *October.*

Hendrik Johannes, Z. van Jan van den Bol.

Adriana Hermina Maria, D. van Johan Christian Guise.

den 2 *October.*

Jan Willem, Z. van Jan Jacobus van Ingen.

Cornelia Frederika, D. van Cornelis Isaak Mostert.

Willem, Z. van Pieter van Kalken.

Willem Jacobus, Z. van Willem Jacobus Godijn.

den 3 *October.*

Helena Catharina, D. van Adrianus Bik.

Maria Janetta, D. van Ludovicus Anthonius Rogier.

Wilhelmina Helena, D. van Albert Ploeg.

Jannigje Wilhelmina, D. van Jan van Dorssen.

den 4 *October.*

Petrus, Z. van Johannes Philippus Bekker.

Gerrit Hendrik, Z. van Ernst Hendrik Kock.

Pieter, Z. van Wijnand Spierenburg.

Johannes, Z. van Joannes van Hulst.

Pieter Cornelis Guillamo, Z. van Nicolaas Johannes Kamperdijk.

den 5 *October.*

Albertus, Z. van Wilhelmus Willemse van den Bedem.

den 6 *October.*

Petronella, D. van Pieter Jacobus van Beusekom.

Anthonia, D. van Henricus Goedhart.

den 7 *October.*

Cornelis Hendrik, Z. van Tijme Wagensveld.

Johannes Petrus, Z. van Theodorus Ernestus Kuijper.

den 8 *October.*

Hendrika Clasina, D. van Jacobus Martinus van den Berg.

Maria Hendrika, D. van Cornelis Zorn.

Wilhelmus Hendrikus Johannes, Z. van Bernard Heinrich Entken.

Hendricus Carolus, Z. van Johannes Frederik Korst.

Elisabeth Maria, D. van Leonardus Okhuijsen.

Johannes Gerardus, Z. van Reinirus van Kuijk.

den 9 *October.*

Elisabeth, D. van Michiel Koot.
Dirkje, D. van Daniel Simons.

den 10 *October.*

Maria Francina, D. van Jan Jacob Hendriks.
Catharina Antoinetta, D. van Stephanus Cohu.

den 11 *October.*

Maria, D. van Johan Peter Mohr.
Wilhelmina, D. van Anthonij Baarspul.
Hendrik Johannes, Z. van Jacobus van Geelen.
Johanna Wilhelmina, D. van Cornelis Verdouw.
Cornelis Hugo, Z. van Anthonie van Oosterom.

den 12 *October.*

Dirk Gerrardus, Z. van Dirk Gerrardus van Embden.
Evert Jan, Z. van Willem van de Hagt.
Wilhelmina Hendrika, D. van Gijsbert Willem van der Kaaij.

den 13 *October.*

Hermanus Gabriel, Z. van Gerrit Hermanus Cino.
Anna Gerardina Cornelia en Maria Bernardina Catharina, Dochters van Gerrit Visser.
Philip, Z. van Adolph Schoonheijm.
Maria Cornelia, D. van Johannes van der Steen.

den 14 *October.*

Geertruida Wilhelmina, D. van Jan Hendrik de Kruijff.
Jacobus Franciscus, Z. van Jacob te Bockhorst.
Anna Petronella Maria, D. van Martinus van der Lingen.
Leonardus, Z. van Leonardus Ronge.

den 15 *October.*

Wilhelmina, D. van David van Leersum.
Cornelia Johanna, D. van Gerardus Brouwers.
Maria Alberta Petronella, D. van Jacobus Verzun.
Joachim Jan, Z. van Evert van Minkelen.
Picter Marcus, Z. van Pieter Marcus Luca.
Hendrik Arnoud, Z. van Jan Hendrik de Groot.

den 16 *October.*

Gerritje, D. van Arie van Bourea.
Anna Sebilla, D. van Dirk Arends.
Johanna Anthonia, D. van Hendrikus de Jager.
Cornelia, D. van Johannes van den Brink.
Jan Jacobus Arnoldus, Z. van Jan Jacobus Arnoldus de Bock.

den 17 *October.*

Michël Joseph, Z. van Hendrik Croes.
Jacoba Johanna, D. van Aart Borreman.
Nisa, D. van Ernst Christiaan Klokke.

Maria Geertruida, D. van Klaas van den Broek.

den 18 *October.*

Anthonius Willebrordus, Z. van Joannes Vuerhard.
Franciscus Fredericus, Z. van Gautier van ter Haterd.
Maria Gijsberta, D. van Gijsbertus Mattheus van Ewijk.

den 19 *October.*

Cornelia Johanna, D. van Stephanus van de Bilt.
Jansje, D. van Willem Nullen.
Dirk, Z. van Gorg Adam de Wit.
Wilhelmina Christina, D. van Willem van der Linden.
Hendrikus Johannes, Z. van Abraham Cornelis Vorster.

den 20 *October.*

Agnes, D. van Gerrit Dorrestijn.
Margaretha, D. van Johannes Blanken.
Leonora, D. van Leendert Faddegon.
Johanna Wilhelmina, D. van Johannes van Liefland.

den 21 *October.*

Paulus Laurens, Z. van Paulus Laurens Hessing.
Johannes, Z. van Johann Kruft.
Anna Henriette, D. van Henricus Johannes Wilhelmus Thompson.
Maria Magdalena, D. van Charles Chaspar Leonard de Gee.
Maria Cornelia, D. van Gerardus Adrianus van der Warf.

den 22 *October.*

Maria, D. van Wijnand van der Wel.
Johanna Maria, D. van Cornelis Kinnegin.
Hendrik, Z. van Gerrit Agterberg.
Johannes, Z. van Thomas Vosmeer.
Johannes Hendrikus, Z. van Theodorus Ernst.
Barendina Maria, D. van Lodowicus Hessing.
Wilhelmina Gijsberta, D. van Adrianus Legas.

den 23 *October.*

Elisabeth Helena, D. van Johannes Eijtinger.
Geertruida Cornelia, D. van Willem van der Flier.
Elisabeth Aletta, D. van Hendrik Cornelis Goosens.

den 24 *October.*

Hendrikus Wilhelmus, Z. van Willem van Praag.
Geertruida Christina, D. van Johannes Jacobus Augustinus.

den 25 *October.*

Petrus Johannes, Z. van Johannes van der Straten.
Cornelia Elisabeth, D. van Antonius de Bruijn.
Magdalena Catharina, D. van Gerrit Rijsdam.
Lodewijk, Z. van Jan Jacob Reijneker.

den 26 *October.*

Johanna Anna Hendrika, D. van Hendrikus van Eck.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 5 *October.*

Jacobus Antonie van Oort en Geritje van Veenendaal.

Hendrikus Corver en Joanna Hentenaar.

Gerrit Ouwejan en Maria Boot, weduwe.

Willem Karel Burdorf en Bastiana Christina Jochems.

Christiaan Verhoeven en Catharina Elisabeth Kraneveld.

den 12 *October.*

Diderik Martinus Mullekes en Aartje Broekman.

Teunis Strating en Harremijntje Susanna Vroom, weduwe.

Johannes Jacobus Kemelingh, weduwenaar en Catharina Geertruij Bohl, weduwe.

Dirk van der Neut en Klaasje van den Berg, weduwe.

Simon van Hienen en Wilhelmina van Niekerk.

den 25 *October.*

Hermanus Cornelis Voorhoeve en Anna Christiana Francken.

den 26 *October.*

Christiaan Jorg en Aletta Hendrica Hauer.

TE ZAMEN 12 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 October.

Alida Berlijn, wed. Pieter Veelo, 59 j., Vrouwjuttestraat.

Wilhelmus Maximiliaan Hendrikus van den Bergh, 8 m., Steenweg.

den 2 October.

Rijnier Glaser, 4 j., Predikheerenstraat.

Catharina Peperkamp, 3 w., Hoge Jacobijnenstraat.

Petrus van Dooren, 1 j. en 3 m., Groencsteeg.

Wilhelmina Dekker, 1 j. en 1 m., Ganssteeg.

Cornelis Richardus van der Biezen, 1 j., Veenstraat.

Elisabeth Tollhuis, 12 j., Watersteeg.

Maria Hoogewijn, wed. Jacobus Leenars, 85 j., Rietsteeg.

Johannes Loevesijn, 55 j., Achter de Twijestraat.

Dirk van Vlooten, geh., 84 j., buiten de Weerd.

den 3 October.

Johannes van den Dorpe, 1 j. en 2 m., Lange Nieuwstraat.

Ludowina Margaretha van Everdingen, ongeh., 82 j., Mariaplaats.

Jozua Koos, weduwenaar, 89 j., Boterstraat.

Gerrit van Straaten, wed., 78 j. en 9 m., buiten de Catharijnen.

Abraham Leenhard, gw., te Zeist.

den 4 October.

Maria van Schevikoven, wed. Johannes van Niekerk, 73 j., Varkenmarkt.

Johannes Gerardus de Boer, geh., 33 j., Groencsteeg.

Clasina Gijsberta Maria Peters, 2 j. en 3 m., Lollestraat.

Willem Nieuwendijk, 10 j. en 1 m., buiten de Weerd.

Christina de Jong, 6 j. en 3 m. aan 't Zand.

den 5 October.

Laurens Rademaker, 49 j., Paardesteeg.

den 6 October.

Cornelis van der Tol, 3 j., Pelmolen.

Neeltje van Heems, 6 j., Nicolaskazerne.

Gerhardus Johannes Pullen, 11 m., Zwaansteeg.

Willem Lodewijk Poessenou, 1 j. en 6 m., achter 't Vleeschhuis.

Hermanus Johannes Conrad, ongeh., 27 j., Wees- of Regulierbrug.

Johanna Maria Lievers, wed. Cornelis de Groot, 60 j., Springweg.

Gerardus Johannes Heitz, ongeh., circa 20 j., Lange Nieuwstraat.

den 7 October.

ohanna Lancee, 1 j. en 4 m., Engen doelen.

Wilhelmina Antonetta Johanna Vink, 11 m., Haverstraat.

Hillegonda Schoemacher, 2 j. en 7 m., Korte Viesteeg.

Frederik Johannes Swagers, 10 w., achter de Twijestraat.

Johannes Hulsebos, 1 j. en 1 m., buiten de Weerd.

Jacobus Jacobs, 7 w., buiten de Weerd.

Johanna Wilhelmina Verstegen, wed. Jan de Moulin, 68 j., aan de Bakkerbrug.

den 8 October.

Marinus Catharinus de Bruijn, 1 j. en 4 m., Geertruidakerkhof.

Johannes Krijnders, 6 m., Keukenstraat.

Maria Cornelia Berkhof, 2 j. en 4 m., Nieuwe Kade.

Christina Godart, 1 j. en 4 m., Springweg.

Levenloos aangegeven Dochter van Joannes Esman, in de Twijestr.

den 9 October.

Dina van Soelen, 3 j., Geertruidasteeg.

Gijsbertus de Kruijf, 1 j. en 6 m., buiten Tolsteeg.

Anthonia Vethaak, ongeh., 18 j., Varkensmarkt.

Johannes Christiaan Schuddeboom, 2 m., Rijnstraat.

Sophia Maria van Sandbrink, huisvr. van Joannes Esman, 34 j., in de Twijestraat.

Marinus van Zulphen, 10 m., Wijden Doelen.

Maria Catharina Milius, geh. met Jacobus Cornelis Verbeke, 52 j., Haverstraat.

den 10 October.

Maria Verbeek, 3 j., Engen doelen.

Hermina Uijlenberg, 1 j. en 3 m., Kromme Nieuwe Gracht.

Christianus Josephus Rijnbout, 9 m., Voorstraat.

Wilhelmina Konijnenberg, ongeh., 29 j., Zandbrug.

Leonardus Hofstede, 6 m., aan de Catharijnepoort.

Catharina Wilhelmina Zwarts, 1 j. en 2 m., aan 't Zand.

Anthonie Koot, 1 j., in Abstede.

Cornelis Theodorus van der Steen, 3 j. en 6 m., buiten de Weerd.

den 11 October.

Pieter Mongers, geh., 87 j., Weesbrug.

Johanna Ros, 3 m., Koestraat.

Pieter Nieuwpoort, 10 m., Zakkendragersteeg.

Johanna Adriana Uijlenberg, 1 j. en 3 m., Kromme Nieuwe Gracht.

Jacob Cornelis Wilhelm Jungmann, 1 j., Telingstraat.

Johannes Petrus Eijkman, 1 j. en 11 m., Vuilesloot.

Catharina Wensing, wed. Christiaan Wintershoven, 78 j., aan de Bregittestraat.

den 12 *October.*

Cornelia Fredrika Kuite, 1 j. en 10 m., Nicolaikazerne.

den 13 *October.*

Gerarda Maria Aret, 1 j. en 4 m., Massegast.

Adrianus Oderom, 1 j. en 5 m., Korte Lauwerstraat.

Beatrix Margaretha van der Elst, wed. Johannes Adrianus van de Water, 81 j., Lijnmarkt.

Johanna Verhaar, circa 5 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 14 *October.*

Johan Peter Fohr, ongeh., 22 j., buiten de Tolsteegpoort.

Agnes Antonia Johanna Verheul, circa 5 j., Vredenburg.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Elsendoorn, Loefbergmakerstraat.

Jan Jacob van Eijs, ongeh., 22 j., te Amsterdam.

den 15 *October.*

Alida Rebecca Gerritsen, 2 j., Watersteeg.

Johannes Jacobus Rentmeester, 3 j. en 3 m., Nicolaikerkhof.

Paulus Johannes Laurens Grimmalikhuijzen, 1 j. en 9 m., Magdalenesteeg.

Johanna Cornelia de Rijk, ongeh., 25 j., buiten de Weerd.

Johannes de Grijff, 3 j., Geertruidakerkhof.

Catharina Maria van Zelm, 1 j. en 9 m., Stroosteeg.

Jacobus Johannes Vermeulen, geh., 21 j., buiten de Weerd.

Hendrikus Kersten, 3 j. en 11 m., Abstede.

den 16 *October.*

Jetje Harschel, 3 j. en 5 m., Donkerstraat.

Helena de Meijer, ongeh., 16 j., Nicolaikerkhof.

Jacoba Colijn, 2 j. en 7 m., Lange Nieuwstraat.

Wilhelmina Hendrika van Lieland, 5 w., Oudkerkhof.

Cornelis Hugo van Oosterom, 5 d., aan de Molensteeg.

den 17 *October.*

Cornelis Lans, 20 j., Hospitaal.

den 18 *October.*

Neeltje Verhoef, huisvr. van Friedrich Willem Rosenkranz, 31 j., Boterstraat.

Elisabeth de Haas, wed. Cornelis Lina, 74 j., buiten de Weerd.

den 19 *October.*

Arnoldus van Engelen, 5 w., Schuttersteeg.

Jacobus van Basten, 9 m., Schuttersteeg.

Hendrik Oudenhoff, ongeh., 24 j., Lijnmarkt.

Albertus Marinus Vos, 2 j., Boterstraat.

Johannes Dirk van Dijk, 11 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Hendricus Johannes Mastwijk, 2 j. en 9 m., achter 't Vleeschhuis.

Elisabeth Verwoerd, ongeh., 66 j., aan de Bregittestraat.

den 20 October.

Wijnand Koopman, ongeh., 82 j., Geertruidabrug.

Willem Vreeswijk, 1 j., Lange Hamsteeg.

Gerard Hendrik van Voorst, circa 3 j., Lijnmarkt.

Johannes Gijsbertus Eijndhoven, 2 j. en 9 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 21 October.

Leonardus Jacobus Lammerts van Bueren, 1 j. en 3 m., buiten de Weerd.

den 22 October.

Cornelis Weerdenburg, 3 j., buiten de Tolsteegpoort.

Antje Oostveen, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

den 23 October.

Jan Mattu, 8 j. en 3 m., Brandsteeg.

Anna Maria van Heekeren, wed. Hendrik Rademaker, 65 j., Elisabethstraat.

den 24 October.

Maria Bernardina Catharina Visser, 12 d., Vischmarkt.

Wijnand van Nimwegen, 7 j. en 2 m., Pelmolen.

den 25 October.

Anna Elisabeth Theis, wed. Jacob Gerber, 80 j., St. Janskerkhof.

Willem ten Broek, ongeh., 63 j., Zandstraat.

Francina Johanna Neerings, 1 j. en 6 m., buiten de Catharijnep.

Johannes Hoevers, 6 j. en 8 m., Groote Eliensteeg.

den 26 October.

Gerrigje Morrée, 6 m., buiten de Catharijnepoort.

François Theijs, geh., 40 j., Geertruidasteeg.

Johannes Cornelis van der Linden, 3 m., buiten de Weerd.

Clasina van Elten, 1 j en 10 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 27 October.

Franciscus van den Brink, 2 j. en 8 m., buiten de Wittevrouwenp.

Arnoldus van Terveen, 67 j., Kort Rozendaal.

Hendrik van der Lingen, 3 j. en 2 m., Klein Eliensteeg.

den 28 October.

Clasina Elisabeth Capel, huisvr. van Johannes Jacobus Tiesman, 52 j., Choorstraat.

Anthonie Patist, circa 4 j., aan 't Zand.

Gerrit Jan Kooijer, 4 j., St. Annastraat.

Nicolaas van Leeuwen, geh., 30 j., Varkenmarkt.

den 29 October.

Gerard Petrus van Rooijen, 8 m., buiten de Catharijnepoort.

Joannes Hardij, geh., 40 j, Lange Rozendaal.

Jan Stekelenburg, ongeh., 23 j., Mariastraat.

Conrad Osterwalder, 52 j., Hospitaal.

den 30 *October.*

Arnolda Weerdenburg, 7 w., buiten de Tolsteegpoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Christiaan Hardie, Galekopsteeg.

den 31 *October.*

Theodora Mulder, 1 j. en 9 m., Nicolaikerkhof.

Catharina Schumacher, 1 j. en 1 m., Korte Viesteeg.

Rebecca Cohen, 1 j. en 1 m., Brandsteeg.

Wilhelmina Berck, 1 j. en ¼ m., Veenstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Hardenbol, Keukenstraat (Kreupelstraat).

Arie van Gorkom, geh., 79 j., Zandstraat.

OVERLEDENEN 133.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

oodgeboren.	4.	Transport. . .	113.
uipen.	7.	Borstziekte.	3.
ering.	26.	Kinkhoest.	1.
eroerte	3.	Slijmberoerte.	1.
erval van krachten. . .	12	Het Vuur.	1.
anden.	4.	Borstkwaal.	8.
uur.	1.	Hersenontsteking. . . .	1.
Vater.	5.	Gevolgen van de kraam. .	1.
koortsen.	3.	Beenbederf in den rug. . .	1.
ilierziekte.	4.	Ontsteking in het hoofd. .	1.
enuwkoorts.	3.	Het water in de borst. . .	1.
lazelen.	41.	Stikzinking.	1.
	113.		133.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	»	4	4.	Transport.	63.	46.	109.
Beneden het jaar.	16	7	23.	Van 50 tot 60 jaar.	2	3	5.
Van 1 tot 10 jaar.	32	28	60.	» 60 » 70 »	2	4	6.
» 10 » 20 »	2	3	5.	» 70 » 80 »	2	3	5.
» 20 » 30 »	8	2	10.	» 80 » 90 »	4	4	8.
» 30 » 40 »	2	2	4.	» 90 » 100 »	»	»	»
» 40 » 50 »	3	»	3.		73	60	133.
	63	46	109.				

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN EN

Den 8 October 1842, door den Notaris G. H. STEVENS.

De Opstal en Erfhuur van een zeer aangenaam gelegen L
ziertuin, groot 26 Roeden, 10 Ellen, waarin Tuinhuis, Ke
met Kelder en Bergplaats, gelegen binnen Utrecht, op het b
nen bolwerk, wijk H, N°. 325. Verkocht voor *f* 3,425.

Denzelfden datum, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Een Huis, Erf, Grond en Plaats, binnen Utrecht, aa
Westzijde van de Schoutensteeg, wijk G, N°. 132. Verkocht v
f 8,950.

Den 22 October 1842, door den Notaris M. WIGMAN.

Eene Huizinge, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aa
Zuidzijde van de Voorstraat, wijk H, N°. 532. Verkocht
f 3,350.

Denzelfden datum, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis, met Kelder, Kluis en Grond, gelegen
nen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, nabij de
brug en Drakenburgsteeg, wijk G, N°. 41. Verkocht voor *f*

N°. 2. Eene Kamer of Woning met Erf, staande en gelege
Utrecht, aan de Noordzijde van de Keuken- of Kreupelstraat, v
A, N°. 1023. Verkocht voor *f* 505.

Den 29 October 1842, door den Notaris G. H. STEVENS.

4 Bunders, 44 Roeden, 50 Ellen Bouw- en Weiland, ge
op Rapijnen en het IJsselveld onder Linschoten. Verkocht v
f 2,070.

Denzelfden datum, door den Notaris B. BOERS.

N°. 1. Een Huis, met Erf en Grond, staande en gelegen a
Utrecht, aan de Noordzijde van de Varkenmarkt, wijk C, N°.

N°. 2. Een Huis, met Erf en Grond, gelegen als boven, N°.

N°. 3. Drie Stallingen, staande op het Erf onder N°. 1 ver
meld, wijk C, N°. 594, 711 en 712. Te zamen verkocht v
f 2,850.

N°. 4. Een Huis, met Erf en Grond, gelegen als boven, aa
de Zuidzijde van de Drieharingsteeg, wijk D, N°. 94. Verkoc
voor *f* 930.

N°. 5. 3 Bunders, 27 Roeden, 50 Ellen Weiland, gelegen
drie stukken, in de Gemeente van de Maartensdijk of Oostveen,
bekend op het kadaster gemeente Oostveen, sectie D, N°. 185,
186 en 187. Verkocht voor *f* 2,250.

D^r. CORNELIS BOOTH

BESCHRIJVING

VAN

U T R E C H T.

iet plan der stad, in 1598, door A. van Vianen in koper gegraveerd.

belangrijke verzameling van HSS. onlangs door de in dezer Provincie voor het gewestelijk archief aanind de redactie een eersten druk van de korte bevan Utrecht door den oudheidkundigen Cornelis adsheer in den Hove, Burgemeester der stad Utrecht, erde ter Beschrijvinge, Heemraad van den Lekdijk enz. oud adellijk geslacht der Boothen gesproten (*), deze schrandere staatkundige den luister zijner geir eene uitstekende kennis der geschiedenis en oud- vaderlands, waarvan de gemelde verzameling op lz. getuigt. Zijn voornaamste doel, de opsporing van ltsche geslachten, wees hem als het ware van zelve tot de belangrijkste zaken betrekkelijk de geschieoudheden van dit gewest. Hij bleef dan ook niet e dezelve aan te teekenen, en waar zulks mogelijk te breiden, gelijk zijne briefwisseling met den oudige Arend van Buchel (†), J^r. A. van Winsen, Hoenkoop en anderen zijner tijdgenooten, nog getuigt. genaar geworden van zeer veel stukken door die mangebragt, zag hij zich een ruim veld ter uitbreiding anteekeningen geopend, en wij zijn niet vreemd van beeld, dat hij zich voorstelde, eene uitvoerige beschrij-

ie Opgaande linie van het geslagt Booth.
'ijdschrift van Utrecht, VIII deel, bladz. 290.

ving van het Sticht en de stad Utrecht te geven. In 1648 intusschen werd hij aangezocht, om eene korte beschr. van Utrecht onder de kaart van Saftleven te plaatsen, waaraan hij gaarne voldeed; de beschrijving, welke wij hier laten volgen, is daaraan haren oorsprong verschuldigd.

In 1715 werd deze in 4°, doch zeer gebrekkig, op nieuw uitgegeven door Joh. Kanneman; en door van de Water waardig gekeurd als inleiding vóór zijn Placaatboek dezer stad geplaatst te worden, terwijl dezelve in 1745 achter de Utrechtsche cleyne Chronicke van J. F. van Cortgeen, nog eens herdrukt werd. — Alle deze uitgaven zijn thans zeldzaam en het keurig werk van v. d. Water niet in ieders handen. Het kwam dus der redactie niet ongepast voor deze eenvoudige beschrijving, welke in een kort bestek vele merkwaardigheden bevat, in dit Tijdschrift op te nemen, en te doen vergezeld gaan van het plan der stad, gegraveerd door A. van Vianen in 1598, welke koperen plaat in de Archieven der stad bewaard, aan de redactie ter afdrukking goedgunstig door den Achtb. Raad is toegestaan. — Wij zullen ons onthouden aanmerkingen te maken op dezen platten grond, door het oog van den naauwkeurigen van Vianen geëtst, doch alleen hierbij voegen, dat zijn kleinzoon A. van Vianen in 1651 de toestemming verkreeg er afdrukken van te mogen laten trekken.

Ten slotte moet hier ter opheldering worden gezegd, dat de bierbrouwerijen meest aan de westzijde der Oude Gracht aan de beide einden der stad gelegen, door de kleine figuurtjes op de straat en aan de gracht, zijn gekenmerkt.

Redactie.

Utrecht, een seer oude, vermaerde ende heerlijcke Stadt is gelegen op de middelstroom des Rhijns in Batavien, tusschen de uyterste heymen ende limiten van Duytschlandt ende van Gallien ofte Walslandt. Ten tyden der Romeynen, niet by forme van een bemuerde Stadt (hoedane niet alleen in 't Eylandt Batavia, maer oock in gantsch Duytschlandt zijnige gelooft worden, noch binnen twee honderd jaren na *Christi* Geboorte, geweest te zijn) immers ten minsten

verscheyden *Castra* ofte Block-huysen aldaer by den anderen geboudt, tegens de gedurige aenvechtinghe ende overval harer Vyanden, ende tot bewaringhe van der Roomsche Krijgsluyden krijghs- ende levens voorraed, 't welk alhier den Rhyn-op uyt Gallien ende Britannien met schepen gevoerdt wierdt, sulcx eensdeels d'oude Historie-schryvers, maer insonderheydt de onder-aerdsche ende uytgegravene overblyfselen betuygen: Want niet alleen binnen op veele plaetsen, alse eertijts op Bisschops-hof ende elders, naderhandt tusschen den Dom ende 't Oude-Kerckhof, ende noch onlanghs voor St. Peters; maer oock een weynich buyten de Stadt, principalick boven dien by Vechten op Wiltenburgh, ende beneden by de Maern op de Hoogh-Woerd, by uyt-gravinge van d'oude fundamenten, bevonden worden veel reliquien der Romeynen, niet alleen seer konstige ende van suyvere rode aerde gebackene potten, testen, kannen, kommen, schalen, tegelen ende altaer-steenen met Roomsche inscriptien, maer oock eenige goude, vele silvere, ende eene menichte kopere penningen der eerste Roomsche Keyseren Augusti, Tiberii, Claudii, Neronis, Vespasiani, Trajani, ende sonderlingh Antoninorum: Waer door oock eenige meynen veroorsaeckt te zijn, dat vele geloofd hebben, dat dese Stadt *Antonina* genaemd zy geweest, naer d'een of d'ander Roomschen Antonius, eerste fundateur van dien; alhoewel sulcx swaerlick bewesen soude konnen worden. Is nochtans seecker, dat dese Stadt een van de oudste in Nederlandt altijds geacht ende gehouden is geweest, by d'Inwoonders alhier op den Rhijn begrepen, somen gelooft, onder schut van de boven-verhaalde *Castra* ofte Blockhuysen, ende daerom by sommige *Legio Tricesima Ulpia* van *Ptolomæus*, ende *UTricesima* of *Utricesium* van Marcellinus genoemdt: Doch ten tijden van d'eerste Christen-Leeraers (namentlijck Wiltbertus, Wiltfridus, Willebrordus, Winfridus ende andere, hare Engelsch-Saxensche medgesellen uyt Engelandt tot bekeringe der ongelovige Saxens en Friesen overgekomen) *Wiltaburgum*, *Wiltrajectum*, nu int 't gemeen *Ultrajectum*, bevorens *Trajectum*, *Trecht*, ende (tot onderscheyd van *Trajectum superius*, *ad Mosam*, Maestricht)

Trajectum inferius, ad Rhenum, oock wel *Trajectum* [illegible] Autrecht, dat is, Oud Trecht, ende na de nieuwe bem[illegible] die ontrent den jare 930 geschiede, ook somtyts *Tra*[illegible] *novum* Nutrecht, dat is, Nieuw Trecht, ende zedert [illegible] genaemd: want Trect, Trecht, Drecht, Tricht by de oude [illegible] tekend een passagie, soo over als door een riviere, beec[illegible] canale, ofte eenige andere engte; hoedane passagie alhier [illegible] alleen over de Riviere des Rhijns te lande, maer oock [illegible] deselve te water, voor de stoppinge des strooms te *Cat*[illegible] de bequaemste te vallen plach, ende sedert altijd, ja [illegible] ten huydigen dage seer gefrequenteerd: daaromme oock by [illegible] stand van Oorloch ende overval van vyanden, van ouden [illegible] den af, veel aanstoots onderworpen. Eerstelick wanneer [illegible] woonders alhier ende in gantsch Batavia, met de Rome[illegible] als Vrunden ende Bondgenoten levende, van d'oude Franck[illegible] (alsdoen *Germani* genaemd) overvallen, ende de Rome[illegible] tot in 't binnenste van Gallien verjaeghd wierden: Daer [illegible] doen de Saxens, Friesen, Denen, Nortmannen ende Sc[illegible] Trecht overvallen, nedergeworpen, ende naderhand de Fra[illegible] ken weder geoccupeerd en beseten hebben: Dan Radbo[illegible] der Friesen Coningh; dien Pipinus weder uytdreef, e[illegible] de nieuwe Christenkercke tot voort-plantinge van den G[illegible] loove, onder Willebrordo ende Winfrido, eerste B[illegible] schoppen, groote goederen ende vryheden gaf: Na wiens d[illegible] Autrecht wederom van d'ongelovige Neder-Saxens en Fr[illegible] sen, ende dan van de Noordsche Sprinck-hanen, sonderli[illegible] wanneer 't Roomsche Rijck, onder de Sonen van Keyser Ludovicus de Vrome verdeeld was, met grooter kracht be[illegible] sprongen ende aengevochten, ja eyndelick van deselve, in de[illegible] generalen overloop van Duytschlandt ende Walslandt, t'eene[illegible] maal verdestrueert, verbrand, ende d'Inwoonders van dien, door de scherpte des swaerds omgebracht zijn. Soo dat by[illegible] na alle d'eerste Bischoppen van 's Weerlds hoogheyt niet [illegible] te bet, noch daar mede gediend zijn geweest; nemaer, s[illegible] van haer getuygd wordt, 't Geestelijck met yver en eenvoudigheydt, oock genoegsaem alleen betrachtende, daer over veel kruys en wederwaerdigheyd hebben moeten uytstaen.

want, gelijck men gemeenlick segt, brand selden ver-
ert, ende 't goede gedruckt, veeltyds heerlicker oprijsd, soo
, 't sedert de verwoestinge, verscheyden Roomsche Coningen
e andere Vorsten, 't zy door mededogendheyd, ofte door
r tot de Religie bewogen geweest, de Kerke ende den Bi-
op met veele nieuwe goederen te begiftigen; ende niet
en deselve, maer oock de Stadt, nu eenige Jaren verwoest
egen hebbende, ende ten tijde van Bisschop Baldric
ler op nieus bemuerd zijnde, hare Privilegien sulcx te
meerderen, dat daer door de Bisschoppen, Vorsten des
x, *Principes Imperii*, genoemd zyn geweest, streckende
r *Diœcesis* ende Geestelijcke jurisdictie over alle de jegen-
rdigh Geunieerde Provincien, van Embderland, ende 't Sticht
Munster af, door Cleefsland, tot aen ende in Brabant
Vlaenderen toe: Ende het Vorstendom, ofte Werdlyck
ied, niet alleen over het Nedersticht, aen deso zyde der
e, 't welck nu, als de middelste van deselve Vereenighde
lerlanden, veel nauwer dan voor desen bepaeld, ende in
r Maerschalck-ampten verdeeld leght; doch eertijds met de
uwe en 't land van Culenburch in Gelderland, oock met
landen van Vianen, Iselsteyn, Woerden, Amstelland, ende
h verder in Holland geenclaveerd is geweest: Maer oock
Oversticht aen gene sijde der Isele, waer onder de gan-
e Provincien van Overysel, Groeningen, d'Omme-landen,
le Drent, mitsgaders noch eenige kleynder Heerlijckheden.
er toebehoorigh waren. Sulcx niet ongelooflijck is, 't geen
nmige schrijven, dat dit Vorstendom, in tijden van nood,
l veertigh duysend man in 't Veld konde brengen. Waer-
me oock niet alleen naburige, maer oock verre-gelegene
rsten en Heeren, ja oock gekroonde Hoofden selfs, dickmael
t grooter hevigheyt ende macht desen Bisschops-myter, als
1 electiif hooch-gesach voor den haren geambieerd hebben.
e dan verkooren en op dien Stoel geseten zijnde, somtijds
er gesorgdt hebben, voor hare naburige vrunden en aen-
rwanten, dan voor haer getroude Bruyd en toevertroude
sschops-stoel; dewelcke sy doch maer in lyftocht besaten.
Ondertusschen hebben oock eenige van des Stichts Edele

mannen van buyten, ende desselfs Ministerialen ofte I... mannen van binnen, haer wel weten te dienen van S... tens rock of mantel: waer door dicmael de Biss... immers soo rustigh, van verscheyden Heerlijckheden en ... bile goederen ontheven ende ontset sijn; als sy wel v... van Keyseren, Coningen ende Vorsten liberalijck be... waren.

Hier over sijn de Staten van den Lande veelmael seer ... roerd geweest: ende hebben haer tegens sodane onrecht... handelingen en vervreemdingen van 's Lands goederen ... mael geopposeerd: Waer op soo nu en dan Oorlogen met burige Vorsten en Heeren gevolghd, ende meestendeel ... afscheuringh van 't een of 't ander stuck van den voorn... den Rock, gesoend ende bevredighd sijn.

Dan soo haest de wettige Gravinne van Holland oa... lijck door Hertogh Philips (*nomine tenus*) de Goede, ... haer Erflanden ontset was; soo hebben de Burgoensche... mede des Stichts naburen geworden sijnde, soo wel aen d... zijde, als de Geldersche aen d'ander zijde van rocken plucken noyt gerust: Ten dien eynde allerley zaed van ... eenigheyd zaeijende en foverende; Burgoensche in plaetse ... andere wettig-gekorene Bisschoppen indringende, ende tegens den Staten, ja oock wel deselve tegens elkanderen ... rockenende ende styvende. Doch insonderheyd tegen de S... Utrecht, wiens macht en gesagh haer meest in d'oogen st... als sijnde de Hoofd-Stadt van 't gansche Sticht: De welcke als een vrye Stadt, van oudts 't recht ende gewoonte had v... buyten den Bisschop ofte ymand anders, haer eygen Ha... traet te bestellen, Wetten ende Ordonnantien te maken, ... alleen in Politie, maer oock in Justitie, soo Civiel, als C... mineel; ja, sonder vorder beroep, te wijsen by arrest: ... mede Geleyde binnen der mylen te geven; Gratie te ver... nen, Munte te slaen, ende Evaluatie van gelde te mak... Oorloge te voeren, ende die te zoenen of vrede te sluyte...

Hebben dan oock alle Bisschoppen by hare blyde inc... sten, voor het aen-nemen der Regeringe, Stadts Vry e... Gerechtigheden, Privilegien, ende Oude hercomens met h...

gelde Brieven geconfirmeerd, ende in den Stadthuyse voor den ganschen Raed met solemnele Eeden bevestigdt: Ende daer na in 't groot Capittel-huys ten Dom, de Kerckelijcke gerechtigheden en gewoonten, mitsgaders voor den Drien Staten 's Landts van Utrecht den Land-brieff insgelijcx met Eede, segel en brieff bekrachtighd. Edoch inden Jare 1528. wanneer de Stadt Utrecht door conspiratie der Burgoens-gesinde van binnen ende van buyten, met eenige uyt Amersfoort (even als inden Jare 1449 oock geschied was) ende insonderheyd door hulpe van Burgoedsche Ruyteren en Knechten van Bisschop Henric by verrassinge ingenomen, ende de præsente Ledematen van Staten, met de gansche Magistraet vande Stadt verjaegd of gevangen, ende een merkelijck aental van haer, soo Edele, als on-edele, *indictâ causâ*, door beuls handen omgebracht waren; Soo sijn 's Lands ende Stads Privilegien ende voorrechten te samen, eerst door den selven Bisschop, dan door Keyser Carel ende daer na door Koning Philips sijnen Soon sodanig verbroken, dat die voor den Jare 1579 (wanneer de gesegende Unie, ende eeuwigh Verbond binnen Utrecht gesloten wierd) niet weder levendigh geworden, noch anders in gebruyck gekomen sijn, dan voor soo veel die de gemelde Unie, mitsgaders d'eenparige Staetsche resolutien ende onderlinge overdrachten niet tegen gaen; of oock daer van geen expresse renunciatie is gedaen.

Ondertusschen heeft de Stadt Utrecht altijd behouden de voorrang selfs oock voor de Hoofd-Steden der voorstemmende Provincien; doen sy noch te samen eenen en denselven Land-Vorst onderhorigh waren: Onaengesien Holland en Zeeland (als des selfs Erflanden) hem vry aengenamer en liever waren, dan de Stadt Utrecht: Dewelcke hy doorgaens tracteerde en bejegende als een door hem verwonnen Stadt. Daer nochtans hy deselve by forme van coop, ende in schyn van wettig transport vercregen had, met aenmatiginge van veel meer rechts en gesachs, dan den transportant selve, ofte zijne prædecesseurs oyt gehad of geprætendeert hebben. Ende dan noch sonder eenige de minste bewilliginge van de gene, die, ten tijden van de handelinge, vry meer dan den

Bisschop selve, daer jn te seggen hadden; ja oock met [illegible] andere approbatie, van Stadts wegen, dan van de Au[illegible] alleen, die onder hun vieren 't gansche Stads-bewind [illegible] litiic als Judicieel, geusurpeerd ende aengenomen hadden. Commissie van den genen, die tot Magistraets-bestell [illegible] recht hadde: Oversulcx alomme onwettelijck ingedroo[illegible] ende daer na uyt Keyser Carels naem, even also geco[illegible] nueert, in plaetse van de so wredelijck mishandelde, ofte [illegible] andere complete en wettig verkorene Magistraet.

Deser Stads Burgeren, van ge-eerde ingebôrte, voor[illegible] Ministerialen, Dienst-mannen ende Martens-mannen (naer [illegible] Patroon van Utrecht) even als de Knapen van den Lande genaemt, tot erkentenis en betoon van de vrywillige dien[illegible] ten, soo dikmael van Stadts wegen den Lande bewesen; zijn oversulcx tot alle 's Lands Ampten, mitsgaders tot de Jach[illegible] als bôrtige ofte wel-geborene luden van alle oude tijden mede gequalificeert. Daer-en-boven niet evocabel off betreckelick voor vremde Rechteren; Nochte arrestabel off besettelick binnen der Neude ende Bodegraven, als d'oude limiten des Onderstichts. De Burgeren dragen geen andere schattingen, dan hare Regenten selve mede onderworpen sijn. Hebben vryheyt van verscheyden Tollen; met noch andere Privilegien ende voorrechten meer.

Waeromme ook naburige Heere en Edelen, alse van *Alcoude*, van *Culenburgh*, van *Vianen*, *Isselsteyn*, *Amstel*, *Bronchorst*, *Woerden*, *Montfoort*, *Zuylen*, *Renesse*, *Bosteslaer*, *vander Haer*, *Wten Hamme*, *Wulven*, *Wten Enge*, *Brakel*, *Lienden*, *Ruweel*, *Sterkenburgh*, *Hardenbroeck*, *Teylingen*, *Aimonde*, *Raephorst*, *Gent*, *Rossem*, *Zwieten*, *Buchorst*, *vander Aa*, *Beesde*, *Nyenrode*, *Amerongen*, *Loenresloot*, *Woudenbergh*, *Lochorst*, *Laer*, *Cronenburg*, *Blochoven*, *Jutfaes*, *Coeverden*, *vander Horst*, *Maurick*, *Rijsenburgh*, *Ysendoren*, *Over die Vecht*, *Schalckwijck*, *vander Maern*, *Hemstede*, *Jode*, *Stoutenburgh*, *Schonouwen*, *Hynderstеyn*, *Huchtenbroeck*, ende vele andere meer deser Stads Burgerschap versocht ende hoogwaerdigh gehouden hebben. Self Coningh Willem van Romen, Burger t'Utrecht geworden zijnde, heeft sich in seker

voorval daer op beroepen: En Paus Adriaen de Seste, wanneer hem in die waerdigheyd van de calumniateurs zijn vremdelinghschap ende geringe afkomste verwijtelick nagehouden wierd, heeft tot mondstoppinge van deselve genoeg geacht te bewijsen, dat hy een geboren Burger van Utrecht was.

Dese Stadt dan wierd na de verwoestinge, gelijk vorens verhaeld is, op nieus bevangen ende bemuerd ontrent den Jare 930. in een langwerpige ende byna ovale forme, sulcx die noch by onse Voor-ouders na de troulose overgifte aen Keyser Carel de Vijfde gesien is, ende 't sedert een weynig veranderd, door het bouwen van vier sterke stene Bolwercken, mitsgaders een Casteel (waer van de binnen-sterkte by de Burgeren Ao. 1577 met het Spaensche jock gelykelick afgeworpen is) ende vyf aerde Bolwerken, door ordre van den Prince van Orangien, als Stadhouder, in den Jare 1579. geleght; zijnde noch evenwel de Stadt inde lengte gelegen, sich streckende vanden zuyden totten noorden, doch boven ten zuyden smalder als beneden ten noorden, in omgangh binnen de Wallen een uer, ende om de Cingelen ontrent anderhalf ure gaens; zynde 1213. roeden, de roede tot 14 voeten gerekent: Heeft hooge en veste Mueren, diepe ende brede Grachten, sware Wallen, vier principale Poorten, wijd van elkander staende, ijder met een schoone Voor-stadt, waer van die aen de oostzijde de Witte-vrouwen, ende aen de west-zijde St. Catharijnen genoemd, wel de minste, doch soo betimmert ende populeus zijn als eenige van de beste Dorpen des Landts; aen de zuyd-zijde de Tollestege met Abstede ende de Ganzstege te samen niet minder als de twee vorige; aen de noord-zijde de Weert (bemuerd ende met Grachten omcingeld, als een Stedeken) met Lauwen-recht Pylsweerd ende d'andere kleyne Gerechten, veel volck-rijker als de andere drie Voorsteden te samen: niet-te-min alle vol ooftrijcke Boomgaerden, genoeglicke Hoven en bequame wegen tusschen deselve, die nevens de Stads Cingelen met Ypen-bomen, ende de nieuwe Palemaille-baen, ten weder-zijden met verscheyden *Alleés* ende Linde-bomen beplant, groote vermakelickheyd, soo in 't wandelen als anders, zijn gevende. Het omleggende Land is seer

vruchtbaer en plaisant, alwaer allerley Koren-landen, veel Weyden, ende ook goede Venen ende Plantagie, meest vol vrucht-rijke bomen, t'samen so overvloedige lijf-neeringe by-brengende, dat ook voor naburige Provincien een groot deel van alles overigh sy; niet-tegen-staende de dagelicksche toevoer ter Stadt-waerd; sonderling die op de Saturdaegsche Merckt-wegen, tot verwondering van alle Menschen valdt: Waer toe den Merct luyden ende reysenden man groot gerief ende gemack bybrengen, niet alleen de menigvuldige toewegen te Lande, ende onder dien voornementlijck inde winter, de Steenstraet van de Bilt af ter Stadwaerd, ter lengte van ontrent een mijlgaens, nu al over drie hondert jaren geleght; maer ook den Ouden Rhijn, Vecht ende Isel, lopende Rivieren, mitsgaders de twe grote Vaerten, d'eene over drie hondert Jaren ter Leck-waerd, d'andere nu onlanex naer den Hollandsen Rhijn nederwaerds gegraven; met hare respective Treckwegen, welcke Stromen ende Wateren communicatie ende gemeenschap hebben, soo met de buyten-graften langs de Stadmueren, als met beyde de binnen-graften door de lengte der Stadt, voortyds by de Regierders ende Gilden doen graven, d'eene genaemd d'Oude-gracht korts naer den swaren brant die in den Jare 1148 ten twedemael de Stadt voor 't meerendeel vernielde; d'andere, de Nieuwe-gracht, eensdeels ontrent den Jare 1300. ende voords weynigh voor den Jare 1400. Te samen met soo blancke ende gesonde Visch voorsien, als eenigh van de groote Rivieren des Landts: En leggen over dese twe Canalen meer dan dertigh Stene-bruggen; van de welcke de voornaemste voor het Stadthuys leggende, dient tot de Stad-plaetse, ende eenige van d'andere tot Merckten, alhoewel de Stadt doorgaens genoegsaem met ruyme Merckten versien is, alse de Peerde- ende Beeste-merckt genaemd Vréburg (na 't Casteel, 't welk aldaer gestaen heeft) de Suyvel ende Hoendermerckt op Marien-plaetse, de Ganse- ende Vogel-merckt, de Visch-merckt, de Vercken-merckt, de twee Koorn-merckten, de hoge boven in de Stadt by de Reguliers, de lage beneden op de Neude, waer op negen straten ende stegen responderende syn, ende alsulcx mede seer bequaem

tot een generale loop-plaets voor de Schutters ende Militie, alhoewel ook ijder quartier van de Stadt zijn bysondere loop-plaets geassigneerd is. Hoedane quartieren eertijds vier te wesen plagen, het bovenste van den rooden Toren ofte Tollesteeg-poort af, tot de Sme brug toe, met de dwars-straten ter wallewaerd; het andere van daer af tot het Stadt-huys toe, het derde van het Stadt-huys af tot de Viebrugh; het benedenste van de Viebrugh tot de Weerd-poort toe, alle insgelijcx met hare dwars-straten, ijder onder hare twe Hoofd-mannen, die oock daaromme de Hoofd-mannen van de vier vierendeelen genaemd wierden. Sulcx dat het Kerspel van de *Buerkerck*, als het oudste ende principaelste, de twee middelste vierendeelen te samen, de Kerspelen (na d'oude wijse) genaemd van St. *Nicolaes* ende Ste. *Geertruyd*, alleen het bovenste, ende het Kerspel van St. *Jacob* 't benedenste begrijpende waren: Welke vier Kerspelen ijder hebben hare bijsondere Parochiale Kerck ende Torens, doch die van St. *Jacob* d'aensienlickste met een hoogh en cierlick spits; voorsien met een heerlijck geluyd en spel van over de dertigh klocken, vry swaerder dan op *Nicolai* Toren boven in de Stadt; edoch beyde in allen delen correct ende volmaeckt. De Cathedrale en Collegiale Kercken, de vorige in Heerlickheyd ende Goederen verre overtreffende, zijn nu maer vier, doch eertijds vyf geweest, waer van d'eerste de *Dom-Kercke*, als de Hoofd-kercke ter eeren van St. *Marten*, des Gestichts Patroon, gefundeert, daer na by Bisschop Baldric herboud, ende door *Adelboldum, circa Annum* 1015. vernieud, ende laetst by Bisschop Henric van Vianden, in den Jare 1224. gelijckmen die nu siet, begonnen, doch niet volmaekt, buyten geheel, ende binnen alleen de pilaren ende bogen van grauwe Benthemersteen, met konstige ende cierlicke uytgebouwen wercken, daer in vele Sepulturen van verscheyden Bisschoppen ende andere Vorsten, by welcke Kercke in den Jare 1321. begost, ende sestigh Jaren daer na eerst volmaekt is, den overal vermaerden Doms-toren, die seer dick, swaer, hoogh, ende nochtans wel geproportioneerd is: waerinne hangen twe-en-veertigh Klocken tot het groot en minder geluyd, mitsgaders tot het uer-

werck, voor-spel ende beyer-werck, te samen seer heerlijck ende aengenaem om horen. De twede, St. *Salvators Munster*, is ten tijden van Lycester af-gebroken, was d'oudste van de Kercken, ende daerom *Oude-Munster* genoemd, ofte inmers den *Dom* in oudheyd gelijck, ende met den selven, soo men geloofd, van Willebrordo gefundeerd, alwaer oock de Sepulturen der oudste Bisschoppen, van Winfrido ofte Bonifacio af tot Hungerum tot vertoond wierden. De derde St. *Peters*, ende de vierde St. *Jans Kercke* genaemd, zijn beyde van Benno of Bernulphus de XX^ste^ Bisschop gefundeert. De vyfde ende laetste Ste. *Marien Kercke*, van Bisschop Cunrad ontrent den Jare 1090. gesticht ende gebout op de Italiaensche wijse, ende van Keyser Henric de Vierde seer gedoteerd. Van de twe Abdyen was d'eene van St. *Pauwels*, eertijds door Bisschop Benno voornoemd van den Heyligen-bergh alhier binnen de Stadt gebracht, doch nu 't meerendeel van 't Convent geapproprieerd tot 't Hof Provinciael, met alle sijne appendentien, ende de Kercke het Capittel van Oude-Munster geassigneert, in plaetse van haer oude afgebroken Kercke. d'Ander de Abdye van St. *Laurens* in Oost-broeck, buyten de Stadt gelegen, is over ontrent tseventigh Jaren, met het *Convent der Cathuysers* in Bloemendael by Utrecht, gedemolieerd. De Balyerye van Ste. *Catharyne* van de Joanniter Orden, daer (voor d'opbouwinge van 't Casteel, ter plaetse van d'oude Balyerye) de *Carmeliten* ofte Vrouwen-Broers geseten waren, is voor weynige Jaren ten deele aen Huysen ende Erven uytgeslagen ende verkocht, ende het overige tot een bequaem Hospitael voor krancke ende gequetste soldaten, ende de Kercke tot den publijcken Godsdienst mede geappropieerd. De *Commandurye der Duytscher Orden*, een Vorstelijcke Woninge, is noch in haer oude stand, alwaer de Commendeurs ende Prebendaten derselver Orden onthaeld, ende de Stadt-houder ofte andere groote Princen gemeenlick gelogeerd zijn geweest. Van de vyf Joffrouwen-Conventen, zijn de drie, namentlijck *Oud-wijck*, *Mariendael*, ende *'t Vrouwen-Clooster*, buyten Stads muren gelegen hebbende, in de laetste Oorlogen voor een groot deel ver-

estrueert, ende de Joffrouwen binnen de muren gelogeert: le twee vordere, als St. *Servaes* ende de *Witte-vrouwen*, ijn noch met hare Kercken binnen de Stadt voor 't mee- endeel in wesen. *'t Convent der Regulieren* met haer Kerck, oederen ende incommen is by de Regierders der Stadt den Vees-kinderen gegeven, want haer oude huys met Ste. *Eli- abeths Capelle*, (bij d'Heer Evert Soudenbalgh Ao. 1491. estigt,) door 't schieten van de Spaenjaerden uyt *Vreden- urgh*, seer beschadigd was. Doch der Carmeliten nieuw Con- ent by St. *Nicolaes*, der Dominicanen ofte Predickheeren erck ende Clooster Ao. 1248. by Coning Willem van ollandt gefundeerd, ende der Palmiten Tempel aen St. ans Kerckhof, zijn met der Franciscanen ofte Minrebroeders- erck in de laetste troublen afgebroken, ende der selver Con- ent geapproprieerd ten dele tot Stads Ammunitie-huys, en- e Loy-hal ofte Zegel-huys, ende meest tot der Ed: Mog: eeren Staten Vergaderingh (die voortijds in 't groot Capittel- uys ten Dom te wesen plagh) Reecken-camer, Revisie-camer, lwaer oock Dijck-graef ende Heemraden van den Leckendyck ovensdams vergaderen,) Secretaryen, ende andere daer toe odige Vertrecken. Der Hieronymiten Kerck is nu der ge- elde Heeren Staten Ammunitie-huys; doch het Convent een oninge voor den *Rector* ende Meesters in de Triviale hoole, eertijds oock een gedeelte van dien voor de *Pauperes* te arme scholieren, die nu gevoegt zyn by de Bursalen in *Fraterhuys* ofte *Collegio Willebrordi*. *Brigittæ* soo mannen vrouwen Conventen zyn byna geheelick met de ruïneuse erche tot aen-bouw van schone huysen vercocht, uytgesondert Cameren voor de Aalmoseniers ende Gecommitteerde ter derhoudinge van de arme Ambachts-kinderen, mitsgaders or de Liefhebbers der Musycke overigh gebleven. De vor- re Vrouwen-Conventen, alse voor eerst *Nicolai-Clooster* over trent vyftig Jaren in een sterck Tucht-huys tot discipline r moedwillige en andere Tuchtelingen veranderd: Dat van cilien, alwaer nu der Heeren Staten Munte, dat van *Hie- salem*, van *Ste. Anne* en *Marienhage;* van *Agniete*, (alwaer Schilders haer toon-camer hebben,) van *Marie Magdale-*

Boven alle welcke Kercken, Gods-huysen, Gast-huysen ende andere pieuse Gebouwen, waer van jegenwoordigh dartien Kercken en Capellen met vier Gasthuysen gebruyckt worden tot den openbaren ende algemenen Godsdienst, mitsgaders tot Onderwysinge der eerstelingen in den Geloove. So zijn oock in dese Stadt, behalven des Bisschops-hoff by den Dom, ende des Stads Raedhuys op de Plaetse, met haer toebehoren, mitsgaders andere publicke, noch verre over de vier duysend particuliere Huysen, byna alle met schoone Kelders, ende vele met gewelfde cluysen onder de straten, die doorgaens wydt, luchtig ende hoog van 't water zyn. Onder welcke Huysen, boven seer veele heerlijcke nieuw gebouwde, die sedert *Nieuw-Zouden-balgh* en de *Paus-huysinge* getimmerd zijn, ook niet weynige van aensienlijke oudheydt, grootte ende sterckte, bevonden worden, waer op in tijden van Oorlogh ende vrese van overval van Vyanden, Schutters ende Soudeniers onder sekere Hooftmannen geleght wierden, alse *Hasenbergh*, van over vele jaren tot der Schepenen-Huys, ende na ook met *Lichtenbergh* te samen tot des Stadts Raedhuys ('t welck voortijds in 't Schoonhuys te wesen plag) geapproprieert, 't Huys ten *Ouden-sterre* ofte *Keyserrijck*, alwaer nu Stads Wage ende Exchys-huys, *Ruytenbergh*, *Hooghstraten* ende *Cranenburgh*, tot *Barbara* ende *Laurens* Gasthuysen Geaccommodeerd, *Rodenburgh* in St. *Pauwels* Abdye in-getogen, *Aasteyn* in *Cecelien*, ende *Dromenburgh* in *Braem-Dolens-Cloostor* veranderd, *Fresenburgh*, *Groenewouw*, *Zoudenbalgh* oock *Oudaen*, *Laer*, oock *ten Harte* genaemd, *Drakenburgh*, *Cronenburgh*, *Lanscroon*, *Compostelle*, *Boventorp*; Noch *Hamersteyn*, *Paeyenburgh*, *Denmarcken*, *Pallaes*, *Bleyesteyn*, *Blanckenburgh*, *ten Aern*, *ten Putte*, *Schorrenbergh*, *Wolckensteyn*, *Lysesteyn*, *Clarenburgh*, *Muylenburgh*, *Schonegge*, *Volesteyn*, *Lockhorst*, *Moerendael*, *Valckendael*, *Groenenbergh*, *Ruyschesteyn*, *Leuwenburgh*, *Mouwerenbergh*, *Nyendael*, *Brandenburgh*, *Homhout*, na mede *Leuwenbergh* genaemd, *Brandaa*, *Damasche*, *Raephorst*, *Nywen-oorde*, *Luttiken-huys*, *Grauwaert*, *Rosendael*, *Beijarden*, *Nyenhuys*, *ten Velde*, *Vinckenburgh*, *Colenbergh*, *Putruweel*, *ten Weerde* ofte *ter Weer*, *Crane-*

Mr. GILLIS, Chirurgijn te Utrecht, geneest Prins WILLEM I., in 1582.

Mr. Groen van Prinsterer heeft (Corresp. *etc.*, II. bladz. 385 noot 1) op den brief van Graaf Wilm Lodewijk, van den 17. Aug. 1580, waarbij deze jn' vader, Graaf Jan, kennis geeft van zijnen toestand a de voor Coeverden ontvangene quetsure, uit een hrijven van Ratloo van den 30. Aug. aan gezegden Graaf an, deze aanteekening gesteld:

"... Die Staten" zegt Ratloo "von disser Landen sijent seer wol geaffectionert jegen Grafen Wilhelm. Die Stadt Utrecht heft geschickt tzweijen Doctoren unde M. Gills den Chirurgum.... Die Staten von Hollandt hebben ihren besten Chirurgum geschickt ... und darzo dausent Gulden geschenct..."

Wat de Utrechtsche *doctores* aangaat, waarvan in deze : rede is, ik heb nopens hen en derzelver employ bij :t ongeval van Graaf Willem, noch in de Notulen :r Gedeputeerde Staten, noch in de Stads-boeken iets ıders mogen ontdekken. Maar aangaande den chirurgijn, eester Gillis, die mede daarbij zou zijn gebruikt, van :zen is mij uit de gezegde Staten-Notulen gebleken, ıt hij het mede was, die Prins Willem I., na het val in 1582 heeft genezen, of althans, heeft helpen nezen. Ik lees namelijk aldaar:

"25 April (1582). Is gelesen een missive van Zyn

Princel. Excellentie van syn dispositie, ende hoe ge-
genaem hem is geweest het toesenden vanden pe...
van m^r. Gillis, doctoer, die welcke hy was ...
voorsz. missive vergeselschapende."

"Gelycke missive by Mevrouw die Princesse."

"2 Jul. *Fiat* ordonnancy op Scade van 80 gl...
den doctoer Gielis voor syn vacatien ende moeyte
by hem gedaen in't cureren van Zyn Excellency.

Nopende den dienre, wesende een schamel ambo...
man, die metten m^r. Gielis gevaceert heeft ...
ghen), hebben denselven toegeleyt 21 halve d...
fc. 15 L xv s."

Waarmede dan verdient te worden vergeleken, ...
Wagenaar VII. p. 443 meldt van Leonard Bot...
lijfarts van den Hertog van Anjou, wien het ge...
het bloed, na het ontspringen der wond, weer te st...
men; van welk bloedverlies Busbequius (*Omnia*, ...
Elz., 1633 24°. p. 469 sq.) op den 30. May 82 sch...

"*Dubium esse desiit, Auriacum vivere et val...
Sed vixit uxor, lateris dolore absumpta. Pa...
Auriaco exitio fuit venae maxillaris ruptio, ex...
tantum fluxit sanguinis, ut pro conclamato haberet...
neque sistendi via reperiretur, quod ille per ...
ginta sex horas continuavit, suffectis tamen sub...
aliis, qui manu cubitum illi fulcirent, alioquin la-
bori futurum imparem...*"

Omtrent het berigt van dit aan den Prins gepleeg...
feit naar Utrecht gebragt, spreekt de Kameraars-Rekening
van dat jaar, aldus:

"Item, Ger. Obyn, voor het overdragen van sek...
ren brief, hem medegegeven by den burgermeester
van Antwerpen aen den burgermeester deser sta...

ende was toucherende het feyt gedaen aen den persoen van Zyne Excell.", by ordo. 18 Apr., 3 L."

1 werd daarna, volgens het *Buerspraec-boek*, den x. pr., afgekondigd:

"Op Vrydach toecomende eenen gemeenen bededach gehouden te worden, omme God almachtich te bidden, dat hem gelieven wille, de persoon van onsen Genad. Heere, den Prince van Oraengien te verleenen gesondheid van de quetsure ende schuete Zyne Excell. onlanx moerdadelike aengedaen..."

Met den Hollandschen chirurgijn, waarvan Ratloo preekt, zou wel kunnen bedoeld zijn de chirurgijn van Voerden, waarvan (dat den Heer Groen schijnt ontglipt e zijn) in de Resolutien der Staten van Holland, melling wordt gemaakt, in dezer voege:

"(1580. Aug. 26). Zyn die van Woerden geauthoseert, den chirurgyn van Woerden, by Graef Willem van Nassau versogt, aan Zyn Excellencie te schikken, om denselven te cureren tot coste vanden lande, soo verre deselve by syn Genade niet betaalt sal worden, daar voor die van Woerden sullen moogen respondeeren, onder belofte van remboursement."

Waaruit alleen ik juist niet tot de door Ratloo vernelde Genereusiteit der Staten van Holland zou besluien, zonder dezelve evenwel juist daarom stellig te wilen ontkennen.

Harderwijk, hulde doende aan hetgeen door van Wijn en D'Escury, zoo als wij zulks mede hebben aangewezen, werd vermeld, maar van Buchell en het *Utrechtsche Tijdschrift* ter zijde liggen latende, een derde voorval van dien aard in zijne *Bijdragen* (Rotterd. 1837 bladz. 20 sqq), en pas gebragt uit de *Chronijk van Vlaenderen* en die *van Antwerpen*, hetgeen echter even weinig als dat met Du Maulde voor den veroordeelden gunstig afliep; zoodat het Utrechtsche, door van Buchell vermelde geval, voor zoo verre men weet, als het in zijne soort in de geschiedenis van deze gewesten eenig voorkomende, moet worden aangemerkt.

Zoo ver was men met het onderzoek omtrent de geschiedenis van deze zonderlinge gewoonte bij ons gekomen, toen ik onlangs in de Notulen der Gedeputeerde Staten van deze provincie het volgende vond aangeteekend:

" 1583. *Saturdach den* 9. *Febr.*

Die Raatsheer Bruxellis ende Ruysch hebben verthoont, hoe dat er een vrouw persoon toegemaeckt ende verwillicht is, in meyninghe Vincent Claesz. van Vreelant, die van daghe geexecuteert soude werden, op of voor 't scavot te verbidden, nyet tegenstaende haer ende de vrienden vanden voorn. Vincent tselve hy den hove afgeslaghen is, dat sy daerom besorcht waren, dewyle het marctdach is, dat duur't bycomen vande voorn.vrouwe een beroerte soude moghen ontstaan, versoekende advys van mijn heeren, of men, omdat het marctdach is, de executie ophouden sal tot op een ander dach, of dat men daermede voort varen sal, ende, in gevalle jae, dat myn heeren middelen souden willen adviseren, daermede de oproerte soude moghen voorcomen worden. Op welcke remon-

Het Papegay-schieten en myn Genedighe Heer van Utrecht.

In de geachte *Bijdragen* van den Heer I. A Nyhoff (III. p. 73 sq.) is medegedeeld door den Heer Delprat een brief van Bisschop Filips aan die van Utrecht, welke, hoezeer dezelve, die gezegd wordt uit het oorspronkelijke te zijn afgeschreven, zoo als die daar ligt, voor een gedeelte niet te verstaan is, naar den geheelen *context* evenwel, niets anders bevat, dan, dat Filips, door de Utrechtenaren uitgenoodigd zijnde, om den Papegay mede te komen schieten, als zullende de nadere tijdsbepaling voor deze plegtigheid van hem blijven afhangen, te kennen geeft, wegens de jicht, aan dewelke hij was laborerende, voor als nog niet te kunnen bepalen, wanneer hij daartoe in staat zou zijn, en dat men beter zou doen de zaak op den reeds bestemden tijd te laten plaats grijpen, als kunnende hij dan nog onderwijlen zien, of zijne ligchaamsgesteldheid zou toelaten, in dit vreugdebedrijf mede te deelen.

Uit dit schrijven nu, in verband met zekere plaats bij Matth. *Anal.* (4°.) I. p. 186, die aldus luidt:

> " *Anno* 1517. *Jun.* 2. *sagittarii Trajectenses in arcem recepti. Qui veteri more obtulerunt capitium albi et rubri coloris. Adhibiti mensae, allocutioni et compotationi, honorifice et comiter.*"

heeft de Heer Delprat opgemaakt: " dat Filips zich als bisschop bij voortduring gaarne onledig zou hebben gehouden met oefeningen, die de herinnering aan zijn vroeger krijgsbedrijf konden terug voeren; dat hij groot belang

eleverd. Het is dan van bisschop David, dat ik in de tads-Kameraars-Rekening het volgende, als hiertoe berekkelijk, heb aangeteekend gevonden:

462. *Item, doe men den papegay scieten soude, waren die homans vanden scutten tot Wyc ghereist, om onse heer te bidden, alhier te comen om die papegay te helpen scieten, coste die reys* IX *gl.* XIII *cr.*

1463. *Item, soe waren die homans met een deel scutten gereyst, by ons heren ghenaden, om hem te bidden die papegay alhier mede te willen scieten, ten cost,* XI *L.* XII *sc.* VI *d.*

1465. *Item, des vrydaechs na Sacramentsd. reisde* Bartho. van Nyevelt *tot Wyc aen onsen heer, om hem te bidden, alhier te comen, om mede die papegay te scieten,* XVII *L* XVII *sc.* VI *d.*

1466. *Item, die homans vanden scutten met een deel scutten opten Pynxteravont aen ons Heren Genaden van Utrecht, om hem te bidden, die papegay mede te willen scieten,* VI *R. gl.*

1474. *Item, gegeven* Gheryt Ottensz. *van wagenhuer ende dat die scutten verteert hadden, doe sy ons Here Ghenaden synen* covel *brachten ende baten hem te willen comen scieten,* III *R. gl.*

Dat is dat *caputium albi et rubri coloris* (de stadkleuren) bij Matthaeus, of de uit de ordonnancie 's raets van 1444 bekende scutcovel, die den bisschop telkens werd gebragt.

TOOVERIJ IN HET STICHT.

Telkens, als van Mr. Jacobus Scheltema de m... is, wordt ook hulde gedaan aan zijne verdiensten om... 's lands geschiedenis, en ik geloof met regt, ja, ik geh... uit meer dan een oogpunt beschouwd, met regt; maar n... om dat hij, zich een onderwerp ter bewerking voorge... hebbende, naar zijne bouwstoffen een zelfstandig, g... onderzoek zou hebben ingesteld. Neen, dat niet. I... opzigt, bleef hy, mijns bedunkens, meestal halver... staan. Wat vroegere eeuwen, althans de XVIe aang... daar stond hem ook het schrift in den weg, waarm... hij, zoo als ik bij ondervinding weet, niet te regt k... zoo dat hij in deze zich vergenoegen moest, met he... geen anderen, die er over hadden te beschikken, h... wilden en konden mededeelen. In het bijzonder g... het gezegde van zijn geschrift over de Hexenprocessen. I... heb zulks reeds eens in dit Tijdschrift te kennen g... geven. Men dient bij de waardering van dezen arbe... te onderscheiden, wat de algemeene geschiedenis betre... van hetgeen ons land aangaat, en ten opzigte van d... laatste weer, wat Scheltema in gedrukte boeken reed... aangeteekend, van hetgeen hij uit geschrevene, nog on... bekende bescheiden had op te delven. Ten aanzien va... dit laatstgenoemde zijn de verdiensten van Scheltema zeer gering, en bepaaldelijk met betrekking tot Utrecht, stad en sticht, heeft hij genoegzaam niets gedaan. Ik heb in dit Tijdschrift ll. reeds ééne speciaalbron voor de geschiedenis van deze soort van bijgeloof in dit gewest aangewezen. Eene andere, nog rijkere, is mij bekend geworden in

Registers der Criminele Sententien van den Hove Provinciaal, waaruit ik onder anderen ook het volgende annis heb geput:

" Alsoe Fye, Cornelisz. Louwens zoons huysfrou vuyt Hoencoep, buyten pyne ende bande van ysere voirden hove van Utrecht bekent heeft, dat vier jaren geleden, door invocatie by huer inde weyde die Duvel gecomen is, in gedaente eens swarten mans, ende nam haer af huer *crisma*, dat die Duvel weder genas mit een salfken, mits welken sy gemeenschap aengegaen is mit den Duvel, hem doende sacrificie, stekende een spelde in huer rechter duym, ende den Duvel 't bloet, dat daer vuyt quam, offerde, ende seyde, Duvel, daer is dat bloet. Dat oick die Duvel somtijden des nachts, liggende by huer man, in't bedde by huer gecomen is, ende oick huer daervan nemende, in't velt gebracht, ende die Duvel met haer gecalt heeft, ende huer aldaer gegeven een langwerpel doesken, daer inne was die figure van een swart manneken mit hoirnen op't hoift, dat, als sy't sach, hem somtyden ruerde of't levendich geweest weere. Was oick daerby een glaesken van eenen spiegel, daer inne sy den Duvel sach, als sy yet doen ofte gedaen wilde hebben, ende als sy gevangen was, ende benachte te Lopick, die Duvel, huer boel by haer gecomen is, haer brengende 't doesken mit 't manneken ende 't spiegeltken, daer sy inne sach, dat die Duvel alsdoen naer hem nam; dat sy sulcx Aechgen, Henrick Geritsoens wyf, in wederwrake, dat sy van huer een tovernersche gemaect hadde, betovert heeft, haer gevende te drincken vuyt een sleepken, daer inne sy een swart poertgen gedaen hadde, 't welcke die Du-

gen gedaen, betovert ende cranck gemaect, ende naderhand dieselve beesten gesegent heeft, daer doer die beesten gesont geworden syn, 't welcke sy gedaen heeft, omdat dieselve Cornelis van huers vaders erfnisse twee hondert schilden meer dan sy ontfangen gehadt hadde. Dat sy oick altyts te biechte ende te sacramente gegaen, dan int biechten, duer beveel des Duvels, hier van altyts gesweghen heeft, ende, als men onsen Here God inder missen eleveerde, nyet angesien heeft, dan recht voir huer neder, ende als sy dan somtyden onsen Here God aensach, die Duvel, huer boel huer neep, dat sy gefuelde, soe dattet paersch ende blaw werde, mer en dede haer nyet al te seer ofte wede; ende dat sy tot meer stonden soedanige toverien ende andere onchristelyke ende onmenschelicke feyten bedreven heeft. Al 't welke saken syn van quader exemple, die ongestraft nyet en behoren te blyven.

Soe is't, dat 't hof, doende recht in den naem ende van wegen Key. Ma^{t}. als Grave van Hollant ende Erfhere der landen van Utrecht, verclaert heeft ende verclaert by desen, de voersz. Feytgen, mits doende 'tgunt voersz. is, verbuert te hebben huer lyff, condempneert dieselve voer den huyse Vredenborch geleyt, aldaer levendich aen een staeck gebonden ende verbrant te werden tot asche, anderen tot exemple, ende verclaert alle huer goeden geconfisqueert tot profyte van Key. Ma^{t}.

Actum den x^{en} February anno XXXVII."

STATISTIEK.

Marktprijzen te Utrecht van Weit en Rogge over een tijdvak van 50 jaren van 1601 tot en met 1650. Getrokken uit de redevoering over de Wet tot begunstiging van den Landbouw door Jonkhr. Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, in der tijd Lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal enz.

Jaarlijksche middelbare marktprijs te Utrecht, van Weit en Rogge, over een tijdvak van 50 jaren, van 1601 tot en met 1650, per mud.

(*Vervolg van bladz.* 357).

Tijdvak.	Weit.	Rogge.
1601.	*f* 8,07$^{7}/_{13}$.	*f* 4,72$^{3}/_{26}$.
1602.	« 7,22$^{39}/_{52}$.	« 4,43$^{40}/_{52}$.
1603.	« 8,25$^{35}/_{52}$.	« 5,02$^{21}/_{52}$.
1604.	« 8,03$^{23}/_{26}$.	« 4,30$^{10}/_{13}$.
1605.	« 6,48$^{29}/_{52}$.	« 3,08$^{39}/_{52}$.
1606.	« 6,38$^{49}/_{52}$.	« 2,83$^{17}/_{26}$.
1607.	« 7,34$^{33}/_{52}$.	« 3,23$^{29}/_{52}$.
1608.	« 8,82$^{11}/_{52}$.	« 5,00.
1609.	« 7,96$^{3}/_{13}$.	« 5,27$^{11}/_{52}$.
1610.	« 6,90$^{45}/_{52}$.	« 4,66$^{43}/_{52}$.
1611.	« 6,57$^{5}/_{26}$.	« 4,85$^{3}/_{26}$.
1612.	« 6,83$^{9}/_{52}$.	« 5,41$^{17}/_{26}$.
1613.	« 7,11$^{3}/_{52}$.	« 4,77$^{23}/_{26}$.
1614.	« 6,63$^{49}/_{52}$.	« 4,05$^{17}/_{52}$.

Tijdvak.	Weit.	Rogge.
1646.	ƒ $8,17^{1}/_{13}$.	ƒ $4,95^{5}/_{26}$.
1647.	« $8,49^{1}/_{26}$.	« 5,25.
1648.	« $11,65^{7}/_{13}$.	« $6,58^{7}/_{26}$.
1649.	« $11,78^{11}/_{13}$.	« $8,18^{7}/_{26}$.
1650.	« $12,38^{6}/_{13}$.	« $9,26^{12}/_{13}$.

Vijfjaarlijksche middelbare marktprijs als voren, per mud.

Tijdvak.	Weit.	Rogge.
1601—1605.	ƒ $7,75^{2}/_{8}$	ƒ $4,31^{21}/_{52}$.
1606—1610.	« $7,48^{15}/_{52}$.	« $4,20^{1}/_{4}$.
1611—1515.	« $6,93^{1}/_{13}$.	« $4,62^{11}/_{26}$.
1616—1620.	« $7,38^{6}/_{13}$.	« $4,33^{21}/_{52}$.
1621—1625.	« $8,86^{3}/_{52}$.	« $6,14^{7}/_{26}$.
1626—1630.	« $10,31^{25}/_{26}$.	« $7,83^{11}/_{52}$.
1631—1635.	« $10,87^{5}/_{52}$.	« $6,74^{1}/_{4}$.
1636—1640.	« $9,32^{3}/_{13}$.	« $5,86^{21}/_{52}$.
1641—1645.	« $10,09^{1}/_{26}$.	« $6,15^{21}/_{52}$.
1646—1650.	« $10,49^{10}/_{52}$.	« $6,48^{19}/_{26}$.

Aldus opgemaakt uit een in het archief der stad Utrecht berustend register, genaamd Rijdingboek, bij mij ondergeteekende eerste kommies ter secretarie der stad Utrecht, en als zoodanig geëmploijeerde bij gemeld archief.

Utrecht den 5. December 1835.

W. A. Boers.

. Het mud staat tot het last als 25 tot 1, terwijl, volgens proefnemingen, de weit sedert 1600 tot 1650 nooit 200 ponden heeft gewogen, en ook niet minder als 182 pond het mud.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand NOVEMBER 1842,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uur.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100den.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur.	WEERGESTEL... 's MIDD. 12...
	9 ur.	12 ue	3 ur.	9 ur	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
1	767	767	767	767	10$_8$	10$_8$	10$_9$	10$_2$	W.	Betrokken.
2	767	768	768	767	8	9$_5$	8$_5$	3$_5$	Z. O.	Bewolkt.
3	765	765	765	764	4$_9$	5$_2$	4$_2$	3$_1$	N. O.	Betrokken.
4	764	766	767	767	2$_5$	4	4$_6$	4$_4$	O.	Bewolkt.
5	767	767	766	767	2	2$_3$	2$_4$	1$_4$	N. O.	idem.
6	768	768	767	767	1$_1$	3	4$_2$	3	idem.	Weinig bew.
7	767	767	766	767	1	4$_6$	3	2$_6$	idem.	Betrokken.
8	767	767	767	766	3$_2$	1	0$_5$	4	idem.	Helder.
9	762	761	760	760	3	2	4	1$_4$	idem.	Eenigsins bew.
10	759	759	759	758	1$_4$	4$_6$	4$_6$	0$_2$	Z.	Betrokken.
11	750	749	749	744	2$_2$	7$_1$	7	8$_5$	idem.	idem.
12	745	745	745	751	10	10$_8$	10	10$_1$	Z. W	idem.
13	755	755	752	746	7$_2$	8$_3$	9$_3$	8$_6$	W.	idem.
14	754	756	758	760	8	9$_5$	8	2$_4$	Z.	Bewolkt.
15	768	768	768	767	4	5$_4$	5$_6$	4	O.	Betrokken.
16	758	758	759	762	1$_6$	3$_4$	4	1$_2$	N. O.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLEMETERS.				THERMOMETER IN 100en.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	8 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	768	770	772	775	1	37	2	2,9	N.O.	Weinig bewolkt.
18	777	777	777	778	4	56	56	3,9	idem.	Betrokken.
19	775	773	770	765	0,1	3,2	3,2	2	Z.W.	idem.
20	755	755	755	756	66	76	67	53	idem.	idem.
21	756	757	757	753	2,2	34	3	0,4	N.O.	Helder.
22	755	753	750	749	0,3	1,3	1,2	0,6	O.	Betrokken.
23	752	753	753	750	0,5	1,4	1,7	3	idem.	idem.
24	742	740	740	743	3,5	4,2	3,2	3	Z. O.	idem.
25	742	742	742	741	3,4	6,6	5	4,2	Z.	idem.
26	745	745	746	748	2,3	5	3,2	1,3	Z. W.	Bewolkt.
27	752	752	752	751	1,9	5,1	4,3	2,5	O.	Betrokken.
28	745	744	743	746	0,2	10	11,7	10,6	Z. O.	Bewolkt.
29	755	755	755	757	3	8	6	4,2	Z.	Weinig bewolkt.
30	757	757	758	763	2,2	5,6	6,4	6,5	Z.W.	Betrokken.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	763,3	763,5	763,2	763	2,48	4,55	4,69	1,98		Van den 1st. tot den 10e.
2	760,5	760,0	760,5	760,4	4,27	6,52	6,19	4,69	— —	11en. — — 20e.
3	750,1	749,3	749,6	750,6	2,65	5,06	4,32	3,23	— —	21st. — — 30,1.

4 's avonds een weinig regen.
5 's namiddags wind en regen.
11 's avonds regen.
12 's namiddags een weinig regen.
13 sterken wind en regen.
19 's avonds regen.
20 regenachtig.
22 's namiddags sneeuw.
23 's middags een weinig sneeuw.
24 regen.
25 's namiddags regen.
28 regenachtig.
30 idem.

Algemeen gemiddeld, Barometer 758,5, Thermometer 4,31.

November 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.									Overleden
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.		Huwelijken	Echtscheidingen	
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.
UTRECHT.	51	66	7	3	»	3	4	15	»	63
AMERSFOORT.	25	14	2	3	1	»	»	13	»	23
RHENEN.	5	4	1	»	»	»	»	4	»	2
WIJK bij DUURSTEDE.	4	5	»	»	»	1	1	3	»	5
MONTFOORT.	3	2	»	»	»	»	»	2	»	1
IJSSELSTEIN.	4	5	»	1	»	»	»	2	»	3

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpcl.
1 November 1842.	5 el 01 dm.
15 —— ——	5 – 22 –
30 —— ——	3 – 62 –

ERRATA.

In onze aanteekeningen op de *Kronijk van het Convent in het Geyn*, zijn een paar onnaauwkeurigheden ingeslopen, die men aldus gelieve te verbeteren:

Bladz. 343. r. 20 en 23 staat Walraven, waar de zin reeds aanwijst dat Gysbrecht moet gelezen worden, en twee regels later stelle men in plaats van de woorden: *door den paus afgezet*; — *door den paus* GEDWAERSBOOMD.

L. G. V.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND NOVEMBER 1842.

GEBORENEN

OP

den 1 November.

Christiaan, Z. van Abraham Hermanus van Rooij.

Maria Francina, D. van Peter Werdekker.

Johanna Hendrika, D. van Antonie Borman.

Hendrika, D. van Jacobus van Hardeveld.

den 2 November.

Cornelia Maria, D. van Gerard Willem Dekking.

Martinus Otto, Z. van Johannes Croes.

den 3 November.

Theodorus Johannes, Z. van Henricus Gijsbertus Tiburtius Maassen.

Cornelia, D. van Hendrik Lecman.

den 4 November.

Johanna Catharina, D. van Lambertus Arnoldus Overhof.

Anthonie Johannes, Z. van Johannes Bosschaert.

den 5 November.

Johanna Hendrika, D. van Joannes van Rooij.

Johanna, D. van Hermanus de Groot.

den 6 November.

Christina, D. van Pieter van Oostrum.

Gerrit, Z. van Gerrit van Dorssen.

Theodorus Gijsbertus, Z. van Willem Pastoor.

Wilhelmina Johanna, D. van Frans van der Vlis.

Jacoba Geertruida, D. van Nicolaas Hemken.

Johanna Maria, D. van Izak Jongbloed.

Adriana Maria, D. van Antonius van den Heuvel.

den 7 November.

Wilhelmina, D. van Wilhelmus Jansen.

Anna Petronella, D. van Willem de Graaff.

den 8 November.

Johannes Cornelis, Z. van Theodorus Janssen Steenberg.

Hendrikus, Z. van Joannes Broere.

Adrianus, Z. van Andries Henderik van der Schaft.

Petrus, Z. van Wilhelmus Maarseveen.

Wilhelmina, D. van Weerdenaar Lith.

Wilhelmina Magdalena Christina, D. van Gerardus Oudendammer.

Wilhelmina Johanna Alida, D. van Pieter Cornelis de Fuijk.

den 9 *November.*

Willem Hendrik Cornelius, Z. van Hendrik Vredendaal.

Cornelia Anna Jacoba, D. van Mr. Jan Ignatius Daniël Nepveu.

Johanna Wilhelmina Helena, D. van Coenraad van der Horst.

Cornelia, D. van Johannis Lussere.

Maria Louisa, D. van Cornelis Ferree.

den 10 *November.*

Dina, D. van Christophorus Wintershove.

den 11 *November.*

Willem, Z. van Johannes Nahuijsen.

Maria, D. van Thomas Scherpenzeel.

Julius Johannes, Z. van Joseph Vürtheim.

Emilie Sophie, D. van Johannes Visscher.

den 12 *November.*

Anthonie, Z. van Anthonie van Maanen.

Juliana Alberta, D. van Lambertus Tragter.

Christoffel Alexander, Z. van Johannes Christoffel Paap.

den 13 *November.*

Maria Helena, D. van Christianus Kersten.

Maria Petronella Cornelia, D. van Jacobus van Nues.

Wilhelmina, D. van Hendrik van Oostrom.

den 14 *November.*

Gerrit, Z. van Arie Rijsdam.

den 15 *November.*

Alida Catharina, D. van Nicolaas Abrahamse.

Jacobus Arie Johannes, Z. van Bernardus Linssen.

den 16 *November.*

Hermanus, Z. van Joannes Leonardus Jacobus van Nieuwkasteel.

Jan Martinus, Z. van Anthonie Rijnsburg.

Maartje Dirkje, D. van Gerardus Drevermau.

den 17 *November.*

Cornelia, D. van Cornelis van Zijl.

Geertruij, D. van Willem Arnoldus van Veen.

Egbertus, Z. van Thomas Jacobus van Stappershoef.

Catharina Helena, D. van Rijk Schock.

Carel Jacobus, Z. van Carel Hendrik Cingel.

den 18 *November.*

Johannes Coenraad, Z. van Jacobus Beijrends.

Jacobus Franciscus, Z. van Jan Soesbergen.

Christianus Gerardus, Z. van Gerardus Wilhelmus van Rossum.

Dirk, Z. van Dirk Troun van der Vliet.

Catharina Martha, D. van Jan Anthonie van Housselt.

den 19 *November.*

Theodorus Wijnandus, Z. van Joannes Henricus Heesen.

Evert, Z. van Aart van Soest.

Hendrikus Franciskus, Z. van Theodorus Albers.

Cornelia, D. van Joannes van Praag.

den 20 *November.*

Wilhelmina Adalia, D. van Jan Vreeswijk.

den 21 *November.*

Georye Willem, Z. van Georg Valentijn Burkert.

Dirk Govert, Z. van Jan van Luijn.

Anna Maria, D. van Jan Lodewijk Broskij.

Willem Frederik, Z. van Barent Johannes Vermeulen.

den 22 *November.*

Frederica, D. van Jacob Groenhuijse.

Anthonie, Z van Anthonie van Maurik.

Hillegonda, D. van Cornelis Hardebol.

Maria Jakoba, D. van Jakobus Branswijk.

Maria Theodora, D. van Baltus Winterberg.

den 23 *November.*

Lodewijk Pieter, Z. van Jacobus van Beest.

Adriana Frederika Elisabeth, D. van Frederik Altena.

Caroline, D. van Thomas Ollis.

Adriana Geertruida, D. van Julianus Ente.

Wijnanda Adriana, D. van Joseph Gerrit Broeder.

den 24 *November.*

Gerardus Cornelis, Z. van Gerardus van Tussenbroek.

Jacobus, Z. van Petrus Johannes Clemens.

Maria, D. van Hendrik Stekelenburg.

den 25 *November.*

Jacobus Frederik, Z. van Jan Arend Oxener.

Carolina Geertruida, D. van Carolus Wilhelmus Hoogen.

den 26 *November.*

Wilhelmina Cornelia, D. van Martinus Bakker.

Anthonia Petronella, D. van Cornelis Henricus van Dam.

Maria Hendrika, D. van Pieter de Haan.

Johanna, D. van Johannes Fitski.

erardus Hendricus van der Stroom en Alberdina Adriana de Groot.
icolaas van Bentem en Maria Hendrika Wischhoff.

den 9 *November.*

icobus de Bruijn en Naatje van Lochem.
endrik Staal en Cornelia van Maarschalkerweerd.
ohannes van Maurik en Anthonia de Groot.
erardus Linnebank, weduwenaar en Neeltje Gram.
icob van der Heij, weduwenaar en Dirkje van der Horst.
errit Lokhorst, weduwenaar en Sofia Jacoba van Beusichem.
Vilhelmus van der Kuijl en Adriana Maria Pieternella Kroese, weduwe.

den 16 *November.*

Cornelis Schoonhoven en Alida Brouwer.
Henricus Snee en Catharina Maria Frederica Augustina van de Posthoorn.
Richiel de Groot en Geertrudis van Oostveen.
Johannes Franciscus Henricus Meeuws en Elisabeth Richel.
Willem Brans, weduwenaar en Maria Berkestijn.
Gerardus van der Hork en Anna Catharina Maria Daris.
Willem Peereboom en Willemina Smit.
Jacobus Coesemans, weduwenaar en Pieternel Johanna Everaars.
Johannes van Dam en Maria Sturkenboom.
Cornelis van Lingen en Pieternella Oostveen.
Jan Veer en Johanna van Dijk.

den 23 *November.*

Bartholomeus Daagen en Gertruij Cornelia van den Brink.
Adrianus van Dillen en Cornelia Gerarda Huijgens.
Gerardus van der Vlis en Antonia Cornella Jansen, weduwe.
Hendrik van Luijn en Jacoba Maria Veenbrink.
Bernardus de Cruijf en Johanna van Balkom.
Johannes Petrus Bruininck en Johanna van der Linden.
Hendrik van der Weide en Naatje Ohm.
Cornelis Wilhelmus Bogaerd en Neeltje van de Voorn.
Pieter van Zutphen, weduwenaar en Anna Hendrina Hollensteijn.
Otto Verhoeven en Cornelia Willemina Johanna Kuijper.

den 24 *November.*

Johan Reinhard Seilberger, wed. en Susanna Johanna Elisabeth Steenhuisen.

den 30 *November.*

Andries Sternheim en Elisabeth van Wijnbergen.
Johannes Vlok en Hendrica Klein.
Dirk Hendricus Roep en Anna Geertruij Keksel.

TE ZAMEN 45 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 November.

Thomas Dirk van Loeve, 1 j. en 3 m., Haverstraat.

Cornelia Fulker, 1 j. en 10 m., Vischmarkt.

Petronella Johanna van Basten, 2 j. en 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Hessel Leendert Scheepmaker, 1 j. en 4 m., in de Twijestraat.

Petrus Visser, 2 j. en 6 m., Florasteeg.

Herman van der Schaft, 4 m., Nicolaisteeg.

den 2 November.

Cornelus Josephus Jacobus Wouters van Dalme, wed., 74 j., Korte Nieuwstraat.

Hendrina Gijsbertha van Zadelhoff, wed. Jurjen Jansen, 59 j., buiten de Catharijnepoort.

Klaas Jan Cuperus, geh., 42 j., te Amsterdam.

Wilhelmina Jacoba van den Heuvel, 4 j. en 9 m., Nicolai kerkh.

den 3 November.

Regina Covenant, wed. Cornelis de Groot, aan de Walsteeg.

Gerrit Stam, geh., 82 j., buiten de Wittevr. poort.

Pieter Dunnewijk, 2 j. en 6 m., Achterstraat.

den 4 November.

Laurens Heijman, geh., [illegible] Groenesteeg.

Jan Jacob Maigret, 2 j. en [illegible] buiten de Weerd.

Johannes Anthonius Kersdorf, 4 m., Groenesteeg.

Johannes van Dulst, 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Hendrikus Ernst, [illegible] Mijlpoort.

den 6 November.

Hendrica Martijntje Johanna Scheepmaker, 1 j. en 4 m., in de Twijestraat.

Jenneke Deliana Kalkhoven, huisvrouw van Johannes Carel [illegible] den Broek, 56 j., in de Twijnstraat.

Hillegonda Rijnders, wed. Andries Niemans, 76 j., in het Gereformeerd Oude Mannen- en Vrouwen Huis.

Johannes Hubertus Verhoeven, 4 j., Achterweg.

Hendrikus Philippus Jacobus [illegible], 5 m., Elisabethstraat.

Levenloos aangegeven dochter, (onecht).

Jan Kea, geh., 50 j., buiten de Catharijnepoort.

den 7 November.

Jannetje van 't Veld, ong., 31 j., onder de Linden.

Maria Pheiffer, wed. Johannes Versteeg, 64 j., Stroosteeg.
Levenloos aangegeven dochter van Gijsbertus Wilhelmus Zwaan, Groenesteeg.
Alexander de Blaauw, weduwen., 78 j., buiten de Weerd.
Frederik Schoonheim, 2 j. en 7 m., buiten de Wittevrouwenp.
Johannes van Weede, 2 j. en 6 m., Nicolaisteeg.
Levenloos aangegeven Zoon van Bart van Elsen.
Jacobus Jansen, 8 m., aan het Zand.
Teunisjen Teunis, huisvr. van Johannes Hardebol, 38 j., Keukenstraat.
Maria Johanna Remkes, 6 w., Pelmolen.

den 8 November.

Gijsbert Hendrik Capoen, 1 j. en 8 m., Steenweg.
Jan Lagerwei, 1 j., Rijnstraat.
Maria Ante, wed. van Theodorus Bos, 74 j., buiten de Weerd.

den 9 November.

Hendrika Wilhelmina Alida van Ettinger, 4 m., Boterstraat.
Pieter Oostinje, ongeh., 47 j., Culenborg.
Jacobus Johannes Maarseveen, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.
Johan Constand Nicolaas Driessen, 10 m., Willemskazerne.
Maria Cornelia van der Wurf, 3 w., buiten de Wittevr. poort.
Cornelia Stoutenburg, huisvr. van Frans Jacobs, 40 j., aan de Bregittestraat.

den 10 November.

Coenradus Voest, ongeh., 67 j., Vissersteeg.

den 11 November.

Franciscus Blok, 64 j., Stroosteeg.
Arie Gijbels, geh., 66 j. en 10 m., Steenweg.
Herman Rottach, 40 j., Hospitaal.

den 12 November.

Derkje Wilhelmina Wagenrood, 11 m., Vredenburg.
Joseph Kitz, 3 m., Vreeburg.
Mijntje van Rooijen, wed. van Anthonie van den Brink, 50 j., Zandstraat.

den 13 November.

Cornelis van der Bijl, geh., 63 j., Lange Lauwerstraat.

den 14 November.

Levenloos aangegeven Zoon van Hubertus Oswaldus van Munster, buiten de Wittevr. poort.
Elbert de Graaf, 15 j., buiten de Weerd.
Naatje Herber, ongeh., 22 j., Steenweg.
Leonardus Bruijninck, geh, 76 j., Groenesteeg.
Joanna Jacoba Petronella Cohu, ong, 21 j., Zadelstraat.

Marinus Johannes Dolmans, 4 j. en 3 m., Steenweg.

Petronella de Ridder, 8 j., buiten de Weerd.

den 15 *November.*

Mr. Hermannus Arntzenius, wed., 77 j. en 7 m., Kr. N. Gracht.

Maria Arlaud, ongeh., 78 j., buiten de Wittevr. poort.

den 16 *November.*

Jan Wijnand Ignatius Ram, ong., 53 j. en 10 m., Kromme N. Gr.

Johanna Kippersluijs, 1 j. en 6 m., buiten de Wittevr. poort.

Jacobus Wirds, 2 j. en 6 m., Achterstraat.

Johannes Broere, 7 j., buiten de Weerd.

den 17 *November.*

Jacoba van Us, 8 w., Groencsteeg.

Willem Leeuwensteijn, 26 j., Hospitaal.

den 18 *November.*

Levenloos aangegeven Zoon van Alexander Koch, Lange Smeesteeg.

Santje Herschel, huisvr. van Hartog Pinto, 48 j., Hekelsteeg.

Adriana Matthijssen, 3 j. en 6 m., Magdalenasteeg.

Cornelia Helena van der Veer, 6 w., Koningsteeg.

Hendrik van Schroon, 3 m., buiten de Weerd.

den 19 *November.*

Cornelis Johannes van Welbergen, 3 m., Lijnmarkt.

Tjeerk Antonius Amerika, [illegible] Hospitaal.

Maria Francina Hendrika, [illegible] Pauwsteeg.

Abraham Ockeloen, wedewr., [illegible] j., Nieuwe Gracht.

den 20 *November.*

Cornelia Maria Dekking, [illegible] Oudkerkhof.

Maria de Kruijff, 5 m., [illegible] de Weerd.

Hubertus van Leusden, [illegible] Breedstraat.

Johannes Dievenbach, 37 j., [illegible] steeg.

Albertus Johannes van Hees, [illegible] en 11 m., Molensteeg D.

Thérése Dégabrielle, wed. [illegible] de Linsky, 76 j., achter [illegible] renburg.

Adriana Sluijk, ongeh., [illegible] buiten de Catharijnepoort.

den 21 *November.*

Hendrika Johanna Casparina Hees, 4 m., Geertruidakerkhof.

Elselina van Rooijen, ongeh., [illegible] j., Weesbrug.

Maria Johanna Stulting, [illegible] 4 m., Bregittenstraat.

den 22 *November.*

Gerrit van Bentum, geh., [illegible] Geertruidakerkhof.

Lambertus Welling, 7 m., [illegible] jerbrug.

Hendrika Pikker, 4 j. en 6 m., buiten Tolsteeg.

:rarda Grootejasper, huisvr. van Anthonie van Liefland, 40 j., Zandbrug.

den 23 *November.*

insje Kooiman, ongeh., 74 j., Ger. Oude Mannen- en Vrouwenh.

achel Sutro, 1 j. en 3 m, Vinkenburgsteeg.

lida Korf, ongeh., 78 j., St. Agnitastraat.

evenloos aangegeven Dochter van Louis Schreiber, buiten de Catharijnepoort.

den 24 *November.*

Villem van Hoorn, 1 j. en 4 m., Tuchthuissteeg.

dichiel Hermanus Maarschalkerweerd, 1 j. en 2 m., in de Twijestraat.

Albertus van Schaik, weduwen., 80 j., Watersteeg.

Johanna den Roode, 9 m., buiten de Weerd.

den 25 *November.*

Anthonia Batenburgh, wed. Gerrit Kraanwinkel, 68 j., Lange Nieuwstraat.

Hendrik Graskamp, weduwen., 87 j., aan de Vischmarkt.

Karel Jacobus Monnee, ongeh., 18 j., Geertruidasteeg.

Dirk Tulp, 11 m., buit. de Weerd.

den 26 *November.*

Christina Jansen, ongeh., 89 j., aan de Heerenstraat.

Jan de Ridder, geh., 51 j., buiten de Wittevr. poort.

Michiel de Meijer, ongeh., 20 j. en 4 m., Geref. Burger Weesh.

den 27 *November.*

Wilhelmina Verlook, wed. Dirk Wolsing, 80 j., Abraham Dolesteeg.

Lambertus Cornelis van Meeuningen, weduwen., 75 j., aan de Heerenstraat.

Wilhelmina Maria Korvezee, 4 w., Korte Elisabethstraat.

Willem Frederik Vermeulen, 6 d., Rietsteeg.

Cornelia du Boeuff, wed. Gerardus Hubertus van Woerden, 68 j., Muntstraat.

den 28 *November.*

Frans Frederik Schultekamp, 1 j., Schalkwijksteeg.

Wilhelmina de Bruijn, 6 w., Boterstraat.

Clara Wessels, ongeh., 83 j., aan de Bregittenstraat.

Elizabeth Haringa, ongeh., 23 j., Hekelsteeg.

Anthonia Koopman, wed. Jan Godschalk, 78 j., Boterstraat.

Abraham Schepp, 1 d en 20 ur., Varkenmarkt.

Richardus Verhaar, 1 m., Maliebaan.

Maria Lamberts, huisvr. van Willem Otto, 76 j., Veenstraat.

Samuel Pieter Dauvellier, 56 j., Schuttersteeg.

Johanna Middelkoop, wed Cornelis de Haan, 62 j, buiten de Catharijnepoort.

den 29 November.

Gerrit Rijsdam, 15 d., Elisabethstraat.

Grietje van der Kaaij, huisvr. van Willem Willemsen, 74 j., Keukenstraat.

Jan Odijk, 6 m., buiten Tolsteeg.

Johanna Geertruida van Doorn, wed. Dirk Molenkamp, 84 j., in de Smeetoren.

Hendrik van der Hoek, 11 m., Kleine Eliensteeg.

Johanna Zweers, 4 m., Rietsteeg.

den 30 November.

Leentje Manheim, 3 m., [illegible]

Soetje Kok, huisvr. van [illegible] Molenaar, 51 j. en 8 m., [illegible] Tolsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter [illegible] Johannes Wilhelmus [illegible] Vischmarkt.

Anna Maria Philippi, 4 j. [illegible] m., Achter het Vleeschhuis.

Catharina Spithout, wed. [illegible] Burgerhoud, 82 j., [illegible]

Gijsberta Bregard, ongeh., [illegible] Geref. Oude Mannen- en [illegible] wenhuis.

OVERLEDENEN 132.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Ingeboren.	7.	Transport. . .	113.
Zwak van krachten. . .	20.	Slijmziekte.	3.
Koppen.	19.	Hersenontsteking.	1.
Pokken.	4.	Gevolgen van de kraam. .	1.
Pokken.	14.	Klierziekte.	2.
Verzucht	9.	Longontsteking.	1.
Kortsen.	1.	Kwaadsappigheid.	1.
Ommberoerte.	2.	Darmontsteking.	1.
Rosuptie koorts.	1.	Bloedspuwing.	3.
Roerte	5.	Beenbederf.	1.
Stziekte.	6.	Zenuwkoorts.	2.
Ving.	21.	Water in de borst. . . .	1.
Ar.	3.	Leverziekte.	1.
Naker.	1.	Bloedstorting.	1.
	113.		132.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	4	7.	Transport.	49.	41.	90.
Beneden het jaar.	18	15	33.	Van 50 tot 60 jaar.	6	4	10.
Van 1 tot 10 jaar.	17	10	27.	» 60 » 70 »	4	4	8.
» 10 » 20 »	2	2	4.	» 70 » 80 »	6	10	16.
» 20 » 30 »	4	3	7.	» 80 » 90 »	3	5	8.
» 30 » 40 »	2	3	5.	» 90 » 100 »	»	»	»
» 40 » 50 »	3	4	7.		68—64—132.		
	49—41—90.						

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN EN

Den 12 November 1842, door den Notaris
C. J. NAGTGLAS.

Een Huis en Erf, staande binnen Utrecht, [illegible] Predikheerenstraat, wijk H, N°. 449. Verkocht [illegible] ƒ 1200.

Den 19 November 1842, door den Notaris
K. J. SLAGT.

Eene Huizinge, Erve en Grond, staande bin[illegible] Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, [illegible] de Vollerbrug, wijk B, N°. 77. Verkocht voor ƒ 2[illegible]

MANUAAL

der Conventualen van St. Caecilia binnen Utrecht.

Met hetzelfde oogmerk als wij de kronijk van het con-ent in het Geyn hebben medegedeeld, geven wij thans de olgende aanteekeningen, door de conventualen van St. Caecilia innen Utrecht gehouden. Vooral tot eene betere kennis van et dagelijksche leven der kloosterzusteren, levert dit stuk en groot aantal bijzonderheden op, welke door de geschied-ndigen naar waarde zullen geschat worden, al wijzen wij ezelve in geene inleiding aan. Over het klooster van St. Cae-lia raadplege men overigens Matthaeus, *de Fund.*; van eussen en van Rijn, enz.

L. G. Visscher.

Int jaer ons heren dusent driehondert ende omtrent soeven de negentich, gaff Dirck vander A, onse vader, ende ıcia sijn echte huesvrou, ons, als den susteren van sante cilien, die ierste hofstede ende erve, daer onse husinghe op etimmert staet. — Daertoe heft Dirck vorsz. ghesticht dat ghe altaer in onser capellen, ende gaff daertoe des iaers xx nken. — Ende gaff oec daer toe een ornament ende een ssael, ende totter cyborien dat meeste deel, ende voel an-re weldaden ende gonsten.

Item, Fie van Zanen, onse moder, hefft ghesticht dat ghe altaer in onser capellen, daer sie toe gaff te renten xij rghen landes, viij hont lants ende drie vierdel van een hont; de plach hoer cleynodien ende sulver werck te vercopen, om se noedtdorften te hulpen; ende noch meer ander weldaden de doechden, voel iaren lanck.

Item, heer Gherijt van Bronchorst was ons, ende

allen goetwilligen personen, een sonderlinghe trouwe vader en vrient; ende quam ons toe hulpe myt rade ende myt daden, myt gonsten ende ghaven, sonderlinghe in den beghinne der tymmeringhe, ende mede op anderen tyden groteliken, langhe iaren duerende.

Item, Alienora, die oude vrouwe van Zulen, was ons een seer hoghe vriendinne. Ende behalve dat wi nae ... doet van hoer hadden, soe gaff sie ons, tot eenre tijt, ... dert rinsche gulden, in testamente, vor haer siele. Ende ... wees ons daertoe dicke sonderlinghe gonsten ende waldaden. Ende desghelijck heer Dirc van Zulen, haer soen, ...

Item, die ionghe vrou van Zulen, heer Dircs ... wijff, heefft ons ghegheven, vor haerre ouderen siele, als ... Raes van Lynteren ende Cecilien, sijnre vrouwe, ende ... heer Dirc hoers mans ziele, viertich cronen, wijn toe ... totter ablusien, alsmen tottet hilligen sacrament gaet.

Item, tot eenre ander tijt gaff sie ons vijftich cronen, tot onser noetdorften.

Item, noch op een ander tijt viertich nobelen; ende ... toe noch meer merclike voel weldaden ende doechden, ... onse gulden lakensche casufel ende menich ander dingen daertoe.

Noch xxv gulden. Item, noch xx petermans.

Item, joncfrou Margariet van Zulen xx rijns gulden, toe testamente.

Item, Jan Vrancken soen, een guet man van Middelborch, gaff ons enen goeden tyenden, dat passionaal ... tween stucken, ende die caste opten bede solre, myttes crucifix ende vier beelden, ende veel ander dinghen daertoe.

Item, een eersamich man, gheheten heer Jacob Sister, die altoes plach te wesen prior of hospitael meyster der heren van St. Katerinen, was ons altoes een sonderlinghe groot vrient, die ons oec seer veel weldaden ende gonsten bewees mit lenen, ende dat ons sonderlinghe op een tijt ene groote somme van guden luden, overmits hem ghegheven weert.

Item, een ersamich priester uet Vrieslant, gheheten heer Frans, gaff ons tot eenre tijt hondert schilden.

Item, Fie Walvisch gaff ons enen guldenen kelc, ende en ornament, ghenoemt dat gulden stuck, myt twee dienes rocken. Ende oec glasen ende ander dinghen, myt gaven hertoe.

Item, Tyman Trynde gaff ons oec enen gulden kelc, ende meer ander weldaden.

Item, Lijsbeth Veren gaff ons een missael, in testament.

Item, Griete Spaens, een vrou van Campen, gaff ons synae alle huer huesraet.

Item, die vrou ende abdisse van Bilsem gaff ons, to testamente, vor hoer siele xx scilde. Ende hefft ons menighe weldaden ende mynne bewesen.

Item, Henric Florens soen, onse sonderlinghe grote vrient, vander tijt dat dit hues begonde tot sijnre doet, daer wy menighe weldaet ende merclike gaven off ontfanghen hebben; ende hie wan ons dat broet, by daghe ende by nachte, in den beghinne deser vergaderinghe.

Item, een devoet priester van Tyel, geheten her Dirc Tueu, een onser susteren broder, van welcken wy mede erfgenamen waren.

Item, Wilhelmus Veen van Vorst, ende Peter Johans soen, onse broeders, daer wy mede erfgenaem off waren.

Item, meister Peter van Schoenhoven besette ons een guden gulden kelc.

Item, Katrijn, int gasthues, gaff ons x arnemsche gulden, tot eenre memorie vor Grieteken ende vor haer, int jaer m. cccc. xxxvi.

Item, Alijt Henrics dochter, opt beghijn hoff, gaff ons xx gulden totten besten missael, in memorie vor haer to bidden, int jaer ons heren m. cccc. ende xlvii.

Item, Acelia, Dirc Masens wijff, heft ons ghegheven xviii postelaets gulden, tot eenre memorie vor haer to bidden. Die staerff int iaer ons heren m. cccc. lx, in den iersten dach van April.

Item, Gherijt, Gherijts des Hanen dochter, gaff ons ii cronen, to testament, rede uter hant, m. cccc. ende lx.

Item, Jan Trinde, een onser susteren bruder, gaf ons, in testament, vijftich borgoensche schilden, om vor hem te bidden, int jaer m. cccc. lviii.

Item, van Lubbert van Dry, ons suster broeder, hebben wy ontfanghen, in testamente, hondert gouden rijns gulden ende xiiij, om vor hem te bidden ende vor sijn vrienden, m. cccc. ende lx.

Item, Trueken Wedden, onse suster suster, gaff ons viij borgoensche schilden, in testament, om vor haer te bidden, m. cccc. en lx.

Item, meyster Hubert van Boechout hefft ons ghegeven viertich rijns gulden eens, to vollest eenre sielmisse. die hie begherde dat men die lesen solde, des manendaghes op onser vrouwen outaer, in ons capel vor hem, vor sijn ouders ende vrienden siel, ende vor al ghelovige sielen, m. cccc. lix.

Item, her Hermen die Vrode, onse erwerdige bichtvader, hefft ons susteren van Sanct Cecilien ghecoft ende ghegeven een nobel des iaers, ewigher renten, in een memorie. Ende woude, dat men die susteren tweweerf dar mede verhuegen soude, ende gheven den priesters ende dienres, die to' onse tafelen horen ende elcker suster een pinte wijns, ende een schoen broet. Die ierste dach sal wesen des derden sondagh inden advent, als dat *Introitus* is *Gaudete in domino sp.* Die anderen dach sal wesen des sondaghs t'myt vasten, als men singhet: *Letare Ihrlm.* Ende desen wijn ende broet gaff hie ons blidelic al iaer, bynn van dat hie ierst by ons quam. Ende wes hie after liet na sijnre doot van boken, van sulver of van ghelde, dat gaff hie den convente.

Item, her Jan (*gaf ons*) hondert merc; besette ons ij sulveren cannekens, die wi vercofften vor xxv rijns gulden ende een ghecierde casse, ende voel weldaden in sinen leven, m. cccc. lxiii.

Item, Alijt, Gherijt Coenraet soens wedewe, hefft ons ghegeven outer dualen ende i casufel, ende ander dingen in onse capellen.

Item, een vrouken, geheiten Claer van Malsem, gaff i postulaet gulden.

tem, Haesken van Heeswic hefft hyr ij dochteren at, die sie wel dade, ende makede den convent cccc. picts schilden, na hoer doot, m. cccc. ende lxv.
:nde joffer Ghertruet Scaden, haer suster, gaff ons, in amente, xv pickers schilde, ende dede ons in haren leven l weldaden.
tem, Jan Ruuchroc gaff ons, te testament, ij cronen.
tem, Hybert van Pallaes, een ouser susteren brueder, f ons, in testament, x arnemsche gulden.
tem, Lobborch van der Mas gaff ons, in testament, rijns gulden.
Item, Dirc die Maerle, ende Weyn, sijn wijff, hebben s merkelic veel weldaden ende gunsten bewesen.
Item, Nello moder van Rijn hefft ons ghegheven, an keer- n ende tortisen, viii r. gulden, om vor hoer te bidden.
Item, Gherijt Knijffs, onse brueder, hefft ons beset vijfh gouden r.g. Oec gaff hie ons xxxvii r. guld. tot eenre meorien, om te bidden vor Willam de Witte ende vor sijn jff ende sijn vrienden; daer men den susteren des iaers een ieltijt, wijn en ghebraden van gheven sal.
Item, meyster Floris van Soelen, een onser susteren ve, hefft ons ghegheven, in testament, x rijns g. ende een tijns boeck, om vor hem te bidden.
Item, Ghijsbert, die cuper, gaff ons bet dan vii rijns guld.
ıde Femmeken, sijn huesvrou, hefft ons ghegeven vi rijns an waskeersen ende een goeden coperen pot, ende oec ander nghen, om vor haer te bidden.
Item, Katrijn van den Langhen Dijk, ons aenghenoen suster, heeft ons in testament ghegheven anderhalve r. ılden, daer dat convent iaerlicx een maeltijt off hebben sel. nde jonghe Katrijn gaff ons, in testamente, enen nobel, m vor haer sielen te bidden.
Item, heer Andries Knijffs, een onser susteren brueder, efft ons, in testament, beset een suverlic missael, dat vor onse ıghe outaer wesen sel, om vor hem te bidden.
Item, Ghijsbert van Crympen, onse brueder, hefft ons

ien achte daghen, nae Sanct Johans decollacien, nyet en gechiede, soe sel die moeder off ouste ons convents, by haer consciencie, bynnen die ierste maent, den rechten armen heven aen rieden ghelde van des vorsc. lande, soe dicke ist versumet wort, vijff gouden rijns gulden. Int jaer ons ieren dusent cccc. ende lxxxiii.

Item, heer Andries van Almonde, twe onse susteren oem, gaff ons, tot testament, twe hondert ons heren gulden, voer sijn siele te bidden, m. cccc. lxxxix.

Item, joffer Iselant, onse suster, sijn nichte, noch ii^{c} guld.

Item, Lijsbet van Benten, een onser suster moder, Tyman van Benten, onse oem, Griet van Benten, onse moey, hebben ons te samen, in testament, ghegeven lxxv r. gulden, om vor hem te bidden, in't iaer ons heren m. cccc. ende lxxxiiii.

Item, heer Peter van Texel, een onser susteren oem, gaff ons, in testament, vijftich r. g. om voer hem te bidden, int iaer ons heren m. cccc. ende lxxxiiii.

Item, die vrou van Scagen gaff ons, in testament, enen grawen syden tabbert tot een casuffel, om voer haer te bidden, int iaer ons heren m. cccc. lxxxiiii.

Item, Henrick Janss, onse brueder, hefft ons ghegheven, in testament, vier beyersche gulden des iaers erffrenten, ende noch ii gouden r. g. erffrente, om voer hem ende sijn ouders te bidden, int iaer m. cccc. lxxxiiii.

Item, joffer Alffraet van Sevender, een onser susteren suster, gaff ons, in testament, een gouden croen, om voer haer te bidden.

Item, her Meynaert van Texel, een onser susteren oem, gaff ons in testament xx r. g., om voer hem te bidden.

Item, Jacob Janss, die uetdrager, ende sijn wijff, hebben ons ghegeven dat roede cleet in ons capelle, daer voor gemaeckt is drie autaercleden. Ende noch meer weldaden hebben sie ons ghedaen, om voer hem te bidden.

Item, heer Henrick van Werden, onse mede priester, hefft ons ghegeven enen gueden nywen souter in ons kerck, een gheprentet brevyer ende i poet groet, om voer hem te bidden, int iaer ons heren m. cccc. xciii.

Item, Philippus, onse glaesmaker, gaff ons, in testament, xxv r. g. om vor hem te bidden, m. cccc. xciii.

Item, joffer Mechtelt van Hoemoet hefft ons beset in testament xii r. g., om voer haer te bidden, m. cccc. xcii.

Item, die joffer van Zueten gaff ons xx. r. g., daer wy om gekofft hebben dat cruce op onse blau casuffel flueel, om voer haer te bidden.

Item, heer Tyman Gerijtss., onse cappelaen, gaff ons in testament xl rijns gulden current, bidt vor hem.

Item, Jan van Neerdens huesvrou gaff ons, toe testamente, vi rijns gulden current.

Item, Bartholomeus van Wee ende Wendelmoet, sijn huysvrou, een onser suster vader ende moeder, hebben ons ghegeven, toe testament, lxv currente gulden, daervan is ghemaeckt een brudse aen onse cap.

Item, noch hondert currente gulden, om voer hem te bidden.

Item, noch seuven oude vrancrijxe schilden.

Item, heer Willem Clos, onse eerwerdighe ende ghemynde pater, hefft ons truwelick gedient ende devotelic regiert, xxx iaer lanck. Ende wy sijnt van hem verbetert omtrent wel ses hondert gulden, als in ornamenten onser kercken; hie hefft ons ghegeven twee casuffelen, dat roede camelot, ende dat blauwe gulden stucke ende die sulveren bellen aen onse cappe. Ende dat heilige sacraments huesken liet hie stofferen; ende oec myt mengerhande versierheit hefft hie onse kercke versiert. Ende hie hefft ons oeck myt sijn eghen handen voel sanckboecken ghescreven ende scriven laeten, daer onse susteren uet singen. Ende voel ander prienteboken hefft hie ons gekofft. Ende voel meer ander weldaden hefft hie ons ghedaen. Des sal men iaerlix, op sijn jaergetide, den convente een eerlicke maeltijt gheven, als gebraden, schoen broet, ende een ygelicke suster een halff pynt wijns, een ygelick van onsen priesteren enen stoter. Ten anderden mael sal men den convent wijn schenken, als een ygelick een halff pynt, op onser liever vrouwen dach inden snee, doe die eerweerdige pater yrst hier by ons quam. Ten darden mael sal men een ygelick gheven een

lff pynt wijns, op den yrsten sonnendach inder adventen. ıde op sijn jaergetide sal men vigilie ende misse doen lesen er hem ende synen bloede.

Joffer Gielis van Uppynen, onse moeder Cecilia Piecx ıde moeder, sterff int iaer ons heere m. v° vijff, ende ff ons, in testamente, eenen blauwen fluelen tabbert tot een :ufel, om voer haer te bidden, b. v. d. z.

Item, int jaer ons heren m. v° ende elff, starff Berent eritss., die onsen convente een trouwe rentheneester heeft :west, xxx jaer lanck, en wy sijn sijnre verbettert, alsoe ded, als vierhondert hartoch Philippus gulden, die ons seer el te staden quamen, in dat selve jaer, doe onse convent orde geschat op v° hartoch Philippus gulden. Des salmen, ae begerten desselven Berents voirsc., jaerlicx den convente en eerlicke maeltijt gheven. Mer den wijn sullen die susteren ebben opden anderden sonnendach inder adventen, ende een gelick sal hebben een halff pynt, ende trouwelicken voer em ende synen naesten bloede bidden.

Item, her Peter van Bueren, provisoer ende vicarius in en Doem, gaff ons in testamente lxxi r. gulden. Ende oec aff hie ons die bibel in latijn, gheprient in twie schoen oeken, bidt vor hem.

Item, Claes Paen, to Culenborch, een onser suster neve, aff ons, in testament, xviii r. g. current.

Item, meister Corneliis van Wael, een onser suster vader nde sijn huesvrou, hebben ons ghegeven, toe testamente, xxxv ouden Davits gulden, ende xxxvi Rodolphus gouden postulaets ulden. Noch gaff hie ons, kort voer sijnre doet, hondert enckel artoch Philips gulden. Ende van desen ghelde salmen alle aer den convente gheven een eerlicke maeltijt, goet gebraden, llicke suster een halve pynt wijns ende een schoen broet. Ende dat salmen altoes doen op sante Franciscus dach off des oendages daer voer off nae.

Item, Kunera, Cornelis Ghijsberts huesvrou, gaff ons, in testament, iii rijns gulden current, om voer haer te bidden, anno dno xv° ende xii; ende doe sterff sy op sante Clemens dach, tusschen acht ende neghen ure.

Item, joffer Lysbeth Knoeps heeft ons gegheven omtrent dartich currente gulden.

Item, Gheertjen Doens heft onsen convente beset in testamente een beslaghen gordel, dat wy vercoften om dartien r. gulden. Noch Doen Ianss. v. g.

Item, Ghysbert van Wee, een onse suster bruoder, gaff ons in testamente ses r. gl.

Item, meyster Herman Tulman, canonick in den Boem, gaff onsen convente, in testamente, seven cur. gulden.

Item, meyster Melis Tyelmans, vicarius sanct Jan, een onser suster oem, gaff ons, in testament, ses cur. guld.

Item, heer Gerit van Buren, canonick t'Oudemunster, gaff ons, in testamente, vier cur. guld.

Item, meyster Adriaen Ram, gaff ons, in testamente, vijftich cur. guld.

Item, Arent van Cretyer, onse bruoder, heeft ons, in testamente, gegeven, voir syne ende sijnre huisfrouwen sielen salicheyt, in den yersten onsen groetsten kelck; noch daertoe twe hondert ende ix currete gulden, ende noch meer ander goeder doechden bewesen, waerom sijn wy schuldich, trouwelick voer hem te bidden.

Item, Metgen Knoeps, onse moeder, gaff ons, in testamente, viii currente gulden.

Item, Gysbertgen van Roemst, onser suster suster, gaff ons, in testamente, xx currente gulden.

Item, meyster Jan Baers, van twe onser susteren bruoder, gaff ons, in testament, xiiii gouden guld.

Item, joffer Maria Heren, twe onser susteren oude moeder, gaff ons, in testament, tot eenre maeltijt, jaerlix drie hollantsche gulden. Anno M. v^{c} ende xxii, om voer haer te bidden. Mathie. Aple.

Item, Gheertruyt, Michiel Salms huysfrou, een onser suster nicht, gaf ons in testament drie gulden current, om voer haer ende haeren man te bidden.

Item, Gherrit Coppier, tot Culenborch, ende Sara, sijn huysvrou, een onser suster vader ende moeder, hebben ons

hegeven, in testament, vijf currente gulden, om voer hem
e bidden, m. cccc. xvi.

Item, Jan van Zijl, die scoemaeker, gaf ons, in testa-
ment, twee Philippus gulden, om voer te bidden.

Item, heer Gherrit Sukkerroey, deken tot Oudemun-
ter. Ende gaf ons, in testamente, tien rijnsche gulden, om
oer hem te bidden. Anno dni m. cccc. ende xxxii.

Item, heer Vranck Steen, vicarius toet Sunte Marien,
ende gaf ons in testament drie gholden gulden, om voer hem
e bidden, anno m. cccc. xxxiii.

Item, Jan Dircksen, van Oudewater, ende Mechteit,
ijn huisvrou, een onser susteren vader ende moeder, heb-
ben ons gegeven, tot testament, seven ende twintich Philippus
gulden, tot een graduael, daer onse susteren wt singen, om
voer hem te bidden. A°. xv° xxxv.

Item, Jan Dircksen, van Oudewater, ende Mechteit, sijn
huisfrou voersz., hebben gegeven sestien Karolus gulden eens,
tot die hoeghe tafel in ouse kercke, bidt voer die siele ende
daert voer begeert wort.

Item, heer Henrick van Doesborch, pater tot Sinte
Agniete binnen Utrecht, een onse susteren oem, gaf ons,
tot testament, tien rijnsche gulden, bidt v. d. s. A°. xv° ses
ende dertich.

Egbert, Geritz. en Jannige, sijn wijff, een onser sus-
ter vader ende moeder, hebben ons convent gegeven drie Ka-
rolus gulden, om te bidden voer haer ende haren vrunden
sielen.

Int jaer ons heren xv° xxxviii, opten viii dach Juny, sterff
onze eerwaerdige pater, heer Jan Heycoep, die ons duech-
delike ende eerlicke geregeert heeft omtrent xiii jaer lanck,
ende sijn duer hem, duer testamente, die hy ons gelaten heeft,
of profite in sijn leven, ons ende onse convent gedaen, seer
verbetert, sulcx hier nae beschreven staet.

In den eersten heeft hy gefundeert die sermonen, die men
doet sonnendaechs ende 't heiligen daechs, naevolgende brief
die daer af sijn, ende heeft daertoe gegeven twee hondert

gouden gulden eens. Item, heeft ons noch gegeven twee hondert gouden gulden, tot timmeragien binnen 't convent. Item, noch ons convent gegeven twaelf sulveren krusen. Item, noch xlvii sulveren lepelen. Item, noch gegeven 't glas in ons kercke. Item, noch ons convent gegeven, an huisraet, tinne werck, houtwerc, beloopende wel an geld vijftich Karolus gulden. Item, noch heeft deselve h. Jan van Heycoop voirsc. ons gegeven tot een pytancie, tien gouden gulden 's jaers, losrente den penninck twintich, waerom hy ons verbonden heeft, dat alle iaer op sijn iaergetide, als den viii dach in Junio, sel ons priester ende capellaen ende ons convent lesen een vigelie opt choer ende sanderdaechs ellick een misse van Requiem, des sullen wy iaerlicx géven ons priester en ons capellaen ellick drie stuvers hollants. Insgelijck ist geordineert, nae sijn believen, dat, ter cause van die, tien goude gulden des iaers, sellen onse susteren hebben een eerlike maeltijt, gesoeden ende oeck gebraden, ende ellike suster een pynt goets rijns wijns, ende elcke suster een wegge van een oortstuvers, ende alsdan ons pater op sijn tafel een goede kanne rijns wijns, ende sellen dese maeltijt houden altijt op sijn iaergetide, ofte viii daghe voer of nae, soe dat convent best past ende believen sal.

Geertruyt van Heycoop, onse genoemde paters voersc. suster, die lange tijt heeft gewoent in onse susteren huus, sterff a°. xv° xxxiii, op Sinte Ypolitusdach, nae menighe vrientschap soe hebben wy, in testament, ontfangen vier gouden rijnsche gulden van gewichte 's jaers losrenten, na vermogen sbriefs, ende sellen daerom verbonden wesen alle iaers, op Buerkerck kermis dach, ons gemeen susteren te geven een eerlicke maeltijt van gesoeden vleys ende gebraden, ende elke suster een pynt rijnsche wijns, ende elke een wegge van een oortstuvers, en ons priester op sijn tafel een goede kanne rijns wijns; ende houden desselven Geertruyt voirsc. iaergetide alle iaers opten xiiij dach Augusti, ende sellen alsdan oeck by ons priester ende cappellanen ende gemeene susteren opt choer lesen een vigelie ende sandderdaechs ellick een zielmis, ende geven als-

n ons priester ende ons capellaen ellick drie stuvers, ende t al achtervolgende sulke brief, als daerof gemaeckt sijn, bidt er die sielen pr. nr.

Woutergen Jan Henricks, die tinnegieters wedue, h. n Heycoeps ons paters nichte, gaf ons convents tien Kalus gulden eens, tot testament, sterft a°. xv°. xlii. b. v. d. siel.

Tielman Tap, een onse sustere bruer, beeldesnyer, die ıse hoge tafel gemaeckt heeft, a°. xlii, heeft ons convent, van n bedongen loen, tot testament, gegeven twalef Karolus gul- :n, die hy ons van sijn neergetelde gelt, dat hy an die fel voirsc. verdient hadde, wederom gaff, ende dit voer sijn ıde Claertgen sijnre huisvrous ouders, vader ende moeder, v. d. sielen.

Heer Cornelis van Breda, lange tijt ons governael was, erf int jaer xv° vijf ende veertich, den xv dach in Augusto, ewelcke ons gemaeckt heeft een eerlicke pitancie van gebraden, ıde scoen broet, ende ellike suster een goede pijnt rijnsche ijus, des selmen, tsavonts op sijn jaergetide, alle iaer houden :n vigelie van ix lessen opt choor, ende oeck die priester ende ıpellaen, ende sanderen daechs misse singen van Requiem ende :n lesende misse, des sel priester ende cappelaen, ellick alle er vant guet hebben drie stuvers.

Ende dese pitancie selmen houden omtrent Sint Jans in mit- ımer, acht dagen voer of nae, soe dat convent best t'pas ıempt, ende heeft hier toe gelaten ende besproken hondert ırrente guld. eens.

Item, noch van den selven h. Cornelis voirsc., hebben :y ontfanghen, in testament, xxv Karolus gulden eens, bidt oor die siel.

Anna Reyers, Ottoz., weduwe van Oudewater, m^r. ıirck Bouser, ons pr. moy, heeft ons gegeven, tot vergul- :en van ons hoeghe tafel, tien Karolus gulden eens, in testa- ıent, en sterf a°. xv° liiii, bidt v. d. s.

Dieuwergen Jacob here dochter, twe oeser susteren moei, ieeft ons convent gegeven, in testament, twee hondert Karolus ;ulden eens, des sel die ministra, inder tijt wesende, alle iaer

Zweer, die meyer van Born, een onse susteren vader ende
n suster oem, heeft ons convent gegeven tien Karolus gul-
n eens, tot een testament, hy sterff a°. xv° lxi, b. v. d. siel.
Cecilia Pieck van Tienhoven, onse ministra, was xxxvi
er, daer ons convent of ontfanghen heeft ix mergen lants,
legen in Lopick, ende noch van haer verbetert sijn wel vi°
nsche gulden, ende sellen iaerlickx op haer iaergetijt, te
eten den xxiii. in Maert, lesen op ons choer vigelie van ix
ssen, ende oock onse priesters beneden in ons choer, ende
nderendaechs misse singen van Requiem, ende een misse
sen, ende bidden voer haer ende hare ouders ende vrunden
elen, ende sellen onse priesters geven ellick drie st. hollants,
nde onse suster sellen hebben ellick een pynt rijnsche wijns
nde een scoen broet.

H. Adriaen van Scayck, onse cappellaen geweest is xii
ier, heeft ons gelaeten vi K. gulden, van sijn iaerlickx loen
an sijn officie vant cappellaenschap, ende noch gesconken xiii
. gulden van kistvach, dat hy op die cappelaen camer doen
naken heeft, als hy daerop woende.

Harman van Wee ende Gouda, sijn huisvrou, twee on-
er susteren vader ende moeder, hebben ons convent, in tes-
amente, besproken iaerlickx xii z. K. gulden, twintich st. den
gulden gerekent, losrenten tot een iaerlike pitancie van goet
gebraden, ende elcke suster een pynte rijnschen wijn, ende
een oortgen wegge; sel men de pitancie iaerlick houden op
hare beyer jaergetiden, ontrent Sinte Kathrinen, voer of nae,
soe dattet convent te passe coempt, ende die bidt v. d. sielen.
Harman van Wee sterff a°. xv° xli, op Sint Ian mits so-
mer avont. Gouda van Wee sterff op Sinte Katherine avont
xv° lxvi.

Cornelia, Rycouts dochter, sterff int iaer ons heeren xv°
ende negen ende tsestich, op Sint Petersdach ad Cathedram,
ende van die executoren van deselve Cornelia, hebben wy
ontfanghen negen Carolus gulden ende thien stuvers sjaers los-
renten, xx stuvers voer elcke gulden gerekent, tot een pitan-
cie (*die*) men houden sal in den Mey, ende men sal alsdan den

convente eenen eerlijcken maeltijt geven van goet gebraden ende gesoden, elcke suster een pynte rijnsche wijns ende een wegge van een oortstuvers, voerts salmen op haer getyde, alle jaer, lesen een vigilie van negen lessen op't choer, die pater en capellaen sullen 'sanderendaechs eene misse singen van Requiem ende een lesende misse doen; des sal pater en capellaen voersc. van de convente hebben, alle iaer, elck drie stuvers, ende waer saecke dat dese pytancie ende anders als voers. alsoe niet voldaen en worden (dat God verhoeden moet) soe sal die helfte van den jaerlicxen renten ende hooftsomme voers. alsdan verbuert ende vervallen sijn, tot behouf van de choralen van Sint Jans kercke t'Utrecht, daer capittel voersc. van ons convent brieff of heeft.

Item, hebben die selven executoren noch gegeven een dienstrock van carmesyde paers fluwele, omme voer haer siele te bidden, van geliken hebben sy gegeven een gouden laken an tependium opter susteren choer, met eenen gouden lakenen mantel voor ons lieff vrouwen beelt.

Anno m. d. lxxii, den xxx January, is gestorven onse eerw. heer mr. Dirck Bonser, pater geweest van desen convente, ende heeft ons eerlicken ende goetlicken geregeert, omtrent xxii jaren, ende het convent is van hem wel verbetert over die summe van vijffhondert guldens, als naementlicken iic gulden losrenten, beleyt op die staten van Utrecht, ende noch ic gulden, die by den convente op rente gedaen heeft, ende naderhant gegeven, d'een hondert tot wijn ende misbroot in de kerck, ende d'ander hondert gulden voor den getrouwen dienst, die hem van den convente geschiet is. Noch heeft hy gegeven in der kercken een silveren pays, weerdich omtrent xl gulden met een metalen croon voor 't hooch authaer, ende een memori taeffel van ons heeren geboirte ende lief vrouwen beelt boven op 't choir. Noch heeft hy gegeven soe totten orgelen ende timmeracie van den langen pant, ende schabelwerck voor in der heeren huys in sael, ende schoirsteen mantels in beyde die neer cameren, ende aen onse coecken ende cruysbeelt lakenen; ende alle sijn boecken ons gemaeckt, bedragende over

ondert vijff ende twintich gulden. Des sal men jaerlix houen, omtrent sijn sterffdach, sijn jairgety, met negen missen het chooir, met twee missen s'anderendaechs van requiem, een singende ende d'ander lesende; ende sullen die heeren airvan hebben, elck iii st. ende een kan rijnsche wijn, ende het convent sullen hebben elcke suster een oirtgens weg, met 1 pint rijnsche wijns, ende op ons heeren transfiguratiedach, sal men solemncelicken misse singen, ende sal het convent an hebben gesoden ende gebraden, ende eleke suster een oirtens weg, met een pint rijnsche wijns. Noch sal ellike suster ebben, op Sinte Mertens avont mitwinter, i pint rijnsche mos ide sulle alle vrydage singen *du fabricator*. Ende indien men enige van desen puncten gebraecke te voldoen, blijft mater gehouen inder conscientie, telken te geven den weeskinderen, in Sinte lizabethen gasthuys, iii½ gulden; ofte mogen die weesmeesteren ider tijt dselfde executeren aen ons convents gereetste goederen.

Int jaer ons heeren xv° een ende 't seventich, den xxxi. nuarij, is seer subitelicken gestorven onsen Eerw. heere, eere Jacob Vosch, onse pater, ende canonick Sint Jans, dic was xiiii jaeren ons commessael geweest, ende dair nae nsen pater geworden ende gebleven een jaer. God heb sijn el. d'Welcke, naedat hy ons een jaer eerlicken geregiert dde, ende ons seer gunstich en profytelicken in synen le-n geweest was, heeft ons niet te min aftergelaten ende gelaect hondert vijftich gulden, van twintich stuvers 't stuck, elcke summe 't convent ontfangen heeft, ende beloeft, jaerex dairvoir te doen, op sijn sterfdach, sijn jaergetyde, met gilie van negen lessen op het choir, mit sanderdachs een ngende ende lesende misse te doen doen van requiem, gevende n heeren dair van elcx drie st., ende sal 't convent jaerlix Sint Anna dach, dair van hebben eenen eerlicken maelt, van gesoeden ende gebraeden, ende elcke suster een rtgens weg, ende een pint rijnsche wijns, ende onse heeren n kan wijns; ofte by faulte van dien sullen die cralen van nt Jans jaerlix van het convent mogen executeeren, acht lden, tot haire nootdruft.

Anno xv° acht ende 't sestich, den xvii. Decembris, is gestorven Baertgen, Jacobs dochter, weduwe van z. g. Reijer Aelberts van Boemel, abdis van Pylanen, een van onser suster moeder, dwelck ons gemaeckt ende affergelaten heeft, tot een pitancie, acht gulden jaerlix, staende op losrenten; willende off die teeniger tijt affgelost worden, datse terstont weder op een ander aengeleyt sullen worden, willende dat men jaerlicx onser liever vrouwen hemelvairts lateltijt, ofte Bartholomei, alst den convente best te pas coomt, hier van den convente geven sal, eenen goeden eerlicke maeltijt, van goed gebraden, met een oirtgens weg, ende elcke suster een pint rijnsche wijns. Noch heeft si ons gegeven twaelff gulden, om ons sieckhuys te verdeelen. Reijer Aelbertz., haer man, is gestorven a°. xv° xvi, den xxiii. Juny. Bidt Godt voor de sielen.

Jouffrou Aleyt Benings heeft ons convent, tot testament, gegeven xii guldens eens, om te bidden, voor hair ende hare vrienden sielen, ende gestorven a°. xv°.

Maryken, meester Willems van Abkau wed., dewelcke lange jaren onse chirurgijn geweest was, heeft ons convent, in testament, gegeven eenen rooden trypen mantel, met een rooi cralen pater noster, met vergulde teekenen, met een vergulden griecxe A, ende enen fluwelen riem, met een vergulden cram, voor onser liever vrouwen beelt in onse kercke, ende noch twee Philippus gulden aen gelde, om voir hem te bidden ende haren vrienden sielen, hy sterff a°. xv° lxxiii, den xxiii. Augusti.

Ariaentgen Ariens dochter van Deelft, wed. wylen Frans Peters Overschie, heeft ons convent gegeven twee guld., om voir hair siel te bidden, ende is gestorven a°. m. v° lxxiiii, den (1) Meert.

Anno xv° lxxiiii is in den heere gerust Cornelis Reijerss., die langhe iaren ons commessael geweest is, ende die kercke getrouwelick gedient, ende heeft onsen convent gegeven, twee gulden thien stuvers losrenten, waer die susteren aff hebben

(1) In het H. S. is deze datum niet ingevuld.

ullen, op sijn iaergetyde, den xi. dach Mey, broot ende ijn, ter somme van de renthe voorsc., om voor sijn siel e bidden.

Int jaer ons heeren m. ccccc. lxxiii, is deser werelt overeden die eerbaere heere, Gherrit Thonisz. van Yserlooy, icarius S. Marien, een onse suster heer broeder, die ons onvent, tot testament, gegheven heeft hondert Carolus gulen, om voer hem ende sijn ouders ende naeste bloet te bidden. Ende alle iaer salmen die susteren geven, op sijn iaergeijt (als op die sceidinghe der Apostelen dach) een ygelijck een alf pynt rijnschen wijn, ende op S. Martens avont in den vynter, een ygelijcke suster een schoon broot van een oort tuvers, ende onse pater ende capellaen elcx drie stuvers, om laer voer te lesen, een lange vigelie, ende een ygelick een sielnisse. Weest sijnder siele gedachtich in uwe devote gebeeden.

Anno xv° lxxiiii, den xix. November, is gestorven Willem Feyt, ende den xxv. January, int tselfde iaer, is oock gestorven Bertruyt, van Wijngaerden sijn huysvrou, ende len ii. January lxxvi, is mede in den heere gerust, Aechtgen Feyten, haer beider dochter; liggen 't samen begraven opt choor voor onse l. vrouwen outaer, in eenen kelder, die sy van ns convent gecocht hebben. Ende Willem Feyt, met sijn roeders ende susteren, hebben doen maken, tot den dienst oids, in onser kercken, een swart casufel, mit twee dienocken ende haer toebehooren, met oock drie swarte lakense utaer cleederen, met een crusifix, hare wapenen ende witte ruce ende franien verciert, die meer dan lxx Keyser gulden ecost hebben. Waerover wy gehouden sijn trouwelick voor eur te bidden.

Meester Jan van Wee, canunnick in den Doem, twee nser susteren broeder, heeft ons convent ghelaten twee honlert guldens, tot een memorie, ende een pytancie naer wtwyen van de rente, sterft int jaer m. v° lxxxv, den xxi. July. — x lessen (1).

(1) Dese woorden: *negen lessen*, beduiden voorzeker dat de nonnen negen lessen voor hem lesen moesten.

Jouffrouw Elizabeth van der Borch, heeft ons convent gelaten seven gulden sjaers, voer haer memorie. Bidt voer haer siele. Sterft m. v° lxxxvii, den xxiiii. Novembris. — ix lessen.

Anno xv° lxxix is overleden Gheertghen Booijen, die ons convent gegheven heeft ses gulden, om voor haer syele te bidden.

Anno xv° lxxix, den xv Augusti, in den heere gerust. mr. Aelbert Jansz. de Man, priester van Leyden, daer ons convent aff ontfanghen heeft vier gulden, om sijnder gedachtich te sijn in onse gebeden.

Int iaer ons heeren m. cccc. lxxxiii., den vi Februarii, na oude stijl, is godvruchtich in den heere gerust heer Emiliaen van Waels, capple, canonick ten Dom t'Utrecht ende proost van Leyden, waer van ons convent genooten heeft twaelff gulden, om onser gebeden ende devocien deelachtich te sijn, diewelcke dese memorie-begheert heeft aen sijn gestede gestelt te woorden:

Op dat u *gesciede een saligh doot. leert leven.*

Op dat ghy *salichelich mucht leven. leert sterven:*

Vaert wel. *ende dat ick in vrede mach rusten. wilt den heere bidden:*

Anno xv° lxxxiii, den tweeden dach Decembris, is gestorven heer Jan Willemsz. van Vroyesteyn, die welcken langhe jaren onse rentmeester geweest hebbende, oock omtrent achttien jaren ons cappelaen geweest is, die ons gelaten heeft ses gulden, om onser devotie deelachtich te sijn.

Item, Emmeken van Muyen, een baghijnken, op het Baghijnhof, heeft ons, een testament, gegeven twalef gulden, om voor haer siele te bidden, is gestorven int jaer van dusent vijfhondert acht ende tachtich, in den heere moete rusten.

Anno xv° lxxxix, op S. Peeter ende S. Pauwels avont, is gestorven Anna Claes dochter van Gheyn, die ons convent gegeven heeft ses gulden, ende een schoone gesierde casse, staende inden reventer. God sy haer siele genadich.

Tucnissien Cornelis de Mans, gaff ons convent, tot memorie, hondert guldens. Sterff m. v° lxxxxiii, den xx July.

Anna Jaspers, baghijnken op het hoff, heeft ons convent geven ses gulden, om voer heur siele te bidden. Ende is storven den xxi dach Juny, m. ccccc. xc. In vrede moet se sten.

Maria van Moerendael, heeft ons convent gegeven drie ılden siaers losrenthen, om daer vore, op deerste Corsdach, melen vlees voor die susteren iaerlicx te geven, soo veul ; dese renthe dragen mach. Sy was een van onse suster oye, ende is in God gerust op h. Cruysdach, in den herfst, den jare m. ccccc. xc. In vrede moetse leven.

Anna Mersman, van Munster, heeft ons convent gegeven, raelf gulden, om voer hare siel, ende heur heer broeders ele, heer Jan Mersmans-siele, te bidden, die canonick as tot Oude Munster. Hy sterf in Januario 1601, ende Anna en 16 April 1605.

Heer Jan van Oirschot, priester, religieus tot Oostroeck, heeft ons convent gegeven, een wit damaste casufel ıit een root fluecken cruce, mit stole, manipel ende lappen. y leyt begraven S. Magdalenen op het choor by den preeckoel. Ende sijn moeder, Jacobgen van Vollenhove, tot t. Cecilien. Heer Jan, sterf den xii Meert xv° ende vijff; ijn moeder xv° lxxxvii in vrede. Ende het eeuwige licht moeen se rusten.

Jofvrouw Maria Verduyne, weduwe van sal. Folkars an Schoordijck, sterff int jaer 1604, den 8 December, ende eeft ons convent gegeven eens vijftich gl. Haer siele moet usten in vreeden.

Gerritgen Pyls, onse lieve geprofesside meede suster, eeft met consent, ende met believen van haren oversten, nse convent besprooken siaers negen gulden ende 8½ stuvers, m daervoor een recreatie te doen aen de gemeyne susteren, net gebraet, ende een ieder een pynt wijns, op haeren sterflach, dwelcke compt op den 29 Decembris, int jaer 1609. Godt geeve haer d'eeuwige ruste.

In den jaren ons heren in m. vi° x, op den 28 dach van Februarius, is in den heer gherust onsen eerweerdighen heer,

heer ende meester, Aerr van Esch, in sijne leven licenciaet in de beyde rechten, ende canunnick van Sant Jans binnen Utrecht die ons convent vaderlijcken heeft gheregeert, den tijt van xxxvi jaren, in de meeste troubelen van de ghemeente, en vervolginghe van onse vianden, met goede leeringhe, ende stichtiche maniere van leeven, de ghemeyne susteren onderhoudende, heeft onse convente, by sijn testamente, besprooken drie hondert ende sestich guldens, om daer van tweemaelsjaers de susteren te geven een recreatie, met een pynt wijns ende een halve stuyvers wittebroot voor ieder suster; ende drie Coninghen dach (tot dewelcke hy in sijner leven altijt hadde een bysonderen devotie) ende noch eens op sijnen sterdach, met verband van vigilie ende sielmisse telker reyse, voor sijn, ende sijn ouders, ende vrienden siele. Godt geeve hem voor sijne menichvuldighe dienst ende miltheit, die hy ons beweesen heeft, de eewighe rust.

In het jaer 1610, op den 11 Meert, is inden heere gerust Merrighen Gerrits van Dam, geprofessiede suster in onse reegel, in het convent tot Schagen. Ende heeft, naedat sy verjaecht is geweest, met ons in vreede en vrinschap geleeft den tijt van xxxvi jaren. Ende heeft tot harer memorie gelaten, met believen van haer oversten, onse convent, de somma van tweehondert guldens, tot een eerlijcke maeltijt, met gebraden, witte broot ende wijn, onder het verbant van te leesen de vigilie, met een misse, op hare sterfdach.

In het jaer ons heeren M. DC. X, op den XVIII Meert, is in den heere gerust onse lieve ende geprofessiede meede suster, Merrigen Sweerzoon. Ende heeft, met believen ende consent van haren oversten, onse convente besprooken negen guldens ende 8½ stuvers jaerl., om op dach van de Roos een recreatie te hebben naer vereisch van het gelt, ende om voor haer ende haren vrunden sielen te bidden.

In het jaer ons heeren M. IC. XVI, op den dach XXVIII October, is in den heer gerust, heer Jan van Alderdinghen, in sijn leven religieus van St. Janscamp, ende pater van het suster clooster tot Oudewater, ende heeft ons convent

besprooken, tot een legaet, eens hondert guldens. Sijn siele moet rusten in vreeden.

In het jaer ons heeren M. DC. XVII, op den XV September, is in den heer gerust den eerweerdighen heer, heere ende meyster Roeloff Zaell, eertijts pastoor tot Weesop, ende van daer verjaecht sijnde, is geworden sielpriester in de kercke van onse lieve vrouwe te Utrecht, ende heeft, staende de troubele tijden ende in de meeste verwolghingen, onse convente gedient, met den dienst der misse, ende menichvuldighe predicatie, ontrent den tijt van dertich iaren; ende heeft ons, tot een memorie, achtergelaten hondert guldens. Sijn siele moet rusten, met de siele van alle degeenen, die ons convent met haere dienste ende woorden voormaels hebben gesticht.

Hendrick van der Borch, drie onser susteren broeder, heeft ons convents gelaten tien guldens sjaers, tot een refectie, van gesooden ende gebraden, weggen ende wijn; voor sooveel als de penninghen moghen bestriecken, om sijn siele in onse ghebeede gedachtich te wesen. Sterff int jaer ons heeren m. v° lxxxvi, op den xviii Novemb.

Heer Servaes, priester ende religieus van Oostbroec, heeft ons convent besproken hondert ende vijftich guldens, om, nae advenant van de jaerlijckse rente, te hebben een jaerlijkxe maeltijt, ende voor sijn siele te bidden. Sterff int jaer ons heeren m. v° lxxxvii, den xii Septemb.

Geertgen Laurens, onse ongeprofessido suster, heeft ons, tot een testament, achtergelaten twee hondert guldens, om naer believen van de mater de susteren te geven, tot haerder memorie, een jaerlijkxe recreatie, naer advenant van de rente, ende voor haer siele te bidden. Sterft in tiaer ons heeren m. vi° xviii, den iii April.

Eefken Joris heeft ons convent naergelaten twaelff guldens eens, ende een lieven vrouwen beelt. Bidt voor haer siel. Sterff int iaer m. vi° xviii, den xxvi Septemb.

Afgedrukt naar het *oorspronkelijk H. S.*, uit de verzameling van den Burgemeester Booth, thans berustende in het provinciaal archief, te Utrecht.

Over de geloofwaardigheid van oude bescheiden.

Dezer dagen zijn in een regtsgeding, alhier aanhangig, tot staving van eenen gedanen eisch, ook extracten overgelegd uit de notulen of resolutien onzer voormalige stedelijke regering, welke stukken tot dat einde door een daartoe bevoegd ambtenaar afgegeven waren.

Van de andere zijde meende men de geloofwaardigheid der extracten in twijfel te moeten trekken, omdat de boeken, waaruit zij genomen waren, geene voldoende bewijzen van echtheid dragen; terwijl verder beweerd werd, dat ingeval zelfs de authenticiteit dier resolutien al mogt bewezen worden, het uit deze stukken blijken zoude dat de stadsregering hare magt te buiten gegaan was, en de daarbij gemaakte bepalingen voor de ingezetenen alzoo niet verbindend zouden wezen.

Wat de laatste stelling betreft, deze zoude, indien zij gegrond ware, een duchtig argument tegen de echtheid der vermelde resolutien opleveren; doch de grenzen van de magt der voormalige stedelijke regenten TE UTRECHT, laten zich maar zoo ter loops niet vast stellen; immers waren die regenten doorgaans van gevoelen, dat zij in den baren een onbeperkt gezag hadden; bij de landsvorsten, de staten, het provinciaal geregtshof werd er somtijds geheel anders over gedacht; men kent de vinnigheid, waarmede het gevoelen van v. Ibsinga, in zijn *Staatsregt*, is verdedigd en tegengesproken, toen hij het waagde de stedelijke souvereiniteit een weinig te temperen;

ERMAN toont in zijne *Utrechtsche jaarboeken*, op onderscheine plaatsen, eene sterke neiging om die souvereiniteit zoo el mogelijk uit te zetten; de bekwame uitgever van het *trechtsch plakkaatboek*, nu en dan tusschen twee vuren gebagt, legde er zich op toe om onpartijdig te zijn - en, om er niet meer te zeggen, de barometer, die prof. MATTHAEUS ebruikte, om het gezag der onderscheidene regeringscollegien bepalen, rees of daalde, zegt men, naar gelang van dennen, wien hij zijne werken opdroeg. Men heeft in Duitschnd de opmerking gemaakt, dat het hem soms aan het verschte doorzigt ontbrak, van anderen hoorde men de gissing, t de dukatons, die gewoonlijk de vrucht van eene *opdragt* ren, niet zonder invloed op zijne stelsels bleven.

Wij leggen dan de vraag, aangaande de uitgestrektheid van mogt der voormalige stedelijke regering van Utrecht, voor s nog ter zijde.

Maar die over het al of niet echt zijn van in de archieven waarde stukken, is te gewigtig, om hare behandeling, isschien wel hare beslissing, met onverschilligheid aan te en en af te wachten. Niemand zal het ongepast noemen, als , bij deze gelegenheid, een enkel woord (want het bestek n dit tijdschrift veroorlooft geen uitgebreider vertoog) over kritiek van oude papieren in het midden wordt gebragt.

De archieven — bewaarplaatsen van staats- of regeringsstukn, zoo als het woord dit aanduidt — zijn niet alleen voor hoofden van den staat, maar voor elk van zijne leden, t den geringsten burger toe, eene gemeenschappelijke beting; dáár worden de bewijzen van vergunde en verkregen gten, van aangegane verbindtenissen en andere daadzaken waard, welke des noods het goed regt kunnen doen uitmen.

Het openbaar bestuur heeft dus te regt de archieven ten gemeenen nutte opengesteld, en daarbij alleen die maatrelen voorgeschreven, welke de veiligheid der aanwezige stukn waarborgen; een verbodstelsel ware eene ongerijmdheid. ie in het algemeen belang historische navorschingen wenscht

te doen; die voor zich-zelven eenig belang bij het bewaren meent te hebben: hem is de toegang tot de archieven verzekerd. 's Lands geschiedenis toch is niet anders dan het verhaal van 's lands beheer (administratie), van hetgeen er met en in den staat gebeurd — en waardoor en hoe het gebeurd is; en zóó kan de kennis daarvan een leerboek, in sommige gevallen een rigtsnoer voor het tegenwoordige worden. Wat hier van den staat gezegd is, geldt ook van bijzondere personen, hunne regten en goederen.

Maar het algemeen zoo wel als het bijzonder belang vordert gebiedend, in het onderzoek van elke zaak met naargezetheid te werk te gaan en er zeker van te zijn, dat de stof, die ten grondslage van dat onderzoek verstrekken moet, door de onkunde of ontrouw van vroegere of latere dagen niet vervalscht en alzoo onbruikbaar gemaakt zij. Voorwanneer men uit oude documenten eenig bijzonder voordeel wenscht te verkrijgen of te behouden, moet zulk een onderzoek niet gevreesd en ontweken of onmogelijk gemaakt worden.

Maar — roept hier de vreesachtige huiverend uit — stremen den wetenschappelijken twijfelgeest onzer eeuw geen palen, dan zal men eenmaal misschien de waarheid zelve nog in twijfel trekken! Het kan zijn, maar die twijfelt, bewijst daarmede nog niets, en veel schadelijker is het, blind te gelooven wat men niet kent. Men dringe die twijfelzucht binnen hare palen terug, of liever, men doe haar geheel verdwijnen, doch vooral niet door een hardnekkig volharden eener eenmaal aangenomene leer; hierdoor wordt men onregtvaardig; de waarheid kan, ja, voor een tijd onderdrukt en tegengehouden, maar niet vernietigd worden, en, om nu het gezegde op de beproeving van onde beschenden terug te brengen: de diplomatiek (al ware zij in ons land heden nog eene terra incognita) is bij onze naburen reeds te goed bekend, dan dat de bewaarder van archieven zelfs voor een stelsel van spoliatie in deze zoude behoeven terug te deinzen. Een grondig, met de tegenwoordige hooge

er wetenschap evenredig onderzoek, kan slechts de waarheid e beter doen kennen, en om haar is het te doen.

De deskundige zal dit toegeven, voor hem is dit opstel dan ok niet bestemd. Die echter de noodzakelijkheid van een rondig onderzoek naar de echtheid van te berde gebragte tukken niet inziet, gelieve in aanmerking te nemen:

1. Dat er in vele archieven valsche stukken bestaan.
2. Dat er ook te Utrecht valsche stukken gevonden worden.

De eerste stelling zal niemand tegenspreken; een aantal verken kunnen het getuigen. — Om de tweede te bewijzen kunnen wij al aanstonds het stuk ter hand nemen, dat naar le dagteekening het oudste van de in dit gewest nog overgebleven en daardoor het eerste zoude zijn, welks authenticiteit volledig en met zekerheid kan onderzocht worden.

In de archieven der voormalige vijf kapittelen te Utrecht wordt de brief gevonden, waarbij bisschop Koenraad, de vriend van den door paus Gregorius VII zoo diep vernederden keizer Hendrik IV, in 1085 aan het kapittel van S. Jan de dusgenoemde proostdijlanden (Mijdrecht, Thamen, Wilnis, enz.) afstaat, en daarvoor bij ruiling eigenaar wordt van den tol te Smithuizen, later naar Emmerik en Schenkenschans overgebragt. Prof. Bondam gaf den brief, die reeds vroeger door Heda en Matthaeus minder naauwkeurig was bekend geworden, naar het oorspronkelijke in het licht. (*Geld. charterb.* I. 147.) De brief is van het hoogste belang, omdat er krachtens zijnen inhoud nog heden eenige regten worden uitgeoefend, en echter heeft eene naauwkeurige toetsing van dat stuk, bij mij de overtuiging te weeg gebragt, dat dit eerwaardig overblijfsel uit het grijze verleden, dat zoo lang voor het oudste, in onze provincie bewaard gebleven, gehouden werd, ten eenenmale valsch en een ondergeschoven charter is, waarschijnlijk in het laatst der XII eeuw gemaakt. Het is hier de plaats niet dit gevoelen nader te ontwikkelen, of meer valsche documenten aan te halen; ik wil alleen doen opmerken, dat ingeval eenig regt, uit den inhoud des briefs voortvloeijende, in twijfel getrokken werd, het den

n waarop men bij de beoordeeling van de echt- of valsch-
id der oude bescheiden al te letten hebbe; dit alleen mag
i moet thans van den bewaarder van archieven gevorderd
orden, dat hij van de geloofwaardigheid der onder hem be-
istende stukken reden wete te geven, en niet alles voor
ht verklaart, enkel omdat het uit vroegere dagen afkomstig
. Eene morele convictie, die een laauw: *zij zullen wel echt
ezen* doet hooren, en die eer eene overtuiging kan genoemd
orden, welke men gemaksbalve aanneemt, doet niets af;
are inspraak toch zal dikwijls regt tegen de waarheid inloo-
en, wanneer het gezigt niet scherp genoeg is, om door den
uijer heen te dringen, waarmede datgene wat ons onbekend
, doorgaans bedekt schijnt, en die ons er toe brengen kan,
m de schaduw voor het wezen te nemen. Zoo werd b. v. Galilei
eroordeeld, onder anderen ook door de morele convictie zijner
egters, dat de zon en niet de aarde zich bewoog, en toch
iep hij te regt, na zijne gedwongene herroeping en veroor-
leeling uit: en evenwel beweegt zij zich! Die de tegenwoor-
ige naauwgezetheid in het schrijven van geslachtsnamen,
p oude documenten wilde toepassen, zoude ligt tot de morele
onvictie komen, dat sommige stukken valsch waren, omdat
e onderteekenaars niet altijd hunnen naam op dezelfde wijze
chreven, en echter zouden die stukken onwedersprekelijk
cht kunnen zijn.

Utrecht, Dec. 1842.

P. J. Veenbeulen.

Iets over het uitgeven van het UTRECHTSCH-PLACCAATBOEK.

Op conditien, hierna beschreven, syn wy Johs: vande Water, Willem vande Water (1) ende Jacob van Poolsum (2), nopens het uitvoeren, uytgeven en drucken van seker boeck, genaemt *Groot-Plakaat-Boek*, behelsende de plakkaten en ordonnantien van de Staten ende Stadt van Utrecht overeengecomen en geaccordeert als volgt:

Inden eersten hebbe ick Johan vande Water en my genomen, alle de voersz. placcaten *etc.* in de vereyste ordre byeen te brengen ende te schicken; 't geen buyten de gedruckte ordonnantien in het werck moet gebragt worden, te laten copieren, de tweede proef te

(1) Willem vande Water, de oude, werd tot akademiedrukker aangesteld in 1699. Maart 20. — Hij was het, bij wien verschenen de bekende *Resolutien van Holland*, ten tijde van de W. genomen, voor welker dedicatie hij van de stedelijke Regering ontving eene recognitie van 100 f. (*Rd's dagel. boek* 1706. Apr. 18. Zijn soon, Willem vd. Water, de jonge, volgde hem in de betrekking van academiedrukker op in 1716, overleed echter reeds in 1717. (Zie het *Raads dagel. boek* v. 1717. Maart 23. en 1716. Nov. 29.

(2) Jac. v. Poolsum werd stadsdrukker in 1697. Oct. 25. Het mag worden opgemerkt, dat hem, van stads wege, werd afgeslagen het verzoek, om een naamwijzer der Regenten te drukken. (Zie het *Rauds dagel. boec* v. 1746. Dec. 20 en 27.) — Vóór hem werd tot stads-drukker aangesteld Juriaen van Poolsum, in 1684. Febr. 11, die in 1690 overleed. (Zie hetz. boek 1684. Febr. 11, en 1690. Spt. 8), die dan werd opgevolgd door Geraerd v. Poolsum, naar het gemelde boek 1690. Sept. 8.

rrigeren, en deselve, is't noot, te revideren, ende een meer *indices* daerop te maken, soo verre het werk reyschen sal.

Waertegen wy Willem vande Water ende Jacob in Poolsum beloven aan gemelden Johan vande Water, voor deszelfs moeyte en arbeyd, nae voleinding in het werk, te sullen betalen de somma van vierhonert Gulden, eens geld, en, in gevalle het werk meer als er honderd bladen beloopt, een gulden per blad meer, s gemelde somma van 400 gulden. Daerenboven sal gelelde Johan vande Water, voor syn voorsz. arbeyd og genieten, twintich exemplaren van het gedrukte rerck, gebonden of ongebonden te syner keuse. Doch ieer exemplaren noodig hebbende, sal denselven vernogen twalf daarby te nemen, ten pryse als dye in den ruk komen te kosten.

Den gemelde Johan vande Water behoudt aen ich den opdragt, mitsgaders het douceur (1), hetgeen laeruyt sal komen te resulteren.

---

(1) Vande Water vergiste zich in zijne vooronderstelling hierbij niet, want »Gehoort het rapport van de heren de Leeuw en andere haer E. Mo. gecommitteerden, die in gevolge vande resolutie commissoriaal den 6en July 1729 gedeerneert, hadden metten anderen overleyt, wat aan mr. Johan vande Water voor deszelfs dedicatie ende opdragt, aan haer Ed. Mo. van't *Groot Utrechtsche Placcaatboek*, *etc.*, en desselfs . . . . . diensten ende moeyten behoorde te worden toegeleyt, hebben hare Ed. Mo., na deliberatie, aan den voorm. mr. Joh. vd. Water, ter zake voorsz. toegeleyt ende geaccordeert, gelyck aan denselven toegeleyt ende geaccordeert werdt by desen, eene somme van *hondert silveren Ducatons*, te betalen door den conchierge van haer Ed. Mo. David Richaart." (Resoll. der Stat. v. Utr. 1729. Jul. 22).

Voor het derde Deel, of het *Stads-Placcaet-boeck*, dat Jo.

COLLECTE.

Ontfanck van de penn. gecomen van collecte gedaen binnen Utrecht ter armen behouff den xviij Novembris 1588.

an Sinte Geerten Kerspel. . . . vij Gl. xv St.
Scadenbr. en Knyff.
an de Plaets tot de Viebrugge, oistside. . . . . xxviij Gl. viij St.
Vos, Schoeman.
an de Viebrugge tot de Weert-poort, oistside. . . . . xiij Gl. xii St. vj P.
Van der Meer, Foeyt.
an de Plaets tot de Viebrug, westside. . . . . xx Gl. xix St. viij P.
Boer. . . . . .
an de Viebrug tot de Weert-poort, westside. . . . . xxxiiij Gl. xviij St. x P.
Royen.
an de Plaets tot de Tolsteech, oistside. . . . . xxxv Gl. xvij½ St.
Vogelaer, van de Poll.
om, Oude Munster, de Nyegraft. xxx Gl. xi St.
Deckers. . . . . .
an de Plaits tot de Sandbrug, westside. . . . . xl Gl.
Hemert, ... Knyff.
an de Plaets over 't Oude Kerckhoff, St. Petri, St. Janskerkhof enz. . liij Gl. xvi St. xii P.
sselsteyn, Ram, Amerongen.
och na ontfangen vi St.
och — ——— x St.

Summa ij° lxv Guld. xviij St. xii P.

an Buchel, Mss. 25 B. f. 127.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDDAGS te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 uur.	12 uur.	3 uur.	9 uur.	8 uur.	12 uur.	3 uur.	9 uur.		
17	763	764	765	769	9	9	9	4	w.	Betrokken.
18	770	770	771	772	8	6	6	4	idem.	Weinig bewolkt.
19	774	775	775	776	8	7	8	3	idem.	Betrokken.
20	774	773	773	773	4	6	7	7	idem.	idem.
21	771	770	770	770	8	8	9	7	idem.	idem.
22	767	766	765	763	8	8	8	8	idem.	idem.
23	757	755	754	753	7	8	8	6	idem.	Bewolkt.
24	755	755	756	758	2	5	5	2	n. w.	idem.
25	761	760	760	758	1	3	2	2	w.	Weinig bewolkt.
26	756	755	755	754	4	5	4	3	z. w.	Bewolkt.
27	751	751	752	755	3	7	7	3	z.	Weinig bewolkt.
28	762	763	765	769	1	5	5	1	w.	Helder.
29	767	766	766	766	3	6	6	8	idem.	Betrokken.
30	766	765	765	765	9	10	10	10	idem.	idem.
31	764	762	761	761	10	10	10	7	idem.	idem.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	772	772	772	773	2	4	4	2	Van den 1st. tot den 10e.	
2	769	769	769	769	3	5	6	4	— — 11en. — — 20e.	
3	761	760	760	761	5	6	7	5	— — 21st. — — 31st.	

4 geheelen dag mistig.
5 idem.
6 idem.
7 idem.
8 idem.
9 idem.
12 's namiddags regen.
17 's morgens een weinig regen.
20 regen.
21 mistig en een weinig regen.
22 mistig.
23 regenachtig.
25 's avonds winderig.
26 winderig en regen.
27 winderig.
29 regen en sterken wind.
30 idem.
31 storm.

Algemeen gemiddeld, Barometer 767,4, Thermometer 4,9.

Algemeen gemiddeld voor het jaar 1842, Barometer 763,0, Thermometer 10,21.

December 1842.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie Utrecht.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	75	51	4	6	2	6	9	21	»	4	65
AMERSFOORT.	16	36	1	7	»	»	»	3	»	19	14
RHENEN.	5	4	»	»	»	1	»	2	»	1	1
WIJK bij DUURSTEDE.	5	9	1	»	»	1	»	1	»	5	1
MONTFOORT.	3	3	1	»	»	1	»	»	»	3	3
IJSSELSTEIN.	5	6	»	»	»	»	»	3	»	3	4

STAND DES WATERS,

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil
1 December 1842.	. . . . .	3 el 73 dm.
15 —— ——	. . . . .	4 - 66 —
31 —— ——	. . . . .	4 - 60 —

ER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, ENZ., IN DE STAD UTRECHT, OVER DEN JARE 1842.

EBORENEN.				ONDER WELK GETAL BEGREPEN ZIJN.			GETROUWDEN.	OVERLEDENEN.				
	GESLACHT.				ONECHTE.			GESLACHT		Doodgeboren.		
den.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Tweelingen.	Zonen.	Dochteren.	Getal Paren.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	M.	V.	TOTAAL.
RIJ.....	77	76	153	1	10	9	13	76	71	2	3	147
ARIJ..	72	71	143	1	7	7	22	65	71	7	3	136
.....	61	75	136	«	7	10	11	58	68	5	4	126
.....	92	78	170	2	3	8	36	61	49	5	3	110
.....	77	64	141	2	7	5	71	65	42	3	1	107
.....	68	57	125	3	6	10	40	58	52	2	1	110
.....	71	48	119	1	9	4	24	54	50	2	7	104
TUS...	61	62	123	«	3	4	40	83	75	5	2	158
MBER.	61	63	124	«	7	8	20	88	67	1	2	155
BER....	56	70	126	1	2	6	12	73	60	«	4	133
IBER..	51	66	117	«	7	3	45	68	64	3	4	132
IBER..	75	51	126	2	4	6	21	44	65	6	9	109
AAL.....	822	781	1603	13	72	80	355	793	734	41	43	1527

tal Militairen, in 's Rijks Hospitaal Overleden, bedraagt. . 26.
nene Certificaten van personen te Utrecht woonachtig, elders leden, en alhier ingeschreven. . . . . 22.
tal der Geborenen is minder geweest dan in het vorige jaar. 130.
r Overledenen is meerder geweest. . . . . 129.
tal der Huwelijken is minder geweest. . . . . 8.

GODSDIENSTIGE GEZINDHEDEN VAN DE:

GEBORENEN.		OVERLEDENEN.	
mden.	899.	Hervormden.	832.
ch Katholijken. . . .	586.	Roomsch Katholijken. . . .	527.
schen.	54.	Lutherschen.	35.
oomsch Katholijken. . .	30.	Oud Roomsch Katholijken. . .	32.
en.	29.	Israëliten.	12.
gezinden.	5.	Doopsgezinden.	5.
Totaal.	1603.	Totaal na aftrek der Doodgebor.	1443.

GETAL DER JAREN VAN OVERLIJDEN 1842.

MAANDEN.	Doodgeboren.		Onder het Jaar.		Van 1 tot 10.		Van 10 tot 20.		Van 20 tot 30.		Van 30 tot 40.		Van 40 tot 50.		Van 50 tot 60.		Van 60 tot 70.		Van 70 tot 80.		Van 80 tot 90.		Van 90 tot 100.		Totaal.		Totaal Generaal
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
JANUARIJ.	2	3	24	9	16	11	4	5	5	3	4	4	7	4	4	7	3	7	4	10	2	6	1	2	76	71	147
FEBRUARIJ.	7	3	19	14	16	10	2	2	3	4	»	6	2	1	4	3	5	6	2	11	4	4	1	2	65	71	136
MAART.	5	4	13	15	14	13	1	1	4	4	2	6	3	3	3	4	2	5	6	8	5	5	»	»	58	68	126
APRIL.	5	3	15	12	12	10	»	3	3	3	2	2	7	1	2	2	4	4	6	7	5	2	»	»	61	49	110
MEJ.	3	1	15	9	11	8	1	3	6	4	9	4	5	1	3	1	5	1	4	9	3	1	»	»	65	42	107
JUNIJ.	2	1	19	17	9	11	4	4	6	4	3	4	4	3	3	2	2	1	3	4	3	1	»	»	58	52	110
JULIJ.	2	7	14	13	16	9	»	»	5	2	4	4	4	4	1	4	7	4	1	2	»	»	»	1	54	50	104
AUGUSTUS.	5	2	24	20	32	23	2	3	4	6	4	4	2	5	2	3	2	»	5	1	1	3	»	»	83	75	158
SEPTEMBER.	1	2	29	12	37	33	3	3	3	2	4	1	3	5	1	2	4	3	3	4	»	»	»	»	88	67	155
OCTOBER	»	4	16	7	32	28	2	3	3	2	2	2	3	»	2	3	2	4	2	3	4	4	»		73	60	133
NOVEMBER.	3	4	18	15	17	10	2	2	4	3	2	3	3	4	6	4	4	4	6	10	3	5	»	»	68	64	132
DECEMBER.	6	9	8	9	11	10	1	6	1	5	1	6	5	2	1	3	4	5	3	3	3	7	»	»	44	65	109
Totaal....	41	43	214	152	223	176	22	35	52	42	37	40	46	33	32	33	44	44	46	72	33	48	2	5	793	734	1527

Ziekten of Toevallen

DER

OVERLEDENEN,

over het jaar 1842.

MING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
igeboren.....	4	10	9	8	4	3	9	7	3	4	7	15	83
en.....	27	29	19	20	15	23	15	19	19	7	19	11	223
ig.....	49	26	37	24	40	34	23	33	36	37	31	28	398
oudende koortsen.	7	10	4	5	3	7	4	7	5	6	3	2	63
lgen van het zuur.	3	2	«	1	1	6	2	9	7	1	3	«	35
erziekte.....	1	«	«	«	«	«	«	«	1	«	«	«	2
erten.....	6	3	3	5	3	2	3	2	4	4	7	1	43
al van krachten...	18	28	19	18	14	10	10	16	8	12	20	18	191
lg. v. tandenkrijg.	3	4	4	3	3	3	2	6	5	4	4	3	44
ziekten.....	3	5	3	3	«	3	2	3	2	4	2	4	34
ontsteking.....	2	5	6	4	5	1	5	1	4	1	1	5	38
erzucht.....	4	5	4	8	5	3	9	9	1	5	9	6	68
lvuur.....	1	1	1	«	«	«	«	«	«	1	«	«	4
er.....	1	«	1	1	«	«	1	1	«	«	1	«	6
twaterzucht.....	5	2	3	«	«	«	«	1	«	1	1	«	13
et.....	3	«	2	«	«	«	1	1	«	«	«	2	9
. d. buiks-ingew.	1	1	1	2	2	3	1	1	3	«	1	1	17
bederf.....	1	1	«	1	«	«	1	«	«	1	1	«	6
ronken.....	1	1	1	«	1	1	1	1	1	«	1	2	10
rziekten.....	2	«	«	«	«	«	«	«	«	«	1	1	4
tbederf.....	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	«	«	2
. van het heupgewr.	1	«	«	«	«	«	1	1	«	«	«	«	3
jjing.....	1	«	«	«	«	«	«	«	1	«	«	«	2
gebreken.....	1	«	«	1	«	«	1	1	«	«	«	1	5
ag ziekte.....	1	«	«	«	«	«	«	«	2	«	«	«	3
envliesontsteking...	«	1	«	«	«	1	«	1	«	2	1	«	6
lgen eener breuk..	«	1	«	1	«	1	«	«	«	«	«	«	3
lgen der kraam...	«	1	2	1	3	6	«	«	«	1	1	«	15
matismus.....	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	1
ontsteking.....	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	1
Totaal.....	147	136	121	106	97	107	91	120	102	91	114	100	1332

BENAM. DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	Octobor.	November.	December.
Transport.....	147	136	121	106	97	107	91	120	102	91	114	10
Bloedbraking.....	«	«	1	«	1	«	«	«	«	«	«	«
Kinkhoest.....	«	«	2	1	«	«	2	1	3	1	«	«
Worm en Hartziekte.	«	«	1	«	1	«	«	1	«	«	«	«
Gebladerde roos....	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«
Zelfsm. en Doodgev.	«	«	«	1	1	1	«	«	«	«	«	«
Tongontsteking.....	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«
Bloedspuwing.....	«	«	«	1	1	«	«	«	2	«	«	«
Gevolg. v. branden.	«	«	«	«	2	1	«	«	«	«	«	«
Bloedstorting.....	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	1	«
Water en Maagkank.	«	«	«	«	2	«	«	«	«	«	«	«
Verlamming.....	«	«	«	«	1	«	«	1	«	«	«	«
Mazelen.....	«	«	«	«	«	1	11	35	48	41	14	3
Totaal.....	147	136	126	110	107	110	104	158	155	133	132	1

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJK OVERLEDENEN enz., in de STEDEN der PROVINCIE over dem jare 1842.

STEDEN.	Geborenen.								Huwelijken.	Echtscheiding.	Overleden
	Getal.			Waaronder							
				Onechte.		Tweelingen.	Doodgeboren.				
	M.	V.	T.	M.	V.		M.	V.			M. V.
AMERSFOORT.....	236	216	452	23	25	4	13	12	71	»	186 19
RHENEN.....	65	64	129	5	2	3	4	»	25	»	32 3
WIJK BIJ DUURSTEDE..	55	37	92	3	1	1	3	1	33	»	32 3
MONTFOORT.....	29	35	64	»	»	1	3	»	14	»	26 1
IJSSELSTEIN.....	63	66	129	3	1	1	2	1	28	»	38 3

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND DECEMBER 1842.

GEBORENEN

OP

den 1 *December.*

Johan Balthazar, Z. van Johan Fredrik Goettsch.

Johannes Pieter, Z. van Johannes Frederik Ferdinand Hartwich.

Eduard Alexander, Z. van Hendrik de Kieved.

Hendrika Anthonia, D. van Christiaan Willem Eschler.

Johannes Carel, Z. van Pieter Dirk Christiaan Luca.

den 2 *December.*

Adrianus Gerardus, Z. van Adrianus van Dillen.

den 3 *December.*

Arie, Z. van Jacobus van de Bilt.

Johannes Franciscus, Z. van Jan Antonij Rijntjes.

den 4 *December.*

Adrianus, Z. van Hermanus Gresnigt.

Dirk Jan, Z. van Johannes Gijbels.

Willem Hendrik, Z. van Willem Hendrik de Jong.

den 5 *December.*

Rijk Pieter, Z. van Cornelis Griffioen.

Maria, D. van Jan Molenaar.

den 6 *December.*

Hendrik, Z. van Hendrik Goudriaan.

Gerrit, Z. van Petrus van den Bogaart.

Gerardus Hendrikus, Z. van Antonie Oosterhout.

Daniel Nicolaas, Z. van Anthonius Franciscus van Es.

den 7 *December.*

Hendrika Maria, D. van Gerardus Degens.

Arnoldus Hendrikus, Z. van Arnoldus Pouw.

Willem, Z. van Cornelis de Groot.

Hendrika, D. van Pieter Bomer.

den 8 *December.*

Catharina Carolina, D. van Cornelis Nab.

Tijmen, Z. van Jan van Wierst.

Aaltje Elisabeth en Jacobus Arnoldus, D. en Z. van Arnoldus Jacobus Sutherland.

Gerrit Isaak, Z. van Gerrit Isaak Godart.

Antje Gerarda, D. van Johannes Roelofs.

den 9 *December.*

Anthonie, Z. van Joannes Adrianus Boksteijn.

Albertus, Z. van Willem Hendrik Molijn.
Willem, Z. van Willem Castrop.
Johannes, Z. van Jan Willem de Groot.
Wilhelmina, D. van Theodorus van Doorn.

den 20 *December.*

Johanna, D. van Philip Ooms.
Maria Elisabeth, D. van Jacobus Coenraad Waal.
Hendrika Willemina Geertruij, D. van Dirk Huigen.
Dirk, Z. van Albertus van Staveren.

den 21 *December.*

Cornelia, D. van Bernardus van der Linden.
Cornelis Jan, Z. van Livius Petrus van den Broek.
Johannes Hendrikus, Z. van Daniel Peter Neu.
Johannes, Z. van Joannes Huiskes.
Carel Martinus, Z. van Thomas Essenberg.

den 22 *December.*

Johannes Hendrik, Z. van Hendrik Jacobus van Eldik.
Anna, D. van Cornelis Oostveen.
Jacobus, Z. van Hendrikus van Rooijen.
Elisabeth, D. van Benjamin Bos.

den 23 *December.*

Elisabeth, D. van Philip Wilhelm Malcomesius.
Clasina, D. van Cornelis Zigtman.
Maria Christina, D. van Evert Jan van Duuren.
Petronella Elisabeth, D. van Petrus Johannes van den Boech.

den 24 *December.*

Bartholomeus Johannes, Z. van Johannes Wilhelmus Andries Mittelbeck.

den 25 *December.*

Jacob, Z. van Mattheus van den Dorpe.
Johanna Hermina, D. van Teunis van Tellingen.
Jacobus Lambertus, Z. van Theodorus Nicolaas Schouten.
Hendrik Johannes, Z. van Jacobus van Hasselt.
Gerhardus, Z. van Gerhardus Oostveen.
Gerarda Hendrika, D. van Joannes Antonius Willemsen.

den 26 *December.*

Gerarda Louisa, D. van Louwerens Meulenbeek.
Gerrit, Z. van Gerrit van Rijn.
Dirk Hendrik, Z. van Coenraad Bakhuijs.

den 27 *December.*

Wilhelmus Johannes, Z. van Cornelis de Rijk.
Frederika Christophina Henriëtta, D. van Gualtherus Johannes Constantinus van Zijll de Jong.
Jacobus Johannes, Z. van Joannes van Rooijen.
Frederik, Z. van Michiel Nicolaas Beijer.
Willem, Z. van Willem Mulder.

den 28 *December.*

Catharina Johanna Elisabeth, D. van Mr. Pieter Maria de la Court.

Maria, D. van Ellis Weijman.

den 29 *December.*

Michiel, Z. van Cornelis Koot.

Johanna Maria, D. van Bernardus Hofman.

Hermanus, Z. van Lucas Blankers.

Cornelia, D. v. Christiaan Flentge.

Elisabeth, D. van Bernardus van Schaik.

Johannes Thomas, Z. van Willebrordus Gijsbertus de Rijk.

den 30 *December.*

Johannes Arnoldus, Z. van Gerr Nieuwersteeg.

Nicolaas, Z. van Louis de Bruij

Catharina, D. van Albertus Stephanus Meijers.

Petrus Hendrikus, Z. van Herr cus Cornelius Blom.

den 31 *December.*

Petronella, D. van Wouter va der Vorst.

Alida, D. van Jan Joseph Jur de Heij.

Petrus, Z. van Jacobus van Na

GEBORENEN 126, waaronder 10 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 7 December.

Steven Elsendoorn en Willemijntje Gadilla.

Franciscus van Zutphen, weduwenaar en Maria Helsdingen.

Gerardus Wenneker en Cornelia Schuurman.

Gerrit Beumer, weduwenaar en Frederica Pieterse.

Abram van der Kroon en Hendrika van Rossum.

den 8 December.

Jan Carel Hinlópen en Emilia Jacoba Bichon Visch.

den 9 December.

Arij Johannes de Bruijn en Charlotte Wilhelmine Benoist.

den 14 December.

Arij Nepes en Elisabeth Westerman.

Johannes Botzen en Keegje Klein.

Salomon Salomon en Betje Schuitenvoerder, weduwe.

Antonie Willem Schok, weduwenaar en Geertruida Jörg.

Cornelis van Bree en Johanna Margaretha Drijver.

George Freni en Elisabeth Frederika van Loo.

Antonie de Kruijf en Geertruij van Dijk.

den 28 December.

Emile Henri Roland en Margareth Johanna van de Weijer.

Hendrik Lagerweij en Anna de Hes, weduwe.

Jan Rowaan en Risina van Zwol.

Andries van Zutphen en Geertjen de Ruiter.

Hendrik Jansen en Frederica Jansen.

Jan Jacob Martens en Jannigje Gentenaar.

den 29 December.

Jan Carel de Wit en Maria Wilhelmina Chevalier.

TE ZAMEN 21 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 *December.*

Gerrit Vermeent, ongeh., 40 j., Oude Rhijn.

Geertruida Kaspers, 1 j. en 5 m., Kort Rosendaal.

Abraham Samuel van Hengelaar, ongeh., 25 j., Geertruidasteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van Albert van Schaik, Lollestraat.

Levenloos aangegeven Dochter (onecht).

den 2 *December.*

Wilhelmus de Graaf, geh., 33 j., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon van Odilius Aleijdis Josephus Robert, buiten de Tolsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van Wouterus van Hennekeler, buiten de Weerd.

den 3 *December.*

Levenloos aangegeven Zoon van Gijsbertus Smit, buiten de Weerd.

Carolina Henrietta Bertram, wed. Louis Robert, 72 j., Heerenstr.

den 4 *December.*

Jacoba Everaars, ongeh., 31 j., Kleine Eliensteeg.

Wilhelmina Johanna van der Vlis, 4 w., Choorstraat.

Johanna Streumer, wed. Bernardus van Hoorn, 88 j., Pelmolen.

Levenloos aangegeven Zoon (onecht).

Levenloos aangegeven Zoon v: Willem Houtzagers, buiten de Weerd.

Huberta van Leeuwen, 5 m., Watersteeg.

Mechtelina van Bentem, ongeh. 36 j., Zwaansteeg.

Dora Hammersma, ongeh., 23 j. Muntstraat.

den 5 *December.*

Antoinetta Maria van Veen, 4 m. Bakkerbrug.

Andries Hol, ongeh., 42 j., buiten de Weerd.

Hendrik Joannis Osti, weduwnaar, 49 j. en 8 m., Kromm: Nieuwe gracht.

Adriana Houdijk, wed. Petr. Struijens, 84 j., Pauwsteeg.

Jan Cornelis van der Schroef. weduwenaar, 80 j., buiten de Weerd.

den 6 *December.*

Clasina Grimmelikhuizen, ongeh., 23 j., Nieuwe gracht.

Hendrina Regardina van Lummel, ongeh., 20 j., aan den Drift.

Pieter Cornelis Guillamo Kamperdijk, 2 m., St. Jansbrug.

den 7 *December.*

Christiaan Kunstler, 18 j., buiten de Weerd.

Hendrik Kok, 60 j., buiten de Tolsteeg.

Maria Verkerk, wed. Hendrik Strik, 87 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 8 *December.*

Margaretha Cornelia Zur Haar, 1 j. en 5 m., Willemskazerne.

Jan Abraham van Meegersen, geh., 59 j., Elisabethstraat.

Johanna Brunink, 1 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Geertruijda van Zijl, ongeh., 22 j., Lange Nieuwstraat.

Augustinus Cornelis Jacobus van der Kieft, 1 j. en 5 m., Lijnmarkt.

Johannes Carel Luca, 8 d., Korte Nieuwstraat.

den 9 *December.*

Henricus Degens, circa 11 m., Magdalenasteeg.

Johannes Theodorus Jacobus Aarssen, 10 d., buiten Tolsteeg.

Helena Bik, 3 m., Weesbrug.

Levenloos aangegeven Dochter van Gerardus Glissenaar, buiten Tolsteeg.

Jan Hom, ongeh., 70 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 10 *December.*

Levenloos aangegeven Dochter van Hendrikus Dominicus Lindsen, aan de Hoogt.

Levenloos aangegeven Dochter van Joannes de Rijk, buiten de Weerd.

den 13 *December.*

Theodorus de Rijk, 2 j. en 7 m., buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon van Michiel Adriaan van Koetsveld van Ankeren, St. Jansdam.

den 14 *December.*

Maria Petronella Hoencamp, 2 j. en 9 m, Tuchthuissteeg.

Jan Peter Schonenberg, 1 j. en 4 m., Varkenmarkt.

Wijnanda Susanna Maria van der Vlis, 2 j. en 6 m., in de Choorstraat.

Catharina Herlog, 5 m., Zandstraat.

Ludovica Antonia Lenaarts, huisvr. van Andries van Lint, 44 j., Jufferstraat.

den 15 *December.*

Cornelis van Doorn, geh., 84 j., Zandbrug.

Maria Lambregts, ongeh., 83 j., Achter Clarenburg.

Aalbert Knikman, 6 j. en 11 m., in de Walsteeg.

Antje Noppen, huisvr. van Gerardus Glissenaar, 32 j., buiten Tolsteeg.

Gerardus Johannes Aloisius Berendsen, 1 j. en 9 m., Potterstraat.

den 16 *December.*

Johanna Bosch, wed. Adrianus de Koff, 78 j., Zuilensteeg.

Jannetje van Gelder, wed. Simon Salomon Manheim, 61 j., Brandsteeg.

Theodora Degens, huisvr. van Hendrik Mulder, 54 j., Koestraat.

den 17 December.

Wilhelmus Pisa, geh., 47 j., Stroosteeg.

Johann Anton Lessig, geh., 64 j., buiten de Catharijnepoort.

Maria Catharina Axmacher, ongeh., 75 j., Nieuwe gracht.

Jan van Nieuweasteel, geh., 68 j., Groenesteeg.

den 18 December.

Lambertus van Meeverden, 6 j. en 6 m., Stroosteeg.

Agatha van Kuijlenburg, 4 j. en 10 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Frans Flantua, 3 m., Watersteeg.

Maria Francisca Holtbuijzen, huisvr. van Willem van Nieuwenhuijzen, 59 j., Lange Lauwerstraat.

Johannes Jacobus van Piggelen, 3 m., St. Agnietestraat.

den 19 December.

Petronella Aletta de Marie, 13 j. en 7 m., Achterstraat.

Wilhelmina Hendrika Tappers, 15 j., Veenstraat.

Jan Boute, geh., 60 j., Keukenstraat.

Jan de Groot, geh., 73 j. en 8 m., Lange Nieuwstraat.

Helena van den Berg, huisvr. van Herman Helmke, 67 j., buiten de Weerd.

Hendrika van der Vooren, 3 m., Lange Nieuwstraat.

Susanna Clasina van Lottum, ongeh., 68 j., Groenesteeg.

den 20 December.

Christina Johanna van der Lijf, ongeh., 30 j., Mariaplaats.

Maria Magdalena de Gee, 2 m., Willemskazerne.

den 21 December.

Dirk Jan Gijbels, 17 d., Korte Viesteeg.

Sophia van der Pijl, ongeh., 11 en 8 m., Watersteeg.

Geertruida Carolina Nicolai, 1 j. en 2 m., buiten de Weerd.

Petronella Johanna Scheggetman, 11 m., Geertruidakerkhof.

Petronella Bakker, huisvr. van Pieter Dirk Christiaan Luca, 39 j., Korte Nieuwstraat.

den 22 December.

Josina Wilhelmina Dorland, huisvr. van Hendrik Jansen, 39 j., Donkerstraat.

den 23 December.

Cornelia de Graaf, huisvr. van Anthonius Lith, 81 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrica Theodora Wismeijer, 4 j., Brandsteeg.

Elisabeth Thijssen, wed. Gerrit Doedes, 66 j., Bartholomeïgasthuis.

Agatha Petronella Stoops, 1 j. en 5 m., Zandstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Arend van Maastricht, buiten de Weerd.

Jacoba Hendrica Johanna van der Star, ongeh., 23 j., Voorstraat.

den 24 December.

Willem Gezel, geh., 71 j. en 6 m., Predikheerenstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Jacobus van der Worp, Lange Nieuwstraat.

Cornelia de Bruijn, wed. Willem Kronenburg, 86 j., Lange Rozendaal.

den 25 December.

Wilhelmina Baarspul, 10 w., Nieuwe gracht.

Jacoba Maaswinkel, 1 j., aan de Magdalenastraat.

den 26 December.

Levenloos aangegeven Dochter (onecht).

Levenloos aangegeven Dochter van Cornelis Ligteringen, Rijnstraat.

Willem Verheij, 2 j. en 11 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 27 December.

Christiaan Willem Eschler, 2 j. en 6 m., Catharijnestraat.

Arres Johannes Jakob Linschoten, 10 m., Steenweg.

Dirkje Verheem, ongeh., 17 j. en 6 m., Zandstraat.

den 28 December.

Grietje Smitshuijsen, huisvr. van Jan Jansen, 51 j., aan 't Zand.

Gijsbertus Wilhelmus Swaan, 3 j. en 8 m., Groenesteeg.

den 29 December.

Cornelia van Veen, huisvr. van Jan Priems, 60 j., Mariaplaats.

Cornelis van Bemmel, ongeh., 86 j. en 9 m., aan de Zandbrug.

den 30 December.

Anna de Wit, huisvr. van Hendrik Ecrenst, 48 j., Stroosteeg.

den 31 December.

Franciscus Laurentius Mijnders, 2 j. en 4 m., buiten de Catharijnepoort.

Jan van IJsselstein, ongeh., 46 j., buiten de Weerd.

Anna Sijbilla Vroom, wed. Gerardus Bernardus Specht, 82 j., van Wijckskade.

Maria van Schaik, 14 j., Lange Viesteeg.

Gerardus Hendrikus van Maarschalkerweert, 9 m., buiten de Weerd.

Helena van Kasteel, 4 j., Jufferstraat.

OVERLEDENEN 109.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	15.
Verval van krachten.	18.
Stuipen.	11.
Tanden.	3.
Mazelen.	7.
Waterzucht.	6.
Beroerte.	1.
Tering.	14.
Slijmziekte.	2.
Klierziekte.	4.
Bloedspuwing.	2.
Zenuwkoorts.	2.
	85.

Transport.	85
Leverziekte.	1
Verdronken.	1
Diarrhee.	1
Pleuris.	1
Borstkwaal.	16
Subiet.	1
Keeltering.	1
Bezetting op de borst.	1
Bezetting op het water.	1
Longziekte.	1
	105

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	6	9	15.
Beneden het jaar.	8	9	17.
Van 1 tot 10 jaar.	11	10	21.
» 10 » 20 »	1	6	7.
» 20 » 30 »	1	5	6.
» 30 » 40 »	1	6	7.
» 40 » 50 »	5	2	7.
	33—	47—	70.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	33.	47.	90.
Van 50 tot 60 jaar.	1	3	4.
» 60 » 70 »	4	5	9.
» 70 » 80 »	3	3	6.
» 80 » 90 »	3	7	10.
» 90 » 100 »	»	»	»
	44—	65—	109.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 3 December 1842, door den Notaris
J. H. VAN GROOTVELD.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, onder Catharijne en het Lijnpad over het Paardenwater, wijk L, N°. 23. Verkocht voor *f* 1,300.

Den 17 December 1842, door den Notaris
J. C. DWARS.

Een Huis, ingerigt tot twee Woningen, staande te Utrecht, nabij de Tolsteegpoort, achter den Stadswal, wijk B, N°. 388, 389 en 389 bis. Verkocht voor *f* 960.

ERRATA.

Te Montfoort zijn in de maand October geboren: van het Mannelijk geslacht 2 en van het Vrouwelijk geslacht 4, waaronder geene onechte. Overleden: van het Mannelijk geslacht geene en van het Vrouwelijk geslacht 4. Doodgeborenen geene. Huwelijken en Echtscheidingen geene.

ALFHABETISCH REGISTER.

Andreae. Zie Beucker. Bladz.

Aanstelling tot Chirurgijn. . . . . 246.

Asch van Wijck, (H. M. A. J. van) Het Slot de Horst, onder Rhenen. (*Met afbeelding*). . . . . 217. 253.

——— Marktprijzen van weit en rogge te Utrecht, van 1601 tot 1650. . . . . 247.

Beeldenstorm te Utrecht in 1566, door P. J. Vermeulen. . . 124.

Beucker Andreae, (J. H.) Statuten der Utrechtsche kerk, in Handschrift te Turin. . . . . 160.

Bolhuis, (J. H. van) Over den Hofbeer. . . . . 6.

Booth, (Corn.) Beschrijving van Utrecht, met het plan der stad in 1598, door A. van Vianen. . . . . 361.

——— Beckenslagers — Clockenslagers. . . . . 285. 355.

Buchell, (A. van) Onderzoek wegens de oudheid en stichting der stad Utrecht. (*Met afbeelding*). . . . . 289.

Buijsing, (Jo.) Zie Visscher.

Dienstboden, (Ordonnantie op de) 1400. . . . . 244.

Dodt v. Flensburg, (J. J.) Aflaat in 1396. . . . . 67.

——— Blijken v. mildheid der Utrechtsche regering. 138.

——— Het Papegay-schieten van den Bisschop van Utrecht. . . . . 383.

——— Johan Snevius, instrumentmaker te Utrecht. 161.

——— Loterij van aflaten, in 1518. . . . . 243.

——— Mr. Gillis, Chirurgijn te Utrecht, geneest Prins Willem I., in 1582. . . . . 377.

——— Overdecte schuyten, 1572. . . . . 33.

——— Over Emanuel van Meteren. . . . . 202.

——— Over Jacob Kemp, fortificatie meester. . . 235.

——— Over het verbidden van eenen ter dood veroordeelden. . . . . 383.

——— Over het uitgeven van het Utrechtsch Placcaatboek. . . . . 406.

——— Over Petrus Vorstius. . . . . 277. 313. 345.

——— 's Raets merkwaerdighe slitinghen, 1385 tot 1441. . . . . 61. 96. 130. 164.

(Vervolging) Bladz.

Stand des Waters. 36. 72. 108. 144. 180. 216. 252. 288. 324. 360. 396. 432.
Steenboeten (Over de) te Utrecht. . . . . 325.
Tafel van weerkundige waarnemingen. 34. 70. 106. 142. 178. 214. 430. 250. 286. 322. 358. 394.
Utrecht. Onderzoek wegens de Oudheid en Stichting der Stad Utrecht, door A. van Buchell. (*Met afbeelding*) . . . . 289.
Utrecht (Betoog dat) oudtijds eene vrije Rijkstad geweest is. 300.
Vaart naar den Eem. . . . . 285.
Verkoopingen van vaste goederen. 12. 24. 35. 47. 60. 71. 83 96. 107. 120. 132.
Vermeulen, (P. J.) Beeldenstorm te Utrecht in 1566. . . . 124.
——— Over de Kaart van den Lande van Utrecht, van Bernard du Roy. 197.,
——— Over de geloofwaardigheid van oude bescheiden. 420
Vianen (A. v.) Zie Booth.
Visscher, (L. G.) Oorspronck enz. van het Convent int Geyn, door Jo. Buysling, en aanteekeningen. . . 181. 269. 305. 338.
——— Manuaal der Conventualen van St. Caecilia binnen Utrecht . . . . . 397.
Waarnemingen (weerkundige). Zie Tafel.
Waterstaatkundige Monniken. . . . . 245.
Waterstand. Zie Stand des Waters.
Weerkundige Waarnemingen. Zie Tafel.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

De Platen te plaatsen:

Zegels der Gilden te Utrecht, 1455—1456. Tegenover bladz. 1.
Portret van Dr. A. G. van Onsenoort. . . . —— —— 145.
Het Slot de Horst . . . . . —— —— 217.
Kaart van Utrecht, a°. 690. . . . . —— —— 289.
Kaart van Utrecht 1598, door A. van Vianen. —— —— 361.

Errata.

Blads. 95. In het getal der jaren, hetwelk de overledenen bereikt hebben, in de maand Augustus te Utrecht, *staat:* van 1 tot 10 jaar 23 mannen 32 vrouwen, *lees:* 32 mannen 23 vrouwen.

— 343 regel 7 van boven *staat:* Walraven, *lees:* Gijsbrecht.

— — — 18 — — — door den paus afgezet, lees: door den paus godvruchtend.

— 344 — 7 — — — abt van St. Peters, *lees:* abt van St. Pauwels.

— 359 vulle men den staat der geborenen te Montfoort aldus in:

Geboren van het Mannel. geslacht 2 en van het Vrouwel. geslacht 1.

Overleden van het Vrouwelijk geslacht 4.

SEP 2 7 1935